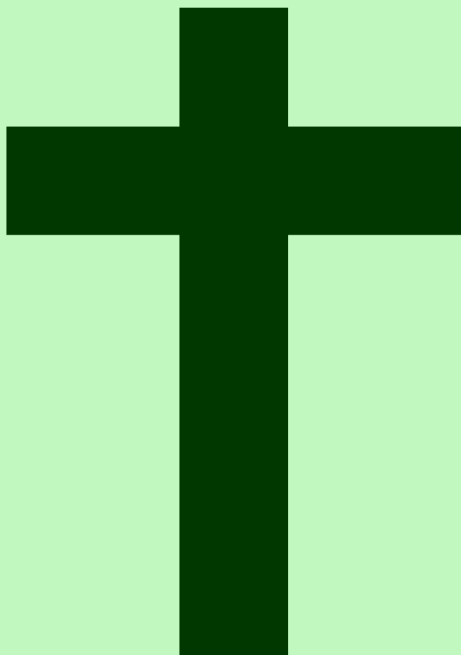

Cha' tso'o nu
nchcui' ji'i
Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino,
Tataltepec)

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na
New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	61
SAN LUCAS	97
SAN JUAN	160
LOS HECHOS	204
ROMANOS	262
1 CORINTIOS	289
2 CORINTIOS	315
GÁLATAS	332
EFESIOS	342
FILIPENSES	352
COLOSENSES	359
1 TESALONICENSES	365
2 TESALONICENSES	370
1 TIMOTEO	373
2 TIMOTEO	381
TITO	386
FILEMÓN	389
HEBREOS	391
SANTIAGO	412
1 PEDRO	419
2 PEDRO	427
1 JUAN	432
2 JUAN	439
3 JUAN	440
JUDAS	441
APOCALIPSIS	444

Quityi nu nguscua San Mateo ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

¹ Nde nscua na' qui'i ti cha' ji'i lcaa ñati nu ngua jyo'o cusu' ji'i Jesucristo, cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca yu, lo'o jua'a ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca yu, masi tyi-jyu' ti.

² Jyo'o Abraham bi' ngua sti Isaac; li' jyo'o Isaac bi' ngua sti Jacob; li' jyo'o Jacob bi' ngua sti Judá lo'o ca ta'a tya'a ngula yu;

³ li' jyo'o Judá bi' ngua sti Fares lo'o Zara, lo'o Tamar ngua naa xtya'a ngu' bi'.

Li' jyo'o Fares bi' ngua sti Esrom;

li' jyo'o Esrom bi' ngua sti Aram;

⁴ li' jyo'o Aram bi' ngua sti Aminadab;

li' jyo'o Aminadab bi' ngua sti Naasón;

li' jyo'o Naasón bi' ngua sti Salmón;

⁵ li' jyo'o Salmón bi' ngua sti Booz, lo'o Rahab ngua naa xtya'a Booz bi'.

Li' jyo'o Booz bi' ngua sti Obed, lo'o Rut ngua naa xtya'a Obed bi'.

Li' jyo'o Obed bi' ngua sti Isaí;

⁶ li' jyo'o Isaí bi' ngua sti rey David;

li' jyo'o rey David ngua sti Salomón, lo'o xtya'a Salomón bi' ngua nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o Urías clyo.

⁷ Lo'o li' jyo'o Salomón bi' ngua sti Roboam;

li' jyo'o Roboam bi' ngua sti Abías;

li' jyo'o Abías bi' ngua sti Asa;

⁸ li' jyo'o Asa bi' ngua sti Josafat;

li' jyo'o Josafat bi' ngua sti Joram;

li' jyo'o Joram bi' ngua sti Uzías;

⁹ li' jyo'o Uzías bi' ngua sti Jotam;

li' jyo'o Jotam bi' ngua sti Acáz;

li' jyo'o Acáz bi' ngua sti Ezequías;

¹⁰ li' jyo'o Ezequías bi' ngua sti Manasés;

li' jyo'o Manasés bi' ngua sti Amón;

li' jyo'o Amón bi' ngua sti Josías;

¹¹ li' jyo'o Josías bi' ngua sti Jeconías lo'o tya'a ngula yu.

Tyempo bi' ndyaa lo'o ngu' Babilonia ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu' ca tyijyu', ne'

chcua ji'i ngu' Babilonia ndyaa quiña'a tsa ngu' Israel bi' li'.

¹² Ca tyijyu' bi' ngula Salatiel sñi' jyo'o Jeconías bi';

li' jyo'o Salatiel bi' ngua sti Zorobabel;

¹³ li' jyo'o Zorobabel bi' ngua sti Abiud;

li' jyo'o Abiud bi' ngua sti Eliaquim;

li' jyo'o Eliaquim bi' ngua sti Azor;

¹⁴ li' jyo'o Azor bi' ngua sti Sadoc;

li' jyo'o Sadoc bi' ngua sti Aquim;

li' jyo'o Aquim bi' ngua sti Eliud;

¹⁵ li' jyo'o Eliud bi' ngua sti Eleazar;

li' jyo'o Eleazar bi' ngua sti Matán;

li' jyo'o Matán bi' ngua sti Jacob.

¹⁶ Lo'o li' sñi' jyo'o Jacob bi' ngua José nu ngua clyo'o María xtya'a Jesús, lo'o jua'a Cristo naa Jesús bi'.

¹⁷ Jua'a naa jyo'o ngu' cusu' bi', tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú Abraham ña'a cuayá' nu ngula jyo'o David. La cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú jyo'o David, ña'a cuayá' nu ndyaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu', nu lo'o ngusu'ba ngu' ji'i ngu' Israel ne' chcua ca quichi Babilonia tyijyu'. Lo'o la cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu', li' ngula nu laca Cristo.

Ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo

¹⁸ Nde nscua na' ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo. Cua ngüñi cha' ji'i María bi', cha' caja clyo'o lo'o nu José sñi' Jacob bi'. Bilya tyalaa María slo José nu lo'o ngua cuayá' ti' nu María bi', cha' cua ntsu'u sñi'; cña ji'i Xtyi'i ycuí' Ndyosi ngua bi', cha' ngua tana María bi'. ¹⁹ Pana nu José bi' ni, tya'na ti' yu ji'i María, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i. Lo'o cua ndyuna yu cha' bi', ná nti' yu ta yu cha' tyuju'u ti' ji'i Mariá, masi nga'aa caja clyo'o yu lo'o xqui'ya sñi', ngua ti' yu; tye cha' jua'a ti ngua ti' yu, cha' ná nti' yu sta yu qui'ya ji'i ca toni'i cña. ²⁰ Laja lo'o nclyacua ti' yu ni cha' laca ngua jua'a, li' ndu'u tucua sca xca ji'i ycuí' Ndyosi slo yu laja xcalá yu. Nchcui' xca bi' lo'o yu li':

—José —nacui' xca ji'i yu—, ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui—. Ná cutsii nu'u caja clyo'o lo'o Mariá, cha' caa cho' toni'i jinu'u. Si'i na cuxi ngua'ni Mariá bi' tsiya' ti; cña nu ngua'ni Xtyi'i ycuí' Ndyosi

laca cha' ntsu'u sñi' Mariá juani. ²¹ Lo'o cala sñi' nu cuna'a bi', cubi' qui'yu caca nu bi'. Lo'o xcua xtañi cubi' bi' li', bi' ca naa Jesús. Lo'o nu Jesús bi' ni, bi' laca nu cua'ni lyaá ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ni, cha' clyaa ngu' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

²² Lo'o jua'a ngua cha' bi', cha' nu cua nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu' sa'ni cha' jua'a caca. Tyempo sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cha' bi' lo quityi. Ndi'ya nguscua ngu':

²³ Caca tana sca nu cuna'a nu ntucua ycu'i ti, lo'o li' qui'yu caca sñi';

Emanuel ñacu'i ngu' ji'i cubi' bi'.

Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' jua'a ngua ji'i Mariá li'. Nu nchcui' ngu' Emanuel ni, ndi'ya nti' ñacu'i cha' bi': Ndi'i ycu'i Ndyosi lo'o na.

²⁴ Lo'o li' ngue ti' José, ndu'u yu ndyaa yu slo Mariá cha' caja clyo'o yu lo'o, ñi'ya nu nacui' xca ji'i ycu'i Ndyosi ji'i yu. Li' ñaa lo'o yu ji'i ca toni'i ji'i yu, ²⁵ pana ná ngujua' yu lo'o ña'a cuayá' nu cua ngula sñi'. Lo'o cua ngula cubi', li' ngua naa Jesús.

2

Lo'o ndyalaa ngu' tii

¹ La cui' tyempo lo'o ngula Jesús nde quichi Belén, sca nu cusu' nu naa Herodes ngua loo ji'i nasiyu bi'. Ca loyuu su cuentya Judea, ca bi' ndi'i quichi Belén bi'. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' tii nde Judea bi'; ngutu'u ngu' tii bi' xa' quichi nde su ntyucua cuichaa, lo'o li' ndyalaa ngu' quichi Jerusalén. Nchcui' ngu' tii bi' lo'o ngu' nu ndyacua tya'a lo'o ngu' tyucui:

² —¿Macala ndi'i cubi' nu ngula tsubi' ti bi'? —nacui' ngu'—. Rey ji'i cu'ma ngu' judío laca cubi' bi' —nacui' ngu'—. Cua na'a ya cuii cucui nu ndacui cua cuentya ji'i cubi' bi', bi' cha' ndyalaa ya ca nde cha' cua'ni tlyu ya ji'i cubi' bi' juani.

³ Lo'o nu rey Herodes ni, ndyutsii tsa yu lo'o ndyuna yu cha' nu nchcui' ngu' tii bi', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i chaca rey. Lo'o jua'a lcaa ngu' quichi Jerusalén ndyutsii tsa ngu' ñi'ya cua'ni rey Herodes. ⁴ Li' ngusi'ya rey Herodes bi' ji'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a ji'i mstru nu nclyu'u cha'

jo'ó ne' laa cha' caa ngu' slo. Nchcuane nu rey bi' ji'i ngu' li':

—¿Ha ná jlo ti' ma macala nchcui' quityi cha' cala Cristo? —nacui' rey ji'i ngu'.

⁵ —Cala bi' nde quichi Belén loyuu su cuentya Judea re —nacui' ngu' ji'i—. Ndi'ya nacui' quityi ji'i ycu'i Ndyosi:

⁶ Quichi sube ti laca Belén nu ntsu'u loyuu su cuentya Judea, nacui' ycu'i Ni.

Pana quichi tyi sca ngu' tlyu tsa caca, masi quichi sube laca juani, nacui' Ni.

Caca nu qui'yu tlyu bi' loo,

lo'o jua'a ña'asii yu ji'i ngu' Israel 'na.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cua ndyuna rey Herodes cha' bi', li' cuaana ti ngusi'ya yu ji'i nu ngu' tii bi', cha' caa ngu' slo cha' ta yu sca cha' lo'o ngu'. Li' nchcuane rey bi' ji'i ngu' ni jacua' na'a ngu' cha' ndyu'u tucua cuii cucui bi' nde cua. ⁸ Lo'o ndacha' ngu' ji'i, li' nchcui' rey lo'o ngu' cha' tsaa ngu' nde quichi Belén.

—Yaa clyana ma —nacui' rey ji'i ngu' tii bi'—, clyana ma ma ntucua tyi cubi' bi' —nacui'—. Lo'o si quije ji'i ma, li' xtyuu ma slo na' chaca quiya' cha' caca cuayá' ti' na' macala ntsiya cubi' bi'. Lo'o na' tsa'a cua'ni tlyu na' ji'i cubi' bi' nta'.

⁹ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' rey lo'o ngu'. Chaca quiya' na'a ngu' cuii bi' laja lo'o ndyaa ngu' tyucuii cha' tsaa ngu' ca quichi Belén, la cui' cuii cucui nu na'a ngu' clyo ca su ntyucua cuichaa. Lo'o ngulu'u cuii ji'i ngu' macala nscua ni'i su ndi'i cubi', ndyatu cuii su ntucua ni'i bi'. ¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' cuii bi' chaca quiya'. ¹¹ Li' ndyati ngu' ni'i bi', na'a ngu' ji'i cubi' lo'o ji'i Mariá xtya'a cubi'. Hora ti ndyatu sti' ngu' tii bi' slo cubi' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i. Lo'o li' ngusati' ngu' yu'ba ji'i ngu' cha' ta ngu' msta ji'i cubi' bi'; nda ngu' oro ji'i cubi' bi', nda ngu' yana jo'ó nu quiña'a tsa nga'a, lo'o jua'a nda ngu' mirra ji'i cubi' bi'. (Jua'a naa sca taná yaca nu tyixi xtyi'i.) ¹² Nu lo'o ndyaa ngu' caja' ngu', li' nchcui' xcalá ngu'; nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu' laja xcalá cha' nga'aa tsaa ngu' slo rey Herodes bi', cha' cuiñi tsa yu. Bi' cha' ngusñi ngu' xa' tyucuii cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' quichi tyi ngu' chaca quiya'.

Ngusna lo'o José jì'ì María nde Egipto

¹³ Nu lo'o cua ndu'u ngu' tii ndyaa ngu' quichì tyi ngu', li' nchcui' xcalá José. Ndyu'u tucua sca xca jì'ì ycuì' Ndyosi slo yu laja xcalá, nchcui' lo'o yu li':

—Que ti' nu'u —nacui' xca jì'ì José—. Ty-atu nu'u, xna clyu nu'u —nacui'—, tsaa lo'o nu'u jì'ì xtya'a cubi' tyijyu' nde loyuu su cuentya Egipto. Tyi'ì mā cajua ña'a cuayá' nu cachá' hì cha' tso'o tyaa mā nde nasiyu re chaca quiya'. Tyaala tsa rey Herodes bi'; cua cāa ti yu quichì re cha' clyana jì'ì cubi', cha' cujuuì jì'ì cubi' nti' yu.

¹⁴ Hora ti ngue ti' José, li' ndyaa lo'o jì'ì cubi' lo'o jì'ì xtya'a cubi' masi tya talya; ndyaa ngu' nde Egipto li'. ¹⁵ Lo'o li' ndyanu ngu' ca bi' ña'a cuayá' nu cua ngujuuì Herodes, rey nu tyaala bi'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jì'ì ycuì' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nchcui' ndi'ya: “Xi'ya na' jì'ì Sñi' na' cha' tyu'u ca loyuu su cuentya Egipto, cha' xtyuu yu tyaa yu quichì tyi yu”, nacui' ycuì' Ndyosi nu Xu'na na. Bi' cha' jua'a ngua jì'ì ngu' tya li', cha' ndyalaa ngu' nde Egipto.

Ndyujuuì Herodes jì'ì cubi' jì'ì ngu'

¹⁶ Lo'o nu rey Herodes bi' ni, ñasi' tsa yu lo'o ngua tii yu cha' nga'aa ñaa nu ngu' tii bi' slo. Li' ngulo rey bi' cña jì'ì msu, cha' tsaa ngu' cujuuì ngu' jì'ì lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichì Belén, lcaa cubi' nu bilya tye sna yija jì'ì; lo'o jua'a cujuuì ngu' jì'ì lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichì sube cacua ti. Cua jlo ti' rey cha' nu cubi' bi' bilya tye sna yija, cha' jua'a nchcui' ngu' tii bi' xqui'ya cui' cucui' nu cua na'a ngu'. ¹⁷ La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' Jeremías nu ngua tu'ba jì'ì ycuì' Ndyosi nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nacui':

¹⁸ Lye tsa nda xtyi'ì ñati' nde quichì Ramá; nxi'ya ngu', ndyunaa tsa ngu', cha' ngujuuì sñi' Raquel.

Nxi'ya tsa nu cuna'a bi', cha' cua ngujuuì sñi'.

Ni sca ñati' ná ngua jì'ì xaala' tyiquee nu cuna'a bi', cha' nga'aa lu'ú sñi'.

Jua'a cha' nscua lo quityi, masi bilya caca cha' bi' lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' nu nguscua cha' bi'. Bi' cha' jua'a ngua jì'ì ngu' Belén, ngusi'ya tsa ngu' cha' ngujuuì sñi' ngu'.

¹⁹ Ca tiya' la li' ngujuuì rey Herodes bi', lo'o li' ndu'u tucua sca xca jì'ì ycuì' Ndyosi slo José laja xcalá ti yu, cha' tya ndi'ì José ca loyuu su cuentya Egipto:

²⁰ —Que ti' nu'u —nacui' xca jì'ì yu—, tyatu clyu nu'u, tyaa lo'o nu'u jì'ì nu piti lo'o jì'ì xtya'a yu nde nasiyu Israel chaca quiya' —nacui'—, cha' cua ngujuuì ngu' tyaala nu ngua ti' cujuuì jì'ì cubi' cua tya tsubi' la.

²¹ Lo'o li' ndyatu José, ndyaa lo'o jì'ì nu piti lo'o jì'ì xtya'a nu piti, ñaa ngu' nde nasiyu Israel chaca quiya'. ²² Lo'o li' ndyuna yu cha' sñi' jyo'o Herodes laca loo nde Judea, la cui' sñi' yu nu naa Arquelao laca bi'; ndyutsi' xi José xqui'ya cha' bi'. Li' xa' nchcui' xcalá yu ñi'ya cua'ni yu, bi' cha' ndyaa ngu' nde loyuu su naa Galilea li'. ²³ Ca bi' ndyalaa ngu' quichì Nazaret cha' tyi'ì ngu'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jì'ì ycuì' Ndyosi nu ngua sa'ni lo'o nchcui' ngu' ndi'ya: ngu' Nazaret cua'ni ngu' jì'ì nu bi'. Jua'a nchcui' jyo'o cusu' bi' cua sa'ni, bi' cha' jua'a ndu'ni ngu' jì'ì Jesús juani.

3

Nda Juan cui' lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'ì ñati'

¹ Lo'o ngua tyempo, li' nguxana Juan nda yu cui' lo'o ngu' nu ndya'a slo yu su ndi'ì yu ycuì' ti yu ne' quixi'; ntyucuatya yu jì'ì ngu' li'. La cui' loyuu su cuentya Judea ndi'ì yu; pana btyi tsa yuu su ndi'ì Juan, ndi'ì tsa quee, lo'o ná ndi'ì xa' ñati' cajua.

² —Ca tyuju'u ti' cu'mā —nacui' Juan jì'ì ngu'—, xtyanu mā jì'ì cha' cuxi nu ndyu'ni mā —nacui'—. Cua xana ti cha' caca ycuì' Ndyosi loo ne' cresiya jì'ì ñati' chalyuu.

³ Lo'o nu Juan ni, laca yu la cui' ñati' nu nchcui' jyo'o cusu' Isaías jì'ì sa'ni, cha' jyo'o cusu' bi' ngua tu'ba jì'ì ycuì' Ndyosi. Ndi'ya nscua lo quityi bi':

Cui' xi'ya sca ñati' ne' quixi':

“Xaala clyu mā sca tyucui' su cāa ycuì' nu Xu'na na;

xqui'ni tso'o mā tyucui' su tyeje tacui ycuì”, ñacui' ñati' bi'.

Jua'a nguscua jyo'o cusu' cuentya jì'ì ñati' bi', lo'o Juan laca ñati' bi'.

⁴ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o jua'a ndyaaca' juata sii' yu; ndacu yu tscu' lo'o cuiña' cuityu. ⁵ Lo'o li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo yu; ñaa ngu' quichi Jerusalén slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' lcaa quichi sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea bi' slo yu, lo'o ngu' nu ntsu'u cacua ti to' sta'a Jordán, ñaa ngu' slo yu. ⁶ Li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' nu ndya'a slo yu nde lo hitya Jordán, ntyucuatya yu ji'i lcaa ngu' nu nchcui' cha' ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'.

⁷ Lo'o ngua sca tsá na'a Juan ji'i tyuu tya'a ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo; tacati tsa ndu'ni ycu' ngu' ngua ti' ngu', lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i tya'a ngu'. Lo'o xi ngu' bi' lija ngu' cha' tyucuatya Juan ji'i ngu', pana ná ndiya ti' Juan jua'a.

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma —nacui Juan ji'i ngu' bi'—. ¿Ha cua nch-cutsi ngu' ji'i ma lacua? ¿Ha juani ndube ti' ma cha' ca ñasi' tsa ycu' Ndyosi lo'o xcube' Ni ji'i ma nu lo'o tye chalyuu? —nacui yu—. ⁸ Tso'o lacua, culu'u ma ji'i ya si chañi cha' cua ngulochu' ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma. ⁹ Ná culacua ti' ma cha' caca tso'o ji'i ma slo ycu' Ndyosi si xcu' ndyi'u ti' ma ji'i jyo'o cusu' ji'i ma, nu cusu' Abraham bi'. Ná talo ycu' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ma tsiya' ti, masi ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca ma, nchcui' ma. Na cuiñi ma. Si nti' ycu' Ndyosi, taca ji'i Ni cuiña Ni ji'i ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham, masi lo'o quee to' sta'a re, taca ji'i Ni si nti' Ni. Nga'aa taquiya' Ni ji'i cu'ma li'. ¹⁰ Ñi'ya ndu sca ñati lo'o hacha ji'i cha' clyaja lo yaca si'yu ji'i yu, jua'a nti' ycu' Ndyosi; si'yu yu bi' ji'i lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o cha' tyaqui lo quii', lo'o jua'a xcube' Ni ji'i ñati nu ná ntaja'a xtyanu qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹¹ Lo'o na' ni, ntyucuatya na' ji'i ma lo'o hitya, si chañi cha' cua ngua tyuju'u ti' ma ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma; pana cua caa ti sca ñati nu tso'o la que na'. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na', masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' culo na'. Lo'o nu ñati bi' ni, ná tyucuatya yu ji'i ngu' lo'o hitya ti; pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' nu lo'o tyucuatya yu

ji'i ngu', lo'o li' subii Ni ji'i ngu' lo'o xee ji'i Ni cha' caca lubii ne' cresiya ji'i ngu'.

¹² Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu nscua', pana ndaqui yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni ji'i ñati, lo'o li' su'ba Ni ji'i ñati cuxi cha' tyaqui ngu' lo quii' su nga'aa tye cha' tyaqui.

Jua'a ngulu'u Juan ji'i ñati nu ndya'a slo.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

¹³ Tyempo bi' lo'o nga'a Juan to' sta'a Jordán, ndu'u Jesús nde loyuu su cuentya Galilea lija ca slo Juan, cha' lo'o ngua ti' Jesús cha' tyucuatya Juan ji'i. ¹⁴ Lo'o li' ngua ti' Juan cua'a yu ji'i Jesús.

—Ná tso'o tyucuatya na' jinu'u —nacui Juan ji'i—. Tso'o la tyucuatya ycu' nu'u jna'.

¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—Tso'o tyucuatya nu'u jna' juani —nacui Jesús ji'i Juan—, cha' jua'a tso'o si cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na.

Lo'o ndyuna Juan cha' nu nchcui' Jesús lo'o, ntyucuatya yu ji'i Jesús li'. ¹⁶ Lo'o cua ngua cha' bi', ndu'u Jesús lo hitya, li' cua ndyaala tyucuii nde cua. Lo'o li' na'a Jesús cha' ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo; ñi'ya nda'ya sca tyupe' lo yuu, jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu' Ni lo Jesús. ¹⁷ Li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu nde laca Sñi' na' —nacui Ni—. Tyaca'a tsa yu 'na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu.

4

Nchcui' cuayá' xu'na cuiñaja lo'o Jesús

¹ Lo'o li' ndyaa lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i Jesús ca ne' quixi' su btyi tsa yuu, su ná ndi'i ñati, cha' tyacua tya'a yu lo'o nu xu'na cuiñaja cajua. Ngua ti' nu bi' tyijiloo ji'i Jesús. ² Lo'o li' tu'ba tsá tu'ba talya ná ndyacu Jesús tsiya' ti, ntyute' tsa yu li'. ³ Lo'o li' ndyu'u tucua nu xu'na cuiñaja bi', cha' chcui' cuayá' lo'o Jesús:

—Si chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —nacui nu xña'a bi' ji'i Jesús—, xñi nu'u sca quee re lacua, cha' jua'a cuiña nu'u xlyá lo'o quee re cha' cacu na.

⁴ Lo'o li' nguxacui Jesús cha' ji'i:

—Cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi —nacui Jesús ji'i—. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Si'i na cu'ú ñati chalyuu lo'o cacu ngu' tyaja ti, masi lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”. Jua'a nscua lo quityi.

⁵ Lo'o li' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja ji'i Jesús nde quichi Jerusalén, su tyaca'a tsa ji'i ycu'i Ndyosi; ca hique laa tonu ji'i quichi bi' ndyaa ngu', cua tsa ntucua ngu' li'.

⁶ —¿Ha chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca nu'u? —nacui nu xña'a ji'i Jesús—. Tso'o si tyú nu'u ca lo yuu lacua, cha' cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi ndi'ya:

Culo ycu'i Ndyosi cña ji'i xca ji'i Ni cha' ña'asii ngu' jinu'u, nacui quityi.

Lo'o jua'a nscua chaca cha':

Lo'o ya' ti xca ji'i Ni xatu ngu' jinu'u, cha' ná ca quicha quiya' nu'u su tyú nu'u chu' quee.

Jua'a nscua lo quityi —nacui nu xña'a.

⁷ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu xña'a bi':

—Pana ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi: “Ná chcu'i cuayá' mā lo'o ycu'i Ndyosi nu Xu'na mā”, nacui quityi.

⁸ Lo'o ndye nchcui' ngu', xa' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja ji'i Jesús nde sca lo xlya ca'ya nu cua tsa. Li' ngulu'u nu xña'a bi' lcaa nasiyu tyucui ña'a chalyuu ji'i Jesús, cha' tso'o tsa ña'a chalyuu bi'. ⁹ Lo'o li' nchcui' cuayá' nu xña'a bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' caca nu'u loo ji'i lcaa chalyuu nu ña'a nu'u ca ndacua —nacui nu xña'a ji'i Jesús—, sca ti si tyu st'i nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caca nu'u loo.

¹⁰ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu xña'a bi':

—Tyaatsu' nu'u slo na', Satanás —nacui Jesús—. Yaa clya nu'u. Cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi ndi'ya: “Sca ti ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na mā cua'ni tlyu mā ji'i, sca ti cha' ji'i ycu'i Ni nga'a cha' taquiya' mā ji'i nde chalyuu”, nacui quityi.

¹¹ Li' ndu'u xu'na cuiñaja ndyaa. Li' ndu'u tucua xca ji'i ycu'i Ndyosi cha' xtyucua ngu' ji'i Jesús, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycu'i Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea

¹² Ca tiya' la ndu'u Jesús ndyaa, cha' ndyuna yu cha' cua ntejeya' ngu' ji'i Juan, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ne' chcu'a. Li' nguxtyuu Jesús chaca quiya' nde quichi Nazaret, nde loyuu su cuentya Galilea.

¹³ Pana ná ndyanu yu nde Nazaret; nguxcutsa'a yu su ndi'i yu, ndyaa yu ca quichi Capernaum to' tayu'. Nscua quichi bi' loyuu su ndu'ni ngu' sa'ni cha' su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí laca bi'.

¹⁴ La cui' ti cha' bi' cua nchcui' jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nacui:

¹⁵ Ntsu'u loyuu su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí ca chaca tsu' sta'a Jordán.

Tyeje tacui na loyuu bi', li' tyalaa na to' tyujo'o,

cha' loyuu bi' laca Galilea su ndi'i ñati nu si'i ngu' judío laca.

¹⁶ Cua ngujui'i sca xee tlyu slo ngu' nu ndi'i su talya ña'a;

juani cua nguxee ji'i ngu', cua caja ti chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi', masi cua tye ti chalyuu ji'i ngu' bi' tya tsubi' la.

Jua'a nchcui' jyo'o cusu' bi'. Bi' cha' loyuu bi' nguti'i Jesús li'.

¹⁷ Lo'o li' nguxana nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndya'a slo:

—Ca tyuju'u ti' mā —nacui Jesús ji'i ngu'—, xtyanu mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni mā, cha' cua tyalaa ti hora cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i mā.

Nxi'ya Jesús ji'i jacua tya'a ngu' nu ndyaa cuta cualya

¹⁸ Lo'o ngua sca tsa ndya'a Jesús to' tayu' Galilea bi'. Li' na'a yu ji'i Simón lo'o Andrés tya'a ngula Simón, nchcu ngu' taraya lo hitya cha' xñi ngu' cualya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' lcaa tsa. Lo'o nu Simón bi' ni, Pedro ndu'ni ngu' ji'i. ¹⁹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Tsaa mā lo'o na' juani —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ñi'ya ngujui cualya ji'i mā lo'o nguta'a mā cuta cualya, jua'a caja xa' cña ji'i mā juani cuentya jna'; culu'u na' ji'i mā

ñi'ya nu clyana ma ji'i ñati chalyuu re nu nguna' tsa ndu'ni, cha' caca ngu' ñati 'na.

²⁰ Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i taraya ji'i ngu', ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

²¹ Lo'o nde loo la xi na'a Jesús ji'i Jacobo sñi' Zebedeo lo'o Juan tya'a ngula yu; nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ji'i ngu' lo'o sti ngu', ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' lo'o. ²² Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i sti ngu' lo'o yaca ni'i ji'i ngu', ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngulu'u Jesús ji'i quiña'a tsa ñati

²³ Lo'o li' ndyaa ngu' lcaa quichi su cuentya Galilea lo'o Jesús. Lcaa quichi ndya'a nclyu'u yu ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío; nchcui' yu lo'o ngu' ñi'ya laca cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngulala ti caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni yu jo'o ji'i lcaa nu quicha, masi quicha ti ti' ngu' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu'. ²⁴ Li' nguañi cha' ji'i Jesús lcaa quichi, hasta ca nde loyuu Siria nguañi cha' ji'i yu; bi' cha' ñaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo ycu' yu, cha' cua'ni yu jo'o ji'i ngu'. Ñaa lo'o ngu' ji'i nu quicha, masi ti'i tsa ngu' xqui'ya quicha nu ntsu'u ji'i ngu'; ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu', masi nxalú cui'i ji'i ngu', masi nchcu' tyucui tyucui ña'a ngu', masi nchcuti sca tsu' ya' ngu'. Lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ²⁵ Bi' cha' ndu'u lca'a quiña'a tsa ñati ji'i, masi ngu' Galilea, masi ngu' lcaa quichi nde Decápolis, masi ngu' quichi Jerusalén, masi ngu' xa' quichi nde loyuu su cuentya Judea, masi ngu' quichi chaca tsu' sta'a Jordán. Quiña'a tsa quichi ngutu'u ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

5

Ñi'ya ngulu'u Jesús ji'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

¹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati lijya ngu' slo yu, bi' cha' ndyacui yu ndyaa la yu nde sii' cua'a, ndyaca'a yu xi cajua. Lo'o ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo, ² li' nguxana Jesús nclyu'u yu ji'i ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu'.

Ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee

³ —Tso'o ntsu'u tyiquee ñati si jlo ti' cha' sca ti lo'o ycu' Ndyosi caca cua'ni ngu' cha' tso'o —nacui Jesús—. Caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu' bi', pana ná caca ji'i ngu' si jua'a ti ngu'.

⁴ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati masi xñi' ti' juani xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i, cha' ndu'ni ycu' Ni cha' caca tso'o tyiquee ñati bi'.

⁵ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a ñati, cha' ca su ntucua ycu' Ni tyacua cha' tso'o nu ta ycu' Ni ji'i ñati bi' li'.

⁶ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si tyaja'a tsa cua'ni lcaa cha' tso'o, lcaa cha' liñi; ji'i ñati bi' xtyucua ycu' Ndyosi cha' taca ji'i cua'ni lcaa cha' nu nti' ycu' Ni.

⁷ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu tya'na ti' ji'i tya'a ñati, cha' jua'a cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ycu' ngu' bi'.

⁸ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu lubii cresiya ji'i, cha' ji'i ñati bi' cua nda ycu' Ni chacuayá' cha' ña'a ji'i ycu' ca Ni nde loo la.

⁹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nxyucua ji'i tya'a ñati cha' caca tso'o ti ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'. “Sñi' na”, ñacui ycu' Ndyosi ji'i ñati nu jua'a xaala' tyiquee tya'a ngu'.

¹⁰ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si talo tyiquee ji'i xa' ñati, masi lya' ti' ngu' ji'i, masi ti'i ti' ngu' ji'i, xqui'ya cha' tso'o nu ndu'ni cuentya ji'i ycu' Ni. Tso'o ntsu'u tyiquee ñati bi' si talo tyiquee ji'i ngu', cha' jua'a laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati bi'.

¹¹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ma masi xtyi lo'o ngu' ji'i ma xqui'ya na', masi lya' tsa ti' ngu' ji'i ma, masi cuiñi tsa ngu', masi chcu' tsa ngu' cuentyu ji'i ma xqui'ya na'. ¹² Li' caca tso'o tyiquee ma, ca chaa ti' ma cha' cua laca nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i sa scaa ma ca su ntucua ycu' Ni. La cui' jua'a ngua lya' tsa ti' jyo'o cusu' sa'ni, nu lo'o na'a ngu' ji'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi tyempo bi'.

Ñi'ya nti' teje', ñi'ya nti' xee, jua'a ndi'i ma chalyuu

13 'Ñi'ya nu ndu'nijo'o tsa teje' ji'na cha' cñi', cha' cua'ni tyuju' scuaa, jua'a laca cu'ma nde chalyuu; na ndu'nijo'o tsa ma ji'i ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma cña ji'i Ni. Si cua ngunu'u teje' ji'na, nga'aa cua'nijo'o bi' ji'na li'; tso'o si xcuaa na ji'i teje' bi' li', masi to' tyucui su ntyeje tacui ñati. Ná ndu'ni cha' masi sta quiya' ngu' hichu' teje' ngunu'u bi'. 'Ñi'ya nti' ngu' lo'o teje' ngunu'u bi', jua'a nti' ycu' Ndyosi lo'o ñati nu ná taquiya' ji'i Ni.

14 'Ñi'ya nti' sca xee laca cu'ma, cha' culu'u ma tyucui ji'i ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu. Sca quichi nu ndi'i lo xlya ca'ya ni, ná ca tyi'i bi' cuaana ti; ña'a lcaa ñati quichi bi'. 15 Lo'o jua'a si cua'a ngu' sca quii' quityee, ná su'ba cuatsi' ngu' ji'i bi' ne' caju li'; cua sta ngu' quityee cha' clyane xee tyucui ña'a ni'i bi'. 16 Lo'o jua'a cu'ma ni, si xee laca ma nu culu'u tyucui ji'i ñati, xcui' cha' tso'o cua'ni ma cha' ña'a xa' ñati ña'a cha' tso'o nu ndu'ni ma, nu laca ma sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o li' tyi'u ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na, cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua.

Nclyu'u Jesús cha' cuentya ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i jyo'o cusu' sa'ni

17 'Ná culacua ti' ma cha' lijya na' ca nde cha' cua'ni tye na' ji'i cha' cusu'; masi lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés, masi lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la, ná cuityi na' ji'i cha' bi'. Pana cua lijya na' cha' culu'u liñi na' ji'i ñati ñi'ya nu nti' ñacu' lcaa cha' nu nscua lo quityi bi'. 18 Cha' liñi nda na' lo'o ma juani, cha' ni sca si'yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya ji'i ycu' Ndyosi, ná taca cuityi ngu' cha' bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu; chañi cha' caca lcaa ca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la. 19 Bi' cha' juani, nga'aa ta Ni su tyi'i ñati slo ycu' Ni si ná taquiya' ngu' ji'i cua ña'a ca cña nu nda ycu' Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu', si culu'u ngu' ji'i tya'a ñati ngu' cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'i cña bi'. Lo'o jua'a ta Ni su tyi'i ñati ca slo ycu' Ni si taquiya' ngu' ji'i lcaa cña bi', si culu'u ngu' cña bi' ji'i tya'a ñati ngu'. 20 Ndi'ya ñacu' na' ji'i ma juani: ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma, si ná tso'o la cha'

nu cua'ni ma, si'i ñi'ya nu ndu'ni ngu' tacati jua, nu ngu' fariseo bi' lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó bi'.

Nclyu'u Jesús ji'i ngu' cha' tye cha' ñasi' ngu' lo'o tya'a ngu'

21 'Cua ndyuna ma ñi'ya nu ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná cujuu ma ji'i tya'a ñati ma", nacui ycu' Ni. "Si cujuu ngu' ji'i tya'a ngu', li' ntsu'u cha' tsaa ngu' ne' chcu'a cha' cua'ni cuayá' bese ji'i ngu' bi'." 22 Pana quiña'a la cha' chcu' na' lo'o ma juani: masi ca ti'i ti' ngu' ji'i tya'a ñati, li' ntsu'u cha' chcube' ngu' bi'; masi na chcu' ti ngu' cha' cuxi ji'i tya'a ñati, ntsu'u cha' tsaa ngu' bi' slo ngu' nu laca loo ca Jerusalén, cha' caca cuayá' ji'i ngu' cajua li'. Lo'o jua'a si ñacu' ngu' ji'i tya'a ñati: "¡Na ple tsa nu'u! ¡Na tonto tsa hique nu'u!" lo'o ñasi' tsa ngu' ji'i tya'a ñati, li' nga'a cha' tsaa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' tyaqui quii'.

23 'Lo'o jua'a laja lo'o ndyaa ti ma ne' laa cha' ta ma msta ji'i ycu' Ndyosi, si tyi'u ti' ma cha' ntsu'u cha' ñasi' ti' ji'i ma lo'o tya'a ma, 24 li' tso'o la xtyuu ma lo'o msta ji'i ma chaca quiya' ca toni'i ji'i ma. Li' tsaa ma tsaa xaala' ma tyiquee tya'a ma tya clyo. Lo'o li' xa' squi'ya ma msta bi' toni'i ji'i ma, tsaa lo'o ma ji'i ne' laa chaca quiya'.

25 'Pana ndi'ya cua'ni ma si ntsu'u ñati nu sta quiya' ji'i ma ca toni'i cña: hora ti xaala' ma cha' ji'i ma lo'o ñati bi', laja lo'o bilya tyalaa ma slo ngu' tisiya cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'i cha' cusu' bi'. Cuxi la cha' si tyaala tsa ngu' tisiya, cha' li' xi'ya ngu' ji'i ngu' policía cha' su'ba ngu' ji'i ma ne' chcu'a. 26 Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' tiya' tsa tyu'u ma su lubii, cha' li' ntsu'u cha' ta ma lcaa ca centavo nu jña ngu' tisiya ji'i ma cha' tyu'u ma li'.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'i ñati nu ndu'ni suba'

27 'Cua ndyuna ma ñi'ya ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná cua'ni suba' ma lo'o clyo'o xa' ñati", nacui ycu' Ni. 28 Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o ma juani: si ña'a sca nu qui'yu ji'i sca nu cuna'a, lo'o li' culacua ti' yu cha' cua'ni suba' yu lo'o, stu'ba ntsu'u cha' bi' lo'o yu ñi'ya si cua laca ngua'ni

suba' yu lo'o nu cuna'a bi', masi tyiquee ti yu ntsu'u cha' cuxi bi'.

²⁹ 'Tso'o la si culo mā si'yu cloo mā la'a tsu' cui, xcuaa mā ji'i li', si si'yu cloo mā ndacui qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cuityi' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsaa mā su lye ndyaqui quii' ca bilyaa. ³⁰ Tso'o la xi'yu cu' mā ya' mā la'a tsu' cui, xcuaa mā ji'i li', si ya' mā ndacui qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cu' ya' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsaa mā su lye ndyaqui quii' ca bilyaa.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'i ñati nu nguxtyanu ji'i clyo'o

³¹ 'Ndi'ya nchcui' jyo'o cusu' sa'ni: "Si ñacui sca nu qui'yu ji'i clyo'o yu cha' tyaa slo sti chaca quiya', cha' nti' yu xtyanu yu ji'i clyo'o yu, li' ntsu'u cha' culo yu sca quityi cuentya ji'i nu cuna'a bi'. Quityi bi' ñacui cha' nga'aa si'i clyo'o yu laca juani."

³² Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani: ndyu'ni cuxi sca nu qui'yu si culo yu quityi cha' xtyanu yu ji'i clyo'o yu, si ná ndacui nu cuna'a bi' qui'ya. Lo'o li' si xa' caya clyo'o nu cuna'a bi' lo'o chaca ñati, li' ndacui nu cuna'a qui'ya, lo'o jua'a chaca yu bi' ndacui qui'ya, cha' clyo'o xa' ñati bi' laca nu cuna'a bi'; pana tlyu la qui'ya nu ndacui ji'i nu qui'yu nu ngua clyo'o clyo.

Nclyu'u Jesús cha' ji'i ngu' cha' ná cua'ni ngu' jura

³³ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná tso'o ta mā sca cha' lo'o ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā sca cña, si cha' cuiñi ti nda mā. Nga'a cha' cua'ni mā ñi'ya nu nacui mā ji'i Ni cha' cua'ni mā." ³⁴ Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' ná tso'o tsiya' ti cua'ni mā jura nu lo'o chcu' mā sca cha': masi chcu' mā cuentya ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, ná cua'ni mā jura jua'a, cha' ca bi' ntucua ycu' Ni; ³⁵ masi chcu' mā cuentya ji'i yuu chalyuu re, ná chcu' mā jura jua'a, cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi laca chalyuu re; masi chcu' mā cuentya ji'i quichi Jerusalén, ná cua'ni mā jura jua'a, cha' ca bi' laca ycu' Ni loo. ³⁶ La cui' ti cha' ná cua'ni mā jura cuentya ji'i scua' que

ycui' ca mā, cha' sca ti ycu' Ni ngüñá Ni ji'i cu'ma, lo'o ná caca ji'i mā cuiñá mā ni sca ca quicha' hique mā, ni nu ngata, ni nu ngati. Ná tso'o cuentya ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti cha' cua'ni mā jura. ³⁷ Tsa bi' ti cha' ñacui mā: "Chañi", si cha' liñi laca; lo'o jua'a ñacui mā: "Si'i", si cha' cuiñi. Cua ña'a ca cha' nu chcu' mā nu lo'o ndu'ni mā jura, cha' ji'i nu xña'a laca bi'.

Nclyu'u Jesús ñi'ya cua'ni ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'

³⁸ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā cha' nu nchcui' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: "Sca ñati tyaala ni, si cua ngüichu yu si'yu cloo tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña si'yu cloo ycu' yu cha' cati xqui'ya yu. Lo'o jua'a si nguxtyu' yu sca la'ya tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña la'ya ycu' yu, cha' cati xqui'ya yu." Jua'a nchcui' ngu' nu ngua tya sa'ni li'. ³⁹ Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa xuu tya'a mā lo'o ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o mā. Lo'o quiji' ya' ngu' loo mā la'a tsu' cui, li' ta mā chacuayá' quiji' ngu' chaca tsu' loo mā, si nti' ngu'. ⁴⁰ Si nti' sca ñati tyaala xlyaa camxa ji'i mā, hora ti ta mā ji'i li'; lo'o jua'a ta mā xi xa' la late' ji'i yu, cha' tyaala' ji'i yu li'. ⁴¹ Jua'a sca nu laca loo ni, si culo yu cña ji'i mā cha' tsaa lo'o mā yu'ba ji'i yu sca se'i, hora ti tsaa lo'o mā yu'ba bi' ji'i; lo'o jua'a tso'o masi tya tsaa lo'o mā ji'i ca tyijyu' la xi, si jua'a nti' yu. ⁴² Lo'o jña sca ñati cua ña'a ca na ji'i mā, ta mā na bi' ji'i; jua'a si jña ngu' xi cñi ji'i mā, tso'o ti chcu' mā lo'o ngu' bi' li'.

Nclyu'u Jesús cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a cusuu ngu'

⁴³ 'Cua ndyuna mā cha' nu nchcui' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: "Cua'ni tyaca'a mā ji'i ngu' tya'a mā, lo'o jua'a ca ti'i ti' mā ji'i tya'a cusuu mā". ⁴⁴ Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a cusuu mā, lo'o jua'a tso'o ti chcu' mā ji'i ngu' nu nchcui' cuentyu ji'i mā, tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu' nu ti'i ti' ji'i mā; chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu', masi ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i mā, masi nxtyi' lo'o ngu' ji'i mā. ⁴⁵ Li' taca tyuloo ñati ji'i mā cha' laca mā sñi' ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ndu'ni

Ni cha' stu'ba ti tyucua cuichaa, masi ca su ndi'i ñati cuxi, masi ca su ndi'i ñati tso'o; ndu'ni Ni cha' stu'ba ti ca'ya tyo, masi ca su ndi'i ñati tso'o, masi ca su ndi'i ñati cuxi. Bi' cha' tso'o la si stu'ba ti cua'ni mā lo'o lcaa ñati. ⁴⁶ La cui' ti ná tso'o si xcui' ji'i ngu' tya'a tso'o ti mā tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i. Si'i na tso'o la taquiya' ycu' Ndyosi ji'i mā si jua'a ti ndu'ni mā, cha' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñati; masi ñati tso'o, masi ñati cuxi, masi ngu' msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cui'ni ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ji'i mā, lcaa ngu' bi' ndu'ni tyaca'a ngu' ji'i tya'a tso'o ti ngu'. ⁴⁷ Lo'o chcu' mā cha' tso'o sca ti lo'o tya'a tso'o mā, ná tso'o bi', cha' la cui' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñati; masi ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, lo'o ngu' bi' nchcu' tso'o lo'o tya'a tso'o ngu'. Quiña'a la cha' tso'o cua'ni mā nti' ycu' Ndyosi. ⁴⁸ Ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ni, xcui' cha' tso'o, xcui' cha' liñi, xcui' cha' lubii ndu'ni Ni; ñi'ya ndu'ni ycu' Ni, jua'a nga'a cha' cua'ni mā xcui' cha' tso'o lo'o lcaa ñati, si chañi cha' sñi' ycu' Ni laca mā.

6

Nclyu'u Jesús ji'i ngu' ñi'ya xtyucua ngu' ji'i ñati ti'i

¹ 'Lo'o chaca cha' ni, ná ta mā sca na ji'i ngu' ti'i nu lo'o ña'a xa' ñati ji'i mā, cha' ná ña'a ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuentya ji'i ycu' Ni. Ná taca xco'o ycu' Ndyosi Sti na sca cha' tso'o nu tyacua ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni, si cha' ña'a xa' ñati ji'i mā ndyu'ni mā cha' tso'o ti. ² Lo'o xtyucua mā ji'i ngu' ti'i ni, ná ntsu'u cha' cache' mā cha' bi' ji'i xa' ñati. Ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu', nu nti' tsa cha' ña'a xa' ñati ji'i; nu lo'o nxyucua ngu' bi' ji'i ngu' ti'i, masi ne' laa ji'i ngu' judío tya'a na, masi to' calle ti, sca ti nti' ngu' bi' cha' tso'o tsa chcu' ñati ji'i. Ná cua'ni mā jua'a. Cha' liñi nchcu' na' lo'o mā: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca slo ycu' Ndyosi nquicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'i ngu' bi' nu lo'o cua na'a xa' ñati ti ji'i ngu'. ³ Lo'o cu'mā ni, nu lo'o ta mā sca na ji'i ngu' ti'i, ta mā ji'i cuaana ti, cha' ná ca cuayá' ti' xa' la ñati; masi tya'a mā, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cña ndyu'ni mā. ⁴ Sca

ti ycu' Ndyosi Sti na caca cuayá' ti' Ni ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti, lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā nde loo la.

Nclyu'u Jesús ji'i ngu' ñi'ya chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi

⁵ 'Lo'o chaca cha' ni, lo'o chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi, ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Ndu' ngu' cui'ni bi' slo ñati ne' laa ji'i ngu' judío tya'a na, cha' nti' ngu' chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi laja lo'o ña'a ñati ji'i ngu' bi'; la cui' ti cha' bi' lo'o ndu' ngu' laja calle cha' chcu' ngu' lo'o ycu' Ni. Cha' liñi nchcu' na' lo'o mā: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca slo ycu' Ndyosi nquicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'i ngu' nu lo'o cua na'a ñati chalyuu ti ji'i ngu'. ⁶ Lo'o cu'mā ni, nu lo'o chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi, tsaa mā sca se'i su taca tyi'i mā cuaana ti. Si nga'a mā nde ni'i, li' taci' mā toni'i, cha' jua'a cua'ni tlyu mā ji'i ycu' Ndyosi Sti na cajua; ndi'i ycu' Ndyosi caca ti slo mā, masi ná nga'a xa' ñati slo mā. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti, lo'o jua'a xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā nde loo la.

⁷ 'Nu lo'o chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi ni, ná chcu' mā la cui' ti cha' quiña'a tsa quiya', ni ná chcu' mā quiña'a tsa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ycu' ca mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti. Nclacua ti' ngu' bi', cha' tso'o la taquiya' jo'ó ji'i ngu' si quiña'a tsa cha' chcu' ngu', jua'a nti' ngu' bi'. ⁸ Pana, ná chcu' mā jua'a, cha' jlo ti' ycu' Ndyosi Sti na cua ña'a ca cha' nu lyiji ji'i mā, masi bilya jña mā cha' bi' ji'i Ni. ⁹ Tso'o la si ndi'ya chcu' mā lo'o ycu' Ni lacua:

Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

¹⁰ Caa nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo ji'i ya.

Cua'ni nu'u cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu; ñi'ya nu ndu'ni nu'u ca su ntucua nu'u, jua'a caca nde lo yuu re li'.

¹¹ Ta nu'u na cacu ya tsā juani.

¹² Lo'o jua'a cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee

ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

¹³ Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi ji'i ya, pana cua'ni lyaá nu'u ji'i ya ya' nu xña'a.

Nu'u laca loo tsiya' ti; lcaa chacuayá' nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o jua'a chacuayá' nu ntsu'u nde cua, jinu'u ntsu'u lcaa chacuayá' bi'. Ná nga'a cha' tye cha' tlyu tsa laca nu'u. Jua'a caca cha' tu'ni.

Jua'a ñacui mā ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁴ 'Si cui'ya mā cha' clyu ti' ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o mā, li' lo'o Sti na nu ntucua nde cua cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i mā; ¹⁵ pana si ná cui'ya mā cha' clyu ti' ji'i tya'a ñati mā, lo'o ycu' Ndyosi Sti na, ná cua'ni clyu ti' Ni ji'i mā ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā li'.

Nclyu'u Jesús cha' ji'i tsā nu ná ndacu ngu'

¹⁶ 'Lo'o chaca cha' ni: nu lo'o tyalaa tsā ji'i mā lo'o ná cacu mā xqui'ya cha' cua'ni tlyu mā ji'i ycu' Ni, ná tso'o si tyu'u cha' xñi' ti' tyiquee mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Nti' ngu' bi' cha' ña'a ñati ji'i cha' tacati tsa nu ndu'ni ycu' ca ngu', cha' ná ndyacu ngu' tsā bi'. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā, cha' cua laca ngujui cha' ji'i ngu'; lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' ca slo ycu' Ndyosi nquicha', cua ngujui cha' bi' ji'i ngu' nu lo'o cua na'a xa' ñati chalyuu ti ji'i ngu'. ¹⁷ Pana cu'mā ni, lo'o tyalaa sca tsā nu ná cacu mā, cha' tso'o la cua'ni tlyu mā ji'i ycu' Ni, li' tso'o la tyaati loo mā, jua'a sube' mā chcuu hique mā, ¹⁸ cha' ná caca cuayá' ti' xa' ñati ji'i mā cha' ná ndyacu mā tsā bi'. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti. Lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā nde loo la.

Cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' ca su ntucua ycu' Ni

¹⁹ 'Lo'o chaca cha' ni: ná xco'o mā quiña'a tsa cha' tso'o cuentya ji'i ycu' ti mā laja lo'o ndi'i mā chalyuu re. Yala ti quiñu'u cha' tso'o bi' jua'a ti; ntsu'u quiya' cacu tiña' ji'i, cacu cuixu' ji'i, cua'ni ñu'u ji'i li'. La cui' jua'a cuaana ngu' ji'i cha'

tso'o nu ntsu'u ji'i mā, nguna' cha' bi' ji'i mā li'. ²⁰ Tso'o la lo'o xco'o ycu' Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni; nga'aa cacu tiña' ji'i cha' tso'o bi', nga'aa quiñu'u, lo'o jua'a nga'aa caca cuaana ngu' ji'i cha' tso'o bi'. ²¹ Cha' nu tyaca'a la ji'i mā ni, tyanu cresiya ji'i mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o ji'i mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni.

Nu laca xee ji'i tyucui ña'a ngu'

²² 'Nu si'yu cloo na ni, bi' laca nu nda xee ji'i tyucui ña'a na. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo na, li' taca ña'a na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni na, taca cua'ni na xcu' cha' tso'o. ²³ Pana si quicha si'yu cloo na, nga'aa caca cua'ni na cña, cha' talya xee ña'a na li'. Lo'o jua'a ne' cresiya ji'i mā ni, si ndyacu' xee ji'i mā cha' ntsu'u chalyuu cuxi ji'i mā, nga'aa tyu'u xee ne' cresiya ji'i mā tsiya' ti li'; talya tsa tyanu cresiya ji'i mā li'.

Ñi'ya nchcui' ycu' Ndyosi cha' ji'i cñi

²⁴ 'Ni sca ñati ná taca ji'i ngu' cua'ni ngu' cña ji'i tucua tya'a xu'na ngu' sca tyempo ti. Ná taca taquiya' mā ji'i ycu' Ndyosi la cui' tyempo lo'o lye tsa ndya'a cha' tyiquee mā cha' ji'i cñi. Si jua'a ni, cua ntsu'u tucua tya'a xu'na mā li'. Ná tyiquee' li' ca ti'í ti' mā ji'i tsaca xu'na bi', lo'o jua'a ca tiji' ti' mā ji'i chaca xu'na bi'. La cui' jua'a taquiya' tso'o mā ji'i xu'na clyo bi', lo'o jua'a cñilo'o ti mā ji'i chaca bi' li'.

Ña'asii tso'o ycu' Ndyosi ji'i sñi' Ni

²⁵ 'Ndube ti' ycu' Ni ji'i mā, bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā ñi'ya caca cha' cu'ú mā, na ca cacu mā, na ca co'o mā su ndi'i mā chalyuu. Ná culacua tsa ti' mā ma caja ste' mā. Cuayá' tsa cha' na lu'ú ti na juani, masi si'i quiña'a tsa na nu cacu na; cuayá' tsa cha' tso'o ti tyucui ña'a na, masi si'i na tso'o tsa ste' na. ²⁶ Culacua xi ti' mā ñi'ya nu ndyaca ji'i quiñi nu ndyacu' cua: ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ndiñá ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua, nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'mā ni, zha xti la ntsu'u loo mā que quiñi bi' ca slo

ycui' Ndyosi? Si'i. Quiña'a la ntsu'u loo mā cuentya ji'i ycu' Ni. ²⁷ Pana nga'aa caca caluu la mā sa cla'be metro cua la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' mā.

²⁸ 'Lo'o jua'a cha' ji'i ste' mā, ¿ni cha' nclyacua tsa ti' mā ji'i cha' bi'? Culacua xi ti' mā lo'o ña'a mā queé nu ntsu'u lo quixi' cua. Tso'o ti nclyyu bi', masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nchca ji'i cuiñá late' cacu'.

²⁹ Nu jyo'o Salomón nu ngua rey culiya' tsa cua sa'ni ni, tso'o tsa ña'a ngua ste' jyo'o bi'; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé cua, cha' tso'o la ña'a queé. ³⁰ Ñi'ya lo'o tso'o tsa ngüiñá ycu' Ndyosi ji'i queé cua, cha' nda Ni sca lo ste' bi', masi sca ti tsā talo queé bi' lo'o li' tyaqui ntsu'u quiya'; la cui' jua'a ta ycu' Ni late' cacu' mā, masi xti tsa cha' jlya ti' mā ji'i ycu' Ni. ³¹ Bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā ñi'ya cha' cuxi tyacua ji'i mā ca nde loo la. Ná ñacu' lye mā: “¿Ma caja na cacu ya?” Ná ñacu' mā: “¿Ma caja hitya co'o ya?” Ni ná ñacu' mā: “¿Ma caja ste' ya?” ³² Jua'a nclacua ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti. Pana jlo ti' ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua cha' lyiji cha' bi' ji'i mā, ³³ bi' cha' si' ji'i cha' bi' clyana mā. Tso'o la si ta mā tyempo ji'i ycu' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i mā, jua'a tso'o la si cua'ni mā lcaa cha' nu nti' ycu' Ni cha' cua'ni mā nde chalyuu; li' ta Ni lcaa na nu lyiji xi ji'i mā. ³⁴ Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' mā cuentya ji'i ñi'ya nu caca ji'i mā tsā quee. Chaca tsā laca bi'. Sca ti ji'i tsā juani culacua xi ti' mā ñi'ya cua'ni mā cha' tyijiloo mā ji'i cha' cuxi nu tyacua ji'i mā juani.

7

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i tya'a ñati

¹ 'Lo'o chaca cha' ni: ná sta mā qui'ya ji'i tya'a ñati mā, cha' ná tyiquee' sta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i mā si cua'ni mā jua'a. ² La cui' ñi'ya nchcui' cuxi mā ji'i xa' la tya'a ñati mā, si tyaala tsa mā, la cui' jua'a cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'i mā. Lo'o jua'a, la cui' cuayá' milya ñi'ya nu nda mā ji'i tya'a ñati mā, la cui' jua'a ta ycu' Ni ji'i mā. ³ ¿Ni cha' yala tsa nchcui' mā ji'i sca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i xa' la tya'a ñati mā, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu ndyati

cloo ngu'? Pana ná ndube ti' mā cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ycu' mā, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu' ca mā. ⁴ ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee mā chcu' mā lo'o tya'a ñati mā ndi'ya: “Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacu' mā, masi ná ña'a mā nguti nu ntsu'u cloo ycu' ca mā. ⁵ ¡Na cuiñi mā! Cloy la tyu'u nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu' ca mā, lo'o li' taca ña'a tso'o mā cha' culo mā satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a mā.

⁶ 'Cha' lubii nu cuentya ji'i ycu' Ndyosi ni, ná tso'o si tsaa chcu' mā cha' bi' lo'o ñati cuxi nu ná nti' cuna cha' bi' tsiya' ti, cha' ñi'ya nti' xne', jua'a nti' ngu' bi'; su'ba ñasi' mā ji'i ngu' cuxi bi', cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji'i mā li'. Lo'o jua'a ná tso'o sta mā sca na tso'o nu quiña'a tsa nga'a su ndya'a cube', cha' hora ti satá quiya' ni' na tso'o bi'.

Ñi'ya nu tso'o la jña ngu' sca cha' ji'i ycu' Ndyosi

⁷ 'Lo'o chaca cha' ni: jña mā sca cha' ji'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ta ycu' Ni cha' bi' ji'i mā li'; clyana mā ji'i ycu' Ni, lo'o jua'a quije Ni ji'i mā li'; tyucui tyiquee mā chcu' mā lo'o ycu' Ni, cuna Ni cha' nu chcu' mā lo'o Ni li'. ⁸ Cua ña'a ca ñati nu ndijña sca cha' ji'i ycu' Ndyosi, caja cha' bi' ji'i ngu' li'; cua ña'a ca ñati nu ncllyana ji'i ycu' Ni, quije Ni ji'i ngu' li'; lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu tyucui tyiquee nchcui' lo'o Ni, cuna Ni cha' nu nchcui' ngu' lo'o Ni li'.

⁹ 'Ná ntsu'u ni tsaca cu'mā nu ta sca quee cacu sñi' lo'o jña nu piti xlyá cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹⁰ Ni ná ntsu'u ñati nu ta cuaña ji'i sñi' lo'o jña nu piti cualya cacu. ¿Ha ntsu'u?

¹¹ Bi' cha' lacua, si jlo ti' mā ñi'ya ta mā na tso'o ji'i sñi' mā, masi cuxi ntsu'u cha' tyiquee mā, la cui' jua'a caca cuayá' ti' mā cha' jlo la ti' ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ñi'ya nu ta Ni na tso'o ji'i ngu' nu ndijña ji'i Ni.

¹² 'Nga'a cha' cua'ni tso'o mā lo'o xa' ñati si nti' mā cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o mā. La cui' cña bi' ngulo ycu' Ndyosi lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a cha' nu nguscua xa' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la; sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nchcui' lcaa ngu' bi' lo quityi.

To' lo'o chubi ti

¹³ Lo'o chaca cha' ni, nga'a cha' tyeje tacui mā tolo'o chubi. Tlyu tsa tolo'o, lo'o jua'a sīi tsa tyucuii su tsaā ngu' ca bilyaa; tso'o tsa ña'a tyucuii bi' nti' ngu', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndya'a tyucuii bi'. ¹⁴ Pana chubi tsa tolo'o, lati tsa tyucuii su tsaā ngu' nu ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'; xti ti ñati nquije ji'i tyucuii bi'.

Lo'o ña'a na si'yu, li' jlo ti' na ni yaca laca nu nda si'yu bi'

¹⁵ Lo'o chaca cha' ni: cua'ni tii ti' mā ña'a mā ji'i ngu' cuiñi nu nchcui' cuiñi ti cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nclu'u ngu' cha' ji'i mā. Sca na'ni tso'o laca nu naa xlyā'; lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, nti' ngu' cha' culacua ti' mā cha' ñati tso'o laca ngu' ñi'ya laca xlyā'. Tso'o tsa nchcui' ngu' bi' lo'o mā, tso'o tsa ndu'ni ngu' lo'o mā; pana cha' cuiñi laca nu nchcui' cha' tso'o tsa ngu' bi', cha' tyaala tsa ngu', cuiñi tsa ngu' bi'. Si'i ñi'ya laca xlyā' laca ngu' bi'; ñi'ya laca sca bo'o nu tyaala tsa, jua'a laca ngu' bi'. ¹⁶ Taca ji'i mā tyuloo mā ji'i ngu' cuiñi bi' lo'o ña'a mā ni cña ndu'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ndu'ni ngu'. Si'i ji'i quiche' yane nsuu na si'yu losu' tyixi, cha' ná ta lti bi' si'yu tyixi; jua'a si'i ji'i yaca quiche' nsuu na si'yu tyixi. ¹⁷ Ji'i lcaa yaca tso'o nsuu na si'yu tso'o; pana yaca nu cua btyi ni, nga'aa nda bi' si'yu nu cacu na. ¹⁸ Ná ta sca yaca tso'o si'yu nu ná tso'o; jua'a sca yaca nu ná tso'o ni, ná ta bi' si'yu tso'o. ¹⁹ Lo'o li' si'yu ngu' ji'i yaca btyi bi', cha' nga'aa tso'o bi'; taqui ngu' yaca bi' li'. ²⁰ Nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ndu'ni sca yaca lo'o ña'a mā si'yu yaca bi', lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā si cuiñi ngu' bi' lo'o ña'a mā ñi'ya laca cña nu ndu'ni ngu'.

Si'i lcaa ñati nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo

²¹ 'Ntsu'u tsa ngu' nu nchcui' lo'o na': "Xu'na, Xu'na", nacui ngu' 'na; pana si'i lcaa ngu' bi' nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo. Sca ti ngu' nu taquiya' ji'i cha' nu nchcui' Sti na' nu ntucua nde cua, bi' ngu' laca nu tyatí ca su laca ycu' Ni loo. ²² Nu lo'o tyalaa hora cha' cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, tyu'u tucua quiña'a ñati nu ñacui 'na: "Xu'na, Xu'na", ñacui ngu' 'na, "lo'o cuare, cua nchcui' ya lo'o ñati cuentya jinu'u. Chacuayá' jinu'u ngulo ya

ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati, lo'o jua'a cua ngua'ni ya xa' lo cha' tlyu chacuayá' jinu'u", ñacui ngu' bi' 'na. ²³ Lo'o li' ntsu'u cha' xacui na' cha' ji'i ngu' bi' ndi'ya: "Ná nslo na' ji'i cu'mā tsiya' ti. Yaa clyā mā cha' ngu' xña'a laca mā."

Tucua lo ña'a ngüñá ngu' ni'i

²⁴ Lcaa ñati nu cuna tso'o cha' nu nchcui' na' re, lcaa ñati nu taquiya' tso'o ji'i cha' nu nchcui' na', laca ñati bi' ñi'ya laca sca ñati nu ngulacua xi ti' nu lo'o tya lyiji cuiñá yu ni'i ji'i. Lo'o li' ngüñá yu bi' ni'i ji'i yu chu' sca quee cuaja'. ²⁵ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'i nu ntucua chu' quee bi'. Lo'o jua'a ndyaca tsa cui'i, pana ná nclyú ni'i bi', cha' tso'o tsa su ntucua chu' quee bi'. ²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nchcui' na' re lo'o ngu', pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi', laca ngu' bi' ñi'ya laca sca ñati tonto nu ná ngulacua ti' tsiya' ti; ngüñá yu bi' sca ni'i lo yusi ti. ²⁷ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu nxlyā'ba hitya yuu ji'i ni'i bi', lo'o jua'a lye tsa ndyaca cui'i. Nga'aa ndalo ni'i bi' li', ndyú bi', ndye bi', ngunu'u tsiya' ti li'; lo'o jua'a ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' jna', tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

²⁸ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cha' re ji'i ngu', li' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a ji'i cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu'. ²⁹ Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclu'u mstru cha' jo'ó ti nclyu'u yu ji'i ngu'.

8

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

¹ Lo'o li' ngua'ya Jesús ca'ya bi'. Quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a ji'i. ² Lo'o li' ndu'u tucua sca nu quicha slo. Ndyatu sti' yu slo ycu' Jesús, cha' nti' yu cuane yu ji'i Jesús cha' cua'ni jo'o ji'i yu, cha' ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' ji'i yu bi'.

—Xu'na—nacui nu quicha bi' ji'i Jesús—, cua'ni jo'o 'na. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni nu'u cha' caca lubii cuaña' na'.

³ Li' ngutacui ya' Jesús lo nu quicha bi', ngusta ya' su ndyatsu' cuaña' yu.

—Cua'ni na' jo'o jinu'u —nacui Jesús ji'i nu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani —nacui.

Hora ti ngua tso'o nu quicha bi', ngua lubii cuaña' yu. ⁴ Xa' nchcui' Jesús lo'o yu li':

—Yaa clya nu'u slo sti jo'ó —nacui—. Cajua ta nu'u msta nu nacui jyo'o Moisés cha' ta na ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na ji'i quicha nu ntsu'u ji'na. Ná cacha' nu'u ji'i xa' ñati. Taca ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ngua tso'o nu'u, nu lo'o cuna ngu' cha' cua ngusñi sti jo'ó msta nu nda nu'u.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i msu ji'i xu'na sendaru

⁵ Lo'o li' ndyalaa Jesús to' quichí Caper-naum. Quichí bi' ndyaca tya'a lo'o sca capitán ji'i sendaru romano nu ndijña ji'i Jesús cha' cua'ni jo'o ji'i sca nu quicha:

⁶ —Xu'na —nacui capitán bi' ji'i Jesús—, quicha tsa msu 'na. Na ntsiya ti yu to' tyi na' cha' nchcu' tyucui' ña'a yu; ti'í tsa nti' yu.

⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Tsa'a na'. Cua'ni na' cha' tyaca tso'o yu —nacui Jesús ji'i nu capitán bi'.

⁸ Hora ti nguxacui capitán cha' ji'i Jesús li':

—Xu'na —nacui yu ji'i Jesús—, ná tso'o tsaa nu'u to' tyi na', cha' si'i ñati tso'o laca na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' culo nu'u cña cha' cati quicha bi' tsiya' ti; jlo ti' na' cha' caca tso'o msu 'na li', masi tyijyu' ti tyu nu'u chcu'i'. ⁹ Xu'na sendaru laca na'; laca na' loo ji'i sca siyento tya'a sendaru, lo'o jua'a ntsu'u nu laca loo jna'. Si culo na' cña ji'i tsaca sendaru bi' ndi'ya: “Yaa clya nu'u”, hora ti tsaa yu, cha' nti' na' cha' tsaa yu. Jua'a si chcu'i' na' lo'o chaca yu: “Caá nu'u ca nde”, hora ti caá yu slo na' li'. Jua'a si culo na' cña ji'i msu 'na: “Cua'ni sca cña 'na”, ñacui na' ji'i; hora ti cua'ni yu cña bi' 'na —nacui capitán ji'i Jesús—. Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo cña cha' cati quicha bi'.

¹⁰ Ndube tsa ti' Jesús lo'o ndyuna cha' nu nchcui' capitán bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati nu lca'a ji'i:

—Liñi tsa cha' nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús ji'i ngu'—. Bilya ña'a na'

tsiya' ti ji'i sca ñati nu tso'o tsa jlya ti' ji'i ycu'i' Ndyosi, ñi'ya jlya ti' nu capitán re; tyucui ña'a nasiyu Israel re ná ntsu'u ngu' nu jlya ti' jua'a. ¹¹ Chañi cha' tiya' la tyalaa quiña'a tsa ñati tyijyu', masi ngu' loyuu su ntyucua cuichaa, masi ngu' loyuu su ndyaa cuichaa, tsaa ngu' cha' tyucua ngu' to' mesa ca su laca ycu'i' Ndyosi loo nde cua; stu'ba ti tsaa tucua ngu' to' mesa bi' lo'o jyo'o Abraham lo'o jyo'o Isaac lo'o jyo'o Jacob. ¹² Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati nu laca sñi' ycu'i' Ndyosi nacui ngu', pana ná tyalaa ngu' bi' slo ycu'i' Ni. Culo Ni cña ji'i xca ji'i Ni cha' tsaa xca xcuaa ji'i ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; xi'ya tsa ngu' bi' ca bi', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'.

¹³ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu capitán bi':

—Yaa nu'u to' tyi nu'u lacua —nacui ji'i—. Jlya ti' nu'u, bi' cha' cua ndyaca tso'o nu quicha bi' jinu'u juani ti —nacui Jesús ji'i.

Lo'o la cui' hora ngua tso'o msu bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Pedro

¹⁴ Ca tiya' la ndyaa Jesús nde ni'i ji'i Pedro. Li' na'a Jesús cha' na ntsiya ti xtya'a laa Pedro lo quiña, cha' tlyu tsa tyique' ntsu'u ji'i ma'. ¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús chu' ya' ma' cusu' bi', lo'o hora ti ndyu'u tyique' ji'i; ndyatú ma' cusu' bi' li', cha' caque' xi na cacu Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tyuu tya'a ngu' quicha

¹⁶ Lo'o cua ngusii, li' ndyalaa quiña'a ngu' slo Jesús, li'ya lo'o ngu' ji'i ngu' quicha nu ngusñi cui'i cuxi ji'i. Li' ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' tyu'utsu' ji'i ngu' quicha; lo'o li' ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Jesús jo'o ji'i lcaa ngu' quicha nu ndya'a slo. ¹⁷ Jua'a ngua cha' ndyu'u tucua la cui' cha' nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nscua cha': “Cua ngua tii ycu'i' Ni ma nde su ti'í ji'na, lo'o jua'a ñi'ya laca quicha nu ntsu'u ji'na; ngua'ni tye Ni quicha bi', ndyaca tso'o na li'”. Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' ndu'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha.

Ntsu'u ngu' nu nti' tya'a lo'o Jesús

18 Lo'o ngua sca tsa na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, bi' cha' ngulo yu cña ji'i ngu' tya'a ndya'a yu cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ycu' yu ne' yaca ni'i ca chaca tsu' tayu' bi'. 19 Lo'o cua tsaa ti ngu', li' ndyalaa sca mstru cha' jo'ó cha' chcu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui mstru bi' ji'i Jesús—, lo'o na' ntá' tya'a na' lo'o nu'u lcaa macala su tsaa nu'u.

20 Nguxacui Jesús cha' ji'i mstru bi' li':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyuu ni' ndyu'ú ni'; lo'o jua'a quiñi sube, ne' xlyati ndyu'ú ni'. Pana na' ni, cua nda Ni 'na liyyaa chalyuu re cha' caca na' ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

21 Lo'o li' nchcu' chaca nu qui'yu nu ndya'a lo'o Jesús nquicha':

—Cusu' —nacui yu ji'i Jesús—, ta xi chacuayá' 'na cha' tsa'a na' to' tyi na' cha' ña'asii na' ji'i sti na' ña'a cuayá' nu cajaa sti na', cha' xatsi' na' ji'i sti na' clyo. Li' tsa'a la lo'o nu'u.

22 Li' nguxacui Jesús cha' ji'i yu:

—Tso'o la masi caa lca'a nu'u 'na juani ti —nacui Jesús ji'i—. Tya ntsu'u xi xa' la ñati chalyuu tya'a ma nu taca xatsi' ji'i ñati nu cua nguuii.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' lo tayu'

23 Lo'o li' ndyati Jesús ne' yaca ni'i piti; ndyati ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o, ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. 24 Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyatu clyoo' lo tayu'; cua quilyu'u ti yaca ni'i bi' ne' hitya xqui'ya clyoo', pana laja' Jesús ntsu'u ne' yaca ni'i bi'. 25 Li' nguxtyu'u ngu' tya'a ndya'a ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui ngu' ji'i Jesús—, cua'ni lyaá clyá ji'na. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re ne' hitya, cajaa na si nti'.

26 Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ni cha' ntsii tsa ma? —nacui ji'i ngu'—. ¡Xi tsa tyempo ndalo ma, cha' ná jlyá ti' ma ji'i ycu' Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni cña!

Lo'o li' ndyatu Jesús, nchcu' lo'o cui'i lo'o clyoo' cha' cua'a ji'i cha' bi'; hora ti ngua ti bi' li'. 27 Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' ngua ti tsiya' ti clyoo' lo'o cui'i bi'.

—¿Ti ñati ta laca nu cusu' re? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ndaquiya' clyoo' ji'i, jua'a nduna cui'i cha' nu nchcu' nu cusu' re lo'o.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' Gadara nu ngusñi cui'i xña'a ji'i

28 Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' nde loyuu ji'i ngu' Gadara. Li' ndyacua tya'a tucua tya'a ngu' quicha lo'o Jesús; ngusñi cui'i xña'a ji'i tyucuaa ngu', bi' cha' tyaala tsa ngu' quicha bi'. Ndi'i ngu' ne' lo'o jyo'o, lo'o jua'a nga'aa nda ngu' chacuayá' tyeje tacui xa' ñati tyucuii jua. 29 Lo'o li' ngua'ni cui'i xña'a cha' cuii tsa ngusi'ya ngu' quicha bi':

—¿Ni cha' ndya'a nu'u slo cua, Jesús? —nacui ngu' quicha ji'i—. Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. ¿Ha xcube' nu'u ji'i cua nti' nu'u, masi si'i tyempo juani caca cha' nchcube' bi'?

30 Lo'o ndeja la xi ndi'i quiña'a tsa cube', ndya'a nclyana ni' na cacu ni'. 31 Li' ngua'ni cui'i xña'a bi', cha' ngüijña ngu' quicha chacuayá' ji'i Jesús cuentya ji'i cui'i bi'.

—Jlo ti' ya cha' nti' nu'u culo cui'i nu ntsu'u ji'i ya, cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i ya —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. Bi' cha' ta xi chacuayá' ji'i cui'i cha' tsaa xñi ji'i cube' nu ndya'a jua.

32 Li' nda Jesús chacuayá' ji'i cui'i bi':

—Yaa clyá ma —nacui Jesús ji'i cui'i bi'.

Lo'o li' ndyu'utsu' cui'i xña'a ji'i tyucuaa nu quicha bi', ndyaa cui'i bi' ngusñi ji'i cube'. Hora ti ngusna lcaa cube' bi', ngua'ya ni' to' cua'a, ndyú ni' ne' hitya tayu', ndyi'o ni' hitya, nguuii lcaa cube' bi' li'.

33 Lo'o na'a ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi' ñi'ya nu ngua ji'i ni', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngusna ngu' ca quichi cha' cacha' ngu' ji'i ngu' quichi ñi'ya nu ngua ji'i ngu' quicha nu ngusñi cui'i xña'a ji'i, lo'o jua'a ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua ji'i cube' bi'. 34 Lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' slo Jesús. Lo'o ndyacua tya'a ngu' lo'o, li' lye tsa ngüijña ngu' bi' ji'i cha' nga'aa tyanu Jesús loyuu quichi tyi ngu', tyaa yu xa' se'i nti' ngu'.

9

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu quicha nu nchcu' tyucu' tyucu' ña'a yu

¹ Lo'o li' xa' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i bi', cha' tyeje tacui lo tayu' cha' tyaa quichí tyi.

² Lo'o ndyalaa quichí bi', li' ñaa lo'o ngu' ji'i sca nu quicha nu nchcu' tyucu' tyucu' ña'a yu; ñaa ngu' slo Jesús cha' cua'ni jo'o ji'i nu quicha bi'. Ntsiya nu quicha bi' ne' sca catya. Pana jlo ti' Jesús cha' jlya ti' ngu' bi' ji'i, bi' cha' nchcu' lo'o nu quicha ndi'ya:

—Ca tso'o nu'u, sñi' —nacui Jesús ji'i nu quicha—. Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u.

³ Lo'o li' ngulacua xi ti' mstru cha' jo'o nu ndu cacua ti: “Cha' cuxi nchcu' nu qui'yu re cuentya ji'i ycu' Ndyosi”. Jua'a ngulacua ti' ngu'. ⁴ Pana, ngua tii Jesús ji'i lcaa lo cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' chii nti' ma ña'a ma 'na juani? —nacui Jesús ji'i mstru bi'—. ⁵ Ná ndiya ti' ma si ñacui na' ji'i nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'i qui'ya nu ntsu'u hi”. ¿Ha tso'o la si chcu' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xa tu'ba catya hi cha' tyaa lo'o ji'i ca to' tyi”? —nacui Jesús—.

⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' ma cha' ntsu'u chacuayá' 'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi cha' cuityi na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu, cha' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca ñati. Ca cuayá' ti' ma lo'o ña'a ma cha' tyaca tso'o nu quicha re juani.

Li' xa' nchcu' Jesús lo'o nu quicha bi':

—Tyatu nu'u —nacui Jesús ji'i—, xñi ji'i catya jinu'u cha' tsaa lo'o ji'i ca to' tyi.

⁷ Hora ti ndyatí nu quicha bi', ngusñi ji'i catya ji'i, ndu'u yu, ndyaa yu ca to' tyi yu. ⁸ Quiña'a tsa ñati na'a ji'i cha' bi', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi li', cha' cua nda Ni chacuayá' ji'i ñati chalyuu cha' cua'ni cña tonu jua'a, ngua ti' ngu'.

Ngusi'ya Jesús ji'i Mateo

⁹ Ndu'u Jesús ndyaa, lo'o li' cua tyeje tacui ti to' ni'i su ntucua Mateo nxñi cña cña loo ngu'. Nchcu' Jesús lo'o nu Mateo bi' li':

—Tyu'u lca'a nu'u 'na —nacui Jesús ji'i.

Hora ti ndyatí Mateo, nguxtyanu cña ji'i, ndyaa lca'a ji'i Jesús li'.

¹⁰ Tiya' la li' nga'a Jesús nde ne' ni'i ji'i Mateo, ntucua yu to' mesa cha' ndyacu yu. Lo'o li' quiña'a la ñati ndyalaa slo Mateo cha' cacu ngu' lo'o. Ndi'i ngu' tya'a ndu'ni cña lo'o Mateo, lo'o xa' la ñati nu nacui ngu' ji'i cha' ná tso'o ñati bi', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús; stu'ba ti ndyacu lcaa ngu' bi'. ¹¹ Lo'o na'a ngu' fariseo cha' ndyacu Jesús lo'o ngu' bi', hora ti nchcu' ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu:

—¿Ni cha' stu'ba ti ndacu xu'na ma lo'o ngu' nu ná tso'o, masi lo'o ngu' re nu laca msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cña cña loo ji'i ngu'? —nacui ngu' fariseo bi'.

¹² Pana ndyuna Jesús cha' nu nda ngu' bi', bi' cha' nchcu' ycu' yu lo'o ngu' li':

—Ngu' nu ná quicha ni, ná ntsu'u cha' caca jo'o ji'i ngu' bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Sca ti ji'i ñati quicha ntsu'u cha' caca jo'o. ¹³ Yaa clya ma cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi, nu ndi'ya nchcu': “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i tya'a ñati ma, nacui ycu' Ni. Bi' nu tso'o la, masi ná ta ma quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma msta 'na.” Jua'a nscua lo quityi. Ná lijya na' chalyuu cha' chcu' na' lo'o ñati nu tso'o tsa ycu' ngu', nti' ngu'; cua lijya na' chalyuu cha' chcu' na' lo'o ngu' nu jlo ti' cha' ntsu'u cha' cuxi tyiquee ngu', cha' caca tyuju'u ti' ngu' li'. Xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'.

Ndacha' ngu' judío ji'i Jesús si ná cua'ni tacati yu ji'i tsá nu ná ndacu ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndyalaa sca taju ñati slo Jesús, la cui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan laja lo'o ntyucuatya ji'i ngu' laca ngu' bi'. Li' nchcu' ngu' bi' lo'o Jesús:

—Ntsu'u tsá nu ná ndacu cuare —nacui ngu'—, lo'o ntsu'u tsá nu ná ndacu ngu' fariseo, xqui'ya cha' ndu'ni tacati ya tsá bi'; pana nu'u, lo'o jua'a ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u, lcaa tsá ndacu ma. ¿Ni cha' ta ndacu cu'ma lcaa tsá lacua?

¹⁵ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o cutsii; ná ndi'i ngu' xñi'i ti' ngu' tsá bi' lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Pana nu lo'o tyalaa tsá li', nu lo'o tyaa lo'o ngu' ji'i cutsii, li' ná cacu

ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi' ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi' ti' ngu' re nde loo la.

¹⁶ 'Chaca cha' chcu' na' lo'o mā: ni sca ngu' ná cua'ni cho'o ngu' late' cusu' ji'i ngu' lo'o sa yu'be late' cucui, cha' lo'o cua ndyaati late' bi', tyatsii' late' cucui bi'; tyati' jlyacuā su ngalya late' bi' li'. ¹⁷ La cui' ti cha', ná su'ba ngu' lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu chca ndyu'u ti; jua'a talo tyucuaa cha' bi', lo'o lcui lo'o tyaca' bi'. (Jua'a ngulu'u Jesús ji'i ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná tso'o quixa' ngu' cha' cucui nu nclyu'u yu cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' cha' cua'ni ngu'.)

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

¹⁸ Laja lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa sca ngu' judío nu laca loo; ndatu sti' yu slo Jesús li', cha' jña yu sca cha' clyu ti' ji'i:

—Cua ngujuu ca ti sca nu piti cuna'a sñi' na' —nacu' nu cusu' ji'i Jesús—. ¿Ha ná tsaa nu'u slo na' cha' sta ya' nu'u lo nu piti bi'? —nacu'—. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni cha' tyu'u nu piti chaca quiya'.

¹⁹ Li' ndyatu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' lo'o nu cusu' bi'. ²⁰ Pana tyucui su ndyaa ngu' njyaca sca nu cuna'a quicha ji'i Jesús, lijya nde chu' yu cha' cala' ma' quiya' ste' yu; cua tii tyucuaa yija quicha nu cuna'a bi', cha' ndyalú tañi. ²¹ Ndi'ya ngulacua ti' ma': "Masi cala' ti na' ste' Jesús, li' tyaca tso'o na'". Jua'a ti ngulacua ti' ma'. ²² Lo'o li' nguxtyacui Jesús, nguxña'a ji'i nu cuna'a bi':

—Cua'ni cho'o tyiquee nu'u, sñi' —nacu' Jesús ji'i—. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u juani.

Lo'o hora ti ndyaca tso'o nu cuna'a bi'.

²³ Lo'o li' ndyalaa Jesús ca to' tyi nu laca loo bi', na'a cha' cua ndyalaa ngu' musca slo cha' nscua santo; nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu' toni'i ji'i nu cusu' bi'. ²⁴ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa mā tso'o la —nacu'—. Na laja' ti nu piti re, si'i na ngujuu re.

Nxyí lo'o tsa ngu' ji'i Jesús li', ²⁵ pana ngulo'o Jesús ji'i ngu' cha' caja su tyati' ycu' yu ne' ni'i ca slo nu piti bi'. Li' ngusñi yu ya' nu piti bi', ndaca'a nu piti li'. ²⁶ Lo'o jua'a ngua cha' nguañi cha' bi' lcaa quichi su ndi'i ngu' ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

²⁷ Lo'o li' ndu'u Jesús ca ne' ni'i bi' ndyaa yu, lo'o jua'a ndya'a lca'a tucua tya'a ngu' cuityi' ji'i yu. Ngusi'ya ngu' ji'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i cua, cusu', nu'u nu laca ñati tya'a ji'i jyo'o David —ndu'ni ngu' ji'i.

²⁸ Lo'o cua ndyalaa Jesús ndyati' ni'i ji'i, lo'o nu ngu' cuityi' bi' lijya ngu' cacua la slo yu. Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—¿Ha jlya ti' mā cha' caca jna' cua'ni na' cha' tyaca tso'o mā? —nacu' yu ji'i ngu'.

—Jlya ti' ya, cusu' —nacu' nu ngu' cuityi' bi' ji'i.

²⁹ Lo'o li' ndyala' Jesús cloo tyucuaa ngu' cuityi' bi':

—Tyaca tso'o mā lacua. Caca bi' ji'i mā si jlya ti' mā 'na —nacu' Jesús ji'i ngu' cuityi' bi' li'.

³⁰ Hora ti ngua tso'o si'yu cloo ngu', ña'a tso'o ngu' li'. Lo'o li' lye nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná cacha' mā ji'i ni sca ñati, cha' ná caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo mā —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

³¹ Pana ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndacha' ngu' ji'i lcaa ñati ñi'ya ngua cña nu ngua'ni Jesús lo'o ngu'; bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a loyuu jua.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu cu'u

³² Lo'o cua ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', li' ndyalaa chaca latya ñati, yaa lo'o ngu' ji'i sca yu cu'u; na cu'u yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi ji'i yu. ³³ Lo'o ngulo Jesús cui'i cuxi ji'i nu quicha bi', li' ngua nchcui' yu, masi cu'u yu tsa la. Ndube tsa ti' lcaa ñati nu ndu ndacua li'.

—Bilya ña'a na sca cha' tlyu jua'a —nacu' ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u ñati tyucui ña'a nasiyu Israel re nu caca cua'ni jo'o jua'a —nacu' ngu'.

³⁴ Pana xa' ña'a nchcui' ngu' fariseo bi':
—Na nclyo nu Jesús jua ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu' xqui'ya nu xu'na cuiñaja nu nda chacuayá' cha' cua'ni yu jua'a —nacui' ngu' fariseo bi'.

Tya'na tsa ti' Jesús ji'i ngu' quiña'a

³⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lcaa quichi' sube, lcaa quichi' tonu, cha' culu'u ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío; quiña'a tsa cha' nda Jesús lo'o ñati' ñi'ya tso'o caca lo'o laca ycu'i' Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni jo'o ji'i lcaa ngu' quicha, ji'i lcaa ngu' nu ngunu'u ti'. ³⁶ Tya'na tsa ti' Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati' nu ndya'a lca'a ji'i, cha' ná nchca ji'i ngu' bi'; nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu tyi'i tso'o la ngu'. Ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná ntsu'u nu ña'asii ji'i ni', jua'a ndu'ni ngu' quiña'a bi', ngua ti' Jesús. ³⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nda yu sca cui'i lo'o ngu' cuentya ji'i ngu' quiña'a bi'. Nacui' yu cha' bilya cuna tso'o ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'.

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re cha' chcu'i' na lo'o ñati' cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na' —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti ngu' ntsu'u nu caca cua'ni cña re. ³⁸ Bi' cha' chcu'i' ma lo'o Sti na' nu laca Xu'na cña re, cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati' nu taca ji'i cua'ni cña re.

10

Nu tii tyucuaa tya'a ñati' nu ngusubi Jesús ji'i cha' ca tsa'a ngu' ji'i

¹ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo. Nda yu chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' lo cña ji'i, cha' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati'; jua'a nda yu chacuayá' cha' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha.

² Nde nscua na' xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús: nu clyo ngusubi yu ji'i Simón, nu lo'o ndu'ni ngu' Pedro ji'i, lo'o Andrés tya'a ngula nu Simón bi'; li' ngusubi yu ji'i Jacobo, lo'o Juan tya'a ngula Jacobo, nu laca sñi' Zebedeo; ³ lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Felipe, lo'o ji'i Bartolomé, lo'o ji'i Tomás, lo'o ji'i Mateo nu ngusñi cñi cña loo ngu' clyo; lo'o

jua'a ngusubi yu ji'i Jacobo sñi' Alfeo, lo'o ji'i Lebeo nu lo'o ndu'ni ngu' Tadeo ji'i; ⁴ ngusubi yu ji'i Simón nu ngua ji'i taju ngu' cananista, lo'o ji'i Judas Iscariote nu cuju'i' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la.

Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' chcu'i' ngu' lo'o ngu' xa' quichi'

⁵ Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ndi'ya:

—Ná tsaa ma tyucui' nde xa' tsu' su ndi'i ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, ni ná tsaa ma quichi' tyi ngu' Samaria —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶ Sca ti slo ngu' Israel tya'a ma tsaa ma, cha' tya'na tsa ngu'; ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi'. ⁷ Ta ma cha' lo'o ngu' lcaa quichi' cha' cua tyalaa ti hora cha' caca ycu'i' Ndyosi loo. ⁸ Cua'ni ma cha' tyaca tso'o ngu' quicha, cua'ni ma cha' chaca quiya' tyu'ú ngu' nu cua ngujuui; cua'ni ma jo'o ji'i ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nu xa' caca lubii cuaña' ngu' quicha bi'; culo ma ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i xa' la ñati'. Ná ngusñi na' cñi lo'o nda na' chacuayá' ji'i ma cha' cua'ni ma jo'o ji'i ngu' quicha, bi' cha' ná cui'ya ma caya' lo'o cua'ni ma jo'o ji'i ngu'.

⁹ Ná lo'o cñi cui'ya ma tsaa ma, masi cñi oro, masi cñi plata, masi cñi sube; ¹⁰ ni ná lo'o quixu tyaja qui'ya ma tsaa ma. Lo'o jua'a ná qui'ya ma chaca camxa, ni xa' caña, ni ná lo'o yaca tyu'u ya' ma tsaa ma. Si cua nguxtyucua ma ji'i ngu', nga'a cha' xacu ngu' ji'i ma.

¹¹ Lo'o tyalaa ma sca quichi', masi quichi' tlyu, masi quichi' sube ti, li' clyana ma ji'i sca ñati' nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a yu ji'i ma. Slo yu bi' tyi'i ma ña'a cuayá' nu tsaa ma xa' quichi'. ¹² Nu lo'o tyatí ma to' tyi yu, jña ma ji'i ycu'i' Ndyosi cha' ti ti tyi'i tyiquee ngu' ca tyi. ¹³ Si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'i ni'i bi' cuna la ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ngu' bi'; pana si ñilo'o ti ngu' ji'i ma cha' nti' ngu' cuna ngu', nga'aa culacua Ni ji'i ngu' bi'. Li' nga'aa chcu'i' ma cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' bi'. ¹⁴ Lo'o si ná nti' ngu' cha' tyanu ma slo ngu', si ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nclu'u ma ji'i ngu', li' xtyanu ma ji'i ngu' bi', masi xtyanu ma ji'i quichi' bi'; jua'a salú

ma sñii yuu nu ntsu'u quiya' ma lo'o tyu'u ma quichi' bi'. ¹⁵ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' nu lo'o tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'i lcaa ñati, li' xcube' tsa Ni ji'i ngu' quichi' su ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu culu'u ma ji'i ngu'; tsa bi' ca tso'o la cha' ji'i ngu' cuxi nu nguti'i quichi' Sodoma, nu nguti'i quichi' Gomorra nu ngua sa'ni.

Cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma

¹⁶ 'Cua'a jyaca ma 'na: Ta na' ji'i ma cha' tsaa ma xa' quichi' ñi'ya si laca ma xlya' nu ndya'a laja bo'o tyaala; bi' cha' tii ti' ma tya'a ma laja ñati, ñi'ya nti' ndya'a cuaña nu tii tsa ti'. Tso'o ti' tya'a ma, ná cua'ni tyaala ma ji'i ngu' tsiya' ti. Caca ma ñi'ya laca paloma, cha' masu tsa ni', ná tyaala ni' tsiya' ti. ¹⁷ Pana cua'ni tii ti' ma lo'o ñati; ná tyiquee' tsaa lo'o ngu' ji'i ma slo ngu' tsiya, masi ná tyaala ma ji'i ngu'. Lo'o jua'a quiji'i ngu' ji'i ma ne' laa ji'i ngu'. ¹⁸ Ntsu'u ngu' nu tsaa lo'o ji'i ma slo ngu' nu laca loo cha' ñasi' ti ngu', hasta tyalaa ma ca slo ycuí' rey. Lo'o xcube' ngu' ji'i ma xqui'ya na', li' caja xi tyempo cha' ta ma xi cha' jna' lo'o ngu' bi', masi lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁹ Nu lo'o tsaa lo'o ngu' ji'i ma slo ngu' tsiya ni, ná culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcuí' ma lo'o ngu' bi', ñi'ya caca xacuí' ma cha' ji'i ngu' bi'. Cua'ni ycuí' Ndyosi cha' quije cha' liñi nu chcuí' ma lo'o ngu' bi', ²⁰ cha' si'i cha' ji'i ti ma nu chcuí' ma li'; cha' ji'i Xtyi'i ycuí' Ndyosi Sti na, bi' caca cha' nu chcuí' ma lo'o ngu'.

²¹ 'Tii ti' ma tyi'i ma lacua, cha' lo'o tya'a ngula ma tsaa lo'o ji'i ma cha' cuiñi ti sta qui'ya ji'i ma slo ngu' tyaala bi'; lo'o jua'a cujuui cuañi' sti ma ji'i ma. Hasta sñi' ma, cujuui cuañi' ngu' ji'i cu'ma nu laca ma sti ngu' xtya'a ngu' slo ngu' tyaala bi'; hasta cujuui ngu' ji'i ma nti' nu sube bi'. ²² Lo'o jua'a caca ti'i ti' lcaa ngu' ña'a ngu' ji'i ma xqui'ya na'. Pana ñati nu talo ji'i lcaa cha' cuxi bi', clyaa ngu' li', caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'. ²³ Tso'o xna ma nde xa' quichi' nu lo'o lye tsa cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani: Bilya ta ma cha' 'na lo'o ngu' Israel tya'a na nde lcaa quichi' tyi ngu' nu lo'o caa na' chalyuu chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

²⁴ 'Ñati nu laca mstru ji'i ngu', bi' laca nu jlo la ti', si'i na jlo la ti' ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti. Lo'o jua'a ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si'i msu nu laca loo. ²⁵ Sca ti cuayá' cha' ti'i caca ji'i ngu' cuañi' bi' li', ñi'ya nu ndyaca ji'i mstru ji'i ngu'; sca ti cuayá' cña ti'i caca ji'i msu bi' li', ñi'ya nu ndyaca ji'i xu'na ngu'. Bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' ti'i tsa chcuí' ngu' ji'i ma nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o na', cha' laca nu Xu'na ma; cua nchcui' ngu' cha' Beelzebú nu xu'na cuiñaja laca na'.

¿Ti ji'i cutsii ma?

²⁶ 'Bi' cha' nacui' na' cha' ná cutsii ma ji'i ñati chalyuu ti. Lcaa cha' nu ngua'ni ngu' cuaana ti, nti' ngu', quijeloo cha' bi' ji'i ñati nde loo la; lcaa cha' nu ntsu'u cuatsi' ti ji'i ngu', nti' ngu', caca cuayá' ti' ñati ji'i cha' bi' nde loo la. ²⁷ Lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma nde su ndi'i ma ycuí' ti ma, chcuí' ma cha' bi' lo'o lcaa ñati nde loo la; jua'a scaa cha' nu nclyu'u na' ji'i ma cuaana ti, cuii chcuí' ma cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichi'. ²⁸ Ná cutsii ma ji'i ngu' nu cujuui ji'i ma nde chalyuu ti, cha' ná nchca ji'i ngu' cujuui ngu' ji'i cresiya ji'i ma; tso'o la si cutsii ma ji'i ycuí' Ndyosi nu cua'ni cuayá' ji'i ma nde loo la. Cutsii ma ji'i ycuí' Ndyosi tu'ni, xqui'ya cha' cua'ni Ni cha' tye cha' ji'i ma tsiya' ti si tsaa ma ca bilyaa.

²⁹ 'Cua jlo ti' ma cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', masi tucua tya'a quiñi sube caja ji'i ma sa paxu ti. Pana ycuí' Sti na laca loo, lcaa cha' jlo ti' Ni; masi sca ti quiñi sube cajaa ni', pana cua jlo ti' ycuí' Ni cha' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a cua ngulacua Ni ji'i lcaa quicha' hique ma, jlo ti' Ni ni lcaa tya'a quicha' ntsu'u hique scaa ngu'. ³¹ Lo'o cu'ma ni, quiña'a tsa ntsu'u lo cu'ma ca slo ycuí' Ndyosi; ná stu'ba ma tsiya' ti masi lo'o quiña'a tsa quiñi sube. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cutsii ma ji'i ñati.

Cha' ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesu-cristo

³² 'Lo'o chaca cha' ni: lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', nu nchcui' cha' jna' lo'o xa' ñati, jua'a na', chcuí' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' tya'a tso'o na' laca ñati bi'. ³³ Lo'o jua'a lcaa ngu' nu nchcui' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o na',

jua'a na', chcu' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' si'i tya'a tso'o na' laca ñati bi'.

Ná stu'ba cha' ji'i ñati chalyuu xqui'ya Jesús

³⁴ 'Ná culacua ti' mā cha' ti' ti tyi'i tyiquee ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijya na'. Ná caca jua'a. Lye la xuū tya'a ngu' xqui'ya na'; ³⁵ xuū tya'a sca ñati lo'o sti yu xqui'ya na', xuū tya'a sca nu cuna'a lo'o xtya'a cho' xqui'ya na', xuū tya'a cuxii ji'i ngu' lo'o xtya'a laa cho'. ³⁶ Xuū tya'a ngu' jua'a ña'a cuayá' caca lcaa tya'a ngu' tya'a cusuū ngu'.

³⁷ 'Tso'o tsa lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu'; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'. Lo'o jua'a tso'o lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' ji'i sñi' ngu', masi sñi' qui'yu, masi sñi' cuna'a; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'. ³⁸ Lo'o jua'a ná taca ñacu' ngu' cha' na' laca Xu'na ngu', si ná nti' ngu' bi' tya'a ngu' lo'o na' tyucuii nu culu'u na' ji'i ngu' cha' tsaa ngu'. Ntsu'u cha' xñi ngu' tyucuii bi', masi cujuui xa' ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' jna'. ³⁹ La cui' jua'a ngu' nu ná ndyujuii ñati ji'i xqui'ya cha' lye la ndu'ni tyaca'a ngu' ji'i ycu' ca ti ngu', ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'; pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' si cujuui ñati ji'i xqui'ya cha' jna'.

Cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' nde loo la

⁴⁰ 'Chaca cha' ni: lo'o ta ñati su tyi'i mā to' tyi ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i na' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a, lo'o ta ngu' su tyi'i na' lo'o ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', cha' la cui' ycu' Ndyosi laca nu cua nda Ni 'na lijya na' ca nde. ⁴¹ Lo'o si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi ndya'a ñati bi', tso'o tsa caca ji'i ngu' bi' nde loo la. Li' tyacua sca cha' tso'o nu cua ngxco'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi', stu'ba ti caca ji'i ngu' bi' lo'o ji'i nu laca tu'ba bi'. Lo'o jua'a si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu tso'o tsa tyiquee xqui'ya cha' ndaquiya' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi, stu'ba caca ji'i ngu' bi' lo'o ji'i nu tso'o tsa tyiquee bi' nde loo

la, cha' cua ngxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca su ntucua ycu' Ni. ⁴² Lo'o jua'a, si ta ñati masi sca sca' ti hitya co'o ngu' cuañi' re xqui'ya cha' ngu' nu ndyaca tsa'a 'na laca ngu', chañi cha' cua ngxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i ñati bi' nde loo la.

11

Nda Juan ji'i ñati cha' tsaa slo Jesús

¹ Nu lo'o ndye ngulu'u Jesús cha' bi' ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i yu, ndu'u yu ndyaa yu cha' chcu' yu lo'o ngu' tyuū tya'a quichi nu ndi'i cacua ti; ngulu'u yu ji'i ngu' quichi bi'.

² Tya nga'a Juan ne' chcuā, pana cua ndyuna nu Juan bi' ji'i lcaa ña'a cña nu ndyu'ni Jesús nu laca Cristo; bi' cha' ngulo Juan cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tsaa ngu' bi' slo Jesús, ³ cha' xcuaane ngu' bi' ji'i Jesús cuentya ji'i Juan ndi'ya:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ycu' nu cua caa ti? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús li—. ¿Ha tya caa la chaca nu caca ycu' Cristo?

⁴ Li' ngxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Yaa mā cacha' mā ji'i Juan lcaa lo cha' nu nduna mā slo na', lcaa cha' nu ña'a mā slo na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. ⁵ Cacha' mā cha' nu cua na'a mā ca nde ji'i yu; cacha' mā ji'i cha' ndu'ni na' cha' ndyaca tso'o cloo ngu' nu ngua cuityi', cha' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', cha' ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nduna ngu' nu ngua cu'u jyaca, cha' ndyu'u ngu' chaca quiya' nu cua ngujuui, cha' nchca cuayá' ti' ngu' ti'i ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ni ji'i ñati chalyuu ji'i nu cuxi. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ña'a ti tya nxñi cha' 'na, masi ná nchca cuayá' tso'o ti' lcaa cha'.

⁷ Lo'o cua ndyaa ngu' bi', li' ngxana Jesús nchcu' yu cha' ji'i Juan bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua:

—Nu lo'o ndyaa mā ne' quixi' su nguti' Juan ca su ná ndi'i ñati, ¿na ca ngulacua ti' mā cha' ña'a mā ca ndacua? —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha na'a mā sca yaca qui' nu nchcuta cui' ji'i? Si'i jua'a. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyaa mā cajua lacua? ¿Ha na'a mā ji'i sca nu qui'yu nu tso'o tsa ña'a ste' yu? Si'i jua'a, cha' nu ngu' nu lacu' ste' tso'o tsa ña'a ni,

ndi'i ngu' bi' slo ngu' culiya' nu laca loo.
⁹ Ná tyiquee' ngua tii mā cha' laca Juan sca
 ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi. Chañi
 cha' laca yu jua'a, pana tlyu la cña ngujui
 ji'i Juan. ¹⁰ Ndi'ya nguscua jyo'o cusu' cua
 sa'ni la cha' ji'i cña nu ntsu'u ji'i Juan:

Culo na' cña ji'i sca msu 'na cha' tsaa yu nde
 loo nu'u,

cha' saala yu tyucuii su cāa nu'u.

Jua'a nchcui' ycu' Ni ji'i Cristo. ¹¹ Cha' liñi
 nchcui' na' lo'o mā ji'i Juan nu ntyucuatya
 ji'i ngu', cha' bilya cala sca ñati chalyuu nu
 jua'a ntsu'u cña tlyu la ji'i, ñi'ya nu ngua ji'i
 Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo
 ne' cresiya ji'i ñati; juani cua ña'a ca ñati nu
 ngusñi cha' 'na, tlyu la cha' ntsu'u ji'i ngu'
 bi' que Juan, masi ti'i ti ngu', masi cuañi'
 ngu'.

¹² 'Tya lo'o lijya Juan bi' tya clyo hasta
 juani quiña'a tsa cha' nchcui' ngu', cha' nti'
 tsa ngu' cha' caca ycu' Ndyosi loo ji'i ñati.
 Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' nu lye tsa ndu'ni
 juersa cha' tyalaa ngu' slo ycu' Ndyosi
 jua'a ti. ¹³ Pana cua nchcui' lcaa jyo'o
 cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni
 la ñi'ya caca lo'o xana caca ycu' Ni loo ne'
 cresiya ji'i ñati; la cui' jua'a nchcui' cha' nu
 nguscua jyo'o Moisés lo quityi, ñi'ya laca
 cña nu ngulo ycu' Ni ji'i ñati. Lo'o ca tiya'
 la, li' ndyalaa Juan. ¹⁴ La cui' bi' laca ñi'ya
 ngua Elías, nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi
 cua sa'ni; la cui' cua sa'ni nscua cha' cāa nu
 bi' chaca quiya' juani, si tyaja'a mā xñi mā
 cha' bi'. ¹⁵ Cua'a jyaca tso'o mā ji'i cha' nu
 nda na' re lo'o mā.

¹⁶ 'Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati
 chalyuu tyempo juani. Ndu'ni ngu' ñi'ya
 si laca ngu' nu sube nu ndya'a ndijya ti
 cla'be quichi, nu taja ti' ji'i tya'a ndijya ngu'
 cha' ná nti' ngu' quijya ngu' lo'o tya'a ngu'.
 Bi' cha' nxi'ya ngu' ji'i tya'a ngu': ¹⁷ “¿Ni
 cha' ná ntyaja'a mā cula quiya' mā? Na
 nclya'a ya xi jii cha' ji'i mā”, nacui' nu sube
 bi'. “¿Ni cha' ná ntyaja'a mā ca xñi'i ti' mā
 lo'o cua? Na nclya'a ya marcha, na nxi'ya
 ya nga'a ya.” La cui' jua'a ndyu'ni cu'mā
 ñati chalyuu juani; xcui' na taja ti' mā, ná
 tso'o ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti ña'a mā ji'i
 tya'a ñati mā. ¹⁸ Nu lo'o ñaa Juan bi' ni,
 ntsu'u quiña'a tsa na nu ná ndacu yu, nu

ná ndyi'yu yu. Lo'o li' nchcui' mā ji'i yu:
 “Ntsu'u cui'i xña'a ji'i yu, bi' cha' ndu'ni yu
 jua'a”, nacui' mā. ¹⁹ Lo'o li' lijya na' nu cua
 nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ndacu
 na' lcaa lo na lo'o mā, ndyi'yu na' lcaa lo na
 lo'o mā, lo'o li' nchcui' mā 'na: “¡Ña'a mā
 ña'a! Ndacu tsa yu jua, cu'bi tsa yu”, nacui'
 mā ji'i tya'a mā. “Ná tso'o yu jua cha' tya'a
 tso'o yu laca ngu' nu nxñi cñi cña loo na,
 lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o
 yu”, nacui' mā 'na. Nacui' mā jua'a cha' ná
 tso'o cha' nu nchcui' na', nti' mā; pana caca
 cuayá' ti' mā nde loo la cha' liñi tsa cha' nu
 nchcui' ngu' nu nacui' cha' cuentya ji'i ycu'
 Ndyosi laca na'.

Quichi su ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu' Ni

²⁰ Lo'o li' lye xi nchcui' Jesús cha' ji'i
 quichi su lu'ba ti ndya'a yu, cha' quiña'a
 cha' tlyu cua ngua'ni yu slo ngu' ca tyi
 bi', pana ná ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha'
 cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'; ná
 nguxtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi'.

²¹ —¡Tya'na tsa cu'mā ngu' quichi
 Corazín! —nacui' Jesús—. ¡Tya'na tsa cu'mā
 ngu' quichi Betsaida! —nacui—. Cua
 quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'mā,
 pana ná nguju'u ti' mā tsiya' ti ji'i cha'
 cuxi nu ndyu'ni mā, ná nguxtyanu mā cha'
 bi'. La cui' jua'a tya sa'ni la xña'a tsa ngu'
 quichi Tiro lo'o ngu' quichi Sidón, ngu' xa'
 tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná ngujui ñi'ya
 caca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' cuxi nu
 ngua'ni ngu', ná ngulochu' ngu' ji'i cha'
 cuxi bi', cha' bilya ña'a ngu' bi' cha' tlyu
 ñi'ya nu ña'a cu'mā ngu' Israel; bi' cha'
 ná ngua xñi'i ti' ngu' bi'. Ná ndyacu' ngu'
 late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique
 ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o.
²² Liñi cacha' na' ji'i mā, cha' caca tso'o la ji'i
 jyo'o ngu' Tiro lo'o ji'i jyo'o ngu' Sidón, nu
 lo'o tyalaa tsā tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycu'
 Ndyosi ji'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'i
 cu'mā li'. ²³ Lo'o cu'mā ngu' Capernaum
 ni, ¿ha tso'o tsa quichi tyi mā nti' mā? ¿Ha
 laca quichi tyi mā loo ji'i xa' quichi nti' mā?
 Pana nde loo la quiñu'u tsiya' ti quichi tyi
 mā, tyaa ycu' mā ca bilyaa li'. Quiña'a tsa
 cha' tlyu ngua'ni na' slo cu'mā, lo'o ná jlya
 ti' mā 'na tsiya' ti. La cui' jua'a nu ngua
 sa'ni, xña'a tsa ngua ngu' quichi Sodoma;

pana ná na'a jyo'o ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Capernaum. Si cua na'a ngu' cha' bi', cua ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu' li', cua ngulochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi'; tya nscua quichi tyi ngu' bi' juanilacua. ²⁴ Liñi cacha' na' ji'i ma, cha' caca tso'o la ji'i jyo'o ngu' Sodoma bi' tsa tlyu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'i cu'ma li'.

Ti ti tyi'i tyiquee ngu' xqui'ya Jesús

²⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu:

—Cua'ni tlyu na' jinu'u, Sti na'; la cui' nu'u laca Xu'na ya, masi nde cua, masi nde chalyuu —nacui' Jesús ji'i ycui' Ndyosi—. Tsa xlya'be hi cha' cua ngua'ni nu'u cha' ngua cuayá' ti' ñati nu ná jlo tso'o ti' nquicha'; pana xa' ñati ñi'ya nti' ngu' tii, ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' jinu'u. Masi ngu' nu nchca tsa ji'i, masi ngu' nu jlo tsa ti' lcaa cha' jinu'u nti' ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ngu' bi'. ²⁶ Chañi cha' jua'a nti' ycui' nu'u, cha' caca cuayá' ti' ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti.

²⁷ Lo'o li' tya ngulu'u la Jesús xi ji'i ngu':

—Lcaa chacuaya' ji'i Sti na' ndyanu ya' na'. Ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na nu laca Sñi' ycui' Ni; sca ti ycui' Ndyosi Sti na' jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na. Lo'o jua'a, ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i Sti na'; sca ti na' nu laca Sñi' ycui' Ni jlo ti' na', lo'o jua'a culu'u na' cha' bi' ji'i ñati nu subi na' ji'i cha' ca tsa'a ngu' 'na. ²⁸ Lcaa cu'ma nu nga'aa talo ma cha' ti'i tsa cña nu ntsu'u ji'i ma nde chalyuu, nti' ma, caa ma tyu'u cha' ji'i ma lo'o na' juani; ta na' chacuayá' cha' ti ti tyi'i tyiquee ma li'. ²⁹ Xñi ma cña nu ta na' ji'i ma, lo'o li' ca tsa'a ma lcaa cha' 'na. Tya'na tsa ti' na' ña'a na' ji'i ma, lo'o jua'a talo tsa tyiquee na' ji'i ma; ti ti tyi'i tyiquee ma lo'o cua ngütyi na' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma. ³⁰ Cha' tso'o laca cha' nu ca tsa'a ma 'na; ná tucui cha' bi', lo'o jua'a lasa ti cña nu ta na' ji'i ma.

12

Nsuu ngu' si'yu trigo tsa nu ndi'i cña' ngu'

¹ Lo'o ngua tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtya trigo ji'i ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Cua ntyute' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, bi' cha' ngusuu ngu' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' ña'a ye'e ti. ² Li' na'a ngu' fariseo cha' ndyu'ni ngu' jua'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—¿Ha ná jlo ti' ma cha' ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na cña juani, cha' tsa nu ndi'i cña' na laca? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús—. Nu ngu' cua nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ¿ni cha' laca ndyu'ni ngu' cña juani lacua?

³ Lo'o li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' ma lo quityi ji'i ycui' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsa ntyute' tsa yu li', lo'o jua'a ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Pana jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta ji'i ycui' Ndyosi lo mesa ne' ni'i nu cuentya ji'i Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'i bi', ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati ji'i; sca ti ji'i ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ngu' xlyá bi'. ⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, cha' ngu' sti jo'ó ni, ná nga'a cña' sti jo'ó ne' laa tonu lo'o ndyaca tsa nu ndi'i cña' ngu'; ntsu'u cña nu ndu'ni ngu' sti jo'ó bi'. Pana la cui' ti ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' cuentya ji'i ycui' Ndyosi —nacui' Jesús ji'i ngu' fariseo bi'—. ⁶ Chañi cha' nu nchcui' na', sca cha' nu ndulo la ji'i ma que laa tonu bi' ji'i ma. ⁷ Ná ndube ti' ma ñi'ya nu nchcui' cha' nu nacui' ycui' Ndyosi, nu nscua lo quityi ndi'ya: “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i tya'a ñati ma”, nacui' Ni, “bi' cña nu tso'o la cha' cua'ni ma. Pana ná nti' na' cha' ta ma quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma 'na.” Si cua ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi bi', ná sta ma qui'ya ji'i ngu' cha' cuiñi ti. ⁸ Lo'o jua'a ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, laca na' loo, masi tsa nu ndi'i cña' ngu'.

Cha' ji'i sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁹ Lo'o li' ndu'u Jesús, ndyaa yu xa' quichi, ndyatí yu ne' laa ji'i ngu' judío cajua. ¹⁰ Li' na'a yu cha' ndi'i sca nu qui'yu nu quicha ya', cha' cua nchcu' tyucuí sca tsu' ya'. Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jo'o ji'i ngu' quicha tsá ta'a, nu lo'o nga'a cha' tyi'i cña' na? —nacuí ngu' ji'i Jesús.

Nti' tsa ngu' bi' sta ngu' qui'ya hichu' Jesús. ¹¹ Lo'o li' nguxacuí yu cha' ji'i ngu':

—¿Ha ná culo mā ji'i sca xlya' ji'i mā si tyú ni' ne' tyuu? —nacuí Jesús ji'i ngu'. Culo mā ji'i ni' tu'ni, masi tsá ta'a laca. ¹² Lo'o ñati ni, ndulo la cha' ji'i ñati que ji'i sca xlya', bi' cha' ntsu'u chacuayá' xtyucua na ji'i ñati, masi tsá nu tacati tsa ji'na, nu ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na cña.

¹³ Lo'o li' nchcuí' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacuí Jesús ji'i.

Lo'o nchquiñi nu quicha bi' ya', hora ti ndyaca tso'o ya' nu quicha, stu'ba ngua bi' lo'o chaca tsu' ya'. ¹⁴ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu ngu' fariseo bi' ji'i yu, ndu'u ngu', ndyaa ngu'; ngua ti' ngu' si caja ñi'ya caca cua'ni tye ngu' cha' ji'i Jesús li'.

Ñi'ya nscua cha' ji'i Jesús lo quityi cua sa'ni

¹⁵ Pana ngua cuaya' ti' Jesús lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' fariseo, bi' cha' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'i. Quiña'a tsa ngu' ngutu'u lca'a ngu' ji'i yu, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'.

¹⁶ Lo'o li' ngulo yu cña ji'i ngu' nu ngua quicha bi', cha' ná cacha' ngu' tilaca laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o ngu'. ¹⁷ Tya sa'ni cua nda ycuí' Ndyosi sca cha' lo'o jyo'o Isaías cuentya ji'i Cristo. Ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

¹⁸ Ña'a mā ji'i msu 'na nu cua ngusubi na' ji'i, nacuí ycuí' Ni.

Tyaca'a tsa bi' jna', lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu bi'.

Cua'ni na' cha' ca'ya Xtyi'i ycuí' na' lo yu bi', cha' chcuí' yu lo'o lcaa ñati, masi si'i ngu' judío laca ngu'.

Culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya laca cha' liñi nu ndu'ni na' lo'o ñati, nacuí ycuí' Ndyosi.

¹⁹ Ná xuu tya'a yu, ni ná xi'ya yu cuii; ná cañi xtyi'i yu laja calle ti.

²⁰ Ycuí' ca yu xtyucua yu ji'i ngu' cha' xñi la ngu' cha' jna', masi nti' ngu' ñi'ya nti' sca yaca quií nu cua catsa ti, cha' nguna'a tsa ti' ngu'.

Lo'o jua'a culu'u yu ji'i ngu' cha' caca cuayá' la ti' ngu' lcaa cha' nu cuentya ji'i ycuí' na',

masi cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ngu', masi laca ngu' ñi'ya laca sca candil nu cua tyubi' ti.

Jua'a tyijiloo nu cha' liñi bi' ji'i cha' cuxi.

²¹ Ndu ti' ñati tyucui ña'a chalyuu cha' cua caa ti yu.

Jua'a nscua cha' ji'i Cristo lo quityi bi'.

Nsta ngu' qui'ya ji'i Jesús

²² Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji'i chaca nu quicha slo Jesús; cua ngusñi cui'i xña'a ji'i, bi' cha' ngua cu'u tu'ba yu, jua'a ngua cuiti' yu. Hora ti ngua'ni Jesús jo'o ji'i nu quicha bi', cha' xa' nchcuí' yu, xa' nda Jesús xee ndyu'u cloo yu. ²³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' nu na'a ji'i cha' bi' li'.

—¿Ha la cui' nu ñati tya'a ji'i jyo'o David bi' laca nu qui'yu re? —nacuí ngu' ji'i tya'a ngu'.

²⁴ Lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' bi', xa' ña'a cha' nchcuí' ngu' bi' ji'i Jesús:

—Sca ti chacuayá' ji'i Beelzebú nu laca xu'na lcaa lo cui'i cuxi, sca ti jua'a nchca ji'i nu qui'yu re culo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati —nacuí ngu' fariseo bi'.

²⁵ Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' nchcuí' yu lo'o ngu' bi' li':

—Si tya'be tya'a ngu' sca nasiyu xqui'ya cha' nxuu tya'a ngu' nu laca loo, tye cha' ji'i ngu' bi' jua'a ti li' —nacuí Jesús ji'i ngu'. Lo'o jua'a si xuu tya'a ngu' sca quichi ti, tye cha' ji'i ngu' bi' jua'a ti; masi xuu tya'a ngu' nu ndi'i sca ni'i ti, la cui' ti cha' caca, tye cha' ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tyaa ngu' li'. ²⁶ La cui' jua'a ná talo Satanás si xuu tya'a ycuí' Satanás lo'o msu ji'i ycuí'; tye cha' ji'i nu xña'a yala ti li'.

²⁷ ¿Ha cha' liñi nchcuí' mā lacua, nu lo'o nchcuí' mā cha' chacuayá' ji'i Beelzebú nclyo na' ji'i cui'i cuxi? Ná liñi nchcuí' mā tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i mā ni, nclyo ngu' ji'i cui'i cuxi chacuayá' ji'i ycuí' Ndyosi, nacuí ngu'. Xqui'ya ngu' bi'

caca cuayá' ti' mā lacua; caca cuayá' ti' mā si cha' liñi nchcui' mā, si cha' cuiñi ti nchcui' mā. ²⁸ Pana chacuayá' jil'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nclyo na' jil'i cui'i cuxi, bi' cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' cua nguxana cha' laca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati.

²⁹ 'Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya tyati ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba jil'i yu; sca ti si sca' ngu' jil'i xu'na ni' clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u jil'i yu bi' li'.

³⁰ 'Ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna', na nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' jil'i tya'a ñati ngu' cha' ná xñi tya'a ngu' cha' jna' lacua.

³¹ 'Bi' cha' ndacha' jil'i mā juani cha' taca cui'ya ycu'i' Ni cha' clyu ti' jil'i ñati xqui'ya lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', masi cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ycu'i' Ni; pana lo'o cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i' Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' tsiya' ti. ³² Cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i ñati nu nchcui' cha' cuxi jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana lo'o chcu'i' ngu' cha' cuxi jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i' Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' lcaa tsā lo'o tyi'i ngu' chalyuu, masi tyucui tyempo nde loo la.

Nslo na sca yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'

³³ 'Sca yaca ni, si tso'o yaca, ta si'yu tso'o li'; lo'o jua'a si ná tso'o yaca, ná ta si'yu nu cacu na li'. Jlo ti' na si tso'o yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'. ³⁴ Pana, ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'mā! Ná nchca chcu'i' mā cha' tso'o laja lo'o ntsu'u tsa cha' cuxi tyiquee mā; ñi'ya nu ntsu'u tyiquee scaa na, jua'a ndyu'u cha' nu nchcui' na.

³⁵ Cua ña'a ca ñati nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñati nu cuxi tyiquee, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'.

³⁶ Ta na' sca cha' lo'o mā juani: nu lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i' Ni jil'i lcaa ñati, li' ntsu'u cha' cacha' lyiji ycu'i' ca ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu cua nchcui' ngu' nde chalyuu. ³⁷ Li' cui'ya Ni cuentya jil'i lcaa cha' nu cua nchcui' mā chalyuu; ñacu'i' Ni jil'i mā si ntsu'u qui'ya jil'i mā lo'o ycu'i' Ni, jua'a si ná ntsu'u qui'ya jil'i mā.

Ngua ti' ñati cuxi ña'a sca cha' tlyu

³⁸ Lo'o li' nga'a xi mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' fariseo nga'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui' ngu' bi' jil'i Jesús li'—, cua'ni nu'u sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ya jil'i.

³⁹ Li' nguxacui' Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Na xña'a tsa mā ca ta'a mā, cha' xcui' ndijña mā cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya mā jil'i; laca mā ñati nu ná jlyu ti' jil'i ycu'i' Ndyosi tsiya' ti —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' mā na laca ngua jil'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi cua sa'ni la. ⁴⁰ Ñi'ya ndyanu nu Jonás bi' nde ne' cualya tonu bi' sna tsā lo'o sna talya, jua'a na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, tyanu na' ne' tyuu sna tsā lo'o sna talya. ⁴¹ Lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa ñati, li' sta jyo'o ngu' Nínive qui'ya jil'i cu'mā nu lu'ú chalyuu juani. Cacha' ngu' jyo'o bi' lcaa ña'a cha' nu ndyuna ngu', cha' nu nda jyo'o Jonás lo'o ngu' tyempo bi', cha' li' ngua tyuju'u ti' ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; nguxtyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i' Ni. Pana ná stu'ba cha' nu ngulu'u jyo'o Jonás bi' jil'i ngu' sa'ni lo'o cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani; tlyu la cha' jil'i ycu'i' Ndyosi laca nu nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna cu'mā cha' bi' tsiya' ti. ⁴² Lo'o caca cuayá' chalyuu ni, la cui' jua'a tyatu jyo'o reina nu ngua loo jil'i ngu' nde Sur, cha' sta nu cuna'a bi' qui'ya jil'i cu'mā nu lu'ú chalyuu juani. Li' chcu'i' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycu'i' ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quichi tyi ma' reina bi'; pana cua ngujui cha' jil'i ma' cha' ngua tsa jil'i Salomón bi', cha' tso'o tsa cui' nu nda yu. Bi' cha' ndyalaa ma' slo nu rey bi' cha' cuna ma' cui' nu nda nu cusu' bi', masi xti la cha' ngulu'u jyo'o Salomón bi' que cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani. Tlyu la cha' jil'i ycu'i' Ndyosi laca nu nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna mā tsiya' ti.

Cui'i cuxi nu xtyuu chaca quiya'

⁴³ 'Lo'o xtyanu cui'i cuxi jil'i sca ñati, li' tya'a yu'u cui'i bi' ne' quixi' tyijyu' su ná ntsu'u ñati; tsaa cui'i cuxi bi' tsaana su

chca'a cña' xi. Lo'o ná quije su chca'a cña' bi' ni, ⁴⁴ li' ñacui: “Tya'a na' ni, xtyu'u na' nde su nguti'i na' clyo”. Jua'a culacua ti' cui'i cuxi bi'. Lo'o tyalaa cui'i bi' slo ñati bi', li' ña'a cui'i bi' cha' tya laja ndi'i cresiya ji'i ñati su ngutu'u nquicha'; si'i cha' ngua tso'o la ñati bi'. ⁴⁵ Hora ti tsaa cui'i chaca quiya' tsaana ji'i tya tyacati tya'a cui'i nu xña'a la, cha' stu'ba ti xñi lcaa cui'i bi' ji'i ñati bi', cha' caja su tyi'i cui'i bi' lo'o ñati nti'. Ca cuxi la cha' ji'i ñati bi' li', cha' quiña'a la cui'i xñi ji'i li'. La cui' jua'a cuxi la caca cha' ji'i ñati nu ndi'i nde chalyuu juani, cha' xña'a tsa ngu'.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

⁴⁶ Tya nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ndyalaa xtya'a lo'o tya'a Jesús, ndu ngu' nde liya' cha' nti' ngu' chcu' ngu' lo'o Jesús. ⁴⁷ Li' ndacha' sca ñati ji'i Jesús:

—Xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u, ndu ngu' nde liya' —nacui yu ji'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcu' ngu' lo'o nu'u.

⁴⁸ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu qui'yu bi':

—¿Tilaca nu chañi ca laca xtya'a na'? —nacui Jesús ji'i—. ¿Tilaca nu chañi ca laca tya'a na'?

⁴⁹ Lo'o li' ngulu'u ya' yu ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na ñi'ya ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya ndulo tya'a na' 'na —nacui Jesús—. ⁵⁰ Tya'a na' laca lcaa ngu' nu ndu'ni ñi'ya nu nti' Sti na' nu ntucua nde cua cha' cua'ni ngu'; ñati bi' laca ñi'ya laca xtya'a na', ñi'ya laca tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a.

13

Cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹ La cui' tsá bi' ndu'u Jesús toni'i, ndyaa yu to' tayu' bi', cha' chca'a xi ca bi'. ² Li' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' ndyatí yu ne' yaca ni'i piti, ndyaca'a yu xi li'. Lo'o jua'a ndyanu ñati quiña'a bi' to' hitya ti bi'. ³ Lo'o li' nchcui' Jesús xi cuii lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' Jesús culu'u yu ji'i ngu'. Ndi'ya nchcui' yu:

—Ngua sca tsá ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo —nacui Jesús—. ⁴ Li' lo'o nscui yu si'yu bi', ndyú xi si'yu lo yuu tacalya to' tyu-cuii; hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni'. ⁵ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' su lati

tu'ba yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana xti tsa yuu ntsu'u chu' quee bi', ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ni ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' su ngutu lti quiche'; yala la nguluu lti quiche' bi' chaca quiya', ni ná nda bi' chacuayá' caluu calya trigo tsiya' ti. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' lo yuu tso'o, su tso'o tsa nguluu calya; ngutu'u tsa si'yu lo juu bi' li', hasta sca siyento tya'a si'yu nda sca juu, hasta snayala tya'a si'yu nda chaca juu, hasta calaa tyii tya'a si'yu nda chaca juu. ⁹ Cua'a jyaca mā ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani, si chañi cha' nti' mā cuna mā cha' tso'o bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii bi'

¹⁰ Lo'o li' ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cacua la slo Jesús. Nchcuane ngu' ji'i yu li':

—¿Ni cha' ndacha' nu'u cha' bi' ji'i ngu' jua, ñi'ya nti' si nchcui' nu'u sca cña cua ti? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

¹¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' mā sca cha' nu ntsu'u cuaana ti ji'i jyo'o cusu', ñi'ya caca lo'o caca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Xa' ñati nu ná ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuii nu nchcui' na'; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Ñati nu jlya ti' cha' nu nduna ngu' ji'i ycu' Ndyosi, tya ta la Ni cha' lo'o ngu' bi', cha' jua'a tso'o la xñi ngu' cha' ji'i ycu' Ni; pana ñati nu ná jlya ti' cha' bi', nu ná nti' taquiya' ngu' ji'i cha' bi', cua'ni ycu' Ni cha' ná caca ji'i ngu' xñi ngu' cha' ji'i ycu' Ni tsiya' ti. ¹³ Bi' cha' nda na' cuii bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya tyu'u liñi cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nti' ñacui cha' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jna'. ¹⁴ Lo'o ña'a na ji'i ngu' bi', li' caca cuayá' ti' na cha' chañi tsa cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nacui cha' bi':

Ná tyiquee' cuna mā cha' bi', pana ná caca cuayá' ti' mā ñi'ya nti' ñacui cha' nu cua ndyuna mā, nacui ycu' Ni.

Ná tyiquee' ña'a mā cha' bi', pana ná ta mā cuentya tsiya' ti ni cha' laca nu cua na'a mā.

¹⁵ Tacalya tsa cresiya ji'i ngu' tya'a ma, cha' ná nti' ngu' taquiya' ngu' jna'. Ná nduna tso'o ngu', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' cha' jna'. Ná nti' ngu' ta ngu' cuentya, bi' cha' ná nchca ji'i ngu' ña'a tso'o ngu'. Ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i cha' cuxi bi', nacui' ycu' Ndyosi.

Jua'a nscua lo quityi ji'i ycu' Ni.

¹⁶ 'Pana tso'o ntsu'u tyiquee ma cha' tya ntucua yaala cloo ma, tya ntucua yaala jyaca ma, cha' ta tso'o ma cuentya ji'i sca cha' nu nchcui' ycu' Ni. ¹⁷ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' quiña'a ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a tsa ngu' nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cua ntajaty tsa ngu' bi' ji'i cha' nu ña'a ma juani, cha' ña'a ngu' ji'i; cua ntajaty tsa ngu' ji'i cha' nu nduna ma juani, cha' cuna ngu' ji'i. Pana ngujui' ngu' bi' li', masi bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti.

Ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cui' ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹⁸ 'Ndi'ya laca cha' nu nda nu cui' ji'i ñati nu ndyataa si'yu trigo bi': ¹⁹ Lo'o cuna ñati cha', ñi'ya nu caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca bi', hora ti cua'ni xu'na cuiñaja cha' cuityi cha' tso'o bi', cha' nga'aa xñi ngu' bi' cha' tso'o bi'. Laca ñati bi' ñi'ya laca lo'o ndyú si'yu to' tyucui' ti. ²⁰ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o nu ji'i ycu' Ndyosi. ²¹ Pana si'lya' ti' xa' ñati ji'i ngu' bi', si' xtyí lo'o ñati ji'i ngu' xqui'ya cha' tso'o nu cua ndyuna ngu' bi', ná talo ngu' li'. Laca ngu' bi' ñi'ya laca lo'o ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', cha' ná ndalo calya bi', ndyanaa bi' li'. ²² Si'yu nu ndyalú lo yuu su ngutu lti quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi', pana ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' bi' ñi'ya caca ji'i ngu' nde chalyuu, cha' nti' tsa ngu' caca culiya' ngu'. Bi' cha' ná nchca ji'i ycu'

Ndyosi cua'ni sca cña tso'o ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²³ Lo'o jua'a si'yu nu ndyalú su ntsu'u yuu tso'o ni, bi' laca ñi'ya laca ngu' nu cua ndyuna cha' tso'o bi', lo'o nchca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; xcui' na ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi', lo'o li' tso'o tsa cha' nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca yuu tso'o bi'. Ntsu'u sca ti juu trigo nu nda hasta sca siyento tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu.

Cui' ji'i quixi' nu ntyucua laja xtya trigo

²⁴ Lo'o li' nda Jesús chaca cui' lo'o ngu':

—Chcui' na' chaca cha' lo'o cu'ma, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Laca ycu' Ni ñi'ya laca sca ñati nu ndyataa xcui' si'yu tso'o lo xtya trigo ji'i.

²⁵ Lo'o ngua talya, li' ngujua' ngu'. Pana laja lo'o laja' ti xu'na xtya bi', li' ñaa tya'a cusuu yu, ngusañi si'yu quixi' laja xtya trigo ji'i yu. Lo'o ndye ngusañi si'yu quixi' bi', ndyaa tya'a cusuu yu bi' li'. ²⁶ Stu'ba ti ntyucua tyucuaa lo si'yu, lo'o si'yu trigo, lo'o quixi' bi'; tso'o tsa ndyaluu calya bi' nquicha'. Tiya' la li' na'a ngu' cha' si' xcui' si'yu tso'o nu cua ndyataa bi' nu ntyucua; tyucui' ña'a lo xtya bi' nguixa' ntyucua trigo lo'o quixi'. ²⁷ Li' hora ti ndyaa msu slo xu'na xtya bi', ndyaa cacha' ngu' ji'i yu ñi'ya ndyaca: “Cusu”, nacui' ngu' ji'i xu'na cña bi', “¿ha si'i xcui' si'yu tso'o ndyataa nu'u lo yuu jua? ¿Ni cha' laca ntyucua tsa xa' quixi' laja calya juani?” ²⁸ Lo'o li' nguxacui' nu xu'na cha' ji'i msu bi': “La cui' tya'a cusuu na' ngua'ni cha' lya' ti' lo'o calya 'na lacua”, nacui' xu'na xtya ji'i ngu'. “¿Ha nti' nu'u cha' tsaa ya scuaa ya quixi' bi', cusu?” nacui' msu ji'i xu'na xtya li'. ²⁹ “Ná tso'o jua'a”, nacui' xu'na xtya ji'i ngu'. “¿Ñi'ya ta si lo'o calya trigo scuaa ma li?” ³⁰ Tso'o la jatya na xi cha' caluu tyucuaa lo, ña'a cuayá' nu cumi trigo bi'. Li' clyo culo na' cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' xi'yu ngu' quixi', cha' tyaaca' cuentya yane ti cha' tyaqui lo quii'; li' caca clacua, nu lo'o si'yu ngu' lcaa trigo cha' tyu'u co'o ne' ja'ba.”

Cui' ji'i si'yu cuxee

³¹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa sca ñati ne' lo'o ji'i yu. ³² Sube tsa si'yu cuxee bi', pana tonu tsa yaca laca lo'o nguluu bi', ña'a cuayá' nu ñaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati lo yaca bi'.

Cuii ji'i scuq tiye'

³³ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sa ycu' scuq tiye', nu xñi sca nu cuna'a cha' su'ba ji'i lo sna sca' catyá xlyá; quixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacu' lcaa scuq bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

³⁴ Ngulu'u Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua jua'a, cha' xcui' cuii ti nchcu' Jesús lo'o ngu' bi'; ná ngulu'u yu ni sca cha' ji'i ñati bi' si ná lo'o sca cuii nda yu. ³⁵ Cua nchcu' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la ji'i cha' bi'. Ndi'ya nchcu' yu:

Lo'o cuii ti chcu' na' lo'o ngu' cha' culu'u na' sca cha' ji'i ngu', nacui Ni.
Chcu' na' ji'i sca cha' nu ntsu'u cuatsi' ti tya lo'o ngüiñá na' chalyuu re.

Ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i quixi' nu ntyucua lo xtya ji'i ngu'

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati bi', ndyaa nde ni'i. Li' ndyalaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu slo, nchcuane ngu' ji'i yu li':

—Cusu', culu'u nu'u ji'i cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuii nu cuentya ji'i quixi' nu ntyucua lo xtya ji'i ngu' —nacui ngu' ji'i Jesús.

³⁷ —Tso'o —nacui Jesús ji'i ngu'—. Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o nclyu'u na' ji'i ñati ni, ndu'ni na' ñi'ya laca si ndyataa na' si'yu tso'o lo xtya 'na. ³⁸ Lo'o xtya 'na ni, bi' laca tyucui ña'a chalyuu; lo'o jua'a calya trigo nu ndyaluu lo'o ntyucua si'yu tso'o, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua nda chacuaya' cha' caca Ni loo

ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o nu quixi' bi' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o nu xña'a, ³⁹ cha' tya'a cusu' na' laca nu ngusañi si'yu quixi' bi' lo xtya 'na; la cui' nu xña'a laca bi'. Tsa nu lo'o xana clyaja xtya ni, bi' laca ñi'ya laca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; lo'o ñati nu si'yu quixi' lo xtya bi' ni, bi' laca ñi'ya laca xca ji'i ycu' Ndyosi. ⁴⁰ Lo'o xuti'i ngu' quixi' cha' tyaqui, jua'a laca ñi'ya caca ji'i ñati lo'o tye chalyuu. ⁴¹ Tsa bi', na' nu cua lijyaa cha' caca na' ñati, ta na' ji'i xca 'na cha' xuti'i xca bi' ji'i lcaa ñati nu ngulu'u qui'i ji'i tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tyu'u ti'i lcaa ñati nu cuxi tyiquee, cha' ná ntsu'u chacuayá' tyanu ngu' bi' ca su laca ycu' Ndyosi loo. ⁴² Li' xcuaa xca ji'i ngu' bi' lo qui'i tlyu; xi'ya tsa ngu' ca bi' li', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'. ⁴³ Pana tyanu lcaa ngu' nu lubii tyiquee ca su laca ycu' Ndyosi Sti na loo; caca ndubi tsa ña'a loo ngu' bi' li', ñi'ya ndubi xee cuichaa, xqui'ya cha' ngua lubii cresiya ji'i ngu' tsiya' ti cuentya ji'i ycu' Ni. Cua'a jyaca mā ji'i cha' nu nchcu' na' lo'o mā, si chañi cha' nti' mā cuna mā.

Cuii ji'i sca yu'ba nu quiña'a nga'a nu nguatsi' ne' yuu

⁴⁴ 'Chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati; laca ñi'ya laca sca yu'ba nu quiña'a tsa nga'a. Nguxatsi' ngu' ji'i yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ne' yuu ne' lo'o ji'i ngu'. Nde loo la, li' nquiye ji'i chaca ñati mala ndyu'u cuatsi' bi', chaa tsa ti' yu li'; bi' cha' hora ti xa' ndacu' yu yuu lo su nguatsi' yu'ba bi', ndu'u yu ndyaa yu lquichi cha' cujui' yu lcaa na nu ntsu'u ji'i yu, cha' caja cñi ji'i yu cha' cui'ya yu ña'a tsaca lo'o bi' su nguatsi' yu'ba nu quiña'a nga'a bi'. Jua'a ngua cha' ngujui yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ji'i yu.

Cuii ji'i sca perla nu quiña'a tsa nga'a

⁴⁵ 'Lo'o chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Laca bi' ñi'ya laca si nclyana tsa sca ñati ji'i perla nu tso'o tsa ña'a. Jlo ti' yu na ca nu ndyaana yu, bi' cha' tyiquee' nclyana yu ji'i perla tso'o cha' cui'ya yu ji'i, nti' yu. ⁴⁶ Lo'o li' nquiye sca perla nu quiña'a tsa nga'a ji'i yu bi'; hora ti ndyujui' yu lcaa na

nu ntsu'u ji'i yu, cha' cui'ya nu sca ti perla bi', cha' nga'aa ntsu'u na tso'o la cui'ya yu, nti' yu.

(Cua nda Jesús tyucuaa cuii bi' lo'o ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' sca ti cha' bi' ndulo tsa ji'na, cha' quije chalyuu cucui su laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya ji'na.)

Cuii ji'i taraya nu tsaa ngu' cuta cualya lo'o

⁴⁷ —Lo'o chaca cha' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Laca ñi'ya laca sca taraya tlyu nu ntucu ngu' ji'i lo hitya tyujo'o cha' xñi cualya, lo'o li' lcaa lo cualya ndyatí ne' taraya bi'. ⁴⁸ Li' tyojolaqui ngu' ji'i taraya ngutsa'á bi' cha' tyu'u ca to' hitya, tyaca'á ngu' xi cha' subi ngu' ji'i lcaa cualya nu tso'o; su'ba ngu' cualya tso'o bi' ne' chcubi, xcuāa ngu' cualya nu ná tso'o bi'. ⁴⁹ Lo'o jua'a caca tsā tlyu lo'o tye chalyuu; li' cāa xcā ji'i ycui' Ndyosi cha' sa'be tya'a xcā bi' ji'i lcaa ñati, cha' ná stu'ba tyi'i ngu' nu xña'a tyiquee lo'o ngu' nu lubii tyiquee. ⁵⁰ Xcuāa xcā bi' ji'i ñati xña'a lo quii' tlyu, masi xi'ya tsa ngu' bi' li'; ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'.

Cha' ji'i na nu quiña'a nga'a, masi cucui, masi cusu'

⁵¹ '¿Ha ngua cuayá' ti' mā lcaa cha' nu ngulu'u ca na' ji'i mā juani? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

—Ngua cuayá' ti' ya —nacui ngu' ji'i.

⁵² Li' xa' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Sca mstru cha' jo'ó ni, si ngusñi yu cha' jna', si ngua tsa'a yu ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—, li' laca yu bi' ñi'ya laca sca nu culiya' nu ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'u co'o toni'i ji'i; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu, bi' cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu caca culu'u yu ji'i xa' ñati, masi cha' cusu', masi cha' cucui.

Ndyalaa Jesús nde quichi Nazaret

⁵³ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cuii bi' ji'i ngu', li' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'i. ⁵⁴ Ca tiya' la nu lo'o ndyalaa yu quichi tyi yu, li' ndyatí yu ne' laa ji'i ngu' jua, ngulu'u yu xi

ji'i ngu' nu ndi'i ne' laa bi'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li':

—¿Mala ngua tsa'a nu qui'yu re lcaa cha' nu nchcu' yu? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ñi'ya ngua ji'i yu cha' nchca ji'i yu ndu'ni yu cha' tlyu? ⁵⁵ La cui' sñi' cuityi yaca laca yu re. ¿Ha si'i? Lo'o María laca xtya'a yu; lo'o Jacobo, lo'o José, lo'o Simón, lo'o Judas, ngu' bi' laca tya'a yu re. ⁵⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a tya'a yu ni, tya ndi'i ngu' quichi re. ¿Macala ngua tsa'a yu cha' bi' lacua?

⁵⁷ Jua'a ngua cha' chii nti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús, bi' cha' ndi'ya nchcu' Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa se'i ndu'ni tlyu ngu' ji'i sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycui' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu'—. Sca ti quichi tyi yu, ná nduna ngu' bi' cha' nu nchcu' yu tsiya' ti; ni tya'a yu, ná ndaquiya' ngu' ji'i yu.

⁵⁸ Xti tsa cha' tlyu ngua'ni Jesús quichi bi'. Ná jlya ti' ngu' ji'i tsiya' ti, bi' cha' ná ngua'ni yu quiña'a cha' tlyu ca bi'.

14

Ngujuii Juan nu ntyucuatya ji'i ngu'

¹ La cui' tyempo bi' cua ndyuna Herodes cha' ji'i Jesús, lo'o nu Herodes bi' laca loo ji'i ngu' Galilea tyempo bi'. ² Li' nchcu' nu laca loo bi' lo'o msu ji'i:

—La cui' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu', la cui' bi' laca nu qui'yu jua —nacui Herodes—. Cua ngujuii yu, pana ndyu'ú yu chaca quiya' nti' na', bi' cha' nchca ji'i yu cua'ni cha' tlyu jua'a.

³ Ntsii Herodes bi' ni, cha' cua ngusñi yu ji'i Juan bi' tya tsubi' la, ngusca' yu ji'i lo'o ngusu'ba yu ji'i ne' chcuā. Ngua'ni nu cusu' bi' cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías clyo'o Felipe tya'a ycui' Herodes bi'. ⁴ Tya lu'ú nu Juan bi' lo'o nchcu' lo'o Herodes ndi'ya:

—Ná ntsu'u chacuayá' tyi'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacui Juan ji'i Herodes.

⁵ Nu ngua li' ngua ti' Herodes cujuu ji'i Juan bi', pana ndyutsii yu ji'i ñati, cha' ngua ti' ngu' cha' cua nchcu' Juan cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ngu'. ⁶ Lo'o ngua tsā ngula nu Herodes bi', li' ngua'ni yu sca ta'a. Tyuu tya'a ngu' ndyu'u ti'i ngu' slo yu, lo'o li' ñaa

nu cuna'a sñi' Herodías, ndyula quiya' su ntucua ycuí' Herodes. Ngua chaa tsa ti' nu cusu' bi' li', ⁷ bi' cha' ngua'ni yu jura cha' ta yulcaa na nu jña cho' bi' ji'i yu. ⁸ Li' ndacha' xtya'a nu cuna'a bi' ji'i, na ca nu jña cho' ji'i Herodes. Ti'í tsa ti' Herodías ña'a ji'i nu Juan bi', bi' cha' ngua ti' cujuí ji'i Juan.

—Hique Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' nta' —nacui' nu cuna'a cuañi' bi' ji'i Herodes li'—. Caa lo'o ngu' ji'i scua' que yu ne' sca tsi'yu —nacui'.

⁹ Ngua xñi'i xi ti' Herodes nu laca loo bi' li'; pana cua ngua'ni yu jura slo lcaa ngu' nu ndya'a ta'a, bi' cha' ngulo yu cña cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nacui' nu cuna'a bi'.

¹⁰ Ngulo yu cña ji'i sendaru cha' tsaa si'yu cu' ngu' scua' que Juan ca ne' chcuá. ¹¹ Li' ngusta ngu' scua' que yu bi' ne' tsi'yu, ñaa lo'o ngu' ji'i bi' li', nda ngu' ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyaa lo'o tsi'yu bi' slo xtya'a.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan, ngüi'ya ngu' ji'i jyo'o bi', cha' tsaa lo'o ngu' ji'i cha' tyatsi'. Lo'o cua nguxatsi' ngu' ji'i, li' ndyaa ngu' ndacha' ngu' ji'i Jesús ñi'ya ngua cha' bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹³ Lo'o ndyuna Jesús ñi'ya nu ngua ji'i jyo'o Juan, ndyatí yu ne' yaca ni'i cha' tyu'u yu chaca to' tayu'; ngua ti' yu tsaa sca se'i ca ne' quixi' su ná ntsu'u ñati. Pana yala ti ngua cuayá' ti' quiña'a ñati cha' ndyaa yu cajua, bi' cha' lo'o ti ndyaa lca'a ngu' ji'i yu, masi quiya' ti ngu' lijya ngu' nde to' hitya ti. Lo'o ngu' tyuu tya'a quichi ndyaa ngu'. ¹⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'i bi' to' hitya, li' ngutu'u Jesús; na'a yu cha' cua ndyalaa quiña'a tsa ñati cajua li'. Tya'na tsa ti' yu ji'i lcaa ngu' bi', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha nu ndya'a ngu' lo'o. ¹⁵ Tyucui tsá ndi'i ngu'; lo'o cua ngusi, li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús:

—Ne' quixi' ntsu'u na re. Ná ntsu'u ñati cacua ti su ndi'i na re —nacui' ngu' ji'i Jesús—. Lo'o jua'a cua ngusi tsa juani. Tso'o la masi culo nu'u cña ji'i nu ngu' quiña'a cua cha' tsaa ngu' lcaa quichi ca ndacua, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu'.

¹⁶ —Cu'ma ta ma na cacu ngu' bi' ca nde ti —nacui' Jesús—. Ná nga'a cha' tyaa ngu'.

¹⁷ Ndube xi ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' li':

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' ntsu'u ji'na ca nde, cusu' —nacui' ngu' ji'i Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u tucua tya'a ti cualya nde. Tsa bi' ti cha'.

¹⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caa lo'o ma ji'i ca nde —nacui' ji'i ngu'.

¹⁹ Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' xi lo quii. Li' ndaya' yu ji'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' bi' lo'o ji'i nu tucua tya'a cualya bi'; nxña'a yu nde cua li', ndya xlyabe ji'i ycuí' Ndyosi, lo'o li' nguxana yu nsa'be yu xlyá lo'o cualya bi', nda yu yu'be bi' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i ñati bi'. ²⁰ Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', ña'a cuayá' nu nguaala' ji'i ngu'. Li' nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o jua'a ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ²¹ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu ngu' slo Jesús tsa bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube.

Ndyaa Jesús lo hitya tayu'

²² Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tyatí ngu' ne' yaca ni'i cha' tsaa ngu' nde loo la su tsaa ycuí' ca chaca tsu' tayu' bi'; tyanu ycuí' cha' chcuí' salya' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', ngua ti' yu. ²³ Lo'o cua ndyaa lcaa ngu' bi', li' ndyaa Jesús nde sii' ca'ya cha' chcuí' lo'o ycuí' Ndyosi su ndu yu ycuí' ti yu. Lo'o cua tsaa ti cuichaa, tya ndu Jesús ycuí' ti nde sii' ca'ya. ²⁴ Laja li' tyijyu' ndya'a yaca ni'i bi' lo tayu'. Lqui'ya ti nxna yaca ni'i bi', xqui'ya cha' lye tsa ndyatí clyoo' lo hitya, cha' lye tsa ndyaca cui'i. ²⁵ Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti; ²⁶ pana lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ndya'a yu lo hitya ti, ndyutsii tsa ngu' li'.

—¡Cua lijya sca jyo'o! —nacui' ngu'.

Li' ngusi'ya tsa ngu' cha' ndyutsii ngu'.

²⁷ Hora ti ndacha' Jesús ji'i ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee ma —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Na' laca, ná cutsii ma.

²⁸ Li' nguxacui' Pedro cha' ji'i:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca, cusu'? —nacui' Pedro ji'i Jesús—. Si chañi cha'

nu'u laca, culo nu'u cña 'na lacua, cha' lo'o na' tya'a na' lo hitya cha' tyalaa na' ca su ndu nu'u.

²⁹ —Caa nu'u ca nde —nacui Jesús ji'i Pedro li'.

Lo'o li' ngutu'u Pedro ne' yaca ni'i, ndya'a yu lo hitya cha' tyalaa yu ca su ndu ycu' Jesús. ³⁰ Pana hora ti ngua tii yu cha' lye tsa ndyaca cui'i, ndyutsii tsa yu li', nguxana cha' nclyu'u yu ne' hitya li'. Lo'o ti ngusi'ya yu ji'i Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro ji'i—, culo nu'u 'na ne' hitya re.

³¹ Hora ti ngusñi Jesús ya' Pedro.

—Xti tsa tyempo ndalo nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na —nacui Jesús ji'i Pedro bi'—. ¿Ni cha' ná jlya tso'o ti' 'na?

³² Lo'o li' ndyalaa lo'o Jesús ji'i Pedro ca su ndacui yaca ni'i, ndyatí ngu' ne' bi' li'; hora ti ngua ti cui'i li'. ³³ Ngua'ni tlyu ngu' nu ndi'i ne' yaca ni'i bi' ji'i Jesús, lo'o ti ndatu sti' ngu' slo yu.

—Chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —nacui ngu' ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha nde Genesaret

³⁴ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' bi', ndyalaa ngu' nde Genesaret. ³⁵ Lo'o ndyuloo ngu' nu ndi'i cajua ji'i Jesús, li' hora ti nda ngu' cha' ndyaa lcaa quichi su cacua ti, cha' caca cuayá' ti' ngu' bi' cha' cua ndyalaa Jesús. Li' yaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo Jesús. ³⁶ Ndiñña ngu' chacuayá' ji'i yu cha' cala' ngu' quicha bi' masi quiya' ste' ti yu; lo'o ndyala' ngu' quicha bi' ste' yu, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

15

Na laca nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ñati

¹ Li' ndyalaa sca taju ngu' tlyu slo Jesús. Ngu' quichi Jerusalén laca ngu' bi', ngu' fariseo lo'o ngu' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa laca ngu' bi'.

² —¿Ni cha' ná tso'o ndu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. Ná stu'ba ndu'ni ngu' lo'o cha' nu cua nda jyo'o cusu' lo'o na sa'ni la, cha' tyaati tso'o ya' na nu lo'o bilya cacu na.

Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ná ndu'ni ngu' jua'a —nacui ngu' li'.

³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' tlyu bi':

—Lo'o cu'ma ni —nacui Jesús ji'i ngu'—, ¿ni cha' laca xti la cha' ntsu'u tyiquee ma ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na? Lo'o jua'a lye tsa ndube ti' ma ji'i scaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na. ⁴ Cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na: “Tucuá ma cña nu nchcui' sti ma, nu nchcui' xtya'a ma”, nacui Ni. “Lo'o jua'a si chcui' ma cha' cuxi ji'i sti ma, ji'i xtya'a ma, li' ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'i ma”, nacui Ni. ⁵ Pana cu'ma ni, xa' lo cha' nchcui' ma juani. Nclyu'u ma cha' tso'o tsa laca si ndi'ya chcui' na lo'o sti na, lo'o xtya'a na: “Cua nda na' lcaa na nu ntsu'u 'na ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' nga'aa caca xtyucua na' ji'i ma juani”. ⁶ Jua'a laca cha' cuxi nu nclyu'u ma ji'i ngu', cha' nga'aa cua'ni tlyu ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu'; jua'a nchcui' ma, masi xa' ña'a ngulo ycu' Ndyosi cña ji'na. Nga'aa tso'o cha' nu nda ycu' Ni lo'o na, nti' ma; tso'o la cha' nu nda jyo'o cusu' cha' cua'ni na, nti' ma cuentya ji'i ma. ⁷ Cuiñi tsa ma, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma. Tya sa'ni la nchcui' jyo'o Isaías cha' liñi ji'i cu'ma. Ndi'ya cha' nu nguscua jyo'o bi' lo quityi:

⁸ Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacui ycu' Ni.

Si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na.

⁹ Na cuiñi tsa ngu' re, cha' nacui ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na, masi nclu'u ngu' cha' nu nchcui' ñati ti ji'i tya'a ngu';

pana nacui ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'i tya'a ngu'.

Jua'a nguscua jyo'o Isaías bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua cha' caa ngu' cacua la xi, cha' chcui' yu lo'o ngu' li':

—Cua'a jyaca ma —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' caca cuayá' tso'o ti' ma —nacui—. ¹¹ Si'i sca na nu ndacu ti ngu' nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu'; cha' nu ndyu'u nde tu'ba ngu', masi lcaa cha' nu nchcui' ngu' ni, xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na si ngunu'u tyiquee ngu'.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cacua la slo Jesús.

—Ná ndiya ti' nu ngu' fariseo bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu'u —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús.

¹³ —Ycui' Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, xcuaa Ni lcaa quixi' nu si'i na cuiñii nu ndyataa Ni, cha' ná tso'o quixi' bi' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ¹⁴ Lo'o jua'a ná tso'o ngu' fariseo jua cuentya ji'i ycui' Ni, bi' cha' nga'a cha' xtyanu mā ji'i ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' cuityi', jua'a nti' ngu' fariseo jua —nacui' Jesús—. Si culu'u sca nu cuityi' tyucuii ji'i chaca yu tya'a cuityi' ti yu, tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni tsaca ngu' ná nchca ña'a ngu' tyucuii su lijya ngu' li'.

¹⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Culu'u nu'u ji'i cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuii ji'i na nu ndacu ngu' —nacui'—. Ná nchca cuayá' ti' ya.

¹⁶ —¿Ha lo'o cu'ma, ná ngua cuayá' ti' ma? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li'—. ¹⁷ ¿Ha bilya ta mā cuentya? Lcaa na nu tyatí nde tu'ba ngu' ni, nteje tacui na bi' nde ne' ngu'. Lo'o tsaa ngu' liya', tye lyiji cha' ji'i li'. ¹⁸ Pana sca cha' nu nchcui' ngu' ni, stu'ba laca bi' lo'o cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'; xqui'ya cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' nchca cuayá' ti' xa' la ñati si cua ngunu'u tyiquee ngu' bi'. ¹⁹ Ca ne' cresiya ji'i ñati ni, ca bi' ntsu'u suu lcaa cha' cuxi: masi cujuui ngu' ji'i tya'a ngu', masi tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ngu', masi chcui' ngu' cha' cuiñi ji'i tya'a ngu', masi chcui' ngu' cuentyu ji'i tya'a ngu'. ²⁰ Si ntsu'u cha' cuxi bi' ne' cresiya ji'i ngu', bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'i tyiquee ngu'; pana lo'o cacu na sca na ni, masi bilya tyaati tso'o ya' na, ná sca cha' cua'ni lo'o cresiya ji'na, cha' si'i jua'a caca cuxi tyiquee na.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' ji'i Jesús

²¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya quichi Tíro lo'o loyuu su cuentya quichi Sidón; lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ndyaa ngu' lo'o. ²² Lo'o li' ñaa sca nu cuna'a ca tyi quichi bi' slo Jesús, ngusi'ya tsa nu cuna'a bi' ji'i Jesús li'.

—Cua'ni tya'na ti' nu'u 'na, Xu'na —nacui' nu cuna'a bi' ji'i Jesús—. Nu'u nu laca la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o cusu' David, cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na'. Nxalú tsa cui'i ji'i sñi' na'.

²³ Ni sca cha' ná nguxacui' Jesús ji'i nu cuna'a bi'. Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús:

—Culo nu'u cña ji'i nu cuna'a re cha' tsaa ma' xa' se'i —nacui' ngu' ji'i Jesús—, cha' nxi'ya tsa ji'na.

²⁴ —Nda ycui' Ni 'na lijya na' nde chalyuu cha' sca ti lo'o ngu' Israel chcui' na' —nacui' Jesús li'—, cha' ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi' —nacui'.

²⁵ Li' cacua la ndyalaa nu cuna'a bi', ndyatu sti' slo Jesús.

—Xu'na —nacui' ji'i Jesús—, xtyucua nu'u ji'i cua.

²⁶ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i nu cuna'a bi':

—Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' cacu xne' ti —nacui'.

²⁷ —Chañi cha' nu nchcui' nu'u, Xu'na —nacui' nu cuna'a bi'—, pana tya ntsu'u chacuayá' ji'i xne' cha' cacu ni' satya ti nu ndyalú to' mesa laja lo'o ndyacu xu'na ni'.

²⁸ —Chañi cha' jlya ti' nu'u cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacui' Jesús ji'i—. Caca cha' nu nti' nu'u lacua —nacui'.

Hora ti ndyaca tso'o sñi' nu cuna'a bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i quiña'a ngu' quicha

²⁹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa, ndyalaa yu ca to' tayu' Galilea bi'. Ndya'a yu xi to' tayu' bi', li' ndyacu yu xi sii' ca'ya cha' chca'a yu xi ndejua. ³⁰ Quiña'a tsa ñati ndyalaa slo yu li'; ndya'a lo'o ngu' ji'i quiña'a tsa ngu' quicha, lo'o ngu' nu quicha quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o ngu' cu'u, lo'o nu cu' ya', nu cu' quiya', lcaa lo nu quicha. Nsta ngu' ji'i ngu' quicha bi' lo yuu slo Jesús, lo'o ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' li'.

³¹ Ndube tsa ti' ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' cha' xa' nchcui' ngu' nu ngua cu'u, xa' ngua tso'o tyucui ña'a ya' ngu' nu ngua cu' ya', xa' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', xa' tyaca' xee ña'a ngu' nu ngua cuityi'. Li' lye tsa ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ni nu laca ycui' Ndyosi ji'i ngu' Israel xqui'ya cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu jacua mil tya'a ñati

³² Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo. Nhcui' lo'o ngu' li':

—Tya'na tsa ti' na' ji'i nu ngu' quiña'a re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cua sna tsa ndya'a ngu' lo'o na' juani, lo'o nga'aa ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti. Ná tso'o culo na' cña ji'i ngu' re cha' tyaa ngu' ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu', cha' ná talo ngu' tyucui jua'a.

³³ Li' nhcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o:

—¿Macala caja na cacu ngu' ji'na? Ne' quixi' nga'a na re su ná ndi'i ñati —nacui ngu' ji'i Jesús—. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o na re.

³⁴ —¿Ni lcuu tya'a xlyá ntsu'u ji'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o ji'i ya —nacui ngu' ji'i—, lo'o ntsu'u xi cualya sube —nacui ngu'.

³⁵ Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' lo yuu. ³⁶ Li' ngusñi Jesús nu cati tya'a xlyá bi' lo'o cualya bi', ndya xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá lo'o cualya bi', nda yu'be bi' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ta ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi'. ³⁷ Li' ndyacu lcaa ngu' xlyá bi' ña'a cuayá' nu nguaala' ji'i ngu'. Lo'o nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', li' ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ³⁸ Jacua mil tya'a nu qui'yu ndyacu tsa bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube; lcaa bi' ndyacu. ³⁹ Lo'o ndye ndyacu ngu', li' nhcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Li' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i sube, ndu'u yu ndyaa yu nde loyuu Magdala lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

16

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús nti' ngu'

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo slo Jesús, cha' chcui' cuayá' ngu' lo'o yu, si caca tyijiloo ngu' ji'i yu nti' ngu'. Nhcui' ngu' lo'o Jesús cha' culu'u sca cha' tlyu ji'i ngu', sca cha' tlyu nu tyu'u

tucua nde cua chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi.

² Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Nu cu'ma ni, ndi'ya nhcui' ma lo'o cua tsaa ti cuichaa: “Lubii cua caca la quee, cha' tso'o tsa ña'a nscua coo tyubi' cua juani”, nacui ma. ³ Lo'o ndi'ya nhcui' ma nde tlyu lo'o ña'a ma nde cua: “Ca'ya tyo juani cha' lye xi ña'a coo cua, ngata tsa ña'a coo”, nacui ma. ¿Ni cha' laca, cha' jlo tsa ti' ma ñi'ya caca sca tsa nu lo'o ña'a ti ma nde cua? Pana ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya caca ji'i cu'ma ngu' nasiyu re tyempo juani. ⁴ Na xña'a tsa tyiquee ma ca ta'a ma cha' xcui' nti' ma cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ma ji'i; laca ma ñati nu ná jlyu ti' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' ma na laca nu ngua ji'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la.

Nga'aa nhcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li', ndu'u yu ndyaa.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scua tiye'

⁵ La cui' tsa bi', cua nteje tacui ngu' lo tayu' lo'o yaca ni'i bi'. Ngutu'u ngu' chaca tsu', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' cua ngujlyaa ti' ngu' cha' qui'ya lo'o ngu' xlyá teje' cha' cacu ngu' tyucui.

⁶ Lo'o li' ndi'ya nhcui' Jesús lo'o ngu':

—Tii ti ti' ma tyi'i ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo —nacui.

⁷ Li' nhcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu':

—Cha' ná lo'o xlyá teje' ndya'a na, bi' cha' nhcui' nu cusu' cha' ji'i scua tiye' lo'o na —nacui ngu'.

⁸ Pana, ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' ndube ti' ma cha' ná lo'o xlyá teje' lijya ma? —nacui ji'i ngu' bi'—. Xti tsa cha' jlyu ti' ma ji'i ycu' Ndyosi. ⁹ ¿Ha chañi cha' bilya caca cuayá' ti' ma? ¿Ha ná ntsu'u ti' ma ji'i nu ca'yu tya'a ti xlyá teje' nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati tsubi'? Tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a ndyanu lo'o ndye ndyacu ngu' tsa bi'.

¹⁰ Jua'a nu cati tya'a xlyá teje' nu ndyacu nu jacua mil tya'a ñati ni, la cui' ti cha'; tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá

tya'a nu ndyanu lo'o ndyacu ngu' li'. ¹¹ ¿Ni cha' laca nga'aa nda mā cuentya, cha' ná nchcui' na' cha' ji'i xlyá nu ndacu ngu' lo'o nacui' na' cha' ji'i scau tiye'? Xa' cacha' na' ji'i mā, cui'ya mā cuentya ñi'ya ndu'ni scau tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo.

¹² Ngua cuayá' ti' ngu' li' cha' nchcui' Jesús ji'i lcaa cha' cuxi nu nclu'u ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo ji'i ngu', cha' nga'aa tso'o xñi ngu' cha' bi'; si'i cha' ji'i scau tiye' nu ndya' xlyá lo'o nu nti' Jesús chcui' tsá bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycu' Cristo laca Jesús

¹³ Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' loyuu su cuentya quichí Cesarea de Filipo. Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nchcuane yu ji'i ngu' li':

—¿Na laca nacui' ñati cuentya 'na? ¿Tilaca laca na' nu cua nda Ni 'na liyyaa nde cha' caca na' ñati? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁴ —Ntsu'u ñati nu nacui' cha' laca nu'u jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la —nacui' ngu' ji'i Jesús—. Lo'o xa' ñati ni, nacui' ngu' cha' jyo'o Elías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati nu nacui' cha' jyo'o Jeremías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nacui' cha' chaca quiya' cua ndyu'u chaca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ni nu ngua sa'ni, la cui' bi' laca nu'u, nacui' ngu'.

Jua'a nacui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'mā ni, ¿tilaca laca na' nti' mā?

¹⁶ Hora ti nguxacui' Simón Pedro cha' ji'i Jesús li':

—Cristo laca nu'u —nacui—. Sñi' ycu' Ndyosi nu lu'ú ca laca nu'u.

¹⁷ —Tso'o ntsu'u tyiquee nu'u Simón, sñi' Jonás —nacui' Jesús ji'i li'—. Si'i ñati chalyuu ti nu ngulu'u cha' bi' jinu'u; pana ycu' Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, nda Ni cha' bi' nu ngua'ya hique nu'u. ¹⁸ Pedro naa nu'u, lo'o jua'a caca nu'u ñi'ya laca sca quee quiya' ni'i. Nu lo'o nchcui' nu'u tsá, cha' liñi laca nu nchcui' nu'u; bi' laca suu cha' ji'i ñati 'na, cha' tso'o tsa ndyanu tachaa cha' nu nchcui' nu'u jua'a. Ná taca ji'i cuiñaja, ni cui'i cuxi, ni jyo'o, ni tsaca

ñati, ná taca ji'i ngu' tsiya' ti tyijiloo ngu' ji'i ñati 'na, masi cajaa ñati 'na xqui'ya cha' cuxi. ¹⁹ Ta na' lcaa chacuayá' jna' jinu'u, cha' taca tyatí ñati 'na ca su laca ycu' Ndyosi loo. Nu lo'o ná cua'ni clyu ti' nu'u ji'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi Sti na' ji'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' nu'u ji'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

²⁰ Li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ná cacha' ngu' ji'i ni sca ñati cha' Cristo laca ycu' yu.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'

²¹ Lo'o tyempo bi' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' cha' ntsu'u cha' tsaa yu nde quichí Jerusalén. Pana ca quichí bi' tyacua cha' ti' ji'i yu xqui'ya cha' xcube' tsa ngu' cusu' bi' ji'i yu; jua'a sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lcaa ngu' bi' xcube' ngu' ji'i yu ña'a cuayá' nu cujuui ngu' ji'i yu. Pana tyu'ú yu chaca quiya' tsá nchca tyuna, nacui' yu. ²² Li' ngusñi Pedro ya' Jesús cha' chcu' lo'o:

—Cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi jinu'u, Xu'na —nacui' Pedro ji'i—. Ná caca bi' ñi'ya nu nacui' nu'u.

²³ Hora ti nguxtyacui' Jesús, na'a ji'i nu Pedro bi'.

—Tyu'utsu' nu'u Satanás, cha' nga'aa cua'a nu'u 'na —nacui' Jesús ji'i Pedro—. Si'i ñi'ya nu nclacua ti' ycu' Ndyosi nclacua ti' nu'u juani; ñi'ya nu nclacua ti' ñati chalyuu ti, jua'a nclacua ti' nu'u juani.

²⁴ Li' ngulu'u la Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

—Si ntsu'u ñati nu chañi cha' nti' ngu' tsaa ngu' lo'o na' —nacui—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' ji'i lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' ji'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsá, masi cujuui ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya na'. ²⁵ Chcuna' chalyuu ji'i ñati nu xcu' nclacua tsa ti' ñi'ya caca tso'o ji'i ycu' ca; pana quije chalyuu ji'i ngu' ca slo ycu' Ni si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati ji'i ngu' xqui'ya na'. ²⁶ Ná tyanu cha' tso'o ji'i ngu' nu lo'o cajaa ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu; nguna' lcaa chalyuu ji'i ngu' bi' li', cha' ná taca ta ngu' caya' cha'

caja la chalyuu ji'i ngu'. ²⁷ Chañi cha' chaca quiya' cāa na' nu cua nda Ni 'na lijya na' cha' caca na' ñati, stu'ba ti cāa na' lo'o lcaa xca ji'i ycu' Ndyosi; ndubi tsa ña'a loo na' lo'o xee ji'i ycu' Ndyosi Sti na' li'. Lo'o li' ta na' xcaya' ngu', ni cña nu cua ngua'ni scaa ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ²⁸ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca na' loo ne' cresiya ji'i ñati, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

17

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

¹ Lo'o cua ndya'a scuá tsa, li' ndyaa lo'o Jesús ji'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan tya'a ngula Jacobo bi'; jacua tya'a ngu' bi' ndyaa ngu' lo' xlya ca'ya cua. ² Li' laja lo'o na'a ngu' ji'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu li'; ndubi tsa ña'a loo yu ñi'ya ndubi xee cuichaa li'. Ñi'ya sca xee nu ngati tsa, jua'a ngati tsa ña'a ste' yu. ³ Lo'o li' ndu'u tucua jyo'o Moisés lo'o jyo'o Elías, ndu ngu' nchcui' ngu' lo'o Jesús. Lo'o nu ngu' tya'a ndya'a Jesús bi', na'a ngu' ji'i ngu' bi'. ⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro ji'i—, tso'o tsa cha' nga'a ya re —nacui—. ¿Ha tso'o nti' nu'u si cuiñá na' sna tya'a chcu'ya? Tsaca laca su tyi'i ycu' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías.

⁵ Pana laja lo'o nchcui' Pedro, li' ndu'u tucua sca coo nu ngati tsa ña'a, nu ndubi tsa ña'a, ngüixi chü' ngu', tyucui ña'a su ndu ngu'. Li' nguañi xtyi'i sca ñati. Hora ti ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca Sñi' na', tyaca'a tsa yu 'na —nacui Ni—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu. Cua'a tso'o jyaca mā ji'i lcaa cha' nu chcui' Sñi' na' re lo'o mā.

⁶ Lo'o ndyuna nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cha' nu nchcui' ycu' Ni cuentya ji'i Jesús, li' nclyú ngu' bi' nde lo yuu cha' ndyutsi tsa ngu' bi'. ⁷ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' bi'.

—Tyatu mā —nacui Jesús ji'i ngu'—, ná cutsii mā tsiya' ti.

⁸ Laja li' nxña'a nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi' su ndu jyo'o bi' tsa la, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu ca bi' li'.

⁹ Lo'o lijya nda'ya ti'i ngu' sii' ca'ya bi', li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ná cacha' mā ji'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a mā lo' xlya ca'ya jua tsa —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Nu lo'o cua ngujui ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' mā cha' bi' ji'i xa' ñati.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' cha' jo'ó lacua? Nchcui' cha' clyo la ntsu'u cha' cāa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya' —nacui ngu' ji'i.

¹¹ —Chañi cha' cāa Elías clyo cha' cua'ni cho'o ji'i lcaa lo na —nacui Jesús—. ¹² Pana cha' liñi cacha' na' ji'i mā juani cha' cua ñaa nu laca Elías; ná ndyuloo ngu' ji'i, bi' cha' cua ngua'ni cuxi ngu' lo'o. Lo'o jua'a xcube' ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

¹³ Li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ji'i jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' laca cha' nu cua nchcui' ca Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca yu cuañi' nu nxalú cui'i cuxi ji'i

¹⁴ Lo'o cua ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', xa' ndyalaa ngu' su ndi'i ngu' quiña'a lo'o nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús bi'. Hora ti ñaa sca nu qui'yu, ndyatú sti' yu slo Jesús, nchcui' yu bi' lo'o li':

¹⁵ —Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i sñi' na', cusu' —nacui yu bi' ji'i Jesús—. Quicha tsa ti' sñi' na' cha' lu'ba tsa nxalú cui'i cuxi ji'i yu; ndu'ni cui'i bi', cha' lu'ba tsa nclyú yu lo quii', lu'ba ti nxyú ji'i yu lo hitya. ¹⁶ Ñaa lo'o na' ji'i nu quicha bi' slo ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u, pana ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o yu.

¹⁷ —Ná jlya ti' cu'mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya ji'i mā. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'mā, nga'aa talo na' ji'i mā tsiya' ti. Pana cāa lo'o mā ji'i nu quicha jua slo na' juani.

¹⁸ Li' ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' tyu'utsu' tsiya' ti ji'i nu quicha bi'. ¹⁹ Ca tiya' la xi nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús su ntucua ycu'i ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua ji'i ya culo ya ji'i cui'i cuxi bi' lacua? —nacui' ngu' ji'i Jesús.

²⁰ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Xti ti cha' jlya ti' mā ji'i ycu'i Ni, bi' cha' ná ngua ji'i mā —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' si chañi ca cha' jlya ti' mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi, masi tsa lo cua sca si'yu cuxee ti nu piti tsa, si jua'a ti jlya ti' mā cha' ji'i Ni, li' taca chcu'i mā lo'o ca'ya cua nde: “Tyu'utsu' nu'u tyaa nu'u chaca se'i cajua la”, ñacui' mā ji'i. Lo'o li' taquiya' ca'ya bi' cha' nu nchcui' mā lo'o, tyu'utsu' ca'ya bi' tsaa chaca se'i li'. Ná ntsu'u cha' nu ná caca cua'ni mā si chañi ca cha' jlya ti' mā 'na.

²¹ Lo'o jua'a cha' culo mā ji'i cui'i cuxi bi' ni, ná ca culo mā ji'i cui'i bi' si ná cua'a mā xi ji'i ycu'i ca mā; tso'o si ná cacu mā tyaja laja lo'o chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i nu quicha bi'. Jua'a cua'ni mā ña'a cuayá' nu tyu'u cui'i bi' tyaa.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycu'i yu

²² Lo'o li' tya ndya'a ngu' xi loyuu su cuentya Galilea, nu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Laja lo'o ndya'a ngu' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cuju'i cresiya 'na ji'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati; ²³ cuju'i ngu' bi' jna' li'. Pana tyu'u na' chaca quiya' tsā nchca tyuna li'.

Ngua xñi'i tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

Nda ngu' cñi cuentya ji'i laa tonu

²⁴ Cua tsa xi ndyalaa ngu' quichi Capernaum, lo'o li' ndyalaa xi ngu' nu laca cña ne' laa slo Pedro; nxuti'i ngu' bi' cñi cuentya ji'i laa tonu nu ntucua nde Jerusalén. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Pedro:

—Nu mstru ji'i mā ni, ¿ha lo'o yu nda yu cñi ne' laa bi'? —nacui' ngu' ji'i Pedro.

²⁵ —Nda yu —nacui' Pedro ji'i ngu' li'.

Nu lo'o cua ndyalaa Pedro toni'i, li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ñi'ya nti' nu'u, Simón? —nacui' Jesús ji'i Pedro—. ¿Ti ji'i nclyo ngu' nu laca loo cñi? ¿Ha culo ngu' cñi ji'i sñi' ngu' nti' nu'u? ¿Ha si'i ji'i xa' ñati culo ngu' cñi?

²⁶ —Ji'i xa' ñati nclyo ngu' nu laca loo cñi, si'i ji'i sñi' —nacui' Pedro li'.

—Chañi hi. Ná lo'o sñi' ngu' nda caya' cuentya ji'i cha' bi' lacua —nacui' Jesús ji'i Pedro—. ²⁷ Pana ná nti' na cha' ca ñasi' ngu' ji'na, ngu' nu laca loo ne' laa tonu, bi' cha' yaa clya nu'u to' tayu' cha' cu nu'u chcu'a xñi cualya lo hitya, cha' xñi nu'u ji'i sca cualya. Li' taya' nu'u ji'i cualya nu caja jinu'u clyo, scana tu'ba cualya bi', cha' culo nu'u cñi nu ntsu'u tu'ba ni'; tyu'u scua cñi bi' cha' ta nu'u cñi ji'i ngu' cuentya jinu'u, lo'o jua'a cuentya jna'.

18

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycu'i ca ngu'

¹ La cui' tyempo bi' ndyalaa lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús cha' chcu'i ngu' lo'o:

—¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycu'i Ndyosi loo? —nacui' ngu' ji'i Jesús.

² Li' ngusi'ya Jesús ji'i sca nu piti cha' cā slo yu, cha' tyatu nu piti slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

³ —Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná caca tyati mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i mā si ná cha'a cha' tyiquee mā; nga'a cha' caca tyiquee mā ñi'ya laca tyiquee nu piti re, cha' ná tyixi ndu'ni ngu' sube. ⁴ Sca ñati nu laca ñi'ya laca nu piti re, sca ñati nu ná tyixi tyiquee, nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a cha' caca ycu'i sca ñati tlyu, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycu'i Ndyosi loo. ⁵ Nu lo'o xtyucua mā ji'i sca ñati ñi'ya nti' nu piti re xqui'ya cha' ngusñi tso'o mā cha' jna', la cui' jua'a na nxyucua mā 'na laca.

Cuxi tsa caca ji'na si ntsu'u sca qui'ya nu ndiya la ti' na

⁶ Si ntsu'u ñati nu ndatsaa ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' cha' cuxi', masi tatsaa ñati bi' ji'i nu piti re cha' cua'ni yu cha' cuxi, tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane

ñati cuxi bi', lo'o li' xtyú ngu' ji'i ñati bi' lo hitya tyujo'o cha' tye cha' ji'i tsiya' ti; tso'o la si cajaa ñati nu jua'a ndu'ni, cha' nga'aa tatsaa ji'i xa' la ngu' sube cha' cua'ni ngu' cha' cuxi. ⁷ ;Tya'na tsa ñati chalyuu re! Ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndu'ni ñu'u ji'i tyiquee ñati. Lcaa hora ntsu'u cha' cuxi jua'a nde chalyuu, pana tlyu tsa cha' caca ji'i ñati nu ndatsaa ji'i tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tlyu tsa cha' ti'i tyacua ji'i ñati bi' nde loo la.

⁸ Nga'a cha' xtyanu ma tsiya' ti lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma ji'i, masi tiji' tsa ti' ma ji'i sca cha' bi' ñi'ya laca si ya' ma laca, ñi'ya laca si quiya' ma laca. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i, lo'o li' ná tyalaa ma su nga'aa tye tsiya' ti cha' tyaqui quii'. ⁹ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma sca cha' cuxi nu ña'a ma ji'i, nga'a cha' xtyanu ma cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si culo ma ji'i ycu' cloo ma cha' nga'aa taquiya' ma ji'i cha' cuxi bi' tsiya' ti. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i, cha' li' ná tsaa ma nde ca bilyaa su ná tye tsiya' ti cha' tyaqui quii'.

Cui' ji'i sca xlya' nu cua nguna' ji'i ngu'

¹⁰ 'Ná tso'o si ná taquiya' ma ji'i sca ñati 'na, masi ji'i sca nu piti. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' ntsu'u xca ca su ntucua ycu' Ni cuentya ji'i lcaa ngu' sube bi'; lcaa hora ntsu'u chacuayá' chcu' xca bi' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cuentya ji'i nu ngu' sube ji'i. ¹¹ Cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca na' ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i ñati nu cua nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi.

¹² '¿Ñi'ya nti' ma ni? Cua ntsu'u sca siyento tya'a xlya' ji'i sca ñati, lo'o li' nguna' tsaca ji'i yu. ¿Ñi'ya cua'ni yu li'? Ndi'ya cua'ni yu ñacu' na': xtyanu yu ji'i taju xlya' quiña'a bi' sii' ca'ya su tso'o ti ndi'ni, cha' tsaa yu tsaana yu ji'i xlya' nu nguna' ji'i yu bi'. ¹³ Lo'o quije bi' ji'i yu, ca chaa tsa ti' yu li', cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i nu sca ca xlya' nu cua nguna' ji'i yu; pana ná ntsu'u cha' culacua ti' yu ji'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a xlya' nu ndyanu tso'o ti. ¹⁴ Ñi'ya nu ndu'ni nu xu'na

xlya' bi', cha' ná chcuna' ni sca xlya' ji'i yu, la cui' jua'a ndu'ni ycu' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' chalyuu ji'i ni tsaca ñati xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'i. Ná nti' ycu' Ni tsiya' ti cha' tye cha' ji'i ngu', masi sube tsa ngu' nti' ma.

Ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' na ji'i tya'a na

¹⁵ 'Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a ma nu ngua'ni sca cha' cuxi lo'o ma, li' tsaa ma slo ngu' tya'a ma bi', cha' cuaana ti cacha' ma ji'i ngu' bi' ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' lo'o ma. Tso'o tsa li' si tyaja'a ngu' tya'a ma bi' cuna ngu' cha' nu chcu' ma lo'o ngu'; ca xñi' ti' ngu' li', xqui'ya cha' cua ngua'ni ngu' cha' cuxi bi'. Li' xa' caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' tya'a ma bi'. ¹⁶ Pana si ná tyaja'a ngu' tya'a ma bi' cuna ngu' cha' nu nchcu' ma lo'o ngu', tso'o la si tsaa ma slo ngu' bi' chaca quiya'; pana lo'o xi xa' la ngu' tya'a ma tsaa ma li', cha' lo'o ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcu' tyucuaa ma, cha' caca ngu' bi' testigo. ¹⁷ Lo'o li', si ná tyaja'a ngu' tya'a ma bi' taquiya' ngu' tsiya' ti ji'i tucua sna tya'a ma, li' cacha' ma cha' bi' ji'i taju ñati ji'i cu'ma, nu stu'ba ndu'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o li' si ña'a ti ná tyaja'a nu ngu' tya'a ma bi' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu' ca ta'a taju tya'a ma lo'o ngu', li' nga'aa cua'ni tya'a ma lo'o ngu' bi' lacua. Ñi'ya si cua laca ngu' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, ñi'ya si laca ngu' msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ji'i ma, jua'a cua'ni ma lo'o ngu' bi' li'.

¹⁸ 'Cha' liñi laca nu nchcu' na' re, cha' lo'o ná cua'ni clyu ti' ma ji'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' ma ji'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

¹⁹ 'Chaca quiya' cacha' ji'i ma cha' chañi cha' cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua lcaa cha' nu ndijña ma ji'i Ni, masi tucua tya'a ti ma ndu ma, si stu'ba cha' nu ntsu'u tyiquee tyucuaa ma. ²⁰ Lo'o na' nga'a na' lo'o ma macala su ndyu'u ti'i tucua sna tya'a ti ma chacuaya' 'na.

²¹ Li' ñaa Pedro cacua la cha' cacha' ji'i Jesús:

—Xu'na —nacui ji'i Jesús—, ¿ni lcuá quíya' cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i yu tya'a na' lo'o ndyu'ni yu cha' cuxi lo'o na'? —nacui—. ¿Ha tso'o cati quíya' cua'ni clyu ti' na' ji'i yu?

²² Li' nguxacui Jesús cha' ji'i Pedro:

—Ná chcuí' na cha' cati ti quíya' —nacui Jesús—. Tso'o cua'ni clyu ti' na ji'i tya'a na masi snayala tyii ntucua cati quíya' —nacui.

Cuii ji'i msu nu ná nti' cua'ni clyu ti' ji'i tya'a msu yu

²³ Chcuí' na' chaca cha' lo'o mā, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati: Chcuí' na' cha' ji'i sca rey nu ngua ti' cua'ni tye tane', cha' ndacui tsa msu ji'i. ²⁴ Lo'o nguxana ca ti nclyacua ti' rey jua'a, hora ti ndu'u tucua ngu' slo rey bi', ñaa lo'o ngu' ji'i sca msu nu ndacui tyuu tsa miyu paxu ji'i. ²⁵ Ná ntsu'u cñi tsiya' ti ji'i msu bi', cha' tya tane' bi' ji'i xu'na yu; bi' cha' ngulo xu'na yu cña cha' cujuí' ngu' ji'i msu bi', lo'o ji'i clyo'o yu, lo'o ji'i ca ta'a sñi' yu, lo'o lcaa na nu ntsu'u ji'i msu bi' ca caya' cha' tya cñi nu ndacui ji'i xu'na yu li'.

²⁶ Ndyutsii tsa msu bi' li', nclyú yu lo yuu su ndu xu'na yu. Li' ndyatu sti' slo yu cha' jña xi tyempo ji'i xu'na yu: “Xu'na”, nacui msu bi' ji'i rey, “talo xi 'na. Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la.” ²⁷ Ngua tya'na ti' xu'na msu bi' ji'i li', ngua'ni clyu ti' ji'i msu ji'i cuentya ji'i tane' bi'. “Cua ndye tane' jinu'u juani. Nga'aa ndacui nu'u jna'”, nacui xu'na yu ji'i yu. Cua ndu'u msu bi' ndyaa li'. ²⁸ Tyucuii nde su ndyaa yu, li' ndyacua tya'a yu lo'o tya'a msu yu nu ndacui xti ti cñi ji'i yu. Hora ti ngusñi yu yane tya'a, tyaala tsa ngua'ni yu ji'i tya'a msu yu. “¿Ni hora tya nu'u cñi nu ndacui nu'u 'na?” nacui yu ji'i tya'a msu yu. ²⁹ Lo'o nu ndacui xti ti cñi bi' ni, ndyatu sti' slo msu tyaala bi', ndijña xi cha' clyu ti' ji'i yu tyaala bi', cha' caca tya'na ti' yu ji'i: “Talo nu'u xi 'na”, nacui ji'i nu tyaala bi'. “Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la xi.” ³⁰ Pana nu msu tyaala bi' ni, ná ngua tya'na ti' yu ji'i tya'a msu yu tsiya' ti; hora ti ngusta yu qui'ya ji'i ca toni'i cña, cha' su'ba ngu' ji'i ne' chcuá ña'a cuayá' nu tya cñi nu

ndacui ji'i yu. ³¹ Lo'o cua na'a lcaa tya'a msu yu ñi'ya ngua cha' cuxi nu ngua'ni yu tyaala bi', xñi'i xi ti' ngu' cuentya ji'i nu nga'a ne' chcuá bi' li'. Bi' cha' ndyaa ngu' ca slo xu'na ngu' bi', ndacha' ngu' lcaa cha' bi' ji'i xu'na, ñi'ya nu ngua ji'i nu ndacui cñi bi'. ³² Hora ti ngusi'ya xu'na yu ji'i msu tyaala bi' cha' xa' tyaa yu ca slo. “Cuxi tsa tyiquee nu'u”, nacui xu'na ji'i msu tyaala bi'. “Cua ngüijña nu'u cha' clyu ti' 'na, lo'o jua'a ngua'ni clyu ti' na' jinu'u nquicha', masi quiña'a tsa cñi ndacui nu'u 'na. ³³ Lo'o juani ni, ¿ni cha' ná ngua'ni tya'na ti' nu'u ji'i tya'a msu nu ndacui xti ti cñi hi, ñi'ya ngua'ni tya'na ti' na' jinu'u?” ³⁴ Ngua ñasi' tsa xu'na msu bi' ji'i msu tyaala bi' li', ngulo cña cha' xñi policia ji'i, cha' su'ba ngu' ji'i ne' chcuá, cha' xcube' ngu' ji'i ña'a cuayá' nu tya msu tyaala bi' lcaa cñi nu ndacui ji'i xu'na yu. Bi' laca cuii ji'i rey lo'o msu ji'i.

³⁵ Ñi'ya ngua'ni rey bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—, jua'a cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua lo'o lcaa mā nu ná tyucui tyiquee mā ndyí'ya mā cha' clyu ti' ji'i tya'a mā.

19

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o ndye nchcuí' Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' ndu'u yu loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu nde loyuu su cuentya Judea. Nteje tacui Jesús sta'a Jordán, ² lo'o quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a ji'i yu cha' cua'ni yu jo'o ji'i lcaa nu quicha nu lijya lo'o ngu' bi'; ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha bi', ngua tso'o ngu' bi' li'.

³ Laja li' lijya xi ngu' fariseo slo Jesús cha' chcuí' cuayá' ngu' lo'o yu si caca tyijiloo ngu' ji'i yu, ngua ti' ngu'.

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya ji'na cha' xtyanu sca ñati ji'i clyo'o yu tsiya' ti, si nga'aa nti' yu ji'i nu cuna'a bi'? —nacui ngu' ji'i Jesús.

⁴ —¿Ha bilya chcuí' mā lo quityi cha' ji'i ycui' Ndyosi? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. “Clyo ngüiñá Ni ji'i ñati, sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a”, jua'a nscua lo quityi bi'. ⁵ Lo'o jua'a ndi'ya nacui Ni: “Bi' cha' tyu'utsu' sca nu qui'yu slo sti yu, slo xtya'a yu, cha' caja clyo'o lo'o sca nu cuna'a,

cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu'".
⁶ Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cua laca ji'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycu'i Ndyosi cha' clyo'o ji'i ngu'.

⁷ Li' nguxacui ngu' bi' cha' ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ngulo jyo'o Moisés cña ji'na lacua? Cha' tso'o ji'i sca nu qui'yu, nacui jyo'o cusu' bi', si culo yu sca quityi cha' xtyanu yu ji'i nu cuna'a nu laca clyo'o yu.

⁸ Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Ná ndaquiya' mā ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' nda jyo'o Moisés chacuayá' ji'i mā cha' xtyanu mā ji'i clyo'o mā lo'o sca quityi ti —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana si'i jua'a ngua ti' ycu'i Ni tya lo'o ngüñá Ni chalyuu. ⁹ Cuentya jna' ni, ta na' sca cuii lo'o mā juani: Si ntsu'u sca ñati nu nguxtyanu ji'i clyo'o cha' caja clyo'o lo'o xa' nu cuna'a, ngua'ni tyucuaa ti' yu lo'o nu cuna'a clyo'o yu. Sca ti si clyo'o yu ngua'ni suba' lo'o xa' nu qui'yu, liñi cha' xtyanu yu ji'i nu cuna'a bi' li'. La cui' jua'a, nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o ji'i bi', si xa' caja clyo'o lo'o chaca ñati, cha' suba' cua'ni ngu' bi' li'.

¹⁰ Lo'o li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús:

—Tso'o la si ná caja clyo'o na tsiya' ti, si jua'a laca cha' ji'i ngu' qui'yu lo'o clyo'o ngu' —nacui ngu'.

¹¹ —Ntsu'u tsa ngu' qui'yu nu ná talo ngu' cha' ntucua ngu' ycu'i ti ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'—. Sca ti si culo ycu'i Ndyosi cña ji'i sca ñati cha' ná caja clyo'o, li' talo yu cha' ná cala' ji'i sca nu cuna'a tsiya' ti, si xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i yu bi'. ¹² Ntsu'u tyuu lo cha' nu ndu'ni cha' ná nchca caja clyo'o sca nu qui'yu: ntsu'u ngu' nu quicha ngu' tya lo'o ngula ngu'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu quicha ngu' xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ñati ji'i ngu' bi'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' cua'ni ngu' cña ji'i Ni, bi' cha' tso'o la masi ná caja clyo'o ngu' bi' li', nti' ngu', cha' sca ti ycu'i Ndyosi caca loo ji'i ngu' li', nti' ngu'. Nu qui'yu bi' ni, ycu'i yu nda yu cuentya si caca ji'i yu tyi'i yu ycu'i ti yu; tso'o si talo yu bi' tyi'i yu ycu'i ti yu lacua.

Ngulacua Jesús ji'i nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' ji'i tyuu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycu'i Jesús hique nu sube bi', cha' chcu'i yu lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i nu sube bi'. Li' ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ji'i ngu' bi', ¹⁴ pana hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—Ta mā chacuayá' ji'i nu sube cha' cāa ngu' slo na' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ná cua'a mā ji'i nu sube bi'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube ji'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati ji'i ycu'i Ndyosi nu lo'o caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'.

¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús hique nu sube bi'. Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa.

Nhcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁶ Ca tiya' la li' ñaa sca nu qui'yu cuañi' slo Jesús.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacui yu ji'i Jesús—. Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u jna': ¿Na laca nu tso'o cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacui yu.

¹⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ni cha' nchcui' nu'u cha' tso'o tsa ndu'ni na'? —nacui Jesús ji'i yu bi'—. Sca ti ycu'i Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. Pana taquiya' nu'u ji'i lcaa cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'i mā, si nti' nu'u caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u.

¹⁸ —¿Ñi'ya nu laca cña bi' nti' nu'u? —nacui yu cuañi' bi' ji'i.

Li' ngulu'u Jesús xi cha' ji'i yu bi':

—Ná cujuui mā ji'i tya'a ñati mā. Ná cua'ni mā cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati, ni ná cuaana mā cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati mā. Ná chcu'i mā cuentyu ji'i tya'a ñati mā. ¹⁹ Lo'o jua'a cua'ni tlyu mā ji'i sti mā, ji'i xtya'a mā. Cua'ni tya'na ti' mā ji'i tya'a ñati mā, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' mā ji'i ycu'i ca ti mā.

²⁰ Li' nguxacui yu bi' cha' ji'i Jesús:

—Tya lo'o cuañi' na' ndaquiya' na' ji'i lcaa cña bi' lcaa tsa —nacui yu cuañi' bi' ji'i Jesús—. ¿Ha tya ntsu'u la cha' nu tya lyiji cua'ni na' lacua? —nacui.

²¹ —¿Ha chañi cha' nti' nu'u cha' ca lubii cresiya ji'nu'u, cha' caja chalyuu nu ná

nga'a cha' tye jinu'u? —nacui Jesús ji'i yu bi'—. Si chañi cha' nu nchcui' nu'u, yaa clya cujui' nu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u; tyu'u cñi cha' ta nu'u ji'i ngu' ti'i li'. Lo'o li' sta ycui' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jinu'u ca su ntucua ycui' Ni. Lo'o cua ngua'ni nu'u cha' bi', li' cãa nu'u slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna yu cuañi' bi' cha' nu nda Jesús lo'o yu, ndu'u yu ndyaa yu li'; xñi'i xi ti' yu cha' nchcui' Jesús cha' bi', cha' culiya' tsa yu.

²³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui—, tucui tsa caca ji'i ngu' culiya' cha' tyati' ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. ²⁴ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya nti' sca camello, lasa la cha' bi'; tucui la tyalaa sca ngu' culiya' ca su laca ycui' Ni loo.

²⁵ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Tilaca laca nu taca ji'i clya'a ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' tyalaa ca slo ycui' Ndyosi lacua? —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

²⁶ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati chalyuu; pana ycui' Ndyosi ni, nchca ji'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacui Jesús ji'i ngu'.

²⁷ Li' nchcui' Pedro xi lo'o Jesús:

—Lo'o cuare ni, cua nguxtyanu ya lcaa na nu ntsu'u ji'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacui nu'u cha' cua'ni ya —nacui Pedro ji'i Jesús—. ¿Na laca caja ji'i ya nde loo la li'?

²⁸ —Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' nu lo'o caca chalyuu cucui bi' ni, li' cãa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; tsaa tucua na' ca su tso'o tsa ña'a ca bi', cha' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati chalyuu li'. Lo'o cu'ma nu ndya'a ma lo'o na', tiya' la tyucua ma lo tii tyucuaa tya'a yaca nu tso'o tsa ña'a, cha' cua'ni cuayá' ma ji'i tya'a ñati ma, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel bi'.

²⁹ Lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' tsaa tyijyu' cha' cua'ni ngu' cña cuentya jna', nu nguxtyanu lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu

na' ji'i ngu' bi' jua'a ti; masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u ji'i ngu', masi xtyanu ngu' lcaa cha' bi', pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. Lo'o jua'a xa' caja quiña'a la cha' ji'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' ji'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. ³⁰ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha' bi' laca ngu' nu caca nde loo la; nu ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' ngu' laca nu tyanu nde chu' la li'.

20

Cuii ji'i ngu' nu ndya'a ne' xña ji'i ñati

¹ Chaca cha' nti' na' chcui' lo'o ma juani, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Chcui' na' sca cuii cuentya ji'i sca nu laca xu'na msu. Ngua sca tsa nde tlyu ndu'u yu ndyaa yu lcaya' cha' chcui' yu lo'o ngu' nu caca msu ji'i, si cua'ni ngu' cña ne' lo'o ji'i yu ca su ndyataa yaca si'yu losu' tyixi. ² Ta yu xcaya' msu ñi'ya nu nda ti ngu' tyempo bi', nacui xu'na msu bi' ji'i ngu'; tso'o tsa nti' ngu' msu bi', si caja tsa lo cua caya' ji'i ngu'. Li' ndu'u msu bi' ndyaa ngu' ne' lo'o ji'i yu bi', cha' cua'ni ngu' cña. ³ Nu lo'o cua ndye sna hora ntsu'u ngu' cña, li' ndyaa xu'na ngu' bi' lcaya' chaca quiya'. Ndacua na'a yu ji'i xa' la ñati, pana ndu ti ngu' cha' bilya caja cña ji'i ngu'. ⁴ Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi': “Yaa clya ma, cua'ni ma cña ne' lo'o 'na. Stu'ba cua'ni ma cña lo'o msu 'na, cha' cua ntsu'u ngu' ndyu'ni ngu' cña 'na juani. Ta na' caya' tso'o ji'i ma li'”, nacui yu. Hora ti ndyaa ngu' ne' xña ji'i xu'na msu bi' li'. ⁵ Lo'o li' xa' ndyaa xu'na msu bi' lcaya' nde hora, jua'a chaca quiya' na'a yu ji'i xi xa' la ngu' cha' na ndu ti ngu'. La cui' ti cha' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li', lo'o li' la cui' jua'a ngua chaca quiya' hora cua sna nde ngusii. ⁶ Nu lo'o cua ngusii la ña'a ti tya ndu xi ñati lcaya' bi'. Nchcui' xu'na msu bi' lo'o ngu' li': “¿Ni cha' laca na ndu ti ma ca nde tyucui tsa?”, nacui yu ji'i ñati bi'. “¿Ha ná ntsu'u cña ji'i ma lacua?” ⁷ “Ná ntsu'u ñati nu nti' msu juani”, nacui ngu' ji'i. “Yaa clya ma cua'ni ma xi cña ne' lo'o 'na lacua”, nacui xu'na msu bi' ji'i ngu' li'. ⁸ Tiya' la li' lo'o cua tyaa ti cuichaa, li' nchcui' xu'na cña

bi' lo'o nu laca loo ji'i msu: "Xi'ya nu'u ji'i lcaa msu juani cha' ta nu'u xcaya' ngu'", nacui. "Clyo ta xcaya' msu nu ndyalaa ca ti. Cuati su cua tye, li' ta nu'u xcaya' ñati nu ndyalaa tya tlya la." ⁹ Li' ndyalaa ngu' nu nguxana ca ti cña ca slo yu, pana nda yu xcaya' ngu' ñi'ya si ntsu'u ngu' cña tyucui tsa. ¹⁰ Ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' nu nguxana cña tya tlya la slo yu. Ngulacua ti' msu bi' cha' quiña'a la cña caja xcaya' ngu' li', pana stu'ba ti ngujui xcaya' lcaa msu ji'i. ¹¹ Ñasi' xi msu nu nguxana cña tya tlya li'. ¹² "Tyucui tsa ngua'ni ya cña jinu'u", nacui msu bi' ji'i xu'na. "Masi tyique' tsa cua nde hora, ña'a ti tya ngua'ni ya cña jinu'u. Lo'o juani, stu'ba ngujui xcaya' lcaa tya'a ntsu'u ya cña, masi sca hora ti ngua'ni ngu' jua cña jinu'u", nacui msu nu nguxana cña nde tlya bi'. ¹³ Li' nguxacui xu'na cña bi' cha' ji'i msu ñasi' bi': "Si'i cha' cuxi nu ndyu'ni na' lo'o ma. ¿Ha si'i na cua ngüiñi cha' jna' lo'o ma ni tsa lo xcaya' nu ta na' ji'i ma? Lo'o jua'a, tsa lo cua cña xcaya' cu'ma nda na' ji'i ma juani. ¹⁴ Xñi ma xcaya' ma, tyaa ma li'. Ná ntsu'u cha' ca ñasi' cu'ma 'na. Si nti' na' cua'ni na' cha' stu'ba xcaya' cu'ma lo'o nu xa' la msu nu xti ti hora ngua'ni cña, tso'o tsa lacua. ¹⁵ Ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni na' ñi'ya nu nti' ti na' cua'ni na' lo'o cña 'na. ¿Ha si'i jua'a? ¿Ni cha' laca liye' ti' ma ña'a ma 'na, cha' tso'o ti xcaya' nda na' ji'i lcaa msu 'na?', nacui xu'na msu bi'. ¹⁶ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha', bi' laca ngu' nu caca nde loo la; ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' laca ngu' nu tyanu nde chu' la —nacui Jesús—. Cua ndacane Ni ji'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca ngu' ni cha' nda Ni, pana cua laca ti ñati nsubi Ni ji'i cha' caca ngu' ñati ji'i Ni.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa tiycui'

¹⁷ Tya ndya'a ngu' tyucuii cha' tsaa ngu' ca quichi Jerusalén. Li' ndu'utsu' Jesús xi to' tyucuii lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' chcui' xi lo'o ngu' bi' li':

¹⁸ —Jlo ti' ma cha' tyacui na tyaa na tyucuii nde ca'ya juani, cha' cua tsaa ti na nde Jerusalén —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na liyyaa

cha' caca na' ñati, cha' tsaa lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li', chcui' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, cha' xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. ¹⁹ Li' tsaa lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo, cha' xtyí lo'o ngu' bi' 'na. Lo'o jua'a quiji'i ngu' bi' 'na lo'o reta, cujiui' ca'a ngu' bi' 'na lo crusi li'. Pana, tsa nchca tyuna, li' tyu'u na' chaca quiya' —nacui Jesús.

Ndijña xtya'a Jacobo sca cha' tso'o cuentya ji'i sñi'

²⁰ Lo'o li' yaa xtya'a Jacobo lo'o Juan ca slo Jesús. Zebedeo laca sti tyucuaa nu qui'yu bi'. Stu'ba ti yaa nu cuna'a bi' lo'o tyucuaa sñi', li' ndyatú sti' ma' slo Jesús cha' jña ma' sca cha' tso'o ji'i. ²¹ Li' nchcuane Jesús ji'i nu cuna'a bi':

—¿Na laca nti' nu'u? —nacui Jesús ji'i.

—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' cha' stu'ba ti chca'a sñi' na' lo'o nu'u ca su caca nu'u loo nde loo la —nacui nu cuna'a bi'—. Culo nu'u cña cha' chca'a tsaca yu la'a tsu' cui jinu'u, chaca yu bi' chca'a yu la'a tsu' coca jinu'u —nacui.

²² Li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Ná nchca cuayá' ti' ma ñi'ya laca cha' nu ndijña ma 'na juani —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha taca ji'i ma chcube' ma ñi'ya nu chcube' na', ñi'ya ca si ta ngu' sca taná nu clyaa' tsa cha' co'o na? ¿Ha talo ma si xcube' ngu' ji'i ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' jna', nu lo'o cujiui ngu' 'na?

—Taca ji'i cua —nacui ngu' bi' li'.

²³ —Chañi cha' lo'o cu'ma co'o ma taná clyaa' nu ntsu'u cha' co'o na' bi', lo'o jua'a chcube' ma ñi'ya nu chcube' na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana ná ntsu'u chacuayá' ta na' sca se'i nde sii' na' cha' chca'a ma lo'o na' nde loo la, cha' cua laca ngusubi ycui' Ndyosi Sti na' ji'i ñati nu chca'a nde sii' na' tyempo bi'.

²⁴ Lo'o ndyuna nu chaca tii tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, chii tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jacobo lo'o ji'i tya'a yu li'. ²⁵ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i lcaa ngu' bi', cha' tyu'u ti'i ngu' slo.

—Jlo ti' ma cha' nu laca loo ji'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacui Jesús ji'i

ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Lye tsa nclo ngu' nu laca loo bi' cña ji'i ngu' ca quichi tyi ngu';
 26 pana nu cu'ma ni, ná cua'ni ma jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua ma ji'i tya'a ñati ma, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni ma, si cua nti' ma cha' caca ma loo ji'i ngu'. 27 Lo'o jua'a, si nti' ma cha' ndulo la cha' ji'i ma cuentya ji'i ngu' tya'a ma, ntsu'u cha' cua'ni ma ñi'ya si laca ma msu ji'i tya'a ma, masi ná lo'o caya'. 28 Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycu' na' laca na' msu ji'i ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i quiña'a tsa ñati li' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

29 Cua ndyalaa ngu' quichi Jericó. Cua tyu'u ti ngu' tyaa ngu' li', lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndu'u lca'a ji'i Jesús. 30 To' tyucui su tyeje tacui ngu' nga'a tucua tya'a ngu' cuityi'; cua ndyuna ngu' cuityi' bi' cha' ycu' Jesús nteje tacui tyucui jua, bi' cha' cu' ngusi'ya ngu' ji'i yu:

—Xu'na, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya. Jlo ti' ya cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

31 Pana ná ndiya ti' nu ngu' quiña'a bi', cha' lye tsa ngusi'ya ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

—Cuaana ti cu'ma —nacui ngu' ji'i ngu' cuityi' bi'.

Ná ndyuna ngu' cuityi' bi', cui' la ngusi'ya ngu' bi' li':

—Xu'na, nu'u nu laca la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o David —nacui ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús—, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya.

32 Li' ndyatú Jesús, ngusi'ya ji'i ngu' cuityi' bi', cha' cãa ngu' slo.

—¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' lo'o ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

33 —Xu'na —nacui ngu' bi' ji'i—, nti' ya cha' tyacã' tso'o xee cloo ya ña'a ya chaca quiya'.

34 Tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'i ngu' bi'. Ngusta sne ya' yu chu' si'yu cloo ngu' bi' li', lo'o hora ti tyacã' tso'o xee loo ngu', ña'a ngu' chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', nguta'a ngu' bi' lo'o Jesús.

21

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

1 Cua ngulala ti tyalaa ngu' quichi Jerusalén. Cua tyeje tacui ti ngu' sca quichi sube ti su naa Betfagé, sii' ca'ya Olivos ndi'i quichi bi'. Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

2 —Yaa ma nde lquichi re —nacui—. Yala ti quije sca huru nu ndu ndyaca ji'i ma; ndu ni' lo'o sñi' ni'. Xati' ma ji'i na'ni bi', cha' tyaa lo'o ma ji'i ni' ca nde. 3 Pana si xcuaane ngu' ji'i ma: “¿Ni cña cua'ni ma lo'o huru jua?” Li' ñacu' ma ji'i ngu' bi': “Ntsu'u cña cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni huru re”. Li' hora ti ta ngu' chacuayá' ji'i ma cha' cãa ma cãa lo'o ma ji'i ni'. 4 La cui' ji'i cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

5 Cacha' ma ji'i ngu' quichi Sión:

“Ña'a ma ña'a cha' cua lijya ti nu laca loo ji'i ma.

Ná tyaala nu cusu' bi', hichu' huru ti ntyucua yu.

Sca huru cuañi' laca ni', sñi' na'ni nu ndy'ya yu'ba laca huru cuañi' bi'.”

6 Lo'o li' ndyaa nu tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lquichi bi', ñi'ya nu ngulo Jesús cña ji'i ngu'. 7 Ñaa lo'o ngu' ji'i huru bi' lo'o sñi'. Li' ngusta ngu' ste' ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni'. Li' ndyaa tucua Jesús hichu' ni'. 8 La cui' jua'a nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i ca bi' nguscana ngu' ste' ngu', ngusta ngu' ji'i tyucui cha' caja tyucui tso'o su ñaa Jesús ntucua hichu' huru bi'. Xa' la ñati ngusi'yu sta' yaca cha' sta ngu' tyucui su ñaa yu. 9 Lo'o lcaa ngu' nxi'ya ngu' cha' chaa ti' ngu', masi ngu' nu ndyaa nde loo la, masi ngu' nu ñaa nde chu' la; chaa tsa ti' lcaa ngu' bi'.

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacui ngu' ji'i Jesús—. Tso'o tsa cua'ni ycu' Ni lo'o nu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'.

10 Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi Jerusalén, ndyatú ngu' to' lo'o quichi bi'.

Ndube tsa ti' ngu' quichi bi' li'. Cuii tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu lija re? —nacui' ngu'.

¹¹ Li' nguxacui' nu quiña'a tsa ñati bi' cha' ji'i ngu' quichi bi':

—Jesús Nazaret laca nu nde. Loyuu su cuentya Galilea laca quichi tyi yu. Tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca yu re —nacui' ngu'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹² Lo'o li' ndyalaa Jesús to' laa tonu su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Ndyati yu ndyaa yu ne' laa bi'. Li' ngulo'o yu ji'i laa ngu' nde liya', ngu' nu ndyujui' yu'ba nde ne' laa bi', jua'a laa ngu' nu ndi'i ndyi'ya yu'ba bi'; nguxasu Jesús mesa su nchcutsa'a ngu' cñi ji'i ngu', nguxasu yu yaca su ntucua ngu' nu ndujui' paloma.

¹³ —Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i laa re —nacui' Jesús li': "Ni'i su caca chcu' laa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a ñacui' ngu' cha' ji'i ni'i 'na, nacui' Ni." Jua'a nscua lo quityi, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Li' ñaa xi ngu' cuityi' ca su ndu Jesús ca ne' laa tonu bi', lo'o jua'a ñaa xi ngu' nu quicha quiya'; ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi' li'. ¹⁵ Na'a sti jo'ó nu laca loo cha' tlyu nu ngua'ni Jesús; lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', na'a ngu' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi'. Lo'o jua'a na'a ngu' cha' ndi'i tyu ty'a'a nu sube, cha' cuii tsa nchcui' nu sube bi' ndyu'ni chi' ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacui' nu sube bi'.

Nu lo'o ndyuna ngu' tlyu bi' ñi'ya nu nchcui' nu sube, ngua ñasi' tsa ngu' nu laca loo bi' li'. ¹⁶ Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús:

—¿Ha ná ndyuna nu'u cha' cui'ni nu nchcui' nu sube re cuentya jinu'u? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús.

—Cua ndyuna na' —nacui' Jesús li'. Si'i cha' cui'ni laca cha' nu nchcui' nu sube re. ¿Ha bilya chcu' ma lo quityi nu nscua sca cha' ndi'ya?:

Ndula tu'ba cubi', ndula tu'ba nu sube cua'ni';

cha'ni cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁷ Ndu'u Jesús ndyaa li'; ndu'u yu quichi tlyu, ndyaa nde sca quichi piti nu naa Betania. Ca bi' ngujua' yu talya.

Ngua'ni Jesús cha' ngüityi sca yaca quityi

¹⁸ Ca chaca tsä nguxtyu Jesús ñaa nde quichi tlyu bi', ntyute' yu li'. ¹⁹ Lo'o li' na'a yu sca yaca quityi nu ndu to' tyucui'. Ndyaa na'a yu ji'i yaca bi' si ntsu'u si'yu lo yaca bi' cha' cacu yu; pana ná ntsu'u si'yu lo, xcui' laca' ti ntsu'u lo. Li' nchcui' Jesús ji'i yaca bi':

—Nga'aa tyu'u tsiya' ti si'yu lo yaca cua chaca yija —nacui'.

Hora ti ngüityi yaca bi'. ²⁰ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—¿Na laca ngua ji'i yaca quityi bi', cha' tsa tsiya' ca ngüityi yaca bi'? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús.

²¹ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Cha' li'ni nchcui' na' lo'o ma juani —nacui—. Si cha'ni cha' jlyu ti' ma ji'i ycu' Ndyosi, si si'i cha' tucua ti cha' ntsu'u tyiquee ma nchcui' ma lo'o Ni, lo'o cu'ma caca ji'i ma cua'ni ma sca cha' tlyu jua'a. Si'i cha' quityi sca yaca ti chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi li', masi taca chcu' ma lo'o ca'ya jua ndi'ya: "Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o", ñacui' ma ji'i. Lo'o li' jua'a caca ji'i, cha' tyu'utsu' ca'ya bi'.

²² Lcaa lo cha' nu jña ma ji'i ycu' Ndyosi ni, si cha'ni cha' jlyu ti' ma ji'i ycu' Ni, caja cha' bi' ji'i ma li'.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi

²³ Nu lo'o ndyalaa ngu' quichi tlyu bi', li' xa' ndyati Jesús ndyaa ne' laa tonu bi'; nclyu'u yu ji'i ñati chaca quiya'. Lo'o li' na'a sti jo'ó nu laca loo lo'o xa' la ngu' cusu' nu laca loo, na'a ngu' ji'i Jesús. Hora ti ñaa ngu' bi' slo yu cha' xcua ne ngu' cha' ji'i yu li':

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u ñi'ya nu ndyu'ni nu'u juani? —nacui' ngu' nu laca loo bi' ji'i Jesús—. ¿Ma nde ngujui' chacuayá' cua jinu'u? —nacui' ngu' bi' ji'i.

²⁴ —Lo'o na' xcua ne na' sca cha' ji'i ma lacua, ñi'ya xacu' ma cha' 'na li' —nacui'

Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Si caja ñi'ya xacui mā cha' re 'na, lo'o na' xacui na' cha' ji'i mā li'; cacha' liñi na' ji'i cu'ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na, cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndyu'ni na' re li'. ²⁵ Tso'o lacua, nu lo'o tya ntyucuatya Juan ji'i ngu', ¿ha chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ngua bi'? ¿Ha chacuayá' ji'i ñati ti ngua bi'?

Li' cuaana ti nchcui' ngu' nu laca loo bi' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya xacui na cha' ji'i yu? Si ñacui na: “Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ntyucuatya Juan bi' ji'i ngu'”, ná tso'o tyu'u cha' jua'a; hora ti ñacui yu ji'na li': “¿Ni cha' ná ngusñi mā cha' nu nchcui' yu lacua?” ²⁶ Lo'o si ñacui na: “Chacuayá' ji'i ñati ti ntyucuatya Juan bi'”, la cui' ti ná tso'o si ñacui na jua'a, cha' ntsii na ji'i lcaa ngu' quich'i re, cha' lcaa ngu' jlya ti' ngu' cha' chañi cha' ngua Juan bi' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi.

²⁷ Bi' cha' ndi'ya nguxacui ngu' bi' cha' ji'i Jesús:

—Ná jlo ti' ya —nacui ngu' bi'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ni na', ná cacha' na' ji'i mā tilaca laca nu nda chacuayá' 'na cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni na'.

²⁸ Tya ngulu'u la Jesús xi cha' ji'i ngu' li':

—Chcui' na' sca cuii re lo'o mā, lo'o li' xacui mā cha' jna' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cua ndi'i sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu ji'i. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o sñi' nu ngula clyo: “Sñi'”, nacui ji'i sñi' clyo bi', “yaa nu'u cua'ni cña ne' lo'o 'na juani, su ntsu'u yaca si'yu losu' tyixi 'na”. ²⁹ “Ná tsa'a”, nacui sñi' yu li'. Pana tsa cua tsa ti xi ngua tyuju'u ti' sñi' cha' ná ndaquiya' ji'i sti, lo'o li' ndu'u ndyaa cña bi'. ³⁰ Lo'o la cui' ti cña bi' ngulo sti ji'i nu chaca sñi' yu. “Tsa'a na', ná cube ti' nu'u”, nacui yu cuañi' bi' ji'i sti. Pana cha' cuiñi ti nchcui', cha' ná ndyaa cña ji'i sti. ³¹ ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? Nu tyucuaa qui'yu cuañi' bi' ni, ¿tilaca laca nu ngua'ni cña nu ngua ti' sti ngu' cha' cua'ni ngu'?

—Sñi' clyo yu, bi' laca bi' —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

—Chañi cha' ji'i mā —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u ngu' cuxi, ñi'ya nti' nu msu ji'i

ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ngu', ntsu'u ngu' bi' nu yala la tyat'i cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'; jua'a ntsu'u nu cuna'a calle ti nu yala la tyat'i ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Pana cu'ma ni, tiya' tsa tyalaa cu'ma ca su ntucua ycu' Ni. ³² Nu lo'o ñaa jyo'o Juan bi' ni, xcui' cha' liñi nchcui' yu lo'o mā. Liñi tsa ngua'ni yu, pana ná ngua'ni cuentya mā tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' yu lo'o mā. Lo'o nu ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu' ni, cua ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' Juan bi' li'; jua'a nu cuna'a calle bi', ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' Juan. Masi cua na'a mā ñi'ya jlya ti' nu ngu' cuxi tyiquee bi' cha' nu ngulu'u Juan, ná nchca caca tyuju'u ti' mā ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ycu' ca mā, xqui'ya cha' ná ngusñi mā cha' nu nchcui' Juan bi' tsiya' ti.

Cuii ji'i msu xña'a

³³ 'Nde chcui' na' chaca cuii lo'o mā: Ngua sca ngu' culiya', li' ndyataa yu quiña'a tsa yaca si'yu losu' tyixi. Ngusu'ba yu culiya' bi' sca lo'o hichu' yaca bi' li', xcui' yaca ye'e ndya' lo'o bi'. Lo'o jua'a ngüñá yu sca pilya cha' tyatá si'yu losu' ndacua, cha' tyu'u hitya tyixi nu ntsu'u ji'i si'yu bi'. Li' ngüñá yu sca ni'i su tyu ngu' cua ji'i cña bi'.

'Li' nda nu xu'na yuu bi' yuu ngüñá xi xa' la ñati, cha' cua'ni ngu' cña ne' lo'o ji'i yu, cha' ntsu'u sca cña tsaa yu tyijyu'.

³⁴ Tiya' la lo'o cua ngulala ti tyempo xuu ngu' si'yu bi', tyijyu' ndi'i xu'na yuu bi'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' msu ji'i yu cha' tsaa ngu' ca su ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'i, cha' tsaa squi'ya ngu' msu bi' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyanu ji'i xu'na yuu bi'. ³⁵ Pana lo'o na'a ti nu ngu' nu ndyu'ni cña bi' ji'i ngu' msu nu ngulaa bi', hora ti ndaya' ngu' ji'i ngu' msu bi'; ngujui'i ngu' ji'i tsaca yu, ndyujuii ngu' ji'i chaca yu, ngujui'i ngu' quee ji'i xi xa' la ngu'. ³⁶ Li' nda xu'na yuu bi' ji'i chaca latya msu, cha' ndyaa ngu' slo nu ngu' nu ndyu'ni cña bi'; pana na'a ti ngu' bi' ji'i msu bi', li' la cui' ti cha' cuxi ngua'ni ngu' bi' lo'o msu bi'.

³⁷ 'Ca tiya' la li' nda xu'na yuu bi' ji'i sñi' ycu' ca ndyaa slo ngu' nu ndyu'ni cña bi'.

“Ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'í sñi' ycuí' na'”, ngua ti' xu'na yuu bi'. ³⁸ Pana na'a ti' ngu' bi' ji'í sñi' nu culiya' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Sñi' ycuí' ndyalaa juani”, nacui' ngu' ji'í tya'a ngu'. “Nu cua caca xu'na yaca si'yu re nde loo la, bi' cha' tso'o la si' cujuui na ji'í yu, cha' tyanu lo'o re cuentya ji'na”, nacui' ngu' bi'. ³⁹ Lo'o li' ndaya' ngu' bi' ji'í sñi' xu'na yuu bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'í yu nde chu' lo'o, ndyujuii ngu' bi' ji'í yu li'.

⁴⁰ ‘¿Na laca cua'ni xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' xña'a nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'í yu, nu lo'o tyaa yu chaca quiya', nti' ma? —nacui' Jesús ji'í ngu' li'.

⁴¹ —Cujuii clya xu'na yuu bi' ji'í lcaa ngu' tyaala bi' —nacui' ngu' ji'í Jesús—. Lo'o li' ta yu yuu bi' jña xa' ñati cha' cua'ni ngu' cña lo yuu bi'. Culana xu'na yuu bi' ji'í ñati tso'o nu tyaja'a ta xi si'yu ji'í yu, caya' lo yuu bi'; ta ngu' si'yu lcaa yija lo'o ndyaca tyempo nu nxuu ngu' si'yu bi'.

⁴² Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ha bilya chcuí' ma lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi? Ndi'ya nscua cha':

La cui' quee tonu nu ngxucuaa cuityi ni'í ji'í clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu',

juani cua ngujui cña cua'ni quee bi';

ndu bi' su ndulo la cha' ji'í cuentya ji'í ycuí' Ndyosi.

Ycuí' Ndyosi ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'í cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi nu ngua tya sa'ni; ⁴³ bi' cha' cacha' liñi na' ji'í ma juani, cha' nga'aa ta ycuí' Ndyosi chacuayá' tyatí cu'ma cha' ji'í Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'í ma. Pana ta Ni chacuayá' tyalaa xa' la ñati ca slo ycuí' Ni, si tso'o ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' cña ji'í Ni. ⁴⁴ Lo'o cha' ji'í quee tonu bi' ni, na' laca ñi'ya laca quee tonu bi'; ñi'ya nu ngua'ni cuityi ni'í lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni ma lo'o na'. Pana si nti' ñati tacu' ngu' lo cha' jna', nga'aa tso'o tyi'í ñati bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'í lcaa ñati chalyuu, tye cha' tsiya' ti ji'í ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna' nu lo'o yaa ngu' nde chalyuu.

⁴⁵ Sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo ni, nu lo'o ndyuna ngu' cuii nu cua nchcui' ca ti Jesús lo'o ngu', nu nchcui' cha' ji'í ngu' tyaala nu ngua'ni cña ne' lo'o ji'í nu culiya' bi', lo'o jua'a nu nchcui' cha' ji'í ngu' cuityi ni'í nu ná tso'o, li' ngua tii ngu' nu laca loo bi', cha' nchcui' ca'a Jesús cha' ji'í ycuí' ngu' bi'. ⁴⁶ Lye tsa ngua ti' ngu' bi' taya' ngu' ji'í Jesús, cha' cujuui ngu' ji'í, ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'í ngu' bi', cha' ndyutsii ngu' ji'í nu ñati quiña'a bi', cha' quiña'a tsa ngu' jlyu ti' ngu' cha' laca Jesús sca ñati nu laca tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi.

22

Cuii ji'í ta'a su ngujui clyo'o ngu'

¹ Nchcui' Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

² —Chcui' na' chaca cha' lo'o ma cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'í ñati —nacui' Jesús li'—. Caca bi' ñi'ya ngua sca tsa lo'o ngua ta'a ngujui clyo'o sñi' rey. Ngua'ni rey ta'a li'.

³ Ngulo cña ji'í msu ji'í cha' tsaa ngu', tsaa chcuí' ngu' lo'o lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'í lo'o rey, cha' cua ndyalaa tsa nu caca ta'a bi'; pana ná ntaja'a ñati bi' caa ngu' slo rey nu ngua tsa ta'a bi'. ⁴ Xa' ngulo rey bi' cña ji'í msu ji'í, cha' tsaa ngu' slo ñati bi' chaca quiya': “Chcui' ma lo'o lcaa ñati bi', cha' cua laca ngua'ni cho'o na' scuaa cha' cacu ngu'; cua ndyujuii na' bata lo'o chqueru. Cua laca ntsu'u xlyaa cacu ngu' juani, si cua'ni ngu' cha' tso'o caa ngu' ta'a re yala ti, cha' cua ngujui clyo'o sñi' na'”, nacui' rey ji'í msu ji'í. ⁵ Pana ná ndu'u tucua ñati bi', cha' ná ndube ti' ngu' cha' ngujui clyo'o sñi' rey bi'; ndyaa ngu' cña ne' quixi', ndyaa xi xa' la ngu' ndyujui' ngu' yu'ba ji'í ngu'. ⁶ Lo'o jua'a xi xa' la ñati bi' ni, ndaya' ngu' ji'í msu bi', nxtyí lo'o ngu' ji'í msu bi'; cuati jua'a ntsu'u su ngujui' ngu' ji'í msu bi' ña'a cuayá' nu ndyujuii ngu' ji'í. ⁷ Nu lo'o ndyuna rey cha' nu ngua'ni ngu' bi' lo'o msu ji'í, ngua ñasi' tsa rey bi' ña'a ji'í ñati xña'a bi'. Li' ngulo rey cña ji'í sendaru ji'í cha' cujuui ngu' ji'í lcaa ñati xña'a bi', cha' su'ba ngu' quii' tyaqui quichi' tyi' ñati bi'. ⁸ Li' nchcui' rey lo'o msu ji'í chaca quiya': “Cua ngua'ni cho'o na' scuaa cha' caca ta'a ngujui clyo'o sñi' na'”, nacui' rey

bi'. "Pana nu ngu' nu cua nchcui' na' lo'o tsa cha' caa ngu' ta'a ca slo na', ná ntaja'a ngu' bi' caa, bi' cha' ná cacu ngu' bi' scuaa tso'o nu ntsu'u 'na tsiya' ti. ⁹ Tso'o la tsaa clyā mā nde calle tlyu juani; chcu' mā lo'o lcua ti tya'a ñati nu ña'a mā jil'i nde calle jua, cha' caa ngu' ta'a ca slo na'." ¹⁰ Li' ndu'u ngu' msu bi' ndyaa ngu' nde calle; nchcui' ngu' lo'o cua ña'a ca ñati nu ndyacuā tya'a ngu' lo'o, masi ñati tso'o, masi ñati cuxi. Li' ndyu'u ti'l lcaa ñati bi' slo rey ña'a cuayá' nu ngutsa'a ni'l jil'i rey, ndi'i quiña'a tsa ñati nu cua ndyalaa ta'a slo rey bi'.

¹¹ 'Li' ndyatí ycu' rey bi', ndyaa nde ni'l cha' chcu' lo'o lcaa ñati nu ndi'i ni'l bi'. Li' na'a rey cha' nga'a sca nu qui'yu nu ná lacu' late' jil'i ta'a. ¹² Li' nchcuane rey jil'i nu qui'yu bi': "Chocue", nacui, "¿ni cha' ndyatí nu'u ni'l re lo'o ná lacu' nu'u late' jil'i ta'a nu cua nda na' jinu'u?" Pana ná ngujui ñi'ya xacu' nu qui'yu bi' cha' jil'i rey li'; ¹³ bi' cha' ngulo rey bi' cña jil'i msu jil'i: "Xñi mā jil'i nu qui'yu re, sca' mā ya' yu, lo'o jua'a sca' mā quiya' yu. Lo'o li' xcuāa mā jil'i yu nde ca bilyaa su talya tsa ña'a, ca su nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu', ca su lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'", nacui rey bi'. ¹⁴ Lo'o ycu' Ndyosi ni, ndacane Ni jil'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca ngu' jil'i lcaa cha' nu nchcui' Ni, pana cua laca ti ñati nu nsubi Ni jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i Ni.

Cha' jil'i cñi cña loo ngu'

¹⁵ Li' ndu'u ngu' fariseo ndyaa ngu' cha' quiñi cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu caca jil'i ngu' cñilo'o ngu' jil'i Jesús cha' chcu' yu sca cha' cuxi. ¹⁶ Li' ngulo ngu' bi' cña jil'i xi ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a cha' jil'i ngu' fariseo, cha' chcu' cuayá' ngu' cuañi' bi' lo'o Jesús, ngua ti' ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' slo Jesús lo'o xi xa' la ñati nu ndya'a lo'o taju ngu' nu cuentya jil'i rey Herodes.

—Mstru —nacui nu ngu' cuañi' bi' jil'i Jesús li'—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u jil'i ycu' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u jil'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya ndañi cha' nu nchcui' ngu' jinu'u; sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u jil'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu.

¹⁷ Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' nu'u cha'

liñi jil'i ya: ¿Ha tso'o si ta na cñi cña loo na jil'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'?

¹⁸ Pana ngua ti' Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu nclyacuā ti' ngu' bi', bi' cha' ndi'ya nguxacu' yu cha' jil'i ngu':

—Cuiñi tsa cu'ma ni. ¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' mā lo'o na'? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. ¹⁹ Culu'u mā sca cñi 'na, la cui' tya'a cñi plata nu nda na jil'i ngu' nu nxñi cñi cña loo na.

Li' ñaa lo'o ngu' jil'i sca cñi plata bi' slo Jesús.

²⁰ —¿Tilaca nu ca jil'i lcu' nga'a chu' cñi re? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. ¿Ti jil'i laca xtañi nu nscua re? —nacui.

²¹ —Xtañi rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

—Tso'o —nacui Jesús li'—, jil'i rey tlyu bi' tya mā cñi cña loo nu nga'a cha' ta mā jil'i lacua, lo'o jua'a jil'i ycu' Ndyosi tya mā lcaa na nu ntsu'u cha' tya mā jil'i Ni.

²² Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' nchca tsa jil'i Jesús xtyacu' cha' lo'o ngu'. Ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu' li'.

Nchcuane ngu' jil'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ñati chaca quiya'

²³ Lo'o la cui' tsa bi' ñaa xi ngu' saduceo slo Jesús, bi' laca sca latya ñati nu nchcui' cha' nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujui ngu'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' jil'i Jesús li':

²⁴ —Mstru —nacui ngu' bi' jil'i—, sa'ni la nda jyo'o Moisés sca cha' lo'o na cuentya jil'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujui tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña jil'i tya'a ngula yu nu ntucua ycu' ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcu' ngu' jil'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujui bi' laca bi', cha' ná chcu' xtañi yu nu cua ngujui bi'. Jua'a nchcui' Moisés sa'ni la. ²⁵ Ndi'ya ngua sca quiya': Ntsu'u cati tya'a nu qui'yu tya'a ngula, tya'a quichí tyi ya. Li' ngujui clyo'o nu ngula clyo, pana yala tsa ngujui yu, lo'o bilya caja sñi' yu. Li' ndyanu nu cuna'a bi' cuentya jil'i tya'a yu. ²⁶ Li' ngujui clyo'o nu cuna'a bi' chaca quiya'. La cui' jua'a, yala ti ngujui chaca nu qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. Jua'a ngua jil'i ca ta'a ngu' qui'yu tya'a

ngula jyo'o bi'. ²⁷ Ca su ndye, li' ngujuu nu cuna'a bi'. ²⁸ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿ñi'ya nu laca clyo'o ca nu cuna'a bi', cha' ca ta'a cati tya'a nu tya'a ngula ngu' ngujuu clyo'o ngu' lo'o?

²⁹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ná jlo ti' mā tsiya' ti, cha' ná nchca cuayá' ti' mā ji'i quityi ji'i ycu' Ndyosi; ná nchca cuayá' ti' mā cha' nchca tsa ji'i ycu' Ni cua'ni Ni cña tonu. ³⁰ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caca clyo'o ngu' ca bi'; tyi'i ngu' li' ñi'ya ndi'i xca ji'i ycu' Ndyosi ca slo Ni. ³¹ Chañi cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'. ¿Ha bilya chcu' mā cha' lo quityi nu nchcu' ycu' Ndyosi lo'o mā? Ndi'ya nchcu' quityi bi': ³² “Ycu' Ndyosi Xu'na Abraham laca na,” nacui Ni, “ycu' Ndyosi Xu'na Isaac laca na, lo'o la cui' ti ycu' Ndyosi Xu'na Jacob laca na”, nacui Ni. Ná nacui quityi bi' cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi'; ña'a ti tya laca ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi' juani, lo'o jua'a laca ycu' Ndyosi Xu'na lcaa ñati lu'ú.

³³ Lo'o ndyuna nu quiña'a tsa ñati nu nga'a slo cha' nu nclyu'u Jesús bi', ndube tsa ti' ngu' ji'i cha' bi' li'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi

³⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' cua ngua'ni Jesús ngana ji'i nu ngu' saduceo bi', li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' slo Jesús.

³⁵ Lo'o jua'a nga'a sca ngu' fariseo nu jlo tsa ti' lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nguscua jyo'o Moisés. Li' nchcuane yu ji'i Jesús cha' chcu' cuayá' yu lo'o:

³⁶ —Mstru —nacui yu bi' ji'i Jesús—, ¿ñi'ya cha' laca nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na, cha' nu nda ycu' Ni lo'o jyo'o Moisés sa'ni la?

³⁷ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i yu bi':

—“Ntsu'u cha' tyucui tyiquee mā tyu'u cha' ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi; nu lo'o lubii ti cresiya ji'i mā, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique mā, tyu'u cha' ji'i mā lo'o Ni”.

³⁸ Bi' laca cha' nu tlyu la, nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' tlyu: “Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' mā ji'i tya'a ñati mā, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' mā ji'i ycu' ca mā”. ⁴⁰ Suu lcaa cha'

nu nguscua jyo'o Moisés cuentya ji'i ycu' Ndyosi laca tyucuaa cha' bi', lo'o jua'a suu lcaa cha' nu nchcu' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni laca cha' bi'.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i Cristo

⁴¹ Laja lo'o tya ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' su ndu Jesús, li' nchcuane yu sca cha' ji'i ngu':

⁴² —¿Ñi'ya nti' cu'mā cuentya ji'i Cristo nu ntsu'u cha' cāa? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Tilaca ngua jyo'o cusu' ji'i nu Cristo bi' nti' mā?

—Ñati tya'a ji'i jyo'o rey David caca nu bi' —nacui ngu' ji'i.

⁴³ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' re nti' cu'mā, cha' cua nchcu' jyo'o David cha' Xu'na yu laca nu Cristo bi'? Cua ngulu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' bi' ji'i David, bi' cha' nchcu' yu ndi'ya:

⁴⁴ Ycu' Ndyosi nu laca Xu'na na nacui ji'i Cristo nu Xu'na na' ndi'ya:

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui' 'na, ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i lcaa tya'a cusuu jinu'u, cha' caca nu'u loo ji'i lcaa ca cha'”, nacui Ni ji'i Cristo.

⁴⁵ Xu'na na', nchcu' jyo'o David ji'i Cristo. ¿Ñi'ya caca chcu' na cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David bi' laca Cristo lacua?

⁴⁶ Ná ntsu'u ni sca ñati ca bi' nu ngua ji'i xacui cha' ji'i Jesús li'. Lo'o jua'a xa' la tsa nde loo la nga'aa nchcuane ngu' cha' ji'i yu tsiya' ti, cha' ntsii ngu' ji'i, ñi'ya nu xacui Jesús cha' ji'i ngu'.

23

Ngusta Jesús qui'ya ji'i ngu' fariseo lo'o jua'a ji'i mstru cha' jo'ó bi'

¹ Lo'o li' nchcu' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i slo yu, jua'a lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Nu ngu' fariseo bi', lo'o mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa ni, jlo ti' ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi. ³ Bi' cha' tso'o cua'a jyaca mā ji'i cha' nu nclu'u ngu' bi' ji'i mā, tso'o taquiya' mā ji'i cha' nu nclu'u ngu' bi'; pana ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ti ngu' bi'. Tso'o ti

nclu'u ngu' cha' jo'ó bi', pana ná ndaquiya' ycuí' ca ngu' cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'a nu ngu' fariseo bi' ni, nclyo ngu' cña ji'i tya'a ngu' cha' tonu tsa yu'ba qui'ya ngu'; ti'i tsa yu'ba nsta ngu' bi' scu ñati, pana ycuí' ca ngu' ni, ná sicua ngu' yu'ba bi' tsiya' ti. ⁵ Lcaa cha' nu ndu'ni nu ngu' bi' ni, ndu'ni ngu' ji'i cha' ña'a ti ñati ji'i ngu'; bi' cha' ndyaaca' juata su nscua cha' ji'i ycuí' Ndyosi hique ngu', lo'o jua'a scu ngu', cha' nti' ngu' cha' chcuí' ñati ji'i ngu' cha' tacati tsa ndu'ni ngu'. Lo'o jua'a nchcu' ngu' bi' payu nu tonu tsa lsu ndacui lo cha' ña'a ñati ji'i. ⁶ Nu lo'o ndya'a ngu' bi' sca ta'a, li' ndyaca'a ngu' su tso'o la ña'a nti' ngu'; cuati jua'a ne' laa, la cui' ti su tso'o la ña'a nti' ngu', ca bi' ntucua ngu' bi'. ⁷ La cui' jua'a, si tyacua tya'a ñati lo'o ngu' bi' nde calle, lo'o chcuí' ñati bi' lo'o ngu', na cua'ni chi ñati loo nti' ngu' fariseo bi'; jua'a cua nti' ngu' cha' ñacui ñati ji'i, cha' mstru laca ngu'. Jua'a nti' ngu' bi'.

⁸ 'Pana cu'ma ni, ná tso'o si ñacui ngu' ji'i ma cha' mstru laca ma; tso'o la si sca ti cha' ntsu'u tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti mstru ntsu'u ji'i ma, bi' laca Cristo. ⁹ Lo'o jua'a ná nga'a cha' ñacui ma cha' sti ma laca sca ñati chalyuu ti, cha' sca ti ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua, bi' laca Sti ma. ¹⁰ Lo'o jua'a ná ta ma chacuayá' ji'i ñati cha' chcuí' ngu' ji'i ma cha' xu'na ngu' laca ma, cha' sca ti Cristo laca Xu'na ma nu chañi ca. ¹¹ Nu cu'ma nu ndulo la cha' ji'i ma cuentya ji'i tya'a ma, nga'a cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu culo lcaa tya'a ma ji'i ma, masi laca ma loo ji'i ngu'. ¹² Ñati nu nti' cha' caca tlyu la cuentya ji'i tya'a ngu', ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ca tiya' la; pana ñati nu ná ndu'ni tyixi lo'o tya'a ngu', nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a ngu', bi' laca nu chañi cha' caca tlyu la cuentya ji'i cu'ma.

¹³ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Na ndacu' ma tyucui ji'i ngu', cha' ná caca tyatí ngu' cha' ji'i ycuí' Ndyosi, cha' ná caca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Ni ycuí' ma, ná caca tyatí ma cha' bi', lo'o jua'a ná nda ma chacuayá' cha' tyatí xa' la ñati cha' bi'.

¹⁴ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua

cha' ntsu'u tyiquee ma! Nxlyaa ma ni'i nu ntsu'u ji'i nu cuna'a ti'i, lo'o li' tyiquee' nchcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi slo ñati cha' ña'a ti ñati ji'i ma. Ná ca cuayá' ti' xa' ñati lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma li'. Bi' cha' lye la chcube' ma ca nde loo la.

¹⁵ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tyijyu' tsa ndya'a ma, masi tyucui nde lo yuu ti, masi tyucui nteje tacui ma tyujo'o ndya'a ma, cha' clyana ma ji'i ñati, masi sca ti ñati nu tyaja'a xtyanu ji'i nu xa' la jo'ó nu ndu'ni tlyu yu ji'i, cha' xñi yu cha' nu culu'u cu'ma ji'i yu. Li' culu'u ma ji'i yu cha' caca yu sñi' cuiñaja nu tlyu la que cu'ma, cu'ma nu ntsu'u cha' tsaa ma ca bilyaa.

¹⁶ 'Tya'na tsa cu'ma! Na cua nti' ma culu'u ma ji'i xa' ñati; pana cuityi' ycuí' ca cu'ma, cha' ná nda ma cuentya tsiya' ti. Ndi'ya nchcuí' ma: "Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i laa tonu re cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca", nacui ma. "Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i na oro nu ntsu'u ne' laa cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcuí' ngu'", nacui ma. ¹⁷ 'Ple tsa cu'ma, na cuityi' tsa ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'i nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' ji'i na oro nu ntsu'u ne' laa bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'i laa tlyu su ntsu'u na oro bi', nti' ma? Sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a chaca cha' nchcuí' ma: "Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i mesa nu ntsu'u ne' laa re, cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca", nacui ma. "Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i msta nu nsta ngu' lo mesa bi', cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcuí' ngu'", nacui ma. ¹⁹ 'Chañi cha' cuityi' cu'ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'i, nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' ji'i msta bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'i mesa su nscua msta bi', nti' ma? Sca ti cuayá' laca cha' bi'; ²⁰ bi' cha' nu lo'o cua'ni ngu' jura cuentya ji'i mesa bi', cha' cua'ni ngu' sca cña, stu'ba ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'i na nu nscua lo mesa bi'. ²¹ Lo'o jua'a, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i laa tonu re, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, cha' lo'o ne' laa bi' ndya'a ycuí' Ni. ²² La cui' ti cha'

ni, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i sca na nu ntsu'u nde cua, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'i su tlyu ca su ntucua ycu'i Ni, lo'o jua'a cuentya ji'i ycu'i Ni li'.

²³ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tacati tsa ndu'ni ma lo'o ycu'i Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u ji'i ma; si ntsu'u tii tya'a laca' tyunu' xlya ji'i ma ni, masi si'yu hañi, masi si'yu comino, hora ti nda ma tsaca ji'i ycu'i Ndyosi li', masi ná ndaquiya' ma ji'i cha' nu ngulu'u Ni, nu ndulo la cha' ji'i. Cua nacui ycu'i Ndyosi cha' liñi ti cua'ni cuayá' ma ji'i ñati, lo'o jua'a nacui Ni cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i ñati, cha' jlya tso'o ti' ma ji'i ycu'i Ni; pana ná nduna ma cha' bi'. Ntsu'u cha' taquiya' ma ji'i cha' nu ndulo la bi', masi tya cua'ni ma cha' tso'o ñi'ya nu ndyu'ni ti ma nu lo'o nda ma msta sube ti bi'. ²⁴ Nti' ma culu'u ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i xa' ñati; pana na cuityi' ycu'i ca ma, cha' ndyacu' hique ma ji'i lcaa cha' liñi bi'. Ñi'ya laca si nsubii ma hitya cha' co'o ma, cha' ná co'o ma na'ni sube nu ntsu'u lo hitya bi', pana ná ndu'ni cuentya ma ji'i, si cua ntyucui' ma sca na'ni tlyu la, ñi'ya nti' sca camello.

²⁵ 'iTyana cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ndyaati loo ma, ndyaati chu' cuaña' ma, ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, ndyaati sca ca'ña; pana nde ne' cresiya ji'i ma xcui' cha' cuxi ntsu'u, cha' nti' ma xlyaá ma na nu ntsu'u ji'i xa' ñati, cha' lya' ti' ma ji'i ñati. ²⁶ Na cuityi' ma, lcaa cu'ma ngu' fariseo. Cloyo cua'ni lubii ma ne' cresiya ji'i ycu'i ca ma, cha' tyanu lubii tyucui ña'a ma li', ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, sca ca'ña.

²⁷ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó lo'o cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Ñi'ya sca ni'i sube nu ndu chu' cuaá nu ndu'ni ngati ngu' ji'i, tso'o tsa ña'a ni'i bi' li', la cui' jua'a laca cu'ma. Pana xcui' tyijya jyo'o ntsu'u ne' cuaá bi', xcui' na tyucu ntsu'u bi'. ²⁸ Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o tsa ña'a ma nde chu' ma, liñi tsa ndu'ni ma nti' ñati; pana lo'o ña'a ycu'i Ndyosi ca nde ne' ma, tucua cha'

ntsu'u tyiquee ma, cuxi tsa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma, nti' Ni.

²⁹ 'iTyana tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ña'a ni'i sube nu ndiña ma chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu cua yaa nchcui' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati nu ngua sa'ni la; tso'o tsa ndalya' ma ji'i ni'i bi' nu ntucua chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu tso'o tsa tyiquee nu ngua sa'ni la. ³⁰ "Cuxi tsa ngua'ni jyo'o cusu' ji'i ya cua sa'ni", nacui ma. "Si cua nguti'i ya chalyuu nu ngua tyempo bi', ná lo'o cua ndyujuii ya ji'i ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi bi'", nacui ma. ³¹ Jlo ti' ma cha' laca ma la cui' tya'a ñati lo'o jyo'o cusu' ji'i ma nu cua ndyujuii ji'i ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni; ña'a ti cuxi tyiquee ma juani, ñi'ya nu cuxi tyiquee jyo'o cusu' ji'i ma nu ngua li'. ³² Tso'o lacua. Tya cua'ni la ma cha' cuxi nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'i ma nu ngua sa'ni li'.

³³ 'iÑi'ya nti' cuaña, jua'a nti' cu'ma! Tajua' tsa ndyu'ni ma cha' cuxi. ¿Ha nti' ma cha' clyaá ma ji'i ycu'i Ndyosi cha' ná chcube' ma ca bilyaa? Ná taca ji'i ma jua'a. ³⁴ Bi' cha' ta na' ji'i ñati 'na cha' caa ca slo ma; masi ngu' nu laca tu'ba 'na, masi ngu' nu jlo ti' cha' jna', masi ngu' mstru nu cuentya jna', ta na' ji'i ngu' cha' caa ngu' ca slo ma. Jlo ti' na' cha' tyaala tsa cu'ma; cujuui ma ji'i xi ñati bi', cujuui ca'a ma ji'i xi xa' la ñati bi' lo'o reta. Masi ne' laa ji'i ma, cua'ni lya' tsa ti' ma ji'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu culo'o ma ji'i ngu' bi', cha' ná tyanu ngu' bi' quichi tyi ma tsiya' ti. ³⁵ Bi' cha' lacua, tyanu qui'ya ji'i ma xqui'ya cha' cua ndyujuii jyo'o cusu' ji'i ma ji'i quiña'a tsa ñati nu nchcui' cha' liñi tya sa'ni la, tya lo'o ngujuui Abel nu ngua tya cloyo la, ña'a cuayá' nu ngujuui Zacarías sñi' Berequías. Nu jyo'o Zacarías ni, cua ndyujuii ngu' ji'i yu su ndu yu ne' laa, ca su laja cla'be to' mesa su ndyaqui msta, nu lo'o cua tsaa ti yu ni'i su tacati tsa. Stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya laca si ycu'i ca ma cua ndyujuii ma ji'i jyo'o cusu' bi', cha' la cui' cha' cuxi bi' ntsu'u tyiquee ma juani. ³⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' bilya cajaa ma lo'o

tlyu tsa cha' cuxi caca ji'i cu'ma ngu' nasiyu nde xqui'ya qui'ya nu ndyanu ji'i ma.

Ngusi'ya tsa Jesús xqui'ya quichi Jerusalén

³⁷ 'i Tya'na tsa cu'ma ngu' Jerusalén! Tucu' tsa cha' ntsu'u ji'i ma. Tya sa'ni la ndyu-juii ma ji'i ñati nu ngua'a lo ycu' Ndyosi cña ji'i, masi ngujui'i ma quee ji'i ngu' nu laca tu'ba ji'i Ni. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' ji'i ma cha' ná ca cuxi ji'i ma. Ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti'i ji'i sñi' ne' lu'be ni', jua'a ngua ti' na' cua'ni na' lo'o ma; pana ná nda ma chacuayá' 'na tsiya' ti. ³⁸ Bi' cha' xñi'i ti tyanu quichi tyi ma juani. ³⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' nga'aa ña'a ma 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo lo'o chcu' ma cha' 'na: "Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati nu lijya chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na", ñacu' ma li'.

24

Ngulala ti cati laa tonu

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ne' laa tonu bi'; na cua tyaa ti, lo'o lye tsa nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu lo'o yu cha' ji'i laa tonu bi', cha' tso'o tsa ña'a lcaa ni'i nu cuentya ji'i laa bi'. ² Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ña'a tso'o ma ji'i lcaa cha' nu ntsu'u ji'i laa tonu re —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tye laa re cati ña'a cuayá' ni sca quee nu ntsu'u sii' laa re, nga'aa tyanu bi' hichu' tya'a.

Cha' ti'i nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Li' ndyaa ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos. Ca bi' ndyaca'a Jesús, lo'o li' cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o yu, nchcuane ngu' ji'i:

—Cuacha' nu'u ji'i cua, ¿ni jacua' caca cha' cuxi bi' ji'i laa tonu bi'? Lo'o jua'a, ¿ñi'ya caca cha' lo'o caa nu'u, nu lo'o cua tye ti chalyuu? —nacui' ngu' bi' ji'i.

⁴ Li' ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' bi':

—Cua'ni tii ti' ma, cui'ya ma cuentya cha' ná tucui cñilo'o ji'i ma —nacui'—. ⁵ Nde loo la caa tyuu tya'a ngu' cuiñi nu ñacu' cha' cuentya jna' lijya ngu'. "Cristo laca na", ñacu' ngu' bi' ji'i ma, lo'o jua'a cñilo'o ngu'

ji'i quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'. ⁶ Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' ji'i ma cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii ma li'. Ntsu'u cha' caca jua'a, pana tya lyiji tye chalyuu li'. ⁷ Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', lo'o jua'a xuu tya'a ñati sca quichi tlyu lo'o ñati chaca quichi tlyu. Li' caja jbi'ña ji'i ngu', caa quicha nu xñi ji'i lcaa ngu', lo'o jua'a tyuu se'i clyacu' chalyuu li'. ⁸ Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua ndye chalyuu li'.

⁹ 'Nu lo'o xana cha' cuxi bi', tejeya' ngu' ji'i ma cha' xcube' ngu' ji'i ma, hasta ña'a cuayá' nu cujuui ngu' ji'i ma, cha' ntsu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu nu caca ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma xqui'ya na'; ¹⁰ bi' cha' tyuu tya'a ngu' tya'a ma caca taja ti' ngu' jna', nga'aa talo ngu' cha' xñi la ngu' cha' 'na li'. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu cujuui cuañi' ngu' ji'i tya'a ma ya' ngu' cuxi, jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu caca ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i xa' la ngu' tya'a ma li'. ¹¹ La cui' jua'a tyu'u tucua quiña'a ngu' cuiñi, nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, ñacu' ngu'. Cñilo'o ngu' bi' ji'i tyuu tya'a ma, cu'ma nu laca ma ñati 'na. ¹² Quiña'a tsa cha' cuxi caca, ña'a cuayá' nu quiña'a tsa ngu' tya'a ma nga'aa cua'ni tya'na ti' ngu' ji'i xa' la ngu' tya'a ma. ¹³ Pana ná cube ti' ma, lcaa cu'ma nu talo tyiquee ma ji'i cha' cuxi bi', cua'ni lyaá na' ji'i cu'ma li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui' Jesús—. ¹⁴ Ntsu'u cha' culu'u ma cha' jna' ji'i ñati, lcaa cha' tso'o nu nchcui' na', ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati; ntsu'u cha' chcu' ma cha' bi' lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu, cha' caca cuayá' ti' ngu' ji'i cha' bi' nde lcaa nasiyu. Lo'o li' tye chalyuu.

¹⁵ 'Jyo'o Daniel nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni ni, cua nchcui' yu cuentya ji'i sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u ji'i lcaa na lubii. (Caca cuayá' ti' cu'ma ji'i cha' bi' nu lo'o chcu' ma lo quityi re.) Nu lo'o ña'a ma cha' ndu na suba' bi' ca su tacati tsa ne' laa tonu bi' —nacui' Jesús—, ¹⁶ li' ca cuayá' ti' ma cha' tso'o la si xna lcaa ma nu ndi'i ma nde loyuu su cuentya Judea, xna ma cha' tyu'u cuatsi' ma laja ca'ya.

17 Si ndu ñati que ni'i ji'i tsā bi', nga'aa ta tyempo tyatī ngu' ni'i cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u ji'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clyā ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clyā ngu' li'. 18 Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', nga'aa ta tyempo ji'i ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu', cha' squi'ya ngu' te' quicha' ji'i ngu'; nga'a cha' xna clyā ngu' bi' li'. 19 Lo'o jua'a tya'na tsa caca ji'i nu cuna'a tana lo'o tyalaa tsā bi', tya'na tsa ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati' li'. 20 Tso'o si jña mā cha' ji'i ycu'i' Ndyosi cha' ná ntsu'u cha' xna mā lo'o caca tyempo tlyā', cha' ná ntsu'u cha' xna mā tsā ta'a nu ndi'i cña' ngu'. 21 Tyempo lo'o lye tsa chcube' ngu' caca bi', nu lo'o ntsu'u cha' xna mā li'; bilya chcube' ñati chalyuu jua'a tya lo'o ngüñā ycu'i' Ni chalyuu hasta juani, lo'o jua'a nga'aa si'i jua'a chcube' ñati tyempo ca nde loo la. 22 Pana cua nacui' ycu'i' nu Xu'na na cha' xti ti tsā caca tyempo nu chcube' ngu' jua'a; si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyāā ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana tya'na ti' ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati ji'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsā caca tyempo cuxi bi'.

23 'Nu lo'o caca tyempo bi', si ñacui' ngu': "Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde"; jua'a si ntsu'u ngu' nu chcu'i' ndi'ya: "Cua ndyalaa Cristo quichi' jua", ná taquiya' mā ji'i cha' cuiñi nu nchcu'i' ngu' bi' li', 24 cha' Cristo cuiñi caca nu bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi ngu' cuiñi nu chcu'i' cha' tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi laca ycu'i' ca ngu', nu cuiñi ti cua'ni cha' tlyu cha' cube tsa ti' xa' ñati; cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' nti' ngu' cua'ni ngu' ngana ji'i mā, lo'o jua'a ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i. 25 Cua ndacha' na' cha' bi' ji'i mā juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', 26 cha' ná cua'a jyaca mā ji'i ngu' si ñacui' ngu': "Tsaa na slo Cristo. Nga'a ycu'i' yu ne' quixi' jua juani." Ná tsaa mā lo'o ngu' li'. Ná taquiya' mā ji'i ngu' si ñacui' ngu' ji'i mā: "Cuaana ti ndi'i yu ne' ni'i jua juani". Ná xñi mā cha' nu chcu'i' ngu' bi' tsiya' ti. 27 Ñi'ya laca lo'o ndyubii xee tyi'yu tyucui' ña'a nde cua, ña'a lcaa ñati ji'i li'; jua'a caca lo'o cāa na' chaca quiya', la cui' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. 28 Nu lo'o ntsiya sca na tyucu, hora

ti tyalaa culexu slo.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' cāa ycu'i' nu cua lijya cha' caca ñati

29 'Nu lo'o cua ndye tsā nu nga'a cha' chcube' ngu', li' yala ti caca talya ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a nga'aa tyacā' xee co' li'. Tyalú cui' lo'o culya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu, lo'o jua'a xquiña Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. 30 Li' nde cua tyu'u tucua cuayá' nu sta na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Lye tsa caca xñi' ti' lcaa ñati chalyuu nu ndi'i cua ña'a ca quichi' tyi ngu', xi'ya tsa ngu' li'. Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na cha' lijya na' laja coo nu ndubi tsa ña'a; lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na cāa na' li'. 31 Nu lo'o lye cañi cui' chcuā, li' culo na' cña ji'i quiña'a tsa tya'a xca 'na cha' cāa xca bi', cha' xuti'i sel'i ti ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'i' Ni ji'i; macala su ndi'i ngu' tyucui' ña'a chalyuu tyu'u ngu' cāa ngu' li'.

32 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na lo'o ña'a na yaca, masi yaca quityi, masi yaca ntsatī. Nu lo'o xana tyucua satī, li' caluu laca' bi'; jlo ti' na cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo li'.

33 Lo'o jua'a, lo'o ña'a mā cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nchcu'i' na' lo'o mā tsā, li' ca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala ti tyempo lo'o tye cha' re. 34 Cha' liñi chcu'i' na' lo'o mā juani, cha' bilya cajaa lcaa ñati nu lu'ú chalyuu juani lo'o caca cha' nu cua nchcu'i' na' ji'i tsā. 35 Masi tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, masi tye chalyuu re, pana ná tye tsiya' ti cha' nu nchcu'i' na' re, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcu'i' na'.

36 'Pana tsā bi' ni, ni sca ñati ná jlo ti' ni tsā caca, ni hora caca bi'. Ni xca ji'i ycu'i' Ndyosi ná jlo ti' ngu', ni na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i' Ni, ná jlo ti' na'; sca ti ycu'i' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi'.

37 'Ñi'ya ngua lo'o nguti'i jyo'o Noé cha-lyuu nu ngua sa'ni, jua'a caca tsā nu cāa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ná ca cuayá' ti' ñati ni tsā caca bi'.

38 Ñi'ya ngua tyempo ji'i Noé bi', nu lo'o bilya ca'ya tyo clyaa, jua'a caca tsā bi'. Ndi'ya ngua sa'ni: ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngujui clyo'o ngu'; ná ntsu'u cha' ngulacua ti' ngu' tsiya' ti,

ngua ti' ngu', hasta ña'a cuayá' nu ndyatí Noé bi' ne' yaca ni'i jilí. ³⁹ Ná ngua tii ngu' hasta ña'a cuayá' nu nguxana ngua'ya tyo clyaa. Li' ndye cha' jilí lcaa ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' jilí ycuí' Ndyosi. La cui' jua'a caca tsá lo'o cāā na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná ca tii ngu' ni tsá caca bi'. ⁴⁰ Nu tsá bi' ni, si nga'a tucua tya'a ñati ne' quixí' cha' cua'ni ngu' cña, li' tyaa lo'o xca jilí ycuí' Ndyosi jilí tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'; ⁴¹ jua'a tsá bi' si nga'a tucua tya'a nu cuna'a sca ni'i cha' coo ngu', li' tyaa lo'o xca jilí ycuí' Ndyosi jilí tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'.

⁴² 'Bi' cha' cua'ni tii ti' mā, cha' ná jlo ti' mā tsiya' ti ni tsá laca nu cāā ycuí' nu Xu'na mā. ⁴³ Ñi'ya nti' sca xu'na ni'i si cua ngua tii yu ni hora nde talya cāā sca nu cuaana to' tyi yu. Ná tyiquee' cua tii ti' yu nga'a yu ni'i jilí yu li', cha' ná ta yu chacuayá' tsiya' ti tyatí nu cuaana bi' ne' ni'i jilí yu li'. ⁴⁴ Lo'o jua'a lcaa tsá ntsu'u cha' tii ti' tyi'i mā chalyuu, cha' ná tyiquee' tsa tsiya' ca tyu'u tucua na' cāā na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. ¿Ñi'ya cua'ni mā si ná ndi'i mā tii ti' mā li'?

Cuii jilí msu tso'o lo'o msu xña'a

⁴⁵ ¿Ha ntsu'u ngu' cu'mā nu tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña 'na? Ndi'ya cua'ni mā lacua: Sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña jilí yu cha' caca yu loo ne' ni'i jilí xu'na yu; culo xu'na yu cña jilí yu cha' xacu yu jilí lcaa ngu' nu ndi'i ni'i bi'. ⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o cāā xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu jilí yu. ⁴⁷ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu jilí msu bi' li', cha' caca yu loo jilí lcaa cña nu ntsu'u jilí xu'na yu bi'. ⁴⁸ Pana sca msu nu xña'a ní, masi ntsu'u cña nu ngulo xu'na yu jilí yu, ná ndube ti' yu; "Tiya' tsa cāā xu'na na'", culacua ti' yu, bi' cha' hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu. ⁴⁹ Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu, cua'ni tyaa la yu jilí tya'a msu yu; tsaa yu cacu yu, tsaa yu co'o yu lo'o tya'a cu'bi ti yu li'. ⁵⁰ Lo'o li' cāā xu'na msu xña'a bi' sca tsá lo'o ná tii yu bi' li', cha' ná jlo ti' msu bi' ni hora tyu'u tucua xu'na yu chaca quiya'. ⁵¹ Li' lye xcube' xu'na yu jilí msu xña'a bi',

ña'a cuayá' nu cajaa msu bi'; culo xu'na yu cña jilí msu bi', cha' tsaa yu ca bilyaa su lye tsa nchcube' ngu', ca su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a ndacu tsa la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'. Stu'ba ti tsaa yu lo'o ngu' cuiñi nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'.

25

Cuii jilí tii tya'a nu cuna'a cuañi'

¹ 'Ta na' chaca cha' lo'o mā cha' ca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya jilí ñati: Ndyaa tii tya'a nu cuna'a cuañi' ca to' tyi sca nu cuna'a nu laca cuxii jilí ngu'; ntsu'u candil jilí ca ta'a tii tya'a ngu', cha' jatya ngu' jilí cutsii. ² Tonto xi nclacua ti' ca'yu tya'a nu cuna'a bi', masi tso'o la nclacua ti' nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a bi'. ³ Nu cuna'a tonto bi' ni, lo'o candil jilí ngu' ndya'a ngu', pana ná lo'o setye cha' tyu'u ne' candil bi', cha' tyu'u xee jilí. ⁴ Lo'o nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a nu tso'o ti nclacua ti', lo'o candil ndya'a ngu', cuati lo'o caatya setye ndya'a ngu'. ⁵ Lo'o li' tyiquee' tsa ntajatyá ngu' jilí nu cutsii bi'; ngua'ya tsa xcalá ngu', ngu-jua' ngu' li'. ⁶ Cla'be talya tsiya' ti nguañi ngusi'ya sca ñati: "Cua lijyā cutsii juani", nacui. "Tyu'u clyā mā nde liya' cha' tsaa mā tyacua tya'a mā lo'o yu, cha' tyāā lo'o mā jilí nde ni'i." ⁷ Hora ti ngue ti' lcaa ngu' cuna'a bi' li', ngusi'yu ngu' nchcubi' ntucua lo mecha jilí candil jilí ngu', lo'o cua su'ba ti ngu' xa' setye ne' candil bi'. ⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a tonto bi' jilí setye. ¿Ma caja bi'? Li' ngüijña ngu' bi' jilí tya'a ngu': "Ta mā xi setye jilí cuare, cha' cua tyubi' ti candil jilí cua", nacui ngu' tonto bi'. ⁹ "Setye nu ntsu'u ne' caatya jilí cua, ná tyu'u scua jilí ca ta'a na cha' tyu'u ne' candil jilí lcaa na", nacui ngu' cuna'a bi'. "Tso'o la yaa clyā mā ca tienda cha' cui'ya mā la xi." ¹⁰ Laja lo'o ndyaa ngu' cuna'a tonto bi', cha' cui'ya ngu' la xi setye, li' ndyalaa cutsii. Nu ngu' cuna'a nu cua laca ngua'ni cho'o candil jilí ngu' ni, ndyaa ngu' nde ni'i jilí cuxii lo'o cutsii bi', cha' cacu ngu' slo; hora ti ndyacui' toni'i li'. ¹¹ Ca tiya' la xi ndyalaa ngu' cuna'a tonto bi'. "Cua ndyalaa cuare juani", nacui ngu'. "Xaala clyā toni'i cha' tyāā ya nde ni'i su ndi'i mā cua", nacui ngu' jilí cutsii. ¹² Li'

nguxacui cutsii cha' ji'i ngu' cuna'a tonto bi': "Ná nslo na' ji'i mā tsiya' ti, ná jlo ti' na' ti ñati laca cu'mā", nacui nu cutsii bi' ji'i ngu' li'.

¹³ Tya nchcui' la xi Jesús lo'o ngu' li':

—Bi' cha' tii ti ti' tyi'i mā lcaa hora, cha' ná jlo ti' mā ni tsā ni hora cāa na' chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na liyyāa cha' caca na' ñati.

Cuii ji'i sna tya'a msu lo'o cñi

¹⁴ Lo'o jua'a, ta na' chaca cha' lo'o mā, cha' ca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati: Cua tsaa ti sca nu culiya' tyijyu', bi' cha' ngusi'ya yu ji'i ca ta'a msu ji'i, cha' cāa ngu' slo. Li' nguxtyanu xu'na ngu' xi cñi ji'i scaa msu bi', cha' cua'ni ngu' cña lo'o cñi bi' cuentya ji'i ycu' nu culiya' bi'.

¹⁵ Nda nu cusu' ca'yu mil cñi plata ji'i msu nu yāa tya clyo, lo'o jua'a nda yu tucua mil ji'i chaca msu, lo'o jua'a nda yu sca mil ji'i chaca msu, cha' jlo ti' xu'na ngu' ñi'ya caca ji'i scaa msu bi' cua'ni cña lo'o cñi bi'. Li' ndu'u xu'na ngu', ndyaa tyijyu'.

¹⁶ Hora ti ndyaa msu nu ntsu'u ca'yu mil cñi plata ji'i, ngüi'ya yu yu'ba lo'o cñi bi'. Li' ndyujui' yu yu'ba bi', ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca ca'yu mil cñi plata ji'i. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni chaca msu nu ntsu'u tucua mil cñi plata ji'i, ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca tyucuaa mil cñi plata ji'i yu. ¹⁸ Pana nu msu nu ntsu'u sca mil ti cñi plata ji'i ni, ngulu yu sca tyuu ne' yuu, ngusu'ba cuatsi' yu cñi ji'i xu'na yu ne' yuu bi' li'.

¹⁹ Tyiquee' ndyaa xu'na msu bi', lo'o li' ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya'. Li' ngusi'ya yu ji'i ca ta'a msu bi', cha' cāa ngu' slo, cha' ca cuayá' ti' ycu' ni cña ngua'ni ngu' lo'o cñi ji'i. ²⁰ Clyo ndyalaa msu nu nda xu'na ca'yu mil cñi plata ji'i. "Xu'na", nacui msu bi', "nda nu'u ca'yu mil cñi 'na, lo'o nu juani cua ngujui la chaca ca'yu mil cñi 'na, nu lo'o cua ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u". ²¹ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacui xu'na msu bi' ji'i. "Sca msu tso'o laca nu'u, cha' tso'o tsa ndaquiya' nu'u ji'i cha' 'na. Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba

ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacui xu'na bi' li'.

²² Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na tucua mil cñi plata ji'i. "Xu'na", nacui msu bi', "nda nu'u tucua mil cñi plata 'na, lo'o nu juani cua ngujui la tya tyucuaa mil cñi 'na cha' ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u".

²³ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacui xu'na msu bi' ji'i yu. "Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' chaca cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacui xu'na

yu li'. ²⁴ Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na sca mil cñi ji'i yu. "Xu'na", nacui msu bi', "jlo ti' na' cha' ñati tiji tsa laca nu'u, cha' ndu'ni nu'u clacua masi xa' ñati ngua'ni cña bi'; jua'a nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu caja jinu'u. ²⁵ Bi' cha' ndyutsii na', lo'o li' ndyaa na' nguxatsi' na' cñi jinu'u ne' yuu. Nde laca cñi jinu'u lacua."

²⁶ Ngua ñasi' xu'na lo'o msu bi' li'. "Sca msu xña'a laca nu'u", nacui xu'na ji'i msu bi'. "Taja tsa nu'u", nacui. "Nacui nu'u cha' jlo ti' nu'u ñi'ya nu ndu'ni na', cha' nxuti'i na' ltya masi ná ndyataa na' nscua'; lo'o jua'a

tyaa lo'o na' ji'i nscua' masi ná ngua'ni na' cña ji'i", nacui nu'u. ²⁷ ¿Ni cha' ná nda nu'u cñi 'na ji'i xa' ñati lacua, cha' cua'ni ngu' cña lo'o? Li' chca'a sñi' cñi bi' jna', cha' tya nu'u jna' lo'o ndyalaa na' chaca quiya'. ²⁸ Tso'o la xñi mā nu sca ti mil nu ntsu'u ya' yu re, ta mā ji'i msu nu ntsu'u tii mil ji'i juani.

²⁹ Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u xi cha' ji'i, tya ta na' quiña'a la cha' ji'i ñati bi', cha' quiña'a la cha' tso'o tyu'u ji'i ngu' bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u ji'i, si ná nti' ngu' cua'ni ngu' cña lo'o, hasta xlyaa na' nu xti ti cha' nu ntsu'u ji'i ngu' li'. ³⁰ Nu juani tsaa lo'o mā ji'i msu xña'a re, cha' xcuaa mā ji'i yu ca bilyaa, su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu', cha' lye tsa nchcube' ngu' cajua."

Cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa lo ñati chalyuu

³¹ Nu lo'o tyāa na' nu cua nda Ni 'na liyyāa cha' caca na' ñati, cāa na' cha' caca na' loo tsiya' ti ji'i ñati. Stu'ba ti cāa na' lo'o lcaa ngu' xcā 'na, lo'o li' tyaca'a na' su tlyu su cua cua la xi, sca se'i su ndubi tsa ña'a laca bi'. Ca bi' cua'ni cuayá' na' ji'i

lcaa ñati li'. ³² Ntsu'u cha' tyu'u ti'i se'i ti lcaa ñati tsiya' ti tyucui ña'a chalyuu; ca slo ycu'i na' tyu'u ti'i ngu', cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu'. Li' sa'be tya'a na' ji'i ngu'. La cui' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ña'asii ji'i xlya', jua'a cua'ni na'; sca tsu' tyi'i ña'a latya xlya' ji'i ngu', chaca tsu' tyi'i ña'a latya chivo ji'i ngu'. ³³ Jua'a cua'ni na', cha' la'a tsu' cui' na' tyi'i ña'a tsaca taju ñati 'na, ñi'ya ndi'i xlya' bi'; la'a tsu' coca su tyucua na', ca bi' tyi'i lcaa ñati cuxi, ñi'ya ndi'i chivo bi'. ³⁴ Ca li' lo'o caca na' loo tsiya' ti, chcu'i na' lo'o taju ñati nu ndi'i la'a tsu' cui' na: "Tyaa ma ca su ntucua ycu'i Ni nu laca loo, lcaa cu'ma nu tso'o tsa nti' ycu'i Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'i ma, cha' cua ngua'ni cho'o ycu'i Ni su tyi'i ma slo Ni, tya lo'o ngüiña Ni chalyuu. ³⁵ Cu'ma ni, cua nguxacu ma 'na lo'o ntyute' na' nguti'i na' nde chalyuu; nu lo'o ngüityi na' hitya, cua nda ma hitya ndyi'o na' li'; masi ná ndyuloo ma 'na, pana cua nda ma to' tyi ma cha' nguti'i na' li'; ³⁶ lo'o quichi' ti na' su nguta'a na' chalyuu, cua nda ma late' ndyacu' na' li'; lo'o ngua quicha na' nde chalyuu, cua yaa na'a ma 'na li', nguxtyucua ma 'na; lo'o nga'a na' ne' chcu'a, ná ndyutsii ma ndyaa ma slo na' li'." Jua'a ñacu'i na' lo'o caca na' loo. ³⁷ Li' xacu'i ngu' nu lubii tyiquee cha' jna': "Xu'na, ¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? ¿Ni jacua' nguxacu ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya hitya ndyi'o nu'u cha' ngüityi nu'u hitya? ³⁸ ¿Ni jacua' nda ya su nguti'i nu'u masi ná ndyuloo ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya late' ndyacu' nu'u lo'o nguta'a quichi' ti nu'u? ³⁹ ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o ngua quicha nu'u? ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o nga'a nu'u ne' chcu'a? Ná jlo ti' ya, Xu'na." ⁴⁰ Lo'o li' na' nu laca na' loo tsiya' ti, chcu'i na' chaca quiya' lo'o ngu' bi': "Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' lo'o nguxtyucua ma ji'i sca ngu' tya'a na' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', masi nguxtyucua ma ji'i sca ngu' ti'i ti, bi' tyempo ngua lo'o nguxtyucua ma 'na".

⁴¹ Lo'o li' chcu'i na' lo'o taju ñati nu ndi'i la'a tsu' coca 'na: "Tyu'u ma liya', cu'ma nu ná ntsu'u su tyi'i ma slo ycu'i Ndyosi. Yaa clyaa ma ca su ná tye tsiya' ti cha' ndyaqui quii', cha' stu'ba ti tyi'i ma lo'o nu laca

xu'na cuiñaja lo'o lcaa xca ji'i, lcaa cui'i cuxi; cuentya ji'i nu cuiñaja bi' nguxtyu'u ycu'i Ni quii' bi'. ⁴² Cu'ma ni, ná nda ma na cacu na' tsiya' ti lo'o ntyute' tsa na' nguti'i na' nde chalyuu; ná nda ma hitya co'o na' lo'o ngüityi na' hitya li'; ⁴³ ná nda ma su tyi'i na' slo ma li', cha' ná ndyuloo ma 'na; ni ná nda ma late' cacu' na' lo'o quichi' ti na' nguta'a na' li'; ná ndyaa na'a ma 'na lo'o ngua quicha na', ni ná ndyaa ma slo na' lo'o nga'a na' ne' chcu'a." ⁴⁴ Li' xacu'i ngu' nu cuxi tyiquee cha' jna' cha' laca na' loo: "Xu'na", ñacu'i ngu' bi', "¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? Nu lo'o ngüityi nu'u hitya, nu lo'o quichi' ti nu'u nguta'a, nu lo'o quicha nu'u, nu lo'o nga'a nu'u ne' chcu'a, ¿ni jacua' ná nguxtyucua ya jinu'u? Ná jlo ti' ya cha' bi'." ⁴⁵ Lo'o na' cha' laca na' loo, li' chcu'i na' chaca quiya' lo'o ngu' cuxi bi': "Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' ná nguxtyucua ma ji'i ni sca ngu' ti'i nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', bi' cha' nacui na' cha' ná nguxtyucua ma 'na tsiya' ti". ⁴⁶ Lo'o li' tyaa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' chcube' ngu'; pana ngu' nu lubii tyiquee ni, caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'i ngu' bi'.

26

Cuaana ti ngüiña cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Lo'o cua ndye nchcu'i Jesús lcaa cha' bi', li' nchcu'i xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

² —Jlo ti' ma cha' tucua ti tsa lyiji cha' caca ta'a sii ji'i ta'a pascua, lo'o li' tejeja' ngu' xña'a jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Tyaa lo'o ngu' 'na cha' cujuui ngu' 'na lo crusi li'.

³ La cui' tyempo nu nchcu'i Jesús, li' ndyu'u ti'i tyuu tya'a sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío; ndyu'u ti'i ngu' slo Caifás nu laca xu'na lcaa sti jo'ó jua. ⁴ Li' ngua'ni stu'ba ngu' cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' tejeja' ngu' ji'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'i.

⁵ —Pana ná tso'o tejeja' na ji'i yu tsa ta'a —nacui ngu' bi'—. Ca ñasi' tsa lcaa ñati nu

ndi'i ta'a, lo'o tlyu tsa cha' cusuu caca bi' li' —nacui ngu' bi'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

⁶ Ngua sca tsā nga'a Jesús nde quichi Betania, to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' yu. ⁷ Li' ndyalaa sca nu cuna'a slo Jesús nu ndya'a lo'o ji'i sca caatyā quee alabastro nu tso'o tsa ña'a; ngutsa'a caatyā bi' ntsu'u setye tyixi xtyi'i nu quiña'a tsa nga'a. Li' ngusalú nu cuna'a bi' setye lo xlyā hique Jesús su ntucua yu to' mesa. ⁸ Lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu ñi'ya nu ngua'ni nu cuna'a bi', ngua ñasi' ngu' ji'i nu cuna'a bi' li'.

—¿Ni cha' ngusalú ñu'u ti nu cuna'a cua setye bi'? —nacui ngu' bi'—. ⁹ Quiña'a tsa nga'a setye bi'. ¿Ni cha' ná ndyujui' ngu' ji'i cha' caja cñi ta ji'i ngu' ti'i? —nacui ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'.

¹⁰ Lo'o ngua tii Jesús cha' nu ngua'ya hique ngu' bi', nchcui' lo'o ngu' li'.

—¿Ni cha' ñasi' mā ji'i nu cuna'a re? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Sca cha' tso'o tsa ngua'ni nu cuna'a re lo'o na'. ¹¹ Lcaa tsā ndi'i ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu cha' xtyucua mā ji'i ngu', pana cua tye ti tsā nu tyi'i na' lo'o mā. ¹² Cua ngusalú nu cuna'a re setye lo na', masi tya lyiji cajaa na', cha' cua'ni cho'o tyucui ña'a na' cha' tyatsi' na'. ¹³ Cha' liñi chcui' na' lo'o mā juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ngu' lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' nu laca loo

¹⁴ Lo'o Judas Iscariote ni, tya'a ndya'a yu lo'o nu chaca tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndu'u yu ndyaa yu slo sti jo'ó nu laca loo li'.

¹⁵ —¿Ni tsa lo cñi ta mā caya' 'na si culu'u na' tyucui ji'i mā, cha' tsaa mā tejeya' mā ji'i nu Jesús bi'? —nacui Judas ji'i sti jo'ó bi'.

Li' nda ngu' calaa tyii tya'a cñi plata ji'i Judas bi'. ¹⁶ Lo'o li' nclyana yu ñi'ya caca xtyucua yu ji'i ngu' bi', ni jacua' caca ji'i yu cha' cuaana ti culu'u yu tyucui ji'i ngu', cha' tsaa ngu' su nga'a Jesús.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sii lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'

¹⁷ Lo'o ngua tsā clyo ji'i ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya', li' ñaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús. Ndi'ya nchcuane ngu' ji'i li'.

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya cha' cacu na sii nu cuentya ji'i ta'a pascua? —nacui ngu'.

¹⁸ —Tsaa mā lquichi ca su ndi'i tya'a tso'o na' bi'. Ndi'ya chcui' mā lo'o: “Nacui mstru ji'na cha' cua ngulala ti hora ji'i. Lo'o juani nti' ycu' nu cusu' bi' cacu sii cuentya ji'i ta'a pascua ca toni'i jinu'u lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.”

¹⁹ Li' ndu'u ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ndyaa ngu' lquichi, ngua'ni ngu' lcaa cña nu cua ngulo Jesús ji'i ngu'; ngua'ni cho'o ngu' lcaa na nu cua'nijo'o ji'i ngu' cha' cacu ngu' sii cuentya ji'i ta'a pascua.

²⁰ Lo'o cua ngusii, li' ndyalaa Jesús ni'i bi'. Li' ndyaca'a ycu' lo'o ca ta'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i to' mesa, ndyu'ni ngu' sii.

²¹ Laja li' nguxana nchcui' Jesús lo'o ngu' bi'.

—Chañi cha' nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u tsaca cu'mā nde nu cuju' cre-siya 'na ji'i ngu' xña'a.

²² Xñi'i tsa ti' ngu' ngua lo'o ndyuna ngu' cha' bi'. Li' nguxana ngu' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ha na' nu tā jinu'u ya' ngu' xña'a, Xu'na? —nacui tsaca yu ji'i Jesús.

—¿Ha na'? —nacui chaca yu li'.

Lo'o jua'a nacui xi xa' la ngu'.

²³ Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' li'.

—Ntsu'u tsaca yu tya'a ndyacu na sii juani, nu sca ti ca'ña ndyacu yu lo'o na', bi' laca nu cuju' cresiya 'na ji'i nu ngu' xña'a bi'. ²⁴ Ñi'ya nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ni, jua'a nga'a cha' caca 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a, tso'o la ngua ji'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²⁵ Lo'o Judas nu ngua'ni cha' cuxi bi', lo'o yu bi' nchcuane yu ji'i Jesús li'.

—Mstru —nacui Judas bi' ji'i Jesús—, ¿ha na' laca nu tā jinu'u ya' ngu' xña'a?

—La cui' nu'u —nacui Jesús ji'i Judas li'.

²⁶ Laja lo'o ndyacu ngu', li' ngusñi Jesús sca xlyá, ndya xlyá'be jì'ì ycuì' Ndyosi, ngusa'be jì'ì xlyá bi'. Li' nda Jesús yu'be xlyá bi' jì'ì ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì.

—Cacu mā xlyá re, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde —nacui' Jesús jì'ì ngu' bi'.

²⁷ Lo'o li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xlyá'be jì'ì ycuì' Ndyosi. Li' nda vaso vino bi' jì'ì ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì.

—Lcaa cu'mā co'o mā vino re —nacui' Jesús—, ²⁸ cha' ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde. Laca bi' sca cha' nu culu'u liñi jì'ì mā cha' chaca quiya' quiñi cha' jì'ì ycuì' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, nu lo'o tyalú tañi na' lo crusi. Jua'a cua'ni lyaá Ni jì'ì quiña'a tsa tya'a mā, nu lo'o cua'ni clyu ti' Ni jì'ì qui'ya nu ntsu'u jì'ì mā. ²⁹ Liñi tsa cha' nu chcuì' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa co'o na' vino juani, ña'a cuayá' nu tyalaa tsa bi' lo'o co'o na' jì'ì stu'ba ti lo'o cu'mā slo ycuì' Ndyosi Sti na', ca su ntucua ycuì' Ni nu laca loo.

Chcuì' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu jì'ì Jesús tsiya' ti

³⁰ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jì'ì jì'ì ycuì' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ³¹ Lo'o li' nchcuì' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'mā ña'a mā 'na talya ndyi. Caca bi' ñi'ya nu nscua lo quityi jì'ì ycuì' Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nchcuì' cha' bi': “Lo'o cujuu na' jì'ì nu ña'asii jì'ì xlyá, li' xna lcaa xlyá' bi', tyaa ni”, nacui' quityi bi'. ³² Pana ca tiya' la lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' nde loo la tsa'a na' nde Galilea cuentya jì'ì cu'mā.

³³ Li' nchcuì' Pedro lo'o:

—Ná xtyanu na' jinu'ú tsiya' ti —nacui' Pedro li'—. Masi ca ta'a ngu' xna ngu' jinu'ú, pana na' ni, ná xna na' jinu'ú.

³⁴ Li' nguxacui' Jesús cha' jì'ì Pedro bi':

—Cha' liñi cacha' na' jinu'ú juani —nacui—, cha' nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya ndyi, sna quiya' chcuì' nu'ú cha' ná nslo nu'ú 'na; jua'a ñacuì' nu'ú jì'ì ngu'.

³⁵ Li' xa' nchcuì' Pedro:

—Masi ntsu'u cha' cajaa na' stu'ba ti lo'o nu'ú, ná chcuì' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'ú —nacui' Pedro li'.

Lo'o la cui' jua'a cha' nguxacui' xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì Jesús li'.

Nchcuì' Jesús lo'o ycuì' Ndyosi Sti yu ca Getsemaní

³⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì, ndyatì ngu' ne' sca lo'o su naa Getsemaní nu nga'a ca to' quichì.

—Cua'a mā xi ndacua ti —nacui' Jesús jì'ì ngu' bi'—, laja lo'o tsa'a ca nde la xi cha' chcuì' na' lo'o ycuì' Ndyosi Sti na'.

³⁷ Li' tya ndyaa la xi Jesús lo'o Pedro lo'o tyucuaa sñi' Zebedeo. Ngua'ya sca cha' nu xñi'ì tsa ti' Jesús xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti jì'ì. ³⁸ Li' nchcuì' Jesús lo'o nu sna tya'a ngu' bi':

—Ne' cresiya 'na ntsu'u sca cha' nu xñi'ì ti' na'. Nga'aa talo na' cha' xñi'ì tsa ti' na'. Tyanu cu'mā nde ti, pana tii ti ti' mā tyi'ì mā lo'o na'.

³⁹ Li' tya ndyaa la xi yu ca nde bi' la. Nde loo ti yu ndyaa stii yu lo yuu cha' xñi'ì tsa ti' yu. Li' nchcuì' yu lo'o ycuì' Ndyosi, ndi'ya nu nacui' yu:

—Sti na', ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcube' la na' lo'o cña tlyu re jinu'ú? —nacui' Jesús jì'ì ycuì' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cua'ni na' cña nu nti' nu'ú cha' cua'ni na'.

⁴⁰ Lo'o li' nxtyu'u yu ñaa yu su ndi'ì nu ca ta'a sna ngu' bi'. Laja' tsa ngu' li'. Lo'o li' nchcuì' yu lo'o nu Pedro bi':

—¿Ha ná nchca talo nu'ú ni sca hora ti nu tii ti ti' nu'ú tyi'ì nu'ú lo'o na'? —nacui' Jesús jì'ì—. ⁴¹ Tii ti ti' mā tyi'ì mā juani lacua, cha' chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi cha' ná tyijiloo nu cuiñaja jì'ì mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na, pana ná tyu'u scua juersa jì'ì mā, yala tsa ndyaja' mā.

⁴² Li' xa' ndyaa Jesús, nchcuì' lo'o ycuì' Ndyosi chaca quiya':

—Sti na' —nacui' yu jì'ì Ni—, si ná ntsu'u xa' ña'a nu cua'ni na' cña jinu'ú, tso'o la si chcube' na' lacua, cha' nti' na' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'ú cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' xa' nxtyu'u yu ñaa yu slo ngu' bi'; lo'o li' na'a yu jì'ì ngu' cha' laja' ngu' chaca quiya', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. ⁴⁴ Lo'o li' nguxtyanu yu jì'ì ngu' bi', ndyaa yu nchcuì' yu lo'o ycuì' Ndyosi chaca quiya'; la cui' ti cha' nu nchcuì' yu tya tsa la nchcuì' yu chaca quiya'. Nu nchca sna quiya' nchcuì' yu lo'o ycuì' Ndyosi Sti yu.

⁴⁵ Lo'o li' nguxtyuū yu ñaa yu slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—¿Ha tya laja' mā? —nacui Jesús ji'i nu ngu' bi' li'—. ¿Ha bilya tyaala' xcalá mā? Que ti' mā juani, cha' cua ndyalaa hora nu xñi ngu' cuxi 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ⁴⁶ tyatu mā cha' tyaa na, cha' cua ndyalaa yu nu ta 'na ya' ngu' cuxi bi'.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴⁷ Laja lo'o nchcui' Jesús jua'a, li' ndyalaa Judas slo. La cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca nu Judas bi'. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati lijyā lo'o yu, nu ntsu'u maxtyi cusuū ya', nu ntsu'u yaca ya'; lijyā ngu' tyaala bi' cña nu ngulo sti jo'ó nu laca loo, la cui' jua'a cña nu ngulo lcaa ngu' cusu' nu laca loo lijyā ngu'. ⁴⁸ Lo'o Judas ni, bi' laca nu cua ta ti ji'i Jesús ya' ngu' tyaala bi'. Cua ndacha' yu ji'i ngu' cua tsā la: “Sca ti yu nu cacu na' saca' lo'o chcuicha' na' ji'i yu, ji'i bi' xñi mā”. Jua'a nacui yu ji'i ngu', ⁴⁹ bi' cha' ndyaa Judas bi' ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'i yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacui Judas bi' ji'i Jesús.

Li' ndyacu Judas saca' Jesús. ⁵⁰ Li' nacui Jesús ji'i Judas bi':

—Tya'a tso'o na' ngua nu'u nquicha' —nacui—. ¿Ni cña lijyā nu'u ca nde juani?

Li' ntejeya' ngu' tyaala bi' ji'i Jesús, cha' tyaa lo'o ngu' ji'i.

⁵¹ Lo'o tsaca ñati nu ndya'a lo'o Jesús, hora ti ngulo yu maxtyi cusuū ji'i yu, ngujui' yu maxtyi ji'i msu ji'i xu'na sti jo'ó; ngusi'yu cu' jyacā msu bi' li'. ⁵² Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i yu bi':

—Xco'o nu'u maxtyi cusuū cua hī —nacui ji'i yu bi'—. Lcaa ngu' nu nxuū tya'a lo'o maxtyi, jua'a cajaa ngu' bi' xqui'ya maxtyi. ⁵³ ¿Ha ná jlo ti' nu'u cha' si jña na' ji'i Sti na', hora ti culo ycu' Ni cña cha' cā ti tyucuaa tya'a taju xca ji'i Ni, cha' xtyucua xca bi' 'na? ⁵⁴ Pana ná nti' ya jua'a. Nga'a cha' caca ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'.

⁵⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu taju ñati tyaala nu ñaa cha' xñi ngu' ji'i:

—¿Ni cha' lijyā mā lo'o maxtyi cusuū lo'o yaca ntsu'u ya' mā, cha' xñi mā 'na?

—nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha sca nu cuaana laca na' lacua? Tyuū tsa tsā ngua'a na' ne' laa tonu ji'i mā, ngulu'u na' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati, lo'o ná ngusñi mā 'na li'. ⁵⁶ Pana ñi'ya nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni mā lo'o na' juani.

Li' ndu'u lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ngusna ngu'.

Nu ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío ngua'ni cuayá' ji'i Jesús

⁵⁷ Li' ndyaa lo'o ngu' tyaala bi' ji'i Jesús slo Caifás, xu'na sti jo'ó. Ni'i bi' cua ndyu'u ti'i lcaa mstru cha' jo'ó lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo. ⁵⁸ Lo'o nu Pedro bi' ni, tyijyu' ti ndu'u lca'a yu chu' ngu' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca to' lo'o ji'i xu'na sti jo'ó bi'. Li' ndyatī Pedro ne' lo'o, stu'ba ti ngua'a yu lo'o ngu' policia, cha' nti' yu ña'a yu ñi'ya caca lo'o cua'ni tye ngu' cha' ji'i Jesús.

⁵⁹ Lo'o li' lcaa ngu' tisiya, lo'o lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o lcaa ngu' cusu' bi', ncliyana ngu' ñi'ya ca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús, cha' nti' tsa ngu' cujuui ngu' ji'i. Pana ná ndu'u tucua ñati nu cujuui cuañi' ji'i yu cuentya ji'i ngu' nu laca loo bi'. ⁶⁰ Ná ngujui ñi'ya nu cua'ni ngu', masi quiña'a tsa ngu' cuiñi ndyalaa ngu' slo ngu' nu laca loo bi', cha' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús; ná stu'ba cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Su cua ndye, li' ndyalaa tucua tya'a ngu' cuiñi nu ndi'ya nchcui':

⁶¹ —Nacui nu qui'yu re: “Taca jna' cuityi na' laa tonu re ji'i ycu' Ndyosi, lo'o li' xa' cuiñá na' ji'i chaca quiya'; chu' sna tsā ti tye tya' laa 'na”, nacui Jesús jua —nacui ngu' cuiñi bi'.

⁶² Li' ndyatū xu'na sti jo'ó, nchcui' yu lo'o Jesús:

—¿Ni cha' ngusta ngu' qui'ya re jinu'u? —nacui sti jo'ó bi'—. ¿Ni cha' ná nxacui nu'u ni sca cha' ji'i ya?

⁶³ Ni sca cha' nu nchcui' sti jo'ó, ná ngux-acui Jesús ji'i tsiya' ti. Li' ngulo sti jo'ó bi' cña ji'i yu:

—Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca nclyo na' cña re jinu'u juani: Cacha' clya nu'u ji'i cua si chañi cha' laca nu'u Cristo, nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi.

⁶⁴ —La cui' laca na' —nacui Jesús li'—, ñi'ya nu nacui nu'u laca na'. Lo'o chaca cha' cacha' na' ji'i mā juani, cha' nde loo la ña'a mā 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyucua na' la'a tsu' cui ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na', nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni. Li' cāa na' chaca quiya' laja coo nde cua.

⁶⁵ Lo'o li' nu xu'na sti jo'ó bi' ni, ycu' ca yu ngusaa' ste' yu cha' ñasi' tsa yu.

—Cuiñi tsa yu re, cha' suba' nchcui' yu re ji'i ycu' Ndyosi —nacui sti jo'ó bi' ji'i lcaa tya'a ngu' nu laca loo li'—. Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'i yu re. Cua ndyuna na cha' suba' tonu tsa nu nchcui' yu re, nu lo'o nacui yu cha' Sñi' ycu' Ndyosi laca yu. ⁶⁶ ¿Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee cu'ma juani?

Hora ti nguxacui ngu' cha' ji'i xu'na sti jo'ó bi':

—Ntsu'u cha' cajaa yu —nacui ngu' bi'.

⁶⁷ Li' ngutu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús, ngujui' ngu' ndacu' ji'i; jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu ngujui' ya' saca' Jesús. ⁶⁸ Li' nacui ngu' bi':

—Nacui nu'u cha' Cristo laca nu'u nu nda Ni ji'i lijya chalyuu. Tso'o lacua. Cacha' liñi nu'u ji'i ya, ¿ni naa yu nu ngujui' jinu'u, si chañi cha' tii nu'u? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

Nacui Pedro cha' ná nslo ji'i Jesús tsiya' ti

⁶⁹ Lo'o nu Pedro bi' ni, nde liya' ti nga'a yu bi'. Li' ñaa sca nu cuna'a cua' slo yu.

—Lo'o nu'u ndya'a stu'ba ti lo'o Jesús nu ngu' Galilea jua —nacui nu cuna'a bi' ji'i Pedro.

⁷⁰ Li' cui' nguxacui Pedro cha' ji'i nu cuna'a ña'a cuayá' nu cuna lcaa ngu':

—Ná nchca cuayá' ti' na' cha' nu nchcui' nu'u —nacui Pedro ji'i.

⁷¹ Li' ndatsu' Pedro, ndyaa ndyatū cacua ti to' lo'o bi'. Lo'o li' na'a chaca nu cuna'a cua' ji'i yu, nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' nu ndū cacua ti:

—Stu'ba ti ndya'a nu qui'yu re lo'o Jesús Nazaret jua —nacui nu cuna'a bi' li'.

⁷² Chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro, ngua'ni yu jura li':

—Ná nslo na' ji'i nu qui'yu jua tsiya' ti —nacui Pedro ji'i ngu' bi' li'.

⁷³ Ca tiya' la xi ñaa xi xa' la ñati nu nga'a ndacua ti, nchcui' ngu' lo'o Pedro li':

—Chañi cha' tya'a ndya'a nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacui ngu' ji'i—, cha' stu'ba ti ndañi cha' nu nchcui' nu'u lo'o cha' nu nchcui' tya'a quichi' tyi yu jua.

⁷⁴ Li' chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro cha' xcube' ycu' Ni ji'i yu si cha' cuiñi laca nu nda yu.

—Ná nslo na' ji'i nu qui'yu jua tsiya' ti —nacui Pedro ji'i ngu'.

Hora ti ngusi'ya ndye'e li'. ⁷⁵ Lo'o li' ndyi'u ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús lo'o yu tya tsā la, nu lo'o ndi'ya nacui Jesús ji'i yu: “Nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya juani, sna quiya' chcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na”. Jua'a nacui Jesús tsā la, bi' cha' ndu'u Pedro ndyaa yu li'; nxi'ya tsa yu ndyaa yu cha' xñi'i tsa ti' yu li'.

27

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo Pilato

¹ Lo'o nguxee chaca tsā, xa' ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' judío, cha' cua'ni stu'ba ngu' cha' lo'o tya'a ngu', ñi'ya taca cujuui ngu' bi' ji'i Jesús. ² Li' ngusca' ngu' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i slo Poncio Pilato, nu ngua gobernador romano.

Ngujui Judas

³ Lo'o nu Judas nu ndyujui' ji'i Jesús ya' ngu' xña'a bi' ni, na'a yu cha' cua cujuui ti ngu' ji'i Jesús; ngua xñi'i ti' yu li'. Hora ti ndya yu nu calaa tyii cñi plata ji'i ngu' nu laca loo bi' chaca quiya'.

⁴ —Ntsu'u qui'ya 'na —nacui Judas bi' ji'i ngu' nu laca loo—, cha' cua ndyujui' na' ji'i sca ñati lubii ji'i mā, cha' cujuui mā ji'i —nacui.

Li' nguxacui ngu' nu laca loo bi' cha' ji'i Judas:

—¿Ha cha' ji'i cua laca cha' bi'? —nacui ngu' nu laca loo bi'—. Si ntsu'u qui'ya jinu'u, cha' jinu'u laca bi'.

⁵ Li' ngusalú Judas cñi plata bi' lo yuu ne' laa tonu bi' su nga'a ngu' nu laca loo bi', ndu'u yu ndyaa yu. Li' ndyujui Judas ji'i ycu' ca; ngusca' yu reta yane yu, lo'o ngusca' loo reta laja yaca nde cua; cuati

nguxtyú yu ji'i ycuí' ca yu nde lo yuu, ngu-juii yu li'.

⁶ Ngusñi sti jo'ó nu laca loo ji'i cñi bi' li'.

—¿Ñi'ya cua'ni na lacua? —nacui sti jo'ó ji'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' quixa' cñi re lo'o msta nu cua nda ngu' ji'i ycuí' Ndyosi ne' laa re, cha' cñi nu ngujui ji'i yu cha' ndyujui yu ji'i sca ñati laca cñi re —nacui sti jo'ó bi'.

⁷ Li' ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o cñi bi' cui'ya ngu' sca lo'o ji'i ngu' su ndiña ngu' quityu' nquicha', cha' caja su tyatsi' jyo'o ngu' xa' tsu' ne' lo'o bi'. ⁸ Bi' cha' juani ndu'ni ngu' ji'i yuu bi': Ne' lo'o su ndyalú tañi ñati; jua'a naa yuu bi' ji'i ngu' juani. ⁹ Nu jyo'o Jeremías nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi tya sa'ni la ni, cua nguscua yu sca cha' lo quityi cuentya ji'i cñi plata bi', cha' nu caca nde loo la. Ndi'ya cha' nu nguscua yu: “Calaa tyii tya'a cñi plata, tsa lo cua ti cñi laca caya' nu ntsu'u lo sca ñati, nacui ngu' Israel tya'a na. ¹⁰ Li' ngusñi ngu' cñi bi', ngü'ya ngu' sca lo'o ji'i ñati nu ndiña quityu' nquicha'. La cui' cña bi' laca nu ngulo ycuí' nu Xu'na na 'na”, nacui Jeremías.

Ndu Jesús slo Pilato

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Jesús slo nu laca gobernador bi', nchcuane yu nu laca loo bi' ji'i Jesús li':

—¿Ha la cui' nu'u laca rey ji'i ngu' judío? —nacui yu nu laca loo bi' ji'i Jesús.

—La cui' laca na' —nacui Jesús ji'i li'—, la cui' ñi'ya nu nacui nu'u laca na'.

¹² Lo'o li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús; pana ni sca cha' ná nguxacui Jesús ji'i ngu' bi'. ¹³ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nduna nu'u cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u? —nacui nu laca loo bi' ji'i Jesús.

¹⁴ Pana ná nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' tsiya' ti; ni sca cha' ná nchcui', bi' cha' ndube tsa ti' nu Pilato bi' ña'a yu ji'i.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

¹⁵ Lcaa yija lo'o ndyaca tsá ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso, la cui' preso nu ndijña ngu' judío ji'i. ¹⁶ La cui' tyempo bi', ntsu'u sca nu qui'yu nu naa

Barrabás ne' chcuá, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngua yu bi'. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ngu' judío ndyu'u ti'i ngu' to' ni'i ji'i gobierno, li' nchcuane Pilato bi' ji'i ngu':

—¿Ti ji'i nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i juani? ¿Ha tso'o clyaá Barrabás, o tso'o la clyaá Jesús nu ndu'ni mā Cristo ji'i? —nacui Pilato ji'i ngu'.

¹⁸ Jlo ti' nu Pilato bi', cha' liye' tsa ti' ngu' nu laca loo bi' ña'a ngu' ji'i Jesús, bi' cha' cua ngusu'ba ngu' ji'i ne' chcuá.

¹⁹ Tya nga'a lcaa ñati bi' slo Pilato, lo'o jua'a tya ntucua ycuí' yu lo yaca xlya cña su ndu'ni cuayá' yu ji'i ñati. Li' ndyalaa sca msu slo yu, yaá lo'o sca cha' nu cua nchcui' clyo'o Pilato bi': “Ná sca cha' cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu nu lubii tyiquee jua”, nacui nu cuna'a bi' ji'i Pilato. “Lye tsa ngua ti' na' tyucui talya cuentya ji'i yu bi'. Cua nchcui' tsa xcalá na' xqui'ya yu bi'.”

²⁰ Pana nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', cua nchcui' tsa ngu' bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', cha' jña ngu' chacuayá' ji'i Pilato cha' culaá yu ji'i Barrabás nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' li' cujuui Pilato ji'i Jesús. ²¹ Li' xa' nchcuane gobernador bi' ji'i ngu' chaca quiya':

—¿Ti ji'i cua'ni lyaá na' lacua? —nacui nu Pilato bi'.

—Ji'i Barrabás —nacui ngu' quiña'a li'.

²² —¿Na laca cua'ni na' lo'o Jesús nu ndu'ni mā Cristo ji'i lacua? —nacui Pilato li'.

—Cujui'i ca'a mā ji'i lo crusi —nacui ngu' li'.

²³ —¿Ni cha' laca nti' mā cha' cujuui na' ji'i yu re? —nacui Pilato bi' li'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u ji'i?

Cuii tsa nxi'ya lo'o ngu' ji'i li':

—Cujui'i ca'a mā ji'i lo crusi —nacui ngu'.

²⁴ Li' na'a Pilato cha' tyaala tsa ndi'i loo ngu', cha' ñasi' tsa ngu'; jua'a ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' yu lo'o ngu' tsiya' ti. Bi' cha' ngulo yu cña cha' cā lo'o msu ji'i sca tsi'yu ntsu'u hitya. Li' ndyaati ya' yu slo lcaa ñati.

—Lubii tyanu ya' na', cha' si'i cha' jna' cajaa yu nu lubii tyiquee re —nacui Pilato ji'i ngu'—, cha' ji'i cu'mā laca cha' bi'.

²⁵ —Tso'o —nacui nu ngu' quiña'a bi'—, tyanu qui'ya hichu' ya, lcaa ya lo'o sñi' ya; pana ntsu'u cha' cajaa yu re.

²⁶ Li' ngua'ni lyaá Pilato ji'i nu Barrabás bi', cuati ngujui'i ngu' ji'i Jesús lo'o reta. Li' ngulo nu Pilato bi' cña ji'i ngu' sendaru cha' tsaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi.

²⁷ Lo'o li' ntejeya' ngu' sendaru nu ndu cua slo gobernador bi' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i nde ne' ni'i ji'i gobierno; ndacha' ngu' ji'i lcaa tya'a sendaru nu ndi'i ni'i bi', cha' tyu'u ti'i ngu' su ndu Jesús. ²⁸ Li' ngulo ngu' ste' Jesús, nguxacu' ngu' ji'i lo'o sca late' nga'a ña'a. ²⁹ Li' ngüixii ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne'; ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús, jua'a ngusta ngu' sca yaca quii ya' tsu' cui' ji'i yu. Li' ndyatu sti' ngu' slo Jesús. Ngua ti' ngu' xtyí lo'o ngu' ji'i, bi' cha' ngua'ni ngu' lcaa cha' bi', ñi'ya si laca yu sca rey nde chalyuu.

—Ndyu'ni tlyu ya jinu'u cha' laca nu'u rey ji'i ngu' judío —nacui ngu' sendaru ji'i Jesús li'.

³⁰ Li' ndu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús; ngusñi ngu' yaca quii bi', ngujui'i ngu' hique Jesús lo'o yaca quii bi' li'. ³¹ Lo'o ndye ngusti lo'o ngu' ji'i yu, li' ngulo ngu' late' nga'a bi', nguxacu' ngu' ste' ycu'i yu chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' sendaru bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i yu to' quichi cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i ca lo crusi.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

³² Tyucuii su ndyaa ngu', li' ndyaa tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu naa Simón; ngu' Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i nu Simón bi', cha' qui'ya yu crusi bi' cuentya ji'i Jesús.

³³ Lo'o li' ndyalaa ngu' lo sca cuati nu naa Gólgota (Gólgota nti' ñacui cha' cña ji'na: ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o). ³⁴ Li' nda ngu' vino nguixa' lo'o sca taná clyaa' cha' co'o Jesús; pana lo'o cua ndyi'o cuayá' xi ca ti, li' nga'aa ntaja'a yu co'o yu ji'i vino bi' tsiya' ti.

³⁵ Lo'o ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi lo'o clavo, li' ngüijya sendaru bi' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngana ngu' ji'i tya'a ngu', cha' tacha ste' Jesús ji'i ngu'. La cui' cha' bi' nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i

Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nacui quityi bi': “Ndacha ngu' ste' na' ji'i tya'a ngu' lo'o ngüijya ti ngu'”. ³⁶ Nga'a ngu' bi' cua quiya' crusi. ³⁷ Cua ngusta ngu' letra hique crusi nu nchcui' ni qui'ya ntsu'u ji'i Jesús: “Nu nde laca Jesús, rey ji'i ngu' judío”, nacui letra bi'.

³⁸ Lo'o la cui' tsá bi' ngujui'i ca'a ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo xa' la crusi tya'a ndu Jesús; tsaca yu nga'a la'a tsu' cui' ji'i Jesús, lo'o chaca yu nga'a la'a tsu' coca ji'i. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u tsa ñati nu nteje tacui su ndu crusi bi', nxyí lo'o ngu' bi' ji'i Jesús.

⁴⁰ —Nu'u laca nu cuityi ji'i laa tonu bi' nacui nu'u, lo'o li' nacui nu'u cha' cuiña nu'u ji'i chaca quiya' chu' sna tsá ti, ngua ti' nu'u. Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu'i ca lacua —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca nu'u, cua'ya clyu nu'u lo crusi cua juani —nacui ngu'.

⁴¹ Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío, ndya'a ngu' ndyaa na'a ngu' ca su nga'a Jesús lo crusi, cha' nxyí lo'o ngu' bi' ji'i yu li'.

⁴² —Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati, pana ji'i ycu'i ca yu ná nchca ji'i yu cua'ni lyaá yu —nacui ngu' nu laca loo bi'—. Rey ji'i ngu' Israel laca yu, nacui yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi cua juani, jlya ti' na ji'i yu li' —nacui ngu' bi' ji'i tya'a ngu'—. ⁴³ Ndu ti' yu ji'i ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i yu, nacui yu. Tso'o la si cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i yu juani, si chañi cha' tyaca'a yu ji'i Ni; “Sñi' ycu'i Ndyosi laca na”, ndu'ni yu re.

⁴⁴ Lo'o jua'a nu ngu' cuaana nu tya'a ngujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nxyí lo'o ngu' ji'i Jesús.

Ngujuii Jesús

⁴⁵ Lo'o li' ngua talya chalyuu chu' sna hora; nde hora nguxana cha' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusii. ⁴⁶ Lo'o la cui' hora cua sna nde ngusii bi', cui' tsa ngusi'ya Jesús:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —nacui. Ndi'ya nti' ñacui cha' cha' cña ji'na: Ndyosi Sti na', Ndyosi Sti na', ¿ni cha' laca cha' ngulaya' nu'u 'na?

⁴⁷ Lo'o ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti cha' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nxi'ya yu re ji'i jyo'o Elías —nacui' ngu' bi'.

⁴⁸ Hora ti ngusna tsaca ngu' bi' ndyaa qui'ya yu sca quiche, ngüicha' yu ji'i lo'o hitya tiye'. Li' ngusca' ji'i lo sca yaca cha' tyalaa su ntucua tu'ba Jesús cha' co'o yu.

⁴⁹ Lo'o xi xa' la ñati nacui' ji'i:

—Jatya na si cãa jyo'o Elías cha' cua'ni lyaá ji'i yu —nacui' ngu' bi'.

⁵⁰ Lo'o li' chaca tya quiya' cuii tsa ngusi'ya Jesús; li' ngutu'u cresiya ji'i yu, ngujui yu. ⁵¹ La cui' hora bi' ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' sa cla'be ne' laa tonu. Ca cua ngutu'u ngutaa' late' bi'; tsa cu' ti ngutaa', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. Lo'o li' lye tsa ngulacui chalyuu ña'a cuayá' nu ngula'a quee tonu, ⁵² ña'a cuayá' nu ndyaala cuaá su nguatsi' jyo'o. Li' tyuu tya'a ngu' jyo'o nu ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni la, ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya'. ⁵³ Ca tiya' la lo'o cua ndyu'ú ycu' Jesús chaca quiya', li' ndu'u ngu' nu ngua jyo'o bi' ne' cuaá, ndyaa ngu' bi' nde quichi' Jerusalén, quichi' nu tacati tsa cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o li' tyuu tya'a ñati na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya'.

⁵⁴ Lo'o nu sendaru nu nga'a cua ji'i Jesús bi', lo'o nu capitán ji'i sendaru bi', ngulacua tsa ti' ngu' bi' li'; tlyu tsa cha' ndyutsii ti' ngujui ji'i ngu' bi' lo'o na'a ngu' ñi'ya ngua cha' bi', ñi'ya ngua lo'o ngulacui chalyuu.

—Cha'ni tsa cha' Sñi' ycu' Ndyosi laca jyo'o re —nacui' nu ngu' sendaru bi'.

⁵⁵ Laja li', tyijyu' ti xi ndu tyuu tya'a ngu' cuna'a nu ndu'u nde Galilea; tya'a nguta'a ngu' lo'o Jesús, nguxtyucua ngu' bi' ji'i yu. Ndu ti nu ngu' cuna'a bi', na'a ngu' ji'i crusi su nga'a Jesús; ⁵⁶ lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a Jacobo xtya'a José, lo'o jua'a xtya'a sñi' Zebedeo, na'a ngu' bi' ñi'ya ngua ji'i Jesús.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁷ Lo'o cua ngusii la xi ñaa sca nu culiya', sca ngu' quichi' Arimatea laca yu nu naa José. Lo'o nu José bi' ngua tsa'a yu ji'i Jesús.

⁵⁸ Tya tsã la cua ndyaa yu slo Pilato, ngüijña yu chacuayá' cha' tsaa lo'o yu ji'i jyo'o Jesús

cha' tyatsi'. Li' nda Pilato chacuayá' ji'i yu, ngulo Pilato cña ji'i ngu' sendaru cha' tya ngu' jyo'o bi' ji'i José. ⁵⁹ Li' ngüixii yu José bi' sca tasá lubii hichu' jyo'o bi', ndyaa lo'o yu ji'i jyo'o cha' tyatsi'. ⁶⁰ Nguxatsi' yu ji'i jyo'o bi' ne' sca tyuquee nu cua ngulu ca ti ngu' sii' cua'a, cha' caca cuaá su tyatsi' ycu' José nquicha'. Ndacu' José bi' to' cuaá lo'o sca quee tonu, ndu'u yu ndyaa yu li'. ⁶¹ Lo'o jua'a nga'a María Magdalena lo'o nu chaca María, nga'a ngu' cacua ti to' cuaá bi'.

Ndu ngu' cua to' cuaá su ndyatsi' jyo'o Jesús

⁶² Ca chaca tsã lo'o cua ndye ngua'ni yala ngu' cña ji'i ngu', cha' cua tyalaa ti tsã ta'a nu ntsu'u cha' tyi'i cña' ngu', li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi' ndyu'u ti'i ngu' slo Pilato. ⁶³ Nchcui' ngu' lo'o li':

—Cusu' —nacui' ngu' ji'i nu Pilato bi'—, ntsu'u ti' ya ji'i cha' nu cua nchcui' nu cuiñi bi' lo'o tya lu'ú yu: “Tyu'u scua sna tsã, li' tyu'ú na' chaca quiya”, nacui' yu. ⁶⁴ Bi' cha' tso'o la si culo nu'u cña cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi' sna tsã, cha' ná ta ngu' chacuayá' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i yu, cha' ná tsaa ngu' bi' cuaana ngu' ji'i jyo'o bi'. Ná caja ñi'ya nu chcu' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya' li'. Cua ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nchcui' jyo'o bi' tya tsubi' la; lo'o juani si jlya ti' ñati cha' ndyu'ú jyo'o bi', tlyu la cha' cuiñi caca si xñi ngu' cha' bi'.

⁶⁵ Li' nguxacui Pilato cha' ji'i ngu' nu laca loo bi':

—Ndu ngu' sendaru cuentya ji'i ma —nacui' Pilato—. Yaa clya ma lo'o ngu' sendaru bi', cha' tacu' tso'o ma to' cuaá bi' ñi'ya nu nti' ycu' cu'ma.

⁶⁶ Li' ndu'u ngu' nu laca loo bi', ndyaa ngu' lo'o sca taju sendaru ji'i ngu', ndacu' tachaa ngu' to' cuaá bi' lo'o sca lo nguiña' tacalya nu ntsu'u sello ji'i, cha' ná cala' ngu' tsiya' ti quee tonu nu ndyacu' to' cuaá bi'. Li' nguxtyanu ngu' ji'i taju sendaru bi' cajua, cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi'.

28

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsã nu ndi'i cña' ngu', cua quixee ti tsã clyo ji'i semana, li' ndyaa María Magdalena lo'o nu chaca María bi',

cha' nti' ngu' ña'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús. ² Li' ngulacui tsa chalyuu, cha' ngua'ya sca xca ji'i ycu' nu Xu'na na nu ntsu'u nde cua, ngua'ya lo yuu ca to' cuaá bi'. Li' nguxasu ji'i quee tonu nu nscua to' cuaá, ndyaa tucua yu chu' quee bi'. ³ Ñi'ya ndubi xee tyi'yu, jua'a ña'a loo xca bi', lo'o jua'a ngati tsa ste' yu ñi'ya nu ngati tlya'. ⁴ Lo'o na'a ngu' sendaru ji'i xca bi', ndyutsii tsa ngu' li', ña'a cuayá' nu nclyú ngu' lo yuu ñi'ya laca si na cua ngujuu' ngu'. ⁵ Li' nchcui' xca bi' lo'o nu ngu' cuna'a bi':

—Ná cutsii mā —nacui ji'i ngu' cuna'a bi'—. Jlo ti' na' cha' nclyana mā ji'i Jesús nu ngujuu' lo crusi. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde cha' cua ndyu'u yu chaca quiya', ñi'ya nu nacui ycu' yu ji'i mā tya tsubi' la. Cuaa mā, caa mā ña'a mā ca su ngustii jyo'o yu. ⁷ Li' yaa clya mā cacha' mā ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu bi', cha' nga'aa ntsiya jyo'o bi' ne' cuaá re, cha' cua ndyu'u yu chaca quiya'; cua tsaa ti ycu' yu nde Galilea nde loo la ji'i cu'ma, ca bi' ña'a mā ji'i yu. Tsa lo cua ti cha' ntsu'u cha' cacha' ji'i mā —nacui xca ji'i nu ngu' cuna'a bi'.

⁸ Hora ti ndu'u nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá bi', ndyaa ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu', masi ndyutsii ngu' xi. Ngusna ngu' cha' ndyaa ngu' cacha' ngu' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús. ⁹ Li' ndyaca tya'a ycu' Jesús lo'o ngu' cuna'a bi', nchcui' yu lo'o ngu'. Hora ti ndyatú sti' nu ngu' cuna'a bi' slo Jesús, ngusni' ngu' quiya' yu, ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu li'.

¹⁰ —Ná cutsii mā —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Yaa clya mā cacha' mā ji'i ngu' tya'a na' cha' ntsu'u cha' tsa'a na' nde Galilea; ca bi' tyacua tya'a ngu' lo'o na', ñacui mā ji'i ngu'.

Cha' nu nchcui' sendaru lo'o ngu'

¹¹ Laja lo'o ndyaa nu ngu' cuna'a bi', ndyaa ngu' sendaru nu ndi'i cua to' cuaá bi'; lo'o ti ndyaa ngu' nde quichi, ndacha' ngu' ji'i sti jo'ó nu laca loo lcaa cha' ñi'ya nu ngua ca to' cuaá bi'. ¹² Hora ti ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' judío, cha' ca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya ña'a cha' nu ta ngu' lo'o lcaa ñati. Li' nda ngu' nu laca loo bi' quiña'a

xi cñi ji'i ngu' sendaru bi', cha' tacu' ngu' ji'i cha' ñi'ya nu ngua.

¹³ —Ndi'ya ñacui mā ji'i ñati: “Talya laja lo'o laja' ti ya, li' ndyalaa nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i jyo'o Jesús bi', nguaana ngu' bi' ji'i jyo'o bi'”. Jua'a cha' ta mā lo'o ñati —nacui ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' sendaru—. ¹⁴ Lo'o li' si cuna ycu' gobernador nu laca loo ji'na cha' re, li' chcu' ya lo'o yu cha' ná xcube' yu ji'i mā.

Jua'a cuii nda ngu' nu laca loo bi' lo'o ngu' sendaru. ¹⁵ Li' ngusni' ngu' sendaru bi' cñi bi'; ndu'u ngu' ndyaa ngu' nchcui' ngu' lo'o ñati ñi'ya nu ntsu'u cña ji'i ngu' cha' chcu' ngu'. Bi' cha' hasta juani ña'a ti jlya ti' ngu' judío cha' jua'a ngua ji'i jyo'o Jesús.

Nda Jesús sca cña ji'i ngu' nu cua ngusubi yu ji'i tya tsubi' la

¹⁶ Lo'o li' ndu'u nu ti'i chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Galilea; ndyu'u ti'i ngu' lo xlya ca'ya ca su nacui Jesús cha' tyacua tya'a ngu' lo'o li'. ¹⁷ Lo'o na'a ngu' ji'i Jesús cha' yaa yu nde slo ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi ntsu'u xi tya'a ngu' nu bilya jlya tso'o ti' ngu' ji'i. ¹⁸ Li' ñaa Jesús cacua la, nchcui' lo'o ngu':

—Cua nda ycu' Ndyosi Sti na' lcaa chacuayá' 'na cha' laca na' loo ji'i lcaa na, masi lcaa na nu ntsu'u ca slo ycu' Ni nde cua, masi lcaa na nu ntsu'u nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¹⁹ Yaa mā lcaa quichi nde chalyuu cha' ca tsa'a lcaa ñati cha' jna'. Li' tyucuatya mā ji'i ngu' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi Sti na', jua'a chacuayá' jna' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi. ²⁰ Culu'u mā ji'i ngu' bi', cha' taquiya' ngu' lcaa cña nu cua ngulu'u na' ji'i mā. Lo'o jua'a tyi'u ti' mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' tyi'i na' lo'o mā lcaa tsá hasta ña'a cuayá' tye chalyuu.

Tsa lo cua ti cha' nacui Jesús.

Quityi nu nguscua San Marcos ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Nda Juan cuii lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

¹ Nde nscua cha' nu ntsu'u suu cha' tso'o ji'i Jesucristo, nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi.

² Cua sa'ni nguscua jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu caca xana cha' re. Ndi'ya nscua cha' bi':

Culo na' cña ji'i sca ñati nu caca xca 'na, nacui ycu'i Ndyosi ji'i Cristo, cha' tsa' yu nde loo nu'u.

Bi' laca nu saala tyucuii su tsa' nu'u, nacui Ni.

³ Cuii xi'ya yu ne' quixi'. Ndi'ya ñacu' yu: "Xaala cya mā sca tyucuii su cā ycu'i nu Xu'na na; xquiñi tso'o mā tyucuii su tyeje tacui ycu'i".

⁴ Ñi'ya nu nguscua Isaías cha' bi', jua'a ndyu'u tucua Juan ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' cha' caca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi', cha' jua'a cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi'. Li' tyucuatya Juan ji'i ngu' bi'. ⁵ Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Juan; ñaa ngu' quichi sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' Jerusalén nu quichi tonu bi' slo yu. Nu ñati nu ngua tyuju'u tsa ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' ni, ngüijña ngu' ji'i ycu'i Ndyosi cha' cuityi Ni cha' cuxi bi', lo'o li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' bi' lo hitya sta'a Jordán.

⁶ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o ndyaaca' juata sii' yu. Ndacu yu tscu' lo'o cuiña' cuityu. ⁷ Ndi'ya laca cha' nu nchcui' yu lo'o ñati bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cua cā ti; cua nda Ni 'na lijyaa yala la, pana ñati bi' laca loo la —nacui Juan ji'i ngu'—. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata ti. ⁸ Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i mā, pana ná tyucuatya yu bi' ji'i ngu'

lo'o hitya ti, masi cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' cha' caca lubii ngu' tsiya' ti, nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

⁹ Lo'o li' ca tiya' la xi ngutu'u Jesús quichi Nazaret nde loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu su ndi'i Juan ca to' sta'a Jordán. Li' ntyucuatya Juan ji'i ycu'i Jesús lo hitya sta'a. ¹⁰ Lo'o cua tyu'u ti Jesús lo hitya, li' na'a cha' cua ndyaala tyucuii nde cua. Li' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya ndyacu' sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo Jesús li'. ¹¹ Lo'o li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu sca ca Sñi' na' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u —nacui ycu'i Ni ji'i Jesús—. Tyaca'a tsa nu'u 'na —nacui Ni.

Nti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹² Lo'o li' hora ti ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i Jesús nde ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ¹³ Ndyaa Jesús li', tu'ba tsa ndyanu yu ycu'i ti yu ne' quixi', lo'o jua'a ndi'i na'ni tyaala ne' quixi' bi'. Li' ndyalaa Satanás slo yu, ngua ti' tyijiloo ji'i Jesús si cua'ni ca yu cña cuxi. Lo'o cua ndye cha' bi', li' ndyalaa xca ji'i ycu'i Ndyosi slo Jesús cha' xtyucua ngu' ji'i yu, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ca nde Galilea

¹⁴ Lo'o ca tiya' la ngusu'ba ngu' ji'i Juan ne' chcu. Li' nguxtyuu Jesús nde loyuu su cuentya Galilea, nclyu'u yu ji'i ngu' ñi'ya laca cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi.

¹⁵ —Cua ndyalaa hora cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Ca tyuju'u ti' mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā; culochu' mā ji'i cha' cuxi bi', cha' li' taca xñi mā cha' tso'o nu ji'i ycu'i Ndyosi nu cua'ni lyaá ji'i mā.

Ngusi'ya Jesús ji'i jacua tya'a ñati nu ndya'a cuta cualya

¹⁶ Lo'o ngua sca tsa nu ndya'a Jesús to' tayu' Galilea, li' na'a yu ji'i Simón, lo'o Andrés tya'a ngula Simón; ndya'a ngu' cuta cualya lo'o taraya, cha' bi' laca cña nu

ndu'ni ngu' bi' lcaa tsa. ¹⁷ Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsaa mā lo'o na' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Xa' cña culu'u na' ji'i mā juani, cha' clyana mā ji'i ñati chalyuu nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi, cha' caca ngu' bi' ñati jna' —nacui'.

¹⁸ Ndyuna ngu', lo'o hora ti nguxtyanu ngu' taraya ji'i ngu', ndu'u ngu' ndya'a ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁹ Lo'o cua ndyaa la xi Jesús, li' na'a yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo nu naa Jacobo lo'o Juan. Nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ti, ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. ²⁰ Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' cha' tsaa ngu' lo'o yu. Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i Zebedeo sti ngu', ndyanu nu cusu' bi' lo'o msu ji'i ne' yaca ni'i sube ti. Ndu'u ngu' ndyaa tyucuaa sñi' nu cusu' bi' lo'o Jesús.

Ngusñi cui'i cuxi ji'i sca nu qui'yu

²¹ Lo'o li' ndyalaa ca ta'a ngu' ca quichi Capernaum. Tsā ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', li' ndyaa Jesús ne' laa ji'i ngu' cha' culu'u yu ji'i ngu'. ²² Lo'o ndyuna ngu', li' ndube tsa ti' ngu' ñi'ya cha' nclyu'u Jesús ji'i ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclyu'u mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. ²³ La cui' ne' laa bi' nga'a sca nu qui'yu nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i. Ngusi'ya tsa yu ji'i Jesús li':

²⁴ —¿Ñi'ya cha' nti' nu'u chcui' lo'o na', Jesús Nazaret? —nacui' nu quicha bi'—. ¿Ha cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' jna'? —nacui'—. Pana nslo na' jinu'u. Ycui' nu lubii laca nu'u, lo'o cua nda ycui' Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

²⁵ Li' ngua'a Jesús ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i nu quicha, ngulo ji'i cui'i cuxi bi' cha' tyaa tsiya' ti.

—Nga'aa chcui' nu'u —nacui' Jesús ji'i—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

²⁶ Li' nguxalú cui'i cuxi bi' ji'i nu quicha. Cui'i ngusi'ya yu lo'o ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'. ²⁷ Ndyutsi' tsa lcaa ngu' li'. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ndi'ya:

—¿Ñi'ya laca cha' re? —nacui' ngu'—. ¿Ha xa' cha' nclyu'u nu jua ji'i ñati? —nacui' ngu'—. Nchca ji'i yu jua culo yu cña, masi ji'i cui'i cuxi nclyo yu cña; hora ti nduna

bi' cña nu ngulo yu ji'i, ndu'u nu cui'i bi', ndyaa li'.

²⁸ Yala ti nguañi cha' ji'i Jesús lcaa quichi nde loyuu su cuentya Galilea li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Simón Pedro

²⁹ Lo'o li' ngutu'u Jesús ne' laa bi' lo'o Jacobo lo'o Juan, ndyaa ngu' ca to' tyi Simón lo'o Andrés. ³⁰ Li' ndacha' ngu' ji'i Jesús cha' quicha tsa xtya'a laa Simón; tlyu tsa tyique' ntsu'u ji'i ma', ntsiya ti ma' lo qui'ña.

³¹ Li' ndyaa Jesús slo nu quicha bi', ngusñi yu ya' ma' cha' xtyucua yu ji'i ma' tyatu ma'. Hora ti ndyu'u tyique' ji'i ma' bi'. Lo'o ti nguxana ma' ngua'ni cho'o xi scuaa cacu ngu' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i quiña'a tya'a ngu' quicha

³² Cua ngusji' tsa li'. Lo'o ndyaa cuichaa, li' yaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo Jesús, masi nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, masi nu ntsu'u xa' lo quicha ji'i. ³³ Ña'a tsaca quichi cua ndyu'u ti'i ngu' ca to' ni'i ji'i Simón. ³⁴ Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' li', masi quiña'a lo quicha ntsu'u ji'i ngu'; masi ngu' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, ndyaca tso'o ngu' lo'o ngulo Jesús ji'i cui'i bi'. Pana ná nda Jesús chacuayá' chcui' cui'i cuxi bi', cha' cua ndyuloo cui'i bi' ji'i ycu' Jesús.

Nda Jesús cha' ji'iyui' Ndyosi lo'o ngu' ca nde Galilea

³⁵ Lo'o bilya quixee chaca tsa, li' ndyatu Jesús; ndu'u yu, ndyaa yu xi nde ne' quixi' su ti ti ndu chalyuu, cha' chcui' yu lo'o ycu' Ndyosi cajua. ³⁶ Pana Simón lo'o xa' tya'a ndya'a yu ni, ndyaa ngu' ndyaana ngu' ji'i yu. ³⁷ Nu lo'o nquiye Jesús ji'i ngu', li' nacui' ngu' ji'i Jesús:

—Nclyana tsa ngu' jinu'u —nacui' ngu' ji'i Jesús.

³⁸ —Masi nclyana ngu' 'na ca nde, pana tya tsaa la na nde xa' quichi —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ji'i ngu' xa' quichi ntsu'u cha' culu'u na' cha' tso'o nu cuentya jna' —nacui'—. Bi' cña ntsu'u 'na cha' cua'ni na' nde chalyuu.

³⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o yu li'. Lcaa quichi su ndya'a Jesús nde Galilea bi' ndyaa yu ne' laa ji'i ngu', cha' culu'u yu ji'i

ngu' bi'. Lo'o jua'a ngulo yu cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu', cha' tyaca tso'o ngu' quicha nu ntsu'u cui'i ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

⁴⁰ Ngua sca tsa ndyalaa sca ngu' quicha slo Jesús, sca ngu' nu ndyatsu' cuaña' xqui'ya quicha nu ngusñi ji'i. Li' ndyatü sti' yu quicha bi' slo Jesús, nchcui' lo'o:

—Si nti' nu'u cha' tyaca na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni cha' tyaca na' —nacui' nu quicha ji'i Jesús.

⁴¹ Ngua tya'na ti' Jesús ji'i nu quicha bi' li', ndyala' yu cuaña' yu quicha bi' su ngutsu'.

—Tyaja'a na', cua'ni na' jo'o jinu'u —nacui' Jesús ji'i yu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani.

⁴² Hora ti ndyaca tso'o su ngutsu' cuaña'; ngua lubii cuaña', cha' cua ndye quicha bi' ji'i tsiya' ti li'. ⁴³ Nu lo'o ngusalya' Jesús lo'o, li' lye nchcui' yu lo'o nu ngua quicha bi' ndi'ya:

⁴⁴ —Ni sca ñati ná cacha' nu'u ji'i tilaca laca nu ngua'ni jo'o jinu'u —nacui' Jesús ji'i nu ngua quicha bi'—. Yaa clyu nu'u slo sti' jo'ó cha' ta nu'u msta' ji'i ycu' Ndyosi nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu'u. Ta nu'u msta', tsa lo msta' nu nacui' jyo'o Moisés sa'ni cha' ta na ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngua lubii cuaña' na. Jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ndyaca tso'o nu'u, nu lo'o ña'a ngu' lo'o xñi sti' jo'ó msta' nu ta nu'u.

⁴⁵ Pana ná ndyuna tso'o nu ngua quicha bi'. Ndu'u ndyaa, nchcui' lo'o lcaa ñati ñi'ya ngua cha' ngua tso'o, bi' cha' nga'aa ngua ji'i Jesús tyu'u ta'a lquichj; ndyanu yu ne' quixi' ti su ná ndi'i ñati. Li' ndya'a tsa ngu' slo yu, masi ngu' xa' quichj tyijyu' la ngutu'u ngu' ndyaa ngu' slo yu.

2

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ñati nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹ Ca tiya' la xi ngxu'tyuu Jesús ndyaa ca quichj Capernaum bi'. Hora ti nguañi cha' tyucui' ña'a quichj cha' cua ndyalaa yu. ² Li' quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i ngu' slo yu; ná ndyu'u scua nde ni'i su tyi'i ngu', lo'o la cui' ti cha' to' ni'i nde liya' tachaa tsa ndi'i ngu'. Lo'o li' nclyu'u Jesús cha' tso'o ji'i

ycui' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Li' ndyalaa jacua tya'a ñati, ndi'ya ngu' ji'i sca nu quicha nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a. ⁴ Ná ngua ji'i ngu' tyalaa ngu' ca slo Jesús lo'o nu quicha bi', cha' tachaa tsa ndu ñati; bi' cha' ndyacu' ngu' hique ni'i lo'o nu quicha bi'. Jlyacua que ni'i bi'. Lo'o li' ngusaala ngu' que ni'i su ndi'i Jesús cha' tyatj catya su ntsiya nu quicha. Li' nda'ya ngu' ji'i catya ca su nga'a Jesús. ⁵ Lo'o na'a Jesús cha' jlyu tsa ti' ngu' ji'i yu, li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Cua ngua'ni clyu ti na' jinu'u ji'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u, sñi' —nacui' Jesús ji'i.

⁶ Lo'o li' ndube tsa ti' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nu nga'a ne' ni'i bi'. ⁷ “¿Ni cha' nchcui' yu re jua'a?” ngulacua ti' ngu'. “Sca ti ycu' Ndyosi caca cua'ni clyu ti' ji'i ñati nu ntsu'u qui'ya ji'i. Sca qui'ya tlyu laca lo'o nchcui' nu qui'yu re cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu, cha' ná nchca ji'i ni sca ñati chalyuu cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati.” ⁸ Pana nda Jesús cuentya ñi'ya laca cha' nu nclyacua ti' ngu'. Nchcui' yu lo'o mstru bi' li':

—¿Ni cha' cuxi tsa nclyacua ti' mā ndi'i mā? —nacui' Jesús ji'i mstru bi'—. ⁹ Ná ndiya ti' mā cha' cua nacui' na' ji'i nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' jinu'u ji'i qui'ya nu ntsu'u hñ”. ¿Ha tso'o la si chcui' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u cha' tyaa lo'o ji'i to' tyi”? —nacui' Jesús—. ¹⁰ Tso'o lacua. Nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni clyu ti' na' ji'i ñati chalyuu nu ntsu'u qui'ya ji'i; ntsu'u chacuayá' jna', xqui'ya cha' cua nda Ni 'na lijyaa lo yuu chalyuu cha' caca na' ñati. Caca cuayá' ti' mā lo'o ña'a mā cha' tyaca tso'o nu quicha re juani —nacui' Jesús.

Li' xa' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

¹¹ —Culo na' cña jinu'u juani —nacui' Jesús ji'i—. Tyatu nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u, cha' tsaa lo'o nu'u ji'i ca to' tyi.

¹² Hora ti ndyatü nu quicha bi', ngusñi catya ji'i, ngutu'u ndyaa li'; na'a lcaa ngu' nu lo'o ndu'u nu ngua quicha bi' ndyaa lo'o catya ji'i. Ndube tsa ti' ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' bi':

—Ni sca ya bilya ña'a ya sca cha' tlyu ñi'ya nu ngua'ni nu'u juani —nacui' ngu' ji'i ycu' Ndyosi li'.

Ngusi'ya Jesús ji'i Leví

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca to' tayu' bi' chaca quiya'. Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati ca slo yu, cha' chaca quiya' nclyu'u yu ji'i ngu'. ¹⁴ Laja lo'o ndya'a ti Jesús, li' nteje tacui yu to' ni'i su ntucua Leví sñi' Alfeo nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'i ngu' xa' tsu' nu laca loo.

—Tsaa nu'u lo'o na' —nacui' Jesús ji'i nu Leví bi'.

Lo'o li' hora ti ndyatú Leví nguxana yu ndya'a yu lo'o Jesús.

¹⁵ Ca tiya' la ndyacu Jesús to' tyi Leví. Stu'ba ndyacu yu lo'o tyuu tya'a ngu' cuxi, jua'a lo'o tyuu tya'a ngu' tya'a ndyu'ni cña lo'o Leví, nu quiña'a tsa cñi cña loo nxñi ji'i ñati cuentya ji'i ngu' xa' tsu' bi'; quiña'a tsa ngu' bi' nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús. Nga'a Jesús ni'i bi' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. ¹⁶ Li' nteje tacui xi ngu' fariseo lo'o mstru cha' jo'ó nu tya'a ndya'a ngu'. Tacati tsa ycu' ngu', nti' ngu', pana lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i xa' ñati. Na'a ngu' bi' ti lo'o ndyacu Jesús ne' ni'i bi'. Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' ndyacu nu xu'na ma lo'o ngu' cuxi jua, lo'o nu msu ji'i ngu' xa' tsu' nu quiña'a tsa cñi cña loo ngu' nxñi ngu' jua?

¹⁷ Lo'o ndyuna Jesús cha' nu nchcui' nu ngu' tlyu bi', li' nacui' yu:

—Ná ntsu'u cha' caca jo'o ji'i ñati nu tso'o ti ti' —nacui' Jesús ji'i ngu'—, caca jo'o ji'i ngu' quicha —nacui'—. Lo'o na' ni, ná lijya na' cha' culu'u na' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati nu nclyacua ti' cha' tso'o tsa ycu' ca ngu'; na cua lijya na' ca nde cha' culu'u na' cha' tso'o bi' ji'i ñati nu jlo ti' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' —nacui' Jesús.

Ndacha' ngu' judío ji'i Jesús si ná cua'ni tacati yu ji'i tsa nu ná ndacu ngu'

¹⁸ Ngua sca tsá tacati ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Juan lo'o ji'i nu ngu' fariseo, nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu'. Ná ndacu ngu' tyaja tsá tacati bi'. Lo'o li' ndya'a xi ñati slo Jesús, nchcui' ngu' lo'o yu:

—Ná ndacu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Juan tsá juani. La cui' ti jua'a ngu' fariseo ni, ná ndacu ngu' juani —nacui' ngu'—. Pana nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ndacu ngu' juani. ¿Ni cha' ná stu'ba ndyu'ni ngu' cuentya jinu'u lo'o cha' nu ndyu'ni ngu' bi'? —nacui' ngu' ji'i Jesús.

¹⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu', lo'o ngu' nu ndya'a lo'o cutsii ndacu ngu'; ná ndi'i ngu' ntyute' ti ngu' tsá bi' lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacui' Jesús ji'i ngu' li'—. Chaa ti' ngu' lo'o ndi'i ngu' lo'o. ²⁰ Pana nu lo'o tyalaa tsá nu lo'o tyaa lo'o ngu' ji'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' nde loo la.

²¹ 'Chaca cha' ni, sca ngu' nu nchca ji'i jy-acua late', nu lo'o cua'ni cho'o ste' cusu, ná talya sa yu'be late' cucui lo sca late' cusu, cha' tyatsii' late' cucui; hora ti tyati' jyacua su ngalya bi' li'. ²² La cui' ti cha', ná su'ba ngu' ji'i lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu lo'o chca ndyu'u ti.

Ngusuu ngu' si'yu trigo tsá ta'a

²³ Ngua sca tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtya trigo ji'i ngu', ndyaa yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu. Li' ngusuu nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' laja lo'o ndyaa ti ngu'. ²⁴ Lo'o li' na'a ngu' fariseo ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' fariseo bi' lo'o Jesús:

—Tsá ta'a, tsá ndi'i cña' na laca juani —nacui' ngu' fariseo ji'i Jesús—. Tsá tacati laca. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ngu' bi' cña nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na tsá juani? —nacui' ngu'.

²⁵ Nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' li':

—¿Ha bilya ña'a ma lo quityi ji'i ycu' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David? Ngua sca tsá ntyute' tsa ycu' yu, lo'o jua'a ntyute' tsa tya'a ndya'a yu —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ²⁶ Ngua jyo'o Abiatar loo ji'i lcaa sti jo'ó tyempo bi', lo'o li' ndyatí jyo'o David bi' ne' ni'i su cuentya

ji'i ycu'i Ndyosi cajua, ngusñi yu xlyá nu laca msta ji'i ycu'i Ndyosi, nu ntucua tacati lo mesa; ndyacu ngu' xlyá bi', masi sca ti sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ji'i nquicha' —nacu'i Jesús ji'i ngu' fariseo bi'.

²⁷ 'Ná nti' ycu'i Ndyosi xcube' ji'na lo'o nchcui' Ni cha' caca sca tsá nu tyi'i cña' na; tso'o la tyi'i na si caca sca tsá nu tyi'i cña' na, ngua ti' Ni. ²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' laca na' loo, masi tsá nu ndi'i cña' ngu', cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

3

Sca yu quicha nu nchcu' ya' yu

¹ Ngua chaca quiya' ndyaa ngu' ne' laa ca bi' tsá nu ndi'i cña' ngu', lo'o nga'a sca nu quicha nu nchcu' sca tsu' ya'. ² Ña'a tsa xi ngu' tacati, nu ngu' fariseo bi', ña'a tsa ngu' ji'i Jesús si cua'ni yu jo'o ji'i nu quicha bi', cha' tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío ngua. Nti' ngu' tlyu bi' quijeloo qui'ya cha' sta ngu' hichu' Jesús. ³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Caa nu'u, tyu cla'be ne' laa re —nacu'i Jesús ji'i.

⁴ Li' nchcuane Jesús ji'i lcaa ngu' bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na sca cha' tso'o tsá nu ndi'i cña' ngu'? —nacu'i yu ji'i ngu' tlyu bi'—. ¿Ha tso'o la si cua'ni na sca cha' cuxi tsá bi'? —nacu'i—. ¿Ha ná tso'o cua'ni na jo'o ji'i ngu' li', nti' mā? ¿Ha tso'o la si ta na chacuayá' cajaa ngu' quicha tsá bi' lacua? —nacu'i Jesús.

Nga'aa ngujui la ñi'ya chcu'i nu ngu' tlyu bi' lo'o Jesús li'. ⁵ Ñasi' xi Jesús ña'a yu ji'i ngu' bi', jua'a xñi'i xi ti' yu cha' ná ntaja'a ngu' cui'ya ngu' cuentya ji'i cha' nu nclyu'u yu ji'i ngu'. Li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacu'i Jesús ji'i.

Nguxquiñi yu ya' yu li', lo'o hora ti ngua tso'o ya' yu. ⁶ Lo'o ndu'u nu ngu' fariseo ne' laa bi', li' ndyaa ngu' cha' chcu'i ngu' lo'o taju ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes; chcu'i ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca cu-juii ngu' ji'i Jesús.

Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati to' tayu'

⁷ Lo'o li' ndyaa Jesús to' tayu' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Quiña'a tsa ngu' Galilea ndyaa ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i cha'

cuna ngu' cha' nu nclyu'u yu. ⁸ Cua ndañi ñi'ya laca cha' tonu nu ndyu'ni Jesús hasta ca quichi tyijyu', bi' cha' lo'o ngu' tyijyu' ndyalaa ngu' cha' ña'a ngu' ji'i yu; ndyalaa ngu' Judea, lo'o ngu' Jerusalén, lo'o ngu' Idumea, lo'o ngu' chaca tsu' sta'a Jordán, lo'o ngu' Sidón, lo'o ngu' Tiro. ⁹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, li' nchcui' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu cha' culana ngu' sca yaca ni'i sube, cha' ná satá ngu' ji'i yu, cha' quiña'a tsa ngu' ndi'i. ¹⁰ Jlo ti' ngu' cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i quiña'a tsa ngu' quicha, bi' cha' tachaa tsa ndi'i ngu' quicha slo; cua nti' tsa ngu' cala' ngu' ji'i ycu'i Jesús. ¹¹ Nu ngu' quicha nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu' ni, nu lo'o na'a ngu' quicha bi' ji'i Jesús, li' ndyatu sti' ngu' nde loo su ndu yu. Cui'i nxi'ya ngu' xqui'ya cui'i cuxi, cha' nslo cui'i bi' ji'i Jesús:

—Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi —ndu'ni ngu' quicha bi'.

¹² Hora ti ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati tilaca laca ycu'i yu.

Ngusubi Jesús ji'i tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a ji'i

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa ndyacu'i yu sii' ca'ya, ngusi'ya yu ji'i tyu'u tya'a ñati cha' caa ngu' ca su ndu. Ndyaa ngu' bi' slo yu li'. Lo'o li' laja ngu' bi' ngusubi Jesús ji'i ñati nu cua'ni cña ji'i; ¹⁴ ngusubi yu ji'i tii tyucuaa tya'a ñati bi', cha' ca tsa'a ngu' ji'i yu. Bi' ngu' nu ta Ni ji'i cha' tsaa ngu' slo ñati xa' quichi, cha' culu'u ngu' cha' tso'o ji'i ycu'i Ni ji'i lcaa ñati. ¹⁵ Nda Jesús chacuayá' ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' cua'ni ngu' jo'o ji'i ngu' quicha, lo'o jua'a culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁶ Nde nscua xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús ji'i: Simón nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro ji'i yu, bi' laca tsaca; ¹⁷ lo'o li' ngusubi yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo, nu Jacobo lo'o Juan, nu nchcui' Jesús cha' sñi' tyi'yu laca ngu', (jua'a ndyu'u cha' Boanerges cha'cña ji'i ngu' bi'); ¹⁸ lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Andrés, lo'o ji'i Felipe, lo'o ji'i Bartolomé, lo'o ji'i Mateo, lo'o ji'i Tomás, lo'o ji'i xa' Jacobo sñi' Alfeo, lo'o ji'i Tadeo, lo'o ji'i xa' Simón nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ngu' cananista; ¹⁹ ngusubi yu ji'i Judas Iscariote

nu tiya' la tya ji'i yu ya' ngu' xña'a xqui'ya cñi.

Nsta ngu' qui'ya ji'i Jesús

Ca tiya' la ndyalaa Jesús to' tyi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu. ²⁰ Xa' ndyu'u ti'i ñati ca slo Jesús li'. Cha' quiña'a tsa ñati ndi'i, ná ngujui tyempo cha' cacu yu lo'o tya'a ndya'a yu. ²¹ Lo'o ndyuna tya'a Jesús cha' bi', ngulacua tsa ti' ngu' li'. Hora ti ndu'u ngu' liya ngu' slo Jesús, xqui'ya cha' ntsu'u ñati nu nacui cha' cua ngua loco yu.

²² Lo'o li' liya mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa tonu ca Jerusalén. Nhcui' mstru bi' lo'o ngu':

—Ngusñi Beelzebú xu'na lcaa lo cui'i cuxi ji'i Jesús cua —nacui mstru bi'—, bi' cha' lo'o chacuayá' ji'i nu xña'a bi' nchca ji'i yu culo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati.

²³ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i mstru bi', cha' caa ngu' slo; nda yu sca cui'i lo'o ngu' li':

—¿Ha culo Satanás ji'i ñati nu ji'i ycu'i ca? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ²⁴ Tyee cha' ji'i sca quichí jua'a ti si xcui' na xu'u tya'a sca latya ngu' tisiya lo'o chaca latya ngu' tisiya. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'i sca ni'i ti; si xcui' na xu'u tya'a ngu', tya'be tya'a ngu' tyaa ngu' li'. ²⁶ Bi' cha' ná talo Satanás si xu'u tya'a ycu'i Satanás lo'o msu ji'i ycu'i ca; tye cha' ji'i nu xña'a yala ti li'.

²⁷ 'Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya nu tyatí ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba ji'i yu. Sca ti si sca' ngu' ji'i xu'na ni'i clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i yu bi' li'.

²⁸ 'Chañi cha' nu nhcui' na' lo'o cu'ma, cha' nchca ji'i ñati jña ngu' cha' clyu ti' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' cuentya ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', masi cha' cuxi nu ngua'ni ngu', masi cha' cuxi nu nhcui' ngu'; ²⁹ sca ti ji'i ñati nu nhcui' cha' cuxi ji'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi, ná cua'ni clyu ti' ycu'i Ni ji'i ñati bi'. Ná cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati bi'.

³⁰ Nda Jesús cui'i bi' lo'o ngu' xqui'ya cha' nacui ngu' cha' ngusñi cui'i cuxi ji'i yu.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

³¹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu to' ni'i su ndi'i Jesús. Nde liya' ndyanu ngu'. Li' nda ngu' cha' ndyaa ca su ndu Jesús, cha' tyu'u yu nde liya' cha' chcu'i

ngu' lo'o yu, ngua ti' ngu'. ³² Pana tachaa tsa ndi'i ngu' su ndu Jesús.

—Ndu xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u nde liya' —nacui ngu' ji'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcu'i ngu' lo'o nu'u —nacui ngu'.

³³ —¿Tilaca nu chañi ca cha' laca xtya'a na'? ¿Tilaca nu chañi cha' laca tya'a na'? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

³⁴ Li' nxña'a Jesús ji'i ngu' nu nga'a cacua ti slo yu, xa' nhcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi':

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na, ñi'ya nu ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya nu ndulo tya'a na' 'na —nacui Jesús—. ³⁵ Lo'o jua'a lcaa ñati nu taquiya' ji'i ycu'i Ndyosi, nu cua'ni ñi'ya nu nti' ycu'i Ni cha' cua'ni ngu', ngu' bi' ndu'ni ñi'ya nti' si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya nti' si laca ngu' tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a —nacui Jesús.

4

Cui'i ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹ Chaca quiya' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ñati to' tayu' bi'. Cua ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati ca slo yu li'; hasta nga'aa ndyu'u scua yuu su tyu quiya' yu, bi' cha' ndyatí yu ca ne' sca yaca ni'i sube nu ndacui to' hitya ti. Ne' yaca ni'i bi' ndyaca'a Jesús, ndyanu nu xa' la ñati quiña'a lo yuu btyi to' tayu' bi'.

² Li' quiña'a tsa cui'i nda Jesús lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' yu culu'u yu ji'i ngu'. Ndi'ya ngua sca cui'i bi':

³ —Cua'a jyaca ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsa ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo. ⁴ Nguscui yu si'yu ji'i, lo'o ndyú xi si'yu bi' lo yuu tacalya to' tyucuii. Hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni' ji'i.

⁵ Lo'o li' ndyalú xi si'yu su xti tsa yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana cha' xca ti yuu ndyacu' chu' si'yu, ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o chaca se'i ndyalú xi si'yu lo yuu su ndu yaca quiche'. Yala la nguluu yaca quiche' bi'; ná nda chacuayá' caluu tso'o calya trigo tsiya' ti, bi' cha' nga'aa ngutu'u si'yu lo bi' li'. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu lo yuu tso'o. Ntyucua tso'o si'yu bi'; tso'o tsa nguluu calya, lo'o li' tso'o

tša ngutu'u si'yu lo juu bi'. Ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu lo, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda sca siyento tya'a si'yu sca ti juu.

⁹ Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi' —nacui Jesús ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

¹⁰ Ca tiya' la lo'o cua ndu'u ñati bi' ndyaa tša tlyu ti, li' lijya nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tša'a ji'i Jesús slo yu, lo'o jua'a ñaa xa' la tya'a tso'o ngu' slo Jesús. Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ñi'ya ntsu'u cha' nu nda nu'u nu ngua tša ti? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

¹¹ —Cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ma sca cha' nu ntsu'u yacu' ti, ñi'ya nu caca lo'o laca ycu'i' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Xa' ñati nu ná ngusñi cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuii; tucui tša cha' bi' nti' ngu'. ¹² Bi' cha' nda na' cuii bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya nu tyu'u cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu tyu'u cha' bi'. Jlo ta' cha' ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', bi' cha' ná nchca jna' cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

Ñi'ya nu ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹³ ¿Ha ná ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacu'i cuii bi'? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. ¿Ñi'ya caca ta ma cuentya ji'i xi xa' la cuii lacua, si ná nduna ma cha' nu nchcui' na' bi'? —nacui—. ¹⁴ Ñi'ya laca ñati nu ndyataa si'yu bi', jua'a laca ñati nu nchcui' cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o xa' la ñati. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyalú lo yuu tacalya to' tyucuii lo'o li' ndye si'yu ndyacu quiñi, jua'a laca ñati nu lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o ji'i ycu'i' Ndyosi, ná nduna tso'o ngu' li'. Ñi'ya laca yuu tacalya bi', jua'a laca cresiya ji'i ñati bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndyacu quiñi si'yu to' tyucuii, jua'a caa Satanás cha' cuityi cha' tso'o bi', cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' cha' tso'o

bi' li'. ¹⁶ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tša ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o bi' ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹⁷ Pana si lya' ti' xa' ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' tso'o nu ndyuna ngu' bi', si xtyi lo'o ñati ji'i ngu', ná talo ngu' li'; laca ngu' bi' ñi'ya laca si ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', lo'o li' ná ndalo calya bi' ndyanaa li'. ¹⁸ Si'yu nu ndyalú lo yuu laja yaca quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', ¹⁹ lo'o li' ndya'a tša cha' tyiquee ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca culiya' ngu'; ncliyana ngu' ñi'ya ca caja quiña'a tša cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu re ji'i ngu', cha' caca stu'ba ngu' lo'o ñati tlyu la. Bi' cha' ná nchca tyanu cha' tso'o ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' ji'i yuu tso'o su ndyalú si'yu: lo'o ntyucua si'yu, li' tso'o tša nguluu calya, ngutu'u tša si'yu lo li'; jua'a laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', lo'o li' tso'o tša ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi'. Ntsu'u yuu su nda sca ti juu trigo hasta calaa tyii tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u snayala tya'a si'yu lo sca ti juu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u hasta sca siyento tya'a si'yu lo sca ti juu.

Cuii ji'i xee nu tyu'u ne' ni'i

²¹ Chaca quiya' nda Jesús sca cuii lo'o ngu' bi':

—Lo'o ngua'a na xee ni'i ca talya, ¿ha tacu' na lo xee bi'? ¿Ha sta na xee bi' ne' quiña? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ná ndu'ni na jua'a —nacui—. Cua xi sta na xee cha' tyaca' xee tyucui ña'a nde ni'i. ²² Ndu'ni cha' tyu'u lo xee lcaa na nu ndyu'u cuatsi' ji'i ñati juani; ná sca cha' ntsu'u cuaana ti juani nu ná quijeloo ji'i ñati ca tiya' la. ²³ Cua'a jyaca ma xi ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi'.

²⁴ Tya ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li':

—Taquiya' tso'o ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ndu'ni ma lo'o xa' ñati, la cui' jua'a cua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ma li'. Lo'o jua'a lo'o cuna tso'o ma cha' jna', quiña'a la cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'i ma li'. ²⁵ Lo'o ñati nu jlyu ti' cha' jna', nu ndyaca tša'a cha' bi' ni, tya ta

la ycuí' Ni cha' lo'o ngu' bi'; pana ñati nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycuí' Ni cha' ná caca ji'i ngu' bi' ca tsa'a ngu' tsiya' ti cha' ji'i ycuí' Ni li'.

Cuii ji'i su ntyucua si'yu

²⁶ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Ta na' sca cuii lo'o ma cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu caca lo'o laca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsa ndyataa sca ñati nscua', ²⁷ li' ngujua' yu talya; lo'o cua quixee ti chaca tsa ngue ti' yu. Jua'a nteje tacui tyuu tsa lo'o tyuu talya. Laja li' ntyucua si'yu bi', cua ndyaluu bi' li'. Ná jlo ti' yu ñi'ya caca caluu si'yu bi'. ²⁸ Jua'a nhca ji'i sca si'yu nu lo'o cataa na ji'i. La cui' yuu su ndyataa si'yu bi' laca nu ta juersa ji'i si'yu cha' caluu. Tyucua calya cuañi' clyo, li' tyu'u tucua nchu', lo'o li' caja ltya ji'na. ²⁹ Lo'o cua btyi ltya, li' caca clacua, cha' tyu'u ti'i ltya.

Cuii ji'i si'yu cuxee

³⁰ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' bi':

—Chaca cha' chcuí' na' lo'o ma juani. Ta na' sca cuii lo'o ma ñi'ya nu caca lo'o ycuí' Ndyosi laca loo ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. ³¹ Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa ngu'. Si'yu bi' laca nu si'yu sube la tyucui ña'a chalyuu, cha' ná ntsu'u xa' si'yu nu sube la. ³² Pana lo'o cataa ngu' si'yu bi', yala ti tyucua, caluu yaca li' cha' caca sca yaca tlyu. Lo'o li' ca'ya quiñi laja sta' yaca bi', chca'a cña' ni' su tyacala' laja laca' bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

³³ Jua'a ti ngulu'u Jesús cha' ji'i ngu'; nda yu xi cuii lo'o ngu', cha' culu'u cha' ji'i ycuí' Ndyosi ji'i ngu', ña'a cuayá' nu ta tso'o ngu' cuentya ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycuí' Ni. ³⁴ Xcuí' lo'o cuii ti ngulu'u Jesús ji'i ñati quiña'a, masi ná nda tso'o ngu' cuentya ñi'ya cha' nda cuii bi'; pana tiya' la ngulu'u tso'o yu cha' bi' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' lo tayu'

³⁵ Lo'o cua ngusii tsa, cua ndyaa cuichaa, li' nhcuí' Jesús xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tyeje tacui na ca chaca tsu' tayu' re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu ngu' ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua, ndyatí Jesús lo'o tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i su ngua'a yu cha' ngulu'u yu ji'i nu ngu' quiña'a bi' tsa la. Ndu'u ngu' ndyaa ngu', lo'o xa' yaca ni'i ndyaa lo'o. ³⁷ Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyatí clyoo' lo tayu', ña'a cuayá' nu ndyatí tsa hitya clyoo' nde ne' yaca ni'i; cua cha'a ti yaca ni'i bi' ntsu'u hitya. ³⁸ Pana laja' ti Jesús ntsu'u nde siyu' yaca ni'i, ngustii yu lo sca late' lcuti. Nguxtyu'u ngu' ji'i yu li':

—Cusu' —nacui ngu' ji'i Jesús—. Que ti' nu'u. ¿Ha ná ndube ti' nu'u cha' cua cajaa ti na? —nacui ngu'—. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re.

³⁹ Li' ndyatí Jesús, ngulo yu cña ji'i cui'i, ngua'a ji'i clyoo' lo tayu'.

—Caca ti ti lo hitya re —nacui yu.

Hora ti ngua ti cui'i, ngua ti clyoo'; ti ti ndyanu tayu' li'. ⁴⁰ Lo'o li' nhcuí' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—¿Ni cha' ntsii tsa ma? —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca ná jlya ti' ma ji'i ycuí' Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacui.

⁴¹ Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—, cha' lo'o cui'i ndaquiya' ji'i yu, lo'o jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacui ngu' ji'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

5

Ngusñi cui'i xña'a ji'i sca ngu' Gadara

¹ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' bi', nde loyuu su cuentya Gadara. ² Cua tyu'u ti Jesús ne' yaca ni'i lo'o ndyu'u tucua sca nu quicha, sca ngu' nu ngusñi cui'i xña'a ji'i. Ndi'i nu quicha bi' ne' lo'o jyo'o. ³ Su nguatsi' jyo'o ti ndi'i nu quicha bi', cha' ná ngua ji'i ngu' sca' ji'i; ni lo'o chcuá ná ngua ji'i ngu'. ⁴ Cua tyuu quiya' ngusca' ngu' ji'i lo'o carena nquicha', ndyaaca' quiya', ndyaaca' ya'; pana hora ti ngusi'yu cu'

chcua bi', ndyati' carena, ndyanu yu'be ti chcua nu ndyaaca' nu quicha bi'. Ni sca ngu' ná ngué ngu' cha' tyijiloo ji'i yu quicha bi'. ⁵ Lo'o nde tsa lo'o nde talya ndya'a nxi'ya ne' lo'o jyo'o, ndya'a yu'u ti sii' cuati. Lo'o jua'a ngusi'yu ji'i ycu' ca lo'o quee. ⁶ Juani tyijyu' ti ndu nu quicha bi' na'a ji'i Jesús. Li' ngusna lijya ndatu sti' slo Jesús, cha' cua'ni tlyu ji'i. ⁷ Cui ngusi'ya nu quicha bi' ji'i Jesús li':

—¿Ñi'ya cña nti' nu'u jna'? —nchcuane yu quicha ji'i Jesús li'—. Nu'u laca Jesús nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, ycu' Ni nu laca loo la —nacui—. Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi, ná xcube' nu'u jna'.

⁸ Tsa ti cua ngulo Jesús cña ji'i cui' xña'a bi', cha' tyatsu' ji'i yu quicha bi', bi' cha' tya'na nchcui' lo'o Jesús juani cha' ná xcube' yu ji'i.

—Tyu'u nu'u, tyaa nu'u tsiya' ti —nacui Jesús ji'i cui' xña'a tsa la.

⁹ Li' nchcuane Jesús ji'i yu quicha bi':

—¿Ni naa nu'u? —nacui Jesús ji'i.

—Quiña'a tsa lo naa na' —nacui nu quicha—, cha' quiña'a tsa tya'a cui' xña'a ngusni' na —nacui.

¹⁰ Lo'o li' ndijña tsa nu quicha bi' cha' ná cua'ni Jesús jo'o ji'i, cha' ná culo Jesús ji'i nu cui' xña'a bi' cha' tyaa; ná nti' cui' xña'a bi' cha' tsa xa' chalyu tyijyu' la. ¹¹ La cui' tsa bi' ndi' tsa cube' ndyacu ni' quixi' sii' ca'ya jua. ¹² Li' xa' ndijña yu quicha bi' ji'i Jesús cuentya ji'i cui' xña'a nu ngusni' ji'i:

—Ta nu'u chacuayá' tsa cui' cha' xñi ji'i cube' jua —nacui.

¹³ Lo'o li' nda Jesús chacuayá' bi' ji'i lcaa cui' xña'a bi'. Li' ndu'u cui' ndyaa, ngusni' ji'i cube'. Ndi' tucua mil tya'a cube', lo'o jua'a ngusni' cui' bi' ji'i lcaa ni'. Ngusna ni' sii' cua'a li', ndyú ca ta'a ni' ne' hitya tayu'; ndyí'o ni' hitya, ngujui lcaa cube' bi' li'.

¹⁴ Lo'o li' ndube tsa ti' ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi', ngusna ngu' ca quichi' cha' cacha' ngu' ji'i lcaa ngu' cacua ti ñi'ya cha' ngua bi'. Hora ti ndu'u ngu' lijya ngu' cha' ña'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaa ngu' slo Jesús, li' na'a ngu' ji'i nu qui'yu nu ngua quicha bi'; na'a ngu' cha' ti ti nga'a nu qui'yu bi', lacu' ste', cha' cua ndyaca tso'o. Nga'aa nxa'lu cui' xña'a bi' ji'i. Ndyutsii

tsa ngu' li'. ¹⁶ Nchcui' tsa ngu' nu ña'asii ji'i cube' bi' ñi'ya ngua cha' ji'i nu quicha, cha' tsa tlyu ti nguxtyanu cui' xña'a ji'i. Li' ndu'u cui' bi' ndyaa, ngusni' ji'i lcaa cube' nu ndi' bi'; ndye cha' ji'i cube' bi' li'. ¹⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' quichi' cha' bi', li' nchcui' tsa ngu' lo'o Jesús cha' tyatsu' yu tyaa yu xa' se'i su tyijyu' la.

¹⁸ Lo'o cua tyati' ti Jesús ne' yaca ni'i sube cha' tyaa, li' nchcui' nu ngua quicha bi' lo'o Jesús; ngüijña chacuayá' ji'i Jesús cha' tsa lo'o. ¹⁹ Pana ná nda Jesús chacuayá' ji'i.

—Xa' xtyu'u nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacui Jesús ji'i—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu' tya'a nu'u ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni ycu' Ndyosi nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o nu'u, cha' ngua'ni tya'na tsa ti' ycu' Ni jinu'u.

²⁰ Lo'o li' ndu'u ndyaa nu qui'yu bi' lcaa quichi' nde Decápolis, nda cha' lo'o ngu', lcaa lo cha' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o. Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi' li'.

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

²¹ Lo'o li' ñaa Jesús ne' yaca ni'i ca nde tsu' tayu' chaca quiya'. Xa' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati' slo Jesús nde to' tayu' bi'. ²² Li' ndyalaa sca nu qui'yu nu laca loo ne' laa jua. Jairo naa nu cusu' bi'. Ndatu sti' nu cusu' bi' slo Jesús, ndacui nclýu hique yu hasta lyuu. ²³ Tya'na tsa nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Cua cajaa ti sñi' na' —nacui yu ji'i—. Cua'ni nu'u cha' tso'o tsa nu'u ca su ntsiya nu cuna'a piti bi' 'na, cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cho'; sta ya' nu'u chu' nu piti cha' cu'ú cho'.

²⁴ Lo'o li' ndyaa Jesús lo'o yu bi', jua'a ndyaa quiña'a ñati' lo'o ngu', hasta tachaa tsa ndi' ngu' lo'o ndya'a ngu'. ²⁵ Lo'o sca nu cuna'a quicha ndya'a laja ñati' quiña'a bi'. Cua tii tyucuaa yija ntsu'u quicha ji'i nu cuna'a bi', cha' ndyalú tsa tañi ma'.

²⁶ Cua ndye lcaa lo jo'o ngua'ni ngu' ji'i ma' quicha bi', lo'o ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' jo'o ji'i. Ndyé cñi ji'i ma', ndye lcaa lo cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma' xqui'ya taná, lo'o lye la ngua quicha ma' li'. ²⁷ Cua ndyuna ma' quicha bi' xi cha' ji'i Jesús, bi' cha' ñaa ma' laja ñati' nde chu' su ndu Jesús. Ndyala' ma'

quicha bi' ste' Jesús li'. ²⁸ “Lo'o cala' ti na' ste' Jesús re, tyaca tso'o na' li'”, ngua ti' ma' quicha bi'. ²⁹ Hora ti ndyacu' cha' ndyalú tañi ma', tsa tsiya' ca ngua tii ycu' ca ma' cha' cua ndyaca tso'o li'. ³⁰ Pana hora ti ngua tii Jesús cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i sca ñati, masi ná na'a yu ji'i nu quicha bi'. Li' nguxña'a yu ji'i nu ñati quiña'a nu lijya nde chu' yu.

—¿Tilaca ndyala' ste' na'? —nacui yu ji'i ngu'.

³¹ Li' ndube tsa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Tachaa tsa ndi'i ngu' re slo na —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u ji'i ngu', “Tilaca ndyala' na”?

³² Lo'o li' ña'a tsa Jesús ji'i lcaa ngu' cha' ca cuayá' ti' tilaca laca nu ndyala' ji'i. ³³ Li' ñaa nu cuna'a bi', ndatu sti' slo yu. Nchcuaa ma' bi', cha' ndyutsii tsa ma', masi jlo ti' cha' cua ndyaca tso'o. Li' ndacha' liñi ma' ji'i Jesús ñi'ya ngua ji'i ma'.

³⁴ —Tso'o tsa jlya ti' nu'u jna', sñi' —nacui Jesús ji'i—, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u. Ti' ti tyi'i tyiquee nu'u juani. Tso'o ti tyaa nu'u, nga'aa xñi quicha bi' jinu'u chaca quiya'.

³⁵ Lo'o tya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi', li' ndyalaa sca msu ji'i Jairo nu laca loo ne' laa bi', ndyacu tya'a lo'o ngu'. Nchcui' msu bi' lo'o xu'na cuentya ji'i nu piti quicha:

—Cua ngujuui sñi' nu'u, cusu' —nacui msu ji'i nu cusu' bi'—. Nga'aa ntsu'u la cha' chcu' nu'u lo'o mstru re.

³⁶ Lo'o Jesús ndyuna cha' nu nchcui' msu bi', pana ná ndaquiya' Jesús ji'i cha' bi'.

—Ná cutsii nu'u —nacui Jesús ji'i nu laca loo ne' laa bi'—. Tsa bi' ti cha' cua'ni nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na.

³⁷ Lo'o li' ná nda Jesús chacuayá' ji'i ñati cha' tsaa ngu' lo'o yu; sca ti ji'i Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan tya'a Jacobo, nda yu chacuayá' tsaa ngu' lo'o yu. ³⁸ Li' ndyalaa ngu' to' ni'i ji'i nu laca loo ne' laa bi'. Cua quiña'a ñati ndyu'u ti'i cajua, nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu'. Lye tsa ngua cha' cua ngujuui nu piti bi'. ³⁹ Ndyatí Jesús ni'i li'.

—¿Ni cha' laca nxi'ya tsa ma' ndi'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca cha'

quiña'a tsa nclyacua ti' ma? Si'i na ngujuui nu piti quicha re, na laja' ti ntsiya —nacui Jesús.

⁴⁰ Li' nxyi' lo'o ngu' ji'i. Bi' cha' ngulo'o Jesús ji'i lcaa ngu' nu nxi'ya ndi'i ngu'; ndyanu sti xtya'a nu piti quicha lo'o ca ta'a sna ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, ndyaa ngu' bi' slo nu piti. ⁴¹ Li' ngusñi Jesús ya' nu piti bi'.

—Talita, cumi —nacui Jesús ji'i, cha' cña ji'i ngu' bi'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi': Mbixu', nde cha' chcu' na' lo'o nu'u juani: Tyatu nu'u.)

⁴² Hora ti ndyatú nu cuna'a piti quicha bi', nguxana ndya'a li'. Tii tyucuaa ti yija ntsu'u cho'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li'. ⁴³ Lye nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' ná chcu' ngu' lo'o xa' ñati ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o nu piti bi'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' ta xi na cacu nu piti bi'.

6

Ndyaa Jesús ca quichi Nazaret

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' ca quichi tyi yu. ² Ndyatí Jesús ndyaa ne' laa quichi bi' tsa nu ndi'i cña' ngu', tsa ta'a bi'. Li' ngulu'u yu ji'i ngu'. Ndube tsa ti' ngu' nu ndi'i ne' laa bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'.

—¿Mala ngua tsa'a yu re lcaa cha' nu nchcui' yu? —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ngua cha' ngua cuayá' tso'o ti' yu? ¿Ha tii yu? —nacui ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' nchca ji'i yu cua'ni yu cha' tlyu? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. ³ ¿Ha si'i cuityi yaca laca yu re? —nacui ngu'—. La cui' sñi' María laca re; tya'a Jacobo, tya'a José, tya'a Judas, tya'a Simón laca yu re. Nde quichi tyi na ndi'i ngu' cuna'a tya'a yu re —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Chii nti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús, ⁴ pana ndi'ya laca cha' nu nda Jesús lo'o ngu' li'.

—Lcaa ngu' xa' quichi ni, ndu'ni tlyu ngu' ji'i sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ngu' —nacui Jesús ji'i ngu'—, pana ngu' tya'a quichi tyi yu ni, ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' yu tsiya' ti —nacui Jesús—. Lcaa tya'a yu,

jua'a ngu' tya'a ndi'i yu, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' yu —nacui' Jesús ji'i ngu'.

⁵ Lo'o jua'a ngua cha' ná ngua cua'ni Jesús cha' tlyu slo ngu' bi', xqui'ya cha' ná jlyu ti' ngu' ji'i; pana ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o xti ti' ngu' quicha lo'o ngusta ya' ti yu lo ngu', tsa bi' ti cha' ngua'ni yu.

⁶ Ndube tsa ti' Jesús cha' ná jlyu ti' ngu' bi' ji'i tsiya' ti. Lo'o li' tya ndya'a la yu ca xa' quichi sube ti nu ndi'i cacua ti, ngulu'u yu ji'i ngu' ca bi' li'.

Nda Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tsaa ngu' chcu' ngu' cha' ji'i yu lo'o ngu' xa' quichi

⁷ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', cha' chcu' yu lo'o ngu'. Ngulo yu cña ji'i ngu' bi', cha' tyu'u ngu' tsaa ngu' cuentya latya ti ngu'; stu'ba ti tsaa tucua tya'a ngu' scaa quichi. Li' nda Jesús chacuayá' ji'i ngu' cha' culo ngu' ji'i cui' cuxi nu ntsu'u ji'i ñati. ⁸ Nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ná lo'o yu'ba qui'ya ngu' tsaa ngu'. Tsaa ngu' lo'o sca yaca xca ti; ná lo'o cuju'i, ná lo'o tyaja, ná lo'o cñi tsaa ngu', nacui' Jesús. Jua'a ti tsaa ngu'. ⁹ Tyu'u caña quiya' ngu', cacu' ngu' camxa, pana ná lo'o chaca camxa ji'i ngu' tsaa ngu'.

¹⁰ —Nu lo'o ta ngu' ni'i su caja' mā —nacui' Jesús—, li' tyanu mā slo ngu' bi' ña'a cuayá' nu tyu'u mā tsaa mā xa' quichi.

¹¹ Si ntsu'u sca quichi su ná tyaja'a ngu' ta ngu' se'i tyanu mā, sca quichi su ná tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu chcu' mā lo'o ngu', li' tyu'u mā quichi bi', yaa clyu mā li'. Salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā to' quichi bi'. Jua'a caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Cha' liñi cacha' na' ji'i mā juani —nacui' Jesús—, lo'o tyalaa tsa cha' cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati, lye la xcube' Ni ji'i ñati quichi nu ná ntaja'a cuna ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu'; xti la xcube' Ni ji'i jyo'o ñati cuxi nu nguti'i quichi Sodoma, nu nguti'i quichi Gomorra cua sa'ni.

Jua'a nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

¹² Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde tyuu tya'a quichi. Nda ngu' cui' lo'o ngu' quichi bi', cha' ca tyuju'u ti' ngu' quichi ji'i lcaa

cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' quichi ji'i cha' cuxi bi' li'. ¹³ Ngulo ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cui' cuxi nu ngusñi ji'i tyuu tya'a ñati, lo'o jua'a nda'a ngu' setye tyixi xtyi'i lo xa' la ngu' quicha lo'o ngua'ni ngu' jo'o ji'i ngu' quicha bi'; ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujuii Juan nu ntyucuatya ji'i ngu'

¹⁴ Tyempo bi' cua ndyuna rey Herodes cha' ji'i cha' tlyu nu cua ndyu'ni Jesús; lcaa quichi nguañi cha' bi', cha' scaa cha' nchcui' scaa ñati ji'i Jesús. Pana ndi'ya ngua ti' ycu' rey bi'.

—Jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tsubi' la, bi' laca Jesús re— nacui' Herodes bi'. Ndyujuii ngu' ji'i Juan bi', pana juani cua ndyu'ú chaca quiya', bi' cha' nchca ji'i cua'ni cha' tlyu jua'a —nacui' rey.

¹⁵ —Si'i bi' —nacui' xa' ñati—. Jyo'o Elías laca nu qui'yu re.

—Si'i jua'a —nacui' xa' la ñati—. Sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca yu re, ñi'ya nu jyo'o cusu' nu nguti'i sa'ni la nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ni.

¹⁶ Lo'o ndyuna Herodes cha' nu nchcui' xa' ñati ji'i Jesús bi', xa' nchcui' rey bi'.

—Cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiya' —nacui—. Na' ngulo na' cña ji'i ngu', lo'o li' nteje cu' ngu' scua' que Juan bi'; pana ná tyiquee' Juan laca nu qui'yu re —nacui' rey Herodes.

¹⁷ Tya tsubi' la ngulo rey Herodes bi' cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' xñi ngu' ji'i nu Juan bi', cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ne' chcu'. Ngua'ni rey cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías nu ngua clyo'o Felipe tya'a Herodes, cha' cua ngusna lo'o Herodes ji'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o.

¹⁸ —Ná ntsu'u chacuayá' tyi'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacui' jyo'o Juan ji'i rey Herodes tya li'.

Bi' cha' ngusu'ba rey ji'i Juan ne' ni'i chcu', cha' nchcui' yu jua'a lo'o rey bi'.

¹⁹ Ñasi' tsa Herodías xqui'ya Juan, cujuui ji'i yu ngua ti' nu cuna'a bi'. Pana ná ngujui ñi'ya cujuui ji'i yu hora ti, ²⁰ cha' ntsii rey Herodes ji'i Juan. Jlo ti' rey cha' liñi tsa cha' nu ngua'ni Juan, lubii tsa tyiquee Juan, lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cuxi ji'i yu; bi' cha' nguna'asii rey ji'i yu cha' ná cua'ni nu

cuna'a bi' ni sca cha' cuxi lo'o. Ndiya ti' rey Herodes cuna cha' nu ngulu'u Juan ji'i, masi ná ngua cuayá' tso'o ti' rey ji'i cha' bi'. ²¹ Tso'o tsa nti' Herodías lo'o ngua tsá ngula ycu' rey Herodes li'. Tsá bi' ngua'ni rey ta'a, lo'o ndyacu tyuu tya'a ngu' tlyu slo rey. Lo'o ngu' nu laca loo cuentya ji'i rey bi', lo'o xu'na sendaru ji'i rey, lo'o ngu' culiya' nde Galilea bi', lcaa ngu' tlyu bi' ndyaa ngu' ndyacu ngu' slo rey. ²² Li' ndyalaa sca nu cuna'a cuañi' sñi' Herodías, ndyula quiya' nu cuna'a bi' slo ngu'. Chaa tsa ti' rey Herodes li', lo'o jua'a ndiya ti' ngu' nu ndyacu slo lo'o na'a ngu' ji'i nu cuna'a cuañi' ndyula quiya'. Nhcui' rey lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li'.

—Cacha' clyu nu'u jna' juani ti na ca cha' tso'o nu nti' nu'u —nacui' rey ji'i—. Ta na' cha' tso'o bi' jinu'u —nacui—. ²³ Xcube' ycu' Ndyosi 'na si ná ta na' lcaa na nu jña nu'u 'na juani, masi sa cla'be yuu su cuentya jna', ta na' jinu'u —nacui' rey ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. ²⁴ Li' ndu'u nu cuna'a cuañi' bi', ndyaa slo xtya'a.

—¿Na ca jña na' ji'i rey? —nacui' ji'i xtya'a li'.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' —nacui' xtya'a li'.

²⁵ Yala ti ndyaa nu cuna'a cuañi' bi' slo rey chaca quiya', cha' jña cha' bi' ji'i.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' nti' na' —nacui' nu cuna'a bi'—. Nu juani ti nti' na scua' que yu bi' ne' sca tsi'yu —nacui' ji'i rey.

²⁶ Xñi'i tsa ti' rey li', masi ná ngua ji'i tacu' cha' ji'i nu cuna'a bi'; ná caca jua'a, cha' slo ngu' tya'a ndyacu cua ngua'ni rey jura cha' ta lcaa na nu jña nu cuna'a cuañi' bi' ji'i. ²⁷ Li' hora ti ngulo rey cña ji'i sca sendaru ji'i nu ndu' cua, cha' tsaa squi'ya sendaru scua' que Juan. Ndu'u sendaru ndyaa ni'i chcu'a, nteje cu' scua' que Juan. ²⁸ Li' ñaa lo'o sendaru ji'i ne' tsi'yu, nda ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndyaa lo'o nu cuna'a bi' ji'i slo xtya'a.

²⁹ Ñi'ya ngua li', lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan cha' nscua jyo'o bi', hora ti ndyaa ngu' ca su ntsiya jyo'o Juan. Li' ndyaa ngu' nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o bi'.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

³⁰ Ca tiya' la xi xa' ndyalaa ngu' tya'a ndya'a Jesús slo yu, ngu' nu ndyaa nhcui' lo'o ngu' xa' quichi' cha' ji'i Jesús. Nda ngu' cha' lo'o yu ñi'ya nu ngua'ni ngu', ñi'ya nu ngulu'u ngu' ji'i ñati ca bi'. ³¹ Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li'.

—Tsaa na xi chaca se'i su tyi'i ma ycu' ti, cha' chca'a cña' ma xi —nacui' Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi'.

Jua'a nhcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' quiña'a tsa ñati ndi'i slo ngu', hasta nga'aa ngujui tyempo cacu ngu'. ³² Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i sube ti, cha' tsaa ngu' xi su ná ntsu'u ñati. ³³ Pana tyuu tya'a ñati na'a mala ndyaa ngu'. Ndyuloo ñati bi' ji'i ngu', lo'o li' nguañi cha' bi' ca tyuu tya'a quichi'. Bi' cha' ngusna ngu' quichi' bi' ndyaa ngu' to' tayu', nde loo la ndyalaa ngu' su ndyaa Jesús lo'o tya'a ndya'a yu.

³⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'i sube ti to' tayu', ndu'u Jesús na'a yu cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o jua'a, tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'i nu ngu' quiña'a bi'; ngulacua ti' yu cha' ñi'ya nti' xlyá' nu ná ntsu'u nu ña'asii ji'i, jua'a ndya'a nu ñati quiña'a bi', ngua ti' Jesús. Bi' cha' tyiquee' ngulu'u yu quiña'a tsa cha' ji'i ngu' bi'. ³⁵ Lo'o cua ngusii, li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu slo yu cha' chcu' ngu' lo'o yu:

—Ná ndi'i ñati ca nde —nacui' ngu'—, lo'o jua'a ngusii tsa juani. ³⁶ Tso'o la si culo nu'u cña ji'i ñati quiña'a re cha' tyaa ngu' ca quichi' cacua ti, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu' —nacui' ngu' ji'i Jesús.

³⁷ —Cu'ma, ta ma na cacu ngu' re —nacui' Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'.

—¿Ha tyu'u scua tucua siyento paxu cui'ya ya xlyá teje' cacu ngu' re, cusu? —nacui' ngu' ji'i Jesús.

³⁸ —¿Ni lcu'a tya'a xlyá teje' ntsu'u ji'i ma lacua? —nacui' Jesús—. Culacua ma xi ji'i —nacui' ji'i ngu'.

Ngulana ngu' si lo'o xi na cacu ndya'a ñati bi', li' xa' nhcui' ngu' lo'o Jesús.

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o ji'i ngu' nde —nacui' ngu' ji'i Jesús li'.

³⁹ Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' xi lo qui sube cuentya taju ngu'. ⁴⁰ Li' cuentya taju ti ndyaca'a

ngu' lo yuu; cuentya sca siyento tya'a ñati sca taju, cuentya tu'ba tyii tya'a ñati sca taju, jua'a ndyaca'a ngu'. ⁴¹ Li' ndaya' Jesús ji'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o nu tucua tya'a cualya bi', nguxña'a yu nde cua cha' tya yu xlyá'be ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya xlyá, lo'o jua'a xqui'ya cualya. Ndyá'be xlyá li', nda yu xlyá yu'be ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi'; la cui' jua'a ngusa'be yu ji'i cualya cha' cacu ngu'. ⁴² Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', lo'o nguaala' ji'i ngu'. ⁴³ Lo'o ndye ndyacu ngu', nguxuti'i ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o yu'be xlyá lo'o yu'be cualya; ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi' li'. ⁴⁴ Jua'a ngua cha' ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu xlyá lo'o cualya nu ngua tsa bi'.

Nguta'a Jesús lo hitya tayu'

⁴⁵ Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tyatí ngu' ne' yaca ni'i sube ti, cha' tsaa ngu' nde loo la su tsaa ycuí' ca chaca tsu' tayu' hasta ca quichi Betsaida. Tyanu Jesús cha' chcuí' salya' lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' quichi ca to' tyi ngu'. ⁴⁶ Lo'o cua nchcuí' salya' lo'o ngu', ndu'u Jesús ndyaa ycuí' ti yu nde sii' ca'ya cha' chcuí' yu lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu. ⁴⁷ Lo'o ndyaa cuichaa ntsu'u ngu' tyijyu' lo hitya ne' yaca ni'i sube ti, ndyanu Jesús ycuí' ti nde lo yuu btyi. ⁴⁸ Na'a Jesús cha' lye tsa ndyu'ni ngu' cña cha' xna yaca ni'i bi' lo hitya, cha' nguula tsa cui'i ndyaca lo hitya. Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti. Cua tyeje tacui ti Jesús, ⁴⁹ lo'o li' na'a ngu' ji'i yu ndya'a yu lo hitya. Ngusi'ya tsa ngu' li', cha' sca jyo'o laca ngua ti' ngu'. ⁵⁰ Na'a ca ta'a ngu' ji'i, lo'o jua'a ndyutsii tsa ngu' li'. Hora ti ndacha' Jesús ji'i ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee ma, na' laca —nacui yu—. Ná cutsii ma —nacui Jesús ji'i ngu'.

⁵¹ Li' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i lo'o ngu', hora ti ngua ti cui'i li'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu'. ⁵² Ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' nguta'a Jesús lo hitya. La cui' ti cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o ngusa'be yu ji'i xlyá bi'. Na cua ndyacu' hique ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha nde Genesaret

⁵³ Li' ndyalaa yaca ni'i chaca tsu' tayu' lo'o ngu', ca loyuu su cuentya Genesaret ndyalaa ngu' li'. Lo'o ngusca' ngu' ji'i yaca ni'i bi', ⁵⁴ li' ndyu'u ngu'. Hora ti ndyuloo ñati nu ca tyi bi' ji'i Jesús. ⁵⁵ Ngusna ngu' ndyaa ngu' ca slo ca ta'a ngu' quicha, cha' tyaa lo'o ngu' ji'i ngu' quicha bi' slo Jesús; masi ngu' quichi cacua ti, masi ngu' tyijyu' la xi, ndyi'ya ngu' ji'i ngu' quicha lijya. Masi ne' catya, masi lo jaa' ti ndyaa ngu', cha' tyalaa ngu' ca su ndu Jesús. ⁵⁶ Tyuu tya'a quichi su ndyaa Jesús, lo'o quichi tlyu, lo'o quichi sube ti, lo'o to' tyi ñati ti ne' quixi', lcaa su ndya'a yu ñaa ngu' ñaa lo'o ngu' ji'i nu quicha ji'i ngu'. Ndiña ngu' chacuayá' ji'i Jesús cha' cala' ti ngu' quicha masi quiya' ste' ti yu. Lo'o lcaa nu quicha nu ndyala' ste' Jesús ni, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

7

Na laca nu cua'ni ñu'u ji'i tyiquee ñati

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo, ndya'a ngu' lo'o xi mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nde quichi Jerusalén. Lijya ngu' ca su ndu Jesús. ² Ndube ti' ngu' bi', cha' ntsu'u ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ndacu tyaja masi bilya tyaatí ya' ngu' ñi'ya lo'o nclu'u mstru cha' jo'ó ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ³ (Nu ngu' fariseo, lo'o jua'a lcaa tya'a ngu' judío ni, ná cacu ngu' si bilya tyaatí tso'o ya' ngu' ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni la cha' cua'ni ngu'. ⁴ Lo'o tsaa ngu' lcaya' cui'ya ngu' sca na cacu ngu', tyaa lo'o ngu' ji'i toni'i li'; pana ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' ji'i si bilya cua'ni lubii ngu' ji'i tyucui ña'a ngu'. Quiña'a tsa cña tacati jua'a cua ngulu'u jyo'o cusu' ji'i ngu' judío cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu tyaatí tasa ji'i ngu', ñi'ya nu tyaatí castyu, ñi'ya nu tyaatí quityu' chcuá, ñi'ya nu tyaatí ca'ña, cha' caca lubii scaa na bi' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, ngua ti' ngu'. ⁵ Bi' cha' ndi'ya nchcuane ngu' ji'i Jesús li', nu ngu' fariseo bi' lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni:

—¿Ni cha' laca ná tso'o ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacui ngu' ji'i yu—. Ná ndaquiya' ngu' bi' ji'i cña nu cua

ngulu'u jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la, cha' ná ndyaati tso'o ya' ngu' lo'o cacu ngu' tyaja —nacu' ngu' bi' ji'i Jesús.

⁶ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Li'ni tsa cha' nu nchcui' jyo'o Isaías ji'i mā sa'ni, cha' ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee mā laca mā. Ndi'ya nguscua nu cusu' Isaías bi' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi:

Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu',
nacu' ycu' Ni,

si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na.

⁷ Na cuiñi tsa ngu' re; nacu' ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na,

pana nclu'u ngu' cha nu' nchcui' ñati ti ji'i tya'a ngu',

masi nacu' ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'i tya'a ngu', nacu' ycu' Ni.

Jua'a nscua lo quityi. ⁸ Ná ndube ti' cu'ma ñi'ya nu ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i ñati chalyuu; ji'i cña nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, bi' ti cña ndaquiya' mā ji'i —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

⁹ Lo'o li' xa' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Tso'o tsa nti' mā cha' nguxtyanu mā cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na; ndulo la cha' nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, nti' mā —nacu' Jesús—. ¹⁰ ¿Ha ná ntsu'u ti' mā cha' nu nchcui' jyo'o Moisés cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati sa'ni? “Tucua mā cha' nu nchcui' sti mā, cha' nu nchcui' xtya'a mā”, nacu' Ni. “Si chcu' mā cha' cuxi ji'i sti mā ji'i xtya'a mā, ntsu'u cha' cujuu' ngu' ji'i mā li'”, nacu' Ni. ¹¹ Pana cuxi tsa cha' nu nchcui' cu'ma. Na nclyu'u mā ji'i ngu' cha' tso'o laca si chcu' sca ñati lo'o sti ngu' lo'o xtya'a ngu' ndi'ya: “Nga'aa caca 'na xtyucua na' ji'i mā, cha' Corbán laca lcaa cha' nu ta na' ji'i mā nquicha'”. (Corbán ni, ndi'ya nti' ñacu' cha' bi' cha'cña ji'i ngu' bi': sca na nu cua nda ngu' ji'i ycu' Ndyosi.)

¹² Nga'aa nda mā chacuayá' cha' xtyucua ngu' bi' ji'i sti ngu' ji'i xtya'a ngu' li' —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'—. ¹³ Ná tso'o laca lo'o nclyu'u mā jua'a. Nga'aa ndaquiya' mā ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, si jua'a culu'u mā ji'i ngu'; lye la ndaquiya' mā ji'i cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o mā. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la cha' cuxi ndu'ni mā —nacu' Jesús ji'i ngu'.

¹⁴ Ngua chaca quiya' ngusi'ya Jesús ji'i quiña'a tsa ñati nu lca'a ji'i cha' caa ngu' cacua la xi.

—Cua'a jyaca lcaa cu'ma ji'i cha' nu ta na' lo'o mā, cha' ca cuayá' ti' mā sca cha' —nacu' Jesús ji'i ngu' li'—. ¹⁵ Ná ntsu'u na ndacu ngu' nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu' —nacu' yu—. Lo'o nchcui' ngu' sca cha', lo'o ndyu'ni ngu' sca cña, jua'a caca cuayá' ti' na si cuxi tyiquee ngu' bi'. ¹⁶ Lcaa mā nu nti' cuna mā, cua'a jyaca tso'o mā ji'i cha' bi' juani —nacu' Jesús ji'i ngu'.

¹⁷ Lo'o ca tiya' la, li' ndyati Jesús ndyaa ne' sca ni'i. Ndyanu nu quiña'a ñati bi' nde liya' ti. Lo'o li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cui' nu nda ca ti yu.

¹⁸ —¿Ha lo'o cu'ma ná ngua cuayá' ti' mā cha' bi'? —nacu' Jesús ji'i ngu' li'—. ¿Ha ná jlo ti' mā cha' si'i na nu cacu na laca nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee na? Ná taca. ¹⁹ Lo'o cacu na sca na, li' tyati bi' nde tyuu tu'ba na, ca ti'i bi' nde ne' na li'; lo'o tsaa na liya' tye lyiji cha' ji'i li' —nacu' Jesús.

Jua'a nchcui' Jesús cha' ca cuayá' ti' na cha' tso'o cacu na lcaa na nu ndacu ñati. ²⁰ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Sca cha' nu nchcui' ñati, sca cha' nu ndyu'ni ñati, jua'a caca cuayá' ti' na si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²¹ Si chañi cha' ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ñati, quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni ñati bi' li': masi culacua cuxi ti' ngu', masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cujuu' ngu' ji'i tya'a ngu', ²² masi ngu' cuaana caca ngu', masi tyacui ti' ngu' ji'i sca na nu ntsu'u ji'i xa' ñati, masi caca lya' ti' ngu' ji'i xa' ñati, masi tucua cha' tyu'u tyiquee ngu', masi suba' tsa cua'ni ngu', masi caca liye' ti' ngu', masi cuentyu tsa caca ngu', masi caca tyixi tsa tu'ba ngu', masi ná cube ti' ngu' tsiya' ti. ²³ Na cua ntsu'u tyiquee ñati ji'i lcaa cha' cuxi bi', bi' cha' ndiya ti' ngu' cua'ni ngu' ji'i. Bi' laca cha' nu ndu'ni cha' ná lubii cresiya ji'i ñati chalyuu.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' ji'i Jesús

²⁴ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa tyijyu' nde loyuu su cuentya quichi Sidón, nde su cuentya quichi Tiro li'. Ngua ti' yu cha'

tyanu yu sca ne' ni'i cuaana ti cajua; pana ná ngua ji'i, cha' yala ti ngujui cha' ji'i ngu' macala ndi'i yu. ²⁵ Lo'o jua'a ntsu'u sca nu cuna'a ngu' quichi bi'; ngua cuayá' ti' mala su ndi'i Jesús, bi' cha' yaa ma' su ndi'i yu. Cua ngusni sca cui'i cuxi ji'i sca nu cuna'a piti, sñi' nu cuna'a bi'; bi' cha' ngutu sti' xtya'a nu piti nde loo Jesús, ²⁶ ngüijña ma' cha' clyu ti' ji'i yu, cha' culo yu cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i sñi', nti' ma'. Cha'cña ji'i ngu' griego nchcui' nu cuna'a bi', cha' ngu' xa' tsu' laca ma', ngu' sirofenicia.

²⁷ —Clyo nda ngu' na cacu sñi' ngu' —nacui Jesús—. Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' ta ngu' ji'i xne' ti —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'.

²⁸ —Chañi cha' jinu'u —nacui nu cuna'a—, pana ntsu'u chacuayá' cacu xne' satya nu ndyalú ne' mesa laja lo'o ndyacu nu sube —nacui ji'i Jesús.

²⁹ —Tso'o nchcui' nu'u —nacui Jesús—. Tso'o ti tyaa nu'u to' tyi juani, cha' cua ndyaca tso'o sñi' nu'u juani —nacui yu ji'i nu cuna'a bi' li'.

³⁰ Ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyalaa to' tyi su ntsiya sñi' lo qui'ña. Li' na'a nu cuna'a cha' cua ndyaca tso'o sñi', nga'aa ntsu'u cui'i cuxi ji'i.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ñati cu'u

³¹ Lo'o li' ndu'u ngu' quichi Tiro, ñaa ngu', nteje tacui ngu' quichi Sidón, nteje tacui ngu' nde Decápolis, la cui' loyuu su nscua tii tya'a quichi. Li' nguxtyuu ngu' yaa nde to' tayu' Galilea. ³² Li' ñaa xi ñati slo Jesús, ñaa lo'o ngu' ji'i sca nu cu'u. Na cu'u jyaca yu, jua'a ná nchca chcui' tso'o yu. Li' nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' sta ya' hique nu quicha bi'. ³³ Ndyaa lo'o Jesús ji'i nu quicha bi' sca se'i cacua ti su ná ndi'i ñati. Li' ndyajo' sne ya' Jesús tyuu jyaca nu quicha bi', ngutu'u hitya sañi' Jesús, cuati ngusta sne ya' lo ltse' nu quicha. ³⁴ Li' nguxña'a Jesús nde cua, lye tsa ñaa xtyi' li'.

—Efata —nacui Jesús ji'i nu quicha bi' li'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'i yu: Tyaala tyuu jyaca nu'u, jua'a nti' ñacu' cha' bi'.)

³⁵ Hora ti ndyaala tyuu jyaca yu li'; nduna tso'o yu, ngua tso'o ltse' yu cha' tso'o ti nda yu cha' lo'o ngu'. ³⁶ Li' ngulo Jesús

cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati ñi'ya ngua ji'i nu quicha bi'. Pana ná nduna ngu'; lye la nguañi cha' bi', masi lye ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i tya'a ngu'. ³⁷ Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' bi'.

—Tso'o tsa ndu'ni yu bi' —nacui ngu'—, lo'o ji'i ngu' nu cu'u jyaca nchca ji'i yu ndu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu'; hasta lo'o nchcui' ngu' quicha bi' chaca quiya' xqui'ya yu, masi ngua cu'u tu'ba ngu'.

8

Nda Jesús na ndyacu jacua mil tya'a ñati

¹ Ngua chaca tsá. Tya tsubi' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' nga'aa ntsu'u na cacu ngu' juani. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Tya'na tsa ti' na' ji'i nu ngu' quiña'a re —nacui—, cha' sna tsá cua nguta'a ngu' lo'o na'. Nga'aa ntsu'u tsiya' ti na cacu ngu' juani. ³ Ná tso'o culo na' cña ji'i ngu' re cha' tyaa ngu' juani, ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu'; nga'aa talo ngu' tya'a ngu' tyucui' cha' tyalaa ngu' to' tyi ngu', cha' jua'a ndi'i xi ngu' nu tyijyu' tsa lija ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁴ —¿Ñi'ya cua'ni na ca nde? —nacui ngu' bi' li'—, cha' ná ndi'i ni sca ñati. Ná caja ñi'ya ta na na cacu ngu' re —nacui nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'.

⁵ —¿Ni lcua tya'a xlyá ntsu'u ji'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o ji'i ya —nacui ngu' ji'i.

⁶ Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' lo yuu. Ndaya' yu ji'i nu cati tya'a xlyá teje' bi', ndya xlyabe ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be yu xlyá bi', nda yu yu'be ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' ji'i. ⁷ Lo'o xi cualya sube ntsu'u ji'i ngu'; bi' cha' lo'o ngulacua Jesús ji'i cualya bi', li' ngulo yu cña cha' tacha ngu' yu'be cualya bi' ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' ji'i.

⁸ Lo'o ndyacu ngu' ji'i, nguaala' tsa ji'i ngu' li'. Lo'o li' nguxuti' ngu' lcaa satya nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ⁹ La cui' tsá bi' cua

ndyacu jacua mil tya'a ñati. Lo'o nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', ¹⁰ li' ndyatí yu ne' yaca ni'i sube lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa yu lo'o ngu' nde su naa Dalmanuta.

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús, nti' ngu'

¹¹ Li' ndyu'u tucua xi ngu' fariseo slo Jesús cha' xu'u ngu' lo'o yu. Ngua ti' ngu' cha' caja ñi'ya chcui' ngu' sca cha' cuxi ji'i yu; bi' cha' ndijña ngu' fariseo bi' ji'i yu cha' culu'u yu sca cha' tlyu ji'i ngu', sca cha' tonu nu tyu'u tucua nde cua chacuayá' ji'i ycuí' Ndyosi. ¹² Li' nda xtyi'i Jesús hasta ca ne' cresiya ji'i.

—Lcaa ñati nu lu'ú nde chalyuu tyempo juani ni, ¿ni cha' laca xcui' na nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' ji'i ycuí' Ni cha' ña'a ngu' ji'i? —nacui' Jesús—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' ná ta ycuí' Ni chacuayá' ña'a ma ni sca cha' tlyu —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹³ Lo'o li' nguxtyanu yu ji'i ngu' fariseo bi'; xa' ndyatí yu ne' yaca ni'i sube ti lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', nteje tacui ngu' lo tayu', ngutu'u ngu' chaca tsu' li'.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scua tiye'

¹⁴ Nguijyaa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' tsaa lo'o ngu' na cacu ngu' tsa bi', sca xlyá teje' ti ntsu'u ji'i ngu' nde ne' yaca ni'i sube. ¹⁵ Lo'o li' nda Jesús chaca cui' lo'o ngu'.

—Tii ti ti' ma tyi'i ma —nacui' yu—, cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu' bi', nu ngu' fariseo lo'o ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes ni.

¹⁶ Cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu' li':

—Xqui'ya cha' ná ntsu'u la xlyá teje' ji'na, bi' cha' nchcui' yu cha' ji'i scua tiye' lo'o na —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

¹⁷ Pana ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca ndube ti' ma cha' ná ntsu'u na cacu ma? —nacui' yu ji'i ngu' bi' li'—. ¿Ha ná jlo ti' ma? ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma? ¿Ha ndyacu' hique ma? —nacui' yu—. ¹⁸ Ntsu'u si'yu cloo ma, ¿ha ná nchca ña'a ma? Ntucua jyaca ma, ¿ha ná nchca

cuna ma? ¿Ha ná ndyi'u ti' ma tsiya' ti? ¹⁹ Nu lo'o ngusa'be na' ca'yu tya'a xlyá teje' ndyacu nu ca'yu mil tya'a ñati bi' ni, ¿ni lcau tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i ma li'? —nacui' Jesús ji'i ngu'.

—Tii tyucuaa tya'a chcubi —nacui' ngu' ji'i.

²⁰ —La cui' jua'a lo'o ngusa'be na' cati tya'a xlyá teje' ndyacu nu jacua mil tya'a ñati bi', ¿ni lcau tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i ma li'? —nacui' yu ji'i ngu'.

—Cati tya'a chcubi —nacui' ngu' ji'i.

²¹ —¿Ha bilya caca cuayá' ti' ma lacua? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ngu' cuityi' ca Betsaida

²² Lo'o li' ndyalaa ngu' ca nde quichi Betsaida. Hora ti ñaa lo'o ngu' quichi ji'i sca nu cuityi' slo Jesús. Ndiñña tsa ngu' ji'i yu cha' sta ya' yu hique nu quicha, ngua ti' ngu'. ²³ Bi' cha' ndaya' Jesús ya' nu cuityi', ndyaa lo'o yu ji'i ca to' quichi. Ngutu'u hitya sañi' Jesús cloo nu quicha, ngusta ya' yu cloo nu cuityi' bi' li'.

—¿Ha cua ña'a nu'u sca na? —nacui' Jesús ji'i nu quicha.

²⁴ Cua ngulane ña'a nu quicha cacua ti li'.

—Cua nchca ña'a na' xi —nacui' nu quicha—. Tsa lyiji tsa tyaca' ña'a na', ñi'ya ña'a yaca ña'a ngu' lo'o ndya'a ngu' —nacui' nu quicha bi' ji'i Jesús.

²⁵ Xa' ngusta ya' Jesús cloo nu quicha bi'. Lo'o nguxña'a tso'o nu quicha chaca quiya', li' cua ngua ña'a tso'o ji'i lcaa ñati; cua ndyaca tso'o cloo li'. ²⁶ Pana ngulo Jesús cña ji'i cha' tyaa to' tyi:

—Ná tsaa nu'u nde lquichi juani, ná cacha' nu'u ji'i ñati na ca nu ngua jinu'u —nacui' Jesús ji'i nu ngua quicha bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycuí' Cristo laca Jesús

²⁷ Tya ndyaa la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' tyuu tya'a quichi sube ti ca loyuu su cuentya Cesarea de Filipo. Laja lo'o ndya'a ngu' tyucuii, li' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—Lo'o nchcui' ñati jna', ¿tilaca laca na', nti' ngu'? —nacui' Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

28 —Ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacui' ngu'—. Xa' la ñati ni, nchcui' ngu' cha' jyo'o cusu' Elías laca nu'u; lo'o xa' la ñati ni, nchcui' ngu' cha' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la laca nu'u.

29 —Lo'o cu'ma ni —nacui' Jesús—, ¿tilaca laca na' nti' ma? —nacui' yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Hora ti nguxacui' Pedro cha' ji'i yu:

—Cristo laca nu'u —nacui' Pedro li'.

30 Ngulo Jesús cña ji'i ngu' li', cha' ná cacha' ngu' cha' bi' ji'i xa' la ñati.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'

31 Lo'o li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ndi'ya:

—Ntsu'u cha' cã quiña'a tsa cha' ti'í nu caca ji'i ycu' na', masi ycu' Ndyosi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Nde loo la chcu' tsa ngu' cuentyu jna'; lo'o nu ngu' cusu', lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó ni, lcaa ngu' bi' chcu' ngu' cha' nu cuiñi laca na'. Lo'o jua'a cujuu ngu' jna' li'; pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'u na' chaca quiya'.

32 Liñi ngulu'u Jesús cha' bi' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; bi' cha' ngusñi Pedro ya' Jesús li', nchcui' lo'o yu cha' ngua ti' cua'a ji'i yu, cha' nga'aa chcu' Jesús jua'a. 33 Li' nguxtyacui Jesús su ndu ti, nxña'a yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; ndacu' yu tsiya' ti cha' nu nchcui' Pedro li'.

—Tyu'utsu' nu'u 'na, Satanás —nacui' yu ji'i Pedro—, cha' nga'aa tacu' loo nu'u cha' 'na. Si'i ñi'ya nu nclacua ti' ycu' Ndyosi nclyacua ti' nu'u juani, sca cha' nu ndya'a tyiquee ñati chalyuu ti nclyacua ti' nu'u —nacui' Jesús ji'i Pedro.

34 Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, lo'o ji'i nu quiña'a tsa ñati nu lca'a ji'i cha' tyaa ngu' slo yu. Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Si ntsu'u ngu' nu chañi cha' nti' ngu' tsaa ngu' lo'o na' —nacui' yu—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' ji'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuu ñati ji'i ngu' bi' cuentya 'na. 35 Chcuna' chalyuu ji'i ngu' si xcui'

nclyacua tsa ti' ngu' ñi'ya caca ji'i ycu' ti ngu'; pana quije chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' si tyaja'a ngu', masi cujuu ñati ji'i ngu' cuentya 'na, xqui'ya cha' nchcui' ngu' cha' tso'o jna' lo'o xa' ñati. 36 Ná tyanu cha' tso'o ji'i ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu nquicha'; lo'o cajaa ngu', li' chcuna' lcaa chalyuu ji'i ngu'. 37 Ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu ji'i ngu'. 38 Caca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o ña'a na' ji'i scaa ñati chalyuu nu ntyuju'u ti' jna', masi tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' tso'o nu nchcui' ti na'. Si xqui'ya na' tyuju'u ti' ngu' bi' slo ngu' cuxi chalyuu juani, masi slo ngu' suba' chalyuu juani, li' caca tyuju'u ti' na' ji'i ngu' bi' nu lo'o cã na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'i ñati. Li' lye tsa ña'a xee caca lo'o tyaa na' chaca quiya' chacuayá' ji'i Sti na'. Cã na' lo'o xcã nu tacati tsa ji'i ycu' Ni, cha' lubii tsiya' ti ngu' xcã bi' —nacui' Jesús ji'i ngu'.

9

1 Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacui' yu—, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu ca cuayá' ti' cha' cua nguxana cha' laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati chalyuu, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu'. Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i Ni lo'o caca Ni loo li'.

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús

2 Lo'o cua ndya'a scuá tsa li' ndu'u Jesús ndyaa; lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan ndyaa lo'o. Jacua tya'a ti ngu' bi' ndyaa ngu' lo xlya ca'ya cua, ná lo'o xa' ñati ndyaa ngu'. Ca bi' laja lo'o na'a ngu' ji'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu. 3 Na'a ngu' cha' ndubi tsa ña'a ste' Jesús, ngati tsa ña'a. Ná nchca ji'i sca ñati chalyuu qui'i ji'i ste' ngu' jua'a, masi jlo tsa ti' ngu' ñi'ya nu tyaati late' ji'i ngu'. 4 Laja lo'o na'a ngu', li' ndu'u tucua jyo'o Elías lo'o jyo'o Moisés, ndu jyo'o bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús. 5 Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Mstru —nacui'—, tso'o tsa cha' ndi'ya ca nde lo'o nu'u. Ta nu'u chacuayá' cuiña ya sna tya'a hcua'ya, tsaca laca su tyi'i

ycui' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías —nacui Pedro ji'i Jesús.

⁶ Ndyutsii tsa Pedro lo'o tya'a ndya'a, bi' cha' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya cha' nu chcu' ngu'. ⁷ Lo'o li' ndu'u tucua sca coo nguxii tyucui ña'a hichu' ngu' su ndu ngu', li' nguañi nchcu' ycu' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca nu sca ti Sñi' na' —nacui Ni—, tyaca'a tsa yu 'na. Cua'a jyaca ma ji'i yu re lo'o chcu' yu lo'o ma.

⁸ Hora ti nguxña'a ngu' su ndu jyo'o bi' tsa, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu nu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu lo'o nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁹ Li' ndu'u ngu' ñaa ngu'. Laja lo'o ngua'ya ngu' lo xlya ca'ya, ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a ngu' lo xlya ca'ya.

—Nu lo'o cajaa ycu' na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati, lo'o li' tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' ma cha' bi' ji'i xa' ñati —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁰ Ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu' yu, masi ndube tsa ti' ngu' ji'i cha' nu nchcu' yu, nu lo'o cua nacui yu cha' tyu'ú ycu' yu chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ¹¹ Li' nchcuane ngu' bi' ji'i Jesús:

—Nu mstru cha' jo'ó bi' ni, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcu' mstru bi', lo'o nacui ngu' cha' clyo ntsu'u cha' caa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya'? —nacui ngu' ji'i Jesús.

¹²⁻¹³ —Chañi, ntsu'u cha' caa jyo'o Elías clyo cha' cua'ni cho'o ji'i lcaa na —nacui Jesús—. Cacha' liñi na' ji'i ma juani cha' cua laca ndyalaa jyo'o Elías bi' nde chalyuu. Lo'o jua'a cua ngua'ni ngu' lo'o yu ñi'ya nu nscua lo quityi cha' caca ji'i —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. La cui' jua'a, cua nscua cha' jna' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, cha' ntsu'u cha' chcube' na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati, lo'o jua'a nscua cha' ntsu'u cha' chcu' ngu' cha' suba' jna'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca yu cuañi' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

¹⁴ Xa' ndyalaa ngu' su ndi'i nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús chaca quiya'. Cua ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo ngu', jua'a ndu xi mstru cha' jo'ó lo'o ngu'; nxlyú

mstru bi' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús. ¹⁵ Ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' ji'i Jesús liyya. Nxna ngu' slo yu cha' chcu' ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ —¿Ñi'ya cha' nchcu' ma lo'o ngu' jua? —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

¹⁷ Li' hora ti nguxana nchcu' sca ñati nu ndu laja ngu' bi':

—Mstru —nacui ji'i Jesús—, na cua yaa lo'o na' ji'i sñi' na' slo nu'u. Na cu'u yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi ji'i yu. ¹⁸ Lcaa se'i su nxalú cui'i cuxi bi' ji'i yu nclýu yu, li' ndyu'u ngo' tu'ba yu; lye ndyacu la'ya yu, lo'o li' lye ndyaca yaca cuaña' yu. Lo'o jua'a cua ndijña na' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u jua si tyaja'a ngu' cha' culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i nu quicha re. Pana ná ngua ji'i ngu' —nacui sti nu quicha bi' li'.

¹⁹ —Ná jlya ti' cu'ma tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya ji'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' ji'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma ji'i nu quicha jua slo na' juani.

²⁰ Li' ñaa lo'o ngu' ji'i nu quicha slo Jesús. Nu lo'o na'a cui'i cuxi bi' ji'i Jesús, hora ti nguxalú ji'i nu quicha bi'; nclýu lo yuu, nxasu, nxasu, ntyucua ngo' tu'ba li'.

²¹ Nchcuane Jesús ji'i sti nu quicha li':

—¿Ni jacua' nguxana quicha bi'? —nacui Jesús.

—Tya lo'o cuañi' yu, tya li' ngusñi quicha bi' ji'i yu —nacui sti nu quicha bi'—.

²² Tyuu tsa quiya' cua nguxlyú bi' ji'i yu lo quii', nguxtyú ji'i yu lo hitya cha' ngua ti' cui'i cha' cujuui ji'i yu. Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya, cua'ni nu'u sca cha' tso'o, cua'ni nu'u jo'o ji'i yu si nchca jinu'u —nacui sti nu quicha bi' ji'i Jesús.

²³ —¿Ni cha' laca nacui nu'u 'na jua'a, si nchca 'na? —nacui Jesús ji'i—. Lcaa lo cña nchca ji'i sca ñati nu jlya ti' ji'i ycu' Ndyosi —nacui.

²⁴ Hora ti nchcu' sti nu quicha bi' li':

—Jlya ti' na' jinu'u —nacui—, xtyucua nu'u 'na cha' jlya la ti' na' jinu'u hora nu lo'o nga'aa jlya tso'o ti' na' —nacui ji'i Jesús.

²⁵ Lo'o na'a Jesús cha' quiña'a la ñati cua tyu'u ti'i ti ngu' slo, li' ngulo yu cña ji'i cui'i cuxi bi':

—Cui'i cuxi nu'u ni, la cui' nu'u laca nu ngua'ni cu'u ji'i nu quicha re —nacui Jesús—. Culo na' cña jinu'u juani cha' tyu'u nu'u ji'i yu cuañi' re. Nga'aa xlyú nu'u ji'i yu tsiya' ti —nacui Jesús ji'i cui'i cuxi.

²⁶ Ngua'ni bi' cha' cui' ngusi'ya nu quicha, xa' lye tsa nguxalú cui'i ji'i nu quicha bi' lo'o ndu'u cui'i ji'i li'. Nclýú nu quicha bi', ntsiya nguliji ti'. Cua quiña'a tsa ngu' na'a ji'i.

—Cua ngujuui yu —nacui ngu' li'.

²⁷ Li' ngusñi Jesús ya' nu quicha bi', nguxatu Jesús ji'i. Ndatu nu quicha bi', cha' ngua tso'o hora ti.

²⁸ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu nde ne' ni'i. Li' nchcui' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o yu su ntucua ycu'i ti ngu'.

—¿Ni cha' ná ngua ji'i ya culo ya ji'i cui'i nu ntsu'u ji'i nu quicha bi'? —nacui ngu' ji'i Jesús.

²⁹ —Sca lo ti cui'i cuxi laca bi' —nacui Jesús—. Ná nchca ji'i mā culo mā ji'i sca cui'i jua'a, si ná jña mā chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaan ycu'i'

³⁰ Lo'o li' ndu'u ngu' bi' quichi bi', nteje tacui ngu' tyuu tya'a quichi loyuu su cuentya Galilea bi'. Ná nti' Jesús cha' caca cha' ji'i ngu' quichi bi', cha' nteje tacui ycu'i yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, ³¹ cha' nti' Jesús culu'u la ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i laja lo'o ndyaa ycu'i ti ngu'.

—Ntsu'u sca ñati nu cuju'i cresiya 'na ji'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cujuui ngu' bi' jna' li'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa tya lo'o cua ndyujui ngu' 'na, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacui Jesús.

³² Ná ngua cuayá' ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ñi'ya cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; pana ná ndacha' ngu' ji'i yu ñi'ya nu nti' ñacu'i cha' nu nda yu, cha' ntsii ngu' chcu'i ngu' lo'o yu li'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycu'i' ca ngu'

³³ Lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichi Capernaum, ndyatí ngu' ne' sca ni'i. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—¿Ni cha' nchcui' mā lo'o tya'a mā ca tyucui bi' tsa? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁴ Ná ntaja'a ngu' cacha' ngu' ji'i yu ñi'ya cha' nu cua nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' tyucui, cha' ntyuju'u ti' ngu'. Tyempo bi' cua nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' si ndulo la cha' ji'i tsaca tya'a ndyaa ngu'. ³⁵ Li' ndyaca'a Jesús, xa' nchcui' yu lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ñati nu nti' caca loo la ji'i tya'a ngu' ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña sube ti cha' xtyucua ji'i tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni sca msu cña ji'i xu'na —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' ndu'u Jesús sca la'a ti, ñaa lo'o ji'i sca nu sube slo ngu'. Li' nguxatu yu ji'i nu piti bi' nde loo su ndi'i ngu'. Laja lo'o ngütyi Jesús ji'i nu piti bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya'.

³⁷ —Lo'o xtyucua mā ji'i sca ñati ñi'ya laca nu piti re xqui'ya na', la cui' jua'a na nxyucua mā 'na laca —nacui Jesús—. Lo'o jua'a, lo'o ndu'ni mā cña 'na, la cui' jua'a ndu'ni mā cña ji'i ycu'i Ni nu cua nda 'na lijyaa nde chalyuu —nacui Jesús.

Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ngu' lo'o na si ná nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na

³⁸ —Mstru —nacui Juan ji'i Jesús—, cua na'a ya ji'i chaca ñati nu ngulo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati. Ndu'ni yu cña bi' chacuayá' jinu'u, nacui yu, pana ná ndyaca tsa'a yu lo'o cua. Bi' cha' ngua ti' ya cua'a ya ji'i yu, cha' ná culo yu ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati —nacui Juan.

³⁹ —Ná cua'a mā ji'i —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ñati nu cua'ni sca cha' tlyu chacuayá' jna' nacui ngu', nga'aa ca chcu'i ñati bi' cha' cuxi jna' nde loo la. ⁴⁰ Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ñati lo'o na si si'i na nxuu tya'a ngu' lo'o na. ⁴¹ Chañi cha' nu chcu'i na' lo'o cu'ma juani: si ta laja ti cua ña'a ca ñati masi sca tasa ti hitya co'o mā xqui'ya cha' ñati ji'i Cristo laca mā, nde loo la tyacua cha' tso'o ji'i ñati bi'.

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la ji'na

⁴² 'Ná tso'o culu'u sca ñati tyucui cuxi ji'i ñati nu jlya ti' 'na ñi'ya jlya ti' nu sube —nacui Jesús—. Tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane yu cuxi bi', li' xtyú ngu'

ji'i yu lo hitya tyujo'o. ⁴³ Nga'a cha' xtyanu mā tsiya' ti ji'i sca cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā ji'i, masi ndulo tsa cha' bi' ji'i mā, nti' mā, ñi'ya si laca ya' mā. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā, masi ná lo'o cha' cuxi nu ndulo tsa ji'i mā nquicha', cha' li' ná tyalaa mā su cuxi tsa ca bilyaa. Ná ntsu'u cha' tye cha' ndyaqui quii' ca bi', tsa cu' ti ndyaqui. ⁴⁴ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqui quii' tsiya' ti. ⁴⁵ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' mā ji'i sca cha' cuxi nu ndyu'ni mā, masi ndulo tsa cha' bi' ji'i mā nti' mā, ñi'ya si laca quiya' mā, nga'a cha' xtyanu mā tsiya' ti ji'i. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi', cha' li' ná tyalaa mā su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁶ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqui quii' tsiya' ti. ⁴⁷ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' mā sca cha' cuxi nu ña'a mā ji'i, nga'a cha' xtyanu mā ji'i cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si na culo mā ji'i ycu' cloo mā. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu ndulo tsa ji'i mā nquicha', cha' li' ná tyalaa mā su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁸ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqui quii' tsiya' ti.

⁴⁹ 'Xñi ycu' Ndyosi lcaa msta nu tyucui tyiquee ngu' sta ngu' cha' tyaqui cuentya ji'i ycu' Ni. Lo'o xi teje' sta ngu' lo msta bi'. Lo'o jua'a xñi ycu' Ndyosi cha' ji'i cua ña'a ca ñati nu talo lo'o tyacua cha' ti' ji'i ngu'. ⁵⁰ Tso'o tsa teje', ndu'nijo'o tsa ji'na, pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u ji'i, li' nga'aa cua'nijo'o ji'na, cha' nga'aa caca cñi' bi' chaca quiya'. Lo'o lcaa cu'ma ni, ñi'ya laca teje' laca mā; tso'o tsa cña ndu'ni teje' lo'o sca na cacu na, jua'a tso'o tsa cña cua'ni mā laja ñati chalyuu si tso'o ti tyi'i mā lo'o tya'a mā.

10

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús quichi Capernaum bi', ndyaa tyijyu' ca xa' quichi nu ntsu'u su cuentya Judea lo'o xa' la quichi nde chaca tsu' sta'a Jordán. Ca bi' ndyu'u ti'i quiña'a

tsa ñati slo yu. Nclyu'u Jesús ji'i ngu' li', ñi'ya nu nclu'u ti yu ji'i ñati nde lcaa quichi su ndya'a yu. ² Li' ndyalaa xi ngu' fariseo slo yu cha' ngua ti' ngu' bi' tyijiloo ngu' ji'i Jesús. Li' nchcuane ngu' ji'i yu:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'na, cha' xtyanu sca ñati ji'i clyo'o yu? —nacu' ngu' bi' ji'i Jesús.

³ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—¿Ni cña ngulo jyo'o Moisés ji'i mā cua sa'ni la lacua? —nacu' Jesús ji'i ngu'.

⁴ —Nda jyo'o Moisés chacuayá' ji'i ngu' qui'yu tya'a na cha' culo quityi cha' xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu' tsiya' ti. Nu lo'o ndu'u quityi ji'i nu qui'yu, ndye cha' clyo'o ngu' tsiya' ti; nga'aa ntsu'u cha' clyo'o ngu' bi' li' —nacu' ngu' ji'i Jesús.

⁵ Nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Xqui'ya cu'ma nguscua jyo'o Moisés cha' bi', cha' ná ndaquiya' mā tsiya' ti cha' ji'i ycu' Ndyosi —nacu' Jesús—. ⁶ Pana nu lo'o nguxana ntucua quiya' chalyuu, nu lo'o ngüiná ycu' Ndyosi lcaa lo na, ná ngua'ni ycu' Ndyosi jua'a. “Ngüiná Ni ji'i ñati; ngüiná Ni ji'i sca nu qui'yu, lo'o jua'a ji'i sca nu cuna'a ngüiná Ni”, nacu' quityi ji'i ycu' Ndyosi. ⁷ “Bi cha' lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu, li' tyu'utsu' yu to' tyi sti xtya'a yu, cha' tyi'i yu lo'o clyo'o yu, ⁸ cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu' li'.” Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cha' cua laca ji'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. ⁹ Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycu' Ndyosi cha' clyo'o ji'i ngu' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

¹⁰ Lo'o ndyaa Jesús ne' ni'i ji'i ngu', li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cuentya ji'i cha' nu nda ca ti yu lo'o ngu'.

¹¹ Nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu ji'i clyo'o yu, cha' li' taca caja clyo'o yu lo'o chaca nu cuna'a nti' yu, cha' cuxi ndyu'ni yu lo'o nu chaca ñati bi' —nacu' Jesús—.

¹² Lo'o jua'a sca nu cuna'a nu culo quityi cha' xtyanu ji'i clyo'o, cha' li' taca caja clyo'o lo'o chaca nu qui'yu nti', la cui' ti cha' cuxi ndyu'ni bi' lo'o nu chaca ñati bi' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Ngulacua Jesús ji'i nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' ji'i tyuu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycuí' Jesús hique nu sube bi'. Pana ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i ngu', cha' ná cãã lo'o ngu' ji'i nu sube. ¹⁴ Lo'o na'a Jesús ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ná ndiya ti' yu cha' ndyu'ni ngu' jua'a:

—Ta mā chacuayá' ji'i nu sube cha' cãã ngu' ca slo na' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ná cua'a mā chacuayá' ji'i nu sube bi', cha' cãã ngu' slo na'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube ji'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati ji'i ycuí' Ndyosi, nu lo'o laca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. ¹⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' —nacui—, cha' ná caca tyatí ngu' cha' ji'i ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu', si ná tyucui ti' tyiquee ngu' ñi'ya nu ntsu'u tyiquee sca nu sube.

¹⁶ Lo'o li' ndyala' Jesús ji'i nu sube bi', ngulacua yu ji'i nu sube lo'o ngusta ya' yu hique ngu'.

Nchcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁷ Tya ndyaa la Jesús tyucui bi', lo'o li' nxna sca nu qui'yu lija lca'a ji'i Jesús. Ndyatu sti' slo Jesús li'.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacui ji'i Jesús—. Cacha' nu'u jna', ¿na laca cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacui yu.

¹⁸ —¿Ni cha' laca nti' nu'u cha' ñati tso'o laca na'? —nacui Jesús ji'i li'—. Sca ti ycuí' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni —nacui—. ¹⁹ Jlo ti' nu'u lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'i ñati cua sa'ni la: “Ná cujuu mā ji'i tya'a ñati mā; ná cua'ni mā cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati; ná cuaana mā cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati mā; ná chcuí' mā cuentyu ji'i tya'a ñati mā; ná cua'ni mā ngana ji'i tya'a ñati mā cuaana ti; lo'o jua'a, cua'ni tlyu mā ji'i sti mā, ji'i xtya'a mā, taquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' ngu' bi'”.

²⁰ —Mstru —nacui nu qui'yu bi' li'—, tya cuañi' na' ndaquiya' na' lcaa cña bi'; lcaa yija ndaquiya' na' ji'i cha' bi'.

²¹ Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i nu qui'yu bi'. Xa' nchcui' yu lo'o li':

—Sca ti cña lyiji cua'ni nu'u —nacui Jesús ji'i—. Yaa clyu cujuu' nu'u lcaa cha' tso'o nu

ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi ta nu'u ji'i ngu' ti'i li'; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Li' xa' tyaa nu'u ca slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o, xa' ña'a ngulacua ti' li'; xñi'i tsa ti' cha' culiya' tsa nu qui'yu bi'. Ndu'u ndyaa li'.

²³ Nguxtyacui Jesús nxña'a ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'.

—Tucui tsa caca cha' tyalaa ngu' culiya' ca su laca ycuí' Ndyosi loo —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

²⁴ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu li', cha' nchcui' yu jua'a cha' ji'i ngu' culiya'. Bi' cha' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Cu'ma ngu' cuañi' —nacui Jesús—, tucui tsa caca cha' caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu', si tiji' tsa ti' ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycuí' ca ngu'. ²⁵ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya sca camello. Lasa la cha' bi', tucui la tyatí sca ngu' culiya' cha' ji'i ycuí' Ndyosi cha' caca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i yu.

²⁶ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi' ndube tsa ti' ngu' li'.

—¿Tilaca taca ji'i clyaa ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu lacua, cha' tyalaa ca slo ycuí' Ndyosi? —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

²⁷ Lo'o ngua tii Jesús ñi'ya nu nclyacua ti' ngu', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ñati chalyuu; pana ycuí' Ndyosi ni, nchca ji'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacui Jesús ji'i ngu'.

²⁸ Nchcui' Pedro lo'o li':

—Lo'o cuare ni, cua nguxtyanu ya ji'i lcaa na nu ntsu'u ji'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacui nu'u cha' cua'ni ya —nacui Pedro ji'i Jesús.

²⁹ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacui Jesús—, cha' cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' tsaa tyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jna', lo'o jua'a nguxtyanu ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' ji'i ngu' bi' jua'a ti. Masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu' masi qui'yu masi cuna'a, masi xtya'a ngu', masi sti ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u ji'i ngu', masi tyanu lcaa cha' bi', ³⁰ pana la

cui' chalyuu juani xa' caja quiña'a la cha' ji'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' ji'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. Caja su caca tyi ngu', caja nu caca tya'a ngula ngu', caja nu caca xtya'a ngu', caja nu caca sñi' ngu', caja yuu su cua'ni ngu' cña; hasta sca siyento tsa lo cua cha' bi' caja ji'i ngu'. Lo'o la cui' jua'a tyacua cha' ti'i ji'i ngu', pana ca nde loo la caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'. ³¹ Nde loo la caca ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; nde chu' la tyanu ngu' nu ndu'u tucua clyo —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'.

³² Xa' ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndyaa Jesús lo'o nu ngu' tya'a ndya'a yu tyucuii tsa ngu' nde Jerusalén. Nde loo ndyaa ycu' Jesús. Lye tsa ngulacua ti' ngu' tya'a ndya'a yu, jua'a nu xa' la ñati nu ndya'a lca'a ji'i ngu', ntsii tsa ngu'. Ndyaa lo'o Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaatsu' ngu' sca la'a ti cha' chcu' Jesús lo'o ngu' bi' ñi'ya cha' nu caca ji'i ycu' yu nde loo la.

³³ —Cua'a jyaca ma —nacu' Jesús ji'i ngu' bi' li'—, cua ngusñi na tyucuii nde ca'ya juani cha' tsa na Jerusalén. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' tsa lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru cha' jo'ó. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li'. Chcu' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, lo'o jua'a xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. Li' tsa lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo ji'i lcaa na. ³⁴ Li' xtyí lo'o ngu' bi' 'na, tyu'u hitya sañi' ngu' bi' loo na', quiji' ngu' bi' 'na lo'o reta. Li' cuji' ca'a ngu' bi' 'na lo'o crusi cha' cajaa na'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'u na' chaca quiya'.

Ndijña Jacobo lo'o Juan sca cha' tso'o ji'i Jesús

³⁵ Lo'o li' ñaa Jacobo lo'o Juan tya'a slo Jesús. Sñi' Zebedeo laca ngu' bi'.

—Mstru —nacu' ngu'—, tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ntsu'u sca cha' nu nti' ya cha' cua'ni nu'u cuentya ji'i ya —nacu' ngu' ji'i Jesús.

³⁶ —¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' cuentya ji'i ma? —nacu' Jesús ji'i ngu' li'.

³⁷ —Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' ji'i ya cha' stu'ba ti tyaca'a ya

lo'o nu'u ca su tlyu su xee tsa, ca su caca nu'u loo nde loo la —nacu' ngu' bi'—. Tsaca ya tyaca'a ya la'a tsu' cui' su ntucua nu'u, chaca ya tyaca'a ya la'a tsu' coca jinu'u.

³⁸ —Ná jlo ti' ma ñi'ya cha' ndijña ma 'na juani —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha taca ji'i ma cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o na'? ¿Ha talo ma si xcube' ngu' ji'i ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na nu lo'o cujuu' ngu' 'na?

³⁹ —Taca ji'i ya —nacu' ngu' ji'i Jesús li'.

—Chañi cha' lo'o cu'ma nga'a cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o ycu' na' —nacu' Jesús—. Chañi cha' chcube' ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na. ⁴⁰ Pana, nu tyaca'a ma la'a tsu' cui' 'na, nu tyaca'a ma la'a tsu' coca 'na ni, ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' ta na' su tyaca'a ñati ca ndacua. Cua laca ngusubi ycu' Ni ji'i ñati nu tyaca'a nde sii' na' tyempo bi' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

⁴¹ Nu xa' la tii tya'a ngu' nu ndya'a lo'o Jesús ni, lo'o ngua tii ngu' ñi'ya cha' laca nu ngüijña Jacobo lo'o Juan ji'i Jesús, chi' tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ngu' bi' li'. ⁴² Pana nchcui' Jesús lo'o ca ta'a ngu' sca tyempo ti:

—Jlo ti' ma cha' nu ngu' nu laca loo ji'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacu' Jesús—. Lye tsa nclyo ngu' bi' cña ji'i ngu' ca quichi tyi ngu'. ⁴³ Pana nu cu'ma ni, ná tso'o cua'ni ma jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua ma ji'i tya'a ñati ma, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni ma, si cua nti' ma cha' caca ma loo ji'i ngu' bi'. ⁴⁴ Lo'o jua'a si nti' ma cha' ndulo la cha' ji'i ma cuentya ji'i ngu' tya'a ma, ntsu'u cha' cua'ni ma ñi'ya si laca ma msu ji'i tya'a ñati ma, masi ná lo'o caya'.

⁴⁵ Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycu' na' laca na' msu ji'i ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i quiña'a tsa ñati li' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i Bartimeo nu cuityi'

⁴⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús ca quichi Jericó. Nteje tacui ngu' cla'be quichi bi'. Nu lo'o cua tyaa ti Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, li' quiña'a tsa ñati ndyaa lo'o ngu' bi'.

Jua'a ngua li', to' tyucuii nga'a sca nu cuityi' nu naa Bartimeo, ndijña msta ji'i ngu' nu lijya bi'. Sñi' Timeo laca nu quicha bi'. ⁴⁷ Nu lo'o ngua tii yu quicha bi', cha' lijya ycu' Jesús Nazaret, cuii ngusi'ya ji'i Jesús li':

—Jesús, ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacui nu quicha bi' ji'i Jesús.

⁴⁸ Tyuu tya'a ñati ngua ti' cua'a ngu' ji'i nu quicha bi', cha' cuaana ti tyaca'a, ngua ti' ngu'; pana ná ntaja'a nu quicha bi', cuii la nxi'ya li':

—Cusu', ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui nu quicha—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁹ Li' ndatu Jesús, se'i ti ndu yu li'.

—Ñacui mā ji'i yu cha' caa yu ca nde —nacui Jesús.

Li' nacui ngu' ji'i nu cuityi' cha' tsaa ca slo Jesús.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u juani —nacui ngu' ji'i nu quicha bi'—. Tyatu nu'u, yaa clya nu'u slo La Jesús jua —nacui ngu'.

⁵⁰ Li' ngulo nu quicha pleee ji'i, nxyanu ji'i. Hora ti ndyatu ngusna ndyaa slo Jesús.

⁵¹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu quicha bi':

—¿Na laca nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacui yu ji'i.

—Mstru —nacui nu cuityi'—, cua'ni nu'u jo'o 'na, cha' xa' tyaca' tso'o xee cloo na' ña'a na' chaca quiya' —nacui ji'i Jesús.

⁵² —Tso'o —nacui Jesús ji'i—, tyaa nu'u to' tyi juani. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' cua ndyaca tso'o cloo nu'u.

Hora ti ngua tso'o cloo nu cuityi' bi', na'a chaca quiya'. Li' ndu'u lca'a ji'i Jesús tyucuii.

11

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Ca tiya' la ndyalaa ngu' cacua ti to' quichi Jerusalén su ndi'i tucua tya'a quichi sube ti nde sii' ca'ya Olivos. Betfagé lo'o Betania naa quichi sube bi'. Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

² —Yaa mā ca quichi sube ti ndacua ti —nacui—. Lo'o tyalaa mā to' quichi bi', hora ti ña'a mā ndu sca huru ndyaaca' nu bilya tyucua ngu' chu'. Sati' mā ji'i, cha'

tyaa lo'o mā ji'i ca nde. ³ Si ntsu'u ngu' nu cach'a' ji'i mā ni cha' laca ndyu'ni mā jua'a, li' ñacui mā ji'i ngu' bi': “Ntsu'u cña nu cua'ni huru re cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na. Hora ti tyaa lo'o ya ji'i ni' chaca quiya'.” Jua'a ñacui mā ji'i ngu' bi' li'.

⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' quichi sube ti bi'; nquiye huru ji'i ngu' su ndu to' calle, ndyaaca' ni' nde toni'i ji'i ngu'. Lo'o ngusati' ngu' ji'i ni', ⁵ li' nchcui' sca ñati nu ndu cacua ti lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ngusati' mā ji'i huru jua? —nacui yu ji'i ngu'.

⁶ Ndacha' ngu' ji'i yu bi' ñi'ya cña nu ngulo Jesús ji'i ngu' cha' chcu' ngu' lo'o. Li' nda yu chacuayá' cha' tsaa ngu' lo'o huru. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i huru slo Jesús li'. Ngusta ngu' camxa ji'i ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni', ndyaa tucua Jesús hichu' li'. ⁸ Lo'o jua'a ngusta ngu' xa' late' lo yuu tyucuii bi', jua'a ndyaa ngu' ngusi'yu ngu' sta' yaca cha' sta ngu' laca' lo yuu, cha' ca tso'o ña'a tyucuii su tyeje tacui huru lo'o Jesús.

⁹ Ngusi'ya ngu' nu ndyaa nde loo Jesús, ngusi'ya ngu' nu lijya nde chu'; lye tsa ndyu'ni chi ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'—. Culacua ycu' Ni ji'i nu qui'yu re nu lijya lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'—. ¹⁰ Tso'o tsa si cua'ni tlyu na ji'i yu re, cha' cua ngulala ti cha' caca ycu' Ndyosi loo ca nde. Li' caca ñi'ya nu ngua lo'o ngua jyo'o cusu' David loo cua sa'ni la —nacui ngu'—. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui ngu'.

¹¹ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi Jerusalén, ndyati ngu' to' lo'o ji'i quichi bi'. Hora ti ndyaa na'a Jesús ne' laa tonu cajua li'. Na'a yu ji'i lcaa lo na nu ntucua cajua, lo'o li' nguxtyuu yu ñaa yu nde quichi Betania chaca quiya' lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' ngusii tsa li'.

Ngusta Jesús yabe' ji'i sca yaca quityi nu ná lo'o si'yu

¹² Lo'o nguxee chaca tsa li' ndu'u ngu' quichi Betania. Cuati ntyute' tsa Jesús li'.

¹³ Na'a yu cua tyijyu' xi su ndu sca yaca quityi nu ntsu'u laca' ji'i. Ndyaa na'a yu

si ntsu'u si'yu lo, pana laca' ti ntsu'u, ná ntsu'u si'yu lo bi' tsiya' ti, cha' tya lyiji tyalaa tyempo tyu'u si'yu lo yaca bi'.

¹⁴ —Nga'aa cacu ngu' tsiya' ti si'yu nu tyu'u lo yaca cua —nacui Jesús li'.

Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ni, ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu ji'i yaca bi'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹⁵ Tya ndyaa la ngu' xi, ndyalaa ngu' quichi Jerusalén. Li' ndyatí Jesús ndyaa ne' laa tonu jua, nguxana yu ngulo'o yu ji'i ngu' nu ndujui' yu'ba cajua; lo'o ji'i ngu' nu ndyi'ya yu'ba bi', ngulo'o yu ji'i ngu' bi'. Lo'o nu ngu' nu nchcutsa'a cñi ji'i ñati ni, nguxasu yu mesa ji'i ngu' bi', jua'a nguxasu yu yaca xlya ji'i ngu' nu ndujui' paloma.

¹⁶ Ná nda Jesús chacuayá' tyeje tacui ngu' lo'o yu'ba ji'i ngu' ca ne' laa tonu bi'. ¹⁷ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' jua:

—Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i laa re: “Ni'i su caca chcu' lcaa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a ñacui ngu' cha' ji'i ni'i 'na, nacui Ni”. Jua'a nscua lo quityi —nacui Jesús li'—, pana juani, cua ngua'ni mā cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁸ Ndyuna sti jo'ó nu laca loo cha' bi', jua'a ndyuna mstru cha' jo'ó. Na'a ngu' cha' quiña'a tsa ñati ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nclyu'u Jesús ji'i ngu', bi' cha' ntsii nu ngu' tlyu bi' si caca tlyu la Jesús; ngua ti' nu ngu' tlyu bi' si caja ñi'ya caca cujuu ngu' ji'i Jesús li'. ¹⁹ Lo'o cua ngusii tsa, li' ñaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Ná ndyanu ngu' nde quichi tlyu bi' talya.

Ngüityi yaca quityi bi'

²⁰ Nguxee chaca tsa, li' xa' nteje tacui ngu' cacua ti su ndu yaca quityi bi'. Cua ngüityi tsiya' ti yaca bi', tyucui ña'a lo'o quiche suu ngüityi. ²¹ Li' ntsu'u ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús ji'i yaca bi' tya la caa.

—Mstru, ña'a xi ca nde ña'a —nacui Pedro ji'i Jesús—. Cua ngüityi yaca quityi nu ngusta nu'u yabe' ji'i.

²² —Nga'a cha' jlya ti' mā ji'i ycu' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. ²³ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani, cha' si chcu' mā lo'o ca'ya re: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacui mā, jua'a

cua'ni ycu' Ni lo'o ca'ya bi'. Jua'a caca si chañi ji'i mā cha' jlya ti' mā cha' caca sca cha' nu jña mā ji'i Ni, pana si ná jlya ti' mā cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi, ná caca bi' li'. ²⁴ Lo'o jua'a lcaa lo cha' nu ndijña mā ji'i ycu' Ni laja lo'o nchcui' mā lo'o Ni, chañi cha' ta ycu' Ni cha' bi' ji'i mā, si chañi cha' jlya ti' mā ji'i Ni. ²⁵ La cui' jua'a, lcaa quiya' nu lo'o ndu mā cha' chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi, ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' mā ji'i tya'a ñati mā, si ntsu'u cha' ngusu'ba ñasi' ngu' ji'i mā. Li' ycu' Ndyosi Sti mā nu ntucua nde cua, caca ji'i Ni cua'ni clyu ti' Ni ji'i mā ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā. ²⁶ Pana ná cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi Sti mā ji'i mā ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā, si ná lo'o cua'ni clyu ti' mā ji'i tya'a ñati mā.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi

²⁷ Li' xa' ndyalaa ngu' nde Jerusalén. Xa' ndyatí Jesús ndyaa xi ne' laa tonu jua. Na'a sti jo'ó tlyu ji'i yu, lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' nu laca loo ji'i quichi, na'a ngu' ji'i yu. Li' ndyu'u ti'i ngu' slo yu.

²⁸ —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña nu ndyu'ni nu'u? —nacui ngu' ji'i Jesús—. ¿Tilaca laca nu ngulo cña jinu'u? —nacui ngu'.

²⁹ —Lo'o jua'a na', xcuaane na' sca cha' ji'i cu'ma —nacui Jesús li'—. Xacui mā cha' bi' 'na, lo'o li' cacha' na' ji'i mā tilaca laca nu nda chacuayá' 'na —nacui yu—. ³⁰ Ndi'ya laca cha' bi': ¿Tilaca laca nu ngulo cña ji'i jyo'o Juan cha' tyucuatya yu ji'i ngu'? ¿Ha ycu' Ndyosi nda chacuayá' ji'i Juan bi' li- jya? ¿Ha ñati chalyuu ti nda chacuayá' ji'i yu? Cacha' liñi cu'ma jna' —nacui Jesús ji'i ngu'.

³¹ Li' cuaana ti nchcui' nu ngu' tlyu bi' lo'o tya'a ngu':

—Si ñacui na cha' ycu' Ndyosi ngulo cña ji'i jyo'o Juan bi', li' xacui yu cha' ji'i cua: “¿Ni cha' laca ná ndaquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' yu lacua?” ³² ¿Ha tso'o la ñacui na cha' ñati chalyuu ti ngulo cña ji'i Juan? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Na cua ntsii nu ngu' nu laca loo bi' ña'a ji'i lcaa ngu' nu ndi'i quichi bi'. Jlo ti' nu ngu' tlyu bi' cha' lcaa ngu' bi' cua ngusñi

ngu' cha' ji'i jyo'o Juan cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ngua.

³³ —Ná jlo ti' ya —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús—. Lo'o jua'a na' ni, ná cacha' na' ji'i mā tilaca laca nu ngulo cña 'na cha' cua'ni na' cña nu ndyu'ni na' —nacui yu ji'i nu ngu' tlyu bi'.

12

Cuii ji'i msu xña'a

¹ Lo'o li' nguxana Jesús nda yu sca cuii lo'o nu ngu' tlyu nu ndu cacua ti slo yu:

—Ntsu'u sca ñati, ndi'i xi tyu tya'a yaca si'yu losu' tyixi ji'i nu cua ndyataa yu. Ngüñá yu sca lo'o chu' yaca bi'. Li' ngulu yu sca pilya tlyu ne' quee su tyatá si'yu, cha' tyu'u hitya tyixi ji'i si'yu bi'. Lo'o jua'a ngüñá yu sca ni'i su tyi'i ngu' cua ji'i yaca si'yu bi'.

'Li' nda yu ne' lo'o su ndu yaca bi' ngüijña xa' la ñati. Tsa cla'be ti si'yu nu tyu'u lo yaca bi' caja ji'i ycu' li'. Li' ndu'u yu ndyaa yu xa' quichi tyijyu' la. ² Lo'o ndyalaa co' nu nga'a cha' cumi si'yu losu' bi', li' ngulo yu cña ji'i msu ji'i cha' tsaa slo ñati bi', tsaa squi'ya xi si'yu losu' tyixi nu nga'a cha' tyacua ji'i ycu'. ³ Hora ti ntejeya' ngu' nu ndu loo cña bi' ji'i msu nu ndyalaa ca ti, ngujui' ngu' ji'i; ná nda ngu' ni sca ti si'yu losu' cacu xu'na cña bi'. ⁴ Xa' ngulo xu'na cña ji'i chaca msu cha' tsaa na'a msu bi' ji'i yaca si'yu ji'i yu. Chaca quiya' ngua'ni lya' tsa ti' ngu' bi' ji'i msu nu ndyala slo ngu'. Ngujui' ndacu' ngu' scua' hique msu bi', lo'o jua'a ngu' quee ji'i. ⁵ Xa' ngulo xu'na bi' cña ji'i chaca msu, lo'o li' ndyujui ngu' ji'i nu msu bi'. Tyu tya'a msu cua nda xu'na cña ji'i cha' tsaa squi'ya ngu' si'yu losu' bi', pana ngua'ni lya' tsa ti' nu ñati bi' ji'i ca ta'a msu nu ndyaa slo ngu'. Ntsu'u msu bi' ñaa ngujui' ti ngu' ji'i, lo'o jua'a ntsu'u nu ndyujui ngu' ji'i tsiya' ti.

⁶ Chaca tya ñati ndyanu ji'i xu'na cña bi', sca sñi' yu nu tyaca'a tsa ji'i yu laca bi'. Li' nda xu'na cña ji'i sñi' ycu' ca cha' tsaa na'a ji'i nu ngu' nu lya' ti' bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' ji'i sñi' na’”, ngua ti' xu'na bi'. ⁷ Pana lo'o na'a nu ngu' nu lya' ti' bi' ji'i sñi' ycu' xu'na cña bi', li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Nu jua caca

xu'na yaca re nde loo la”, nacui ngu' ji'i tya'a ngu'. “Tso'o la si ca ta'a na cujuu cly na ji'i yu, cha' tyanu yaca re cuentya ji'na tsiya' ti”, nacui ngu'. ⁸ Li' ngusñi ngu' bi' ji'i sñi' xu'na cña bi', ndyujui ngu' bi' ji'i; nguxcuāa ngu' ji'i jyo'o bi' ca chu' lo'o.

⁹ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu', nchcuane yu sca cha' ji'i ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni xu'na cña bi' li'? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ná tyiquee' ndi'ya cua'ni yu: tyāa ycu' xu'na cña bi' ca su ndu yaca bi'; li' cujuu yu ji'i lcaa ñati nu lya' ti' bi', cuati ta yu ji'i yaca si'yu bi' jña xa' la ñati cha' cua'ni ngu' cña ndacua. Jua'a cua'ni xu'na cña bi'.

¹⁰ ¿Ha bilya chcu' mā lo quityi ji'i ycu' Ndyosi su nscua ndi'ya?:

Ntsu'u sca quee nu nguxcuāa cuityi ni'i ji'i clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu bi' su ndulo la cha' ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

¹¹ Ycu' nu Xu'na na ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'i cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' quityi —nacui Jesús.

¹² Lo'o li' ngua ñasi' nu ngu' tlyu bi' ji'i Jesús, cha' ngua tii ngu' bi', cha' cua nchcui' Jesús cha' ji'i ycu' ngu' bi' laja lo'o nda yu cuii bi' lo'o ngu'. Xñi ngu' bi' ji'i Jesús ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'i ngu', cha' ntsii ngu' ji'i nu ñati quiña'a bi'. Bi' cha' ndu'u nu ngu' tlyu bi', ndyaa ngu' li'.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹³ Ca tiya' la li' ngulo nu ngu' tlyu bi' cña ji'i tucua sna tya'a ngu' fariseo, jua'a ji'i xi ñati nu cuentya ji'i rey Herodes, cha' tsaa ngu' ca slo Jesús, cha' chcu' cuayá' ngu' lo'o yu. ¹⁴ Lo'o cua ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcui' ngu' lo'o yu:

—Mstru —nacui ngu' ji'i Jesús—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya cha' nu nchcui' ngu' jinu'u. Sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ¿ha tso'o si ta na cñi cña loo na cuentya ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'?

—nacui ngu'—. ¿Ha ndu'ni tsa cha' ta na cñi bi' ji'i ngu'? ¿Ha ná tso'o la masi ná ta na cñi bi' tsiya' ti?

¹⁵ Ngua tii Jesús cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' mā 'na jua'a? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ta mā sca cñi plata 'na cha' ña'a na' ji'i.

¹⁶ Li' nda ngu' sca cñi ji'i. Nchcuane Jesús ji'i ngu' li'.

—¿Tilaca nu ca ji'i lcu'i nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'i xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacui Jesús ji'i ngu'.

—Xtañi nu rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

¹⁷ —Tso'o —nacui Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya mā lcaa na nu nga'a cha' ta mā ji'i lacua, lo'o jua'a ji'i ycu'i Ndyosi tya mā lcaa na nu ntsu'u cha' tya mā ji'i Ni.

Ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa ji'i Jesús xtyacui cha' lo'o ngu' bi'.

Nchcuane ngu' ji'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

¹⁸ Lo'o li' ndyalaa xi ngu' saduceo slo Jesús; lo'o nu ngu' bi' ni, ná jlyá ti' ngu' cha' tya tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' ji'i Jesús li'.

¹⁹ —Mstru —nacui ngu' bi'—, sa'ni la nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo quityi cuentya ji'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuii tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'i tya'a ngula yu nu ntucua ycu'i ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcu'i ngu' ji'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujuii bi' laca bi', cha' ná chcu'a xtañi yu nu cua ngujuii bi'. Jua'a nchcu'i Moisés cua sa'ni la. ²⁰ ¿Ñi'ya caca li'? Ngua sca quiya' ndi'i cati tya'a nu qui'yu, xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana yala ti ngujuii li', lo'o bilya caja sñi' ngu'. ²¹ Lo'o jua'a ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a ngula jyo'o bi'. La cui' jua'a ngujuii nu qui'yu bi', lo'o bilya caja sñi' ngu'. Xa' ngujui clyo'o nu cuna'a ti'i bi' lo'o chaca yu tya'a jyo'o bi'. ²² Lo'o jua'a ngua cha' ji'i lo'o nu cati tya'a ngu' qui'yu bi'. Ná ngujui sñi' ngu' tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngujuii nu cuna'a bi'. ²³ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca

quiya' ni, ¿tilaca caca clyo'o nu cuna'a bi', cha' nu ca ta'a cati tya'a ngu' bi' cua nguti'i lo'o nu cuna'a bi'?

²⁴ —Ná jlo ti' mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi. Ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ña'a cña tonu tsa nu nchca ji'i ycu'i Ndyosi cua'ni Ni. ²⁵ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' li'. La cui' ñi'ya nu ndi'i xca ji'i ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni, la cui' jua'a tyi'i ngu' li'. ²⁶ ¿Ha ná jlyá ti' mā cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'? ¿Ha bilya chcu'i mā lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la? Tso'o la si chcu'i mā ñi'ya nscua cha' ji'i yaca quiche' bi', nu lo'o nchcu'i ycu'i Ndyosi lo'o Moisés ndi'ya: “Ycu'i Ndyosi Xu'na Abram laca na”, nacui ycu'i Ni ji'i Moisés; “ycui' Ndyosi Xu'na Isaac laca na', ycu'i Ndyosi Xu'na Jacob laca na”. ²⁷ Ná nacui quityi bi' cha' na cua ngua ycu'i Ndyosi Xu'na ngu' bi', ña'a ti tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi Xu'na lcaa ñati lu'ú. Bi' cha' nacui na' cha' ná ngua cuayá' ti' mā tsiya' ti —nacui Jesús ji'i nu ngu' saduceo bi'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi

²⁸ Ndu sca mstru cha' jo'ó slo Jesús li'. Ndyuna mstru bi' ñi'ya nu nguxacui ngu' cha' ji'i Jesús, ñi'ya ngua cha' tso'o tsa nchcu'i Jesús lo'o ngu'. Lo'o li' nchcuane mstru bi' sca cha' ji'i Jesús:

—Ca ta'a cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na cha' cua'ni na ni, ¿ñi'ya cña laca nu ndulo la cha' cua'ni na ji'i? —nacui ji'i Jesús.

²⁹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i mstru bi'.

—Ndi'ya nchcu'i cha' nu nscua clyo la bi': “Cu'ma ngu' Israel, cua'a jyaca mā cha' sca ti ycu'i Ndyosi laca nu Xu'na na” —nacui Jesús ji'i—. ³⁰ “Lo'o jua'a ntsu'u cha' tyucui tyiquee mā tyu'u cha' ji'i mā lo'o ycu'i Ndyosi nu Xu'na mā, nu lo'o lubii ti cresiya ji'i mā, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique mā, jua'a lo'o tyucui juersa ji'i mā tyu'u cha' ji'i mā lo'o Ni.” ³¹ Lo'o jua'a nscua chaca cha' nu nchcu'i ndi'ya: “Cua'ni tya'na ti' mā ji'i tya'a ñati mā ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' mā ji'i ycu'i ca mā”.

Nga'aa ntsu'u xa' la cña nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na —nacui Jesús.

³² —Cha' liñi laca cha' nu nchcui' nu'u, mstru —nacui mstru bi' ji'i Jesús—, chañi cha' nu nchcui' nu'u cha' sca ti ycu'i Ndyosi nu chañi cha' laca Ni Xu'na na; nga'aa ntsu'u chaca. ³³ Lo'o jua'a tyucui tyiquee na nga'a cha' tyu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique na, jua'a lo'o tyucui juersa ji'na tyu'u cha' ji'na lo'o Ni; ndu'ni tsa cha' cua'ni na jua'a. Lo'o jua'a cha' cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya nu tya'na ti' na ña'a na ji'i ycu'i ca na, tso'o tsa cha' bi'. Nu lo'o cua'ni na cña jua'a, quiña'a tsa cha' tso'o ndyu'ni na li'. Xtyi la cha' ndulo ji'na cha' tsa lo'o na msta nu caca ji'i ycu'i Ndyosi, masi msta ndyaqui, masi na'ni lu'u nu cujuu na ca ne' laa cha' caca msta.

³⁴ Ngua cuayá' tso'o ti' nu qui'yu bi', ngua ti' Jesús.

—Ná quiña'a tsa lyiji jinu'u cha' tyati nu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jinu'u —nacui Jesús ji'i mstru bi'.

Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', nga'aa nchcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o, cha' ntsii ngu' xi ji'i.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i Cristo

³⁵ Tya ndu Jesús nclyu'u yu ji'i ngu' ne' laa tonu bi'. Li' nchcuane yu ji'i ngu':

—Nchcui' nu mstru cha' jo'ó bi' cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o David caca Cristo —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca nchcui' mstru bi' jua'a? ³⁶ Cua nchcui' ycu'i jyo'o David tya sa'ni la cha' Xu'na yu laca ycu'i Cristo. Xqui'ya cha' ngulu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i David, bi' cha' nguscua yu ndi'ya:

Ycu'i Ni nu laca Xu'na na nacui ji'i Cristo nu Xu'na na:

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui 'na”, nacui Ni,

“ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i lcaa tya'a cusu jinu'u,

cha' caca nu'u loo ji'i lcaa ca cha'”, nacui ycu'i Ndyosi nu Xu'na na ji'i Cristo.

³⁷ Xu'na na', nchcui' jyo'o David ji'i Cristo —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ni cha' laca nchcui' ngu' cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David caca ycu'i Cristo lacua?

Tso'o tsa ndyuna ñati cha' nu nda Jesús, lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndu ca bi'.

Ngusta Jesús qui'ya ji'i mstru cha' jo'ó bi'

³⁸ Lo'o li' tya nclyu'u la Jesús ji'i ngu':

—Tii ti ti' ma cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó ji'i ma. Ndiya tsa ti' ngu' bi', cha' tyijiloo ngu' ji'i xa' la ñati —nacui Jesús—. Lacu' ngu' bi' late' tso'o ña'a nu tyucui cu', cha' lye tsa cua'ni chi xa' ñati loo ngu' bi' lo'o ndya'a ngu' lcaya'. ³⁹ Ndiya ti' mstru bi' tyucua lo yaca xlya nu tso'o la ña'a ne' laa, jua'a tyucua ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndyaca ta'a. ⁴⁰ Hasta nxlyaa mstru bi' ni'i ji'i nu cuna'a ti'i, jua'a ji'i lcaa na nu ntsu'u ji'i nu cuna'a bi' nxlyaa ngu'. Tyiquee' nchcui' mstru bi' lo'o ycu'i Ndyosi; pana na cuiñi ti ndu'ni ngu' jua'a, cha' ña'a ñati ji'i ngu' nti' ngu'. Bi' cha' lye la xcube' Ni ji'i mstru bi', nu lo'o tyalaa tsa cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati.

Msta nu nda sca nu cuna'a ti'i

⁴¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyaa tucua yu xi ne' laa bi' cacua ti su ndu caju su nxu'ba ngu' cñi cha' caca msta. Na'a yu ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndya'a nsu'ba msta ne' caju cajua. Ndyaa xi ngu' culiya', quiña'a tsa cñi ngusu'ba ngu' culiya' bi' ne' caju bi'. ⁴² Li' ndyalaa sca nu cuna'a ti'i, ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube ne' caju bi', ñi'ya nti' si laca bi' sca centavo ti. ⁴³ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo:

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' tlyu la msta nu nda nu cuna'a ti'i jua que msta nu nda lcaa lo xa' la ñati nu ndya'a re. ⁴⁴ Xa' ñati ni, nda ngu' cñi nu ntyucua ti ji'i ngu'; pana nda nu cuna'a ti'i jua lcaa na nu ntsu'u ti xi ji'i, lcaa nu nga'a cha' caja xi na cacu ma' cua nda bi' juani.

13

Ngulala ti cati laa tonu

¹ Lo'o li' cua tyu'u ti Jesús ne' laa tonu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Mstru —nacui tsaca yu ji'i Jesús—, ña'a tso'o nu'u xi ji'i laa tonu re cha' tso'o tsa ndya'. Tso'o tsa ña'a quee nu ntsu'u sii' ni'i re —nacui.

² —¿Ha cua na'a mā cha' tonu tsa ni'i quee re? —nacui Jesús ji'i li'. Nde loo la tyalaa sca tsā lo'o cuityi ñati ji'i ni'i re tsiya' ti, hasta nga'aa tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chū' tya'a.

Cha' ti'i nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos, ngua'a ngu' xi su tyaca' tso'o laa tonu bi'. Nga'a Jesús lo'o Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan lo'o Andrés, cuaana ti nchcuane ngu' bi' ji'i yu li'.

⁴ —Cuacha' nu'u ji'i ya, ¿ni jacua' cuityi ngu' ji'i laa tonu jua? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. ¿Ñi'ya caca ca cuayá' ti' ya nu lo'o cua caca ti cha' cuxi bi'?

⁵ Ngulu'u la xi Jesús ji'i ngu' li'.

—Cui'ya mā cuentya cha' ná tucui cñilo'o ji'i mā —nacui Jesús—. ⁶ Nde loo la caa quiña'a ñati nu chcu' cha' cuiñi ti ji'i ycu' na'. Chcu' ngu' cha' ycu' Cristo laca ngu', lo'o jua'a cñilo'o ngu' bi' ji'i quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'.

⁷ 'Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' ji'i mā cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii mā li'. ⁸ Xu'u tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xu'u tya'a ñati sca quich' tlyu lo'o ñati chaca quich' tlyu, tyuu se'i clyacui chalyuu li'. Lo'o jua'a lcuu ti se'i caja jbi'ña ji'i ngu'. Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua tye ti chalyuu li'.

⁹ 'Lo'o cu'mā ni, tii ti ti' mā tyi'i mā li' —nacui Jesús—. Tejeya' ñati cuxi ji'i mā, jua'a sta ngu' qui'ya ji'i mā slo ngu' tisiya; quiji'i ngu' bi' ji'i mā, masi ca ne' laa ji'i ngu'. Nga'a cha' tsatu mā slo ngu' gobierno, slo ngu' nu laca loo; cuentya jna' cacha' mā lcaa cha' tso'o jna' ji'i ngu' bi'. ¹⁰ Pana tya lyiji tye chalyuu li', cha' clyo ntsu'u cha' cañi cha' tso'o cuentya jna' slo lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu. ¹¹ Ná cutsii mā lo'o tejeya' ngu' ji'i mā cha' tsaa lo'o ngu' ji'i mā slo ngu' tisiya cha' caca cuayá' ji'i mā lo'o ngu' bi', ni ná culacua tsa ti' mā ñi'ya cha' nu xacui mā ji'i ngu' bi'; ta ycu' Ndyosi lcaa cha' nu nga'a cha' chcu' mā tsā bi'. Nga'aa si'i ycu' ti mā chcu' mā li', cha' lo'o tyucui chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi chcu' mā. ¹² Cuxi tsa caca tyempo

li'; cujuui cuañi' ñati ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i, jua'a cujuui cuañi' ngu' ji'i sñi' ngu'. Lo'o nu ngu' cuañi' ni, caca ñasi' ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu' li'; ta nu ngu' cuañi' bi' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu' cha' cujuui ngu' cuxi ji'i. ¹³ Lye tsa caca ti'i ti' lcaa ñati ji'i mā xqui'ya cha' ñati jna' laca mā. Ná cube ti' mā; lcaa cu'mā nu talo mā ji'i cha' cuxi bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu, cua'ni lyaá ycu' Ni ji'i mā li'.

¹⁴ 'Cua nscua lo quityi ji'i jyo'o cusu' Daniel nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' ca tiya' la ña'a mā cha' tyu sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u ji'i lcaa na lubii—. (Caca cuayá' ti' mā cha' bi' nu lo'o chcu' mā lo quityi re.) —Nu lo'o ña'a mā cha' ndu na suba' bi' ca ne' laa tonu su ná ntsu'u chacuayá' tyu —nacui Jesús—, li' tso'o la si xna lcaa mā nu ndi'i mā nde loyuu su cuentya Judea, xna mā cha' tyu'u cuatsi' mā laja ca'ya. ¹⁵ Xna clyu mā tsā bi' li'. Si nga'a ñati que ni'i ji'i li', nga'aa caja tyempo ji'i ngu' bi' tyāa ngu' nde ne' ni'i, cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u ji'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clyu ngu' bi' nde loyuu cha' xna clyu ngu' li'. ¹⁶ Lo'o jua'a si nga'a ñati lo xtya tsā bi', nga'aa caja tyempo xtyuu ngu' bi' ca to' tyi ngu' cha' squi'ya ngu' te' quicha' ji'i ngu', cha' ntsu'u cha' xna clyu ngu' bi' li'. ¹⁷ Tya'na tsa nu cuna'a tana; jua'a nu cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ntyi', tya'na tsa caca ngu' bi' lo'o caca tsā bi'. ¹⁸ Tso'o si jña mā cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' ná caca tyempo tlyu' bi' nu lo'o ntsu'u cha' xna mā, ¹⁹ cha' lye tsa chcube' ngu' tsā bi'. Ni sca quiya' bilya chcube' ñati chalyuu jua'a, tya lo'o ngüiñá ycu' Ndyosi chalyuu. Lo'o jua'a tyempo nu caca nde loo la, nga'aa chcube' ngu' chaca quiya' jua'a. ²⁰ Pana cua nacui ycu' nu Xu'na na cha' xtyi la tsā caca tyempo nu chcube' ngu' ca li'. Si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyáa ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana xqui'ya cha' tya'na ti' ycu' Ni ji'i ñati ji'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsā caca tyempo cuxi bi'.

²¹ 'Ca nde loo la ndi'ya chcu' nu ngu' cuiñi lo'o mā: “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”, ñacui ngu' cuiñi. Lo'o li': “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo quichi jua”, ñacui xa' la nu cuiñi li'. Ná taquiya'

ma ji'i cha' nu chcu' ngu' bi'. ²² Cristo cuiñi caca ngu' bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi nu cuiñi nu chcu' cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca ycu' ca ngu'; cha' cuiñi ti cua'ni ngu' bi' cha' tlyu, cha' cube tsa ti' xa' ñati. Cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' tyijiloo ngu' ji'i ma nti' ngu', lo'o jua'a ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i. ²³ Cua ndacha' na' cha' bi' ji'i ma juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', cha' cui'ya ma cuentya ñi'ya caca cha' bi', cha' caca tii ti' ma li'.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycu' nu cua nda Ni ji'i liya cha' caca ñati

²⁴ Tya ngulu'u Jesús la xi cha' ji'i ngu' li':

—Lo'o li' —nacui yu—, nu lo'o ndye nchcube' ñati, caca talya ña'a xee cuichaa li', lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. ²⁵ Tyalú cui lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu li', lo'o jua'a xquiña Ni ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua. ²⁶ Lo'o na' nu cua nda Ni 'na liya' cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na, cha' caa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na'. ²⁷ Li' culo na' cña ji'i quiña'a tsa tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi, cha' tsaa xca bi', cha' xuti'i se'i ti ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ni ji'i; tsaa xca bi' lcaa su ndi'i ñati bi' tyucui ña'a chalyuu.

²⁸ 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na xi lo'o ña'a na masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua sati, li' caluu laca'; caca cuayá' ti' na li' cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo. ²⁹ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ma cha' cua tye ti lcaa cha'; nu lo'o ña'a ma tyu'u tucua lcu'a ti cha' nu cua ndacha' na' ji'i ma tsa, cua caa ti ycu' na' li'. ³⁰ Chañi cha' nu nchcu' na' lo'o ma, cha' lo'o bilya tye cha' ji'i lcaa ñati nu lu'ú chalyuu juani, li' caca lcaa cha' nde chalyuu ñi'ya nu ndacha' na' ji'i ma tsa. ³¹ Tye cha' ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' ji'i chalyuu, pana ná tye tsiya' ti cha' nu cua nchcu' na' lo'o ma, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcu' na'.

³² 'Ni sca ñati ná jlo ti' ni tsa caca cha' bi', ni hora caca; masi xca ji'i ycu' Ndyosi, masi na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ni, ná jlo ti' ya. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na', jlo ti' Ni ni tsa caca bi'.

³³ 'Tii ti ti' ma tyi'i ma, cua'ni yala ma lo'o ntajatya ti ma ji'i ycu' Ni, cha' ná jlo ti' ma ni jacua' caca tsa bi'. ³⁴ Ñi'ya laca lo'o cua tsaa ti sca ñati tlyu tyijyu': lo'o cua tsaa ti yu, ta yu cña ji'i msu cha' ña'asi' ngu' to' tyi yu, sca cña scaa msu bi'; cuati culo nu xu'na ni'i bi' cña ji'i nu qui'yu nu ndu cua ca to' lo'o cha' cua'ni tii ti' yu. ³⁵ Jua'a cu'ma ni, tii ti ti' ma tyi'i ma cha' ná jlo ti' ma ni jacua' tyaa nu Xu'na ma, masi nde ngusii, masi cla'be talya, masi hora nxi'ya ndye'e, masi lo'o cua nguxee chaca tsa. ³⁶ Tii ti ti' ma tyi'i ma lacua si tsiya' ca tyu'u tucua yu caa yu, cha' ná tyalaa ycu' nu Xu'na ma laja lo'o laja' ti ma. ³⁷ Ndi'ya nchcu' na' lo'o ma, jua'a lo'o lcaa ñati: Tii ti ti' ma tyi'i ma lacua.

14

Cuaana ti ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Tya lyiji tya tyucuaa tsa cha' caca ta'a pascua, li' ndyaca ta'a su ndacu ngu' xlyá nu ná ndya' lo'o scua tiye'. Nclyana sti jo'ó nu laca loo, nclyana mstru cha' jo'ó, ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' caca tejeya' ngu' ji'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'i. ² Nchcu' ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cña bi':

—Ná tso'o tejeya' na ji'i yu tsa ta'a —nacui ngu'—. Caca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi'i ta'a si jua'a, tlyu tsa cha' cusuu caca bi' li'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

³ Lo'o li' nga'a Jesús to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña'. Ca quichi Betania ntucua tyi nu Simón bi'. Lo'o nga'a ngu' to' mesa ndyacu ngu', li' ndyalaa sca nu cuna'a slo ngu' lo'o sca caatyá quee alabastro, nu ngutsa'a lo'o setye tyixi xtyi'i nu laca setye nardo; quiña'a tsa nga'a setye bi'. Li' ngucha nu cuna'a bi' tu'ba caatyá, ngusalú setye lo xlyá hique Jesús su ntucua yu. ⁴ Bi' cha' ngua ñasi' xi ñati tya'a ndyacu ngu' nu lo'o na'a ngu' cha' bi':

—¿Ni cha' ngusalú nu cuna'a setye cua jua'a ti? —nacui ngu'—. ⁵ ¿Ni cha' ná ndyujui' ji'i cha' caca xi cña cha' ta ji'i ngu' ti'i? Sna siyento cña plata nga'a tsa lo cua

setye tyixi xtyi'i bi' —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

Lye tsa nchcui' ngu' lo'o nu cuna'a bi' li'.

⁶ —Nga'aa chcui' lye mā lo'o nu cuna'a re —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Ná cua'a mā ji'i. Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re cuentya jna'. ⁷ Lcaa tsā ndi'i ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu, bi' cha' taca cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' ti'i ni jacua' nu nti' ti mā; pana nu na' ni, cua tye ti tsā nu tyi'i na' lo'o mā. ⁸ Cua ngua'ni nu cuna'a re lcaa ña'a cha' nu nchca ji'i. Na cua ngua'ni ma' cha' caca tyixi xtyi'i loo na' juani; masi tya lyiji cajaa na', yala la ngua'ni cho'o ma' ji'i tyucui ña'a na' cha' xatsi' ngu' 'na. ⁹ Chañi cha' nu chcui' na' lo'o mā juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ñati lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a

¹⁰ Lo'o Judas Iscariote ni, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca bi'. Li' ndu'u nu Judas bi' ndyaa slo sti jo'ó nu laca loo, cha' cujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' bi'.

¹¹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu ngu' tlyu bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Judas lo'o ngu', bi' cha' nacui' ngu' tlyu bi' ji'i cha' ta ngu' cñi ji'i. Li' nelyana Judas ni hora caca ji'i ta ji'i Jesús ya' ngu' xña'a bi'.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sii lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹² Lo'o ngua tsā clyo ji'i ta'a nu ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya' bi', tsā bi' ndujuii ngu' xlyá' cuañi' cha' cacu ngu' ta'a pascua. Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—¿Macala cua'ni cho'o ya na cha' cacu na sii nu cuentya ji'i ta'a pascua? —nacui' ngu' ji'i yu.

¹³ Li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Yaa clyā mā lquichī —nacui' yu ji'i ngu' bi'—. Cajua tyacua tya'a mā lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca te'í hitya scu yu. Tsaa lca'a mā ji'i yu bi'. ¹⁴ Su tyatí yu ni'i, ndi'ya chcui' mā lo'o nu laca xu'na ni'i bi': “Ndi'ya nacui' nu mstru ji'na jinu'u: Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u 'na, ¿macala ntsu'u

su cāa na' cha' cacu na' sii lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua?” Jua'a ñacui' mā ji'i ngu' nu ca tyi bi'. ¹⁵ Li' culu'u yu sca se'i tlyu ji'i mā, sca ba'a ni'i nde cua nu cua laca ngua tso'o, nu ntsu'u lcaa na nu cua'nijo'o ji'na li'. Ca bi' cua'ni cho'o mā sii cacu na —nacui' Jesús.

¹⁶ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lquichī ndyalaa ngu' to' ni'i bi', lo'o ñi'ya nu nacui' Jesús ji'i ngu', jua'a ngua cha' bi'. Ngua'ni cho'o ngu' na cacu ngu' sii cuentya ji'i ta'a pascua li'.

¹⁷ Lo'o cua ngusii, li' lijya Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

¹⁸ Laja lo'o nga'a ngu' ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacui' Jesús—; ntsu'u tsaca cu'mā nu stu'ba ti ndyacu lo'o na juani, nu cua cujui' ti cresiya 'na ji'i ngu' xña'a.

¹⁹ Xñi'i xi ti' ngu' ndi'i ngu' li'. Hora ti lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', nguxana nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a? —nacui' tsaca ji'i.

—¿Ha na'? —nacui' chaca ji'i li'.

²⁰ —Sca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a mā, bi' laca nu cujui' cresiya 'na ji'i ngu' xña'a —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Sca yu tya'a mā nu stu'ba ti ndyacu lo'o na ne' sca ti ca'ña scuaa re —nacui'—. ²¹ Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, caca cha' jna' ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cuentya jna' cua sa'ni la. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a li', tso'o la ngua ji'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²² Tya ndyacu ngu' sii bi' lo'o ntejeya' Jesús ji'i sca xlyá, ndya yu xlyá'be ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i xlyá bi', ngusa'be yu ji'i, cha' tacha ji'i ngu' cha' cacu ngu'.

—Cacu mā xlyá re —nacui' Jesús ji'i ngu'—, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde.

²³ Li' ntejeya' Jesús ji'i sca vaso vino, ndya yu xlyá'be ji'i ycu'i' Ni, nda yu vaso ji'i ngu' cha' co'o ngu' li'. Ndyo'o lcaa ngu' vino bi' li'.

²⁴ —Ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Tyalú tañi na' cha' caja ñi'ya cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' ji'i ycu'i' Ndyosi

lo'o ñati chalyuu chaca quiya'. ²⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' nga'aa co'o na' vino chaca quiya', ña'a cuayá' tyalaa tsā bi' lo'o co'o na' vino cucui lo'o cu'mā ca su laca ycu' Ndyosi loo; xa' co'o na' ji'i li'.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo ji'i Jesús tsiya' ti

²⁶ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jii ji'i ycu' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ²⁷ Xa' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'mā ña'a mā 'na —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Xtyanu mā xi 'na ca ndyi la. Li' caca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya: “Lo'o cujuui na' ji'i nu ña'asii ji'i xlya' bi', xna lcaa xlya' tyaa ni' li'”. Jua'a nchcui' quityi. ²⁸ Pana nu lo'o tyu'u na' chaca quiya', tsa'a na' nde Galilea nu tya lyiji tsa'a cu'mā.

²⁹ —Masi lcaa ngu' xtyanu ngu' jinu'u, pana nu na' ni, ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacui' Pedro ji'i Jesús li'.

³⁰ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u —nacui' Jesús ji'i Pedro—. Ca ndyi sna quiya' chcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na. Jua'a cha' ta nu'u lo'o ñati nu lo'o bilya xi'ya ndye'e tucua quiya' talya ndyi.

³¹ —Ná chcui' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui' Pedro ji'i Jesús—. Masi cujuui ngu' jinu'u, masi cua cujuui ti ngu' 'na, ná xacui' na' cha' ji'i ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacui'.

Lye tsa nchcui' Pedro, lo'o jua'a lcaa tya'a ngu', stu'ba ti nchcui' ngu'.

Nhcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ca Getsemaní

³² Lo'o li' ndyaa ngu' sca ne' lo'o su ndu xi yaca tyacala' ca su naa Getsemaní.

—Cua'a mā xi ca ndacua ti —nacui' Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Tsa'a na' ca nde la xi cha' chcui' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' —nacui' yu.

³³ Ndyaa yu la xi li', ndyaa lo'o yu ji'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. Li' lye tsa ngua xñi'i ti' Jesús, ndya'a tsa cha' tyiquee yu xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti ji'i yu.

³⁴ —Xñi'i tsa ti' na' juani —nacui' Jesús ji'i ngu'—, nga'aa talo na' cha' xñi'i tsa ti' na'. Tyanu mā ca nde ti, tii ti ti' mā tyi'i mā —nacui'.

³⁵ Tya ndyaa Jesús la xi ca nde bi' la, ndyatū sti' yu lo yuu ti, ngüijña yu ji'i ycu' Ndyosi si caja ñi'ya nu caca cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i yu.

³⁶ —Sti na' —nacui' Jesús ji'i ycu' Ndyosi—, lcaa lo cña nchca cua'ni nu'u. Bi' cha' juani, ná ta nu'u chacuayá' tyacua cha' cuxi re 'na, si cajá la ñi'ya nu caca cua'ni na' cña re —nacui' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—. Pana si'i ñi'ya nu nti' na' cha' caca, masi cua'ni nu'u lo'o na' ñi'ya nu nti' ycu' nu'u.

³⁷ Li' ñaa Jesús chaca quiya' su nga'a nu sna tya'a ngu'. Na laja' ti ngu' bi' li'.

—Simón —nacui' yu ji'i Pedro—, ¿ha laja' tsa nu'u? —nacui'—. ¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora tii ti nu'u xi? ³⁸ Tii ti ti' mā tyi'i mā juani. Chcui' mā lo'o ycu' Ndyosi cha' ná cua'ni nu cuiñaja ngana ji'i mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na; pana ná tyu'u scua juersa ji'i mā, bi' cha' yala tsa ndyaja' mā.

³⁹ Xa' ndyaa Jesús xi, la cui' ti cha' ngüijña yu ji'i ycu' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. ⁴⁰ Li' ñaa yu chaca quiya' slo ngu' bi'; pana xa' laja' ngu' bi', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. Li' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya xacui' ngu' cha' ji'i yu. ⁴¹ Xa' ndyaa Jesús li'. La cui' jua'a sna quiya' ñaa Jesús su ndi'i ngu'.

—¿Tya laja' mā? ¿Tya ntsiya cña' mā? —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Cuayá' juani, cua ndyalaa hora nu tyaa lo'o ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Cua ta ti ñati jna' ya' ngu' xña'a juani. ⁴² Tyatu mā, cha' tyaa na lacua, cha' cua ndyalaa yu nu cua ndyujui' cresiya jna' ji'i ngu' xña'a.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴³ Laja lo'o nchcui' Jesús, li' ndyalaa nu Judas bi' slo, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca nu Judas bi'. Quiña'a tsa ngu' tyaa ndya'a ngu' lo'o Judas, ñati nu cua ngulo ngu' tisiya cña ji'i cha' cā caqui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o maxtyi cusuu, lo'o yaca ndyi'ya ngu' lijya ngu'. Sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu', bi' laca nu ngulo cña ji'i ngu' tyaaala bi'. ⁴⁴ Judas nu cua ta ti ji'i Jesús ya' ngu' cuxi bi' ni, cua nchcui' lo'o nu ngu' tyaaala bi' cua tsā la, ñi'ya nu cua'ni:

—Chcuicha' na' ji'i nu qui'yu bi', cuati cacu na' saca' yu —nacui Judas ji'i ngu' tyaala—. Xñi ma' ji'i hora ti, yaa lo'o cya ma' ji'i yu bi' —nacui.

⁴⁵ Bi' cha' lijya Judas bi' juani, ndyaa ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'i yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacui Judas.

Ndyacu Judas saca' Jesús li'. ⁴⁶ Hora ti ntejeya' nu ngu' tyaala ji'i Jesús li', cha' tyaa lo'o ngu' ji'i yu.

⁴⁷ Lo'o li' sca ngu' nu tya'a ndya'a Jesús ngusicua maxtyi ji'i, ngusi'yu cu' jyaca sca msu ji'i sti jo'ó nu laca loo la. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' tyaala bi':

—¿Ha lo'o maxtyi cusu lo'o yaca ndya'a ma' cha' tejeja' ma' 'na? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ha sca ñati cuaana laca na' lacua? ⁴⁹ Tyuu tsa tsa na'a ma' 'na lo'o nga'a na' ne' laa tonu, ngulu'u na' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati, pana ná ntejeya' ma' 'na li'. Jlo ti' na' ñi'ya nu ndyaca juani, cha' la cui' ña'a cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya jna', jua'a ndyaca juani.

⁵⁰ Li' ngxu'tyanu laca tya'a ndya'a Jesús ji'i yu, ngusna ngu'. ⁵¹ Sca ti yu cuañi' ndyanu, ndya'a lca'a ji'i ngu' nu ndyaa lo'o ji'i Jesús. Sca tasá ti ngüixi' chu' yu cuañi' bi'. Lo'o jua'a ngua ti' ngu' tyaala tejeja' ngu' ji'i yu cuañi' bi'; ⁵² bi' cha' ngxu'tyanu ji'i tasá ji'i ya' ngu', ngusna masi quichi' ti.

Ndu Jesús slo ngu' tisiya

⁵³ Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo xu'na sti jo'ó. Cua ndyu'u ti'i laca sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu lo'o mstru cha' jo'ó cajua, cua ndyu'u ti'i ngu' slo xu'na sti jo'ó bi'. ⁵⁴ Tyijyu' ti ndyu'u lca'a Pedro chu' ngu' tyaala ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ne' lo'o ji'i xu'na sti jo'ó. Li' ngua'a Pedro slo ngu' nu nga'a cua ca ni'i bi' su nga'a ngu' to' lquii' cha' caca chcatsu ngu'.

⁵⁵ Ngua ti' sti jo'ó nu laca loo lo'o laca ngu' tisiya bi' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús cha' cujuui ngu' ji'i yu, pana ná nquije ñi'ya nu cujuui cuañi' ngu' ji'i yu. ⁵⁶ Ndyaa tsa ngu' cuiñi slo ngu' cha' sta ngu' qui'ya ji'i Jesús, pana ná stu'ba nchcui' ngu' bi'. ⁵⁷ Su cua ndye li' ndu xi ngu' cuiñi, nchcui' ngu' lo'o nu ngu' tlyu bi':

⁵⁸ —Cua ndyuna ya sca cha' nu nchcui' nu qui'yu re —nacui sca ngu' cuiñi bi'—.

Ndi'ya nchcui' yu: “Cuityi na' ji'i laa tonu re nu ngüiñá ñati chalyuu ti. Chu' sna tsa ti cua'ni na' cha' tya' chaca nu ná cuiñá ñati chalyuu”, nacui Jesús re. Cua ndyuna ya cha' jua'a nchcui' yu —nacui ngu' cuiñi bi'.

⁵⁹ Pana ná stu'ba nchcui' nu ngu' cuiñi bi'.

⁶⁰ Lo'o li' ndyatü sti jo'ó nu laca loo la slo lcaa ngu' tlyu, nchcui' lo'o Jesús:

—¿Ha nga'aa ntsu'u cha' nu xacu' nu'u ji'i cua, cha' tyu'u lubii nu'u cuentya ji'i qui'ya nu ngusta ngu' jinu'u? —nacui sti jo'ó bi' ji'i Jesús.

⁶¹ Ti ti ndu Jesús, ni sca cha' ná ngxu'acu' yu tsiya' ti. Bi' cha' xa' nchcuane sti jo'ó nu laca loo la ji'i yu li':

—¿Ha chañi cha' Cristo laca nu'u? —nacui—. ¿Ha nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i? —nacui sti jo'ó bi' ji'i Jesús.

⁶² —Chañi cha' nu nda ma, na' laca nu bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Lo'o jua'a nde loo la ña'a ma' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ña'a ma' 'na lo'o ntucua na' la'a tsu' cui su tlyu bi', ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na' nu laca tsiya' ti cña nchca ji'i Ni; ña'a ma' 'na lo'o caa na' chaca quiya' laja coo nde cua li'.

⁶³ Ñasi' tsa sti jo'ó nu laca loo la, bi' cha' ngusaa' ste' ycu' slo ngu'.

—Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'i nu qui'yu re —nacui sti jo'ó bi' ji'i ngu'—. ⁶⁴ Na cua ndyuna ma' cha' tonu tsa cha' suba' nu nchcui' yu re ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o nacui yu cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca ycu' yu. ¿Ñi'ya chcu' ma' ji'i cha' bi'?

Laca ngu' ngxu'acu' ngu' cha' ji'i nu laca loo bi', cha' nga'a cha' cajaa Jesús.

⁶⁵ Li' ngxu'ana ngu' ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i Jesús; ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu, jua'a ndyiji' ngu' ji'i laja lo'o ndyacu' loo yu lo'o sca late'.

—Juani ni, cua'ni nu'u cha' ca tii nu'u —nacui ngu' ji'i Jesús li'—, cacha' nu'u ji'i ya, ¿tilaca laca nu ngu'ji'i hi?

Lo'o nu ngu' nu ndu cua bi', ngu'ji'i ngu' ndacu' ji'i yu li'.

Nacu' Pedro cha' ná nslo ji'i Jesús tsiya' ti

⁶⁶ Tya nga'a Pedro to' ni'i ji'i xu'na sti jo'ó, lo'o li' ndyu'u tucua sca nu cuna'a cua' nu ndu'ni cña ji'i sti jo'ó bi'. ⁶⁷ Nxña'a nu cuna'a bi' ji'i Pedro su nga'a to' lquii', li' xa' nxña'a tso'o ca ji'i chaca quiya'.

—Lo'o nu'u ndya'a lo'o Jesús Nazaret bi' —nacui nu cuna'a bi' ji'i.

⁶⁸ —Si'i na' —nacui Pedro—. Ná jlo ti' na'. Ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' nchcui' nu'u —nacui Pedro ji'i nu cuna'a bi'.

Li' ndu'u Pedro ndyaa to' lo'o ti. Nxi'ya ndye'e li'. ⁶⁹ Xa' na'a nu cuna'a bi' ji'i chaca quiya', nguxana nchcui' lo'o ngu' nu ndu' cacua ti:

—Lo'o nu qui'yu jua laca tya'a ngu' bi' —nacui nu cuna'a bi'.

⁷⁰ Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'o ycu'i'. Pana ca tiya' la xi nchcui' ngu' nu ndu' cacua ti lo'o Pedro:

—Chañi cha' tya'a ndya'a ngu' bi' laca nu'u —nacui ngu'—, cha' lo'o nu'u laca ngu' Galilea —nacui ngu' ji'i Pedro.

⁷¹ Li' nguxana Pedro ngua'ni jura cha' xcube' ycu'i' Ni ji'i si cha' cuiñi chcu'i' lo'o ngu'.

—Ná nslo na' ji'i nu qui'yu nu nchcui' tsa mā cha' ji'i —nacui Pedro ji'i ngu'.

⁷² Hora ti xa' ngusi'ya ndye'e. Li' ntsu'u ti' Pedro ñi'ya ngua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o tsa: “Ndi'ya cua'ni nu'u ndyi, Pedro; chcu'i' nu'u lo'o ñati sna quiya' cha' ná nslo nu'u 'na, nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e tucua quiya'”. Bi' cha' nxi'ya tsa Pedro li'.

15

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Lo'o nguxee chaca tsā tya ndi'i sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' cusu', lo'o mstru cha' jo'ó, ndi'i lcaa ngu' tisiya cha' chcu'i' ngu' lo'o tya'a ngu' ji'i cha' bi'. Li' ngusca' ngu' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i slo Pilato nu ngua gobernador romano cha' caca cuayá' ji'i. Nchcuane Pilato ji'i Jesús li':

² —¿Ha nu'u laca rey ji'i ngu' judío?

—La cui' ñi'ya nu nacui nu'u, la cui' laca na' —nacui Jesús ji'i gobernador bi'.

³ Lo'o li' ngusta sti jo'ó nu laca loo quiña'a qui'ya ji'i Jesús slo nu Pilato bi'. ⁴ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nchca xacui nu'u cha' ji'i ngu' jua? —nacui Pilato ji'i—. Na cua quiña'a qui'ya ngusta ngu' jinu'u.

⁵ Nga'aa nchcui' Jesús lo'o ngu' tsiya' ti, lo'o ndube tsa ti' Pilato li'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

⁶ Lcaa yija lo'o ndyaca tsā ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso, cua ña'a ca preso nu ndijña ngu' judío ji'i.

⁷ Ntsu'u tyu'u tya'a ngu' ne' chcu'a, ngu' nu cua ndyujuii ji'i ñati laja lo'o ngusu'u tya'a ngu' lo'o nu ngu' xa' tsu' nu laca loo. Sca preso bi' laca Barrabás. ⁸ Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo Pilato, ndijña ngu' ji'i cha' cua'ni lyaá ji'i sca preso ñi'ya nu ndu'ni nu laca loo lcaa yija.

⁹ —¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu cua nu laca rey ji'i cu'ma ngu' judío? —nacui Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹⁰ Cua nchcui' Pilato jua'a xqui'ya cha' ngua tii cha' liye' tsa ti' sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús, bi' cha' ndya'a lo'o ngu' ji'i yu slo ycu'i' Pilato. ¹¹ Pana ndijña ngu' quiña'a ji'i Pilato cha' cua'ni lyaá ji'i Barrabás, si'i ji'i Jesús. Na cua nchcui' nu ngu' quiña'a bi' lo'o Pilato cha' clyaa ji'i Barrabás, xqui'ya cha' la cui' sti jo'ó nu laca loo cua nchcui' tsa lo'o ngu' cha' jua'a jña ngu' cha' ji'i Pilato. ¹² Xa' nchcuane Pilato ji'i ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni na' lo'o yu re, nu nchcui' mā ji'i cha' laca yu rey ji'i ngu' judío lacua? —nacui Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹³ Cuii ngusi'ya ngu' ji'i Pilato li':

—Cujuii clyā ji'i yu lo crusi —nacui ngu' ji'i.

¹⁴ —¿Ni cha' laca cha' nti' mā cha' cujuui na' ji'i yu re? —nacui Pilato ji'i ngu'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u ji'i yu?

Lye la nxi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato li':

—Cujuii clyā ji'i yu lo crusi.

¹⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Pilato ji'i Barrabás cha' tyaala' tyiquee nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o lye ngujui'i sendaru ji'i Jesús lo'o reta, li' ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujuui' ca'a ngu' ji'i lo crusi.

¹⁶ Ndyaa lo'o sendaru ji'i Jesús nde ne' ni'i su ntucua ngu' nu laca loo bi', lo'o jua'a ndyu'u ti'i ña'a lcaa sendaru nu ntsu'u ca-jua. ¹⁷ Li' nguxacu' ngu' ji'i Jesús lo'o sca

late' cuaa ña'a. Ngüixi ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne', ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús. ¹⁸ Li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu cha' cuiñi ti:

—Tso'o ti tyi'i nu'u, rey ji'i ngu' judío —nacu'i sendaru ji'i.

¹⁹ Nguxana ngu' ngujui'i ngu' yaca quii hique Jesús li'. Lye ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu. Li' ndyatü sti' ngu' slo yu, ñi'ya si cua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi cha' cuiñi ti.

²⁰ Nu lo'o ndye ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús, li' ngulo ngu' late' cuaa ña'a bi' ji'i; xa' nguxacu' ngu' ste' ycu'i ca yu li', cha' tsaa lo'o ngu' ji'i yu ca su cujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi. Ndu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

²¹ Tyucuii lo'o ndya'a ngu', li' na'a ngu' sendaru ji'i Simón ngu' Cirene; sti Alejan-dro lo'o Rufo laca nu Simón bi'. Cua ñaa Simón ca su ndyaa cña ne' quixi', lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i cha' qui'ya crusi bi' cuentya ji'i Jesús.

²² Li' ndyalaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su naa Gólgota. (Nu Gólgota ni, ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o, jua'a nti' ñacu'i cha' bi' cha'cña ji'na.) ²³ Li' nda ngu' vino nguxa' lo'o taná mirra cha' co'o Jesús, pana ná ntaja'a yu co'o yu vino bi'. ²⁴ Li' ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o li' ngüijya ngu' sendaru lo'o tya'a ngu', cha' clyana ngu' cha' lo'o tya'a ngu' tilaca nu caja ste' Jesús ji'i. Jua'a ngua cha' ndye ndacha ngu' ste' Jesús ji'i tya'a ngu'.

²⁵ Hora cua caa nde tlyu ngua lo'o ngu-jui'i ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi. ²⁶ Nde hique crusi bi' cua nscua letra nu nchcui' ni qui'ya nu ngusta ngu' ji'i Jesús: “Nu nde laca rey ji'i ngu' judío”, nacui' letra bi'. ²⁷ La cui' tsa bi', ngujui'i ca'a ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo crusi se'i ti lo'o Jesús. Crusi ji'i tsaca ngu' cuaana bi' ndu la'a tsu' cui' ji'i Jesús, crusi ji'i chaca ndu la'a tsu' coca bi'. ²⁸ Jua'a ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi, nu nchcui' ndi'ya: “Ngua ti' ngu' cha' tya'a ngu' cuxi laca yu”. Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

²⁹ Ngustí lo'o tsa ngu' ji'i Jesús lo'o nteje tacui ngu' tyucuii, nchcui' tsa ngu' cha' suba' ji'i yu.

—Jaa, nu'u laca nu nchcui' cha' cuityi ji'i laa tonu jua —nacu'i ngu' bi'—, lo'o li' nacui' nu'u cha' xa' cuiñá nu'u ji'i chaca quiya' chu' sna tsa ti, ngua ti' nu'u. ³⁰ Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu'i ca lacua; cua'ya clyu nu'u lo crusi cua juani, si caca jinu'u —nacu'i ngu'.

³¹ Lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a mstru cha' jo'ó, ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús.

—Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati —nacu'i nu ngu' tlyu bi' ji'i tya'a ngu'—, pana ná nchca clyaa ycu'i ca yu. ³² Cristo laca yu, nu rey ji'i ngu' Israel tya'a na laca yu, nacui' yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi ycu'i ti yu, cha' ña'a na si caca ji'i yu. Jlyu ti' na ji'i yu li' —nacu'i ngu' ji'i tya'a ngu'.

Lo'o jua'a nu ngu' cuaana tya'a ngujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nchcui' ngu' cha' suba' ji'i Jesús.

Ngujuii Jesús

³³ Lo'o ndyalaa nde hora ngua talya xee tyucui ña'a loyuu. Sna hora ndalo cha' talya xee. ³⁴ Pana lo'o ngua hora cua sna nde ngusi, li' cui' ngusi'ya Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nacu'i. (Ndi'ya nti' ñacu'i cha' bi' cha'cña ji'na: Ndyosi 'na, Ndyosi 'na, ¿ni cha' laca ngu-laya' nu'u 'na?)

³⁵ Ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti, pana ná ngua cuayá' ti' ngu' ni cha' nchcui' yu:

—Cua'a jyaca ma, nxi'ya yu ji'i jyo'o Elías —nacu'i ngu' bi'.

³⁶ Li' ngusna sca ñati ndyaa ndyiqui'ya sca quiche; ngüicha' ngu' ji'i quiche bi' lo'o vino tiye' li', ngusicua ngu' ji'i lo'o sca yaca quii cha' co'o Jesús.

—Jatya na xi —nacu'i nu ñati bi'—, ña'a na si caa jyo'o Elías cha' ta'ya ji'i Jesús lo crusi.

³⁷ Cui' ngusi'ya Jesús li', ngujuii li'.

³⁸ Hora ti ngutaa' late' tlyu nu ndacu'i ndyacu' tsa cla'be ne' laa tonu bi', nde cua nguxana ngutaa' late' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. ³⁹ Lo'o nu capitán nu laca loo ji'i sendaru nu ndu slo Jesús, na'a capitán bi' ñi'ya ngua'ni Jesús lo'o ngujuii yu.

—Chañi cha' Sñi' ycu'i Ndyosi nu laca loo la laca jyo'o re —nacu'i capitán bi'.

⁴⁰ Laja li' tyijyu' ti ndu sca taju ngu' cuna'a ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o María

Magdalena, lo'o chaca María xtya'a Jacobo nu cuañi' la, la cui' xtya'a José laca bi', lo'o Salomé ndu. ⁴¹ Nu lo'o tya ndya'a Jesús nde Galilea nu ngua tya tsubi' la, la cui' taju nu cuna'a bi' ndya'a lo'o yu, cha' ngxtyucua ngu' ji'i yu lo'o ndyaque' ngu' na ndyacu ngu'. Lo'o jua'a ndu tyuu tya'a xa' la ngu' cuna'a cajua, tya'a ndyalaa ngu' lo'o Jesús nde quichi' Jerusalén.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁴² Cua ngusii xi, la cui' tsá ta'a sii laca bi', cha' chaca tsá bi' caca tsá nu tyi'i cña' ngu' judío. ⁴³ Lo'o jua'a ndi'i sca ngu' tisiya nu naa José, ngu' Arimatea ngua bi', sca ngu' tlyu. Lo'o José ndu ti' cha' cua tyalaa ti tsá cha' caca ycu' Ndyosi loo; bi' cha' ngua'ni tlyu tyiquee, ndyaa slo Pilato cha' ñña ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi'. ⁴⁴ Ndube tsa ti' Pilato si chañi cha' ngujuui Jesús yala ti. Bi' cha' ngusi'ya ji'i nu capitán ji'i sendaru nu ndu cua quiya' crusi cha' cää capitán bi' slo, cha' cacha' ji'i nu laca loo si chañi cha' ngujuui Jesús. ⁴⁵ Li' nacui capitán bi' ji'i Pilato cha' chañi cha' ngujuui jyo'o bi'; bi' cha' nda Pilato chacuayá' ji'i José cha' tsaa lo'o ji'i jyo'o bi', cha' tyatsi'. ⁴⁶ Li' ngüi'ya José sca tasá tso'o tsa ñña'a; nda'ya nu cusu' ji'i jyo'o bi', ngüixii tasá cucui hichu' jyo'o. Li' ndyaa lo'o ji'i ca sca tyuquee nu ngulu ngu' nde sii' cua'a, nguxatsi' ji'i jyo'o Jesús ne' tyuquee bi'. Li' nguxasu ngu' sca quee tonu to' tyuquee bi', tachaa ndacu' ngu' ji'i li'. ⁴⁷ Lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a José ni, na'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús.

16

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsá nu ndi'i cña' ngu' judío, li' nu María Magdalena lo'o María xtya'a Jacobo lo'o Salomé ni, ndyaa ngu' ngüi'ya ngu' setye tyixi xtyi'i; tsaa lo'o ngu' ji'i setye bi', cha' ta'a setye bi' ñña'a tsaca chu' jyo'o bi' nti' ngu'. ² Cua nguxee chaca tsá li', tsá clyo ji'i semana. Lo'o ntyucua cuichaa, li' hora ti ndu'u ngu' cuna'a bi' ndyaa ngu' su ntsu'u jyo'o Jesús tyuquee bi'. ³ Laja lo'o ndya'a ngu' tyucuii nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca nu xtyucua ji'na cha' culotsu' na quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

⁴ Lo'o ndyalaa ngu' cacua ti, li' nguxña'a ngu' ji'i tyuquee bi', lo'o li' na'a ngu' cha' cua ndyaatsu' quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'; ntucua yaala to' tyuquee bi' li'. ⁵ Ndyatí ngu' nde ne' tyuquee, na'a ngu' ji'i sca nu qui'yu cuañi', ngua ti' ngu'; ngati tsa ñña'a late' tyucui cu' nu lacu' nu qui'yu bi' nu nga'a la'a tsu' cui su nscua jyo'o bi' nquicha'. Ndube tsa ti' nu ngu' cuna'a bi' ñña'a ngu' ji'i.

⁶ —Ná cutsii mā —nacui nu qui'yu bi' ji'i nu ngu' cuna'a bi'—. Cua jlo ti' na' cha' ji'i Jesús Nazaret nu ndyujuii ngu' ji'i lo crusi nclyana mā. Pana nga'aa ntsiya jyo'o bi' ca nde, cha' cua ndyu'ú yu bi' chaca quiya'. Caa na'a mā xi ca nde su ngusta ngu' ji'i jyo'o bi'. ⁷ Li' yaa clyā mā cacha' mā ji'i Pedro lo'o ji'i xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cua tsaa ti ycu' yu nde loo ji'i mā nde Galilea; tyacua tya'a mā lo'o yu ca bi', ñi'ya nu cua nacui yu ji'i mā tya tsubi'.

⁸ Li' ndu'u ngu' tyuquee nxna ngu' ndyaa ngu'. Lye tsa nchcua ngu', cha' ndube tsa ti' ngu'. Pana ná nchcui' ngu' lo'o xa' ñati tyucuii cha' ndyutsii tsa ngu'.

Ndyu'u tucua Jesús slo María Magdalena

⁹ La cui' tsá clyo ji'i semana ngua bi' lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Clyo ndyu'u tucua yu slo María Magdalena. Tya tsubi' la cua ngua'ni yu jo'o ji'i nu María bi', cua ngulo yu cati tya'a cui'i cuxi nu ngusñi ji'i nu cuna'a bi'. ¹⁰ Lo'o cua na'a María ji'i ycu' Jesús, hora ti ndu'u María ñaa slo nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cacha' ji'i ngu' ñi'ya ngua cha'. Nxi'ya ngu' nga'a ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' cha' ngujuui Jesús. ¹¹ Pana masi jua'a, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' María lo'o ngu', cha' ná jlyā ti' ngu' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'; ná jlyā ti' ngu' tsiya' ti cha' cua na'a María ji'i ycu' Jesús.

Ndyu'u tucua Jesús slo tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹² Tiya' la xi, li' ndyu'u tucua Jesús chaca quiya', ngulu'u loo yu ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Tyucuii su ndya'a ngu'

nde ne' quixi', ca bi' ngulu'u loo ycu' Jesús ji'i ngu'. ¹³ Yala ti ñaa ngu' nde quichi, ndacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a ngu'; pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' nu tucua tya'a ñati bi'.

Cña nu ngulo Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

¹⁴ Ca ngusii la xi, li' ndyu'u tucua Jesús slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i su nga'a ngu' ndyacu ngu' to' mesa. Lye nchcui' yu lo'o ngu' bi' ni cha' laca ná jlya tso'o ti' ngu', ni cha' laca ndyacu' hique ngu'. Lo'o jua'a nchcui' yu lo'o ngu' ni cha' laca ná ndaquiya' ngu' ji'i ngu' tya'a ngu', nu cua na'a ji'i yu clyo lo'o ndyu'ú ca ti yu chaca quiya'.

¹⁵ —Tsaa mā tyucui ña'a chalyuu —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Ta mā cha' lo'o lcaa ñati cuentya jna'. Chcui' mā lo'o ngu' cha' taca clyaa ngu' ji'i nu cuxi xqui'ya na'.

¹⁶ Nu lo'o xñi ñati cha' 'na, tyucuatya ngu' chacuayá' jna' li', clyaa ngu' bi' ji'i nu cuxi li'. Ñati nu ná tyaja'a xñi cha' 'na tsiya' ti, tyanu qui'ya ji'i ngu' li'. ¹⁷ Ñati nu xñi cha' 'na ni, cua'ni ngu' bi' cha' tonu chacuayá' jna', cha' cube tsa ti' xa' ñati: culo ngu' bi' ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati; caja ñi'ya nu chcui' ngu' bi' cha' cña ji'i xa' ñati chacuayá' jna'; ¹⁸ masi xñi ngu' ji'i cuaña tyaala, masi co'o ngu' taná tyaala, ná sca cha' cuxi caca ji'i ngu' bi' li'; lo'o sta ya' ngu' bi' hichu' ngu' quicha, tyaca tso'o nu quicha bi' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ndyaa Jesús nde cua

¹⁹ Lo'o ndye nchcui' Jesús nu Xu'na na, li' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndu'u yu ndyaa yu nde cua; ndyaa tucua Jesús la'a tsu' cui ji'i ycu' Ndyosi ca bi'. ²⁰ Li' ndu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa ngu' lcaa quichi cha' chcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Nxyucua tsa nu Xu'na na ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, hasta ngua cuayá' tso'o ti' ngu' lcaa quichi su ndyaa ngu' bi', cha' chañi tsa cha' nu nchcui' ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; ngua cuaya' ti' ngu' quichi bi' lo'o na'a ngu' cha' tonu nu ngua'ni ngu' bi' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi.

Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Lucas ñi'ya nu ngua cha' ji'i Jesús

Cha'cña nu nscua clyo

¹ Cua quiña'a ñati nguscua lo quityi ñi'ya nu ngua lcaa cha' ji'i Jesús nde su ndi'i ya, quityi historia laca bi'. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ngulu'u cha' bi' ji'na; ngu' bi' ni, cua na'a ngu' cha' bi' clyo, tya lo'o nguxana Jesús ngua'ni yu cña, lo'o jua'a ndyaa ngu' nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o lcaa ñati. ³ Bi' cha' lo'o na', ngulana tsa na' ñi'ya ngua lcaa cha' nu nteje tacui tya lo'o nguxana cha' bi'. Tso'o nti' na' si lo'o na' scua na' lcaa cha' bi', cha' tsa slo nu'u, cusu' Teófilo, ⁴ cha' caca cuayá' ti' nu'u tso'o la lcaa cha' nu nda ngu' lo'o nu'u.

Ndyaa xca ji'iyui' Ndyosi ca slo Zacarías nu caca sti Juan Bautista

⁵ Tyempo nu ngua rey Herodes cña, lo'o ngua yu loo ji'i ngu' loyuu su cuentya Judea, li' ndi'i sca sti jo'ó nu naa Zacarías. Bi' ndya'a lo'o taju sti jo'ó nu ndu cña su ngutu jyo'o Abías nquicha'. Elisabet naa clyo'o yu bi', laca ma' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o Aarón nu ngua sti jo'ó tya clyo la. ⁶ Liñi tsa ndu'ni tyucuaa ngu' bi' cuentya ji'iyui' Ndyosi, ndaquiya' ngu' lcaa cña ji'iyui' Ni; ndaquiya' tsa ngu' lcaa cha' nu cua nda Ni lo'o ñati cua sa'ni la, jua'a ná tucui nchcui' cha' cuxi ji'i ngu' bi'. ⁷ Pana ná ntsu'u ni sca sñi' ngu'. Ná ndyiji sñi' Elisabet, lo'o jua'a ngusu' tsa juani.

⁸ Cua ndyalaa semana ji'i taju sti jo'ó lo'o nga'a Zacarías, cha' cua'ni ngu' cña ne' laa. ⁹ Ndi'ya ngua'ni sti jo'ó nu ngua li': lcaa taju ngu' ngusubi ngu' ji'i sca tya'a sti jo'ó ngu', cha' sca ti yu taca tyatí yu su tacati ne' laa tonu, cha' taqui yu yana jo'ó lo mesa ca bi' li'. Lo'o juani ndyanu cña bi' ji'iyui' Zacarías. ¹⁰ Hora nu ndyaqui yana jo'ó bi' ne' laa, li' ndyu'u ti'i ngu' quichi nde liya' ti, nchcui' tya'na ngu' lo'o yui' Ndyosi. ¹¹ Li' ndu'u tucua sca xca ji'iyui' nu Xu'na na ca slo Zacarías su ndi'i yu ne' laa, na'a yu cha' ndu xca bi' la'a tsu' cui slo mesa tacati su

ndyaqui yana jo'ó. ¹² Lo'o na'a Zacarías ji'i xca bi', nga'aa jlo ti' yu ñi'ya cua'ni yu, cha' ndyutsii tsa yu ji'i. ¹³ Nchcui' xca bi' lo'o yu li':

—Ná cutsii nu'u Zacarías —nacui—. Cua ndyuna yui' Ndyosi cha' nu tya'na tsa nchcui' nu'u lo'o Ni, bi' cha' cala sca sñi' Elisabet clyo'o nu'u. Juan caca naa yu, jua'a caca xtañi nu sta nu'u ji'i. ¹⁴ Chaa tsa ti' caca tyiquee nu'u lo'o cua ngula nu piti bi'. Lo'o jua'a, tso'o tsa caca tyiquee quiña'a tsa ñati lo'o ña'a ngu' ji'i nu piti bi', ¹⁵ cha' nu bi' caca sca ñati tlyu nde loo yui' Ndyosi. Ná co'o Juan bi' lcui ngatsi, lo'o jua'a ni sca lo lcui ná co'o yu. Tya hora nu cala yu, li' tyanu Xtyi'i yui' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu. ¹⁶ Cua'ni yu cha' xa' caca tso'o cresiya ji'i quiña'a tya'a ngu' Israel, cha' taquiya' ngu' ji'iyui' Ndyosi nu Xu'na ngu'. ¹⁷ La cui' xtyi'i nu nguti'i ne' cresiya ji'i jyo'o Elías nu ndyaa lo'o yui' Ndyosi ji'i tya sa'ni la, la cui' xtyi'i bi' caja ji'i Juan juani. Ca nde loo la caa Juan chcui' lo'o ñati, cha' tyaala' tyiquee ñati, cha' nga'aa xuu tya'a ngu' lo'o sñi' ngu'. Li' taca cha'a lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' taquiya' ngu' ji'i lcaa cha' nu liñi. Jua'a chcui' Juan lo'o ngu' cha' cua'ni cho'o ngu' tyiquee ngu', cha' tyaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji'iyui' Ndyosi. Li' caa yui' Cristo.

¹⁸ Li' nchcuane Zacarías ji'i nu xca bi':

—¿Ñi'ya caca cha' ca cuayá' ti' na' si chañi ca cha' bi'? Cusu' tsa na', lo'o jua'a clyo'o na' cusu' tsa —nacui Zacarías ji'i xca bi'.

¹⁹ —Gabriel naa na' —nacui xca ji'i yu li'—. Na ndu ti na' ca slo yui' Ndyosi; bi' laca nu nda 'na lijyaa cha' chcui' na' lo'o nu'u, cha' ta na' cha' tso'o re lo'o nu'u. ²⁰ Cua'a jyaca nu'u jna' juani: caca cu'u nu'u juani, cha' nga'aa caca chcui' nu'u ña'a cuayá' nu cala cubi' bi' jinu'u; jua'a caca jinu'u xqui'ya cha' ná jlyu ti' nu'u jna'. Chañi tyalaa tyempo bi', li' caca cuayá' ti' nu'u cha' cha' liñi laca lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u —nacui xca bi' ji'i Zacarías.

²¹ Tya ndi'i ngu' quichi to' laa, ntajatya ngu' ji'i nu Zacarías bi' ña'a cuaya' nu tyu'u yu nde liya'; pana quiña'a tsa nclyacua ti' ngu' ni cha' tyiquee' tsa ngutu'u Zacarías nde ne' laa bi'. ²² Lo'o ndu'u Zacarías nde

liya', li' nga'aa ngua chcu' yu lo'o ngu'. Ngua tii ngu' cha' ne' laa ngulu'uloo sca xee tlyu ji'i yu nu ndu'u yaa ca slo ycu' Ndyosi. Li' se'i ti ndu yu ndyu'ni ya' yu ji'i ngu', pana ndyanu cu'u ti yu.

²³ Lo'o cua ndye tsa lo'o ngua'ni Zacarías cña ne' laa, li' nguxtyuu yu ndyaa yu quichi tyi yu. ²⁴ Tiya' la li', ngua tii clyo'o yu, nu naa Elisabet ni, cha' ngujui sñi' ma'. Li' cua ntsu'u cua ca'yu co' nu xcu' ne' ni'i ti ndyanu ma'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' ma': "Ycu' Ndyosi nu Xu'na na laca nu ngua'ni cha' re cuentya jna'. Cua ngua'ni Ni cha' nga'aa chcu' la ñati cha' cuxi jna'."

Nchcu' xca ji'i ycu' Ndyosi lo'o María cha' cua cala ti Jesús

²⁶ Lo'o cua ntsu'u scuá co' nu ndya'a tana Elisabet, li' ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i sca xca ji'i Ni, cha' tsaa ca quichi Nazaret, sca quichi nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o nu xca bi' ni, la cui' Gabriel laca bi'. ²⁷ Nda ycu' Ndyosi ji'i xca bi' ji'i Ni cha' tsaa slo sca nu cuna'a nu ntucua ycu' ti. Na cua ngüiña cha' ji'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o sca nu qui'yu nu naa José; David laca xtañi nu qui'yu bi', sca ti xtañi yu lo'o jyo'o cusu' David nu ngutu'ú sa'ni la. María naa nu cuna'a nu ntucua ycu' ti bi', lo'o jua'a la cui' tya'a nu Elisabet bi' laca María. ²⁸ Lo'o ndyalaa xca slo nu cuna'a bi', li' nchcu' lo'o:

—Tso'o ti tyi'i nu'u —nacu' xca bi' ji'i—, tyaca'a tsa nu'u ji'i ycu' Ndyosi. Tso'o ndi'i Ni lo'o nu'u —nacu'—. Quiña'a tsa cha' tso'o nda ycu' Ndyosi jinu'u, masi ná ndu'ni Ni jua'a lo'o xa' la nu cuna'a.

²⁹ Cua na'a María ji'i xca bi'. Lo'o ndyuna María cha' nu nchcu' yu, li' ngulacua tsa ti' ni cha' laca nchcu' xca bi' jua'a. Ndyutsii tsa li'. ³⁰ Xa' nchcu' xca bi' lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li':

—María —nacu'—, ná cutsii nu'u cha' cua nda ycu' Ndyosi sca cha' tso'o hi —nacu' xca bi' ji'i—. ³¹ Caca tana nu'u, caja sñi' nu'u; ñacu' nu'u cha' Jesús ca naa cubi' nu caja jinu'u. ³² Caca yu bi' sca ñati tlyu. Ñacu' ngu' ji'i yu cha' Sñi' ycu' Ndyosi nu Xu'na na nu tlyu la caca yu. La cui' tya'a cña tlyu nu ngua'ni jyo'o rey David, nu tya'a yu nu yaa chalyuu cua sa'ni la, bi'

cña laca nu ta ycu' nu Xu'na na ji'i Jesús, ³³ cha' lcaa tsa ná tye cha' caca yu loo ji'i lcaa tya'a ngu' Israel; jua'a ná tye cha' culo yu cña ji'i lcaa ñati chalyuu.

³⁴ Li' nchcu' María lo'o xca bi':

—¿Ñi'ya caca re lacua, cha' nu bilya caja clyo'o na'? —nacu' María ji'i xca bi'.

³⁵ Li' nda xca sca cha' lo'o:

—Ta ycu' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyaa su ndi'i nu'u, cha' tyu'ú tyucui ña'a nu'u; sca cha' tlyu nu cua'ni ycu' Ndyosi nu laca loo caca cha' bi'. Nu lo'o cala sñi' nu'u, sca ñati nu lubii tsa cuentya ji'i ycu' Ndyosi caca cubi' nu cala bi', la cui' bi' laca nu caca naa Sñi' ycu' Ndyosi. ³⁶ Lo'o chaca cha' chcu' lo'o nu'u —nacu' xca ji'i—, cha' lo'o Elisabet tya'a cusu' nu'u nguxana ngua tana, masi cusu' tsa ma'. Tya tsubi' la nacu' ngu' cha' ná ndyiji sñi' ma' tsiya' ti, lo'o juani cua ndya'a scuá co' ntsu'u sñi' ma'. ³⁷ Ni sca cha' ná tucui nti' ycu' Ndyosi.

³⁸ Li' nacu' María ji'i xca bi' ndi'ya:

—Si nacu' ycu' Ndyosi cha' cala sñi' na' jua'a, cua laca cha' li'. Tso'o ntsu'u tyiquee na' cua'ni na' cña ji'i Ni, lcaa ña'a cña nu culo ycu' Ndyosi nu Xu'na na 'na —nacu' María.

Li' ndu'u xca bi', ndyaa.

Ndyaa María nde slo Elisabet tya'a

³⁹ Li' ndu'u María ndyaa yala ti nde sca quichi nu ndi'i laja ca'ya Judea. ⁴⁰ Li' ndyalaa María to' tyi Zacarías, nguxana nchcu' lo'o Elisabet; ⁴¹ pana laja lo'o ndyuna Elisabet cha' nu nchcu' María lo'o, hora ti ngüiña xi cubi' nu ntsu'u ne' ma'. Li' ngutsa'a tyiquee Elisabet ntsu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi, ⁴² bi' cha' cui' tsa nchcu' ma' lo'o María li':

—Tlyu tsa cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi jinu'u —nacu' Elisabet ji'i María—. Ná cua'ni Ni jua'a lo'o xa' la nu cuna'a. Lo'o jua'a tyaca'a tsa cubi' nu ntsu'u jinu'u cuentya ji'i ycu' Ndyosi —nacu'—. ⁴³ ¿Tilaca ta laca na' cha' cua ndyalaa nu'u nu caca xtya'a nu Xu'na na ca slo na'? ⁴⁴ Chañi cha' nu nda na' lo'o nu'u, cha' cua ngüiña xi cubi' nu ntsu'u ne' na' cha' chaa ti' yu laja lo'o ndyuna na' cha' nu nchcu' nu'u lo'o na'. ⁴⁵ Tso'o tsa tyiquee nu'u cha'

jlya ti' nu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua'ni Ni lcaa cha' nu nda ycu' Ni lo'o nu'u.

Jua'a nacui Elisabet ji'i María. ⁴⁶ Li' ngua'ni tlyu María ji'i ycu' Ndyosi:

Tyucui tyiquee na' cua'ni tlyu na' ji'i ycu' nu Xu'na na', nacui María.

⁴⁷ Ca chaa ti' cresiya jna' xqui'ya ycu' Ndyosi nu ngua'ni lyaá jna'.

⁴⁸ Ndube tsa ti' ycu' Ni 'na cha' laca na' msu ji'i Ni, masi sca ñati ti'i laca na'.

Su nguxana ti juani, ñacui lcaa ñati nu li-
jya chalyuu nde loo la cha' tso'o tsa
ntsu'u tyiquee na'.

⁴⁹ Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi, lo'o jua'a tlyu tsa cha' nu ndyu'ni Ni lo'o na';

lubii tsa ycu' Ndyosi, nacui María.

⁵⁰ Ná culaya' ycu' Ndyosi ji'i ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nchcui' Ni; ña'a cuayá lcaa tyempo lijya ñati tyi'i chalyuu, chañi cha' cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ngu' bi'.

⁵¹ Quiña'a tsa cña tlyu cua ngua'ni Ni. Cua ngua'ni tye Ni cha' ji'i ñati nu xcu' cha' tyixi ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵² Cua ngulo'o Ni ji'i ñati tlyu ca su ntucua tlyu ngu' nti' ngu',
cua nda Ni su tso'o la cha' tyi'i ngu' ti'i,
nacui María.

⁵³ Cua ngua'ni Ni cha' tyaala' ti' ñati nu lyiji tsa cha' tso'o ji'i,
pana ngulo Ni cña cha' nga'aa caja la cha' culiya' ji'i ngu' culiya'.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nguxtyucua tsa Ni ji'i lcaa ngu' Israel tya'a na, cha' laca na msu ji'i ycu' Ni; tso'o tsa ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na.

Ná nguilyaa ti' ycu' Ndyosi ji'na, ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham na; xcu' ngua tya'na ti' Ni ji'i ngu' tya'a na.

Lo'o ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' Ni ji'na lo'o ji'i sñi' na tyucui tyempo nde loo la.

⁵⁶ Tya xna co' ndyanu María slo Elisabet, li' ndu'u ñaa nde to' tyi.

Lo'o ngula Juan Bautista

⁵⁷ Cua ndyalaa tsa nu cala sñi' Elisabet. Qui'yu cubi' nu ngula ji'i. ⁵⁸ Lo'o ndyuna ngu' cha' ngula sñi' ma' cusu' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' tya'a, lo'o ngu' nu nga'a cacua ti. Li' ndyalaa ngu' slo cha'

ta ngu' cha' lo'o ma' cusu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni tya'na ti' nu Xu'na na ji'i ma'.

⁵⁹ Lo'o ndu'u scua snu' tsa, li' ñaa ngu' toni'i cha' culacua ji'i nu piti cuentya ji'i ngu' judío lo'o ngusi'yu quiji yu. Cua sta ti ngu' xtañi Zacarías ji'i nu piti bi' ñi'ya nu naa xtañi sti, ⁶⁰ lo'o li' ngua'a xtya'a nu piti bi' ji'i ngu':

—Nga'aa si'i jua'a caca naa yu —nacui Elisabet ji'i ngu'—, Juan caca naa yu re.

⁶¹ —Ná ntsu'u tya'a ma' nu naa jua'a —nacui ngu' tya'a ji'i ma' cusu' bi'.

⁶² Ngua'ni ya' ngu' ji'i sti nu piti li', cha' ña'a ti tya cu'u nu cusu' bi'. Nchcuane ngu' ji'i yu li':

—¿Ñi'ya xtañi nu piti re scua nu'u nti' nu'u? —nacui ngu' ji'i.

⁶³ Li' ndijña nu cusu' sca ngoca' piti cha' lo bi' scua letra. Ndi'ya nguscua nu cusu' bi' li': “Juan ca naa yu”. Li' ngulacua tsa ti' lcaa ñati nu ndi'i slo. ⁶⁴ Hora ti ndyaala tu'ba Zacarías, nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi li'. ⁶⁵ Ndube tsa ti' lcaa ñati nu ndi'i cacua ti li'; lcua ti su ndi'i ngu' nde quichi ca'ya su cuentya Judea bi', nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu ngua ji'i Zacarías. ⁶⁶ Ngulacua tsa ti' lcaa ñati nu ndyuna cha' bi':

—¿Ni cña caca nu piti re? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Chañi cha' tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi lo'o nu piti bi'.

Ngua'ni chi Zacarías loo ycu' Ndyosi, ndyula tu'ba yu sca ji'i

⁶⁷ Cua ngutsa'a tyiquee Zacarías ntsu'u nu Xtyi'i ycu' Ndyosi lo yu. Li' nguxana nu cusu' bi' nda cha' lo'o ñati ca bi', lcaa ña'a cha' nu cua nda Ni lo'o ycu' yu. Ndi'ya nchcui' yu:

⁶⁸ Ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na, nu laca ycu' Ndyosi ji'na ngu' Israel, nacui nu cusu' bi' li'. Cua chaca quiya' nguxana nchcui' Ni lo'o ngu' tya'a na nu laca na ñati ji'i ycu' Ni, juani ndyu'ni Ni cña cha' clyaa na ji'i nu cuxi.

⁶⁹ Cua nda ca ti ycu' Ndyosi lijya sca nu tso'o tsa nchca ji'i, cha' cua'ni lyaá yu ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na;

bi' laca sca ñati nu la cui' ñati tya'a ji'i
jyo'o David nu ngua'ni cña ji'i ycu'i
Ndyosi cua sa'ni la.

70 La cui' jua'a cha' nu nda Ni lo'o ngu'
tya'a na tya sa'ni la, cha' cua ngua
tyuu siyento yija nu nda Ni cha' bi'
lo'o jyo'o cusu' ji'na nu ngua tu'ba ji'i
ycui' Ndyosi.

71 Nacui' jyo'o cusu' bi', cha' cua'ni lyaá
ycui' Ndyosi ji'na laja lo'o nxuu tya'a
ñati cuxi lo'o na,
lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na laja lo'o ti'í ti'
ñati ña'a ngu' ji'na.

72 Cua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'na, lo'o
jua'a ji'i jyo'o cusu' ji'na;
ná ngujyaa ti' ycu'i Ni cha' nu cua ngüiñi
ji'i Ni lo'o jyo'o tya'a na cua sa'ni,
nacui' jyo'o cusu' bi'.

73 Nde laca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi
lo'o jyo'o Abraham, nu lo'o ngua'ni
jura ycu'i Ndyosi lo'o yu:

74 nacui' Ni cha' culo Ni ji'na laja ñati cuxi
nu nxuu tya'a lo'o na;
jua'a cua'ni Ni cha' ná cutsii na, laja lo'o
ndyu'ni na cña ji'i ycu'i Ni tyucui
tyempo lo'o ndi'i na nde chalyuu.

75 Ta Ni chacuayá' bi' ji'na si lubii tyiquee
na, si tyucui tyiquee na taquiya' na
ji'i Ni, nacui' nu cusu' Zacarías li'.

76 Lo'o nu'u juani, sñi', nacui' yu ji'i nu piti
Juan, chcu'i ngu' cha' nu'u laca nu ta
cuii lo'o ñati cuentya ji'i ycu'i Ndyosi
nu laca loo.

Tya'a nu'u ca nde loo la ji'i ycu'i nu Xu'na
na, cha' quiñi tso'o tyucuii su caa
ycui'.

77 Cul'u nu'u ji'i ñati cha' ji'i ycu'i nu Xu'na
na;
cua'ni nu'u cha' ca cuayá' ti' ngu' cha'
cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i qui'ya
nu ntsu'u ji'i ngu', cha' li' taca clyaa
ngu' bi' ji'i nu cuxi.

78 Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni
ji'na; tya'na tsa ti' Ni ji'na, bi' cha'
cua ta ti ycu'i Ni ji'i Cristo cha' caa
nde su ndi'i na.

Bi' laca sca xee tlyu nu tyu'ú ne' cresiya
ji'na, ñi'ya nti' xee ndubi nu ntyiji'i
su ndi'i na lo'o lijya ca ti cuichaa.

79 Li' ta Ni xee bi' cha' tyu'ú ne' cresiya
ji'i ngu' nu nga'aa ndyiji ñi'ya cua'ni

ngu', cha' talya tsa ña'a ne' cresiya
ji'i ngu' bi'.

Masi tya lu'ú ngu' bi', pana ñi'ya nti' si
na cua ngujuii nti' ngu', xqui'ya cha'
cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'.

Culu'u Cristo ji'na ñi'ya cua'ni na cha' tyi'i
ti ti na lo'o tya'a na.

Cua ndye cha' nu nda Zacarías li'.

80 Cua ndyaluu la nu piti, lo'o jua'a cua
ngua tlyu la tyiquee yu. Pana xcui' ne'
quixi' ndi'i yu ña'a cuayá' nu nguluu yu,
ña'a cuayá' nu ndu'u tucua yu slo ngu'
Israel tya'a yu.

2

Lo'o ngula Jesús

1 Tyempo bi', ñati nu laca loo la tyucui
ña'a chalyuu bi' ngua nu emperador; Au-
gusto naa yu, lo'o li' ngulo yu cña cha' xcua
xtañi ngu' lcaa quichi lo quityi. 2 Bilya
xcua xtañi ngu' jua'a nquicha', clyo juani
cua'ni ngu' cha' xcua xtañi ngu'. La cui'
tyempo laca Cirenio gobernador nde loyuu
su cuentya Siria, cña ji'i nu emperador bi'.
3 Li' ndyaa lcaa ñati quichi tyi jyo'o cusu'
ji'i ngu', cha' ca bi' nscua xtañi ngu' li'.
4-5 Cua ndi'i sca quichi nu naa Belén nde
loyuu su cuentya Judea bi'; quichi bi' laca
quichi tyi jyo'o David nu ngua jyo'o cusu'
ji'i José, bi' cha' ndu'u José quichi Nazaret
su laca quichi tyi yu, ndyaa yu nde quichi
Belén. Stu'ba ti ndyaa yu lo'o María nu caca
clyo'o yu, cha' xcua xtañi ngu', masi ngua
tana nu cuna'a bi'. 6 Li' cua ndyalaa hora
cala sñi' nu cuna'a bi', laja lo'o ndi'i ngu'
quichi Belén bi'. 7 Qui'yu cubi' nu ngula ji'i
María bi', sñi' clyo nu cuna'a bi' laca cubi'
bi'. Tso'o ngüixii xtya'a late' hichu' cubi' bi',
lo'o li' ngusta ji'i cubi' ne' canoa su ndacu
cuayu, cha' ná ngujui ni'i su tyi'i ngu' tsiya'
ti.

Ngu' nu ntsu'u cua ji'i xlya' talya bi' ndyuna cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o

8 Cacao ti to' quichi bi' ndya'a ngu' nu
ña'asii ji'i xlya' ji'i ngu'. Talya bi' ntsu'u
ngu' cua ji'i taju xlya' bi'. 9 Tsiya' ca
ndu'u tucua sca xca ji'i ycu'i Ndyosi su ndi'i
ngu' ca bi'; jua'a ngujui'i sca xee tlyu su
ndi'i ngu' bi', xee ji'i ycu'i Ndyosi laca bi'.

Ndyutsii tsa ngu' li'. ¹⁰ Pana nchcui' xca bi' lo'o ngu':

—Ná cutsii mā tsiya' ti —nacui—. Cua lijya na' re cha' ta na' sca cha' tso'o lo'o mā —nacui—. Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati xqui'ya cha' nu ta na' lo'o mā juani —nacui xca ji'i ngu' bi'—. ¹¹ Cua lijya na' cacha' na' ji'i mā cha' juani cua ngula sca cubi' ca quichi' tyi mā, cha' la cui' quichi' tyi jyo'o David laca bi'; cubi' bi' laca nu cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i mā. Bi' laca nu Cristo nu laca ycu' nu Xu'na na, nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i cha' lijya lo yuu chalyuu —nacui—. ¹² Si quije ji'i mā su ntsiya sca cubi' nu tso'o tsa ngüixij late' chu', nu ntsiya ne' canoa su ndacu cuayu, li' caca cuayá' ti' mā cha' bi' laca nu naa Cristo.

¹³ Lo'o ndye nchcui' xca bi' lo'o ngu', li' nde cua ndu'u tucua chaca taju xca nu quiña'a la nu ndu'u nde slo ycu' Ndyosi; tso'o tsa ndyu'ni tlyu xca bi' ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' xca bi' lo'o ngu':

¹⁴ Cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi, masi ca bi' ca su tlyu su ntucua Ni, masi nde lo yuu chalyuu, cha' tlyu tsa laca ycu' Ni, nacui' ngu' xca bi' li'.

Cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee ñati chalyuu lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ngu', nacui' ngu' xca li'.

¹⁵ Nguxtyuu xca bi' ndyaa ngu' nde cua ca slo ycu' Ndyosi. Lo'o nu ngu' nu ndi'i cua ji'i xlya' bi' ni, nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Tyaa clya na nde Belén —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu' li'—. Tsaa na'a na, na laca nu ndyaca jua, ni cha' laca nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na.

¹⁶ Yala ti ndyaa ngu' li'; nquije María lo'o José ji'i ngu', ndi'i ngu' lo'o sca cubi' nu ntsiya ti ne' canoa su ndacu cuayu.

¹⁷ Lo'o cua na'a ngu' ji'i cubi' bi', li' ndacha' ngu' cha' bi' ji'i xa' ñati, lcaa ña'a cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu' cuentya ji'i cubi' bi'. ¹⁸ Pana lo'o nchcui' ngu' nu ndya'a cua ji'i xlya' cha' bi' li', ngulacua tsa ti' nu xa' la ngu' bi'. ¹⁹ Tyiquee ti María ndyanu cha' bi', quiña'a tsa ngulacua ti' cha' ngua jua'a.

²⁰ Li' ngutu'u ngu' nu ndya'a cua ji'i xlya',

ndyaa ngu'; tso'o tsa ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i lcaa cha' nu cua ndyuna ngu', cuentya ji'i lcaa cha' nu cua na'a ngu'. Chañi cha' cua nteje tacui cha' bi', lcaa cha' nu cua nchcui' xca lo'o ngu' bi'.

Ngusta ngu' xtañi cubi', lo'o jua'a ngu-lacua ngu' ji'i

²¹ Cua ndu'u scua snu' tsā, li' ngulacua ngu' ji'i nu cubi' cuañi' bi' cuentya ji'i ngu' judío. Li' ngusta ngu' xtañi cha' Jesús caca naa yu, nacui' ngu', cha' la cui' jua'a cua ndacha' xca ji'i ycu' Ndyosi ji'i María lo'o tya lyiji caca tana.

²² Tiya' la li', lo'o ndye nguxco'o ngu' tsā cuentya ji'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi sa'ni cha' cua ngula cubi', li' ndyaa lo'o ngu' ji'i nu piti Jesús bi' ca quichi' Jerusalén cha' tya ngu' xlya'be ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i cubi' bi'. ²³ Jua'a ngua'ni ngu', cha' ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na: “Cubi' qui'yu nu ngula clyo ji'i mā ni, ta mā ji'i cha' caca yu cña ji'i ycu' Ndyosi”, nacui' quityi. ²⁴ Bi' cha' ndyalaa ngu' bi', cha' sta ngu' msta nu nscua lo quityi cusu' bi'. Nu msta bi' laca tucua tya'a cru, masi tucua tya'a tyupe' sube ti.

²⁵ Tyempo bi' nde quichi' Jerusalén ndi'i sca nu cusu' nu naa Simeón; ñati tso'o laca yu, nu ndaquiya' tsa cña ji'i ycu' Ndyosi, nu ndalo tsa tyiquee nchcui' lo'o ycu' Ndyosi. Ntajatya tsa yu ji'i sca ñati tlyu nu ta ycu' Ndyosi ji'i cha' caa nde chalyuu, bi' laca Cristo nu caa cha' cua'ni lyaá ji'i ngu' Israel ji'i nu cuxi. Lo'o jua'a cua ndi'i Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o nu Simeón bi'; ²⁶ ngua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' yu cha' ná cajaa chca yu ña'a cuayá' tyalaa tsā nu ña'a yu ji'i nu Cristo, nu ta ycu' Ndyosi ji'i cha' caa nde chalyuu. ²⁷ Tsā bi' ngua'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' ndyaa nu cusu' bi' ca ne' laa tlyu, bi' cha' ndyaa clya nu cusu' bi' li'. Ndi'i yu lo'o ndyalaa sti xtya'a Jesús, ñaa lo'o ngu' ji'i cubi' cha' cua'ni ngu' lo'o cua ña'a ca cha' cusu' nu nscua cha' cua'ni ngu' ne' laa. ²⁸ Li' ndaya' Simeón ji'i nu cubi' bi', nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cubi' bi' li'. Ndi'ya nacui' yu ji'i Ni:

²⁹ Ndyosi Xu'na ya, cua nda nu'u chacuayá' cha' cajaa na' tso'o ti, nacui yu ji'i ycuí' Ndyosi.

Cua ndye ngua'ni nu'u cña nu nacui nu'u cha' caca jna', cha' ndyu'ni na' cña cuentya jinu'u, nacui nu cusu' bi'.

³⁰ Lo'o si'yu cloo ycuí' ca na' cua na'a na' ji'i ycuí' nu culo ji'i ñati laja cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'.

³¹ lo'o jua'a ñati tyucui ña'a chalyuu, ña'a ngu' cha' bi'.

³² Caca ycuí' nu bi' sca xee tlyu nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu; tlyu tsa cha' tso'o caca ycuí' nu bi' cuentya ji'i ñati jinu'u, nu ngu' Israel bi'.

Jua'a cha' nda nu cusu' Simeón bi' lo'o ycuí' Ndyosi.

³³ Li' ndube tsa ti' José lo'o xtya'a Jesús, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Simeón lo'o ycuí' Ndyosi, ñi'ya nu caca ji'i nu cubi' bi'. ³⁴⁻³⁵ Lo'o li' ngulacua nu cusu' Simeón ji'i ngu' bi'. Nde laca cha' nu nda nu cusu' lo'o María xtya'a Jesús li'.

—Quiña'a tsa cha' tso'o caca ji'i ngu' Israel xqui'ya cubi' re —nacui nu cusu' bi'—, masi ntsu'u ñati nu chii ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i, pana ntsu'u ñati nu caja chalyuu cucui ji'i xqui'ya cubi' re. Culo tu cubi' re lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ne' cresiya ji'i ñati; caca cubi' re sca cha' tlyu nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'i ñati, masi ná tyaja'a lcaa ñati tucua cha' ji'i —nacui Simeón ji'i María xtya'a cubi' bi'—. Lo'o jua'a jinu'u —nacui nu cusu' bi'—, tyacua sca cha' xñi'i ti' jinu'u xqui'ya cha' ná taquiya' ngu' ji'i sñi' nu'u.

³⁶ Ntsu'u sca nu cuna'a nu laca tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi, nu ndi'i ne' laa bi'; Ana naa nu cuna'a bi', sñi' Fanuel laca, lo'o la cui' ñati tya'a ji'i ngu' Aser laca nu cuna'a bi'. Cusu' tsa ma' bi' juani. Tya cuañi' ma' lo'o ngujui clyo'o ma'; pana cati ti yija nguti'i ma' lo'o clyo'o ma', lo'o li' ngujui nu qui'yu bi'. ³⁷ Ndyanu ti'i ma' tyucui tyempo lo'o ndi'i ma' chalyuu, lo'o nu juani ntsu'u jacuayala ntucua jacua yija ma'. Tyucui tyempo ndi'i ma' ca ne' laa tlyu bi', nde tsa lo'o jua'a nde talya ndyu'ni tlyu ma' ji'i ycuí' Ndyosi; ná ndacu ma' tyaja hora lo'o nchcui' ma' lo'o ycuí' Ndyosi. ³⁸ Lo'o ndye nchcui' Simeón lo'o xtya'a Jesús, la

cui' hora bi' ndyalaa ma' Ana bi' ca su nga'a ngu' lo'o Jesús ca ne' laa, la cui' cubi' bi' ni. Ndyu tsa ma' xly'a'be ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya cha' cua na'a ma' ji'i nu cubi' bi'. Li' nchcui' tsa ma' lo'o tyuu tya'a ngu' quichi tyi ma', jua'a lo'o lcaa ngu' nu ndu ti' ji'i Cristo ña'a cuayá' tyalaa tsa nu caa yu cha' cua'ni lya'a yu ji'i ngu' Jerusalén ya' ngu' xa' tsu'. Nacuí' ma' ji'i ngu' bi', cha' nu cubi' bi' laca nu culo lyiji ji'i ngu' ji'i yabe' nu cua nxyanu ycuí' Ndyosi ji'i ngu'.

Nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' nde quichi Nazaret

³⁹ Lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni ngu', cña nu ngulo ycuí' nu Xu'na na ji'i ngu' judío cua sa'ni la cha' cua'ni ngu', li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' ca nde loyuu su cuentya Galilea; ndyalaa ngu' ca quichi Nazaret nu laca quichi tyi ngu' li'.

⁴⁰ Ca Nazaret bi' nguluu nu piti bi'; ngua lye la juersa ji'i yu, cua nchca cuayá' la ti' yu. Lo'o jua'a ycuí' Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni ji'i yu.

Nquiye nu piti ji'i ngu' cusu' ca su nga'ayu ne' laa

⁴¹ Lcaa yija ndya'a ngu' cusu' ji'i nu piti bi' ta'a nde quichi Jerusalén, cha' ca bi' ndyu'ni tlyu ngu' ta'a pascua. ⁴² Cua ntsu'u tii tyucuaa yija Jesús, lo'o ndyaa ngu' ta'a ca Jerusalén ñi'ya nu ndu'ni ti' ngu' lcaa yija.

⁴³ Nu lo'o cua ndyu'u ta'a, li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu' nde quichi tyi ngu'. Ndyanu ycuí' ti Jesús ca quichi bi', pana ná ngua cuayá' ti' xtya'a yu, ná jlo ti' ycuí' José cha' cua ndyanu yu; ⁴⁴ ngua ti' ngu' cha' ñaa yu laja tsa tlyu ti ñati nu ñaa tyucui bi'. Jua'a cha' ngulacua ti' ngu', bi' cha' tya ndyaa la ngu' tyucui tyucui tsa. Chacua' li' ngulana ngu' ji'i yu laja ngu' tya'a tso'o yu, laja ngu' tya'a yu. ¿Ma caja yu li'? ⁴⁵ Ná nquiye yu ji'i ngu' tsiya' ti; bi' cha' xa' nguxtyuu ngu' chaca quiya' nde Jerusalén, nclyana ngu' ji'i nu piti Jesús bi' li'.

⁴⁶ Lo'o jua'a ngua li', tsa nchca tyuna nquiye nu piti bi' ji'i ngu', nga'a yu ca ne' laa. Tyi'i ca chu' nu piti bi' ndi'i mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna nu piti bi' lcaa cha' nu nchcui' ngu', lo'o jua'a tyuu tsa cha' nchcuane nu piti ji'i ngu' bi' li'. ⁴⁷ Lcaa ñati nu nga'a cacua ti, ndube tsa ti' ngu' lo'o

ndyuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda nu piti bi'; ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa ji'i yu. ⁴⁸ Lo'o jua'a ngu' cusu' ji'i nu piti bi' ni, ndube tsa ti' ngu' bi' lo'o na'a ngu' ji'i yu cha' stu'ba ti ntucua yu lo'o ngu' tlyu bi'. Li' nchcui' xtya'a yu lo'o yu:

—¿Ni cha' laca ngua'ni nu'u jua'a, sñi'? —nacui—. Quiña'a tsa ngulacua ti' na' lo'o sti nu'u macala su ndyanu nu'u.

⁴⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o xtya'a yu:

—¿Ni cha' ndya'a mā ncllyana mā jna'? ¿Ha ná jlo ti' cu'ma cha' ntsu'u cha' cua'ni na' cña ji'i Sti na'? —nacui Jesús li'.

⁵⁰ Pana, ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a.

⁵¹ Li' ndu'u nu piti bi' ndyaa nde Nazaret chaca quiya' lo'o ngu' cusu' ji'i yu. Ña'a ti tya ndaquiya' tsa yu ji'i cha' nu nchcui' ngu' bi'. Lo'o jua'a xtya'a yu ni, nchco'o ma' lcaa cha' bi' ne' cresiya ji'i. ⁵² Ñi'ya nu lijya ndyaluu Jesús, jua'a lijya ndyaca cuayá' la ti' yu. Tso'o tsa nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i yu; lo'o jua'a ñati chalyuu, tso'o nchcui' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i yu.

3

Nda Juan cui' lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi' ñati

¹ Cua ntsu'u ti'yu yija cha' laca Tiberio emperador nu laca loo ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu: Poncio Pilato laca loo nde loyuu su cuentya Judea cuentya ji'i nu Tiberio bi' li'; lo'o jua'a nu naa Herodes bi' ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea tyempo bi'; lo'o Felipe, tya'a ngula Herodes bi', laca yu loo loyuu su cuentya Iturea lo'o jua'a loyuu su cuentya Traconite la cui' tyempo bi'; lo'o chaca nu naa Lisaniás, laca yu loo loyuu su cuentya Abilinia li'. ² La cui' tyempo bi' laca Anás lo'o Caifás xu'na sti jo'ó. Li' nda ycu' Ndyosi cha' lo'o Juan sñi' Zacarías ca su ndya'a yu ne' quixi', ³ bi' cha' ndu'u Juan ndya'a yu nde nati' tyucui ña'a to' sta'a Jordán bi'; nchcui' tsa Juan lo'o lcaa ñati nu ndyu'u ti'i slo yu, cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i qu'ya nu ntsu'u ji'i ngu', cha' xtyanu ngu' lcaa cha' cuxi bi'. Li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' bi'. Jua'a cui'ya ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ngu' bi' li', nacui Juan. ⁴ Laca cha' bi', ñi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' Isaías

nu nda cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati cua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Cui' ndañi nxi'ya sca ñati ne' quixi':

“Xaala clyā mā sca tyucui su cāā ycu' nu Xu'na ná”, nacui nu nxi'ya bi'.

“Xquiñi tso'o mā tyucui su tyeje tacui ycu'.

⁵ Cua'ni cha'a mā lcaa laja cua'a, jua'a cuityi mā lcaa ca'ya, lcaa cuati yuu; cua'ni liñi mā lcaa su nxyi' tyucui, jua'a cua'ni stu'ba tso'o mā tyucui ña'a tyucui”, nacui.

⁶ “Cua ngulala ti cha' ña'a ngu' tyucui ña'a chalyuu, cha' taca cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i ñati.”

Jua'a nguscua jyo'o Isaías lo quityi bi'.

⁷ Quiña'a ñati ndyalaa su ndu Juan cha' tyucuatya ngu'. Li' nchcui' Juan lo'o ngu' quiña'a bi':

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma —nacui Juan—. ¿Ha cua nchcutsi ngu' ji'i mā lacua? ¿Ha juani ndube ti' mā cha' xcube' ycu' Ndyosi ji'i mā lo'o tye chalyuu? —nacui—. ⁸ Tso'o lacua, culu'u mā ji'i ya si chañi cha' cua ngulochu' mā cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā; ná ñacui mā cha' sñi' ycu' Ndyosi laca mā, xqui'ya cha' ndyu'u mā ji'i jyo'o Abraham. Cha' liñi ta na' lo'o mā —nacui Juan—, cha' taca ji'i ycu' Ndyosi subi Ni ji'i xa' la ñati nu caca sñi' Abraham ñi'ya laca na juani, masi nti' mā cha' na ple ti nu xa' la ñati bi', masi nti' mā cha' ñi'ya laca quee re, jua'a ti laca ngu' —nacui Juan ji'i ngu'—. ⁹ Ñi'ya ndu sca ñati lo'o hacha ji'i cha' clyaja lo yaca si'yu ji'i yu, jua'a nti' ycu' Ndyosi. Si'yu yu bi' lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o, cha' tyaqui yaca bi' lo quii'; jua'a xcube' Ni ji'i ñati nu ná ntaja'a xtyanu cha' cuxi nu ntsu'u ji'i.

¹⁰ Lo'o ndye ndyuna ngu' cha' bi', li' ndacha' ngu' ji'i Juan bi':

—¿Ni cña cua'ni ya lacua?

¹¹ Li' ngulu'u Juan ji'i ngu':

—Nde laca cña nu cua'ni mā —nacui Juan—. Si ntsu'u tucua tya'a camxa ji'i sca mā, ta mā tsaca ji'i sca ñati ti'i nu ná ntsu'u ji'i tsiya' ti; si ntsu'u na cacu mā, li' sa'be mā xi cha' ta mā xi cacu ñati nu ná ntsu'u tsiya' ti ji'i —nacui Juan ji'i ngu'.

¹² Lo'o jua'a yaa xi ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'i ngu' xa' tsu', yaa ngu' cha' tyucuatya Juan ji'i ngu'. Li' nchcuane ngu' bi' ji'i Juan:

—¿Ñi'ya cña cua'ni ya, mstru? —nacui ngu' bi' ji'i Juan.

¹³—Ná tyeje tacui cuayá' cha' culo mā cñi cña loo ngu' —nacui Juan ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Lo'o xi ngu' sendaru ndyalaa cha' cacha' ji'i Juan li':

—Jua'a cuare, ¿ñi'ya cña cua'ni ya? —nacui sendaru bi'.

—Nga'aa xlyaa mā na nu ntsu'u ji'i ñati, ni nga'aa xcutsi mā ji'i ngu'; nga'aa sta mā qui'ya laja ti ji'i ngu', cha' caja cha' bi' ji'i mā. Lo'o jua'a, nga'aa ñacui mā cha' xti ti caya' ndyiji ji'i mā —nacui Juan ji'i ngu' sendaru bi'.

¹⁵ Nclyacua tsa ti' ngu' su ndi'i ti ngu', cha' ngua ti' ngu' cha' Juan laca nu Cristo nu cua caa ti chalyuu. ¹⁶ Li' nchcui' Juan lo'o lcaa ngu' nu ndi'i bi':

—Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i mā —nacui Juan—, pana cua caa ti chaca ñati slo cu'mā nu nchca la ji'i que na'. Lo'o na' cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'. Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na', masi caña ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata. Lo'o nu ñati bi' ni, ná tyucuatya yu ji'i ngu' lo'o hitya ti, pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu', nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'. Lo'o li' cua'ni lubii Ni ji'i ngu' bi' lo'o xee ji'i Ni, cha' jua'a caca tso'o tyiquee ngu' —nacui—. ¹⁷ Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu ji'i nscua' pana ndaquí yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni ji'i ñati. Li' su'ba Ni ji'i ñati cuxi cha' tyaquí ngu' lo' quii' nu nga'aa ca tyubi'.

¹⁸ Jua'a quiña'a tsa cuíi nda Juan lo'o ñati, nu lo'o nchcui' yu lo'o ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu caca ji'i Jesús. ¹⁹ Lo'o li' ngusta Juan qui'ya ji'i gobernador Herodes cha' nguaana ycu'i nu cusu' bi' ji'i Herodías clyo'o tya'a yu nu naa Felipe. Lo'o jua'a tya ntsu'u la xa' cha' cuxi nu ngua'ni nu cusu' Herodes bi'. ²⁰ Pana ná ndaquíya' Herodes bi' ji'i cha' nu nchcui' Juan lo'o, masi cuxi la ngua'ni yu, cha' ngusu'ba yu ji'i Juan ne' chcu.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

²¹ Nu lo'o tya lyiji tsa Juan bi' ne' chcu, tya ndu yu to' sta'a ntyucuatya yu ji'i quiña'a tsa ñati, li' ndyalaa Jesús slo cha' tyucuatya Juan ji'i. Laja lo'o ntyucuatya yu ji'i Jesús, li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i Ndyosi; ndyaala tyucui ca nde cua li'. ²² Ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya nu ndyacu sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo xly hique Jesús. Li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi nde cua:

—Sñi' na', tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Tyaca'a tsa nu'u jna' —nacui ycu'i Ndyosi ji'i Jesús.

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

²³ Calaa tyii yija cua ntsu'u Jesús lo'o nguxana ndyu'ni yu cña ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu. Ngua ti' ngu' cha' José ngua sti yu,

lo'o sti José bi' ngua jyo'o Eli;

²⁴ lo'o sti Eli bi' ngua jyo'o Matat;

Leví ngua naa sti Matat bi';

Melqui ngua naa sti Leví bi';

Jana ngua naa sti Melqui bi';

lo'o chaca José ngua sti Jana bi';

²⁵ Matatías ngua naa sti José bi';

Amós ngua naa sti Matatías bi';

Nahum ngua naa sti Amós bi';

Esli ngua naa sti Nahum bi';

Nagai ngua naa sti Esli bi';

²⁶ Maat ngua naa sti Nagai bi';

lo'o chaca nu naa Matatías ngua sti Maat bi';

Semei ngua naa sti Matatías bi';

lo'o chaca nu naa José ngua sti Semei bi';

sñi' Judá ngua nu José bi';

²⁷ Joana ngua naa sti Judá bi';

Resa ngua naa sti Joana bi';

Zorobabel ngua naa sti Resa bi';

Salatiel ngua naa sti Zorobabel bi';

Neri ngua naa sti Salatiel bi';

²⁸ lo'o chaca nu naa Melqui ngua sti Neri bi';

Adi ngua naa sti Melqui bi';

Cosam ngua naa sti Adi bi';

Elmodam ngua naa sti Cosam bi';

Er ngua naa sti Elmodam bi';

²⁹ Josué ngua naa sti Er bi';

Eliezer ngua naa sti Josué bi';

Jorim ngua naa sti Eliezer bi';

lo'o chaca Matat ngua sti Jorim bi';

³⁰ lo'o chaca nu naa Leví ngua sti Matat bi';
 Simeón ngua naa sti Leví bi';
 lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Simeón bi';
 lo'o chaca nu naa José ngua sti Judá bi';
 Jonán ngua naa sti José bi';
 Eliaquim ngua naa sti Jonán bi';
³¹ Melea ngua naa sti Eliaquim bi';
 Mainán ngua naa sti Melea bi';
 Matata ngua naa sti Mainán bi';
 Natán ngua naa sti Matata bi';
³² David ngua naa sti Natán bi';
 Isaí ngua naa sti David bi';
 Obed ngua naa sti Isaí bi';
 Booz ngua naa sti Obed bi';
 Salmón ngua naa sti Booz bi';
 Naasón ngua naa sti Salmón bi';
³³ Aminadab ngua naa sti Naasón bi';
 Aram ngua naa sti Aminadab bi';
 Esrom ngua naa sti Aram bi';
 Fares ngua naa sti Esrom bi';
 lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Fares bi';
³⁴ Jacob ngua naa sti Judá bi';
 Isaac ngua naa sti Jacob bi';
 Abraham ngua naa sti Isaac bi';
 lo'o nu naa Taré ngua sti Abraham bi';
 Nacor ngua naa sti Taré bi';
³⁵ Serug ngua naa sti Nacor bi';
 Ragau ngua naa sti Serug bi';
 Peleg ngua naa sti Ragau bi';
 Heber ngua naa sti Peleg bi';
 Sala ngua naa sti Heber bi';
³⁶ Cainán ngua naa sti Sala bi';
 Arfaxad ngua naa sti Cainán bi';
 Sem ngua naa sti Arfaxad bi';
 Noé ngua naa sti Sem bi';
 Lamec ngua naa sti Noé bi';
³⁷ Matusalén ngua naa sti Lamec bi';
 Enoc ngua naa sti Matusalén bi';
 Jared ngua naa sti Enoc bi';
 Mahalaleel ngua naa sti Jared bi';
 lo'o chaca nu naa Cainán ngua sti Mahalaleel bi';
³⁸ Enós ngua naa sti Cainán bi';
 Set ngua naa sti Enós bi';
 Adán ngua naa sti Set bi';
 lo'o liñi la ñacui na cha' ycu' Ndyosi laca sti
 jyo'o Adán bi', cha' ycu' Ni laca nu
 cua ngüñá ji'i nu Adán bi'.

Lcaa ngu' nu nscua xtañi lo quityi re ni, ngua ngu' jyo'o cusu' ji'i Jesucristo nde chalyuu.

4

Ngua ti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹ Ngutsa'a tyiquee Jesús ndi'i Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i, nu lo'o ndu'u Jesús to' sta'a Jordán ñaa chaca quiya'; nde sca nati' btyi su ná ndi'i ñati ndyaa li', ² cha' tu'ba tsá ndyaa lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i yu. Ca bi' nchcui' cuayá' nu xña'a lo'o Jesús. Nu lo'o ndu'u scua tu'ba tsá, ntyute' tsa Jesús li', cha' ná sca na ndyacu yu tsiya' ti.
³ Lo'o li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca nu'u —nacui' nu xña'a bi' ji'i—, cua'ni nu'u cha' caca nu quee re sca xlyá cacu na lacua.

⁴ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Lo quityi ji'i ycu' Ndyosi nscua cha' ndi'ya: “Si'i na cu'ú ñati chalyuu cha' cacu ngu' tyaja ti; lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”, —nacui' Jesús ji'i nu xña'a bi'.

⁵ Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' ji'i yu ca lo xlya ca'ya cua. Sca hora ti ngulu'u nu xña'a bi' tyucui' ña'a chalyuu ji'i Jesús. ⁶ Li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo ji'i lcaa chalyuu jua —nacui' nu xña'a bi'—, cha' caja lcaa na nu ndi'i jua jinu'u —nacui'—. Ntsu'u chacuayá' bi' jna'. Lo'o jua'a ta na' chacuayá' bi' ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' na' cha' caca loo —nacui'—. ⁷ Sca ti si tyu sti' nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caja chacuayá' bi' jinu'u —nacui' nu xña'a bi' ji'i Jesús.

⁸ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i:

—Tyatsu' nu'u slo na', Satanás —nacui'—. Lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya nchcui': “Sca ti ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na mā cua'ni tlyu mā ji'i, sca ti cha' ji'i ycu' Ni nga'a cha' taquiya' mā nde chalyuu”. Si'i loo nu'u tyu sti' na' lacua —nacui' Jesús ji'i.

⁹ Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' ji'i Jesús nde quichi' Jerusalén, ngusacui' ji'i Jesús ndyaa ca que laa tonu bi'. Lo'o li' xa' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca nu'u —nacui—, xtyú lo'o nu'u ji'i ycu' ca nu'u ca chcu'a'a re. ¹⁰ Lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya nchcui':

Culo ycu' Ndyosi cña ji'i xca ji'i Ni cha' ña'asii ngu' jinu'u.

¹¹ Lo'o ya' ti xca xatu ngu' jinu'u li', cha' ná caca quicha quiya' nu'u su tyú nu'u chu' quee.

Jua'a nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi —nacui nu xña'a bi' ji'i Jesús.

¹² Li' chaca quiya' nguxacui Jesús cha' ji'i nu xña'a bi':

—Lo'o jua'a ndi'ya nchcui' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi: “Ná chcu' cuayá' ma lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na ma”, nacui quityi.

¹³ Cua ndye nchcui' nu xña'a bi' lo'o Jesús li', lo'o ná ngua ji'i tyijiloo ji'i yu tsiya' ti. Hora ti ndu'u nu xña'a bi' ndyaa li'; ca tiya' la caja ñi'ya caca nu tyijiloo ji'i Jesús, ngua ti'.

Cua nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycu' Ndyosi ca Galilea

¹⁴ Li' nguxtyuu Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'. Tlyu tsa chacuayá' ngujui ji'i Jesús xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi, ña'a cuayá' tyucui ña'a loyuu ca bi' ndañi nchcui' ngu' cha' ji'i yu. ¹⁵ Lcaa quichi su ndya'a yu nda yu cha' lo'o ngu' ca ne' laa ji'i ngu' judío, lo'o jua'a lcaa ñati ngua'ni chi ngu' loo Jesús.

Lo'o ndi'i Jesús nde quichi Nazaret

¹⁶ Li' ndyalaa Jesús nde quichi Nazaret, su nguluu yu. Lo'o ndyalaa tsa nu ndi'i cña' ngu', li' ndyaa yu ne' laa ji'i ngu', cha' xcui' jua'a ndu'ni yu tsa bi'. Li' ndatu Jesús cha' chcu' yu lo quityi nu nscua cha' ji'i ycu' Ndyosi; ¹⁷ quityi nu nguscua jyo'o Isaías, bi' laca quityi nu nda ngu' ji'i Jesús cha' chcu' yu lo. Li' nguscana Jesús quityi bi', ngulana macala nscua cha' nu nchcui' ndi'ya:

¹⁸ Cua ngulacua ycu' Ndyosi nu Xu'na na jna', nacui lo quityi bi'.

Cua ngua'a loo Ni jna', bi' cha' cua ndi'i Xtyi'i ycu' Ndyosi lo na', cha' chcu' na' cha' tso'o lo'o ngu' ti'i.

Cua nda Ni jna' lijyaa cha' cua'ni cho'o na' tyiquee ñati nu xñi' tsa ti', nacui lo quityi bi'.

Ntsu'u cha' chcu' na' lo'o ngu' nu laca preso ji'i nu xña'a, cha' cua tyu'u ti ngu' ya' nu xña'a bi'.

Ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati nu ndyacui' hique ngu'.

Lo'o lya' tsa ti' ngu' ji'i tya'a ngu' ni, li' ta na' chacuayá' ji'i ngu' cha' tyu'u ngu' laja ti.

¹⁹ Na lijya ti na' cha' chcu' na' lo'o ngu', cha' cua ndyalaa tyempo tso'o la nu nda ycu' Ndyosi nu Xu'na na ji'i ngu'.

Jua'a nscua lo quityi su nchcui' Jesús.

²⁰ Li' nguxcatya'a Jesús quityi bi', xa' ndya yu quityi bi' ji'i xirta ne' laa bi', xa' ndyaa tucua Jesús li'; pana lcaa ngu' nu ndi'i ne' laa bi' ña'a tsa ngu' ji'i yu. ²¹ Li' nguxana Jesús nda yu cha' lo'o ngu':

—Hasta juani cua ndu'u tucua cha' bi' su ntucua ycu' ma, cha' nu ndyuna ca ti ma —nacui Jesús.

²² Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús cha' tso'o tsa nchcui' yu, jua'a ndiya tsa ti' ngu' cha' nu nda yu lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ji'i yu li':

—¿Ha si'i ca sñi' José laca yu re? —nacui ngu'

²³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ná tyiquee' tiya' la xi ta ma cha' re lo'o na': “Si nu jo'o laca nu'u, cua'ni nu'u jo'o ji'i ycu' ca lacua”. Lo'o jua'a ná tyiquee' ñacui ma jna': “Cua ndyuna ya cha' ji'i lcaa cña tonu nu ngua'ni nu'u nde quichi Capernaum bi'”, ñacui ma. “La cui' jua'a cua'ni nu'u nde quichi tyi na lacua, cha' ña'a ya xi”, ñacui ma 'na li'. ²⁴ Ta na' sca cha' liñi lo'o ma lacua —nacui Jesús—. Macala su chcu' sca ñati cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' tya'a quichi tyi yu, ná taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' yu, cha' la cui' tya'a quichi tyi ngu' laca yu. ²⁵ Tyempo lo'o nguti'i jyo'o cusu' Elías chalyuu —nacui—, ntsu'u ti' ma cha' cua nteje tacui sna yija ntucua scuá co' nu ná ngua'ya tyo tsiya' ti; tlyu tsa jbi'ña ngua tyucui ña'a chalyuu li'. Tyuu tsa tya'a nu cuna'a ti'i nguti'i loyuu re tyempo bi'; ²⁶ pana nda ycu' Ndyosi ji'i Elías cha' tsaa yu slo sca ti nu cuna'a ti'i nu ndi'i nde quichi Sarepta, sca quichi tyijyu' la nde loyuu su cuentya Sidón. Ná ndyaa

Elías slo ni sca nu cuna'a ti'i tya'a quichí tyi ngu' Israel. ²⁷ La cui' jua'a ngua lo'o nguti'i jyo'o Eliseo. La cui' tyempo bi', nguti'i tsa ngu' quicha nu ngutsu' cuaña' nde loyuu re; pana ni sca ngu' bi', ná ndyaca tso'o ngu' ji'i quicha bi'. Sca ti nu Naamán bi', sca ti nu bi' ndyaca tso'o; sca ngu' xa' tsu' ngua yu, cha' loyuu su cuentya Siria laca su ngutu'u yu —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'.

²⁸ Laja lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús su ndi'i ngu' ne' laa bi', ngua ñasi' tsa ngu' bi' li'. ²⁹ Lo'o li' ndyatú ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, ngulo'o ngu' ji'i yu cha' tyu'u yu ca to' quichí. Li' ntejeya' ngu' ji'i Jesús, ntojolaquí ngu' ji'i yu ña'a cuayá' ndyalaa ngu' lo'o yu ca to' cua'a, sca to' yuu nu ntsu'u to' quichí bi'. Ngua ti' ngu' cha' xtyú ngu' ji'i yu tsaa yu nde chcu'a, ³⁰ pana tso'o ca ti ndu'u Jesús ya' ngu'; ntejetacui yu laja ngu', ndyaa yu li'.

Sca ñati nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

³¹ Li' cua ndi'i Jesús nde quichí Capernaum, sca quichí nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea bi'. Nu lo'o ngua tsá nu ndi'i cña' ngu', li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ca ne' laa ji'i ngu'. ³² Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu'.

³³ Ca ne' laa bi' ntsu'u sca nu qui'yu nu ngusñi sca cui'i cuxi ji'i. Cui'i tsa ngusi'ya nu quicha bi' ji'i Jesús lo'o na'a cha' lijya yu nde ne' laa:

³⁴ —¿Ni cña cua'ni nu'u ca nde, Jesús Nazaret? —nacu'i nu qui'yu quicha bi'—. ¿Ha na cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' 'na tsiya' ti? Nslo tso'o na' jinu'u, cha' ycu'i nu lubii laca nu'u; cua nda ycu'i Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

³⁵ Ngua'a Jesús cha' ji'i nu quicha li'; ngulo yu cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' nga'aa cua'ni cuxi lo'o yu quicha bi'.

—Chca'a ti nu'u —nacu'i Jesús—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

Li' nguxlyú nu cui'i cuxi bi' ji'i yu quicha nde loo su ndi'i ngu' quiña'a bi'. Lo'o li' ndu'u nu cui'i cuxi bi' ndyaa, nga'aa ngua'ni cuxi lo'o nu quicha bi' li'.

³⁶ Ngulacua tsa ti' ngu' li', nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Macala ngujui cha' nu nchcui' Jesús cua? —nacu'i ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' tso'o tsa ngujui chacuayá' ji'i yu cua cha' culo yu cña ji'i cui'i cuxi? Hora ti nduna cui'i cuxi cha' nu nchcui' yu lo'o, ndu'u cui'i bi' ndyaa li' —nacu'i ngu' ji'i tya'a ngu'.

³⁷ Bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a loyuu ca bi', nchcui' tsa ngu' cha' ji'i Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Simón Pedro

³⁸ Li' ndu'u Jesús nde ne' laa, ndyaa yu to' tyi Pedro. Quicha tsa xtya'a laa Simón Pedro bi', cha' tlyu tsa tyique' ngusñi ji'i ma'. Tya'na tsa nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tsaa na'a xi ji'i ma'. ³⁹ Ndu ti Jesús slo ma' ña'a tsa yu ji'i ma'. Li' ngua'a yu ji'i tyique' bi', cha' tyu'u tyique' ji'i ma'. Hora ti ndaca'a ma', ngua'ni cña ti' ma' cha' caja xi na cacu ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tyuu tya'a ngu' quicha

⁴⁰ Lo'o ndyaa cuichaa, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i lcaa tya'a ngu' nu quicha tsa cha' ngusñi tyuu lo quicha ji'i ngu', ndyalaa ngu' ca slo Jesús. Li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' quicha cuentya scaa ti ngu'. Hora ti ndyaca tso'o ngu' li'. ⁴¹ Lo'o jua'a ngutu'u cui'i cuxi ji'i tyuu tya'a ngu' quicha bi' li'. Ndu'u si'ya cui'i bi' lo'o ndu'u ji'i ngu':

—Sca ti nu'u laca Sñi' ycu'i' Ndyosi —nacu'i cui'i bi' ji'i Jesús.

Li' ngua'a Jesús chacuayá' ji'i cui'i cuxi cha' nga'aa chcu'i bi' tsiya' ti. Cua ndyuloo cui'i bi' ji'i Jesús, cha' la cui' Cristo nu cua nda ycu'i' Ndyosi ji'i lijya chalyuu laca yu bi'.

Nda Jesús cui'i lo'o ngu' ca nde Galilea

⁴² Lo'o nguxee chaca tsá, li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca chaca se'i su tyi'i ycu'i' ti yu ca ne' quixi'. Ngulana tsa ngu' ji'i li', ña'a cuayá' nquije ji'i ngu' macala su nga'a yu. Ngua ti' ngu' tatsaa ngu' ji'i Jesús cha' nga'aa tsaa yu xa' se'i. ⁴³ Li' nacu'i Jesús ji'i ngu':

—Lo'o nde xa' quichí ntsu'u cha' ta na' cha' tso'o nu ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ñati, cha' cua ndyalaa tyempo cha' caca Ni loo ne'

cresiya ji'i ñati chalyuu. Bi' laca cña nu cua nda Ni jna' liyyaa cha' chcu' na' cuentya ji'i ycu' Ni.

⁴⁴ Jua'a ti ndya'a Jesús lcaa ne' laa ji'i ngu' ca nde Galilea, nda yu cui' lo'o ngu'.

5

Nguxtyucua Jesús ji'i ngu' lo'o ndyaa ngu' cuta cuala

¹ Ngua sca tsā ndyaa Jesús to' tayu' Gene-saret. Tyuū tsa tya'a ñati lca'a ji'i yu. Li' tachaa tsa ndi'i ngu' ca su ndu yu to' tayu' bi', cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' lo'o nchcu' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi. ² Cua na'a Jesús su ndacui tucua tya'a yaca ni'i sube ti ca to' tayu' bi'. Ná tucui nga'a ne' yaca ni'i sube bi' tsiya' ti, pana cacua ti bi' ndu ngu' ngui'i ngu' taraya ji'i ngu', cha' cua ndye ngua'ni ngu' cña. ³ Li' ndyatí Jesús ne' sca yaca ni'i ji'i Simón, nchcu' lo'o yu cha' tucuni'i yu ji'i yaca ni'i cha' tsaa ca lo hitya la xi. Ndyaa tucua Jesús nde siyu' ti yaca ni'i bi', li' nguxana Jesús nclyu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' quiña'a bi'. ⁴ Lo'o cua ndye ngulu'u Jesús ji'i ngu', li' nacui ji'i Simón:

—Yaa mā lo'o yaca ni'i re ca su clyaa la hitya. Ca bi' cu mā taraya cha' caja cualya ji'i mā —nacui Jesús.

⁵ Li' nguxacui Simón cha' ji'i:

—Cusu' —nacui—, tyucui talya nguta'a ya lo tayu' ngu' ya taraya; ni sca na ná ngujui ji'i ya tsiya' ti. Pana si jua'a culo nu'u cña 'na, tsaa ya ca su nacui nu'u cha' cu ya taraya cajua —nacui Simón li'.

⁶ Li' jua'a ngua'ni Simón lo'o tya'a yu, lo'o quiña'a tsa cualya ngujui ji'i ngu' li'. Xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ndyatí ne' taraya ji'i ngu', hasta ngutaa' taraya ji'i ngu' li'; ⁷ bi' cha' ngua'ni ya' ngu' ji'i tya'a ngu' nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', cha' cā ngu' xtyucua ngu' ji'i. Hora ti yā ngu' li', ndojolaqui ngu' taraya ngutsa'a ne' ntsu'u cualya, cha' su'ba ngu' ji'i ne' yaca ni'i. Xi tya lyiji cha' clyu'u tyucuaa yaca ni'i bi' ne' hitya xqui'ya cualya bi'. ⁸ Lo'o na'a Simón Pedro lcaa cualya bi', ngua cuayá' ti' yu cha' xqui'ya Jesús ngujui cualya ji'i ngu'. Hora ti ndyatū sti' yu loo Jesús li', nchcu' yu lo'o:

—Tyu'u clyā nu'u nde slo na', Xu'na —nacui Simón ji'i—. Ntsu'u tsa xqui'ya na' cha' ñati chalyuu ti laca na'.

⁹ Ndube tsa ti' Simón, lo'o jua'a tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i ndube tsa ti' ngu', xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ngusñi ca ti ngu'. ¹⁰ Lo'o tyucuaa nu qui'yu sñi' Zebedeo nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', nu naa Jacobo lo'o nu naa Juan ni, lo'o ngu' bi' ndyutsii tsa ngu'; la cui' tya'a ndya'a Simón cña laca ngu' bi'. Li' nchcu' Jesús lo'o Simón:

—Ná cutsii mā —nacui—. Tya tsubi' la cua laca ti cña ngua'ni mā, xcui' cña cuta cualya ngua'ni mā; pana juani, ta na' xa' cña ji'i mā, cha' cā lo'o mā ji'i xa' ñati ca slo na' —nacui Jesús ji'i Simón, jua'a ji'i tya'a ndya'a yu cña.

¹¹ Lo'o ndyalaa yaca ni'i bi' ca to tayu' chaca quiya', li' nguxtyanu ngu' bi' ji'i yaca ni'i, ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ngu' quicha nu ndyatsu' cuaña'

¹² Lo'o ndi'i ti Jesús sca quichi, li' ndyalaa sca yu quicha slo; lye tsa ndyatsu' cuaña' yu quicha bi'. Lo'o na'a yu ji'i Jesús, hora ti ndyatū sti' yu, ndyanu tu'ba yu hasta ca lo yuu. Tya'na tsa nchcu' yu lo'o Jesús li':

—Si inti' nu'u cha' tyaca tso'o na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni jua'a jna' —nacui nu quicha bi'.

¹³ Li' ngusta ya' Jesús chu' yu su ndyatsu' cuaña' yu:

—Tyaja'a na' —nacui Jesús ji'i—. Caca lubii tyucui ña'a nu'u juani ti.

Laja lo'o nchcu' Jesús jua'a, hora ti ndatsu' quicha nu ndyatsu' cuaña' yu li'.

¹⁴ Lo'o li' nacui Jesús ji'i yu, cha' ná cacha' yu ji'i ñati ñi'ya ngua ji'i yu. Ndi'ya nchcu' lo'o yu:

—Yaa clyā nu'u chcu' lo'o sti jo'ó nu ndi'i ne' laa —nacui Jesús ji'i nu quicha bi'—. Cajua ta nu'u msta nu nacui jyo'o Moisés cha' ta na ji'i ycu' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na ji'i quicha nu ntsu'u ji'na. Jua'a ca cuayá' ti' ñati lo'o ycu' sti jo'ó cha' cua ngua lubii tyucui ña'a nu'u. Nga'aa ca quicha nu'u juani.

¹⁵ Lcaa tsā cua nguañi la cha' ji'i Jesús li', cha' nchcu' tsa ngu' cha' ji'i. Bi' cha'

quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i slo Jesús, cha' cuna ngu' ña'a cha' nu nda yu lo'o ngu', cha' cua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁶ Pana ntsu'u quiya' ndu'u Jesús ndyaa yu ca ne' quixi', ca su caca tyi'i yu ycu'i ti yu, cha' chcu'i yu lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ñati nu nchcu' tyucui tyucui ña'a yu

¹⁷ Ngua sca tsa nclyu'u Jesús cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i tyuu tya'a ñati. Quichi tyi ngu' bi' laca lcaa quichi sube ti nu ntsu'u nde Galilea, nu ntsu'u nde Judea, nu ndi'i cacua ti quichi Jerusalén. Laja nu tsa tlyu ti ñati bi', cua ndi'i tyuu tya'a ngu' fariseo. (Tacati tsa ycu'i ngu', nti' ngu'; lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i xa' ñati.) Lo'o jua'a ndi'i tyuu tya'a mstru nu ngulu'u cha' jo'ó ne' laa. Ngua tii lcaa ngu' nu ndi'i ca bi', cha' ycu'i Ndyosi laca nu nxyucua ji'i Jesús lo'o ndyu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha.

¹⁸ Li' ndyalaa lo'o ngu' ji'i sca nu quicha nu ntsiya ne' catya, cha' cua nchcu' tyucui tyucui ña'a yu quicha bi'. Ngua ti' ngu' cha' tyati' ngu' toni'i su nga'a Jesús, cha' tsaa lo'o ngu' ji'i nu quicha bi' ca su ndu ycu'i Jesús, ña'a lo'o catya ngua ti' ngu'. ¹⁹ Pana ná ngujui ñi'ya nu tyati' ngu' lo'o nu quicha bi' ni'i, cha' tachaa tsa ndi'i ñati; bi' cha' ndyacu'i ngu' nde que ni'i. Li' ngulotsu' ngu' cuxi'ña, ngucha ngu' yaca que ni'i, cha' jua'a ngujui ñi'ya nda'ya ngu' ji'i nu quicha bi' li'i ca su nga'a Jesús cla'be la su ndi'i ñati. ²⁰ Lo'o ti ngua cuayá' ti' Jesús cha' jlya tsa ti' ngu' bi' ji'i, bi' cha' nacui ji'i yu quicha bi'.

—Cusu' —nacui—, na cua ngua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi jinu'u ji'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u —nacui Jesús ji'i yu quicha bi'.

²¹ Li' ngulacua tsa ti' ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ngu' fariseo: “¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Ni cha' laca re? Cuxi tsa nchcu'i yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o nchcu'i yu jua'a”, nclyacua ti' ngu'. “Ná taca ji'i sca ñati chalyuu ñi'ya nti' yu re, ná taca cua'ni clyu ti' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati; sca ti ycu'i Ndyosi taca ji'i Ni cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati.” Jua'a nclyacua ti' ngu'.

²²⁻²³ Cua jlo ti' Jesús ni cha' laca nu nclyacua ti' ngu'. Li' nchcuane yu ji'i ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca nti' ma jua'a? ¿Ha nti' ma cha' tucui la laca si ñacui na' ji'i nu quicha cua cha' cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i yu? ¿Ha nti' ma cha' yala la caca si ñacui na' ji'i nu quicha: “Tyatu clyu nu'u tya'a nu'u”? ¿Ni cña yala la cua'ni na' cuentya ji'i yu cua lacua? ²⁴ Cua nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' jna', cha' cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati laja lo'o ndi'i na' nde chalyuu —nacui Jesús—. Xqui'ya cha' bi' cua nda Ni 'na liyyaa nde chalyuu cha' caca na' ñati.

Li' xa' nchcu'i Jesús lo'o nu qui'yu nu nchcu' tyucui tyucui ña'a yu:

—Nde laca cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacui Jesús ji'i yu—, tyatu clyu nu'u juani cha' tyaa nu'u nde to' tyi nu'u; tyaa lo'o nu'u ji'i catya su ngustii nu'u juani.

²⁵ Hora ti ndyatu yu quicha bi', laja lo'o na'a lcaa ñati bi' ji'i. Li' ndyaa lo'o yu ji'i catya su ngustii yu tsa la. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu lo'o ndu'u yu ndyaa yu, bi' cha' ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁶ Ndube tsa ti' ngu' ca su ndi'i ti ngu', li' lcaa ngu' ca bi' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi:

—Bilya ña'a na cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi sca cha' tlyu tsa lo cua —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Na ntsii ti ngu' nchcu'i ngu' lo'o tya'a ngu' jua'a.

Ngusi'ya Jesús ji'i Leví cha' tya'a yu lo'o

²⁷ Ca tiya' la lo'o ndyaa Jesús xi lquichi, li' na'a yu ji'i sca ñati ca su ntucua yu nclyo yu cña cña loo ngu'; Leví naa nu qui'yu bi'. Cña laca yu cha' culo yu cña ji'i ñati cuentya ji'i ngu' xa' tsu'. Li' nacui Jesús ji'i yu:

—Tyaa lca'a nu'u jna' —nacui.

²⁸ Li' ndyatu Leví, nguxtyanu yu cña ji'i yu cha' tya'a yu lo'o Jesús li'.

²⁹ Tiya' la li' ngua'ni Leví sca ta'a tlyu ca to' tyi yu, cha' cua'ni chi yu loo Jesús. Lo'o jua'a ndyalaa tyuu tya'a ngu' slo, tya'a ndyu'ni Leví cña nclyo cña cña loo ñati; jua'a ndi'i xi xa' la ñati. ³⁰ Li' nguxana ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu', lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', nguxlyu ngu' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

—¿Ni cha' laca cha' stu'ba ti ndacu ma tyaja, stu'ba ti nga'a ma lo'o ngu' cuxi cua?

—nacui ngu'—. Msu ji'i ngu' xa' tsu' laca ngu' cua, nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ñati. Lo'o jua'a ntucua xi xa' la ngu' nu ndya'a calle ti.

³¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ñati nu tso'o tyucui ña'a, ná clyana ngu' bi' ji'i sca nu jo'o; ngu' quicha laca nu ndyaana ji'i sca nu jo'o —nacui—. ³² Lo'o jua'a na', ná lijya na' cha' culana na' ji'i ñati nu nclyacua ti ti' cha' tso'o tsa ycu' ca ngu'; na cua lijya na' cha' chcu' na' lo'o ngu' cuxi, cha' culochu' ngu' qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

Ca chaa ti' ngu' laja lo'o ndi'i Jesús chalyuu

³³ Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—Lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ngu' fariseo, ¿ni cha' lu'ba ti nchcu' ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi? Lo'o jua'a ná ndacu ngu' tyaja tsa bi' lo'o nchcu' ngu' lo'o Ni. Pana ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; xcui' tso'o tsa ndacu ngu', xcui' tso'o tsa ndyi'yu ngu' —nacui ngu' ji'i Jesús.

³⁴ Ndi'ya nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi' li':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o ji'i cutsii; ná ndi'i ngu' ntyute' ti ngu' tsá bi', nu lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacui Jesús—. ³⁵ Pana nu lo'o tyalaa tsá nu tyaa lo'o ngu' ji'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii; caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' nde loo la —nacui Jesús li'.

³⁶ Lo'o li' nda Jesús cuij re lo'o ngu':

—Ná nsa'be ngu' sa yu'be ste' cucui ngu' cha' calya lo'o sca late' cusu' ji'i ngu'. Si jua'a cua'ni ngu', ná tyanu tso'o late' cucui bi' li', tyati' jlyacua su ngalya bi'; lo'o nu yu'be late' bi', ná stu'ba xee loo lo'o nu late' cusu' bi'. ³⁷ Lo'o chaca cha' ni —nacui Jesús ji'i ngu'—, ná nsu'ba ngu' ji'i lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; clyaa tyaca', tye lcui tyalú li'. ³⁸ Ne' tyaca' cucui tyu'ú lcui lo'o chca ndyu'u ti.

³⁹ Pana lo'o cua ndyi'o ngu' lcui nu cua cusu', ná nti' ngu' co'o ngu' lcui nu chca ndyu'u ti. “Tyixi la ndyi'yu lcui nu cua cusu' bi'”, ñacui ngu'.

Jua'a ngua cha' nu nda Jesús lo'o ngu'.

6

Ná ndiya ti' ngu' cña nu ngua'ni tya'a ndya'a Jesús

¹ Lo'o ngua sca tsá nu ndi'i cña' ngu', li' ndya'a Jesús tyucui, lijya yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nteje tacui ngu' su nscua xtya trigo ji'i ñati. Laja lo'o nteje tacui ti ngu', ngusuu ngu' xi si'yu trigo. Li' ngusatá ngu' ji'i tyuu ya' ti ngu' cha' tyalú si'yu trigo bi'; ndyacu ngu' xi si'yu li'. ² Lo'o li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu ndya'a lca'a ji'i ngu' bi', nu lye tsa nchcu' lo'o ngu' taju ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ndyu'ni mā cña jua'a, cha' ngusuu mā si'yu trigo cua? ¿Ha ná jlo ti' mā cha' tsá tacati laca juani? Ná ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na cña tsá tacati —nacui ngu' fariseo bi'.

³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha bilya chcu' mā lo quityi ji'i ycu' Ndyosi su nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsá ntyute' tsa yu, lo'o jua'a ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta ji'i ycu' Ndyosi lo mesa ne' ni'i nu cuentya ji'i ycu' Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'i bi'; ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati ji'i, cha' sca ti ji'i ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' ndacu ngu' xlyá bi' —nacui Jesús ji'i ngu'.

⁵ Lo'o li' chaca cha' nchcu' Jesús lo'o ngu':

—Lo'o na' nu cua nda ycu' Ni lijyaa cha' caca na' ñati ni, laca na' loo, masi tsá nu ndi'i cña' ngu'.

Sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁶ Ngua chaca tsá ta'a, tsá tacati ji'i ngu', li' ndya'a Jesús ca ne' laa. Ca bi' ndyaa tucua yu, li' nguxana nclyu'u yu cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati. Ca bi' nga'a sca ñati nu ngüityi ya' yu la'a tsu' cui ji'i yu. ⁷ Lo'o jua'a nga'a ngu' mstru cha' jo'ó ne' laa bi', lo'o ngu' fariseo nga'a lo'o. Ña'a tsa ngu' bi' ji'i Jesús, si cua'ni Jesús jo'o ji'i nu quicha bi' tsá tacati; nclyana ngu' cha', ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'i. ⁸ Pana hora ti ngua cuayá'

ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nclyacua ti' ngu'. Li' nacui Jesús ji'i yu nu nchcu' ya' bi':

—Tyatu cly nu'u, yaa tyu cla'be laja ngu' jua —nacui Jesús ji'i nu quicha bi'.

Li' ndyatu yu quicha bi', ndyaa yu cajua su nacui Jesús ji'i yu. ⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o nu ngu' nu ndu'ni ti cha' tacati bi':

—¿Ni cña tso'o la cha' cua'ni na tsa tacati lacua? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'. —¿Ha sca cña tso'o cua'ni na li'? ¿Ha tso'o la cua'ni na sca cña cuxi li', nti' mā? —nacui—. ¿Ha tso'o la si cua'ni lyaá na ji'i ñati tsa bi', cha' ná cajaa ngu' li'? ¿Ha tso'o la nti' cu'ma masi ta na chacuayá' cajaa ñati li'? —nacui Jesús ji'i ngu'.

¹⁰ Li' nguxña'a Jesús ji'i lcaa ñati nu ndi'i cacua ti slo, nchcu' lo'o nu quicha bi' li':

—Xquiñi nu'u ya'.

Jua'a ngua'ni yu bi', li' hora ti ndyaca tso'o ya' yu. ¹¹ Li' ngunasi' tsa nu ngu' nu ndu'ni cha' tacati bi', nguxana ngu' nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na cha' cua'a na ji'i yu jua cha' nga'aa cua'ni yu jua'a? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu' li'.

Ngusubi Jesús ji'i tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a ji'i

¹² Tyempo bi' ycu' ti Jesús ndyaa sca ca'ya cha' chcu' lo'o ycu' Ndyosi Sti yu. Tyucui talya ngua'a yu nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi li'. ¹³ Lo'o nguxee chaca tsa, li' ngusi'ya yu ji'i ñati nu ndya'a lo'o yu cha' tyaa ngu' slo yu. Li' ngusubi yu ji'i tii tyucuaa tya'a ngu'; nda yu chacuayá' ji'i nu ngu' bi', cha' tsaa culu'u ngu' ji'i xa' ñati.

¹⁴ Ndi'ya naa xtañi ngu' nu ngusubi Jesús ji'i nu ngua tya li': Simón, nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro naa yu, bi' laca tsaca ngu'; jua'a Andrés tya'a ngula Simón, jua'a Jacobo, jua'a Juan, jua'a Felipe, jua'a Bartolomé, ¹⁵ jua'a Mateo, jua'a Tomás, jua'a chaca Jacobo sñi' Alfeo, jua'a chaca Simón nu laca ji'i taju ngu' cananista, ¹⁶ jua'a Judas tya'a Jacobo, jua'a Judas Iscariote nu cuju' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la; jua'a naa ngu' nu cua ngusubi Jesús ji'i.

Ngulu'u Jesús ji'i quiña'a tsa ñati

¹⁷ Li' nguxtyuu Jesús ngua'ya sii' cua'a bi' lo'o nu taju ñati bi' ji'i, nguti' xi nde sca

su nati' lo'o nu tyuu tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i bi'. Lo'o jua'a ndyalaa quiña'a tsa xa' la ñati slo Jesús, ngu' nu ndu'u loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u nde quichi Jerusalén, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u to' tyujo'o su ndi'i quichi Tiro, su ndi'i quichi Sidón. Cua ndyalaa ngu' ca bi', cha' cuna ngu' cha' nu nchcu' Jesús lo'o ngu'; jua'a nti' ngu' cha' cua'ni Jesús jo'o ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁸ Lo'o nu ñati nu ngusñi cui'i cuxi ji'i ni, lo'o ngu' bi' nti' ngu' cha' tyaca tso'o ngu'. ¹⁹ Lcaa ngu' bi' nti' ngu' sta ya' ngu' chu' Jesús; nti' ngu' cha' cua'ni yu jo'o ji'i lcaa ñati quicha bi', xqui'ya cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu. Ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi' li'.

Ñi'ya nu ngulu'u Jesús ji'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

²⁰ Nguxña'a Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, li' nguxana nchcu' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ti' ti ndi'i mā nde chalyuu —nacui—. Ycu' Ndyosi laca nu ña'asi' ji'i mā, cha' bi' nu laca Xu'na mā.

²¹ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ñi'ya nti' si ntyute' tsa mā juani, cha' lye tsa nti' mā cuna mā sca cha' liñi —nacui—. Ca tiya' la, li' caca tyaala' ti' mā.

'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi xñi' ti' ti' cu'ma ndi'i mā chalyuu juani, cha' ca tiya' la ca chaa ti' mā li' —nacui Jesús—.

²² 'Lo'o jua'a tso'o ti caca tyiquee cu'ma masi ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i mā, masi culo'o ngu' ji'i mā ca su ndi'i mā, masi suba' tsa chcu' ngu' lo'o mā, masi hasta nga'aa nti' ngu' chcu' ngu' lo'o mā, xqui'ya cha' jly ti' mā jna', na' nu cua nda Ni liyyaa cha' caca na' ñati; ²³ tso'o tsa caca tyiquee mā li', caca chaa ti' mā, masi cua'ni ngu' lcaa cha' lya' ti' lo'o mā jua'a. Ná cube ti' mā, cua laca ndyu'u co'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu cua tlyu xi nu tyacua ji'i scaa mā ca su ntucua ycu' Ni —nacui Jesús li'—. La cui' jua'a ngua tya sa'ni la, cha' lya' tsa ti' jyo'o cusu' ji'i ñati nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nchcu' Ni lo'o ñati —nacui Jesús—.

²⁴ 'Pana tya'na tsa cu'ma ngu' culiya'; masi chaa tsa ti' ma nquicha', cua laca ti tyempo caca chaa ti' ma —nacu—.

²⁵ 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma nu tso'o tsa nguaala' ti' ma nde chalyuu juani, cha' quiña'a tsa cha' caca nu lyiji ji'i ma nde loo la —nacu Jesús—.

'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma nu lye tsa nxyi' lo'o ma ji'i tya'a ñati ma; ca tiya' la, li' lo'o cu'ma xi'ya ma cha' lye tsa caca xñi' ti' ma —nacu Jesús—.

²⁶ 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'ma lo'o tso'o tsa nchcui' lcaa ñati ji'i ma. La cui' jua'a ngua'ni jyo'o cusu' ji'i ma nu ngua sa'ni, cha' tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i ngu' nu nchcui' cha' cuiñi ti ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'; ndiya tsa ti' ngu' ji'i cha' cuiñi bi'.

Jua'a ngulu'u Jesús ji'i lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a cusu na

²⁷ Tya nchcui' la Jesús li':

—Ndi'ya chcu' na' lo'o cu'ma nu tyaja'a ma cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' na': Tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a cusu ma, tso'o ti cua'ni ma lo'o ñati nu ti'i ti' ña'a ngu' ji'i ma. ²⁸ La cui' tso'o ti chcu' ma lo'o ñati nu nda qui'ya ji'i ma, jua'a chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ñati nu nchcui' cha' suba' lo'o ma. ²⁹ Lo'o quiji'i ngu' ndacu' hique ma, li' xtyacui ma ta ma chaca tsu' saca' ma cha' quiji'i ngu' ji'i ma chaca quiya' li'. Lo'o xlyaa sca ñati late' tonu tu'ba nu nchcu' ma, li' ta ma chacuayá' cha' lo'o camxa ji'i ma qui'ya ngu' tsaa ngu'. ³⁰ Ta ma ji'i ngu' na laca nu jña ngu' ji'i ma; lo'o qui'ya ngu' sca na ji'i ma, nga'aa jña ma ji'i chaca quiya'. ³¹ Nga'a cha' cua'ni tso'o ma lo'o ngu', si nti' ma cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o ma.

³² 'Jlo ti' na' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i cua laca ti ñati nu jua'a tso'o nti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma; pana lo'o ñati cuxi, taca ji'i ngu' cua'ni ngu' tsa lo cua ti cha'. Cua nti' Ni cha' ña'a tso'o ma ji'i cua ña'a ca ñati, ni si'i sca ti ji'i tya'a tso'o ti ma. ³³ Lo'o jua'a ndu'ni ma cha' tso'o lo'o ñati nu cua ngua'ni sca cha' tso'o lo'o ma; pana lo'o ñati cuxi, taca ji'i ngu' cua'ni ngu' la cui' jua'a. Cua nti' Ni cha' cua'ni ma cha' tso'o

lo'o cua ña'a ca ñati, ni si'i sca ti lo'o tya'a tso'o ti ma. ³⁴ Na ndijñi' ti ma ji'i ñati nu xtyucua sca cha' tso'o ji'i ma, nti' ma. ¿Ha tso'o tsa ndu'ni ma nti' ma li'? Lo'o ñati cuxi ni, stu'ba ti ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si xtyucua tya'a ngu' sca cha' tso'o ji'i ngu' li'. ³⁵ Pana nu cu'ma ni, ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a cusu ma, cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' bi'. Ta ma jñi' ngu', ná tu ti' ma si ta ngu' sca cha' tso'o ji'i ma, si ná ta ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o tyacua ji'i ma ca slo ycu' Ndyosi si tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ngu', cha' jua'a ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o ycu' Ndyosi ni, tya'na ti' Ni ji'i ngu', masi xña'a ngu', masi ná ndya ngu' xly'a'be ji'i Ni; ³⁶ bi' cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i ngu' lacua, ñi'ya nu tya'na ti' ycu' Ndyosi Sti na ji'i ngu'.

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i tya'a ñati ngu'

³⁷ 'Ná sta ma qui'ya ji'i tya'a ñati ma, cha' li' ná ntsu'u cha' sta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i ma. Ná xcube' ma ji'i tya'a ñati ma, cha' li' ná ntsu'u cha' xcube' ycu' Ndyosi ji'i ma. Cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i tya'a ñati ma, cha' li' cui'ya ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ma. ³⁸ Ta ma cha' tso'o ji'i tya'a ñati ma, cha' li' ta ycu' Ndyosi cha' tso'o jua'a ji'i ma; tso'o tsa cuayá' ngutsa'á su'ba Ni cha' tso'o ne' cresiya ji'i ma li'. Ñi'ya nti' sca milya nu tachaa tsa nsu'ba ngu' na ne', cua nscui' ngu' ji'i cha' ca'ya ti'i la na bi', ntucua tsa tu'ba milya bi', jua'a laca lo'o cha' tso'o nu su'ba Ni ne' cresiya ji'i ma. Ñi'ya nu ndu'ni ma lo'o tya'a ñati ma, jua'a cua'ni ycu' Ndyosi lo'o cu'ma.

³⁹ Nde laca cui' nu nda Jesús lo'o ngu' li': —Sca nu cuityi' ni, ¿ha taca culu'u tyucui' ji'i tya'a cuityi'? Ná taca. Cuxi ti caca ji'i ngu' li', stu'ba ti tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni sca ngu' bi' ná nchca ña'a ngu' tyucui' su lijya ngu'. ⁴⁰ Sca yu cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti, ná tyijilo yu ji'i mstru ji'i yu; tsa bi' ti cha', lo'o tye ca tsa'a yu, li' stu'ba ti cuayá' ngua tsa'a yu lo'o mstru ji'i yu.

⁴¹ '¿Ni cha' yala tsa chcu' ma ji'i sca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i xa' la tya'a ñati ma, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu

ndyatí cloo ngu'? Pana ná ndube ti' mā cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u jì'ì ycuì' mā, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuì' ca mā. ⁴² ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee mā cha' chcuì' mā lo'o tya'a ñatì mā ndi'ya: “Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacui mā, masi ná ña'a mā nguti nu ntsu'u cloo ycuì' ca mā. ¡Na cuiñi mā! Clyo la tyu'u nu nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuì' ca mā, li' taca ña'a mā tso'o la cha' culo mā satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a ñatì mā.

Nslo na jì'ì sca yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'

⁴³ 'Sca yaca tso'o, ná ta bi' si'yu nu ná tso'o. Jua'a sca yaca nu cua btyi ti, nga'aa ta bi' si'yu nu cacu na. ⁴⁴ Lcaa yaca nslo ngu' jì'ì lo'o ña'a ngu' ni si'yu laca ndyu'u lo. Ná nsuu ngu' si'yu tyixi jì'ì sca yaca quiche'; la cui' ti jua'a, ná nsuu ngu' si'yu losu' tyixi jì'ì lti quiche' yane. ⁴⁵ Cua ña'a ca ñatì nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcuì' ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñatì nu cuxi tyiquee ni, cuxi ti nchcuì' ngu' bi' li'. Cua ña'a ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jì'ì scaa ngu', jua'a nchcuì' ngu'.

Tucua lo quiya' ni'ì ngüiñá ngu'

⁴⁶ Tya nda Jesús chaca cui jì'ì lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' ndu'ni tsa mā jna' cha' Xu'na mā laca na', pana ná ndaquiya' mā jì'ì cha' nu nchcuì' na' lo'o mā? —nacui—. ⁴⁷ Bi' cha' ta na' sca cui lo'o mā juani, ñi'ya laca sca ñatì nu lijya ca slo na' cha' cuna yu cha' nu nchcuì' na', lo'o li' ndaquiya' yu cha' bi': ⁴⁸ cua laca yu ñi'ya laca sca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'ì. Tso'o tsa ngüiñi tyuu su ndu quiya' ni'ì jì'ì, cha' chu' quee tsiya' ti nscua quiya' ni'ì bi'. Li' lye tsa ngua'ya tyo. Lo'o cua ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'ì bi', cua xly'a'ba ti jì'ì ni'ì; pana ná ngua jì'ì hitya yuu bi' xlyú jì'ì ni'ì bi', cha' tachaa tsa ndu quiya' ni'ì chu' quee bi'. ⁴⁹ Pana ndi'ya laca chaca ñatì nu cua ndyuna cha' nu nchcuì' na' lo'o, lo'o li' ná ndaquiya' yu jì'ì cha' bi': bi' laca ñi'ya laca chaca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'ì jì'ì lo yusi ti. Ná qui'ñi ndyaa quiya' ni'ì jì'ì yu bi'. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa, ndyalaa hitya sta'a ca quiya' ni'ì bi'. Li' nguxlyú hitya yuu jì'ì ni'ì

bi', ndye tsiya' ti nguxly'a'ba hitya yuu bi' jì'ì.

7

Ngua'ni Jesús jo'o jì'ì sca msu jì'ì xu'na sendaru

¹ Lo'o ndye nchcuì' Jesús lo'o ñatì bi', li' ndu'u yu ndyaa yu ca quichì Capernaum. ² Ca bi' ndi'ì sca capitán nu laca loo jì'ì sendaru jì'ì ngu' romano. Ntsu'u sca msu jì'ì nu tyaca'a tsa jì'ì; pana quicha tsa nu msu bi', cua cajaa ti. ³ Lo'o cua ndyuna nu capitán bi' quiña'a cha' nu nchcuì' ngu' cha' jì'ì Jesús, li' nchcuì' xi lo'o ngu' cusu' nu ca tyi quichì bi', cha' tsaa ngu' chcuì' ngu' lo'o Jesús cuentya jì'ì, cha' jña ngu' jì'ì Jesús cha' caa yu cua'ni yu jo'o jì'ì msu quicha bi' jì'ì. ⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Lo'o ndyalaa ngu' bi' ca slo Jesús, li' nguxana ngu' nchcuì' ngu' lo'o yu cuentya jì'ì nu capitán bi'.

—Tso'o tsa nu capitán bi' —nacui ngu' jì'ì Jesús—. Ndulo tsa yu jinu'u cha' cua'ni nu'u jo'o jì'ì msu quicha bi' jì'ì yu —nacui ngu'—. ⁵ Cua ngui'ì tsa nu cusu' bi' ji'na cha' ndi'ì yu quichì tyi na, hasta ycuì' yu cua nda yu cñi cha' tya' laa ji'na quichì re —nacui ngu'.

⁶ Li' ndyaa Jesús lo'o ngu' bi'. Lo'o bilya tyalaa ngu' lo'o Jesús ca ni'ì jì'ì nu capitán bi', li' nda capitán jì'ì xa' tya'a tso'o cha' tsaa ngu' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús ca tyucuii su lijya:

—Ndi'ya nchcuì' nu capitán bi' —nacui ngu' jì'ì Jesús li'—: “Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' nu'u, cusu'”, nacui, “masi ná caa nu'u to' ni'ì jna'”, nacui. ⁷ “Bi' cha' ná lo'o na' ndya'a ngu' ndyiqui'ya ngu' jinu'u tsa”, nacui. “Tsa bi' ti cña nti' na', si culo nu'u cña, tyaca tso'o msu jna' jua'a ti.” Jua'a nacui nu capitán bi', cha' chcuì' ya lo'o nu'u. ⁸ Chaca cha' nacui yu jì'ì cua: “Lo'o jua'a na'”, nacui yu, “ntsu'u xa' ñatì nu laca loo la nu nclyo cña 'na. Lo'o jua'a nclyo na' cña jì'ì sendaru nu cuentya jna'”, nacui. “Tsaa ngu' lquichì 'na, si culo na' cña jì'ì ngu' cha' tsaa ngu'; lijya ngu' slo na', si xi'ya na' jì'ì ngu' cha' caa ngu'; hora ti cua'ni msu jna' sca cña, si culo na' cña bi' jì'ì yu”, nacui nu capitán bi'. “Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha'

taca jinu'u culo nu'u cña cha' cati quicha bi'." Tsa bi' ti cha' nti' capitán chcu' lo'o nu'u —nacui ngu' tya'a tso'o nu capitán bi' ji'i Jesús.

⁹ Lo'o cua ndyuna Jesús cha' nu nchcui' ngu' lo'o, ndube tsa ti' yu. Li' ngxtyacui Jesús su ndu tyucui, nchcui' yu lo'o ñati nu ndya'a lo'o yu:

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—, cha' bilya ña'a na' ji'i sca ñati nu jlya tsa ti' ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya nu jlya ti' nu capitán bi'. Tyucui ña'a nasiyu Israel re, ná ntsu'u ngu' nu jlya ti' jna' jua'a —nacui Jesús ji'i ngu'.

¹⁰ Lo'o li' ngxtyuu tya'a tso'o nu capitán bi', ndyaa ngu' ca to' ni'i ji'i. Li' nquiye cha' ji'i ngu' na'a ngu' ji'i msu quicha bi', cha' cua ndyaca tso'o.

Ngua'ni Jesús cha' chaca quiya' ndyu'ú sca yu cuañi' nu ngujui ca ti

¹¹ Tiya' la li' ndyaa Jesús sca quichi ca su naa Naín; ndyaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o, lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati ndyaa ngu' lo'o. ¹² Lo'o cua ndyalaa ngu' ca to' quichi bi', li' na'a ngu' cha' ndyaa lo'o ngu' quichi bi' ji'i sca jyo'o cha' cua tyatsi'. Sñi' sca nu cuna'a ti'i laca jyo'o bi'; cua ndyanu ma' ycu' ti ma' nu lo'o ngujui sñi' ma', cha' nu sca ti sñi' qui'yu ma' laca yu nu ngujui bi'. Tyuu tsa tya'a ngu' quichi bi' ndya'a ngu' lo'o ma'. ¹³ Lo'o na'a Jesús nu Xu'na na ji'i jyo'o bi', ngua tya'na ti' yu ji'i nu cuna'a ti'i xtya'a jyo'o bi'. Li' nchcui' yu lo'o ma':

—Ná xi'ya nu'u —nacui.

¹⁴ Li' yaa Jesús cacua la slo ngu' bi', ngusta ya' yu chu' caju. Li' ndatu ngu' nu ndyi'ya ji'i jyo'o bi', nchcui' Jesús lo'o nu jyo'o bi':

—Yu cuañi' nu'u —nacui—. Tyaca'a clya nu'u.

¹⁵ Hora ti ndaca'a nu ngua jyo'o bi', ngxana nchcui' yu lo'o ngu' li'. Xa' ndya Jesús ji'i nu qui'yu cuañi' bi' ji'i xtya'a yu li'.

¹⁶ Ndube tsa ti' lcaa ñati ca bi' lo'o na'a ngu' ji'i yu nu ngujui bi'. Li' ngxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi.

—Tlyu tsa ñati ndyalaa slo na juani —nacui ngu'—, bi' laca nu chcu' lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o na.

Jua'a nacui ngu' li'. Lo'o chaca cha' nacui ngu':

—Cua ndyalaa ycu' Ndyosi juani cha' xtyucua Ni ji'i ñati ji'i ycu' Ni —nacui ngu'.

¹⁷ Cua ngañi lye cha' ji'i lcaa cña tonu nu ndyu'ni Jesús tyucui ña'a loyuu su cuentya Judea; jua'a lcaa quichi cacua ti, lo'o bi' ngañi cha' bi'.

Nda Juan ji'i ñati ji'i cha' tsaa ngu' ca slo Jesús

¹⁸ Ngujui cha' ji'i Juan ñi'ya nu ngua cajua, cha' nu ngu' cuañi' nu ndya'a lo'o Juan, bi' laca ngu' nu cua ndacha' ji'i yu.

¹⁹ Li' ngusi'ya Juan ji'i tucua tya'a ngu' tya'a ndya'a yu bi'. Ngulo yu cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu', tsaa xcuanu ngu' ji'i Jesús si chañi cha' ycu' yu laca yu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti; si tya ntsu'u cha' jatya la xi ngu' ña'a cuayá' nu caa chaca ñati nu cua tlyu la.

²⁰ Li' ndyalaa ñati ji'i Juan ca su nga'a Jesús. Ndi'ya nacui ngu' ji'i:

—Cua nda Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' ji'i ya lija ya —nacui ngu'—, cha' xcuanu ya jinu'u si chañi cha' la cui' Cristo laca nu'u, nu ñati tlyu nu cua caa ti nde chalyuu. Cua nti' ya cha' caja cha' liñi ji'i ya si tya ntsu'u cha' jatya la ya ji'i chaca ñati nu tlyu la.

²¹ Nu lo'o ndi'i ngu' bi' slo Jesús, li' ngua'ni Jesús jo'o ji'i tyuu tya'a ñati; masi cua sa'ni ngusñi quicha ji'i ngu', masi quicha ndya'a ti, masi ngusñi cui' cuxi ji'i ngu', hora ti ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o nu cuityi', ngua'ni Jesús cha' ngulane xee cloo ngu' ña'a ngu' chaca quiya'. ²² Bi' cha' ndi'ya ngxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi' li':

—Yaa clya ma' cacha' ma' ji'i nu Juan bi' lcaa cha' nu cua na'a ma' slo na', lcaa cha' nu cua ndyuna ma' ca nde. Ñacu' ma' ji'i yu cha' xa' nda na' xee ña'a tyuu tya'a ngu' nu ngua cuityi'; lo'o juani tso'o tsa ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya'; jua'a cua ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña'; lo'o juani cua nduna tso'o ngu' nu ngua cu'u jyaca; jua'a xa' ndyu'ú ngu' chaca quiya', ngu' nu cua ngujui; jua'a ngu' ti'i ni, nduna ngu' cha' tso'o nu nda na' lo'o ngu' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'i ngu' ji'i nu cuxi. Jua'a ñacu' ma' ji'i Juan bi'. ²³ Taca caca tso'o tyiquee ma' si

ná caca tyuju'u ti' mā ña'a mā jna' —nacui Jesús ji'i ngu'.

²⁴ Li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu', ñati nu nguane Juan ji'i cha' caa bi'. Li' nguxana Jesús nchcui' cha' ji'i nu Juan bi' lo'o ñati nu ndyanu slo.

—¿Na laca ngua ti' mā, nu lo'o ndyaa na'a mā ji'i nu Juan bi' ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati? —nacui Jesús—. Ngua ti' mā cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee yu nu lo'o nchcui' yu lo'o ñati, ñi'ya nti' lo'o ndyaa yaca quii tyucuaa chu' ca lo'o lijya cui'i. ¿Ha jua'a nti' mā? ²⁵ ¿Na laca ngua ti' mā lo'o na'a mā ji'i yu bi' lacua? ¿Ha tso'o tsa ste' yu lo'o na'a mā ji'i yu ca bi'? Cua jlo ti' mā cha' si'i ne' quixi' ndi'i ñati nu tso'o tsa ste', si'i ne' quixi' ndi'i ñati nu ntsu'u tsa cñi ji'i cha' culiji jua'a ti; to' tyi nu culiya' nu laca rey, ca bi' ndi'i ngu' bi'. ²⁶ Ná tyiquee' ngua tii mā cha' laca nu Juan bi' sca ñati nu nda cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati; chañi cha' laca yu jua'a, pana lo'o sca cña tlyu la nguui ji'i Juan. ²⁷ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' cha' ji'i cña nu ntsu'u ji'i Juan bi':

Culo na' cña ji'i sca msu jna' cha' tsaa yu ca nde loo la su tya'a nu'u,
cha' saala clya yu tyucui su caa ycu' nu'u,
nacui ycu' Ndyosi ji'i Cristo.

²⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā ji'i Juan nu ntyucuatya ji'i ngu', cha' bilya cala sca ñati chalyuu nu jua'a tlyu tsa cña nu ntsu'u ji'i, ñi'ya nu laca ji'i Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo ji'i ñati, lo'o juani cua ña'a ca ñati nu jlyu ti' 'na, tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ngu' bi' que Juan, masi ti'i ti ngu', masi cuañi' ngu' —nacui Jesús.

²⁹ Lo'o ñati nu ndyaa slo Juan cha' tyucuatya yu ji'i ngu' tya tsubi' la ni, lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ngua'ni tlyu lcaa ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi, masi nu ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu', masi xa' la ñati. ³⁰ Pana nu ngu' fariseo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó nu ná ntaja'a cha' tyucuatya Juan ji'i ngu' nu ngua li', ná ngua'ni ngu' cuentya ji'i cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi cha' nguxtyucua Ni ji'i ñati. Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

³¹ —Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu tyempo juani —nacui—. ³² Ñi'ya

ndu'ni nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quichi, jua'a ndu'ni ñati chalyuu juani. Taja ti' nu sube ji'i tya'a quijya ngu', cha' ná nti' tya'a ngu' quijya la lo'o ngu' bi'. Li' nxi'ya nu sube ji'i tya'a ngu': “¿Ni cha' ná ntaja'a mā cula quiya' mā? Na nclyá'a ya xi jii cha' ji'i mā”, nacui nu sube. “¿Ni cha' ná ntaja'a mā ca xñi' ti' mā lo'o cua? Na nclyá'a ya marcha, na nxi'ya ya nga'a ya.” Lo'o cu'mā ni —nacui Jesús—, la cui' jua'a ndyu'ni cu'mā ñati chalyuu juani; xcui' na taja ti' mā, cha' ná tso'o ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti ña'a mā ji'i tya'a ñati mā. ³³ Nde nclyú ti nchcui' mā —nacui Jesús ji'i ngu'—. Lo'o yaa Juan nu ntyucuatya ji'i ñati chalyuu, ná ndyacu yu lo'o mā, ná ndyi'o yu lcui lo'o mā; li' nacui mā cha' ntsu'u cui' xña'a ji'i yu —nacui Jesús ji'i ngu'—. ³⁴ Tiya' la li' ndu'u tucua na' nu cua nda ycu' Ndyosi lijyaa cha' caca na' ñati; tso'o ti ndacu na' lo'o mā li', stu'ba ti nga'a na' lo'o mā. Bi' cha' nchcui' mā jna': “Na'a na ñi'ya nu ndu'ni nu jua juani”, nacui mā ji'i tya'a mā, “xcui' na cacu ti yu jua nti' yu, xcui' na cu'bi ti yu ndya'a yu. Ná tso'o yu jua cha' laca yu tya'a tso'o ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacui mā 'na. ³⁵ Lo'o jua'a nacui mā cha' ná tso'o cha' nu nchcui' na'; pana caca cuayá' ti' mā nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu', cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi laca na'.

Ndyacu Jesús xlyaa ca slo sca ngu' fariseo

³⁶ Ntsu'u sca ngu' fariseo nu nchcui' lo'o Jesús cha' tsaa cacu xlyaa lo'o yu ca toni'i ji'i yu. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycu' ngu', nti' ngu'. Li' ndyaa Jesús ca toni'i ji'i yu, ndyaa tucua ca to' mesa. ³⁷ La cui' quichi bi' ndi'i sca nu cuna'a nu quiña'a tsa nu qui'yu ntsu'u ji'i. Lo'o ngua cuaya' ti' nu cuna'a bi' cha' cua ndyalaa Jesús cacu xlyaa ca slo yu fariseo bi', li' cha' ji'i ti ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa ca slo Jesús; ñaa lo'o cho' sca caatya setye nu tyixi tsa xtyi'i. ³⁸ Ndyaca'a cho' cacua ti slo quiya' Jesús li'. Ndyunaa tsa cho', hasta ndyalú hitya cloo cho' chu' quiya' Jesús; lo'o quicha' hique cho' nsube' cho' chu' quiya' Jesús cha' xquityi ji'i quiya' yu. Nchcuicha' cho' quiya' Jesús li', nda'a cho' setye tyixi xtyi'i

bi' chu' quiya' Jesús. ³⁹ Lo'o nu yu fariseo nu cua nchcui' lo'o Jesús cha' tsaa cua'ni xlyaa ca slo yu ni, lo'o cua na'a yu ji'i nu cuna'a bi', ndi'ya cha' ngua'ya hique yu li': "Si'i cha' chañi laca re, cha' laca yu sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' chcu' Ni lo'o na. Si la cui' laca yu, li' ta yu cuentya tilaca laca nu cuna'a nu nsta ya' lo quiya' yu juani; caca cuayá' ti' yu cha' sca nu cuna'a nu chiya'a tsa ndu'ni su ndi'i chalyuu laca nu cua."

⁴⁰ Li' nguxana Jesús nchcui' lo'o nu yu fariseo bi':

—Ntsu'u sca cha' nu ta na' lo'o nu'u, Simón —nacui' Jesús ji'i.

—Cuacha' clya nu'u jna', cusu' —nacui' yu fariseo ji'i li'.

⁴¹ Li' nchcuane Jesús sca cha' ji'i yu fariseo bi':

—Ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ntsu'u tane' hichu' ngu', cha' ngüijñi' ngu' cñi ji'i sca nu culiya'. Tsaca yu ndacui yu ca'yu siyento paxu ji'i nu culiya' bi', lo'o chaca yu ndacui yu tu'ba tyi ti paxu ji'i li'. ⁴² Pana tyucuaa ngu' ná ngua ji'i ngu' tya ngu' cñi ji'i nu culiya' bi' li'. Bi' cha' nguta'achu' nu culiya' bi' ji'i cha' nu ndacui ngu' ji'i; ngüityi yu cuentya ji'i ngu', ngua'ni tye tane' ji'i tyucuaa ngu' jua'a ti. Cuacha' clya nu'u jna' lacua —nacui' Jesús ji'i yu fariseo bi'—, ¿tilaca laca nu tso'o la ntsu'u tyiquee ña'a ji'i nu culiya' bi'? Si tsaca yu, si chaca yu.

⁴³ Li' nguxacui Simón cha' ji'i Jesús:

—Bi' laca nu quiña'a la ndacui, nu ngüi'ya nu culiya' bi' cha' clyu ti' ji'i. Jua'a nti' na' —nacui' Simón.

—Chañi cha' nu nchcui' nu'u —nacui' Jesús li'.

⁴⁴ Lo'o nxña'a Jesús ca su nga'a nu cuna'a bi', li' xa' nchcui' lo'o nu Simón bi':

—Cui'ya nu'u xi cuentya ñi'ya nu ndyu'ni nu cuna'a cua —nacui—. Nu lo'o ndyalaa na' toni'i jinu'u tsá, ná nda nu'u hitya tyaati quiya' na'; pana nu cuna'a cua ni, cua ngui' cho' quiya' na' lo'o hitya cloo cho', cua nguxquityi cho' quiya' na' lo'o quicha' que cho'. ⁴⁵ La cui' jua'a ná nchcuicha' nu'u jna' lo'o ndyalaa na' ni'i re; pana nu cuna'a cua ni, tya lo'o ndyatí na' ñaa na' nde ni'i re, tya lyiji tye chcuicha' cho' ji'i quiya' na'. ⁴⁶ Lo'o jua'a ná nda'a

nu'u setye hique na' tsá; pana nu cuna'a cua ni, cua ngusalú cho' setye tyixi xtyi'i chu' quiya' na'. ⁴⁷ Nde laca cha' nu ndacha' na' jinu'u juani, cha' tso'o tsa ndyu'ni tya'na ti' nu cuna'a cua jna', bi' cha' ca cuayá' ti' na cha' cua ngüityi ycu' Ndyosi quiya' nu ntsu'u ji'i cho', masi quiña'a tsa quiya' ntsu'u ji'i cho' ca slo Ni. Pana ñati nu ná lye ntsu'u quiya' ji'i cha' cuityi ycu' Ndyosi ji'i, xti la xi cha' ndube ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i ycu' Ni —nacui' Jesús ji'i Simón.

⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Cua ngüityi ycu' Ndyosi lcaa quiya' nu ntsu'u jinu'u —nacui'.

⁴⁹ Lo'o nu ñati nu ñaa stu'ba ti lo'o Jesús cha' cacu ngu' xlyaa slo Simón, nguxana ngu' bi' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Macala ngu-jui chacuayá' ji'i yu cha' cuityi yu quiya' nu ntsu'u ji'i ngu'? —nacui' ngu'.

⁵⁰ Pana ndi'ya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi' li':

—Cua ngulaá nu'u ji'i cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u xqui'ya cha' jlya ti' nu'u 'na. Ti ti tyi'i tyiquee nu'u, tyaa nu'u lacua.

8

Nu ngu' cuna'a nu nxyucua ji'i Jesús

¹ Tiya' la li', ndu'u Jesús ndyaa yu tyuu tya'a quichi, masi quichi tonu, masi quichi sube. Nchcui' tsa yu cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' quichi bi'; nchcui' yu cha' cua lijya ti ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Stu'ba ndya'a Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

² Lo'o jua'a, tyuu tya'a nu cuna'a ndyaa lo'o ngu'; cua ngua quicha nu ngu' cuna'a bi' tya tsubi' la, pana cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu', lo'o jua'a cua ngulo yu cui'i Cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' bi'. Ndyaa sca nu cuna'a nu naa María Magdalena lo'o ngu', ji'i bi' cua ngutu'u cati tya'a cui'i cuxi.

³ Lo'o jua'a Juana naa chaca nu ndya'a lo'o ngu'; clyo'o sca nu naa Chuza laca nu Juana bi', sca yu nu ndyi'ya cña loo rey Herodes laca clyo'o bi'. Jua'a Susana, lo'o jua'a tya tyuu tya'a ngu' cuna'a nu nxyucua ji'i Jesús lo'o cña nu ntsu'u ji'i ngu'.

Cui' ji'i ñati nu ndyataa si'yu

⁴ Lo'o li' quiña'a tsa ngu' quichi cacua ndu'u ngu' ñaa ngu' se'i ti cha' ña'a ngu' ji'i Jesús. Nu lo'o cua ndyu'u ti'i ngu' quiña'a bi' tsa tlyu ti, li' nda Jesús sca cuii lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu' bi' li'.

⁵ —Cua ndyaa sca ñati cataa nscua' trigo ji'i. Ndi'ya ngua su nguscui yu si'yu bi': ndyú xi si'yu bi' tyucui su nteje tacui ngu', ngusatá quiya' ngu' si'yu bi' li'; jua'a ñaa quiñi ndyacu ni' ji'i. ⁶ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su lati tsa tu'ba yuu nscua chu' quee. Lo'o ntyucua si'yu bi', ná ngua caluu tso'o cha' ná quiñi ndyaa quiche suu; ndye calya bi' ndyanaa li', cha' ná tyacala' yuu bi'. ⁷ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su ndu yaca quiche' nquicha'; li' yala la ntyucua nu yaca quiche' bi', ña'a cuaya' nga'aa nda tyempo caluu calya trigo bi' tsiya' ti. ⁸ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su tso'o tsa yuu; tso'o tsa nguluu calya bi', quiña'a tsa si'yu ngutu'u lo juu bi' li'. Su ndyataa sca ti milya si'yu, ca bi' tso'o tsa ngutu'u hasta sca siyento tya'a milya si'yu li'.

Lo'o ndye nda Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' cuii tsa nchcui' yu ndi'ya:

—Cua'a jyaca ma si nti' ma cuna ma cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o ma.

Nde nchcui' Jesús ni cha' laca nda yu cuii lo'o ngu'

⁹ Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús bi' ñi'ya ndyu'u cha' bi'. ¹⁰ Ndi'ya nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Cu'ma nu ndya'a ma lo'o na', ntsu'u tsa cha' nu nxyucua ycu' Ndyosi ji'i ma cha' caca cuayá' ti' ma scaa cha' nu ntsu'u yacu' ti cua sa'ni la; bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma ñi'ya culo Ni cña ji'i ñati. Pana lo'o xa' ñati ni, xcui' lo'o cña cua nchcui' na' lo'o ngu' cha' ta na' sca cuii lo'o ngu', cha' jua'a ná caca cuayá' ti' ngu', masi na'a ngu' nquicha'; ná sca cha' tyanu hique ngu', masi cua ndyuna ngu' nquicha'.

Nchcui' Jesús ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹¹ 'Ndi'ya ndyu'u cha' ji'i cuii bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ñi'ya laca nu si'yu nu cua nscui yu bi', jua'a laca cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¹² Ñi'ya laca nu tsa ycu' si'yu nu ndyú tyucui bi', jua'a laca lo'o

ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', lo'o li' hora ti lijya nu xña'a cha' cuityi cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi'; nga'aa ndyi'u ti' ngu' cha' tso'o bi', ni ná nchca clyaa ngu' bi' ji'i nu cuxi li'. ¹³ Ñi'ya laca nu chaca ycu' si'yu nu ndyú lo yuu lati tu'ba chu' quee, jua'a laca lo'o ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o bi' nquicha'. Pana ñi'ya nti' nu calya sube bi', cha' ná quiñi ndyaa quiche suu chu' quee bi', jua'a nti' ñati bi', cha' xti ti tyempo ndalo ngu' lo'o ngusñi ngu' cha' tso'o bi'; lo'o lya' ti' xa' ñati ji'i ngu' bi', yala ti tya'achu' ngu' li'. ¹⁴ Ndi'ya laca cha' ji'i si'yu nu ndyalú laja yaca quiche': bi' laca ñi'ya laca lo'o ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', pana ntsu'u tsa cña ji'i ngu', ntsu'u tsa cñi ji'i ngu', lo'o jua'a ntsu'u tsa su culiji ngu' cñi cha' ji'i ti ngu'; bi' cha' ná nchca tyanu tso'o cha' tso'o bi' ne' cresiya ji'i ngu'. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyú su tso'o tsa yuu, jua'a laca lo'o ñati nu tyucui tyiquee ngu' ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu'; ntaja'a ngu' ndaquiya' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o ngu'. Ndalo ngu' bi' li', ná xutacui ngu' cha' ngusñi ngu' cha' bi'. Li' tso'o tsa cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

Cuii ji'i xee nu tyu'u ne' ni'i

¹⁶ 'Ná cua'a ngu' xee ni'i, lo'o hora ti tacu' ngu' loo xee bi' li'; la cui' ti, ná sta ngu' ji'i sca xee sca ne' quiña ti. Ná ndu'ni ngu' jua'a. Ndi'ya ndu'ni ngu' lo'o sca xee: nsta ngu' ji'i su cua, cha' clyane xee cha' tyaca' ña'a ngu' nu ndi'i ni' bi'. ¹⁷ Lcaa cha' nu nsu'ba yacu' ngu' ji'i, quijeloo cha' bi' ji'i ngu' ca tiya' la; lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti, quije cha' bi' ji'i ngu' ca tiya' la, cha' caca cuayá' ti' na ji'i cha' bi' li'.

¹⁸ 'Bi' cha' cua'a tso'o jyaca ma. Nu ñati nu jlya ti' cha' nu ndyaca tsa'a ngu' ji'i Ni ni, tya ta la ycu' Ndyosi cha' lo'o ngu' bi'; pana ñati nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycu' Ni cha' ná caca ji'i ngu' bi' ca tsa'a ngu' cha' ji'i ycu' Ni tsiya' ti.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o nu ngu' qui'yu tya'a Jesús

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús, ñaa lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, ndyalaa ngu' su ndi'i

yu li'. Ná ngua cãa ngu' cacua la slo, cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. ²⁰ Bi' cha' ndyaa cha' slo Jesús li':

—Nde liya' ndu xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u. Cua nti' ngu' chcu' ngu' lo'o nu'u —nacui ngu' ji'i.

²¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Ñati nu nduna cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, jua'a ndu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo Ni ji'i ngu', ñati bi' ndu'ni ñi'ya si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya si laca ngu' tya'a na' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' lo tayu'

²² Ngua sca tsa ndu'u Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', ndyaa ngu' to' tayu'. Li' ndyaa ngu' ca ne' sca yaca ni'i piti ti.

—Ya'a ma' tsaa na nde chaca tsu' tayu' re —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ndyaa ngu' li'. ²³ Lo'o tya ndyaa ngu' lo'o yaca ni'i bi' lo hitya, ndyu'u tsa xcalá Jesús; hora ti ngujua' yu. Li' nguxana cui'i, lye tsa ndyaca cui'i lo tayu' bi'. Li' ndyatú clyoo', ntyucua hitya ne' yaca ni'i bi'; cua quilyu'u ti bi' ne' hitya. ²⁴ Li' ndyaa nguxtyu'u ngu' ji'i Jesús ca su ntsiya laja'. Nchcu' ngu' lo'o li':

—Cusu', cusu' —nacui ngu' ji'i—, que ti' nu'u. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re, cajaa na li'.

Ndaca'a Jesús li', ngulo yu cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' bi'. Hora ti ngua ti bi' li'; nga'aa ndyaca cui'i, nga'aa ntyucua clyoo'. ²⁵ Li' nchcu' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

—¿Ni cha' ná jlya ti' ma' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

Pana ntsij tsa ngu' bi', ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús li'.

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—, cha' lo'o cui'i ndaquiya' ji'i yu, lo'o jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacui ngu' ji'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

Ngulo Jesús ji'i cui'i xña'a nu ntsu'u ji'i sca ñati

²⁶ Nde tsu' tayu' bi', loyuu su cuentya Galilea laca; lo'o nu chaca tsu' tayu' bi' loyuu su cuentya ngu' Gadara laca. Li'

ndyaa ngu' ne' yaca ni'i piti ti bi', ndyalaa ngu' ca loyuu ji'i ngu' Gadara li'. ²⁷ Lo'o cua ndu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' ndyacua tya'a Jesús lo'o sca nu qui'yu ngu' Gadara nu ntsu'u cui'i xña'a ji'i. Cua sa'ni ngusñi cui'i ji'i yu; tya li' ná nchcu' yu late', ná ndi'i yu ni'i. Na ndya'a yu'u ti yu, ndyija' yu ne' lo'o jyo'o. ²⁸ Lo'o cua na'a yu ji'i Jesús, li' cui' ngusi'ya yu, nclyú yu nde loo Jesús.

—¿Na laca cua'ni nu'u lo'o na', cusu' Jesús? —nacui yu quicha bi'—. Jlo ti' na' cha' nu'u laca Sñi' ycu' Ndyosi nu laca loo la. Cua'ni nu'u cha' clyu ti' jna', ná cua'ni nu'u cha' ti'i lo'o na' —nacui yu quicha bi' ji'i Jesús.

²⁹ Jua'a nacui yu cha' cua ngulo Jesús cña ji'i cui'i xña'a bi', cha' nga'aa xñi cui'i bi' ji'i yu. Tya tsubi' la quiña'a quiya' cua nguxalú cui'i bi' ji'i yu; bi' cha' nguti'i ngu' cua ji'i yu, ndyaaca' ya' yu, ndyaaca' quiya' yu lo'o cadena chcu'. Pana ná ngüi'ya yu cuentya ji'i cadena bi', yala ti ngusi'yu cu' chcu' bi'. Li' ngujolaqui cui'i xña'a bi' ji'i yu, ngusna yu ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ³⁰ Lo'o ndyacua tya'a Jesús lo'o yu quicha bi', li' nchcuane ji'i yu:

—¿Ni naa nu'u? —nacui Jesús ji'i yu.

—Quiña'a tsa lo naa na' —nacui yu quicha bi' ji'i, cha' quiña'a tsa cui'i xña'a ndyu'ni lya' ti' ji'i yu.

³¹ Ntsij tsa cui'i xña'a bi' si culo Jesús cña ji'i cha' tyaa cui'i bi' ca su laca tyi cui'i ca ne' yuu. Bi' cha' ngua'ni cui'i cha' ngüijña yu quicha bi' ji'i Jesús cha' ná culo yu cña cha' tyu'u cui'i bi'. ³² Lo'o jua'a tlyu tsa taju cube' nu ndya'a sii' ca'ya nu ndi'i cacua ti. Li' ngüijña yu quicha bi' chacuayá' ji'i Jesús cha' tyanu cui'i xña'a lo'o cube' bi'. Nda Jesús chacuayá' ji'i cui'i bi' li'. ³³ Lo'o li' ndu'u cui'i xña'a bi' ji'i nu qui'yu quicha bi', ngusñi ji'i cube' li'. Hora ti ngusna cube' bi' sii' cua'a ca'ya, ndyú ni' ca lo hitya tayu' ngujuii ni' li', cha' ndye ndyi'o ni' hitya tayu' bi' li'.

³⁴ Lo'o na'a ngu' cha' bi', ngu' nu ndya'a lo'o cube' bi' ni, ngusna clya ngu' li'. Ndyaa ngu' nde quichi' tyi ngu', ndyaa cacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a quichi' tyi ngu'; lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i ne' quixi' cacua ti, ndacha' ngu' ji'i ngu' bi' ñi'ya ngua cha' bi'. ³⁵ Li'

ndu'u ngu' quichi bi', ndyaa na'a ngu' xi ji'i, na ca ngua. Lo'o ndyalaa ngu' su nga'a Jesús, li' na'a ngu' ji'i nu qui'yu nu ntsu'u cui'i xña'a ji'i tsa la, cha' juani tso'o ti yu; lacu' yu ste' yu, ti ti ntucua yu nde slo quiya' Jesús. Ndyutsii tsa ngu' li'. ³⁶ Lo'o nu ñati nu cua na'a lo'o ngulo Jesús cui'i bi' ji'i yu, ndacha' ngu' bi' ji'i tya'a ngu' ñi'ya nu ngua cha' ngua tso'o yu. ³⁷ Li' nchcui' tsa lcaa ngu' quichi bi' lo'o Jesús cha' tyu'utsu', cha' nga'aa tyanu la Jesús loyuu bi'; ntsii tsa ngu' ca tyi bi'. Bi' cha' ndu'u Jesús ndyaa yu ne' yaca ni'i piti bi'. ³⁸ Laja li' ndijña tsa nu qui'yu nu cua ngutu'u ca ti cui'i xña'a ji'i, cha' lo'o yu tsa yu lo'o Jesús ne' yaca ni'i bi'; pana ná nda Jesús chacuayá' tya'a yu lo'o.

³⁹ —Xa' xtyuu nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacui Jesús ji'i yu nu ngua quicha bi'—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu', cua ña'a ca cha' tlyu nu cua ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o nu'u.

Ndyaa yu li', nda yu cha' lo'o lcaa ñati tya'a quichi tyi yu, lcaa ña'a cha' tlyu nu cua ngua'ni Jesús lo'o yu.

Sñi' Jairo lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

⁴⁰ Lo'o li' ngxtyuu Jesús ñaa nde tsu' tayu' chaca quiya'. Chaa tsa ti' ngu' su ndi'i ngu' cha' ndyalaa yu tsu' re chaca quiya' li'; tso'o tsa nchcui' ngu' lo'o yu, cha' ntajatya tsa ngu' ji'i yu ni jacua' tyaa ycu' yu chaca quiya'. ⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús, li' hora ti ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Jairo slo; ngu' cusu' laca yu, loo laca yu ne' laa ji'i ngu' bi'. Yaa yu li', ndu sti' yu nde loo Jesús, lye tsa ndijña yu cha' clyu ti' ji'i Jesús cha' tsa toni'i ji'i yu. ⁴² Sca ti sñi' ntsu'u ji'i nu Jairo bi', sca nu cuna'a cuañi' nu ntsu'u tii tyucuaa ti yija. Pana juani quicha tsa nu piti bi', cua cajaa ti. Li' ndyaa Jesús lo'o nu cusu' bi', lo'o quiña'a tsa ñati tya'a ndya'a lo'o; cha' quiña'a ñati ni, tachaa tsa ndi'i ngu' slo Jesús.

⁴³ Laja ngu' bi' ndi'i sca nu cuna'a quicha. Ndye tii tyucuaa yija quicha tsa nu cuna'a bi', lu'ba ti nda'ya tañi ma'. Cua ndye cñi ji'i ma' cusu' nguliji xcaya' ngu' jo'o, pana ni sca ñati ná ngua ji'i cua'ni jo'o ji'i ma'. ⁴⁴ Nu juani cua lijya ma' bi' nde chu' Jesús, ndyala' quiya' ste' yu; hora ti ngusi'yu cu'

cha' ndyalú tañi ma', ngua tso'o ma'. ⁴⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' nu ndi'i slo:

—¿Tilaca laca nu ndyala' 'na? —nacui.

Lcaa ñati nchcui' cha' ná tucui ndyala' ji'i Jesús. Bi' cha' lo'o Pedro lo'o jua'a xa' tya'a ndya'a yu, nguxacui ngu' cha' ji'i Jesús li':

—Cusu' —nacui ngu'—, tyi'i ca chu' nu'u tachaa tsa ndi'i ñati, hasta nsatá tsa ngu' chu' na. Ni cha' nchcui' nu'u lacua: “¿Tilaca laca nu ndyala' 'na?”

⁴⁶ Li' xa' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' chaca quiya':

—Chañi cha' cua ndyala' sca ñati jna' —nacui—. Ngua tii na' cha' juersa 'na ndyaa ngua'ni jo'o ji'i sca ñati.

⁴⁷ Li' jlo ti' nu cuna'a bi', cha' cua nquije cha' ji'i Jesús, bi' cha' yaa ma' nchcui' lo'o yu, masi nchcuaa tyucui ña'a ma' lijya ma' cha' ndyutsii ma'. Li' ndyatú sti' ma' nde su ndu Jesús; slo lcaa ñati nu ndu ca bi' ndacha' ma' ji'i yu ni cha' laca ndyala' ma' ste' yu, lo'o li' hora ti ngua tso'o ma'. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ma' cusu' bi':

—Cha' jlya ti' nu'u cha' caca ji'i ycu' Ndyosi cua'ni Ni cña tonu bi', bi' cha' ngua tso'o nu'u, sñi' —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'—. Ná cube ti' nu'u, tyaa clyu nu'u juani.

⁴⁹ Tya nchcui' Jesús, lo'o li' ndyalaa sca ñati nu ndu'u to' tyi Jairo, nu cusu' bi' nu laca loo ne' laa ji'i ngu' ca bi'. Ñati bi' ndyaa nchcui' lo'o ycu' Jairo li':

—Cua ngujuui sñi' nu'u, cusu' —nacui yu—. Nga'aa chcu' nu'u lo'o nu cusu' jua cha' caa toni'i jinu'u.

⁵⁰ Pana cua ndyuna Jesús cha' nu nchcui' yu lo'o nu cusu' bi'.

—Ná cutsii nu'u —nacui Jesús—, sca ti si jlya ti' nu'u cha' caca ji'i ycu' Ndyosi, li' caca tso'o nu piti sñi' nu'u —nacui Jesús ji'i Jairo.

⁵¹ Lo'o ndyalaa ngu' to' tyi Jairo, li' ná nda Jesús chacuayá' tyaa tsa tlyu ti ngu' ne' ni'i lo'o yu; cua laca ti ñati tyaa nde ni'i nacui yu.

—Lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o sti xtya'a nu piti quicha re, tsa lo cua ti tya'a ngu' tyaa ngu' ni'i re —nacui yu.

⁵² Nxi'ya tsa xi xa' la ngu' ndi'i ngu' nde liya' xqui'ya cha' ngujuui nu cuna'a piti bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná xi'ya mā —nacui—. Si'i na nguuii nu quicha re, na laja' ti re —nacui Jesús ji'i ngu'.

⁵³ Nxyí lo'o ngu' ji'i Jesús li', cha' jlo ti' ngu' cha' chañi cha' nguuii nu piti bi'. ⁵⁴ Li' ndyatí Jesús ni'i, ngusñi ya' nu piti, jua'a cui' nchcui' lo'o li':

—Tyaca'a nu'u, mbixu' —nacui.

⁵⁵ Li' xa' ndyalaa cui'i cresiya ji'i nu cuna'a piti bi', hora ti ndaca'a li'; ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ta ngu' na cacu nu piti bi' li'. ⁵⁶ Ndube tsa ti' ngu' cusu' ji'i nu piti bi', pana ngulo Jesús cña ji'i ngu' cha' ná chcui' ngu' lo'o xa' ñati ñi'ya nu ngua cha' bi'.

9

Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' tsaa ngu' chcui' ngu' lo'o ngu' xa' quichi

¹ Nguxuti'i Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi', cha' ta yu chacuayá' ji'i ngu' cha' culo ngu' ji'i lcaa lo cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati, lo'o jua'a cua'ni ngu' jo'o ji'i lcaa lo quicha nu ntsu'u ji'i ñati. ² Ngulo yu cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' ta ngu' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' quichi su tsaa ngu', lo'o li' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná sca na ná cui'ya mā tsaa mā tyucuii —nacui yu ji'i ngu'—, ni yaca xca, ni cuiji, ni tyaja, ni cñi, ná cui'ya lo'o mā ji'i. Sca ti camxa nu ntsu'u ti mā cui'ya mā tsaa mā, ná cui'ya mā chaca. ⁴ Cua ña'a ca toni'i su tyalaa mā ni, ca bi' tyanu mā hasta ña'a cuayá' nu tyu'u mā quichi bi' tyaa mā li'. ⁵ Si ntsu'u quichi su ná ndiya ti' ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu', su ná nti' ngu' cha' tyanu mā slo ngu', hora ti tsaa mā xa' se'i. Lo'o jua'a salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā lo'o tyu'u mā quichi bi'; xqui'ya cha' bi', caca cuayá' ti' ngu' quichi cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā li'.

⁶ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndya'a ngu' lcaa quichi sube ti cajua. Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi bi' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'i ngu'; jua'a ngua'ni ngu' jo'o ji'i ngu' quicha nu ndi'i lcaa quichi bi', ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujui Juan nu ntyucuatya ji'i ñati

⁷ Tyempo bi' Herodes naa nu laca gobernador. Cua ngua cuayá' ti' yu lcaa cña nu ngua'ni Jesús, lo'o nu juani ncliyacua tsa ti' yu: “¿Ti ñati laca nu Jesús bi'?” Tyuu tya'a ngu' nchcui' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiya'. ⁸ Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' Jesús laca jyo'o Elías nu nguti'i chalyuu sa'ni la, cha' chaca quiya' ndyu'u tucua jyo'o bi'; jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' la cui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la laca Jesús, cha' cua ndyu'ú jyo'o cusu' bi' chaca quiya', nacui ngu'. ⁹ Pana ndi'ya nacui Herodes:

—Ycu' na' ngulu cña cha' teje cu' ngu' scua' que Juan. Lo'o nu Jesús bi' ni, nu quiña'a tsa cha' ndañi nu nchcui' ngu' ji'i, ¿tilaca laca yu lacua?

Lo'o li' lye tsa ngua ti' Herodes cha' ña'a ji'i ycu' Jesús.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹⁰ Nu lo'o nguxtyuu ngu' tya'a ndya'a Jesús ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcui' ngu' lo'o yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ngu' ca su ndyaa ngu' bi'. Li' ndyaa yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi' sca se'i su ná ntsu'u ñati ngua ti' yu, sca se'i cacua ti quichi Betsaida. ¹¹ Pana nu lo'o cua ngua jlo ti' xa' ñati macala su ndyaa Jesús, li' ndu'u lca'a ñati bi' ji'i yu. Lo'o ndyalaa ngu' slo yu, li' ndyanu ngu' cha' culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya caca nde loo lo'o caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati. Lo'o jua'a lijya ngu' quicha cha' cua'ni yu cha' tyaca tso'o ngu', nti' ngu'.

¹² Nu lo'o cua ngusii, li' ndyu'u ti'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ca slo yu cha' chcui' ngu' lo'o yu:

—Chcui' nu'u lo'o ngu' jua cha' tsaana ngu' na cacu ngu', su caja' ngu' talya ca quichi sube ti jua —nacui ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Su ndi'i na re, ná ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

¹³ —Cu'ma ta mā na cacu ngu' quiña'a jua —nacui Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'.

—Xti tsa na ntsu'u ji'i ya re —nacui ngu'—. Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o ji'i ya. Sca ti si tsaa

ya tsaana ya scuaa cha' cacu lcaa ngu' re —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

¹⁴ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti ndi'i ngu' bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Chcui' mā lo'o ngu' jua cha' tyaca'a ngu' lo yuu cuentya qui'i ti, tu'ba tyii tya'a ngu' sca qui'i —nacui yu ji'i ngu'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua'ni nu tii tyucuaa tya'a ngu' lo'o nu ngu' quiña'a bi', hora ti ndyaca'a ngu'. ¹⁶ Li' ndaya' Jesús ji'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o ji'i nu tucua tya'a cualya bi'. Nde cua nguxña'a yu cha' ndya xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya scuaa bi'. Li' ngusa'be yu scuaa bi', cuati nda yu yu'be bi' ji'i ngu' tya'a ndya'a yu cha' tacha ngu' ji'i ngu' quiña'a bi'. ¹⁷ Lcaa ngu' ndyacu ngu' scuaa bi' li', nguaala' ji'i lcaa ngu'. Ca tiya' la ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá lo'o cualya nu ndyanu, la cui' tya'a na nu ndyacu ngu' bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycu' nu Cristo laca Jesús

¹⁸ Ngua sca tsā ndi'i Jesús ycu' ti nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi. Li' lijya ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ca slo yu. Nchcuane Jesús ji'i ngu' bi' li':

—¿Tilaca ta laca na' nacui ngu'? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁹ —Ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacui ngu' ji'i—, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' jyo'o Elías laca nu'u, jua'a ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcui' cha' nu'u laca sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la; cua sa'ni tsa ngujui ñati bi', pana juani ndyu'ú chaca quiya' nacui ngu' bi'.

²⁰ —Cu'ma ni —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—, ¿tilaca laca na' nti' cu'ma?

Li' nacui Pedro ji'i:

—Cristo nu nda ycu' Ndyosi ji'i lijya nde chalyuu, bi' laca nu'u —nacui Pedro ji'i.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'

²¹ Lye tsa nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ná cacha' ngu' tsiya' ti ji'i xa' ñati cha' Cristo laca ycu'.

²² —Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacui Jesús—, nscua cha' lye tsa xcube' ngu' jna'. Lo'o la cui' ti xtyanu ti'i ngu' cusu' jna'; lo'o ngu' nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, xtyanu ti'i ngu' jna'. Nga'a cha' cujuui ngu' 'na; pana lo'o tyu'u scua sna tsā, li' tyu'ú na' chaca quiya' ca su ntsiya na' cha' nguatsi' na'.

²³ Lo'o nteje tacui xi tyempo, li' nchcui' Jesús lo'o lcaa ngu':

—Si ntsu'u cu'ma nu chañi cha' nti' mā tsaa mā lo'o na' —nacui yu—, nga'a cha' xtyanu mā lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee mā ji'i, cha' tya'a mā lo'o na' lcaa tsā, masi cujuui ñati ji'i mā xqui'ya na'. ²⁴ Chcuna' chalyuu ji'i mā si xcui' ncliyacua tsa ti' mā ñi'ya caca ji'i ycu' ca mā; pana si tyaja'a mā xñi mā cha' jna', masi cujuui ñati ji'i mā xqui'ya na', quije chalyuu ji'i mā ca slo ycu' Ndyosi li'. ²⁵ Ná xtyucua tsiya' ti cha' culiya' nu ntsu'u ji'i mā, masi tlyu tsa chalyuu caja ji'i mā, si xqui'ya cha' bi' chcuna' mā cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ²⁶ Ca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati lo'o ña'a na' ji'i mā, si cua ngua tyuju'u ti' mā ña'a mā jna', masi ntyuju'u ti' mā ji'i cha' tso'o nu nchcui' ti na'; nu lo'o cāa na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'i ñati, li' ca tyuju'u ti' na' lo'o ña'a na' ji'i mā. Ndubi tsa ña'a loo na' caca xqui'ya xee ji'i ycu' Ndyosi Sti na' li'; stu'ba ti cāa na' lo'o lcaa xca ji'i ycu' Ni, xca nu lubii tsiya' ti. ²⁷ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' ntsu'u ngu' nu ndu lo'o na chalyuu re juani, nu tya lyiji cajaa ngu' lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca ycu' Ndyosi loo nde chalyuu.

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

²⁸ Nu lo'o cua ndu'u scua snu' tsā tya lo'o nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyacu' yu sca ca'ya cha' chcui' yu lo'o ycu' Ndyosi; ndyaa lo'o yu ji'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. ²⁹ Nu lo'o ndu Jesús nchcui' lo'o ycu' Ndyosi Sti yu, li' hora ti ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús; ñi'ya ña'a sca xee nu ngati tsa, jua'a ngati tsa ña'a ste' yu. ³⁰ Li' ndu'u tucua tucua tya'a ngu' qui'yu ca slo Jesús, ndu ti ngu' bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús; jyo'o cusu' Moisés lo'o jyo'o cusu' Elías nu nguti'i

chalyuu sa'ni ngua ngu' bi'. ³¹ Lo'o jua'a tyucui ña'a su ndu ngu' ntyiji'i sca xee nu lye tsa ña'a. Nhcui' ngu' lo'o Jesús ji'i lcaa ña'a cña nu cua nda ycu'i Ndyosi Sti yu cha' cua'ni yu nde loo la xi, nu lo'o cajaa yu nde quichi Jerusalén. ³² Masi ndyu'u tsa xcalá Pedro lo'o xa' tya'a ndi'i yu ca jua, pana tya tii ngu'; bi' cha' na'a ngu' bi' lcaa cha' tso'o ji'i Jesús, lo'o ji'i tyucuaa ngu' jyo'o nu nga'a slo yu. ³³ Nu lo'o cua tyaa ti tyucuaa ngu' bi', li' nacui Pedro ji'i Jesús:

—Xu'na —nacui—, tso'o tsa cha' ndi'i ya nde. Cuiña ya sna tya'a chcu'a'ya: tsaca laca su tyi'i ycu'i nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, lo'o chaca su tyi'i La Elías —nacui.

Pana nu Pedro bi' ni, ná ngua cuayá' ti' yu ñi'ya ndyu'u cha' nu nhcui' ycu'i ca yu. ³⁴ Tya nhcui' yu, lo'o li' ñaa sca coo nu ngüixi'i hichu' ngu'. Lye tsa ndyutsi'i ngu' su ntsu'u ngu' ne' coo bi', cha' lye tsa ña'a coo bi'. ³⁵ Li' nguañi xtyi'i sca ñati, pana hora ti ngua cuayá' ti' ngu' cha' nhcui' ycu'i Ndyosi laja coo bi'.

—La cui' yu re laca Sñi' na'; tyaca'a tsa yu 'na —nacui Ni—. Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcu'i yu re lo'o ma —nacui Ni.

³⁶ Lo'o cua ndyuna ngu' ña'a cha' nu nhcui' ycu'i Ndyosi ji'i Jesús, li' na'a ngu' cha' sca ti Jesús ndu bi'. Cuaana tya ndyaa ti'i ngu'; ni sca cha' nga'aa nhcui' ngu' lo'o xa' ñati, ñi'ya ngua cha' nu na'a ngu' sii' ca'ya bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca yu cuañi' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

³⁷ Ca chaca tsá nu lo'o ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', tyuu tsa tya'a ngu' ndyaa ngu' ndyaca tya'a ngu' lo'o Jesús. ³⁸ Ndi'i sca nu qui'yu laja ñati quiña'a bi' nu cui' nhcui' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui yu ji'i—, cua'ni cha' tso'o ña'a nu'u xi ji'i sñi' na', cha' sca ti bi' laca sñi' na' nu ntsu'u 'na. ³⁹ Ntsu'u tsá nxalú cui'i ji'i yu, ndu'ni bi' cha' cui' nxi'ya yu li'; nxasu nu cui'i bi' ji'i yu ña'a cuayá' ndyu'u ngo' tu'ba yu. Cuxi tsa ndu'ni cui'i bi' lo'o yu, cha' ná ntaja'a bi' culaá ji'i yu.

⁴⁰ Bi' cha' lye tsa ndiña na' ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cha' culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i sñi' na', pana ná ngua ji'i ngu' culo ngu' ji'i tsiya' ti.

⁴¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Ná jlya ti' ma 'na tsiya' ti, cu'ma ñati chalyuu —nacui Jesús—, cha' cuxi tsa cre-siya ji'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo ma, nga'aa talo tyiquee na' ji'i ma tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu'—. Caa lo'o ji'i sñi' slo na' —nacui Jesús ji'i sti nu quicha bi' li'.

⁴² Pana nu lo'o ñaa nu quicha bi' cacua la, li' nguxlyú cui'i cuxi bi' ji'i yu quicha bi' nde lo yuu, lo'o li' lye tsa nguxalú cui'i ji'i yu. Li' ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i yu cha' tyu'u bi' tyaa, cua ndyaca tso'o yu quicha bi' li'. Cuati nacui ji'i sti yu cha' caa qui'ya ji'i sñi', lo'o li' ndya Jesús ji'i yu nu ngua quicha bi' ji'i sti yu chaca qui'ya'. ⁴³ Lcaa ngu' ndube tsa ti' ngu' lo'o ña'a ngu' cha' tlyu nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi.

Xa' nhcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycu'i

Lcaa ngu' ndiya tsa ti' ngu' ña'a ngu' cña nu ndyu'ni Jesús. Pana laja lo'o ndube ti' ngu', li' nacui Jesús ji'i nu ngu' nu ndya'a lo'o yu:

⁴⁴ —Cua'a jyaca ma ji'i cha' re, culacua xi ti' ma ji'i: Ntsu'u sca ñati nu cujui' cresiya 'na ji'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacui Jesús.

⁴⁵ Pana ná nda nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu bi' cuentya, ná ngujui' ñi'ya caca ca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; jua'a ntsi'i tsa ngu' cha' xcuane ngu' ji'i ycu'i Jesús ñi'ya tyu'u cha' nu nhcui' yu lo'o ngu'.

Nhcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycu'i ca ngu'

⁴⁶ Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ni, lye tsa nhcui' tube ngu' ñi'ya nu tya'a ngu' laca nu ndulo la cha' ji'i. ⁴⁷ Pana Jesús ni, hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee ngu'. Li' ngusñi yu ya' sca nu piti, ngusta yu ji'i nu piti cacua ti slo ycu'i yu. ⁴⁸ Li' nhcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Lo'o xtyucua ma ji'i cua ña'a ca ñati cuentya jna', masi ñati ñi'ya laca nu piti re, la cui' jua'a na nxyucua ma jna' laca —nacui Jesús—. Jua'a ngu' nu tucua cña jna', lo'o cña ji'i ycu'i Ndyosi tucua ngu' bi' li', cha' ycu'i Ni laca nu nda jna' lijyaa ca slo cu'ma. La cui' nu piti la ji'i tya'a ma, nu ná

ndulo cha' ji'i bi' nti' ma, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i cuentya jna', nti' na'.

Sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na ni, bi' laca nu taca ji'i xtyucua ji'na

⁴⁹ Li' nacui Juan ji'i Jesús:

—Mstru —nacui—, cua na'a ya cha' ndu chaca ñati nu nclyo ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati chacuayá' jinu'u, nacui yu. Bi' cha' ngua'a ya ji'i yu bi', cha' nga'aa cua'ni yu jua'a, cha' ná lo'o yu bi' ndya'a yu ndyaca tsa'a yu lo'o ya.

⁵⁰ Pana ndi'ya nacui Jesús ji'i li':

—Ná cua'a ma ji'i, cha' sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na, ná tyiquee' taca ji'i bi' xtyucua ji'na.

Ngua'a Jesús ji'i Jacobo lo'o ji'i Juan

⁵¹ Nu lo'o cua tyalaa ti tyempo cha' tyaa Jesús nde cua, li' ngüñi ti' yu cha' tyaa yu nde Jerusalén. ⁵² Nda yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu cha' tsaa ngu' tyucui nde loo la, cha' chcu' ngu' lo'o ngu' quichi sube ti su tyeje tacui yu lo'o ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' sca quichi sube ti, sca quichi tyi ngu' Samaria; ngulana ngu' su tyi' ngu' li'. ⁵³ Pana ná ntaja'a ngu' quichi sube bi' ta ngu' chacuayá' cha' tyanu ngu' bi' quichi, cha' jlo ti' ngu' quichi bi', cha' nde quichi Jerusalén tsaa ngu'. ⁵⁴ Nu lo'o ndyuna tya'a ndya'a Jesús cha' bi', Jacobo lo'o Juan naa nu ngu' bi', li' nacui ngu' bi' ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui ngu' bi'—, ¿ha ná nti' nu'u cha' jña ya quii' nde cua cha' tyalú nde lo yuu su ndi' ngu' jua? Cua'ni tye bi' tsiya' ti ji'i ngu' jua, tyaqui ngu'. Jua'a ngua'ni jyo'o cusu' Elías sa'ni —nacui ngu' ji'i Jesús.

⁵⁵ Li' ña'a tsa Jesús ji'i ngu' bi', nchcu' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ná nda ma cuentya tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcu' ma —nacui Jesús—, si'i Xtyi' ycu' Ndyosi laca nu ngulu'u ji'i ma cha' chcu' ma cha' cuxi jua'a; nu xña'a laca nu ngulu'u ji'i ma cha' chcu' ma jua'a.

⁵⁶ Si'i cha' cua'ni tye na' chalyuu ji'i ñati nda ycu' Ndyosi Sti na' 'na lijyaa cha' caca na' ñati; cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ñati chalyuu, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni na' —nacui Jesús.

Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' xa' quichi sube ti.

Ñati nu chañi cha' nti' tya'a lo'o Jesús

⁵⁷ To' tyucui su ndyaa ngu' na'a ngu' ji'i sca nu qui'yu.

—Cusu' —nacui yu—, lo'o na' nti' na' tsa'a lo'o nu'u, macala su tsaa nu'u tsa'a na' lo'o nu'u.

⁵⁸ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu qui'yu bi':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyú ni' ndyu'ú ni'; lo'o nu quiñi sube ni, ne' xlyati ndyu'ú ni'; lo'o na' ni, cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati, pana ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

⁵⁹ Lo'o li' nacui Jesús ji'i chaca nu qui'yu:

—Caa tya'a nu'u lo'o na' —nacui.

—Cusu' —nacui yu ji'i Jesús li'—, ta nu'u xi tyempo jna' cha' tyanu na' lo'o sti na' ña'a cuayá' nu cajaa sti na', cha' ña'a na' ji'i tyatsi'.

⁶⁰ Li' nacui Jesús ji'i yu:

—Tya ntsu'u xi xa' la tya'a ñati ma nu taca xatsi' ji'i nu cua ngujuu; pana nu'u ni, ntsu'u cha' tsaa nu'u lo'o na' cha' chcu' nu'u cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati.

⁶¹ Li' nacui chaca nu qui'yu ji'i Jesús:

—Cusu', lo'o na' ntá' tsa'a lo'o nu'u —nacui yu—, pana ta xi tyempo 'na cha' tsa'a na' salya' na' lo'o ngu' toni' na.

⁶² Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu qui'yu bi':

—Sca ñati nu nguxana sca cña ni, ná caca tyu'u scua cña bi' ji'i yu si tya'achu' yu ji'i; ñi'ya nti' ñati nu nclyaa yuu, ná caca tso'o yu yuu si ña'a yu nde chu' yu; la cui' jua'a lo'o caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i cu'ma ñati chalyuu ni, ná ta Ni cña cua'ni ma cuentya ji'i ycu' si nti' ma tya'achu' ma ji'i Ni.

10

Nda Jesús ji'i snayala tyii tya'a ngu' ndyaa

¹ Nu lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' ngusubi Jesús chaca snayala tyii tya'a ngu' cha' tsaa ngu' nde loo ji'i yu; cuentya tucua tya'a ti ngu' tsaa ngu' lcaa se'i lo'o lcaa quichi su nga'a cha' tsaa yu nti' yu. ² Li' nchcu' yu lo'o ngu' bi':

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re, cha' chcu' na lo'o ñati cha' xñi ngu' cha' nu nchcu' na' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti ngu' nu caca cua'ni cña re; bi' cha' chcu' ma lo'o Sti na', ycu' nu Xu'na cña re, cha'

tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati nu taca ji'i cua'ni cña re. ³ Yaa clya mā lacua. Su ta na' ji'i mā tsaa mā, ca bi' tyi'i mā laja ñati cuxi ñi'ya si ndi'i xly'a' cuañi' laja bo'o tyaala; pana tyi'i ycu'i Ni lo'o mā cha' ná sca caca ji'i mā li'. ⁴ Ná cui'ya mā cuiji su tyu'u cñi, ni xa' cuiji, ni caña ná chca'a quiya' mā. Lo'o jua'a ná tyu mā tyiquee' tyucui lo'o ta mā cha' lo'o ñati. ⁵ Nu lo'o tyalaa mā toni'i ji'i sca ñati, li' ndi'ya chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ñati nu ndi'i ni'i bi': "Ti ti tyi'i tyiquee ngu' nu ca tyi re", ñacu'i mā ji'i ycu'i Ndyosi li'. ⁶ Lo'o si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'i ni'i bi' cuna la ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ngu' bi'; pana si ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', nga'aa culacua Ni ji'i ngu' bi' jua'a. ⁷ Tyanu mā toni'i ji'i ngu' tso'o bi', cacu mā co'o mā cua ña'a ca na nu cacu ngu' bi'; sca ñati nu ndyu'ni cña ni, ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cacu yu tyaja. Pana ná tya'a mā lcua ti toni'i ji'i ngu'. ⁸ Lo'o tyalaa mā sca quichi su tso'o tsa chcu'i ñati lo'o mā, cacu mā lcaa na nu ta ngu' ji'i mā, ⁹ cua'ni mā jo'o ji'i ngu' quicha nu ndi'i bi'. Lo'o li' ñacu'i mā ji'i ngu' bi': "Cua ngulala cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i cu'ma". ¹⁰ Pana lo'o tyalaa mā sca quichi su ná nti' ngu' cha' chcu'i mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu', hora ti tyu'u mā nde to' calle ti. Li' ñacu'i mā ji'i ngu': ¹¹ "Scui ya quiya' ya cha' tyalú snii yuu ji'i quichi tyi mā nu ngusñi ca'a quiya' ya; jua'a ca cuayá' ti' mā li' cha' xqui'ya cha' cuxi tyiquee mā, bi' cha' tyu'u ya quichi tyi mā tyaa ya. Pana masi cuxi mā, ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i mā", ñacu'i mā ji'i ngu' quichi bi'. ¹² Nchcu'i na' cha' bi' lo'o mā juani, cha' nu lo'o tye chalyuu, li' tlyu la cha' ti' caca ji'i ngu' quichi bi'; xti la cha' chcube' ngu' jyo'o quichi Sodoma nu cuxi tsa ngua'ni cua sa'ni la.

Quichi su ná ntucua ñati cña ji'i ycu'i Ndyosi

¹³ i Tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Corazín! Lo'o jua'a, i tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Betsaida! Cua quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'ma, lo'o ná nguju'u ti' mā tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni mā. Cua sa'ni la xña'a

tsa ngua ngu' quichi Tiro, lo'o ngu' quichi Sidón; ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná nguju' ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu', cha' bilya ña'a ngu' bi' ni sca cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi'i ti' ngu', ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o. ¹⁴ Liñi cacha' na' ji'i mā cha' caca tso'o la ji'i ngu' jyo'o quichi Tiro, lo'o ji'i ngu' jyo'o quichi Sidón, nu lo'o tyalaa tsa tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'i cu'ma li', cha' ná nduna mā tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o cu'ma ngu' quichi Capernaum ni, nti' mā cha' tso'o tsa caca ji'i quichi tyi mā. ¿Ha ná lo'o xcube' Ni ji'i mā nti' mā? Pana culo'o Ni ji'i mā cha' tyaa mā ca bilyaa.

Tya nchcu'i la Jesús lo'o nu snayala tyii tya'a ngu' bi' li':

¹⁶ —Ñati nu cua'a jyaca ji'i cha' nu ta cu'ma lo'o, ñi'ya si ndaca'a jyaca ngu' bi' ji'i cha' nu ta na' lo'o ngu' laca; lo'o ñati nu xlyú cha' hichu' cu'ma, ñi'ya si nxlyú ngu' bi' cha' hichu' na' laca. Lo'o jua'a ñati nu xlyú cha' hichu' na' ni, na nxlyú ngu' cha' bi' hichu' ycu'i Ndyosi nu nda jna' lijyaa; jua'a laca cha' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

Cua ngxtyuu ngu' nu ngua'a loo Jesús cña ji'i ñaa ngu'

¹⁷ Ca tiya' la ngxtyuu nu snayala tyii tya'a ngu' ñaa ngu' slo Jesús. Chaa tsa ti' ngu'.

—Cusu' —nacui ngu' ji'i Jesús—, lo'o nu cui'i cuxi ndaquiya' ji'i cña nu ngulo ya ji'i chacuayá' jinu'u —nacui ngu'.

¹⁸ Nchcu'i Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a tu'ni. Lo'o na' na'a na' ji'i Satanás lo'o ndyú yu lo yuu; ñi'ya ndyalú tyi'yu nde lo yuu, jua'a ndyú yu. Ngulo'o ycu'i Ndyosi ji'i nu xña'a bi' ca su tlyu su ntucua Ni nde cua, ndyú yu lo yuu li'; bi' cha' ndaquiya' cui'i cuxi bi' ji'i cha' nu nchcu'i mā juani. ¹⁹ Lo'o jua'a cua nda na' chacuayá' ji'i cu'ma cha' sta quiya' mā hichu' cuaña, lo'o hichu' chuni'i; chacuayá' jna' cua'a mā chacuaya' ji'i nu xña'a tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ca cuxi ji'i mā tsiya' ti, ni sca cha' cuxi ná tyacua ji'i mā li'. ²⁰ Pana

na' ntsu'u cha' ca chaa ti' ma cha' ndaquiya' cui'i cuxi bi' ji'i cña nu ngulo ma ji'i, tso'o la ca chaa ti' ma cha' cua nscua xtañi ma ca su ntucua ycu'i Ndyosi nde cua.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús

²¹ Sca hora bi' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús xqui'ya cha' ndi'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o yu. Bi' cha' nchcui' Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu li':

—Sti na', cua'ni chi na' loo ycu'i nu'u juani. Nu'u laca ycu'i Ni nu laca loo nde cua, jua'a laca nu'u loo nde lo yuu. Cua ngutu'u yacu' ti cha' bi' cuentya ji'i ñati nu ngua tya sa'ni la, cha' ná ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tsiya' ti, masi nchca tsa ji'i ngu'; pana tsa xlya'be hi cha' cua ngulu'u tso'o nu'u cha' bi' ji'i ñati jua'a ti juani, masi ná jlo tso'o ti' ñati bi'. Ndyu'ni tlyu na' jinu'u cha' jua'a ngua ti' ycu'i nu'u cha' caca —nacui Jesús ji'i ycu'i Ndyosi.

²² Li' nchcui' yu lo'o ngu' nu ndyaa cuentya ji'i yu bi':

—Cua nda Sti na' lcaa na jna'. Ná tucui jlo ti' cha' laca na' Sñi' ycu'i Ni; sca ti ycu'i Sti na', bi' nu jlo ti'. Ná tucui jlo ti' tilaca laca ycu'i Sti na'; sca ti na', jlo ti' na' tilaca laca Ni. Lo'o jua'a ca jlo ti' xi xa' la ñati nu nti' na' cha' culu'u na' ji'i ngu' tilaca laca ycu'i Sti na', ca cuayá' ti' ngu' bi' li'.

²³ Li' nguxtyacui Jesús ca su ndu nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndu ycu'i ti ngu' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu ña'a cua ña'a ca cha' tlyu nu cua na'a cu'ma juani. ²⁴ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma re, cha' quiña'a tsa ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a rey nu ngua loo sa'ni la, cua ntajatya tsa ngu' bi' ji'i cha' tlyu nu cua na'a ma juani, cha' ña'a ngu' ji'i nquicha'; cua ntajatya tsa ngu' bi' ji'i cha' nu nduna ma juani, cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' nquicha'. Pana ngujuii ngu' li', lo'o bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Sca cha' tso'o nu ngua'ni sca ngu' samaritano

²⁵ Li' ndatu sca mstru cha' jo'ó cha' chcu'i cuayá' yu lo'o Jesús. Lo'o li' nchcuane yu ji'i Jesús:

—Mstru —nacui—, ¿ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti jna'?

²⁶ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o yu:

—¿Ni cña ngulo ycu'i Ndyosi ji'na nu nscua lo quityi nu ngua sa'ni? ¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' bi' nti' nu'u?

²⁷ Li' nchcui' mstru cha' jo'ó bi':

—Ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' —nacui mstru bi'—, cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi, jua'a tyucui tyiquee na taquiya' na ji'i ycu'i Ni, jua'a cua'ni tlyu na ji'i Ni lo'o lcaa cha' nu ca'ya hique na, jua'a tyucui juersa ji'na cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ni. Lo'o jua'a nga'a cha' cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya nu nti' na cha' cua'ni tya'na ti' xa' ñati ji'na.

²⁸ Li' nacui Jesús ji'i yu bi':

—Tso'o tsa cha' nu nguxacu' nu'u 'na. Si jua'a cua'ni nu'u, caja chalyuu bi' jinu'u li'.

²⁹ Pana nu mstru cha' jo'ó bi' ni, cua nti' yu cha' tyu'u liñi la cha' nu cua nchcui' yu, bi' cha' nacui yu ji'i Jesús:

—¿Tilaca laca tya'a ñati na' lacua?

³⁰ Li' nchcui' Jesús cuii re cha' xacu' cha' ji'i mstru bi':

—Ngutu'u sca ngu' tya'a quichi tyi na nde Jerusalén, ndya'a yu lijya yu tyucuii ndyaa nde calacui, nde quichi Jericó. Lo'o li' ndu'u tucua xi tucua sna tya'a ngu' cuaana, nguxlyaá ngu' lcaa na nu lo'o ji'i yu; ngulo ngu' ste' yu, li' ti' tsa ngujui'i ngu' xña'a bi' ji'i yu ña'a cuayá' nu cua cajaa ti yu. Li' nguxtyanu ngu' ji'i yu ña'a ntsiya ti yu. ³¹ La cui' ti tyucuii bi' nteje tacui sca sti jo'ó tya'a quichi tyi na. Pana lo'o na'a sti jo'ó bi' ji'i nu quicha bi', li' yala ti nteje tacui chaca tsu' tyucuii, ndyaa li'. ³² Lo'o li' ñaa sca xirta, sca ngu' Levi, la cui' tyucuii bi'. Ndyaa na'a xi ji'i yu quicha bi'; pana lo'o na'a ji'i, tsa ndyubi ti nteje tacui xirta ndyaa li'. ³³ Lo'o la cui' tyucuii bi' ndya'a sca nu qui'yu ngu' Samaria, sca ngu' xa' chalyuu. Lo'o na'a ji'i yu quicha bi', hora ti ngua tya'na ti' ji'i yu. ³⁴ Lo'o li' ndyaa ca su ntsiya yu quicha bi', ngua'ni jo'o ji'i lcaa su quicha ji'i yu bi' lo'o setye, cuati lo'o vino ngua'ni jo'o ji'i yu su quicha bi'. Li' ngüixii late' chu' yu su quicha bi', ngusta ji'i yu quicha bi' hichu' huru ji'i ycu'i, ndyaa lo'o

ji'i yu ca to' tyi sca ñati; ca bi' ña'asii ngu' ji'i nu quicha bi' ngua ti'. ³⁵ Ca chaca tsā lo'o cua tsaa ti nu ngu' samaritano bi', li' ngulo tucua tya'a cñi plata cha' ta ji'i ngu' nu ca ji'i ni'i su ntsiya nu quicha bi'. Ndi'ya nacui ji'i ngu' ca tyi: “Ña'asii mā ji'i yu quicha re. Lo'o si tya culiji la mā cñi lo'o yu, lo'o xtyuu na' caa na' slo cu'ma chaca quiya', li' tya na' cñi ji'i ma”, nacui nu samaritano bi'.

Lo'o cua ndye nda Jesús cui re lo'o ngu', li' nchcuane yu ji'i mstru bi':

³⁶ —Tso'o lacua. Nu sna tya'a ñati nu nteje tacui tyucui su ntsiya nu quicha bi' ni, ¿tilaca nu nguna'asii tso'o la ji'i yu nu ngua quicha bi'? ¿Tilaca laca nu chañi cha' laca tya'a ñati lo'o nu quicha bi'?

³⁷ —Nu ngua'ni tya'na ti' ji'i yu quicha bi' —nacui mstru cha' jo'ó bi' ji'i Jesús.

Li' nacui Jesús ji'i mstru bi':

—Yaa nu'u lacua, lo'o la cui' jua'a cua'ni nu'u lo'o tya'a ñati nu'u.

Nga'a Jesús ca su ndi'i Marta lo'o María

³⁸ Ngusñi Jesús tyucui, ndyaa yu lo'o ngu' tya'a ndya'a yu. Lo'o li' ndyalaa ngu' sca quich'i piti ti su ndi'i sca nu cuna'a nu naa Marta. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Marta cha' ndyalaa Jesús slo, cha' nti' tsa ma' cuna ma' lcaa ña'a cha' nu nda yu. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u sca tya'a ngula Marta nu naa María. Hora ti ndyaca'a nu María bi' cacua ti slo Jesús cha' cuna cha' nu chcu' yu; ⁴⁰ pana nu Marta bi' ni, quiña'a tsa cña ntsu'u cha' cua'ni ma'. Li' nchcu' ma' lo'o Jesús:

—Cusu' —nacui Marta ji'i—, ¿ha ná ndube ti' nu'u cha' quiña'a tsa cña nguxtyanu María tya'a na' cha' cua'ni na' ycu' ti na'? Bi' cha' tso'o la si chcu' nu'u lo'o cho' lacua, cha' caa cho' xtyucua xi cho' 'na.

⁴¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i Marta:

—Marta, Marta, ntsu'u tsa cña jinu'u —nacui Jesús—. Quiña'a tsa ncyacua ti' nu'u xqui'ya lcaa cña sube nu ntsu'u jinu'u.

⁴² Pana tya lijyi sca cha' nu tso'o cua'ni nu'u, sca cha' nu ndulo la; bi' laca cha' nu cua nti' María cua'ni juani. Cua ndyu'ni cho' sca cña nu tso'o la, lo'o ná ntsu'u cha' xlyaa xa' ñati cña bi' ji'i cho'.

11

Ñi'ya nu chcu' na lo'o ycu' Ndyosi

¹ Ngua sca tsā nga'a Jesús ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o ndye nchcu' yu lo'o Ni, li' nacui sca ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Cusu' —nacui—, culu'u nu'u ji'i ya ñi'ya caca chcu' ya lo'o ycu' Ndyosi, tsa ña'a nu ngulu'u jyo'o Juan ji'i ngu' nu nguta'a lo'o.

² Li' nacui Jesús ji'i:

—Nu lo'o chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi, ndi'ya chcu' mā:

Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

Caa nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo ji'i ya.

Cua nti' ya cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu, ñi'ya nu ndyaca cha' nu nti' nu'u nde cua.

³ Ta nu'u na cacu ya tsā juani.

⁴ Cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi ji'i ya, pana cua'ni lyaá nu'u ji'i ya ya' nu xña'a.

Jua'a ngulu'u Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'. ⁵ Li' xa' nchcu' yu lo'o ngu' bi':

—Nde chcu' na' sca cha': Sca yu tya'a cu'ma ntsu'u sca tya'a tso'o yu. Lo'o li' sca talya ntsu'u cla'be talya, ndyaa yu toni'i ji'i tya'a tso'o yu cha' ñacui yu ji'i: “Tyocue, ta xi sna tya'a tyaja jñi' ti na' xi. ⁶ Cua ndyalaa ca ti sca yu tya'a tso'o na' toni'i 'na, lo'o ná ntsu'u tsiya' ti na nu ta na' cha' cacu yu.”

⁷ Lo'o li' nu yu ca tyi nu ntsu'u nde ni'i ji'i nguxacui cha' ji'i yu: “Ná nta' cha' chcu' cua ña'a ti lo'u. Cua ndyacu' toni'i 'na. Lo'o nu sube 'na, cua ntsiya ngu' lo qui'ña laja' ngu' lo'u. Ná caca tyatü na' cha' ta na' h'i”, nacui tya'a tso'o yu ji'i yu bi'. ⁸ Ndi'ya nacui na' —nacui Jesús ji'i ngu'—, masi ná ntaja'a tya'a tso'o yu tyatü cha' ta tyaja bi' ji'i yu bi', masi tso'o ti lo'o yu, pana tiya' la ngua ti' tya'a tso'o yu ta cha' bi' ji'i yu, xqui'ya cha' nga'aa nti' cha' xa' tsaa yu xtyu'u yu ji'i chaca quiya'; bi' cha' ndyatü tya'a tso'o yu li', nda lcaa na nu nti' yu bi'. ⁹ Ndi'ya nchcu' na' lo'o mā lacua: Lo'o jña mā sca

cha' ji'i ycu'i Ndyosi, ta Ni cha' bi' ji'i ma li'; lo'o culana ma ji'i ycu'i Ni, quijeloo Ni ji'i ma li'; lo'o tyucui tyiquee ma chcu'i ma lo'o ycu'i Ni, taquiya' Ni ji'i cha' nu chcu'i ma lo'o Ni li'. ¹⁰ Lcaa ñati nu jña sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi ni, caja cha' bi' ji'i ngu' li'; jua'a lcaa ñati nu culana ji'i ycu'i Ni, quijeloo Ni ji'i ngu' li'; la cui' jua'a, lcaa ñati nu tyucui tyiquee chcu'i lo'o Ni, taquiya' Ni ji'i cha' nu chcu'i ngu' lo'o Ni li'.

¹¹ 'Nu cu'ma ñati chalyuu nu ntsu'u nu sube ji'i ma, ná nda ma sca na cuxi cacu sñi' ma lo'o jña ngu' na cacu ngu'. Ñi'ya nti' si jña ngu' xlyá cacu ngu', ná ta ma sca quee cacu ngu' li'; si jña ngu' cualya cacu ngu', ná ta ma cuaña ji'i ngu' li'; ¹² si jña ngu' sca xcube, ná ta ma sca chuni'i cacu ngu' li'. ¹³ Bi' cha' lacua, si jlo ti' ma cha' ta ma na tso'o cacu sñi' ma, masi xña'a tyiquee ma, la cui' jua'a jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua; lye la cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ma, cha' tya ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni tyanu ne' cresiya ji'i ma si jña ma cha' bi' ji'i Ni.

Ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús

¹⁴ Ntsu'u sca nu qui'yu nu ngua cu'u cha' cua ngusñi sca cui'i cuxi ji'i yu, pana ngulo Jesús ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i yu, ndyaa bi' li'. Nu lo'o ngutu'u cui'i nu ntsu'u ji'i nu qui'yu cu'u bi', ngua ji'i yu nchcu'i yu li'. Ndube tsa ti' ñati lo'o na'a ngu' cha' bi'.

¹⁵ Pana ntsu'u ngu' nu nchcu'i ndi'ya:

—Nclyo nu qui'yu cua ji'i cui'i cuxi chacuayá ji'i Beelzebú, nu laca xu'na lcaa lo cui'i cuxi —nacui ngu'.

¹⁶ Lo'o li' xa' la ñati ngua ti' ña'a cuayá' ngu' ji'i Jesús, bi' cha' ngüijña ngu' ji'i Jesús cha' cua'ni yu chaca cha' tlyu chacuayá ji'i ycu'i Ndyosi nu ntucua nde cua. ¹⁷ Pana cua ngua tii Jesús lcaa cha' nu nclyacua ti' ngu', bi' cha' nchcu'i yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tye cha' ji'i cua ña'a ca quichí si xcui' cha' cusuu cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si tsaca latya ngu' tisiya xuu tya'a ngu' lo'o chaca latya ngu'. La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'i ni'i, si ntsu'u cha' cusuu ji'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu', nga'aa caja ñi'ya tyi'i ngu' lo'o tya'a ngu' sca ti ni'i bi'. ¹⁸ Bi' cha' ná talo cha' ji'i Satanás si xuu tya'a nu Satanás bi' lo'o msu ji'i ycu'i; tye cha' ji'i nu xña'a yala ti li'. Pana nu na' ni —nacui

Jesús—, cua nacui ma cha' ngulo na' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati chacuayá ji'i Beelzebú nu laca xu'na cui'i cuxi bi', jua'a nchcu'i ma 'na. ¹⁹ ¿Ha cha' liñi nchcu'i ma lo'o nchcu'i ma cha' chacuayá ji'i Beelzebú nclyo na' ji'i cui'i cuxi? Ná liñi nchcu'i ma tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ma nclyo ngu' ji'i cui'i cuxi; chacuayá ji'i ycu'i Ndyosi nclyo ngu' cui'i bi', nacui ma. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' ma lacua; caca cuayá' ti' ma si cha' liñi nchcu'i ma, si cha' cuiñi ti nchcu'i ma. ²⁰ Chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nclyo na' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati, bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' cua ndyalaa tsá cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ma.

²¹ 'Ñi'ya nti' sca ñati tyaala, ndu yu cua nde toni'i ji'i yu. Cua laca ndi'i maxtyi ji'i yu cacua ti su ndu yu, cha' jua'a ná sca caca ji'i yu'ba nu ntsu'u ji'i yu. ²² Sca ti lo'o caa xa' la ñati nu xña'a la, tyijiloo ngu' bi' ji'i yu li'; xlyaa ngu' lcaa chcu'a nu ntsu'u ji'i yu su ndu yu cua, cuaana ngu' yu'ba ji'i yu bi', cha' caja xi ji'i ca ta'a ngu' li'.

²³ 'Ñati nu ná nti' xñi cha' jna', na nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na' li', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' ji'i tya'a ñati ngu' cha' ná xñi ngu' cha' jna' lacua.

Lo'o xtyuu cui'i cuxi chaca quiya'

²⁴ 'Lo'o xtyanu cui'i cuxi ji'i sca ñati, li' tya'a yu'u cui'i bi' ne' quixi' tyijyu' su ná ntsu'u ñati; tsaa cui'i cuxi bi' tsaana su chca'a cña' cui'i xi. Lo'o ná quije su chca'a cña' cui'i bi' ni, li' ñacui: “Tya'a na' ni, xtyuu na' nde su nguti'i na' clyo”. ²⁵ Lo'o tyalaa cui'i bi' slo ñati bi' chaca quiya', li' ña'a cha' laja ti ndi'i cresiya ji'i ñati bi', si'i na ngua tso'o la yu bi'. ²⁶ Hora ti tsaa cui'i chaca quiya', tsaana ji'i chaca cati tya'a cui'i cuxi nu xña'a la, cha' stu'ba ti xñi lcaa cui'i bi' ji'i ñati bi'; caja su tyi'i cui'i bi' lo'o ñati bi' nti'. Caca cuxi la cha' ji'i ñati bi' li', cha' quiña'a la cui'i xñi ji'i yu li'.

Nu lo'o chañi cha' tso'o ntsu'u tyiquee na

²⁷ Lo'o ndye nchcu'i Jesús jua'a, li' nchcu'i sca nu cuna'a lo'o Jesús. Laja ñati quiña'a bi' ndu nu cuna'a lo'o nchcu'i bi':

—Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma' cusu' xtya'a nu'u nu ngua'ni cala jinu'u, nu nda ndyati' nu'u —nacui' nu cuna'a bi'.

²⁸ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i:

—Si'i cha' bi' —nacui'—. Tso'o la ntsu'u tyiquee ñati' nu cua'a jyaca' ji'i lcaa cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', nu taquiya' ji'i lcaa cha' bi'.

Ngua ti' ñati' cuxi ña'a ngu' sca cha' tlyu

²⁹ Tya ndyu'u ti'i la ngu' slo Jesús tsa tlyu ti, li' chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Xña'a tsa ñati' chalyuu juani —nacui' Jesús—. Cua nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' ña'a cui'ya ngu' ji'i ñi'ya si laca sca cuxe' ti. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' mā ñi'ya nu ngua ji'i jyo'o Jonás lo'o nguti'i yu chalyuu tya sa'ni la. ³⁰ Tlyu tsa cha' ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o nu Jonás bi' tyucui', nu lo'o ndyaa yu ca quichi' Nínive cha' chcu'i' yu cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' bi'. La cui' jua'a tlyu tsa cha' cua'ni Ni lo'o na' nu liyyaa cha' caca na' ñati' —nacui' Jesús—, cha' caca ñi'ya chcu'i' na' cha' ji'i Ni lo'o ñati' chalyuu juani. ³¹ Lo'o jua'a cua laca ntsu'u yabe' ji'i cu'ma ñati' chalyuu ca slo ycu'i' Ndyosi lo'o tye chalyuu xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni mā; li' tyu'u tucua sca jyo'o cusu' nu ngua reina nu ngua loo chalyuu sa'ni la, cha' sta ma' qui'ya ji'i mā slo ycu'i' Ni. Li' chcu'i' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycu'i' ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quichi' tyi' ma' reina bi', pana cua ngujui' cha' ji'i ma' cha' ngua tsa ji'i nu rey Salomón bi', cha' tso'o tsa cui' nda yu lo'o ñati'; bi' cha' ndyalaa ma' slo rey bi' li', cha' cuna ma' cui' nu nda rey bi'. Pana cu'ma ni, ná ntaja'a mā cuna mā cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, masi tlyu la cña ndyu'ni Ni juani, cha' ndi'i na' chalyuu; xti la cha' ngua ji'i jyo'o Salomón tya li'. ³² Lo'o jua'a lo'o ngu' jyo'o quichi' Nínive ni, sta ngu' qui'ya ji'i cu'ma tsa bi' lo'o cua'ni cuayá' ycu'i' Ni ji'i cu'ma. Cua ndyuna ngu' Nínive bi', nu lo'o nchcui' Jonás lo'o ngu' chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi; ngua tyuju'u ti' ngu' bi', nguxtyanu ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' li'. Pana cu'ma ni, ná ntaja'a mā cuna mā cha' nu nda na' lo'o mā, masi tlyu la cña ndyu'ni ycu'i' Ndyosi juani; xti la

cha' ngua lo'o ndyaa jyo'o Jonás ca Nínive tyempo bi'.

Na laca nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati

³³ 'Ná tucui' xtyu'u ji'i sca quii' cha' li' su'ba cuatsi' ti ngu' ji'i. Ná su'ba cuatsi' ngu' ji'i ne' sca caju; masi ca cua ti sta ngu' xee bi' to' candyeru, cha' ta xee lcaa su ndya'a ngu' ni'i. ³⁴ Lo'o jua'a cu'ma ni, nda si'yu cloo mā xee cha' tyaca' ña'a mā chalyuu. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo mā, li' taca ña'a mā cha' cua'ni mā lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni mā, taca cua'ni mā xcui' cña tso'o; pana si quicha si'yu cloo mā, ná caca cua'ni mā cña, cha' talya xee ña'a mā li'. ³⁵ Tii ti' mā lacua; cui'ya mā cuentya cha' chañi cha' ntsu'u xee ne' cresiya ji'i mā, cha' si'i chalyuu cuxi ntsu'u tyiquee mā. ³⁶ Lo'o lubii ti tyucui' ña'a mā, lo'o ná ntsu'u cha' ji'i mā tsiya' ti lo'o chalyuu cuxi bi', li' xee ti' mā, ñi'ya si tso'o tsa ntyiji'i sca xee tyucui' ña'a mā.

Nchcui' Jesús ji'i ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycu'i' ngu', nti' ngu'

³⁷ Nu lo'o ndye nchcui' Jesús, li' nchcui' sca ngu' fariseo lo'o cha' tsa to' tyi yu fariseo bi', cha' cacu ngu' xlyaa. Bi' cha' ndyaa Jesús lo'o yu, li' ndyaa tucua to' mesa ji'i yu. ³⁸ Ndube xi ti' yu fariseo bi', nu lo'o na'a yu cha' ná ndyaati' ya' Jesús ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o cua cacu ti ngu' tyaja. ³⁹ Li' nchcui' ycu'i' nu Xu'na na lo'o yu fariseo bi':

—Cu'ma ngu' fariseo —nacui' Jesús—, tso'o tsa ndyaati' loo mā, ndyaati' hichu' cuaña' mā, ñi'ya nti' ndyaati' sca tasa, ndyaati' sca ca'ña. Pana nde ne' cresiya ji'i mā ni, xcui' cha' cuxi ntsu'u; nti' mā xlyaa mā na nu ntsu'u ji'i xa' ñati, lya' ti' mā ji'i ñati. ⁴⁰ Tonto tsa cu'ma. ¿Ha si'i sca ti ycu'i' Ndyosi nu ngüiñá tyucui' ña'a na, masi nde ne' na, masi nde chu' na? Ngüiñá Ni ya' na, lo'o jua'a ña'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na. ⁴¹ Pana si tyucui' tyiquee mā ta mā lcaa cha' tso'o ji'i mā cha' xtyucua mā ji'i ngu' ti'i, li' tucua ycu'i' Ndyosi cña nu ngua'ni mā cha' lubii cresiya ji'i mā.

⁴² 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo —nacui' Jesús—. Tacati tsa ndu'ni mā lo'o ycu'i' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u ji'i mā,

jua'a lo'o nda mā msta jil'i Ni ne' laa; sa yu'be lcaa quixi' nu tso'o xtyi'i, sa yu'be lcaa quixi' nu nda xtyi'i jil'i scuaa, nda mā cha' bi' jil'i ycu' Ndyosi clyo lo'o ngüi'ya ca ti mā jil'i. Pana ná liñi ndu'ni cuayá' mā jil'i ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i ycu' Ndyosi tsiya' ti; bi' laca cña nu nga'a cha' cua'ni mā yala la, masi ña'a ti cua'ni mā nu xa' la cña sube bi'.

⁴³ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo. Ndiya tsa ti' mā tyucua mā lo bancu su tso'o la ne' laa, jua'a ndiya tsa ti' mā cha' cua'ni chi ngu' loo mā lo'o ndu mā lcaya'.

⁴⁴ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo, lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, cha' na ndu'ni ti mā cha' tacati mā. Ñi'ya laca sca cuaá nu ntsiya ne' lo'o jyo'o, su ná sca na nscua chu', ni quee ná nscua, hasta nsta quiya' ngu' chu' bi', cha' ná jlo ti' ngu' cha' cuaá laca; jua'a laca cu'ma, cha' na ñilo'o ti mā jil'i ñati.

⁴⁵ Li' nchcui' sca mstru cha' jo'ó lo'o Jesús:

—Mstru —nacui—, lo'o nchcui' nu'u jua'a, lo'o jil'i cuare nsta nu'u qui'ya.

⁴⁶ Nguxacui Jesús cha' jil'i yu bi' li':

—Lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, tya'na tsa cu'ma. Ti'i tsa cña nu nda mā cha' cua'ni ñati, ña'a cuayá' ná nchca jil'i ngu' tsiya' ti cua'ni ngu' cña bi'. Lo'o cu'ma ni, ná nda mā xi ya' mā jil'i ngu' cha' xtyucua mā jil'i ngu'; ni sca tsu' ya' mā, ná xtyucua mā jil'i ngu'.

⁴⁷ 'Tya'na tsa cu'ma, cha' tso'o tsa ni'i ndiña mā hique cuaá su ntsiya jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la; pana la cui' jyo'o cusu' tya'a mā laca nu ndyujuii jil'i jyo'o cusu' tso'o tyiquee bi'.

⁴⁸ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' na cha' sca ti cuayá' cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee mā lo'o jyo'o cusu' tya'a mā; na cua ndyujuii jyo'o cusu' bi' jil'i ñati nu ngua'ni cña jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la, lo'o juani cu'ma laca nu ndiña mā ni'i hique cuaá su ntsiya ngu' jyo'o nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi bi'.

⁴⁹ 'Tii tsa ycu' Ndyosi, bi' cha' ndi'ya nchcui' Ni tya sa'ni la: “Tya culo na' cña jil'i ngu' cha' caa ngu' slo ñati chalyuu. Chcui' ngu' bi' cha' liñi lo'o xa' ñati cuentya 'na. Lo'o li' cujuui ñati chalyuu jil'i tyuu tya'a

ngu' bi', jua'a cua'ni lya' ti' ñati jil'i xa' la ngu' bi'”, nacui quityi jil'i ycu' Ndyosi bi'. ⁵⁰ Pana xcube' ycu' Ndyosi jil'i ñati nu ndi'i chalyuu re juani, xqui'ya cha' ndyujuii ngu' jil'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi tya sa'ni la, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu tya clyo la; ⁵¹ tya lo'o ngujuii jyo'o Abel, ña'a cuayá' nu ngujuii jyo'o Zacarías, ndyujuii tsa ngu' jil'i ñati jil'i ycu' Ni. Lo'o nu Zacarías bi' ni, cla'be ne' laa ndu yu; sca la'a ti ntucua mesa su ndyaqui msta, chaca la'a nscua ni'i nu tacati tsa jil'i ycu' Ndyosi, cla'be laja bi' ndyujuii ngu' jil'i yu. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' xcube' ycu' Ni jil'i cu'ma ñati chalyuu juani, xqui'ya cha' ngujuii ngu' bi' cua sa'ni la.

⁵² 'Tya'na tsa cu'ma, mstru cha' jo'ó. Cua nquijeloo jil'i mā ñi'ya nu ca tsa'a mā lcaa lo cha' nquicha', pana ná ntaja'a ycu' ca mā ca tsa'a mā cha' bi' tsiya' ti; jua'a ndacu' mā cha' jil'i xa' ñati nu lo'o ngua ti' ngu' ca tsa'a ngu'.

⁵³ Nu lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' nguxana ngu' mstru cha' jo'ó bi', lo'o ngu' fariseo bi', nguxlyú ngu' cha' hichu' ycu' Jesús. Cuxi tsa tyiquee ngu' bi', bi' cha' quiña'a tsa cha' tucui nchcuane ngu' jil'i Jesús li'. ⁵⁴ Ngua ti' ngu' bi' cuna ngu' sca cha' cuxi si tyu'u tsaa tu'ba Jesús, cha' li' caja ñi'ya nu sta ngu' bi' qui'ya jil'i yu.

12

Nchcui' Jesús jil'i ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee

¹ Cua ndyu'u ti'i tyuu tsa mil tya'a ñati slo Jesús li'. Tachaa tsa ndi'i ngu' bi', ña'a cuayá' nu nsatá quiya' ngu' jil'i tya'a ngu'. Laja li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tii ti' mā jil'i cña nu ndyu'ni ngu' fariseo, nu ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycu' ca ngu', nti' ngu'. ² Tiya' la quijeloo jil'i ñati lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ti juani; jua'a tiya' la caja ñi'ya nu ca cuayá' la ti' ñati lcaa cha' nu ndyaca cuaana ti juani. ³ Lcaa cha' nu cua nda mā lo'o ngu' toni'i ti jil'i ngu', ca nde loo la cuna lcaa ñati cha' bi'; lcaa cha' nu cua nchcui' cuaana ti mā lo'o ngu', masi nga'a ya' ni'i su ndi'i mā, ca nde loo la

cuii tsa cañi xi'ya ngu' cha' bi' tyucui ña'a lquichì.

Nde cha' nu chañi cha' cutsii na ji'i

⁴ 'Tya'a tso'o na' laca cu'ma, bi' cha' chcuì' na' cha' re lo'o ma, cha' ná cutsii ma ji'i ñati chalyuu nu caca cujuui ji'na, cha' nu nga'aa caca cua'ni ngu' xa' la cha' cuxi ji'na ca tiya' la, nu lo'o cua ngujuui na. ⁵ Cacha' na' ji'i ma juani, ti ji'i nu chañi cha' nga'a cha' cutsii ma ji'i: ycuì' Ndyosi ni, cutsii ma ji'i Ni. Nu lo'o qui'ya Ni cresiya ji'i ñati, li' ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cha' culo Ni cña ji'i cresiya ji'i ngu' cha' tsaa ca bilyaa, si nti' Ni. Cha' liñi nchcuì' na' lo'o ma juani: tso'o la si cutsii ma ji'i ycuì' Ndyosi lacua.

⁶ Cua jlo ti' ma cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', hasta ca'yu tya'a quiñi sube caja ji'i ma chu' tucua paxu ti; pana ycuì' Ndyosi ni, ña'asii Ni ji'i lcaa na'ni sube bi'. ⁷ Lo'o jua'a cu'ma, nda Ni cuentya ji'i scaa ma, cua jlo ti' Ni ni lcaa tya'a quicha' hique scaa ma; bi' cha' ná cutsii ma, cha' quiña'a tsa ntsu'u loo cu'ma ca slo ycuì' Ndyosi. Ná stu'ba ntsu'u loo quiñi sube lo'o ma tsiya' ti, masi lo'o quiña'a tsa bi'.

Ñati nu ná ntsii chcuì' cha' liñi ji'i Jesús, masi slo xa' ñati

⁸ 'Ndi'ya nchcuì' na' lo'o ma juani: lo'o ná ca tyuju'u ti' ma chcuì' ma slo xa' ñati chalyuu cha' laca ma ñati 'na, la cui' jua'a na' nu liyyaa cha' caca na' ñati, ná ca tyuju'u ti' na' chcuì' na' cha' laca ma ñati 'na; chcuì' na' jua'a ca su tyi'i na' lo'o xca ji'i ycuì' Ndyosi nde cua. ⁹ Pana si ntsu'u sca ma nu chcuì' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' ji'i tsiya' ti lo'o na', la cui' jua'a na', tacu' na' cha' ji'i ñati bi' slo xca ji'i ycuì' Ndyosi nde cua.

¹⁰ 'Cua'ni clyu ti' ycuì' Ndyosi ji'i ñati nu chcuì' cha' cuxi jna' nu liyyaa cha' caca na' ñati; pana ñati nu chcuì' cha' cuxi ji'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycuì' Ndyosi, nga'aa cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

¹¹ 'Cu'ma nu laca ma ñati 'na ni, ná cutsii ma nu lo'o chcuì' cuayá' ngu' lo'o ma ne' laa, masi nu lo'o cua'ni cuayá' ngu' ji'i ma slo ngu' nu laca cña. Ná culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcuì' ma lo'o ngu' bi', cha' clyaa ma ji'i ngu'; ¹² Xtyi'i ycuì' Ndyosi

culu'u ji'i ma ñi'ya nu chcuì' ma lo'o ngu' lo'o tyalaa tyempo bi'.

Nu culiya' tonto

¹³ Nga'a sca nu qui'yu laja ñati quiña'a. Nguxana yu nchcuì' yu lo'o Jesús li':

—Cusu' —nacui yu—, cuacha' clya nu'u ji'i yu tya'a na' cha' tya'be cha' culiya' nu nguxtyanu sti ya ji'i ya lo'o yu.

¹⁴ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i yu bi':

—Si'i cña 'na laca cua, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ma; si'i cña 'na laca bi', cha' sa'be na' cha' culiya' nu tyacua ji'i scaa ma.

¹⁵ Lo'o li' chaca cha' nchcuì' Jesús lo'o ñati nu nga'a slo:

—Tii ti' ma tyi'i ma chalyuu. Ná tyacui tsa ti' ma ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ñati nu lo'o ndi'i ma nde chalyuu; ná caja chalyuu chañi ca ji'na xqui'ya cha' culiya' na, ni si'i xqui'ya cha' ntsu'u quiña'a tsa cha' tso'o ji'na.

¹⁶ Lo'o li' nda Jesús cuii re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca yu culiya'. Tso'o tsa yuu nu ntsu'u ji'i yu, quiña'a tsa ltya ngujuì ji'i yu li'. ¹⁷ Lo'o li' nguxana nu culiya' bi', ngulacua ti' yu ndi'ya: “¿Na ca cua'ni na' ni? Ná tyu'u scua su tyuco'o ltya 'na. ¹⁸ Ndi'ya cua'ni na' lacua: tso'o la cuityi na' lcaa ja'ba 'na cha' tya' xa' ni'i tlyu la. Ca bi' xco'o na' ltya 'na, lo'o jua'a lcaa lo yu'ba 'na. ¹⁹ Li' chaa ti' na' ñacuì na': Tso'o tsa chalyuu nu ngujuì 'na juani. Quiña'a tsa cha' tso'o cua ntsu'u co'o 'na, nu tyu'u scua tyu'u yija 'na. Juani lasa ti tyi'i na' chalyuu; ntsu'u tsa na cacu na' nde loo la ni, masi co'o na' lcui, masi tya'a na' pasiya.”

²⁰ Li' nchcuì ycuì' Ndyosi lo'o yu: “Tonto tsa nclyacua ti' nu'u. Talya ndyi ti cajaa nu'u”, nacui Ni ji'i nu culiya' bi'. “¿Ti ji'i tyanu lcaa cha' tso'o nu cua nguxco'o ca ti nu'u, cha' caja jinu'u nquicha'?” nacui Ni ji'i nu culiya' bi'. ²¹ Jua'a caca ji'i ñati nu xcuì' cha' caca culiya' ycuì' ti ngu' ndya'a tyiquee ngu', pana ná ndube ti' ngu' si caca ngu' ñati tso'o cuentya ji'i ycuì' Ndyosi.

Ña'asii ycuì' Ndyosi ji'i sñi' Ni nu ndi'i lo yuu chalyuu

²² Li' nchcuì Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ndi'ya cha' chcu' na' lo'o mā juani: Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' mā na laca nu ly-iji ji'i mā cha' cacu mā su ndi'i mā chalyuu, ni ná culacua tsa ti' mā cha' ji'i ste' mā. ²³ Cuayá' cha' lu'ú ti na, masi si'i quiña'a tsa na cacu na; cuayá' tsa si tso'o ti ti' na, masi si'i tso'o tsa ña'a ste' na. ²⁴ Culacua xi ti' mā ñi'ya laca ji'i na'ni nu naa cuitya'; ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ntsu'u ni'i ji'i ni', ni ná ndiñá ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'ma ni, quiña'a la ntsu'u loo cu'ma que cuitya' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ²⁵ Nga'aa caca caluu la mā ni sa cla'be metro cua la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' mā; ²⁶ masi cha' xca ti laca bi', ná nchca cua'ni mā ji'i tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' mā ji'i sca cha' nu cua tonu la.

²⁷ Ña'a mā xi queé nu ntsu'u laja quixi' jua. Tso'o tsa nda bi' queé, masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nchca ji'i bi' cua'ni cha' caja late' cacu'. Ndi'ya ñacu' na' ji'i mā cuentya ji'i jyo'o Salomón: culiya' tsa jyo'o bi', tso'o tsa ña'a ste' yu; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé jua, cha' nu queé jua ni, tso'o la ña'a bi'. ²⁸ La cui' jua'a lo'o quii nu ndi'i ne' quixi' jua juani, ndyaluu quii bi' tso'o ti; pana chaca tsa, li' nga'aa tyaca' cha' cua ndyaqui. Ycu' Ndyosi ndu'ni cha' tso'o tsa ña'a quii; jua'a cu'ma ni, chañi cha' ta ycu' Nilate' cacu' mā, masi xti tsa cha' jlya ti' mā ji'i Ni. ²⁹ Bi' cha' juani, nga'aa quiña'a tsa cha' culacua ti' mā: “¿Na ca cacu na juani? ¿Na ca co'o na juani?” Si'i na xcui' tya'a lube mā tsaana mā ji'i cha' bi', ³⁰ cha' xcui' jua'a nclacua ti' lcaa ñati chalyuu nu ndi'i jua'a ti. Pana cu'ma ni, ná cube ti' mā, jlo ti' ycu' Sti mā ñi'ya caca caja lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji'i mā chalyuu. ³¹ Si'i xcui' cuentya ji'i ycu' ca ti mā culacua ti' mā. Ndi'ya cua'ni mā: taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nchcu' ycu' Ni, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i mā su ndi'i mā nde chalyuu; jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji xi ji'i mā li'.

Lcaa na nu ntsu'u ji'na tya na ji'i ycu' Ndyosi

³² 'Ná cutsii cu'ma. Ñati 'na laca mā, masi xti ti ngu' tya'a mā, cu'ma nu laca mā taju ñati ji'i ycu' Ndyosi; cua ngu'ji

chalyuu tso'o ji'i mā cha' ycu' Ndyosi Sti na laca loo ji'i mā, cha' jua'a nti' ycu' Ni. ³³ Ná cube ti' mā, cu'ji' mā na nu ntsu'u ji'i mā cha' ta mā cñi ji'i ngu' ti'i. Lo'o jua'a nga'aa casu cuiji su ntsu'u cñi ji'i mā, nga'aa tye na nu nguxco'o mā ca slo ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua; ca bi' nga'aa caca tyucuaana ngu' cñi bi', nga'aa caca cacu cuixu' ji'i. ³⁴ Cua ña'a ca cha' nu tyaca'a la ji'i mā chalyuu, tyanu cresiya ji'i mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o ji'i mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni.

Tii ti' na tyi'i na chalyuu

³⁵⁻³⁶ 'Tii ti ti' mā tyi'i mā chalyuu cha' caca cua'ni yala mā, ñi'ya lo'o ndu'ni yala ngu' msu nu ndi'i na'asi' ni'i ji'i ngu'. Talya laca lo'o cua ndyaa xu'na ni'i bi' ta'a su caja clyo'o ngu'. Tya tii msu bi', tya lacu' ngu' ste' ngu', ña'a ti ntsu'u xee ni'i bi' su ndyanu ngu' msu to' tyi xu'na ngu'; tya tii ngu' cha' ntajaty ngu' ji'i xu'na ngu', ni jacua' tyalaa ycu' xu'na bi'. Lo'o tyalaa ycu', cu'ji' ya' yu toni'i nde liya', yala ti saala msu bi' toni'i ji'i li'. ³⁷ Tso'o tsa caca ji'i msu bi', si tya tii ngu' nu lo'o tyalaa xu'na ngu' cha' cua'ni clyo' ngu' cña ji'i xu'na ngu'. Cha' liñi ta na' lo'o mā, cha' ndi'ya ñacu' xu'na ni'i bi' ji'i ngu' msu ji'i: “Cua'a clyo mā to' mesa”. Li' cua'ni cña ti' ycu' xu'na ngu' cha' xacu ji'i ngu'. ³⁸ Tso'o tsa caca ji'i ngu' bi' si tya tii ngu', masi talya tsa tyalaa ycu' nu laca loo bi', masi tyeje tacu' cla'be talya tyalaa yu.

³⁹ 'Nda mā cuentya ñi'ya nu cua'ni sca xu'na ni'i, si jlo ti' yu ni hora tyalaa sca yu cuaana ni'i; cua'a yu toni'i, cha' ná ta yu chacuayá' cuaana ngu' na nu ntsu'u ni'i. ⁴⁰ Lo'o jua'a cu'ma ni, tii ti ti' tyi'i mā chalyuu; tyaa na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati, ná tyiquee' tyaa na' sca hora nu ná culacua ti' mā cha' caa na'.

Nu msu nu ndaquiya' tso'o ji'i xu'na yu

⁴¹ —Cusu' —nacui Pedro ji'i Jesús li'—, ¿ha lo'o cuare ti nda nu'u cui' bi'? ¿Ha ná tso'o la si cuna lcaa ñati cha' bi', nti' nu'u? —nacui Pedro.

⁴² Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i yu:

—¿Ha ntsu'u cu'ma nu tyucui tyiquee ma ntaja'a ma cua'ni ma cña 'na? Ndi'ya cua'ni ma lacua: sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña ji'i yu cha' caca yu loo ne' ni' ji'i xu'na yu; culo xu'na yu cña ji'i yu cha' xacu yu ji'i lcaa ngu' nu ndi'i ni' bi'. ⁴³ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o caa xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu ji'i yu. ⁴⁴ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu ji'i msu bi' li', ña'a cuaya' caca yu loo ji'i lcaa cña nu ntsu'u ji'i xu'na yu bi'. ⁴⁵ Pana sca msu nu ná ndube ti' ji'i cña nu ngulo xu'na yu ji'i yu, hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu: “Tiya' tsa caa xu'na na'”, culacua ti' yu. Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu; cua'ni tyaala yu ji'i tya'a msu yu, masi cuna'a, masi qui'yu ngu'. Tso'o tsa cacu yu scuaa, tsa cu' ti co'o yu lcui, tsa cu' ti tya'a yu cu'bi yu. ⁴⁶ Lo'o li' tsiya' ca tyu'u tucua xu'na yu sca tsá lo'o ná tii yu. Ná jlo ti' yu ni hora tyu'u tucua ycu' nu xu'na yu chaca quiya', la cui' ti ná jlya ti' yu si tyalaa xu'na yu tsá bi'. Li' ti' tsa xcube' xu'na yu ji'i yu xña'a bi'. Stu'ba ti tsaa yu ca bilyaa cha' chcube' yu lo'o ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti.

⁴⁷ Lo'o jlo ti' msu bi' ni cña ngulo xu'na yu ji'i yu, lo'o li' ná yala ti' yu cha' cua'ni yu cña bi', xcube' xu'na yu ji'i yu li'; ti' tsa quiji'i xu'na yu ji'i yu. ⁴⁸ Pana chaca msu nu ná ngua cuaya' ti' ni cña ngulo xu'na yu ji'i yu, xti la cha' chcube' yu bi' li'; jo'o la xi quiji'i xu'na yu ji'i yu, masi ndacui cha' chcube' lye yu xqui'ya cña nu ná ngua'ni yu bi'. Nu lo'o ta ycu' Ndyosi tyu lo cha' ji'na, jua'a tyu lo cña ndu'ni cha' cua'ni na cuentya ji'i Ni; la cui' ti cha' lo'o xtyanu ñati quiña'a tsa cña ji'na, li' ndu'ni cha' cua'ni na quiña'a la cña cuentya ji'i ngu' bi'.

Xu'u tya'a ñati chalyuu xqui'ya Jesús

⁴⁹ Cua lijya na' nde chalyuu cha' cua'a na' quii' su ndi'i ñati, pana tso'o la nti' na' si cua laca ndyaqui quii' bi'. ⁵⁰ Cua xana ti sca cha' tlyu, cua tyati ti na' sca cña, ñi'ya laca lo'o cua ntyucuatya ngu' 'na; bi' cha' lye tsa nclyacua ti' na' juani: ¿Ni jacua' xcua se'i cña bi'? ⁵¹ ¿Ha xcui' ti ti tyi'i ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijya na' lo yuu, nti' ma? Si'i. Ná nchca tyi' ti ti ñati chalyuu, cha'

na xu'u tya'a ngu' nti' ngu'. ⁵² Ndi'ya caca juani: su ntsu'u ca'yu tya'a ñati tya'a ndi'i sca ti ni'i, li' xana sna tya'a ngu' nu ná ngusñi ngu' cha' jna', xu'u tya'a ngu' bi' lo'o nu tucua tya'a ngu' nu ngusñi cha' jna'; masi ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ná ngusñi cha' jna' lo'o sna tya'a ngu' nu ngusñi cha' bi', la cui' ti xu'u tya'a ngu' xqui'ya na' —nacui Jesús—. ⁵³ Xu'u tya'a sca ñati lo'o sñi' qui'yu yu, jua'a xu'u tya'a sca yu qui'yu lo'o sti yu; xu'u tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' cuna'a, jua'a xu'u tya'a sca cuna'a cuañi' lo'o xtya'a; xu'u tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' xii, jua'a xu'u tya'a sca cuxii lo'o xtya'a laa cho' xqui'ya na' —nacui Jesús.

Ná nchca ca tii ngu' na laca nu lijya nde loo la

⁵⁴ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ñati, nu lo'o ndi'i ngu' slo:

—Nu cu'ma ni, ntsu'u quiya' ña'a ma ndyatú coo nde su ndyaa cuichaa, lo'o li' ñacui ma: “Tyo ca'ya”. Chañi cha' ji'i ma, ca'ya tyo tu'ni. ⁵⁵ Lo'o xana tyucua cui'i lijya nde calacui, li' ñacui ma: “Cua xana caca tyique' juani”. Lo'o chañi, jua'a caca li'. ⁵⁶ Cuiñi tsa cu'ma! Nchca ji'i ma ña'a ma sca na nu ndyaca nde chalyuu, masi sca na nu ndyaca nde cua; cua nslo ma ji'i cha' bi'. ¿Ni cha' laca ná nchca ca tii ma tsiya' ti na ca ndyaca jna' nde chalyuu juani? —nacui Jesús ji'i ngu'.

Tso'o la xquiñi clyu na cha' ji'na lo'o tya'a cusuu na

⁵⁷ ¿Ni cha' laca ná nchca quiñi tso'o cha' ji'i ma lo'o tya'a ma? ⁵⁸ Ndi'ya tso'o la cua'ni ma, si ntsu'u cha' tsaa lo'o sca ñati ji'i ma slo bese cha' sta yu qui'ya ji'i ma: cua'ni cña ti' ma cha' xquiñi ma cha' ji'i ma lo'o yu laja lo'o tya ndyaa ti ma tyucui. Pana si ná cua'ni ma jua'a, li' tya bese ji'i ma ya' policia. Lo'o ngu' bi' ni, su'ba ngu' ji'i ma ne' chcu'a li'. ⁵⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' nga'aa tyu'u ma tsiya' ti ña'a cuaya' nu ta ma lcaa ca centavo nu ndijña ñati bi' ji'i ma.

13

Nga'a cha' culochu' na ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni na

¹ La cui' tyempo bi' ndi'i xi ñati ca su ndu Jesús. Ndacha' ngu' bi' ji'i yu li', ñi'ya ngua lo'o ndyujuii gobernador Pilato ji'i tyuu tya'a ngu' Galilea. Laja lo'o ndyu'ni tacati nu ngu' Galilea bi' ne' laa, nu lo'o ndyujuii ngu' na'ni nu caca msta ji'i ycui' Ndyosi, li' ndyujuii sendaru nu ji'i nu Pilato bi' ji'i ngu' bi', nacui' ngu'. ² Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' Galilea, bi' cha' ndyujuii Pilato ji'i ngu', nti' mā? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu ndu'ni tya'a quichi tyi ngu', ³ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni mā, cha' culochu' mā cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa mā li' —nacui' Jesús ji'i ngu'. ⁴ Lo'o nu xa' taju ti'ñu xna tya'a ñati bi' ni, ngujuii ngu' bi' ca to' hitya Siloé lo'o nclyú ni'i cua bi' hichu' ngu' li'. ¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' ngua jua'a nti' cu'ma? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu ndu'ni tya'a ngu' quichi Jerusalén, ⁵ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni mā, cha' culochu' mā cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa cu'ma.

Yaca quityi nu ná nda si'yu tsiya' ti

⁶ Li' ndacha' Jesús cha' re ji'i ngu':

—Ndi'i sca lo ñati nu ntsu'u sca yaca quityi nu tso'o tsa ji'i, yaca nu nda si'yu tyacala'; ndu yaca bi' laja su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi. Tiya' la li' ndyaa na'a yu ji'i yaca quityi bi' si ntsu'u si'yu lo. Ni sca si'yu ná nga'a lo, ná sca na ngujui ji'i yu tsiya' ti. ⁷ Bi' cha' nacui' ycui' yu ji'i nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi': “Ndacui sna yija ñaa na', yaa na'a na' si ntsu'u si'yu lo yaca quityi re, lo'o ná ngujui 'na tsiya' ti. Xi'yu ji'i, culo ji'i tsiya' ti, cha' na ndu laja ti yaca re; tso'o la si xa' la na cataa na lo yuu re”, nacui' nu ca ji'i yuu bi'. ⁸ Li' nguxacui nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' cha' ji'i xu'na yu: “Xtyanu nu'u ji'i yaca re chaca tya yija, cusu”, nacui' yu. “Xtyi'i na' yuu su ntucua suu yaca re, su'ba na' quiña'a xi yuu cataa suu. ⁹ Ná tyiquee' si tyaja'a si'yu, tyu'u jua'a li'; pana si ná tyu'u tsiya' ti, si'yu nu'u ji'i li'.”

Sca tsa ta'a ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu cuna'a nu nchcu' tyucui'

¹⁰ Ngua sca tsa ta'a lo'o ndi'i Jesús ne' laa nclyu'u yu ji'i ñati. ¹¹ Ndacua nga'a sca nu cuna'a nu ngusñi cui' cuxi ji'i. Xqui'ya cui' bi' ngua quicha ma' ti'ñu xna yija; cua nchcu' hichu' ma' tsiya' ti, ña'a cuayá nu nga'aa ngua ji'i ma' xquiñi ji'i ycui' ma'. ¹² Lo'o na'a Jesús ji'i ma' cusu' bi', li' nchcu' yu lo'o ma':

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani, nga'aa tyacua quicha jua jinu'u chaca quiya' —nacui' yu ji'i ma' cusu' bi'.

¹³ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ma'. Hora ti ngüñi tyucui' hichu' ma'. Li' nacui' ma' cha' tlyu tsa cña ndu'ni ycui' Ndyosi. ¹⁴ Pana nu qui'yu nu laca loo ne' laa bi' ni, ngunasi' tsa yu bi', cha' ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' tsa ta'a.

—Scuá tsa tso'o cha' cua'ni na cña —nacui' nu laca loo bi'—, bi' tsa tso'o cha' tyaa mā cha' caca jo'o ji'i mā; nga'aa caa mā tsa ta'a li' —nacui'.

¹⁵ —Cuiñi tsa nu'u —nacui' Jesús ji'i nu laca loo ne' laa bi' li'—. Lcaa cu'ma lo'o tya'a mā nsati' mā toro ji'i mā, masi huru ji'i mā, cha' tsaa lo'o mā ji'i ni' cha' co'o ni' hitya, masi tsa ta'a —nacui' yu—. ¹⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a re nu la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham ni, cua ti'ñu xna yija nguta'a ma' ndatsaa Satanás ji'i ma'. ¿Ha ná tso'o nti' mā si cua'ni lyaá na' ji'i ma', masi tsa ta'a? —nacui' Jesús.

¹⁷ Nguju'u tsa ti' ngu' tya'a cusuu Jesús cha' nguxacui' yu cha' ji'i nu laca loo bi' jua'a. Pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu xa' la ñati nu ndu ca bi', cha' na'a ngu' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús.

Cuii ji'i si'yu cuxee

¹⁸ Li' xa' ngulu'u Jesús sca cha' ji'i ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' caca cuayá ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i mā: ¹⁹ Laca cha' bi' ñi'ya nti' sca ti si'yu cuxee, nu ndyaa lo'o sca ñati ji'i ndyataa yu ji'i ne' lo'o ji'i yu. Lo'o li', lo'o cua ndyaluu la, sca yaca tonu tsa laca bi'. Li' nguxana ndyalaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati laja sta' yaca bi', cha' tso'o tsa tonu yaca bi'.

Cuii ji'i scua tiye'

²⁰ Chaca quiya' nda Jesús sca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i mā —nacui—. ²¹ Laca cha' bi' ñi'ya laca sca ycu' scua tiye' nu ngusu'ba sca nu cuna'a lo sna tya'a sca' catyá xlyá, nguixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacui scua bi'.

Nu toni'i chubi ti

²² Tyucui su ndyaa Jesús lo'o ngu' ca Jerusalén, ndya'a ngu' nde tyuu tya'a quichi tonu; lo'o jua'a tyuu tya'a quichi sube ndya'a ngu', cha' chcu' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' quichi bi'. ²³ Laja li' nchcuane sca ñati ji'i yu:

—¿Ha xti ti ñati nu cua'ni lyaá Ni ji'i lo'o cua tye ti chalyuu, cusu'? —nacui.

Nguxacui Jesús cha' ji'i ñati bi' li':

²⁴ —Chubi tsa toni'i su tyati mā ca bi', bi' cha' cua'ni yala mā cha' quije tyucui ji'i mā nu tyalaa ca toni'i bi'. Ndi'ya ñacui na' ji'i mā: Ntsu'u quiña'a tsa ñati nu cua nchcu' cha' cua tyati ti ngu' toni'i bi', pana na ndu'ni ti ngu' jua'a; ná nchca quije ji'i ngu' tsiya' ti ñi'ya caca nu tyati ngu' toni'i bi'. ²⁵ Li' tyatu xu'na ni'i bi', cha' tacu' yu toni'i bi'. Lo'o tyalaa cu'ma, li' xana mā cuju'i ya' mā toni'i bi', chcu' mā lo'o: “Xaala mā toni'i, cusu”. Li' ñacui yu ji'i mā: “Ná jlo ti' na' ti ñati laca cu'ma”. ²⁶ Lo'o li' xacu' mā cha' ji'i: “Cusu', cua ndyacu ya tyaja lo'o nu'u, cua ndyi'o ya hitya lo'o nu'u. Cua ndyaa nu'u ngulu'u nu'u ji'i tya'a quichi tyi ya”, ñacui mā. ²⁷ Chaca quiya' chcu' yu lo'o mā li': “Ná jlo ti' na' tsiya' ti, ti ñati laca cu'ma. Tyaa clyā mā tso'o la; nga'aa nti' na' ña'a na' ji'i mā, cha' ñati cuxi laca mā.” ²⁸ Xi'ya tsa mā li', cacu la'ya mā cha' lye tsa ñasi' mā. Ca xñi'i tsa ti' mā lo'o ña'a mā su ndi'i quiña'a tsa ñati slo ycu' Ndyosi ca lo'o tye chalyuu; masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob, masi lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la, ña'a mā ji'i ngu' ndi'i ngu' ca bi'. Lo'o cu'ma ni, xtyanu Ni ji'i mā nde liya'. ²⁹ Lcaa quichi chalyuu ntsu'u ngu' nu tyaa ngu' cacu ngu' lo'o ycu' Ndyosi, nu lo'o caca Ni loo lo'o tye chalyuu; nde su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' tyaa ngu', jua'a tyu'u ngu' nde su ndyaa cuichaa, lo'o nde

tyá' tyu'u ngu', lo'o nde calacui tyu'u ngu', tyaa lcaa ngu' ca su tlyu su ntucua ycu' Ni.

³⁰ Lo'o li' nde loo la caca xi ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; jua'a nde chu' la tyanu xi ngu' nu ndu'u tucua clyo.

Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i ngu' quichi Jerusalén

³¹ La cui' tyempo bi' lijya xi tya'a ngu' fariseo cha' chcu' lo'o Jesús:

—Tyaa clyā nu'u juani —nacui ngu' ji'i—. Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u tyi'i chaca se'i, cha' cua nti' rey Herodes cuju'i jinu'u.

³² Nchcu' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Yaa cacha' mā cha' re ji'i nu cusu' tyaala bi': “Tsā juani lo'o tsā quee tya tyi'i na' xi chalyuu re cha' culo na' cui' cuxi nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni na' cha' tyaca tso'o xa' la ngu' quicha. Cuati tsā nu nchca tyuna, li' tye cña nu nda ycu' Ndyosi Sti na' cha' cua'ni na'.” Jua'a ñacui mā ji'i nu cusu' bi'. ³³ Tya'a na' re juani. Tya quiña'a xi tyucui lyiji su tya'a na' juani, jua'a la quee, jua'a tsā nu nchca tyuna li'. Ycu' cu'ma jlo ti' mā cha' nde quichi Jerusalén ndyiji lcaa ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu' fariseo bi'—. Bi' cha' tsa'a na' ca quichi bi' cha' cajaa na', si jua'a laca na' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nti' mā —nacui Jesús li'—.

³⁴ Tya'na tsa cu'ma ngu' Jerusalén, cha' tucui tsa cha' nu ntsu'u ji'i mā. Tya sa'ni ndujui mā ji'i ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, ngujui' mā quee ji'i ñati nu ngua'a lo Ni cña ji'i. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' ji'i mā, cha' ná ca cuxi ji'i mā; ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti'i ji'i sñi' ne' lu'be ni', jua'a nti' na' cua'ni na' lo'o mā, pana ná nda mā chacuayá' 'na tsiya' ti. ³⁵ Bi' cha' xñi'i ti' tyanu quichi tyi mā juani. Nga'aa ña'a mā 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo nu chcu' mā cha' na: “Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi xqui'ya yu nu lijya chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na”, ñacui mā li'.

14

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu qui'yu nu nchcubé' tsa quicha quii ji'i

¹ Sca tsa nu ndi'i cña' ngu' ndyaa Jesús ndyacu yu xlyaa to' tyi xu'na ngu' fariseo. Lo'o xa' ngu' fariseo ni, na'a tsa ngu' ji'i Jesús li'. ² Nde loo Jesús nga'a sca nu qui'yu nu nchcube' quicha quii ji'i. ³ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ji'i ngu' fariseo bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i sca nu quicha tsa ta'a, nti' mā? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ha ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i ngu' li'?

⁴ Pana nga'aa nchcui' ngu' bi' tsiya' ti. Li' ntejeya' Jesús ji'i nu quicha bi', ngua'ni cha' ndyaca tso'o yu. Lo'o li' nchcui' lo'o yu bi':

—Tyaa nu'u to' tyi —nacui Jesús ji'i yu.

⁵ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' fariseo bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya nti' cu'ma? ¿Ñi'ya cua'ni mā si tyú sca huru ji'i mā, si tyú sca toro ne' tyuu tsa nu ndi'i cña' ngu'? ¿Ha si'i hora ti tsaa mā culo mā ji'i ni', masi tsa ta'a tlyu laca?

⁶ Lo'o ná ngujui ñi'ya nu xacui' ngu' cha' ji'i Jesús tsiya' ti li'.

Ñati nu tsaa tyi'i lo'o ngu' ta'a nu caja clyo'o ngu'

⁷ Li' na'a Jesús cha' ngulana tsa ngu' fariseo bi' yaca xlya cha' tyucua ngu' su tso'o la nu nde que mesa. Bi' cha' nda Jesús cuii re ji'i ngu' bi' li':

⁸ —Nu lo'o tsaa mā su ndyaca ta'a caja clyo'o ngu', ná tyaca'a mā su tlyu su tyucua ngu' nu laca loo. ¿Ñi'ya cua'ni mā si tyalaa xa' ñati nu cua tlyu la cha' ntsu'u ji'i que cu'ma? ⁹ Lo'o li' nu ñati nu ndyu'ni ta'a nu cua nchcui' lo'o mā tya clyo cha' cā mā ni, ná tyiquee' chcui' yu lo'o mā ndi'ya: “Ta mā su ntucua mā ji'i nu cusu' cua”, ñacui yu. Lo'o li' ca tyuju'u tsa ti' mā, tsaa mā tyaca'a mā ca su ná ntsu'u yaca xlya, ca bi' tyaca'a mā tsiya' ti li'. ¹⁰ Si'i xcui' na clyana mā su tso'o tyaca'a mā lacua. Nu lo'o tsaa mā sca ta'a, yaa mā tyucua mā sca la'a ti su taca tyucua cua ña'a ca ñati. Lo'o li' cā nu laca loo ji'i ta'a cha' chcui' yu lo'o mā: “Cusu’”, ñacui yu ji'i mā, “cuā nu'u cha' tyucua xi ca su tso'o la re”. Jua'a caca chi la loo ycu' cu'ma laja ñati quiña'a nu ntucua to' mesa li'. ¹¹ Cua ña'a ca ñati nu nti' cha' tlyu la cha' laca ji'i ycu', bi' laca nu ca tyuju'u ti' ca tiya' la; lo'o nu ñati nu xti ti cha' ntsu'u

tyiquee ycu' yu, xtyucua ycu' Ndyosi ji'i yu bi' li', cha' caca tlyu la tyiquee yu ca tiya' la.

¹² Li' ndi'ya nacui Jesús ji'i nu ñati nu cua nchcui' lo'o cha' cā tyi'i ta'a ca slo yu:

—Nu lo'o chcui' mā lo'o ngu' cha' cā ngu' cacu ngu' xlyaa lo'o mā, si'i lo'o tya'a tso'o ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o tya'a ngula ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o tya'a tyijyu' ti mā chcui' mā, ni si'i lo'o ngu' culiya' ti nu ntucua tyi cacua ti slo mā chcui' mā li'. Stu'ba ti cua'ni ngu' bi' lo'o mā ca tiya' la, nu lo'o ntsu'u sca ta'a ji'i ngu'; ñi'ya nu ngua'ni mā lo'o ngu', jua'a cua'ni ngu' bi' lo'o mā li'. ¹³ Pana si'i jua'a cua'ni mā; nu lo'o cua'ni mā sca ta'a, li' xuti'i mā ji'i ngu' ti'i, lo'o ji'i ngu' quicha, lo'o ji'i ngu' nu cu' quiya', lo'o ji'i ngu' cuityi' cha' cacu ngu' lo'o mā. ¹⁴ Li' tso'o tsa tyi'i mā chalyuu si jua'a cua'ni mā, cha' nu ngu' quicha bi' ni, ná caja ñi'ya nu tya ngu' cha' tso'o ji'i mā. Pana tiya' la caja cha' tso'o ji'i mā, nu lo'o tyu'ú mā chaca quiya' lo'o lcaa ngu' jyo'o nu ngua tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o tya nguti'i ngu' chalyuu.

Cuii ji'i sca ta'a tlyu nu ngua'ni ngu'

¹⁵ Tya ndi'i ngu' to' mesa, ngua'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nda Jesús lo'o ngu'. Li' nguxacui sca yu tya'a ntucua ngu' cha' ji'i Jesús:

—Tso'o tsa caca ji'i ñati nu cacu scuaa ca su laca ycu' Ndyosi loo —nacui yu bi'.

¹⁶ Li' nguxacui Jesús sca cuii ji'i yu, cha' ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya caca ji'i ñati chalyuu lo'o cā ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo.

—Sca nu qui'yu ngua'ni sca ta'a, nda yu sca sii cha' cacu ngu' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cua nchcui' yu lo'o quiña'a tsa ñati cha' tyi'i ngu' ta'a. ¹⁷ Nu lo'o cua ndyalaa hora caca sii, li' ngulo yu cña ji'i msu ji'i cha' tsaa chcui' lo'o ngu' ndi'ya: “Cua laca ngua tso'o scuaa nu caca sii ji'i mā, nacui xu'na na”. ¹⁸ Li' lcaa ngu' nu cua nchcui' yu lo'o tya tsubi' la cha' cā ngu' ta'a bi', nguxana ngu' ndijña ngu' cha' clyu ti' ji'i yu. Ndi'ya nacui tsaca ngu': “Cua'ni clyu ti' nu'u jna', ná caca 'na cā na' slo nu'u juani. Ntsu'u cha' tsa'a tsaa na'a na' sca se'i su ngü'ya ca ti na' yuu, bi' cha' nti' na' cha' cua'ni clyu ti' nu'u 'na.” ¹⁹ Lo'o

li' nacui chaca yu: “Na ngüi'ya ca ti na' ca'yu latya toro masu; bi' cha' tsa'a cua'ni cuayá' na' lo'o ni', si cua caca cua'ni ni' cña. Cua'ni clyu ti' nu'u jna', ná caca 'na cãa na' slo nu'u juani.” ²⁰ Li' nacui chaca yu: “Na nguui clyo'o ca ti na', bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' cãa na' slo nu'u juani.” ²¹ Lo'o ndyalaa msu slo xu'na chaca quiya', li' lcaa cha' nu nacui ngu' ji'i ndacha' ji'i xu'na. Lye tsa ngunasi' xu'na ni'i bi' li'. Lo'o li' nacui yu ji'i msu bi': “Yaa clyu nu'u lquichi chaca quiya' cha' chcu' nu'u lo'o ngu' nu ntsu'u nde calle jua, cha' cãa ngu' ta'a slo na'. Chcu' nu'u lo'o ngu' ti'i, lo'o ngu' quicha, lo'o ngu' nu cu' quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o lcaa ngu' quicha; li' tyãa lo'o ji'i lcaa ngu' bi' ca nde”, nacui xu'na msu bi'. ²² Ca tiya' la li' nacui nu msu bi' ji'i xu'na: “Cusu”, nacui, “cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo nu'u 'na, lo'o ña'a ti tya ntsu'u la se'i su tyi'i ngu' ta'a re.” ²³ Li' nacui ycu' nu xu'na msu bi': “Yaa nu'u nde calle, lcaa tyucuii, cua'ni nu'u juersa lo'o ngu' cha' tyãa ngu' ne' ni'i 'na, cha' cha'a ni'i re 'na tyi'i ñati. ²⁴ Ndi'ya cha' ta na' lo'o nu'u, cha' ni tsaca ngu' nu cua nchcu' na' lo'o tya clyo la, nga'aa cacu ngu' bi' sji re 'na tsiya' ti”, nacui xu'na ni'i bi'.

Cua ndye cuii nu nda Jesús lo'o ngu' li'.

Tlyu tsa cña caca lo'o xñi na cha' ji'i Jesús

²⁵ Quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o Jesús, lo'o li' nchcu' yu lo'o ngu' chaca quiya':

²⁶ —¿Ha nti' mã tyãa mã lo'o na'? Ná caca ji'i mã xñi mã cha' jna' si lye la ntsu'u tyiquee mã ji'i sti mã, masi ji'i xtyãa mã, masi ji'i clyo'o mã, masi ji'i sñi' mã, masi ji'i tya'a ngula mã masi qui'yu masi cuna'a; masi lye la ntsu'u tyiquee mã ji'i ycu' ca ti mã cha' ña'asii mã ji'i ycu' ca mã, ná taca caca mã ñati jna' jua'a. ²⁷ Si ná tyaja'a mã xñi mã tyucuii nu culu'u na' ji'i mã, ná caca mã ñati jna' li'; ntsu'u cha' xñi mã tyucuii bi', masi cujuui ñati ji'i mã xqui'ya cha' jna'.

²⁸ Si ntsu'u cu'mã nu nti' mã cuiñá mã sca ni'i tlyu, ¿ha ná culacua ti' mã clyo ni tsa lo cñi cua'nijo'o ji'i mã cha' tyu'u scua cña bi'? Clyo culo mã cuentya ni tsa lo cñi cua'nijo'o ji'i mã, cha' ña'a mã si tyu'u scua cñi ji'i mã ña'a cuayá' nu xcua se'i cña bi'. ²⁹ Si cuiñá mã quiya' ni'i, lo'o ca tiya' la ná caca cua'ni

tye mã ni'i bi', xtyí lo'o ti ngu' ji'i mã li'. Lcaa ñati, nu lo'o ña'a ngu' cña bi', li' xana chcu' ngu'; xtyí lo'o ngu' ji'i xu'na cña bi' li': ³⁰ “Nu ñati jua ngua ti' cuiñá yu sca ni'i tlyu, pana ná ngua ji'i yu sta se'i yu cña bi'”, ñacu' ngu'.

³¹ Ñi'ya nti' sca rey nu nti' xuu tya'a lo'o chaca rey. ¿Ha ná culo yu cuentya clyo si tyu'u scua tii mil tya'a ti sendaru, cha' tyijiloo ji'i chaca rey nu lo'o calaa mil tya'a sendaru lijya cusu? ³² Lo'o si jlo ti' cha' ná caca ji'i rey bi', nu lo'o tya tyijyu' lijya nu chaca rey bi', li' hora ti ta yu ji'i ñati cha' tsaa ngu' slo nu chaca rey bi', cha' ca ti cha' cusu bi' hora ca ti. Jua'a cua'ni rey bi' —nacui Jesús—. ³³ Lo'o jua'a cua ña'a ca cu'mã nu lye la ntsu'u tyiquee mã ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mã, ná taca caca mã ñati jna' li'.

Cha' ji'i teje' nu ná tso'o tsiya' ti

³⁴ Tso'o tsa teje'; pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u ji'i, nga'aa cãa ñi'ya nu cua'nijo'o teje' bi' ji'i ngu' li'. ³⁵ Ná tso'o tsiya' ti, ni cha' salú na ji'i lo yuu cha' xtyucua ji'i yuu, ná tso'o; masi quixa' na ji'i lo'o yuu cataa, ná tso'o tsiya' ti, bi' cha' nga'a cha' xcuaa na ji'i —nacui Jesús—. Cua'a jyaca tso'o mã ji'i cha' nu nda na' lo'o mã, si tyaja'a mã cuna mã —nacui Jesús ji'i ngu'.

15

Cuii ji'i sca xlya' nu cua nguna' ji'i ngu'

¹ Lcaa nu msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ngu' bi' ni, ñaa ngu' slo Jesús cha' cuna ngu' ni cha' nda yu; jua'a xa' la ngu' cuxi, ñaa ngu' slo Jesús li'.

² Bi' cha' nguxana ngu' fariseo, lo'o jua'a ngu' mstru cha' jo'ó, ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús:

—Ndiya ti' yu re cua'ni tya'a yu lo'o ngu' cuxi jua. Stu'ba ti ndacu yu tyaja lo'o ngu' cuxi —nacui ngu' bi'.

³ Li' nda Jesús sca cuii lo'o ngu':

⁴ —Nu cu'mã ni, si ntsu'u sca siyento tya'a xlya' ji'i mã, lo'o li' nguna' tsaca ji'i mã —nacui Jesús—, ¿ha ná xtyanu mã ji'i nu quiña'a la tya'a xlya' nu ndyanu taju ti su tso'o ti ndi'i ni' ne' quixi'? Lo'o li' tsaa mã tsaana mã ji'i xlya' nu nguna' bi' ji'i mã

ña'a cuayá' nu quije bi' ji'i mā. ⁵ Nu lo'o cua nquije xlya' bi' ji'i mā, tso'o tsa caca tyiquee mā li'. Hora ti sta mā ji'i ni' tyijya scu mā, ⁶ tyaa lo'o mā ji'i toni'i. Lo'o cua ndyalaa mā to' tyi mā, li' xuti'i mā ji'i lcaa tya'a tso'o mā lo'o ji'i tya'a nga'a ti mā, cha' ñacui mā ji'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' mā lo'o ya juani cha' cua nquije xlya' nu cua nguna' ji'i ya”. ⁷ Ndi'ya ñacui na' ji'i mā: ca chaa tsa ti' ycu'i Ndyosi lo'o ñati' ji'i Ni ca su ntucua ycu'i Ni —nacui Jesús ji'i ngu' fariseo li'—, ca chaa ti' ngu' bi' masi sca ti ñati' chalyuu ca tyuju'u ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i, culochu' yu ji'i cha' cuxi bi' li'. Ná ntsu'u cha' culacua ti' Ni cuentya ji'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a ñati' tso'o nu ná ntsu'u cha' cuxi ji'i ngu', nti' ngu'.

Cuii ji'i sca cñi nu cua nguna' ji'i ngu'

⁸ Nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni sca nu cuna'a nu ntsu'u tii tya'a cñi plata ji'i? Si nguna' sca cñi plata bi' ji'i, ¿ñi'ya cua'ni li'? Nti' na' cha' cua'a ma' xi quii' cha' culaja tso'o ni'i bi', ña'a cuayá' nu quije cñi bi' ji'i. ⁹ Lo'o cua nquije cñi bi' ji'i, li' xuti'i nu cuna'a bi' ji'i lcaa tya'a tso'o lo'o ji'i lcaa tya'a nga'a cacua ti, cha' cacha' ji'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' mā lo'o na' juani, cha' cua nquije cñi nu nguna' bi' jna”. ¹⁰ Chaa ti' nu cuna'a bi', cha' cua nquije cñi ji'i; la cui' jua'a ca slo ycu'i Ndyosi, chaa tsa ti' ycu'i Ni lo'o ñati' ji'i Ni nde cua, masi sca ti ñati' chalyuu ca tyuju'u ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i, culochu' yu ji'i cha' cuxi bi' li'.

Sca nu qui'yu cuañi' nu ntucuna' ycu'i ca ti yu chalyuu ji'i

¹¹ Nda Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

—Ntsu'u sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu ji'i yu. ¹² Lo'o nu cuañi' la ni, nacui yu ji'i sti yu: “Sti na”, nacui, “xtyanu clya nu'u lcaa cha' tso'o nu nga'a cha' tyacua jna”. Lo'o li' hora ti ndacha sti yu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tyucuaa sñi'. ¹³ Cua xtyi tyempo ndyaca, li' ndyujui' nu qui'yu tya cuañi' la lcaa cha' tso'o nu nda sti yu ji'i. Lo'o ngujui cñi ndy'i'ya yu, ndyaa yu tyijyu' li'. Ca chaca tsu' su ndyalaa yu, li' xcu'i na ngua'ni ñu'u ti yu chalyuu ji'i yu; nguliji ñu'u ti yu cñi bi' ji'i yu. ¹⁴ Pana nu lo'o cua ndye cñi ji'i yu nguliji yu, li'

ngua sca jbi'ña tlyu ca loyuu su ndya'a yu; ná ntsu'u na cacu yu, lye tsa ntyute' yu li'.

¹⁵ La cui' quichi' su ntsu'u yu bi' ndyaa yu ne' xña ji'i sca ñati; ngulo nu ñati' bi' cña ji'i yu, li' ndyaa yu ne' sca lo'o ji'i ñati' bi' su ntsu'u cube' ji'i, cha' xacu yu ji'i cube' bi' ji'i ngu'. ¹⁶ Lo'o li' ngua ti' yu si tyaalaa' la ji'i yu lo'o cacu yu si'yu quixi' tya'a nu ndacu cube', cha' ná tucui nda na cacu yu, lo'o jua'a ntyute' tsa yu li'. ¹⁷ Hasta li' ngulacua tso'o ti' yu: “¿Ni lcaa tya'a msu ntsu'u to' tyi sti na' ndyu'ni cña? Ná ndyiji jbi'ña ji'i ngu' bi', hasta ntyucua na ndyacu ji'i ngu'. Lo'o na' ni, nga'a na' ca nde ndyiji jbi'ña' na cha' nga'aa ndyiji na cacu na'. ¹⁸ Tso'o la tya'a na' nde to' tyi sti na' cha' chcu'i na' lo'o: Sti na', ñacui na' ji'i, cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi lo'o cuentya jinu'u, cha' nguta'a yu'u ti na'. ¹⁹ Nga'aa ntsu'u cha' ñacui nu'u cha' sñi' nu'u laca na'; tso'o la masi ñi'ya nu ndu'ni nu'u lo'o msu jinu'u, jua'a ti cua'ni nu'u lo'o na'.” Jua'a ngulacua ti' yu cha' chcu'i yu lo'o sti yu. ²⁰ Li' ngutu'u yu ndyaa yu tyucuii cha' ñaa yu nde to' tyi sti yu.

“Tya tyijyu' ñaa yu lo'o na'a sti yu ji'i yu. Hora ti ndyaa sti yu ndyacu tya'a lo'o yu; ngütyi sti yu ji'i yu li', nchcuicha' sti yu ji'i yu cha' ngua tya'na ti' sti yu ji'i yu. ²¹ Li' nacui yu ji'i sti yu: “Sti na”, nacui yu, “cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jua'a cuentya jinu'u. Nga'aa ntsu'u cha' ñacui nu'u cha' sñi' nu'u laca na'.” ²² Li' nacui ycu'i nu cusu' ji'i msu: “Yaa clya mā culo mā late' nu tso'o la cha' xacu' mā ji'i yu re. Sta mā sca cui' sne ya' yu, su'ba mā caña quiya' yu. ²³ Lo'o li' tsaa squi'ya mā chqueru nu taa la cha' cujuui mā ji'i cha' cacu na. Cua'ni na sca ta'a, ²⁴ cha' ngua ti' na cha' cua ngujui sñi' na' re, lo'o juani xa' ndyu'u tucua yu; cua nguna' yu ngua ti' na', lo'o xa' ndyalaa yu.” Hora ti nguxana ngua'ni ngu' sca ta'a li'.

²⁵ Jua'a ndyaca cha' lo'o ndyalaa sñi' nu cua cusu' la, ndyalaa yu ndyaa yu cña. Cua tyalaa ti yu toni'i ji'i yu, lo'o ndyuna yu nclya'a ngu' musca, cha' cua laca ndyaca jii lo'o ndyalaa yu. ²⁶ Li' ngusi'ya yu ji'i sca yu cuañi', nchcuane yu ji'i: “¿Na laca ndyaca jua?” ²⁷ Li' nguxacui nu yu cuañi'

bi' ji'i yu: "Yu tya'a nu'u nu ndya'a yu'u, cua xa' ndyalaa yu bi' juani", nacui. "Bi' cha' nacui sti nu'u cha' cujuu ya chqueru nu tso'o la ña'a bi', cha' tso'o tsa nti' sti nu'u cha' cua ndyalaa yu tso'o ti." ²⁸ Ngunasi' tsa sñi' nu cua cusu' la bi' li'. Lo'o na'a sti yu cha' ná ntaja'a yu tyaa yu ca toni'i, li' ndyaa sti yu cha' chcu' lo'o yu. ²⁹ Li' nacui yu ji'i sti yu: "Jlo ti' nu'u ni cua lcu'a yija ndi'i na' ndyu'ni na' cña jinu'u, lo'o ni sca quiya' ná ngua'ni xña'a na' lo'o nu'u; lcaa cña nu ngulo nu'u 'na, ngua'ni na' ji'i. Pana ni sca quiya' ná nda nu'u masi sca chivo piti ti jna' cha' cua'ni na' ta'a lo'o tya'a tso'o na'. ³⁰ Nu juani chaca quiya' ndyalaa sñi' nu'u nu ndye cñi jinu'u nguliji ñu'u ti yu lo'o sa'a yu. Lo'o ndyalaa yu bi', hora ti ndyujuii mā chqueru taā cha' caca ta'a ji'i", nacui sñi' nu cua cusu' la. ³¹ Li' nacui nu cusu' sti yu ji'i yu: "Chañi cha' lcaa tsa ndi'i nu'u lo'o na'. Lo'o jua'a lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jna', na jinu'u laca lcaa cha' bi'. ³² Pana juani, tso'o la cha' cua'ni na sca ta'a cha' ndyalaa tya'a nu'u chaca quiya'. Ngua ti' na cha' cua ngujuii yu, pana xa' ndyu'u tucua yu chaca quiya'; cua nguna' yu ngua ti' na, pana ndyalaa yu chaca quiya'. Bi' cha' ndyu'ni na sca jii juani, cha' chaa tsa ti' na."

16

Sca msu laca loo nu tajua' ti ngua'ni, masi cuxi ti tyiquee yu

¹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ntsu'u sca nu culiya', lo'o jua'a cua ntsu'u sca ñati nu laca loo ji'i msu ji'i yu culiya' bi'. Lo'o li' ndacha' ngu' ji'i nu culiya' bi', cha' cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u ji'i yu, cha' nguliji ñu'u ti msu nu laca loo ji'i cha' tso'o bi'. ² Li' ngusi'ya xu'na ji'i msu nu laca loo bi', cha' xcuane ji'i msu bi': "¿Ni cha' ta laca nu nchcui' ngu' lo'o na' cha' jinu'u?", nacui yu. "¿Ni cña ndyu'ni nu'u nu cua nchcui' ngu' lo'o na'? Tya nu'u cuentya jna' juani, cuacha' cly'a nu'u cha' jna', ña'a cha' nu cua ngua'ni nu'u. Nga'aa caca nu'u loo ji'i msu 'na juani." ³ Quiña'a tsa ngulacua ti' msu nu laca loo bi' li': "¿Na laca cua'ni na' juani,

si nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'? Nga'aa jlo ti' na' ñi'ya cua'ni na' li'. Ná qué na' cha' cua'ni na' cña lo yuu; lo'o si tsa'a jña na' msta, la cui' ti jua'a ca tyuju'u tsa ti' na' li'. ⁴ Pana cua jlo ti' na' ñi'ya nu cua'ni na' cha' caja su tyi'i na' toni'i ji'i ñati, nu lo'o nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'." Jua'a ngulacua ti' msu bi', cha' cuxi ti tyiquee yu. ⁵ Li' ngusi'ya yu ji'i lcaa ñati nu ndacui ji'i xu'na yu, nchcuane yu ji'i ngu' li': "¿Ni tsa lo ta ndacui nu'u ji'i xu'na na'?" nacui yu ji'i tsaca ngu'. ⁶ "Sca mil tya'a litro setye ndacui na' ji'i", nacui ngu' bi' li'. Hora ti nacui msu nu laca loo bi' ji'i ngu' bi': "Nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u. Cua'a cly'a nu'u re cha' cuiña chaca quityi, nu ñacui cha' ca'yu siyento ti litro setye ndacui nu'u ji'i nu cusu' bi'", nacui msu bi' ji'i. ⁷ Li' nchcuane yu ji'i chaca ngu': "Nu'u ni, ¿ni tsa lo ndacui ji'i xu'na na'?" "Sca siyento tya'a cuju' nscua' trigo", nacui ngu' bi' li'. "Haa", nacui yu, "nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u", nacui nu msu bi'. "Cua'a cly'a nu'u ca nde cha' scua chaca quityi nu ñacui cha' jacuayala tya'a cuju' ti, tsa bi' ti ndacui ji'i nu cusu'." ⁸ Tiya' la ngua cuayá' ti' ycu' nu laca xu'na yu ñi'ya nu ndyu'ni yu. "Tajua' tsa ndyu'ni msu nu laca loo bi' 'na laja lo'o ndyu'ni yu cña", nacui nu cusu' culiya' bi'.

Lo'o li' tya nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma ni, nu nti' tsa mā taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi —nacui—, taca ca tsa'a mā xi lo'o ña'a mā ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati chalyuu lo'o tya'a ngu', masi cuxi ti ngu'.

⁹ 'Ndi'ya chcu' na' lo'o mā lacua: Tso'o ti cua'ni mā lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā nde chalyuu; xtyucua mā ji'i xa' ñati lo'o cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i mā, cha' jua'a caja tya'a tso'o mā nde chalyuu. Lo'o li' ta ycu' Ndyosi su tyi'i mā slo Ni, su ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i mā li'.

¹⁰ 'Ñati nu tso'o tsa ngua'ni lyiji sca cña piti ti, jua'a tso'o tsa cua'ni ngu' bi', masi sca cña nu cua tlyu la; pana ñati nu ñilo'o ji'i xu'na ngu' lo'o cua'ni ngu' sca cña piti ti, ná tyiquee' ná caca cua'ni ngu' bi' sca cña nu cua tlyu la. ¹¹ Si ná nchca cña'asii mā

sca cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā nde chalyuu, ni ná ta ycu' Ndyosi sca cña tso'o la cha' cua'ni mā cuentya ji'i ycu' Ni. ¹² Lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā chalyuu, na nda ycu' Ndyosi cha' bi' jña ti mā; si ná cua'ni tso'o ti mā lo'o cha' bi', ¿ñi'ya cua'ni mā lo'o cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i mā?

¹³ 'Sca msu ni, ná caca cua'ni yu cña ji'i tucua tya'a xu'na yu sca tyempo ti; ji'i sca ti xu'na yu taca cua'ni yu cña. Ná tyiquee' ti'í ti' yu ña'a yu ji'i tsaca ñati li', cuati ji'i chaca ñati bi' tso'o ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i; hasta tso'o la cua'ni yu cña ji'i ñati bi', pana ji'i tsaca ñati bi', lasa la cua'ni yu cña ji'i. Ná caca xñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i cñi, cha' ñi'ya si laca chaca xu'na na, jua'a laca cñi bi' li'.

¹⁴ Pana ntsu'u tsa tyiquee ngu' fariseo cha' ji'i cñi, bi' cha' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús, ngustí lo'o ti ngu' ji'i yu.

¹⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—Cu'ma —nacui yu—, tso'o tsa ndu'ni mā cha' ña'a ti xa' ñati ji'i mā, pana cua jlo ti' ycu' Ndyosi lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee mā. Ñati nu tlyu tsa ndu'ni ji'i ycu' ca ngu', xtyanu ti'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi'.

Ñi'ya ndyaca lo'o cha' tso'o nu ji'i ycu' Ndyosi

¹⁶ 'Nu tyempo cua sa'ni la ni, ntsu'u cha' cusu' ji'i ñati, la cui' cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o Moisés, jua'a lo'o ngu' nu ngua tu'ba ji'i Ni tya sa'ni la; pana nu lo'o ñaa Juan, tya li' nguxana ngañi cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' tyiquee ñati. Quiña'a tsa ñati, lye tsa nda ngu' juersa cha' xñi ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁷ 'Ná tlyu cña tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a tye tyucui ña'a chalyuu; pana ná tye tsiya' ti ni sca si'yu cha' ji'i lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na nu ngua sa'ni la.

Nchcui' Jesús cha' ji'i ñati nu xtyanu ti'i ji'i clyo'o

¹⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu yu ji'i clyo'o yu, cha' xa' caja clyo'o yu lo'o xa' nu cuna'a, cha' suba' ndyu'ni yu bi' li'. Lo'o jua'a lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu lo'o

sca nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o ji'i, masi cuentya ji'i ley, la cui' ti cha' suba' laca nu ndyu'ni nu qui'yu bi' li'.

Cha' ji'i sca nu culiya' lo'o sca yu ti'i nu naa Lázaró

¹⁹ 'Cua ntsu'u sca nu culiya', lo'o xcui' late' quiña'a nga'a, xcui' late' tso'o ña'a nchcu' yu. Lo'o jua'a lye tsa ndyu'ni yu, lcaa tsá ndyaca ta'a slo yu. ²⁰ Pana ntsu'u sca ñati ti'i nu naa Lázaró, nu xcui' quichu' ntucua tyucui ña'a yu. Toni'i ti ji'i nu culiya' bi' nchca'a Lázaró lcaa tsá. ²¹ Cua nti' yu ti'i bi' masi cacu yu satya na nu ndyalú to' mesa su ndyacu nu culiya' bi' li'. Lo'o jua'a ndya'a xne' su nga'a yu cha' nclye'e loo quichu' nu ntsu'u hichu' yu ti'i bi'. ²² Ndyalaa tsá nu ngujuii nu ti'i bi'; lo'o nu xca ji'i ycu' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' ji'i ca slo jyo'o cusu' Abraham, ca su tlyu nu ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a ngujuii nu culiya' bi', nguxatsi' ngu' ji'i li'. ²³ Pana nu lo'o cua ntsu'u nu culiya' bi' su nchcube' yu ca bilyaa, li' ngusicua hique yu na'a yu ji'i jyo'o cusu' Abraham tyijyu' ti, lo'o jua'a na'a yu cha' stu'ba ti ntucua jyo'o Lázaró lo'o. ²⁴ Li' ngusi'ya nu culiya' bi' ji'i Abraham: “Sti ya Abraham, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'. Ta nu'u ji'i Lázaró jua cha' caa calo'o xi hitya cha' co'o na', masi lo'o sne ti yu cuicha' yu xi tu'ba na' cha' ca'ya tyacala' xi ltse' na', cha' lye tsa tyique' nti' na' su ntsu'u na' lo quii' re.”

²⁵ Li' nacui jyo'o Abraham ji'i: “Sñi”, nacui, “tso'o tsa ngua hi lo'o nguti'i nu'u nde chalyuu. Lo'o Lázaró re ni, si'i jua'a ngua ji'i yu, cha' lye tsa nchcube' yu su nguti'i yu chalyuu. Bi' cha' caja su tso'o tyi'i yu ca nde juani; lo'o nu'u ni, nga'a cha' chcube' nu'u. ²⁶ Tya ntsu'u la cha' ji'i cuare nde su ndi'i ya, ntsu'u sca laja cua'a tlyu cla'be laja su ndi'i cuare lo'o cu'ma; bi' cha' si ntsu'u ngu' nu nti' tsaa nde slo cu'ma, ná caca ji'i ngu' tyaa ngu'. Lo'o jua'a cu'ma nu ntsu'u mā nde jua, ná caca ji'i mā tyaa mā ca nde.” ²⁷ Li' tya'na tsa nchcui' nu culiya' bi' lo'o: “Cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na', Abraham sti na'”, nacui nu culiya' bi'. “Ta ji'i Lázaró cha' tsaa yu to' tyi sti na', ²⁸ ca su ntsu'u ca'yu tya'a ngu' tya'a na', cha' chcui' yu lo'o ngu', cha' ná caa

ngu' ca nde su ntsu'u na' nchcube' na'." ²⁹ Pana nacui Abraham ji'i: "Cua jlo ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua jyo'o Moisés; jua'a nu xa' la quityi ji'i ycu' Ndyosi nu nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni, ntsu'u bi' ji'i ngu' tya'a nu'u. Tso'o si cua'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nscua lo quityi bi'." ³⁰ Li' nguxacui nu culiya' bi' cha' ji'i: "Tso'o lacua, sti na' Abraham. Pana si tsaa sca ngu' jyo'o re ca su ndi'i ngu', li' culochu' ngu' cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'." ³¹ Xa' nchcui' jyo'o Abraham lo'o nu culiya' bi' li': "Lo'o ná nti' ngu' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nguscua Moisés, lo'o jua'a ná taquiya' ngu' ji'i jyo'o cusu' nu ngua'a loo ycu' Ndyosi cña ji'i cha' chcu' lo'o ñati, la cui' jua'a ná taquiya' ngu' ji'i xa' la cha' nu ta Ni lo'o ngu', masi tyu'u sca nu cua ngujuii chaca quiya' cha' chcu' lo'o ngu'".

17

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la ji'na

¹ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ntsu'u tsa ngu' nu nchcui' lo'o na cha' cua'ni na sca cha' cuxi, pana tya'na tsa sca ñati nu ndatsaa ji'i tya'a cha' cua'ni cha' cuxi lo'o. ² Tso'o la si tsaa ngu' xcuaa ngu' ji'i yu lo tyujo'o lo'o sca quee quichi tyaaca' yane yu, cha' nga'aa cãa ñi'ya nu tatsaa yu ji'i ni sca ñati ñi'ya nti' nu sube re, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o yu.

³ 'Cui'ya ma cuentya si cua'ni sca ngu' tya'a ndya'a ma sca cha' cuxi lo'o ma. Li' chcu' ma lo'o yu cha' nga'aa cua'ni yu cha' cuxi bi' lo'o ma. Lo'o si tya'achu' yu ji'i cha' cuxi bi', cua'ni ma cha' clyu ti' ji'i yu li'; ⁴ masi cati quiya' ta yu cha' ñasi' ti' ji'i ma sca tsa, lo'o cati quiya' caa yu cha' chcu' yu lo'o ma: "Cui'ya ma cha' clyu ti' jna', nga'aa cua'ni na' jua'a juani", ñacui yu, li' nga'a cha' cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i yu.

Quiña'a tsa cha' caca ji'na si jlya ti' na ji'i ycu' Ndyosi

⁵ Li' nacui nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—Xtyucua nu'u ji'i ya cha' taca jlya la ti' ya cha' jinu'u —nacui ngu' ji'i.

⁶ —Jlo ti' ma cha' piti tsa sca si'yu cuxee —nacui Jesús ji'i ngu'—, lo'o jua'a cu'ma ni, ná quiña'a tsa cha' nchca ji'i ma. Pana masi xti ti cha' jlya ti' ma ji'i ycu' Sti na', taca ñacui ma ji'i yaca quityi re: "Tyu'utsu' nu'u ca su ndu re, yaa nu'u tyu nde lo hitya tyujo'o". Lo'o li' ña'a ma cha' taquiya' yaca bi' cha' nu cua nchcui' ma lo'o.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si ndyu'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi

⁷ ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? ¿Ñi'ya cua'ni ma si ntsu'u sca msu ji'i ma nu ndyaa ne' quixi' cha' cula'a yuu cuentya ji'i ma, masi ndyaa yu cha' cña'asii yu ji'i bata ji'i ma? Nde ngusii lo'o ndyalaa ca ti msu bi' ndyaa yu cña bi', ná tyiquee' ná chcu' ma lo'o yu ndi'ya: "Tyaa clyu cua'a to' mesa cha' cua'ni nu'u sii juani". ⁸ Ná yala ñacui ma ji'i yu jua'a, nti' na'. Ná tyiquee' ndi'ya chcu' ma lo'o yu: "Cua'ni cho'o clyu caque' sii cha' cacu ya. Clyo cacu ya co'o ya, cuati cacu co'o nu'u", ñacui ma ji'i msu bi'. ⁹ ¿Ha tya ma xlya'be ji'i msu bi', cha' ndaquiya' yu cña nu ngulo ma ji'i? Ná ndu'ni xu'na msu jua'a. ¹⁰ Ñi'ya laca msu, jua'a laca cu'ma; nu lo'o ngua'ni ma lcaa cña nu culo ycu' Ndyosi ji'i ma, nga'a cha' ñacui ma li': "Msu cuxi ti laca cuare, cha' cña nu nga'a cha' cua'ni ti ya, tsa bi' ti cña ngua'ni ya", ñacui ma.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tii tya'a ñati nu ngusñi quicha nu ndyatsu' cuaña' ji'i

¹¹ Nu lo'o ngusñi Jesús tyucuii ndyaa nde Jerusalén, li' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Galilea, ndyaa ngu' nde loyuu su cuentya Samaria. ¹² Nu lo'o ndyalaa Jesús sca quichi piti bi', li' ndyacua tya'a yu lo'o tii tya'a ngu' quicha nu cua lijya ngu' slo yu; quicha nu ndyatsu' cuaña' ntsu'u ji'i ngu' bi'. Pana tyijyu' ti ndyatü ngu' slo Jesús, ¹³ cuii tsa nchcui' ngu' lo'o yu li':

—Cusu' Jesús —nacui ngu' li'—, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i cua.

¹⁴ Nu lo'o na'a Jesús ji'i ngu', li' nacui yu: —Yaa clyu ma slo sti jo'o cha' ña'a yu ji'i tyucui ña'a ma —nacui.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Pana su ndyaa ngu' tyucuii ti, ngua tii ngu' cha' xa' ngua lubii cuaña' ngu'; ndye cha' quicha ngu'

li'. ¹⁵ Bi' cha' ngxutyuu tsaca yu quicha bi', cui tsa nchcui' yu ndyu'ni chi yu loo ycu' Ndyosi. ¹⁶ Li' ndyatü sti' yu slo Jesús, ndyaa stii yu lo yuu nde loo yu cha' ndya yu xlya'be ji'i Jesús. Ngu' Samaria laca yu bi', ngu' xa' tsu' laca yu. ¹⁷ Li' nacui Jesús:

—¿Ha si'i tii tya'a ngu' nu ndyatsu' cuaña' ngu' ndyaca tso'o ngu' tsa? ¿Mala ngua nu chaca caa tya'a ngu' bi' juani? ¹⁸ Sca ti yu re nu si'i ngu' Israel tya'a na laca, bi' laca nu ngxutyuu cha' cua'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Tyatü nu'u cha' tyaa nu'u juani —nacui—. Cua ngua tso'o nu'u juani cha' jlya ti' nu'u cha' nu nda na' lo'o nu'u.

Ndi'ya caca lo'o tyalaa tyempo cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati

²⁰ Lo'o li' nchcuane ngu' fariseo ji'i Jesús ni jacua' tyalaa tyempo cha' caca ycu' Ndyosi loo ji'i ñati. Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi' li':

—Si'i sca na nu tyaca' lijya tyijyu' laca cha' bi'. ²¹ Ná caca ñacui na ndi'ya: “Nde ti ndu bi'”; masi ndi'ya ná ñacui na: “Ndejua ntucua bi'”. Na cua laca ycu' Ni loo ca ne' cresiya ji'i ñati juani.

²² Li' nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Nde loo la tyalaa tyempo nu nti' tsa mā ña'a mā 'na, masi chaca tya tsa nde chalyuu tya tyi'i na' lo'o mā nti' mā, na' nu cua nda ycu' Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana nga'aa ña'a mā 'na li'. ²³ Chcu' ngu' lo'o mā cha' jna' li': “Nde ti ndu yu”; lo'o jua'a chcu' ngu': “Ndacua ndu ycu' yu”. Pana ná tsaa mā, ná taquiya' mā ji'i cha' cuiñi nu nchcui' ngu' bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—. ²⁴ Se'i ti ntyiji'i xee tyi'yu nu lo'o ndyubi, pana tyaca' ña'a ngu' xee bi' tyucui nde cua; jua'a caca lo'o na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyalaa tsa bi' lo'o ña'a ngu' jna' cha' caa na' chaca quiya'. ²⁵ Pana clyo nscua cha' lye tsa chcube' ycu' na'. La cui' jua'a ngu' tya'a quichi tyi na xtyanu ti'i ngu' 'na. ²⁶ Ñi'ya ngua ji'i ñati nu nguti'i chalyuu sa'ni la, tya'a stu'ba ngu' lo'o jyo'o Noé bi', jua'a caca ji'i ñati chalyuu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati. ²⁷ Tya'a stu'ba jyo'o Noé bi' ni, ngua'ni

ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngujui clyo'o ngu'; tsa bi' ti cha' ndube ti' ngu' ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo ngüñá nu Noé bi' yaca ni'i tonu. Li' ndyatü yu ne' yaca ni'i bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa bi', ndye ñati chalyuu ngujui ngu'. ²⁸ Lo'o la cui' ñi'ya ngua ji'i ngu' quichi su nguti'i jyo'o Lot, jua'a caca ji'i ñati chalyuu tsa bi'. Tya'a quichi tyi Lot ni, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngü'ya ngu' yu'ba, ndyujui' ngu' yu'ba, ndyataa ngu' xtya, ngüñá ngu' ni'i; tsa bi' ti cña nu ndiya ti' ngu' ngua'ni ngu' bi', ²⁹ ña'a cuayá' nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i yu Lot bi' nde quichi Sodoma bi'. Li' ngusalú Ni quii' lo'o yuu sufri ndyaqui lo yuu. Ndye cha' ji'i lcaa ngu' Sodoma bi'; tya'a stu'ba Lot ni, ngujui lcaa ngu'. ³⁰ Jua'a caca tsa bi' lo'o tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati; lo'o ña'a ngu' 'na chaca quiya', ná ca tii ngu' ni tsa caca bi'.

³¹ 'Nu lo'o tyalaa tsa bi', si ntsu'u ngu' nu ndu ca que ni'i ji'i ngu', lo'o ca'ya ngu' ná caca tyempo ji'i ngu' cha' culo ngu' yu'ba ji'i ngu' nu ndi'i nde ni'i ji'i ngu'. Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', ná caca tyempo ji'i ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu'. ³² Tyi'u ti' mā ñi'ya nu ngua ji'i nu cuna'a ji'i Lot tyempo bi'; ngua ti' ma' xtyuu ma' nde quichi, li' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyaca ma' sca quee. ³³ Chcuna' chalyuu ji'i mā si xcui' nclyacua tsa ti' mā ñi'ya nu caca ji'i ycu' ca mā; pana quije chalyuu ji'i mā si tyaja'a mā, masi cujuui ñati ji'i mā xqui'ya na'.

³⁴ 'Cacha' na' ji'i mā ñi'ya nu caca si talya lo'o caa na'; si ntsiya tucua tya'a ñati laja' lo sca qui'ña ti, qui'ya ycu' Ndyosi ji'i tsaca, tyanu chaca ycu' ti li'. ³⁵ Lo'o jua'a si nga'a tucua tya'a nu cuna'a ndyoo ngu' ndacua, qui'ya Ni ji'i tsaca, tyanu chaca li'. ³⁶ Lo'o jua'a si ntsu'u tucua tya'a nu qui'yu lo cña ji'i ngu' ne' quixi', qui'ya Ni ji'i tsaca, tyanu chaca li'.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' ndacha' ngu' ji'i Jesús:

—¿Macala caca jua'a, cusu'? —nacui ngu'. Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Ca su ntsiya sca na tyucu, ca bi' tyu'u ti'i culexu; jua'a nu lo'o tyu'u ti'i ñati lo'o tye chalyuu, chcube' tsa ngu' li'.

18

Cuij ji'i nu cuna'a ti'i nu cua ndatsaa ji'i bese

¹Ngulu'u Jesús ji'i ngu' cha' lu'ba ti chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, cha' ná ca taja ti' ngu' tsiya' ti lo'o chcu' ngu' lo'o Ni. Ndi'ya ndyu'u cuij nu nda Jesús lo'o ngu' li':

²—Sca quichi ntsu'u sca bese nu ná ndu'ni chi loo ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ná sca cha' ndube ti' yu. ³La cui' quichi bi' ntsu'u sca nu cuna'a ti'i. Li' ndyaa ma' bi' ndyaa na'a ma' ji'i bese bi', cha' ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati lo'o ma'; ngua ti' ma' cha' quiñi tso'o cha' ji'i ma' lo'o tya'a cusu ma' slo bese. ⁴Tyuu quiya' ndyaa ma' bi' slo bese, lo'o ná ndaquiya' bese bi' ji'i cha' nu nda ma' bi' lo'o. Ca tiya' la li' ngulacua ti' nu bese bi': “Masi ná ndaquiya' na' ji'i cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi, ni ji'i cha' nu nchcu' sca ñati chalyuu ná ndube ti' na'; ⁵pana cua'ni na' tisiya ji'i cha' nu nchcu' nu cuna'a ti'i re, cha' ña'a ti ndya'a nu cuna'a re nchcu' cua ña'a ti lo'o na'. Bi' cha' cua'a na' xi ji'i”, nacu' bese bi', “cua'ni na' tisiya ji'i cha' nu nchcu' ma' re, cha' nga'aa caa la ma' su'ba ñasi' ma' 'na.”

⁶Tya nchcu' la Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a nchcu' nu bese xña'a bi', li' nguxtyucua yu ji'i ma' bi', masi ná tso'o tyiquee yu —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ⁷Pana tso'o tsa tyiquee ycu' Ndyosi, yala ti xtyucua Ni ji'i ñati nu cua ngusubi Ni ji'i, nu tya'na tsa nxi'ya ji'i Ni tsa lo'o talya. ¿Ha tiya' tsa xtyucua Ni ji'i ngu' nti' ma? ⁸Ñacu' na' ji'i ma cha' hora ti xtyucua Ni ji'i ngu' bi', cua'ni Ni cha' ti ti tyi' ngu'. Pana nu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati, ¿ha ña'a ti tya quije 'na ñati nu jlya ti' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'?

Sca cuij ji'i tucua lo ñati nu ndyaa ne' laa

⁹Nde chaca cuij nu nda Jesús lo'o ngu'; sca cuij cuentya ji'i ngu' nu tyixi tsa ndu'ni ji'i ycu' ca ti ngu', cha' xcui' cha' liñi ndu'ni ngu' bi' nti' ngu', cha' xcui' nxyi' lo'o ti ngu' bi' ji'i xa' ñati. Ndi'ya nchcu' Jesús li':

¹⁰—Tucua tya'a ñati ndyaa ne' laa tlyu cha' chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Tsaca ngu' bi' laca ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ycu' ngu', nti' ngu'; chaca ngu' laca sca ngu' cuxi nu nclyo cñi cña loo ngu'

cuentya ji'i ngu' xa' tsu'. ¹¹Nu yu fariseo bi' ni, na ndu' ti yu, ndi'ya nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi li': “Ndyosi”, nacu', “tsa xlya'be jinu'u cha' ná ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; xña'a tsa ndu'ni ngu', cuaana tsa ngu', suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o clyo'o xa' ñati. Pana na' ni, ná ndu'ni na' jua'a, ni ná ndu'ni na' ñi'ya ndu'ni yu cuxi cua nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ngu'”, nacu' nu yu fariseo bi' ji'i ycu' Ndyosi. ¹²“Tucua quiya' sca semana ná ndacu na' tyaja cha' ndu'ni tlyu na' jinu'u. Lo'o jua'a nda na' sa yu'be lcaa na nu ngua'ni na' ngana scaa semana jinu'u”, nacu' yu fariseo bi'. ¹³Pana nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' ni, tyijyu' ti ndyat yu; ná ntsu'u tyiquee yu cha' sicuaa yu xi cloo yu nde cua, cha' xñi' tsa ti' yu ndu' yu ndyu'u ti yu tyiquee yu laja lo'o nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi: “Cua'ni tya'na ti' nu'u jna', Ndyosi Sti na', cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'”, nacu' nu qui'yu bi'. Tsa bi' ti cha' nchcu' yu.

¹⁴Ndi'ya laca cha' nu nti' na' chcu' na' lo'o ma, cha' nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' bi' ni, cua ngüityi ycu' Ndyosi qui'ya nu ntsu'u ji'i yu bi'; tso'o ti tyiquee yu lo'o nguxtyuu yu ndyaa yu to' tyi yu. Pana ná ngua ji'i yu fariseo bi' jua'a, cha' nu ñati nu tlyu tsa ndu'ni ji'i ycu' ca ti, ntsu'u cha' caca tyuju'u ti' ñati bi' ca tiya' la; pana ñati nu tyuju'u tsa ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i juani, ca tiya' la caca tso'o la cresiya ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

Ngulacua Jesús ji'i nu sube

¹⁵Lo'o li' ñaa lo'o ngu' ji'i nu sube cuañi' cha' sta ya' ycu' Jesús hique ngu' sube bi'. Pana nu lo'o na'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i ñati nu liyya lo'o nu sube bi', lo'o ti nguxana ngu' bi' ngua'ni tyaala ngu' ji'i ñati nu liyya bi'. ¹⁶Li' ngusi'ya Jesús ji'i nu sube cha' caa ngu' slo yu. Li' nchcu' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

—Ta ma chacuayá' cha' caa nu sube ca slo na' —nacu'—, cha' sca nu sube ni, tso'o tsa nxñi cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi tyucui tyiquee bi' tsiya' ti. Lo'o jua'a taca culo Ni cña ji'i ñati nu jua'a jlya ti' ji'i Ni, ñi'ya lo'o jlya ti' nu sube ji'i Ni. ¹⁷Cha' liñi nda na' re lo'o ma: Ñati nu ná xñi cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya nu nxñi sca nu sube cha' bi',

ná ntsu'u chacuayá' tyatí ñatí bi' ca su laca ycuí' Ni loo.

Nchcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁸ Ndacua ndu sca ñatí tlyu nu laca loo jilí ngu' judío. Li' nchcuane yu bi' jilí Jesús:

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacuí—. ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacuí nu qui'yu bi'.

¹⁹ Li' nguxacuí Jesús cha' jilí yu:

—¿Ni cha' laca nacuí nu'u cha' tso'o tsa na'? —nacuí Jesús jilí yu bi'—. Sca ti ycuí' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. ²⁰ Cua jlo ti' nu'u lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi jilí ñatí tya sa'ni la, cha' nu nchcui' quityi ndi'ya: “Ná cua'ni mā cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñatí”, nacuí quityi bi'. “Ná cujuui mā jilí tya'a ñatí mā; ná cuaana mā; ná chcuí' mā cuentyu jilí tya'a ñatí mā; cua'ni tlyu mā jilí sti xtya'a mā, jua'a tucua mā cha' nu nchcui' ngu' cusu' jilí mā lo'o mā.” Jua'a cha' nu nguxtyanu ycuí' Ndyosi jilí na tya sa'ni la.

²¹ —Tya lo'o cuañi' na' cua ndaquiya' na' lcaa cha' bi' —nacuí nu qui'yu bi' jilí Jesús.

²² Nu lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacuí:

—Chaca tya cha' tya lyiji cua'ni nu'u: yaa cujuí' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi nu ta jilí ngu' ti'i; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycuí' Ndyosi li'. Lo'o cua ngua'ni nu'u cña bi', li' taca tya'a nu'u lo'o na'.

²³ Nu lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús, hora ti ngua xñi'i ti' yu, cha' culiya' tsa yu. ²⁴ Lo'o na'a Jesús cha' xñi'i tsa ti' yu, li' nacuí jilí ngu' nu ndi'i slo:

—Tucui tsa laca cha' jilí ngu' culiya' cha' tyatí ngu' lo cha' jilí ycuí' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jilí ngu'. ²⁵ Lasa la cña laca cha' tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu, ñi'ya laca sca camello. Lasa la cha' bi'; tucui la cña laca cha' tyatí sca ngu' culiya' ca su laca ycuí' Ndyosi loo —nacuí Jesús.

²⁶ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', ndube tsa ti' ngu'.

—¿Tilaca taca jilí clyaa jilí nu cuxi lacua, cha' tyalaa ca slo ycuí' Ndyosi? —nacuí ngu'.

²⁷ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñatí chalyuu; pana ycuí' Ndyosi ni,

nchca jilí Ni cua'ni Ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuí Jesús jilí ngu' bi'.

²⁸ —Cusu' —nacuí Pedro jilí—, cua nguxtyanu ya lcaa cha' nu ntsu'u jilí ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacuí nu'u cha' cua'ni ya —nacuí.

²⁹ Li' nguxacuí Jesús cha' jilí yu:

—Cha' liñi nda na' lo'o mā juani, cha' ná ntsu'u ni sca ñatí nu ndyaa tyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jilí ycuí' Ndyosi, lo'o li' nguxtyanu na' jilí ngu' bi' jua'a ti. Ntsu'u quiya' ndyanu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jilí ngu' bi', nu lo'o ndyaa ngu' cuentya jilí ycuí' Ni; masi tyi ngu', masi clyo'o ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', nguxtyanu ngu' lcaa bi'. ³⁰ Pana quiña'a la cha' tso'o caja jilí ngu' bi' chalyuu juani, tsa ña'a cha' nu nguna' jilí ngu' bi', ngua ti' ngu'; jua'a nde loo la, li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jilí ngu' bi'.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

³¹ Sca se'i ti ngusi'ya Jesús jilí nu tii tyu-cuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jilí, cha' tyu'u ti' ngu' slo yu cha' chcuí' yu lo'o ngu':

—Tsaa na nde Jerusalén juani —nacuí yu—, su caca lcaa cña nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi cua sa'ni la, nu nguscua ngu' jilí cua ña'a ca cha' nu caca 'na, na' nu lijyaa cha' caca na' ñatí. ³² Cua ta ti ngu' 'na jilí ngu' xa' tsu' cha' xtyí lo'o ngu' 'na, cha' chcuí' ngu' cha' ti' 'na, lo'o jua'a tu'u ngu' hitya sañi' ngu' 'na. ³³ Clyo quiji' ngu' 'na lo'o reta, cuati cujuui ngu' 'na. Pana tsa nchca tyuna ni, li' tyu'u na' chaca quiya'; ná tyanu na' lo'o ngu' jyo'o.

³⁴ Lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a jilí Jesús bi', ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi', ni ná jlo ti' ngu' ni cha' laca nchcui' yu jua'a. Sca cha' tucui ngua, ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi'.

Ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o sca nu cuityi' ngu' Jericó

³⁵ Cua tyalaa ti Jesús to' quichi Jericó li'. Ca bi' nga'a sca nu cuityi' to' tyucuii, ndijña yu msta. ³⁶ Cha' quiña'a tsa ñatí ndañi lijya tyucuii, bi' cha' nchcuane nu cuityi' bi' jilí xa' ñatí:

—¿Na ca ndyaca re? —nacui yu.

³⁷ Li' nacui ngu' ji'i yu cha' Jesús Nazaret bi' lijya tyucui juani. ³⁸ Li' cui tsa ngusi'ya nu cuityi' bi':

—Jesús, cha' David ngua jyo'o cusu' jinu'u —nacui yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacui.

³⁹ Ngu' nu ndyaa nde loo bi' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i yu cha' ca ti yu cha' nxi'ya yu; pana ná ndyuna yu, cui la nxi'ya yu li':

—Nu'u ni, nu tya'a ñati ji'i jyo'o David —nacui yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁰ Li' ndatu Jesús cha' chcu' lo'o ngu' cha' caa lo'o ngu' ji'i yu quicha bi' slo. Nu lo'o cua ndu yu cacua ti slo, li' nchcuane Jesús ji'i yu cuityi' bi':

⁴¹ —¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacui Jesús ji'i.

—Cusu' —nacui yu—, nti' na' cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i si'yu cloo na' —nacui nu cuityi' bi'.

⁴² —Caca tso'o cloo nu'u lacua —nacui Jesús ji'i—. Xqui'ya cha' jlya ti' nu'u cha' 'na, bi' cha' tyaca tso'o nu'u juani —nacui Jesús.

⁴³ Hora ti ndyaca tso'o loo nu cuityi' bi', ngua ji'i yu na'a yu. Lo'o li' ndu'u yu ndya'a yu lo'o Jesús, ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a lcaa ñati nu na'a cha' bi', lo'o ngu' bi' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi li'.

19

Jesús lo'o Zaqueo

¹ Lo'o li' ndya'a Jesús ndyaa yu cla'be quichi Jericó bi'. ² Ca bi' ntsu'u sca nu qui'yu culiya' nu naa Zaqueo, xu'na ngu' nu ncyo cñi cña loo ngu' laca yu. ³ Cua nti' yu tyuloo yu ji'i Jesús, pana ná nchca ña'a yu ji'i cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o Zaqueo ni, sata' ti yu. ⁴ Li' ngusna yu ndyat yu nde loo ngu'; cha' ña'a cuaana ti yu ji'i Jesús, ndyacu' yu lo sca yaca quityi tyucui su nga'a cha' tyeje tacui Jesús cacua ti. ⁵ Nu lo'o nteje tacui ti, li' nguxña'a Jesús nde cua, nchcu' lo'o Zaqueo bi':

—Zaqueo —nacui Jesús ji'i yu—, cua'ya clya nu'u, cha' nga'a cha' tyalaa na' to' tyi nu'u juani.

⁶ Yala ntcha ti ngua'ya Zaqueo, cha' ndiya tsa ti' yu cha' nu nchcu' Jesús lo'o yu; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ta yu su tyi'i Jesús. ⁷ Nu lo'o na'a ngu' cha' ndyaa Jesús slo Zaqueo bi', lcaa ngu' lye tsa nchcu' tube ngu' cha' ndyaa Jesús cha' tyanu toni'i ji'i sca ngu' cuxi, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya ji'i. ⁸ Li' ndatu Zaqueo cha' chcu' lo'o Jesús:

—Ña'a xi ya'a, cusu' —nacui yu—. Ta na' sa cla'be cha' tso'o nu ntsu'u 'na ji'i ngu' ti'i. Si tya ntsu'u na nu nguaana na' cha' cua ngüñilo'o na' ji'i ngu', tya na' na bi' ji'i ngu', masi jacua tsa lo cua quije ji'i ngu' —nacui Zaqueo li'.

⁹ —Juani cua ngulaá ngu' nu ndi'i ni'i re ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' —nacui Jesús li'—, cha' jua'a nu qui'yu re ni, tya'a ñati na lo'o jyo'o Abraham laca yu. ¹⁰ Cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati cha' clyana na' ji'i ñati nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya nu cuxi, lo'o jua'a cua'ni lyaá na' ji'i ngu' bi'.

Cui ji'i tii tya'a cñi oro

¹¹ Laja lo'o nga'a ti ngu' ndyuna ngu' cha' nu nchcu' Jesús lo'o ngu', li' nda yu sca cui lo'o ngu'. Na cua ngulala ti tyalaa ngu' lo'o Jesús to' quichi Jerusalén, lo'o ngua tii ngu' cha' ycu' Jesús laca nu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu; ngua ti' ngu' cha' la cui' hora nu caca Ni loo ji'i ngu' laca li'. ¹² Bi' cha' nda Jesús cui re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca nu qui'yu, sca ñati tso'o. Cua tsaa ti yu tyijyu' ca chaca chalyuu, ca su caja cña ji'i yu cha' caca yu loo ji'i ngu' tya'a quichi tyi yu; lo'o cua ngujui cña bi' ji'i yu, hora ti xtyuu yu tyaa yu chaca quiya', nti' yu. ¹³ Nu lo'o tya lyiji tsaa yu, li' ngusi'ya yu ji'i tii tya'a ñati nu laca msu ji'i yu, cha' ta yu sca cñi ji'i scaa ngu', sca cñi oro nu quiña'a ntsu'u loo. Li' nacui yu ji'i ngu' msu bi': “Cua'ni ma ngana lo'o cñi re tyucui tyempo nu tsa'a juani, ña'a cuayá' nu tyaa na' chaca quiya’”, nacui yu ji'i ngu'. ¹⁴ Pana nu ñati tya'a quichi tyi yu, ná tso'o nti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu. Li' ngua'a lo ngu' bi' cña ji'i sca taju ñati cha' tsaa lca'a ngu' ji'i yu, cha' ñacu' ngu' ji'i nu laca loo tyijyu' ndi'ya: “Ná nti' ya cha' caca nu qui'yu jua rey ji'i ya, cha' caca yu loo quichi tyi ya”, nacui ngu'. Pana ná ndube ti' nu laca loo tsiya' ti bi', cha' nchcu' ngu' jua'a. ¹⁵ Bi'

cha' ñaa yu lo'o cua ngujui cña cha' laca yu rey, ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya' li'. Nu lo'o ndyalaa yu, li' ngulo yu cña cha' tyaa ngu' msu nu nda yu cñi ji'i cha' cua'ni ngu' cña lo'o, cha' ca cuayá' ti' yu ni tsa lo ngua'ni ngu' ngana lo'o scaa cñi bi'. ¹⁶ Nacui msu nu ndyalaa clyo bi': "Tii tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana", nacui msu bi' ji'i yu. ¹⁷ Li' nguxacui rey cha' ji'i msu bi': "Tso'o tsa lacua. Sca msu tso'o laca nu'u. Liñi tsa ngua'ni nu'u, masi lo'o sca cña xti ti; bi' cha' ta na' chacuayá' cha' caca nu'u loo ji'i tii tya'a quichi cuentya jna'." ¹⁸ Ndyalaa chaca msu li': "Cusu", nacui, "ca'yu tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana", nacui. ¹⁹ La cui' ti cha' nacui rey bi' ji'i: "Culo nu'u cña ji'i ca'yu tya'a quichi cuentya jna' lacua", nacui rey ji'i msu bi'. ²⁰ Li' ndyalaa chaca msu bi': "Cusu", nacui, "nde ñaalo'o na' cñi jinu'u, cha' cua nguxco'o tso'o na' ji'i ne' sca pañito. ²¹ Ntsii na' xi ña'a na' jinu'u, cha' sca qui'yu tiji laca nu'u. Nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu ndyiji jinu'u; lo'o jua'a ndu'ni nu'u clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi'." ²² Li' nacui rey bi' ji'i: "Msu nu xña'a tsa laca nu'u. Xqui'ya cha' nchcui' nu'u jua'a, bi' cha' sta na' qui'ya hi li", nacui rey. "Jlo ti' nu'u cha' laca na' sca ñati tiji, cha' nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu caja jna'; jua'a ndu'ni na' clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi', nacui nu'u. ²³ ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cñi 'na jña xa' ñati lacua, cha' nu lo'o xtyuu na' tyaa na' chaca quiya', quije cñi 'na li'? Lo'o xi sñi' cñi quije 'na li' cha' tya ngu' 'na." ²⁴ Li' nacui rey ji'i ngu' nu ndi'i bi': "Xñi mā cñi ji'i yu re cha' ta mā ji'i msu tso'o nu cua ntsu'u tii tya'a cñi oro ji'i". ²⁵ "Cusu", nacui ngu' bi' ji'i rey bi' li', "na cua ntsu'u tii tya'a cñi oro ji'i yu bi'. ¿Ni cha' tya caja la xa' cñi ji'i yu?" ²⁶ Nguxacui rey cha' ji'i ngu' li': "Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u sca cha' ji'i, tya ta na' quiña'a la cha' ji'i ñati bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u ji'i ni, si ná nti' cua'ni cña lo'o, hasta xlyaa na' nu xti ti cha' nu ntsu'u ji'i li'. ²⁷ Lo'o juani ni, nu ngu' tya'a cusu na' nu ná ngua ti' cha' caca na' rey ji'i ngu', tyaa lo'o clyā mā ji'i ngu' bi' ca nde, cha' cujuui mā ji'i ngu' ca slo na'."

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde quichi Jerusalén

²⁸ Lo'o cua nchcui' Jesús cha' bi', li' ndu'u yu ndyaa yu tyucui' tsa nde Jerusalén. ²⁹ Nu lo'o cua tyalaa ti ngu' to' quichi Betfagé, jua'a to' quichi Betania nu nscua sii' ca'ya Olivos, li' ngulo Jesús cña ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

³⁰ —Yaa mā ca quichi piti jua nu cacua ti ndyaca. Nu lo'o tyalaa mā jua, li' quije sca huru cuañi' ji'i mā nu ndu ndyaaca' ni', nu bilya tyucua ngu' chu' tsiya' ti. Xati' mā ji'i cha' tyaa mā tyaa lo'o mā ji'i ni' ca nde. ³¹ Si ntsu'u nu ñacui ji'i mā: "¿Ni cha' laca nxati' mā ji'i huru cua?", li' ñacui mā ji'i ngu' bi': "Jesús nu Xu'na mā nti' ji'i ni'".

³² Ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'. La cui' ñi'ya nu cha' nu nacui Jesús, jua'a ngua. ³³ Nu lo'o ndu ngu' nxati' ngu' huru bi', li' nchcuane nu laca xu'na huru bi' ji'i ngu':

—¿Ni cha' laca nxati' mā huru cua?

³⁴ Li' nguxacui ngu' cha' ji'i:

—Na cua'nijo'o ni' ji'i nu Xu'na na.

³⁵ Ñaa lo'o ngu' ji'i huru bi' slo Jesús li'. Ngusta ngu' ste' ngu' hichu' ni', lo'o li' ngusacui ngu' ji'i Jesús hichu' ni' bi'.

³⁶ Ñi'ya su ndyaa Jesús tyucui, jua'a nguscana ngu' late' lo yuu li'. ³⁷ Cua ca'ya ti' ti ngu' sii' ca'ya Olivos, li' lo'o ti nguxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' quiña'a tsa cha' tlyu cua na'a ngu'; cui' ngusi'ya ngu' cha' chaa tsa ti' ngu' li':

³⁸ —Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi xqui'ya yu nu lija re chacuayá' ji'i ycu' Ni nu Xu'na na, cha' caca nu nde loo ji'na —nacui ngu'—. Ti ti tyi'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, nu cuentya ji'i ycu' Ni laca. Masi juani ti cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi.

³⁹ Ntsu'u sca tucua ti ngu' fariseo laja ñati bi', lo'o li' nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui ngu' bi'—, chcui' nu'u lo'o ñati nu ndya'a lo'o nu'u cua, cha' ti ti chca'a tu'ba ngu' xi.

⁴⁰ Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Si ca ti ngu' re juani, xi'ya cua ña'a ca quee li' —nacui Jesús.

⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús cacua ti to' quichi Jerusalén, ngusi'ya tsa yu lo'o na'a yu quichi bi'. Li' nacui yu ji'i ngu':

⁴² —Masi tsá juani ti nu lo'o tya ndyiji xi tyempo ji'i mā, si tyaja'a mā cuna mā, taca ta na' sca cha' lo'o mā; tso'o tsa caca ji'i mā li', ti ti tyi'i mā li'. Pana juani —nacui Jesús—, ná nchca ca cuayá' ti' mā cha' re, cha' cua ntsu'u yacu' ti cha' re ji'i mā —nacui—. ⁴³ Pana tyalaa sca tsá cuxi ji'i mā. Lo'o li' cuiñá ngu' tya'a cusuu mā ngutu yuu tyucui ña'a to' quichi. Li' su'ba lo'o ngu' bi' tyucui ña'a to' quichi. ⁴⁴ Cuityi ngu' quichi tyi mā, ña'a lo yuu ti, cujuui ngu' ji'i tya'a ndi'i mā; ná xtyanu ngu' ni sca quee nscua chu' tya'a quichi tyi mā, xqui'ya cha' ná ndyuloo mā jna' hora juani lo'o ñaa na' nu laca na' Sñi' ycu' Ndyosi ca su ndi'i mā.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

⁴⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lquichi, ndyatí yu ndyaa yu ne' laa tonu bi'. Li' nguxana yu ngulo'o yu ji'i ngu' nu ndyujui' yu'ba; jua'a ji'i ngu' nu ndy'ya yu'ba ca bi', lo'o ji'i ngu' bi' ngulo'o Jesús li'. ⁴⁶ Nhcui' yu lo'o ngu' li':

—Ndi'ya cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i laa re —nacui Jesús—: “Ni'i su caca chcu' lcaa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a ñacui ngu' cha' ji'i ni'i 'na”, nacui ycu' Ndyosi. Jua'a nscua lo quityi, pana juani cua ngua'ni mā ji'i cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'i re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'.

⁴⁷ Lcaa tsá ndya'a Jesús nclyu'u ji'i ngu' ne' laa bi'. Lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' ji'i quichi, ndya'a ngu' nclyana ngu' ñi'ya caca cua'ni ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Jesús. ⁴⁸ Pana ná ngujui' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' cuxi bi', cha' cua quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o yu, lo'o jua'a ndiya tsa ti' ngu' nduna ngu' cha' nu nhcui' yu.

20

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi

¹ Ngua sca tsá nga'a Jesús ne' laa nclyu'u yu ji'i ñati; nhcui' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya nu ndu'ni lyaá Ni ji'i ngu'. Lo'o li' lijya lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' ji'i quichi bi', stu'ba ti lijya

ngu' slo Jesús. ² Nchcuane ngu' bi' ji'i Jesús li':

—Cacha' clya ji'i ya: ¿tilaca nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni cña nu ndyu'ni nu'u? —nacui ngu'.

³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Jua'a na' xcuaane na' sca cha' ji'i mā cha' xacui mā cha' 'na: ⁴ ¿Tilaca nda chacuayá' ji'i jyo'o Juan cha' ntyucuatya yu ji'i ngu' lacua? ¿Ha ycu' Ndyosi? ¿Ha ñati chalyuu nda chacuayá' ji'i yu?

⁵ Lo'o li' nguxana ngu' nhcui' tube ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya ñacui na juani? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'. Si ñacui na cha' ycu' Ndyosi nda chacuayá' ji'i Juan bi', li' ndi'ya xacui yu jua cha' ji'na: “¿Ni cha' ná jlya ti' mā cha' nu ngulu'u yu lacua?” ⁶ Si ñacui na cha' ñati chalyuu nda chacuayá' ji'i Juan bi' ni, li' cujuui nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i re ji'na lo'o quee, cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nhcui' Ni lo'o ñati ngua jyo'o Juan bi', nti' ngu'.

⁷ Li' nguxacui nu ngu' tlyu bi' cha' ná jlo ti' ngu' tilaca nda chacuayá' ji'i jyo'o Juan bi', cha' ntyucuatya yu ji'i ngu'.

⁸ Li' nacui Jesús ji'i ngu':

—La cui' ti na', ná cacha' na' ji'i mā tilaca nda chacuayá' cha' cua'ni na' cña re —nacui.

Cuii ji'i msu xña'a ji'i ngu'

⁹ Lo'o ti nguxana Jesús nda sca cuii lo'o ngu' nu ndu' slo:

—Ntsu'u sca nu qui'yu nu ntsu'u sca lo'o su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi ji'i yu. Lo'o li' nda yu yuu su ndu'ni yu cña ngüijña xa' ñati. Chacua' li' ndu'u yu ndyaa yu tyijyu' tyuu tsa tyempo. ¹⁰ Nu lo'o cua ndyalaa tyempo suu ngu' si'yu bi', li' ngulo nu xu'na yuu bi' cña ji'i sca msu ji'i yu, cha' tsaa ñña ji'i ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'i yu, cha' ta ngu' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyacua ji'i xu'na yuu bi'. Pana nu ngu' bi' ni, ngujui' ngu' ji'i msu bi', ngulo'o ngu' ji'i; lo'o nguxtyuu yu ñaa yu slo xu'na yu, ni sca na ná nda ngu' ji'i. ¹¹ Li' nda xu'na yuu bi' chaca msu ndyaa. Pana la cui' jua'a ngua'ni ngu' lo'o nu chaca msu bi'; chiya'a tsa nhcui' ngu' lo'o, li' ngujui' ngu' ji'i, lo'o la cui' jua'a ná nda ngu' ni sca

si'yu ji'i. ¹² Xa' nda xu'na yuu bi' ji'i chaca msu ndyaa, cha' ñña yu na nu ntsu'u lo cña bi'. Pana lo'o yu bi', ti'í tsa ngua'ni quicha ngu' nu ndyu'ni cña bi' ji'i, ñña' cuayá' nu ngulo'o ngu' ji'i nde chu' lo'o bi'.

¹³ 'Lo'o li' ngulacua ti' xu'na yuu bi': "¿Ñi'ya cua'ni na' juani? Ndi'ya cua'ni na': Ta na' ji'i sñi' ycu' ca na' nu tyaca'a tsa jna' cha' tsa ca bi'. Ná tyiquee' tyaja'a ngu' taquiya' ngu' ji'i yu bi'", nacui xu'na yuu bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o na'a ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' ji'i yu cuañi' cha' lijya yu, li' ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': "Yu cua laca nu nti' cha' qui'ya ji'i cña re. ¿Ñi'ya cua'ni na cha' cujuui na ji'i cha' tyanu cña re ji'na, cha' caca na xu'na lo'o re?" nacui nu ngu' cuxi bi' ji'i tya'a ngu' li'. ¹⁵ Hora ti ngulo'o ngu' ji'i sñi' xu'na yuu bi' chu' lo'o. Li' ndyujuii ngu' ji'i.

Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' nu ndyuna cuii bi':

—¿Na laca cua'ni nu xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' cuxi bi', nti' mā? ¹⁶ Nclyacua ti' na' cha' cā ycu' xu'na yuu tu'ni, cha' cujuui ji'i nu ngu' cuxi bi', lo'o li' ta yuu bi' ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' cña ndacua.

Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' nacui ngu':

—¡Ná cua'ni ycu' Ndyosi jua'a!

¹⁷ Na'a tsa Jesús ji'i ngu', li' xa' nchcui' lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ni cha' laca nu nchcui' quityi cusu' ji'i ycu' Ndyosi lacua? Ndi'ya nchcui' quityi bi':

La cui' quee tonu nu nguxcuāa cuityi ni'i ji'i cha' ná tso'o ñña' nti' ngu', cua ngujui cña nu cua'ni quee bi' juani; ndu bi' su ndulo la cha' ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁸ Na' laca ñi'ya laca quee tonu bi' —nacui Jesús—, cha' ñi'ya nu ngua'ni cuityi ni'i lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni mā lo'o na'. Pana si nti' ñati cua'a ji'i cha' jna', nga'aa tso'o tyi'i ñati bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, tye cha' tsiya' ti ji'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna' lo'o tya nguti'i ngu' nde chalyuu.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹⁹ Lo'o li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, ngua ti' ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús cha' tyaa lo'o ngu' ji'i preso la cui'

hora bi'; cua ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' ji'i ycu' ngu' nchcui' Jesús lo'o nchcui' yu cuii bi'. Pana ntsii ngu' xi ji'i ñati quichi bi'. ²⁰ Li' ngusta ngu' ji'i ñati cha' tyu cua ji'i Jesús, cha' cui'ya ngu' cuentya ni cha' ta yu; cuaana ti ngua'ni ngu' jua'a, cha' culacua ti' Jesús cha' ñati tso'o laca ngu'. Na cua nti' ngu' cha' cuna ngu' sca cha' nu tyu'u tu'ba Jesús, lo'o li' xqui'ya cha' bi' taca ji'i ngu' sta ngu' qui'ya ji'i yu. Li' tyaa lo'o ngu' ji'i yu ya' ngu' gobierno, cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'i yu. ²¹ Bi' cha' nchcuane ngu' cuiñi bi' ji'i Jesús li':

—Mstru —nacui nu ngu' cuiñi bi'—, jlo ti' ya cha' xcui' cha' liñi nchcui' nu'u. Tso'o tsa ndyu'u lcaa cha' nu ngulu'u nu'u. Si'i na tyaca'a la ndu'ni nu'u ji'i sca ngu'; masi culiya' ngu', masi nchca tsa ji'i ngu', stu'ba ti ndu'ni nu'u lo'o cua ñña' ca ñati. Cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi nclu'u nu'u. ²² Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' liñi nu'u ji'i ya: ¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' ta na cñi cña loo na ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi', o tso'o la si ná ta na cñi cña loo ji'i rey bi'? —nacui ñati bi' ji'i Jesús.

²³ Ngua tii Jesús ñña' cha' cuiñi nu ntsu'u tyiquee ngu' lo'o nchcuane ngu' ji'i yu jua'a. Li' nacui yu ji'i ngu':

—¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' mā jua'a lo'o na'? —nacui yu ji'i ngu'—. ²⁴ Culu'u mā sca cñi plata 'na.

Li' ngulu'u ngu' nu cñi plata bi' ji'i yu.

—¿Tilaca laca nu ca ji'i lcu' nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'i xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacui Jesús ji'i nu ngu' cuiñi bi' li'.

²⁵ Nguxacui ngu' cha' ji'i yu li':

—Xtañi rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

—Tso'o —nacui Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya mā lcaa na nu nga'a cha' ta mā ji'i lacua; jua'a ji'i ycu' Ndyosi tya mā lcaa na nu ntsu'u cha' tya mā ji'i Ni.

²⁶ Ná ngujui ñi'ya nu sta ngu' qui'ya ji'i Jesús nde su ndi'i ngu' quichi bi'. Pana ndube tsa ti' ngu' ji'i yu xqui'ya cha' nu cua nguxacui yu ji'i ngu' bi', bi' cha' ti' tya ndyaa ti'i ngu' bi' li'.

Nchcuane ngu' ji'i Jesús ñi'ya caca nu lo'o tyu'u jyo'o ñati chaca quiya'

²⁷ Ca tiya' la li' ndyalaa chaca taju ngu' judío, ndyaa na'a ngu' ji'i Jesús. Ngu' sadoceo laca ngu' bi', ngu' nu nacui cha' ná ntsu'u ni sca jyo'o nu taca ji'i tyu'ú chaca quiya'. ²⁸ Lo'o li' nacui ngu' bi' ji'i Jesús:

—Mstru —nacui ngu'—, nu ngua sa'ni nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo quityi nu ndyanu ji'na. Ndi'ya nchcui' cha' bi': nu lo'o cua ngujui sca nu qui'yu lo'o ndyanu ti'i clyo'o yu, si ná ndi'i ni sca sñi' ngu', li' ntsu'u cha' ji'i tya'a ngula yu nu ntucua ycu' ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a ti'i bi'. Lo'o caja sñi' ngu' li', sñi' tya'a yu nu cua ngujui laca sñi' clyo' ñacui ngu'. ²⁹ Pana ndi'ya ngua sca quiya': Nguti'i cati tya'a ngu' qui'yu xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana ngujui yu lo'o bilya caja ni sca sñi' yu. ³⁰ Tya'a ngula yu nu nchca tyucuaa ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a ti'i bi' li', pana la cui' ti ngujui yu lo'o bilya caja sñi' yu. ³¹ Lo'o jua'a tya'a ngula yu nu nchca tyuna, bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' bi', ngujui clyo'o ngu' lo'o nu cuna'a bi'. Pana ngujui ca ta'a cati tya'a ngu' qui'yu bi', lo'o ni sca sñi' ngu' ná ntsu'u lo'o nu cuna'a bi'. ³² Ca su ndye cha' li', lo'o nu cuna'a bi' ngujui li' —nacui ngu' ji'i Jesús—. ³³ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', ¿tilaca laca nu caca clyo'o nu cuna'a bi' chañi ca? Lo'o ngutu'ú nu cuna'a bi' chalyuu, ngujui clyo'o cho' lo'o tsaca yu, lo'o li' ngujui clyo'o cho' lo'o chaca yu, ña'a cuayá' nu ngujui clyo'o lo'o ca ta'a cati tya'a ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu chañi ca cha' ngua clyo'o cho' bi'?

³⁴ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Nde chalyuu cua ña'a ca ngu' qui'yu lo'o ngu' cuna'a ndyiji clyo'o ngu'. ³⁵ Pana ñati nu caja chaca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' ca slo ycu' Ndyosi ni, nu lo'o tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', nga'aa caja clyo'o ngu', ni nga'aa ta ngu' ji'i sñi' ngu' cha' caca clyo'o ngu', ³⁶ cha' ca bi' nga'aa ntsu'u cha' cajaa ngu' tsiya' ti. Caca ngu' bi' ñi'ya laca xca nu ndi'i slo ycu' Ndyosi; caca ngu' sñi' ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiya'. ³⁷ Jyo'o cusu' Moisés ndacha' ji'na cha' chañi cha' tyu'ú jyo'o ñati chaca quiya'. Lo quityi bi' ngus-

cua Moisés ñi'ya ngua lo'o na'a yu yaca ca'cña ti nu ndyatú quii' tyucui ña'a lo yaca bi', pana ná ndye ndyaquí bi'. Li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi laja quii' bi' lo'o nacui Ni cha' Xu'na jyo'o Abraham laca Ni, Xu'na jyo'o Isaac laca Ni, Xu'na jyo'o Jacob laca Ni. Ñati tya'a na nu nguti'i chalyuu re cua sa'ni la ngua ngu' jyo'o bi'. ³⁸ Pana ná nacui quityi bi', cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi', masi ña'a ti tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; jua'a ndyu'u cha' bi'. Bi' cha' lo'o ji'i ñati lu'ú laca Ni loo, lo'o jua'a nti' tsa Ni cha' lcaa ñati chalyuu tyi'i cuentya ji'i ycu' Ni —nacui Jesús.

³⁹ Li' nacui sca tucua ti mstru cha' jo'ó bi' ji'i Jesús:

—Cusu', tso'o tsa nchcui' nu'u —nacui ngu' ji'i.

⁴⁰ Ndyutsij ngu' li'. Nga'aa ngua'ni tyiquee ngu' cha' chcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o Jesús.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i nu Cristo

⁴¹ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ni cha' laca nacui ngu' cha' rey David ngua jyo'o cusu' ji'i Cristo? ⁴² Ndi'ya cha' nguscua ycu' David bi' lo quityi Salmos: Ycu' Ndyosi nu laca Xu'na na nacui ji'i Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cui 'na, cha' stu'ba ti caca nu'u loo lo'o na'”, nacui Ni,

⁴³ “ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i lcaa tya'a cusu' nu'u”, nacui ycu' Ndyosi ji'i Cristo li'.

⁴⁴ Xu'na na', ngua'ni ycu' David ji'i Cristo. ¿Ñi'ya caca chcui' ngu' cha' jyo'o cusu' ti ji'i Cristo ngua David lacua?

Ngusta Jesús qui'ya ji'i mstru cha' jo'ó bi'

⁴⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndi'i slo nchca'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

⁴⁶ —Tii ti ti' ma cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó jua ji'i ma. Ndiya tsa ti' mstru bi', cha' laca ngu' tlyu; bi' cha' lacu' ngu' bi' late' tyucui cu', cha' lye tsa cua'ni ch'i ngu' loo ngu' bi' lo'o tsaa ngu' bi' lcaya', jua'a nti' ngu' mstru bi'. Xcu' lo yaca xlya nu tso'o la ña'a ntyucua ngu' bi' ne' laa ji'i ngu',

jua'a ntyucua ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndya'a ngu' bi' ta'a. ⁴⁷ Hasta nxlyaa ngu' bi' ña'a tsaca ni'i ji'i nu cuna'a ti'i. Cñilo'o ti ngu' bi' ji'i ñati cha' ñati tso'o laca ngu' bi'; bi' cha' quiña'a tsa cha' jo'ó nchcui' ngu', tyiquee' tsa nchcui' ngu' lo'o ycui' Ndyosi li'. Pana tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; bi' cha' tlyu la cha' ti'í caca ji'i ngu' bi', lye la chcube' ngu' bi' li'.

21

Cha' tso'o ji'i nu cuna'a ti'i

¹ Lo'o li' na'a Jesús ji'i ngu' culiya' nu ndya'a ne' laa, cha' nsu'ba ngu' cñi ne' cñá' su tyu'u msta. ² Lo'o jua'a na'a yu ji'i sca nu cuna'a ti'i nu ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube ne' cñá' bi'. ³ Li' nchcui' Jesús lo'o tya'a ndya'a yu:

—Cha'ni cha' nu nda na' lo'o ma, cha' quiña'a la cñi nda nu cuna'a ti'i jua que lcaa xa' ñati. ⁴ Nu ngu' culiya' jua ni, nda ngu' xi cñi nu cua ntyucua ti ji'i ngu'; lo'o nu cuna'a ti'i jua ni, ti'i tsa, pana cua nda ma' lcaa nu ntsu'u ti xi ji'i ma' cha' tyiji yu'u ji'i ma' chalyuu re.

Ngulala ti cati nu laa tonu bi'

⁵ La cui' hora ndu xi ñati nchcui' ngu' cha' ji'i laa tonu bi', lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' ji'i quee nu tso'o tsa ña'a nu ntsu'u ji'i laa bi'; nchcui' ngu' cha' ji'i na nu tso'o tsa ña'a, na nu cua nda ngu' ña'a msta ti ji'i cha' caca tso'o la ña'a ne' laa bi'. Li' nchcui' Jesús cha' ji'i laa bi':

⁶ —Tyalaa tsá nu tye cha' ji'i lcaa na nu ña'a cu'ma re juani cati, ña'a cuayá' nu nga'aa tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chu' tya'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

⁷ Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—Mstru, ¿ni jacua' caca cha' bi'? —nacui' ngu' ji'i Jesús—. ¿Ñi'ya caca ca cuayá' ti' ya lo'o cua caca ti cha' cuxi bi'?

⁸ —Cui'ya ma cuentya —nacui' Jesús li'—, cha' ná tucui cñilo'o ji'i ma. Quiña'a tsa ngu' caa ngu' nu ñacui cha' Cristo laca ycui' ca ngu': “Juani ndyalaa tyempo bi'”, ñacui' ngu' bi'. Pana ná xñi ma cha' ji'i ngu' bi'. ⁹ Nu lo'o caja cha' ji'i ma cha' cua lijya tyempo cusuu, masi nde quichi tyi

ma, masi tyijyu', ná cutsii ma li'. Nga'a cha' caca lcaa cha' bi' clyo la, pana tya lyiji tyalaa hora tye chalyuu.

¹⁰ Li' tya nda la Jesús cha' lo'o ngu':

—Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xuu tya'a ñati sca quichi tlyu lo'o ñati chaca quichi tonu. ¹¹ Lye tsa clyacui chalyuu li', lye tsa caca jbi'ña ji'i ngu'; cua ña'a ca quichi caa quicha tyaala nu xñi ji'i lcaa ngu' li'. Lye tsa ña'a caca nde cua, tyi'i yutsii tya chalyuu lo'o ña'a ngu' sca na tlyu nu tyaca nde cua.

¹² 'Lo'o cu'ma ni, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi', li' xñi ngu' ji'i ma cha' sca' ngu' ji'i ma, ta ngu' cha' ti'í ji'i ma, sta ngu' qui'ya ji'i ma su ndyu'u ti' ngu' ne' laa; lo'o jua'a su'ba ngu' ji'i ma ne' chcu'a, tsaa lo'o ngu' ji'i ma slo rey, jua'a slo xa' ngu' nu laca loo, xqui'ya cha' ngusni ma cha' 'na. ¹³ Masi cuxi tsa caca cha', pana caja tyempo ji'i ma cha' chcu'i ma cha' jna' lo'o ngu' li'. ¹⁴ Ná quiña'a tsa cha' clyacua ti' ma yala la, ñi'ya nu chcu'i ma lo'o ngu' nu laca cña cha' cua'ni lyaá ycui' ca ti ma ji'i ma. ¹⁵ La cui' hora bi' cua'ni na' cha' ca'ya cha' hique ma cha' ca jlo ti' ma ñi'ya nu chcu'i ma lo'o ngu' bi', cha' ná caja cha' nu xtyacui tya'a cusuu ma lo'o ma, cha' ná caja ñi'ya nu chcu'i loo ngu' ji'i ma. ¹⁶ La cui' sti ma, la cui' ngu' tya'a ngula ma, masi tya'a tyijyu' ti ma, masi tya'a tso'o ma, la cui' ca ngu' bi' tsaa lo'o ngu' ji'i ma slo ngu' tisiya. Lo'o ntsu'u cu'ma nu cujuui ngu' ji'i ma li', ¹⁷ cha' tyucui ña'a chalyuu ntsu'u quiña'a tsa ngu' nu ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma xqui'ya na'. ¹⁸ Pana ná chcu'ni ni sca quicha' hique cu'ma cuentya ji'i ycui' Ndyosi. ¹⁹ Nu lo'o cua ndalo ma ji'i lcaa cha' cuxi bi', li' tya caja chalyuu ji'i ma lo'o cua ndye cha'.

²⁰ 'Pana nu lo'o ña'a ma cha' nsu'ba lo'o ngu' cusuu tyi'i ca to' quichi Jerusalén re, li' ca cuayá' ti' ma cha' cua tye ti cha' ji'i quichi tyi ma re. ²¹ Lo'o li' lcaa cu'ma, lo'o lcaa ngu' nu tya ndi'i loyuu su cuentya Judea re, nga'a cha' xna ma tyaa ma tyu'u cuatsi' ma nde ca'ya; jua'a ngu' nu ndi'i quichi Jerusalén re, ntsu'u cha' tyu'utsu' ngu' quichi re; jua'a ngu' nu ndi'i ne' quixi', nga'aa caja tyempo cha' tyaa ngu' nde quichi. ²² Tsá chcube' ma caca tsá bi', lo'o

li' nga'a cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' caca. ²³ Tya'na tsa caca ji'i ngu' cuna'a nu ntsu'u sñi' tsā bi'; jua'a tya'na tsa caca ji'i nu ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati', cha' lye tsa tyu'u cha' ti'í lo yuu; cuxi tsa cha' ti'í caca ji'i ngu' li'. ²⁴ Ntsu'u ngu' nu cajaa laja cha' cusu' bi', lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu tyaa ngu' preso lcaa lo yuu su cuentya ji'i xa' nasiyu tyijyu' la. Satá quiya' ngu' xa' tsu' bi' ji'i quichi Jerusalén re, ña'a cuayá' nu tye tyempo nu ngujui chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo ca nde.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' cā ycu' nu cua nda Ni ji'i lijya cha' caca ñati

²⁵ Tyu'u tucua cuayá' nu tyaca' ña'a ngu' lo cuichaa li', jua'a lo co', la cui' jua'a lo cualya nu ntsu'u nde cua. Lo'o li' lye tsa quichi cha' hique ñati chalyuu; cutsii tsa ngu' li', xqui'ya cha' lye tsa cañi ntyiji' clyoo' lo hitya tyujo'o. ²⁶ Hasta tyucua ti ti'í ñati, xqui'ya cha' cutsii tsa ngu' laja lo'o ntajatyá ngu' si tya caca la cha' cuxi bi'; lye tsa culacua ti' ngu' na ca caca chalyuu. Lo'o jua'a lye tsa quiña lcaa cuii nu ntsu'u nde cua. ²⁷ Li' ña'a ngu' ji'i ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ña'a ngu' lo'o tyaa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Tlyu tsa chacuayá' ngujui jna' cha' tyaa na' li'; jua'a lye tsa quiñi' xee loo na' lo'o cā na' li', nu lo'o caca na' loo. ²⁸ Nu lo'o xana caca cha' bi', li' cua'ni tlyu mā tyiquee mā, taca ca chaa ti' mā chaca quiya' cha' cua ngulala tsa clyaa mā li' —nacui Jesús.

²⁹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuii re lo'o ngu' li':

—Ña'a mā xi ji'i cua ña'a ca yaca quityi, ña'a mā xi ji'i yaca ntsati; ³⁰ lo'o ña'a mā cha' cua ntyucua laca', li' nchca cuayá' ti' mā cha' cua ngulala ti caca ni tyo. ³¹ La cui' jua'a caca lo'o caca lcaa cha' nu cua nchcui' na', li' ca cuayá' ti' mā cha' cua cā ti ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo. ³² Chañi cha' nu nda na' lo'o mā —nacui Jesús—, caca lcaa cha' bi' lo'o bilya tye cha' ji'i ñati nu lu'ú chalyuu juani. ³³ Tye cha' ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' ji'i lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu, pana ná tye cha' ji'i cha' nu cua nchcui' na' lo'o mā; nga'a cha' caca cha' bi'.

³⁴ Cui'ya mā cuentya, cua'a mā ji'i ycu' ca mā cha' tii ti ti' mā tyi'i mā lo'o tyalaa tsā bi'; si culiji yu'u ti mā chalyuu ji'i mā jua'a ti lo'o ndya'a tsa mā calle, lo'o cu'bi ti mā, la cui' jua'a si ntsu'u tyu' tya'a cha' nu ndube tsa ti' mā ji'i, ná caca tyi'i mā tii ti ti' mā li'. Ñi'ya ndyacu' sca lco'o, ³⁵ jua'a caca nu lo'o tyalaa tsā bi' ca su ndi'i lcaa ñati lu'ú tyucui ña'a chalyuu. ³⁶ Tii ti ti' mā tyi'i mā chalyuu lacua. Lcaa tyempo chcui' mā lo'o ycu' Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i mā, cha' talo mā lo'o caca cha' cuxi bi' chalyuu. Lo'o li' caja ñi'ya nu tyalaa mā su tyucua ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i mā —nacui Jesús ji'i ngu'.

³⁷ Lcaa tsā ndacua ndya'a Jesús nclyu'u yu ji'i ngu' ne' laa tonu ca quichi Jerusalén bi'; lcaa talya ndyu'u yu ndyaa yu ndi'i yu nde lo ca'ya nu ntucua cacua ti, nu naa ca'ya Olivos. ³⁸ Lcaa tsā, tlyu tsa ndya'a quiña'a ñati ne' laa tonu bi', cha' cuna ngu' ni cha' nda Jesús.

22

Cuaana ti ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Cua ngulala ta'a nu lo'o ndacu ngu' judío sca lo xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya'; ta'a pascua, jua'a naa ta'a bi'. ² Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni, nclyana ngu' ñi'ya caca cha' cujuui ngu' ji'i Jesús, masi ntsii ngu' ji'i ñati quichi.

³ Li' ndyatí ycu' nu xña'a nu naa Satanás ne' cresiya ji'i Judas Iscariote, masi la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca yu bi'. ⁴ Bi' laca nu ndyaa, ndyaa na'a ji'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ji'i ngu' nu laca cña ne' laa. Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni yu cha' tya yu ji'i Jesús ya' policía, cha' tyaa lo'o ngu' ji'i slo sti jo'ó bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua ti' ngu' sti jo'ó bi'. Lo'o li' nacui ngu' bi' ji'i yu cha' ta ngu' cñi ji'i; ⁶ ngüñi cha' ji'i yu lo'o ngu', bi' cha' nguxana yu ngulana yu ñi'ya nu cua'ni yu cha' tyaa lo'o yu ji'i Jesús laja lo'o ná ndi'i ñati.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sii lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

⁷ Li' ndyalaa tsa ta'a nu ndacu ngu' xlyá tiji; la cui' tsa bi' ntsu'u cha' cujuí ngu' xlyá' cuañi' cha' cacu ngu' sji ta'a pascua bi'. ⁸ Li' ngulo Jesús cña ji'i Juan lo'o ji'i Pedro:

—Yaa clya mā cha' cua'ni cho'o mā sji nu cacu na cuentya ji'i ta'a pascua —nacu' yu ji'i ngu' bi'.

⁹ Li' nchcuane ngu' bi' ji'i yu:

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya sji bi'?

¹⁰ Nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi' li':

—Nu lo'o tyalaa mā to' quichi, li' tyacua tya'a mā lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca te'i hitya scu yu —nacu' Jesús—. Tyu'u lca'a mā ji'i yu ña'a cuayá' nu tyalaa mā toni'i su tyatí yu ni'i. ¹¹ Li' chcu' mā lo'o ngu' ca tyi bi': “Ndi'ya ñacu' mstru ji'na jinu'u: ¿Macala ntucua cuarto su cāa na' cha' cacu na' sji lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua re?” ñacu' mā ji'i yu. ¹² Li' culu'u yu sca cuarto ji'i mā, sca cuarto tlyu ca cua la nu cua laca ngua tso'o. Ca bi' cua'ni cho'o mā sji bi' —nacu' Jesús ji'i ngu'.

¹³ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' bi' li'; lo'o ñi'ya nu nacui' Jesús ji'i ngu' cha' caca cha' bi', jua'a ngua cha'. Li' ngua'ni cho'o ngu' sji cuentya ji'i ta'a pascua bi'.

¹⁴ Nu lo'o ndyalaa hora cha' cacu ngu' sji, li' ndyaa tucua Jesús to' mesa lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'. ¹⁵ Li' nacui' yu ji'i ngu' bi':

—Tya sa'ni nti' tsa na' cha' cacu na' sji ta'a pascua re lo'o cu'mā, nu lo'o tya lyiji ti cajaa na' —nacu' Jesús—. ¹⁶ Nti' na' cacha' na' ji'i mā cha' ni chaca quiya' nga'aa cua'ni na' ta'a re lo'o cu'mā ña'a cuayá' nu tye chalyuu, lo'o li' cacu na stu'ba ti lo'o caca ycu' Ndyosi loo ji'i lcaa ñati.

¹⁷ Li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi li'. Ndi'ya nacui' yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi' li':

—Co'o mā vino nu ntsu'u ne' vaso re, lo'o jua'a ta mā vino re co'o ca ta'a tya'a mā —nacu' Jesús li'—. ¹⁸ Chañi cha' nu ndacha' na' ji'i mā, cha' nga'aa co'o na' vino lo'o mā ña'a cuayá' nu caca ycu' Ndyosi loo ji'i lcaa ñati.

¹⁹ Nu lo'o cua ntsu'u xlyá bi' ya' Jesús, li' ndya xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi, cuati

ngusa'be yu xlyá bi', cha' tacha ji'i ngu'. Li' nchcu' yu lo'o ngu':

—Nde laca na', ycu' cuaña' na' laca re. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' 'na cha' cajaa na' cha' caca tso'o cha' ji'i cu'mā. Tyi'u ti' mā 'na lo'o cacu mā xlyá re.

²⁰ La cui' jua'a ngua'ni Jesús lo'o vaso bi' lo'o ndye ndyacu ngu'.

—Lo'o co'o mā vino re tyi'u ti' mā ji'i cha' cucui nu cua quiñi ti ji'i ycu' Ndyosi lo'o mā —nacu' Jesús li'—. Nu lo'o cajaa na' lo crusi, li' tyalú tañi na' xqui'ya cu'mā.

²¹ Pana nga'a yu juani la cui' yu nu cujuí cresiya 'na ji'i ngu' cuxi; stu'ba ti nga'a yu bi' to' mesa re lo'o na' —nacu' Jesús li'—.

²² Nga'a cha' tsa'a na' nu cua lijyaa cha' caca na' ñati, tsa'a tyucui su cua nscua cuayá' cha' tsa'a cuentya ji'i ycu' Ndyosi Sti na'. Pana tya'na tsa nu qui'yu nu cua cujuí ti cresiya 'na ji'i ngu' cuxi bi'.

²³ Li' nguxana ngu' nchcu' ngu' lo'o tya'a ndi'i ti ngu':

—¿Tilaca laca nu tya ji'i mstru ji'na re ya' ngu' xña'a? —nacu' ngu'.

Nchcu' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu'

²⁴ Lo'o ti nguxana ngu' nchcu' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu', nchcu' ngu' cha' ji'i tilaca nu caca loo la ji'i tya'a ngu'. ²⁵ Laja li' xa' nchcu' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Cua ña'a ca xu'na chalyuu, tso'o tsa nclyo bi' cña ji'i ñati ji'i; ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca nu laca loo bi', nacui' ngu' li'.

²⁶ Pana cu'mā ni, ná ntsu'u cha' cua'ni mā jua'a lo'o tya'a mā. Ndi'ya cua'ni mā tso'o la: nu lo'o nti' mā cha' ndulo la cha' ji'i mā que cha' ji'i tya'a mā ni, li' nga'a cha' cua'ni mā ñi'ya si laca mā nu cuañi' la ji'i tya'a mā —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'—. Jua'a cu'mā nu nti' mā culo mā cña ji'i tya'a mā ni, nga'a cha' cua'ni mā cña cuentya ji'i lcaa tya'a mā. ²⁷ ¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'i lacua? ¿Ha nu ntucua to' mesa cha' cacu? ¿Ha msu nu nxacu ji'i yu? Chañi cha' yu nu ntucua to' mesa ni, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i, cha' bi' laca xu'na ngu'. Pana nu na' ni, ñi'ya si laca na' sca msu ji'i mā, jua'a ti ndi'i na' laja cu'mā —nacu' Jesús—.

²⁸ 'Cu'ma ni, cua ndi'i ma lo'o na' lcaa tyempo lo'o nchcube' na' ndi'i na' chalyuu re, ²⁹ bi' cha' ta na' sca cña tso'o nu cua'ni ma cha' caca ma cña lo'o na'; cña bi' caca ñi'ya laca cña nu nda Sti na' 'na, cha' caca na' loo. ³⁰ Nga'a cha' stu'ba ti cacu ma co'o ma lo'o na' ca su tlyu bi' su tyucua na'; nga'a cha' stu'ba ti tyi'i ma lo'o na' nu lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati; lo'o jua'a cua'ni cuayá' ma ji'i tya'a ñati ma, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel tya'a na.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu ji'i Jesús tsiya' ti

³¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro bi':

—Simón —nacui—, laca cha' ñi'ya laca si cua ngüijña Satanás chacuayá' cha' cua'ni lya' ti' ji'i lcaa cu'ma; cua nti' yu cua'ni cuayá' yu ji'i ma, cha' xcutsii yu ji'i ma. Ñi'ya laca lo'o nscuii ngu' ji'i si'yu trigo cha' tyubii ji'i, jua'a cua'ni yu lo'o ma, nti' yu. ³² Pana cua ngüijña na' ji'i ycu'i' Ndyosi Sti na' cha' jinu'u Pedro, cha' ná tye cha' jlya ti' nu'u 'na. Lo'o cua nteje tacui cha' cuxi bi' hi, nu lo'o xa' chcui' nu'u cha' 'na, li' taca xtyucua nu'u ji'i xa' la tya'a ma cha' tso'o la xñi ngu' cha' 'na.

³³ —Cusu' —nacui Simón li'—, ná ndu'ni cha' jna' masi tsa'a lo'o nu'u ne' chcuá, masi cajaa na' lo'o nu'u —nacui ji'i Jesús.

³⁴ —Ndi'ya nchcui' na' lo'o nu'u juani, Pedro —nacui Jesús ji'i—, cha' nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacu'i nu'u cha' ná nslo nu'u 'na.

Cua ngulala ti hora nu chcube' Jesús

³⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—Nu lo'o ngulo na' cña ji'i ma cha' tsaa ma xa' quichi nu ná lo'o cuju'i cñi ji'i ma, ná lo'o xa' cuju'i, ná lo'o caña ji'i ma, ¿ha ntsu'u na nu lyiji ji'i ma li'?

—Ná sca na lyiji ji'i ya li' —nguxacu'i ngu' cha' ji'i.

³⁶ Li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Jua'a ngua tu'ni, pana xa' ña'a nga'a cha' cua'ni ma juani. Nu cu'ma nu ntsu'u cuju'i cñi ji'i ma ni, lo'o bi' cui'ya ma tsaa ma, lo'o xa' cuju'i lo'o; si ná ntsu'u maxtyi cusuu ji'i ma, nga'a cha' cuju'i ma ste' ma cha' cui'ya ma maxtyi. ³⁷ Jua'a cha' nchcui' na' lo'o ma cha' nga'a cha' tyu'u tucua cha'

cuxi nu nchcui' quityi cusu' cha' caca 'na. Ndi'ya nscua cha': “Ñi'ya nu ndu'ni ngu' lo'o ñati cuxi, jua'a cua'ni ngu' lo'o ycu'i' Cristo”. Lcaa cha' nu nscua cha' caca 'na, jua'a caca 'na tu'ni —nacui Jesús ji'i ngu'.

³⁸ Li' nacui ngu' bi' ji'i:

—Cusu', nde ntsu'u tucua tya'a maxtyi cusuu —nacui ngu'.

—Cuayá' cua lacua —nacui Jesús li'.

Nchcui' Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu ca Getsemaní

³⁹ Li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca lo ca'ya Olivos, ñi'ya nu ndu'ni ti yu. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', ndu'u lca'a ngu' ji'i yu li'. ⁴⁰ Nu lo'o ndyalaa ngu' ca bi', li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Chcui' ma lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na' cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'i ma —nacui.

⁴¹ Li' ndu'utsu' Jesús nde slo ngu' ña'a cuayá' nu tyalaa sca quee cu na, ca bi' ndyatu sti' Jesús cha' chcui' lo'o ycu'i' Ndyosi.

⁴² —Sti na' —nacui yu—, ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu caca cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcube' la na' lo'o cña tlyu re jinu'u? —nacui Jesús ji'i ycu'i' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' ndu'u tucua sca xca nu ngutu'u slo ycu'i' Ndyosi nde cua, cha' ta la juersa ji'i Jesús. ⁴⁴ Nu lo'o lye tsa nchcube' Jesús, li' lye la nchcui' yu lo'o ycu'i' Ndyosi. Lo'o li' ntyucua jatá Jesús, ndyalú nchcua' lo yuu; ñi'ya si nchcua' tañi ycu'i', jua'a ña'a.

⁴⁵ Ndye nchcui' Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu, li' ngxutyuu yu ñaa yu slo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu. Li' nquiye ngu' ji'i yu, ndi'i ngu' laja' ngu' cha' ndye juersa ji'i ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu'. ⁴⁶ Li' nacui yu ji'i ngu':

—¿Ni cha' laca ndi'i ma laja' ti ma? Tyatu clya ma cha' chcui' ma lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'i ma.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴⁷ Tya nchcui' ca Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa quiña'a tsa ñati. Nu naa Judas bi', tsaca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ni, ngulu'u yu tyucuii ji'i ngu' quiña'a bi'. Ñaa yu ca slo Jesús cha' chcuicha' yu saca' Jesús. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o yu bi':

—Judas —nacui—, ¿ha bi' cha' chcuicha' nu'u 'na cha' tya nu'u 'na ya' ngu' cuxi, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati?

⁴⁹ Lo'o na'a ngu' nu ndu lo'o Jesús ñi'ya caca cha' bi', li' nchcuane ngu' ji'i yu:

—Cusu' —nacui ngu'—, ¿ha cua'a ya jinu'u lo'o maxtyi, cha' ná caa ngu' cua?

⁵⁰ Li' ngusicua tsaca tya'a ngu' bi' maxtyi ji'i yu, ngusi'yu yu jyaca sca msu ji'i xu'na sti jo'ó; ngusi'yu cu' yu scua' jyaca la'a tsu' cui ji'i yu. ⁵¹ Li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Cuayá' tsa lo cua ti. Ta ti'i mā maxtyi ji'i mā.

Li' ngusta ya' Jesús lo scua' jyaca msu bi', ngua tso'o ca scua' jyaca yu li'. ⁵² Lo'o ti nchcui' Jesús lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' nu laca cña ne' laa, jua'a lo'o ngu' cusu' ji'i quichi, lcaa ngu' nu ñaa cha' tyaa lo'o ngu' ji'i:

—¿Ha na ndu'u cu'ma lijya mā lo'o maxtyi ji'i mā, lo'o yaca ji'i mā, cha' quiji' yaca mā 'na ñi'ya nu ntyiji' na ji'i sca cuaana?

⁵³ Lcaa tsā lo'o nguti' na' lo'o cu'ma ne' laa tonu bi', ni sca quiya' ná ngusacui ya' cu'ma 'na. Pana cua ngujui xi tyempo ji'i mā cha' cua'ni mā cha' cuxi bi' juani, cha' cua nda nu xña'a chacuayá' ji'i mā; la cui' nu bi' laca loo ji'i mā.

Lye tsa nchcui' Pedro cha' ná nslo yu ji'i Jesús

⁵⁴ Lo'o li' ngusñi ngu' ji'i Jesús cha' caca preso, ndyaa lo'o ngu' ji'i nde toni' ji'i xu'na sti jo'ó. Lo'o Pedro ni, ndyaa lca'a yu ji'i ngu' tyijyu' ti li'. ⁵⁵ Ca bi' nguxtyu'u ngu' xi quii' cla'be la su laja to' ni'i, lo'o li' ndyu'u ti'i ngu' to' lquii' bi'; lo'o Pedro ndyaca'a laja ngu'. ⁵⁶ Li' na'a sca nu cuna'a cua' ji'i ngu' cha' lo'o Pedro nga'a to' lquii' bi'. Ña'a tsa nu cuna'a bi' ji'i yu, li' nchcui' lo'o ngu':

—Lo'o nu qui'yu re ndya'a lo'o nu Jesús bi' —nacui ji'i ngu'.

⁵⁷ Hora ti nguxacui Pedro cha' ji'i nu cuna'a bi':

—Ma' cusu', ná nslo na' ji'i yu jua —nacui Pedro li'.

⁵⁸ Ca tiya' la xi na'a chaca ñati ji'i.

—Lo'o nu'u laca tya'a ndya'a ngu' jua —nacui ñati bi' ji'i Pedro.

—Si'i na' —nacui yu—. Ná laca na' tya'a ndya'a ngu' jua —nacui Pedro ji'i ngu'.

⁵⁹ Cua nteje tacui sca hora, li' nchcui' chaca ñati lo'o tya'a ndya'a ti yu ndacua:

—Chañi cha' lo'o nu qui'yu re ndya'a lo'o preso jua, cha' lo'o yu re laca ngu' Galilea —nacui yu li'.

⁶⁰ —Chocue —nacui Pedro li'—, ná jlo ti' na' ni cha' nchcui' nu'u.

La cui' hora nu lo'o tya ndu Pedro nchcui', li' ngusi'ya sca ndye'e. ⁶¹ Li' nguxtyacui loo Jesús su ndu ne' ni'i, cha' ña'a ji'i Pedro.

Hora ti ndyi'u ti' Pedro cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o yu tya tsā la. Ndi'ya ngua cha' bi': “Nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacui nu'u cha' ná nslo nu'u 'na”, nacui Jesús tya li'.

⁶² Li' ndu'u Pedro nde liya', lye tsa ndyunaa yu cha' ngua xñi'i tsa ti' yu.

Nxtyi' lo'o ngu' ji'i Jesús

⁶³ Lo'o ngu' nu ndu cua ji'i Jesús ni, nxtyi' lo'o tsa ngu' ji'i Jesús, lo'o jua'a ngujui' ngu' ji'i yu. ⁶⁴ Ndacu' ngu' cloo Jesús lo'o sca late', cuati ngujui' ya' ngu' saca' yu. Li' nacui ngu' ji'i yu:

—Ca tii nu'u, ¿tilaca laca nu ngujui' jinu'u lacua?

⁶⁵ Lo'o jua'a quiña'a la cha' suba' nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús li'.

Ndu Jesús nde loo ngu' nu laca cña

⁶⁶ Lo'o nguxee, li' ndyu'u ti'i ngu' cusu' ji'i ngu' judío, lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó; ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús nde loo ña'a taju ngu' tisiya bi'. Ca bi' nguxana ngu' ndacha' ngu' ji'i yu:

⁶⁷ —Cuacha' clya nu'u ji'i ya si nu'u laca Cristo —nacui ngu' ji'i yu.

Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Masi ñacui na' ji'i mā jua'a, ná jlya ti' mā 'na. ⁶⁸ Masi xcuaane na' sca cha' ji'i mā, ná xacui mā cha' 'na. Cua jlo ta' cha' ná culaá mā 'na. ⁶⁹ Pana nde loo la tyucua na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, tyucua na' nde la'a tsu' cui ji'i ycu' Ndyosi nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni.

⁷⁰ Lo'o ti nchcuane lcaa ngu' tonu ji'i yu:

—¿Ha nu'u laca Sñi' ycu' Ndyosi lacua?

Li' xa' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' chaca quiya':

—Chañi cha' nu nchcui' cu'ma lo'o nacui mā cha' bi' laca na' —nacui yu ji'i ngu'.

⁷¹ —Nga'aa nti' culana na xa' la ñati nu jlo ti' —nacui' ngu' li'. Cua ndyuna lcaa na cha' nu nchcui' yu re. Tu'ba ycu' ca yu cua ndu'u cha' cuiñi.

23

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Ndatu lcaa ngu' tisiya li', ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo Pilato nu ngua gobernador romano tyempo bi'. ² Ca bi' nguxana ngu' ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús:

—Cua ngusñi ya ji'i nu qui'yu re, cha' ndatsaa tsa yu ji'i ngu' judío tya'a ya. Nacui' yu cha' ná ntsu'u chacuayá' ta ya cñi cña loo ya ji'i nu laca cña ji'i cu'ma, ngu' romano; lo'o jua'a lye tsa nchcui' yu cha' ycu' yu laca Cristo, ñi'ya si laca yu rey ji'i ya —nacui' ngu' ji'i Pilato.

³ Li' nchcuane Pilato ji'i Jesús:

—¿Ha rey ji'i ngu' judío laca nu'u? —nacui'.

Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i Pilato bi':

—La cui' cha' nu cua nchcui' nu'u, la cui' bi' laca na' —nacui'.

⁴ Li' nacui' Pilato ji'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ji'i xa' la ngu' nu ndya'a lo'o:

—Ná nquiye ni sca cha' cuxi 'na cha' sta na' qui'ya ji'i yu re —nacui' Pilato.

⁵ Pana nu ngu' bi' ni, chaca quiya' lye la nchcui' ngu', cuii tsa ngusi'ya ngu' ji'i Pilato bi' li':

—Na ngusu'ba ñasi' ti yu re ji'i lcaa ñati Judea lo'o cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu' —nacui' ngu'. Nde Galilea nguxana yu re, lo'o hasta ca nde nclyu'u yu cha' cuxi bi' ji'i ngu' juani.

Ndu Jesús nde loo Herodes

⁶ Lo'o cua ndyuna Pilato cha' bi', li' nchcuane yu ji'i ngu' si nde Galilea ngutu'u Jesús lijya.

⁷ —La cui' —nacui' ngu'.

Li' ndyi'u ti' Pilato cha' ndi'i Herodes quichi Jerusalén tsa bi'. Lo'o nu Herodes ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea; bi' cha' nda Pilato ji'i Jesús ndyaa slo Herodes bi' li'. ⁸ Lo'o na'a Herodes ji'i Jesús, tso'o tsa ngua tyiquee yu li', cha' cua sa'ni tsa nti' yu ña'a yu ji'i Jesús. Cua ndyuna yu lo'o nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús, lo'o nti' tsa yu ña'a yu sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús.

⁹ Quiña'a tsa cha' nchcuane yu ji'i Jesús li', pana ná nguxacui' Jesús cha' ji'i yu tsiya' ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndi'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó; ngu' bi' laca nu ngusta qui'ya ji'i Jesús, lo'o juani tya quiña'a tsa cha' cuxi nchcui' ngu' bi' ji'i.

¹¹ Li' ngua'ni lya' ti Herodes ji'i Jesús; jua'a sendaru ji'i yu, cuxi tsa ngua'ni ngu' lo'o. Cha' caja ñi'ya nu xtyí lo'o ngu' ji'i, li' nguxacu' ngu' late' tso'o tsa ña'a ji'i; late' ndubi ña'a ñi'ya ña'a ste' rey nguxacu' ngu' ji'i. Lo'o li' nda Herodes ji'i Jesús ndyaa chaca quiya' slo Pilato. ¹² Tsa bi' ngua stu'ba cha' ji'i Herodes lo'o Pilato chaca quiya'; tya'a cusu' ngu' ngua ngu' bi', pana juani cua ndyaca tya'a tso'o ngu'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

¹³ Li' nguxuti'i Pilato ji'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o ji'i lcaa ngu' tisiya, lo'o ji'i lcaa ñati. ¹⁴ Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—La cui' cu'ma ñaa lo'o ma' ji'i nu qui'yu re slo na', nu nacui' ma' cha' lye tsa ndu'ni yu cha' ná tyi'i ti ti ngu' —nacui' yu ji'i ngu'. Pana cua nchcui' na' lo'o yu re slo lcaa cu'ma; cua na'a ma' cha' ná nquiye ni sca qui'ya ji'i yu 'na, ñi'ya nu qui'ya nu ngusta cu'ma ji'i yu. ¹⁵ La cui' jua'a Herodes, ná ngujui ñi'ya qui'ya nu sta nu cusu' bi' ji'i nu Jesús re, bi' cha' cua nda nu cusu' bi' ji'i yu ñaa slo na' chaca quiya'. Ná sca cha' cuxi ná ngua'ni yu lacua, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaa yu cuentya jna'. ¹⁶ Xcube' na' xi ji'i yu clyo, cuati culaá na' ji'i yu li' —nacui' Pilato ji'i ngu'.

¹⁷ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a pascua bi', li' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso jua'a ti; ¹⁸ bi' cha' nguxana ngu', tyucui' ña'a taju ngu' stu'ba ti, cuii tsa nxi'ya ngu' ndijña ngu' chaca preso ji'i Pilato:

—Si'i nu qui'yu re cua'ni lyaá nu'u ji'i —nacui' ngu'. Yaa lo'o ji'i yu re. Culaá ji'i nu Barrabás bi' cha' tyu'u.

¹⁹ Na cua ngusu'ba ngu' ji'i nu Barrabás bi' ne' chcu'a xqui'ya cha' ndatsaa tsa ji'i ñati quichi cha' xu' tya'a ngu' lo'o ngu' xa' tsu' nu laca loo. Cuati cua ndyujuii Barrabás ji'i ñati. ²⁰ Pana ngua ti' Pilato culaá ji'i Jesús, bi' cha' xa' nchcui' yu lo'o ngu'. ²¹ Cuii la nguxacui' nu quiña'a tsa ñati bi' cha' ji'i Pilato li':

—¡Cujui'i ca'a clya ji'i yu lo crusi cha' cajaan yu! —nacui' ngu'—. ¡Cujui'i ca'a clya ji'i yu lo crusi! —nacui' ngu' quiña'a bi' li'.

²² Nu nchca tyuna quiya' nchcui' Pilato lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' cuxi ngua'ni yu re? Ná nquije ni sca cha' cuxi ji'i yu 'na —nacui' Pilato—, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaan yu. Tso'o la si na xcube' ti na' ji'i yu, ca tiya' la li' culaá na' ji'i yu.

²³ Li' cuij la ngusi'ya ngu' nguxacui' ngu' cha' ji'i nu Pilato bi', cha' cuju'i'i ca'a clya ji'i Jesús lo crusi. Lye tsa nchcui' ngu', jua'a sti jo'ó nu laca loo nchcui' tsa ngu', bi' cha' ntaja'a Pilato cua'ni ña'a cha' nu ngua ti' ngu'. ²⁴ Li' nda yu chacuayá' cha' caca cha' nu ngüijña ngu'. ²⁵ Lo'o jua'a ngulo laja ti ji'i yu Barrabás nu ngua'ni tsa cha' cusuu, hasta ndyujuii ji'i ñati, cha' bi' laca nu ngusubi ngu' quichí cha' tyu'u ne' chcuá tyaa tsá bi'. Lo'o li' ndya Pilato ji'i Jesús ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' ña'a cha' nu nti' ti ngu' cua'ni ngu' lo'o.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

²⁶ Lo'o li' ndyaa ngu' sendaru, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cuju'i'i ca'a ngu' ji'i lo crusi. Li' ndyacua tya'a ngu' sendaru lo'o sca ñati nu naa Simón, nu lo'o ñaa yu ndyaa yu ne' quixi'; ngu' quichí Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo ngu' cña ji'i yu cha' tsaa lo'o yu ji'i crusi cuentya ji'i Jesús.

²⁷ Quiña'a tsa ñati lca'a ngu' ji'i Jesús ndyaa. Jua'a ndya'a quiña'a tsa nu cuna'a, ndyunaa tsa ngu'; cuij tsa nxi'ya ngu' cha' tiji' tsa ti' ngu' ji'i Jesús. ²⁸ Li' nguxña'a Jesús su ndu ngu' cuna'a bi', cha' chcu'i' lo'o ngu':

—Cu'ma ngu' cuna'a Jerusalén re, ná xi'ya ma xqui'ya na' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Tso'o la xi'ya ma xqui'ya ycu'i' ca ti ma, cuati xqui'ya sñi' ma. ²⁹ Cua tyalaa ti tyempo cuxi, lo'o li' ñacu'i' ngu' ndi'ya: “Juani tso'o la ndi'i nu cuna'a nu ná ngujui sñi', nu bilya cua'ni cala sca ñati, nu bilya ta cati' sca nu sube”, ñacu'i' ngu'. ³⁰ Li' xana ñati xi'ya ngu': “Tso'o la si clyú ca'ya cua hichu' na, masi tyacu' cuati yuu hichu' na, cha' tye cha' ji'na tsiya' ti”. Jua'a ñacu'i' ngu' li'. ³¹ Ña'a ma ñi'ya nu ndyu'ni ngu' lo'o na' juani. ¿Ñi'ya ta cua'ni ngu' lo'o cu'ma ngu'

judío li' lacua? Tso'o tsa cha' nu ntsu'u jna'; ntsu'u tsa chalyuu jna', cha' ñi'ya nti' sca yaca cuañi', jua'a nti' na'. Pana cu'ma ni, ná tso'o cha' nu ntsu'u ji'i ma; na culiji yu'u ti cha' bi' ji'i ma jua'a ti, cha' ñi'ya nti' sca yaca ncui, jua'a nti' cu'ma —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

³² Lo'o jua'a ndyaa lo'o ngu' ji'i tya tyucuaa tya'a ñati nu tlyu tsa qui'ya ntsu'u ji'i; ndyaa lo'o ngu' ji'i tyucuaa ñati bi', cha' cuju'i' ngu' ji'i ñati bi' stu'ba ti lo'o Jesús.

³³ Lo'o ndyalaa ngu' su naa La Calavera (ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o), li' ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi ca bi'. La cui' jua'a ngujui'i ca'a ngu' ji'i tyucuaa ñati nu ntsu'u qui'ya tlyu ji'i bi'; ngujui'i ca'a ngu' ji'i tsaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' cui' ji'i Jesús, cuati ngujui'i ca'a ngu' ji'i chaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' coca. ³⁴ Lo'o tya ndi'i ngu' nu ngujui'i ca'a ji'i ngu' lo crusi, li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu:

—Sti na' —nacui' yu—, cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ngu' re, cha' ná jlo ti' ngu' ni cha' laca ndyu'ni ngu' jua'a.

Li' ndacha ngu' sendaru bi' ste' Jesús ji'i tya'a ngu' laja lo'o ndijya ti ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndi'i tsa ñati cha' ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús. Lo'o ngu' tisiya ni, nxyí lo'o ngu' ji'i Jesús li'. Ndi'ya nacui' ngu' bi':

—Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati nguicha'; pana juani ntsu'u cha' cua'ni lyaá yu ji'i ycu'i' ca ti yu, si chañi cha' laca yu Cristo nu ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i lijya chalyuu re —nacui' ngu' bi'.

³⁶ Lo'o jua'a ngu' sendaru bi', ngustí lo'o ngu' ji'i yu ñaa ngu' cacua ti su ndu crusi, cuati nda ngu' vino tiye' cha' co'o yu. ³⁷ Li' ndu'ni ngu' bi' ji'i yu ndi'ya:

—Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu'i' ca si laca nu'u rey ji'i ngu' judío —nacui' ngu' sendaru bi' ji'i Jesús.

³⁸ Cua nscua letra nde que la su nga'a Jesús lo crusi bi'; ndi'ya nchcui' letra bi': “Nu nde laca rey ji'i ngu' judío”. Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi': cha'cña ji'i ngu' griego nscua, lo'o cha'cña ji'i ngu' latín nscua, lo'o cha'cña ji'i ngu' judío nscua.

³⁹ Li' chiya'a tsa nchcui' sca nu cuaana tya'a nga'a Jesús lo crusi:

—Si chañi cha' Cristo laca nu'u, cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu' ca nu'u lacua; lo'o jua'a cua'ni lyaá nu'u ji'i cuare —nacui' ji'i Jesús.

⁴⁰ Li' nguxacui' chaca nu cuaana cha' ji'i tya'a:

—¿Ha ná ntsii nu'u ji'i ycu' Ndyosi lacua? Stu'ba nchcube' ngu' ji'i ca ta'a sna na juani —nacui' ji'i tya'a cuaana—. ⁴¹ Liñi tsa ntsu'u cha' nchcube' ngu' ji'na, cha' bi' laca caya' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni na; pana nu ñati re ni, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni yu.

⁴² Li' nacui' yu bi' ji'i Jesús:

—Cusu' Jesús —nacui'—, tucua' nu'u cha' jna' nu lo'o xana nu'u cha' caca nu'u loo nde chalyuu —nacui' nu cuaana bi'.

⁴³ Nguxacui' Jesús cha' ji'i li':

—Chañi cha' nda na' lo'o nu'u —nacui'—, juani ti taca tyi'i nu'u lo'o na' ca su tso'o nde cua, ca su ntucua ycu' Ndyosi —nacui' Jesús ji'i.

Ngujuii Jesús

⁴⁴ Lo'o cua ngua nde hora, li' ngua talya tyucui' ña'a loyuu; ngua cha' bi' hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusii, ⁴⁵ jua'a ngua talya loo cuichaa. Lo'o jua'a nu late' tlyu nu ndacui ne' laa tonu bi', ndya'be late' bi' cla'be la. ⁴⁶ Hora bi' cuii tsa ngusi'ya Jesús:

—Sti na', qui'ya nu'u cresiya 'na —nacui' yu.

Nu lo'o cua nchcui' yu cha' bi', hora ti ngujuii yu li'.

⁴⁷ Lo'o na'a nu capitán ji'i sendaru romano ñi'ya ngua cha' bi', li' ngua'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' li':

—Chañi cha' ná ntsu'u qui'ya ji'i jyo'o re tsiya' ti —nacui' nu capitán ji'i sendaru bi'.

⁴⁸ Li' lcaa ñati nu ndi'i hora bi', nu na'a lcaa cha' nu ngua bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Ndyu'u tya ngu' tyiquee ngu' ndyaa ngu' cha' xñi'i tsa ti' ngu'. ⁴⁹ Pana ndyanu lcaa ngu' tya'a tso'o Jesús ca su ndu crusi, jua'a nu cuna'a nu cua ndya'a lo'o yu nu lo'o nguxana ti cña ji'i yu nde Galilea, ndyanu ngu' bi' tyijyu' ti ña'a cui'ya ngu' cha' nu ndyaca bi'.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁰ Cua ntsu'u sca ñati tso'o nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi, José naa nu qui'yu bi'. Arimatea laca quichi' tyi; loyuu su cuentya Judea, bi' ndi'i quichi' tyi. Sca nu laca cña laca nu José bi', stu'ba ti ntucua lo'o lcaa ngu' tisiya ji'i ngu' judío. ⁵¹ Tya tsubi' cua ntajaty nu José bi' ni jacua' cā ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo nde chalyuu, bi' cha' ná ngua stu'ba cha' ji'i lo'o tya'a ngu' tisiya lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús.

⁵² Ndyaa José li', ndyaa slo Pilato cha' jña chacuayá' tsa lo'o ji'i jyo'o Jesús cha' xatsi' ji'i jyo'o bi'.

⁵³ Lo'o cua nda'ya ngu' ji'i jyo'o bi' lo crusi, li' ngüixii José sca tasá lubii hichu' jyo'o Jesús; ndyaa lo'o ji'i jyo'o bi' ngusu'ba ji'i ne' cuaá nu ngulu ngu' sii' cua'a, su bilya xatsi' ngu' ji'i ñati tsiya' ti.

⁵⁴ Tsa ta'a sii' laca, bi' cha' tii ti ndi'i ngu' cha' cua xana ti ta'a.

⁵⁵ Lo'o nu ngu' cuna'a nu ñaa lo'o Jesús nde Galilea ni, ndyaa lca'a ngu' ji'i nu José bi', ndyaa na'a ngu' cuaá ji'i, cha' cui'ya ngu' cuentya mala ngusta ngu' ji'i jyo'o Jesús bi'. ⁵⁶ Li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi' chaca quiya'. Li' ngua'ni cho'o ngu' hitya tyixi xtyi'i, jua'a setye nu tso'o tsa xtyi'i cha' tyu'u chu' jyo'o bi'. Pana ngua'a cña' ngu' tsa ta'a bi', ñi'ya nu nscua cña lo quityi nu ngua sa'ni cha' cua'ni ngu'.

24

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua quixee ti tsa clyo ji'i semana bi', tlyu tsa ndyaa nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá su nguatsi' jyo'o Jesús. Ndyi'ya ngu' hitya tyixi xtyi'i nu cua ngua'ni cho'o ngu'. Lo'o xa' nu cuna'a ndyaa ngu' lo'o. ² Ngulaa ngu' to' cuaá, li' na'a ngu' quee nu ndyacu' to' cuaá bi', cha' nga'aa ntsiya quee bi' to' cuaá; ntucua yaala ti cuaá bi'. ³ Li' ndyatí ngu' ne' cuaá cha' ña'a ngu', pana nga'aa ntsiya jyo'o Jesús. ⁴ Ndyutsii tsa ngu' li', nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu'. Li' na'a ngu' cha' ndu tucua tya'a nu qui'yu slo ngu'; ndubi tsa ña'a late' lacu' nu ngu' qui'yu bi'. ⁵ Ntyucua tii ti' ngu' li', ndyaca'a ngu' lyuu cha' ndyutsii tsa ngu' ji'i nu ngu' qui'yu bi'. Lo'o li' nchcui' ngu' qui'yu bi' lo'o ngu':

—¿Ni cha' laca nclyana mā ji'i sca nu lu'ú laja ngu' jyo'o re? —nacui ngu'—. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde, cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Tyi'u ti' mā ñi'ya nu nacui yu ji'i mā lo'o tya ndi'i mā ca Galilea. ⁷ Cua nacui yu cha' ycu' nu lija cha' caca yu ñati ni, nga'a cha' ta ngu' ji'i yu ya' ngu' xña'a, cha' cuju'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o chu' sna tsa, li' tyu'ú yu chaca quiya' nacui yu.

⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya tsubi' la cuentya ji'i ycu' yu. ⁹ Nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi, ndyalaa ngu' slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús. Li' ndacha' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' bi' ji'i ngu', lo'o jua'a lcaa ngu' nu nguta'a lo'o Jesús ndyuna ngu' cha' bi' li'. ¹⁰ Ndi'ya naa ngu' cuna'a nu ndyaa to' cuaá bi': ndyaa María Magdalena, cuati Juana, lo'o María xtya'a Jacobo, lo'o xi xa' la ngu' cuna'a. ¹¹ Pana si'i jua'a ngua, ngua ti' ngu' nu ngua tsa'a bi'; na nguichi tsa cha' hique ngu' cuna'a bi', ngua ti' ngu'. Ná jly'a ti' ngu' cha' nu nda ngu' cuna'a bi' lo'o ngu' tsiya' ti.

¹² Sca ti Pedro, hora ti ngusna ndyaa to' cuaá bi'. Chacua' na'a Pedro ne' cuaá bi', cha' ntsiya ti tasá nu ngüixi hichu' jyo'o Jesús nquicha', na'a cha' chaca se'i nde la'a ti ntsiya late' bi'; lo'o li' ngutu'u Pedro ñaa nde toni'i, ngulacua tsa ti' na laca ngua cha' ndyaa jyo'o bi'.

Su ndyaa ngu' tyucuii nde Emaús

¹³ La cui' tsa bi' ndu'u ndyaa tucua tya'a ngu' nde quichi Emaús. Quichi bi' ntsu'u tii chaca kilómetro cuayá' tyijyu' ji'i Jerusalén.

¹⁴ Ndyaa ti ngu' tyucuii, nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' ji'i lcaa cha' nu ngua bi'.

¹⁵ Tya nchcui' tube ngu' ji'i cha' bi', lo'o li' ndyalaa ycu' Jesús slo ngu', stu'ba ti ndyaa yu lo'o ngu'. ¹⁶ Masi na'a ngu' xi ji'i Jesús, pana ná ngua tyuloo tso'o ngu' ji'i yu, cha' ntsu'u sca cha' nu ngua'a ji'i ngu'. ¹⁷ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ni cha' nchcui' tube cu'ma lo'o lija mā tyucuii re? ¿Ni cha' laca xña'i ti' mā? —nacui Jesús ji'i ngu'.

Se'i ti ndyatu ngu', ¹⁸ lo'o li' nguxacui tsaca nu naa Cleofas cha' ji'i Jesús:

—Tyucui ña'a chalyuu cua jlo ti' ngu' na laca nu ngua nde Jerusalén tsa nu nteje tacui ca ti. ¿Ha sca ti nu'u nu ná jlo ti' na laca nu ngua nde Jerusalén bi'? Jlo ti' lcaa ngu' xa' quichi nu ñaa ta'a.

¹⁹ —¿Na laca ngua? —nacui Jesús ji'i ngu'.

Li' nguxacui ngu' cha' ji'i yu:

—Cha' ji'i Jesús Nazaret —nacui ngu'—, tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ngua yu bi' nchcui' Ni lo'o ñati. Ngua tsa ji'i cha' tu'ba, lo'o jua'a ngua tsa ji'i ngua'ni quiña'a tsa cha' tlyu cuentya ji'i ycu' Ndyosi; jua'a quiña'a tsa ñati na'a ji'i cha' tlyu bi'. ²⁰ Li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' nu laca cña, nda ngu' ji'i yu ndyaa cha' cuju'i ngu' ji'i yu lo crusi. ²¹ Cua sna tsa nteje tacui nu ngua cha' bi'. Lo'o cuare ni, jly'a tsa ti' ya ji'i yu nquicha', cha' bi' laca nu cua'ni lyaá ji'i ngu' Israel tya'a na, cha' nga'aa caca loo ngu' xa' tsu' ji'na, cha' tyi'i tso'o ti na loyuu quichi tyi na, ngua ti' ya. ²² Pana juani nchcutsi xi ngu' cuna'a tya'a ndyaa ya ji'i ya, cha' tly'a tsa juani ndyaa ngu' cuna'a bi' to' cuaá, ²³ lo'o nga'aa nquije jyo'o Jesús bi' ji'i ngu'. Ñaa ngu' li', nda ngu' cha' lo'o ya cha' cua na'a ngu' sca cha' tlyu. Na ngulu'uloo ti tucua tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' ngua ti' nu ngu' cuna'a bi'; nacui xca bi' ji'i ngu' cha' lu'ú Jesús juani. ²⁴ Lo'o ti ndyaa xi ngu' tya'a ngua tsa'a cua to' cuaá li'. Lo'o li' na'a ngu' ji'i xca bi' ñi'ya nu nacui ngu' cuna'a bi' ji'i ya, pana ná na'a ngu' ji'i ycu' Jesús.

²⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu tya'a ndyaa yu tyucuii:

—Lyiji tsa cha' ji'i cu'ma cha' ca cuayá' ti' mā scaa cha'; tiya' tsa nxñi mā lcaa cha' nu nda ngu' jyo'o nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la. ²⁶ ¿Ha si'i na cua ntsu'u cha' chcube' nu laca Cristo bi' ñi'ya nu ngua juani? Tiya' la li' tyalaa Cristo su tso'o tsa ña'a su tyucua ycu' li'.

²⁷ Li' nguxana Jesús ngulu'u yu cha' ji'i ngu', ña'a cha' nu cua nscua lo quityi cusu' cha' ji'i ycu' yu. Nguxana ngu' lo'o quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o li' nchcui' ngu' lo lcaa quityi nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni.

²⁸ Cua tyalaa ti ngu' ca quichi su tsa ngu', li' ngua'ni Jesús ñi'ya si na tya tsa la

yu tyucuii tyijyu' la. ²⁹ Pana ndatsaa tsa ngu' ji'i yu cha' tyanu yu slo ngu'. Nacui ngu' ji'i yu:

—Tyanu nu'u lo'o cua cha' cua ngusii tsa juani, cua ca talya ti.

Li' ndyatí Jesús ndyaa ni'i cha' tyanu yu lo'o ngu'. ³⁰ Pana nu lo'o cua nga'a yu lo'o ngu' to' mesa, li' ngusñi yu sca xlyá, ndya yu xlyá'be ji'i ycuí' Ndyosi; lo'o li' ngusa'be yu xlyá bi', cha' ta yu ji'i ngu'. ³¹ Bi' hora laca nu ndyaala cloo ngu', cha' ndyuloo tso'o ngu' ji'i yu. Li' nguliji yu'u yu slo ngu', nga'aa na'a ngu' ji'i yu li'. ³² Hora ti nacui tsaca ji'i tya'a:

—¿Ha ná chañi cha' tso'o tsa ngua ti' na? —nacui—. Ti ti nguti'i cresiya ji'na lo'o lijya ycuí' nchcui' lo'o na tyucuii, nu lo'o nda yu cha' lo'o na, ñi'ya nu nchcui' quityi cusu' —nacui ji'i tya'a.

³³ Li' xtyi'i ti ndyanu ngu', hora ti ngusñi ngu' tyucuii nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde Jerusalén chaca quiya'. Ca bi' ndyalaa ngu' ca su ndyu'u ti'i nu tii chaca tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi', lo'o xi xa' la tya'a ndya'a ngu' ndi'i ngu' bi'. ³⁴ Hora ti nchcui' ngu' nu nga'a ni'i bi' lo'o ngu' nu ndyalaa ca ti li':

—Chañi cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacui ngu'—. Cua na'a Simón ji'i yu.

³⁵ Lo'o nu ngu' nu ndyaa nde Emaús ni, nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu ngua ji'i ngu' tyucuii; nacui ngu' ñi'ya ngua cha' ndyuloo ngu' ji'i ycuí' Jesús nu lo'o ngulacua yu ji'i xlyá bi'.

Ngulu'uloo Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu

³⁶ Tya nchcui' ti ngu' ji'i cha' bi' lo'o tya'a ngu', lo'o li' ñaa ycuí' Jesús. Ndatu yu cla'be laja ngu' cha' chcuí' yu lo'o ngu':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma —nacui yu ji'i ngu' bi' li'.

³⁷ Ntsii tya ngu' ndi'i ngu' li', nclyacua tsa ti' ngu', cha' sca cui'i ti na'a ngu', nti' ngu'.

³⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ntsii ma ndi'i ma? —nacui—. ¿Ni cha' laca nclyacua tsa ti' ma? —nacui yu ji'i ngu'—. ³⁹ Ña'a ma ya' na', ña'a ma quiya' na'; la cui' ti na' laca. Cala' ma 'na, cha' taca jlya ti' ma cha' na' laca.

Sca cui'i ti ni, ná ntsu'u cuaña' ji'i, lo'o jua'a tyijya ná ntsu'u ji'i; pana cua na'a ma cha' ntsu'u cuaña' 'na —nacui Jesús ji'i ngu'.

⁴⁰ Li' ngulu'u ya' ycuí' yu, ngulu'u quiya' yu ji'i ngu'. ⁴¹ Ná ngua tyuloo tso'o ngu' ji'i yu xqui'ya cha' chaa tsa ti' ngu' ngua, cha' ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu. Bi' cha' nacui Jesús ji'i ngu':

—¿Ha ntsu'u na cacu na' ji'i ma?

⁴² Li' nda ngu' sa yu'be cualya ngü'i ji'i yu, lo'o sa yu'be jble' cuiña' cuityu.

⁴³ —Tso'o —nacui Jesús li'.

Ngusñi yu ji'i na bi', ndyacu yu ji'i nde slo ngu' li'. ⁴⁴ Lo'o ti nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cha' nu ngua ca ti 'na, bi' laca cha' nu cua ndacha' na' ji'i ma lo'o tya ndi'i na' lo'o cu'ma tya tsubi' la —nacui yu—. Cua nacui na' ji'i ma cha' nga'a cha' caca 'na lcaa cha' nu cua nscua cuentya 'na lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a lo quityi nu nguscua jyo'o ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a lo quityi Salmos nscua cha' bi'.

⁴⁵ Li' ngulu'u Jesús ji'i ngu' ña'a cha' nu nchcui' quityi cusu' bi'. ⁴⁶ Nacui yu ji'i ngu':

—Cua sa'ni nscua cha' cajaa ycuí' na' nu laca na' nu Cristo bi', lo'o tsa nchca tyuna lo'o cua ngujui na', li' nscua cha' tyu'ú na' chaca quiya'. ⁴⁷ Li' ntsu'u cha' ta ngu' cha' ji'i ycuí' na' lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu. Nde Jerusalén xana ma cacha' ma cha' bi' ji'i ngu' clyo. Nga'a cha' chcuí' ma lo'o ñati cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'; li' cua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. ⁴⁸ Lo'o cu'ma ni, taca chcuí' ma cuentya jna', cha' jlo ti' ma lcaa ña'a nu cua ngua 'na. ⁴⁹ Lo'o jua'a ta na' Xtyi'i ycuí' na' ji'i ma, cha' cua nchcui' Sti na' cha' ta Ni Xtyi'i ycuí' Ni ji'i ma; bi' cha' tyanu ma nde Jerusalén re, ña'a cuayá' nu caja juersa ji'i Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'i ma. Tyu'u bi' nde cua cha' caa tyanu ne' cresiya ji'i ma.

Ndyacuí Jesús ndyaa yu nde cua

⁵⁰ Li' ndu'u Jesús quichi Jerusalén bi', ndyaa lo'o yu ji'i ngu' ca to' quichi Betania bi'. Nde bi' ngusicua ya' Jesús cha' culacua yu ji'i ngu'. ⁵¹ Laja lo'o nclyacua yu ji'i ngu', hora ti ndu'u yu ndyaa yu nde cua li'.

⁵² Ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i yu, li' xa' ngux-tyuū ngu' ñaa ngu' nde Jerusalén. Tso'o tsa ngua tyiquee ngu' li', ⁵³ lu'ba tsa ndya'a ngu' ne' laa cha' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Juan ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Ngua nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ñati

¹ Nu ngua tya clyo la ndi'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ndi'i yu nu laca tyucui cha' ji'i ycu' Ndyosi; nguti'i yu bi' lo'o ycu' Ndyosi. Nu yu nu laca cha' bi', stu'ba ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycu' Ndyosi. ² Stu'ba ti nguti'i yu bi' lo'o ycu' Ndyosi nu ngua tya clyo la. ³ Lo'o yu bi' ngüiñá Ni lcaa lo na; ni sca na nu ntsu'u chalyuu, ná ngüiñá Ni ji'i si ná lo'o yu bi'. ⁴ Ca slo ycu' Ndyosi ndu'u yu bi' yaa cha' caca tso'o cresiya ji'i ñati chalyuu na. Ngua'ni yu cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' liñi, xqui'ya xee nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. ⁵ Ña'a ti tya ntyiji'i xee bi' su talya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' cuxi, cha' ná caca ji'i ngu' cuxi xubi' xee bi'.

⁶⁻⁷ Nda ycu' Ni ji'i Juan cha' chcu' lo'o ñati cha' ji'i xee nu cua ta ti Ni cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati. Cua yaa Juan cha' ta cha' bi' lo'o ñati, cha' xñi lcaa ñati cha' ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' nu nchcu' Juan lo'o ngu'. ⁸ Si'i nu xee nu nda ycu' Ndyosi laca ycu' Juan, na yaa ti Juan cha' culu'u cha' bi' ji'i ñati. ⁹ Nu laca xee nu chañi ca, cua lijya yu bi' lo yuu cha' ta xee nu caca tyu'u ne' cresiya ji'i cua ña'a ca ñati.

¹⁰ Ndi'i yu bi' lo yuu, la cui' ti cha' nu cua nda ycu' Ni lo'o ñati. Lo'o yu bi' ngüiñá Ni chalyuu, pana ná ndyuloo ñati chalyuu ji'i yu bi' li'. ¹¹ Yaa yu bi' chalyuu su laca tyi nquicha', lo'o jua'a ñati chalyuu nu ngüiñá yu, ná ndyuloo ngu' ji'i yu. ¹² Pana ndi'i xi ñati nu cua ngusñi cha' ji'i yu, jlya ti' ngu' bi' ji'i yu li'; ji'i ñati bi' nda Ni chacuayá' cha' caca ngu' bi' sñi' ycu' Ndyosi. ¹³ Lo'o ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi ni, ná nclya ngu' bi' ñi'ya nu nclya scaa sñi' ñati; sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi', si'i sca ñati chalyuu laca nu ndu'ni cucui cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Ngua yu bi' ñati, la cui' yu nu laca cha' ji'i ycu' Ndyosi. Stu'ba ti nguti'i yu lo'o na nde chalyuu. Cua na'a ya ji'i yu cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu, cha' laca yu nu sca

ti Sñi' ycu' Ndyosi. Xcu' tso'o tsa ndu'ni yu lo'o na, xcu' cha' liñi nchcu' yu. ¹⁵ Nde laca cha' nu nchcu' Juan cha' ji'i nu Jesús bi'. Cui' nchcu' Juan li'.

—Nu nde laca nu qui'yu nu ni na' ji'i mā cha' tyu'u tucua tiya' la nde chalyuu —nacui Juan—, masi tlyu la cha' ntsu'u ji'i ycu' yu que na'. Jua'a ni na' ji'i mā, cha' nu lo'o bilya cala na' cua lu'u ycu' yu.

¹⁶ Lcaa na tsiya' ti ntsu'u ji'i Jesús, lo'o lcaa tsa ndyiji cha' tso'o ji'na xqui'ya Jesús.

¹⁷ Cua sa'ni nda jyo'o Moisés cha' lo'o ñati, lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Pana nu lo'o yaa Jesucristo ni, xa' ña'a ngua'ni Ni; nda tsa Ni cha' xlya'be ji'na, ngulu'u Ni cha' liñi ji'na li'. ¹⁸ Ni sca ñati ná na'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi; sca ti Jesús nu ngulu'u ji'na ñati chalyuu na ñi'ya laca ycu' Ndyosi. Lo'o nu Jesús bi' ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, nu tyaca'a tsa ji'i Ni.

Nchcuane ngu' judío ji'i Juan Bautista: “¿Tilaca laca nu'u?”

¹⁹ Nda Juan cha' lo'o tyuu tya'a sti jo'ó lo'o ngu' xirta; ngutu'u ngu' nde quichi Jerusalén, ndyalaa ngu' su ndi'i nu Juan bi' li'. Cua ngulo ngu' judío nu ndi'i ca bi' cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' slo Juan cha' xcuanu ngu' ji'i Juan tilaca laca. ²⁰ Ná ntyuju'u ti' Juan; liñi nda cha' lo'o ngu' cha' si'i ycu' laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i cha' caa nde chalyuu.

²¹ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui ngu'—. ¿Ha jyo'o Elías laca nu'u?

—Si'i bi' laca na' —nacui Juan.

—Cua tyu'u tucua ti sca nu cusu' nu chcu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ya, nti' ya —nacui ngu'—. ¿Ha si'i nu bi' laca nu'u?

—Si'i na' —nacui Juan li'.

²² —¿Tilaca ta laca nu'u? —nacui ngu'—. Ntsu'u cha' xacu' ya cha' ji'i ñati nu ngulo cña ji'i ya cha' caa ya ca nde. ¿Ñi'ya cha' nchcu' ta nu'u cha' ji'i ycu' ca?

²³ Li' nguxacu' Juan cha' ji'i ngu' bi'.

—Ndi'ya cha' ndu'ni na' lo'o cui' nchcu' na' nda na' cha' lo'o ñati su ndu' na' ne' quixi': “Xquiñi clyā mā tyucui su caa nu Xu'na na”. Bi' laca sca cha' ji'i ycu' Ndyosi nu cua nchcu' jyo'o Isaías lo'o ngu' sa'ni.

²⁴ Lo'o xi ngu' fariseo nguti'i laja ngu' nu yaa slo Juan. Tacati tsa ndu'ni ngu' bi'.
²⁵ Nchcui' ngu' bi' lo'o Juan li':

—¿Ni cha' laca ndu' nu'u ntyucuatya nu'u ji'i ngu' si si'i nu ñati tlyu bi' laca nu'u, si si'i jyo'o Elías laca nu'u, si si'i nu cusu' nu chcu' cha' ji'i ycu' Ndyosi laca nu'u?

²⁶ —Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ngu' —nacui Juan—. Pana ndu' chaca ñati slo cu'ma juani, masi ná nslo ma' ji'i yu bi'. Tiya' la yaa nu ndu' bi' nde chalyuu, na' ngula yala la; pana tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu', sube la cha' jna' —nacui Juan ji'i ngu'—. ²⁷ Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na' —nacui—, masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata.

²⁸ Jua'a ngua nde loyuu su cuentya Betábara, ca su ndu' Juan ntyucuatya ji'i ngu'. Nde chaca tsu' sta'a Jordán ntsu'u Betábara bi'.

Nu msta' lu'ú cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati

²⁹ Ca chaca tsá na'a Juan cha' cua lija ti Jesús slo. Lo'o li' nacui Juan ji'i ñati nu ndu' slo:

—Ña'a tso'o ma' ji'i nu cusu' cua —nacui—. Cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i nu cua cha' caca yu sca msta' lu'ú, cha' cuityi lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu —nacui—. ³⁰ Cha' ji'i yu bi' nchcui' na', nu lo'o ni na' ji'i ma' cha' cua tyu'u tucua ti sca ñati loyuu re. Tlyu la cha' ji'i yu bi' que na', masi tiya' la ndu'u tucua bi'. Jua'a ni na' ji'i ma' cha' nu lo'o tya lyiji cala na', cua lu'ú yu bi'. ³¹ Lo'o na' ni, ná ndyuloo na' ji'i ycu' yu bi'; pana cua yaa na' ntyucuatya na' ji'i ñati lo'o hitya ti cha' caca tyuloo ngu' Israel ji'i yu bi'.

³² Chaca quiya' tso'o tsa nchcui' Juan cha' ji'i Jesús lo'o ngu':

—Cua na'a na' lo'o ngutu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi nde cua yaa ngua'ya lo Jesús ñi'ya nda'ya sca paloma —nacui—. ³³ Ná ndyuloo na' ji'i Jesús clyo, pana ycu' Ndyosi laca nu ndacha' cha' bi' 'na, ycu' Ndyosi laca nu ngulo cña jna' cha' tyucuatya ji'i ngu'. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o na': “Lo'o ña'a nu'u cha' lija nda'ya Xtyi'i ycu' Na' lo sca ñati”, nacui Ni, “li' caca cuayá' ti' nu'u cha' yu bi' laca nu tyucuatya ji'i ngu' lo'o Xtyi'i ycu'

Na', nga'aa si'i lo'o hitya ti”. ³⁴ Ycu' ti na' cua na'a na' ji'i cha' bi'. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' yu bi' laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; na cua ngusubi Ni ji'i yu bi'.

Ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ngua clyo

³⁵ Ngua chaca tsá, xa' ndu' Juan, ndu' lo'o tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; yaa Jesús li'. ³⁶ Na'a Juan ji'i yu, lo'o li' nchcui' Juan cha' ji'i Jesús:

—Nu cua caca msta' lu'ú nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i cha' cajaa yu xqui'ya na.

³⁷ Lo'o ndyuna nu tucua tya'a ngu' bi' cha' nu nacui Juan, li' ndyaa lca'a ngu' bi' ji'i Jesús. ³⁸ Nguxtyacui Jesús tyucui su yaa, na'a yu cha' lca'a ngu' bi' ji'i. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Na laca tsaana cu'ma?

—Mstru —nacui ngu' ji'i Jesús—, ¿macala ndi'i nu'u?

—Caa na'a ma' xi 'na —nacui Jesús li'.

³⁹ Bi' cha' ndyaa ngu' ni'i ca su ndyalaa Jesús, ndyaa chcu' ngu' lo'o yu. Ngua hora cua jacua nde ngusii lo'o ndyalaa ngu' ca bi', lo'o li' ndyanu ngu' lo'o yu tyucui nde ngusii.

⁴⁰ Ngua tucua tya'a ñati nu ngutu'u lca'a ji'i Jesús li', nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Juan lo'o ngu'. Tsaca yu bi' nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca.

⁴¹ Hora ti ndyaa Andrés ndyaana ji'i tya'a, la cui' nu Simón bi'. Li' nchcui' Andrés lo'o:

—Cua nquijeloo ji'i ya ñi'ya nu laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i lija nde chalyuu —nacui.

⁴² Lo'o li' ndyaa lo'o ji'i Simón ca slo Jesús. Ña'a tsa Jesús ji'i Simón bi', ndi'ya nacui yu ji'i li':

—Simón naa nu'u —nacui—, sñi' Jonás laca nu'u; pana Cefas ca naa nu'u nde loo la —ñi'ya nti' na chcu' na cha' cña ji'na: sca quee; stu'ba ti ndyuu cha' bi' lo'o Pedro.

Ngusi'ya Jesús ji'i Felipe lo'o ji'i Natanael

⁴³ Ca chaca tsá, li' ngua ti' Jesús tyaa yu nde Galilea. Li' ndyaca tya'a yu lo'o sca nu qui'yu nu naa Felipe:

—Ya'a nu'u lo'o na' —nacui Jesús ji'i Felipe li'.

⁴⁴ La cui' ngu' Galilea laca Felipe bi', jua'a laca Andrés lo'o Pedro; quichí Betsaida laca quichí tyi ngu'.

⁴⁵ Li' ndyaa Felipe cha' chcuí' lo'o Natanael tya'a ndya'a nu Felipe bi':

—Cua na'a ya ji'í Cristo, nu ñatí tlyu nu cua sa'ni nguscua jyo'o Moisés cha' ji'í lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi —nacuí Felipe—. La cui' cha' ji'í yu bi' cua nchcuí' lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi sa'ni. Jesús naa yu bi', sñi' sca nu naa José. Nazaret laca quichí tyi yu.

⁴⁶ —¿Ha tso'o quichí bi'? —nacuí Natanael—. ¿Ha ntsu'u ñatí tso'o nde quichí Nazaret bi'?

—Yaa na'a nu'u xi ji'í lacua —nacuí Felipe.

⁴⁷ Lo'o na'a Jesús cha' lijya Natanael slo, li' nacuí:

—Nde cua lijya sca ngu' Israel nu chañi cha' ndyu'ni tlyu ji'í ycuí' Ndyosi. Ná ntsu'u cha' cuiñi ji'í yu jua tsiya' ti.

⁴⁸ Nchcuane Natanael ji'í Jesús li':

—¿Ñi'ya ngua jinu'u, cusu', cha' ndyuloo nu'u jna'?

Li' nacuí Jesús:

—Lo'o tya lyiji chcuí' Felipe lo'o nu'u, tya li' na'a na' jinu'u ca su ndu ne' yaca quityi ca bi'.

⁴⁹ —Mstru —nacuí Natanael—, chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, nu'u laca Rey nu laca loo ji'í ngu' Israel.

⁵⁰ Lo'o li' nguxacuí Jesús cha' ji'í Natanael:

—¿Ha bi' cha' jlya ti' nu'u jna' —nacuí yu—, xqui'ya cha' cua nchcuí' na' lo'o nu'u cha' cua na'a na' jinu'u ca ne' yaca quityi bi'? —nacuí—. Cha' xca ti laca bi', tonu la cha' ña'a nu'u nde loo la.

⁵¹ Lo'o li' nacuí Jesús ji'í ngu':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o mā juani —nacuí yu—. Nde loo la ña'a mā cha' tyucua yaala ca su ntucua ycuí' Ndyosi nde cua. Li' caca cuayá' ti' mā cha' cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñatí chalyuu. Lo'o ca su tyu na' bi', ca bi' ña'a mā ji'í ngu' xca nu ndi'í slo ycuí' Ndyosi; tya'a ngu' bi', tyacuí ngu' bi' nde cua, ca'ya ngu' bi' nde su tyu na'.

2

Ndyaa Jesús su ngujui clyo'o ngu'

¹⁻² Lo'o ngua sna tsa, li' ndyaa xtya'a Jesús su ngujui clyo'o ngu' ca quichí Caná nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o jua'a cua nguane ngu' ji'í Jesús lo'o ji'í nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, bi' cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a. ³ Lo'o li' nga'aa ngujui vino co'o ngu' nu ndi'í ta'a bi', ndye bi'. Li' ndyaa xtya'a Jesús ndyaa cacha' ji'í yu:

—Cua ndye vino ndyo'o ngu' —nacuí.

⁴ Nguxacuí Jesús cha' ji'í xtya'a li':

—¿Ha cña 'na laca cua? Tya lyiji tyalaa hora cha' culu'u loo na' ji'í ñatí tilaca laca na'.

⁵ Masi jua'a nchcuí' yu, ndi'ya nchcuí' xtya'a yu lo'o msu li':

—Cua'ni mā ñi'ya nu ñacuí yu cha' cua'ni mā —nacuí.

⁶ Nde cua ti ndu scua tya'a quityu' hitya, quityu' tonu ndya' lo'o quee laca bi'. Lo'o ngutsa'á quityu' bi', ntsu'u masi jacuayala litro, masi sca siyentu litro hitya, cha' cua laca cña nu ntsu'u ji'í ngu' judío bi', cha' qui'í quiya' ngu' lo'o tsaa ngu' ni'í. ⁷ Li' nacuí Jesús ji'í msu bi':

—Cua'ni cha'á mā quityu' cua lo'o hitya.

Ngua'ni cha'á ngu' quityu' bi' ña'a cuayá' nu ngutsa'á tso'o.

⁸ —Culo mā xi hitya —nacuí Jesús li'—. Yaa lo'o mā ji'í cha' co'o nu ñatí nu ndyu'ni ta'a re.

Jua'a ngua'ni ngu' li', nda ngu' xi hitya co'o ngu'. ⁹ Ndyo'o cuayá' nu laca loo ji'í ta'a bi', lo'o li' vino ndyaca. Ná jlo ti' nu cusu' bi' macala ngutu'u vino bi', msu ti jlo ti' cha' hitya ndyaa ndyiqui'ya ngu' tsa laca vino bi'. Li' ngusi'ya nu laca loo ji'í ta'a bi' ji'í cutsii, nchcuí' lo'o:

¹⁰ —Xa' ñatí ni —nacuí—, xcuí' vino nu tso'o la laca nu nda ngu' ndyi'yu ñatí lo'o nxana ti ta'a; ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu' cha' ndyo'o tsa ngu' vino bi', ca li' nda ngu' vino cuxi la cha' co'o ngu' nu ndi'í ta'a —nacuí nu laca loo ji'í ta'a ji'í cutsii—. Pana nu'u ni, masi cua tye ti ta'a, hasta li' nda nu'u vino nu tso'o la cha' co'o na. Tso'o tsa bi'.

¹¹ Ca quichí Caná nde loyuu su cuentya Galilea ngua cha' bi' lo'o nguxana ngua'ni Jesús cha' tlyu cuentya ji'í ycuí' Ndyosi.

Lo'o cha' tlyu bi' ngulu'u loo ycu'i Jesús ji'i ngu', cha' ña'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i yu. Bi' cha' nguxana ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, jlya ti' ngu' ji'i ycu'i ca Jesús.

¹² Tiya' la li' ngutu'u Jesús ndyaa yu nde quichi Capernaum. Ndyaa yu lo'o xtya'a yu, lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu ndyaa ngu'; pana xti ti tsa ndyanu ngu' ca bi'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹³ Cua ngulala ti ta'a pascua ji'i ngu' judío bi', lo'o li' ndyaa Jesús ta'a nde Jerusalén.

¹⁴ Ndyaa Jesús ne' laa tonu ca bi', lo'o li' na'a yu cha' ndi'i tsa ngu' ndyu'ni ngu' ngana ne' laa bi'; ndujui' tsa ngu' toro, ndujui' ngu' xlya', ndujui' ngu' paloma cha' caca msta ji'i ngu' ne' laa. Lo'o jua'a nga'a ngu' nu ndu'ni ngana ji'i ñati lo'o nchcutsa'a ngu' cñi nu cua'nijo'o ji'i ngu' ne' laa, ntucua ngu' bi' to' mesa ji'i ngu'.

¹⁵ Lo'o li' ngusñi Jesús sca reta cha' quiji'i yu ji'i ngu' nu ndyu'ni ngana bi', cha' culo'o yu ji'i ngu' bi' tyu'u ngu' to' laa bi'; lo'o xlya' ji'i ngu', lo'o toro ji'i ngu', lo'o laa yu'ba ji'i ngu', ngulo'o yu ji'i ngu' ndu'u ngu' nde liya'. Li' nguxlyú yu mesa su ntucua ngu' nu nchcutsa'a cñi, nchcuaa yu ji'i cñi bi'.

¹⁶ Li' nacui Jesús ji'i ñati nu ndujui' paloma bi':

—Yaa lo'o mā ji'i yu'ba cua nde liya' —nacui yu—. Nga'aa cua'ni mā cha' ni'i lcaya' caca ni'i tlyu re ji'i Sti na'.

¹⁷ Li' ndyi'u ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i sca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la: “Caca ñu'u ti' na' cha' tiji' tsa ti' na' ji'i ni'i su laca tyi nu'u”, nacui quityi bi'.

¹⁸ Ñasi' tsa ngu' judío li', bi' cha' nchcuane ngu' ji'i Jesús ndi'ya:

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni nu'u jua'a? ¿Ñi'ya cua'ni nu'u cha' jlya ti' ya hi?

¹⁹ —Cuityi mā ni'i re —nacui Jesús—, lo'o li' chu' sna tsa xa' cuiñá na' ji'i chaca quiya'.

²⁰ Li' nacui ngu' ji'i Jesús:

—Tu'ba ntucua scuá yija ndye ndya' laa tlyu re —nacui ngu'—. ¿Ha taca jinu'u cuiñá ji'i chaca quiya' chu' sna tsa ti?

²¹ Pana si'i cha' ji'i laa tlyu nchcui' Jesús, masi nda yu sca cha' lo'o ngu' ñi'ya nu caca ji'i ycu'i ca yu, ñi'ya nu tyu'ú ycu'i chaca quiya' lo'o cua ngujuui yu. ²² Bi' cha' lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ñi'ya nu nacui Jesús ji'i ngu' tsa bi'; li' jlya ti' ngu' cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a jlya ti' ngu' ña'a cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya li'.

Jlo ti' Jesús ñi'ya nu ntsu'u tyiquee laa ñati

²³ Lo'o ndi'i Jesús Jerusalén ta'a pascua bi', li' nxana quiña'a ñati jlya ti' ngu' cha' ji'i ycu'i yu, nu lo'o cua na'a ngu' laa cha' tlyu nu ngua'ni yu. ²⁴ Pana jlo ti' Jesús cha' ná jlya tso'o ti' ngu' ji'i, cha' tso'o tsa ndyuloo yu ji'i ngu', laa ña'a cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i scaa ñati. ²⁵ Ná ntsu'u cha' cacha' xa' ñati ji'i yu ñi'ya ntsu'u cresiya ji'i scaa ngu', cha' jlo tsa ti' ycu'i ca yu ñi'ya ntsu'u cresiya ji'i laa ñati.

3

Jesús lo'o Nicodemo

¹ Ntsu'u sca ngu' cusu' ji'i ngu' judío nu naa Nicodemo, ngu' fariseo laca. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycu'i ngu', nti' ngu'. ² Ndyaa nu cusu' bi' sca talya su nga'a Jesús:

—Mstru Jesús —nacui—, jlo ti' ngu' cha' nu'u laca sca mstru nu nda ycu'i Ndyosi ji'i lijya chalyuu, cha' ná ngua jinu'u cua'ni ni sca cha' tlyu si ná nxyucua ycu'i Ndyosi jinu'u. Ná nchca ji'i ñati chalyuu cua'ni ngu' jua'a —nacui Nicodemo ji'i Jesús.

³ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: ndu'ni ycu'i Ndyosi Sti na' cha' cala ñati chaca quiya', si nti' ngu' xñi ngu' cha' ji'i ycu'i Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu' —nacui.

⁴ —¿Ñi'ya caca cala na chaca quiya' si cua cusu' na? —nacui Nicodemo ji'i Jesús— ¿Ha taca tyati na ne' xtya'a na chaca quiya' cha' xa' cala na? —nacui.

⁵⁻⁶ —Ta na' sca cha' liñi lo'o nu'u juani —nacui Jesús—. Ñati laca nu nclya lo'o ndu'ni cala ñati chalyuu ji'i, pana Xtyi'i

ycui' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' cha'a cre-siya ji'i ngu' —nacui Jesús—. Ntsu'u cha' caca cucui cresiya ji'i mā si cua nti' mā cha' culo ycu' Ndyosi cña ji'i mā. Ntsu'u cha' tyu'u mā lo hitya, lo'o jua'a ntsu'u cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i mā —nacui Jesús ji'i Nicodemo—. ⁷ Ná culacua tsa ti' nu'u cha' nchcui' na' lo'o nu'u cha' ntsu'u cha' cala ñati chaca quiya'. ⁸ Cui'i ni, nchca cui'i macala su nti'; masi nduna na cha' ndañi nchca cui'i li', pana ná nchca cuayá' ti' na macala ngutu'u, ma nde tsaa cui'i bi' li' —nacui yu—. La cui' jua'a laca lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi, ná nchca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ndu'ni Ni cha' caca cui cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús ji'i.

⁹ —¿Ñi'ya jua'a? ¿Ñi'ya caca cha' bi'? —nacui Nicodemo li'.

¹⁰ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o:

—¿Ha si'i mstru cusu' laca nu'u ji'i ngu' judío? ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cuentya ji'i cha' bi' lacua? —nacui yu—. ¹¹ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u. Nu cuare, liñi nchcui' ya ji'i sca cha' nu cua jlo ti' ya, sca cha' nu cua na'a ya, pana ná ntucuá mā tsiya' ti cha' nu nchcui' ya —nacui yu—. ¹² Ntsu'u cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma cuentya ji'i chalyuu re, pana ná jlya ti' mā cha' bi'. ¿Ñi'ya caca cha' jlya ti' mā jna' si chcui' na' lo'o mā scaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo? —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

¹³ 'Bilya tsaa ni tsaca ñati ca slo ycu' Ndyosi. Sca ti na' nu nda ycu' Ndyosi 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cua ndya'a na' cajua, cha' cajua laca tyi na'. ¹⁴ Lo'o nguti'i jyo'o Moisés nde nat'i btyi bi' cua sa'ni la, ngusicua yu ji'i sca cuaña chcuā nu ndacui chu' yaca cha' ña'a ngu' cuaña bi', cha' caca jo'o ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu' bi' —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ngusicua ji'i cuaña bi', jua'a nga'a cha' sicua ngu' jna' lo crusi, na' nu lijyaa cha' caca na' ñati. ¹⁵ Lo'o li' cua ña'a ca cu'ma nu xñi mā cha' jna', li' caja chalyuu tso'o ji'i mā, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati

¹⁶ 'Ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati chalyuu, bi' cha' cua nda ycu' Ni jna' nu laca Sñi' ycu' ca Ni lijya na' chalyuu. Ná tsaa ñati ca bilyaa si xñi ngu'

cha' jna', nu laca sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; caja chalyuu tso'o ji'i ngu' bi', chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús—. ¹⁷ Si'i cha' sta ycu' Ndyosi Sti na' qui'ya ji'i ñati chalyuu nda Ni jna' lijya na' chalyuu, na cua lijya na' cha' cuityi na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu; bi' cha' cua nda Ni jna' lijya na' —nacui Jesús—.

¹⁸ 'Ná xcube' ycu' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu xñi cha' jna'. Cua ngua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu ná nxñi cha' jna', cha' xcube' Ni ji'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlya ti' ngu' jna' cha' laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —nacui Jesús—. ¹⁹ Na cua nda ycu' Ndyosi xee lijya lo yuu, pana ná ntaja'a ñati chalyuu tyi'i su xee bi'. Ntsu'u tsa ngu' nu ndiya la ti' tyi'i ngu' su talya ña'a, cha' xña'a tsa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta Ni ji'i ngu' bi'. ²⁰ Ná nti' nu ñati xña'a bi' cha' ta ycu' Ndyosi xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu'. Tyijyu' ti ndya'a ngu' bi' su ná ña'a xa' ñati ji'i ngu', xqui'ya cha' xcui' cha' cuxi ndu'ni ngu' bi' —nacui Jesús—. ²¹ Ñati nu xñi lcaa cha' liñi nu nda Ni lo'o ñati ni, nda ycu' Ndyosi xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Ndi'i ngu' su xee bi', cha' taca ca jlo ti' xa' ñati cha' ndyu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo ycu' Ndyosi ji'i ngu'.

Xa' nda Juan Bautista cha' ji'i Jesús lo'o ñati

²² Tiya' la li' ndyaa Jesús, ndyaa lo'o ñati nu ndyaca tsa'a ji'i yu, nguti'i ngu' xi nde loyuu su cuentya Judea. Ntyucuatya Jesús ji'i ngu' ca bi'. ²³ Lo'o jua'a nga'a Juan cacua ti, cha' lo'o tya ntyucuatya Juan ji'i ngu'. Sca se'i su naa Enón, ca bi' ngutu Juan, cacua ti ji'i sca se'i su naa Salim. Ca bi' ntyucuatya ji'i ngu' cha' ca bi' ntsu'u tsa hitya. Ndya'a tsa ngu' cha' tyucuatya ji'i ngu'. ²⁴ Tya lyiji su'ba ngu' ji'i Juan ne' chcuā tyempo bi'.

²⁵ Lo'o li' nda xi ngu' judío cha' cusu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan; nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu' ñi'ya nu tso'o la cua'ni ngu' cha' caca lubii cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ²⁶ Bi' cha' yaa ngu' slo Juan cha' chcu' ngu' lo'o:

—Mstru —nacui ngu'—, nu ñati nu yaa slo nu'u nde chaca tsu' sta'a Jordán tya tsubi' la, la cui' nu nacui nu'u cha' loo la

laca ycuí' yu, cua ndyalaa yu bi' ntyucuatya yu ji'í ñati' nde tsu' re juani. Ndyaa' tsa ngu' slo.

²⁷ Li' nguxacuí Juan cha' ji'í ngu' bi':

—Tsa lo cua ti cña nchca ji'í scaa na cua'ni na, tsa ña'a nu nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cua'ni scaa na —nacuí—. ²⁸ Cua ndyuna mā ñi'ya nu ni na' ji'í mā tsubi' ti, cha' si' na' laca Cristo, nu ñati' tlyu nu cua cāa ti chalyuu. Cua laca ti cña ntsu'u jna' cha' yala la ngutu'u tucua na' loyuu re cha' quiñi tyucuí su cāa ycuí' —nacuí Juan—. ²⁹ Ñi'ya nu laca lo'o ngujui clyo'o ngu', sca ti nu cutsii bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuxii; pana lcaa tya'a tso'o cutsii nu ndi' ca bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya lo'o chaa ti' ngu' ndi' ngu' lo'o ngujui clyo'o ngu', jua'a na' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ña'a na' ji'í ngu' nu ndyaa' lo'o Jesús —nacuí Juan—. ³⁰ Lo'o jua'a caca tlyu la ycuí' yu, sube la nscua cha' caca na' li'.

Nde slo ycuí' Ndyosi ngutu'u Jesús

³¹ Loo la laca ycuí' Cristo cha' ngutu'u yu nde cua ca su ntucua ycuí' Ndyosi, yaa yu nde chalyuu. Pana nu Juan ni, sñi' sca ñati' chalyuu ngua bi'; nde chalyuu ntsu'u tyi, nchcui' ñi'ya nu nchcui' ñati' ti. Nu Jesucristo ni, yaa yu bi' nde cua ca su ndi' ycuí' Ndyosi, ³² nda yu cha' liñi lo'o na cuentya ji'í lcaa na nu cua na'a yu, lcaa cha' nu cua ndyuna yu ca bi'. Pana ná ntaja'a ñati' xñi cha' nu nda yu lo'o ngu'. ³³ Si taquiya' na ji'í cha' nu nda Jesús, li' ndu'ni na lo'o tya'a na cha' liñi tsa laca cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na. ³⁴ Nda Ni ji'í nu Jesucristo bi' yaa chalyuu, lo'o jua'a xcui' cha' ji'í ycuí' Ndyosi nda yu lo'o na xqui'ya Xtyi'í ycuí' Ndyosi. Lo'o ycuí' Ndyosi ni, ná ntsu'u cha' tye cha' ta Ni Xtyi'í ycuí' Ni ji'na. ³⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi Sti yu ña'a Ni ji'í Sñi' Ni, la cui' Jesús bi'; lo'o jua'a lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'í ycuí' Ni, la cui' ti cua nda Ni ji'í Sñi' Ni lijya. ³⁶ Lo'o xñi ñati' cha' ji'í Jesús, Sñi' ycuí' Ndyosi, ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta Ni ji'í ngu' bi'. Pana ñati' nu ná taquiya' tsiya' ti ji'í cha' nu nchcui' Jesús, ná ta Ni chalyuu tso'o ji'í ngu' bi'; xcube' tsa Ni ji'í ngu' bi' li'.

4

Nu cuna'a ngu' Samaria

¹ Lo'o li' ndyuna ngu' fariseo, nda ngu' cuentya cha' quiña'a la ñati' ndyaa' lo'o Jesús cha' caca tsa'a ngu' ji'í yu, jua'a ntyucuatya yu ji'í ngu'; xti la ngu' ndi' nu ndyaca tsa'a ji'í Juan. ² Pana si' ycuí' Jesús nu ntyucuatya ji'í ngu' bi'; nu ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ji'í, bi' laca nu ntyucuatya ji'í ngu'. ³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' Jesús cha' cua ndyuna ngu' fariseo cha' bi', li' ndu'u yu nde loyuu su cuentya Judea, ndyaa yu chaca quiya' ca loyuu su cuentya Galilea bi' li'.

⁴ Nu lo'o ndyaa Jesús tyucuí, nteje tacui yu nde loyuu su cuentya Samaria. ⁵ Li' ndyalaa yu quichi' Sicar, sca quichi' su ndi' ngu' Samaria. Ndi' quichi' bi' lo yuu nu nda jyo'o Jacob ji'í jyo'o José sñi'. ⁶ Ca bi' ndu sca tyuu pilya nu nacuí ngu' cha' tyuu ji'í jyo'o Jacob laca bi'. Nde hora ngua li', lo'o jua'a ngua cña' tsa Jesús tyucuí. Li' ndyaa tucua yu to' tyuu bi'. ⁷⁻⁸ Cua ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í lquichi', ndyaa ngu' cui'ya ngu' na cacu ngu'. Lo'o li' yaa sca nu cuna'a ngu' Samaria yaa qui'ya hitya.

—¿Ha ná ta xi hitya co'o na'? —nacuí Jesús ji'í nu cuna'a bi'.

⁹ —Ngu' judío laca nu'u —nacuí nu cuna'a bi'—, lo'o na', ngu' Samaria laca na'. ¿Ni cha' laca ndijña nu'u hitya jna' cha' co'o nu'u? —nacuí nu cuna'a bi'.

Nacuí jua'a cha' ná ntsu'u cha' ji'í ngu' Samaria lo'o ngu' judío tyempo bi'. ¹⁰ Li' nguxacuí Jesús cha' ji'í nu cuna'a bi':

—¿Ha ná jlo ca ti' nu'u ña'a cha' tso'o nu nda ycuí' Ndyosi ji'í ñati'? —nacuí Jesús—. Si jlo ca ti' nu'u tilaca laca nu ngüijña hitya co'o jinu'u, ná tyiquee' chcuí' nu'u lo'o na' cha' ta na' hitya co'o ycuí' nu'u li' —nacuí—, lo'o li' ta na' hitya co'o nu'u nu chañi ca cha' cua'ni cu'ú cresiya jinu'u.

¹¹ —Cusu' —nacuí nu cuna'a bi' ji'í Jesús—, quiñi tsa tyuu re; ná lo'o cubeta jinu'u —nacuí—. ¿Ñi'ya caca culo nu'u hitya cha' cua'ni cu'ú nu'u 'na? —nacuí—.

¹² ¿Ha tlyu la nu'u que jyo'o cusu' Jacob ji'na nu nda tyuu re ji'í ya? —nacuí—. Ndyi'yu jyo'o bi' hitya tyuu re, lo'o jua'a ndyi'yu sñi' yu, lo'o scu' ngu' ndyi'yu hitya re.

¹³ —Lo'o co'o ngu' hitya tyuu re —nacui Jesús—, xa' tyucua nguityi ngu' tiya' la —nacui yu—. ¹⁴ Lo'o co'o ngu' hitya nu ta na', nga'aa tyucua nguityi ngu' tsiya' ti li' —nacui—. Ta na' sca lo hitya co'o ngu' nu cua'ni cu'ú cresiya ji'i ngu'. Ndi'ya laca bi': ñi'ya si laca sca suu hitya nde ne' cresiya ji'i ngu', jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'.

¹⁵ Li' nguxacui nu cuna'a bi' cha' ji'i Jesús:

—Ta clya nu'u hitya bi' co'o na', cusu' —nacui—, cha' nga'aa tyucua nguityi na', cha' nga'aa ta cña 'na cha' caa qui'ya na' hitya ca nde.

¹⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Yaa clya nu'u yaaqui'ya ji'i clyo'o cha' caa ca nde.

¹⁷ —Ná ntsu'u clyo'o na' —nacui nu cuna'a bi' li'.

—Li'ni nchcui' nu'u lo'o na' cha' ná ntsu'u clyo'o nu'u —nacui Jesús li'—. ¹⁸ Cua ca'yu qui'ya' ngujui clyo'o nu'u sa'ni la, lo'o jua'a si'i clyo'o laca nu qui'yu nu nga'a lo'o nu'u juani —nacui—. Li'ni tsa cha' nu nchcui' nu'u lo'o na'.

¹⁹ —Cusu' —nacui nu cuna'a bi'—, cua ngua cuayá' ti' na' juani cha' tii tsa nu'u; sca nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati laca nu'u —nacui—. ²⁰ Ca'ya cua cua ni, tacati tsa ca'ya cua cua ji'i jyo'o cusu' ji'i ya, cha' nde bi' ti ngua'ni tlyu ngu' jyo'o bi' ji'i ycu' Ndyosi; pana xa' cha' nti' cu'ma ngu' judío, cha' nacui ma cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi sca ti ca ne' laa tlyu ca Jerusalén.

²¹ —Cua'a jyaca nu'u jna' —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'—. Cua ngulala ti tyempo cha' nga'aa cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi nde ca'ya tacati cua, ni si'i ca quichí Jerusalén —nacui—. ²² Cu'ma ngu' Samaria ni, lo'o ndu'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi ná nslo ma ti ji'i ndu'ni tlyu ma; pana ngu' judío cuare, nslo ya ti ji'i ndu'ni tlyu ya, cha' sca ngu' quichí tyi ya laca nu ñati tlyu nu cua'ni lyaá ji'i lcaa ñati —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'—. ²³ Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani, cha' cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi tyucui tyiquee ma. Lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu' Ni ji'i ma li', cha' jua'a nti' ycu'

Ndyosi cha' cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na ji'i Ni. ²⁴ Ná taca ña'a na ji'i ycu' Ndyosi; ñi'ya laca sca xee nu tso'o tsa ntyiji'i lijya, jua'a laca ycu' Ndyosi. Ñati nu chañi cha' nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ni, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i Ni tyucui tyiquee ngu'; xtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' li'.

²⁵ Lo'o li' nguxtyacui nu cuna'a bi' cha' lo'o Jesús chaca qui'ya:

—Nda na' cuentya cha' cua caa ti sca ñati tlyu nu ta ycu' Ndyosi ji'i cha' caa chalyuu, nu caca naa Cristo —nacui—. Lo'o caa yu bi', li' culu'u li'ni yu lcaa cha' tucui ji'na.

²⁶ Li' nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi':

—La cui' bi' laca na' nu nchcui' lo'o nu'u juani.

²⁷ Li' xa' yaa ñati nu ndyaca tsa'a ji'i, ndube tsa ti' ngu' cha' ntucua Jesús ndya cha' lo'o sca nu cuna'a. Pana ná nchcuane ngu' ji'i nu cusu' bi': ¿Ni cha' nti' nu cuna'a cua lo'o nu'u? ¿Ni cha' nda nu'u lo'o nu cuna'a cua? ²⁸ Li' ngusta nu cuna'a bi' telí hitya lo yuu, ngutu'u ndyaa lquichí; ndyaa cho' ndyaa ndacha' cho' ji'i ngu' quichí cha' tsaa ngu' tsaa na'a ngu' ji'i Jesús.

²⁹ —Cajua ti ndu sca ñati nu tii tsa —nacui nu cuna'a bi'—. Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' cua ndacha' nu cusu' bi' jna'. ¿Ha bi' nu laca Cristo nu ñati tlyu nu cua caa ti, nti' cu'ma?

³⁰ Li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' ca su ntucua Jesús. ³¹ Laja li' ndu ñati nu ndyaca tsa'a ji'i, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' cacu yu xi tyaja.

—Mstru —nacui ngu'—, cacu nu'u xi.

³² —Cua nguaala' ti' na' —nacui Jesús li'—. Cua ntsu'u xi na ndyacu na' re nu ná nslo ma ji'i.

³³ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu':

—¿Ha yaa ngu' yaa lo'o ngu' na cacu yu? —nacui ngu'.

³⁴ Ndi'ya nacui Jesús ji'i ngu' bi' li':

—Lo'o ndu'ni na' cña ji'i ycu' Ndyosi Sti na', li' ndyaala' ti' na' ñi'ya si cua ndyacu na', ñi'ya si cua ndyo'o na' hitya —nacui yu—. Nga'a cha' cua'ni tye na' cña nu nda Ni 'na lijyaa nde chalyuu —nacui—. ³⁵ ¿Ha ná chañi cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya? “Lo'o caca jacua co', lo'o ti caca clacua” —nacui

Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Pana chaca cha' ñacui na' ji'i ma juani, cha' xña'a ma xi ji'i ñati quiña'a jua nu cua lijya ti slo na —nacui—. Nti' tsa ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcu' na' lo'o ngu'. Ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi, cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'. ³⁶ Caja xcaya' msu 'na nu cua'ni clacua bi', ni ná nga'a cha' tye cña nu cua'ni msu bi'. Lo'o li' stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ngu' nu cua ngusañi si'yu, la cui' ñati nu ngusañi cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lcaa su ndi'i ñati tya clyo la; stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ñati nu cua na'a lo'o ndyatí ca cha' bi' ne' cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ³⁷ Chañi laca cha' nu nchcu' ngu': "Tsaca laca nu ndyataa nscua', chaca laca nu cua'ni clacua". ³⁸ Nu cu'ma ni, cua ngulo na' cña ji'i ma —nacui Jesús—, cha' tsaa ma cua'ni tye ma sca cña nu bilya cua'ni ma, cha' tyaa ma tyaa lo'o ma ji'i ñati ca slo na', cua ña'a ca ñati nu xñi cha' 'na. Xa' ñati cua ngua'ni cña bi' yala la, lo'o juani ña'a ma ñi'ya nu ndu'u tucua cña nu ngua'ni ngu' tya li'.

³⁹ Lo'o jua'a tyuu tya'a ngu' Samaria, ngu' ca tyi ni, cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' nu nda nu cuna'a bi' lo'o ngu': "Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' nchcu' nu cusu' bi' lo'o na'", nacui nu cuna'a bi' ji'i ngu'. ⁴⁰ Lo'o li' ndyalaa ngu' Samaria bi' ca su ntucua Jesús, tya'na nchcu' ngu' lo'o Jesús cha' tyanu la xi quichi tyi ngu'. Bi' cha' ndyanu Jesús ca bi' tya tyucuaa tsá li'. ⁴¹ Lo'o ndyuna la ngu' cha' nu nda ycu' Jesús lo'o ngu', cua quiña'a la ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i yu. ⁴² Li' nacui ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi':

—Si'i xqui'ya nu'u ngusñi ya cha' ji'i yu juani. Na cua nchcu' ycu' yu lo'o ya, bi' cha' jlya ti' ya cha' nu nchcu' yu; cua nda ya cuentya cha' chañi cha' laca nu cusu' re Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti cha' cua'ni lyaá ji'i lcaa ñati chalyuu.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sñi' ngu' laca cña

⁴³ Lo'o ndu'u scua tucua tsá bi', li' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Samaria ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea. ⁴⁴ Cua nacui yu cha' nga'aa ndu'ni chi ngu' loo

ñati tya'a quichi tyi ngu', si ta ñati bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ndyaa yu nde Galilea chaca quiya'. ⁴⁵ Lo'o cua ndyalaa yu nde loyuu bi', tso'o tsa nchcu' ngu' Galilea lo'o. Cua na'a ngu' bi' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyaa yu ta'a quichi Jerusalén bi', cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a.

⁴⁶ Lo'o li' xa' ndyaa Jesús ca quichi Caná loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'; quichi bi' ngua su ngüiña Jesús vino lo'o hitya ti, cha' co'o ngu' nu nguti'i ta'a bi'. Ca bi' ntsu'u sca ñati tlyu nu ndya'a ne' xña ji'i rey, pana quicha tsa sñi' ntsiya ca to' tyi nu cusu' bi' nde quichi Capernaum. ⁴⁷ Lo'o cua ndyuna nu laca cña bi', cha' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Judea ndyalaa yu sca quichi cacua ti su ndi'i nu cusu' bi', la cui' nde loyuu su cuentya Galilea, li' ndyaa nu cusu' bi' slo Jesús. Ndiña tsa cha' clyu ti' ji'i Jesús cha' tsaa yu quichi tyi nu cusu' bi', cha' tsaa yu cua'ni yu jo'o ji'i nu piti quicha bi', cha' cua cajaa ti.

⁴⁸ —¿Ni jacua' jlya ti' ma ji'i ycu' Ndyosi? —nacui Jesús ji'i nu cusu' bi' li'—. ¿Ha ná jlya ti' ma cha' caca cua'ni Ni cña si ná lo'o cua'ni na' sca cña tonu cha' ña'a cui'ya ma xi ji'i?

⁴⁹ —Cusu' —nacui nu laca cña bi' ji'i Jesús—, cua'ni cha' tso'o tsaa nu'u to' tyi na' juani, nu lo'o bilya cajaa ti sñi' na'.

⁵⁰ —Tyaa nu'u ca to' tyi —nacui Jesús ji'i—, ca tso'o sñi' nu'u jua'a ti. Ná cajaa bi'.

Jlya ti' nu laca cña bi' cha' nu nchcu' Jesús lo'o. Li' ngutu'u nu cusu' bi' ndyaa quichi tyi. ⁵¹ Tyucui bi' su ngxutyuu ndyaa, ndyagua tya'a lo'o msu ji'i:

—Tya lu'ú sñi' nu'u, cusu' —nacui msu ji'i—. Nga'aa cajaa bi' juani.

⁵² —¿Ni hora ngua tso'o la sñi' na'? —nchcuane nu laca cña bi' ji'i msu li'.

—Tya la caa, hora cua tsaca nde ngusñi, li' ndyu'u tyique' ji'i —nacui msu ji'i.

⁵³ Li' ngua cuayá' ti' sti nu piti bi', cha' la cui' hora lo'o nchcu' Jesús lo'o cha' tyaca tso'o sñi', la cui' hora bi' ngua tso'o sñi'. Li' jlya ti' nu cusu' ji'i Jesús, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndi'i ca to'ni'i ji'i.

⁵⁴ Cua ngua tucua quiya' nu ngua'ni Jesús sca cña tonu cuentya ji'i ycu' Ndyosi

nde loyuu su cuentya Galilea bi', tya lo'o nguxtyuū yu nde Galilea.

5

Ngu' nu nchcu' tyucu' nu ntsiya to' tayu'

¹ Chaca yija lo'o ngua ta'a nde Jerusalén cuentya ji'i ngu' judío, ndyaa Jesús ta'a chaca quiya' li'. ² Nde Jerusalén bi' ntsu'u sca to' lo'o quichi su naa to' lo'o ji'i xlya'. Ca bi' nscua sca tayu' piti, Betesda naa tayu' bi' cha'cña ji'i ngu' judío bi'. ³ Tyi'i ca to' tayu' piti bi' ndacui ca'yu tya'a corredor su ndi'i quiña'a tsa ngu' quicha; nu cuityi', nu cu' quiya', nu nchcu' tyucu', ndi'i ngu' ca bi' ntajaty ngu' ña'a cuayá' nu quiña lo hitya tayu' bi'. ⁴ Nda ti' ngu' quichi bi', cha' tyijyu' ndacui cuayá' ti nda'ya sca xca ji'i ycu' Ndyosi nu yaa nde cua, ndyaa ne' hitya tayu' bi', cha' xquiña lo hitya bi'; nu quicha nu ndyaa yala la ndyaata chcu to' hitya bi' lo'o nguiña ca ti lo hitya, bi' laca nu ndyaca tso'o ji'i cua ña'a ca quicha nu ntsu'u ji'i, nacui ngu'. ⁵ Cua ntsiya sca nu quicha quiya' ca bi'; cua calaa tyii ntucua snu' yija ntsiya quicha. ⁶ Lo'o na'a Jesús ji'i nu quicha bi' ca su ntsiya, li' ngua cuayá' ti' yu cha' cua sa'ni ntsiya. Li' nchcuane Jesús ji'i nu quicha bi' si chañi cha' nti' tyaca tso'o.

⁷ —Cusu' —nacui ji'i Jesús—, ná tucui ntsu'u 'na nu caca xtyucua xi 'na cha' tsaa lo'o 'na to' hitya lo'o nguiña lo hitya bi'. Ndatu ca na' lo'o yala la ndyaa xi xa' ñati lo tayu' cua.

⁸ —Tyatu clya nu'u juani —nacui Jesús li'—, xcu' late' cua hi lo'o jaa' cua, tyaa lo'o ji'i to' tyi.

⁹ Lo'o li' jua'a ngua, hora ti ndyaca tso'o nu quicha bi'. Li' nguxana ndu'u ta'a, ndyaa lo'o ji'i jaa' ji'i. Tsá saru ngua li'. Tacati tsa tsá bi' ji'i ngu' judío, nga'aa ndu'ni ngu' cña li'. ¹⁰ Bi' cha' nchcu' nu ngu' judío bi' lo'o nu ngua quicha bi':

—Tsá nu ndi'i cña' ngu' laca juani —nacui ngu' bi' ji'i—. Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' tya'a lo'o ji'i jaa' cua hi juani.

¹¹ Li' nguxtyacui nu ngua quicha cha' lo'o ngu':

—Nu ngua'ni jo'o 'na, bi' laca nu ngulo cña 'na cha' tya'a na' tyaa lo'u ji'i jaa' re toni'i 'na li' —nacui.

¹² —¿Tilaca ngulo cña hi cha' tyaa lo'o ji'i jaa' cua hi? —nacui ngu' bi'.

¹³ Ná jlo ti' nu ngua quicha quiya' bi' tilaca ngua'ni jo'o ji'i. Nguti'i tsa ngu' ca bi', lo'o ná tucui na'a ji'i Jesús lo'o ngutu'u ndyaa. ¹⁴ Ca ngusi la xa' ndyacua tya'a Jesús lo'o nu ngua quicha bi' lo'o ndya'a yu ne' laa. Li' nacui Jesús ji'i:

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani —nacui yu—, bi' cha' xtyanu nu'u tyucui cuxi cua hi cha' nga'aa tyacua xa' quicha tlyu la hi.

¹⁵ Ndyaa nu ngua quicha bi' li', ndyaa ndacha' ji'i ngu' judío bi', cha' Jesús naa nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o. ¹⁶ Ngua cuayá' ti' ngu' bi' li', cha' ngua'ni Jesús cha' tlyu lo'o nu quicha bi' tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', bi' cha' ngunasi' tsa ngu' judío bi' ji'i Jesús. Nguxana ngu' bi' ngulacua cuxi ti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu, ngua ti' ngu' cujuu ngu' ji'i yu.

¹⁷ Pana nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tya lyiji tye cua'ni Sti na' cña —nacui Jesús—, lo'o jua'a na', tya ndyu'ni na' cña.

¹⁸ Bi' cha' chi' tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío bi' ña'a ngu' ji'i Jesús, ntsu'u tsa ngu' bi' nu nti' cujuu ji'i Jesús li'. Ti' ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu, cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'a ji'i ngu', nacui ngu'. Ná ndiya ti' ngu' tsiya' ti cha' nacui Jesús cha' ycu' Ndyosi laca Sti yu, cha' stu'ba nti' ycu' ca yu lo'o ycu' Ndyosi.

Ycu' Ndyosi Sti yu laca nu cua nda chacuayá' ji'i Jesús

¹⁹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' judío bi':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o mā juani —nacui yu—. Ná sca cña caca cua'ni na' ycu' ti na', na' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi. Ñi'ya cña nu ña'a na' cha' ndu'ni Sti na', jua'a ti cña ndu'ni na' —nacui—. ²⁰ Ycu' Sti na' ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna', cha' Sñi' ycu' Ni laca na' —nacui Jesús—. Lcaa cña nu ndu'ni Sti na', nclu'u Ni jna'. Lo'o jua'a tya cua'ni la Ni cña tonu nu bilya ña'a mā ji'i, cha' cube ti' mā ji'i ycu' Ni. ²¹ Xa' ta ycu' Ndyosi chalyuu ji'i ngu' chaca quiya', ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' Ni cha' ta Ni chalyuu ji'i; lo'o jua'a la cui' cña

ndu'ni na' nu laca Sñi' ycu' Ni, ta na' chaca chalyuu ji'i lcau ti ñati nu nti' na' cha' ta ji'i —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ²² Ná ndu'ni cuayá' Sti na' ji'i ñati chalyuu; na cua nda Ni chacuayá' jna', cha' Sñi' ycu' Ni laca, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati. ²³ Cua nti' Ni cha' cua'ni chi lcaa ñati loo na' ñi'ya nu ndu'ni chi ngu' loo ycu' Ni. Pana si ná tyaja'a ñati cua'ni chi ngu' loo na' nu laca Sñi' ycu' Ni, la cui' jua'a ná taca cua'ni chi ngu' loo ycu' Ndyosi nu nda 'na lijyaa.

²⁴ 'Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani: Cua ña'a ca ñati nu taquiya' ji'i lcaa cha' nu chcu' na' lo'o ngu', lcaa ñati nu jly ti' ji'i ycu' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa, bi' ngu' laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi'. Ná cua'ni cuayá' Ni ji'i ngu' bi', ná nscua cha' cajaa ngu' bi'; lcaa tyempo tyi'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi —nacu' Jesús ji'i ngu'—.

²⁵ Lo'o jua'a ta na' chaca cha' liñi lo'o mā —nacu'—. Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyalaa juani, cha' xi'ya na' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati nu ndi' chalyuu; ñi'ya laca si na cua nguju' ngu' laca, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. Lo'o cuna ngu' bi' cha' nu chcu' na' lo'o ngu', li' caja chalyuu tso'o ji'i ngu', lcaa ñati nu xñi cha' jna' —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ²⁶ Nchca ji'i ycu' Ndyosi Sti na' cua'ni cha' xtyacui cresiya ji'i ngu' cuxi bi', nchca ji'i Ni ta Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. Lo'o jua'a stu'ba nchca jna' lo'o Sti na', cha' cua nda Sti na' chacuayá' cha' cua'ni na' jua'a —nacu' Jesús—. ²⁷ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua lijyaa na' chalyuu laca na' ñati. ²⁸ Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' mā; chañi cha' tyalaa hora lo'o cañi xi'ya ycu' Ndyosi Sti na' ji'i lcaa jyo'o ca su ndi' ngu' nguatsi' ngu'. Li' taquiya' ngu' bi' cha' nu chcu' Ni, tyu'u ngu' ne' cuaa tyaa ngu' mala su ntsu'u cha' tsaa ngu'. ²⁹ Ñati nu ngua tso'o cresiya ji'i ni, tyaa ngu' bi' tyi' ngu' lo'o ycu' Ndyosi; pana ñati nu ntsu'u cha' cuxi ji'i, tyaa ngu' bi' ca su xcube' Ni ji'i ngu', su tye tsiya' ti cha' ji'i ngu' —nacu' Jesús—.

Chañi cha' stu'ba cha' nu ntsu'u ji'i Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu

³⁰ 'Ná sca cña caca 'na si sca ti na' —nacu' Jesús—. Lo'o ndyu'ni cuayá' na' ji'i ñati, ndu'ni na' ñi'ya nu nacu' Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Stu'ba ndu'ni cuayá' na' ji'i cua ña'a ca ñati, cha' ndu'ni na' ñi'ya nu nti' ycu' Sti na' nu nda 'na lijyaa chalyuu; ná ndu'ni na' sca cha' nu nda'ya hique ti na' —nacu' Jesús li'—. ³¹ Ni si'i na ngulo hique ti na' cha' nu nchcu' na' lo'o mā. Ná jly ti' xa' ñati si jua'a ti chcu' na'. ³² Ntsu'u chaca nu jlo ti' cha' liñi laca cha' nu nchcu' na', lo'o jua'a jlo ti' na' cha' liñi nchcu' nu bi' —nacu'—. ³³ Cua nda mā msu nu ndyaa slo nu Juan bi', lo'o chañi cha' nu nchcu' Juan lo'o msu bi' cuentya jna'. ³⁴ Pana ná ntsu'u cha' caja sca nu chcu' cha' liñi cuentya jna'. Na nda ti na' cha' bi' lo'o mā cha' caja ñi'ya clyaa ycu' mā tsā bi' lo'o caca cuayá' ji'i mā slo ycu' Ndyosi. ³⁵ Nu Juan ni —nacu' Jesús li'—, nda yu cha' jna' lo'o ngu' ñi'ya si laca yu sca xee nu ndubi tsa, nu nda xee tyi' ca chu' su ndi' yu bi'. Lo'o jua'a tso'o xi'ngua ti' mā lo'o nchcu' Juan lo'o mā li' —nacu'—. ³⁶ Pana xti ti cha' 'na nchcu' Juan lo'o mā; cua quiña'a la cha' caca ña'a mā juani cuentya jna', nu lo'o ña'a mā cña tonu nu nda Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Tya cua'ni na' cña bi' ña'a cuayá' tye bi'. Xqui'ya cña bi' caca cuayá' ti' mā cha' ycu' Sti na' ngulo cña jna' cha' caa na' nde chalyuu re —nacu' Jesús—. ³⁷ Jua'a ngulu'u liñi Sti na' cha' 'na ji'i mā, cha' la cui' Sti na' laca nu cua nda jna' lijyaa. Lo'o cu'mā ni, bilya cuna mā cha' nu nchcu' Ni, bilya ña'a mā ji'i ycu' Ni. ³⁸ Ná ndyanu cha' nu nchcu' Sti na' ne' cresiya ji'i mā, cha' ná jly ti' mā jna' cha' laca na' Sñi' ycu' Ndyosi nu cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu —nacu'—. ³⁹ Lcaa tsā nchcu' tsa mā lo quityi cusu' ji'i ycu' Ndyosi; nti' mā cha' lo'o chcu' mā lo quityi bi', li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā. Chañi cha' nu nscua lo quityi bi', jua'a taca tyuloo ñati jna' lo'o chcu' ngu' lo quityi bi'. ⁴⁰ Pana ná ntaja'a mā jña mā chalyuu tso'o bi' jna'.

⁴¹ 'Si'i na nti' na' cha' cua'ni chi ñati loo na' —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ⁴² Pana cu'mā ni, jlo ti' na' cha' xa' ña'a ndu'ni cu'mā, xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti ji'i ycu' Ndyosi Sti na'. ⁴³ Cua nda ycu'

Ndyosi 'na lijya na' cha' cua'ni na' cña ji'i Ni, pana ná ndaca'a jyaca mā ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Si caa xa' ñati nu cua'ni cña ji'i ycu' ca ti ngu', hora ti xni mā cha' ji'i ngu' bi' li'. ⁴⁴ Bi' cha' ná caca ñi'ya caca xñi mā cha' ji'i ycu' Ndyosi —nacui' Jesús—. Ndulo cha' ji'i mā cha' tso'o ti chcu' ñati ji'i mā, pana ná ndulo cha' ji'i mā cha' tso'o ti cua'ni ycu' Ndyosi lo'o mā. ⁴⁵ Si' na' nu sta qui'ya ji'i mā slo ycu' Ndyosi —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Cua laca nscua qui'ya ji'i mā xqui'ya cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o mā nu ngua tya sa'ni bi', la cui' cha' nu jlya tsa ti' mā ji'i, nacui' mā. ⁴⁶ Yala ti xñi mā cha' jna' si chañi cha' ngusñi mā cha' nu nda jyo'o Moisés bi' lo'o mā —nacui' Jesús li'—. Cha' jna' nguscua jyo'o bi' lo' quityi bi', ⁴⁷ pana ná ngusñi mā tsiya' ti cha' nu nguscua jyo'o bi'. Lo'o jua'a ñi'ya cua'ni mā cha' xñi mā cha' nu chcu' na' lo'o mā lacua?

6

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹ Tiya' la li' ndu'u Jesús ndyaa nde chaca tsu' tayu' Galilea, la cui' tayu' Tiberias naa tayu' bi'. ² Tsa tlyu ti ndyaa lca'a quiña'a ñati ji'i yu, bi' ñati laca nu cua na'a cña tonu nu ngua'ni yu lo'o ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li' ndyaa Jesús sca lo cuatji, ndyaa tucua xi ca bi' lo'o ñati nu ndyaca tsa'a ji'i. ⁴ Cua ngulala ti ta'a pascua ngua bi' li', ta'a tlyu ji'i ngu' judío. ⁵ Lo'o li' na'a Jesús cha' tsa tlyu ti ndyalaa quiña'a tsa ñati ca su ntucua ycu'. Li' nchcuane yu ji'i Felipe:

—¿Macala cui'ya na tyaja cha' cacu ñati quiña'a cua? —nacui' Jesús.

⁶ Jlo ti' Jesús ñi'ya cua cua'ni ti ycu', pana cua nti' yu cua'ni cuayá' yu ji'i Felipe ñi'ya ña'a cua'ni nu Felipe bi'. ⁷ Lo'o li' nguxacui Felipe cha' ji'i yu:

—Ná tyu'u scua tucua mil paxu cha' cui'ya na na cacu lcaa ngu' re, masi xca ti caca xi cacu scaa ngu' —nacui'.

⁸ Pana ndu sca yu nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca bi'. Nchcu' Andrés lo'o Jesús li':

⁹ —Ndu sca nu piti qui'yu re —nacui' Andrés—, lo'o xi ca'yu tya'a xlyá teje' ji'i,

lo'o tucua tya'a cualya sube ji'i —nacui'—. Pana ná tyu'u scua cha' bi' cha' cacu ñati quiña'a re —nacui' Andrés ji'i Jesús.

¹⁰ —Chcu' mā xi lo'o ñati quiña'a cua cha' tyaca'a ngu' xi lo yuu —nacui' Jesús li'.

Sii xi loyuu su tso'o bi' lo'o quiña'a tsa quii sube ndi'i ca bi'. Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti nguti'i tsa bi', nu nguti'i lo quii bi'. ¹¹ Lo'o li' ndaya' Jesús ji'i xlyá bi', ndya yu xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi cha' cua nda Ni na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá bi', nda yu ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, lo'o ngu' bi' laca nu ndacha xlyá ji'i ngu' quiña'a bi' ca su ndi'i ngu'. Lo'o cualya bi' nda Jesús cacu ngu'. Li' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' lcaa ngu'. ¹² Lo'o cua ndye ndyacu ngu', li' nchcu' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i chaca quiya':

—Xuti'i mā lcaa yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu' jua cha' ná chcu' bi' —nacui' yu.

¹³ Jua'a ngua'ni ngu' li', lo'o ndyanu tii tyucuaa tya'a chcu' ngutsa'a ntsu'u xlyá yu'be bi', yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu'.

¹⁴ Lo'o cua na'a ngu' cña tonu nu ngua'ni ca Jesús, li' nacui' ngu':

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu chcu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o na, nu cua tyu'u tucua ti nde chalyuu.

¹⁵ Hora ti ngua tii Jesús cha' ngua ti' ngu' taya' ngu' ji'i, cha' tsaa lo'o ngu' ji'i cha' caca yu rey nu caca loo ji'i ngu'. Bi' cha' ndu'utsu' Jesús ndyaa cuaana ti nde ca'ya, ndyaa yu sca ti yu.

Ndya'a Jesús lo hitya tayu'

¹⁶ Cua ndyaa cuichaa li', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ni, cua ndyaa ngu' nde to' tayu' chaca quiya'. ¹⁷ Ndyati' ngu' ne' yaca ni'i cha' xa' xtyuu ngu', cha' tyu'u ngu' nde chaca tsu' tayu', cha' tyalaa ngu' ca quichi Capernaum chaca quiya', ngua ti' ngu'. Cua ngua talya li', pana bilya tyalaa Jesús su ndi'i ngu'. ¹⁸ Lye tsa nchca cui'i lo hitya tayu' bi', hasta ndyatú clyoo'. ¹⁹ Cua ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yaca ni'i ji'i ngu' xi ca'yu scuá kilómetro cuayá' tyijyu', li' na'a ngu' cha' lijya Jesús su ndi'i ngu'; cuayá' lo ti hitya ndya'a yu lijya yu lo hitya. Ndyutsii tsa ngu' lo'o na'a ngu' ji'i yu.

²⁰ Bi' cha' hora ti nchcu' Jesús lo'o ngu':

—Ná cutsii mā, na' laca re —nacui'.

²¹ Tso'o tsa ngua ti' ngu' cha' ndyatí Jesús ne' yaca ni' bi'. Lo'o li' yala ti ngutu'u yaca ni' chaca tsu' tayu' bi'.

Lijya lca'a ngu' ji'i Jesús

²² Ca chaca tsá li', tya ndi'i ñati tsa tlyu ti la cui' ca to' tayu' bi'. Sca ti yaca ni' bi' na'a ngu' ngutacui to' hitya ngusii la caa, pana jlo ti' ngu' cha' ná ndyaa Jesús ne' yaca ni' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; ycu' ti ngu' ndyaa ngu'. ²³ Lo'o li' ngulaa xi xa' la yaca ni' nu ngutu'u nde quichi Tiberias, ndyacui to' hitya cacua ti su ndyacu ngu' xlyá nu cua nda ycu' nu Xu'na na xlyá'be ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i. ²⁴ Lo'o cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa ndi'i Jesús to' tayu' bi', lo'o jua'a nga'aa ndi'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ca bi', li' ndyatí ngu' ne' yaca ni' nu ndyalaa bi', ndyaa ngu' ca quichi Capernaum ndyaana ngu' ji'i Jesús.

Sca lo tyaja nu chañi cua'ni cha' tyaa'la' ti' na

²⁵ Ca chaca tsu' bi' ngyacua ngu' ji'i Jesús. Lo'o ti nchcuane ngu' ji'i yu li':

—Mstru —nacui ngu'—, ¿ni hora ngutu'u nu'u lijya ti nde?

²⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Ndube tsa ti na' cha' cua lijya mā yaana mā jna' xqui'ya cha' nda na' xlyá nu ndyacu mā tsubi' ti —nacui—. Nguaala' ti' mā lo'o ndyacu mā li'. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' lijya mā yaana mā jna', si'i xqui'ya cña tonu nu ngua'ni na' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ²⁷ Tso'o la —nacui Jesús li'—, si cua'ni cña ti' mā cha' caja sca cha' nu talo ji'i mā; chañi cha' tyaa'la' ti' mā li', si caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā. Nu na cacu na ni, xtyi'i ti talo na bi', yala ti quiñu'u na bi'. Pana na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, ta na' sca cha' tso'o ji'i mā nu cua'ni cha' tyaa'la' ti' mā, lo'o ná tye tsiya' ti cha' bi' ji'i mā —nacui—. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' jna' cha' ta na' cha' tso'o bi' ji'i mā.

²⁸ Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ni'ya cua'ni ya lacua, cha' caca cua'ni ya cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ya?

²⁹ —Ndi'ya laca cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā —nacui Jesús—. Xñi mā cha' jna', cha' na' laca Sñi' ycu' Ndyosi, cha' cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu.

³⁰ Li' tya nchcuane la ngu' ji'i Jesús:

—¿Ni'ya ña'a cña nu cua'ni nu'u lacua? ¿Ni'ya ña'a cña tonu nu cua'ni nu'u cha' ña'a cui'ya ya xi ji'i, cha' xñi ya cha' jinu'u li'? —nacui ngu' ji'i Jesús—. ³¹ Cua nda ycu' Ndyosi na ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo'o nguta'a yu'u ngu' lo nati' btyi nu ngua sa'ni li'. Ndi'ya nscua lo quityi cusu' ji'i cha' bi': “Cua nda Ni na ndyacu ngu', na nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi ngua'ya nde lo yuu”.

³² Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani: Ycu' Ndyosi Sti na' laca nu ta cha' tso'o nu cacu mā, la cui' cha' bi' laca nu ndyu'u nde su ndi'i ycu' Ni; si'i la cui' cha' ñi'ya nu nda jyo'o Moisés ndyacu ngu' cua sa'ni —nacui—. ³³ Juani ta Sti na' sca lo cha' tso'o nu cacu mā nu chañi cha' cua'ni cha' tyaa'la' ti' mā lo'o caja cha' bi' ji'i mā, ñi'ya laca lo'o ndyacu mā tyaja. Ndu'u cha' tso'o bi' ca su ndi'i ycu' Ndyosi, lijya bi' nde lo yuu, nda bi' chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā.

³⁴ —Cusu' —nacui ngu' ji'i Jesús—, ta clyu nu'u cha' tso'o bi' cacu ya, lo'o li' cacu ya ji'i lcaa tsá.

³⁵ —Ni'ya ndu'ni tyaja lo'o ndye ndyacu na ji'i, jua'a cua'ni na' lo'o ñati, si xñi ngu' cha' jna' —nacui Jesús li'—. Ta na' sca chalyuu ji'i ngu' su xcui' ndyaala' ti' ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o lcaa ñati nu tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o na', nga'aa jña la ngu' xa' lo na cacu ngu'; lo'o xñi ngu' cha' jna', nga'aa tyucua nguityi ngu' li' —nacui—. ³⁶ Pana nu cu'mā ni, ñi'ya nu ni na' ji'i mā tsubi' cha' ná jlyu ti' mā jna', masi cua na'a mā jna' —nacui Jesús—. ³⁷ Lcaa ñati nu cua nda Sti na' jna', ngu' nu ngusñi cha' jna' ni, caca ngu' bi' ñati 'na li'. Tucua na' cha' ji'i ngu' bi', ná culo'o na' ji'i ngu' cha' tyaa ngu' chaca se'i. ³⁸ Cua ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi Sti na', lijya na' nde lo yuu cha' cua'ni na' cña nu ngulo Sti na' 'na; si'i cha' cua'ni na' ñi'ya nu ntā' cua'ni tā —nacui Jesús—. ³⁹ Na cua nti' Sti na' cha' ná chcuna' ni sca ñati nu cua ngusñi cha' 'na. Lo'o li' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui—. ⁴⁰ Nde laca cña nu nti' Sti na' nu cua nda

jna' lijyaa cha' caca: cua nti' Ni cha' ná tye chalyuu su tyi'i ngu' lo'o Ni, lcaa ñati nu ndyuloo jna' cha' laca Sñi' Ni, lcaa ñati nu xñi cha' jna'. Lo'o li' chañi cha' cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu.

⁴¹ Lo'o li' ná ndiya ti' ngu' judío cha' nchcui' Jesús lo'o ngu' ndi'ya: “Ñi'ya nu ndu'ni tyaja, jua'a cua'ni na' si xñi sca ñati cha' jna'. Sca ti na' nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi, sca ti na' taca cua'ni na' cha' tyaala' ti' ñati”, nacui' Jesús. Nda tsa ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cha' ná tso'o cha' bi'.

⁴² Li' nacui' ngu':

—¿Ha si'i Jesús sñi' José laca nu jua? —nacui' ngu'. Cua nslo na ji'i sti yu lo'o xtya'a yu. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' yu jua cha' cua ngutu'u yu ca su ntucua ycu' Ndyosi?

⁴³ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Nga'aa chcu' tsa mā lo'o tya'a mā ji'i cha' nu nda na' lo'o mā tsa —nacui'. ⁴⁴ Ná tucui caca ñati jna' si ná lo'o ycu' Ndyosi Sti na' ngua'ni cha' caca ngu' jua'a. Lo'o li' na' laca nu cua'ni cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui' Jesús—. ⁴⁵ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu ngus-cua sca jyo'o cusu' lo quityi nu ngua sa'ni: “Ycu' Ndyosi laca nu culu'u cha' ji'i ycu' Ni ji'i ñati”, nacui' quityi bi'. Bi' cha' ñati 'na caca lcaa ñati nu taquiya' cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na', lcaa ñati nu caca tsa'a cha' nu culu'u Ni ji'i ngu'.

⁴⁶ Ná nacui' na' cha' cua na'a ñati chalyuu ji'i Sti na' —nacui' Jesús—. Bilya. Sca ti na' cua na'a na' ji'i ycu' Ni, cha' cua ngutu'u na' ca slo Ni. ⁴⁷ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cha' ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi ni, cua laca ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' —nacui—. ⁴⁸ Ta na' sca chalyuu ji'i ngu' su xcui' ndyaala' tso'o ti' ngu'. ⁴⁹ Cua ndyacu jyo'o cusu' ji'i mā na nu nda ycu' Ndyosi ji'i ngu', ngua'ya bi' lo yuu lo nati' btyi ca su nguti'i ngu'; pana nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi ndyacu ngu' na bi' sa'ni la. ⁵⁰ Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā juani —nacui' Jesús—, cuentya ji'i la cui' cha' tso'o nu ta Ni ji'i ñati, nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' ngu': slo ycu' Ndyosi ngutu'u cha' tso'o bi', lijya bi' chalyuu;

chañi cha' lo'o cacu sca ñati ji'i na bi', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'. ⁵¹ Na' laca nu cha' tso'o nu caja ji'i ñati —nacui' Jesús—. Ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati, cha' caja ñi'ya nu tyaala' ti' ngu'. Nu lo'o xñi ñati cha' jna', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; ta na' tyucui ña'a na' ji'i ngu', cha' jua'a caja chalyuu cucui ji'i ngu'.

⁵² Li' nguxana ngu' judío bi', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

—¿Ñi'ya cua'ni nu jua si ta yu cuaña' ycu' ca yu cha' cacu na? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

⁵³ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā juani —nacui—, ná taca ca tso'o cresiya ji'i mā si ná caja lcaa cha' nu ji'i ycu' na' ji'i mā, na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati. Nga'a cha' tyati' cha' bi' ne' cresiya ji'i mā, ñi'ya si cacu mā, si co'o mā sca na —nacui' Jesús—. ⁵⁴ Cua ña'a ca ñati nu jua'a ti caja tyucui ña'a ycu' na' ji'i ngu', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi'. Cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui' Jesús—. ⁵⁵ Chañi cha' taca caja tyucui ña'a ycu' na' ji'i mā, ñi'ya laca si caja cuaña' na' cha' cacu mā, ñi'ya laca si caja tañi na' cha' co'o mā. ⁵⁶ Lo'o cua ña'a ca ñati nu jua'a cacu ngu', nu jua'a co'o ngu' cha' nu ta na' ji'i ngu' —nacui—, lcaa tsa tyi'i ngu' bi' lo'o na', tyi'i na' lo'o ngu' bi' li'. ⁵⁷ Lcaa tyempo lu'ú Sti na' nu nda 'na lijyaa ca nde, lo'o jua'a chacuayá' ji'i ycu' Ni lu'ú na'; chacuayá' 'na tyu'ú ñati nu xñi cha' 'na, ñati nu caja tyucui ña'a na' ji'i. ⁵⁸ Na' laca nu cha' tso'o nu cacu ngu' bi' —nacui' Jesús ji'i ngu'—, cha' ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi lijya na' lo yuu; si'i la cui' tya'a na nu ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo nati' btyi cua sa'ni —nacui—. Nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi cua ndyacu ngu' cha' bi' nu ngua sa'ni li'; pana lo'o caja cha' tso'o bi' ji'i mā cha' cacu mā —nacui—, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i mā li'.

⁵⁹ Jua'a cha' ngulu'u Jesús ji'i ngu' Capernaum nde ni'i su ndyu'u ti'i ngu' cha' cuna ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

Taca caca cucui cresiya ji'na si taquiya' na cha' nu nda Jesús

⁶⁰ Lo'o ndyuna tyuu tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' nu nchcui' yu, li' nacui' ngu' bi':

—Tlyu tsa cha' nchcui' nu cusu' re lo'o na. Tso'o la si nga'aa cuna na cha' bi' tsiya' ti.

⁶¹ Jlo ti' Jesús cha' nchcui' tsa nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i cha' nu cua nda ca ti yu lo'o ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ha ngua tyuju'u ti' mā 'na xqui'ya cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui' yu—.

⁶² ¿Ñi'ya ta culacua ti' mā lo'o ña'a mā jna' cha' tya'a na' ca su ngutu'u na' clyo, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶³ Nu xtyi'i nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' laca nu nda chalyuu tso'o ji'na; si'i xqui'ya juersa nu ntsu'u ji'i cuaña ti na lu'ú na —nacui' Jesús—. Lo'o jua'a lcaa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cuentya ji'i sca na nu ta ycu'i Ndyosi ji'i ñati laca cha' bi', sca cha' nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati laca bi'; caja chalyuu ji'i ngu' si taquiya' ngu' ji'i cha' bi'. ⁶⁴ Pana tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndya'a mā nu ná jly'a ti' jna' —nacui' Jesús li'.

Tya lo'o nguxana ti cha', tya li' ngua tii Jesús tilaca laca nu ná jly'a ti' ji'i yu, tilaca laca nu cuju'i cresiya ji'i yu ca tiya' la. ⁶⁵ Li' nacui' Jesús:

—Bi' cha' nacui' na' ji'i mā tsā cha' ná tucui caca ñati jna' si ná cua'ni Sti na' cha' ñati 'na caca ngu' bi'.

⁶⁶ Lo'o jua'a ngua li', ngua tyuju'u ti' tyuu tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús; nga'aa ntaja'a ngu' bi' tya'a lo'o yu. ⁶⁷ Li' nchcuane Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati bi':

—¿Ha lo'o cu'mā nti' mā xtyanu mā 'na?

⁶⁸ Li' nguxacui' Simón Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui'—, ¿ma nde ntsu'u chaca se'i su tsaa ya cha' cuna ya lcaa ña'a cha' liñi nu nchcui' nu'u? Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ya si cua'a jyaca ya ji'i cha' nu nchcui' nu'u —nacui'—. ⁶⁹ Jly'a ti' ya jinu'u. Cua jlo ti' ya cha' ycu'i Ndyosi laca nu cua ngusubi jinu'u, cha' sca ti nu'u nu chañi cha' laca nu'u Sñi' ycu'i Ndyosi nu lijya chalyuu.

⁷⁰ Li' nacui' Jesús:

—Jua'a na', cua ngusubi na' ji'i ca ta'a tii tyucuaa tya'a mā, masi cuiñaja caca tsaca mā.

⁷¹ Nu nti' Jesús ñacui' cha' Judas sñi' Simón Iscariote, bi' laca nu ta ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a ca tiya' la. Lo'o nu Judas bi' ni, lo'o bi' nga'a laja nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

7

Ná jly'a ti' tya'a Jesús ji'i yu

¹ Tiya' la li' xcui' nde loyuu su cuentya Galilea ndya'a Jesús; nga'aa ndya'a yu loyuu su cuentya Judea bi', cha' nti' tsa ngu' bi' cuju'i ngu' ji'i. ² Cua ngulala sca ta'a ji'i ngu' judío, nu ndu'ni ngu' ji'i: ta'a chcu'ya. ³ Lo'o li' nacui' nu ngu' qui'yu tya'a Jesús:

—Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u nde loyuu su cuentya Judea tso'o la —nacui' tya'a yu ji'i Jesús—. Ntsu'u tsa ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u caju'a; tso'o culu'u nu'u xi cha' tlyu nu ndu'ni nu'u ji'i ngu' bi'. ⁴ Ná cua'ni nu'u cña bi' cuaana ti si nti' nu'u cha' tyuloo lcaa ñati hi; culu'u loo ycu'i nu'u ji'i lcaa ñati cha' taca jinu'u cua'ni cha' tlyu jua'a.

⁵ Jua'a nchcui' ngu', cha' lo'o ngu' tya'a Jesús ni, ná jly'a ti' ngu' ji'i yu. ⁶ Li' nacui' Jesús:

—Tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a na' ca bi'. Cua ña'a ca tsā tso'o cha' tsaa cu'mā —nacui' Jesús—, ⁷ cha' ná liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i mā; pana liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' 'na, cha' nchcui' liñi na' lo'o ngu' cuentya ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' —nacui'—. ⁸ Yaa cly'a ycu'i ca mā ta'a bi'; ná tsa'a na', cha' tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a ca bi'.

⁹ Nga'aa nchcui' la Jesús li'. Ndyanu yu nde Galilea.

Ndi'i Jesús ta'a chcu'ya

¹⁰ Ndyaa nu ngu' qui'yu tya'a Jesús ta'a. Ca tiya' la lo'o ycu'i Jesús ndyaa. Ná ndyaa yu tsa tlyu ti lo'o xa' ñati, ycu'i ti yu ndyaa yu cha' ná ña'a ñati ji'i yu. ¹¹ Lo'o ndyaca ta'a bi', li' ndya'a ngu' judío ndya'ana ngu' ji'i yu:

—¿Macala ndya'a yu bi'? —ndu'ni ngu'.

¹² Quiña'a tsa cha' nda ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i Jesús. Ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya: "Tso'o tsa ñati bi'". Lo'o ntsu'u xi xa' la ngu' nu ndu'ni: "Si'i. Xcui' cha' cuiñi nda yu, na ñilo'o ti yu ji'i ngu'".
¹³ Pana ntsii ngu' si cuna ngu' judío cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' cuaana ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Sca semana ndalo ta'a bi'. Lo'o jua'a tsa nchca jacua ji'i ta'a, li' ndyaa Jesús ne' laa tonu; nguxana yu nclyu'u yu ji'i ngu' ca bi' li'.
¹⁵ Ndube tsa ti' ngu' judío cha' nchca tsa ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' nchca tsa ji'i yu jua nclyu'u yu ji'i ñati? Ná tyuu yija nguta'a yu scuelya, ná ngua tsa'a tso'o yu jua —nacui' ngu'.

¹⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' nu ndi'i ne' laa bi':

—Ná nclyu'u na' ji'i ngu' cha' nu nda'ya hique ycu' ca ti na'; ña'a cha' nu nclyacua ti' ycu' Ndyosi nu nda 'na lijyaa chalyuu, bi' laca cha' nu nclyu'u na' ji'i ngu' —nacui' Jesús—. ¹⁷ Si nti' mā cua'ni mā cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā, li' caca cuayá' ti' mā mala ngutu'u cha' nu nclyu'u na' ji'i ngu', si slo ycu' Ndyosi ngutu'u cha' bi', si sca cha' nu nda'ya hique ti' na' laca cha' bi' —nacui' yu—. ¹⁸ Sca ñati nu nchcui' cha' ji'i ycu' ca lo'o ngu', jua'a nti' yu cha' caca tlyu ycu' ca ti yu. Xa' ña'a ndu'ni na', cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni tlyu na' ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na' nu ngulo cña 'na caa na' nde chalyuu. Ná ntsu'u cha' cuiñi 'na tsiya' ti.

¹⁹ '¿Ha si'i la cui' jyo'o cusu' Moisés nu ngulu'u ji'na cha' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi? Pana ná ndaquiya' mā tsiya' ti ji'i cha' bi' —nacui' Jesús—. Lo'o nu juani nti' mā cujuui mā jna'. ¿Ni cha' laca bi'?

²⁰ —Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li'—. ¿Tilaca nti' cujuui jinu'u lacua?

²¹ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Sca ti quiya' ngua'ni na' sca cha' tlyu tsa ta'a tsa nu tacati tsa ji'i mā, lo'o li' ndube tsa ti' mā. ²² Ntsu'u sca cña nu ndaquiya' tsa mā ji'i —nacui' yu—, sca cña laca nu nda jyo'o Moisés cha' lo'o mā sa'ni cha' cua'ni mā; ni si'i Moisés bi' ngua nu nda cha' bi'

lo'o mā, cha' cua sa'ni la lo'o bilya cala ycu' Moisés ndu'ni jyo'o cusu' ji'i mā cña bi'. Ndyi'u tsa ti' mā cha' si'yu mā lo quiji nu sube qui'yu sñi' mā cha' culacua ngu', masi tsa nu ndi'i cña' ngu' laca bi' —nacui' Jesús—. ²³ Nu lo'o ndu'u scua snu' tsa tya lo'o ngula sñi' mā, ndu'ni mā cña bi', masi ndi'i cña' ngu' cha' ta'a, cha' ndaquiya' mā lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o na. Bi' cha' juani, ¿ni cha' laca cha' ñasi' mā 'na? —nacui' Jesús—. Laca cha' ngua'ni na' cha' ngua tso'o sca ñati, masi sca tsa ndi'i cña' ngu' ngua bi'. ²⁴ Ná tso'o cua'ni cuayá' mā ji'i sca ñati lo'o ña'a ti mā ji'i —nacui' yu—. Ñi'ya nu tyu'u liñi cha' ji'i sca ngu', jua'a cua'ni cuayá' mā ji'i ngu' tso'o la.

Nchcui' Jesús mala ngutu'u yu lijya yu

²⁵ Lo'o ndyuna xi ngu' quichi Jerusalén cha' bi', li' nguxana nchcui' ngu' ji'i:

—Nu ñati jua, ¿ha si'i na ncliana ngu' ji'i yu cha' cujuui ngu' ji'i? —nacui' ngu'—.

²⁶ Lo'o juani ña'a mā ñi'ya nu ndu'ni yu jua, ndu yu nchcui' yu su ndi'i lcaa ñati. Ná nchca ji'i ngu' tsiya' ti cua'a ngu' ji'i yu cha' nga'aa chcu' yu —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha ngujui cha' ji'i nu laca loo ji'na lacua, cha' nu jua laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti? ²⁷ Pana jlo ti' na macala ngutu'u yu jua. Si'i jua'a caca lo'o nu Cristo nu ñati tlyu nu ntajaty na ji'i cha' caa. Lo'o caa nu bi', ná tucui caca cuayá' ti' mala tyu'u nu bi' caa.

²⁸ Bi' cha' cui' nchcui' Jesús ca su ndu yu nclyu'u ji'i ngu' ne' laa tonu bi':

—Chañi cha' nslo mā 'na, chañi cha' jlo ti' mā mala ngutu'u na' —nacui'—, pana si'i cuentya jna' lijya na' ca nde. Sca ti ycu' Ndyosi nda 'na lijyaa chalyuu, lo'o jua'a ná nslo mā ji'i nu bi' —nacui'—. ²⁹ Nslo na' ji'i ycu' Ni, cha' ca slo Ni ngutu'u na' lijyaa; ycu' Ni laca nu ngulo cña 'na cha' caa na' ca nde.

³⁰ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyalaa xi ngu' slo yu, ngua ti' ngu' cha' taya' ngu' ji'i yu. Pana ni sca ngu' ná ndaya' ngu' ji'i yu, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'i Ni cha' xñi ngu' ji'i yu. ³¹ Masi jua'a ngua'ni ngu' bi', tya ndi'i quiña'a ñati nu ngusñi cha' ji'i yu. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—La cui' ña'a cña tonu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi ndu'ni yu re, ñi'ya nu nscua lo quityi cha' cua'ni nu ñati tlyu nu cua cã ti; bi' laca yu re, nti' ya —nacu'i ngu'.

Ngua ti' ngu' fariseo su'ba ji'i Jesús ne' chcu'a

³² Cua ndyuna ngu' fariseo ña'a cha' nu nchcui' ngu' quichi' ji'i Jesús. Bi' cha' ngulo ngu' cña ji'i policía ne' laa cha' tsaa ngu' taya' ngu' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni sti jo'ó nu laca loo lo'o nu ngu' fariseo bi'. ³³ Li' nacui' Jesús ji'i ñati nu ndi'i ne' laa tonu bi':

—Tya tyi'i na' la xi lo'o ma' nde lo yuu chalyuu —nacui'—, lo'o li' tya'a na' slo ycu'i nu Xu'na na' nu nda 'na liyya ca nde —nacui'—. ³⁴ Li' tsaana ma' jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i ma' tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma' ca su tyi'i na' li'.

³⁵ —¿Macala tsaa yu jua, su ná taca quije yu ji'na? —nacui' nu ngu' judío bi' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha tsaa yu tyijyu' la ca su ndi'i xa' la ngu' judío tya'a na? ¿Ha tsaa yu cha' culu'u yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i xa' ñati nu ndi'i ca bi'? —nacui' ngu'—. ³⁶ ¿Ñi'ya nti' yu jua cha' nchcui' yu ndi'ya: “Tsaana ma' jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' ji'i ma' tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma' ca su tyi'i na' li'”? —nacui' ngu'.

Suu hitya nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu'

³⁷ Lo'o cua tye ti ta'a, tsã ycu'i ta'a li' tya ndu Jesús ne' laa tonu. Cui' nchcui' yu lo'o ñati ca bi':

—Lo'o nguityi ca ma' hitya, cã ma' ca slo na' cha' ta na' hitya co'o ma' —nacui' yu—.

³⁸ Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na' caca ji'i ngu' bi' ñi'ya laca si ntsu'u sca suu hitya ne' cresiya ji'i ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi', cha' cua'ni tso'o ngu' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi nguscua cha' jua'a caca ji'i ngu' bi'.

³⁹ Cua nti' Jesús chcu'i lo'o ngu' cha' cua ta ti Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i ycu'i Ni, bi' cha' nacui' yu jua'a. Bilya ta ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cã nde chalyuu, xqui'ya cha' bilya tyaa Jesús ca su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi Sti yu.

Ná stu'ba nchcui' ngu' ji'i Jesús

⁴⁰ Lo'o ndyuna ngu' quichi' cha' bi', ntsu'u ngu' nu nchcui' ji'i Jesús ndi'ya:

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu cua cã ti cha' chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o na.

⁴¹ Lo'o jua'a nchcui' xi xa' la ngu' cha' ji'i yu:

—Yu jua laca nu ñati tlyu nu nda ycu'i Ndyosi ji'i cha' cã —nacui' ngu'.

Li' ngxu'tyacu'i xa' la ngu' quichi' cha' lo'o tya'a ngu':

—Pana si'i nde Galilea tyu'u nu ñati tlyu bi', si'i jua'a caca. ⁴² Lo quityi cusu' bi' nscua cha' sca ñati tya'a ji'i jyo'o David caca nu ñati tlyu bi'; quichi' Belén cala yu bi', cha' quichi' tyi ngu' David laca bi'.

⁴³ Ná ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴⁴ Pana ná tucui ntejeya' ji'i yu, masi ntsu'u ngu' nu ngua ti' ngu' xñi ngu' ji'i.

Ná jlya ti' ngu' laca cña ji'i Jesús

⁴⁵ Chaca quiya' ndyaa nu policía ne' laa bi' slo sti jo'ó nu laca loo, slo ngu' fariseo. Li' nchcuane ngu' ji'i policía:

—¿Ni cha' laca ná lo'o yu bi' liyya ma' slo cua?

⁴⁶ Li' nacui' policía:

—Bilya cuna ya nchcui' sca ñati ñi'ya nu nchcui' yu jua.

⁴⁷ Nguxacu'i ngu' fariseo cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha lo'o ji'i cu'ma' ñilo'o yu jua lacua? —nacui' ngu'—. ⁴⁸ Ná ntsu'u ni sca ñati nu laca loo ji'na nu ngusñi cha' ji'i yu bi'.

Ni ngu' fariseo cua, ná jlya ti' ya cha' nu nchcui' yu —nacui' ngu'—. ⁴⁹ Ná tso'o ngu' quichi', xcui' cha' cuxi ntsu'u ji'i ngu', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o na.

⁵⁰ Li' ndyatú tsaca ngu' fariseo laja ngu' bi'; Nicodemo naa yu, la cui' nu cusu' nu cua ndyaa slo Jesús talya bi' laca yu.

⁵¹ —Lo'o cua'ni cuayá' na ji'i sca ñati —nacui' Nicodemo li'—, ná nscua chacuayá' ji'na cha' xcube' na ji'i ñati bi' si tya lyiji cuna na lcaa cha' nu ta yu, si bilya caca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni yu bi' —nacui'.

⁵² —¿Ha la cui' ngu' Galilea laca nu'u lacua? —nacui' tya'a fariseo ji'i Nicodemo li'—. Lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi nu nscua

sa'ni ña'a nu'u xi, cha' caca cuayá' la ti' nu'u cha' si'i nde Galilea tyu'u ñati nu culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'na.

Ngusta ngu' qui'ya ji'i sca nu cuna'a

⁵³ Li' ndyaa ngu' to' tyi ngu'.

8

¹ Li' ndu'u Jesús, ndyaa yu sca ti nde ca'ya Olivos cha' chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi.

² Pana tsa cua cuxee ti, xa' ndatu Jesús ne' laa tonu. Li' ndyu'u ti'i lcaa ñati ca slo yu. Ca bi' ndyaca'a yu ngulu'u yu cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Li' yaa ngu' fariseo bi' slo Jesús, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, yaa lo'o ngu' ji'i sca nu cuna'a nu ndacui qui'ya ji'i. Cua ngujui nu cuna'a bi' ji'i ngu' la cui' tyempo nu ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati. Li' nguxatu ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi' cla'be laja su ndi'i ngu'. ⁴ Nchcu' ngu' lo'o Jesús li':

—Mstru —nacui ngu' bi'—, cua ngujui nu cuna'a re ji'i ya la cui' tyempo lo'o ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati —nacui ngu' ji'i Jesús—. ⁵ Cuentya ji'na, cuentya ji'i cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o na, ntsu'u cha' cuju'i na quee ji'i cho' cua cha' cuju'i na ji'i. ¿Ñi'ya ñacui ta nu'u ji'i?

⁶ Na nchcu' cuayá' ti ngu' bi' lo'o Jesús, cha' cua nti' ngu' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús. Bi' cha' ñi'ya nu nga'a ti yu ndati'ichu' yu xi, nguscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu. ⁷ Lo'o jua'a nchcuane ngu' ji'i Jesús chaca quiya'. Li' ndaca'a liñi Jesús, nchcu' yu lo'o ngu' nu yaa lo'o ji'i nu cuna'a bi':

—Lo'o ntsu'u tsaca cu'ma nu ná ntsu'u qui'ya ji'i ma —nacui yu—, bi' caca nu cuju'i quee ji'i nu cuna'a cua clyo.

⁸ Li' xa' ndati'ichu' Jesús nscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu, nga'aa nchcu' yu li'.

⁹ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', nguxana ngu' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' li', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ycu' ngu'. Clyo la ndyaa nu ngu' cusu' la, li' ndyaa lcaa ngu' cuentya sca ti ngu'. Li' ndyanu Jesús chaca tya yu, lo'o ña'a ti ndu nu cuna'a bi' ntajaty ji'i yu ni jacua' chcu' yu lo'o.

¹⁰ Ndaca'a Jesús chaca quiya', li' nacui yu ji'i nu cuna'a bi':

—¿Macala ndyaa ngu' jua? —nacui—. ¿Ha tya ndu nu ngusta qui'ya jinu'u?

¹¹ —Ná tucui ndu nu ngusta qui'ya 'na, cusu' —nacui nu cuna'a bi'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús ji'i—. Jua'a na', ná ntsu'u qui'ya nu sta na' jinu'u. Tyaa clyu nu'u juani —nacui—, nga'aa cua'ni la nu'u cha' cuxi.

Xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati laca Jesús

¹² Chaca quiya' nda Jesús cha' lo'o ngu' ne' laa bi'.

—Na' laca nu nda xee cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati —nacui yu—. Tyanu xee lubii jna' ne' cresiya ji'i ñati nu xñi cha' jna', lo'o jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; nga'aa ntsu'u cha' tya'a yu'u ngu' bi', ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u xee jna' ne' cresiya ji'i tsiya' ti.

¹³ Li' nacui ngu' fariseo ji'i Jesús:

—Sca ti nu'u nda cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca. Ná tucua ngu' cha' jinu'u si chcu' nu'u jua'a.

¹⁴ Nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tucua ngu' cha' nu ta na' lo'o ngu' tu'ni. Masi sca ti na' nda cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca na' —nacui yu—. Cua jlo ti' na' macala ngutu'u na', lo'o cua jlo ti' na' ma nde tsa'a; pana nu cu'ma ni, ná jlo ti' ma tsiya' ti mala ngutu'u na', ná jlo ti' ma ma nde tsa'a —nacui Jesús ji'i ngu'—.

¹⁵ Cua laca ngusta ma yabe' chu' na'. Lo'o ndyu'ni ma jua'a, ndyu'ni ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. Si'i na lija na' chalyuu cha' sta na' yabe' chu' ñati —nacui—, ¹⁶ pana taca cua'ni cuayá' na' ji'i ñati. Lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' ni, liñi cha' nu ta na' li', cha' si'i ycu' ti na' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' li'; lo'o na' lo'o ycu' Ndyosi nu nda jna' lijyaa re, stu'ba ti cua'ni cuayá' ya ji'i ngu' li' —nacui Jesús—. ¹⁷ Ndaquiya' tsa na ji'i cha' cusu' nu nscua lo quityi cua sa'ni la; ndacua nscua sca cha' nu nchcu' cha' tyu'u lubii ñati ji'i scaa cha' nu ntsu'u ji'i, nu lo'o stu'ba ti chcu' tucua tya'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁸ Tsaca ngu' bi' laca na' —nacui Jesús—, cha' nchcu' na' cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca na'; nu chaca ngu' bi' laca Sti na' nu nda jna' lijyaa re.

¹⁹ —¿Macala ntsu'u Sti nu'u lacua? —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

—Ná nslo mā jna' tsiya' ti, lo'o la cui' ti ná nslo mā ji'i Sti na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Si cua ndyuloo mā jna', la cui' jua'a cua ndyuloo mā ji'i Sti na' li'.

²⁰ Nacui Jesús jua'a lo'o ngulu'u yu ji'i ngu' ne' laa tonu, ntucua yu cacua ti su ndu cña' su cujui'i ngu' cñi nu caca msta ji'i ngu' ne' laa. Lo'o ná tucui ngua'ni cha' tejeya' ji'i Jesús, cha' tsaa lo'o ji'i yu ni'i chcuā, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'i yu cha' xcube' ngu' xña'a ji'i yu.

“Ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tyi'i na'”

²¹ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Tsa'a na' —nacui yu—, li' tsaana mā jna' ca su ndya'a na', pana ná quije na' ji'i mā tsiya' ti —nacui—. Tya lyiji quije na' ji'i mā lo'o cajaa ycu'i mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i mā, pana ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tyi'i na' li'.

²² —¿Ha cujuui yu ji'i ycu'i ca yu? —nacui ngu' judío ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha jua'a ntsu'u tyiquee yu lo'o nacui yu: “Ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tyi'i na' li'”?

²³ Bi' cha' tya nda la Jesús xi cha' lo'o ngu' bi':

—Nde chalyuu su ndi'i cu'ma cuxi tsa ndu'ni ñati; pana na' ni, chaca chalyuu ca slo ycu'i Ndyosi ngutu'u na' —nacui yu—. Cua ngui'i mā ji'i nu cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; pana na' ni, ntsu'u tyiquee na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' ca su ntucua ycu'i Ni —nacui Jesús—. ²⁴ Bi' cha' ni na' ji'i mā cha' cajaa ycu'i mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i mā; chañi cha' bi': cajaa mā ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i mā, si ná jlya ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i mā cha' laca na'.

²⁵ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui ngu' ji'i Jesús li'.

—Tya tsubi' ni na' ji'i mā tilaca laca na' —nacui Jesús li'—. ²⁶ Tya quiña'a la cha' taca chcu'i na' lo'o mā nquicha' cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā; pana liñi tsa cha' nu nda ycu'i Ndyosi nu nda 'na lijyaa, lo'o jua'a cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o na', bi' ti cha' laca nu nda na' lo'o ñati chalyuu.

²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu.

²⁸ Bi' cha' tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Tiya' la lo'o sicua mā jna' lo crusi, li' caca cuayá' ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i mā, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacui Jesús—. Ná sca cña ndu'ni na' chacuayá' ji'i ycu'i ca na'; ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca nu ngulu'u 'na lcaa ca cha' nu nchcui' na' —nacui—. ²⁹ Lcaa tsa ndi'i Ni lo'o na', ycu'i Ni laca nu nda jna' lijyaa re. Ná nguxtyanu Sti na' jna', cha' xcui' cña nu ndiya ti' Ni, bi' laca cña nu ndu'ni na'.

³⁰ Lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a, tyuu tya'a ngu' ngusñi hique ti ngu' cha' nu nchcui' yu.

“Nga'aa tatsaa ngu' ji'i mā cha' cua'ni mā cña cuxi”

³¹ Lo'o li' nda Jesús cha' lo'o ngu' judío nu jlya ti' ji'i yu.

—Lo'o tyanu cha' nu nclyu'u na' ji'i mā ne' cresiya ji'i mā, cha' ji'i ycu'i Ndyosi bi', li' chañi cha' laca mā ñati nu ndyaca tsa'a jna' —nacui Jesús ji'i ngu'—. ³² Li' taca ca cuayá' ti' mā lcaa cha' liñi; ná tucui caca tatsaa ji'i mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndi'i mā, xqui'ya cha' jlo ti' mā cha' liñi bi'.

³³ —Ñati ji'i jyo'o Abraham laca ya —nacui ngu' judío bi'—, ni sca ñati bilya tatsaa ji'i ya cha' cua'ni ya cña cuxi. ¿Ñi'ya nti' ta nu'u lo'o nacui nu'u cha': “Nga'aa tatsaa ngu' ji'i mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndi'i mā”? —nacui ngu' judío bi' ji'i Jesús.

³⁴ —Liñi tsa cha' ta na' lo'o mā juani —nacui Jesús li'—, cha' cua laca ntsu'u xu'na ñati chalyuu, lcaa ca ñati nu ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. ³⁵ Lo'o sca ñati nu ntsu'u xu'na ni, cua laca ti hora ndyiji cha' tso'o ji'i ca su ndi'i yu to' tyi xu'na yu, cha' si'i ñi'ya laca sñi' laca msu nu ndi'i slo xu'na yu. Pana sñi' nu xu'na bi', lcaa tyempo ndi'i sñi' lo'o sti, ndyiji tsa cha' tso'o ji'i —nacui Jesús—. ³⁶ Na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi ni, lo'o cua'ni lyaá na' ji'i mā, chañi cha' nga'aa caca tatsaa ngu' ji'i mā cha' cua'ni ma cña cuxi chaca quiya' ca su ndi'i mā —nacui—. ³⁷ Cua jlo ti' na' cha' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham laca cu'ma, pana cua nti' mā cujuui mā jna' cha' ná ntucua mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacui Jesús—. ³⁸ Nclyu'u na' ji'i mā cua ña'a ca cha' nu cua na'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca

cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Lo'o cu'ma ni, ndu'ni mā lcaa ña'a cña nu ngua tsa'a mā ji'i sti mā, bi' cña ndu'ni mā.

³⁹ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Jyo'o Abraham bi' ngua jyo'o cusu' ji'i ya, nu nguti'i cua sa'ni la —nacui ngu'.

—Si chañi cha' laca mā tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham bi', li' cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni ycu' Abraham bi' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁴⁰ Pana juani nti' tsa mā cujuui mā jna', masi xcui' cha' liñi nclu'u na' ji'i mā, la cui' cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na.

⁴¹ Ná ngua'ni jyo'o Abraham jua'a —nacui Jesús—. Chaca nu laca sti cu'ma, lo'o jua'a cña nu nclyo nu bi', bi' laca cña nu ndiya la ti' mā cha' ndu'ni mā.

—Si'i sñi' nu xña'a laca ya —nacui ngu'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca Sti ya —ndu'ni ngu' judío lo'o Jesús li'.

⁴² —¿Ha ycu' Ndyosi laca Sti cu'ma lacua? ¿Ni cha' laca ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna' lacua? —nacui Jesús—. Nde slo ycu' Ndyosi ngutu'u na'; xqui'ya Ni, bi' cha' ndi'i na' nde chalyuu —nacui Jesús—. Si'i cuentya ji'i ycu' ca ti na' lijya na' chalyuu, ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' caa na'. ⁴³ ¿Ni cha' laca ná ndaca'a jyaca mā ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Ná nchca ji'i mā tsiya' ti caca cuayá' ti' mā cha' nu nda na' lo'o mā —nacui yu ji'i ngu' judío bi'—.

⁴⁴ Ycu' nu xña'a laca sti cu'ma, lo'o jua'a nti' mā cua'ni mā la cui' cña nu ngulo nu bi' ji'i mā. Tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' nguxana ndyu'ni ñu'u nu bi' ji'i cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Ná ngutu'u nu bi' ca su ntsu'u suu cha' liñi, ná ntsu'u cha' liñi ji'i nu bi' tsiya' ti —nacui—. Lo'o ñilo'o nu bi' ji'i ñati, xquicha' ycu' ca laca cha' cuiñi nu nda nu bi' lo'o ngu'. Sca nu cuiñi laca nu xña'a, bi' laca sti lcaa nu cuiñi. ⁴⁵ Nda na' cha' liñi lo'o mā, bi' cha' ná jlya ti' mā jna' tsiya' ti, cha' si'i cha' cuiñi nda na' lo'o mā. ⁴⁶ Ná caca ñacui mā cha' ntsu'u xqui'ya na'; pana lo'o ta na' sca cha' liñi lo'o mā, ¿ni cha' laca ná jlya ti' mā 'na li'? ⁴⁷ Lcaa ñati nu nacui cha' ycu' Ndyosi laca Sti ngu', tyaja'a ngu' bi' cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' judío bi'—. Pana si'i sñi' ycu' Ndyosi laca cu'ma, bi'

cha' ná nti' mā cuna mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā tsiya' ti.

Cua laca lu'ú Jesús lo'o nguti'i jyo'o Abraham tya sa'ni la

⁴⁸ Li' nguxtyacui ngu' judío cha' lo'o Jesús:

—Liñi cha' nu nchcui' ya jinu'u juani, cha' ngu' Samaria laca nu'u. Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui ngu' li'.

⁴⁹ —Ná ntsu'u cui'i cuxi jna' tsiya' ti —nacui Jesús—. Ch'i tsa ndu'ni na' loo ycu' Ndyosi Sti na'; lo'o cu'ma ni, ná ndu'ni ch'i mā loo na'. ⁵⁰ Pana si'i cha' nti' na' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' na', cha' ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na'. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu cua'ni cuayá' ji'i lcaa ñati. ⁵¹ Lo'o chañi tsa cha' nu ta na' lo'o cu'ma ndi'ya: Lo'o taquiya' ngu' ji'i cha' nu nclyu'u na' ji'i ngu', ná tye chalyuu tso'o nu ta na' ji'i ngu' bi', masi cajaa ngu'.

⁵² Li' xa' nchcui' ngu' judío bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Juani jlo ti' ya cha' ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui ngu'—. Sa'ni ngujuui jyo'o Abraham, sa'ni ngujuui nu xa' la jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¿Ñi'ya nti' nu'u lo'o nacui ca ti nu'u: “Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nclyu'u na' ji'i”? —nacui ngu'—. ⁵³ ¿Ha nti' nu'u cha' xti la cha' jlo ti' jyo'o cusu' Abraham ji'i ya, quiña'a la cha' jlo ti' ycu' nu'u lacua? ¿Ha jua'a nti' nu'u? Lo'o jyo'o Abraham, lo'o nu xa' la jyo'o cusu' bi', cua ngujuui lcaa ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu'u, nti' nu'u?

⁵⁴ Lo'o li' nacui Jesús:

—Ná tso'o na' tsiya' ti si cua'ni na' cha' caca tlyu ycu' ca ti na', pana ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na' —nacui—. Ndu'ni mā cha' Sti mā laca ycu' Ndyosi; ⁵⁵ masi ná ndyuloo mā ji'i Ni, pana jua'a ndu'ni mā. Nslo na' ji'i Ni tu'ni. Ná taca ñacui na' cha' ná nslo na' ji'i Ni; cuiñi na' si jua'a ñacui na', ñi'ya laca cu'ma, cha' cuiñi tsa mā. Chañi cha' nslo na' ji'i Ni, jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o na' —nacui Jesús ji'i ngu' judío bi'—. ⁵⁶ Nu Abraham jyo'o cusu' ji'i mā ni, lye tsa ngua ti' yu ña'a yu jna' lo'o cala na' chalyuu.

Lo'o li' ndi'ya ngua, cha' cua na'a nu cusu' jna', tso'o tsa ndyu'u tyiquee yu li'.

⁵⁷ Li' lye nchcui' ngu' judío lo'o Jesús:

—Bilya caca tu'ba tyi yija nu'u —nacui' ngu' ji'i—. ¿Ñi'ya ngua cha' cua na'a nu'u ji'i jyo'o Abraham lacua?

⁵⁸ —Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani —nacui' Jesús—, cha' cua laca lu'u na' lo'o ngula jyo'o Abraham bi'.

⁵⁹ Li' ngusñi ngu' quee cha' cu ngu' ji'i Jesús cujuu' ngu' ji'i li', pana ndyu'u cuatsi' yu ji'i ngu'. Ngutu'u yu ne' laa bi', nteje tacui yu cla'be su ndi'i ñati ndyaa yu li'.

9

Nu qui'yu nu ca ña'a cuityi' lo'o ngula

¹ To' tyucui' su ndyaa Jesús, na'a yu ji'i sca ngu' cuityi', ca ña'a cuityi' lo'o ngula nu quicha bi'. ² Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji'i Jesús:

—Mstru —nacui' ngu'—, ¿tilaca ntsu'u qui'ya ji'i cha' cuityi' cloo yu cua lo'o ngula yu? ¿Ha ycui' yu? ¿Ha ngu' cusu' ji'i yu ndacui qui'ya ji'i?

³ —Si'i xqui'ya yu cua, si'i xqui'ya ngu' cusu' ji'i yu —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Na cuityi' yu lo'o ngula yu cha' taca ña'a ngu' ñi'ya laca cña tonu nu cua'ni ycui' Ndyosi lo'o cua'ni Ni cha' tyaca tso'o yu. ⁴ Lo'o tya xee nga'a cha' cua'ni na cña —nacui' Jesús—, lo'o cua ndyaa cuichaa nga'aa caca cua'ni ni sca na cña li'. Lo'o jua'a laca lo'o na' —nacui'—, nga'a cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu ngulo ycui' Ndyosi jna' lo'o nda Ni jna' lijya na' ca nde —nacui' Jesús—. ⁵ Lo'o tya tyi'i na' chalyuu, tya ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati.

⁶ Ndye nchcui' Jesús, li' ngusalú yu xi hitya sañi' lo yuu, cha' nguxa' xi lo'o yuu cha' caca nana'. Nda'a yu nana' bi' chu' scua' cloo nu quicha bi'. ⁷ Li' nacui' Jesús ji'i: —Yaa nu'u, caata chcu nde tojo'o Siloé —tojo'o bi' naa Siloé cha'cña ji'i ngu', ñi'ya nti' si ñacui' na cha'cña ji'na: tojo'o “su nacui' ji'i ngu' cha' tsaa ngu”.

Bi' cha' ndyaa nu quicha bi' ndyaata tojo'o bi' li'. Lo'o ñaa li', cua ndyaca tso'o cloo. ⁸ Lo'o li' nu ngu' nu ndi'i cacua ti su ndi'i nu ngua quicha bi', nu cua na'a su ngüijña msta tsubi' la, li' nchcui' ngu' bi' ji'i:

—Nu qui'yu re, ¿ha la cui' yu re laca nu ngua'a calle ngüijña yu msta ji'i ngu'?

⁹ —La cui' yu bi'— nacui' tsaca ngu'.

—Si'i yu bi', masi sca ti cuayá' ña'a loo yu bi'— nacui' chaca ngu'.

Lo'o li' nguxacui' ycui' nu qui'yu bi' cha' ji'i ngu' bi':

—La cui' yu bi' laca na'.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' ji'i yu:

—¿Ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

¹¹ —Nu ñati nu naa Jesús, bi' laca nu nguxa' xi nana' cha' nguta'a chu' scua' cloo na' —nacui' nu qui'yu bi'—. Lo'o li' ngulo yu bi' cña 'na cha' tsa'a na' caata nde tojo'o Siloé, bi' cha' ndya'a ndyaata ca bi'; hora ti ngua tso'o cloo na', tyaca' tso'o ña'a na' juani.

¹² —¿Ma nde ndyaa yu bi'? —nacui' ngu' ji'i li'.

—Ná jlo ti' na' —nacui'.

Nchcui' ngu' fariseo lo'o nu ngua cuityi'

¹³ Ndyaa lo'o ngu' ji'i nu qui'yu nu ngua cuityi' bi' slo ngu' fariseo ne' laa. ¹⁴ Tsa nu ndi'i cña' ngu' ngua bi', tsa tacati ngua nu lo'o nguxa' Jesús nana' bi', ngua'ni yu jo'o ji'i cloo nu cuityi' bi'. ¹⁵ Lo'o li' nguxana ngu' fariseo, nchcuane ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi':

—¿Ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo nu'u?

—Nguta'a yu nana' chu' scua' cloo na' —nacui' nu qui'yu bi'—, li' ndyaa na' ndyaata chcu, tyaca' tso'o ña'a na' juani —nacui'.

¹⁶ Li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu nacui':

—Si'i slo ycui' Ndyosi yaa nu Jesús bi', bi' cha' ná ndaquiya' yu tsa ta'a ji'i ngu'.

Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' ñati nu nchcui' ji'i yu ndi'ya:

—¿Ñi'ya caca ji'i yu bi' cua'ni yu cña tonu cuentya ji'i ycui' Ndyosi si jua'a ntsu'u tsa qui'ya ji'i yu?

Ná stu'ba cha' nu nchcui' ngu' bi' ji'i Jesús. ¹⁷ Li' xa' nchcuane ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi':

—Nu'u ni, ¿ñi'ya chcui' ta nu'u cha' ji'i yu bi' juani, cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i cloo nu'u?

Li' nguxacui' nu qui'yu bi' cha' ji'i ngu':

—Sca nu cusu' nu nda cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, jua'a laca yu bi' —nacui.

¹⁸ Ná jlya ti' nu ngu' judío bi', cha' ca ña'a cuityi' nu qui'yu bi' lo'o ngula, lo'o nu juani tyaca' tso'o xee ña'a. Su ndye cha', li' ngusi'ya ngu' ji'i ngu' cusu' ji'i. ¹⁹ Li' nchcuane ngu' ji'i ngu' cusu' bi':

—¿Ha sñi' cu'ma laca yu re? —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ngua li'? ¿Ha ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu? ¿Ñi'ya ngua cha' ña'a yu juani?

²⁰ Li' nguxacui sti xtya'a cha' ji'i ngu' fariseo bi':

—Jlo ti' ya cha' sñi' ya laca yu, jlo ti' ya cha' ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu —nacui ngu'—, ²¹ pana ná nda ya cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' ngujui xee nu ntsu'u cloo yu juani. Ná jlo ti' ya tilaca laca nu ngua'ni jo'o ji'i yu. Xcuane ma ji'i ycu' yu; cua tlyu yu bi', ycu' yu taca ta liñi yu cha' lo'o ma.

²² Jua'a nacui sti xtya'a nu qui'yu bi' ji'i ngu', cha' ntsii tsa ngu' ji'i ngu' judío bi'; na cua ngua'ni stu'ba ngu' laca cña cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' culo'o ngu' ji'i ñati ne' laa, cua ña'a ca ñati nu ñacui cha' Jesús laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda ycu' Ndyosi ji'i lijya chalyuu. Nga'aa ta ngu' judío bi' chacuayá' tsaa ngu' ne' laa li'. ²³ Bi' cha' nacui sti xtya'a nu ngua cuityi' bi': “Xcuane ma ji'i ycu' yu, cua tlyu yu bi’”.

²⁴ Tya ngusi'ya ngu' ji'i nu ngua cuityi' bi' chaca quiya', lo'o li' lye nchcui' ngu' lo'o:

—Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi, ta nu'u cha' liñi lo'o ya juani —nacui ngu' ji'i—. Cua jlo ti' ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i nu Jesús bi'.

²⁵ —Ná nda na' cuentya si ntsu'u qui'ya ji'i yu —nacui nu ngua cuityi' bi'—. Jlo ti' na' cha' cuityi' na' clyo, lo'o juani cua ntsu'u xee cloo na'. Tsa bi' ti cha' jlo ti' na'.

²⁶ —¿Ñi'ya ngua'ni yu bi' lo'o nu'u lacua? —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

²⁷ —Cua ndacha' na' ji'i ma tsaca quiya' tsa, lo'o ná ngua'a jyaca ma ji'i cha' bi' —nacui nu qui'yu bi'—. ¿Ni cha' laca xa' nti' ma cuna ma cha' bi' chaca quiya'? ¿Ha lo'o cu'ma nti' ma caca tsa'a ma cha' ji'i yu?

²⁸ Li' nchcui' nu ngu' judío bi' cha' ti' lo'o: —Nu'u laca sca nu ndyaca tsa'a ji'i yu bi' —nacui ngu'—, cuare laca ya ñati nu

ndyaca tsa'a ji'i jyo'o cusu' Moisés. ²⁹ Jlya ti' ya cha' nda ycu' Ndyosi cha' lo'o nu Moisés bi', pana ná jlo ti' ya tsiya' ti ma nde ngutu'u nu Jesús bi' lijya.

³⁰ Li' nguxtyacui nu qui'yu bi' cha' lo'o ngu' fariseo bi':

—Tlyu tsa cha' nda ma lo'o na' juani —nacui—. Nde cua ti ndu sca nu qui'yu nu ngua'ni ca ti jo'o cloo na', lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ma nde ngutu'u yu lijya yu —nacui—. ³¹ Jlo ti' lcaa tya'a na cha' ná ndaquiya' ycu' Ndyosi ji'i cha' nu nchcui' ñati cuxi lo'o Ni; ndaquiya' Ni ji'i ngu' lo'o nchcui' ñati nu ndu'ni tacati, ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'i —nacui—. ³² Tya lo'o nguxana chalyuu, bilya cua'ni ngu' cha' tyu'u xee cloo ñati chaca quiya' nu lo'o ca ña'a cuityi' ngu' lo'o ngula ngu'. ³³ Ná caca ji'i yu bi' cua'ni yu cña bi' si si'i ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u yu.

³⁴ —Ngu' cuxi laca nu'u, pana nti' nu'u culu'u xi cha' jo'o ji'i ya —nacui ngu' judío li'—. Cuxi nu'u lo'o ngula nu'u, jua'a cuxi ti nguluu nu'u —nacui ngu'.

Lo'o li' ngulo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi', nga'aa nda ngu' chacuayá' tsaa ne' laa tsiya' ti.

Na cuityi' ngu' cha' ná jlya ti' ngu'

³⁵ Li' ngujui cha' ji'i Jesús, ndyuna yu cha' ngulo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi' ne' laa. Lo'o ngujyacua Jesús ji'i, nchcuane yu ji'i li':

—¿Ha jlya ca ti' nu'u ji'i ycu' nu cua lijya chalyuu cha' caca ñati? —nacui Jesús ji'i.

³⁶ —¿Tilaca laca yu bi', cusu'? —nacui nu qui'yu bi'—. Nti' tsa na' xñi na' cha' ji'i.

³⁷ —Cua na'a nu'u ji'i yu bi' —nacui Jesús—. Na' laca bi', na' nu nchcui' lo'o nu'u juani ti.

³⁸ Hora ti ndyatu sti' nu qui'yu bi' slo Jesús.

—Jlya ti' na' jinu'u, Xu'na —nacui.

³⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Cua lijya na' chalyuu cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati, tilaca laca nu xñi cha' jna', tilaca laca nu ná tyaja'a xñi cha' jna' —nacui Jesús—. Ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu' nu xñi cha' jna', masi ñi'ya nti' cuityi' ti ngu' ndi'i ngu' chalyuu; tacu' na' xee ji'i ngu' nu ná tyaja'a xñi cha' jna'

tsiya' ti, masi ndu'ni ngu' cha' tso'o tsa ycuí' ngu'.

⁴⁰ Ndu xi ngu' fariseo slo Jesús lo'o nchcui' yu jua'a.

—¿Ha cuityi' cua lacua? —nacui' ngu' ji'i yu.

⁴¹ —Ná ntsu'u qui'ya ji'i mā, si jlo ti' mā cha' cuityi' ti mā —nacui' Jesús—. Cha' nchcui' mā cha' taca ña'a mā, bi' cha' ña'a ti ntsu'u qui'ya ji'i mā.

10

Cuii ji'i lo'o su ndyi'i xlya' talya

¹ 'Ta na' sca cha' liñi lo'o mā juani —nacui' Jesús ji'i ngu' judío li—. Tachaa tsa ndya' lo'o su ndyi'i xlya' talya. Lo'o ndya'a ngu' ne' lo'o bi', sca ti to' lo'o nga'a cha' tyatí ngu'. Nu cuaana laca nu ndyacuí que lo'o, ndyatí chaca se'i li' —nacui' Jesús—.

² Nde to' lo'o ndyatí nu laca xu'na xlya' bi'.

³ Nslo nu ntsu'u cua to' lo'o ji'i xu'na xlya', bi' cha' nda chacuayá' ndyatí yu bi' ne' lo'o —nacui' Jesús—. Nslo xlya' xtyi'i xu'na ni'; lo'o nxi'ya yu ji'i xlya' ji'i ycuí' ca, lijya ni' slo yu, ndya'a lo'o yu ji'i xlya' bi' li'. ⁴ Lo'o cua ngutu'u lcaa xlya' nde liya', li' nde loo la ntyucua nu laca xu'na ni', nde chu' la lca'a xlya' ji'i yu, cha' nduna ni' lo'o nxi'ya xu'na ni' ji'i ni'. ⁵ Ná ndyu'u lca'a ni' ji'i xa' ñati; lo'o nduna ni' cha' nu nchcui' xa' ñati lo'o ni', xna ni' li', cha' ná nslo ni' xtyi'i xa' ñati.

⁶ Bi' ngua sca cha' nu nchcui' ne' ti Jesús lo'o ngu', pana ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' li'.

Ña'asii tso'o Jesús ji'i xlya' ji'i yu

⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā —nacui' Jesús—. Ycuí' ti na' laca to' lo'o bi', cha' nchca'a na' to' lo'o su ndyatí ni'. ⁸ Ná ndaquiya' xlya' bi' ji'i ñati nu yaa yala la, cha' xcui' nu cuaana laca ngu' bi'; tsa cu' ti ntyucuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu' —nacui'—. ⁹ Nu nga'a to' lo'o, tso'o tsa ña'asii ji'i xlya' ji'i; lo'o jua'a na', tso'o tsa ña'asii na' ji'i ñati 'na —nacui' Jesús—. Taca tyeje tacui ngu' cha' tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', cha' ná caca cuxi ji'i ngu' bi' li'.

Tso'o ti tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', tso'o ti tyu'u ngu' chaca quiya', ñi'ya nu ndu'ni xlya'. Caja ñi'ya tyiji yu'u ji'i ngu' bi' li', ñi'ya laca lo'o ndyiji na ndacu xlya'.

¹⁰ 'Tsa cu' ti cña cuaana ndu'ni nu ngu' cuaana bi' —nacui' Jesús—. Ndyaa ngu' bi' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i ñati, cha' chcuna' cresiya ji'i ñati bi'; na cua lijya na' cha' ta na' chalyuu tso'o ji'i ñati, su caca tyi'i ngu' tyucui tyiquee ngu' li' —nacui'—. ¹¹ Tso'o tsa ña'asii na' ji'i xlya' 'na. Ycuí' ca na' tyaja'a Na' cajaa cha' ná cajaa xlya' jna', cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' —nacui'—. ¹² Sca msu ti ni, ná ña'asii tso'o ji'i xlya', xna yu lo'o ña'a yu cha' lijya bo'o. Si'i ycuí' yu nu laca loo ji'i xlya', si'i ycuí' yu nu ca ji'i ni', nti' yu. Bi' cha' caca lya' ti' bo'o ji'i taju xlya' bi', li' tyijyu' cañi xlya' xna ni' —nacui' Jesús—. ¹³ Nxna msu tyijyu' cha' ne' xña ti ji'i ngu' ndya'a yu, si'i na ji'i yu laca xlya' bi'.

¹⁴ 'Tso'o tsa ña'asii na' ji'i xlya' 'na. Nslo na' ji'i ñati jna', lo'o jua'a cua ngui'i ñati bi' jna'. ¹⁵ Ñi'ya nslo Sti na' jna', jua'a nslo na' ji'i Sti na'; ñi'ya ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o ñati jna'. Ycuí' ca na' tyaja'a na' cajaa cha' ná tye cresiya ji'i ñati 'na —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ¹⁶ Tya ntsu'u la xa' ñati 'na nu ndi'i xa' quichi, nu ná stu'ba nga'a lo'o taju ñati re; nga'a cha' tsa'a na' tsaqui'ya na' ji'i ngu' bi', cha' lo'o ngu' bi' tyaa ngu' ca ne' lo'o re. Lo'o li' cuna ngu' cha' nu chcuí' na' lo'o ngu'; caca ngu' sca ti taju ñati 'na, lo'o jua'a caca na' nu sca ti Xu'na ngu' —nacui' Jesús—.

¹⁷ 'Tye chalyuu 'na, cajaa na' cha' tyu'u na' chaca quiya' ca tiya' la, bi' cha' ntsu'u tsa tyiquee Sti na' ña'a 'na. ¹⁸ Ná tucui xlyaa cresiya 'na, ycuí' ca ti na' ntaja'a na' cajaa —nacui' Jesús—. Taca cua'ni na' jua'a, cha' cua nda ycuí' Ndyosi Sti na' chacuayá' cajaa na', lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' tyu'u na' chaca quiya'.

¹⁹ Tya chaca quiya' ná stu'ba cha' ji'i ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a.

²⁰ Ntsu'u tsa ngu' nu nacui' ndi'ya:

—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' yu cua. Na tonto yu. Ná ntsu'u cha' cuna na cha' nu nchcui' yu cua.

²¹ Li' nacui' xa' la ñati:

—Ná taca chcuí' ngu' ñi'ya nu nchcuí' yu cua juani si ntsu'u cui'í xña'a jì'í ngu'. ¿Ha caca jì'í nu xña'a cua'ni cha' tyaca tso'o cloo nu cuityí'? Ná taca jì'í.

Nxuu tya'a ngu' judío lo'o Jesús

²² Tyempo tlya' ngua li', nu lo'o sube tsa tsa. Nde quichi Jerusalén ndyu'ni tlyu ngu' jì'í ta'a su ngulacua jì'í laa tonu ca bi'. ²³ Ndyaa Jesús to' laa ca su nchcuí' ngu' jì'í: “Corredor jì'í Salomón”. ²⁴ Li' ndyu'u ti'í tyuu tya'a ngu' judío slo Jesús, nchcuane ngu' jì'í yu:

—¿Ni jacua' chcuí' liñi nu'u lo'o cua, cha' caca cuayá' ti' ya si nu'u laca nu ñati tlyu nu ta ycuí' Ndyosi jì'í caa? —nacuí' ngu' jì'í Jesús—. Ná talo ya si ná cacha' nu'u lcaa cha' jì'í cua. Tso'o si chcuí' liñi nu'u juani.

²⁵ —Jua'a ni na' tsaca quiya' jì'í ma —nacuí' Jesús jì'í ngu' bi' li'—, lo'o ná jlya ti' ma cha' nu nchcuí' na' lo'o ma tsiya' ti —nacuí'—. Lo'o ña'a ma cha' ndu'ni na' cña tonu bi' chacuayá' jì'í Sti na', ndyiji cha' liñi jì'í ma li'; ²⁶ pana ná jlya ti' ma jì'í cña bi', cha' si'í taju ñati 'na laca ma. Nacuí' na' jua'a jì'í ma tsubi' —nacuí' Jesús jì'í ngu'—. ²⁷ Ñi'ya ndu'ni xlya', jua'a nduna ñati 'na jna' lo'o nchcuí' na' lo'o ngu'. Cua nslo na' jì'í ngu', cua ndya'a ngu' lo'o na'. ²⁸ Ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jì'í ngu' bi', ná chcu'na' cresiya jì'í ngu' li'. Ná tucui caca jì'í xlyaá jì'í ñati bi' 'na, cha' tso'o tsa ña'asii na' jì'í ñati bi' —nacuí' Jesús—. ²⁹ Na cua nda Sti na' ñati bi' jna', lo'o jua'a nga'aa ntsu'u chaca nu stu'ba tlyu lo'o ycuí' Ni; bi' cha' ná tucui caca jì'í xlyaá jì'í ngu' bi', nu lo'o ña'asii Sti na' jì'í ngu'. ³⁰ Lo'o jua'a stu'ba ntsu'u cha' jì'í ycuí' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacuí' Jesús.

³¹ Chaca quiya' ngusñi nu ngu' judío bi' quee cha' cu ngu' jì'í Jesús, cujuui ngu' jì'í. ³² Li' nchcuí' yu lo'o ngu' bi':

—Cua quiña'a tsa cña tso'o ngua'ni na' chacuayá' jì'í Sti na' slo cu'ma, lo'o jua'a cua na'a ma cña nu ngua'ni na'. ¿Ha xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni na', bi' cha' nti' ma cuta ma quee 'na?

³³ Li' ngxutyacui nu ngu' judío bi' cha' lo'o Jesús:

—Ná cujuui ya jinu'u lo'o quee xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni nu'u —nacuí'

ngu'—, xqui'ya cha' cuxi nu nchcuí' nu'u jì'í ycuí' Ndyosi, bi' cha' cu ya quee jinu'u. Sñi' ñati chalyuu ti laca nu'u, pana ndu'ni nu'u cha' laca nu'u ycuí' Ndyosi.

³⁴ Li' nacuí' Jesús jì'í ngu':

—Lo quityi nscua cha' cusu' nu jlya tsa ti' ma, ntsu'u sca cha' nu nchcuí' ndi'ya: “Ndyosi laca lcaa cu'ma cuentya jna’” —nacuí' Jesús—. ³⁵ Jlo ti' na cha' ná caca jì'na tacu' na ni sca cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na. Sca cha' nu nchcuí' quityi bi' ni, nacuí' cha' ñi'ya laca ycuí' Ndyosi, jua'a laca ñati nu ndaquiya' cha' nu nda Ni lo'o. ³⁶ ¿Ni cha' laca ngusta cu'ma qui'ya jna' slo ycuí' Ndyosi lo'o nacuí' ma cha' nchcuí' na' cha' cuxi jì'í ycuí' Ni? —nacuí' Jesús—. Cua ngusubi Sti na' jna', nda Ni 'na lijyaa nde chalyuu. ¿Ni cha' laca ná tso'o nti' ma cha' nacuí' na' cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca na'? ³⁷ Ná ntsu'u cha' jlya ti' ma jna' —nacuí' Jesús li'—, si ná ndu'ni na' cua ña'a ca cña nu ndu'ni Sti na' —nacuí'—. ³⁸ Pana nu lo'o ndu'ni na' cña jì'í ycuí' Ndyosi, li' caca jlya ti' ma jna' xqui'ya cña nu ndu'ni na' bi', masi ná jlya ti' ma cha' nu nchcuí' na'. Lo'o li' caca cuayá' ti' ma, caca jlo ti' ma, cha' stu'ba ntsu'u cha' jì'í Sti na' lo'o na', stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na'.

³⁹ Chaca quiya' ngua'ni cuayá' ngu' si caca taya' ngu' jì'í Jesús. Li' nga'aa ndyanu yu, laja ti ngu' ngutu'u yu ngulaá yu jì'í ngu'.

⁴⁰ Li' ndyaa Jesús chaca quiya', ndyaa chaca tsu' sta'a Jordán ca su ngutu Juan ntyucuatya jì'í ngu' tya clyo. Nde bi' nguti' yu, lo'o jua'a ndya'a tsa ngu' slo. ⁴¹ Li' nacuí' ngu' jì'í tya'a ngu':

—Ná ngua'ni Juan ni sca cña tonu cha' cube ti' na jì'í. Pana liñi tsa ndyu'u lcaa cha' nu nchcuí' nu Juan bi' tya tsubi' la cuentya jì'í nu qui'yu re.

⁴² Lo'o li' cua nguxana tyuu tya'a ngu', jlya ti' ngu' jì'í Jesús lo'o nguti' ngu' nde bi'.

11

Ngjuui Lázaró

¹ Ndi'í sca nu qui'yu nu naa Lázaró. Quicha tsa bi'. Ngu' quichi Betania laca, lo'o jua'a María lo'o Marta laca tya'a ngula

nu qui'yu bi'. ² (Tya'a ngula María laca Lázaro nu quicha bi', lo'o jua'a María laca nu su'ba setye tyixi xtyi'i chu' quiya' Jesús nde loo la, lo'o li' sube' cho' quicha' que ycu' cho' quiya' Jesús cha' quityi.) ³ Cua nda tyucuaa nu cuna'a bi' cha' ndyaa ca slo Jesús:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, Xu'na —nacui' ngu' cuna'a bi'—, nde lijya cha', cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' ntsiya tya'a tso'o nu'u, quicha tsa yu.

⁴ Lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacui':

—Ná nga'a cha' cajaa nu quicha bi'. Na quicha yu bi' cha' caca tlyu la ycu' Ndyosi, cha' cua'ni tlyu ngu' jna', cha' na' laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o ña'a ngu' ñi'ya cña tonu nu cua'ni na' cha' caca jo'o ji'i yu, li' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi.

⁵⁻⁶ Lo'o ndyuna Jesús cha' quicha Lázaro, li' tya ndyanu Jesús tya tyucuaa tsá su ndi'i bi', masi ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i ca ta'a sna ngu' bi', ji'i Marta, lo'o ji'i nu chaca cho' tya'a Marta, lo'o ji'i ycu' Lázaro. ⁷ Tiya' la, li' nacui' Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tyaa na xtyuu na nde loyuu su cuentya Judea —nacui'.

⁸ Li' nguxacui' ngu' bi' cha' ji'i:

—Mstru —nacui' ngu'—, ná sa'ni ngua bi' lo'o ngua ti' ngu' judío bi' cu' ngu' quee jinu'u cha' cujuu' ngu' jinu'u, ngua ti' ngu'. ¿Ha cua tsaa ti nu'u nde jua chaca quiya'? —nacui' ngu'.

⁹ Li' nacui' Jesús ji'i ngu' bi':

—Tii tyucuaa ti hora ntsu'u ji'i sca tsá. Lo'o tya'a na ndacua, ná sca na tyacua quiya' na, tyaca' su ndya'a na cha' tya xee —nacui'—. ¹⁰ Lo'o tyu'u ta'a na talya, li' tyacua sca na nga'a tyucui' quiya' na, cha' ná tyaca' xee ña'a na ji'i li'.

¹¹ Lo'o cua nchcui' Jesús jua'a, li' nacui':

—Cua laja' Lázaro tya'a tso'o na. Nde jua tsa'a na' juani cha' xtyu'u ji'i yu.

¹² —Mstru —nacui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—, lo'o laja' ca yu, li' tyaca tso'o yu.

¹³ Ngua ti' ngu' cha' ndyu'u xcalá yu, masi nti' Jesús ñacui' ji'i ngu' cha' chañi cha' ngujuu' yu. ¹⁴ Lo'o li' liñi nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ngujuu' Lázaro —nacui'—. ¹⁵ Tso'o ti nti' na' cha' ná nguti' na' nde jua lo'o ngujuu'

yu. Juani taca tyu'u tso'o cha' ji'i ycu' mā, taca xñi tso'o la mā cha' jna' —nacui'—. Tyaa na ca su nscua jyo'o.

¹⁶ Li' nchcui' Tomás nu Culaca' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—Tyaa na lo'o nu cusu' lacua, cha' stu'ba ti cajaa na lo'o —nacui' Tomás.

“Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'”

¹⁷ Lo'o ndyalaa Jesús ca bi', ngujuu' cha' ji'i yu cha' cua jacua tsá nguatsi' jyo'o Lázaro. ¹⁸ Ná tyijyu' ndyi'ya tya'a quichi Betania bi' lo'o quichi Jerusalén, ntsu'u xi tucua ti kilómetro cla'be cuayá' tyijyu' ndi'i quichi bi'. ¹⁹ Lo'o li' quiña'a ngu' quichi tonu bi' ndyaa cha' xtyucua ngu' ji'i Marta lo'o ji'i María cha' ngujuu' tya'a ngula ngu'.

²⁰ Tya cuayá' ndyuna ngu' cha' cua lijya Jesús, hora ti ngutu'u Marta ndyaa cha' tyacua tya'a lo'o Jesús tyucui'. Sca ti María ndyanu ni'i. ²¹ Lo'o li' nchcui' Marta lo'o Jesús:

—Ná ngujuu' tya'a ngula na' si nguti' nu'u ca nde, cusu' —nacui' nu cuna'a bi' ji'i Jesús—. ²² Pana jlo ti' na' cha' masi juani cua'ni ycu' Ndyosi lcaa cha' nu jña nu'u ji'i Ni.

²³ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i Marta bi':

—Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'.

²⁴ —Jlo ti' na' cha' chaca quiya' tyu'ú yu bi' nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o lo'o cua tye ti chalyuu —nacui' Marta.

²⁵ Li' nguxtyacui' Jesús cha' lo'o nu cuna'a bi':

—Na' laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ñati, na' laca nu ndu'ni cha' chañi caca tso'o cresiya ji'i ñati —nacui' Jesús—. Masi cajaa ngu', tya tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', caja chalyuu cucui' ji'i ngu' si cua ngusñi ngu' cha' jna' —nacui' Jesús ji'i Marta—. ²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu tso'o ti ndi'i tyiquee cha' ngusñi ngu' cha' jna', ná nscua cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. ¿Ha jlya ti' nu'u cha' bi'?

²⁷ —Chañi cha' jlya ti' na', cusu' —nacui' nu cuna'a bi'—. Hasta juani jlya ti' na' cha' nu'u laca Cristo nu ñati tlyu bi', nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, lo'o jua'a cua nda Ni jinu'u lijya.

Lo'o Jesús ndyuna yu

28 Ndyé nchcui' Marta, li' ndyaa nu cuna'a bi', cuaana ti ngusi'ya ji'i María tya'a ngula:

—Cua tyalaa ti nu Mstru bi' juani —nacui—. Nxi'ya yu jinu'u cha' tsaa nu'u slo yu.

29 Lo'o ndyuna María cha' bi', hora ti ngutu'u ndyaa slo Jesús li'. 30 Tya lyiji tyalaa Jesús quichi, tya nga'a yu su ndy-acua tya'a Marta lo'o yu tya tsá la. 31 Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i nxyucua ji'i María ni'i ni, lo'o na'a ngu' cha' tsa tsiya' ca ngutu'u María ndyaa, li' ndyaa lca'a ngu' ji'i cho'; ngua ti' ngu' cha' to' cuaá ndyaa cho' cha' cunaa cho'.

32 Lo'o li' ndyalaa María ca su ndu Jesús. Lo'o na'a cho' ji'i yu, hora ti ngutu sti' cho' slo Jesús. Lo'o li' nacui María bi':

—Si nguti'i nu'u tsubi', cusu' —nacui—, ná ngujuu tya'a ngula na' li'.

33 Xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús li', ndube tsa ti' yu cha' ndyunaa María, lo'o jua'a ngusi'ya tsa ngu' judío tya'a ndya'a María. 34 Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Macala nguxatsi' mā ji'i jyo'o bi'?

—Tsa na'a na xi ji'i, cusu' —nacui ngu' li'.

35 Lo'o Jesús ngusi'ya li'.

36 —Tyaca'a tsa jyo'o bi' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i —nacui ngu' judío bi'.

37 Lo'o jua'a ndi'i xi ngu' nu nacui:

—¿Ni cha' laca ná ngujuu ñi'ya nu cua'ni yu cha' ná cajaa Lázaro nquicha'? Nchca ji'i yu cua'ni yu cha' tyaca tso'o cloo ngu' cuityi'.

Ndyu'ú Lázaro chaca quiya'

38 Ca chaca quiya' xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús, lo'o li' ndyaa yu ca to' cuaá. Sca tyuquee laca, lo'o ndu sca quee tlyu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'.

39 —Clyatsu' mā quee cua —nacui Jesús.

Li' nchcui' Marta tya'a ngula jyo'o bi' lo'o Jesús:

—Tyucu tsa xtyi'i caca si tyu'utsu' quee cua, cusu' —nacui—. Cua jacua tsá nguatsi' jyo'o re.

40 Li' nacui Jesús:

—Caca ña'a mā cha' tlyu tsa nu ndu'ni ycui' Ndyosi nu lo'o jlyu ti' mā ji'i Ni. ¿Ha si'i jua'a ni na' ji'i mā tsá?

41 Li' ngulotsu' ngu' quee nu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'. Li' nguxña'a Jesús nde cua.

—Sti na' —nacui Jesús li'—, tsa xlyabe hi cha' cua ndyuna nu'u cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u. 42 Lcaa tsá cua jlo ti' na' cha' nduna nu'u lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u; pana nchcui' na' lo'o nu'u juani xqui'ya ñati nu ndi'i re, cha' taca ca jlyu ti' ngu' jna' cha' chañi cha' cua nda nu'u jna' liyyaa chalyuu.

43 Li' cuii tsa nchcui' Jesús:

—Lázaro, tyu'u nu'u su ntsu'u nu'u ndacua, tyaa nu'u nde liya' re.

44 Li' ngutu'u nu ngua jyo'o bi'; ña'a ti tya ngüixi late' ngati tyucui ña'a hichu', ña'a ti tya ndyacu' chaca late' loo.

—Xati' clyu mā late' nu ntsu'u chu' yu cua —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' ta mā chacuayá' tya'a yu.

Nchcui' ngu' ñi'ya caca cujuu ngu' ji'i Jesús

45 Lo'o li' quiña'a tya'a ngu' judío bi' jlyu ti' ngu' ji'i Jesús, ñati nu ndi'i nxyucua ji'i María tsá la, cha' cua na'a ngu' cha' tlyu nu ngua'ni ca ti Jesús cuentya ji'i ycui' Ndyosi. 46 Pana ntsu'u xi ngu' bi' nu hora ti ndyaa slo ngu' fariseo, nda ngu' cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús. 47 Bi' cha' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi', nguxana nxi'ya ngu' ji'i lcaa ngu' tisiya, cha' tyu'u ti'i ngu'. Lo'o li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na juani? —nacui ngu'—.

Quiña'a tsa cha' tlyu ndyu'ni nu qui'yu bi'. 48 Lo'o ta na chacuayá' ji'i yu cha' tya cua'ni la yu jua'a, li' xñi lcaa ngu' quichi cha' ji'i yu. Li' caa ngu' romano cha' cuityi ngu' laa tlyu ji'na, culo'o ngu' ji'i ñati tya'a na su ndi'i ngu' —nacui ngu'.

49 Li' ndatu tsaca ngu'; Caifás naa yu, lo'o jua'a yija bi' laca yu xu'na sti jo'ó. Nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ni sca na ná jlo ti' mā, 50 ná nchca tii mā tsiya' ti —nacui yu—. Tso'o la caca ji'i mā si cajaa sca ti ñati, cha' ná cajaa lcaa ngu' quichi tyi na. Cuxi la cña caca si cuityi ngu' tyucui ña'a nasiyu re.

51 Si'i cha' nu ngua'ya hique ycui' ca yu nchcui' yu jua'a; cha' yija bi' ngua yu xu'na

sti jo'ó, bi' cha' nacui yu jua'a, cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nda yu cha' lo'o ngu', ni cña caca ji'i Jesús ca nde loo la lo'o cajaa Jesús lo crusi. Si'i xqui'ya ñati chalyuu jua ti cajaa Jesús, ⁵² masi cajaa Jesús cuentya ji'i lcaa ñati lcaa ti ña'a chalyuu, cha' stu'ba ti caca tyiquee lcaa ñati nu jlya ti' ji'i ycu' Ndyosi, ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i cha' caca ngu' sñi' Ni.

⁵³ Lo'o li' nguxana nchcui' ngu' nu laca cña lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu caca cujuui ngu' ji'i Jesús; ⁵⁴ bi' cha' nga'aa ndyaa Jesús su ndi'i ngu' judío, ngutu'u yu loyuu bi', ndyaa yu chaca loyuu su tyijyu' la xi, ca to' yuu btyi. Ndyalaa yu sca quichi su naa Efraín li', ca bi' nguti'i Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁵⁵ Cua ngulala tsa ta'a pascua, bi' laca sca ta'a ji'i ngu' judío. Quiña'a ngu' ngutu'u ngu' quichi tyi ngu', masi quichi ne' quixi', ndyalaa ngu' quichi Jerusalén li'. Yala ti ngua'ni lubii ngu' tyucui ña'a ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o tya lyiji ti caca ta'a. ⁵⁶ Li' ndyaa ngu' ndyaana ngu' macala ntsu'u Jesús. Lo'o ndi'i ngu' ne' laa, li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya nti' mā? —nacui ngu'—. ¿Ha cāa yu ta'a nti' mā?

⁵⁷ Ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo bi', lo'o ngu' fariseo, cua ngulo ngu' cña ji'i lcaa ngu' quichi; nacui sti jo'ó cha' lo'o caja cha' ji'i ngu' macala ntsu'u Jesús, hora ti ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i ngu' nu laca loo. Li' tsaa ngu' policía xñi ngu' ji'i Jesús, nti' ngu' nu laca loo bi'.

12

Nda'a sca nu cuna'a setye chu' quiya' Jesús

¹ Tya lyiji tya xcuá tsā cha' caca ta'a pascua, li' ñaa Jesús nde quichi Betania chaca quiya'. Laca Betania quichi tyi Lázaro nu ngujuui tya tsubi' la, lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ² Li' nda ngu' sca sji ji'i Jesús, cha' tso'o tsa nti' ngu' cha' ndyalaa yu slo ngu'. Nda Marta na ndyacu ngu' li', lo'o jua'a stu'ba ti ntucua Lázaro lo'o ngu' su ndyacu ngu' sji lo'o Jesús. ³ Li' ndyalaa lo'o María ji'i sca lyura setye tyixi xtyi'i. Quiña'a tsa nga'a setye bi'

ji'i, cha' tyucui setye ji'i quixi' nardo laca. Li' nda'a María setye bi' chu' quiya' Jesús, lo'o quicha' que ycu' María ngusube' chu' quiya' yu; tyucui ña'a ni'i ntyucua xtyi'i setye tyixi xtyi'i bi' li'. ⁴ Nga'a Judas sñi' Simón Iscariote lo'o ngu', cha' ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca. La cui' bi' laca nu cuju' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la. Na'a nu Judas bi' ñi'ya nu ngua'ni María, lo'o li' lye nchcui' ni cha' laca ngua'ni María jua'a:

⁵ —¿Ni cha' laca ná ngua caya' setye tyixi xtyi'i ji'i nu cuna'a cua cha' caja cñi xtyucua ji'i ngu' ti'i? —nacui nu Judas bi'—. Ná tyiquee' caja tyuu mil paxu lo setye bi'.

⁶ Cha' cuaana Judas, bi' cha' nacui jua'a, si'i cha' tya'na ti' ji'i ngu' ti'i. Ycu' ca Judas laca loo ji'i cui su ntsu'u cñi ji'i ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, pana na ntyucuaana Judas cñi nu ntsu'u ji'i lcaa ngu' bi'.

⁷ —Ta mā chacuayá' cua'ni nu cuna'a cua jua'a —nacui Jesús—. Na cua nguxco'o cho' setye bi' cha' cua'ni jo'o ji'i ngu' lo'o cua ngulala ti xatsi' ngu' jna' —nacui—.

⁸ Lcaa tyempo ndi'i ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu, lcaa tsā taca xtyucua mā ji'i ngu' bi' nquicha'; pana nu na' ni, ná tyuu tsa tyi'i na' slo cu'mā.

Lo'o ji'i Lázaro ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i

⁹ Ngujui cha' ji'i ngu' cha' ndi'i Jesús ca bi', lo'o li' ndyaa quiña'a tya'a ngu' judío; tsa tlyu ti ngu' ndyaa na'a ngu' ji'i Jesús. Lo'o jua'a nti' ngu' ña'a ngu' ji'i nu ngua jyo'o Lázaro bi', cha' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú chaca quiya'. ¹⁰ Lo'o li' ngua'ni stu'ba sti jo'ó nu laca loo cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o ji'i Lázaro cujuui ngu', ¹¹ cha' xqui'ya nu Lázaro bi', bi' cha' nguxtyanu quiña'a tya'a ngu' judío ji'i sti jo'ó, cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús.

Ngua'ni chi ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹² Quiña'a tsa ñati ndyaa ngu' ta'a bi'. Ca chaca tsā, li' ndyuna ngu' cha' cua lijya ti Jesús nde Jerusalén; bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tsa tlyu ti cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús. ¹³ Ndyaa lo'o ngu' ste' nga, lo'o jua'a cui ngusi'ya ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi Sti na —nacui ngu' ji'i Jesús—. Culacua Ni jinu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycu'i nu Xu'na na. Masi juani ti, culacua Ni jinu'u cha' nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

¹⁴ Li' ngujui sca huru ji'i Jesús, ndyaa tucua yu chu' huru bi', cha' ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

¹⁵ Ná cutsii cu'ma ngu' ca tyi quichi Sión; cua lijya nu Xu'na ma, ntucua yu chu' sca huru.

¹⁶ Tyempo li' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Pana ca tiya' la, lo'o cua ngua lcaa cha' tlyu nu ndyanu cha' cua'ni Jesús lo'o yaa yu lo yuu, nu lo'o ngua tlyu Jesús ca su ntucua yu lo'o ycu'i Ni nde cua, li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, ndyi'u ti' ngu' ji'i cha' nu nscua lo quityi bi' cua sa'ni la; ndyi'u ti' ngu' cha' la cui' jua'a ngua ji'i Jesús.

¹⁷ Jua'a ngua li'. Nu ñati nu nguti'i slo Jesús nu lo'o ngusi'ya Jesús ji'i jyo'o Lázaro ca tyuquee su nguatsi' cha' tyu'u Lázaro chaca quiya', nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya nu ngua cha' bi'; ¹⁸ bi' cha' ngutu'u ñati quiña'a bi', ndyaa ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús tyucui, cha' cua ndyuna ngu' ñi'ya ngua'ni Jesús cña tonu bi' lo'o Lázaro. ¹⁹ Li' nchcui' ngu' fariseo lo'o tya'a ngu':

—Ña'a ma ji'i yu bi'. ¿Ñi'ya cua'ni na juani? Ná caca ji'na tsiya' ti tacu' na cha' ji'i yu bi'. Tyucui ña'a chalyuu ngusni ngu' cha' ji'i yu juani.

Lijya xi ngu' xa' tsu' nclyana ngu' ji'i Jesús

²⁰ Lo'o ngu' griego ndyalaa laja ñati nu ndya'a ta'a bi' nde Jerusalén. ²¹ Ñaa xi ngu' griego bi' slo Felipe li'. Quichi Betsaida laca quichi tyi nu Felipe bi'; nde loyuu su cuentya Galilea, ca bi' ndi'i quichi bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Felipe:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cusu', cua nti' ya tyacua tya'a ya xi lo'o Jesús —nacui ngu'.

²² Li' ngutu'u Felipe ndyaa slo Andrés tya'a quichi tyi; stu'ba ti ndyaa ngu', ndyaa cacha' ngu' ji'i Jesús. ²³ Lo'o li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Cua ndyalaa hora cha' caca tlyu ycu'i na' lo'o cajaa na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca ñati —nacui Jesús—. ²⁴ Liñi tsa

cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' sca si'yu nu ndyataa ngu' ni, ñi'ya laca sca si'yu trigo, tyanu si'yu bi' jua'a ti si ná cataa ngu' ji'i lo yuu —nacui—. Lo'o cua ndyataa ngu' si'yu bi' lo yuu, li' catsu' scua' si'yu bi', ñi'ya laca si na ngujui ti. Pana nu lo'o tyucua si'yu bi', quiña'a tsa si'yu tyu'u lo bi' li'. ²⁵ Jua'a laca lo'o ñati nu nti' xñi cha' 'na —nacui Jesús—. Cua ña'a ca ñati nu lye tsa ndu'ni tyaca'a ji'i ycu'i ca ngu', chcuna' chalyuu ji'i ngu'; pana ñati nu ná ntsii cajaa ngu' xqui'ya na', bi' laca nu caca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. ²⁶ Lo'o nti' ñati cua'ni cña 'na —nacui Jesús li'—, nga'a cha' tsaa ngu' mala nti' na' cha' tsaa, cha' li' taca tyi'i msu bi' 'na ca su ndi'i ycu'i na'; lo'o ycu'i Sti Na' cua'ni chi Ni loo ngu' nu cua'ni cña 'na li'.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i yu

²⁷ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Quiña'a tsa cha' nclyacua ti' na' juani. ¿Ha tso'o la si jña na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' cha' cua'ni Ni cha' ná tyacua cha' cuxi re 'na? Si'i, ná chcui' na' jua'a. Cua ndyalaa hora 'na juani cha' caca lcaa cña nu nga'a cha' caca 'na.

²⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu:

—Sti na', tso'o la si caca tlyu ycu'i nu'u.

Li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi nde cua. Ndi'ya nchcui' Ni:

—Cua laca ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i ca na', lo'o jua'a tya caca tlyu la na' chaca quiya' xqui'ya nu'u.

²⁹ Li' nacui nu ñati quiña'a nu ndi'i cacua ti cha' nguañi nchcui' tyi'yu, ngua ti' ngu'. Xa' la ñati nacui cha' nde cua ndyu'u cha' nu nda sca xca ji'i ycu'i Ndyosi lo'o Jesús.

³⁰ Pana ndi'ya nacui ycu'i Jesús:

—Xqui'ya cu'ma laca cha' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi nde cua, si'i xqui'ya na' —nacui Jesús—. ³¹ Cua ndyalaa hora cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, nu lo'o tyijiloo na' tsiya' ti ji'i nu xña'a nu laca loo nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ngu'—.

³² Lo'o sicua ngu' cuxi jna' ca su ndi'i na' lo yuu, cujui' ca'a ngu' jna' lo crusi, li' cuane na' ji'i lcaa ñati cha' xñi ngu' cha' 'na.

³³ Jua'a nacui Jesús cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu caca lo'o cujuui ngu' ji'i yu.

³⁴ Li' ngxutyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Cua ndyuna ya lo'o nchcui' ngu' lo quityi cusu' ji'na, cha' ndi'ya nscua, cha' ná nga'a cha' tye tsa ji'i Cristo, nu ñati tlyu nu ta ycu' Ndyosi ji'i lijya —nacui ngu'—. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' nu'u cha' ntsu'u cha' cuju'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, ji'i Cristo nu yaa chalyuu cha' caca ñati? ¿Ñi'ya ña'a ñati laca nu Cristo bi'?

³⁵ Li' ngxutyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Tya xi ca tsa tya tyi'i na' slo cu'ma, na' nu ta xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Bi' cha' juani yaa ma su nga'a cha' tsaa ma lo'o tya xee ti, cha' ná cua'ni nu cuxi ngana ji'i ma, nu cuxi nu nda talya chalyuu. Nu lo'o talya ña'a su ndya'a na, ná jlo ti' na ma nde ndya'a na li'. ³⁶ Lo'o jua'a cu'ma —nacui Jesús ji'i ngu'—, tso'o la si xñi ma cha' jna' laja lo'o tya ndi'i na' chalyuu, na' nu ta xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i cu'ma ñati chalyuu. Li' tyucui tyiquee ma caca ma ñati ji'i ycu' Ndyosi.

Ndye nchcui' Jesús jua'a lo'o ngu', li' ngutu'u yu ndyaa yu ca su ná quije yu ji'i ngu'.

Suu cha' xqui'ya bi' ná jlya ti' ngu' judío ji'i Jesús

³⁷ Masi cua ngua'ni Jesús quiña'a cha' tlyu slo ñati bi', ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' nu nchcui' yu. ³⁸ Jua'a ngua cha' caca lcaa cha' nu nguscua jyo'o Isaías lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la:

Ndyosi Xu'na na', nacui lo quityi bi' ji'i, ná ntaja'a ngu' re xñi ngu' cha' jinu'u, cha' nu nda ya lo'o ngu'.

Ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti si nu'u ndu'ni cha' tlyu slo ngu'.

Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'. ³⁹ Bi' cha' ná ngua ji'i ngu' judío bi' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Isaías bi':

⁴⁰ Cua ndacu' ycu' Ndyosi hique ngu' bi', ngua'ni Ni cha' cu'u ti hique ngu' bi'.

Jua'a ngua cha' ná ña'a ngu' ni cha' laca bi', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'.

Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i cha' cuxi bi' li', nacui ycu' Ni.

⁴¹ Nguscua jyo'o Isaías jua'a cha' cua ngua tii cha' tlyu tsa caca nu Cristo; cha' ji'i ycu' yu bi' nchcui' jyo'o Isaías li'.

⁴² Lo'o jua'a ngua, ndi'i xi ngu' nu laca cña nu jlya ti' ji'i Jesús; pana ntsii ngu' bi' ji'i ngu' fariseo, bi' cha' ná ntaja'a ngu' chcu' ngu' cha' ji'i Jesús ca slo ñati. Ntsii ngu' si cua'a ngu' fariseo ji'i ngu' cha' nga'aa ca tsaa ngu' ne' laa ji'i tya'a ngu' judío.

⁴³ Ndiya la ti' ngu' bi' cha' tso'o ti chcu' ñati chalyuu cha' ji'i ycu' ngu'. Ná nti' ngu' cha' caca tso'o tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu'.

Tilaca laca nu sta qui'ya ji'i ñati chalyuu

⁴⁴ Li' cu' tsa nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Nu lo'o ngusñi ñati cha' jna' ni, si'i ji'i sca ti na' jlya ti' ngu' bi' li'; lo'o ji'i ycu' Ndyosi nu nda 'na lijyaa nde chalyuu xñi ngu' cha' li' —nacui—. ⁴⁵ Lo'o ña'a ñati jna', li' ña'a ngu' ji'i ycu' Ni nu nclyo cña jna'. ⁴⁶ Cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñi'ya laca sca xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati. Lo'o xñi ñati cha' jna', li' nga'aa tyi'i ngu' chalyuu ñi'ya laca si ná ntsu'u xee ne' cresiya ji'i ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁴⁷ Nda na' cha' lo'o ngu'; pana si cuna ngu' cha' bi', lo'o li' ná taquiya' ngu' ji'i cha' bi', si'i na' nu sta qui'ya ji'i ngu' bi' li' —nacui Jesús—. Ná lijya na' cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati chalyuu; cha' cua'ni lyaá na' ji'i ngu', bi' cha' lijya na'. ⁴⁸ Pana cua ndyuna ñati lo'o nchcui' na' lo'o ngu'; bi' laca cha' nu tyanu cuentya ji'i ngu', nu lo'o cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i ngu' lo'o cua ndye chalyuu —nacui Jesús—. Ca li' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu ná ndaquiya' ji'i cha' nu nchcui' na', nu ná ntaja'a xñi cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. ⁴⁹ Si'i chacuayá' ji'i ycu' ca ti na' nchcui' na' lo'o ñati; ycu' Ndyosi Sti na' nu cua nda jna' lijyaa chalyuu, bi' laca nu ngulo cña 'na ñi'ya cha' nu ta na', ñi'ya ña'a cha' nu chcu' na' lo'o ñati —nacui yu—. ⁵⁰ Jlo ti' na' cha' talo tsa lcaa cña nu nda Sti na' cha' cua'ni ma, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ma si taquiya' ma ji'i cha' bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Bi' cha' tsa

ña'a cha' nu cua nchcui' Sti na' lo'o na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani.

13

Ngui'í Jesús quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í

¹ Tyucuaa tsa tya lijyi cha' caca ta'a pas-cua bi'; jlo ti' Jesús cha' cua ngulala tyempo ji'í, cha' tyu'u yu chalyuu re tyaa yu ca slo ycuí' Ndyosi Sti yu. Xcui' cua ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'í ñati chalyuu nu ngusñi cha' ji'í yu; lo'o ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'í ñati bi' li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'í.

² Laja li' cua ngua'ni nu xña'a cha' ngua'ya cha' hique Judas sñi' Simón Iscariote cha' cujuí' cresiya ji'í Jesús ji'í ngu' cuxi.

³ Jlo ti' Jesús cha' lcaa cha' nu ntsu'u ji'í ycuí' Ndyosi Sti yu cua nda Ni ji'í yu. Lo'o jua'a jlo ti' yu cha' cua ngutu'u yu ca slo ycuí' Ndyosi yaa yu chalyuu, cha' cua tyaa ti yu ca slo ycuí' Ndyosi chaca quiya'. Masi jlo ti' Jesús cha' bi', ⁴ pana ndatu Jesús to' mesa laja lo'o ndyacu ngu' sji, ngulo yu late' tyucui' nu lacu' yu, ndaya' yu chaca late' cha' sca' yu sii' yu; ⁵ li' ngujui' yu hitya ne' sca tsi'yu, ndyaa ngui'í yu quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í, nguxquityi yu quiya' ngu' lo'o late' nu ndyaaca' sii' yu.

⁶ Lo'o ndyalaa Jesús ca su ntucua Simón Pedro, li' nchcui' Pedro lo'o yu:

—¿Ha nu'u, cusu'? ¿Ha qui'í nu'u quiya' na'? —nacui' Pedro ji'í.

⁷ —Ná nchca cuayá' ti' nu'u juani ni cha' laca ndyu'ni na' jua'a —nacui' Jesús ji'í—, pana ca tiya' la xi caca cuayá' ti' nu'u.

⁸ —Ná caja chacuayá' jinu'u qui'í nu'u quiya' na' tsiya' ti —nacui' Pedro li'.

Nguxtyacui' Jesús cha' lo'o Pedro li':

—Ná caca tyu'u cha' jinu'u lo'o na' si ná qui'í na' quiya' nu'u —nacui' yu.

⁹ —Tso'o lacua, cusu' —nacui' Simón Pedro li'—. Si'í quiya' ti na' qui'í nu'u lacua, lo'o ya' na' lo'o scua' que na' xcaata nu'u.

¹⁰ —Lubii tsa tyucui' ña'a na si cua ndyaata na chcu —nacui' Jesús li'—, nga'aa nti' na caata na chcu chaca quiya' li'. Pana quiya' ti na tyaati lo'o tyati na ni'í. Lo'o jua'a cu'ma, masi lubii tsa cresiya ji'í ma,

tya ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'í.

¹¹ Jua'a nacui' Jesús: “Ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya ji'í”, nacui, cha' cua jlo ti' Jesús tilaca laca nu cujuí' cresiya ji'í yu ji'í ngu' cuxi.

¹² Lo'o ndye ngui'í Jesús quiya' ngu', xa' ndyacu' ste' yu, xa' ndyaa tucua yu to' mesa. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—¿Ha ngua cuayá' ti' ma na laca nu ngua'ni na' lo'o ngui'í na' quiya' ma jua'a?

—nacui yu—. ¹³ “Mstru”, ndu'ni ma 'na; “Xu'na ya”, ndu'ni ma 'na, lo'o chañi tsa cha' bi'. Jua'a laca na' cuentya ji'í ma —nacui yu—. ¹⁴ Na' nu laca Xu'na ma,

na' nu laca Mstru ji'í ma ni, cua ngui'í na' quiya' ma; bi' cha' jua'a ntsu'u cha' qui'í ycuí' ma quiya' tya'a ma —nacui yu—.

¹⁵ Ngua ti' na' cha' ña'a ma ñi'ya nu ngua'ni na', cha' ñi'ya ngua'ni na' lo'o nguxtyucua na' ji'í ma, jua'a ntsu'u cha' cua'ni ma cha' xtyucua ma ji'í tya'a ma —nacui Jesús ji'í ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í—.

¹⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'í ngu', si'í msu nu laca loo; ñati nu nclyo cña ji'í nu tsaa lquichi, bi' laca loo, si'í nu ndya'a lquichi ti. ¹⁷ Lo'o juani lo'o ngua cuayá' ti' ma lcaa ña'a cha' nu nda ca ti na' lo'o ma, tso'o tsa caca tyiquee ma li', si taquiya' ma ji'í cha' bi' —nacui—.

¹⁸ “Ná nchcui' na' ji'í lcaa cu'ma. Jlo ti' na' ti ji'í ngusubi na' cha' caca tsa'a ngu' jna' —nacui Jesús—. Tya sa'ni nguscua ngu' sca cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo quityi ndi'ya: “La cui' ñati nu stu'ba ndyacu tyaja lo'o na', bi' laca nu xu'u tya'a lo'o na' juani”; jlo ti' na' cha' nga'a cha' caca cha' bi' —nacui Jesús—. ¹⁹ Na nda ti na' sca cha' lo'o ma juani, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi'; lo'o cua ngua jua'a, li' caca jlya ti' ma jna', cha' chañi cha' laca na' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi nu lijya chalyuu, ñi'ya nu ni na' ji'í ma. ²⁰ Ta na' sca cha' liñi lo'o ma —nacui yu—. Nu lo'o taquiya' ma ji'í sca ñati nu ta na' cha' tya'a slo ma, li' stu'ba laca si taquiya' ma jna'; lo'o taquiya' ma jna', li' stu'ba laca si taquiya' ma ji'í ycuí' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa.

Ndacha' Jesús ji'i ngu' tilaca laca nu cuju' cresiya ji'i yu ji'i ngu' xña'a

²¹ Lo'o nchcui' Jesús jua'a, ti'i tsa nti' cresiya ji'i yu nda yu cha' lo'o ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u sca ngu' tya'a mā nu cuju' cresiya 'na ji'i ngu' cuxi —nacui' Jesús li'.

²² Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nguxña'a ngu' ji'i tya'a ngu' li'; ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ti ji'i cha' nu nchcui' yu.

²³ Pana ntsiya tsaca lo ngoca' cacua ti su ntucua Jesús; tyaca'a tsa nu qui'yu bi' ji'i Jesús, ²⁴ bi' cha' ngua'ni que ti Simón Pedro ji'i yu bi', nchcuane ji'i:

—¿Ti ji'i nchcui' nu cusu' lo'o nacui' jua'a?

²⁵ Bi' cha' ngusni yane nu qui'yu bi' nde chu' ña'a ntsiya ti, cha' caca cacua la ji'i Jesús. Li' nchcui' lo'o Jesús:

—Xu'na, ¿tilaca laca nu bi'? —nacui'.

²⁶ —Ndi'ya cua'ni na' —nacui' Jesús ji'i li'—. Ta'a na' sa yu'be tyaja 'na ne' ca'ña scuaa re. Ñati nu ta na' yu'be tyaja bi' ji'i cha' cacu, nu bi' laca nu ni na' ji'i mā.

Li' nda'a Jesús sa yu'be tyaja ne' ca'ña, nda ji'i Judas, sñi' Simón Iscariote. ²⁷ Lo'o ngusñi Judas ji'i tyaja bi', la cui' hora bi' ndyatí ycu' nu xña'a nu naa Satanás, ndyaa ne' cresiya ji'i nu Judas bi'. Li' nacui' Jesús ji'i:

—Yaa clya nu'u lquichí cua hì.

²⁸ Ná tucui nu ntucua to' mesa ngua cuayá' ti' ni cha' laca nchcui' Jesús lo'o Judas jua'a. ²⁹ La cui' Judas laca nu laca loo ji'i cuju' cñi nu tsa tlyu ntsu'u cñi ji'i lcaa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u ngu' nu ngua ti' cha' cua ngulo Jesús cña ji'i cha' tsa cui'ya sca na nu cua'nijo'o ji'i ngu' cha' caca ta'a; jua'a ngua ti' xa' la ngu' cha' ntsu'u cña ji'i Judas cha' tsa ta msta' ji'i ngu' ti'i. ³⁰ Bi' cha' lo'o ndye ndyacu Judas tyaja bi', ngutu'u ndyaa ña'a talya ti li'.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

³¹ Lo'o ngutu'u Judas ndyaa, li' nchcui' Jesús lo'o ñati nu ndyanu bi':

—Cua ndyu'ni ycu' Ndyosi cha' caca tlyu na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati —nacui' yu—. Lo'o ji'i ycu' Ni cua'ni tlyu ngu' xqui'ya na' —nacui'—. ³² Nu lo'o ndu'ni na' cha' caca tlyu Sti na' xqui'ya cha' laca na' Sñi' ycu' Ni, la cui' jua'a cua'ni Ni

cha' caca tlyu la na'; yala ti cua'ni Ni jua'a. ³³ Sñi' na' —nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li'—, tya xi ca tsa tya tyi'i na' nde chalyuu lo'o mā. Ñi'ya nu ni na' ji'i ngu' judío tya tsubi', la cui' ti cha' ta na' lo'o mā juani: Tsaana mā jna', pana ná caja chacuayá' tsa mā ca su tsa'a —nacui' yu—. ³⁴ Nde chcui' na' sca cña cucui lo'o mā cha' cua'ni mā: Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā; ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i mā, la cui' jua'a nga'a cha' tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā. ³⁵ Li' caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca mā, si tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā —nacui' Jesús.

Nacui' Jesús cha' cua xtyanu ti Pedro ji'i

³⁶ Li' nchcui' Simón Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui'—, ¿macala tsa nu'u?

—Ná caja chacuayá' cha' tya'a nu'u lo'o na' ca su tsa'a —nacui' Jesús—. Ca tiya' la tsa nu'u.

³⁷ Li' nchcuane Pedro ji'i yu:

—¿Ni cha' laca ná nti' nu'u cha' tya'a na' lo'o nu'u ca su tsa nu'u juani ti? —nacui'—. Cajaa na' si caca clyaá ycu' nu'u.

³⁸ —¿Ha chañi hì cha' tyaja'a nu'u cajaa cha' clyaá na'? —nacui' Jesús ji'i—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: Lo'o tya lyiji ti xi'ya ndye'e nde tlyu, sna quiya' xacu' nu'u cha' ji'i ngu' cha' ná nslo nu'u 'na.

14

Nclyu'u Jesús chaca tyucuii cucui ji'na

¹ 'Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' mā cuentya 'na —nacui' Jesús ji'i ngu' li'—. Cua ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ndyosi, jua'a xñi tso'o mā cha' jna' li'. ² Quiña'a tsa su tso'o ntsu'u su tyi'i mā ca slo ycu' Ndyosi Sti na'. Tsa'a na' ca bi' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i mā. Ná nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, si si'i cha' liñi nu nchcui' na' lo'o mā —nacui' Jesús—. ³ Lo'o jua'a tsa'a na' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i mā, li' caa na' lo yuu chaca quiya', caqui'ya na' ji'i mā cha' tyi'i mā lo'o na'. ⁴ Cua jlo ti' mā macala su tsa'a na', jlo ti' mā ñi'ya nu cua'ni na' cha' tsa'a ca jua.

⁵ —Cusu' —nacui' Tomás—, ná jlo ti' ya macala tsa nu'u. ¿Ñi'ya cua'ni ya cha' quije tyucuii bi' ji'i ya? —nacui' ji'i Jesús.

⁶ —Na' laca nu nclyu'u tyucui —nacui Jesús li'—, na' nclyu'u lcaa cha' nu liñi ca; na' nda chalyuu tso'o ji'i ngu', chalyuu nu ná nga'a cha' tye. Ná taca ji'i ngu' tyalaa ngu' ca slo ycu' Ndyosi si ná lo'o na' —nacui Jesús—. ⁷ Ndyuloo ma 'na, bi' cha' jua'a cua ndyuloo ma ji'i Sti na' li'; cua ndyuloo ma ji'i Ni juani, cha' cua na'a ma ji'i ycu' Ni nu lo'o cua na'a ma jna'.

⁸ Li' nchcuane Felipe ji'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, culu'u nu'u ji'i Sti nu'u ji'i ya, tsa bi' ti cha' nti' ya.

⁹ —Felipe —nacui Jesús ji'i—, cua tyuu tsa tsa ndi'i na' lo'o cu'ma, ¿ha tya lyiji tyuloo ma jna'? —nacui—. Cua na'a ma 'na, bi' cha' jua'a ji'i Sti na' cua na'a ma li'. ¿Na laca nti' nu'u lo'o ndi'ya nchcui' nu'u lo'o na'? Culu'u nu'u ji'i Sti nu'u ji'i ya? —nacui Jesús ji'i Felipe—. ¹⁰ ¿Ha ná jlya ti' ma cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'? Lo'o jua'a lcaa hora ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacui—. Si' cha' nu ngulo hique ti na' nu nchcui' na' lo'o ma; stu'ba ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', lo'o ycu' Ni laca nu nclyo cña 'na, ñi'ya nu cua'ni na'. ¹¹ Xñi ma cha' jna' lacua, cha' nu nacui na' ji'i ma cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'. Si ná caca jlya ti' ma 'na jua'a, li' tso'o masi xqui'ya cña tonu nu ndu'ni na', bi' cha' jlya ti' ma jna' —nacui Jesús—. ¹² Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani, cha' lcaa ñati nu xñi cha' jna', taca cua'ni ngu' la cui' ña'a cña tonu nu ndu'ni ycu' na'; lo'o jua'a tlyu la cña caca cua'ni ngu' bi' li', cha' cua tya'a ti na' ca su ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' —nacui Jesús—. ¹³ Bi' cha' juani lcaa cha' nu jña ma ji'i ycu' Ndyosi chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' —nacui—. Jua'a ji'i ycu' Ndyosi Sti na' cua'ni tlyu ngu', nu lo'o cua'ni tlyu ngu' 'na nu laca Sñi' ycu' Ni. ¹⁴ Lcaa cha' nu jña ma ji'i Sti na' chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' li'.

Caa Xtyi'i ycu' Ndyosi xtyucua Ni ji'na

¹⁵ 'Taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ma, si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma 'na —nacui Jesús—. ¹⁶ Lo'o tya'a na', li' chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cha' ta Ni chaca nu xtyucua ji'i ma; bi' laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu laca suu lcaa cha' liñi.

Tyanu nu bi' lo'o ma ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui—. ¹⁷ Ná caca tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ñati cuxi, cha' ná nchca ña'a ngu' bi' ji'i Ni, ná nslo ngu' tilaca laca ycu' Ni. Nu cu'ma, nslo ma ji'i Ni xqui'ya cha' ndi'i nu bi' lo'o ma, lo'o jua'a cua tyanu ti Ni ne' cresiya ji'i ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¹⁸ Ná xtyanu na' ji'i ma ycu' ti ma, ñi'ya si laca ma ñati nu ná tucui ntsu'u ji'i ma —nacui—, tya caa na' su ndi'i ma chaca quiya'. ¹⁹ Ca tiya' la xi, li' nga'aa ña'a ñati chalyuu jna'; pana cu'ma, tya ña'a ma jna'. Li' caca tso'o tyiquee ma, xqui'ya cha' lu'ú na'. ²⁰ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ma cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na', cha' ntsu'u cha' ji'i ma lo'o na' —nacui Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o cu'ma. ²¹ Lcaa ñati nu chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', bi' laca ñati nu cua'a jyaca ji'i lcaa cha' nu chcu' na' lo'o ngu'; taquiya' ngu' bi' ji'i cha' bi' —nacui—. Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', jua'a Sti na' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ngu' bi' li'. Lo'o na', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' bi', cuati culu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu laca ycu' Na'.

²² Li' nchcui' nu chaca Judas bi', si'i nu naa Judas Iscariote:

—Nu lo'o nacui nu'u cha' culu'u nu'u ñi'ya nu laca ycu' ca nu'u ji'i cuare ti, ná lo'o ji'i xa' ñati, ¿ñi'ya ta nti' nu'u, Xu'na? —nacui nu Judas bi' ji'i Jesús.

²³ —Ñati nu chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee jna', taquiya' ngu' ji'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ngu' —nacui Jesús—. Lo'o li' tso'o tsa caca tyiquee ycu' Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'i ngu' bi'. Cuati caa ya lo'o Sti na' cha' tyanu ya lo'o ngu' bi' —nacui Jesús—. ²⁴ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee jna', ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. Cua ndyuna cu'ma cha' nu nda Sti na' 'na cha' culu'u ji'i ma, cha' si'i sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' nu nda na' lo'o ma.

²⁵ 'Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o tya ndi'i ti na' lo'o ma. ²⁶ Tiya' la li' caca cuayá' la ti' ma lcaa cha', nu lo'o culu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' bi' ji'i ma —nacui Jesús—. Na cua ta ti ycu' Ndyosi Sti na' ji'i Xtyi'i ycu' Ni cha' caa Ni chalyuu cha' xtyucua Ni ji'i

ma lcaa hora chacuayá' jna'. Lo'o jua'a cua'ni nu bi' cha' tyi'u ti' ma lcaa cha' nu cua nchcui' na' lo'o ma.

²⁷ Ndi'ya cua'ni na' lo'o ma cha' cua tya'a ti na': cua'ni na' cha' ti' ti tyi'i tyiquee ma. Ná nchca ji'i ñati chalyuu tyi'i ti ti ngu', pana ycu'i na' cua'ni na' cha' ti' ti tyi'i ma —nacui Jesús—. Nga'aa culacua tsa ti' ma, nga'aa cutsii ma —nacui—. ²⁸ Cua ndyuna ma lo'o nchcui' na' ndi'ya: “Tya'a na', pana ca tiya' la li' caa na' su ndi'i ma chaca quiya'”. Bi' cha' taca ca chaa ti' ma lo'o cuna ma cha' cua tya'a ti na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna'. Cua tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi Sti na', sube la cha' jna' —nacui Jesús—. ²⁹ Jua'a ni na' ji'i ma lo'o tya lyiji caca cha' bi'; pana lo'o cua ndya'a na', li' taca jlya ti' ma cha' bi'.

³⁰ Nga'aa quiña'a tsa cha' chcu'i na' lo'o ma juani —nacui Jesús li'—. Cua liya nu xña'a nu laca loo nde chalyuu, cua liya nu bi' ca su ndi'i na re. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i nu bi' cha' caca loo jna'. ³¹ Pana nga'a cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na', bi' cha' ndu'ni na' lcaa cña nu nclyo ycu'i Ni 'na —nacui Jesús—. Pana juani tyatu clya ma, ya'a clya ma lo'o na'.

15

Yaca si'yu lo'o sta' yaca si'yu bi'

¹ Na' laca ñi'ya laca sca suu yaca nu nda si'yu tyixi, jua'a laca na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ycu'i Ndyosi Sti na' laca nu ca ji'i yaca bi'. ² Tso'o tsa ña'asii Sti na' ji'i lcaa sta' yaca bi', lo'o na' laca yaca bi'. Ca quiya' sta' yaca nsi'yu Ni ji'i, nu lo'o ná nda si'yu lo tsiya' ti. Nsubii Ni xi lo yaca nu nda si'yu tso'o, cha' tya quiña'a la si'yu tyu'u lo bi'; ³ lo'o jua'a cu'ma ni —nacui Jesús—, cua laca ngusubii na' ji'i ma nu lo'o ngusñi ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma. ⁴ Cua'ni stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' stu'ba ti nchca tyiquee na' lo'o ma. Ndi'ya laca ñi'ya si laca na' sca suu yaca, lo'o jua'a cu'ma laca ma sta' yaca bi' —nacui—. Pana sca sta' yaca si'yu ni, nga'aa ta sta' bi' si'yu si si'yu ngu' ji'i ca quiya' sta' bi'; sca ti si stu'ba ti caluu sta' bi' ñi'ya ntucua ti ji'i suu yaca, li'

ta sta' bi' si'yu —nacui—. Jua'a lo'o cu'ma, ná taca tyu'u cha' tso'o ne' cresiya ji'i ma cha' xtyucua ma ji'i xa' ñati si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na'.

⁵ Ñi'ya laca suu yaca nu nda si'yu tyixi ji'i, jua'a laca na' cuentya ji'i ma, cha' na' laca suu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. Ñi'ya laca sta' yaca bi', jua'a laca cu'ma, si ngusñi ma cha' 'na. Stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o na', li' caja quiña'a la cha' tso'o nu tyu'u ne' cresiya ji'i ma su ndi'i ma chalyuu, si laca na' suu cha' tso'o ji'i ma. Ni sca cha' ná caca ji'i ma si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na' —nacui Jesús—. ⁶ Culaya' Sti na' ji'i ñati nu ná stu'ba nchca tyiquee ngu' lo'o na', ñi'ya lo'o nchcuaa ngu' sta' yaca nu cua ndyanaa; nxuti'i montón ngu' sta' yaca btyi bi', nsta ngu' ji'i lo quui' cha' tye tyaqui bi'.

⁷ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o na' —nacui Jesús—, nu lo'o tyanu cha' nu nchcui' na' ne' cresiya ji'i ma, li' taca jña ma sca cha' ji'i Sti na', lo'o jua'a ta Ni cha' bi' ji'i ma. ⁸ Cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na', si ña'a ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ma lo'o xa' ñati. Li' caca cuayá' ti' xa' ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma —nacui—. ⁹ Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Sti na' ña'a Ni jna', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. ¹⁰ Lcaa tsa tyi'u ti' ma su ndi'i ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma. Jua'a tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ma si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu nda na' lo'o ma. Lo'o jua'a na' —nacui Jesús— cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo Sti na' 'na. Jlo ti' na' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna' tyucui su ndi'i na'.

¹¹ Nchcui' na' jua'a lo'o cu'ma, cha' lo'o ña'a ma cha' chaa ti' na' ndu'ni na' cña ji'i ycu'i Ndyosi Sti na', la cui' jua'a cu'ma, ná nga'a cha' tye cha' caca chaa ti' ma. ¹² Nde laca cña nu ta na' ji'i ma —nacui Jesús—, cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee na' ña'aa ji'i ma. ¹³ Si jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a tso'o na, li' cua'ni lyaá na' ji'i ngu' bi', masi cajaa ycu'i na; nga'aa ntsu'u xa' cña tlyu la nu caca cua'ni na' cha' xtyucua na' ji'i tya'a tso'o na. ¹⁴ Tya'a tso'o na' laca cu'ma si taquiya' ma ji'i cha' nu nda na'

lo'o mā —nacui Jesús—, ¹⁵ nga'aa ñacui na' cha' msu jna' laca mā. Sca msu ti ni, ná jlo ti' yu lcaa cña nu ntsu'u jil'i xu'na yu. Ni na' cha' tya'a tso'o na' laca mā, cha' cua ngulu'u na' jil'i mā lcaa cha' nu cua ndyuna na' slo Sti na'. ¹⁶ Si'i cu'mā nu ngusubi mā 'na cha' tya'a mā lo'o na' —nacui Jesús—, na' laca nu cua nchcui' na' lo'o mā clyo. Tya li' ngulo na' cña jil'i mā cha' xcui' cha' tso'o tyu'u ne' cresiya jil'i mā, cha' jua'a talo cña tso'o nu ndu'ni mā; li' cua'ni Sti na' lcaa cha' nu jña mā jil'i Ni chacuayá' 'na. ¹⁷ Bi' cha' juani ndulo tsa cña re jil'i mā cha' cua'ni mā: cha' tso'o tsa caca tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a ñati mā.

Na lya' ti' ñati chalyuu jil'i Jesús lo'o jua'a jil'i ñati jil'i

¹⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li':

—Chañi cha' ntsu'u quiya' liye' ti ti' tya'a ñati mā jil'i mā. Ná cube tsa ti' mā li', cua jlo ti' mā cha' tya clyo la jua'a ngua'ni liye' ti' ngu' jna' —nacui Jesús—. ¹⁹ Si cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi nde chalyuu, li' chcui' tso'o ngu' lo'o mā, ñi'ya si laca mā tya'a ngu'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' jil'i mā lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu, cha' cua ngusubi na' jil'i mā cha' caca mā ñati 'na; bi' cha' liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' jil'i mā —nacui—. ²⁰ Tyi'u ti' mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā tsubi': “Nu laca loo laca nu nclyo cña, si'i ngu' msu ti”. Ñi'ya ndu'ni lya' ti' ngu' jna', jua'a cua'ni lya' ti' ngu' jil'i mā. Ná ndaquiya' ngu' jil'i cha' nu ngulu'u na' jil'i ngu', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' jil'i cha' nu chcui' cu'mā lo'o ngu' bi'. ²¹ Jua'a cua'ni ngu' lo'o cu'mā xqui'ya na' —nacui Jesús—, cha' ná nslo ngu' tilaca laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu.

²² Ná ntsu'u qui'ya jil'i ngu' bi' lo'o bilya cāa na' chcui' na' lo'o ngu'; pana juani ni, nga'aa cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi jil'i ngu' bi' jil'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Nu lo'o liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', jua'a jil'i ycu' Ndyosi Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' jil'i Ni —nacui Jesús—. ²⁴ Ná ntsu'u qui'ya jil'i ngu' bi' clyo, pana juani ni, cua nguti'i na' slo ngu' bi', cua ngua'ni na' cña nu ná caca jil'i xa' ñati cua'ni; cua na'a ngu' lcaa ña'a cña tonu nu ngua'ni na', bi' cha' liye'

ti' ngu' ña'a ngu' jna'. Lo'o jua'a jil'i Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' jil'i Ni, bi' cha' cua ndyanu yabe' hichu' ngu' bi' —nacui Jesús—. ²⁵ Nga'a cha' caca cha' jua'a, cha' nu nscua lo quityi cusu' jil'i ngu' bi'; ndi'ya nchcui' cha' bi': “Liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', masi ná ntsu'u suu cha' jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' jua'a”.

²⁶ Cua'ni na' cha' cāa nu laca Xtyi'i ycu' Ni lo yuu, Xtyi'i nu ndu'u slo ycu' Ndyosi —nacui Jesús—. Bi' laca nu culu'u jil'i mā lcaa cha' nu liñi ca, bi' laca nu xtyucua jil'i mā lcaa tyempo chacuayá' 'na. Nu lo'o cāa nu bi' lo yuu, li' culu'u Ni lcaa cha' liñi nu ntsu'u 'na jil'i mā —nacui Jesús—. ²⁷ Lo'o cu'mā ni, cua nguti'i mā lo'o na' tya clyo, bi' cha' taca jil'i mā chcui' liñi mā cha' jna' lo'o xa' ñati.

16

¹ Yala la nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o mā, cha' ná xtyanu mā cha' jna' lo'o cua'ni lya' ti' ngu' jil'i mā, ² masi ná ta ngu' chacuayá' jil'i mā cha' tsaa mā ne' laa jil'i ngu' li' —nacui Jesús—. Tyalaa sca tyempo nu culacua ti' ngu' cha' cña tacati cua'ni ngu' si cujuui ngu' jil'i ngu' tya'a mā. ³ Jua'a cua'ni ngu' bi', cha' ná nslo ngu' jil'i ycu' Ndyosi Sti na'; la cui' jua'a ná nslo ngu' jna' —nacui Jesús—. ⁴ Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o mā juani, cha' nu lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca tyi'u ti' mā ñi'ya nu cua nchcui' na' lo'o mā juani.

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi

“Tya clyo ná nda na' cha' bi' lo'o mā, cha' tya ndi'i na' lo'o mā —nacui Jesús—. ⁵ Pana juani cua tsa'a ti na' ca su ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' nu nda 'na lijyaa, masi bilya xcuane mā jna' ma nde tsa'a. ⁶ Xñi'i tsa ti' mā xqui'ya cha' nu nda na' lo'o mā tsā. ⁷ Pana ná cube tsa ti' mā. Cha' liñi nda na' lo'o mā juani —nacui Jesús—, cha' tso'o la tyi'i mā si cua ndya'a na'. Ná cāa Xtyi'i ycu' Ni nu xtyucua jil'i mā lcaa tsā si ná tya'a na', cha' nu lo'o tya'a na', li' ta na' jil'i nu bi' cāa Ni. ⁸ Nu lo'o cāa Xtyi'i ycu' Ndyosi lo yuu chalyuu —nacui Jesús—, cua'ni Ni cha' cube ti' lcuu ti tya'a ñati chalyuu cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta ycu' Ndyosi jil'i ngu'; jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ñati jna',

cha' liñi tsa laca ycu' na'; jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ñati cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu —nacui—. ⁹ Cua'ni Xtyi'i ycu' Ni cha' cube ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' jlo ti' ngu' cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' na' —nacui Jesús—. ¹⁰ Lo'o jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ngu' jna' cha' liñi tsa ndu'ni na', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' na'; pana cua tsa'a ti na' slo ycu' Ndyosi Sti na', lo'o li' nga'aa ña'a mā 'na —nacui—. ¹¹ Jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua ngusta Ni yabe' hichu' nu xña'a nu laca loo ji'i ñati chalyuu.

¹² Tya quiña'a la cha' ntsu'u cha' nti' na' chcu' na' lo'o mā nquicha' —nacui Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i—, pana ná talo mā cua'a jyaca mā ji'i cha' bi' juani, cha' tucui tsa cha' bi'. ¹³ Nu lo'o caa Xtyi'i ycu' Ndyosi nu tyu'u nde slo ycu' Ni, li' culu'u nu bi' lcaa cha' nu liñi ca ji'i mā; li' chcu' liñi nu bi' lo'o mā lcaa cha' nu cuentya 'na —nacui—. Ná chcu' nu bi' chacuayá' ji'i ycu' ca Ni; tsa ña'a cha' nu cua ndyuna ti Ni ca slo ycu' Ndyosi, bi' ti cha' ta nu bi' lo'o mā —nacui Jesús—. Lo'o jua'a ta nu bi' cha' lo'o mā, lcaa cha' nu caca jna'. ¹⁴ Cua'ni tlyu Xtyi'i ycu' Ni jna'. Lcaa cha' nu culu'u nu bi' ji'i mā, cha' jna' laca bi'; na' laca suu cha' bi' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁵ Lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi Sti na' cua nda Ni 'na; bi' cha' ni na' ji'i mā lacua, cha' lcaa cha' nu culu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i mā, cha' jna' laca bi'.

Caca chaa ti' na, masi xñi'i tsa ti' na ndi'i na

¹⁶ 'Ca tiya' la xi, nga'aa ña'a mā jna', xqui'ya cha' tya'a na' slo ycu' Ndyosi Sti na'; pana tiya' la li' ña'a mā jna' chaca quiya' —nacui Jesús.

¹⁷ Lo'o li' ntsu'u xi ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nacui nu cusu' cha' ngulala ti cha' nga'aa ña'a na ji'i ycu' yu —nacui ngu' bi'—. Lo'o li' nacui yu cha' tiya' la ña'a na ji'i yu chaca quiya'. Lo'o jua'a chaca cha' nacui nu cusu', cha' tsaa yu ca slo

ycui' Ndyosi Sti yu. ¹⁸ ¿Ñi'ya ntsu'u ta cha' nu nchcui' nu cusu' jua cha' “tiya' la xi”? —nchcuane ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná jlo ti' na ni cha' laca nchcui' nu cusu' jua'a.

¹⁹ Cua jlo ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nti' ngu' xcuaane ngu' ji'i, bi' cha' nguxtyacui yu cha' lo'o ngu' bi' li':

—Cua nacui na' ji'i mā cha' ca tiya' la xi nga'aa ña'a mā jna', lo'o jua'a ca tiya' la, li' ña'a mā jna' chaca quiya'. ¿Ha xqui'ya cha' bi' nchcui' tsa mā lo'o tya'a mā? ²⁰ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—, cha' chañi xi'ya mā, chañi cuna mā nu lo'o cua ndya'a na', masi chaa ti' xa' la ñati chalyuu. Pana ná cube tsa ti' mā, masi xñi'i ti' mā; caca chaa ti' mā lo'o tyu'ú na' chaca quiya' li'. ²¹ Lo'o cua ndyalaa hora cha' cala sñi' sca nu cuna'a ni —nacui Jesús—, ti' tsa cña caca ji'i nu cuna'a bi'; pana lo'o ngula cubi' bi', li' cjlyaa ti' nu cuna'a bi' cha' ti' tsa cña bi' ji'i, tso'o tsa ntsu'u tyiquee cha' cua laca ngula sca ñati.

²² Lo'o jua'a cu'ma —nacui—, xti ti tyempo caca xñi'i ti' mā; pana caa na' caa na'a na' ji'i mā chaca quiya', lo'o li' caca chaa ti' mā chaca quiya'. Ná tucui taca cua'a ji'i mā cha' ná caca chaa ti' mā li'.

²³ 'Nu lo'o tyalaa tyempo bi', nga'aa si'i jna' jña mā sca cha' —nacui Jesús—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā, cha' lcaa cha' nu jña mā ji'i ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na, ta Ni cha' bi' ji'i mā —nacui—. ²⁴ Si'i chacuayá' 'na ngüijña mā cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na' sa'ni la; pana jua'a jña mā cha' ji'i Ni juani, cha' caja cha' bi' ji'i mā, cha' xcui' na caca chaa ti' mā su ndi'i mā li'.

Cua ntijiloo Jesús ji'i nu xña'a

²⁵ 'Xcui' cui ti nda na' lo'o mā —nacui Jesús—, cha' caca cuayá' ti' mā scaa cha'; pana tyalaa sca tsa lo'o nga'aa si'i cui ti chcu' na' lo'o mā li', liñi ti ta na' cha' lo'o mā cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'. ²⁶ Nu lo'o tyalaa tyempo bi' —nacui—, li' taca jña mā cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na. Ná ni na' ji'i mā cha' chcu' na' lo'o Sti na' cuentya ji'i mā, cha' jua'a ta Ni lcaa cha' nu jña mā ji'i Ni; ²⁷ la cui' ycu' Ndyosi Sti na' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā. Ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna', jua'a jlyaa

ti' mā cha' ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u na', bi' cha' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā —nacui—. ²⁸ Nde su ndi'i Sti na' ngutu'u na' lijya na' nde chalyuu; lo'o juani cua tyu'u ti na' chalyuu, tsa'a na' ca slo Sti na' chaca quiya'.

²⁹ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o Jesús:

—Tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' nu nda nu'u lo'o ya juani —nacui' ngu' ji'i—, nga'aa si'i ñi'ya nchcui' sca cui' ti nda nu'u cha', ³⁰ bi' cha' ná ntsu'u cha' xcuane ngu' ni tsaca cha' jinu'u. Juani tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' jlo ti' nu'u lcaa ca cha', bi' cha' jlya ti' ya cha' ca slo ycu' Ndyosi ngutu'u nu'u.

³¹ Li' nacui' Jesús ji'i ngu':

—¿Ha jlya ti' mā jna' juani? —nacui' Jesús—. ³² Cua'a jyaca mā xi ji'i cha' nu chcu' na' re lacua: Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani cha' tyaa mā toni'i ji'i scaa mā. Li' tyanu na' ycu' ti na' —nacui—, pana si'i sca ti na' tyanu na', cha' stu'ba ndi'i Sti na' lo'o na'. ³³ Cua nda na' lcaa cha' bi' lo'o mā cha' ti ti tyi'i tyiquee mā xqui'ya na' —nacui—. Nde chalyuu ti'i ti' ñati ña'a ji'i mā. Pana ná cube ti' mā, cua'ni tlyu tyiquee mā; na' laca loo nde chalyuu, cha' cua ntijiloo na' tsiya' ti ji'i nu xña'a.

17

Nchcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu cuentya ji'i ñati ji'i

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' nguxña'a yu nde cua, lo'o jua'a cui' tsa nchcui' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu:

—Chcu' na' lo'o nu'u, cha' nu'u laca Sti na' —nacui—. Cua ndyalaa hora 'na cha' cajaa. Lo'o juani cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', cha' laca na' Sñi' nu'u, cha' li' taca cua'ni na' cha' caca tlyu la ycu' nu'u. ² Na cua nda nu'u chacuayá' jna' cha' caca na' loo ji'i lcaa ñati, cha' ta na' chaca chalyuu ji'i ñati nu nda nu'u 'na, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—. ³ Chalyuu nu ta na' ji'i ngu' laca cha' tyuloo ngu' jinu'u, nu'u nu laca sca ti ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua; lo'o jua'a

tyuloo ngu' jna', cha' laca na' Jesucristo nu nda nu'u lijyaa.

⁴ Nde lo yuu re su nguti'i na' cua ngua'ni na' cha' tlyu tsa laca nu'u —nacui' Jesús—, jua'a cua ndye ngua'ni na' lcaa cña nu nda nu'u 'na cha' cua'ni na' ca nde. ⁵ Sti na' laca nu'u, bi' cha' cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', ñi'ya ngua nu lo'o nguti'i na' lo'o nu'u tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu. Cua'ni nu'u cha' caca tlyu na', la cui' ñi'ya laca tlyu nu'u ca su ntucua nu'u.

⁶ Lcaa ca cha' ñi'ya laca ycu' nu'u ni, cua ndye nchcui' na' cha' bi' lo'o ñati chalyuu nu cua ngusubi nu'u ji'i cha' caca ñati jna', ña'a cuayá' nu ndyuloo tso'o ngu' jinu'u —nacui—. Ñati jinu'u laca ngu' bi', pana cua nda nu'u ngu' bi' jna'. Cua ndaquiya' ngu' lcaa cha' nu nda nu'u lo'o ngu'. ⁷ Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' ngu' juani cha' nu'u laca nu nda lcaa cña nu ngua'ni na', cha' lcaa ca cha' nu ntsu'u jna', na cua nda nu'u jna'. ⁸ Lo'o jua'a cua ngulu'u na' ji'i ngu' lcaa cha' nu ngulu'u nu'u 'na —nacui' Jesús—, ndaquiya' tsa ngu' cha' bi' juani. Jlo tsa ti' ngu' cha' ca slo nu'u ngutu'u na' lijyaa, jlya ti' ngu' cha' nu'u laca nu cua nda jna' lijyaa.

⁹ Sti na', chcu' na' lo'o nu'u juani —nacui' Jesús—, cha' xtyucua nu'u ji'i ngu' bi'. Ná chcu' na' ji'i cua ña'a ca ñati chalyuu, sca ti ji'i ñati nu nda nu'u jna' chcu' na' cha' lo'o nu'u, cha' laca ngu' bi' ñati jinu'u. ¹⁰ Lcaa ngu' nu ngusñi cha' 'na, laca ngu' bi' ñati jinu'u —nacui—. La cui' ti cha', ñati jna' laca ngu', xqui'ya cha' laca ngu' ñati ji'i ycu' nu'u. Lo'o ña'a xa' ñati chalyuu ji'i ngu' bi', hora ti caca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jna'.

¹¹ Nga'aa tyi'i na' lo yuu chalyuu —nacui' Jesús—, cha' cua tyaa ti na' nde su ntucua nu'u; pana ngu' bi', tya tyi'i la ngu' nde chalyuu. Lubii tsa laca nu'u, Sti na', bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jinu'u cuentya ji'i ngu' nu cua nda nu'u 'na. Cua nti' na' cha' cua'a nu'u ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycu' nu'u, cha' ná quiñu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya nu stu'ba cha' jinu'u lo'o na' —nacui—, jua'a cua'ni nu'u lo'o ngu' bi', cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu' nu ngusñi cha' jinu'u. ¹² Lo'o tya ndi'i na'

lo'o ñati nu nda nu'u 'na —nacui Jesús—, li' ndaca'a na' ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycu' nu'u. Ná nda na' chacuayá' tyacua cha' cuxi ji'i ngu'; ni tsaca ngu' bi', ná nguna' chalyuu ji'i ngu'. Sca ti nu ñati nu nguscua tya sa'ni la cha' chcuna' cha' ji'i, bi' laca nu ndye cha' ji'i tsiya' ti, cha' nga'a cha' caca lcaa cha' nu nguscua ngu' lo' quityi cusu' cuentya jinu'u.

¹³ Bi' cha' juani tyaa na' su ntucua nu'u, Sti na' —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—. Lo'o tya ndi'i na' nde chalyuu, li' nda na' cha' bi' lo'o ngu', cha' ñi'ya lo'o chaa ti' ycu' na' re, jua'a caca chaa ti' ngu' bi' tyucui tyiquee ngu'. ¹⁴ Lcaa cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o na', cua nda na' cha' bi' lo'o ngu' bi' —nacui—. Lo'o juani, ñi'ya lo'o liye' ti' ñati chalyuu 'na, jua'a ca liye' ti' ñati ña'a ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

¹⁵ Bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u juani, Sti na' —nacui Jesús—, cha' nti' na' cha' ña'asii nu'u ji'i ngu' bi', cha' ná cua'ni lya' ti' nu xña'a ji'i ngu', masi si'i cha' caa caqui'ya nu'u ji'i ngu' bi' chcu' na' lo'o nu'u. ¹⁶ Jua'a na' lo'o ngu' bi', ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu —nacui—. ¹⁷ Liñi tsa cha' nu nda nu'u, lo'o jua'a tya ta la nu'u cha' liñi bi' lo'o ngu' bi', cha' cha'a cresiya ji'i ngu'; nga'aa si'i cha' cuxi tyu'u tyiquee ngu' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee ngu' tya sa'ni la. ¹⁸ Ñi'ya nda nu'u 'na cha' lijyaa nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, jua'a cua nda na' ji'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' culu'u ngu' cha' jinu'u nde lo tyucui ña'a chalyuu. ¹⁹ Lo'o juani ta na' tyucui ña'a ycu' ca na' cuentya ji'i ñati bi', cha' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na' —nacui—. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ngusñi cha' jinu'u ni, nti' na' cha' cha'a cresiya ji'i ngu', cha' ta nu'u cha' liñi nu tyanu ne' cresiya ji'i ngu' cuentya jinu'u.

²⁰ Si'i sca ti ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' 'na chcu' na' lo'o nu'u —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, lo'o chcu' na' cha' ji'i lcaa ñati nu xñi cha' jna' ca tiya' la, nu lo'o chcu' ngu' lo'o ñati bi'; lo'o cha' ji'i ñati bi' chcu' na' lo'o nu'u juani —nacui—.

²¹ Ndijña na' jinu'u cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Sti na',

ñi'ya stu'ba ntsu'u cha' jinu'u lo'o na', ñi'ya stu'ba nchca tyiquee na' lo'o nu'u, jua'a cua'ni nu'u cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o na; li' taca jly'a ti' xa' ñati cha' nu'u nda 'na lijyaa —nacui Jesús—. ²² Cua ngua'ni nu'u cha' caca tlyu na' nde chalyuu, lo'o jua'a cua ngua'ni na' cha' caca ñati bi' ñi'ya laca ycu' na'. Ñi'ya lo'o stu'ba tsa nchca tyiquee nu'u lo'o na', jua'a nti' na' cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. ²³ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee nu'u lo'o na' —nacui—, li' chañi cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. Lo'o li' caca cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' cua nda nu'u 'na lijyaa lo yuu, cha' ñi'ya lo'o tyaca'a na' jinu'u, jua'a cua'ni tyaca'a nu'u ji'i ngu' nu ngusñi cha' 'na.

²⁴ Sti na' —nacui Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, cua nti' na' cha' tyi'i ñati nu nda nu'u 'na ca su tyucua na'. Li' ña'a ngu' bi' 'na nde su tlyu la su nda nu'u 'na, cha' tyaca'a tsa na' jinu'u tya lo'o tya lyiji xana chalyuu. ²⁵ Sti na' —nacui Jesús—, xcui' cha' liñi ndu'ni nu'u. Nslo na' jinu'u, masi ná nslo ñati chalyuu jinu'u. Pana jlo ti' ñati nu ngusñi cha' jna' cha' nu'u laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu. ²⁶ Cua ngulu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' nu nda nu'u jna', lo'o jua'a tya cua'ni la na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' bi' tilaca laca nu'u. Bi' cha' taca caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u 'na, lo'o li' tyanu Xtyi'i ycu' na' ne' cresiya ji'i ngu'.

18

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

¹ Ndye nchcui' Jesús cha' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, li' ngutu'u Jesús ndyaa yu lo'o ngu'. Nteje tacui ngu' ndyaa ngu' ca chaca tsu' sta'a Cedrón, sca sta'a lati nu nscua to' quichi Jerusalén. Tacala' xi lo yuu nde bi' su ndi'i xi yaca cuiñi ji'i ngu', ca bi' ndyaa Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

² Lo'o nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ni, lo'o Judas jlo ti' mala su ndyaa ngu', cha' cua tyu'u quiya' ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús ca bi'. ³ Bi' cha' ndyaa lo'o Judas ji'i sca taju

sendaru lo'o policía nu nda ngu' tlyu ji'i ndyaa, la cui' sti jo'ó nu laca loo bi' lo'o ngu' fariseo. Lo'o xee lámpara, lo'o quii' quityee, lo'o chcuá cusuú ntucua ya' ngu' ndyaa ngu'. Li' ndyaa lo'o Judas ji'i ngu' bi' ca su ndi'i yaca cuiñii bi'. ⁴ Jlo ti' Jesús lcaa cha' nu nga'a cha' cua'ni ngu' lo'o yu, bi' cha' ndyaa yu ndyacua tya'a yu lo'o ngu' xña'a bi' tyucu'i su lija ngu'. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ti ji'i lija mā yaana mā? —nacui yu ji'i ngu' bi'.

⁵ —Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, bi' laca nu nclyana ya ji'i —nacui ngu'.

—Na' laca bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li'.

Lo'o jua'a stu'ba ti ndu Judas lo'o ngu', nu Judas nu cua ndyujui' cresiya ji'i Jesús ji'i nu ngu' xña'a bi'. ⁶ Lo'o cua nchcui' Jesús cha': "Na' laca bi'", nacui yu, hora ti nguta'achu' ngu' li', ndyaa stii ngu' lo yuu.

⁷ Chaca quiya' nchcuane Jesús ji'i ngu':

—¿Ti ji'i nclyana mā ndya'a mā? —nacui.

—Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, yu bi' laca nu nti' ya —nacui ngu'.

⁸ —Cua ni na' ji'i mā tsā cha' na' laca bi' —nacui Jesús ji'i ngu' li'—. Si jna' ti nti' mā, ta mā chacuayá' tyaa laja ti nu xa' la ngu' tya'a ndya'a na' re.

⁹ Nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a, cha' caca ñi'ya nu cua nchcui' ca Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu, nu lo'o cua nacui yu ndi'ya: "Ni tsaca ñati nu cua nda nu'u 'na, ná nguna' ngu' 'na'. ¹⁰ Li' ngulo Simón Pedro xlyu cusuú nu nga'a sii', ngujui' Pedro xlyu ji'i ngu', ngusi'yu cu' jyaca la'a tsu' cui sca nu naa Malco; msu ji'i xu'na sti jo'ó laca bi'. ¹¹ Hora ti nchcui' Jesús lo'o Pedro:

—Xco'o clya xlyu cua hi' ne' quiji. Na cua nda ycu'i Ndyosi Sti na' chacuayá' ji'i ngu' cha' xcube' ngu' 'na. ¿Ha ná tso'o cha' jua'a caca 'na nti' nu'u?

Ndu Jesús nde loo xu'na sti jo'ó

¹² Cua ngua li', lo'o nu sendaru, lo'o xu'na sendaru, lo'o policía ji'i ngu' judío, ntejeya' ngu' ji'i Jesús, tachaa ngusca' ngu' ji'i yu li'. ¹³ Clyo ndyaa lo'o ngu' ji'i yu slo sca nu cusu' nu naa Anás, sti laa Caifás nu ngua xu'na sti jo'ó yija bi'. ¹⁴ La cui' Caifás ngua nu nda cha' lo'o ngu' judío tya tsubi' la cha' caca tso'o la xi ji'i ngu' quichi masi cajaa

sca ñati, cha' ná ntsu'u cha' cajaa lcaa ñati li'.

Ndyutsii Pedro cha' tyuloo ji'i Jesús slo ñati

¹⁵ Ndyaa Simón Pedro lca'a ji'i Jesús ty-ijyu' ti. Lo'o jua'a chaca nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, lo'o nu qui'yu bi' lca'a ji'i Jesús. Ndyuloo tso'o nu bi' ji'i sti jo'ó Anás, bi' cha' ndyaa lca'a ji'i Jesús ca nde ni'i tlyu, nu laca to' tyi sti jo'ó bi'. ¹⁶ Pana ndyanu Pedro nde liya'; bi' cha' ndyaa nu chaca, ndyaa nchcui' lo'o sca nu cuna'a cua' nu ndu cua toni'i. Li' ndyaa lo'o ji'i Pedro nde ni'i. ¹⁷ Nacui nu cuna'a cua' nu ndu toni'i bi' ji'i Pedro:

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji'i yu jua lacua? —nacui nu cuna'a bi' ji'i.

—Si'i na' —nacui Pedro.

¹⁸ Laja li' nu ngu' msu lo'o ngu' policía bi', cua nguxtyu'u ngu' quii' nchcubi' nde bi', cha' tlya' tsa; ndu ngu' to' lquii' bi', cha' caca chcatsu ngu'. Lo'o Pedro ndu lo'o ngu' bi' li', cha' lo'o nti' caca chcatsu ti' to' lquii'.

Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús

¹⁹ Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu ndyaca tsa'a jinu'u? ¿Ñi'ya cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'?

²⁰ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i sti jo'ó bi':

—Lcua ti se'i su ndya'a na', liñi nchcui' na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu cuna lcaa ñati —nacui yu—. Masi ne' laa sube ti, masi ne' laa tlyu, lcaa su ndyu'u ti'i ngu' judío, ca bi' ngulu'u na' ji'i ngu'; ni sca quiya' ná nchcui' na' cuaana ti lo'o ngu'. ²¹ ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u jna'? Cuacha' nu'u ji'i ñati nu cua ndyuna cha' nu nchcui' na' ni cha' nda na' lo'o ngu' bi'. Jlo ti' ngu' lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i ngu'.

²² Lo'o nchcui' Jesús jua'a, li' ngujui' ya' sca policía tu'ba yu:

—Ná tso'o xacui nu'u cha' jua'a ji'i sti jo'ó nu laca loo —nacui policía li'.

²³ —Si cuxi ti nchcui' na' ngua ti' mā, cuacha' clya mā 'na ni cha' cuxi laca bi' —nacui Jesús li'—. Pana cua nchcui' na' cha' liñi lo'o mā. ¿Ni cha' laca ngujui' ya' mā tu'ba na' li'? —nacui Jesús.

²⁴ Li' ngulo nu cusu' Anás cña ji'i ngu' cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, ña'a ndyaaca' ti, slo Caifás, nu laca xu'na sti jo'ó bi'.

Tya chaca quiya' ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'

²⁵ Laja li' ndu Pedro to' lquii' cha' caca chcatsu ti'. Nhcui' nu xa' ñati nu ndi'i nde bi' lo'o Pedro li'.

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji'i yu jua?

Ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'.

—Ná lo'o na' —nacui'.

²⁶ Lo'o nde bi' ndi'i sca msu ji'i xu'na sti jo'ó bi', la cui' tya'a lo'o nu ngusi'yu cu' Pedro jyaca bi'. Nhcui' msu bi' lo'o Pedro li'.

—¿Ha ná cua na'a na' hi tsaca quiya' tsa lo'o ndyaa nu'u lo'o yu jua ne' yaca cuiñii bi'? —nacui' msu bi'.

²⁷ Xa' nhcui' Pedro cha' ná lo'o ndyaa, lo'o la cui' hora li' ngusi'ya ndye'e.

Ngua cuayá' ji'i Jesús slo Pilato

²⁸ Li' ngutu'u ngu' slo Caifás, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ndi'i nu gobernador romano nu naa Pilato. Cua cuxee ti ndyaca li', bi' cha' ná ntaja'a nu ngu' judío bi' tyati ngu' ne' ni'i ji'i gobernador; tacati tsa ndu'ni ngu' bi' xqui'ya ta'a. Ngua ti' ngu' cha' quiñu'u cha' ji'i ngu' si tyati ngu' ne' ni'i ji'i ngu' xa' tsu', cha' ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' sii ta'a bi' li'; ²⁹ bi' cha' ngutu'u nu naa Pilato, nu laca gobernador bi', ndyaa slo ngu' judío cha' xcuane ji'i ngu' ndi'ya:

—¿Ni qui'ya ngusta mā hichu' yu re? —nacui' Pilato ji'i ngu'.

³⁰ Li' ngxuatyacui ngu' cha' lo'o Pilato:

—Si ná ntsu'u qui'ya ji'i yu, ná caa lo'o ya ji'i yu slo nu'u, cusu' —nacui' ngu' ji'i.

³¹ —Yaa lo'o mā ji'i yu re cha' cua'ni cuayá' mā ji'i yu cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ycu' ca mā —nacui' Pilato ji'i ngu' li'.

Nguxacui nu ngu' judío bi' cha' ji'i Pilato li'.

—Ná ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' cujuui ya ji'i sca ñati jua'a, cha' ngu' judío laca ya —nacui' ngu'.

³² Lo'o ngua'ni ngu' jua'a, li' ngutu'u tu-cua cha' nu cua nhcui' Jesús lo'o ngu', ñi'ya ña'a cajaa ycu' ca. ³³ Li' ngxuatyuu

Pilato ndyaa toni'i ji'i, ngusi'ya ji'i Jesús cha' tyaa slo:

—¿Ha nu'u laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío? —nacui' Pilato ji'i Jesús.

³⁴ Nhcui' Jesús lo'o nu cusu' bi' li'.

—¿Ha cha' ngua'ya hique ycu' ca nu'u laca cha' cua? ¿Ha xa' ñati ndacha' jinu'u cha' jua'a laca na'? —nacui' Jesús ji'i Pilato.

³⁵ —¿Ha ngu' judío laca na' nti' nu'u? —nacui' Pilato li'. Jlo ti' nu'u cha' ñati tya'a quichi tyi nu'u, lo'o jua'a sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu', bi' ngu' laca nu cua yaa lo'o jinu'u cha' ca cuayá' jinu'u slo na'.

³⁶ —Si laca na' sca rey jua'a —nacui' Jesús—, li' cua nxuu tya'a ngu' tya'a ndya'a na' lo'o ngu' judío jua cha' ná xñi ngu' 'na —nacui'. Pana si'i ñati chalyuu laca nu cua ngusta 'na cha' caca na' loo ji'i ngu'.

³⁷ —¿Ha laca nu'u rey lacua? —nacui' Pilato.

Li' ngxuatyacui Jesús cha' lo'o nu cusu' bi' chaca quiya'.

—Nu'u nacui' cha' laca na' rey. Cña nu ntsu'u 'na laca cha' hcui' liñi na' ji'i lcaa cha' nu ntsu'u slo ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ngula na' chalyuu, bi' cha' lijya na' lo yuu cha' hcui' liñi na' lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Cuna ngu' lcaa cha' nu nhcui' na' si ná ndyacu' hique ngu' ji'i cha' liñi bi'.

³⁸ Li' nhcui' Pilato lo'o Jesús:

—Ná jlo ti' na' si ntsu'u cha' liñi jua'a nde chalyuu —nacui'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

Li' ngutu'u Pilato nde liya', ndyaa nde su ndu nu ngu' judío bi' chaca quiya'.

—Cuentya jna', ná ntsu'u qui'ya ji'i yu jua, ná ntsu'u cha' xcube' na' ji'i yu —nacui' Pilato ji'i ngu' judío—. ³⁹ Pana cua ngui'i mā cha' ndu'ni lyaá na' ji'i sca ngu' preso lcaa yija lo'o nhca tsa ta'a pascua —nacui' Pilato li'. ¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu jua nu laca rey ji'i cu'ma ngu' judío?

⁴⁰ Cui' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i chaca quiya'.

—Si'i ji'i yu jua nti' ya. Ji'i Barrabás cua'ni lyaá nu'u —nacui' ngu'.

Lo'o nu naa Barrabás ni, si'i ñati tso'o laca bi'; tyaala tsa Barrabás, la cui' ñati cuaana laca.

19

¹ Li' ngulo Pilato cña cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, cha' ti'í tsa quiji'i ngu' ji'i yu lo'o ju-ata. ² Ngüñá ngu' sendaru sca sne' quiche' cha' sta ngu' hique Jesús, li' nda ngu' sca late' cuaa ña'a cha' cacu' yu, ñi'ya ña'a si laca yu rey. ³ Li' lu'ba ti, lu'ba ti ndyaa ngu' slo yu cha' chcuicha' ngu' ji'i yu; na cuiñi ti ngu' cha' ndyu'ni ch'i ngu' loo yu.

—Tso'o ti tyi'i nu'u, cusu', cha' nu'u laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li'.

Lo'o li' ngujui'i ya' ngu' loo Jesús.

⁴ Chaca quiya' ngutu'u Pilato ni'i ndyaa su ndi'i ngu' judío.

—Cua li'ya yu jua —nacui Pilato—, li'ya lo'o na' ji'i yu jua slo mā chaca quiya', cha' caca cuayá' ti' mā cha' ná ntsu'u qui'ya ji'i yu cuentya jna'.

⁵ Li' ngutu'u Jesús lo'o sne' quiche' ntu-cua hique yu, lo'o late' cuaa ña'a lacu' yu.

—Ña'a mā ji'i yu cua ña'a —nacui Pilato li'.

⁶ Lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o msu ji'i ngu' ni, cui' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato lo'o na'a ngu' ji'i Jesús li'ya.

—¡Cujuii clyā mā ji'i yu! ¡Cujuii clyā mā ji'i yu jua! —nacui ngu' ji'i.

Nchcui' Pilato lo'o ngu' li'.

—Ycui' ca mā yaa lo'o mā ji'i yu cha' cujui'i ca'a mā ji'i lo crusi —nacui Pilato ji'i ngu'—. Cuentya jna' ná ntsu'u qui'ya ji'i yu.

⁷ Li' nguxacui ngu' judío cha' ji'i Pilato bi'.

—Ntsu'u sca cha' ji'i cuare —nacui ngu'—. Cuentya ji'i ya ntsu'u qui'ya ji'i yu, cha' nacui yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi; xqui'ya cha' bi' ntsu'u cha' cajaa yu.

⁸ Lo'o ndyuna Pilato cha' bi', ndyutsi tsa yu li'. ⁹ Xa' nguxtyu Pilato ndyaa nde ni'i ji'i, nchcuane ji'i Jesús:

—¿Macala ngutu'u nu'u li'ya?

Ná nguxacui Jesús cha' ji'i tsiya' ti li'.

¹⁰ —¿Ni cha' laca ná nti' nu'u chcu'i lo'o na'? —nacui Pilato ji'i Jesús—. Cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni lyaá na' jinu'u, lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' 'na cha' cujuii na' jinu'u lo crusi.

¹¹ —Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' caca nu'u loo jna' —nacui Jesús ji'i Pilato—. Ycui' Ndyosi nu laca loo la, bi' laca nu ta chacuayá' ji'na; bi' cha' tlyu la qui'ya ntsu'u ji'i yu nu cua ndyujui' cresiya 'na jinu'u.

¹² Li' nguxana ndyu'ni cña ti' Pilato, si caja ñi'ya nu cua'ni lyaá yu ji'i Jesús. Pana ña'a ti ndu'ni nu ngu' judío bi', cui' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato:

—Si cua'ni lyaá nu'u ji'i nu qui'yu jua ni, li' nga'aa tso'o nu'u cuentya ji'i César nu laca xu'na cu'mā ngu' romano —nacui ngu'—. Cua nacui nu qui'yu jua cha' sca rey laca yu, bi' cha' tya'a cusu' yu ji'i César nu laca xu'na mā.

¹³ Lo'o ndyuna Pilato ñi'ya nacui ngu' judío bi', li' ndu'u yu ndyaa tucua yu ca su ndu'ni cuayá' yu ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña cha' cā lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ntucua yu, la cui' se'i su ntsiya quee cuaja' nu ngua naa Gabata cha'cña ji'i ngu' judío. ¹⁴ Nde hora ngua bi', tsa ta'a si'i ji'i ta'a pascua. Lo'o li' nacui Pilato ji'i ngu' judío:

—Yu re laca rey nu laca loo ji'i mā.

¹⁵ Lye tsa nchcui' ngu' judío lo'o Pilato li': —¡Yaa lo'o mā ji'i yu! ¡Yaa lo'o mā ji'i yu! Cujuii clyā mā ji'i yu lo crusi.

—¿Ha nti' mā cha' cujuii ya ji'i rey nu laca loo ji'i mā? —nacui Pilato ji'i ngu'.

—Nga'aa ntsu'u chaca rey nu laca loo ji'na —nguxacui ngu' ji'i—. Sca ti César laca loo ji'na.

¹⁶ Bi' cha' jua'a ngua li'. Ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' cujuii ngu' ji'i Jesús, cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi li'.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

¹⁷ Li' ndaya' sendaru ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su cajaa yu. Ngüi'ya Jesús ji'i crusi nu ji'i ycui' ca yu, ndyaa yu li'. Ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde su naa Gólgota cha'cña ji'i ngu' judío, nu jua'a nti' tyu'u cha'cña bi'. Su nscua tyijya hique jyo'o.

¹⁸ Ca bi' ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi, lo'o tya tyucuaa tya'a ñati tya'a ndyujuii ngu' ji'i lo'o Jesús; la'a tsu' cui' nguxtyu ngu' crusi ji'i tsaca yu, la'a tsu' coca nguxtyu ngu' crusi ji'i chaca yu li'. Crusi ji'i Jesús nguxtyu ngu' cla'be la. ¹⁹ Li' ngulo Pilato cña cha' ndi'ya scua sca cha' hique crusi

bi': "Nu nde laca Jesús Nazaret, rey ji'i ngu' judío". Jua'a cha' nguscua bi'. ²⁰ Quiña'a tsa ngu' judío na'a ji'i cha' nu nscua hique crusi bi', cha' ná tyijyu', to' quichi ti ngua su ndyujuii ngu' ji'i Jesús lo crusi. Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi' hique crusi: cha'cña ji'i ngu' judío nscua bi', cha'cña ji'i ngu' latín nscua bi', lo'o cha'cña ji'i ngu' griego nscua bi'. ²¹ Bi' cha' ndyaa sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu' judío, ndyaa cacha' ngu' ji'i Pilato:

—Ná tso'o cha' nguscua nu'u cha' rey laca yu bi', cha' laca yu loo ji'i cuare ngu' judío —nacui ngu'—. Tso'o la si scua nu'u cha' ycu' yu nacui yu cha' laca yu rey ji'i ngu' judío.

²² Li' nguxacui Pilato cha' ji'i ngu':

—Tyanu cha' bi' ñi'ya nu nscua ti, na cua nscua juani —nacui.

²³ Lo'o cua ngujui'i ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi, li' ndaya' sendaru bi' ste' yu. Ndi'i jacua tya'a sendaru ca bi' lo'o cua ngusa'be ngu' ste' Jesús cha' caja xi ndaca ji'i ca ta'a jacua ngu'. Lo'o late' tyucui ji'i Jesús ndaya' ngu' ji'i. Ña'a tsa cu' ti ngalya late' bi', ná ntsu'u su ngujyacu'a late' bi'. ²⁴ Bi' cha' nacui ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná cusaa' na late' re. Quijya na lo'o tya'a na cha' quije cha' ji'na tilaca nu ca ji'i late' re.

Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' na cha' chañi cha' nu nscua lo quityi cusu cua' sa'ni, nu nchcui' ndi'ya: "Cua ngusa'be ngu' ste' na' lo'o tya'a ngu', cua ngüijya ngu' lo'o tya'a ngu' cha' quije cha' ji'i ngu' tilaca nu ca ji'i late' bi'". Jua'a nacui lo quityi bi', lo'o la cui' jua'a ngua'ni ngu' sendaru bi' li'.

²⁵ Laja li' ndu xtya'a Jesús cacua ti su ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi bi'. Ndu lo'o sca nu cuna'a tya'a ngula, lo'o María clyo'o Cleofas, lo'o María Magdalena. ²⁶ Na'a Jesús ji'i xtya'a yu, lo'o jua'a na'a yu ji'i sca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a ji'i nu tyaca'a tsa ji'i Jesús bi', na'a yu cha' stu'ba ti ndu ngu' cacua ti slo crusi. Li' nacui Jesús ji'i xtya'a yu:

—Ma'a —nacui—, yu cua caca sñi' nu'u juani.

²⁷ Lo'o jua'a nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Ma' cusu' cua caca xtya'a nu'u juani.

Li' ndyaa lo'o nu qui'yu bi' ji'i xtya'a Jesús, nda su tyi'i ma' ca toni'i ji'i li'.

Ngujuii Jesús

²⁸ Jua'a ngua lo'o cua ngua tii Jesús cha' cua ngua lcaa cha' nu ntsu'u cha' caca ji'i ycu' yu, li' nacui yu ñi'ya nu nacui sca cha' nu nscua lo quityi cusu':

—Nguityi tsa na' hitya —nacui yu.

²⁹ Nde jua ndu sca te'i vino tiye'. Li' ngujui'i ngu' sca quiche ne' te'i su ntsu'u vino bi', ña'a cuayá' nu ngutsa' tso'o ti; ngusta ngu' quiche bi' si' chcu'a cha, ngusicu'a ngu' ji'i quiche ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntu-cua tu'ba Jesús. ³⁰ Lo'o cua nguxcui Jesús vino bi', li' nacui yu:

—Cua ngua lcaa cha'.

Li' ngua'ya tacui hique yu, ngujuii yu li'.

Ndyojo' sendaru chcu'a cha sii' Jesús

³¹ Ta'a sii pascua ngua, lo'o jua'a ná nti' nu ngu' judío bi', cha' tyanu jyo'o lo crusi chaca tsa. Ndube tsa ti' ngu' cha' tacati tsa tsa ta'a bi'; bi' cha' ndyaa ngu' slo Pilato, ngüijña ngu' cha' ji'i nu cusu' cha' cula'a sendaru tyijya quiya' ngu' nu ndacui lo crusi, cha' cajaa clyo ngu' li'. Hasta li' caja ñi'ya nu caca ta'ya ngu' ji'i jyo'o bi' lo yuu.

³² Bi' cha' ndyaa sendaru ca su ndu crusi ji'i tya'a ngujuii Jesús; ngula'a ngu' quiya' su ndyaa ngu' clyo, li' ngula'a ngu' quiya' nu chaca. ³³ Pana lo'o ndyaa ngu' ca su ndu crusi ji'i Jesús, li' na'a ngu' cha' cua laca ngujuii yu, bi' cha' nga'aa ngula'a ngu' quiya' Jesús.

³⁴ Ña'a cuayá' nu ndyojo' sca sendaru chcu'a cha sii' Jesús, li' tsiya' ca ndyalú tañi nguxa' lo'o hitya lubii. ³⁵ Lo'o na' nu nscua quityi re, Juan laca na', na'a na' cha' jua'a ña'a ngua cha' bi'. Chañi cha' jlo ti' na', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi lo'o cu'ma, cha' lo'o ma' taca jlyo ti' ma' cha' bi'. ³⁶ Cua ngua jua'a, ñi'ya nu nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya: "Ná catsa ni tsaca tyijya yu". ³⁷ Lo'o ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi bi' nu nchcui' ndi'ya: "Ndyojo' ñati chcu'a cha sii' yu, lo'o li' nguxña'a ngu' bi' ji'i nu quicha bi'".

Nguatsi' jyo'o Jesús

³⁸ Nde ngusii la ndyaa tsaca yu nu naa José Arimatea slo nu Pilato bi'. La cui'

ñati nu ngua tsa'a ji'i Jesús laca bi', masi cuaana ti ndyaca tsa'a nu José bi'. Ntsii yu si ca cuayá' ti' ngu' judío tya'a quichí tyi yu cha' ndyaca tsa'a yu ji'i Jesús. Ndyaa yu ngüijña yu chacuayá' ji'i Pilato cha' tsaa lo'o yu ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi', lo'o li' nda Pilato chacuayá' tyaa lo'o yu ji'i. Li' ndyaa José ca su ndu crusi, ndyaa ndyiqui'ya ji'i jyo'o Jesús, cha' tsaa lo'o yu ji'i ca to' cuaá. ³⁹ Lo'o Nicodemo nguxtyucua ji'i yu, la cui' Nicodemo nu ndyaa slo Jesús talya tya sa'ni xi bi'. Ndyaa lo'o Nicodemo sca yu'ba styi' yaca nu tyixi xtyi'i; mirra naa sca lo styi' yaca bi', nguxa' lo'o chaca nu naa áloes. Calaa tyii kilo cuayá' ti' yu'ba bi'. ⁴⁰ Ngusta ngu' na tyixi xtyi'i bi' lo sca late' lati loo, li' ngüixii ngu' late' bi' tyucui ña'a hichu' jyo'o Jesús, ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío nu lo'o nxatsi' ngu' ji'i jyo'o nu ndyijii ji'i ngu'. ⁴¹ Ca su ngujui' ca'a ngu' ji'i ngu' lo crusi, ca bi' ntsu'u sca lo'o su ndi'i yaca tyacala' ji'i ngu'. Ne' lo'o bi' ntsu'u sca tyuquee nu ngulu ca ti ngu' sii' cua'a cha' caca cuaá ji'i ngu'. Bilya tyatsi' ngu' ne' cuaá bi'. ⁴² Cacua ti ntucua tyuquee bi', bi' cha' ndacua ti nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o Jesús li', cha' cua ca talya ti ta'a sji' pascua, cuentya ji'i ngu' judío.

20

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Ndyu'u scua cuacha li', tsá clyo ji'i semana; jua'a tya lyiji quixee tso'o ti, lo'o ngutu'u María Magdalena ndyaa to' cuaá. Na'a cha' cua laca ngutu'u tsu' quee tlyu nu ndyacu' to' cuaá bi', ² bi' cha' ngusna María ndyaa ca su nga'a Simón Pedro lo'o chaca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a nu tyaca'a tsa ji'i Jesús. Ndacha' María ji'i ngu' bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na su nguxatsi' ngu' ji'i ne' tyuquee —nacu' María ji'i ngu'—. Ná jlo ti' ya mala ndyaa lo'o ngu' ji'i.

³ Li' ngutu'u Pedro lo'o nu chaca yu, ngusna ngu' ndyaa ngu' nde to' cuaá.

⁴ Tyucuaa ngu' ngusna ngu', pana lye la ngusna nu chaca yu, yala la ngulaa bi' to' cuaá. ⁵ Li' nguxña'a yu ne' tyuquee bi', na'a yu cha' tya ntsiya late' lati loo nu ngüixii ngu' chu' jyo'o, pana ná ndyaa yu ca ne'

tyuquee bi'. ⁶ Li' ngulaa Simón Pedro to' cuaá lijya lca'a ji'i nu chaca yu bi'. Hora ti ndyatí Pedro ndyaa ne' tyuquee, na'a cha' ndi'i late' lati loo bi' tyuquee bi'. ⁷ Lo'o jua'a na'a Pedro late' nu ndyacu' loo jyo'o, nguxcu' ti late' bi', ntsiya chaca se'i; nga'aa ntsiya lo'o late' lati loo nu ngüixii chu' jyo'o, ycu' ti late' bi' ntsiya. ⁸ Li' lo'o nu chaca yu nu ngulaa yala la, lo'o yu bi' ndyatí yu ne' tyuquee, ndyaa na'a yu ñi'ya ña'a ne' cuaá. Ca li' jlya tso'o ti' yu; ⁹ li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya nu nscua lo quityi cusu' cha' ntsu'u cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o nguatsi', jua'a ngua cha' bi'. ¹⁰ Li' nguxtyuu ngu', tyucuaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi', ndyaa ngu' su ndi'i ngu' tya'a ngua tsa'a ngu'.

Ngutu'u tu Jesús su ndu María Magdalena

¹¹ Pana nu María bi' ni, ndyanu cho' to' tyuquee bi', ndyunaa tsa cho'. Laja lo'o ndyunaa ti cho', li' nguxña'a cho' nde ne' tyuquee bi', ¹² na'a ji'i tucua tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi nu ngutu'u yaa nde cua. Ngati tsa ña'a ste' ngu' nu ndu'u tucua nde bi'. Ca su nguscua jyo'o Jesús tya la ti ti, ca bi' ndyaa tucua ngu'; tsaca yu ndyaa tucua nde su nguscua hique jyo'o bi', chaca yu ndyaa tucua nde su nguscua quiya' yu.

¹³ Li' nchcuane xca bi' ji'i María:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

Li' nguxacu' María cha' ji'i xca bi':

—Cua ngulo ngu' ji'i jyo'o Xu'na na —nacu'—, lo'o ná jlo ti' na' mala ndyaa lo'o ngu' ji'i ndyaa.

¹⁴ Lo'o ndye nchcu' María lo'o xca bi', nguxña'a cho' nde chu' cho', lo'o li' na'a cho' cha' ndu Jesús nde bi', pana ná ndyulo María ji'i yu. ¹⁵ Li' nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u? —nacu' yu ji'i nu María bi'—. ¿Ti ji'i nclyana nu'u ndya'a?

Ngua ti' María cha' nu ca ji'i yaca tyacala' laca nu ndu bi', bi' cha' nchcu' lo'o yu li':

—Si nu'u laca nu ngulotsu' ji'i jyo'o nu nguatsi' re, cusu' —nacu' ji'i yu—, cua'ni nu'u cha' tso'o cuacha' cly xi 'na mala ndyaa lo'o nu'u ji'i, cha' li' tsaa lo'o na' ji'i jyo'o bi' chaca se'i su tso'o la.

¹⁶ —¡María! —nacu' Jesús ji'i li'.

Lo'o li' nguxtyacui María na'a su ndu Jesús.

—¡Raboni! —nacui. (Sca cha' hebreo laca; La Mstru 'na, jua'a nti' ñacui cha' bi'.)

¹⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o María:

—Ná cala' nu'u jna' cha' tya lyiji tya'a na' nde cua ca su ntucua Sti na' —nacui—. Nu juani, yaa clyu nu'u su ndi'i nu xa' la ñati nu cua ngusñi cha' 'na, yaa cacha' nu'u ji'i ngu' bi', cha' cua tyacui ti na' tya'a na' ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na', nu laca Sti ma. Tya'a na' ca su ntucua ycu' Ndyosi nu Xu'na na', nu bi' nu laca ycu' Ndyosi nu Xu'na ma.

¹⁸ Li' ndyaa María Magdalena su ndi'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa cacha' ji'i ngu':

—Cua na'a na' ji'i ycu' nu Xu'na na tsa —nacui.

Lo'o li' nda nu cuna'a bi' cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu cua nacui Jesús ji'i.

Xa' la tyempo lo'o ndu'u tucua Jesús slo ñati ji'i

¹⁹ La cui' talya tsa clyo ji'i semana bi', cua nga'a ya' ni'i su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús, cha' ntsii ngu' ji'i ngu' judío. Li' yaa Jesús, ndatu slo ngu' bi'.

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu ji'i ngu' bi'.

²⁰ Li' ngulu'u Jesús tyuu ya' yu ji'i ngu', ngulu'u yu sii' yu ji'i ngu', su ngua quicha yu. Lo'o na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i ycu' nu Xu'na ngu', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'.

²¹ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu ji'i ngu'—. Ñi'ya lo'o nda Sti na' 'na lijyaa chalyuu, jua'a ta na' ji'i ma cha' tsaa ma tyucui ña'a chalyuu.

²² Ngulo tu'u Jesús lo ngu' bi' li'.

—Tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma juani —nacui yu ji'i ngu' bi'—.

²³ Cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o chcu' ma lo'o ngu' cha' cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu', lo'o jua'a tyanu qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o chcu' ma lo'o ngu' cha' ná cua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu'.

Na'a Tomás ji'i ycu' Jesús

²⁴ Cua ntsu'u sca nu qui'yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu', nu naa Tomás nu Culaca'. Ná lo'o Tomás ndi'i lo'o nu xa' tya'a

ngu' nu ngua tsa'a bi', nu lo'o ndyaa Jesús slo ngu'. ²⁵ Li' nacui ngu' tya'a ngua tsa'a ji'i Tomás:

—Cua na'a ya ji'i ycu' nu Xu'na na —nacui ngu'.

Li' nchcui' Tomás lo'o ngu':

—Lo'o cua na'a na' ca su ngujuo' ngu' clavo ya' ycu', li' jlyu ti' na' cha' la cui' yu laca bi' —nacui—. Lo'o cua ndyajo' sne ya' na' cuityu su ngujuo' ngu' clavo ya' yu, lo'o cua ndyajo' ya' na' ca su ntucua cuityu sii' yu, ca li' jlyu ti' na' —nacui Tomás.

²⁶ Li' cua ndu'u scua snu' tsa, ndyalaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús toni'i chaca quiya'; lo'o Tomás ndi'i lo'o ngu' li'. Cua ndyacui toni'i, li' ndyatí Jesús ni'i jua'a ti, ndyatú yu slo ngu' bi'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma.

²⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ycu' Tomás:

—Cuaa nu'u ca nde, cojo' sne ya' nu'u su ntucua cuityu ya' na' —nacui—. Ña'a tso'o nu'u su ntucua cuityu ya' na' re. Cuaa nu'u, cojo' ya' sii' na'. Nga'aa cua'ni nu'u cha' ná jlyu ti' nu'u 'na, taca jlyu tso'o ti' nu'u 'na juani —nacui Jesús.

²⁸ —Xu'na na' laca nu'u, cusu' —nacui Tomás ji'i Jesús—, lo'o jua'a Ndyosi jna' laca nu'u.

²⁹ —Jlyu ti' nu'u juani cha' cua na'a nu'u jna' —nacui Jesús ji'i Tomás—, pana tso'o la caca tyiquee ñati nu jlyu ti' 'na lo'o bilya ña'a ngu' 'na.

Ni cha' laca cua nscua quityi re

³⁰ Chañi cha' ngua'ni Jesús quiña'a la cha' tlyu cha' cube ti' ñati ji'i ycu' Ndyosi Sti yu. Na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i cha' bi', masi ná nchcui' quityi re cha' ji'i lcaa cha' bi'.

³¹ Cha' nu nscua lo quityi re ni, nscua bi' cha' taca jlyu ti' ma cha' Jesús laca Cristo nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i lijya chalyuu, cha' taca xñi ma cha' ji'i Jesús, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. Li' caja chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye ji'i ma chacuayá ji'i ycu' Jesús.

21

Ngutu'u tucua Jesús su ndu ngu' to' tayu'

¹ Tiya' la xi xa' ngulu'u loo Jesús ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, nu lo'o ndyaa ngu'

nde to' tayu' Tiberias. Ndi'ya ngua cha' bi':
² Tsa tlyu ti ndyaa Simón Pedro, lo'o Tomás nu Culaca', lo'o Natanael ngu' quichi' Cana, sca quichi' nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea; lo'o sñi' Zebedeo, lo'o tya tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús, ndyaa ngu' to' tayu' bi'. ³ Li' nacui Simón Pedro ji'i ngu' bi':

—Tsaa na cuta cualya —nacui.

—Tsa taju ti na tsaa na lacua —nacui ngu' ji'i tya'a ngu' li'.

Ndyati' ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' li', pana ná sca na ngujui ji'i ngu' ndyaa ngu' talya bi'. ⁴ Tsa cua cuxee ti chaca tsa, li' ndu Jesús to' tayu'. Tya ntsu'u ngu' lo hitya, pana ná jlo ti' ngu' nu ngua tsa'a ji'i yu si la cui' Jesús laca nu ndu to' tayu' bi'. ⁵ Li' ngusi'ya lo'o Jesús ji'i ngu':

—¿Ha ngujui xi na cacu ma, La?

—Ná sca na ngujui ji'i ya tsiya' ti —nacui ngu' ji'i yu li'.

⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ntsu'u lo hitya bi':

—Cu ma taraya ji'i ma nde la'a tsu' cui, tsu' bi' caja xi cualya ji'i ma —nacui yu.

Ngua'ni ngu' jua'a, lo'o nga'aa ngua ji'i ngu' tyojolaqui ngu' ji'i taraya tyaa nde ne' yaca ni'i bi'; quiña'a tsa cualya ndyati' ne' taraya ji'i ngu'. ⁷ Li' nchcui' nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús nu tyaca'a tsa ji'i yu, nacui ji'i Pedro:

—Nu ndu ca bi' laca ycui' nu Xu'na na —nacui.

Nu lo'o ndyuna Pedro cha' bi', li' ndyacu' ste' cha' quichi' ti ndyu'ni cña, ngutacua Pedro ndyú lo hitya, ngutu'u to' tayu'.

⁸ Tiya' la ngutu'u nu xa' la ñati' bi' lo'o yaca ni'i; ndyojolaqui ngu' ji'i taraya ngutsa'a ntsu'u cualya ne', ngutu'u ngu' to' hitya. Ná tyijyu' ntsu'u ngu' to' tayu' bi', cuayá' sca siyento metro ti ndyaa ngu' lo hitya bi'. ⁹ Lo'o ngua'ya ngu' to' hitya, ngutu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' na'a ngu' cha' cua laca ndyu'u tu'u quii' nchcubi'; nscua cualya nchqui'i lo quii', lo'o xi xlyá nscua.

¹⁰ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa lo'o ma xi cualya nu ngujui ji'i ma ca nde —nacui yu ji'i ngu'.

¹¹ Li' ndyati' Pedro ne' yaca ni'i, ngujolaqui taraya ngutu'u ca lo yuu btyi;

ngutsa'a ne' taraya bi' ntsu'u cualya tonu. Sca siyento cla'be ntucua sna tya'a cualya ndyati' ne' taraya ji'i ngu', ni ná ngutaa' taraya, masi quiña'a tsa cualya ndyati' ne'.

¹² —Tyaa ma cacu ma msaa —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

Pana ná tucui ngua ti' xcuane ji'i: ¿tilaca laca nu'u? Jlo ti' ngu' cha' la cui' Jesús nu Xu'na ngu' laca yu bi'. ¹³ Li' ndyaa Jesús slo ngu', ndaya' xlyá cha' ta yu cacu ngu' bi'; jua'a lo'o cualya nda yu ndyacu ngu'.

¹⁴ Cua ngua sna quiya' li' nu ngulu'u loo Jesús ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, tya lo'o ndyu'u yu chaca quiya' lo'o ngujui yu.

Nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro

¹⁵ Lo'o ndye ngua'ni ngu' msaa, li' nchcuane Jesús ji'i Simón Pedro:

—Simón, sñi' Juan —nacui Jesús ji'i—, ¿ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jna'? ¿Ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a ji'i tya'a tso'o nu'u?

Li' nguxacui Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cua jlo ti' nu'u, Xu'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacui Pedro ji'i.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati' nu ngusñi ca ti cha' bi' lacua, ñi'ya lo'o ña'asii nu'u ji'i na'ni cuañi' scu' nu'u —nacui Jesús ji'i Pedro.

¹⁶ Xa' nchcui' Jesús lo'o chaca quiya':

—Simón, sñi' Juan —nacui—, ¿ha chañi cha' hī cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

—Xu'na, cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacui Pedro ji'i Jesús.

—Ña'asii nu'u ji'i ñati' 'na lacua —nacui Jesús ji'i li'.

¹⁷ Cua ngua sna quiya' nu nchcuane Jesús ji'i:

—¿Ha chañi hī cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

Cua xñi'i ti' Pedro cha' cua sna quiya' nchcuane Jesús ji'i si chañi cha' ntsu'u tyiquee ña'a ji'i yu, bi' cha' nchcui' ndi'ya:

—Lcaa ca cha' jlo ti' nu'u, Xu'na —nacui Pedro ji'i yu—. Cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u.

—Culu'u nu'u cha' 'na ji'i ñati' 'na lacua —nacui Jesús ji'i—. ¹⁸ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani, cha' nu lo'o ngua cuañi' nu'u ni —nacui Jesús—, li' ngua ji'i ycui' ca nu'u sca' nu'u juata ndi'i sii' nu'u, ngua

jinu'u tsaa macala su nti' nu'u tsaa li'; pana lo'o casu' nu'u, li' xquiñi nu'u scu cha' sca' tachaa ngu' xa' chalyuu jinu'u, li' tsaa lo'o ngu' jinu'u macala su ná nti' nu'u tsaa.

¹⁹ Nacui Jesús jua'a cha' caca cuayá' ti' Pedro ñi'ya ña'a cujuui ngu' ji'i ca tiya' la; xqui'ya cha' cajaa Pedro jua'a, bi' cha' lye la cua'ni tlyu xa' ñati' ji'i ycu' Ndyosi li'.

—Tya'a nu'u lo'o na' lacua —nacui Jesús ji'i Pedro li'.

Nu qui'yu nu tyaca'a tsa ji'i Jesús

²⁰ Li' nguxña'a Pedro ca su ndi'i nu xa' la tya'a ngu', na'a cha' lca'a nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús, nu tyaca'a tsa ji'i yu, li'ya lca'a bi' ji'i ngu'. La cui' bi' laca nu tya tsubi' la nguxni yane nde chu' cha' caca cacua la slo Jesús su ndyacu ngu' sii, cha' nchcuane ji'i Jesús ndi'ya: “¿Xu'na, tilaca laca nu cuju' cresiya jinu'u ji'i ngu' cuxi?” nacui. ²¹ Na'a Pedro cha' lca'a nu qui'yu bi' ji'i ngu', bi' cha' nchcuane Pedro ji'i Jesús:

—¿Na ca caca ji'i yu bi' nde loo la? —nacui Pedro ji'i.

²² Nguxacui Jesús cha' ji'i Pedro li':

—Ná culacua tsa ti' nu'u —nacui yu ji'i—. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u ji'i cha' bi' —nacui Jesús—. Nu'u ni, tya'a nu'u lo'o na'.

²³ Lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' bi', nhcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' cha' nga'aa nscua cha' cajaa nu qui'yu bi' ngua ti' ngu'. Pana liñi la cha', ná nacui Jesús cha' ná cajaa chca; tsa bi' ti cha' nacui yu: “Ná culacua tsa ti' nu'u. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u”. Tsa bi' ti cha' nda Jesús lo'o ngu'.

²⁴ Lo'o na' laca nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi'. Na' nguscu'a cha' re lo quityi, lo'o jlo ti' na' cha' liñi tsa nhcui' na' lo'o mā. Jlo ti' na' cha' liñi laca lcaa cha' nu nscua na' re.

²⁵ Lo'o jua'a tya ntsu'u quiña'a la cha' nu ngua'ni Jesús; si lo quityi scua ngu' cha' ji'i lcaa ca cha' nu ngua'ni Jesús nu lo'o yaa yu nde chalyuu, ná tyu'u scua tyucui ña'a chalyuu cha' tyuco'o quityi bi', nti' na'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' re.

Ndi'ya ngua'ni ñati tya cloyo lo'o ngua tsa'a ngu' ji'i Jesús

Nhcui' Jesús cha' caa Xtyi'i ycu' Ni

¹ Tya tsubi' la cua nscua na' sca quityi nu ndyaa slo nu'u, Teófilo. Quityi bi' ndacha' ji'i cua ña'a ca cña nu ngua'ni Jesús, cua ña'a ca cha' nu ngulu'u Jesús tya lo'o nguxana ndyu'ni yu cña, ² lcaa cha' nu ngua'ni yu lo'o nguti'i yu nde chalyuu. Bilya tyaa Jesús ca slo ycu' Ndyosi lo'o ngusubi yu ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu tsaa chcu' cha' ji'i ycu' yu nde chalyuu. Nguxtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i Jesús lo'o ngulo yu cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', ñi'ya ntsu'u cña nu cua'ni ngu' bi'. ³ Lo'o cua ngujuii Jesús, ndyu'ú yu chaca quiya', li' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'. Tya tu'ba tsá ndya'a Jesús chalyuu, lo'o jua'a tyuu quiya' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'; tso'o tsa ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulu'u yu ji'i ngu' bi' ñi'ya nu caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati. ⁴ Bilya tyaa Jesús lo'o nhcui' yu lo'o ngu' bi', cha' tyanu ngu' quichi Jerusalén.

—Jatya mā ca quichi re —nacui Jesús ji'i ngu'—, ña'a cuayá' nu caa Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i mā, ñi'ya nhcui' Sti na' tya sa'ni la; jua'a nda na' la cui' ti cha' lo'o mā tsubi' ti. ⁵ Cloyo cua ntyucuatya Juan ji'i ñati lo'o hitya ti; pana cua tyalaa ti tsá nu caa Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'i mā, jua'a tyucuatya ycu' Ndyosi ji'i mā.

Ndyaa Jesús nde cua

⁶ Li' lcaa tya'a ngu' cua ndyu'u ti'i ngu' se'i ti, nhcuane ngu' bi' ji'i Jesús li':

—Xu'na —nacui ngu'—, ¿ha si'i juani nu cua'ni nu'u cha' tyanu cha' ji'i cua, cha' caca ya loo ji'i loyuu su cuentya quichi tyi ya chaca quiya', cha' la cui' ngu' Israel laca ya?

⁷ Nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi' li':

—Ná ndyi'ya mā chacuayá' cha' caca cuayá' ti' mā ni tsá caca, ni tyempo caca nu

cua'ni ycu' Ndyosi cña. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi', nguxtyanu tso'o Ni cha' ji'i. ⁸ Juani xa' chcu' na' lo'o mā, cha' caja ñi'ya cua'ni mā nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i mā, cha' li' taca chcu' mā cha' tso'o lo'o lcaa ñati, nu cha' ji'i ycu' na'. Chcu' mā lo'o ngu' nde quichi Jerusalén, jua'a lo'o ngu' loyuu su cuentya Judea, jua'a lo'o ngu' loyuu cacua ti nu naa Samaria bi'; chcu' mā lo'o ngu' lcaa quichi su ndi'i ngu' chalyuu.

⁹ Lo'o cua ndye nhcui' Jesús cha' bi', laja lo'o na'a ngu' ji'i ndyiqui'ya ycu' Ndyosi ji'i yu ndyaa yu nde cua li'. Ndyacu' sca coo hichu' yu cha' nga'aa tyaca' ña'a ngu' ji'i yu.

¹⁰ Hora nu ndyaa bi', li' nguxña'a ngu' nde cua. Lo'o ti ndu tucua tya'a ñati nu ngati ste'. Ndu ngu' slo ngu' bi' li', ¹¹ nhcui' ngu' lo'o ngu' bi':

—Cu'ma ngu' Galilea —nacui ngu'—, ¿ni cha' laca ndu mā ña'a mā nde cua? —nacui ngu'—. Jesús nu nguxtyanu ca ti ji'i mā cua ndyaa nde cua, tya caa yu lo yuu chaca quiya'. Ñi'ya nu tyaca' lo'o ndyaa yu, jua'a tyaca' lo'o caa yu chaca quiya' —nacui ngu' nu ngati ste' bi' li'.

Ngusubi ngu' ji'i Matías cha' cua'ni cña loo Judas

¹² Li' ndu'u ngu' nde lo cuati Olivos, nguxtyuu ngu' nde quichi Jerusalén. Cacua ti ndi'i quichi; ná ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' judío cha' tsaa ngu' tyijyu' la tsá ta'a, nu lo'o ndi'i cña' ngu'. ¹³ Yala ti ndyalaa ngu' quichi bi', li' ndyaa ngu' ni'i tucua ba'a su ndi'i ngu': ndyaa Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o Andrés, lo'o Felipe, lo'o Tomás, lo'o Bartolomé, lo'o Mateo, lo'o chaca Jacobo sñi' Alfeo, lo'o Simón nu ngua sca ngu' ji'i taju cananista, lo'o Judas tya'a Jacobo. ¹⁴ Stu'ba ti nclacua ti' ngu' bi', lu'ba ti nhcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o tya'a Jesús ndi'i lo'o ngu' bi', lo'o María xtya'a Jesús, lo'o tyuu tya'a nu cuna'a nu ndya'a lo'o yu.

¹⁵ Ngua sca tsá ndyu'u ti'i lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca quichi bi'; sca siyento ntucua calaa tya'a ñati ntsu'u nu ngutu'u ti'i tsá bi'. Li' ndatu Pedro cha' chcu' yu lo'o ngu' bi':

¹⁶ —Cu'ma tya'a ndi'i na re —nacu'i Pedro ji'i ngu' bi'—, nu ngua sa'ni nguxtyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i jyo'o cusu' David lo'o nguscua jyo'o bi' lo quityi ñi'ya caca cña nu cua'ni jyo'o Judas nde loo la. Ycu'i Judas ngulu'u tyucui ji'i ngu' xña'a lo'o ngusñi ngu' ji'i Jesús preso; pana ñi'ya nu ndyanu cha' caca ji'i yu, jua'a ngua cha' bi'. ¹⁷ Stu'ba ti nguta'a jyo'o Judas lo'o na, stu'ba ti ngua'ni yu cña lo'o na nquicha'. ¹⁸ Lo'o li' ndyaa jyo'o bi' ngüi'ya sca yuu lo'o caya' nu nda ngu' ji'i yu cha' ngua'ni yu cha' cuxi, nu lo'o ndyujui' yu cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a bi'. Ycu'i ca yu nguxtyú yu ji'i yu lo yuu, ngutaa' ne' yu ndu'u tri se'i yu, ngujuii yu li'. ¹⁹ Hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ngu' quichi Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' cha'cña ji'i ngu' cha' Acéldama naa yuu su nclýu yu; ndi'ya ndyu'u cha'cña bi': "Yuu su ndyalú tañi ñati". ²⁰ Lo'o jua'a ngutu'u tucua cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi Salmos nu nchcui' ndi'ya:

Laja ti tyanu tyi yu,
nga'aa tyanu ñati lu'ú cajua.
Lo'o xa' nchcui' quityi bi' chaca quiya':
Cua'ni xa' ñati cña su ndu yu.

'Jua'a nchcui' quityi bi' —nacu'i Pedro ji'i ngu'—, ²¹⁻²² bi' cha' juani tso'o si cua'ni xa' ñati tya'a na cña loo jyo'o Judas. Ñati bi' caca sca ngu' tya'a na nu ndya'a lo'o na lcaa tsá lo'o nguti'i Jesús lo'o na chalyuu re. Ndyaa yu lo'o na, masi clyo lo'o ntyucuatya jyo'o Juan ji'i ñati, masi tsubi' ti lo'o ndu'u Jesús ndyaa nde cua. Ñati bi' cua na'a ñi'ya ngua lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii, bi' cha' taca chcu'i yu lo'o xa' ñati cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua cha' bi'.

²³ Li' ngusubi ngu' tucua tya'a nu qui'yu; sca yu nu naa José Barsabás nu nchcui' ngu' cha' Justo naa yu, lo'o chaca yu nu naa Matías. ²⁴ Li' nchcui' lcaa ngu' bi' lo'o ycu'i Ndyosi:

—Ndyosi nu Xu'na ya —nacu'i ngu'—, jlo ti' nu'u ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati chalyuu. Culu'u nu'u ji'i ya ti ji'i nu tucua tya'a nu qui'yu re nu cua ngusubi ycu'i nu'u ji'i, ²⁵ cha' taca tsaa yu bi' xa' quichi, cha' chcu'i yu cha' jinu'u cña su ndu jyo'o Judas nquicha'. Na cua nguxtyanu jyo'o bi'

cña cha' xña'a tsa bi', lo'o li' ndyaa ca su ndyanu cha' tsaa.

²⁶ Li' ngua'ni ngu' sca cña cha' ngusubi ngu' ji'i tsaca ngu', ti ji'i tyanu cña bi'. Jua'a nquijeloo ji'i ngu' cha' Matías caca ñati bi'. Li' stu'ba ti ndya'a yu bi' lo'o nu tii chaca tya'a ngu' cha' caca tya'a ngu' nu nda Ni cña ji'i cha' chcu'i cha' ji'i Jesucristo nde lo yuu chalyuu.

2

Ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ndyosi

¹ Ngua tsá ta'a Pentecostés, sca ta'a ji'i ngu' judío, li' ndyu'u ti'i lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca bi' se'i ti. ² Hora ti nguañi nde ne' ni'i su nga'a ngu' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyaca cui'i. Lcaa ngu' bi' ndyuna ngu' lo'o nguañi bi'. ³ Li' ndu'u tucua tyuu tya'a na ñi'ya slu quii' ti ña'a, ngutacui bi' lo xlyá hique lcaa ngu' bi'; ⁴ jua'a ngua lo'o ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ngu' bi'. Li' nguxana nchcui' ngu' cha'cña ji'i xa' ñati, cha' Xtyi'i ycu'i Ndyosi ngua'ni lo'o ngu' cha' ngua ji'i ngu' li'.

⁵ Tyempo nu ndyaca ta'a bi' nde quichi Jerusalén ndi'i quiña'a tsa ngu' judío; ngutu'u ngu' li'ya ngu' tyuu quichi loyuu tyijyu', cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi. ⁶ Li' nguxana ndyu'u ti'i ngu' bi' ca su ndañi cha' bi'. Ná ngua cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti ñi'ya nu ngua, cha' lcaa ngu' tyijyu' ndyuna ngu' cha' nchcui' nu ñati ji'i Jesucristo bi' cha'cña ji'i ycu'i ca ngu' tyijyu' bi'. ⁷ Ndube tsa ti' ngu' tyijyu' bi' li', ngulacua tsa ti' ngu' bi':

—¿Ha si'i xcui' ngu' quichi su cuentya Galilea laca ngu' jua? —nacu'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'—. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyuna na nchcui' ngu' jua cha'cña ji'na? —nacu'i ngu'—. ⁹ Quiña'a tsa quichi ndu'u na: laca na ngu' Partia, ngu' Media, ngu' Elam, ngu' Mesopotamia, ngu' Judea, ngu' Capadocia, ngu' Ponto, ngu' loyuu su cuentya Asia, ¹⁰ ngu' Frigia, ngu' Panfilia, ngu' Egipto, ngu' Africa nu ndi'i nde loo la ji'i quichi Cirene; lo'o jua'a ngu' romano, lo'o ndi'i ngu' bi' ca nde —nacu'i ngu' bi'—. Ntsu'u nu laca sñi' ngu' judío tya'a na, lo'o jua'a ntsu'u xa' ngu' romano nu stu'ba ti ndyu'ni

tlyu ji'i ycu'i Ni lo'o na. ¹¹ Lo'o jua'a ndi'i ngu' Creta, ndi'i ngu' Arabia. Pana lcaa na lo'o tya'a na ndyuna na nchcui' ngu' cha'cña ji'na, stu'ba ti ndyuna na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i Ndyosi.

¹² Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi'. Ná jlo ti' ngu' tsiya' ti na ca ngua. Tya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—¿Na laca ndyaca re? —nacui' ngu' bi'.

¹³ Lo'o jua'a nxtyí lo'o xa' la ñati ji'i ñati ji'i Jesucristo bi':

—Cu'bi tsa ngu' jua cha' nchcui' ngu' jua'a —nacui' ngu'.

Cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndu Pedro lo'o nu tii chaca tya'a ñati bi', cui' nchcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi' li':

—Ngu' cusu' cu'ma, ngu' judío —nacui' Pedro—, lo'o lcaa cu'ma nu ndi'i nde quichi Jerusalén juani —nacui' yu—, cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcu'i na' lo'o ma —nacui' yu—. ¹⁵ Cu'bi cuare, nti' ma; pana si'i na cu'bi cuare, cha' hora cua caa nde tlya ti laca juani. ¹⁶ Ndi'ya ndyaca cha' re: na cua ngua cha' tlyu bi', ñi'ya nu nchcui' cha' nu cua nguscua jyo'o cusu' Joel nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

¹⁷ Tyempo nde loo la lo'o cua tye ti chalyuu, nacui' ycu'i Ndyosi, ta na' Xtyi'i ycu'i na' cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati chalyuu, nacui' Ni.

Li' ta sñi' ma cha' jna' lo'o ngu'.

Lo'o jua'a ña'a ngu' cuañi' cha' tlyu nu ndu'ni ycu'i Ni,

culu'u na' cha' tlyu bi' ji'i ngu';

lo'o jua'a chcu'i xcalá ngu' cusu'.

¹⁸ Ta na' Xtyi'i ycu'i na' cha' tyanu ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu ndu'ni cña nu nclyo na' ji'i ngu' bi', nacui' Ni.

Li' chcu'i ñati bi' lcaa cha' nu ta na' lo'o ngu' cha' chcu'i ngu'.

¹⁹ Cua'ni na' cha' tlyu nde cua,

lo'o jua'a cua'ni na' cha' tlyu nde lo yuu;

lye tyalú tañi li', tyaqui quii' tonu, xcui' snii caca nde lo yuu, nacui' Ni.

²⁰ Na' laca ycu'i nu Xu'na ma;

cua tyalaa ti tsá lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati chalyuu.

Cua'ni na' cha' tyacu' lo xee cuichaa,

cha' nga'a ña'a caca co', ñi'ya tañi ña'a, nacui' Ni.

Sca tsá tlyu tsa caca bi', liñi caca cuayá' ti' lcaa ñati chalyuu lo'o tyalaa tsá bi'.

²¹ Pana cua'ni lyaá na' ji'i lcaa ñati nu ndijña cha' clyu ti' 'na.

Jua'a nchcui' ycu'i Ndyosi. Nguscua jyo'o Joel cha' bi' lo quityi —nacui' Pedro—.

²² 'Cu'ma ngu' Israel —nacui' yu—, cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcu'i na' lo'o ma juani: Ngu' Nazaret laca Jesús. Nguxtyu-cua ycu'i Ni ji'i yu lo'o ngua'ni yu xcui' cña tonu ca slo ma. Ngulacua tsa ti' ma lo'o na'a ma cña tonu bi', lo'o ngua cuayá' ti' ma cha' xcui' cña ji'i ycu'i Ndyosi ngua. ²³ Cua sa'ni la cua jlo ti' ycu'i Ndyosi, tya li' cua nchcui' Ni ñi'ya nu caca ji'i Jesús. Ndacha' lo Ni ji'i ngu' cha' cujuui ñati cuxi ji'i ycu'i Jesús. Jua'a ngua li'; tsubi' ti ngusñi ma ji'i yu, ngujui'i ca'a ma ji'i yu lo crusi. Cua ndyujui'i ma ji'i yu lo'o nda ma cña ji'i ñati cuxi bi', cha' cua ngua'ni ngu' cña cuxi bi' cuentya ji'i ma, ñi'ya nu nacui' Ni cha' caca.

²⁴ Pana ná nscua cha' tyanu Jesús ne' cuaá ña'a jyo'o ti yu, bi' cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ²⁵ Cua ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o cusu' David sa'ni la nu nchcui' cuentya ji'i Jesús ndi'ya:

Xu'na, nacui' yu, xcui' ndya'a nu'u lo'o na'; caca tsa nga'a nu'u slo na', cha' caca tlyu tyiquee na' lo'o nxtyucua nu'u jna';

²⁶ bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na', jua'a tso'o tsa nchcui' na' xqui'ya nu'u, cha' chaa tsa ti' na'.

Ti ti ndi'i tyucui ña'a na' xqui'ya cha' ndi'i nu'u cha' ña'asi nu'u jna'.

²⁷ Ná tyanu cresiya jna' su ndi'i jyo'o, xqui'ya cha' ná ta nu'u chacuayá' catsu' cuaña' na' jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jna';

²⁸ cua ngulu'u nu'u tyucui su tsa'a na' cha' tyi'i na' ca slo nu'u.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' stu'ba ti tyi'i na' lo'o nu'u li'.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi.

²⁹ 'Pana jlo ti' cu'ma cha' chañi cha' ngu-juii David, nu jyo'o cusu' ji'na —nacui' Pedro—. Sa'ni tsa ngujuii bi'; nguxatsi' ngu' ji'i li', lo'o jua'a tya ntsiya cuaá ji'i jyo'o bi'

juani. ³⁰ Tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ngua jyo'o David bi'; jlo ti' yu cha' nda Ni cha' liñi lo'o yu lo'o nchcui' Ni cha' sca ñati tya'a nati ji'i ycu'i yu cala nde loo la, bi' caca nu Cristo. Caca Cristo bi' rey, ñi'ya lo'o ngua ycu'i David rey. ³¹ Ngua cuayá' ti' yu tya sa'ni la cha' ntsu'u cha' tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ngujui, bi' cha' nchcui' yu cha' ná tyanu cresiya ji'i Cristo su ndi'i jyo'o, ná catsu' cuaña' Cristo li'. ³² Cha' liñi laca cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacui Pedro—. Liñi nda ya cha' lo'o cu'ma, cha' cua na'a ya ji'i yu chaca quiya' cha' lu'ú yu. ³³ Li' ñaa ycu'i Ndyosi yaqui'ya Ni ji'i Jesús cha' tyaa yu ca slo ycu'i Ni. Juani ndi'i Jesús nde la'a tsu' cui su tlyu ca su ntucua ycu'i Ndyosi. Cua nda ycu'i Ndyosi Sti yu Xtyi'i ycu'i Ni ji'i Jesús, lo'o nu juani cua nda Jesús Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyalaa nde chalyuu. Lcaa cha' nu cua ndyuna ma, lcaa cha' nu cua na'a ma tsá juani, bi' laca cña nu ngua'ni ycu'i Jesús. ³⁴ Ná ndyaa jyo'o David ña'a lu'ú ti ca slo ycu'i Ndyosi, bi' cha' jlo ti' na cha' si'i cha' ji'i ycu'i ca yu nchcui' cha' nu nguscua nu David bi' lo quityi, nu ndi'ya nchcui': Cua nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o nu Xu'na na': "Tyucua nu'u la'a tsu' cui jna'.

³⁵ Caca nu'u loo ji'i lcaa ñati nu laca tya'a cusu'u nu'u", nacui ycu'i Ndyosi ji'i. Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi —nacui Pedro—.

³⁶ 'Ntsu'u sca cha' ji'i ycu'i Jesús nu nga'a cha' ca cuayá' ti' lcaa na nu laca na ngu' Israel: La cui' Jesús nu ngujui' ca'a na ji'i lo crusi cha' cujuui na ji'i, la cui' yu bi', cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i yu cha' caca yu Xu'na na, cha' laca yu nu Cristo.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, ntyuju'u tsa ti' ngu' li'. Nchcuane ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo:

—¿Ñi'ya cua'ni ya juani? —nacui ngu' ji'i ngu' bi'.

³⁸ —Tso'o si caca tyuju'u ti' ma ji'i cha' cuxi, lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma xtyanu ma ji'i li' —nacui Pedro ji'i ngu'—. Lo'o jua'a tyucuatya ngu' ji'i ma chacuayá' ji'i Jesús li'. Cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ma li', jua'a ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha'

tyanu Ni ne' cresiya ji'i ma. ³⁹ Liñi tsa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ma lo'o nchcui' Ni cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'i ma, lo'o ne' cresiya ji'i sñi' ma tyanu Xtyi'i ycu'i Ni, lo'o ne' cresiya ji'i ngu' nu ndi'i tyijyu' tyanu Ni; tyanu Ni ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i.

⁴⁰ Tya quiña'a la cha' nchcui' Pedro lo'o ngu' li'. Liñi tsa ngulo yu cña ji'i ngu':

—Xtyanu ma ji'i ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi —nacui yu ji'i ngu'.

⁴¹ Lcaa ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', ndyaa ngu' bi' cha' tyucuatya ngu' ji'i ngu' bi' chacuayá' ji'i Jesús. La cui' tsá bi' nguxana sna mil tya'a ñati ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo. ⁴² Ndyuna tso'o lcaa ngu' bi' cha' nu ngulu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ji'i ngu'. Tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi', stu'ba ti ndi'i ngu', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi; stu'ba ti ndacu ngu', stu'ba ti ndyu'ni tlyu lcaa ngu' bi' ji'i Jesucristo.

Ndi'ya ngua'ni ñati ji'i Jesucristo clyo

⁴³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' quichi' bi' ji'i cña nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi, cha' cua quiña'a cña tonu ngua'ni ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo chacuayá' ji'i Ni. ⁴⁴ Lcaa ngu' stu'ba ti ndi'i ngu' lo'o tya'a ngu' nu ntsu'u cha' ji'i Jesucristo, nda ngu' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' cha' tacha ngu' ji'i tya'a ngu'; ⁴⁵ ndyujui' ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu', cha' caja cñi nu tacha ngu' ji'i tya'a ngu' nu ná ntsu'u cha' tso'o ji'i tsiya' ti. ⁴⁶ Lcaa tsá ndyu'u ti'i ngu' bi' ne' laa tonu ji'i ngu' judío, jua'a stu'ba ti ndacu ngu' bi' to' tyi tya'a ngu'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi', tso'o ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', ⁴⁷ cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi. Tso'o nchcui' lcaa ñati quichi' ji'i ngu' bi', jua'a lcaa tsá quiña'a la ñati ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo; ndyu'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi' li'. Bi' cha' quiña'a la ñati ndyatú nu ndyu'u ti'i lo'o taju ñati ji'i Jesucristo bi' li'.

3

Ngua'ni ngu' jo'o ji'i nu quicha quiya'

¹ Ngua sca tsá ndyaa Pedro lo'o Juan ne' laa tonu. Hora cua sna nde ngusii ngua, bi' hora laca nu nchcui' ngu' loyuu bi' lo'o

ycui' Ndyosi. ² Nga'a sca nu quicha quiya' to' laa, ca ña'a quicha quiya' yu nu lo'o ngula yu. Lcaa tsā ndya'a lo'o tya'a nu quicha bi' ji'i yu to' laa tonu, nu to' laa nu nda'ya tsa ña'a ndu'ni ngu' quichi ji'i. Nga'a yu to' laa ndijña yu msta ji'i ngu' nu lo'o lijya ngu' to' laa li'. ³ Cua na'a nu quicha bi' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan, lijya ngu' cha' tsaa ngu' ne' laa, ngüijña yu msta ji'i ngu' bi' li'. ⁴ Ndyatu se'i ti Pedro lo'o Juan cha' ña'a tso'o ngu' ji'i nu quicha bi'. Li' ndacha' Pedro ji'i yu:

—Ña'a nu'u xi ji'i ya —nacu'i Pedro ji'i yu.

⁵ Ndyuna tso'o yu, ngua ti' yu cha' cua ta ti ngu' msta ji'i yu.

⁶ —Ná ntsu'u cña jna' —nacu'i Pedro ji'i—, chaca lo cña ntsu'u jna' cha' cua'ni na' lo'o nu'u —nacu'i—. ¡Chacuayá' ji'i Jesucristo Nazaret ni!, tyatu nu'u cha' tya'a nu'u ycu'i ti.

⁷ Li' ngusñi Pedro ya' yu tsu' cui cha' xatu ji'i yu li'. Hora ti ngua tso'o quiya' yu, lo'o yane quiya' yu ngua tso'o. ⁸ Tajua' tsa ndatu yu bi', nguxana yu ndya'a yu li'; ndyatí yu ndyaa yu ne' laa tonu lo'o ngu' bi' li', ndya'a yu ndyacu'a yu cha' chaa tsa ti' yu, cha' ngua tso'o quiya' yu ndya'a yu. Ngua'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi cha' ngua'ni Ni cha' ngua tso'o quiya' yu. ⁹ Cua na'a lcaa ñati ji'i yu ne' laa, cha' tso'o ti nchca ndya'a yu, cha' ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁰ Nslo ngu' ji'i yu, cha' la cui' yu quicha quiya' nu cua nchca'a to' laa bi' ndijña yu msta ji'i ngu' lcaa tsā laca yu bi'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu' cha' cua ngua tso'o quiya' yu.

Cha' nu nda Pedro lo'o quiña'a ñati

¹¹ Ndu Pedro lo'o Juan to' laa tonu su nacu'i ngu' "Corredor ji'i Salomón" li'. Lo'o nu qui'yu nu ngua tso'o quiya' bi' ni, ndu yu lo'o ngu'; ña'a ti nga'a yu ngusñi yu ya' ngu' bi'. Li' quiña'a tsa ngu' quichi ngusna lijya slo ngu' bi', cha' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua, cha' ngua tso'o quiya' yu quicha bi' li'. ¹² Cua na'a Pedro ji'i ñati cha' quiña'a tsa ngu' ndyalaa ngu' slo. Li' nchcui' Pedro lo'o ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua ji'i nu quicha bi':

—Cu'ma ngu' Israel —nacu'i Pedro ji'i ngu'—, ¿ni cha' laca ndube tsa ti' ma?

—nacu'i—. Na ndu ti ma nxña'a tsa ma ji'i ya —nacu'i—. Ndube tsa ti' ma ña'a ma na ca ndyaca ji'i nu qui'yu re. Nacu'i ma cha' nchca tsa ji'i ya; ngua'ni ya cha' ndyaca tso'o yu re xqui'ya cha' tso'o tsa cha' nu ndu'ni ya lcaa tsā, nti' ma. Si'i jua'a. Jesús laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o quiya' yu re. ¹³ Ycu'i Ndyosi Sti na ni, la cui' Ni laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'na ji'i tya sa'ni la, masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob; lcaa jyo'o cusu' ji'na ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi bi'. Ycu'i Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' ji'i Jesús Sñi' ycu'i Ni cha' caca tlyu yu. Ntejeya' ma ji'i nu Jesús bi' tsubi' ti, ndyaa lo'o ma ji'i yu, ndyaa ma ngusta ma qui'ya ji'i yu slo ngu' nu laca loo; nu lo'o ngua ti' gobernador Pilato cha' tyu'u Jesús laja ti, ná ntaja'a ma li'. ¹⁴ Xcui' cha' tso'o ngua'ni nu Jesús bi', xcui' lubii cresiya ji'i yu, lo'o ná nda ma chacuayá' tyu'u yu laja ti li'. Ngüijña ma chacuayá' ji'i gobernador bi', cha' tyu'u laja ti chaca nu laca preso, nu cua ndyujuii ji'i tyuu tya'a ñati. ¹⁵ Lo'o li' ngüijña ma chacuayá' cujuui ngu' ji'i Jesús, masi ycu'i Jesús laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ñati. Li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Jlo ti' ya cha' chañi laca cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' cua na'a ya ji'i yu ña'a lu'ú ti yu chaca quiya'.

¹⁶ 'Cua nslo ma ji'i nu qui'yu re nu ngua quicha yu nquicha' —nacu'i Pedro ji'i ngu'—. Lo'o juani cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o yu re, xqui'ya cha' jlyu ti' ya ji'i Jesús. Nchca tsa ji'i nu Jesús bi' cua'ni cha' tyaca tso'o ñati; taca ña'a ma cha' chañi cha' bi', cha' ngua tso'o yu re juani.

¹⁷ 'Cu'ma ngu' tya'a quichi tyi na, jlo ti' na' cha' ná ngua tii ma tilaca ngua Jesús nu lo'o ngüijña ma chacuayá' cha' cujuui sendaru ji'i yu. Lo'o jua'a nu ngu' nu laca loo ji'i ma, ná ngua tii ngu' na laca nu ngua'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. ¹⁸ Cua laca cha' juani, la cui' cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na sa'ni la, la cui' cha' nu nguscua ngu' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi. Quityi bi' nchcui' cha' ti' tsa cua'ni quicha ngu' ji'i Jesucristo; jua'a cujuui ngu' ji'i Jesús, la cui'

Jesús nu nda ycuí' Ndyosi jì'ì yaa lo yuu chalyuu. ¹⁹ Bi' cha' ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' mā jì'ì lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee mā jì'ì, cuati jña mā cha' clyu ti' jì'ì ycuí' Ndyosi cha' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā. Cua'ni nu Xu'na na cha' taca ca tso'o cresiya jì'ì mā chaca quiya' li'. ²⁰ Cuati culo ycuí' Ndyosi cña jì'ì Jesús cha' tyaa chaca quiya', la cui' Jesús nu ngusubi Ni jì'ì cha' caca nu Xu'na na. ²¹ Ntsu'u cha' tyanu Jesús ca slo Ni nu juani ti; pana tiya' la, li' tyalaa sca tsā lo'o chaca quiya' cua'ni cucui ycuí' Ndyosi jì'ì lcaa na nu ntsu'u chalyuu, cha' li' tyaa Jesús. Jua'a laca cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jì'na, cha' nu nguscua ngu' lo quityi cua sa'ni la. ²² Tyempo bi' ndi'ya nguscua jyo'o Moisés bi': "Ñi'ya ngulo ycuí' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' jì'ì Ni lo'o mā, jua'a culo nu Xu'na na cña jì'ì sca nu cusu' tya'a quichì tyi na ca nde loo la. Taquiya' mā lcaa cha' nu chcuí' nu cusu' bi' lo'o mā. ²³ Si ntsu'u sca ñati nu ná nti' taquiya' cha' nu ta nu cusu' bi', tye cha' jì'ì ñati bi' li'; ná caca ñati bi' ñati jì'ì ycuí' Ndyosi." Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

²⁴ 'La cui' jua'a nguscua lcaa jyo'o cusu' jì'na lo quityi jì'ì ycuí' Ndyosi sa'ni la; masi quityi nu nguscua jyo'o Samuel, masi quityi nu nguscua lcaa jyo'o cusu' bi', nguscua ngu' cha' caa Jesucristo lo yuu chalyuu. Lo'o juani cua ngua cha' nu nchcuí' ngu' bi'. ²⁵ Lcaa na laca na tya'a ñati jì'ì jyo'o cusu' nu nguscua quityi jì'ì ycuí' Ndyosi bi'; na cua ngüñi cha' jì'ì Ni lo'o jyo'o cusu' jì'na bi', lo'o jua'a ngua cha' ndyanu cha' bi' cuentya jì'na juani, cha' tya'a ñati jì'ì jyo'o cusu' bi' laca na. Ndi'ya nchcuí' ycuí' Ndyosi lo'o Abraham, nu jyo'o cusu' jì'na bi': "Sca ñati tya'a nu'u nu tyi'ì chalyuu nde loo la", nacui Ni jì'ì, "bi' laca nu cua'ni cho'o cresiya jì'ì lcaa lo ñati chalyuu". ²⁶ Ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú nu sca ti Sñi' ycuí' ca chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a ngulo Ni cña jì'ì yu cha' clyo caa yu ca slo na ca nde. Cua nti' Ni cha' ca lubii cresiya jì'na, bi' cha' cua ñaa Sñi' ycuí' Ni cha' xtyucua jì'na, cha' caca culotsu' na jì'ì lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jì'na.

4

Ndyaa lo'o ngu' jì'ì Pedro lo'o jì'ì Juan

¹ Tya ndu Pedro lo'o Juan nchcuí' lo'o ngu' ne' laa nu lo'o ngulaa sti jo'ó. Yaa ngu' lo'o xu'na ngu' policía nu ndi'ì cua ne' laa tonu, lo'o nu ngu' saduceo yaa. ² Ñasi' tsa ngu' bi', cha' nclyu'u Pedro lo'o Juan jì'ì ñati; nclyu'u ngu' cha' ñi'ya lo'o ndyu'ú Jesucristo chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a nga'a cha' tyu'ú lcaa jyo'o ñati chaca quiya' nde loo la. ³ Li' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' policía jì'ì Pedro lo'o jì'ì Juan, cha' su'ba ngu' jì'ì ne' chcuā sca talya, cha' ngusi tsa lo'o ngujui ngu' bi' jì'ì ngu'. ⁴ Tso'o tsa ndyuna quiña'a ñati cha' jì'ì ycuí' Ndyosi nu ngulu'u ngu' bi' jì'ì ngu', hora ti ngusñi ngu' cha' bi'. Cua ntsu'u ca'yu mil tya'a nu qui'yu ti nu ngusñi cha' jì'ì Jesucristo li'.

⁵ Ca chaca tsā ndyu'u ti'ì ngu' nu laca loo jì'ì ngu' quichì Jerusalén, lo'o ngu' cusu' jì'ì quichì, lo'o ñati nu nclu'u cha' jo'ó jì'ì ngu' ne' laa. ⁶ Nga'a Anás nu ngua xu'na sti jo'ó, jua'a nga'a Caifás, lo'o Juan, lo'o Alejandro, nga'a lcaa tya'a sti jo'ó nu laca loo. ⁷ Ngulo ngu' jì'ì Pedro lo'o jì'ì Juan ne' chcuā, ñaa lo'o ngu' jì'ì ngu' bi' ca slo ngu' nu laca loo. Li' nchcuane nu ngu' cusu' bi' jì'ì ngu'.

—¿Ñi'ya ngua'ni mā cha' ndyaca tso'o yu quicha quiya' bi'? —nacui ngu' jì'ì ngu'—. ¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni mā jo'o jì'ì yu?

⁸ Li' tso'o tsa nguxtyucua Xtyi'ì ycuí' Ndyosi jì'ì Pedro, bi' cha' ngua jì'ì yu nguxacuí yu cha' jì'ì ngu' nu laca loo, jua'a jì'ì ngu' cusu' bi'.

—Cu'mā ngu' cusu' nu laca loo jì'ì ya —nacui Pedro jì'ì ngu'—, ⁹ cua nchcuane mā jì'ì ya ni cha' laca nguxtyucua ya jì'ì yu re nu ngua quicha quiya' —nacui—, ni cha' ngua'ni ya jo'o jì'ì yu re —nacui—. ¹⁰ Cua'a jyaca mā xi lacua. Ta na' sca cha' lo'o mā, lo'o lcaa ngu' loyuu re, cha' ycuí' Jesucristo laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu quicha re. La cui' Jesús Nazaret nu ndyu'ui mā jì'ì lo crusi, bi' laca nu cua ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú chaca quiya' lo'o ngujuii. Ycuí' Jesús bi' nda chacuayá' cha' ngua tso'o quiya' yu re, bi' cha' ndu yu ca nde tso'o ti yu juani. ¹¹ Ñi'ya laca sca cuityi ni'ì nu nchcuā sca quee tonu cha'

ná tso'o nti' cuityi, masi stu'ba tsa ña'a loo, jua'a laca cu'ma cha' ná ntaja'a ma cuna ma cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o ma; ñi'ya laca quee bi' nu cua nchcu'a ma ji'i, jua'a laca ycu' Jesús, cha' ná ndaquiya' ma ji'i yu tsiya' ti. Pana juani loo la laca nu Jesús bi',
 12 bi' cha' nchca ji'i cua'ni lyaá ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na; ná ntsu'u xa' ñati tyucui ña'a chalyuu nu nchca la ji'i, cha' sca ti ji'i Jesús cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' cua'ni cña bi'.

13 Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, cuati ña'a tsa ngu' ji'i Pedro lo'o Juan:

—¿Ni cha' laca ná ntsii ngu' re nchcui' ngu' lo'o na? —nacui ngu'—. Si'i ñati tlyu laca ngu', si'i ñati nu ngua tsa'a quityi laca ngu' re.

Li' ngua tii ngu' cusu' cha' cua nguta'a ngu' lo'o Jesús. 14 Nga'aa ngujui la cha' nu chcu' ngu' cusu' lo'o ngu' bi', cha' stu'ba ti ndu ngu' lo'o yu nu ngua quicha bi'. 15 Li' ngulo ngu' cña cha' tyu'u nu ca ta'a sna ti ngu' bi' nde liya', cha' cuaana ti chcu' ngu' cusu' lo'o tya'a ti ngu':

16 —¿Ñi'ya cua'ni na lo'o ngu' jua? —nacui ngu' cusu'—. Cua ngua'ni ngu' sca cha' tlyu, lo'o jlo ti' lcaa ngu' quichi Jerusalén re cha' bi' —nacui ngu'—. Ná taca ñacui na cha' cha' cuiñi laca bi' —nacui ngu'—. 17 Pana ná tso'o si cuna xa' la ñati cha' ji'i Jesús; bi' cha' tso'o si xcutsii na ji'i ngu' jua, cha' ná culu'u ngu' ji'i xa' ñati tilaca laca Jesucristo.

18 Li' ngusi'ya ngu' cusu' ji'i ngu' bi', cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cusu' cña ji'i ngu' bi' li':

—Nga'aa chcu' ma tsiya' ti cha' ji'i Jesucristo lo'o xa' ñati —nacui ngu' cusu' ji'i ngu'.

19 Nguxacui Pedro lo'o Juan cha' ji'i nu ngu' cusu' bi' li':

—Ná cube tsa ti' cu'ma, ngu' cusu' —nacui ngu' ji'i ngu' bi'—. ¿Ha ntsu'u cha' cua'ni ya cña nu culo cu'ma ji'i ya? ¿Ha ná tso'o la nti' cu'ma cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ya? 20 Tso'o la nti' ya cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ya; bi' cha' ná tye chca cha' chcu' ya lo'o ñati, lcaa cha' nu cua na'a ya ji'i Jesús, lo'o

lcaa cha' nu cua ndyuna ya, cha' nu nchcui' yu lo'o ya.

21 Ngua ti' ngu' cusu' xcutsii ngu' ji'i Pedro lo'o Juan, bi' cha' chaca quiya' lye la nchcui' ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. Lo'o li' nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti; ná ngua ji'i ngu' nu laca loo xcube' ngu' ji'i Pedro lo'o ji'i Juan, cha' ndyutsii ngu' cusu' bi' ji'i ngu' quichi, cha' nu ngu' quichi ni, lye tsa ndya xlya'be ngu' ji'i ycu' Ndyosi cha' ngua tso'o yu quicha quiya' bi'. 22 Cua nteje tacui tu'ba yi'a ntsu'u nu quicha bi' lo'o ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o yu.

Ca ta'a ñati ji'i Jesucristo nchcui' lo'o ycu' Ndyosi

23 Nu lo'o nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti, li' hora ti ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca slo nu ngu' tya'a ndya'a ngu'. Nda Pedro lo'o Juan cha' lo'o lcaa tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu nchcui' sti jo'ó, lcaa ña'a cha' nu nda ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. 24 Lo'o cua ndyuna tya'a ngu' cha' bi', stu'ba ti nchcui' lcaa ngu' lo'o ycu' Ndyosi li':

—Ndyosi Sti ya —nacui ngu'—, nu'u laca nu Xu'na ya, nu'u laca nu laca loo la —nacui ngu'—. Cua ngüiñá nu'u lcaa chalyuu, lo'o lcaa nde cua, lo'o lcaa tyujo'o; cua ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu —nacui ngu'—. 25 Nda nu'u Xtyi'i ycu' nu'u ji'i David jyo'o cusu' ji'i ya, nu lo'o nguscua yu cha' cuentya jinu'u lo quityi. Ndi'ya nscua cha' lo quityi bi':

¿Ni cha' laca tyaala tsa ngu' xa' loyuu?

Nclyacua tsa ti' ngu' bi', cha' cua'ni cuxi ngu'; pana ná nchca ji'i ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

26 Cua ndyu'u ti'i lcaa nu laca xu'na chalyuu re lo'o nu laca loo ji'i lcaa quichi,

cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na na, jua'a lo'o Cristo nu ngusubi ycu' Ndyosi ji'i.

27-28 'Ñi'ya nu cua nchcui' quityi jinu'u nu nguscua jyo'o David sa'ni la bi' —nacui ngu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na—, jua'a cua ndyu'u ti'i ngu' nu laca loo ji'i quichi re cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Jesús Sñi' ycu' nu'u, masi xcui' lubii tsiya' ti cresiya ji'i nu Jesús bi'; la cui' yu laca nu ngusubi nu'u ji'i —nacui ngu'—. Ndyu'u ti'i Herodes lo'o

Poncio Pilato, lo'o ngu' xa' loyuu, lo'o ngu' tya'a ya nde loyuu re. Li' ngua'ni ngu' lcaa cña nu nda nu'u chacuayá' ji'i ngu' bi' cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu nda nu'u cha' lo'o ngu' sa'ni, la cui' jua'a ngua cha' yija re —nacui' ngu' ji'i ycu' Ndyosi—. ²⁹ Xu'na ya, ña'a nu'u ca nde juani cha' tyaala tsa ngu' ña'a ngu' ji'i ya. Nti' ya cua'ni ya cña nu ngulo nu'u ji'i ya, bi' cha' xtyucua nu'u ji'i ya juani cha' caja juersa ji'i ya, cha' ná cutsii ya nu lo'o ta ya cha' jinu'u lo'o ñati re —nacui' ngu'—. ³⁰ Ta nu'u chacuayá' cha' tyaca tso'o ngu' quicha; cua'ni Jesús Sñi' nu'u nu xcui' lubii cresiya ji'i quiña'a tsa cña tonu, cha' jua'a cube tsa ti' ngu' jinu'u. Tsa lo cua ti cha' chcu' ya juani.

³¹ Lo'o cua ndye cha' nchcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, li' ngüña ni' su nga'a ngu' bi'. La cui' hora jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ngu' bi' li', bi' cha' nga'aa ndyutsii ngu' lo'o nda ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o xa' ñati.

Lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' ngusa'be ngu' ji'i lo'o lcaa tya'a ngu'

³² Se'i ti ndi'i lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo, stu'ba tsa ndu'ni lcaa ngu' bi' lo'o tya'a ngu', sca ti cha' ntsu'u tyiquee lcaa ngu'. Nda ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' cha' xtyucua ji'i lcaa ngu' lo'o tya'a ngu'. ³³ Lo'o nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ni, tlyu tsa tyiquee ngu' nchcu' ngu' lo'o xa' ñati cha' cua na'a ycu' ca ngu' ji'i Jesús nu Xu'na na lo'o cua ndyu'u yu chaca quiya', nu lo'o ngujuii yu. Lo'o jua'a nguxtyucua ycu' Ni ji'i lcaa ngu' bi', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o lcaa ñati.

³⁴ Tso'o tsa tyiquee lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, bi' cha' ni sca tya'a ngu' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu', cha' lcaa ngu' nu ntsu'u ni' ji'i, lcaa nu ntsu'u xi yuu ji'i, ndyujui' ngu' na bi', cha' caja ñi'ya tyiji yu'u ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Nda ngu' cñi bi' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo cha' tacha ngu' cha' bi' ji'i tya'a ngu' li'. Ngu' bi' jlo ti' si ntsu'u na nu lyiji ji'i xa' tya'a ngu'. ³⁶ La cui' jua'a ngua'ni sca ngu' Chipre nu naa José. Ngu' Leví laca yu; ñi'ya ndu'ni xirta cña ne' laa, jua'a ndu'ni ngu' Leví bi' cña. Xa' xtañi ngusta nu tii tyucuaa

tya'a ngu' bi' ji'i nu José bi'; Bernabé ngua xtañi yu li', cha' tso'o tsa nxaala' yu tyiquee tya'a ñati. ³⁷ Ntsu'u xi yuu ji'i yu bi'. Lo'o cua ndyujui' yu yuu bi' ji'i xa' ñati, li' ñaa nu Bernabé bi', nda yu lcaa cña caya' lo yuu bi' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo.

5

Ñilo'o Ananías lo'o Safira ji'i ycu' Ndyosi

¹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca yu nu naa Ananías, lo'o clyo'o yu naa Safira. Ndyujui' ngu' xi yuu ji'i ngu' ji'i xa' ñati. ² Li' ndyaa nu qui'yu bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo; pana tsa cla'be ti cñi nda yu ji'i ngu', cha' cuaana ti nguxco'o yu nu chaca tya cla'be cñi bi' toni'i ji'i yu. Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' clyo'o yu lcaa ña'a nu ngua'ni yu bi'. ³ Nchcu' Pedro lo'o yu li':

—Ananías —nacui—, ¿na laca ngua hi? ¿Ni cha' laca nda nu'u chacuayá' ji'i nu xña'a nu naa Satanás cha' caca loo ne' cresiya jinu'u? Bi' laca nu ngua'ni cha' nguñilo'o nu'u ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi —nacui Pedro ji'i yu bi'—. Nacu' nu'u cha' nde laca lcaa cñi nu ngujui jinu'u lo yuu bi', lo'o si'i lcaa cñi laca re. ⁴ Yuu jinu'u laca bi' nquicha', lo'o jua'a cua ntsu'u chacuayá' jinu'u cua'ni na laca nu nti' nu'u cua'ni lo'o cñi bi'. ¿Ni cha' laca nguñilo'o nu'u ji'i ya lacua? Ná liñi cha' nu ngua'ni nu'u, cha' nu cua nacui nu'u cha' lcaa cñi bi' laca re, lo'o si'i jua'a laca bi'. Si'i lo'o ñati ti nda nu'u cha' cuiñi bi', lo'o ycu' Ndyosi cua nda nu'u cha' cuiñi bi' —nacui Pedro ji'i nu qui'yu bi'.

⁵ Lo'o ndyuna Ananías cha' bi', li' nclyú yu lo yuu. Na nclyú ti yu, ngujuii yu li'. Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ndi'i cacua ti li'. ⁶ Yala ti lijya xi ngu' cuañi', ngüixii ngu' late' chu' jyo'o bi', ngulo ngu' ji'i nde liya'. Li' ndyaa lo'o ngu' ji'i, ndyaa cha' tyatsi'.

⁷ Cua nteje tacui sna hora lo'o ñaa clyo'o jyo'o bi' li', pana ná jlo ti' ma' na laca ngua ji'i jyo'o bi'. ⁸ Li' nchcu' Pedro lo'o nu cuna'a bi':

—Cacha' nu'u jna' —nacui ji'i—, ¿ha tsa lo cua ti cñi nda ngu' ji'i mā cha' ndyujui' mā yuu bi' ji'i ngu'?

—Chañi —nacui nu cuna'a bi'—, la cui' tsa lo cua ti cñi nda ngu' ji'i ya.

⁹ —¿Ni cha' laca ngua'ni mā jua'a? —nacui Pedro li'. Tyucuaa mā, cua ngua'ni stu'ba mā cha' lo'o tya'a mā cha' cua'ni cuayá' mā ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi, si jlo ti' Ni, si ná jlo ti' Ni cha' cuiñi mā —nacui—. Cua'a jyaca xi ñi'ya ndañi quiya' ngu' cuañi' nu lijya ndyaa nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o clyo'o nu'u. La cui' jua'a tsaa lo'o ngu' jinu'u juani.

¹⁰ Hora ti nclýu nu cuna'a bi' lo yuu; slo ti Pedro nclýu, ngujuui ca li'. Li' ñaa ngu' cuañi' na'a ngu' cha' lo'o nu cuna'a bi' ngujuui. Hora ti ndyí'ya ngu' ji'i jyo'o ma', ndyaa lo'o ngu' ji'i, ndyaa cha' tyatsi' sii' ti cuaá su nguatsi' jyo'o clyo'o; ca bi' nguxatsi' ngu' ji'i. ¹¹ Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo cha' jua'a ngua ji'i jyo'o Ananías lo'o clyo'o yu, lo'o jua'a ndyutsii tsa lcaa ñati nu ndyuna cha' bi'.

Ngua'ni ngu' tyuu tya'a cha' tlyu chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi

¹² Quiña'a tsa chacuayá' nda ycu' Ndyosi ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, bi' cha' ngua'ni ngu' quiña'a tsa cha' tlyu ca su ndi'i ngu' quichi. Ngulacua tsa ti' ngu' quichi xqui'ya cña tlyu bi'. Lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo ni, ndyu'u ti'i ngu' ca su nacui ngu': “Corredor ji'i Salomón”, cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' bi'; ca to' laa tonu laca corredor bi'. ¹³ Xa' la ngu' quichi ni, ndyutsii tsa ngu'; ná ndya'a ngu' slo ngu' bi', masi tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo.

¹⁴ Li' ndyuna tyuu tya'a ñati cha' ji'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na, jlya ti' ngu' cha' bi' li'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' bi', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu, ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' nu Xu'na na. ¹⁵ Li' ndyaa ngu' quichi bi', ndyaa qui'ya ngu' ji'i ngu' quicha nu ntsiya slo ngu'. Li' ngusta ngu' ji'i ngu' quicha bi' lo jaa', masi lo qui'ña, cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ngu' quicha bi' ca to' calle su tyeje tacui Pedro. Ngua ti' ngu' masi cua'a ti tyacala' nu nda Pedro loo ngu' quicha bi', nu lo'o nteje tacui yu. Tyaca tso'o nu quicha bi' li'. ¹⁶ Nguañi cha' bi' lcaa quichi cacua ti, lcaa su ndi'i ñati quicha; bi' cha' ñaa lo'o ngu' ji'i lcaa ngu' quicha nu ntsu'u

slo ngu', lo'o ji'i ngu' nu cua ngusñi cui'i cuxi ji'i. Ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' quicha bi' nde quichi Jerusalén slo Pedro, lo'o jua'a ngua tso'o lcaa nu ngu' quicha bi' li'.

Nhcube' ngu' ji'i Pedro lo'o Juan

¹⁷ Ñasi' tsa xu'na sti jo'ó ña'a ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo, xqui'ya cha' quiña'a tsa cña tlyu ndyu'ni ngu' cuentya ji'i Jesús. Lo'o jua'a ngu' saduceo nu tya'a ndya'a sti jo'ó ni, ti'i ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' ji'i ca ta'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' ne' chcuá. ¹⁹ Nu lo'o ngua talya, li' ndyalaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi, ngusaala toni'i su ntsu'u ngu' ne' chcuá cha' tyu'u ngu' nde liya'. Lo'o cua ngutu'u ngu' nde liya', li' nchcui' xca bi' lo'o ngu'.

²⁰ —Yaa clyu mā —nacui—, yaa mā ne' laa tonu jua cha' culu'u mā cha' ji'i Jesús ji'i tya'a ñati mā —nacui—. Ta mā cha' lo'o ngu' ñi'ya caca cucui cresiya ji'i ngu' xqui'ya Jesucristo.

²¹ Ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu'; bi' cha' lo'o nguxee, li' ndyatí ngu' bi' ndyaa ngu' ne' laa tonu cha' culu'u ngu' cha' bi' ji'i ñati nu ndi'i ca bi'.

Li' ndyaa xu'na sti jo'ó lo'o ngu' tya'a ndya'a yu, ngulo yu cña cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' cusu', lcaa nu laca loo ji'i ngu' Israel. Cuati ngulo yu cña cha' tsaa ngu', tsaa culo ngu' ji'i ngu' nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' tyaa ngu' bi' slo yu. ²² Ndyaa ngu' li'; pana nu lo'o ndyalaa ngu' toni'i chcuá, nga'aa tucui ntsu'u ne' chcuá bi'. Hora ti nguxtyuu ngu' ñaa ngu' slo nu ngu' cusu' bi'.

²³ —Ndyalaa ya toni'i chcuá —nacui ngu' ji'i ngu' nu laca loo bi'—. Nga'a ya' toni'i chcuá bi', lo'o ña'a ti tya ndi'i ngu' cua —nacui—. Pana nu lo'o ngusaala ya toni'i chcuá, nga'aa tucui ndi'i ne' chcuá na'a ya li'.

²⁴ Ngulacua tsa ti' sti jo'ó lo'o nu laca loo ji'i ngu' policía nu nga'a cua, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nga'aa ntsu'u preso bi'.

²⁵ Li' ndyalaa sca ñati slo ngu':

—¿Ha ná jlo ti' mā mala ndi'i ngu' nu ngusu'ba mā ji'i ne' chcuá la caa? —nacui yu ji'i nu ngu' cusu' bi'—. Cua ndi'i ngu' bi' ne' laa tonu nclýu'u ngu' ji'i ñati ca bi'.

²⁶ Hora ti ndu'u nu laca loo ji'i ngu' nu nga'a cua bi', ndyaa ndyiqui'ya ji'i preso bi'. Lo'o nu ngu' policia nu nga'a cua ni, ndyaa ngu' lo'o. Ná ngulo policia juersa ji'i ngu' lo'o ngusni ngu' bi' ji'i ngu', cha' ntsii policia ji'i ngu' quichi, ñi'ya si cu ngu' quee ji'i ycu' policia. ²⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' slo ngu' cusu' cha' ca cuayá ji'i ngu' bi'. Li' nguxana sti jo'ó nu laca loo bi' nchcui' lo'o ngu':

²⁸ —Cua ngulo ya cña ji'i ma —nacui sti jo'ó ji'i ngu' preso—, cha' ná culu'u ma cha' ji'i jyo'o Jesús bi' ji'i ñati —nacui—. ¿Na laca ngua ji'i ma juani? ¿Ni cha' laca ná nduna ma? —nacui—. Nclyu'u ma cha' bi' ji'i lcaa ngu' quichi Jerusalén re, lo'o jua'a nti' ma sta ma qui'ya ji'i ya cha' ndyujui ya ji'i Jesús.

²⁹ Nguxacui Pedro cha' ji'i sti jo'ó bi' li', cuentya ji'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo nchcui' yu:

—Ntsu'u cha' taquiya' ya ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ya, masi xa' cña culo ñati chalyuu ji'i ya —nacui Pedro ji'i ngu'—. ³⁰ Cua ndyujui ma ji'i Jesús, ngujui' ca'a ma ji'i lo crusi. Lo'o juani ni, ycu' Ndyosi nu ngua ycu' Ndyosi ji'i lcaa jyo'o cusu' ji'na, bi' laca Ni nu ngua'ni cha' ndyuu Jesús chaca quiya'. ³¹ Nchca ji'i Jesús bi' cuityi yu cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu. Ycu' Jesús laca nu Xu'na na, bi' cha' la'a tsu' cui ca su ntucua Ni nda ycu' Ndyosi su tyi' Jesús. Ngua'ni Ni jua'a cha' caja ñi'ya caca tyuju'u ti' na nu laca na ngu' Israel ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na li'. ³² Cha' liñi nchcui' ya lo'o ma cha' cua na'a ya ji'i ycu' Jesús bi'. Cua nda ycu' Ndyosi Xtyi' ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'i ngu'. Lo'o jua'a Xtyi' ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' taca ca jlo ti' ya cha' chañi laca cha' ji'i Jesucristo nu nclyu'u ya ji'i lcaa ñati.

³³ Lye tsa ngunasí' ngu' cusu' li', lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'; nti' tsa ngu' cujuui ngu' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo bi' li'. ³⁴ Pana hora ti ndatu sca nu cusu' slo ngu' li'. Gamaliel naa nu cusu' bi'. Ngu' fariseo laca nu Gamaliel bi', nu tso'o tsa nclyu'u cha' ji'i

ycui' Ndyosi ji'i tya'a quichi tyi yu. Nclyu'u yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndiya tsa ti' lcaa ñati ña'a ngu' ji'i nu cusu' bi'. Juani nchcui' yu lo'o ngu' cha' tso'o la si tsa nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo bi' nde liya' sca hora ti. ³⁵ Lo'o li' nchcui' nu Gamaliel bi' lo'o lcaa ngu' cusu' bi':

—Cu'ma, laca ma loo ji'i ngu' Israel —nacui yu ji'i ngu'—, tso'o la si cui'ya na cuentya ñi'ya cña nu cua'ni na lo'o ngu' nu ndu nde liya' bi' —nacui—. ³⁶ Ntsu'u ti' na cha' tya tsubi' la ngulaa sca nu qui'yu nu tyaala tsa, nu naa Teudas; nguti' yu xi loyuu re. Jlyu tsa ti' ngu' cha' nu nchcui' yu bi', cha' nacui yu cha' ñati tlyu ngua yu. Li' ndya'a jacua siyento tya'a ñati lo'o yu; pana nu lo'o ndyujui ñati ji'i yu, li' ngusna lyiji nu ñati tya'a ndya'a yu li'. Ndyo cha' ji'i yu jua'a ti li'. ³⁷ Chaca quiya' ndyalaa sca ngu' Galilea tyempo lo'o nguscua ngu' nu laca cña xtañi ngu' quichi, jyo'o Judas ngua bi'. Ngusi' yana jyo'o Judas bi' ji'i tyuu tya'a ñati cha' tyu'u lca'a ngu' ji'i yu, cha' xuu tya'a ngu' lo'o ngu' sendaru. Lo'o li' ñi'ya nu ngua ji'i Teudas bi', jua'a ngua lo'o Judas bi', cha' ndyujui ñati ji'i yu. Ndyo cha' ji'i yu jua'a ti li', ngusna lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ³⁸ Bi' cha' juani, tso'o la si ná sca na cua'ni na lo'o ngu' nu ndu nde liya' bi'; tso'o la si nga'aa cala' na ji'i ngu' bi'. Si ñati ti ngulo cña ji'i ngu' bi', tye cha' ji'i ngu' jua'a ti li'; ³⁹ si chañi cha' ycu' Ndyosi laca nu ngulo Ni cña ji'i ngu' bi', cu'ma ná nchca ji'i ma cua'ni tye ma cha' ji'i ngu' bi' li'. Na nxuu tya'a ma lo'o ycu' Ndyosi laca si cua'a ma ji'i ñati ji'i Ni.

⁴⁰ Ndyuna ngu' cusu' cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo'o ngu'. Li' ngusi' ya ngu' ji'i ngu' nu ndu nde liya' bi' cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cña ji'i xca cha' quiji' ji'i preso bi'. Li' liñi tsa ngulo ngu' cusu' bi' cña ji'i preso bi', cha' nga'aa chcu' ngu' cha' ji'i Jesucristo lo'o xa' ñati. Lo'o cua ndye cha', li' ndyaa laja ti ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo. ⁴¹ Ndu'u ngu', chaa tsa ti' ngu' li', masi cua nchcube' ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' xqui'ya cha' ngusni ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴² Lcaa tsa nclyu'u ngu' ji'i ñati ne' laa tonu, lo'o jua'a nde to' tyi ñati; xcui'

nclyu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu', cha' Jesús laca ycu'i nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ntajaty tsa ngu' ji'i tya tsubi' la.

6

Nda ngu' cña ji'i nu cati tya'a ñati

¹ Tyempo bi' ngua quiña'a la ngu' tya'a ngu' judío nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo, pana ná stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' nu nchcui' cha' griego lo'o ngu' nu nchcui' cha'cña ji'i ngu' judío:

—Ná stu'ba ndacha ngu' na cacu nu cuna'a ti'i —nacui' ngu' nu nchcui' cha' griego—. Ná tso'o ndu'ni ngu', cha' nda ngu' ji'i nu cuna'a ti'i nu nchcui' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a ná nda ngu' ji'i nu cuna'a ti'i tya'a ya nu nchcui' cha' griego —nacui' ngu'.

² Bi' cha' nguane nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ji'i ngu' cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' nu laca ñati ji'i Jesucristo, cha' chcui' ngu' lo'o ñati bi':

—Ntsu'u cña ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati —nacui' ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús bi'—, bi' cha' ná tso'o si xcui' ndya'a tyiquee ya ji'i na cacu ngu' re —nacui' ngu' bi'—. ³ Cu'ma ngu' tya'a na, tso'o la si subi ma tya chcati tya'a ngu' tya'a ma nu caca cña bi', cha' stu'ba ti xtyucua ngu' ji'i lcaa ngu' ti'i tya'a na. Nga'a cha' caca ngu' bi' ñati nu tso'o tsaa nchcui' ngu' ji'i, ñati nu nclyacua tso'o ti', ñati nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i cha' ta la juersa ji'i, cha' taca cña'asi tso'o ngu' lcaa na nu ntsu'u ji'na. Tso'o si jua'a laca ñati nu cua'a lo ma cña ji'i cha' caca ngu' cña bi'. ⁴ Li' caja la xi tyempo cha' chcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi, cha' culu'u ya cha' ji'i Jesucristo ji'i xa' ñati.

⁵ —Tso'o lacua —nacui' lcaa ngu'—, jua'a cua'ni ya.

Li' ngusubi ngu' ji'i Esteban, sca yu nu jlya tsa ti' ji'i Jesucristo; chañi cha' ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i yu bi'. Lo'o jua'a ngusubi ngu' ji'i Felipe, lo'o ji'i Prócoro, lo'o ji'i Nicanor, lo'o ji'i Timón, lo'o ji'i Parmenas, lo'o ji'i Nicolás nu ngu' quichi Antioquía. Ñi'ya nu jlya ti' ngu' judío, jua'a jlya ti' Nicolás nu ngua tya clyo la. ⁶ Li' ndyaa lo'o lcaa ñati nu ndi'i bi' ji'i

nu cati tya'a ngu' bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo. Lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi cha' ji'i nu cati tya'a ngu' bi'. Cuati ngusta ya' ngu' hique nu cati tya'a ngu' bi' chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' tyanu ngu' lo cña bi'.

⁷ Lcaa tsa nda ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o quiña'a la ñati nu ntaja'a cua'a jyaca ji'i cha' bi'. Jua'a ngua quiña'a la ngu' nu ndyaca tsa'a cha' ji'i Jesucristo nde quichi Jerusalén, lo'o jua'a ngua tyuu tya'a sti jo'ó ji'i ngu' judío nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo li'.

Ngusñi ngu' ji'i Esteban

⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Esteban bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' cha' ngua'ni yu tyuu tya'a cña tonu cha' cube tsa ti' xa' ñati. ⁹ Pana ntsu'u ñati nu lijya ngutu'u nde xa' loyuu nu naa Cirene, lo'o ngu' quichi Alejandría, lo'o ngu' Cilicia, lo'o ngu' Asia; ca ta'a ngu' ndya'a ngu' ne' laa ji'i ngu' libertades, su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua preso ji'i ngu' tsubi' la. Li' nguxana ngu' bi' nxuu tya'a tsa ngu' lo'o Esteban. ¹⁰ Ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' ngana ji'i Esteban, cha' cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi juersa ji'i yu cha' caja ñi'ya xtyacui yu cha' lo'o ngu' bi'. ¹¹ Li' nguane ngu' bi' ji'i xa' ñati cha' ta ngu' xi cha' cuiñi lo'o ngu' quichi. Nacui' ngu' cuiñi bi' cha' cua ndyuna ngu' cha' suba' nu nchcui' Esteban ji'i ycu'i Ndyosi; lo'o jua'a ji'i jyo'o Moisés nchcui' yu cha' cuxi, nacui' ngu' cuiñi bi'. ¹² Nda ngu' cuiñi bi' cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichi, masi lo'o ngu' cusu', masi lo'o ngu' nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o ngu', ngunasí' tsa ngu' ji'i Esteban li'. Ngusñi ngu' ji'i yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu slo ngu' nu laca loo cha' caca cuayá' ji'i yu lo'o ngu'. ¹³ Lo'o jua'a ndacua nga'a ngu' nu nchcui' cha' cuiñi bi':

—Lcaa tsa chiya'a nchcui' nu qui'yu re —nacui' ngu' cuiñi bi'—. Nchcui' ca'a yu ji'i laa tonu re, lo'o jua'a nchcui' ca'a yu ji'i quityi nu nscua cña lo, la cui' cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na —nacui'. ¹⁴ Cua ndyuna ya lo'o nchcui' yu re cha' cua'ni ñu'u Jesús ji'i laa tonu re, la cui' Jesús Nazaret ni. Lo'o

jua'a xa' la cha' ngulu'u yu ji'i ñati, nu ná stu'ba lo'o cha' nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la; pana cua nguscua liñi jyo'o Moisés lcaa ña'a cña ji'i ycu'i Ndyosi nu nga'a cha' cua'ni na —nacu'i nu ngu' cuiñi bi' ji'i ngu'.

¹⁵ Ña'a tsa ngu' cusu' nu laca loo bi' ji'i Esteban li', cha' ñi'ya ña'a loo xca ji'i ycu'i Ndyosi, jua'a ña'a loo Esteban, cha' laca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'i.

7

Cha' nu nchcui' Esteban lo'o ngu' nu laca loo

¹ Li' nchcuane xu'na sti jo'ó ji'i Esteban: —¿Ha cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re? —nacu'i.

² Nguxacu'i Esteban cha' ji'i li': —Cu'ma ngu' cusu', cu'ma ngu' tya'a quichi tyi na —nacu'i yu—, cui'ya ma cha' clyu ti' 'na, chcu'i na' xi lo'o ma —nacu'i yu—. Tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i Ni. Cua sa'ni ngulu'u loo Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na nu ngua naa Abraham. Tya ndi'i jyo'o cusu' bi' nde quichi tyi yu, nde loyuu su cuentya Mesopotamia, cha' bilya tyalaa yu ca quichi Harán nu ngua li'. ³ “Xtyanu nu'u ji'i loyuu quichi tyi nu'u, tyu'utsu' nu'u ji'i ngu' tya'a nu'u”, nacui ycu'i Ndyosi ji'i Abraham bi' li'. “Tsaa nu'u ca chaca chalyuu ca su culu'u na' jinu'u cha' tyi'i nu'u”, nacui Ni. ⁴ Bi' cha' ngutu'u Abraham loyuu ji'i ngu' Caldea, ndyaa yu quichi Harán, ndyanu yu ca quichi bi' tyuu yija. Nu lo'o ngujui sti Abraham, li' ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'i yu cha' tsaa yu tyijyu' la ña'a cuayá' nu ndyalaa yu loyuu re su ndi'i na juani. ⁵ Pana ná nda ycu'i Ndyosi chacuayá' caya yuu ji'i yu tsiya' ti, lo'o jua'a ni sca sñi' Abraham ná ntsu'u tyempo bi'. Li' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu: “Ta na' yuu re jinu'u, jua'a ji'i sñi' nu'u ca tiya' la, nu lo'o cua ntsu'u nu sube jinu'u”, nacui ycu'i Ndyosi ji'i yu. ⁶ Lo'o li' nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o Abraham chaca quiya': “Tsaa sñi' ste' nu'u nde ca chaca chalyuu”, nacui Ni. “Li' tyanu ñati jinu'u tyijyu' chaca tyajacua siyento yija, su xcube' ngu' ca tyi ji'i ñati jinu'u”, nacui Ni. “Ntsu'u cha' cua'ni ngu' cña ji'i

ngu' ca tyi bi' laja ti, ná lo'o caya'. ⁷ Li' xcube' na' ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' ti'í tsa xcube' ngu' ji'i ñati jinu'u. Tyu'u ñati jinu'u loyuu bi' li', tyaa ngu' ca nde chaca quiya', cua'ni tlyu ngu' bi' jna' li'.” ⁸ Ngüiñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham li'; bi' cha' ngulo Ni cña ji'i yu cha' xi'yu ngu' quiji lcaa nu qui'yu sñi' yu, cha' jua'a tyi'u ti' sñi' yu cha' cua ngüiñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o sti ngu'. Jua'a ngua cha', ngusi'yu jyo'o Abraham quiji sñi' nu ntsu'u cua snu' ti tsa ngula; la cui' Isaac ngua naa sñi' yu. Nu lo'o cua ngusu' jyo'o Isaac bi', li' ngula sñi' yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni yu, cha' ngusi'yu quiji sñi' yu. Jacob ngua naa sñi' yu, lo'o li' tii tyucuaa tya'a sñi' ngula ji'i jyo'o Jacob bi'; jyo'o cusu' ji'i lcaa na laca ngu' bi'.

⁹ 'Tsaca sñi' Jacob ngua naa José. Ngua sca tsa ngua ñasi' tsa tya'a yu ji'i nu José bi', bi' cha' ndyujui' ngu' ji'i yu ji'i xa' ñati. Ngüi'ya ngu' ji'i nu José bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca loyuu su cuentya Egipto. Pana ná ngulaya' ycu'i Ndyosi ji'i José, ¹⁰ ngua'ni Ni cha' nga'aa ngua'ni cuxi ngu' lo'o yu li'. Tyempo bi' ntsu'u rey ji'i ngu' Egipto nu ngua naa Faraón, lo'o li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' Faraón cha' ngu' tii ngua nu José bi'. Bi' cha' ndiya ti' rey Faraón ji'i yu, nda rey cña ji'i yu, cha' ngua nu José bi' loo ji'i lcaa ngu' Egipto, lo'o jua'a ji'i lcaa msu nu ntsu'u toni'i ji'i rey Faraón bi'.

¹¹ 'Lo'o li' ndyalaa sca jbi'ña loyuu Egipto, lo'o jua'a ca loyuu su cuentya Canaán. Ti'í tsa ña'a ndyanu ngu', nga'aa ngujui na cacu jyo'o cusu' ji'na. ¹² Li' ngujui cha' ji'i Jacob cha' tya ntsu'u na cacu ngu' ca loyuu Egipto, bi' cha' ngulo yu cña ji'i sñi' yu cha' tsaa squi'ya ngu' nscua' cha' cacu ngu' lo'o tya'a ngu', la cui' sñi' yu bi' laca jyo'o cusu' ji'na. Li' ndyaa ngu' bi' sca quiya'. ¹³ Lo'o ndyaa ngu' nu nchca tyucuaa quiya', li' ngua cha' ndyuloo ngu' ji'i jyo'o José, cha' la cui' tya'a ngu' laca yu. Ngua cuayá' ti' rey Faraón tilaca laca sti José, tilaca laca tya'a yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nda José cha' ndyaa cacha' ji'i sti yu cha' tyaa nu cusu' ca su ndi'i yu lo'o lcaa tya'a yu. Cua ntsu'u snayala tyii nga'yu tya'a ngu' tya'a sti José tyempo bi'. ¹⁵ Ndyaa nu Jacob bi' nde loyuu su cuentya

Egipto lo'o lcaa tya'a ngu' li', jua'a tya ndalo nu cusu' xi tyuu yija hasta ña'a cuayá' nu ngujui yu. Li' ngujui lcaa sñi' jyo'o Jacob, nu jyo'o cusu' ji'na bi' ni. ¹⁶ Pana ná ndyanu tyijya jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto, cha' nu lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu', ndyaa lo'o ngu' ji'i tyijya jyo'o bi', cha' xatsi' ngu' ji'i tyijya chaca quiya' ne' tyuquee nde quichi' Siquem; tyuquee bi' ngua nu ngüi'ya jyo'o Abraham ji'i ngu' Hamor nu ngua tya sa'ni la, cha' tsaa sñi' tsaa xatsi' ji'i ycuí'.

¹⁷ 'Cua ndyatu la tya'a jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto; li' ndyalaa tyempo nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la, tyempo cha' tyu'u ngu' tyaa ngu'. ¹⁸ Xa' rey ngua loo ji'i ngu' Egipto li', nu bilya cuna tilaca ngua jyo'o José bi'. ¹⁹ Nguñilo'o rey bi' ji'i jyo'o cusu' ji'na, nguxcube' rey bi' ji'i ngu'. Jua'a ngulo rey bi' cña cha' xcuaa ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu ji'i ngu', cha' cajaa cubi', cha' nga'aa catu la ngu' bi'. ²⁰ Tyempo bi' ngula jyo'o Moisés, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a ji'i nu piti bi'. Sna co' ti nguti'i yu lo'o xtya'a yu lo'o sti yu, cha' nguxcati' xtya'a yu ji'i yu. ²¹ Li' ndyalaa tyempo nu ntsu'u cha' xcuaa ngu' cusu' ji'i cubi' bi'. Pana sca nu cuna'a sñi' rey xña'a bi' nquije cubi' bi' ji'i, ndyi'ya ji'i ndyaa to' tyi li' cha' caca cubi' sñi' miña'a. ²² Nu lo'o cua ngusu' la nu Moisés bi', ngua tsa'a yu lcaa cha' nu jlo ti' ngu' tii nde loyuu su cuentya Egipto. Jlo tsa ti' nu Moisés bi' ña'a cha' nu chcuí' yu lo'o ngu', cha' ngua tsa ji'i yu.

²³ 'Cua ntsu'u tu'ba yija Moisés, lo'o nti' tsa yu tsaa na'a yu ji'i ngu' Israel tya'a yu, si tso'o ndi'i ngu'. ²⁴ Li' na'a yu ji'i sca ngu' Egipto nu ti'í tsa nchcube' ji'i sca ngu' Israel. Nguxtyucua Moisés ji'i nu ngu' tya'a yu bi', ngujui' yu ji'i nu ngu' Egipto bi' ña'a cuayá' nu ndyujui yu ji'i bi'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' Moisés li': "Juani ngua cuayá' ti' tya'a na' cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' Israel tya'a na' xqui'ya na'". Jua'a ngulacua ti' nu Moisés bi', pana si' cha' bi' nti' ngu' Israel tya'a yu. ²⁶ Nguxee chaca tsa ndyalaa yu ca su ngusu' tya'a tucua tya'a ngu' Israel. Ná ndiya ti' Moisés cha' nxuu tya'a ngu' bi':

"¿Ni cha' laca nxuu tya'a ma?" nacui yu ji'i ngu' li'. "La cui' ca ngu' tya'a na laca ma. Ná tso'o cha' nxuu tya'a ma." ²⁷ Li' ntejeya' chaca nu xña'a la bi' ji'i Moisés, nguxacui cha' ji'i yu ndi'ya: "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo ji'i cua?" nacui ji'i nu Moisés bi', "¿Ha cua'ni cuayá' nu'u ji'i cua?" nacui. ²⁸ "Ñi'ya nu ndyujui nu'u ji'i nu ngu' Egipto bi' la caa, ¿ha jua'a cujuí' nu'u jna' nti' nu'u juani?" ²⁹ Nu lo'o ndyuna Moisés cha' bi', li' ngusna yu, ndyaa yu ca chaca chalyuu su naa Madián. Ngu' xta laca nu Moisés bi', nu nguti'i yu loyuu bi'. Ngujui clyo'o yu li', lo'o jua'a ngujui tucua tya'a sñi' qui'yu yu.

³⁰ 'Cua nteje tacui tu'ba yija, li' ntsu'u sca tsa nga'a Moisés sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu'. Cacia ti sca ca'ya nu naa Sinaí, ca bi' ndya'a yu li'. Na'a yu sca yaca quiche' ndyaqui, pana laja quii' bi' ngulu'u loo sca xca ji'i ycuí' Ndyosi ji'i yu. ³¹ Ndube tsa ti' Moisés li'. Ndyaa yu cacia la xi slo yaca quiche' bi', lo'o li' ndyuna yu cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na lo'o yu: ³² "Ycuí' Ndyosi laca na", nacui nu Xu'na na. "La cui' na' laca, ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jinu'u jna'", nacui Ni. "Lo'o jyo'o Abraham, lo'o jyo'o Isaac, lo'o jyo'o Jacob ngua'ni tlyu ngu' 'na." Ndyutsii tsa nu Moisés bi' li', hasta nchcua tya yu; nga'aa ngua ña'a cui'ya yu ji'i quii' tsiya' ti. ³³ Chaca quiya' nchcui' ycuí' nu Xu'na na lo'o yu li': "Clyo clyu nu'u caña nu nga'a quiya' nu'u", nacui Ni, "cha' slo na' ndu nu'u. Tacati tsaa ca nde cha' ycuí' Ndyosi laca na". ³⁴ Cua na'a na' ji'i lcaa ngu' Israel tya'a nu'u ca su ndi'i ngu' nde loyuu Egipto. Cua ngusubi na' ji'i lcaa cu'ma cha' caca ma ñati 'na, pana juani lye tsa nchcube' ngu' cuxi bi' ji'i ñati 'na. Ndyuna na' cha' xñi'i tsa ndañi nxi'ya ngu', bi' cha' ndyalaa na' cha' cua'ni lyaá na' ji'i ngu'. Juani culo na' cña jinu'u cha' xtyuu nu'u tyaa nu'u nde loyuu su cuentya Egipto chaca quiya'."

³⁵ 'Nu ngua sa'ni la ná ntaja'a ngu' Israel tya'a yu cha' caca nu Moisés bi' loo ji'i ngu': "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo ji'i cua, cha' cua'ni cuayá' nu'u ji'i cua?" nacui ngu' ji'i yu sa'ni la. Pana la cui' Moisés bi' ni, cua ngusubi ycuí'

Ndyosi ji'i yu cha' caca yu loo ji'i ngu' Israel tya'a yu, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi', cha' ti'í tsa nchcube' ngu' bi'; bi' cha' ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i Moisés nu lo'o na'a yu ji'i xca ji'i ycu' Ndyosi ndu laja yaca quiche' su ndyaqui bi'. ³⁶ Nda ycu' Ndyosi chacuayá ji'i jyo'o Moisés cha' cua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ca loyuu su cuentya Egipto. Xqui'ya cha' ngua ji'i yu ngua'ni yu cña tonu bi', bi' cha' ngua ji'i yu ngulo yu cña ji'i lcaa ngu' Israel tya'a yu, cha' ngutu'u ngu' loyuu su cuentya Egipto nguta'a lo'o Moisés ji'i ngu' bi'. Xa' ngua'ni yu cña tonu to' tyujo'o nu naa Tyujo'o Nga'a. Li' nguta'a yu lo'o ngu' nde sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu', lo'o jua'a chaca quiya' ngua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Cua tu'ba yija nguta'a nu Moisés bi' lo'o ngu'. ³⁷ La cui' Moisés ngua nu nchcui' lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Cua ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' ji'i Ni lo'o mā, la cui' jua'a culo Ni cña ji'i chaca ngu' tya'a na nde loo la", nacui' nu Moisés bi' ji'i ngu' nu ngua li'. ³⁸ La cui' Moisés bi' nga'a lo'o ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' cla'be loyuu btyi bi'. Li' nchcui' xca ji'i ycu' Ndyosi lo'o nu cusu' bi' ca lo xlya ca'ya su naa Sinaí. Lo'o jua'a nda Moisés cha' bi' lo'o lcaa ngu' bi', la cui' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu cha' nu cua nchcui' Moisés lo'o ngu' bi' li', ná nga'a cha' tye cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' tya ntsu'u cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi', cha' ca cuayá' ti' na ji'i juani.

³⁹ 'Pana ná ndyuna tso'o jyo'o cusu' ji'na cha' nu nda Moisés lo'o ngu', cha' ná nti' ngu' cua'a jyaca ngu' ji'i. Ndyi'u tsa ti' ngu' cha' ji'i loyuu su cuentya Egipto, bi' cha' ngua ti' ngu' xtyuu ngu' loyuu bi' chaca quiya'. ⁴⁰ Tya ntsu'u nu Moisés bi' lo ca'ya, lo'o li' ndi'ya nguane ngu' ji'i jyo'o Aarón nu ngua sca sti jo'ó: "¿Ha ná cuiñá nu'u sca jo'ó cuentya ji'na cha' cua'ni tlyu na ji'i, ñi'ya ndu'ni tlyu ngu' ji'i sca jo'ó?" nacui' ngu' ji'i nu Aarón bi'. "Cua ngulu'u Moisés tyucui' ji'na su ngutu'u na loyuu su cuentya Egipto, pana juani nga'aa jlo ti' na na laca ngua ji'i yu bi'." ⁴¹ Li' ngüiñá ngu' sca toro cuañi' lo'o oro cha' caca bi' jo'ó ji'i ngu'. Ndyujuii ngu' bata ca slo jo'ó bi' ji'i ngu', cha' ta ngu' msta ji'i jo'ó, cha' cua'ni

tlyu ngu' ji'i jo'ó bi'. Chaa tsa ti' ngu' lo'o na'a ngu' ji'i jo'ó nu ngüiñá ycu' ca ngu' ji'i. ⁴² Xa' ña'a cha' ngulacua ti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu': "Culaya' na' ji'i ngu' jua tsiya' ti cha' ndyu'ni ngu' cña cuxi bi' li'", nacui' Ni. "Xcui' cha' xña'a nti' ngu' jua." Jua'a ngulacua ti' ycu' Ndyosi, bi' cha' nguxtyanu Ni ji'i ngu' cha' cua'ni tlyu ngu' bi' ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua; jo'ó laca cuichaa ngua ti' ngu' li', jo'ó laca co' ngua ti' ngu', lo'o cualya, lo'o cuii. Xcui' cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. Cuentya ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu', bi' laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya:

Ngu' Israel laca lcaa mā; nguta'a yu'u mā tu'ba yija lo nat'i btyi, nacui' ycu' Ndyosi.

¿Ni cha' laca ná ngua'ni tlyu mā 'na tyempo bi' lo'o ndyujuii mā na'ni bi'?

Si'i na tyucui tyiquee mā nda mā na'ni bi', cha' caca ni' msta 'na.

⁴³ Ndyi'ya lo'o mā ji'i ni'i sube ji'i jo'ó Moloc,

ndyi'ya lo'o mā ji'i sca cuii nu laca jo'ó Renfán;

tucua tya'a jo'ó bi' ngüiñá mā cha' caca jo'ó bi' xu'na mā.

Bi' cha' cua'ni na' cha' tsaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i mā nde chaca chalyuu nu tyijyu' la;

tsaa mā chaca tsu', nde quichi Babilonia cha' chcube' mā cajua.

Jua'a nchcui' ycu' Ndyosi lo'o nguscua jyo'o cusu' cha' ji'i Ni lo quityi nu ngua sa'ni.

⁴⁴ 'Nguta'a yu'u jyo'o cusu' ji'na ca lo nat'i btyi. Ntsu'u sca ni'i quiji na'ni ti ji'i ngu', nu ndyi'ya lo'o ngu' ji'i ndya'a ngu', cha' ndyi'u ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya ni'i quiji bi'. Ycu' Ndyosi ngulu'u cña ji'i jyo'o Moisés bi' ñi'ya nu cuiñá ngu' ni'i bi'. ⁴⁵ Nu lo'o ngujuii nu Moisés bi', li' ngusubi Ni ji'i jyo'o Josué cha' caca yu loo ji'i jyo'o cusu' ji'na. Lo'o ni'i quiji bi', ñaa lo'o ngu' ji'i lo'o ndyalaa ngu' loyuu re. Li' ngulo'o ycu' Ndyosi ji'i xa' la ñati, ngulo'o Ni ji'i lcaa ngu' ca tyi bi', cha' tyanu yuu re laja ti. Nguxtyanu ngu' ji'i ni'i quiji bi' to' tyi sca ñati hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo lo'o ngua jyo'o David loo ji'i ngu'.

⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi ña'a

Ni ji'i nu David bi'. Li' ngua ti' David cuiña sca ni'i su caca tyi ycu'i Ndyosi, cha' ycu'i Ndyosi laca loo ji'i ñati ji'i Jacob. ⁴⁷ Pana ná tso'o nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni David jua'a; nu lo'o cua nguluu sñi' jyo'o David nu ngua naa Salomón, li' nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i yu cuañi' bi', cha' cuiña yu ni'i bi'. ⁴⁸ Lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná ntaja'a Ni tyanu Ni ne' ni'i nu ngüiña ñati ti, cha' laca ycu'i Ndyosi loo ji'i lcaa ca chalyuu. Ñi'ya nguscua sca jyo'o cusu' cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi tya sa'ni la:

⁴⁹ Ntsu'u tyi na' nde cua, nacui ycu'i Ndyosi nu Xu'na na.

Sca ti na' ndy'ya loo na' ji'i tyucui ña'a chalyuu, nacui Ni,

bi' cha' ná ca cuiña sca ñati chalyuu sca ni'i su tyi'i na', nacui Ni,

ná ntsu'u su xtyi'i cña' na'.

⁵⁰ Ycu'i na' ngüiña na' lcaa na nu ntsu'u tyucui ña'a chalyuu.

⁵¹ Tya nchcui' la Esteban lo'o ngu' cusu' li':

—Ná ntaja'a mā taquiya' mā cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o mā. Tacalya tsa hique mā, cha' ná nduna mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti; jua'a lcaa tsa chii nti' mā lo'o ncliyacua ti' mā cha' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi. La cui' ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' ji'na cha' cuxi sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni mā juani. ⁵² Cua nguxcube' jyo'o cusu' ji'na ji'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati cua sa'ni. Cua ndyujuii ngu' bi' ji'i jyo'o cusu' nu nguscua cha' ji'i ycu'i Ndyosi ndi'ya: “Tyalaa sca ñati nde chalyuu re; xcui' lubii tsa cresiya ji'i yu bi' caca”, nacui jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a tsubi' ti cua ndyalaa la cui' ñati nu nchcui' quityi cha' ji'i. Chiya'a tsa ngua'ni mā nu lo'o ndyujuii mā ji'i yu.

⁵³ Xca ji'i ycu'i Ndyosi laca nu nda cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o mā sa'ni la, cña nu ngulo ycu'i Ni ji'i mā laca cha' bi'. Tya ntsu'u quityi bi' ji'i mā juani, pana ná ntaja'a mā taquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o mā lo quityi bi'.

Ndyujuii ngu' ji'i Esteban

⁵⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban, ngua ñasi' tsa ngu' li', tyaala tsa ndi'i cloo ngu' cha' ñasi' ngu'. ⁵⁵ Nxña'a

Esteban nde cua, li' na'a yu sca xee tlyu tsa nu ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' ña'a yu ji'i; xee ji'i ycu'i Ndyosi ngua bi'. Lo'o li' na'a yu ji'i ycu'i Jesús ndu la'a tsu' cui ca su ntucua ycu'i Ndyosi.

⁵⁶ —Ña'a mā yi'a —nacui Esteban ji'i ngu' li'—, cua ngusaala ycu'i Ndyosi nde cua —nacui—. Cua na'a na' ji'i ycu'i nu nda Ni ji'i liyya cha' laca yu ñati, ndu yu la'a tsu' cui ca su ntucua ycu'i Ndyosi.

⁵⁷ Cuii tsa ngusi'ya ngu' li', ndacu' ngu' jyaca ngu' cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban. ⁵⁸ Ntejeya' ngu' ji'i nu Esteban bi', lo'o li' yala ntchaa ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde to' quichi. Li' ngu' quee ji'i yu cha' cujuui ngu' ji'i yu, pana ngusta ngu' bi' ste' ngu' ca su ndu sca yu cuañi' nu naa Saulo. ⁵⁹ Laja lo'o ngu' quee ji'i nu Esteban bi', nchcui' yu lo'o Jesús:

—Jesús Xu'na na' —nacui Esteban—, cua'ni nu'u cha' tso'o qui'ya nu'u cresiya jna'.

⁶⁰ Li' ngucha sti' yu lo'o lye tsa nchcui' yu chaca quiya':

—Xu'na na' —nacui yu—, ná sta nu'u qui'ya ji'i ñati re cha' ngu' quee jna' —nacui Esteban ji'i Jesús.

Lo'o jua'a tsa tsiya' ca ngujuui yu li'.

8

Tyaala tsa Saulo ji'i ñati ji'i Jesucristo

¹ Tso'o tsa ngua ti' nu Saulo bi', cha' cua ndyujuii ngu' ji'i Esteban. La cui' tsa bi' nguxana yu, ti'i tsa nchcube' yu ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichi Jerusalén. Lya' tsa ti' yu ji'i ngu' bi'; bi' cha' ngusñi ngu' tyucuii, ndyaa ngu' xa' la quichi nde loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a loyuu su cuentya Samaria. Pana nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo ni, ndyanu ngu' bi' nde Jerusalén. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu xñi'i tsa ti' xqui'ya cha' ngujuui Esteban. Tyuu tya'a ngu' bi', ngu' nu tyucui tyiquee ngu' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' bi' ji'i jyo'o Esteban ca su nguatsi'; jua'a nxi'ya tsa ngu' nu ndyaa lo'o ji'i bi'. ³ Lo'o nu Saulo bi' ni, ngua ti' yu cha' lye tsa xcube' yu ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo li'.

Ndyatí yu ca ni'í jì'í ngu', ntejeya' yu jì'í ngu' qui'yu bi', ntejeya' yu jì'í ngu' cuna'a bi', cha' tyaa lo'o yu jì'í ngu' ne' chcuá.

Ndyalaa cha' jì'í Jesús loyuu su cuentya Samaria

⁴ Lo'o nu ngu' nu ndyaa xa' quichì bi' ni, nda ngu' cha' jì'í Cristo nu Xu'na na lo'o ngu' lcaa quichì ca su ndyaa ngu'. ⁵ La cui' jua'a ndya'a sca ñatì nu naa Felipe, ndyaa yu nde loyuu su cuentya Samaria; li' ndyalaa yu sca quichì ca bi', nda yu cha' jì'í Jesucristo lo'o ngu' quichì bi'. ⁶ Tso'o tsa ndyuna lcaa ngu' quichì cha' bi', lo'o jua'a na'a ngu' cña tonu cuentya jì'í ycuì' Ndyosi nu ngua'ni Felipe slo ngu'. ⁷ Ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o tyuu tya'a ngu' quicha, jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu ngusñi cui'í cuxi jì'í. Cui'í nxi'ya ngu' nu ntsu'u cui'í cuxi jì'í, cuati ndu'u nu cui'í cuxi nu ntsu'u jì'í ngu' bi' ndyaa. Lo'o jua'a ngua tso'o ngu' nu quicha quiya', ngua tso'o ngu' nu nchcu' tyijya. ⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichì bi' li'.

⁹ Quichì bi' ndi'í sca nu qui'yu nu naa Simón, ngu' cucha'a laca bi'. Nchcuì' nu Simón bi' cha' ngu' tlyu laca ycuì' ca; lo'o jua'a ngusñi ngu' quichì cha' nu nchcuì', jlyá ti' ngu' cha' laca nu Simón bi' sca ñatì tlyu. ¹⁰ Ndaquiya' ngu' culiya' jì'í; lo'o jua'a ngu' ti'í, lo'o ngu' nu laca loo jì'í quichì, lo'o nu sube, lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ndyuna tso'o ngu' lcaa cha' nu nchcuì' nu Simón bi'.

—Cua nda ycuì' Ndyosi chacuayá' jì'í nu qui'yu re cha' cua'ni cua ña'a ca cña tonu nu nti' yu cua'ni yu —nacui' ngu' quichì bi' li'.

¹¹ Cua tyuu yija ngua'ni cucha'a nu Simón bi' jì'í lcaa ñatì quicha, bi' cha' jlyá ti' ngu' lcaa cha' nu nchcuì' yu cucha'a bi', nu lo'o bilya tyalaa Felipe quichì bi'.

¹² Li' ndyalaa Felipe ca bi', nda yu cha' jì'í Jesucristo lo'o lcaa ngu' quichì; ndacha' yu jì'í ngu' ñi'ya caca si laca ycuì' Ni loo ne' cresiya jì'í ngu'. Ndyuna ngu' cha' nu nchcuì' Felipe li', ngusñi ngu' cha' bi'; bi' cha' ntyucuatya yu jì'í lcaa ñatì nu ngusñi cha' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a.

¹³ Lo'o ycuì' Simón ni, ngusñi cha' bi' li', jua'a ntyucuatya Felipe jì'í. Li' lcaa tsa ndya'a lca'a jì'í Felipe, cha' ndube tsa ti'

Simón lo'o na'a lcaa cña tonu nu ngua'ni nu Felipe bi'.

¹⁴ Li' ndyuna ngu' nu ngua tsa'a jì'í Jesucristo nu ndyanu ca Jerusalén cha' lo'o ngu' Samaria bi', cua ngusñi ngu' cha' jì'í ycuì' Ndyosi. Cuati ngulo ngu' bi' cña jì'í Pedro lo'o Juan cha' tsa'a ngu' ca loyuu su cuentya Samaria bi'. ¹⁵ Ndyalaa ngu' ca bi', li' nchcuì' ngu' lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'í lcaa ngu' quichì nu cua ngusñi cha' jì'í Jesucristo ca bi', ngüijña ngu' jì'í ycuì' Ndyosi cha' ta Ni Xtyi'í ycuì' Ni, cha' tyanu Ni ne' cresiya jì'í ngu' bi'. ¹⁶ Bilya tyanu Xtyi'í ycuì' Ndyosi ne' cresiya jì'í ngu' bi', masi cua ntyucuatya Felipe jì'í ngu' nu lo'o ngua ti' ngu' caca ngu' ñatì jì'í Jesucristo. ¹⁷ Ngusta ya' Pedro lo'o Juan hique ngu', li' ndyanu Xtyi'í ycuì' Ndyosi ne' cresiya jì'í ngu' bi'.

¹⁸⁻¹⁹ Na'a Simón cha' nu lo'o ngusta ya' ngu' nu ngua tsa'a jì'í Jesucristo hique ngu', ndyanu Xtyi'í ycuì' Ndyosi ne' cresiya jì'í ngu' li'. Nchcuì' Simón lo'o ngu' bi' li':

—Ta na' cña jì'í ma si xtyucua ma jna' cha' jua'a cua'ni na' xi cña jua —nacui' Simón—. Lo'o na' ntá' cha' sta ya' na' hique ñatì cha' tyanu Xtyi'í ycuì' Ndyosi ne' cresiya jì'í ngu' —nacui'.

²⁰ —Stu'ba ti' cua'ni tye ycuì' Ndyosi jinu'u lo'o lcaa cña jinu'u —nacui' Pedro jì'í Simón li'—. Nu cha' tso'o nu ntsu'u jì'í ycuì' Ndyosi, ná taca ca caya' bi' —nacui'—. ²¹ Ná ntsu'u cha' jinu'u lo'o ycuì' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' ná ta Ni chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña lo'o ya. ²² Culochu' nu'u jì'í cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' caca chcuì' nu'u lo'o ycuì' Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' jinu'u jì'í lcaa cha' cuxi nu ngua'ni nu'u. ²³ Jlo ti' na' lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' tyaala tsa nu'u; ya' nu xña'a cua ntsu'u nu'u, bi' cha' ndacha' na' jinu'u juani cha' culochu' nu'u jì'í cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u.

²⁴ Nguxacui' Simón cha' jì'í ngu' li':

—Cua'ni ma cha' tso'o chcuì' ma lo'o ycuì' nu Xu'na na cuentya jna' —nacui' Simón jì'í ngu'—, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' na —nacui'—, cha' nga'aa cua'ni ycuì' Ndyosi ñi'ya nu nacui' ma jna'.

²⁵ Quiña'a la cha' ji'i ycu'i Ndyosi ngulu'u Pedro lo'o Juan ji'i ngu' li', nchcui' ngu' ñi'ya ngua lcaa cha' ji'i Jesús. Lo'o li' ndu'u ngu' yaa ngu' nde Jerusalén. Cla'be tyucui nteje tacui ngu' tyuu quichi loyuu su cuentya Samaria, ngulu'u ngu' ji'i ngu' lcaa quichi bi' ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu.

Ndyacua tya'a Felipe lo'o sca ngu' Etiopía

²⁶ Lo'o li' nchcui' sca xca ji'i ycu'i Ndyosi lo'o Felipe:

—Nslo nu'u tyucui nu ndu'u Jerusalén ndyaa nde quichi Gaza. Tsaa nu'u xi tyucui bi' —nacui xca bi' ji'i Felipe.

Nscua tyucui bi' nde sca nat'i btyi su ná ntsu'u hitya. ²⁷ Li' ndu'u Felipe ndyaa tyucui bi', lo'o li' na'a ji'i sca nu qui'yu ngu' Etiopía. Sca ñati tlyu laca nu cusu' bi', cha' laca yu loo ji'i lcaa cñi nu ntsu'u ji'i reina nu laca loo ji'i loyuu Etiopía bi'; nu cuna'a reina bi' ngua naa Candace. Cua ndyaa nu qui'yu bi' Jerusalén cha' cua'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁸ Li' nguxtyuu tyucui ñaa yu cha' tyaa quichi tyi yu. Ntucua yu ne' carreta nu ntojolaqui cuayu ji'i, nchcui' yu lo quityi nu nguscua jyo'o Isaías cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁹ Nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o Felipe li'; Xtyi'i ycu'i Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'i Felipe nchcui' ndi'ya:

—Yaa nu'u cha' jyacua ji'i carreta jua —nacui Ni ji'i Felipe.

³⁰ Ngusna tsa Felipe ndyaa lca'a ji'i carreta li'. Sii' ti carreta ndya'a xi, lo'o jua'a ndyuna cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo quityi laja lo'o ntucua ne' carreta; la cui' quityi nu nguscua jyo'o Isaías ngua bi'. Li' nguxana nchcui' Felipe lo'o nu cusu' bi':

—¿Tsaa xi la? —nacui Felipe ji'i.

—Tsa'a xi.

—¿Ha nchca cuayá' ti' nu'u cha' nu nchcui' nu'u lo quityi cua? —nacui Felipe ji'i.

³¹ —Ná nchca jna' cha' ná ntsu'u nu culu'u 'na —nacui nu cusu' bi' li'. Tyacu' nu'u ne' carreta re cha' tyaa na stu'ba ti.

Li' ndyaa tucua Felipe ne' carreta lo'o nu cusu' bi'. ³² Stu'ba ti nchcui' tyucuaa ngu' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi nu ntsu'u ya' nu cusu' bi'; la cui' laca' quityi su na'a cui'ya

nu cusu' bi', la cui' se'i bi' nchcui' tyucuaa ngu' li'. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Tsaa lo'o ngu' ji'i yu cha' cujuu ngu' ji'i, ñi'ya si laca yu sca xlya'.

Lo'o jua'a, ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná nxi'ya lo'o nsi'yu ngu' quicha' hichu' ni,

jua'a cua'ni yu nu cala nde loo la; masi cujuu ngu' ji'i yu, ná sca cha' xacu' yu ji'i ngu' bi' li'.

³³ Lye tsa xcube' ngu' ji'i yu bi', cha' ná liñi cua'ni cuayá' ngu' nu laca loo ji'i yu.

La cui' jua'a, ná caca chcu' na cha' tya caja sñi' yu,

xqui'ya cha' cua cujuu ti ngu' ji'i yu bi'; nga'aa tyiquee' tyi' yu nde chalyuu li'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

³⁴ Li' nchcuane nu cusu' Etiopía bi' ji'i Felipe:

—Cua'ni nu'u cha' tso'o culu'u xi jna' lo quityi re —nacui yu ji'i—. ¿Ti ji'i cujuu ngu' nacui quityi re? —nacui yu—. ¿Ha nguscua ca jyo'o cusu' Isaías cha' ji'i ycu'i ca ti? ¿Ha si'i cha' ji'i chaca nu qui'yu nguscua jyo'o cusu' bi'?

³⁵ Nguxacu' Felipe cha' ji'i nu cusu' bi' li'; ngulu'u Felipe ñi'ya nu ndyu'u cha' nu nscua lo quityi bi' ji'i, lcaa cha' ji'i Jesucristo ngulu'u ji'i nu cusu' bi' li'. ³⁶ Nu lo'o ndyaa ngu' tyucui bi', li' ndyalaa ngu' ca su ntsu'u hitya. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o Felipe:

—Nde nscua hitya —nacui yu—. ¿Ha ná cua'ni cha' tso'o ta chacuayá' tyucuatya nu'u jna'?

³⁷ —Tso'o —nacui Felipe ji'i—. Tso'o si chañi cha' tyucui tyiquee nu'u ngusñi nu'u cha' ji'i Jesucristo.

—Cua ngusñi na' cha' bi' tu'ni —nacui nu cusu' bi'—. Jlya ti' na' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu'i Ndyosi.

³⁸ Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o msu ji'i cha' tsatu carreta ji'i cha' ca'ya nu cusu' bi' loyuu lo'o Felipe. Ndyaa ngu' lo hitya, ntyucuatya Felipe ji'i nu cusu' bi' li'.

³⁹ Ndyo ntyucuatya ji'i, li' ndu'u ngu' lo hitya bi'. Hora ti ndyaa Felipe, ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i cha' tsaa chaca se'i; nga'aa na'a nu cusu' bi' ji'i Felipe li'. Ndyaa nu cusu', nu ngu' Etiopía bi' ni, ndyaa yu ca loyuu quichi tyi yu li'; jua'a tso'o tsa ntsu'u

tyiquee nu cusu' bi' li'. ⁴⁰ Nu lo'o ngua tii nu Felipe bi', cua ndyalaa quichi Azoto. Ndyaa nde su ndi'i tyuu tya'a quichi cha' culu'u cha' ji'i Jesucristo ji'i ñati bi'. Ca tiya' la, li' ndyalaa Felipe nde quichi Cesarea.

9

Nguxcutsa'a ycu' Ndyosi cresiya ji'i Saulo

¹ Ña'a ti ñasi' tsa Saulo ji'i lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i ycu' nu Xu'na na. Nti' tsa Saulo xcube' yu ji'i ngu' bi', ña'a cuayá' nu cujuu yu ji'i ngu' nti' yu; bi' cha' ndyaa yu ca slo xu'na sti jo'ó ji'i ngu' judío, ² cha' nti' yu culo yu quityi chacuayá' ji'i cha' tsaa sca' yu ji'i ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Nti' yu tsaa yu quichi Damasco cha' culu'u yu quityi chacuayá' bi' ji'i ngu' nu laca loo ne' laa bi', nu laa ji'i ngu' judío bi'. Li' nti' Saulo sca' ji'i ñati ji'i Jesucristo quichi bi', cha' xtyuu yu tyaa lo'o yu ji'i ngu' nde Jerusalén; masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, lcaa ti ña'a ñati bi' tejeya' yu ji'i ngu', nti' yu. ³ Ngusñi yu tyucui' ndyaa yu ca quichi Damasco bi' li'. Cua tyalaa ti yu quichi bi', li' tsi tsiya' ca ngua'a sca xee tlyu ji'i ycu' Ndyosi slo yu; lcaa su ndu Saulo ntyiji' xee bi' lo yuu. ⁴ Nclyú yu lo yuu lo'o ndyuna yu cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o yu:

—Saulo, Saulo —nacu' Ni—, ¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?

⁵ —¿Tilaca laca nu'u, Cusu'? —nacu' Saulo.

—Jesús laca na' —nacu' Ni—. Na nxuu tya'a nu'u lo'o na' laca —nacu' Ni—. La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha ti' ycu' nu'u. Ñi'ya nu ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u; na ntyiji' quiya' toro la cui' se'i su ndatu ngu' yaca cha siyu' ni', lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u ji'i ycu' ca ti nu'u.

⁶ Lye tsa nchcuá Saulo cha' ndyutsii yu li'.

—¿Ñi'ya nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na? —nacu' Saulo li'.

—Tyatu nu'u ni —nacu' Jesús ji'i— cha' tye tyalaa ca quichi Damasco jua. Ca ndacua ndi'i sca ñati nu culu'u jinu'u ñi'ya caca cña nu cua'ni nu'u cuentya jna'.

⁷ Ndyutsii tsa ngu' tya'a ndya'a Saulo, nga'aa ngua chcu' ngu' li'; cua ndyuna ngu' cha' nchcu' ycu' Ndyosi lo'o Saulo,

masi ná na'a ngu' ji'i Ni, tilaca laca nu cua nchcu'. ⁸ Li' ndatu Saulo, ngusaala yu cloo yu; pana nga'aa ngua ña'a yu, ngua talya loo yu tsiya' ti. Li' ntejeya' chaca ñati ya' yu cha' nga'aa ngua ña'a yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichi Damasco. ⁹ Sna tsa ndyanu yu sca ni'i ti; ná sca na ndyacu yu chu' sna tsa, ni xixi ca na, ná ndyo'o yu, lo'o xcui' talya ña'a xee cloo yu.

¹⁰ La cui' quichi Damasco ndi'i sca nu qui'yu nu naa Ananías, nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Ñi'ya laca lo'o nchcu' xcalá na, jua'a nchcu' ycu' nu Xu'na na lo'o Ananías bi'.

—Ananías —nacu' Ni.

—Nde ti nga'a na', Xu'na —nacu' Ananías.

¹¹ —Yaa nu'u toni'i ji'i Judas nu ntucua to' calle liñi bi' —nacu' nu Xu'na na—, yaa xcuane nu'u ji'i ngu' bi' si ndi'i Saulo nu ca tyi quichi Tarso ndacua. Nta' cha' tsaa nu'u ca slo yu bi', xqui'ya cha' nga'a yu nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti na' juani. ¹² La cui' jua'a cua ngua'ni Ni cha' nchcu' xcalá yu; laja xcalá yu na'a yu jinu'u cha' ndyaa nu'u slo yu cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cloo yu, cha' sta ya' nu'u lo yu cha' tyaca tso'o cloo yu chaca quiya'.

¹³ —Xu'na —nacu' Ananías—, tyuu quiya' cua ndañi cha' nu nchcu' ngu' ji'i nu Saulo bi', cha' tyaaala tsa yu ji'i ñati jinu'u nu ndi'i nde quichi Jerusalén. ¹⁴ Lo'o juani cua ndyalaa yu quichi re, ndyi'ya lo'o yu ji'i quityi chacuayá' ji'i xu'na sti jo'ó cha' sca' ji'i cua, lcaa ngu' tya'a ya nu ngusñi ya cha' ji'i ycu' nu'u.

¹⁵ Nguxacu' ycu' nu Xu'na na cha' ji'i Ananías li'.

—Ntsu'u cha' tsaa nu'u ca slo nu Saulo bi' —nacu' Ni ji'i—. Cua ngusubi na' ji'i yu cha' cua'ni yu cña jna' —nacu' Ni—. Tsaa yu bi' ca slo ngu' xa' loyuu, tsaa yu ca slo nu laca xu'na loyuu tyijyu', lo'o jua'a tsaa yu ca slo tya'a mā, nu ngu' Israel bi'. Ta yu cha' jna' lo'o lcaa ñati ca su tya'a yu, bi' laca cña jna' nu cua'ni yu. ¹⁶ Culu'u na' ji'i yu ñi'ya cha' ti'í nu tyacua ji'i yu lo'o ta yu cha' jna' lo'o ñati.

¹⁷ Li' ndyaa Ananías slo Saulo ca to' tyi Judas bi'. Ndyatí Ananías ni'i, ngusta ya' yu lo Saulo, nchcu' yu lo'o nu Saulo bi' li'.

—Saulo, tya'a na' —nacui yu—. La cui' Jesucristo nu laca Xu'na na cua ngulu'uloo Ni jinu'u tyucui su lija nu'u ca quichi re. Lo'o nu juani cua ngulo nu Xu'na na cña 'na cha' cãa na' slo nu'u cha' cua'ni na' jo'o ji'i cloo nu'u, cha' caca ña'a nu'u chaca quiya'; bi' cha' lija na' slo nu'u juani, xqui'ya cha' nti' Xtyi'i ycu' Ndyosi tyanu ne' cresiya jinu'u.

¹⁸ Nu lo'o ndyaala cloo Saulo, ngua ti' yu cha' ngutu'u sca na cloo yu, ñi'ya si laca sa yu'be quiji. Hora ti ngua tso'o cloo yu li', ña'a tso'o yu chaca quiya'. Li' ntyucuatya Ananías ji'i yu. ¹⁹ Lo'o li' ndyacu Saulo cha' quije juersa ji'i yu chaca quiya', cha' ñi'ya ngua yu tya tsubi' la, jua'a ndyaca yu chaca quiya'. Li' stu'ba nguti'i yu xi lo'o ñati ji'i Jesucristo ca quichi Damasco bi'.

Nchcui' Saulo cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' quichi Damasco

²⁰ Hora ti nguxana Saulo ndya'a yu lcaa ne' laa ji'i ngu' judío quichi bi', ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' laca Jesús nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. ²¹ Quiña'a tsaa ngulacua ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Ha si'i Saulo jua laca nu lye tsa nchcube' ji'i ñati ji'i Jesucristo ca quichi Jerusalén? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha si'i nu jua laca nu ndyalaa nde quichi re cha' sca' ji'i ñati bi', cha' caca cuayá' ji'i ngu' ca slo xu'na sti jo'ó?

²² Lye la ngulu'u Saulo ji'i ngu' cha' chañi cha' Cristo laca ycu' Jesús, la cui' nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i yaa chalyuu. Nga'aa ngujui la ñi'ya nu xacui ngu' cha' ji'i nu Saulo bi' li', lcaa tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi Damasco bi'.

Ngulaá Saulo ji'i ngu' judío

²³ Cua nteje tacui tyuu tsa, li' ngwane ngu' judío ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Saulo.

²⁴ Pana ngua tii Saulo cha' cua nti' ngu' cujuui ngu' ji'i. Ca to' quichi bi' ntsu'u sca lo'o tlyu, xcui' quee laca lo'o bi'; cua tsa lo'o bi', lo'o jua'a lcaa to' lo'o bi' nga'a ngu' cua cha' xñi ngu' ji'i Saulo. Ntsu'u ngu' cua to' lo'o tsa talya. ²⁵ Ngua sca talya, li' ndyalaa xi tya'a ñati ji'i Jesucristo; ndyacu' ngu' que lo'o bi', cha' culo ngu' ji'i Saulo ne' lo'o. Li' ndyatí Saulo ne' sca chcubi tlyu, lo'o

li' nda'ya ngu' ji'i Saulo, ngua'ya yu chaca chu' lo'o lo'o reta; ndu'u yu ne' chcubi li', ngusñi yu tyucui ndyaa yu.

Ndyalaa Saulo ca Jerusalén

²⁶ Ndyalaa Saulo ca quichi Jerusalén li', ndyalaa yu slo ñati ji'i Jesucristo ca quichi bi'. Pana ndyutsii ngu' bi' ji'i Saulo, cha' ná jlya ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús. ²⁷ Li' ndyaa lo'o Bernabé ji'i yu slo ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, cha' chcu' yu lo'o ngu'.

—Cua na'a Saulo re ji'i ycu' nu Xu'na na —nacui Bernabé ji'i ngu'—. Cua na'a yu ji'i ycu' Jesús nu lo'o ndya'a yu nde quichi Damasco, nchcui' Ni lo'o yu li' —nacui—. Lo'o jua'a ná ndyutsii Saulo li', ngulu'u yu cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu' quichi bi'.

²⁸ Li' jlya tso'o ti' ngu' cha' nu nchcui' Bernabé ji'i Saulo, bi' cha' ndyanu Saulo lo'o ngu' quichi Jerusalén cha' tya'a ndya'a ngu' cña laca yu. ²⁹ Lo'o jua'a ná ndyutsii yu, nda yu cha' ji'i ycu' Jesús lo'o ngu' quichi bi'. Pana ndi'i xi ngu' judío nu nchcui' cha' griego, nchcui' ngu' bi' lo'o Saulo li'; lye tsa nxuu tya'a ngu' lo'o yu li', hasta ngua ti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu. ³⁰ Ngua tii nu ngu' tya'a ndya'a lo'o Saulo cha' nti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu, bi' cha' ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichi Cesarea. Nchcui' ngu' lo'o Saulo li', cha' tso'o la si tyaa yu ca quichi Tarso.

³¹ Li' ndyaa ti'i ti' ñati ji'i Jesucristo, masi ca loyuu Judea, masi ca loyuu Galilea, masi ca loyuu Samaria; lcaa tsa ndyaca tsa'a la ngu' cha' ji'i Jesucristo. Ndyu'ni tlyu ngu' ji'i Jesús, lo'o jua'a ndyu'ni ngu' lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni ngu'. Xtyi'i ycu' Ndyosi nda juersa ji'i ngu' bi', lo'o jua'a ndyatí la ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús li'.

Ngua'ni Pedro jo'o ji'i Eneas

³² Lo'o nu Pedro bi' ni, ndya'a Pedro slo lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, lcaa ti quichi su ndi'i ngu' bi'. Li' ndyalaa yu ca su ndi'i ñati ji'i Jesucristo bi' ca quichi Lida. ³³ Lo'o jua'a ndi'i sca nu qui'yu quicha nu naa Eneas quichi bi'; cua nchcu' tyucui yu, cua snu' yija ntsiya yu lo qui'ña li'. ³⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o yu quicha bi'.

—Eneas —nacui— cua ngua'ni Jesucristo cha' ndyaca tso'o nu'u juani —nacui—. Bi' cha' tyatu nu'u, xcua tso'o late' lo qui'ña cua.

Hora ti ndatu Eneas li'. ³⁵ Lcaa ñati na'a ngu' ji'i nu Eneas bi', cha' ndyaca tso'o yu; na'a ngu' tya'a quichi tyi yu, lo'o jua'a ngu' quichi Sarón na'a ngu' ji'i yu. Li' ngusñi ngu' cha' ji'i ycuí' Jesús nu Xu'na na, ngulochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'.

Ndyu'ú Dorcas chaca quiya'

³⁶ Cua ndi'i sca nu cuna'a nu naa Tabita nde quichi Jope, jua'a ñati ji'i Jesucristo laca ma' bi'. Dorcas nchcui' ngu' cha'cña ji'i ngu' griego ji'i ma'. Tso'o tsa tyiquee nu cuna'a bi', tso'o tsa nxyucua ma' ji'i lcaa ngu' ti'i. ³⁷ Pana la cui' tyempo nu lo'o ndi'i Pedro quichi Lida, ngusñi sca quicha ji'i ma', ngujuii ma' li'. Nu lo'o cua nguxcaata ngu' ji'i jyo'o, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i ngusta ngu' ji'i ca chaca ba'a ni'i bi' nde cua. ³⁸ Cua ngujui cha' ji'i ngu' cha' ndi'i Pedro quichi Lida, bi' cha' nguane nu ñati ji'i Jesucristo ji'i tucua tya'a ñati ji'i cha' tsaa ngu' cuane ngu' ji'i Pedro cha' caa yu hora ti, cha' cacua ti quichi Jope ndi'i quichi Lida bi'. Ngulaa ngu' slo Pedro li', nchcui' ngu' lo'o yu.

—Cua'ni cha' tso'o caa nu'u nde quichi Jope lo'o ya hora ti —nacui' ngu' ji'i nu Pedro bi' li'.

³⁹ Hora ti ndu'u Pedro lijya lo'o ngu' li'. Nu lo'o ndyalaa ngu' ca toni'i, ngulu'u ngu' ji'i Pedro macala su nscua jyo'o bi'. Ndi'i lcaa nu cuna'a ti'i ca slo, nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu' cha' cua ngujuii. Nda ngu' cha' lo'o Pedro cha' quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni nu jyo'o bi' lo'o ngu', jua'a ngulu'u ngu' ji'i yu lcaa late' nu cua ngu'yacua nu jyo'o bi' cha' ta xlya'be ti ji'i ngu'. ⁴⁰ Nchcui' Pedro lo'o ngu' li'.

—Tyu'u ma' xi nde liya' —nacui' yu ji'i ngu'.

Nu lo'o ndye ndu'u ngu' nde liya', li' ndyatu sti' Pedro nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi. Nu lo'o ndye nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi, li' ndyaa yu nde su nscua jyo'o bi', nchcui' yu lo'o jyo'o bi' li'.

—Tabita —nacui' yu—, tyatu nu'u juani.

Lo'o li' tsa tsiya' ca nguxuti'i Tabita bi' cloo; li' nguxña'a ji'i Pedro, hora ti ndaca'a li'. ⁴¹ Ngusñi Pedro ya' ma', nguxatu yu ji'i ma'; li' ngusi'ya yu ji'i ngu' nu ndi'i nde liya'. Hora ti ñaa nu ñati ji'i Jesucristo bi' nde ni'i lo'o lcaa nu cuna'a ti'i bi', na'a ngu' ji'i Tabita cha' cua ndyu'ú ma' chaca quiya'. ⁴² Lcaa ngu' quichi Jope ni, nu lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' ji'i nu cuna'a bi', ndube tsa ti' ngu' li'; quiña'a tsa ngu' bi' ngusñi ngu' cha' ji'i ycuí' Jesús nu Xu'na na li'. ⁴³ Ndyanu Pedro tyuu tsa quichi Jope bi' li'; to' tyi Simón nu cuityi quiji, ca bi' ndyanu yu.

10

Nchcui' Pedro lo'o Cornelio

¹ Ndi'i sca nu qui'yu nu naa Cornelio ca quichi Cesarea; laca Cornelio capitán ji'i sca latya ngu' sendaru nu nacui' ngu' cha' latya Italiano laca ngu'. ² Ndyu'ni tlyu nu Cornelio bi' ji'i ycuí' Ndyosi lo'o lcaa ngu' tya'a nga'a ti yu, masi ngu' xa' tsu' laca yu. Tso'o tsa tyiquee yu, nxyucua tsa yu ji'i ngu' ti'i. Lcaa tsa ntsu'u yu nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi. ³ Lo'o li' ntsu'u sca tsa ndyalaa sca xca ji'i ycuí' Ndyosi slo yu bi', hora cua sna nde ngusii ndyalaa xca bi'. Ñi'ya ngua si nchcui' xcalá ti yu, jua'a ngua cha' bi'. Li' nchcui' xca bi' lo'o yu:

—Cornelio —nacui' xca ji'i yu.

⁴ Ndyutsii tsa Cornelio lo'o na'a yu ji'i xca bi' li'.

—Xu'na —nacui' yu—, ¿ñi'ya cha' laca nti' nu'u jna'?

—Cua ndyuna ycuí' Ndyosi cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o Ni —nacui' xca bi'—. Lo'o jua'a cua na'a Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i, bi' cha' cua ndyi'u ti' ycuí' Ndyosi jinu'u. ⁵ Juani culo nu'u cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' quichi Jope. Quichi bi' ndi'i sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. ⁶ Cua ndyalaa yu toni'i ji'i chaca Simón nu laca cuityi quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Ta nu Simón Pedro bi' sca cha' lo'o nu'u, ni cña ntsu'u cha' cua'ni nu'u.

⁷ Ndu'u xca ji'i ycuí' Ndyosi bi', ndyaa li'. Lo'o li' ngusi'ya Cornelio ji'i tucua tya'a msu ji'i, lo'o ji'i sca sendaru nu ndu'ni cña ji'i; lo'o sendaru bi' ndyu'ni tlyu yu ji'i ycuí'

Ndyosi. ⁸ Li' nchcui' Cornelio lo'o nu ca ta'a sna ngu' lcaa ña'a cha' nu ngua ji'i ycu'i tsa; li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' tsaqui'ya ngu' ji'i Pedro ca quichi Jope bi'.

⁹ Nguxee chaca tsa ndya'a ngu' nde tyu-cui Jope. Lo'o ndyalaa nde hora, xi tya lyiji tyalaa ngu' quichi bi'. La cui' hora bi' ndy-acui Pedro ndyaa yu que ni'i cha' chcu'i yu lo'o ycu'i Ndyosi. Jlyacua tsa que ni'i bi'.

¹⁰ Li' ntucua Pedro ntyute' tsa yu, jña tsa ti' yu cacu yu li'; na cua nguxana ndyique' ngu' scuaa, pana tya lyiji xi caque'. Lo'o li' ngua'ya xcalá yu, nchcui' xcalá yu ña'a nu ntucua ti yu que ni'i bi'. ¹¹ Laca cha' nxña'a yu nde cua, na'a yu ngusaala ycu'i Ndyosi nde cua; ngutacui ñi'ya nti' sca tasá tlyu tsa nu ndyaaca' juu ca ta'a jacua jyaca, lijya ndati'i tasá bi' lo yuu. Jua'a ña'a nti' yu. ¹² Tyuu tsa tya'a na'ni cuxi ntsu'u ne' tasá nu ndati'i nde lo yuu bi': ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni lu'be, lo'o jua'a ntsu'u cuaña. ¹³ Li' ndyuna Pedro cha' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu, ngua ti' yu:

—Pedro —nacui Ni ji'i yu—, cujuui clya nu'u ji'i na'ni cua cha' cacu nu'u ji'i.

¹⁴ —Ná nchca jna', Xu'na —nacui Pedro ji'i—. Ni sca quiya' bilya cacu na' cuaña na'ni jua; na'ni cuxi laca jua cuentya ji'i cuare.

¹⁵ Xa' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu li':

—Ná tso'o ñacui nu'u cha' na'ni cuxi laca jua, si cua nacui ycu'i Ndyosi cha' lubii ni'.

¹⁶ Sna quiya' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o Pedro jua'a, li' ndyuc'o tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya', ña'a ndacui ti lo'o juu.

¹⁷ Laja lo'o ndube tsa ti' Pedro, cha' ná ngua cuayá' ti' yu ni cha' laca nchcui' xcalá jua'a, li' ndyalaa ngu' bi' to' ni'i; la cui' nu ca ta'a sna ngu' nu ngulo Cornelio cña ji'i cha' caa ngu' laca ngu' bi'. Cua nchcuane ngu' ji'i ngu' quichi mala ntucua tyi Simón nu laca cuityi quiji, jua'a ndyalaa ngu' to' ni'i.

¹⁸ Li' cui ndacha' ngu' ji'i nu laca tyi si nga'a Simón Pedro. ¹⁹ Laja li' quiña'a tsa ngulacua ti' Pedro ni cha' nchcui' xcalá yu, lo'o li' nchcui' Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o yu:

—Cua ndyalaa sna tya'a ñati nclyana ngu' jinu'u —nacui Ni ji'i Pedro ña'a ntucua ti yu que ni'i—. ²⁰ Cua'ya nu'u yala ti cha' tsaa nu'u lo'o ngu' re. Ná cube ti' nu'u cha'

ji'i ngu', na' ngulu cña ji'i ngu' cha' caa ngu' ca nde.

²¹ Li' hora ti ngua'ya Pedro cha' chcu'i lo'o ngu' bi'.

—La cui' na' laca nu ndya'a mā nclyana mā —nacui Pedro ji'i ngu'—. ¿Ni cña cua'ni ta na' ji'i mā nti' mā?

²² —Cua ngulo nu cusu' Cornelio cña ji'i ya cha' caa ya ca nde —nacui ngu' ji'i Pedro—. Tso'o tsa tyiquee nu Cornelio bi', ndu'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' lcaa ngu' judío tya'a nu'u ji'i nu cusu' bi'. Cua ndacha' xca ji'i ycu'i Ndyosi ji'i Cornelio cha' ta yu ji'i ya caa ya ca nde, caqui'ya ya jinu'u cha' tsaa na ca slo nu cusu' bi', ca quichi Cesarea. Ntsu'u cha' cuna ycu'i Cornelio cua ña'a ca cha' nu chcu'i nu'u lo'o.

²³ —Tyaa mā ni'i —nacui Pedro ji'i ngu'—. Ntsu'u su caja' mā ca nde. Ca la quee tsaa na cajua.

Nguxee chaca tsa, li' ndu'u ngu' quichi Jope ndyaa ngu', ndyaa ngu' lo'o tucua sna tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ca tyi quichi bi'.

²⁴ Tsa nchca tyucuaa ndyalaa ngu' quichi Cesarea. Nga'a Cornelio ntajatyá ji'i ngu'; cua laca ndyu'u ti'i ngu' toni'i ji'i, lcaa ñati tya'a nu cusu' lo'o tya'a ndya'a ti ngu'.

²⁵ Nu lo'o ndyalaa Pedro to' tyi Cornelio, li' ndu'u nu cusu' ñaa nde liya', ndyatu sti' nde loo Pedro cha' cua'ni tlyu ji'i yu ngua ti' Cornelio, ñi'ya ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁶ Hora ti ndaya' Pedro ya' Cornelio, nguxatu yu ji'i nu cusu' bi' li'.

—Tyatu nu'u, cusu' —nacui Pedro ji'i—, tyucuaa na laca na ñati chalyuu ti.

²⁷ Tya nchcui' la Pedro lo'o ngu' lo'o ndy-atí ngu' ndyaa ngu' ni'i. Li' na'a Pedro cha' cua quiña'a ñati ndyu'u ti'i ni'i bi'. ²⁸ Nda Pedro cha' lo'o ngu' bi' li':

—Jlo ti' mā cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'i cua nu laca ya ngu' judío, cha' tyu'u ti'i ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' —nacui Pedro ji'i ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' tyatí ya ni'i ji'i ngu' xa' tsu' —nacui—. Pana cua ngulu'u ycu'i Ndyosi jna' cha' ná tso'o chcu'i na' ji'i xa' ñati cha' ñati cuxi laca ngu', cha' si'i ñati lubii laca ngu', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. ²⁹ Bi' cha' lijya na' ca nde juani. Nu lo'o ndyalaa ti msu jinu'u ca slo na', hora ti ndu'u na' lijya na' lo'o ngu' re; nga'aa

nchcui' tsa na' lo'o msu bi'. Bi' cha' juani, ¿ni cña cua'ni ta na' ji'i cu'ma nti' ma?

³⁰ Nguxacui Cornelio cha' ji'i Pedro li':

—Cua ngua jacua tsa nchcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi su nga'a na' ni'i re —nacui ji'i Pedro—, lo'o hora ti ndyalaa sca ñati slo na' nu lacu' late' ngati, hasta ntyiji'i xee ndubi lo late' bi'. Hora cua sna nde ngusii ndyalaa yu bi', nu lo'o bilya cacu na' li'. ³¹ Nchcui' yu bi' lo'o na': “Cornelio”, nacui yu, “cua ndyuna ycu'i Ndyosi cha' nu nchcui' nu'u lo'o Ni, jua'a cua na'a ycu'i Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i; bi' cha' cua ndyi'u ti' ycu'i Ndyosi jinu'u. ³² Juani culo nu'u cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' quichi Jope; quichi bi' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. Tsaa ngu', tsaa cacha' ngu' ji'i yu cha' caa yu ca nde. Cua ndi'i yu to' tyi chaca Simón nu laca cuityi quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Nu lo'o tyalaa yu ca nde, li' culu'u yu sca cha' nu tso'o tsa jinu'u.” ³³ Jua'a nacui ñati bi' jna' —nacui Cornelio—. Bi' cha' hora ti ngulo na' cña ji'i ngu' cha' tsaa ngu' ca su ndi'i nu'u. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ndyalaa nu'u slo na' juani; bi' cha' cua ndyu'u ti'i lcaa tya'a ya se'i ti chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cuna ya lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ni lo'o nu'u cha' chcu'i lo'o ya.

Cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu' slo Cornelio

³⁴ Li' nguxana Pedro ngulu'u yu ji'i ngu' bi':

—Juani cua ngua cuayá' ti' na' cha' stu'ba tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ñati chalyuu —nacui—. ³⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu nu chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ni, ñati nu ndu'ni lcaa ña'a cha' nu nti' Ni. ³⁶ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o ya nu laca ya ngu' Israel, cha' ti ti tyi'i cresiya ji'i ñati chalyuu xqui'ya Jesucristo, nu laca Xu'na lcaa ñati. ³⁷ Jlo tso'o ti' ma ña'a cha' nu nteje tacui tya tsubi' la loyuu re, su ca tyi ngu' judío. Cloyo nda Juan cha' bi' lo'o ngu' nu lo'o ntyucuatya ji'i ngu', li' nda Jesús cha' bi' lo'o ngu' ca loyuu su cuentya Galilea. Tiya' la li' nda Jesús cha' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ngu' Israel. ³⁸ Jlo ti' ma ñi'ya nguti'i Jesús

chalyuu, la cui' Jesús Nazaret. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi Sti yu ji'i Jesús, nda la Ni juersa ji'i nu Jesús bi' nu lo'o ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ni lo yu. Lcaa su nguta'a yu ngua'ni yu cha' tso'o lo'o ñati, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu quicha tsa, masi ñati nu ntsu'u tsa cha' ti'i ji'i xqui'ya cha' ngusni cui'i cuxi ji'i ngu'. Ngua'ni Jesús cña jua'a, cha' nguxtyucua ycu'i Ndyosi ji'i yu. ³⁹ Cua na'a ya lcaa cña nu ngua'ni Jesús ca quichi Jerusalén, lo'o jua'a cña nu ngua'ni yu lcaa quichi tyi ngu' judío tya'a ya. Na cua nguta'a ya lo'o yu, bi' cha' chañi cha' nu nchcui' ya lo'o ma. Li' ntejeya' ngu' ji'i Jesús, ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi; jua'a ngujuii yu li'. ⁴⁰ Pana nu lo'o ndya'a sna tsa, li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁴¹ Li' ndu'u tucua yu nde su ndi'i ya; ná na'a lcaa ngu' quichi bi' ji'i yu, cua laca ti ñati tya'a ya na'a ya ji'i yu. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i Ni ji'i xa' ñati, bi' cha' cua na'a ya ji'i Jesús lo'o ndyu'ú yu chaca quiya'. Stu'ba ti ndyacu ya lo'o ycu'i yu li'. ⁴² Tya li' cua ngulo Jesús cña ji'i ya cha' ta ya cha' liñi ji'i ycu'i lo'o ñati, cha' cua nda ycu'i Ndyosi cña ji'i nu Jesús bi', cha' cua'ni cuayá' yu ji'i lcaa ñati chalyuu, masi nu cua ngujuii, masi nu tya lu'ú. ⁴³ Na cua nguscua jyo'o cusu' xi cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni; lcaa quityi bi' nchcui' cha' ntsu'u cha' caa sca ñati tlyu lo yuu chalyuu tyempo nde loo la; bi' laca nu cuityi yabe' nu ntsu'u ji'i lcaa ñati, si xñi ngu' cha' ji'i yu, nacui cha' nu nscua lo quityi bi'. Na cua ndyalaa yu bi' lo yuu re juani, Jesús naa yu.

Ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' xa' tsu'

⁴⁴ Tya ndu Pedro nchcui' lo'o ngu' bi', lo'o li' ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nclyu'u Pedro ji'i ngu'. ⁴⁵ Ndube tsa ti' ñati ji'i Jesucristo tya'a ndya'a Pedro. Ngu' judío laca ngu' bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o ngu' xa' tsu', cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ngu'. ⁴⁶ Li' jlo ti' nu ngu' judío bi', cha' chañi cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni ji'i Cornelio lo'o ji'i tya'a yu, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' ngu' bi' cha' cña ji'i ngu' xa' quichi,

masi bilya chcu' ngu' jua'a nquicha'. Lo'o jua'a lye tsa ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi. Li' nchcu' Pedro lo'o tya'a ndya'a yu:

⁴⁷ —Ñi'ya nu lo'o ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na, la cui' jua'a cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' re juani —nacui Pedro ji'i tya'a ndya'a yu—, bi' cha' tso'o la si tyucuatya na ji'i ngu' re.

⁴⁸ Li' nchcu' ngu' bi' lo'o ñati tya'a Cornelio bi':

—Tso'o la si tyucuatya ya ji'i ma juani, cha' ca cuayá' ti' ngu' quichi re cha' ñati ji'i Jesucristo laca ma.

Lo'o li' xa' nchcu' nu ngu' ca tyi lo'o Pedro cha' tyanu yu la xi lo'o ngu' bi'.

11

Nchcu' Pedro lo'o ñati ji'i Jesucristo ca Jerusalén

¹ Cua ngujui cha' ji'i quiña'a ñati nu ndi'i loyuu su cuentya Judea, cha' lo'o ngu' xa' tsu' cua ngusni ngu' cha' ji'i Jesús; cua ngujui cha' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, lo'o jua'a cua ngujui cha' bi' ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ca bi'. ² Bi' cha' lo'o nguxtyuu Pedro ñaa yu nde quichi Jerusalén, ndyacu tya'a yu lo'o xi ngu' judío nu ngusni cha' ji'i Jesús, pana ña'a ti tya tiji' ti' ngu' ji'i cha' cusu'. ³ Li' nchcuane ngu' ji'i Pedro:

—¿Ni cha' laca ndyaa nu'u slo ngu' xa' tsu'? —nacui ngu' ji'i Pedro—. ¿Ni cha' laca ndyacu nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'?

⁴ Li' nchcu' Pedro lo'o ngu' ñi'ya nu ngua lo'o ndyaa yu slo ngu' bi':

⁵ —Ngua sca tsa nga'a na' ca quichi Jope —nacui Pedro—. Laja lo'o nchcu' na' lo'o ycu' Ndyosi, li' ñaa sca xcalá na'. Laja lo'o nchcu' xcalá, li' nguxña'a na' nde cua; ñi'ya sca tasá tlyu, jua'a ña'a na nu lija ndati'i nde cua cha' ca'ya nde lo yuu. Ca ta'a jacua jyaca tasá bi' ntucua juu, jua'a tso'o ti lija tasá bi' ndati'i lo yuu ca su nga'a na'. ⁶ Li' na'a tsa na' ji'i na nu ntsu'u ne' tasá bi', cha' na'a na' cha' ntsu'u tyuu tsa lo na'ni: ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni tyaala, lo'o jua'a ntsu'u cuaña, ntsu'u na'ni lu'be. ⁷ Li' nchcu' ycu' Ndyosi

lo'o na': “Pedro”, nacui Ni, “cujui clyu nu'u ji'i na'ni cua cha' cacu nu'u ji'i”. ⁸ Lo'o li' nguxacu' na' cha' ji'i Ni: “Ná nchca 'na cacu na'ni nu ña'a jua'a, Xu'na”, nacui na' ji'i Ni. “Ni sca quiya' bilya cacu na' ji'i na'ni cuxi jua, cha' nchcu' cuare cha' ná tso'o cacu ya na'ni nu ña'a jua'a.” ⁹ Li' xa' nguañi nchcu' ycu' Ni nde cua: “Ná tso'o ñacu' nu'u cha' laca bi' na'ni cuxi, cha' na cua nacui ycu' Ndyosi cha' laca bi' na'ni lubi’”.

¹⁰ Sna quiya' nteje tacui cha' bi' su nga'a na', li' nguxtyacu' tasá bi' ndyaa nde cua chaca quiya'. ¹¹ Hora ti ndyalaa sna tya'a ñati ca ni'i su nga'a na' li'. Cua ngulo sca ngu' quichi Cesarea cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' su ndi'i na'. ¹² Nchcu' Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na' li', cha' ná culacua tsa ti' na', cha' tsa'a na' lo'o ngu' bi'. Ca ta'a scua ñati re ndyaa ngu' lo'o na' slo ñati bi' ca quichi Cesarea. ¹³ Li' nda nu cusu' bi' cha' lo'o ya ñi'ya ngua cha' bi'. Cua na'a yu sca xca ji'i ycu' Ndyosi nu ndyatí lija ni'i ji'i yu cha' ta sca cha' lo'o yu: “Culo nu'u cña ji'i msu jinu'u”, nacui xca bi' ji'i nu cusu' bi', “cha' tsaa msu ca quichi Jope, cha' tsaa cacha' ji'i Simón Pedro cha' caa yu ca nde. ¹⁴ La cui' Simón bi' ta cha' lo'o nu'u, lo'o lcaa tya'a nu'u, cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i ma.” Jua'a nacui xca bi' ji'i nu cusu' bi'. ¹⁵ Li' ndyalaa ya ca to' tyi ngu' bi'. Nguxana na' ngulu'u na' cha' ji'i ngu', lo'o li' hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo ngu'. La cui' ñi'ya ndyanu Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'na nu ngua tya clyo, la cui' jua'a ndyanu Xtyi'i Ni ne' cresiya ji'i ngu' bi' li'. ¹⁶ Ntsu'u ti' na' li', cha' tya tsubi' la nchcu' ycu' nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: “Tsubi' cua ntyucuatya Juan ji'i ñati lo'o hitya ti”, nacui, “pana xa' ña'a cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca lubii cresiya ji'i ma nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma”. ¹⁷ Na cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni ji'i ngu' xa' tsu' la cui' ñi'ya nu nda Ni Xtyi'i ycu' Ni ji'na, nu lo'o ngusni na cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na; bi' cha' ná tso'o si cua'a na cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi lacua.

¹⁸ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu' Pedro lo'o ngu', nga'aa ngua chcu' tyaala ngu' bi' lo'o Pedro. Li' ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcu' ngu' lo'o Ni

li':

—Ndyosi Sti ya, tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' xa' tsu', masi si'i ngu' judío laca ngu' bi' —nacui' ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi—. Ndu'ni nu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'.

N̄ati ji'i Jesucristo nde quichi Antioquía

¹⁹ Cua sa'ni xi ngua lo'o ndyujuii ngu' ji'i Esteban, lo'o la cui' tyempo bi' ngua ti' ngu' xcube' ngu' ji'i lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús; bi' cha' tyuu tsa tya'a ngu' bi' ndatsu' ngu' ndyaa ngu' tyijyu'. Ntsu'u ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Fenicia, ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Chipre, lo'o jua'a ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca quichi Antioquía. Lcaa su ndyaa ngu' ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i tya'a ngu' judío ti, ná ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i xa' ñati. ²⁰ Tiya' la li', ndyaa xi xa' la ñati ji'i Jesús ca quichi Antioquía; ngu' ca tyi loyuu su cuentya Chipre lo'o jua'a loyuu su cuentya Cirene laca ngu' bi'. Nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' quichi, masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' ñati; ngulu'u ngu' cha' tso'o ji'i Jesucristo ji'i lcaa ngu' quichi bi'. ²¹ Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya Jesús nu Xu'na na, bi' cha' ngusñi quiña'a ñati cha' ji'i ycu'i' Ni, bi' cha' nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' ji'i clyo.

²² Li' ngujui cha' bi' ji'i taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i nde Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' lo'o Bernabé cha' tsaa yu ca quichi Antioquía. ²³ Li' ndu'u Bernabé ndyaa yu, ndyalaa yu ca quichi bi', na'a yu ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' bi'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Bernabé li'. Nda yu sca cuii lo'o taju ñati ji'i Jesucristo ca bi', cha' tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña lcaa tsá, lcaa ña'a cña nu nti' ycu'i' nu Xu'na na cha' cua'ni na. ²⁴ Tso'o tsa tyiquee Bernabé; cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, lo'o jua'a tso'o tsa jlyá ti' yu ji'i Jesucristo. Bi' cha' quiña'a la ñati cua ngusñi ngu' cha' ji'i nu Xu'na na xqui'ya nu Bernabé bi' li'.

²⁵ Lo'o li' ndu'u yu bi' ndyaa yu nde quichi Tarso, ndyaana yu ji'i Saulo. Lo'o nquije yu ji'i, li' ngutu'u yu ñaa lo'o yu

ji'i Saulo ca quichi Antioquía chaca quiya'. ²⁶ Li' nguti'i ngu' sca yija lo'o taju ñati ji'i Jesucristo ca bi', nclu'u ngu' ji'i quiña'a ñati. Quichi Antioquía bi' ngua su ngutu'u suu cha' nu nchcui' ngu' cha' ngu' cristiano laca ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo.

²⁷ Tyempo bi' ndyalaa tucua sna la tya'a ñati nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi. Ndu'u ngu' quichi Jerusalén ndyalaa ngu' quichi Antioquía li'. ²⁸ Agabo naa tsaca ngu' bi'. Cua nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi sca cuii lo'o nu Agabo bi' cha' chcui' yu lo'o ngu'. Li' nchcui' Agabo lo'o ngu' cha' cua caa ti sca jbi'ña tlyu tsa tyucui ña'a chalyuu. Chañi cha' jua'a ngua cha' nu nda Agabo bi', pana nde loo la ngua cha' bi', nu lo'o ngua Claudio rey nu laca loo. ²⁹ Li' ngüñi cha' ji'i ñati ji'i Jesús lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' msta ji'i tya'a ti'i ti ngu', ngu' nu ndi'i quichi su cuentya Judea. ³⁰ Jua'a ngua'ni ngu' li'. Nda ngu' msta bi' ji'i Bernabé lo'o ji'i Saulo cha' tsaa lo'o ngu' ji'i, cha' ta ngu' cñi bi' ji'i ngu' cusu' ca bi'. Li' tacha ngu' cñi bi', caja xi ndaca ti ji'i tya'a ti'i ti ngu'.

12

Ndyujuii ngu' ji'i Jacobo lo'o ngusu'ba ngu' ji'i Pedro ne' chcuá

¹ Nu ngua tyempo bi', rey nu ngua naa Herodes ni, nchcube' tsa ji'i ñati ji'i Jesucristo. ² Ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i cha' cujuui ngu' ji'i Jacobo lo'o maxtyi. (Jacobo bi' ngua tya'a ngula Juan.) ³ Chaa tsa ti' ngu' judío cha' ndyujuii rey ji'i Jacobo, bi' cha' lo'o ji'i Pedro ntejeya' nu rey bi' li'. La cui' tsa nu ngusñi rey ji'i yu, li' ngua sca ta'a ji'i ngu' judío, ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá tiji nu ná lo'o scua tiye' ndya'. ⁴ Ntejeya' ngu' ji'i Pedro, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i, ngusu'ba ngu' ji'i ne' chcuá. Li' ndyatú jacua latya sendaru cua ji'i, jacua tya'a sendaru ntsu'u ji'i sca latya ngu'; ndi'i ngu' bi' cua to' ni'i chcuá su ntsu'u Pedro. Nu lo'o tye tsa ta'a pascua, li' tyu'u ti'i lcaa ngu' quichi cha' cua'ni cuayá' nu Herodes bi' ji'i Pedro, nti' ycu'i' rey bi'; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' ña'asii tso'o sendaru ji'i yu lo'o ntsu'u yu ne' chcuá. Pana laja li' lye tsa nchcui' tya'a ñati ji'i Jesucristo lo'o ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni ji'i Pedro.

Nclyo ycuí' Ndyosi ji'i Pedro ne' chcuá

⁶ Cua ngua talya li'. Chaca tsá cua culo ti Herodes ji'i Pedro cha' ca cuayá' ji'i yu slo ngu' quichí bi'. Cua ngusca' ngu' ji'i Pedro lo'o tucua tya'a carena, sca carena ntsu'u ya' sca sendaru. Lo'o jua'a ndu xa' la sendaru cua toni'i chcuá nde liya'. Li' ngua'ya xcalá ti Pedro. ⁷ Laja lo'o laja' ti yu, hora ti ndu'u tucua sca xca ji'i ycuí' Ndyosi su nga'a yu. Tso'o tsa xee ngulane ne' ni'i chcuá li'. Nguxtyu'u xca bi' ji'i Pedro, nchcui' xca lo'o yu li':

—Tyatu clya nu'u —nacui xca bi' ji'i yu.

Hora ti ndyati' carena chcuá nu ndyaaca' ya' yu. ⁸ Xa' nchcui' xca lo'o yu li':

—Xca' nu'u sii' —nacui—. Xu'ba nu'u caña quiya'.

Ngua'ni Pedro jua'a, lo'o li' nchcui' xca lo'o yu chaca quiya':

—Quixi nu'u te' quicha' hichu'. Ya'a clya tyu'u lca'a nu'u jna' —nacui xca bi' ji'i.

⁹ Li' ndu'u lca'a Pedro ji'i xca bi', pana ná ngua tii yu cha' chañi cha' ndyalaa xca ji'i ycuí' Ndyosi slo yu; ngua ti' yu cha' laja xcalá ti yu ngua cha' bi'. ¹⁰ Nteje tacui ngu' slo sendaru nu nga'a cua ne' ni'i chcuá, lo'o jua'a nteje tacui ngu' slo xi xa' la sendaru nu nga'a cua. Li' ndyalaa ngu' ca toni'i chcuá tlyu, xcui' chcuá laca toni'i bi'. Lo'o li' ndyaala toni'i bi' ycuí' ti; jua'a ngua ngutu'u ngu' to' calle, ndyaa ngu' ndyalaa ngu' nde sca jyaca calle bi'. Lo'o li' ndu'u nu xca bi' ndyaa, chaca tya Pedro ndyanu calle bi'. ¹¹ Li' nda Pedro cuentya:

—Juani nchca cuayá' ti' na' cha' cua ngulo ycuí' nu Xu'na na' cña ji'i xca bi' ji'i Ni, cha' nu ñaa ngulo jna' ni'i chcuá jua —nacui yu—. Ngua ti' Herodes xcube' jna', cha' xña'a tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío tya'a na' ña'a ngu' jna'; pana ná ngua ji'i cua'ni cña cuxi bi'.

¹² Ngulacua tsa ti' Pedro su ndu ycuí' ti yu. Nu lo'o ngua cuayá' ti' yu, li' ndyaa yu ca slo María xtya'a Juan Marcos. Ca ni'i bi' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ñati ji'i Jesús, nchcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. ¹³ Ngujui' ya' yu toni'i, lo'o li' sca nu cuna'a cuañi' nu naa Rode, bi' nu ndyaa na'a toni'i. Ña'a ndu ti nu cuna'a bi' toni'i nde ni'i ti. ¹⁴ Hora ti ndyuloo nu cuna'a bi' xtyi' Pedro lo'o nchcui' yu. Chaa tsa ti' cho' li'. Ngusna

cho' ndyaa chcuí' lo'o tya'a ndi'i cho' ni'i bi', pana ña'a ti tya ndu ycuí' Pedro nde liya' cha' bilya saala ngu' toni'i.

¹⁵ —Cua ngua tonto hique nu'u —nacui ngu' ji'i Rode li'.

Pana lye la nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' li', cha' chañi cha' Pedro laca nu ndu toni'i bi' nde liya'.

—Si'i —nacui ngu' li'—. ¿Ha si'i nu xca ji'i ycuí' Ndyosi nu ña'asii ji'i Pedro laca bi'? —nacui ngu' ji'i.

¹⁶ Ña'a ti tya ndu Pedro nde liya' ntyiji' ya' yu toni'i. Li' ndyaa ngu' cha' saala ngu' toni'i. Lo'o na'a ngu' ji'i Pedro ndu, li' ndube tsa ti' ngu' cha' cua ndyalaa ycuí' yu. ¹⁷ Ngua'ni ya' yu ji'i ngu' li', cha' ca ti ti ngu'. Ndacha' yu ji'i ngu' ñi'ya ngua lo'o ngua'ni ycuí' Ndyosi nu Xu'na na cha' tso'o cha' ngulo Ni ji'i yu ne' chcuá.

—Chcui' ma lo'o Jacobo lo'o lcaa ngu' tya'a ndya'a na —nacui Pedro ji'i ngu'—, ta ma cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycuí' Ni lo'o na' lo'o ngulo Ni 'na ne' chcuá.

Ndu'u yu ni'i ndyaa yu xa' se'i li'.

¹⁸ Nu lo'o nguxee chaca tsá quiña'a tsa ngulacua ti' sendaru bi', cha' nga'aa ngua cuayá' ti' ngu' macala ndyaa Pedro. ¹⁹ Li' ngulo rey Herodes cña ji'i sendaru cha' tsa ngu' tsaana ngu' ji'i yu. Ndyaa ngu' li', pana nga'aa nquiye yu ji'i sendaru bi'. Li' nchcuane Herodes ji'i sendaru nu nga'a cua ji'i Pedro ni'i chcuá, pana nga'a ndyiji ñi'ya nu xacui sendaru cha' ji'i rey, cha' ná jlo ti' ngu' ñi'ya ngua ji'i Pedro; bi' cha' ngulo Herodes cña ji'i xa' sendaru cha' cujuu ngu' ji'i lcaa sendaru nu ngua'a cua ji'i nu Pedro bi'. Li' ndu'u rey bi' loyuu su cuentya Judea, ndyaa ca quichí Cesarea, cha' ca bi' tyi'i xi ngua ti'.

Ngujui Herodes

²⁰ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu Herodes bi' ji'i ngu' quichí Tiro, lo'o jua'a ji'i ngu' quichí Sidón. Nu ngua tya clyo la cua nda rey Herodes na cacu ngu' quichí bi', lo'o li' nga'aa nda rey na cacu ngu', cha' ñasi' tsa ti' rey ña'a ji'i ngu'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichí bi' lo'o tya'a ngu', cha' tsa ngu' slo rey cha' chcui' ngu' lo'o. Li' tso'o tsa nchcui' ngu' quichí lo'o nu cusu' Blasto nu laca cña ji'i rey bi'; bi' cha' tso'o

nchcui' nu Blasto bi' lo'o rey cuentya ji'i ngu' quichi bi', cha' tyaala' cha' ji'i rey lo'o ngu' bi'. ²¹ Li' ngusta Herodes sca tsā cha' tyu'u ti'i ngu' sca se'i ti. Ndyacu' Herodes lcaa late' tso'o nu ntsu'u ji'i cha' laca rey, ndyaa ntucua lo yaca xlya tso'o su ntyucua ycu' rey, cha' ta sca cui lo'o ngu' nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' slo. Li' nguxana rey nda cui lo'o ngu' bi'. ²² Cui tsaa ngusi'ya lo'o ngu' ji'i rey li':

—Ndyosi laca nu'u —nacui ngu' ji'i rey—. Si'i sca ñati chalyuu ti laca nu'u nu nchcui' lo'o cuare juani.

²³ Hora ti ndyalaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi slo rey cha' ta sca quicha tlyu ji'i nu Herodes bi', ndyatī conu' ne' rey bi' li'. Ti'i tsa ne' rey li', cha' ndyacu conu' bi' ne'. Ngujuii rey li', cha' cua nda chacuayá' ji'i ngu' cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'i rey ñi'ya nu ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi; masi sca ñati chalyuu ti ngua rey bi', pana nda chacuayá' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i.

²⁴ Li' quiña'a tsa ñati ndyuna cha' ji'i ycu' nu Xu'na na, ndyatū la ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo li'.

²⁵ Nu lo'o cua ndye cña ji'i Bernabé lo'o Saulo ca quichi Jerusalén, li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quichi Antioquía chaca quiya'. Ñaa lo'o ngu' ji'i Juan, la cui' nu naa Juan Marcos.

13

Nguxana Bernabé lo'o Saulo ngua'ni ngu' cña ji'i ycu' Ndyosi

¹ Nu taju ñati ji'i Jesucristo ca quichi Antioquía bi' ni, laja ngu' bi' ntsu'u xi ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi. La cui' jua'a laja ngu' bi' tya ntsu'u la xa' tya'a ngu' nu tso'o tsa nclyu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i tya'a ngu'; ngu' nu nclyu'u ji'i tya'a ngu' ngua Bernabé, lo'o Simón nu ngata, lo'o Lucio Cirene, lo'o Saulo, lo'o Manaén. (Nu Manaén bi' ngua tya'a miña'a Herodes nu laca gobernador ji'i loyuu su cuentya Galilea.) ² Ngua sca tsā nu lo'o tyucui tsā ná ndyacu ngu' taju bi', xqui'ya cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na. Li' nchcui' Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Ta mā chacuayá' ji'i Bernabé lo'o jua'a ji'i Saulo, cha' tsaa ngu' xa' quichi cha'

cua'ni ngu' cña nu ta na' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' —nacui ycu' Ndyosi ji'i ngu'.

³ Tyuu hora ná ndyacu ngu' li', cha' tsa cu' ti nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Li' ngusta ya' lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo bi' hique Bernabé, lo'o jua'a hique Saulo, cha' tso'o ti tsaa ngu' ca su cua'ni ngu' cña cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

Nda ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi ca loyuu su cuentya Chipre

⁴ Li' ndyaa Bernabé lo'o Saulo ca quichi Seleucia cha' tyatī ngu' ne' yaca ni'i, cha' tsaa ngu' chaca tsu' tyujo'o ca loyuu su naa Chipre. Ca bi' cua'ni ngu' cña nu ngulo Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ⁵ Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quichi Salamina. Lo'o ndyalaa ngu' chaca tsu' bi', li' ndyatī ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío quichi bi', cha' culu'u ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati nu ndi'i ne' laa bi'. Tyempo bi' tya ndya'a Juan lo'o ngu' cha' xtyucua ji'i ngu'. ⁶ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyuu tya'a quichi nde Chipre bi', ndyaa ngu' ndyalaa ngu' ca quichi Pafos li'. Quichi bi' ndyacu tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu cucha'a tsa nu naa Barjesús. Ngu' judío laca nu qui'yu bi', lo'o jua'a nacui yu cha' laca yu tu'ba ji'i ycu' Ndyosi; pana si'i cha' liñi nda yu. ⁷ Ndi'i nu cucha'a bi' slo gobernador nu naa Sergio Paulo. Ngua tsa nu gobernador bi', lo'o jua'a nti' tsa cuna cha' ji'i ycu' Ndyosi; bi' cha' nguane gobernador ji'i Bernabé lo'o ji'i Saulo cha' caa ngu' ca slo, cha' culu'u ngu' cha' bi' ji'i. ⁸ Pana ná ndiya ti' nu cucha'a bi' nu lo'o ndyuna gobernador cha' ji'i ycu' Ndyosi. (Elimas naa nu cucha'a bi' cha'cña ji'i ngu' quichi Pafos bi'.) Lye tsa nxuu tya'a yu lo'o Saulo lo'o Bernabé, cha' cua nti' yu cua'a yu ji'i gobernador cha' nga'aa xñi nu cusu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nchcui' ngu' lo'o. ⁹ Li' na'a tsa Pablo ji'i nu cucha'a bi'. (Nu juani naa Pablo nu ngua naa Saulo clyo.) Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu nda juersa ji'i nu Pablo bi', ¹⁰ bi' cha' nchcui' lo'o nu cucha'a bi':

—Lye tsa ñilo'o nu'u ji'i ngu' —nacui Pablo ji'i nu cucha'a bi'—. Liye' tsa ti' nu'u ña'a nu'u ji'i ya, cha' msu ji'i nu xña'a laca nu'u —nacui—. Ndaca'a tsa nu'u ji'i ngu'

cha' ná cua'ni ngu' sca cha' tso'o ti; bi' cha' juani culo na' cña jinu'u cha' nga'aa cua'a nu'u ji'i ngu' nu nti' xñi cha' ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na ya. ¹¹ Xcube' nu Xu'na ya jinu'u juani, cha' nga'aa caja ñi'ya ña'a nu'u xee cua; tyuu tsá tyanu cuityi' ti nu'u li'.

Hora ti ngua cuityi' yu cucha'a bi' li', nga'aa ngua ña'a yu tsiya' ti. Li' ncllyana yu ji'i sca ñati nu xñi ya' yu cha' tsaa lo'o ji'i yu nde liya'. ¹² Lo'o na'a gobernador cha' ngua cuityi' nu cucha'a bi', li' hora ti ngusñi nu cusu' bi' cha' ji'i Jesucristo. Jua'a ndube tsa ti' nu cusu' bi' ji'i cha' nu ngulu'u ngu' ji'i cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na.

Ndyaa Pablo lo'o Bernabé ca quichí Antioquía Pisidia

¹³ Lo'o li' ndu'u Pablo lo'o tya'a ndya'a yu, ndu'u ngu' quichí Pafos ndyaa ngu'. Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o, ndyalaa ngu' ca quichí Perge ca loyuu su cuentya Panfilia li'. Nga'aa ndya'a Juan lo'o ngu' li', na cua ndyaa yu quichí tyi yu. ¹⁴ Ndu'u ngu' quichí Perge ndyaa ngu' chaca quichí Antioquía ca loyuu su cuentya Pisidia. Nu ngua tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu', li' ndyatí Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío. Ca bi' ndyaa tucua ngu' xi. ¹⁵ Li' nchcui' sca nu cusu' lo quityi' ji'i ycu' Ndyosi cha' cuna lcaa ñati nu ndi'i ne' laa bi'; nchcui' lo quityi' nu nscua cña nu ngulo Ni ji'i ngu', li' nchcui' nu cusu' bi' sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni. Lo'o li' nchcuane nu cusu' nu laca loo ne' laa bi' ji'i Pablo lo'o Bernabé:

—¿Ha ntsu'u sca cui' ji'i mā cha' ta mā lo'o ya juani? —nacui' ji'i ngu'.

¹⁶ Li' ndyatí Pablo ngua'ni ya' yu ji'i ngu' cha' cua'a jyaca ngu' ji'i yu. Nchcui' Pablo lo'o ngu' li':

—Tyu'u cha' clyu ti' ji'i mā cua'a jyaca mā ji'i cha' nu chcui' na' lo'o mā juani —nacui' Pablo ji'i ngu'—. Ngu' Israel laca na, lo'o jua'a ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁷ La cui' ycu' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i, la cui' Ni laca nu ngusubi ji'i jyo'o cusu' ji'na cha' tyu'u tucua quiña'a ñati ji'i ngu' nde loo la. Tya ndi'i jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto lo'o ndyatí quiña'a tsa tya'a ngu', masi si'i quichí tyi ngu' ngua quichí

bi'. Li' tlyu tsa cña ngua'ni ycu' Ndyosi, cha' ngulo Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto bi'. Jua'a ngua cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' tonu tsa cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi nde chalyuu. ¹⁸ Nu lo'o nguta'a ngu' loyuu btyi bi' tya tu'ba yija, ndalo tsa tyiquee ycu' Ni ji'i jyo'o cusu' ji'na li', masi quiña'a tsa cha' cuxi ngua'ni ngu' bi'. ¹⁹ Li' ngua'ni tye Ni cha' ji'i cati tya'a nación ñati nu nguti'i loyuu su cuentya Canaán, la cui' ñati nu nguti'i loyuu bi' tya clyo la; nda Ni yuu bi' cha' caja su tyi'i jyo'o cusu' ji'na li'.

²⁰ Lo'o jua'a nda Ni ñati nu ngua loo ji'i jyo'o cusu' ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Li' cua ndya'a jacua siyento cla'be yija, tya lo'o ndyalaa ngu' loyuu Canaán bi', ña'a cuayá' nu ngula jyo'o Samuel nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi. ²¹ Li' ngüijña ngu' ji'i ycu' Ndyosi cha' ta Ni sca rey cha' caca loo ji'i ngu', bi' cha' nda Ni ji'i jyo'o Saúl sñi' Cis ji'i ngu'; ngua yu bi' loo ji'i ngu' tu'ba yija li'. Jyo'o Saúl bi' ngua tya'a ñati ji'i ngu' Benjamín. ²² Nu lo'o ndye tu'ba yija, li' nga'aa nda Ni cña bi' ji'i yu bi', nda Ni jyo'o David cha' caca loo ji'i ngu' cña su ndu Saúl nquicha'. Cua nchcui' ycu' Ndyosi cha' ji'i nu jyo'o David bi': “Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i David sñi' Isai”, nacui' ycu' Ndyosi. “Cua nda na' cuentya cha' laca yu bi' sca ñati nu tyaja'a cua'ni lcaa cña nu nti' na' cha' cua'ni yu.”

²³ Cua sa'ni nda ycu' Ndyosi cha' lo'o na cha' nde loo la cala sca ñati tya'a ji'i jyo'o David bi', nu cua'ni lyaá ji'i lcaa na nu laca na ngu' Israel; yu bi' laca Jesús. ²⁴ Nu lo'o bilya xana Jesús culu'u cha' ji'i ngu' tya'a quichí tyi na, nda jyo'o Juan cha' lo'o ngu' tya'a na, cha' ca tyuju'u ti' ngu' tya'a na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o li' ntyucuatya jyo'o Juan bi' ji'i ngu' nu ngusñi cha' bi'.

²⁵ Nu lo'o cua tye ti cña ji'i jyo'o Juan bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' tya'a quichí tyi na ndi'ya: “Xa' ñati ntajatyā mā ji'i”, nacui' Juan ji'i ngu'; “si'i na' laca”, nacui' yu. “Ca nde loo la caa sca ñati nu tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' satí' na' juata ti.” Jua'a nchcui' jyo'o Juan cuentya ji'i Jesús.

²⁶ 'Lcaa na nu laca na la cui' tya'a ñati

ji'i jyo'o Abraham, lo'o jua'a lcaa mā nu ndaquiya' mā ji'i ycu'i Ndyosi, cuentya ji'i lcaa na laca cha' tso'o nu nda Ni lo'o na, cha' tso'o nu nchcui' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'i ñati chalyuu. ²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' quichi Jerusalén tilaca laca Jesús, lo'o jua'a ná ngua cuayá' ti' ngu' nu laca loo ji'i quichi bi' tilaca laca yu. Ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni; masi ndyuna ngu' lo'o ndya'a nchcui' ngu' lo' quityi bi' ne' laa lcaa tsá nu ndi'i cña' ngu', ná nda ngu' cuentya si cha' ji'i ycu'i Jesús nchcui' quityi bi'. Bi' cha' cuxi tsa cña ngua'ni ngu' lo'o Jesús nu lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'i yu. La cui' tya'a cña nu nguscua jyo'o cusu' lo' quityi cha' cua'ni ngu' lo'o yu, cua ngua'ni ngu' li'. ²⁸ Masi ná ntsu'u qui'ya ji'i Jesús tsiya' ti, ngüijña ngu' ji'i gobernador, la cui' nu Pilato bi', cha' culo cña ji'i ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Jesús. ²⁹ Nu lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cha' ñi'ya nchcui' lo' quityi bi' cha' caca ji'i Jesús, li' nda'ya ngu' ji'i jyo'o bi' su nga'a lo crusi, nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o bi' li'. ³⁰ Pana ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya' li'. ³¹ Tyuu tsá ndu'u tucua ycu'i ca Jesús su ndi'i ngu' tya'a ndya'a yu. La cui' ngu' nu cua ñaa lo'o yu tya lo'o ndu'u ngu' nde Galilea ñaa ngu' ca quichi Jerusalén, bi' ngu' laca nu nda cha' liñi ji'i Jesús lo'o ñati juani.

³² 'Lo'o juani cua lijya ya ca nde cha' culu'u ya cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi bi' ji'i cu'ma. Tya sa'ni la cua ngüijña cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na; ³³ lo'o nu juani cua ngua'ni Ni cha' bi' cuentya ji'na, nu lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Ndi'ya nchcui' Salmo nu nchca tyucuaa cha' ji'i Jesús: "Sñi' na' laca nu'u", nacu'i ycu'i Ni ji'i Jesús. "Juani cua ngua'ni na' cha' tyu'ú nu'u chalyuu." ³⁴ Chaca cha' nchcui' quityi cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ndyujuii ngu' ji'i, lo'o jua'a nchcui' quityi bi' cha' ná quiñu'u cuaña' Jesús ne' cuaá. "Ta na' lcaa cha' tso'o ji'i mā, la cui' ña'a cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o David cha' caja ji'i mā", nacu'i ycu'i Ni. ³⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca Salmo, chaca ji'i ji'i ycu'i Ndyosi, nu nchcui' ñi'ya nu nacu'i

Jesús ji'i ycu'i Ni: "Jlo ti' na' cha' ná ta nu'u chacuayá' quiñu'u cuaña' na', cha' na' laca Sñi' ycu'i nu'u", nacu'i. ³⁶ Ngua'ni jyo'o David cña ji'i ycu'i Ndyosi lcaa tyempo lo'o nguti'i nu cusu' bi' chalyuu. Lo'o ngujuii yu, li' nguxatsi' ngu' ji'i se'i ti lo'o xa' la jyo'o cusu' ji'na; ndye cuaña' yu ngutsu' li'. ³⁷ Pana Jesús ni, ná ngunu'u cuaña' Jesús lo'o nguatsi' yu, xqui'ya cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ³⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' ca cuayá' ti' lcaa cu'ma, cha' xqui'ya Jesús cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā; ³⁹ taca tyu'u laja ti mā ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā si xñi mā cha' ji'i Jesús. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndaquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni, ná nchca ji'i cha' bi' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i mā. ⁴⁰ Tso'o la si cui'ya mā cuentya cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i mā, la cui' cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya ji'i cu'ma nu nchcui' ndi'ya:

⁴¹ Clyacua tso'o ti' mā, lcaa cu'ma nu nti' mā xtyí lo'o mā ji'i ycu'i Ndyosi; cube xi ti' mā, tyaa mā cuaana ti li'.

Ycu'i Ndyosi laca na', nu tlyu tsa cña tonu cua'ni na' tyempo nu ndi'i mā chalyuu, nacu'i Ni.

Ná caca jlya ti' mā cha' ndu'ni na' cña bi' tsiya' ti,

masi tso'o tsa culu'u ñati ñi'ya laca cha' bi' ji'i mā.

Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu' li'.

⁴² Na cua tyu'u ti ngu' ne' laa tsaa ngu', lo'o li' ngüijña tsa tyuu tya'a ñati bi' ji'i Pablo lo'o ji'i Bernabé cha' culu'u la ngu' cha' ji'i Jesús ji'i ngu' chaca quiya' ca xnu' tsá. ⁴³ Jua'a lo'o ndye ndyu'u ti'i ngu' ne' laa bi', li' ndyaa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé. Tyuu tya'a ngu' judío ndyaa ngu' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndu'ni tlyu ji'i ycu'i Ndyosi stu'ba ti lo'o nu ngu' judío bi', la cui' ti ndyaa ngu' lo'o ngu' bi' li'. Ngulu'u la ngu' bi' ji'i nu quiña'a ngu' bi' li', cha' tso'o ti tyanu cha' ji'i Jesús tyiquee ngu', cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu.

⁴⁴ Nu lo'o ngua snu' tsá, li' ndyu'u ti'i lcaa tya'a ngu' quichi ne' laa bi', cha' cuna ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi chaca quiya'. ⁴⁵ Ñasi'

tša nu ngu' judío bi' lo'o na'a ngu' ji'i nu quiña'a tša ñati bi'. Nchcui' suba' ngu' judío lo'o Pablo li', nacui' ngu' cha' cuiñi tša cha' nu nclu'u yu bi'. ⁴⁶ Pana ná ndyutsii Pablo lo'o Bernabé cha' xacui' ngu' cha' ji'i ngu' judío bi':

—Clyo ntsu'u cha' chcui' ya cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o mā nquicha', cha' ngu' judío tya'a na laca mā. Pana juani tsaa ya culu'u ya cha' bi' ji'i ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná ntaja'a mā cuna mā cha' nu nchcui' ya. Na cua ngüñi cha' ji'i mā lo'o tya'a mā, cha' ná nti' mā caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā. ⁴⁷ Jua'a cña ngulo ycu'i' nu Xu'na na ji'i ya nu nchcui' quityi cusu' bi' ndi'ya:

Ñi'ya nti' sca xee ndubi nu nclyu'u xee tyijyu',
jua'a nga'a cha' ta mā cha' jna' lo'o ngu' xa' tsu', nacui' ycu'i' Ndyosi,
cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati chalyuu tilaca laca nu cua'ni lyaá ji'i ngu'.

⁴⁸ Ndyuna nu ngu' xa' tsu' cha' bi', lo'o li' tso'o tša ntsu'u tyiquee ngu'. Tso'o tša laca cha' ji'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na, ngulacua ti' ngu' bi'; jua'a ngusñi ngu' cha' bi'. Jlya ti' ngu' bi' cha' ji'i Jesús, lcaa ngu' nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i; ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi' li'. ⁴⁹ Jua'a ngua, lo'o li' ndyaa ngu', ndya'a nchcui' ngu' cha' ji'i nu Xu'na na lo'o lcaa ñati lcaa quichi ca loyuu bi'. ⁵⁰ Hora ti nchcui' ngu' judío lo'o ngu' nu laca loo ji'i quichi, jua'a lo'o ngu' cuna'a tlyu, cha' su'ba ñasi' ji'i ngu' quichi lo'o ña'a ngu' ji'i Pablo lo'o Bernabé. Ngua ti' ti' ngu' ji'i ngu' bi' li', ngulo'o ngu' ji'i ngu' bi', cha' tsaa Pablo lo'o Bernabé xa' se'i. ⁵¹ Lo'o li' nu Pablo lo'o Bernabé bi' ni, ngusalú ngu' snii yuu nu ntsu'u quiya' ngu' to' quichi. Jua'a ngua'ni ngu' cha' ta ngu' quichi bi' cuentya cha' ná tso'o cña nu ngua'ni ngu', nu lo'o ngulo'o ngu' quichi ji'i tyucuaa ngu' bi'. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichi Iconio li'. ⁵² Lo'o nu ñati ji'i Jesucristo nu ndyanu quichi Antioquía bi' ni, chaa ti' ndyanu ngu' quichi tyi ngu' cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu'.

14

Ndi'i Pablo lo'o Bernabé ca quichi Iconio

¹ Lo'o cua ndyalaa Pablo lo'o Bernabé ca quichi Iconio, ndyatí ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío tya'a ngu'. Ndejua ngulu'u ngu' cha' ji'i Jesús; bi' cha' quiña'a tša ngu' ngusñi ngu' cha' bi', masi ngu' judío, masi xa' ñati. ² Li' hora ti ngunasi' xa' la tya'a ngu' judío, ngu' nu ná jlya ti' cha' bi'. Su'ba ñasi' ngu' ji'i xa' ñati nti' ngu', cñilo'o ngu' ji'i ngu' quichi nti' ngu', cha' ca ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ngu' nu ngusñi cha' bi'. ³ Tyiquee' xi ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi bi', cha' ná ndyutsii ngu' culu'u ngu' cha' ji'i nu Xu'na na ji'i ngu' quichi bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña tonu chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ngua ji'i ngu' quichi ta ngu' cuentya cha' xcui' cha' liñi nclyu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ⁴ Ná stu'ba cha' ji'i ngu' quichi lo'o tya'a ngu' li'. Ntsu'u ngu' nu ndaquiya' tša ji'i tya'a ngu' judío, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ndaquiya' ji'i cha' nu nda ngu' nu ndya'a nchcui' cha' ji'i Jesucristo bi'. ⁵ Li' ngüñi cha' ji'i ngu' judío bi' lo'o xa' ñati tya'a quichi tyi ngu', lo'o nu laca loo ji'i quichi, cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Pablo lo'o tya'a ndya'a yu; nti' ngu' cu ngu' quee ji'i ngu' bi'. ⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo lo'o tya'a ndya'a yu cha' bi', ngusna ngu' ndyaa ngu' ca xa' quichi loyuu su cuentya Licaonia li', ndyalaa ngu' ca quichi Listra. Lo'o li' ndyaa lye la ngu' ca quichi Derbe lo'o lcaa quichi cacua ti. ⁷ Ngulu'u ngu' cha' bi' ji'i ngu' lcaa quichi, cha' ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu.

Ngua ngu' quee ji'i Pablo ca quichi Listra

⁸ Ndi'i sca nu qui'yu ca quichi Listra bi' nu ná nchca tya'a tsiya' ti, cha' quicha quiya'. Ni sca quiya' ná ngua ji'i nu qui'yu bi' tyatu, xqui'ya cha' quicha quiya' tya lo'o ngula; xcui' na nchca'a ti nu quicha bi'. ⁹ Tso'o tša ndyuna nu quicha bi' laja lo'o nclyu'u Pablo ji'i ngu'; li' na'a yu ji'i nu quicha bi', ngua cuayá' ti' yu cha' jlya ti' nu quicha cha' taca ji'i ycu'i' Ndyosi cua'ni cha' tyaca tso'o. ¹⁰ Li' nchcui' Pablo lo'o nu quicha bi':

—Tyatu liñi nu'u juani —nacui' Pablo ji'i.

Hora ti ndatu nu quicha bi', ngua ji'i ndya'a li'. ¹¹ Quiña'a ñati cua na'a ñi'ya nu ngua ji'i nu quicha bi', bi' cha' ndube tša ti' ngu'. Li' nxi'ya lo'o tša ngu' ji'i tya'a ngu':

—Cua ndyalaa tucua tya'a jo'ó ca slo na juani —nacui ngu'—. Ñi'ya ña'a ñati, jua'a ña'a jo'ó re —nacui ngu' ji'i tya'a ngu' cha'cña ji'i ngu' Licaonia.

¹² Nhcui' ngu' cha' jo'ó Júpiter laca Bernabé, lo'o jo'ó Mercurio laca Pablo nacui ngu', xqui'ya cha' nda tsa Pablo cha' lo'o ngu'. ¹³ Ntsu'u sca laa ji'i jo'ó Júpiter ca to' quichi bi', lo'o jua'a ndi'i sca sti jo'ó cuentya ji'i laa bi'. Li' yala ti ndyalaa sti jo'ó bi' lo'o toro, lo'o jua'a ndi'i tyaaca' queé yani toro bi'. Ngua ti' lcaa ngu' bi' cujuui ngu' ji'i toro bi' li', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i nu tucua tya'a jo'ó nu ndyalaa ca ti slo ngu'. ¹⁴ Ñati nu ndya'a tyijyu' nhcui' cha' ji'i Jesucristo laca Pablo lo'o Bernabé ni, bi' cha' ngua xñi'i tsa ti' tyucuaa ngu' lo'o nda ngu' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni ngu' quichi bi'. Li' ngusaa' ycu' ca ngu' ste' ngu', cha' caca cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o cña nu ndyu'ni ngu'. Li' ngusna Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' lcaa laja ñati quiña'a bi', cu' tsa ngusi'ya lo'o ngu' ji'i ngu' quichi bi':

¹⁵ —Ngu' cusu' cu'ma —nacui Pablo lo'o Bernabé ji'i ngu' quichi—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma jua'a? —nacui ngu'—. Laca ya ñati chalyuu ti, ñi'ya nu laca cu'ma; si'i ndyosi laca ya. Cua ndyalaa ya ca nde cha' ta ya cha' lo'o ma, cha' ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca. Ná tso'o cua'ni tlyu ma ji'i xa' la jo'ó, sca ti ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú nga'a cha' tyu'u tyiquee ma ji'i; bi' laca nu ngüñá lcaa na nu ntsu'u lo yuu, lo'o lcaa na nu ntsu'u nde cua, lo'o lcaa tyujo'o, lo'o lcaa na nu ntsu'u ca bi'. ¹⁶ Cua sa'ni la ndalo tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, masi ngua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu nti' ngu' cha' cua'ni ngu'. ¹⁷ Lo'o jua'a nda Ni lcaa cha' tso'o nu ndyiji ji'na: nda Ni tyo nu nda'ya lo yuu cha' caluu tso'o si'yu nu ntyaa na, cha' tso'o caca clacua ji'na li'; ndyiji cha' bi' ji'na cha' cacu tso'o na, cha' jua'a tso'o tsa caca tyiquee na li'. Jua'a laca cha' nu nlyu'u ycu' Ndyosi ji'na cha' caca cuayá' ti' na tilaca laca Ni.

¹⁸ Tyucuaa ngu' bi', lye tsa nhcui' ngu' lo'o ngu' quichi, pana lqui'ya tsa ngua cuayá' ti' ngu' quichi cha' ná tso'o tsiya' ti' si cujuui ngu' toro cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i

ngu' bi'.

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa la xi ngu' judío nu xña'a tsa tyiquee, ngu' nu ndu'u quichi Antioquía bi'; lo'o xa' la tya'a ngu' nu ndu'u quichi Iconio ndyalaa ngu'. Nhcui' ngu' bi' lo'o ngu' quichi cha' su'ba ñasi' ngu' ji'i ngu' quichi bi' lo'o Pablo. Li' ngu' ngu' quichi quee ji'i Pablo cha' ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i yu bi'. Lo'o ngua ti' ngu' cha' cua ngujuu yu, li' ngujolaqui ngu' ji'i yu ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' quichi. ²⁰ Pana ndyu'u ti' ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo slo Pablo su ntsiya yu; li' ndaca'a yu, ndyaa yu nde quichi lo'o ngu' chaca quiya'. Ca chaca tsa ndu'u Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichi Derbe.

²¹ Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu, bi' cha' quiña'a ngu' quichi bi' ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Li' nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ñaa ngu' nde quichi Listra lo'o quichi Iconio lo'o quichi Antioquía bi' chaca quiya'. ²² Ca ta'a quichi su ndyaa ngu' bi', nhcui' ngu' lo'o ñati ji'i Jesucristo cha' tso'o la tyati tyiquee ngu' lo cha' ji'i Jesús, cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' ná cutsii ngu' tsiya' ti.

—Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na tu'ni —nacui Pablo lo'o Bernabé ji'i ngu'—, lo'o jua'a xcube' ngu' ji'na; pana lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' tsaa na tyi'i na su laca ycu' Ndyosi loo.

²³ Lo'o jua'a ngusubi Pablo lo'o Bernabé ji'i ñati cha' caca ngu' loo ji'i scaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i scaa quichi tyi ngu'; ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña bi' lcaa quichi su ndyaa ngu'. Tyuu hora ná ndyacu ngu' tyaja tsa nu lo'o nhcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi cha' subi ngu' ji'i ñati nu caca loo ji'i taju tya'a ngu'. Ndiñña ngu' ji'i ycu' nu Xu'na na cha' cua'a Ni ji'i ngu' bi', cha' ná caca cuxi ji'i ngu', cha' tso'o tsa ngusñi lcaa ñati bi' cha' ji'i ycu' Ni.

Nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichi Antioquía Siria

²⁴ Ndu'u nu Pablo lo'o Bernabé bi', ndyaa ngu' li', nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Pisidia, ndyalaa ngu' loyuu su cuentya Panfilia li', ²⁵ cha' tsaa ngu' ca quichi Perge. Ngulu'u ngu' ji'i ngu' quichi bi' ñi'ya laca

cha' ji'i Jesucristo. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichi Atalia, ²⁶ ndyati ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o bi' ca quichi Antioquia su nguti'i ngu' clyo. La cui' quichi bi' ndi'i ngu' nu lo'o ngusta ya' tya'a ngu' lo ngu' cuentya ji'i Jesucristo, nu lo'o cua tsaa ti ngu' tyijyu' tya clyo. Cua ndye cña su ndyaa ngu' tyijyu' juani, ²⁷ bi' cha' ndyalaa ngu' chaca quiya' quichi Antioquia bi'. Li' ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i Jesucristo slo ngu'; ndu Pablo lo'o Bernabé nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu cua ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o ngu' ca su ndyaa ngu' tyijyu', cha' jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' xñi ngu' xa' tsu' cha' ji'i Jesucristo. ²⁸ Tyiquee' ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi bi', stu'ba ti ndi'i ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo quichi bi'.

15

Ndyu'u ti'i ngu' ca quichi Jerusalén

¹ Ngua sca tsá ndyalaa xi ñati nu ndu'u nde loyuu su cuentya Judea, ndyalaa ngu' quichi Antioquia bi'. Li' nguxana nclyu'u ngu' ji'i ñati ji'i Jesucristo cha' ná chañi cha' cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ngu', si bilya xi'yu ngu' quiji ngu' qui'yu bi', cha' culacua ngu'. Jua'a laca cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'i ngu' sa'ni cha' cua'ni ngu', nacui ngu' bi'. ² Li' nguxana Pablo lo'o Bernabé nxlyú ngu' cha' hichu' ngu' bi'. Xqui'ya cha' ná nchca caca stu'ba cha' bi' lo'o ngu' tsiya' ti, bi' cha' nu ñati ji'i Jesucristo bi' ni, ngusubi ngu' ji'i Pablo, lo'o ji'i Bernabé, lo'o ji'i xi xa' la ñati, cha' tsaa ngu' nde quichi Jerusalén. Tsaa ngu' slo ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, slo ngu' cusu' nu ji'i la cui' tya'a taju ngu', cha' chcu'i tube ngu' ñi'ya caca cha' bi' ji'i ngu': si xi'yu ngu' quiji ngu', si ná xi'yu ngu' quiji ngu'.

³ Li' nchcu'i salya' ngu' lo'o tya'a ngu', lcaa ngu' taju ñati ji'i Jesucristo quichi Antioquia ngusalya' lo'o Pablo, lo'o Bernabé, lo'o tya'a ndya'a ngu'. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyucui nu tsaa nde Jerusalén. Nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Fenicia, lo'o loyuu su cuentya Samaria, nchcu'i ngu' lo'o lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i quichi tyucui su nteje tacui ngu'. Ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ndyosi, cha'

nguxcutsa'a Ni cresiya ji'i ngu' xa' tsu', cha' juani cua ngusñi ngu' xa' tsu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Lo'o ndyuna ngu' quichi bi' cha' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li', cha' lo'o ñati xa' tsu' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo; nga'aa si'i ngu' judío ti nu ngusñi cha' bi'.

⁴ Ndyalaa Pablo lo'o Bernabé lo'o tya'a ndya'a ngu' ca quichi Jerusalén li'. Tso'o nchcu'i ñati ji'i Jesucristo bi' lo'o ngu' li'; jua'a ndi'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo, ndi'i ngu' nu laca loo ji'i taju ñati quichi bi'. Lo'o li' nguxana Pablo lo'o Bernabé ndacha' ngu' ji'i ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o ñati xa' tsu' ca su ndyaa ngu'. ⁵ Pana lo'o xi ngu' fariseo nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo nga'a lo'o ngu' bi'. Li' ndatu ngu' fariseo bi' cha' chcu'i ngu'.

—Nga'a cha' xi'yu ngu' quiji nu qui'yu ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús, cha' culacua ngu' —nacui ngu' fariseo bi'—. Ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni —nacui ngu'.

⁶ Li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo lo'o lcaa ngu' nu laca loo ji'i taju ñati bi'; nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', si tso'o cha' culacua ngu' jua'a, si ná tso'o laca cha' culacua ngu'. ⁷ Lye tsa nchcu'i tube ngu' cha' bi', lo'o li' ndatu Pedro nchcu'i lo'o ngu'.

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo —nacui Pedro—. Jlo ti' ma tilaca laca na'. Clyo ngusubi ycu'i Ndyosi jna' nu lo'o tya nguti'i na' lo'o cu'ma, cha' tsa'a culu'u na' ji'i ngu' xa' tsu' ñi'ya ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñati chalyuu. Lo'o jua'a ngusñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús li'. ⁸ Cua na'a ycu'i Ndyosi lcaa ña'a nu ntsu'u tyiquee ngu' bi', lo'o li' nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ngu' bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Ñi'ya nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na, la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' bi'; ⁹ stu'ba ngua'ni Ni, masi lo'o na, masi lo'o ngu' xa' tsu' bi'. Nu lo'o ngusñi ngu' cha' ji'i Ni, li' ngua'ni lubii Ni cresiya ji'i ngu' bi'. ¹⁰ Lo'o nu juani, ná ndiya ti' ma cña nu ngua'ni ycu'i Ni lo'o ngu' bi'; nti' ma cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña ñi'ya nu nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na. Pana tucui tsa cña bi', ná ngua ji'na tsiya' ti cua'ni na lcaa cña bi'; ni lcaa jyo'o cusu' ji'na, ná ngua ji'i ngu'

cua'ni ngu' cña tucui bi'. ¹¹ Ná tso'o cha' chcu' mā jua'a. Cua ngusñi na cha' ji'i Ni, cha' ngua'ni lyaá ycu' Jesús ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, xqui'ya cha' tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'na; la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Ni.

¹² Cuaana ti ndi'i lcaa ngu' li'. Tso'o ti ndyuna ngu' lo'o nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycu' Ndyosi ca su nguta'a ngu' slo ñati xa' tsu'. ¹³ Lo'o ndye nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', li' nchcu' Jacobo lo'o lcaa ngu' bi':

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesu-cristo —nacui Jacobo ji'i ngu'—, cua'a jy-aça mā xi 'na. ¹⁴ Cua nchcu' Simón Pedro lo'o na ñi'ya nu ngua'ni ycu' Ndyosi tya clyo, nu lo'o nguxana ndyuna ngu' xa' tsu' cha' ji'i Ni. Li' nguxana Ni ngusubi Ni ji'i tyuu tya'a ñati bi', cha' lo'o ngu' bi' caca ngu' ñati ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁵ Cua sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi la cui' tya'a cha', nu lo'o nchcu' quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya:

¹⁶ Tyaa na' chaca quiya', nacui ycu' Ni.

Ñi'ya laca sca ni'i ngunu'u, jua'a nti' cu'ma, cha' cua ngujlyaa ti' mā jna', nacui Ni.

Pana ñi'ya lo'o ndu'ni tiji ngu' sca ni'i nu cua ngunu'u bi', la cui' jua'a xa' cua'ni na' cha' taquiya' mā jna'.

Li' taca taquiya' mā jna' ñi'ya ndaquiya' jyo'o cusu' ji'i mā jna', nu lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' David.

¹⁷ Na' laca nu Xu'na nu laca loo.

Jua'a cua'ni na' lo'o mā, cha' clyana cua ña'a ca ngu' xa' tsu' jna'; na cua ngusubi na' ji'i ñati bi' sa'ni, cha' caca ngu' ñati jna'.

¹⁸ Jua'a nacui ycu' Ndyosi lo'o nda Ni cha' lo'o jyo'o cusu' nu ngua sa'ni, cha' cua jlo ti' Ni lcaa ña'a cña nu cua'ni Ni nde loo la.

¹⁹ 'Bi' cha' nti' na' cha' ná tso'o si tatsaa na ji'i ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús cha' taquiya' ngu' lcaa cha' cusu' ji'i ngu' judío tya'a na juani, nu lo'o nguxana ca ti cha' nchcutsa'a Ni cresiya ji'i ngu' cha' caca ngu' ñati ji'i ycu' Ni —nacui Jacobo—.

²⁰ Tsa bi' ti cha' cua'ni na, nti' na'; scua na xi cha' tso'o cha' tsaa slo ngu' bi' nu nacui

ndi'ya: Ná tso'o si cacu ngu' msta ji'i jo'ó, xqui'ya cha' cua'ni ñu'u msta bi' ji'i cresiya ji'na si cacu na ji'i; lo'o jua'a ná tso'o tsiya' ti tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati; ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndye ndyalú tañi ji'i ni', nu lo'o cua ndyujui ngu' ji'i; ni ná tso'o cacu ngu' tañi. ²¹ Pana cuentya ji'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, tsa lo cua ti cha' scua na cha' tsaa slo ngu' xa' tsu', cha' jua'a ntsu'u quityi nu nguscua jyo'o bi' ne' laa ji'i ngu' judío lcaa quichí. Ndyaa ngu' ne' laa tsa nu ndi'i cña' ngu', lcaa semana ña'a ngu' lo quityi bi'.

Nga'aa nchcu' la Jacobo bi' li'.

²² Ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' li', lcaa ñati ji'i Jesucristo nde Jerusalén, lo'o ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' nu laca loo ji'i taju ngu'. Li' ngua ti' ngu' cha' subi ngu' xi xa' la tya'a ngu' cha' tsaa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé ca quichí Antioquía; ngusubi ngu' ji'i Judas nu laca xtañi Barsabás, lo'o ji'i Silas, ñati nu ndaquiya' tsa ngu' bi' ji'i. ²³ Ndyaa lo'o ngu' ji'i quityi nu nguscua ngu' Jerusalén bi'.

“Xlyo ni'i ji'i lcaa mā”, nacui quityi bi', “lcaa cu'ma nu laca mā ñati ji'i Jesucristo tya'a na, masi ngu' xa' tsu' laca mā, masi ndi'i mā ca quichí Antioquía, masi ndi'i mā ca quichí loyuu su cuentya Siria, masi ndi'i mā ca quichí loyuu su cuentya Cilicia. Cuare nu nguta'a ya lo'o Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' cusu' ji'i taju tya'a na re, lo'o tyuu tya'a ñati ji'i Jesús ca nde, stu'ba ti nscua ya quityi re cha' caa ca slo mā. ²⁴ Cua ndyuna ya cha' cua ndyaa xi ngu' tya'a ya ca slo cu'ma, lo'o jua'a cua ngulu'u ngu' ji'i mā cha' ntsu'u cha' xi'yu mā quiji ngu' qui'yu tya'a mā; nacui ngu' bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni mā lcaa cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi nu ngua sa'ni. Pana ná ngulo ya cña ji'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' slo cu'ma; jlo ti' ya cha' xñi' xi ti' mā ndi'i mā nu lo'o ná nchca cuayá' ti' mā si cha' liñi laca cha' bi'. ²⁵ Bi' cha' juani cua ngua stu'ba cha' ji'i ya lo'o tya'a cuare, ngusubi ya tucua tya'a ngu' tya'a ya, la cui' ñati ji'i Jesucristo tya'a na laca ngu'; tsaa ngu' slo mā lo'o Bernabé lo'o Pablo tya'a na. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i nu ngu' tya'a na bi', ²⁶ masi ntsu'u tyuu tya'a ñati nu ngua

ti' cujuui ngu' ji'i tya'a na bi' xqui'ya cña nu ngulo Jesucristo nu Xu'na na ji'i ngu' tya'a na bi'. ²⁷ Judas lo'o Silas laca ngu' nu cua ngulo ya cña ji'i cha' tsaa ngu' slo mā, cha' ta ngu' cha' liñi lo'o mā. ²⁸ Nguxtyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i cuare lo'o nchcui' ya lo'o tya'a ya, bi' cha' ndi'ya ti chcui' ya lo'o mā juani, cha' ná tso'o si culo ya xa' la cña tucui ji'i mā. ²⁹ Ná tso'o cacu mā cuaña' na'ni nu laca msta, nu cua nda ngu' ji'i jo'ó; ná tso'o cacu mā tañi; ná tso'o cacu mā na'ni nu ná ndye ndyalú tañi lo'o ndyujui ngu' ji'i; la cui' ti cha' ná tso'o tsiya' ti si tyu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati. Si taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o ti tyi'i mā li'. Tsa lo cua ti cha' nscua ya."

³⁰ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o quityi bi', ndyalaa ngu' ca quichi Antioquía. Ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i Jesucristo quichi bi' lo'o nda ngu' quityi ji'i ñati bi'. ³¹ Lo'o cua nchcui' ngu' bi' lo quityi, li' tso'o tsa ngua tyiquee ngu' xqui'ya cha' nu nchcui' quityi lo'o ngu'. ³² Tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ngua nu Judas lo'o Silas bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' ngulu'u ngu' xi ji'i ngu' quichi bi'; li' tlyu la ngua tyiquee lcaa ñati ji'i Jesucristo bi', xqui'ya cha' nu ngulu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ³³ Tyiquee' xi nguti'i ngu' bi' quichi Antioquía, li' nchcui' salya' ñati ji'i Jesucristo lo'o ngu'. Nti' tya'a ngu' cha' xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i ngu' tyucui su ñaa ngu' nde slo xa' la tya'a ngu'. ³⁴ Li' nacui Silas cha' nga'aa tyaa ycu'i yu, tyanu yu lo'o ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi Antioquía bi'; ngulu'u la ngu' ji'i tya'a ngu', nda la ngu' cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'. Lo'o jua'a tya ntsu'u tya tyu'u la tya'a ngu' nu ndi'i ndejua nu nchcui' cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'.

Ndyaa Pablo chaca quiya' cha' chcui' cha' ji'i Jesucristo nde xa' quichi

³⁶ Ngua sca tsa nchcui' Pablo lo'o Bernabé:

—Tyaa na —nacui—, tsaa na chaca quiya' slo ñati nu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ngu' nu ndi'i tyijyu' —nacui Pablo ji'i Bernabé—. Xa' tsaa na lcaa quichi su ngulu'u na cha' ji'i Jesucristo tsubi', tsaa na'a na si tso'o ti ndi'i tya'a na bi'.

³⁷ Ngua ti' Bernabé cha' lo'o Juan tsaa Juan lo'o ngu', la cui' nu Juan Marcos bi'.

³⁸ Pana ná nti' Pablo tsaa lo'o ji'i Juan, cha' lo'o ngulaa ngu' nde loyuu su cuentya Panfilia tya clyo, ndu'u Juan ndyaa li', cha' nga'aa ndalo Juan cha' cua'ni cña bi'. ³⁹ Ná stu'ba ntsu'u tyiquee Pablo lo'o Bernabé li', nga'aa ndya'a ngu' stu'ba ti; bi' cha' ndyaa Bernabé ndyatí ne' yaca ni'i cha' tsaa ca loyuu Chipre chaca quiya'; lo'o nu Marcos bi' ndyaa lo'o Bernabé li'.

⁴⁰ Li' ngusubi Pablo ji'i Silas cha' tsaa lo'o. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', nu lo'o cua nchcui' tya'a ngu' lo'o ycu'i Ndyosi nu Xu'na na cha' xtyucua Ni ji'i ngu' tyucui.

⁴¹ Ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Siria, li' ndyaa la ngu' ca loyuu su cuentya Cilicia; nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ndyuu ti'i tsa tlyu ti ca bi', cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' tyatí tachaa la cha' ji'i Jesús tyiquee ngu'.

16

Ndyaa Timoteo lo'o Pablo lo'o Silas

¹ Ndyalaa Pablo lo'o Silas ca quichi Derbe, li' ndyalaa ngu' ca quichi Listra. Quichi bi' ndyacua tya'a ngu' lo'o sca yu cuañi' tya'a ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo nu naa Timoteo. Xtya'a yu laca sca nu cuna'a judío nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, pana ngu' griego ngua sti yu. ² Nu ñati ji'i Jesús ca quichi Listra bi', tso'o tsa nchcui' ngu' cha' ji'i nu Timoteo bi', lo'o jua'a tso'o nchcui' ngu' ji'i yu bi' ca quichi Iconia. ³ Ngua ti' Pablo cha' tsaa Timoteo lo'o ngu' li', bi' cha' ngusi'yu Pablo quiji Timoteo cha' culacua yu. Ná ca ñasi' ngu' judío lcaa quichi su tya'a yu lo'o ngu' li', masi jlo ti' lcaa ngu' cha' ngu' griego ngua sti yu. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesús lcaa quichi su ndya'a ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua ngu' Jerusalén lo quityi bi'; nguscua ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo lo'o ngu' cusu' quityi bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' xa' tsu' lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' nu laca ñati ji'i Jesucristo. ⁵ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' cua ngua tlyu la tyiquee ngu' cha' ji'i Jesucristo; nga'aa ndyutsi ngu' li'. Lo'o

jua'a ngua cha' lcaa tsá ndyatu la ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo.

Nhcui' sca ngu' Macedonia lo'o Pablo laja xcalá yu

⁶ Lo'o li' ná nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i ngu' cha' culu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo ca quichi nde loyuu su cuentya Asia, bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Frigia, lo'o jua'a loyuu su cuentya Galacia, ⁷ ndyalaa ngu' tyucuii nu tsaa ca loyuu su cuentya Misia li'. Ngulacua ti' ngu' cha' tya tsaa la ngu' ca loyuu su cuentya Bitinia, pana ná nda Xtyi'i ycu'i Jesús chacuayá' cha' tsaa ngu' ca-jua; ⁸ bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Misia ndyaa lye la ngu', ndyalaa ngu' quichi Troas ca to' tyujo'o li'. ⁹ Ngua sca talya laja lo'o ndi'i Pablo quichi bi', li' nhcui' xcalá yu. Cua na'a Pablo sca ngu' Macedonia nu ndacha' ji'i yu: “Tyeje tacui mā chaca tsu' tyujo'o, cāā mā xa' tsu' ca nde Macedonia, loyuu quichi tyi na'”, nacui nu qui'yu bi', “cha' xtyucua mā ji'i cua”, nacui ji'i Pablo laja xcalá. ¹⁰ Lo'o li' ngusñi ya tyucuii cha' tsaa ya chaca tsu' tyujo'o bi' ca loyuu Macedonia, xqui'ya cha' nhcui' xcalá Pablo. (Lo'o na' ndya'a na' lo'o ngu'. Lucas naa na', na' nu nscua quityi re.) Jlo ti' ya cha' ycu'i Ndyosi laca nu ngulo cña ji'i ya cha' tsaa ya ndejua, cha' ta ya cha' ji'i Jesucristo lo'o ñati nu ndi'i ndejua.

Ndi'i Pablo lo'o Silas ca quichi Filipos

¹¹ Hora ti ndyaa ya ndyatí ya ne' yaca ni'i cha' tsaa ya chaca tsu', ndu'u ya ndyaa ya li'. Cuati na'a ya ca su naa Samotracia, sca loyuu piti ti cla'be tyujo'o laca bi'. Ca chaca tsá ndyalaa ya chaca tsu' tyujo'o bi', ca quichi Neápolis. ¹² Ca bi' ngusñi ya tyucuii ndyaa ya nde quichi Filipos, quichi nu laca loo ji'i lcaa quichi loyuu su cuentya Macedonia laca quichi Filipos bi'. (Lo'o nguxana ti quichi bi', ngüiñá ngu' romano ji'i.) Lo'o li' ndyanu ya tyuu tsá quichi bi'. ¹³ Lo'o nu ngua tsá nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndu'u ya quichi ndyaa ya ca to' sta'a su ndyu'u ti'i ngu' judío cha' hcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi tsá bi'; ngulu'u ya xi ji'i ngu' cuna'a nu ndyu'u ti'i ndacua ti. ¹⁴ Lidia naa sca nu cuna'a bi'; ngu' Tiatira laca, lo'o

cña ji'i laca cha' ndujui' late' nde quichi Filipos bi', sca lo late' nu cuaa ña'a, nu tso'o xi ña'a. Ndu'ni tlyu ma' cusu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' tso'o ndyuna ma' cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na; jua'a nguxtyucua Ni ji'i ma' cha' cui'ya tso'o cuentya ñi'ya nu ndyu'u cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu'. ¹⁵ Li' ntyucuatya ngu' ji'i Lidia lo'o ji'i lcaa tya'a ngu' nu ndi'i slo.

—Si chañi cha' nclyacua ti' mā cha' laca na' ñati ji'i Jesucristo —nacui nu cuna'a bi' ji'i ya—, tyaa mā to' tyi na', tyanu mā xi slo cua lacua.

Tyuu quiya' nhcui' ma' lo'o ya cha' tsaa ya, bi' cha' ndyaa ya lo'o ma' ca toni'i ji'i ma'.

¹⁶ Ngua sca tsá ndyaa ya su ndyu'u ti'i ngu' cha' hcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o li' ndyacua tya'a ya lo'o sca nu cuna'a cña'i tyucuii. Quicha nu cuna'a bi', cha' cua sa'ni tsa ngusñi cui'i ji'i. Cuentya ji'i cui'i bi' nhca tii nu cuna'a bi' ñi'ya nu lijya tyempo ji'i ngu' ca nde loo la, bi' laca cha' nu nda cui'i bi' lo'o nu cuna'a bi'. Msu nu ngüi'ya ti ngu' laca nu cuna'a bi', lo'o ná nda xu'na cho' caya' ji'i. Ngua'ni tsa xu'na cho' ngana, cha' nda ngu' quichi quiña'a tsa cñi ji'i xu'na cho', cha' caya cha' ji'i ngu' ñi'ya nu caca ji'i ngu' nde loo la lo'o nhcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu'. ¹⁷ Ndyaa lca'a cho' ji'i Pablo lo'o ji'i cuare. Cuii tsa ngusi'ya nu cuna'a quicha bi' lijya:

—Msu ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo laca ngu' re —nacui nu quicha bi'—. Culu'u ngu' ji'i mā ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i mā.

¹⁸ Tyuu tsá lca'a nu cuna'a bi' ji'i ya, lo'o la cui' jua'a nxi'ya tsa. Li' nga'aa ndiya ti' Pablo cha' nxi'ya cho'. Nguxtyacui yu nde chu' yu tyucuii su ndyaa yu, nhcui' yu lo'o nu cuna'a quicha bi' cha' ji'i cui'i nu ngusñi ji'i cho', cha' tyu'u cui'i bi' tyaa li'.

—Chacuayá' ji'i Jesucristo nhcui' na' —nacui Pablo ji'i. —Tyu'u cui'i nu ntsu'u laja cña'a nu'u juani, tyaa nde liya'.

Hora ti ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'. Ngua tso'o nu cuna'a bi' li'.

¹⁹ Tyaala tsa ngu' nu laca xu'na nu cuna'a bi'. Hora ti ngusñi xu'na bi' ji'i Pablo lo'o ji'i Silas, ndyaa lo'o xu'na bi' ji'i ngu' slo ngu' nu laca loo ji'i quichi, cha' nda

xu'na nu cuna'a bi' cuentya cha' nga'aa caca cua'ni ngu' ngana lo'o nu cuna'a bi' si nga'aa ntsu'u cui'i cuxi ji'i. ²⁰ Ngusta ngu' qui'ya ji'i Pablo lo'o Silas ca slo bese li':

—Ngu' judío laca ngu' re —nacui ngu' ji'i bese—. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' re, bi' cha' ñasi' tsa ngu' quichi juani. ²¹ Xa' cha' nclu'u ngu' re ji'na nu ná ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na, cha' ngu' romano laca na.

²² Ñasi' tsa lcaa ngu' quichi li'. Ngulo bese cña cha' tyu'u ste' Pablo lo'o ste' Silas, cha' qui'ji'i ngu' ji'i ngu' bi' lo'o yaca. ²³ Quiña'a tsa qui'ya' ngujui'i yaca ngu' ji'i ngu' bi', li' ngusu'ba ngu' ji'i ngu' bi' ne' chcuá. Lo'o jua'a ngulo ngu' cña ji'i ngu' nu nga'a cua to' ni'i chcuá cha' tso'o tsa ña'asi' ngu' ji'i ngu' bi'. ²⁴ Bi' cha' ngua'ni clya nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi', ngusu'ba yu ji'i ngu' ne' cuarto cla'be ni'i chcuá bi', lo'o li' ngusca' yu qui'ya' ngu' lo'o yaca.

²⁵ Nu lo'o ngua cla'be talya nga'a Pablo lo'o Silas ne' chcuá bi'; nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, ndyula tu'ba ngu' ji'i ji'i ycu' Ni. Lo'o jua'a ndyuna lcaa preso tya'a ntsu'u ngu' ne' chcuá. ²⁶ Tsi tsiya' ca ngulacui chalyuu li', lye tsa ngüiña ni'i chcuá; ndyaala lcaa toni'i chcuá bi' li', xqui'ya cha' ngulacui tsa chalyuu, lo'o jua'a ngusi'yu cu' juu chcuá su ndyaaca' ngu'. ²⁷ Hora ti ngue ti' nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi', na'a yu cha' ntucua yaala toni'i. Ndyutsii tsa yu li', cha' ngulacua ti' yu cha' cua ngusna lcaa preso ji'i. Hora ti ngusñi yu maxtyi ji'i cha' cujuui yu ji'i ycu' ca yu. ²⁸ Cuii ngusi'ya Pablo ji'i yu li':

—Ná ntsu'u cha' cua'ni nu'u jua'a —nacui Pablo ji'i yu—. Nde ti ndi'i lcaa cuare.

²⁹ Ngusi'ya nu laca loo cha' cã lo'o ngu' ji'i quii'. Li' ndyatí yu ni'i chcuá, lye tsa nchcuá yu lijya yu li', cha' ndyutsii tsa yu. Ndatu stj' yu slo Pablo lo'o Silas li'. ³⁰ Li' ngulo yu ji'i ngu' ne' chcuá.

—Cusu' —nacui yu ji'i Pablo lo'o Silas—, cuxi tsa ñati laca na'. ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' cua'ni lyaá Ni jna'? —nacui nu laca loo bi'.

³¹ —Xñi nu'u cha' ji'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na —nacui Pablo ji'i yu—, bi' nu taca ji'i cua'ni lyaá ji'i lcaa mã, lo'o jinu'u, lo'o

ji'i sñi' nu'u, lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo nu'u.

³² Nu Pablo lo'o Silas ni, ngulu'u ngu' cha' ji'i Jesús ji'i lcaa ngu' nu ndi'i ca slo nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi' li'. ³³ Talya tsa ngua li', pana ngui'i nu laca loo bi' ji'i su ti'i ji'i Pablo lo'o ji'i Silas, su ngujui'i yaca ngu' ji'i ngu'. Li' ntyucuatya ngu' ji'i nu laca loo bi', lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo. ³⁴ Ndyaa lo'o yu ji'i Pablo lo'o Silas ni'i ji'i yu, cha' ta yu na cacu ngu'. Tso'o tsa tyiquee nu laca loo bi' juani, cha' cua ngusñi yu cha' ji'i ycu' Ndyosi; la cui' ti tso'o ntsu'u tyiquee lcaa ngu' nu ndi'i slo yu.

³⁵ Nguxee chaca tsã, li' ngulo bese cña ji'i policía cha' tsaa ngu' chcu' ngu' lo'o nu laca loo ji'i ni'i chcuá bi', cha' culaá ji'i ngu' bi'. ³⁶ Li' nchcui' nu laca loo bi' lo'o Pablo lo'o Silas:

—Cua ngulo bese cña jna' cha' culaá na' ji'i mã —nacui yu ji'i ngu'—, bi' cha' tso'o ti tyaa mã lacua.

³⁷ —Ná tso'o —nacui Pablo ji'i policía—. Cua na'a lcaa ngu' quichi re nu lo'o ngujui'i yaca ngu' ji'i ya, masi ngu' romano laca cuare. Bilya ca cuayá' ji'i ya lo'o ngusu'ba ngu' ji'i ya ne' chcuá re —nacui—. Lo'o juani nti' ngu' cha' culaá ngu' ji'i ya cuaana ti. Si'i jua'a nga'a cha' caca. Tso'o la cã ycu' ngu' cha' culaá ngu' ji'i ya.

³⁸ Ndyaa policía li', ndacha' ngu' ji'i bese lcaa ña'a cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu'. Nu lo'o ngua cuayá' ti' bese cha' ngu' romano laca Pablo lo'o Silas, ndyutsii tsa bese bi' li'. ³⁹ Hora ti ndyaa ycu' bese ca to' ni'i chcuá li':

—Cusu' —nacui bese bi' ji'i Pablo lo'o Silas—, cui'ya mã cha' clyu ti' ji'i ya —nacui.

Ngulaá ngu' ji'i Pablo lo'o Silas li'.

—Cua'ni mã cha' tso'o tyaa mã chaca quichi —nacui ngu' ji'i Pablo lo'o Silas.

⁴⁰ Li' ndu'u Pablo lo'o Silas ni'i chcuá, ndyaa ngu' slo ma' Lidia chaca qui'ya'. Xa' nchcui' ngu' lo'o ñati ji'i Jesucristo bi', cha' caca tlyu tyiquee ngu' xqui'ya Jesús. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

17

Ñasi' tsa ngu' Tesalónica

¹ Ndyaa Pablo lo'o Silas tyucuii nde Tesalónica. Clyo nteje tacui ngu' quichi Anfípolis, li' nteje tacui ngu' quichi Apolonia, lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichi Tesalónica. Ntucua sca laa ji'i ngu' judío quichi bi', ² bi' cha' ndyaa Pablo ne' laa bi' ñi'ya nu ndya'a yu ne' laa ji'i ngu' judío lcaa quichi. Tsá nu ndi'i cña' ngu' judío ndyu'u ti'i ngu' quichi ne' laa, lo'o jua'a ndyatí Pablo ndyaa yu ne' laa tsá bi'. Cua ndyaa sna semana nchcui' yu lo'o ngu' ca bi'; ³ ngulu'u yu cha' ji'i ycuí' Ndyosi ji'i ngu', cha' nu nchcui' quityi cusu' ji'i Cristo ñi'ya nu ntsu'u cha' xcube' ngu' ji'i, lo'o li' ñi'ya tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i.

—Nchcui' na' lo'o mā cha' ji'i Jesús —nacui' Pablo ji'i ngu' li'—. Ñi'ya nu nchcui' quityi ji'i nu Cristo bi', la cui' jua'a ngua ji'i Jesús —nacui'—. La cui' Cristo laca nu Jesús bi'.

⁴ Ngusñi tucua sna tya'a ti ngu' judío cha' bi', li' ndya'a ngu' bi' lo'o Pablo lo'o Silas; jua'a ngusñi tyuu tya'a ngu' griego nu ndu'ni tlyu ji'i ycuí' Ndyosi cha' bi'; jua'a tyuu tya'a nu cuna'a tlyu nu ndi'i quichi bi', ngusñi ngu' cha' bi' li'. ⁵ Pana ñasi' tsa ngu' judío nu ná jlyu ti' cha' bi'; tyaala tsa ngu' bi', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ñati xña'a nu xcui' ndya'a calle ti, ñati taja ti, cha' xtyucua ngu' xña'a bi' ji'i ngu'. Cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' li', lo'o jua'a ngua ñasi' lcaa ngu' quichi. Ndyaa ngu' slo Jasón li', ndyatí ngu' ni'i ji'i yu Jasón bi', cha' nclyana ngu' ji'i Pablo lo'o Silas. Xñi ngu' ji'i ngu' bi' nti' ngu', cha' tsaa lo'o ngu' ji'i Pablo lo'o Silas ca slo ngu' quichi. ⁶ Pana ná nquije Pablo lo'o Silas ji'i ngu', bi' cha' ngusñi ngu' ji'i ycuí' Jasón lo'o ji'i tya'a ndya'a yu, ndyaa lo'o ngu' ji'i ngu' bi' ca slo ngu' tisiya. Cuii nchcui' ngu' lo'o ngu' tisiya li', ngusta ngu' qui'ya ji'i Jasón lo'o ji'i tya'a ndya'a yu:

—Tyaala tsa ngu' bi' —nacui' nu ngu' xña'a bi'—. Lcaa quichi su ndya'a ngu' bi' nga'aa si'i ti ti ndi'i ngu' quichi bi' xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' ngu' bi' —nacui' ngu'—. Lo'o juani cua ndyalaa ngu' xña'a bi' quichi tyi na, ⁷ ndi'i ngu' slo yu Jasón re. Ná ndaquiya' ngu' bi' ji'i cña nu ngulo rey tlyu ji'na nu laca na ngu' romano, cha'

nchcui' ngu' cha' ntsu'u chaca rey nu tlyu la nu naa Jesús; bi' laca nu taca culo cña ji'na, nacui' ngu' bi'.

⁸ Lo'o ngua cuayá' ti' ngu' tisiya qui'ya nu ngusta ngu' ji'i ngu' bi', ñasi' tsa ngu' li', ñasi' lcaa ngu' quichi; ⁹ bi' cha' ngüijña ngu' tisiya cñi ji'i Jasón lo'o ji'i tya'a ndya'a yu xqui'ya Pablo, lo'o jua'a xqui'ya Silas. Nda ngu' cñi, lo'o ti ngutu'u ngu' laja ti li', nu Jasón lo'o tya'a ndya'a yu.

Ndyalaa Pablo lo'o Silas nde quichi Berea

¹⁰ Nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús ca bi', hora ti ngua'ni cho'o ngu' tyucuii ji'i Pablo lo'o Silas cha' tyaa ngu'; la cui' talya ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichi Berea. Lo'o ndyalaa ngu' nde quichi bi', li' ndyatí ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'i ngu' judío. ¹¹ Tso'o la tyiquee ngu' quichi Berea bi'; si'i na cuxi tyiquee ngu' bi' ñi'ya laca tyiquee ngu' Tesalónica. Nti' tsa ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Pablo lo'o Silas lo'o ngu'. Lcaa tsá nclyana ngu' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi si' cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi'; ¹² bi' cha' ngusñi tyuu tya'a ngu' quichi cha' bi', lo'o ngu' judío, lo'o jua'a ngu' griego, masi nu qui'yu, masi nu cuna'a tlyu, ngusñi ngu' cha' bi'. ¹³ Li' ngujui cha' ji'i ngu' judío nu ndi'i nde quichi Tesalónica cha' nclyu'u Pablo cha' ji'i ycuí' Ndyosi ji'i ngu' Berea. Ngua ñasi' tsa ngu' bi' li', yala ti ndyalaa ngu' ca quichi Berea bi' li'. Ndyaa ngu' nda ngu' sca cha' cuiñi lo'o ngu' quichi bi', cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo. ¹⁴ Lo'o ngua tii ñati ji'i Jesucristo cha' jua'a nti' ngu' judío bi', hora ti ngusalya' ngu' lo'o Pablo cha' tyaa yu tyucuii to' tyujo'o; pana ndyanu Silas lo'o Timoteo quichi bi'. ¹⁵ Ndyaa xi ngu' Berea lo'o Pablo ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca quichi Atenas. Hora ti ngxutyuu ngu' Berea nde quichi tyi ngu' li', cha' ta ngu' cha' lo'o Silas lo'o Timoteo, cha' lo'o ngu' tsaa ngu' yala ti xi cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Pablo ca quichi Atenas bi'.

Ca quichi Atenas

¹⁶ Ntajatya Pablo ji'i Silas lo'o Timoteo ña'a cuayá' nu tyalaa ngu' ca quichi Atenas. Xñi'i tsa ti' Pablo lo'o na'a yu cha' quiña'a tsa jo'ó ntsu'u quichi bi'; ¹⁷ bi' cha' nchcui'

yu lo'o ngu' ca ne' laa ji'i ngu' judío bi', nchcui' yu lo'o ngu' judío, jua'a lo'o ngu' xa' tsu' nu ndu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi cajua, lo'o jua'a nchcui' yu lo'o lcaa ngu' nu ndi'i lo caya'. Lcaa tsá nclyu'u yu ji'i ngu' quichi bi'. ¹⁸ Cua ntsu'u sca taju ngu' nde quichi bi', ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' nu nclu'u ngu' epicúreo, lo'o jua'a ntsu'u chaca taju ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' nu nclu'u ngu' estoico. Ndyacua tya'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a tyucuaa lo cha' bi' lo'o Pablo li'. Nchcui' tsa ngu' cha' ji'i yu lo'o tya'a ngu':

—¿Ni cha' nda nu qui'yu re nu nchcui' tsa lo'o na? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

—¿Ha si'i cha' ji'i xa' jo'ó nchcui' yu? —nacui' tya'a ngu' li'.

Pana cua ndyuna ngu' lo'o ngulu'u Pablo cha' ji'i Jesús, cha' ngulu'u yu ji'i ngu' ñi'ya ngua cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ¹⁹ Li' ngusñi ngu' ya' Pablo cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ca su ndyu'u ti'i ngu' cusu' quichi bi', sca yuu laja ti nu naa Areópago.

—Nti' ya cha' caca cuayá' ti' ya, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nclyu'u nu'u ji'i ya? —nacui' ngu' ji'i Pablo—. Sca cha' cucui laca cha' nu nchcui' nu'u re; ²⁰ bilya cuna ya cha' bi', tya lyiji ta ya cuentya —nacui' ngu'—. Bi' cha' juani, ta nu'u cha' lo'o ya ¿ñi'ya ndyu'u cha' bi'?

²¹ Nu ngu' quichi Atenas ni, xcui' nti' ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' cucui nu caca chcu' ngu' lo'o tya'a ngu', sca cha' nu bilya cuna ngu'. La cui' jua'a ndu'ni lcaa ngu' xa' tsu' nu ndi'i quichi bi', xcui' ca ndiya ti' ngu' chcu' ngu' ji'i sca cha' cucui.

²² Bi' cha' ndatu Pablo cla'be laja ñati ca Areópago bi', nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cu'ma ngu' Atenas —nacui' Pablo ji'i ngu'—. Cua na'a na' cha' jlya tsa ti' ma ji'i jo'ó nu ntsu'u ji'i ma —nacui' yu—. ²³ Ndyaa na'a na' xi calle quichi re, lo'o li' na'a na' lcaa jo'ó nu cuentya ji'i cu'ma. Li' na'a na' sca mesa nu ndu laja ti su nscua sca cha'cña nde sii' mesa bi' nu ndi'ya nchcui': “Nde laca mesa ji'i jo'ó nu bilya tyuloo ya ji'i”. Cha' ji'i ycu' Ndyosi nu bilya slo ma tilaca laca Ni, cha' ji'i nu ycu' Ndyosi bi' ta na' lo'o ma juani —nacui' yu—.

²⁴ 'Cua ngüiñá ycu' Ndyosi tyucui ña'a chalyuu lo'o lcaa na nu ntsu'u chalyuu; laca ycu' Ndyosi nu Xu'na nu laca loo, masi nde cua, masi nde lo yuu chalyuu —nacui' Pablo ji'i ngu'—. Pana ná ndi'i Ni ne' sca laa nu ndiñá ñati ti. ²⁵ Ni sca cha' ná lyiji ji'i ycu' Ndyosi, ná nga'a cha' xñi Ni ni sca na nu nda ñati ji'i Ni. Cua ngua'ni cu'ú Ni ji'i lcaa ñati, cua nda Ni xtyi'i ngu' cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i scaa ngu', lo'o jua'a cua nda Ni lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu.

²⁶ 'Cua ngüiñá ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu lo'o sca ti lo cuaña' ñati. Lo'o jua'a ngusta ycu' Ndyosi ni tyempo cala scaa ngu', ndu'ni Ni mala su caca quichi tyi scaa ngu'. ²⁷ Na cua nda Ni ji'i ñati lijya ngu' chalyuu cha' clyana ngu' ji'i ycu' Ni, cha' quije Ni ji'i ngu'. Pana ná tyijyu' ndi'i ycu' Ndyosi ji'na, cacua ti su ndi'i lcaa na ndi'i ycu' Ni. ²⁸ Chacuayá' ji'i Ni lu'ú na, chacuayá' ji'i Ni ndya'a na, lo'o jua'a chacuayá' ji'i Ni ndyu'ni na lcaa cña. Ntsu'u sca cha' nu nguscua jyo'o ngu' tii tya'a ma lo quityi sa'ni, cha' nu ndi'ya nchcui': “Tya'a ycu' Ndyosi laca na”. Jua'a nacui' jyo'o cusu' bi' ji'i ma. ²⁹ Si chañi cha' ycu' Ndyosi laca tya'a na —nacui' Pablo ji'i ngu'—, ná taca chcu' na cha' laca Ni sca lcu'i, masi lcu'i oro, masi lcu'i plata, masi lcu'i quee ndu. Na ndiñá ti ñati chalyuu lcu'i bi' ñi'ya nu nda'ya cha' hique ti ngu' cha' cuiñá ngu' ji'i. ³⁰ Cua ndalo tsa tyiquee ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu tyempo sa'ni lo'o bilya ca jlo ti' ngu' lcaa cha' bi', pana juani cua ngulo Ni cña ji'i lcaa ñati chalyuu cha' culochu' ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. ³¹ Cua ngusta Ni sca tsá cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, lo'o jua'a cua ngusubi Ni sca ñati nu caca bese. Jesucristo laca bi'. Tso'o tsa ngua'ni Ni cha' tyanu tachaa cha' bi' ji'i ñati chalyuu, nu lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú nu ñati bi' chaca quiya' lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i.

³² Nu lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', cha' cua ndyu'ú sca ñati chaca quiya' ca su ntsiya ngujuii, li' nxyi' lo'o tsa ngu' ji'i Pablo. Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcui' lo'o yu:

—Culu'u nu'u cha' bi' ji'i ya chaca quiya' chaca tsá —nacui' ngu' bi' ji'i yu.

³³ Li' ngutu'u Pablo ca Areópago su ntucua ngu'. ³⁴ Pana ndu'u lca'a xi ngu' ji'i yu li', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' bi' cha' nu cua nchcui' yu lo'o ngu'. Sca nu qui'yu nu naa Dionisio ngusñi cha' bi', masi laca Dionisio sca ngu' cusu' nu ndya'a ca Areópago; jua'a sca nu cuna'a nu naa Dámaris ngusñi cha' bi', lo'o xi xa' la ñati ngusñi cha' bi'.

18

Ca quichi Corinto

¹ Li' ndu'u Pablo quichi Atenas ndyaa yu ca quichi Corinto. ² Quichi bi' ndyaa tya'a yu lo'o sca ngu' judío nu naa Aquila, ngu' quichi Ponto laca nu Aquila bi'. Nguti'i ngu' nde Italia nquicha', nu Aquila bi' lo'o clyo'o nu naa Priscila; pana ndu'utsu' ngu' ndyalaa ngu' nde quichi Corinto, nu lo'o ngulo rey Claudio cña cha' culo'o ngu' ji'i lcaa ngu' judío nu nguti'i quichi Roma, quichi nu laca loo ji'i loyuu su cuentya Italia bi'. Toni'i ji'i nu Aquila bi' ndyalaa Pablo li'. ³ Stu'ba ti ngua'ni Pablo cña lo'o ngu' bi' li', cha' cuityi ni'i late' laca ngu'; bi' cha' ndyanu yu slo ngu' cha' cua'ni yu cña lo'o ngu'. ⁴ Ndyaa Pablo ne' laa ji'i ngu' judío lcaa tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu', cha' culu'u yu cha' ji'i Jesús ji'i ngu' nu ndyu'u ti'i li', masi ji'i ngu' judío, masi ji'i ngu' xa' tsu'.

⁵ Cua ndu'u Silas lo'o Timoteo ca Macedonia, li' ndyalaa ngu' slo Pablo. Lo'o cua ndyalaa ngu' bi', li' lcaa tsa lcaa hora nclyu'u Pablo cha' ji'i Jesús ji'i ngu' judío. Nchcui' yu cha' laca Jesús ycu'i' Cristo, nu ntajaty tsa ngu' ji'i cha' cãa nde chalyuu. ⁶ Pana ngunasí' tsa ngu' judío bi' ji'i Pablo li', suba' tsa nchcui' ngu' lo'o; bi' cha' nguscui' yu ste' yu slo ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' lo'o yu.

—Nguna' tsa ndu'ni cu'ma —nacui Pablo ji'i ngu'—. Xqui'ya ycu'i' ma laca; ná ntsu'u qui'ya 'na, cha' xcui' cha' liñi laca nu ngulu'u na' ji'i ma. Cua tya'a ti na' lacua. Juani tsa'a na' cha' ta na' cha' re lo'o ngu' xa' tsu', cha' ná nduna cu'ma, ngu' judío.

⁷ Li' ndu'u yu ne' laa bi', ndyaa yu ca slo sca ñati nu naa Justo; cacua ti to' laa bi' ntucua tyi yu. Sca ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i' Ndyosi laca nu Justo bi'. ⁸ Lo'o jua'a

yu Crispo ngusñi cha' ji'i ycu'i' nu Xu'na na. Crispo laca sca nu cusu' nu laca loo ne' laa ji'i ngu' judío. Jlya ti' nu Crispo bi' ji'i ycu'i' nu Xu'na na, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndi'i slo. Quiña'a tya'a ngu' Corinto ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús, bi' cha' ntyucuatya ngu' bi' li'. ⁹ Lo'o li' cua na'a Pablo ji'i Jesús nu Xu'na na, ñi'ya si na nchcui' xcalá yu ngua.

—Ná cutsii nu'u —nacui Jesús ji'i yu—. Ná ca taja ti' nu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' ji'i ñati —nacui Ni—. ¹⁰ Ndi'i na' lo'o nu'u cha' xtyucua na' jinu'u, bi' cha' nga'aa caca xñi ngu' jinu'u cha' xcube' ngu' hi. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' quichi re nu taca xñi ngu' cha' jna' nde loo la, si ta nu'u cha' lo'o ngu'.

¹¹ Li' ndyanu Pablo sca yija cla'be ca quichi Corinto bi', xcui' cha' ji'i Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' quichi bi'.

¹² Lo'o li' ngua Galión gobernador ji'i loyuu su cuentya Acaya bi'; tyempo bi' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ngu' judío se'i ti cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo, masi tya'a ngu' judío laca yu. Li' ngusñi ngu' bi' ji'i yu cha' tsaa lo'o ngu' ji'i yu ca slo ngu' tisiya; ¹³ ngusta ngu' qui'ya ji'i yu ca slo nu gobernador bi' li'.

—Ndyaa nu qui'yu re laja quichi tyi na, pana ná tso'o cha' nu nclu'u yu ji'i ñati —nacui ngu' ji'i nu laca loo bi'—. Nclu'u yu ji'i ngu' cha' xa' ña'a cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi, masi ná nda gobierno chacuayá' cha' cua'ni ngu' jua'a.

¹⁴ Ngua ti' Pablo xacui yu cha' ji'i ngu' li', pana clyo nchcui' nu cusu' Galión bi'.

—Ná tyiquee' taquiya' na' ji'i cha' nu nchcui' cu'ma ngu' judío, si ntsu'u sca cha' nu cuxi tsa —nacui Galión bi' ji'i ngu'—. Pana si'i jua'a laca cha' re —nacui—. ¹⁵ Cua ñasi' ma xqui'ya cha' nclyu'u yu re xi xa' lo cha' ji'i ngu'. Sca cha' ji'i jo'ó cuentya ji'i cu'ma laca cha' re, cha' ná stu'ba cha' nu nchcui' yu lo'o cha' nu nchcui' cu'ma cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ma; bi' cha' ná ndiya ti' ma cha' nclu'u yu cha' bi' ji'i ngu'. Cua'ni cuayá' ycu'i' ca ti ma ji'i cha' re lacua. Ná ndu'ni cha' cãa lo'o cu'ma ji'i yu ca slo na'.

¹⁶ Lo'o li' ngulo gobernador cña cha' culo ngu' ji'i ngu' judío nde liya'. ¹⁷ Li' hora

ti ndaya' lcaa ngu' quichi bi' ji'i nu cusu' Sóstenes, cha' laca nu cusu' bi' loo ne' laa ji'i ngu' judío. Ti'i tsa ngujui'i ngu' ji'i nu cusu' bi' ca slo gobernador Galión; pana nu Galión bi' ni, ná ndube ti' bi' tsiya' ti.

Ngua sna quiya' lo'o ndyaa Pablo ca chaca tsu'

¹⁸ Tya ndyanu Pablo quichi bi' tya tyuu tsa; li' ngutu'u yu ndyaa yu lo'o Aquila lo'o Priscila bi', ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quichi Cencrea. Li' tsaa ycu'i Pablo ca loyuu su cuentya Siria. Ca quichi Cencrea bi' ngusi'yu ngu' quicha' hique Pablo, cha' caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' ntsu'u sca cha' nu cua ngüiñi ji'i yu lo'o ycu'i Ndyosi tya tsubi' la. ¹⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i, li' ndyalaa ngu' ca quichi Efeso su tyanu Aquila lo'o Priscila. Ndyatí Pablo ycu'i ti ne' laa cha' chcu'i yu lo'o ca ta'a ngu' judío nu ndyu'u ti'i cajua. ²⁰ Ngua ti' ngu' quichi bi' cha' tyanu Pablo nde quichi tyi ngu', pana ná ntaja'a yu. ²¹ Ngusalya' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ntsu'u cha' tsa'a na' ca Jerusalén cha' cua ngulala ta'a —nacui Pablo ji'i ngu'—. Li' xtyuu na' chaca quiya' nde quichi re, si jua'a nti' ycu'i Ndyosi —nacui yu.

Ndu'u Pablo quichi Efeso ndyatí yu ne' yaca ni'i, ndyaa yu li'. ²² Lo'o cua ndyalaa yaca ni'i bi' ca quichi Cesarea, li' ndu'u Pablo ndyaa yu ca quichi Jerusalén. Tso'o ti nchcu'i yu lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo cajua, lo'o li' hora ti ndyaa yu ca quichi Antioquía. ²³ Ndyanu yu sca tucua co' ca quichi bi', li' ndu'u yu ndyaa yu chaca quiya' cha' tsaa yu ca slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ca loyuu su cuentya Galacia, su cuentya Frigia. Nchcu'i yu lo'o ngu' cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Jesucristo tyiquee ngu'.

Ndyalaa Apolos ca quichi Efeso

²⁴ La cui' tyempo ndyalaa sca nu qui'yu ngu' judío nde quichi Efeso. Apolos naa yu bi', lo'o Alejandría naa quichi tyi yu. Jlo tsa ti' yu lcaa cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, lo'o jua'a tso'o tsa nchcu'i yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati. ²⁵ Tya tsubi' la cua ngulu'u tso'o ngu' ji'i yu lcaa cha' nu cuentya ji'i ycu'i nu Xu'na na; bi' cha' yala ti ti' yu, ná taja ti' yu tsiya' ti

cha' chcu'i yu cha' bi'. Tso'o tsa nclyu'u yu cha' ji'i Jesús lo'o ñati li'; jua'a ntyucuatya yu ji'i ngu' ñi'ya nu ntyucuatya jyo'o Juan, cha' bilya ca cuayá' ti' yu lcaa cha' ji'i Jesús. ²⁶ Ná ntsii yu Apolos cha' culu'u yu ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío, pana nu lo'o ndyuna Priscila lo'o Aquila ñi'ya nu ngulu'u yu cha' ji'i ngu' ne' laa, li' nchcu'i ngu' lo'o yu. Liñi la ngulu'u ngu' ji'i Apolos ñi'ya nu xñi ngu' tyucui ji'i ycu'i Ni li'. ²⁷ Ca tiya' la ngua ti' Apolos tsaa yu ca loyuu su cuentya Acaya. Tso'o ntsu'u tyiquee tya'a ñati ji'i Jesucristo cha' tsaa yu cajua, bi' cha' nguscua ngu' sca quityi cha' tsaa slo tya'a ñati ji'i Jesucristo cajua, cha' tso'o ti chcu'i ngu' lo'o yu nu lo'o tyalaa yu ca su ndi'i ngu'. Ndyaa yu li', ndyalaa yu ca loyuu su cuentya Acaya bi'. Li' nguxtyucua tsa yu ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo lcaa quichi su ndyaa yu. Xqui'ya cha' tso'o tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu', bi' cha' cua ngusñi ngu' cha' ji'i Ni. ²⁸ Ngulu'u nu Apolos bi' ji'i lcaa ngu' cha' cuiñi tsa laca cha' nu nda nu ngu' judío bi', masi ñati tya'a yu laca ngu'; jua'a ngulu'u yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, nu nchcu'i cha' ji'i nu Cristo nu ntajatya tsa ngu' ji'i bi'. Cristo laca Jesús, nacui yu. Tso'o tsa nchcu'i yu, bi' cha' ná tucui ngua ji'i tacu' cha' ji'i yu.

19

Ndyalaa Pablo ca quichi Efeso

¹ Laja lo'o ndi'i Apolos quichi Corinto, la cui' tyempo bi' ndyaa Pablo nde ca'ya, ña'a cuayá' nu ndyalaa yu nde quichi Efeso. Ca bi' ndyacua tya'a yu lo'o xi ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i Ndyosi.

² —¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i mā tya lo'o ngusñi mā cha' ji'i ycu'i Ni? —nacui Pablo ji'i ngu'.

—Ná ndyanu Ni —nacui ngu' ji'i Pablo—. Ná jlo ti' ya na laca nu naa Xtyi'i ycu'i Ndyosi.

³ —¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' ji'i mā lacua? —nacui Pablo ji'i ngu' li'.

—Cua ntyucuatya ngu' ji'i ya ñi'ya nu ngulu'u jyo'o Juan ji'i ngu' cha' caca —nacui ngu' ji'i yu.

⁴—Cua ntyucuatya Juan ji'i ñati cha' caca cuayá' ti' xa' ñati cha' cua ngulochu' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' —nacui Pablo ji'i ngu'—. Nhcui' Juan lo'o ngu' cha' cua caa ti chaca ñati nu laca Jesucristo, lo'o jua'a ntsu'u cha' xñi ngu' cha' ji'i yu bi' li'.

⁵ Ndyuna ngu' cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu', bi' cha' chaca quiya' ntyucuatya ngu' cuentya ji'i ycu' Jesús nu Xu'na na.

⁶ Li' ngusta ya' Pablo hique ngu'. Ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' li'; hora ti nhcui' ngu' cha' cña ji'i xa' ñati, lo'o jua'a nhcui' ngu' ña'a cha' nu nda ycu' Ni ji'i ngu' cha' chcu' ngu' lo'o tya'a ngu'.
⁷ Tii tyucuaa tya'a ngu' qui'yu ngua nu cua ntyucuatya li'.

⁸ Lo'o li' ndyaa Pablo ne' laa ji'i ngu' judío cha' chcu' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', cha' culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya nclyo ycu' Ni cña. Ndyaa sna co' nu ngua'ni yu jua'a.

⁹ Pana ntsu'u ngu' nu nhcui' cuxi ji'i cha' nu nclu'u Pablo bi', xqui'ya cha' liye' ti' ngu'; ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' ji'i Jesús. Li' ndu'u Pablo ndyaa lo'o yu ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' bi', ndyaa ngu' nde ne' ni'i scuelya ji'i sca nu cusu' nu naa Tiranno. Li' tya ngulu'u yu ji'i ngu' lcaa tsa.

¹⁰ Tucua yija ngua'ni yu jua'a, ña'a cuayá' nu ndyuna lcaa ngu' loyuu su cuentya Asia cha' ji'i Jesús. Nhcui' yu lo'o lcaa ngu' bi', masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' la ngu'.

¹¹ Lo'o jua'a nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i Pablo cha' cua'ni yu tyuu tya'a cña tonu ca slo ngu', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ¹² Lo'o jua'a ngusñi ngu' lcaa late' nu cua ndyala' Pablo ji'i, ndyaa lo'o ngu' ji'i late' bi' ca slo ngu' quicha tya'a ngu'. Ngua tso'o nu ngu' quicha bi' li', lo'o jua'a ngu' quicha nu ngusñi cui'i cuxi ji'i, ndu'utsu' cui'i ji'i ngu' bi' ndyaa li'.

¹³ Quichi bi' ndi'i xi ngu' judío nu ná ntsu'u quichi tyi, na ndya'a yu'u ti ngu' bi'. Nhcui' ngu' cha' nhca ji'i ngu' bi' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu' quicha. Lo'o li' ngua ti' ngu' cha' culo ngu' cui'i chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, masi ná ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' Jesús.

—Chacuayá' ji'i Jesús tyu'utsu' cui'i nu ngusñi ji'i ma —nacui ngu' ji'i ngu' quicha

bi'—, la cui' Jesús nu nclu'u Pablo cha' ji'i —nacui ngu'.

¹⁴ Jua'a ngua'ni nu cati tya'a sñi' Esceva; lo'o nu cusu' Esceva ni, ngua bi' sca sti jo'ó nu laca loo cuentya ji'i ngu' judío. ¹⁵ Jua'a nhcui' sñi' Esceva bi' sca quiya', lo'o hora ti nguxacui nu quicha bi' cha' ji'i ngu' bi' li':

—Cua nslo na' ji'i Jesús —nacui cui'i bi'—, lo'o jua'a nslo na' ji'i Pablo, ti ñati laca bi' —nacui—. Pana nu cu'ma ni, ¿tilaca laca cu'ma?

¹⁶ Li' ntejeya' nu quicha bi' ji'i ca ta'a sñi' Esceva, ngua'ni lya' ti' ji'i ngu', ngujui' tsa ji'i ngu'. Hora ti ngusna ngu' ña'a quichi' ti ngu', cha' ndye ste' ngu' ngutaa'. Ti'i tsa ngua quicha ngu' bi' li'. ¹⁷ Lo'o li' ngujui cha' bi' ji'i lcaa ngu' quichi Efeso, masi ngu' judío, masi xa' la ñati. Ndyutsii tsa ngu' li', lo'o jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Jesús nu Xu'na na li'.

¹⁸ Lo'o li' yaa tyuu tya'a ngu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús, nu ntyuju'u tsa ti' ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; ¹⁹ jua'a ngu' nu ngua'ni cucha'a, yaa lo'o ngu' ji'i quityi cuxi bi' ji'i ngu', ndaqu' ngu' quityi cucha'a bi' li'. Ngulacua ngu' ni tsa lo nga'a quityi nu ndaqu' ngu' bi'; tu'ba tyi mil cñi plata, tsa lo cua ntsu'u lo quityi nu ndaqu' ngu' bi' li'. ²⁰ Jua'a ngua cha' quiña'a la ñati ngua cuayá' ti' cha' ji'i ycu' nu Xu'na na, ngua cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa laca cha' ji'i ycu' nu Xu'na na.

²¹ Lo'o li' ngua ti' Pablo cha' tsaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia, lo'o ca loyuu su cuentya Acaya, cha' tsaa yu slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi'. Nde loo la, li' tsaa yu ca Jerusalén ngua ti' yu. Lo'o jua'a nhcui' Pablo cha' lo'o ntsu'u cha' tsaa yu ca nde quichi Roma ca tiya' la. ²² Pana clyo nhcui' yu lo'o Timoteo lo'o Erasto cha' tsaa ngu' ca Macedonia nde loo la ji'i yu, tyanu la xi ycu' yu nde loyuu Asia, nti' yu.

Ñasi' tsa ngu' Efeso

²³ Li' nguxana ngunasi' ngu' quichi Efeso xqui'ya ñati nu ngusñi tyucui ji'i ycu' nu Xu'na na. ²⁴ Ndi'ya ngua cha': Sca ñati nu naa Demetrio ngua suu cha' ñasi' ngu' bi'; cuityi plata laca Demetrio bi', ndiña yu lcu' plata ji'i ni'i su ndya'a ngu' quichi

ndu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó xu'na quichi, nu jo'ó Diana bi'. Lo'o jua'a ndyiji tsa ngana ji'i ngu' xqui'ya cña bi'. Ntsu'u tsa msu ji'i Demetrio, cha' nxyucua msu bi' ji'i yu lo'o cña bi' ji'i. ²⁵ Li' ndyu'u ti'i lcaa ñati ji'i yu, lo'o jua'a lcaa cuityi plata nu ntsu'u quichi bi', ndyu'u ti'i ngu' se'i ti.

—Cu'ma tya'a ndu'ni na cña —nacui Demetrio ji'i ngu'—, jlo ti' ma cha' ndyiji tsa ngana ji'na lo'o cña nu ntsu'u ji'na —nacui yu—. ²⁶ Lo'o juani cua na'a ma cha' ndya'a nu Pablo bi' quichi tyi na re, lo'o jua'a ndya'a yu nde lcaa quichi loyuu su cuentya Asia re. Cua ndyuna ma cha' nu nclyu'u yu bi' ji'i ngu', cha' ná tso'o cua'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó nu ndiña ñati ti; si'i ycu'i Ndyosi laca jo'ó bi', nacui Pablo. Lo'o nu juani ntsu'u tsa ngu' quichi re nu ngusni cha' nu nchcui' yu bi'. ²⁷ Cuxi tsa ndyu'u cha' bi', si nga'aa nti' ngu' cui'ya ngu' lcu'i nu ndiña na; nga'aa caja cña nu cua'ni na li'. Lo'o li' nga'aa tyaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i xtya'a na jo'ó Diana nu laca loo tsiya' ti ne' laa ji'i quichi tyi na re. Juani lcaa ñati loyuu su cuentya Asia ndyu'ni tlyu ji'i jo'ó bi', lo'o jua'a lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu ndyu'ni tlyu ji'i. Ná tso'o si cua'ni tye ngu' cha' ji'i jo'ó tlyu nu ntsu'u ji'na.

²⁸ Lo'o ndyuna ngu' nu ndiña lcu'i jo'ó cha' bi', ñasi' tsa ngu' li'. Cui' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i tya'a ngu' li':

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó ji'i lcaa ngu' Efeso tya'a na —nacui ngu'.

²⁹ Ná jlo ti' ngu' quichi na laca ngua ji'i ngu' cha' nxi'ya tsa ngu' jua'a, pana ngusna lcaa ngu' ndyaa ngu' cha' ña'a cui'ya ngu' xi ji'i. Li' ntejeya' ngu' ji'i Gayo lo'o Aristarco xqui'ya cha' ndya'a ngu' lo'o Pablo, masi ngu' Macedonia laca ngu' bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'i ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' quichi. ³⁰ Li' ngua ti' Pablo tsaa su ndyu'u ti'i ngu' cha' chcu'i yu lo'o ngu' quichi bi', pana nu tya'a ñati ji'i Jesús bi', ngua'a ngu' ji'i yu cha' ná tsaa yu. ³¹ Lo'o jua'a ntsu'u xi tya'a tso'o Pablo nu laca loo ji'i loyuu su cuentya Asia bi', lo'o ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o Pablo cha' ná tsaa ycu'i yu tsiya' ti ca su ndyu'u ti'i ngu' quichi. ³² Quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i se'i ti li'; pana sca cha' nchcui'

tsaca ngu', xa' cha' nchcui' chaca ngu' li', cha' ná jlo ti' ngu' quichi ni cha' laca cha' ndyu'u ti'i ngu'. ³³ Li' ndyolaqui ngu' judío ji'i sca nu qui'yu cha' tyu yu ca nde loo ngu' quichi bi', Alejandro naa yu bi'. Li' ngua'ni ya' yu cha' ca ti lcaa ngu', cha' caja ñi'ya nu chcu'i yu lo'o ngu'. ³⁴ Pana nu lo'o ngua tii ngu' cha' lo'o Alejandro laca ngu' judío, lye la nxi'ya lo'o ngu' li'. Ndye tucua hora nu xcu'i ngusi'ya lo'o ti nu ngu' quiña'a bi' ji'i tya'a ngu' ndi'ya:

—Tlyu tsa xtya'a na jo'ó Diana, bi' laca jo'ó ji'i lcaa ngu' Efeso tya'a na —ndu'ni ngu'.

³⁵ Lo'o li' ngua'ni scaranu quichi bi' cha' ngua ti nu ngu' quiña'a bi':

—Cu'ma ngu' Efeso —nacui scaranu bi' ji'i ngu' quichi—, jlo ti' lcaa ñati chalyuu cha' ngu' tya'a na laca nu ña'asi na ji'i laa ji'i xtya'a na jo'ó Diana —nacui yu—, na ña'asi na ji'i ycu'i jo'ó Diana nu ndyú nde cua. ³⁶ Ná tucui taca ñacu'i cha' si'i jua'a laca cha' bi'; bi' cha' cuaana ti ma lacua, culacua xi ti' ma na laca ndyu'ni ti ma juani. ³⁷ Cua ñaa lo'o ma ji'i ngu' re, masi ni sca cha' cuxi ná ngua'ni ngu' ne' laa ji'i ma, ni sca quiya' ná nchcui' suba' ngu' ji'i jo'ó ji'i ma. ³⁸ Lo'o Demetrio ni, lo'o tya'a ndu'ni Demetrio cña bi', si ntsu'u qui'ya cha' sta ngu' ji'i ngu' re, ntsu'u cha' tsaa ngu' ca toni'i cña; ca slo bese sta ngu' qui'ya ji'i ngu', cha' ca cuayá' cha' bi' li'. ³⁹ Si ntsu'u xa' la cha' nu nti' ma chcu'i ma ji'i ngu', chcu'i ma lo'o ngu' cusu' quichi re la cui' tsa lo'o tyu'u ti'i ngu'. ⁴⁰ ¿Ñi'ya caca chcu'i na lo'o gobierno? Si caa ngu' gobierno bi' sta ngu' qui'ya ji'i quichi re cha' lye tsa ngusu tyaa na tsa juani, nga'aa ntsu'u cha' nu xacu'i na ji'i ngu' bi' li'. Ná tyiquee' culacua ti' ngu' bi' cha' na nxu tyaa na lo'o ycu'i gobierno li'.

⁴¹ Jua'a nchcui' scaranu lo'o ñati quiña'a, lo'o li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a ngua cha' ngua ti cha' bi', ndyaa ngu' li'.

20

Tsaa Pablo ca Macedonia lo'o ca Grecia

¹ Nu lo'o cua ndye cha' ngunasi' ngu' quichi, li' ngusi'ya Pablo ji'i lcaa ñati ji'i

Jesucristo nu ndi'i quichi bi', cha' tyaa ngu' ca slo. Li' ngulu'u yu la xi ji'i ngu'; jua'a ngusalya' yu lo'o ngu', ndu'u yu ndyaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia li'.² Nguta'a yu ca slo lcaa taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi', lo'o jua'a tlyu ngua'ni tyiquee ngu' xqui'ya lcaa cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu' bi'. Lo'o li' ndyaa yu chaca loyuu su cuentya Grecia; ³ loyuu bi' ndyanu yu sna co'. Li' cua tsaa ti yu ne' yaca ni'i ca loyuu su cuentya Siria, lo'o li' ngua tii yu cha' ngua ti' tya'a ngu' judío cua'ni cuxi lo'o yu, bi' cha' xa' tyucuii ndyaa yu li'; ndyaa yu nguxtyuu yu tyucuii ndyaa nde Macedonia. ⁴ Ndya'a Sópater ngu' Berea lo'o ya, lo'o jua'a Aristarco lo'o Segundo ngu' Tesalónica, lo'o jua'a Gayo ngu' Derbe, lo'o Timoteo bi', lo'o jua'a Tíquico lo'o Trófimo ngu' Asia; ca ta'a ya ndya'a ya lo'o yu li'. ⁵ Lo'o li' lcaa ngu' tya'a ndya'a Pablo bi', ndyaa ngu' nde loo la ca quichi Troas; ⁶ ndyanu Pablo lo'o na' ti (la cui' Lucas laca na' nu nscua na' quityi re). Ndyanu ya nde quichi Filipos cha' tyeje tacui ta'a lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya'. Ndu'u ya ndyaa ya li', ndyatí ya ne' yaca ni'i cha' tsaa ya tyacua tya'a ya lo'o ngu' bi' ca quichi Troas. Ca'yu tsá nguti'i ya ne' yaca ni'i cha' tyaala ya chaca tsu' tyujo'o bi', lo'o li' cati tsá nguti'i lcaa ya quichi bi'.

Ndyalaa Pablo ca quichi Troas

⁷ Lo'o ngua tsá domingo, li' ndyu'u ti'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús cha' stu'ba ti cacu ngu' sji. Nclyu'u Pablo cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' li'; hasta ca cla'be talya nclyu'u yu ji'i ngu', xqui'ya cha' chaca tsá cua tyaa ti ya li'. ⁸ Ndyu'u ti'i ya sca ba'a ni'i nde cua su nchca tyuna ba'a ni'i bi'. Quiña'a quii' ntsu'u ne' ni'i bi'. ⁹ Lo'o jua'a nga'a sca nu qui'yu cuañi' nu naa Eutico, nu ntucua nde tyuni'i ventana. Ndyu'u tsa xcalá yu cuañi' bi', cha' tyiquee' tsa nchcui' Pablo. Li' ngua'ya xcalá yu, ndyú yu lo yuu nde liya'. Ndyaa ngu' cha' xatu ngu' ji'i yu, pana cua ngujuii yu. ¹⁰ Li' hora ti ngua'ya Pablo lo ndyiya', ndyaa ngüityi Pablo ji'i yu nu ngujuii bi', lo'o ntejeya' Pablo ji'i yu bi' li'.

—Ná ca xñi'i ti' mā, na lu'ú yu re juani —nacui Pablo ji'i ngu' li'.

¹¹ Xa' ndyacui Pablo ndyaa lo ndyiya', li' ngua'ni yu sji. Lo'o li' xa' nguxana ngulu'u yu ji'i ngu' ña'a cuayá' nguxee chaca tsá. Ndu'u ya ndyaa ya li'. ¹² Lo'o nu yu cuañi' nu ngua tso'o ca ti ni, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' tyi yu. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'.

Ndu'u ngu' quichi Troas, ndyaa ngu' ca Mileto

¹³ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya nde loo la, ndyatí ya ne' yaca ni'i cha' tsaa ya ca quichi Asón, pana ndyanu ycu'i Pablo cha' tsaa yu xa' tyucuii nde lo yuu btyi. ¹⁴ Xa' ndyacua tya'a yu lo'o ya ca quichi Asón bi', ndyatí yu ne' yaca ni'i lo'o ya, ndyaa ya ca quichi Mileto li'. ¹⁵ Xa' ndu'u ya ndyaa ya li', nteje tacui ya loyuu su cuentya Quío; ca chaca tsá li' ndyalaa ya ca quichi Samos. Nde loo la ndyanu ya xi nde quichi Trogilio, lo'o jua'a ca chaca tsá ndyalaa ya ca quichi Mileto. ¹⁶ Ná ndyaa ya ca quichi Efeso, cha' ná ntaja'a Pablo tyanu yu tyiquee' ca loyuu su cuentya Asia bi'; ngua ti' yu tsaa clya yu ca Jerusalén cha' tyi'i yu quichi bi' lo'o caca tsá ta'a Pentecostés, si caca ji'i.

Ngulu'u Pablo ji'i ngu' cusu' ji'i taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i quichi Efeso

¹⁷ Laja lo'o ndyanu ya ca Mileto bi', nda Pablo sca cha' ndyaa slo ngu' cusu' ji'i taju ñati ji'i Jesucristo ca quichi Efeso, si tyaa ngu' slo yu. ¹⁸ Nu lo'o ndyalaa ngu', li' ngulu'u Pablo xi ji'i ngu':

—Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa tsá lo'o nguti'i na' ca loyuu su cuentya Asia re, su ndi'i na' quichi tyi mā —nacui Pablo ji'i ngu'—. ¹⁹ Jlo ti' mā cha' lcaa tsá ngua'ni na' cña ji'i Jesús tyucui tyiquee na'; ná ngua'ni tyucuaa ti' na' lo'o mā. Lo'o jua'a ngusi'ya tsa na' xqui'ya ñati cuxi loyuu re. Ngua quicha ti' na' nu lo'o ngua ti' nu ngu' judío tya'a na' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'. ²⁰ Jlo ti' mā cha' lcaa tsá tsa cu' ti nclu'u na' lcaa cha' tso'o bi' ji'i mā, cha' taca tyi'i tso'o la cresiya ji'i mā, masi ngulu'u na' ji'i mā nu lo'o ndyu'u ti'i mā tsa tlyu ti, masi ngulu'u na' ji'i mā ca to' tyi scaa ti mā. ²¹ Sca ti cuaya' nchcui' na' lo'o lcaa ngu',

masi lo'o ngu' judío tya'a na', masi lo'o xa' la ñati; sca ti cha' ngulu'u na' ji'i lcaa mā, cha' nga'a cha' culochu' mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā lo'o xñi mā cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. ²² Lo'o nu juani tsa'a ca Jerusalén, cha' jua'a cua ndatsaa Xtyi'i ycu'i Ni 'na cha' tsa'a ca ndacua, masi ná nchca cuayá' ti' na' ñi'ya nu caca jna' lo'o tyalaa na' cajua. ²³ Tsa bi' ti cha' jlo ti' na' cha' lcaa quichí su ndya'a na' nacui ngu' cha' cua tejeya' ti ngu' jna', cha' su'ba ngu' jna' ne' chcu; nacui ngu' cha' lye tsa ca quicha ti' na' ca quichí Jerusalén bi'. Tsa lo' cua ti cha' jlo ti' na', cha' jua'a laca cha' nu cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na'. ²⁴ Pana ná ntsii na' xqui'ya cha' nu nchcui' ngu' bi', ná ndu'ni cha' jna' masi cujuui ngu' jna'. Sca ti cha' nti' na', cha' tso'o ti tye cña nu nda ycu'i Jesús jna', cha' ta na' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati chalyuu.

²⁵ 'Cua nguta'a na' lo'o cu'ma, cua ngulu'u na' ji'i mā lcaa ña'a cña nu nclyo ycu'i Ni; pana juani chañi cha' nu nchcui' na' re, cha' nga'aa ña'a na' ji'i mā chaca quiya'. ²⁶ Bi' cha' nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ná ndacui na' qui'ya si chcuna' cresiya ji'i sca ñati tya'a cu'ma. ²⁷ Cua nda na' cha' lo'o mā, lcaa cha' nu' ngua ti' ycu'i Ndyosi cua'ni Ni lo'o mā; ni sca cha' ná ndyu'u cuaana ti tyiquee na'. ²⁸ Nu juani ntsu'u cha' ña'asii mā ji'i ycu'i ca mā, lo'o jua'a ña'asii mā ji'i ca ta'a ñati ji'i Jesucristo ca quichí tyi mā, cha' cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cña ji'i mā cha' caca mā loo ji'i taju ñati bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycu'i nu Xu'na na cha' ca ti qui'ya nu ntsu'u ji'na tya lo'o ngujui yu lo' crusi, nu lo'o ndyalú tañi ycu'i ca yu. ²⁹ Jlo ti' na' cha' nu lo'o nga'aa ndya'a na' ca nde, li' caa ñati cuiñi cha' cua'ni ñu'u ji'i taju ñati tya'a mā; ñi'ya ndu'ni tyaala bo'o ji'i sca taju xlya', jua'a cua'ni ñu'u nu ngu' cuiñi bi' ji'i taju ñati tya'a ndya'a mā. ³⁰ Lo'o jua'a laja ycu'i ngu' tya'a mā tyu'u tucua xi ngu' cuiñi bi'; cha' cuiñi ti culu'u ngu' bi' ji'i lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo, cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' ni sca cha' liñi nu cua nchcui' mā lo'o ngu'. ³¹ Cui'ya mā cuentya lacua. Tyi'u ti' mā cha' cua ndya'a sna yija ngulu'u na' ji'i

mā tsa lo'o talya, lo'o jua'a ntsu'u quiya' ngusi'ya tsa na' xqui'ya cu'ma.

³² 'Xtyanu na' ji'i cu'ma ya' ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i mā juani. Taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o mā, la cui' cha' laca nu ndu'ni cha' caca nguula ti' cresiya ji'i mā, cha' tlyu tsa laca cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cuayá' ti' mā cha' quiña'a tsa cha' tso'o tyacua ji'i mā stu'ba ti lo'o lcaa ñati nu ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i. ³³ Ná ngua ti' na' xñi na' cñi ji'i ngu'; ni late' nu ta ngu' 'na, ná ntaja'a na' xñi na' ji'i. ³⁴ Jlo ti' mā cha' ycu'i na' ngua'ni na' cña lo'o ya' ti na' cha' caja cñi cha' tyiji yu'u jna' chalyuu. Lo'o jua'a tya nda na' xlya'be ji'i ngu' nu ndya'a lo'o na'. ³⁵ Ngua'ni na' jua'a cha' culu'u na' ji'i mā ñi'ya nu cua'ni mā lo'o ngu' nu ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'i. La cui' jua'a ntsu'u cha' tyi'u ti' na' ji'i cha' nu cua nchcui' ycu'i Jesús nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: "Tso'o ntsu'u tyiquee mā si ta ngu' sca cha' xlya'be ji'i mā, pana tlyu la cha' tso'o laca si ta mā sca cha' xlya'be ji'i tya'a ñati mā", nacui Jesús ji'na.

³⁶ Lo'o cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngutu sti' ya cha' chcu' ya lo'o ycu'i Ndyosi; stu'ba ti nchcui' lcaa ya lo'o ycu'i Ni li'. ³⁷ Lo'o jua'a nxi'ya tsa ngu' bi' laja lo'o ngüityi ngu' ji'i Pablo, nchcuicha' ngu' ji'i yu lo'o nchcui' salya' ngu' lo'o. ³⁸ Xñi'i tsa ti' ngu' cha' nchcui' Pablo cha' nga'aa ña'a ngu' bi' ji'i yu. Li' ndyaa lo'o latya ngu' bi' ji'i ya tyucui cha' tyaa ya ne' yaca ni'i chaca quiya'.

21

Tsaa Pablo ca Jerusalén

¹ Nguxtyanu ya ji'i tya'a ya li'. Ndu'u ya ndyaa ya ne' yaca ni'i ca loyuu su cuentya Cos. Ca chaca tsā ndyalaa ya ca quichí Rodas, lo'o li' ndyalaa ya ca quichí Pátara. ² La cui' quichí bi' ngujui chaca yaca ni'i ji'i ya nu cua tsaa ti nde loyuu su cuentya Fenicia. Ndyati ya ne' yaca ni'i bi', ndu'u ya ndyaa ya li'. ³ Cua nteje tacui ya cacua ti loyuu su cuentya Chipre, la'a tsu' coca ndyanu yuu btyi bi', cha' tsaa liñi ya ca loyuu su cuentya Siria. Ntsu'u cha' tsaa yaca ni'i ca quichí Tiro cha' tyanu yu'ba ji'i

ndejuu. Lo'o ndyalaa ya quichi bi' ndu'u ya ne' yaca ni'i bi', ⁴ ndyaa ya slo taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i quichi bi'; ndyanu ya cati tsá lo'o ngu' bi' li'. Nhcui' ngu' bi' lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca quichi Jerusalén, cha' cua ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya nu caca ji'i Pablo ca quichi bi'. ⁵ Lo'o ndye cati tsá, li' ndu'u ya ndyaa ya. Nguxtyucua lcaa tya'a ngu' ji'i ya tyucui su ndyaa ya to' tyujo'o; lo'o jua'a lcaa nu cuna'a lo'o nu sube ji'i ngu', ndyaa ngu' lo'o ya. Li' ngutu sti' lcaa ya ca to' tyujo'o cha' stu'ba ti chcu'i ya lo'o ycu'i Ndyosi. ⁶ Ngusalya' ngu' lo'o ya, ngüityi ngu' ji'i ya, li' ndyati ya ne' yaca ni'i; cuati nguxtyuu ngu' yaa ngu' nde toni'i ji'i ngu'.

⁷ Ndu'u ya quichi Tiro ndyaa ya ca quichi Tolemaida. Xa' ndu'u ya ne' yaca ni'i li'; nhcuicha' ya ji'i ñati ji'i Jesucristo tya'a na nu ndi'i quichi bi', jua'a ndyanu ya lo'o ngu' sca talya ti. ⁸ Ca chaca tsá ndu'u ya ndyaa ya tyucui ca quichi Cesarea; ndyalaa ya to' tyi Felipe li', la cui' Felipe nu nhcu'i lo'o ngu' cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Nga'a Felipe ji'i nu cati tya'a ngu' nu laca cña ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesús tya clyo. Ndyanu ya slo yu li'. ⁹ Ntsu'ujacua tya'a sñi' Felipe, xcui' cuna'a nu ntucua ycu'i ti laca sñi' yu. Cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i nu cuna'a bi', cha' chcu'i ngu' cua ña'a ca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' cha' chcu'i ngu' lo'o ñati. ¹⁰ Cua nguti'i ya slo ngu' tyuu tsá, lo'o li' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Agabo; ca loyuu su cuentya Judea ndu'u yu bi'. Sca nu laca tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi laca yu bi', tii tsaa yu. ¹¹ Lo'o ndyalaa yu ca slo ya, li' ngulo yu juata nu ndyaaca' sii' Pablo, li' ya' yu lo'o quiya' yu ngusca' yu lo'o juata bi'.

—Cua nhcu'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na' cha' ñi'ya nu ndyaaca' ycu'i na', jua'a sca' ngu' judío tya'a na ji'i ñati nu ca ji'i juata re ca Jerusalén —nacui Agabo ji'i ya—. Tsaa lo'o ngu' ji'i ñati bi' slo ngu' xa' tsu' cha' xcube' ngu' ji'i yu —nacui.

¹² Ndyuna ya cha' nu nhcu'i Agabo, lo'o li' ca ta'a ya lo'o ngu' Cesarea tya'a na, tya'na nhcu'i ya lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca Jerusalén.

¹³ —¿Ni cha' laca nxi'ya ma? —nacui Pablo ji'i ya li'—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma cha' ca xñi'i ti' na'? —nacui—. Cua laca cha' tsa'a ca Jerusalén; tyaja'a na' tsa'a, masi lo'o sca' ngu' jna', masi lo'o cujuu ngu' jna' cajua xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

¹⁴ Ngua cuayá' ti' ya li' cha' ná ngua ji'i ya cua'a ya ji'i yu.

—Tso'o si caca ñi'ya nu nacui ycu'i Ndyosi cha' caca lacua —nacui ya li'.

¹⁵ Lo'o ngua'ni cho'o ya ji'i ya, li' ndu'u ya ndyaa ya ca Jerusalén. ¹⁶ Tyuu tya'a ngu' tya'a na ndyaa lo'o ji'i ya cha' culu'u ngu' ji'i ya macala ndi'i chaca yu tya'a na nu naa Mnasón. Ngu' Chipre laca nu Mnasón bi'. Cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús tya sa'ni la, lo'o nu juani ntucua tyi yu ca Jerusalén. Slo yu bi' ndyanu ya li'.

Ndyacua tya'a Pablo lo'o Jacobo

¹⁷ Tso'o ntsu'u tyiquee ñati ji'i Jesucristo tya'a na cha' cua ndyalaa ya ca Jerusalén.

¹⁸ Nguxee chaca tsá ndyaa Pablo lo'o ya ca slo Jacobo. Cajua ndyu'u ti'i lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo quichi bi'. ¹⁹ Nhcuicha' Pablo ji'i ngu' bi', li' nhcu'i yu lo'o ngu', ndacha' yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o nguti'i ya slo ngu' xa' tsu'. ²⁰ Nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' bi', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Nhcu'i ngu' lo'o Pablo li'.

—Tso'o tsa lacua —nacui ngu' ji'i yu—. Juani ni, jlo ti' nu'u cha' cua ntsu'u tyuu mil tya'a ngu' judío tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesús tya tsubi' la. Nacui ngu' cha' ntsu'u cha' taquiya' lcaa na lo'o tya'a na cua ña'a ca cha' cusu' nu nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na cua sa'ni la —nacui ngu'—.

²¹ Lo'o jua'a cua nquijeloo cha' ji'i ngu' cha' ngulu'u nu'u ji'i ngu' judío tya'a na nu ndi'i xa' quichi, cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' ji'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', ni ná ntsu'u cha' xi'yu ngu' quiji sñi' ngu' cha' culacua ngu'; ngulu'u nu'u cha' ná nga'a cha' cua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ndu'ni na cha' laca na ngu' judío, nacui ngu'. ²² ¿Na laca cua'ni na lacua? Ná tyiquee' tyu'u ti'i lcaa ngu' judío tya'a na, lo'o caja cha' ji'i ngu' cha' cua ndyalaa nu'u quichi re. ²³ Bi' cha' ta ya sca cui' lo'o nu'u ñi'ya nu cua'ni nu'u juani. Cua ndi'i

jacua tya'a ngu' qui'yu re nu cua ngüiñi sca cha' ji'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi. ²⁴ Tsaa lo'o nu'u ji'i ngu' bi', cha' stu'ba ti cua'ni lyiji ma cha' nu cua ngüiñi ji'i ngu' bi' lo'o ycu'i Ndyosi. Nu'u cui'ya lcaa na nu nga'a cha' caca msta ji'i ngu' ne' laa. Li' taca xi'yu ngu' quicha' hique ngu' lo'o cua ndye cha' bi'. Caca cuayá' ti' lcaa ngu' li', cha' lo'o nu'u ndaquiya' nu'u ji'i lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' ji'na, cha' si'i cha' liñi nu cua nchcui' ñati jinu'u li'. ²⁵ Lo'o nu ngu' xa' tsu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ni, cua nguscua ya sca quityi cha' tsaa slo ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na. Nguscua ya cha' ndi'ya: ná tso'o cacu ngu' cuaña' na'ni nu cua nda ngu' cha' caca msta ji'i jo'ó, ni ná tso'o cacu ngu' tañi, ni ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndyalú tso'o tañi ni' lo'o ndyujuii ngu' ji'i, ni ná tso'o chca'a ngu' lo'o ñati nu si'i clyo'o ngu'.

Ngusñi ngu' ji'i Pablo preso to' laa tlyu

²⁶ Ca chaca tsá, li' ndyaa lo'o Pablo ji'i nu jacua tya'a ñati bi', ngua'ni lubii ngu' ji'i ycu'i ca ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Li' ndyaa ngu' ne' laa tlyu, cha' cacha' ngu' ji'i ngu' bi' ni tsá tye tyuco'o tsá ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' li' taca caa ngu' ne' laa jua, caa lo'o ngu' msta nu ta ngu' ji'i ycu'i Ndyosi li'.

²⁷ Cua tya'a ti cati tsá, cua tye ti cña ji'i ngu'. Pana cua ntsu'u xi ngu' judío nu laca tyi ca Asia, lo'o jua'a cua na'a ngu' bi' ji'i Pablo su ndya'a yu ne' laa tlyu bi'. Hora ti ngua'ni cuii ngu' bi' sca cuentyu lo'o ngu' quichi, cha' caca ñasi' ngu' ji'i Pablo li'. ²⁸ Ngusi'ya ngu' judío bi' ji'i ngu' quichi li':

—Cu'ma ngu' Israel tya'a na —nacui ngu'—, xtyucua ma ji'i ya —nacui ngu'—. Cua ngulu'u nu qui'yu re ji'i ngu' lcaa quichi su nguta'a yu cha' ná tso'o na nu laca na ngu' judío; ná tso'o cha' cua'ni tlyu na ji'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a ná tso'o laa tlyu re, nacui yu re. Lo'o chaca cha' ni, cua ndyaa lo'o yu re ji'i ngu' xa' tsu' ne' laa tlyu re cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i laa su ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi.

²⁹ Nchcui' ngu' jua'a cha' cua na'a ngu' ji'i Pablo ndya'a lquichi lo'o Trófimo, sca ngu'

Efeso. Ngua ti' ngu' li', cha' cua ndyaa lo'o yu ji'i ne' laa tlyu bi'.

³⁰ Nxna lijya lcaa ngu' quichi li', cha' tejeya' ngu' ji'i Pablo. Hora ti ngulo'o ngu' ji'i yu ne' laa, ndacu' ngu' to' laa li'. ³¹ Ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i Pablo; pana ndyaa xi xa' la ngu' slo nu xu'na sendaru ngu' romano, ndyaa cacha' ngu' ji'i cha' lye tsa nxuu tya'a lcaa ngu' quichi. ³² Bi' cha' ngulo nu xu'na sendaru bi' cña ji'i capitán ji'i cha' tsaa lo'o ngu' ji'i ña'a latya sendaru, tsaa ngu' lo'o ycu'i xu'na ngu' bi' ca su ndi'i ngu' quichi. Ngusna ngu' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'i lcaa ngu' quichi li'. Nga'aa ngu'ji'i ngu' quichi ji'i Pablo lo'o na'a ngu' ji'i sendaru lo'o xu'na sendaru bi' lijya.

³³ Li' ndyaa xu'na sendaru bi' cacua ti slo nu Pablo bi'; ngulo cña cha' tejeya' sendaru ji'i yu, cha' sca' ngu' ji'i yu lo'o tucua tya'a carena chcuá. Li' nchcuane xu'na sendaru bi' ji'i ngu' quichi, cha' caca cuayá' ti' ycu'i tilaca laca preso bi' ji'i, ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u ji'i yu. ³⁴ Pana nxi'ya tsa ngu' quichi ndi'i ngu' li'; nxi'ya tsaca ngu' lo'o nxi'ya chaca ngu', bi' cha' ná jlo ti' xu'na sendaru bi' na laca ngua ji'i ngu'. Li' ngulo cña cha' tsaa lo'o sendaru ji'i Pablo ca to' tyi sendaru. ³⁵ Lo'o cua ndyalaa sendaru su tyacui lo ndyiya' to' ni'i ji'i ngu', li' ngusñi sendaru ji'i Pablo, ngüi'ya cua ngu' ji'i yu cha' ñasi' tsa ngu' quichi ji'i yu. ³⁶ Tlyu tsa taju ñati nu ndyaa lca'a ji'i sendaru.

—Cujuii clya ma ji'i —nacui ngu' bi' ji'i sendaru bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' quichi ñi'ya ngua ji'i yu

³⁷ Cua tyati ti ngu' toni'i ji'i sendaru, li' nchcui' Pablo lo'o xu'na sendaru bi':

—Cusu', cua'ni cha' tso'o ta nu'u chacuayá' chcu'i na' xi —nacui Pablo ji'i.

—¿Ha nchca jinu'u chcu'i cha' griego? —nacui xu'na sendaru ji'i Pablo li'.

—Nchca 'na —nacui Pablo.

³⁸ —¿Ha si'i nu'u laca nu ngu' Egipto nu ngua loo ji'i ngu' nu ngusu'u tya'a lo'o go-bierno tsubi'? —nacui ji'i Pablo—. ¿Ha si'i nu'u ndyaa lo'o ji'i jacua mil tya'a ñati cuxi ca lo nati' btyi?

³⁹ —Si'i na' —nacui Pablo—. Ngu' judío laca na'. Tarso naa quichi tyi na', la cui' sca

quichĩ tlyu xi ca loyuu su cuentya Cilicia —nacui—. Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jna' chcu' na' xi lo'o ngu' quichĩ re juani.

⁴⁰ Li' nda xu'na sendaru chacuayá' chcu' Pablo, bi' cha' ndatu yu lo ndyiya' quee bi' li', ngutacui ya' yu cha' ca ti nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o ngua ti ngu', li' cha' hebreo nchcu' Pablo lo'o ngu', cha' bi' laca cha' cña ji' ngu' judío.

22

¹ —Cu'ma ngu' cusu', ngu' tya'a na' —nacui Pablo ji' ngu'—, cua'a jyaca ma ji' cha' nu chcu' na' lo'o ma —nacui—, si caca cua'ni lyaá na' ji' ycu' ca na' lo'o chcu' na' lo'o ma.

² Ndyuna ngu' judío cha' nchcu' Pablo cha' cña ji' ngu' lo'o ngu', bi' cha' ti ti ndi' ngu' laja lo'o nchcu' yu:

³ —Tya'a cu'ma ngu' judío laca na' —nacui Pablo ji' ngu'—. Quichĩ Tarso ngula na' ca loyuu su cuentya Cilicia; tiya' la ndyalaa na' quichĩ Jerusalén re, cha' ngua tsa'a na' slo mstru Gamaliel li'. Tso'o ngua tsa'a na' lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji' na nu nscua lo quityi. Tyucui tyiquee na' ngua ti' na' taquiya' na' lcaa cha' ji' ycu' Ndyosi, la cui' ñi'ya nu ndyu'ni ma tsa juani. ⁴ Cua sa'ni la lo'o ycu' na' lca'a cusu' na' ji' ngu' nu ntsu'u cha' ji' lo'o Jesucristo, cha' cuju' na' ji' ngu'. Ntejeya' na' ji' ngu' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, ngusu'ba na' ji' ngu' ne' chcu'a. ⁵ Jlo ti' xu'na sti jo'ó, lo'o jua'a ngu' cusu' quichĩ re ni, jlo ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' cua nda ngu' quityi jna' nu nguscua ngu' cha' tsaa slo ngu' judío tya'a na ca quichĩ Damasco. Ndyaa na' ca bi' cha' clyana la na' ji' ñati nu cua ngusñi cha' ji' Jesucristo, cha' tyaa lo'o na' ji' ngu' bi' nde Jerusalén re, cha' xcube' ma ji' ngu' bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' ñi'ya ngux-cutsa'a Jesús cresiya ji' yu

⁶ 'Ndyaa na' tyucui, cua tyalaa ti na' ca quichĩ Damasco bi'. Nde hora ngua, lo'o tsi tsiya' ca ndaca'a sca xee tlyu ji' ycu' Ndyosi nde cua; tyucui ña'a lo yuu su ndu na' ngujui' xee bi'. ⁷ Nclyu na' tyucui li', ndyuna na' cha' nchcu' sca ñati

lo'o na': "Saulo, Saulo", nacui yu, "¿ni cha' laca nxu' tya'a nu'u lo'o na'?" ⁸ "¿Tilaca laca nu'u, cusu'?" nacui na' ji' li'. "Jesús Nazaret laca na'", nacui yu jna'. "Nxu' tya'a nu'u lo'o ycu' na', bi' cha' nchca quicha ti' na'." ⁹ Cua na'a ngu' nu ndya'a lo'o na' xee bi'. Ndyutsi' tsa ngu' li', masi ná ndyuna ngu' cha' nu nchcu' Jesús lo'o na'. ¹⁰ "¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na?" nacui na' ji' Jesús li'. "Tyatu nu'u", nacui nu Xu'na na jna', "tsaa nu'u ca quichĩ Damasco. Ndejua ndi' sca ñati nu culu'u jinu'u lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u." ¹¹ Ngua cuityi' na' xqui'ya xee tlyu bi' li', bi' cha' nu ngu' tya'a ndya'a na' bi', ngusñi ngu' ya' na' cha' tsaa la ya tyucui nde quichĩ Damasco bi'.

¹² 'Ndi' sca nu cusu' nu naa Ananías quichĩ bi', nu ndaquiya' tsa ji' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi sa'ni. Lcaa ngu' judío tya'a na nu ndi' quichĩ Damasco ni, nchcu' ngu' cha' tso'o tsa tyiquee nu Ananías bi'. ¹³ Ndyalaa nu cusu' bi' slo na' li': "Saulo tya'a na", nacui yu jna', "cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyaala cloo nu'u chaca quiya' juani". Hora ti ndyaala cloo na' chaca quiya', na'a na' ji' ycu' Ananías li'. ¹⁴ "Ycu' Ndyosi nu ngua'ni tlyu sti na' ji', bi' laca nu ngusubi jinu'u cua sa'ni la", nacui Ananías jna'. "Ngusubi ycu' Ni jinu'u cha' ca cuayá' ti' nu'u ña'a cha' nu nti' ycu' Ni, cha' ña'a nu'u ji' ycu' nu liñi ca, cha' cuna nu'u cha' nu chcu' Ni lo'o nu'u", nacui jna'. ¹⁵ "Ntsu'u cha' tsaa nu'u slo lcaa ñati cha' cacha' nu'u ji' ngu' lcaa ña'a cha' nu cua na'a nu'u, lcaa ña'a cha' ji' ycu' Ndyosi nu cua ndyuna nu'u. ¹⁶ Nga'aa ntsu'u cha' jatya la nu'u ca nde; tyatu clyu nu'u juani; cua ngüityi ycu' Ni qui'ya nu ntsu'u jinu'u, xqui'ya cha' ngusñi nu'u cha' ji' Jesús. Lo'o li' tyucuatya ngu' jinu'u." Jua'a nchcu' Ananías lo'o na' li'.

Ndyaa Pablo slo ngu' xa' tsu'

¹⁷ 'Nu lo'o nguxtyu' na' nde Jerusalén, li' ndyaa na' ne' laa tlyu jua cha' chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi. Ni'ya nti' si nchcu' sca xcalá na, ¹⁸ jua'a cua na'a na' ji' ycu' nu Xu'na na. "Tyaa clyu nu'u", nacui nu Xu'na na jna', "tyu'u nu'u quichĩ Jerusalén re; yaa clyu nu'u", nacui Ni, "cha' ná jlyu

ti' ngu' nde lo'o chcu' nu'u cha' jna' lo'o ngu'." ¹⁹ "Xu'na", nacui na' ji'i nu Xu'na na li', "jlo ti' ngu' quichi re cha' nguta'a na' ne' laa lcaa quichi, cha' ngusni na' ji'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o nu'u, ngusu'ba na' ji'i ngu' bi' ne' chcu, ngujui' na' ji'i ngu' bi'. ²⁰ Nu lo'o ngu' quee ji'i Esteban, ndyalú tañi yu; ndyujui ngu' ji'i yu xqui'ya cha' liñi nchcu' yu cha' jinu'u lo'o ngu'. Lo'o na' ni, stu'ba ti ndu na' lo'o ngu' bi' li', nguna'asii na' ste' ngu' nu ndyujui ji'i yu. Tso'o nti' na' tyempo bi', nu lo'o na'a na' cha' cua ngujui yu bi'." Jua'a nchcu' na' lo'o ycu' Ndyosi ne' laa bi'. ²¹ "Tyaa nu'u juani", nacui ycu' nu Xu'na na jna' li'. "Culo na' cña jinu'u cha' tsaa nu'u xa' quichi tyijyu' la, cha' culu'u nu'u ji'i xa' ñati; nga'aa si'i ji'i ngu' judío tya'a nu'u ti culu'u nu'u."

Ntsu'u Pablo preso ji'i xu'na sendaru

²² Lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', nga'aa nti' ngu' cuna la ngu' cha' li'. Nxi'ya lo'o tsa ngu' ji'i sendaru cha' ñasi' ngu':

—Cujui mā ji'i nu qui'yu re —nacui ngu'—. Nga'aa tso'o cha' tyi'i yu chalyuu.

²³ Cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pablo li', ngusaa' ngu' ste' ycu' ca ngu', ngusni ngu' yuu ngu' nde cua cha' ñasi' tsa ngu'. ²⁴ Bi' cha' ngulo xu'na sendaru cña cha' tsaa lo'o sendaru ji'i preso ni'i, cha' quiji'i sendaru ji'i yu lo'o juata nu ntsu'u chcu laja. Cua'ni ngu' jua'a ngua ti' xu'na sendaru, cha' li' tyaja'a yu cacha' yu ña'a cha' cuxi nu ngua'ni yu, cha' ngusi'ya tsa ngu' quichi xqui'ya cha' bi'. ²⁵ Cua ngusca' ngu' ji'i yu cha' quiji'i juata ngu' ji'i yu, lo'o li' nchcu' Pablo lo'o nu capitán bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá ji'i mā quiji'i mā ji'i sca ngu' romano? —nacui Pablo ji'i capitán—. ¿Ha si'i na cua'ni cuayá' ngu' tisiya ji'i ngu' romano clyo?

²⁶ Hora ti ngusna capitán ndyaa nda xi cha' lo'o xu'na sendaru li':

—Cui'ya nu'u cuentya ñi'ya ña'a cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacui capitán ji'i xu'na—. Sca ngu' romano laca yu.

²⁷ Hora ti lijya nu xu'na sendaru bi' slo Pablo li'.

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ngu' romano? —nacui ji'i Pablo.

—Chañi —nacui Pablo ji'i.

²⁸ —Quiña'a tsa caya' nda na' cha' laca na' ngu' romano —nacui xu'na sendaru li'.

—Ná lo'o caya' nda na', cha' ngu' romano laca sti na' —nacui Pablo ji'i.

²⁹ Nu sendaru nu ndi'i slo yu cha' quiji'i ngu' ji'i yu ni, hora ti ndatsu' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu' yu. Li' cua ndyutsii tsa xu'na sendaru cha' cua ngulo cña ji'i ngu', cha' ngusca' ngu' ji'i sca ngu' romano, masi ná lo'o chacuayá' ji'i ycu' bese.

Ndu Pablo slo ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío

³⁰ Ca chaca tsa tya nti' xu'na sendaru ca cuayá' ti' ni qui'ya laca nu ngusta ngu' judío bi' ji'i Pablo. Ngusati' ngu' carena chcu nu ndyaaca' Pablo li'. Ngulo xu'na sendaru bi' cña ji'i sti jo'ó tlyu lo'o ji'i lcaa ngu' cusu' cha' tyu'u ti'i ngu' se'i ti. Li' ndyaa lo'o ji'i Pablo ca slo ngu' bi'.

23

¹ Cua ndyuu ti'i lcaa ngu' cusu' bi'. Li' ña'a tsa Pablo ji'i ngu' cusu' nu cua'ni cuayá' ji'i yu.

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacui Pablo ji'i ngu' li'—, lcaa tsa tso'o ndi'i na'. Lubii cresiya jna' cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

² Ananías naa nu laca xu'na sti jo'ó bi'; li' ngulo nu Ananías bi' cña ji'i ngu' nu ndu cacua ti cha' quiji'i ya' ngu' tu'ba Pablo.

³ —La cui' jua'a quiji'i ycu' Ndyosi jinu'u tu'ni —nacui Pablo ji'i xu'na sti jo'ó bi' li'—. Cuiñi nu'u. ¿Ha liñi tsa ndu'ni nu'u nti'? Nde ndyuu'ni cuayá' mā jna' cuentya ji'i chacuayá' nu ntsu'u ji'na, pana cua ngulo nu'u cña cha' quiji'i ya' ngu' tu'ba na', masi ná ntsu'u chacuayá' cua'ni nu'u jua'a.

⁴ Nchcu' ngu' nu ndu cacua ti lo'o Pablo li':

—¿Ha nchcu' suba' nu'u lo'o xu'na sti jo'ó nu laca cña ji'i ycu' Ndyosi? —nacui ngu' ji'i Pablo.

⁵ —Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacui Pablo—, ná jlo ti' na' si xu'na sti jo'ó laca jua. Ná tso'o cha' nu nchcu' na' si jua'a, cha' cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi ndi'ya: “Ná chcu' cuxi mā ji'i xu'na mā”.

⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo li' cha' nga'a ngu' fariseo, lo'o jua'a nga'a xi ngu' saduceo laja ngu' cusu' bi'. Cuij nchcui' Pablo chaca quiya' li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na' —nacui yu ji'i ngu'—, ngu' fariseo laca na' —nacui Pablo—, lo'o jua'a ngu' fariseo ngua sti na'. Ndyu'ni cuayá' ma jna' xqui'ya cha' jlya ti' na' cha' ntsu'u cha' tyu'u lcaa jyo'o chaca quiya' ca nde loo la.

⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'; ngu' fariseo nxuú tya'a lo'o ngu' saduceo li'. ⁸ Ná jlya ti' ngu' saduceo cha' tya taca tyu'u sca ñati chaca quiya' lo'o cua ngujui, ni ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u xca ji'i ycu' Ndyosi, ni ná jlya ti' ngu' cha' ntsu'u cui'i; pana ngu' fariseo ni, jlya ti' ngu' lcaa cha' bi'. ⁹ Bi' cha' lye tsa nxuú tya'a ngu' bi'. Lo'o li' ndyatú xi ngu' fariseo nu nslo tso'o ji'i quityi ji'i ycu' Ndyosi.

—Ná ngua'ni nu qui'yu re cha' cuxi —nacui ngu' bi'—. Ná tso'o xuú tya'a na lo'o ycu' Ndyosi si cha'ni cha' cua nchcui' sca cui'i tso'o lo'o yu re, si cua nchcui' sca xca ji'i ycu' Ndyosi lo'o yu.

¹⁰ Lye la nxuú tya'a ngu' xqui'ya cha' bi' li'. Ngulacua tsa ti' xu'na sendaru si cujuui ngu' ji'i Pablo, bi' cha' ngulo cña ji'i sendaru cha' tejeja' ngu' ji'i Pablo, cha' xa' tsaa lo'o ngu' ji'i yu ca to' tyi sendaru chaca quiya'.

¹¹ Lo'o ngua talya lye, li' ndyalaa ycu' nu Xu'na na slo Pablo.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u Pablo —nacui Ni—. Ñi'ya cua nchcui' nu'u cha' jna' nde quichi Jerusalén re, jua'a ntsu'u cha' chcu' nu'u cha' jna' ca quichi Roma.

Ngua ti' ngu' cujuui ngu' ji'i Pablo

¹² Lo'o cua nguxee chaca tsa, li' ngüiñi cha' ji'i ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Pablo. Ndi'ya ngua'ni ngu' jura li':

—Ña'a ycu' Ndyosi ji'na cha' cha'ni ca cha' ná cacu na ná co'o na tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua ndyujui na ji'i nu Pablo bi' —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

¹³ Cua ntsu'u tu'ba tya'a ñati nu ngua ti' cua'ni cña cuxi bi'. ¹⁴ Bi' cha' ndyaa ngu', nchcui' ngu' lo'o sti jo'ó nulaca loo lo'o ngu' cusu' quichi bi':

—Cua ngüiñi cha' ji'i ya lo'o ycu' Ndyosi —nacui ngu' ji'i ngu' nulaca loo—. Nchcui' ya lo'o Ni cha' ná cacu ya tsiya' ti ña'a cuayá' nu cua ndyujui ya ji'i nu Pablo bi' —nacui ngu'—. ¹⁵ Bi' cha' juani, lcaa cu'ma ngu' cusu' lo'o ngu' tisiya, jña ma ji'i xu'na sendaru bi' cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo ma chaca quiya'. Ta ma cha' lo'o ngu' cha' tya nti' ma cua'ni cuayá' ma la xi ji'i yu bi'. Li' tsaa ya chca'a cuaana ya to' tyucui, cha' cujuui ya ji'i yu laja lo'o tyeje tacui ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ Laja li' cua ngujui cha' ji'i sñi' tya'a Pablo, ña'a cha' nu nchcui' ngu' bi'. Yala ti ndyaa yu cuañi' bi' to' tyi sendaru cha' ta yu cha' lo'o chi tya'a yu. ¹⁷ Li' ngusi'ya Pablo ji'i sca capitán:

—Cua'ni cha' tso'o tsaa lo'o ji'i yu cuañi' re ca slo xu'na ma —nacui Pablo ji'i—. Ntsu'u sca cha' nu ta yu lo'o nu laca xu'na ma.

¹⁸ Ndyaa lo'o capitán ji'i yu cuañi' bi' slo xu'na ngu' li':

—Cua ngusi'ya Pablo jna' —nacui capitán ji'i xu'na—, nu Pablo nu ntsu'u ne' chcu' —nacui capitán—. Nacu' yu 'na cha' caa lo'o na' ji'i yu cuañi' re slo nu'u, cha' ntsu'u sca cha' nu nti' chcu' lo'o nu'u.

¹⁹ Ntejeja' xu'na sendaru ya' yu cuañi' bi' li', ndyaa lo'o ji'i su ná cuna xa' ñati cha' nu chcu':

—¿Ha ntsu'u sca cha' nu nti' nu'u chcu' lo'o na'? —nacui xu'na sendaru ji'i yu cuañi' bi' li'.

²⁰ —Cua ngüiñi cha' ji'i nu ngu' judío bi' lo'o tya'a ngu' cha' jña ngu' cha' clyu ti' jinu'u, cha' caa lo'o nu'u ji'i Pablo ca slo ngu' tisiya bi' la quee —nacui yu cuañi' bi' ji'i xu'na sendaru li'—. Chcu' ngu' lo'o nu'u cha' tya nti' la ngu' cua'ni cuayá' ngu' xi ji'i Pablo slo ngu'. ²¹ Cha' cuiñi laca bi'. Cua ntsu'u masi tu'ba tya'a ñati nu ntajatya ngu' ji'i ma cuaana ti to' tyucui bi'; cua nchcui' ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi cha' ná cacu ngu' ná co'o ngu' tsiya' ti, ña'a cuayá' nu cua ndyujui ngu' ji'i nu Pablo bi'. Lo'o jua'a cua laca ndi'i ngu' juani, ntajatya ngu' cha' chcu' ngu' lo'o nu'u.

²² Li' ngulo xu'na sendaru cña ji'i yu cuañi' bi', cha' ná cacha' ji'i xa' ñati cha'

nu cua nda lo'o sendaru. Li' ngusalya' yu cuañi' bi' lo'o xu'na sendaru, ndu'u ndyaa.

Nda xu'na sendaru ji'i Pablo cha' tsaa yu ca slo Félix nu laca gobernador

²³ Lo'o li' ngusi'ya xu'na sendaru ji'i tucua tya'a capitán cha' caa ngu' slo. Ngulo cña ji'i capitán bi', cha' cua'ni cho'o ngu' ji'i ngu' cha' tsaa ngu' lo'o quiña'a tya'a sendaru ca quichi Cesarea; nacui cha' hora cua caa nde talya tsaa ngu'. Tsaa lo'o ngu' ji'i tucua siyento tya'a sendaru nu tya'a quiya' ti, lo'o jua'a tya xna yala tyi tya'a sendaru nu tyucua hichu' cuayu ti, lo'o jua'a tya tyucuaa siyento tya'a sendaru nu tya'a lo'o clya chcuá, tsaa lo'o ngu' ji'i li'.

²⁴ Lo'o jua'a ngulo cña cha' cua'ni cho'o ngu' ji'i cuayu nu tyucua Pablo. Ntsu'u cha' cua'a tso'o sendaru ji'i Pablo tyucui ña'a cuayá' nu tyalaa tso'o ti yu ca slo gobernador Félix. ²⁵ Li' nguscua xu'na sendaru sca quityi cha' tsaa slo nu Félix bi'; ndi'ya nchcui' quityi bi':

²⁶ “Claudio Lisias nscua quityi re cha' tsaa slo nu'u, gobernador Félix, cha' nu'u laca loo. Xlyo ni'i. ²⁷ Cua ntejeya' ngu' judío ji'i nu qui'yu re, cua cujuu ti ngu' ji'i yu lo'o ndyalaa na' lo'o sendaru. Ngua tii na' cha' ngu' romano laca yu re, bi' cha' ngulo na' ji'i yu ya' ngu' cuxi bi'. ²⁸ Lo'o li' ngua ti' na' ca cuayá' ti' na' ni qui'ya ntsu'u ji'i yu lo'o ngu', bi' cha' ndyaa lo'o na' ji'i yu ca slo ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío. ²⁹ Li' ngua cuayá' ti' na' cha' cua ngusta ngu' qui'ya ji'i yu cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i tya'a ngu' judío ti, pana ná ntsu'u cha' cujuu ngu' ji'i yu, ná ntsu'u cha' su'ba ngu' ji'i yu ne' chcuá. ³⁰ Li' ngua tii na' cha' cuaana ti cua ngüiñi cha' ji'i tyuu tya'a ngu' judío cha' cujuu ngu' ji'i yu re, bi' cha' nda na' ji'i yu lijya yu slo nu'u juani. Ngulo na' cña ji'i nu ngu' judío bi', cha' caa ngu' ca slo nu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i yu re, si ntsu'u sca qui'ya ji'i yu cuentya ji'i ngu'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' juani.” Jua'a nguscua nu xu'na sendaru bi' lo quityi.

³¹ Ñi'ya nu ngulo xu'na sendaru cña ji'i ngu', jua'a ngua cha' bi' li'. Lo'o ngua talya, li' ndyaa ngu' ndyaa qui'ya ngu' ji'i Pablo, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ca quichi Antípatri. ³² Ca chaca tsá nguxtyuu

sendaru nu ndya'a quiya' ti, ñaa ngu' nde to' tyi ngu'. Tya ndyaa la ngu' nu ntucua hichu' cuayu bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i Pablo tyucui. ³³ Ndyalaa ngu' ca quichi Cesarea li', nda ngu' quityi ji'i gobernador, lo'o jua'a nguxtyanu ngu' ji'i preso slo nu cusu' bi' li'. ³⁴ Nchcui' gobernador lo quityi bi', li' nchcuane ji'i Pablo ma ngu' laca. Nguxacui Pablo cha' ji'i li':

—Loyuu su cuentya Cilicia ndi'i quichi tyi na'—nacui Pablo.

³⁵ —Ña'a na' ñi'ya caca cha' jinu'u lo'o caa ngu' bi' slo na' cha' sta ngu' qui'ya jinu'u —nacui gobernador ji'i Pablo.

Lo'o li' ngulo nu gobernador bi' cña ji'i sendaru cha' tyi' ngu' sendaru cua ji'i Pablo ca toni'i cña su ngutucua jyo'o rey Herodes cua sa'ni la.

24

Ndacha' Pablo ji'i Félix ñi'ya ngua ji'i yu

¹ Lo'o cua ndya'a ca'yu tsá, li' ndyalaa Ananías nu xu'na sti jo'ó bi'; ndyalaa yu lo'o ngu' cusu' lo'o sca ñati nu laca tu'ba nu naa Tértulo. Li' ndyaa ngu' bi' slo gobernador cha' sta ngu' qui'ya ji'i Pablo, ² bi' cha' ngulo gobernador cña ji'i sendaru cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo. Li' nchcui' Tértulo bi' lo'o Félix nu laca gobernador bi':

—Cha' clyu ti' tyu'u jinu'u, cusu', chcu' ya xi lo'o nu'u —nacui Tértulo—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' xcui' cña tso'o ndu'ni nu'u lo'o laca nu'u loo loyuu chalyuu re. Tso'o ti ndi'i ya, cha' tso'o tsa jlo ti' nu'u ñi'ya culo nu'u cña ji'i ya —nacui—. ³ Bi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ya, nxñi ya cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'ni nu'u lo'o ya, macala ndyu'ni nu'u cña. Lo'o nu juani ndyu'ni chi' ya loo nu'u, cusu' —nacui—.

⁴ Cui'ya cha' clyu ti' ji'i ya, masi sca hora ti culo laja nu'u xi; cua'ni nu'u sna Ndyosi cuna xi lo'o chcu' na' sca cha' re lo'o nu'u.

⁵ Cua lijya ya ca nde cha' cacha' liñi ya jinu'u lcaa ña'a cña cuxi nu ngua'ni yu re. Nslo ya ji'i yu re cha' suba' tsa nchcui' yu, lya' tsa ti' yu. Nsu'ba yu cha' cusu' ji'i ñati lcaa quichi su ndya'a yu slo ngu' judío tya'a ya, cha' yu re laca loo ji'i taju ngu' nazareno. ⁶ Ngua ti' yu tsaa lo'o yu ji'i xi ngu' xa' tsu' ca ne' laa ji'i cuare, ca su ná

ntsu'u chacuayá' cha' tsaa xa' ñati; bi' cha' ntejeya' ya ji'i yu, ndyaa lo'o ya ji'i yu cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o ya xqui'ya cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ya. ⁷ Li' ndyalaa Lisias nu xu'na sendaru quichí bi'. Tyaala tsa ngua bi' lo'o nguxlyáá ji'i nu Pablo bi' ya' ya, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'. ⁸ Ngulo Lisias cña ji'i ya cha' cãa ya slo nu'u cha' sta ya qui'ya ji'i yu ca nde. Tso'o la si xcuane nu'u ji'i yu si cha' liñi nchcui' ya ji'i yu.

⁹ Lo'o jua'a nchcui' nu ngu' judío nu ndu lo'o Tértulo bi', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' Tértulo cuentya ji'i Pablo. ¹⁰ Nda gobernador chacuayá' chcui' ycu' Pablo li':

—Tso'o ntsu'u tyiquee na' si caca cua'ni lyaá na' ji'i ycu' ca na' laja lo'o chcui' na' lo'o nu'u —nacui' Pablo ji'i Félix bi'—. Cua jlo ti' na' cha' cua tyuu yija laca nu'u loo ji'i nación re —nacui'—. ¹¹ Liñi cha' nu nchcui' na' re, taca ca cuayá' ti' nu'u cha' liñi tsa laca cha' bi'. Cua tii tyucuaa ti tsa ntsu'u lo'o ndyalaa na' nde quichí Jerusalén cha' cua'ni tlyu na' ji'i ycu' Ndyosi. ¹² Ná nguxlyú na' cha' hichu' ñati; ná ngua'ni cuxi na' lo'o ñati, masi ne' laa tonu, masi xa' ne' laa, masi laja quichí ti, ná nchcui' na' cha' cuxi lo'o ñati li'. ¹³ Qui'ya laja ti ngusta ngu' re 'na. Ná tucui ndu nu taca chcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re jna'. ¹⁴ Chañi laca cha' ndu'ni tlyu na' ji'i ycu' Ni, la cui' ycu' Ndyosi bi' laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'i ya ji'i Ni. Lo'o jua'a cua ngusñi na' cha' cucui nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na nu ngua tsubi' ti, masi nchcui' ngu' re cha' cha' cuiñi laca bi'. Pana ña'a ti tya ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moises lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa quityi nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni. ¹⁵ Ñi'ya nu jlya ti' ngu' judío re, jua'a jlya ti' na'. Chañi cha' cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', masi ñati tso'o ngua jyo'o bi', masi ñati cuxi ngua ngu'; ¹⁶ bi' cha' nti' na' cua'ni na' xcui' cha' tso'o laja lo'o ndi'i na' chalyuu, cha' ná caja ñi'ya nu cutsii na' ca slo ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ná cutsii na' slo ñati ti li'.

¹⁷ Tyuu yija ndya'a na' xa' quichí tyi-jyu' la, lo'o tsubi' ti nguxtyuu na' ndyalaa na' nde loyuu su ndi'i quichí tyi ya chaca quiya', cha' ta na' sca msta nu xtyucua xi

ji'i ngu' ti'i nde jua, la cui' msta nu cua nda ngu' tyijyu' cha' tsaa slo ngu' ti'i bi'. Lo'o jua'a na', ngua ti' na' cha' ta na' sca msta ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁸ Ñi'ya nu nscua cha' cua'ni ya cha' laca ya ngu' judío, jua'a ngua'ni lubii na' ji'i ycu' ca na' cha' tsa'a ne' laa. Nga'a na' ne' laa tonu li', nda na' msta bi'; ti ti nguti'i na' ne' laa, ná ndi'i quiña'a ñati. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' judío tya'a ya nu ca tyi loyuu su cuentya Asia, na'a ngu' bi' jna' li'. ¹⁹ ¿Ni cha' laca ná ñaa ngu' bi' ca nde cha' sta ngu' qui'ya jna' lacua, si chañi cha' ntsu'u qui'ya 'na lo'o ngu'? ²⁰ Masi ná ñaa ngu' bi', pana taca xcuane nu'u ji'i ngu' re ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jna', nu nquijeloo ji'i ngu' tisiya nu lo'o ndu na' slo ngu' nu laca loo bi'. ²¹ Ná jlo ti' na' si chcui' ngu' cha' cuxi ngua cha' bi', nu lo'o cui' nchcui' na' lo'o ngu' ndi'ya: “Ndyu'ni cuayá' mā jna' juani xqui'ya cha' jlya ti' na' cha' chañi, cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'”, nacui' na' ji'i ngu' li'.

²² Ndyuna Félix lcaa cha' nu nchcui' Pablo, lo'o li' ná ntaja'a yu cua'ni cuayá' yu ji'i Pablo la cui' tsa bi'; jlo ti' Félix ñi'ya nu nchca ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, bi' cha' ca tiya' la ngua ti' yu.

—Tso'o la si xa' chcui' mā lo'o na' chaca quiya' lo'o tyalaa Lisias, nu xu'na sendaru bi' —nacui' Félix ji'i ngu'.

²³ Li' nchcui' Félix lo'o capitán ji'i sendaru nu nga'a cua ji'i Pablo, cha' ta chacuayá' ji'i yu cha' cua'ni yu ñi'ya nu nti' ti yu, masi ña'a ti tya chca'a ngu' cua ji'i yu; jua'a nda chacuayá' cha' cãa ngu' tya'a ndya'a yu ca slo yu cha' ta ngu' na laca nu lyiji xi ji'i. Ndu'u Félix ndyaa li'.

²⁴ Lo'o nteje tacui la xi tsa, li' ndyalaa Félix quichí bi' chaca quiya'; stu'ba ti ndyalaa nu cusu' bi' lo'o clyo'o nu naa Drusila, ngu' judío laca nu cuna'a bi'. Li' ngulo Félix cña cha' cãa lo'o ngu' ji'i Pablo slo, cha' culu'u Pablo ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' si xñi ngu' cha' ji'i Jesucristo.

²⁵ Li' ngulu'u Pablo ji'i ngu' cha' nti' ycu' Ndyosi cha' xcui' cha' liñi ti cua'ni ñati chalyuu, cha' cua'a ngu' ji'i ycu' ca ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi, bi' laca cña nu nti' ycu' Ndyosi; jua'a ngulu'u yu

cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu lo'o cua ndye chalyuu. Ndyutsii xi Félix li'.

—Tyaa nu'u juani —nacui nu cusu' bi' ji'i Pablo—. Xi'ya na' jinu'u chaca quiya' si ntsu'u sca hora nu laja xi jna'.

²⁶ Ndi'ya ngulacua ti' Félix: si tyiquee' tyanu Pablo ne' chcuá, li' ta yu cñi cha' culaá Félix ji'i yu; bi' cha' lu'ba ti nxi'ya Félix ji'i yu cha' cāa yu ca slo. ²⁷ Jua'a ti nteje tacui tucua yija. Li' ngutsa'a nu laca loo; nga'aa si'i Félix laca gobernador li', Porcio Festo naa gobernador cui. Pana nguxtyanu Félix ji'i Pablo ne' chcuá cha' caca tso'o tyiquee' ngu' judío ña'a ngu' ji'i ycu' Félix, ngua ti' nu cusu' bi'.

25

Ndu Pablo slo Festo

¹ Lo'o li' ndyalaa Festo ca quichi Cesarea cha' caca yu gobernador. Sna tsā ti nguti'i yu quichi bi', li' ndyaa clya yu ca quichi Jerusalén. ² Nu lo'o ndyalaa yu quichi bi', li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío ni, nchcui' ngu' cha' ti'i ji'i Pablo ca slo Festo bi' li'; ³ jua'a ndijña ngu' ji'i yu si cua'ni yu cha' tso'o cha' cāa lo'o ji'i Pablo ca Jerusalén. Ndiñña ngu' jua'a cha' cuaana ti cua ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cujuu' ngu' ji'i Pablo laja lo'o ñaa lo'o ngu' ji'i tyucui. ⁴ Pana ná ntaja'a Festo tsiya' ti; nacui yu cha' ca quichi Cesarea ntsu'u Pablo ne' chcuá, lo'o jua'a yala ti xtyuu ycu' yu nde quichi bi'.

⁵ —Tso'o la si stu'ba ti tsaa ngu' nu laca loo ji'i mā lo'o na' —nacui Festo ji'i ngu'—. Tsaa mā lo'o na' ca Cesarea cha' sta mā quiya' ji'i yu bi' cajua, si ntsu'u sca cha' cuxi nu ngua'ni yu lo'o mā.

⁶ Nguti'i nu cusu' Festo snu' tsā, masi tii tsā nguti'i yu ca Jerusalén, li' nguxtyuu yu ndyaa yu nde Cesarea chaca quiya'. Ca chaca tsā ntucua Festo lo yaca xlya tso'o ca su ntucua ycu' gobernador nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' cha' ca cuayá' ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' cāa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo yu. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i Pablo li'. Lo'o jua'a ndi'i nu ngu' nu laca loo ji'i quichi Jerusalén, cua ndyalaa ca ti ngu'. Cagua ti slo Pablo ndu ngu' bi', lo'o li' tlyu tsa quiya'

ngusta ngu' ji'i nu Pablo bi'; pana ná tucui ndu nu chcu' si cha' liñi laca nu nchcui' ngu' bi' ji'i Pablo. ⁸ Nchcui' ycu' Pablo lo'o ngu' bi' cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu' lo'o ngu':

—Ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' —nacui Pablo—. Ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a ya, ni ná ngua'ni cuxi na' ne' laa tonu, la cui' ti ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cña nu ngulo rey nu laca loo ji'i ngu' romano; bi' cha' nti' na' cha' ná ntsu'u quiya' na.

⁹ Pana nu Festo bi' ni, ngua ti' yu cha' cua'ni tya'a yu lo'o ngu' judío, bi' cha' nchcuane yu ji'i Pablo ndi'ya:

—¿Ha nti' nu'u tsaa ca Jerusalén? —nacui Festo ji'i Pablo—, cha' ca cuayá' jinu'u lo'o na' ca ndacua.

¹⁰ —Ca nde laca su ndu'ni cuaya' mā ji'na cuentya ji'i rey ji'i ngu' romano nu laca loo la —nacui Pablo ji'i nu cusu' bi'—, ca nde ca cuayá' jna' lo'o nu'u lacua —nacui—. Jlo tso'o ti' nu'u cha' ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' cuentya ji'i ngu' judío tya'a na'. ¹¹ Si'i ñati xña'a laca na'; lo'o tyalaa hora cha' cajaa na', ná cutsii na' cha' cāa li'. Si ná laca na' ñati xña'a, ná ntsu'u cha' ta nu'u chacuayá' tsaa na' slo ngu' bi' li'; bi' cha' jña na' chacuayá' jinu'u juani cha' tsā ca slo ycu' rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, cha' cua'ni cuayá' yu bi' jna' cajua.

¹² Nu lo'o cua ndyuna Festo cha' bi', li' nchcui' yu xi lo'o ngu' cusu' nu nxyucua ji'i yu. Li' nchcui' yu lo'o Pablo chaca quiya':

—Tso'o —nacui Festo ji'i Pablo—. Cua ndijña nu'u cha' tsaa slo rey ji'i ngu' romano nu laca loo la cha' caca cuayá' jinu'u ca quichi bi', tsaa nu'u ca bi' lacua.

Ndu Pablo slo rey Agripa

¹³ Nu lo'o cua nteje tacui xi tsā, li' ndyalaa rey Agripa ca quichi Cesarea. Ndyalaa rey lo'o sca nu cuna'a tya'a nu naa Berenice, cha' ta ngu' xlyo ni'i ji'i nu cusu' Festo bi'. ¹⁴ Tyuu tsā ndyanu ngu' slo Festo. Laja li' nchcui' Festo cha' ji'i Pablo lo'o ngu':

—Ntsu'u sca ñati ca nde nu ngusu'ba Félix ji'i ne' chcuá —nacui Festo ji'i ngu'—.

¹⁵ Nu lo'o nguti'i na' nde Jerusalén, li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' ji'i quichi' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o na', ngusta ngu' qui'ya ji'i yu bi'; ngua ti' ngu' cha' culo na' cña cha' cujuui ngu' ji'i yu li'. ¹⁶ Pana nguxacui na' cha' ji'i ngu' cha' si'i jua'a ndu'ni ngu' romano; ná taca cua'ni cuayá' ya ji'i yu, nu lo'o bilya ta ya tyempo ji'i yu cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu'i yu lo'o ngu' su ndu' ngu' nu ngusta qui'ya ji'i. ¹⁷ Ndyalaa ngu' ca nde slo na' li'. Lo'o ngua chaca tsá, hora ti ntucua na' lo yaca xlya tso'o ca su ntucua gobernador nu lo'o ndu'ni cuayá' na' ji'i ñati. Li' ngulo na' cña cha' cãa lo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi'. ¹⁸ Ngua ti' na' cha' cua ngua'ni yu sca cha' cuxi, pana si'i jua'a ngua qui'ya nu ngusta ngu' bi' hichu' yu; ¹⁹ cuentya ji'i cha' nu jlya tsa ti' ngu' judío ti, tsa bi' ti cha' ngua bi'. Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' ji'i sca ñati nu naa Jesús nu cua nguju'i, nacui' ngu', pana nacui' nu Pablo bi' cha' xa' ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'. ²⁰ Ná jlo ti' na' ñi'ya quiñi cha' jna' lo'o ngu' bi'. Li' nchcuane na' ji'i Pablo si nti' yu tsaa yu ca Jerusalén cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o na' cajua; ²¹ pana cua ndijña Pablo chacuayá' jna' cha' ca cuayá' ji'i yu ca slo rey Augusto nu laca loo la. Bi' cha' ngulo na' cña cha' tyanu yu ne' chcuá, cha' ta na' ji'i yu cha' tsaa yu slo rey nu laca loo la bi'.

²² Nchcui' rey Agripa lo'o Festo li':

—Lo'o na' ntá' cuna na' cha' nu nchcui' yu bi' —nacui' Agripa ji'i.

—La quee taca cuna nu'u ni cha' ta yu —nacui' Festo li'.

²³ Ca chaca tsá nu Agripa lo'o ma' Berenice bi', ndyacu' lcaa ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a cha' cua'ni chi' ngu' quichi' loo. Li' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'i ngu'; lo'o lcaa xu'na sendaru, lo'o ngu' nu laca loo ji'i quichi', ndya'a ngu' lo'o ngu' bi'. Li' ngusi'ya Festo ji'i sendaru cha' cãa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo.

²⁴ —Ña'a nu'u yi'a, rey Agripa —nacui' Festo—, jua'a lcaa cu'mã nu ndyu'u ti'i mã ca nde, ña'a tso'o mã ji'i nu qui'yu re. Cua tyuu tya'a ngu' judío nchcui' cha' ji'i yu re lo'o na', masi ca Jerusalén, masi quichi' Cesarea re. Lcaa quiya' lo'o nchcui' ngu' lo'o na' nacui' ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa yu,

²⁵ pana ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' laca cha' ntsu'u cha' cajaa yu. Li' ngüijña yu 'na cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o rey Augusto nu laca loo la, bi' cha' ngulacua ti' na' cha' ta na' ji'i yu cha' tsaa yu ca slo rey bi'. ²⁶ Tsa bi' ti cha', ná jlo ti' na' ñi'ya nu scua na' quityi nu tsaa slo xu'na na', nu rey nu laca loo la bi', cha' ta na' xi cha' cuentya ji'i yu re. Bi' cha' ngusi'ya na' ji'i yu cha' cãa yu tyatu yu slo lcaa cu'mã, jua'a slo ycu'i nu'u, rey Agripa. Juani taca xcuane nu'u ji'i yu na laca nu ngua'ni yu, li' caja ñi'ya scua na' cha' lo quityi bi'. ²⁷ Ná taca tsaa yu preso cajua si ná lo'o quityi nu nscua ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u ji'i yu.

26

Nchcui' Pablo si caca cua'ni lyaá ji'i ycu'i'

¹ —Ta na' chacuayá' chcu'i' nu'u juani, si caca tyu'u lubii cha' jinu'u lo'o ngu' re —nacui' rey Agripa ji'i Pablo li'.

Ngua'ni ya' Pablo ji'i rey, li' nguxana nchcui' yu lo'o ngu':

² —Tso'o ntsu'u tyiquee na', rey Agripa —nacui' Pablo—, cha' slo nu'u ndu' na' juani —nacui'—, cha' ta na' sca cha' lo'o cu'mã, ñi'ya nu ngua cha' ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya bi' jna'. ³ Jlo ti' na' cha' nchca cuayá' ti' nu'u lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a na; nu lo'o lye tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', nchca cuayá' ti' nu'u li'. Bi' cha' cua'ni nu'u cha' tso'o, talo tyiquee nu'u cua'a jyaca nu'u ji'i lcaa cha' nu chcu'i' na' lo'o nu'u juani.

Nu lo'o bilya culu'u loo Jesucristo ji'i Pablo

⁴ 'Jlo ti' lcaa ngu' judío tya'a na ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa yija lo'o nguti'i na' ca quichi' tyi na', masi lo'o nguti'i na' ca quichi' Jerusalén; ⁵ jlo ti' ngu' cha' bi'. Si nti' ngu', taca chcu'i' ngu' lo'o mã cha' ngu' fariseo laca na' tya lo'o cuañi' na', lo'o jua'a liñi la ndaquiya' ngu' fariseo ji'i lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío. ⁶ Ñi'ya nu jlya ti' jyo'o cusu' ji'na cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', jua'a jlya ti' na' juani; bi' cha' nchca cuayá' jna' lo'o mã juani. ⁷ Ca ta'a tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel nu laca ngu' tya'a na ni, ntajatya ngu' ni jacua' cua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o

chaca quiya'; bi' cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi, lcaa tsá lo'o lcaa talya ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. La cui' jua'a lo'o na', jlya ti' na' cha' bi', rey Agripa; bi' cha' laca ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya jna'. ⁸ ¿Ni cha' laca ntsu'u ñati cu'ma nu ná jlya ti' cha' nchca ji'i ycu'i' Ndyosi cua'ni Ni cha' tyu'u jyo'o chaca quiya'?

Ngua'ni lya' ti' Pablo ji'i nu ñati ji'i Jesu-cristo nu ngua sa'ni la

⁹ 'Clyo ngua ti' na' cha' lye tsa xcube' na' ji'i ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús Nazaret, ¹⁰ bi' cha' ngua'ni lya' ti' na' ji'i ngu' bi' ca quichi Jerusalén. Ngusñi na' ji'i tyuu tya'a ñati ji'i Jesucristo li', ngusu'ba na' ji'i ngu' ne' chcuá xqui'ya chacuayá' nu cua nda sti jo'ó nu laca loo jna'; stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' nu ndyujuii ji'i ñati ji'i Jesucristo bi'. ¹¹ Chañi cha' lye tsa ngua'ni lya' ti' na' ji'i ñati bi', ngua tsa ti' na' cha' xtyanu ngu' tsiya' ti cha' ji'i Jesús. Jua'a ngua'ni na' lcaa ne' laa ji'i ngu' judío, masi quichi loyuu re, masi quichi tyijyu' la su ngusna ngu', cha' ñasi' tsa na' ji'i ngu' bi'.

Ngusñi Pablo cha' ji'i Jesucristo

¹² 'Lo'o li' ngua sca tsá ndya'a na' tyu-cuii su tsaa quichi Damasco. Ntsu'u quityi chacuayá' nu nda sti jo'ó nu laca loo la jna', cha' cua'ni na' la cui' cña cuxi bi' ca quichi bi'. ¹³ Nde hora ngua, rey Agripa, li' ndaca'a sca xee tlyu ji'i ycu'i' Ndyosi nde cua; lcaa su ndu' cua lo'o tya'a ndya'a ya ngujui'i xee bi' lo yuu. Jo'o la ngujui'i xee cuichaa, lye la ngujui'i xee bi'. ¹⁴ Lcaa ya nclýu ya tyucuii bi', cha' ndyutsii tsa ya. Li' nchcui' Ni xi lo'o na'; cha'cña 'na, cha'cña ji'i ngu' judío nchcui' Ni lo'o na': "Saulo, Saulo", nacui Ni jna', "¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?" nacui Ni. "La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha ti' ycu'i' nu'u; ñi'ya ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u. Na ntyiji'i quiya' toro la cui' se'i su ndatu ngu' yaca cha siyu' ni'; lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u ji'i ycu'i' ca ti nu'u." ¹⁵ "¿Tilaca laca nu'u, Xu'na?" ni na' ji'i Ni li'. "Jesús laca na'", nacui Ni. "Ji'i ycu'i' na' ndyu'ni nu'u cha' ca quicha ti' na'", nacui Ni. ¹⁶ "Tyatu nu'u juani. Cua ngulu'u loo na' jinu'u juani cha' cua'ni nu'u cña jna', cha' cacha' nu'u

ji'i xa' ñati cha' cua na'a nu'u jna' tsá juani. Lo'o jua'a ntsu'u cha' ta nu'u cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu culu'u na' jinu'u nde loo la. ¹⁷ Cua'ni lyaá na' jinu'u ya' ngu' judío tya'a cusuu nu'u, lo'o ji'i ngu' xa' tsu' si cua'ni tyaala ngu'. Lo'o jua'a culo na' cña jinu'u cha' tsaa nu'u slo ngu' xa' tsu', ¹⁸ cha' ñi'ya si ndya'a ngu' cuityi', jua'a ndya'a ñati bi' chalyuu; ñi'ya si talya tsa ña'a su ndya'a ngu', jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' ntsu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' ji'i ngu' bi', cha' xñi ngu' cha' jna'. Li' nga'aa tya'a ngu' su talya ña'a, ñi'ya si cuityi' ti ngu'; taca tya'a ngu' tyucuii su xee cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi, taca ña'a ngu' li'. Satanás laca nu nclýo cña ji'i ngu' bi' juani, pana ca li' caca ngu' ñati ji'i ycu'i' Ndyosi. Ntsu'u cha' xñi ngu' bi' cha' jna', cha' taca cui'ya ycu'i' Ni cha' clyu ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' bi'. Li' caca stu'ba cha' ji'i ngu' bi' lo'o ñati nu cua lubii cresiya ji'i xqui'ya na'", nacui ycu'i' Jesús 'na li'.

Ndaquiya Pablo ji'i cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o yu

¹⁹ 'Cusu' rey Agripa, cua ngua'ni na' cña nu ngulo Jesús jna', nu lo'o ngulu'u loo Jesús jna'. ²⁰ Clyo ngulu'u na' ji'i ngu' judío tya'a na nu ndi'i ca quichi Damasco, cha' culochu' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' ji'i tya sa'ni la, cha' xñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi li'; lo'o jua'a xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' li', cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' cua nguxcutsa'a Ni cresiya ji'i ngu' bi'. La cui' jua'a ngulu'u na' ji'i ngu' Jerusalén, lo'o ji'i ngu' lcaa quichi nu ndi'i loyuu su cuentya Judea re. Lo'o li' ngulu'u na' cha' bi' ji'i ngu' xa' tsu'. ²¹ Bi' cha' ntejeya' ngu' judío tya'a na jna' to' laa tlyu, cha' ngua ti' ngu' cha' cujuui ngu' jna'. ²² Ná sca nti' na' lo cña re, cha' nxyucua ycu'i' Ndyosi jna' lcaa tsá cha' culu'u na' cha' ji'i Ni ji'i lcaa ñati, masi ji'i ngu' tlyu, masi ji'i ngu' ti'i. La cui' ti cha' nclýu'u na' ji'i ngu' juani ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni la; cua nguscua ngu' lcaa cha' nu caca nde loo la, lo'o la cui' cha' bi' laca nu nguscua jyo'o Moisés. ²³ Cua nguscua ngu' cha' lye tsa xcube' ñati ji'i nu Cristo bi' nde loo la; ntsu'u cha' cajaa yu, lo'o li' Cristo laca nu

clyo nu tyu'ú chaca quiya' lo'o cua ngujuui yu. Cua nguscua ngu' cha' tyu'ú yu chaca quiya' cha' cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa na, masi ngu' judío tya'a na, masi ngu' xa' tsu'. Jua'a nclyu'u na' ji'i ñati.

Ngua tsa ti' Pablo cha' xñi rey Agripa cha' ji'i Jesús

²⁴ Nu lo'o nchcui' Pablo jua'a lo'o ngu', li' lye nchcui' Festo lo'o:

—Na loco nu'u, Pablo —nacui Festo ji'i—. Cha' lye tsa nchcui' nu'u lo quityi, bi' cha' cua ngüichí yaa hique nu'u —nacui.

²⁵ Nguxacui Pablo cha' ji'i nu cusu' bi' li': —Si'i na loco na', cusu' —nacui Pablo ji'i Festo—. Ná nguichí cha' nu nchcui' na', xcui' cha' liñi nda na' lo'o mā. ²⁶ Cua jlo ti' rey Agripa re, xqui'ya cha' nchca cuayá' ti' nu cusu' cha' bi'; bi' cha' tlyu tyiquee na' lo'o nchcui' na' lo'o nu cusu' re. Lo'o jua'a jlo ti' nu cusu' ñi'ya ngua cha' bi', cha' si'i na cuaana ti ngua cha' ji'i Jesús. ²⁷ Cusu' rey Agripa, ¿ha jlya ti' nu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni? Jlo ti' na' cha' lo'o nu'u jlya ti' cha' bi' —nacui Pablo ji'i rey Agripa.

²⁸ —¿Ha yala ti nti' nu'u cha' caca na' ñati ji'i Jesucristo? —nacui rey Agripa ji'i Pablo li'.

²⁹ —Masi yala ti, masi ca tiya' la —nacui Pablo—, tso'o tsa si xñi lcaa tya'a mā cha' bi', lo'o nu'u, rey Agripa, lo'o lcaa cu'ma nu ndyuna mā cha' nu' nchcui' na' lo'o mā tsā juani; tso'o tsa si caca stu'ba cha' ji'i mā lo'o na' lo'o xñi mā cha' bi' li'. Sca ti cha' ná tso'o, si sca' ngu' ji'i mā lo'o carena chcuā ñi'ya nu ngusca' ngu' jna'.

³⁰ Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ndatu rey, ndatu gobernador lo'o ma' Berenice, lo'o jua'a ndatu lcaa ngu' nu nga'a lo'o ngu' bi' li'. ³¹ Ndu'u ngu' lijya ngu' nde liya' li'. Nchcui' tsaca ngu' lo'o tya'a ngu':

—Ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni nu qui'yu jua —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'i yu, ni ná ntsu'u cha' tyu'ú yu ne' chcuā.

³² Nchcui' Agripa lo'o Festo li':

—Taca culaá na ji'i yu re nquicha', si ná ngüijña ycui' yu cha' ca cuayá' ji'i yu ca slo rey nu laca loo la —nacui Agripa ji'i Festo.

27

Nda ngu' ji'i Pablo ndyaa ca quichí Roma

¹ Lo'o li' ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' ji'i Pablo tsaa yu ca loyuu su cuentya Italia. Lo'o na' nu nscua quityi re, nguta'a na' lo'o ngu' li'. Ngulo ngu' cña ji'i sca capitán ji'i sendaru nu naa Julio cha' tsaa lo'o ji'i Pablo lo'o xa' preso. Julio laca capitán ji'i taju sendaru nu cuentya ji'i Augusto. ² Lo'o jua'a ndyaa Aristarco ngu' Tesalónica lo'o ya. (Quichí Tesalónica ndi'i ca loyuu su cuentya Macedonia.) Ndyaa ya ndyatí ya ne' sca yaca ni'i nu cua tsaa ti nde tyuu tya'a quichí nde loyuu su cuentya Asia. Lo'o jua'a quichí tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Adramitio. ³ Ndu'u ya ndyaa ya li', ca chaca tsā ndyalaa ya ca quichí Sidón. Tso'o tsa tyiquee nu Julio bi', nda bi' chacuayá' ji'i Pablo cha' tsaa yu slo tya'a tso'o yu nu ndi'i quichí bi', cha' xtyucua xi tya'a yu ji'i yu. ⁴ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya chaca quiya' lo'o yaca ni'i bi'. Cacia ti tu'ba yuu Chipre nteje tacui ya li'; la'a tsu' coca ndyanu loyuu btyi bi', cha' ná nda cui'i chacuayá' tsaa ya chaca tsu' loyuu bi'. ⁵ Jua'a ngua cha' ndyaa ya tyucuii lo tyujo'o nu nteje tacui cacua ti tu'ba yuu Cilicia lo'o Panfilia, ña'a cuayá' nu ndyalaa ya quichí Mira ca loyuu su cuentya Licia.

⁶ Ca quichí bi' nguui chaca yaca ni'i ji'i capitán ji'i sendaru bi'. Quichí tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Alejandría. Na cua tsaa ti bi' ca loyuu su cuentya Italia, bi' cha' ngulo capitán bi' cña ji'i ya cha' tyatí ya ne' yaca ni'i bi', cha' tsaa lo'o ji'i ya ndejua. ⁷ Tyuu tsa tsā nguta'a ya lo hitya li', cha' tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi'. Lqui'ya ti ndyalaa ya cacua ti quichí Gnido li', cha' lye tsa ngua'a cui'i ji'i yaca ni'i bi'. Li' nteje tacui ya cacua ti to' quichí Salmón cha' tsaa ya cacua la to' yuu nu naa Creta nu ndi'i cla'be tyujo'o, cha' nga'aa ndyaca lye cui'i nde jua, ngua ti' ngu'. ⁸ Tiya' tsa ndya'a yaca ni'i bi', laja lo'o nteje tacui cacua ti to' loyuu bi'; li' ndyalaa ya su naa Buenos Puertos, nu ndi'i cacua ti quichí Lasea.

⁹ Cua quiña'a tsa tsā nguna' ji'i ya xqui'ya cui'i bi', cha' lqui'ya tsa cua nteje tacui yaca ni'i lo tyujo'o tyucuii su lijya ya ca Buenos Puertos. Cua ndyatí co' tlya' nu lye tsa

ndyaca cui'i tlya' li'; bi' cha' nchcui' Pablo lo'o ngu' nu laca loo li':

¹⁰ —Nga'aa tso'o cha' tsaa la na juani, cusu' —nacui' Pablo ji'i ngu'—. Cua ngua tii na' cha' quiñu'u yaca ni'i re, chcuna' lcaa yu'ba li' —nacui'—, lo'o jua'a ntsu'u nu cajaa lo hitya li'.

¹¹ Pana ná ndyuna capitán ji'i sendaru cha' nu nchcui' Pablo lo'o; jlo la ti' ngu' nu ncly'a ya' yaca ni'i lo'o nu laca loo ji'i yaca ni'i bi', ngua ti' ngu'. ¹² Tyuu tya'a ngu', ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la si tya tsaa la yaca ni'i bi' ca quichi Fenice ca nde loo la xi; la cui' loyuu Creta bi' ndi'i quichi Fenice, pana nde loo la xi. Jlo ti' ngu' cha' nde quichi Fenice tso'o la tyanu yaca ni'i tyucui tyempo tlya', cha' ná ndyaca lye cui'i tlya' ndejua; bi' cha' ná tso'o tyanu yaca ni'i ca Buenos Puertos, ngua ti' ngu'.

Lye tsa ndyaca cui'i lo tyujo'o

¹³ Lo'o li' nguxana ndyaca sca cui'i tso'o, bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la masi tsaa cly'a ya ca quichi Fenice bi'. Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'i li'. Ndyanu ya cacua ti to' loyuu su cuentya Creta bi', ¹⁴ pana tiya' la ngutsa'a cui'i; chaca quiya' tyaala tsa ngua bi' li', cha' nde lo yuu btyi bi' lijya cui'i. Tyaala tsa cui'i nu naa Nordeste bi', ¹⁵ nducuni'i cui'i bi' ji'i yaca ni'i macala su nti' tsaa lo'o ji'i ya li'. ¹⁶ Nteje tacui ya cacua ti su ndi'i sca yuu cla'be sube ti nu naa Claudia; jo'o la xi ngua cui'i sca hora ti li', bi' cha' sa cu' ti ntucua laqui ya ji'i canoa cha' tyu'u bi' lo hitya, cha' xco'o ya ji'i ne' yaca ni'i. Ntucua juu hique canoa bi', cha' tyucua laqui ya ji'i. ¹⁷ Nu lo'o cua ndyu'u co'o canoa bi', li' ngüixii ngu' reta tonu sii' tyi'i ca chu' yaca ni'i bi', cha' ná cula'a clyoo' ji'i yaca ni'i. Ntsii tsa ngu' si tyacua ya su lati hitya cla'be tyujo'o, ca lo yusi nu naa Sirte, bi' cha' nda'ya ngu' tasá nu ngutacui lo yaca ni'i cha' nga'aa tucuni'i cui'i ji'i late' bi', cha' nga'aa xna lo'o lye cui'i ji'i yaca ni'i bi' li'. ¹⁸ Ca chaca tsá ña'a ti lye tsa ndyaca cui'i, lo'o jua'a lye tsa ntyiji'i clyoo' ji'i yaca ni'i, bi' cha' nguxana ngu' nchcuaa ngu' yu'ba nu ntsu'u ne' yaca ni'i lo hitya tyujo'o. ¹⁹ Tsá nchca tyuna, li' nchcuaa ya lcaa ya' xña nu ntucua ji'i yaca ni'i bi', nu ndu'ni ngu' cña lo'o nquicha';

lo'o ya' ycui' ya nguxcuaa ya ya' xña bi' lo hitya. ²⁰ Tyuu tsá nga'aa na'a ya xee cuichaa li', nga'aa na'a ya cualya lo'o cuii nu nga'a nde cua, hasta lo'o nga'aa tyu'u ya xqui'ya cui'i tyaala bi', ngulacua ti' ya.

²¹ Cua ngua tyuu tsá nu nga'aa ndyacu ya tsiya' ti, bi' cha' ndatu Pablo cha' chcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Cu'ma ngu' tya'a ndya'a na —nacui' Pablo ji'i ngu'—, tso'o la ngua si cua ngüi'ya ma cuentya ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma tya clyo, cha' tyanu na ca loyuu su cuentya Creta bi'. Juani nguna' yu'ba ji'i ma, lo'o jua'a cua ngunu'u yaca ni'i re. ²² Pana cua'ni tlyu tyiquee ma juani, taca jlya ti' ma cha' ni sca ma ná nscua cha' cajaa ma, masi chcuna' yaca ni'i re. ²³ Jlo ti' ma cha' ycui' Ndyosi laca nu Xu'na na', cha' cña ji'i ycui' Ni ndyu'ni na'. Talya ti ngulu'u loo sca xca ji'i ycui' Ndyosi 'na; ²⁴ ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na': “Ná cutsii nu'u, Pablo”, nacui' xca bi' jna'. “Na cua nscua cha' tyatu nu'u slo rey ji'i ngu' romano nu laca loo la”, nacui', “bi' cha' cua'ni lyaá ycui' Ndyosi ji'i lcaa ngu' tya'a ndya'a nu'u ne' yaca ni'i re xqui'ya nu'u, cha' nu'u laca tu'ba ji'i Ni.” ²⁵ Cua'ni tlyu tyiquee ma lacua. Jlya ti' na' cha' nu cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o na'; jlo ti' na' cha' caca cha' ji'na ñi'ya nu nacui' xca ji'i ycui' Ndyosi jna', ²⁶ masi clyo ntsu'u cha' tsaa lo'o cui'i ji'na ca sca loyuu cla'be tyujo'o.

²⁷ Cua ndye tucua semana nu ndyaa lo'o cui'i ji'i ya jua'a ti, ca li' ndyalaa ya sca tyujo'o su nchcui' ngu' ji'i, tyujo'o Adria. Ngua cla'be talya nu lo'o ngua tii ngu' nu ncly'a ya' yaca ni'i cha' ntsu'u yuu btyi cacua ti; ²⁸ bi' cha' ngusu'ba cuayá' ngu' ji'i hitya, ni tsa lo cuayá' clyaa hitya. Li' nquije cha' ji'i ngu' cha' calaa tyii ntucua scuá metro cuayá' clyaa hitya bi'. Ca nde loo la xi ngusu'ba cuayá' ngu' ji'i hitya chaca quiya', calaa ntucua cati ti metro cuayá' clyaa hitya li'. ²⁹ Ntsii ngu' si tya'ni ca'a siyu' yaca ni'i chu' quee tlyu, bi' cha' nguxlyu'u ngu' jacua tya'a chcuá ngratu lo juu nde siyu' yaca ni'i, cha' nga'aa tya'a la. Lo'o li' ndyutsii tya ngu' ndi'i ngu', ntajatya ngu' ña'a cuayá' nu quixee chaca tsá. ³⁰ Laja li' nu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i bi' ni,

cuaana ti nda'ya ngu' ji'i canoa lo hitya lo'o juu; cha' cuiñi ti nchcui' ngu' cha' cua tsaa ti ngu' xlyu'u ngu' xa' chcuā ngratu nde que yaca ni'i, cha' ngua ti' ngu' tyaa ngu' cuaana ti ne' canoa bi'. ³¹ Li' nchcui' Pablo lo'o sendaru, jua'a lo'o capitán ji'i ngu'.

—Si ná tyanu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i, cajaa lcaa mā ne' hitya —nacui' Pablo ji'i sendaru.

³² Hora ti ngusi'yu sendaru juu nu ndyaaca' ji'i canoa li', nguxtyú ngu' ji'i jua'a tilo hitya, ndyaa li'; ná lo'o ñati ndyaa.

³³ Cua quixee ti chaca tsā, li' nchcui' Pablo lo'o ngu' cha' cacu ngu' xi.

—Cua ndye tucua semana juani —nacui' Pablo ji'i ngu'—, lo'o ná ndyacu mā tsiya' ti, ni ná ngujua' tso'o mā —nacui'—. ³⁴ Tso'o la si cacu mā xi juani cha' caja juersa ji'i mā. Ni sca cu'mā ná nscua cha' cajaa mā, ni ná ca quicha mā.

³⁵ Lo'o ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngusñi yu sca xlyá. Ndyaa yu xly'a'be ji'i ycu'i' Ndyosi slo lcaa ngu', ngusa'be yu xlyá bi', ndyacu yu li'. ³⁶ Tso'o la ngua tyiquee ngu' cha' na'a ngu' ñi'ya nu ngua'ni Pablo, bi' cha' ndyacu lcaa ngu' xi li'; ³⁷ tucua siyento ntucua snayala tyii ntucua scuá tya'a ñati, tsa lo cua tya'a ya ntsu'u ya ne' yaca ni'i bi'. ³⁸ Lcaa ngu' ndyacu ngu' ña'a cuayá nu nguaala' ti' ngu'. Li' ngulo ngu' yu'ba ji'i, ndye nguxcuā ngu' ji'i lcaa si'yu trigo bi' lo hitya, cha' ca lasa la xi yaca ni'i li'.

Ndyee cha' ji'i yaca ni'i

³⁹ Lo'o nguxee chaca tsā, li' na'a ya cha' cua ndyalaa ya sca to' yuu, pana ná ngüi'ya ngu' cuentya macala laca su ndyalaa ya. Na'a ngu' su nga'a xi yusi to' yuu btyi bi', lo'o jua'a ti ti nscua hitya ca bi'. Ngua ti' ngu' cha' tso'o la si xtyii yaca ni'i lo yusi bi', si caja ñi'ya nu tyeje tacui yaca ni'i cajua; ⁴⁰ bi' cha' ngusi'yu ngu' reta ji'i chcuā ngratu su ndyaaca' yaca ni'i nde siyu', ndyanu chcuā ngratu ne' hitya. Li' ngusati' ngu' ya' yaca ni'i, ngutacui ngu' tasá lo yaca cha' tucuni'i cui'i ji'i yaca ni'i tsaa ca bi'. ⁴¹ Ndyaa ya li', ndyalaa yaca ni'i sca se'i su nxna tucua tya'a ya' hitya. Lati tsa hitya jua xqui'ya yusi, bi' cha' ndyaa scua hique yaca ni'i lo yusi bi' li', nguxana

nclya'a clyoo' tonu ji'i siyu' yaca ni'i bi' li'. ⁴² Ngulacua ti' sendaru cha' si ntsu'u cha' xcuatya ngu' lo hitya, lo'o ti xna lcaa preso ji'i ngu'; bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la cujuui ngu' ji'i lcaa preso yala ti. ⁴³ Pana ná nda capitán chacuayá' ji'i sendaru cha' cujuui ngu' ji'i preso, cha' ná nti' capitán bi' cujuui ji'i Pablo. Li' ngulo capitán cña ji'i lcaa ngu' nu nchca ji'i ngu' xcuatya ngu', cha' tsaa ngu' lo hitya cha' tyu'u tso'o ti ngu' ca loyuu btyi; ⁴⁴ ngu' nu ná nchca xcuatya ni, ntsu'u cha' xñi ngu' ngoca', masi xñi ngu' yu'be yaca ni'i ti bi'. Lo'o jua'a tso'o ti ndyalaa lcaa ya to' yuu btyi bi' li'.

28

Ndi'i Pablo loyuu su cuentya Malta nde cla'be tyujo'o

¹ Cua ndu'u ya to' tyujo'o, lo'o li' nchcui' ngu' ca tyi lo'o ya cha' loyuu su ca tyi ngu' bi' naa Malta. ² Ngua'ni tya'na ti' ngu' ca tyi ji'i ya li'; nguxtyu'u ngu' sca quii' tlyu to' hitya, xqui'ya cha' nda'ya tyo, lo'o jua'a tly'a' tsa ndyaca, li' nchcui' ngu' lo'o ya cha' tsaa ya to' lquii' cha' ca chcatsu ya xi. ³ Ndyaa Pablo xi xaca, li' ngusta yu la xi yaca lo quii'; cha' tyique' tsa, hora ti ndyu'u tucua sca cuaña tyaala nu ndyacu ya' yu, li' ndyanu ndacui cuaña ya' yu. ⁴ Na'a ngu' ca tyi ji'i cuaña nu ndacui ya' Pablo, lo'o hora ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li'.

—Ñati nu cua ndyujuii ji'i tya'a laca nu qui'yu cua —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'—. Masi cua ngulaá yu ji'i tyujo'o, pana cajaa yu juani, cha' ñati xña'a laca yu.

⁵ Li' nchquiña Pablo ya' yu cha' xtyú ji'i cuaña lo quii', ngua ti' yu. Ná sca ngua ji'i yu li'. ⁶ Ntajatya ngu' ca tyi, ña'a tsa ngu' ji'i yu si tyacuí quii' ya' Pablo, si clyú yu lo yuu cha' cajaa yu, ngua ti' ngu'. Tyiquee' ntajatya ngu', li' na'a ngu' cha' ná sca ngua ji'i Pablo; xa' ngulacua ti' ngu' li', xa' cha' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

—Sca jo'ó laca nu qui'yu re —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu' li'.

⁷ Cagua ti su ndi'i ya cua nscua xi yuu ji'i sca nu cusu' nu naa Publio. Lo'o nu Publio ni, laca bi' loo ji'i yuu cla'be nu naa Malta bi'. Li' nchcui' ycu'i' nu cusu' bi' lo'o

ya cha' tsaa ya ca to' tyi ycuí'. Ndyaa ya li'; sna tsá nguti'i ya lo'o nu cusu' bi', lo'o tso'o tsa ngua tyiquee nu cusu' bi' ña'a ji'i ya. ⁸ Ngua quicha sti Publio; ntsu'u tyique' ji'i, lo'o jua'a cutse' tañi ndyu'ni ji'i. Ndyaa na'a Pablo ji'i sti Publio bi' li'. Nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi cuentya ji'i nu quicha bi', ngusta ya' yu chu' nu quicha; hora ti ngua tso'o nu quicha bi' li'. ⁹ Lo'o li' ngujui cha' bi' ji'i lcaa ngu' quicha nu ndi'i loyuu bi', cuati ndyalaa ngu' slo ya cha' cua'ni Pablo jo'o ji'i ngu'; ndyaca tso'o ngu' bi' li'. ¹⁰ Quiña'a tsa cha' tso'o nda ngu' ji'i ya li', lo'o jua'a lye tsa ngua'ni chi' ngu' loo ya ña'a cuayá' nu ndu'u ya ndyaa ya. La cui' tsá bi', ñaa lo'o ngu' ji'i lcaa na nu lyiji ji'i ya, ngusu'ba ngu' ji'i ne' yaca ni'i cha' tsaa ya lo'o.

Ndyalaa Pablo ca quichi Roma

¹¹ Sna co' nguti'i ya loyuu su cuentya Malta bi', li' ndyatí ya ne' sca yaca ni'i cha' tyaa ya; na cua ndyanu yaca ni'i bi' nde Malta tyucui tyempo tlya'. Alejandría naa quichi tyi xu'na yaca ni'i bi', lo'o jua'a cua ndu' lcuí jo'ó que yaca ni'i bi', la cui' lcuí jo'ó culaca' Cástor lo'o Pólux. (Jua'a naa jo'ó bi'.) Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'i bi' li'. ¹² Xti ti tsá ngua lo'o ndyalaa ya ca quichi Siracusa, lo'o li' sna tsá nguti'i ya quichi bi'. ¹³ Xa' ndu'u ya li', ndyaa yaca ni'i cacua ti to' yuu btyi cha' tyalaa ya ca quichi Regio. Ca chaca tsá tso'o tsa ndyaca cui'i, bi' cha' tsá nchca tyuna ndyalaa ya ca quichi Puteoli. ¹⁴ Ca bi' ndyaca tya'a ya lo'o tyuu tya'a ngu' nu laca tya'a ñati ji'i Jesucristo. Nchcui' ngu' lo'o ya cha' tyanu ya slo ngu', bi' cha' cati tsá nguti'i ya lo'o ngu' bi'. Li' ndu'u ya ndyaa ya tyucui nu ndyaa quichi Roma. ¹⁵ Cua ngujui cha' ji'i tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ca tyi nde Roma cha' cua lijya ya tyucui, bi' cha' ndu'u ngu' to' tyi ngu' lijya ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o ya tyucui. Ndyaca tya'a ya lo'o sca taju ngu' bi' ca quichi Foro de Apio, lo'o li' ndyaca tya'a ya lo'o chaca taju ngu' ca su naa Tres Tabernas; ndya tsa Pablo xlya'be ji'i ycuí' Ndyosi lo'o na'a yu ji'i ca ta'a ngu' bi', ngua tlyu la tyiquee yu li'. ¹⁶ Ndyalaa ya ca quichi tlyu nu naa Roma li', ndyalaa lo'o capitán ji'i lcaa preso bi' slo xu'na chaca

latya sendaru nu ndi'i cua cajua. Lo'o li' nda ngu' chacuayá' ji'i Pablo cha' tyi' yu xa' ni'i, masi ña'a ti ndi'i sca sendaru cua ji'i yu lcaa hora.

Ngulu'u Pablo cha' ji'i ycuí' nu Xu'na na ca Roma

¹⁷ Cua ngua sna tsá tya lo'o ndyalaa ya ca quichi Roma, li' nda Pablo cha' ndyaa slo ngu' cusu' ji'i taju tya'a ngu' judío nu ndi'i quichi bi'. Ndyu'u ti'i ngu' slo Pablo li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na —nacui Pablo ji'i ngu'—, ná sca cha' cuxi ngua'ni na' lo'o ngu' judío tya'a na; ná sca cha' cuxi ngua'ni na' cuentya ji'i cha' cusu' nu jlya ti' na, nu nda jyo'o cusu' ji'na lo'o na. Pana ntejeya' ngu' jna' ca Jerusalén, preso laca na' lo'o nda ngu' jna' ya' ngu' romano.

¹⁸ Ngua cuayá' jna' lo'o ngu' romano bi' li'; pana nacui ngu' bi' cha' ná ntsu'u qui'ya 'na xqui'ya bi' cujuu ngu' jna'. Ngua ti' ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jna' li'. ¹⁹ Ná ntaja'a nu laca loo ji'i ngu' judío tya'a na tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngüijña na' cha' ca cuayá' jna' lo'o rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, nu ndi'i quichi re, masi ná nti' na' sta na' qui'ya ji'i ngu' tya'a quichi tyi na. ²⁰ Lo'o nu juani nti' na' ña'a na' ji'i ma' cha' chcuí' na' lo'o ma, bi' cha' cua nda na' cha' lijya slo ma, cha' cua'ni ma' cha' tso'o caa ma' ca slo na'. Ca ta'a na laca na ngu' Israel; jua'a ntajatya tsa na ji'i ycuí' Ndyosi, ni jacua' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la. Lo'o na', jlya ti' na' cha' bi' stu'ba ti lo'o cu'ma, bi' cha' ngusca' ngu' jna' lo'o carena chcuá re.

²¹ Nguxacui ngu' cusu' cha' ji'i Pablo li':

—Bilya tyalaa ni sca quityi slo ya nu cua nguscua ngu' nu ndi'i loyuu su cuentya Judea cha' chcuí' cha' jinu'u lo'o ya —nacui ngu' ji'i Pablo—. Bilya tyalaa xa' ngu' judío tya'a na nu nti' chcuí' cha' cuxi jinu'u lo'o ya —nacui ngu'—. ²² Nti' ya cuna ya tyucui ña'a cha' nu ntsu'u cha' ta nu'u lo'o ya cuentya ji'i tyucui cucui bi', cha' jlo ti' ya cha' lcaa quichi ntsu'u ngu' nu ñasi' tsa ji'i ngu' nu cua ngusñi tyucui bi'.

²³ Li' ngüijña cha' ji'i ngu' ni tsá tyu'u ti'i lcaa ngu' slo Pablo. Tsá bi' quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i slo yu. Tyucui tsá ngulu'u yu ji'i ngu'; ngulu'u yu ñi'ya nu nclyo ycuí'

Ndyosi cña, ñi'ya ngua cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya ji'i Ni, ñi'ya ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i Ni lo quityi lo'o nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús.
²⁴ Ntsu'u ngu' nu jlya ti' cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu' li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ná jlya ti' cha' bi' tsiya' ti; ²⁵ ná nchca ca stu'ba tyiquee ngu'. Li' ngua ti' ngu' tyaa ngu', pana xa' nchcui' Pablo lo'o ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' nu nchcui' bi' lo'o jyo'o cusu' ji'na. Ndi'ya ntsu'u cha' bi':
²⁶ Tsaa nu'u slo ngu' jua cha' chcu' nu'u lo'o ngu' cua ña'a ca cha' nu ta na' lo'o nu'u, nacu' ycu' Ndyosi.

Ndi'ya chcu' nu'u lo'o ngu':

Ná tyiquee' cuna mā cha' jna', pana ná ca cuayá' ti' mā ñi'ya ndyu'u cha' nu cua ndyuna mā;

ná tyiquee' ña'a mā cha' jna', pana ná ta mā cuentya ni cha' nu cua na'a mā.

²⁷ Tacalya tsa cresiya ji'i ngu' tya'a mā, cha' ná nti' ngu' bi' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' na' tsiya' ti.

Ná nduna tso'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntaja'a ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' jna';

ná nti' ngu' bi' ta ngu' cuentya, cha' ná nchca ji'i ngu' ña'a tso'o ngu';

ná ntaja'a ngu' bi' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'.

Bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' xqui'ya cha' cuxi bi'.

Jua'a nacu' ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ²⁸ Taca ca cuayá' ti' mā juani cha' cua nguxana Ni nda Ni cha' ji'i ycu' Ni ndyaa ca su ndi'i ngu' xa' tsu'; tyaja'a Ni cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi', nu lo'o xñi ngu' cha' ji'i Ni. Lo'o jua'a nga'aa caca tye cha' bi' juani, chañi cha' cuna ngu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

²⁹ Lo'o ndye nchcui' Pablo, li' ndu'u ca ta'a ngu' judío ndyaa ngu'; pana lye tsa nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

³⁰ Tucua yija ndyanu Pablo ca Roma ne' sca ni'i ngüijña ti. Tso'o ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i lcaa ngu' nu ndya'a slo yu, ³¹ ná ntsii yu culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a

ná ngua'a ngu' ji'i yu cha' ná ta yu lcaa cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Roma

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma, cu'ma nu ngusni ma cha' ji'i Jesucristo. Ndyu'ni na' cña ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ycu'i Ni ngusubi Ni jna' cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' tso'o ji'i Ni lo'o ñati.

² Nu lo'o tya lyiji caa Jesucristo nde chalyuu, tya li' cua nchcu'i liñi ycu'i Ndyosi ñi'ya nu caca cha' bi' tyempo nu liyya nde loo la. Cua nda Ni cha' bi' lo'o xi ñati nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ni, cha' nchcu'i Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la; nguscua ngu' cha' bi' lo quityi li'. ³ Cha' tso'o ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu laca Sñi' ycu'i Ndyosi, bi' laca cha' nu nscua lo quityi bi'. Ngula Jesús lo yuu ñi'ya nu nclya cua ña'a ca sñi' ñati, cha' la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o David laca Jesús; ⁴ lo'o jua'a laca Jesús nu sca ti Sñi' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi. Ndi'ya caca cuayá' tso'o ti' na cha' bi': chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, tlyu tsa cha' ngua'ni Ni li'. Nu lo'o nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni ji'i Jesús, nda Ni cha' lo'o na cha' Sñi' ycu'i ca Ni laca nu Jesús bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na' xqui'ya Jesucristo. Cua ngulo Ni cña jna' cha' tsa'a na' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati; chacuayá' ji'i ycu'i Ni tsa'a na' chcu'i na' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati. Nti' Ni cha' caja ñati ji'i ycu'i Ni lcu'a ti se'i, ñati nu xñi cha' ji'i ycu'i Ni, ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nchcu'i Ni. ⁶ Lo'o cu'ma ni, cua ngusubi Ni ji'i ma cha' caca ma ñati ji'i Jesucristo.

⁷ Nscua na' quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma cuentya ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, cuentya ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ma. Cua ngusubi Ni ji'i ma cha' tyucui tyiquee ma taca caca ma ñati ji'i Ni. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o

lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nti' tsa Pablo tsaa na'a xi ji'i ngu' bi'

⁸ Su nguxana ti quityi re, ndyu'ni tlyu na' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Tso'o tsa nti' na' cha' cua ngusni lcaa tya'a ma cha' ji'i Jesús, ca lcaa quichi ndañi cha' jlya ti' ma cha' bi'. ⁹ Lo'o na' ni, cua ngujui cña jna' cha' chcu'i na' cha' tso'o ji'i Jesucristo Sñi' ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati; tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña bi' cuentya ji'i Ni. Jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' lu'ba ti ndyi'u ti' na' ji'i ma laja lo'o nchcu'i na' lo'o ycu'i Ni. ¹⁰ Lo'o jua'a lcaa tsa ndijña na' chacuayá' ji'i Ni cha' tsa'a na' slo cu'ma, cha' tyi'i na' xi lo'o ma, cua ña'a ca hora nu nti' ycu'i Ni. ¹¹ Nti' tsa na' tyacua tya'a na' xi lo'o cu'ma, cha' cua nti' na' ta sca cuii lo'o ma; Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca nu xtyucua 'na, cha' taca jlya la ti' ma ji'i Jesús. Li' tyati' la ti' tyiquee ma. ¹² Tso'o si caca cua'ni na cha' caca tyati' la ti' tyiquee tya'a na, cha' stu'ba ti xñi tso'o la na cha' ji'i Jesús li'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. Tyuu quiya' ngua ti' na' caa na' ca su ndi'i ma, pana hasta juani bilya caja ñi'ya caca nu caa na'. Ñi'ya nu ngua'ni na' ca xa' loyuu chalyuu, jua'a cua nti' na' cha' caca su ndi'i cu'ma; nti' na' cha' taquiya' xa' la ñati cha' ji'i Jesús, lo'o jua'a nti' na' cha' tya culu'u la na' cha' bi' ji'i ma. ¹⁴ Cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a chcu'i lo'o ngu' xa' tsu', masi ndi'i ngu' bi' quichi tonu, masi ndi'i ngu' tyijyu' la ca ne' quixi'; ngulo Ni cña jna' cha' sca ti cha' chcu'i na' lo'o ngu', masi lo'o ngu' nu nchca tsa ji'i, masi lo'o ngu' nu ná ndyi'ya cuentya tsiya' ti. ¹⁵ Bi' cha' nti' na' tsa'a cha' chcu'i na' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lo'o cu'ma ngu' Roma, ñi'ya lo'o cua nda na' cha' bi' lo'o xa' ñati.

Tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i cha' nu nda Jesús cha' chcu'i na lo'o ñati

¹⁶ Ná ntyuju'u ti' na' tsiya' ti cha' culu'u na' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i Jesús ji'i ñati. Liyya cha' bi' lo'o lcaa chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa ñati nu xñi cha' ji'i ycu'i Ni. Tya clyo nda Ni cha'

tso'o bi' lo'o ngu' judío ti, li' lo'o nda Ni cha' tso'o bi' lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁷ Lo'o cuna na cha' tso'o ji'i Jesús bi', li' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni ycu' Ndyosi cha' ca tso'o cresiya ji'i ñati cuxi; xqui'ya cha' nu jlya ti' na ji'i cña nu ngua'ni Jesús, bi' cha' taca caca tso'o cresiya ji'i ñati cuxi na, sca ti si xñi na cha' ji'i ycu' Ni. Ndi'ya ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu': "Nu lo'o jlya ti' na ji'i ycu' Ni cha' taca cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na, li' caja sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na".

Yabe' nu ndyanu hichu' ñati chalyuu

¹⁸ Lo'o cuna na cha' ji'i Jesús bi', li' ca cuayá' ti' na cha' ñasi' tsa ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua; xcube' tsa ycu' Ni ji'i cua ña'a ca ñati cuxi. Na ñasi' Ni ji'i ngu' bi', cha' cuxi tsa ndu'ni ngu'; cuxi tsa ngu' bi', lo'o jua'a ná nda ngu' chacuayá' cuna xa' ñati lcaa ña'a cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu. ¹⁹ Nchca cuayá' ti' ngu' cuxi bi' lcaa lo cha' nu caca cuayá' ti' ñati nquicha', cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngulu'u ycu' Ni cha' bi' ji'i ngu'. ²⁰ Ycu' Ndyosi ni, ná nchca ji'na ña'a na ji'i Ni ca su ntucua Ni nde cua, ni ná taca ca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' ná tye chca cha' tlyu nu ndu'ni Ni. Pana tya lo'o nguxana chalyuu tya clyo, tya li' taca tyuloo na ji'i ycu' Ni; tya li' ngujui ñi'ya caca cuayá' ti' na tilaca laca ycu' Ni, si clyana na ji'i Ni. Taca tyuloo ñati ji'i Ni lo'o ña'a ngu' ji'i lcaa lo na nu ngüñá Ni. Bi' cha' ná ntsu'u cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati cuxi bi'. ²¹ Masi nslo ngu' cuxi bi' tilaca laca ycu' Ni, ná ntaja'a ngu' bi' cua'ni tlyu ngu' ji'i Ni; masi ycu' Ndyosi laca Ni, ná ndya ngu' bi' xlya'be ji'i Ni. Xcu' cha' cuxi ti ntsu'u tyiquee ngu'. Ngüichi yaa cha' hique ngu' cha' ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' liñi bi'. ²² Nacui ngu' cha' nchca tsa ji'i ycu' ca ngu', pana lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o nchcui' ngu' jua'a; ple tsa ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Ná nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo la, la cui' Ni laca nu ná tye chalyuu ji'i tsiya' ti; ndiya la ti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcu' ñati nu ndyijii ti. Lo'o jua'a ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcu' quiñi nu ndacui nde cua, lo'o ji'i lcu' na'ni nu ntucua quiya', lo'o ji'i lcu' na'ni nu nsube'

ne' ni' lo yuu; bi' laca cha' nu ndu'ni tlyu ngu' ji'i.

²⁴ Bi' cha' cua ngulaya' Ni ji'i ngu' cuxi bi'; juani cua nda Ni tyempo ji'i ngu' cha' caca suba' ngu', cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu', sca lo cha' cuxi nu ntyuju'u tsa ti' na cha' chcu' na ji'i. ²⁵ Cua nguxtyanu ngu' bi' lcaa cha' liñi nu ngulu'u ycu' Ndyosi ji'i ngu', ndiya la ti' ngu' cha' xñi ngu' lcu' ti lo cha' cuiñi; ndu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó cuiñi, ndaquiya' ngu' ji'i lcu' scaa na nu cua ngüñá ti ycu' Ndyosi, nga'aa si'i ji'i ycu' Ni nu ngüñá cha' bi' ndu'ni tlyu ngu'. La cui' ycu' Ndyosi nu ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i, cha' xcu' tso'o ti ndu'ni Ni lo'o na laca Ni. Jua'a laca cha' tu'ni.

²⁶ Nguxtyanu Ni ji'i ngu' cuxi lacua, cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu'; sca lo cha' cuxi nu ná nti' na chcu' na ji'i lo'o ñati, bi' laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. La cui' ti nu ngu' cuna'a nga'aa ndi'i lo'o ngu' qui'yu ñi'ya nu ndi'i cua ña'a ca ñati tso'o, xcu' lo'o tya'a cuna'a ti ndu'ni ngu' cha' suba'; ²⁷ lo'o jua'a nu ngu' qui'yu nga'aa ndi'i lo'o ngu' cuna'a ñi'ya nu ndi'i ñati, ndacui tsa ti' ngu' ji'i xa' qui'yu, ndu'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ngu'. Laja cuaña' ti ngu' nda ycu' Ndyosi cha' ti' ji'i ngu', cha' cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

²⁸ Jua'a laca ji'i ngu', cha' ná nti' ngu' tyuloo ngu' ji'i ycu' Ndyosi; bi' cha' nguxtyanu Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' cha' cuxi bi', nda Ni xi tyempo cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ti ngu' cua'ni ngu'. ²⁹ Ná tso'o tsiya' ti cña nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu': xcu' cha' suba' ti ndu'ni ngu', cuxi tsa ndu'ni ngu'; ndacui tsa ti' ngu' ji'i scaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu', ti' tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'; nti' ngu' cha' tso'o la caca ji'i ycu' ngu' que ji'i xa' la tya'a ngu', pana nxu'u tya'a ngu' bi' hasta ndujuii ngu' ji'i tya'a ngu'; ndu'ni ngu' ngana ji'i tya'a ngu'; chiya'a tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', hasta nclo que ngu' cuentyu ji'i tya'a ngu', ³⁰ hasta nchcui' ngu' cha' ti' ji'i tya'a ngu'; liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' suba' nchcui' ngu'; tyixi ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Lo'o jua'a tya nclyana la ngu' cha'

cuxi nu cua'ni ngu', ni ná ndaquiya' ngu' ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu'. ³¹ Ni sca cha' ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti; ná ndu'ni ngu' ni sca cña nu cua nacui' ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni ñati tso'o; la cui' ti ná ndu'ni tya'na ti' ngu' ji'i tya'a ngu'. ³² Nda ngu' bi' cuentya cha' nu cua nchcui' ycu' Ndyosi ji'i ngu', cha' ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Masi jlo ti' ngu' cha' bi', ná ndube ti' ngu' bi'; ña'a ti ndu'ni ngu' cha' cuxi bi' ji'i ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i xa' ñati nu ndyu'ni la cui' tya'a cha' cuxi bi'.

2

Liñi tsa cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu

¹ Lo'o cu'ma ni, nchcui' tsa ma ji'i sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati; pana ná caja ñi'ya nu cua'ni clyu ti' Ni ji'i ycu' ma, nu lo'o nclyotu ma qui'ya nu ntsu'u ji'i xa' ñati, lo'o jua'a ycu' ca ma ntsu'u qui'ya bi' ji'i ma. Ñi'ya ndu'ni cuayá' bese ji'i ñati cuxi, jua'a ndu'ni ma, nu lo'o nchcui' ma jua'a ji'i ñati; pana stu'ba ntsu'u qui'ya ji'i ma lo'o nu ñati cuxi bi'. ² Cua jlo ti' ma cha' liñi tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o nchcube' Ni ji'i ngu' nu ndu'ni lcaa lo cha' cuxi. ³ ¿Ni cha' laca nti' ma cha' ná caca ji'i cu'ma ñi'ya nu ndyaca ji'i nu ngu' cuxi bi'? Cha' cuiñi, ná clyaa ma ji'i ycu' Ndyosi nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati; na nsta ma qui'ya ji'i ñati bi', masi ndu'ni ma la cui' tya'a cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. ⁴ ¿Ni cha' laca ná ndube ti' ma cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na? Ntucua' Ni cña ji'na, ndalo tsa tyiquee Ni ji'na; tso'o tsa nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na, cha' caja ñi'ya nu tya'achu' na ji'i cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'i. ⁵ Ná ntaja'a ma taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ma, ná ntaja'a ma ca tyuju'u ti' ma tsiya' ti; bi' cha' ndyanu cha' xcube' Ni ji'i ma lo'o tyalaa tsa, nu lo'o ña'a ngu' cha' liñi tsa cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu. ⁶ Tsa bi' tya Ni ji'na tsa ña'a nu ngua'ni na lo'o nguti'i na chalyuu; ⁷ sca chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye, bi' laca nu ta Ni ji'i ngu' tso'o, nu ná nchca taja ti' ndu'ni ngu'

cña tso'o lo'o tya'a ngu'. Xcu' ndya'a cha' tyiquee ngu' bi' ji'i cha' tso'o nu ntsu'u ca slo ycu' Ndyosi, xcu' nti' ngu' cha' tyi'i tso'o ti ngu' cuentya ji'i Ni, xcu' ndube ti' ngu' ji'i chalyuu nu lijya nde loo la. ⁸ Pana nu ñati cuxi ni, nu xcu' cha' ji'i ycu' ca ngu' ntsu'u tyiquee ngu', tlyu tsa cha' ti' ta Ni ji'i ngu' bi'; ñasi' tsa ycu' Ndyosi ji'i lcaa ngu' bi', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' tsiya' ti ji'i lcaa cha' liñi nu nclyu'u Ni ji'i ngu', cha' ndijña tsa ti' ngu' ji'i cua ña'a ca cha' cuxi nu ña'a ngu'. ⁹ Xcube' tsa Ni ji'i ngu' bi' li', tlyu tsa cha' ti' caca ji'i lcaa ñati chalyuu, cua ña'a ca ñati nu ndu'ni xcu' cha' cuxi. Cly tyacua cha' ti' bi' ji'i ngu' judío, li' la cui' jua'a tyacua ji'i ngu' xa' tsu', nu si'i ngu' judío laca ngu'. ¹⁰ Pana lcaa ñati nu ndu'ni cha' tso'o ni, ta ycu' Ndyosi cha' tso'o nu ntsu'u ca slo Ni ji'i ngu' bi'; cua'ni chi loo Ni ji'i ngu' bi' ca slo ycu' Ni li', cua'ni Ni cha' ti' tyi'i tyiquee ngu' li'. Cly tyacua cha' tso'o bi' ji'i ngu' judío, lo'o li' la cui' jua'a tyacua ji'i ngu' xa' tsu'.

¹¹ Si'i cua laca ti ñati nu ndu'ni tyaca'a ycu' Ndyosi ji'i, sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati chalyuu. ¹² Ngu' xa' tsu' ni, masi bilya cuna ngu' lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o ngu' judío, pana tye cha' ji'i ngu' jua'a ti, si ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. La cui' jua'a xcube' ycu' Ndyosi ji'i ngu' judío, nu cua ndyuna cha' liñi nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu'; si ntsu'u qui'ya ji'i ngu', cua'ni cuayá' Ni ji'i ngu' cuentya ji'i cha' nu nchcui' Moisés bi' li'. Lo'o jua'a sca ti cuayá' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu ndu'ni cha' cuxi. ¹³ Ná caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o ndyuna ti na cha' liñi nu nda Ni lo'o na; sca ti si taquiya' na ji'i cha' bi', si cua'ni na lcaa ña'a cña nu ngulo Ni ji'na, li' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i Ni. ¹⁴⁻¹⁵ Ntsu'u ngu' xa' tsu' ni, cua laca ndu'ni ngu' ñi'ya nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, masi bilya cuna ngu' cha' bi'. Jua'a jlo ti' na cha' nchca cuayá' ti' ngu' bi' ni cña laca nu nti' ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' tyucui tyiquee ngu' ndu'ni ngu' tsa ña'a cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' judío sa'ni la, masi bilya ta Ni cha' lo'o ngu' xa' tsu' bi'; hique ti ngu' bi' nda'ya cha' tso'o nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Lo'o jua'a

hora ti nda ngu' bi' cuentya cha' qui'ya laca lo'o ndyu'ni ngu' sca cha' cuxi, pana ná ntsu'u cha' culacua ti' ngu' lo'o ndu'ni ngu' sca cha' tso'o. ¹⁶ Jua'a caca lacua, nu lo'o tyu'u lubii lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati, tsa li' lo'o culo Ni cña ji'i Jesucristo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati; la cui' tyempo bi' culotu Ni lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya ji'i ngu'. Jua'a laca cha' nu nchcui' na' lo'o ñati laja lo'o nclyu'u na' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu'.

Cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'i jyo'o Moisés cha' cua'ni ngu' judío

¹⁷ Pana nu cu'ma ni, nacui ma cha' ngu' judío laca ma, bi' cha' jlya tsa ti' ma ji'i lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati, cha' nacui ma cha' sca ti cu'ma laca ma ñati ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Na cua jlo ti' ma ñi'ya laca cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni ma, nti' ma; cua ngusua Moisés cha' bi' lo quityi cuentya ji'i ma, bi' cha' cua nda la ma xi cuentya ñi'ya laca sca cha' tso'o, ñi'ya laca sca cha' cuxi. ¹⁹ Lo'o jua'a nti' ma, cha' ycu'i ma nchca ji'i ma culu'u ma tyucui liñi ji'i ñati nu ná jlo ti'; nti' ma cha' taca ta ma cha' lo'o ngu' nu ná ndyiji ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' sca cha' liñi; ²⁰ nti' ma cha' taca culu'u qui'i ma ji'i ñati nu ná nduna tso'o, cha' ple ti' ngu' xi; nti' ma cha' caca ma mstru ji'i ñati nu bilya caca tsa'a tsiya' ti. Nti' ma cha' caca ma jua'a, xqui'ya cha' jlya tsa ti' ma cha' nu ngusua jyo'o Moisés bi'; laja cha' bi' nscua lcaa cha' nu caca jlo ti' na, lcaa cha' liñi nu ntsu'u nde chalyuu, nti' ma. ²¹ Na nclyu'u ma ji'i tya'a ñati ma tu'ni, ¿ni cha' laca ná nchca culu'u ma ji'i ycu'i ca ti ma? Nacui ma cha' ná tso'o cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i xa' ñati. ¿Ha ná lo'o cu'ma tya ntucuaana ma ntsu'u quiya'? ²² Nacui ma cha' ná tso'o tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati. ¿Ni cha' laca cha' lo'o cu'ma ndu'ni ma cha' cuxi bi' lacua? Si ná ndiya ti' ma tsiya' ti lo'o ndu'ni tlyu xa' ñati ji'i jo'ó nu si'i ycu'i Ndyosi laca, ¿ni cha' laca ndya'a ma ntucuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u ne' laa ji'i ngu' bi'? ²³ Nacui ma cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o ma, pana ndyu'ni tsa ma cha' cuxi lo'o ycu'i

Ndyosi nu lo'o ná ndaquiya' ma ji'i cha' bi'. ²⁴ Na ndu'ni ti ma ñi'ya nu nacui quityi cusu', quityi ji'i ycu'i Ndyosi nu nchcui' ndi'ya: "Cuxi tsa nchcui' ngu' xa' tsu' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cu'ma". Jua'a cha' nscua lo quityi.

²⁵ Jlya tsa ti' ma cha' nu nacui cha' si'yu ma quiji ngu' qui'yu sñi' ma lo'o tya cuañi' ngu', cha' culacua ngu'. Tso'o tsa si lo'o taquiya' ma lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Moisés; pana si ná taquiya' ma lcaa cha' bi', cua laca ma ñi'ya si ná nsi'yu quiji ma tsiya' ti li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu ngu' xa' tsu' nu ná nsi'yu quiji ngu' ni, si taquiya' ngu' bi' cha' nu nda Moisés lo'o na, li' stu'ba ti tucua ycu'i Ndyosi cha' ji'i ngu' bi', ñi'ya ntucua Ni cha' ji'i ngu' judío tya'a na nu cua nsi'yu quiji ngu'. ²⁷ Chañi cha' ná ngua'a cuayá' lo quiji ngu' bi' jua'a; ná ntsu'u cha' bi' ji'i ngu', cha' ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana si ndu'ni ngu' bi' lcaa cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu', ta ngu' cha' tyuju'u ti' ji'i cu'ma ngu' judío, cha' ná ndaquiya' ma ji'i cha' bi', masi cua ndyuna ma cha' liñi ji'i ycu'i Ndyosi, masi cua ngua'a cuayá' lo quiji ma. ²⁸ Si'i na tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo'o tacati tsa ndyu'ni na ji'i ycu'i Ni cha' ña'a ti ngu' ji'na. Ná caca cña jua'a, masi ngua'a cuayá' lo quiji na; ²⁹ si'i jua'a laca na ngu' judío. Tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo'o xñi tso'o na cha' ji'i ycu'i Ndyosi; liñi la tyu'u cha' ji'na lo'o Ni si chca'a cuayá' ji'i ycu'i Ndyosi ca ne' cresiya ji'na. Li' taca culo Ni cña ji'na lo'o Xtyi'i ycu'i Ni, si'i lo'o sca cha' nu nscua lo quityi ti. Lo'o li' tso'o tsa cua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na, nga'aa si'i ñati chalyuu ti nu chcui' tso'o ji'na li'.

3

¹ Tso'o ti xi na cha' laca na ngu' judío lacua, tso'o xi cha' nsi'yu quiji na, cha' jua'a ngulacua na. ² Ndi'ya laca sca cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' laca na ngu' judío: Sca ti lo'o ngu' judío tya'a na cua nda ycu'i Ndyosi cha' ji'i Ni tya clyo. ³ Masi ntsu'u xi ngu' judío nu nga'aa jlya ti' ji'i ycu'i Ndyosi, ná culaya' Ni ji'i cua ña'a ca ngu' judío xqui'ya nu xti ti ñati bi'. ⁴ Ná nti' Ni cua'ni Ni jua'a. Xcui' cha' liñi ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o ñati ji'i Ni, masi cha' cuiñi laca

nu ndu'ni lcuá ti lo ñatí chalyuu. Cua nscua sca cha' jì'í ycuí' Ndyosi lo quityi nu nchcui' ndi'ya:

Lo'o chcuí' nu'u, li' caca cuayá' ti' ngu' cha' liñi tsa ndu'ni nu'u;

lo'o caca cuayá' jinu'u slo ñatí, taca cua'ni lyaá nu'u jì'í ycuí' ca li'.

⁵ Cha' nu na ni, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyu'ni na; lo'o nu cha' cuxi bi' ni, ndu'ni cha' taca ca cuayá' la ti' na cha' liñi tsa laca ycuí' Ndyosi. ¿Ñi'ya ta ñacui' na li'? ¿Ha ná liñi ndu'ni Ni lo'o na? ¿Ha ná tso'o si xcube' Ni jì'na lo'o ndyu'ni na cha' cuxi? Ntsu'u ñatí nu nchcui' jua'a. ⁶ Pana liñi tsa ndu'ni Ni. Ná caca xcube' Ni jì'í ñatí chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jì'í ngu', si ná liñi ndu'ni cuayá' Ni jì'í lcaa ñatí.

⁷ Ná tyiquee' ñacui' ngu' cha' na cuiñi na'. Tso'o, cha' cuiñi nda na' lacua. Pana xqui'ya na', bi' cha' nchca cuayá' la ti' xa' ñatí cha' liñi nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na; jua'a ndyu'ni tlyu la ngu' jì'í Ni xqui'ya na'. Ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na lacua. ⁸ La cui' ti ná tso'o laca cha' cua'ni la na cha' cuxi cha' caca tso'o la cha' jì'na nde loo la; pana ntsu'u ngu' nu ñilo'o jì'í tya'a ngu' lo'o nchcui' ngu' cha' jua'a laca cha' cuxi nu nchcui' ya. Liñi tsa cua'ni ycuí' Ndyosi lo'o xcube' Ni jì'í ngu' nu nchcui' cha' cuiñi jì'na jua'a.

Lcaa ñatí ntsu'u qui'ya jì'í ngu' cuentya jì'í ycuí' Ndyosi

⁹ Ndi'ya ñacui' na lacua: Ná caca chcuí' na cha' tso'o la na cha' laca na ngu' judío, cha' si'í cha' bi' tsiya' ti; cua ngua cuayá' ca ti' na cha' stu'ba ti ntsu'u cha' cuxi jì'í ngu' judío lo'o jì'í ngu' xa' tsu', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu laca loo jì'í lcaa ñatí chalyuu. ¹⁰ La cui' cha' nscua lo quityi jì'í ycuí' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya:

Ni tsaca ngu' ná ntsu'u nu xcui' cha' tso'o ndu'ni;

¹¹ ná ntsu'u ñatí nu nchca cuayá' ti' cha' jì'í ycuí' Ndyosi,

ná tucui ncllyana jì'í ycuí' Ni.

¹² Cua ndyu'utsu' lcaa ngu' jì'í tyucui' liñi, stu'ba ti ngua cuxi cresiya jì'í lcaa ngu';

ná ntsu'u ni sca ñatí nu xcui' cha' tso'o ndu'ni.

¹³ Ñi'ya nti' xtyi'í tyucu nu ntsu'u to' cuaá nu tya lyiji tyacu' lo, jua'a laca ngu' bi',

cha' xcui' cha' cuxi ndyu'u tu'ba ngu'.

Lye tsa ñilo'o ngu' jì'í tya'a ngu' laja lo'o nchcui' ti ngu'.

Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña, jua'a laca ngu',

cha' tyaala tsa nchcui' ngu'.

¹⁴ Ná nxutacui ngu' cha' nda ngu' qui'ya jì'í tya'a ngu';

¹⁵ cujuí' clyá ngu' bi' jì'í tya'a ngu', nti' ngu'.

¹⁶ Xcui' na cua ndu'ni ñu'u ngu' jì'í tya'a ngu', ndu'ni ngu' cha' ca xñi'í ti' xa' ñatí macala su ndya'a ngu' bi'.

¹⁷ Ná nslo ngu' jì'í tyucui' liñi nu cua'ni cha' tì ti tyi'í tyiquee ngu'.

¹⁸ Pana ná ntsii ngu' tsiya' ti ña'a ngu' jì'í ycuí' Ndyosi, nacui' ngu'.

Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

¹⁹ Cua jlo ti' na cha' cua nscua lcaa cha' cusu' bi', cha' cube ti' ngu' judío nu ntsu'u cha' jì'í lo'o cha' bi'; jua'a nguscua jyo'o cusu', cha' cua nti' ycuí' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' lcaa ñatí tyucui' ña'a chalyuu cha' ná caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ngu' jì'í ycuí' ca ngu' lo'o Ni, cha' nga'a cha' cua'ni cuayá' Ni jì'í ngu'. ²⁰ Masi cua'ni na lcaa ca cha' nu nguscua ngu' lo quityi cusu' bi', ná caca ca tso'o tyiquee na cuentya jì'í ycuí' Ndyosi lo'o ndyu'ni ti na jua'a; tsa bi' ti cña ndu'ni quityi bi', cha' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u tsa qui'ya jì'na cuentya jì'í ycuí' Ndyosi.

Cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi jì'í ñatí lo'o xñi ngu' cha' jì'í Jesucristo

²¹ Lo'o juani cua ngutu'u tucua sca cha' cucui nde chalyuu, ná stu'ba tsiya' ti cha' bi' lo'o cha' cusu' bi'. Lo'o ncllyu'u ycuí' Ndyosi cha' bi' jì'na, li' caca cuayá' ti' na ñi'ya caca ca tso'o cresiya jì'na cuentya jì'í ycuí' Ni. Cua nscua xi cha' nu nchcui' jì'í cha' bi' lo quityi cusu' bi', masi lo quityi nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jì'í ycuí' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ñatí sa'ni. ²² Nchcui' quityi cha' cua'ni ycuí' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya jì'na cuentya jì'í ycuí' Ni, si xñi na cha' jì'í Jesucristo. Stu'ba ti cua'ni Ni lo'o ca ta'a na nu laca na ngu' judío; jua'a lo'o lcaa ñatí nu cua ngusñi cha' jì'í ycuí' Ndyosi ca chaca tsu' chalyuu, stu'ba

ti cua'ni Ni lo'o lcaa ñati. ²³ Lcaa na ntsu'u qui'ya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ná ngua'ni na tsiya' ti cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. ²⁴ Pana cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; sca cha' tso'o nu ngua'ni ti Ni cuentya ji'na laca, cha' tlyu tsa cña nu ngua'ni ycu'i Jesucristo cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na, nu lo'o nguui yu lo crusi cha' cua'ni lyaá yu ji'na. ²⁵ Nda ycu'i Ndyosi ji'i Jesús ñaa chalyuu cha' tyaja'a yu cajaa yu; masi ycu'i yu chcube' yu cña loo lcaa ñati chalyuu, cha' qui'ya ycu'i yu yabe' nu ntsu'u ji'na. Caca cha' bi' ji'na si tyaja'a na xñi na cha' ji'i Jesús. Lo'o jua'a nti' Ni culu'u Ni ji'na cha' xcui' cha' liñi ndu'ni Ni lo'o na, masi ná ngua'ni cuentya Ni ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i jyo'o cusu' ji'na; pana ndalo tsa tyiquee Ni ji'i ngu' bi' li'. ²⁶ Nu juani ngulu'u Ni ji'na cha' liñi tsa ndu'ni ycu'i Ni; jua'a taca ji'i Ni cua'ni lubii cresiya ji'i scaa na, si tyaja'a na xñi na cha' ji'i Jesús.

²⁷ Cha' cuiñi nchcui' na si ñacui na cha' nchca tsa ji'i ycu'i ca na ñati chalyuu, cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Ná taca. Lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' na lo'o Ni si jua'a nti' na. ¿Ñi'ya jua'a? Ná nchca ji'na cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi lo'o taquiya' ti na lcaa cha' cusu', sca ti nu lo'o xñi na cha' ji'i Jesús caca tso'o cresiya ji'na. Pana nga'aa tso'o chcu'i na cha' tyixi li', cha' si'i ycu'i na laca nu ndu'ni cha' ca tso'o cresiya ji'i ycu'i ca na. ²⁸ Bi' cha' ni na' ji'i mā cha' ntsu'u sca ti ña'a, ñi'ya nu caca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; ntsu'u cha' xñi na cha' ji'i Jesús, masi ná nchca ji'na cua'ni na lcaa lo cha' cusu' nu nguscua ngu' sa'ni.

²⁹ Si'i sca ti ji'i ngu' judío ti laca ycu'i Ndyosi loo, lo'o ji'i ngu' xa' tsu' laca Ni loo. ³⁰ Chañi tsa laca cha' bi', cha' sca ti ycu'i Ndyosi laca loo tyucui ña'a chalyuu; ná ntsu'u chaca nu laca loo la. Cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'i ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' ji'i Ni; la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'i ngu' xa' tsu', nu lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'i Ni. ³¹ Tso'o lacua. Na jlya ti ti' na ji'i cña nu ngua'ni Jesús, tsa bi' ti cha' cua'ni na cha' clyaa na ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ¿Ha nga'aa ntsu'u cha' taquiya'

na lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' cha' cua'ni na lacua? Si'i cha' bi', masi tso'o la taquiya' na cha' cusu' bi' juani, nu lo'o ngusñi na cha' ji'i Jesús.

4

Ñi'ya ngua ji'i Abraham

¹ Juani ta na' sca cha' lo'o mā ñi'ya ngua ji'i Abraham, nu jyo'o cusu' ji'na nu ngua tya sa'ni. ² Ycu'i ca Abraham ni, ná ngua cua'ni yu cha' ca tso'o cresiya ji'i ycu'i ca yu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, ni ná ngua ji'i yu xacu'i yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' ngua ji'i ycu'i yu. ³ Nde laca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi: “Ngusñi Abraham cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o yu; bi' cha' ngüñi cha' ji'i Ni lo'o yu cha' caca tso'o cresiya ji'i yu, xqui'ya cha' jlya ti ti' yu ji'i Ni”. Jua'a nscua lo quityi bi'. ⁴ Lo'o ndya'a na ne' xña ji'i ñati ni, nda ngu' xcaya' na li'; si'i na nda laja ti ngu' cñi ji'na, cñi nu ndacui ngu' ji'na laca, cha' ngua'ni na cña. ⁵ Pana nu lo'o jlya ti ti' na ji'i Jesús cha' ngulotsu' yu yabe' nu ntsu'u ji'na, li' taca xquiñi Ni cha' ji'i Ni lo'o na cha' caca tso'o cresiya ji'na, masi ná sca na ndacui Ni ji'na. ⁶ Tya sa'ni la nacui jyo'o David cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu cua laca ngua'ni lubii ycu'i Ndyosi cresiya ji'i. Cua nacui Ni cha' lubii cresiya ji'i ngu', masi ná sca cña ngua'ni ngu' cuentya ji'i Ni cha' caca lubii ycu'i ngu'. ⁷ Li' nacui David ndi'ya:

Tso'o ntsu'u tyiquee na lo'o cua'ni clyu ti' Ni ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o culotsu' Ni yabe' nu ntsu'u ji'na, nacui.

⁸ Tso'o ntsu'u tyiquee na si nga'aa cua'ni Ni cuentya ji'i lcaa cha' cuxi nu cua ngua'ni na.

⁹ Si'i xcui' ngu' judío ti nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' jua'a, taca ñacui na cha' lo'o ngu' xa' tsu' caca tso'o tyiquee ngu' jua'a. Cua nchcui' ca ti na cha' ngusñi Abraham cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o yu, bi' cha' cua nacui Ni ji'i yu cha' ca tso'o cresiya ji'i yu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' jlya ti ti' yu ji'i Ni. ¹⁰ ¿Ni jacua' ngua cha' bi'? ¿Ha cua laca cha' cua nsi' yu lo quiji yu ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' clyacua ngu'? Si'i. Tya lyiji xi' yu ngu' quiji yu tyempo bi'; ¹¹ ca

tiya' la, li' ngulacua yu jua'a. Sca cuayá' ti' ngua bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ngua tso'o cresiya ji'i yu cuentya ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o jlya ti' ti' yu ji'i Ni. Yala la ngua cha' ngusñi yu cha' ji'i ycu' Ndyosi, tiya' la ngulacua yu. Bi' cha' lcaa ma nu ntsu'u ma xa' tsu' nu ngusñi ma cha' ji'i Jesús, laca ma ñi'ya laca si Abraham laca jyo'o cusu' ji'i ma nu yaa chalyuu tya clyo la. Lo'o xñi cua ña'a ca na cha' ji'i Jesús, li' quiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o na cha' caca lubii cresiya ji'na. ¹² La cui' jua'a laca tyiquee ngu' judío tya'a na nu stu'ba ti' ngusñi cha' ji'i Jesucristo lo'o na. Chañi cha' Abraham ngua jyo'o cusu' ji'i ngu'; pana tso'o la cha' jlya ti' ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya jlya ti' nu jyo'o Abraham bi', masi tya lyiji clyacua yu.

Ngüñi cha' ji'i Ni lo'o ñati xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'i cña nu ngua'ni Jesús

¹³ Lo'o jua'a ngua cha' ngüñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, lo'o ñati ji'i Abraham nu ñaa chalyuu ca tiya' la; nacui' Ni cha' tyucui' ña'a chalyuu caca ji'i ngu' bi' ca tiya' la. Pana bilya ta Ni cha' lo'o jyo'o Moisés nu ngua li', cha' bilya cala nu Moisés bi'; bi' cha' ná ndaquiya' jyo'o Abraham ji'i cña nu ngulo Moisés, cha' tya lyiji caja cha' bi' ji'i ngu'. Ngua tso'o cresiya ji'i ngu' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'i cha' nu nchcui' Ni, bi' cha' ngüñi cha' ji'i Ni lo'o ngu'. ¹⁴ Ná nti' ycu' Ndyosi cha' tsa lo cua ti ngu' caja chalyuu cucui' ji'i ngu', ngu' nu taquiya' ji'i lcaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o ngu'; tya nti' Ni cha' xñi cua ña'a ca ñati cha' ji'i Jesús, cha' jua'a ti taca quiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' li'. ¹⁵ Xcui' na xcube' ti Ni ji'na, nu lo'o caca cuayá' ji'na slo ycu' Ndyosi cuentya ji'i cha' cusu' bi'; pana ná caja ñi'ya nu sta Ni qui'ya ji'na si ná nscua sca cha' nu ndaca'a ji'na jua'a.

¹⁶ Ngüñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o Abraham lo'o ngusñi ti yu cha' ji'i Ni, cha' caca cuayá' ti' lcaa na cha' xcui' cha' tso'o ntsu'u tyiquee Ni; bi' cha' nda Ni cha' bi' lo'o na. Ndyanu cha' bi' ji'i lcaa ñati ji'i Abraham nu cala chalyuu ca nde loo la. Ni si' tsa lo cua ti ñati nu taquiya' ji'i cha' cusu' ti laca nu tyanu cha' tso'o bi' ji'i, la cui' jua'a tyanu

cha' bi' ji'i lcaa ñati tya'a na nu xñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya ngusñi ycu' Abraham cha' ji'i Ni; jua'a nti' na lo'o nacui' na cha' sti lcaa na ngua jyo'o Abraham bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁷ Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni lo'o Abraham, nu nscua lo quityi: “Cua nda na' chacuayá' cha' caca nu'u sti tyuu lo tya'a ñati nu catu chalyuu nde loo la”, nacui' Ni ji'i Abraham. Cua ngüñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham sa'ni, cha' ngusñi yu cha' nu cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o yu, la cui' Ni nu ndyu'ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulo Ni cña cha' tyu'u tucua lcaa cha' nde loo la, cha' nu cua nacui' Ni ji'i yu lo'o nchcui' Ni ñi'ya si cua laca ndi'i cha' bi' ji'i yu nu ngua li'.

¹⁸ Masi ngua ti' jyo'o Abraham cha' ná caja sñi', ná ndube ti' yu; jlya ti' yu ji'i ycu' Ndyosi, ntajatyá yu ni jacua' caja sñi' yu. Bi' cha' ngua jyo'o Abraham sti tyuu tya'a ñati nu ndyatú lo yuu ca nde loo la, ñi'ya nu cua nchcui' Ni lo'o yu: “Quiña'a tsa ñati tyu'u jinu'u tyempo nde loo la”, nacui' Ni ji'i yu. ¹⁹ Ná ngujlyaa ti' Abraham cha' bi'; ña'a ti jlya ti' yu cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o yu, masi ndube ti' yu cha' ngusu' tsa yu, cha' cua tyalaa ti sca siyento yija ntsu'u yu. Jlo ti' yu cha' cua ngulala ti cajaa tyucuaa ngu', lo'o ycu', lo'o ma' Sara clyo'o yu; nga'aa ntsu'u tyempo cha' caja sñi' Sara, ngua ti' yu. ²⁰ Pana ná nguta'achu' yu, ná ngujlyaa ti' yu cha' nu cua nchcui' Ni lo'o yu; jlya tso'o ti' yu cha' bi'. Ngua'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi, ²¹ cha' jlo ti' yu cha' taca ji'i Ni cua'ni lyiji Ni ji'i cha' nu ngüñi ji'i Ni lo'o yu. ²² Bi' cha' nda Ni chacuayá' cha' caca tso'o cresiya ji'i yu, xqui'ya cha' jlya tsa ti' yu ji'i Ni.

²³ Jua'a nscua lcaa cha' bi' lo quityi nu nchcui' cha' ngüñi cha' ji'i Ni lo'o nu Abraham bi', cha' ngua tso'o cresiya ji'i yu lo'o ngusñi ti yu cha' ji'i ycu' Ni. Si' cuentya ji'i jyo'o Abraham ti nscua cha' bi', ²⁴ masi lo'o cuentya ji'na nscua cha' caca jua'a; lo'o ji'na cua nchcui' ycu' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ni si xñi na cha' ji'i Ni, la cui' Ni nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús nu Xu'na na chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ²⁵ Nda Ni chacuayá' cujuui ngu' ji'i Jesús, cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na;

lo'o li' ndyu'ú Jesús chaca quiya', cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi.

5

Ñi'ya caca lo'o caca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi

¹ Jua'a laca lacua; xqui'ya cha' ngusñi ti na cha' ji'i Jesús, bi' cha' cua ngua tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi. Lo'o li' ti ti ndi'i tyiquee na, stu'ba ti ntsu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ² Tso'o tsa ndyu'ni ycuí' Ndyosi lo'o na chacuayá' ji'i Cristo, nu lo'o ngusñi na cha' ji'i nu Cristo bi'. Ngua'ni Ni cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Ni, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' tya'achu' na ji'i Ni; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na, cha' jlo ti' na cha' ca tiya' la caja sca se'i nu tso'o tsa su tyi'i na ca su ntucua ycuí' Ndyosi, cha' jua'a tso'o ti ndu'ni Ni lo'o na. ³ Masi juani tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndi'i na chalyuu; masi lya' tsa ti' ngu' ji'na, jlo ti' na cha' taca talo na lo'o nchcube' na jua'a. ⁴ Lo'o ngualoo cha' ti' bi', cua jlo ti' na cha' cua ngua'ni cuayá' ti Ni ji'na. Lo'o li' si ña'a ti tya tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, li' cua ndu' ti' na cha' caca tso'o ji'na nde loo la. ⁵ Lo'o jua'a si'i sca cha' nu nda ti ti' na laca cha' bi', sca cha' chañi laca bi'; cua'ni Ni ji'i. Cua ngua'ni Ni cha' ca tii cresiya ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'na; ngua'ni Ni jua'a nu lo'o nda Ni Xtyi'i ycuí' Ni ji'na.

⁶ Jlo ti' na cha' ná caca cua'ni lyaá na ji'i ycuí' ca ti na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana lo'o ndyalaa la cui' hora nu ngusta ycuí' Ndyosi, li' ngujuí' Jesús xqui'ya na, ñati cuxi na. ⁷ Tlyu tsa cha' cua'ni na si tyaja'a na cajaa na cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá na ji'i chaca ñati; masi sca ñati nu xcui' cha' tso'o ndu'ni, ná nti' na cajaa na cuentya ji'i yu. Sca ti si sca ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca bi', tso'o tsa nchcui' lo'o tya'a, ná tyiquee' tyaja'a sca ngu' cajaa cuentya ji'i ñati bi', si caca cua'ni lyaá ngu' ji'i nu ñati bi' li'. ⁸ Pana jua'a ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o na, cha' culu'u Ni ji'na cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; nda Ni ji'i Cristo cha' cajaa cuentya ji'na, masi tya ntsu'u tsa qui'ya

ji'na. ⁹ Tso'o lacua. Cua laca ngua tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' ndyalú tañi ycuí' Cristo lo'o ngujuí' yu lo crusi. La cui' jua'a cua lijya nclyaá na juani; xqui'ya Cristo nga'aa xcube' Ni ji'na lo'o tye chalyuu. ¹⁰ Tya'a cusuu ycuí' Ndyosi ngua na; pana juani ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, nu lo'o ngujuí' Sñi' ycuí' Ni lo crusi. Bi' cha' juani ngua ti cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya cha' cua ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'. ¹¹ Ni si'i tsa lo cua ti cha', masi lo'o cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni cha' caca ca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni.

Xqui'ya sca ti ñati ngua cuxi chalyuu

¹² Cua ngua cha', xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni sca ti jyo'o cusu' nu naa Adán, bi' cha' nguxana cha' ntsu'u qui'ya ji'i ñati chalyuu; bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii ñati. Lo'o jua'a tiya' la ntsu'u cha' cajaa lcaa na, cha' ntsu'u qui'ya ji'i lcaa na. ¹³ Jua'a ntsu'u qui'ya ji'i ñati chalyuu nu ngua tya clyo, masi bilya culo ycuí' Ndyosi cña cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi tyempo bi'. Tsa bi' ti cha', ná nacui' ngu' cha' qui'ya ngua, cha' ná jlo ti' ngu' cha' ná ndiya ti' Ni cña cuxi nu ndyu'ni ngu'. ¹⁴ Tya lo'o ngutu'ú nu Adán bi' chalyuu, hasta ca lo'o nda ycuí' Ndyosi cha' lo'o jyo'o Moisés, xcui' ngujuí' ñati xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', masi ná stu'ba cha' cuxi nu ngua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Adán tya clyo, nu lo'o ná ndaquiya' yu sca cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'i yu. Sca lo ti cña ngua'ni jyo'o Adán, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana nu Jesucristo nu ñaa chalyuu tiya' la ni, chaca lo cña ngua'ni yu, cña tso'o ngua'ni.

¹⁵ Nu jyo'o Adán ni, nguxtyanu yu yabe' hichu' na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni ycuí' ca yu; xqui'ya sca ti nu qui'yu bi' ngua cuxi chalyuu tya li', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndyijii. Pana juani ni, xqui'ya sca ti ñati nu naa Jesucristo, chaca lo cha' nda ycuí' Ndyosi lo'o na, sca cha' tso'o tsa laca bi'; tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycuí' Ndyosi cuentya ji'na li'. Nacui' Ni cha' laja ti taca cua'ni lyaá Ni ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati laca

nu ndyu'ni Ni cha' ndyaca lubii cresiya ji'i ngu'. ¹⁶ Ná stu'ba ndyu'u cha' ji'i cña nu ngua'ni jyo'o Adán lo'o cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi. Nu Adán bi' ni, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu su clyo, lo'o li' ndyanu yabe' hichu' yu; lo'o jua'a ndyanu yabe' hichu' lcaa na lo'o tya'a na juani xqui'ya cha' cuxi bi'. Lo'o juani quiña'a tsa cha' cuxi ndu'ni na lacua. Pana Jesús ni, sca cña laja ti ngua'ni cuentya ji'na nu lo'o ngua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi; ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi li'. ¹⁷ Ntsu'u cha' cajaa na xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i nu sca ti Adán bi', masi sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana tlyu la cña ndyu'ni ycu' Ndyosi cuentya ji'na juani, nu lo'o ndyu'ni lubii Ni cresiya ji'na. Quiña'a tsa cha' xlya'be ngua'ni Ni lo'o na; jua'a caja chalyuu cucui ji'na juani xqui'ya Jesucristo, masi sca ti ñati laca bi'.

¹⁸ Ndi'ya ngua li': lo'o ngua'ni jyo'o Adán cha' cuxi bi', la cui' jua'a ndyanu yabe' hichu' na, lo'o hichu' lcaa tya'a ñati na. Pana ndi'ya ndyu'u cha' lo'o ngua'ni Jesucristo sca cha' tso'o: li' laja ti ngua'ni Ni cha' cuityi Ni yabe' nu ntsu'u hichu' na, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. ¹⁹ Tya clyo cua ntsu'u sca ñati nu ná ndaquiya' ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i yu, bi' cha' ndyanu qui'ya ji'i lcaa na lo'o tya'a na juani. Lo'o tiya' la li', yaa chaca ñati nu ndaquiya' ji'i cña nu ngulo Ni ji'i; xqui'ya nu bi' ndyaca tso'o cresiya ji'i lcaa na cuentya ji'i ycu' Ndyosi juani.

²⁰ Nu lo'o cuna na ni cña laca nu nclyo ycu' Ndyosi ji'na, li' nchca cuayá' la ti' na ñi'ya laca qui'ya nu sta Ni ji'na. Masi ndube tsa ti' na cha' ntsu'u tsa cha' cuxi ji'na, la cui' jua'a jlo ti' na cha' ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na; jlo ti' na cha' nchca ji'i Ni, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. ²¹ Nu cuxi laca loo ji'na, bi' cha' ndyiji na; pana juani nti' ycu' Ndyosi caca Ni loo ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ji'na. Lo'o caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i Ni, li' ta Ni sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na xqui'ya Jesús nu Xu'na na.

6

Xqui'ya Cristo, bi' cha' taca caja chalyuu cucui ji'i ñati

¹ Ndi'ya ñacui na lacua: Ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi, cha' li' tya quiña'a la cha' tso'o cua'ni ycu' Ndyosi lo'o na, nti' na. ² Ná tso'o tsiya' ti cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni la. Juani laca na ñi'ya laca si cua nguui na lo'o Cristo, cha' xa' tyucui tsa na juani; ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi lacua. ³ Nu lo'o ntyucuatya ngu' ji'na lo'o nguxana ca ti cha' tyu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ñi'ya si na cua nguui na stu'ba ti lo'o Jesús, jua'a ngua. ⁴ Lo'o ntyucuatya ngu' ji'na, ndyaa na ne' hitya li', ñi'ya laca si cua ndyaa na nguatsi' na stu'ba ti lo'o Cristo ne' cuaá. Ca bi' ntsiya jyo'o na, cha' taca tyu'ú na chaca quiya', ñi'ya lo'o ngutu'u na nde lo hitya, cha' jua'a tlyu tsa cha' nu ngua'ni ycu' Ndyosi Sti yu nu lo'o ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Lo'o jua'a caja sca chalyuu cucui ji'na xqui'ya Cristo.

⁵ Jua'a ndyaca cha' cua laca ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Cristo bi'. Nguui yu nu lo'o ngüityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'na. Lo'o na ni, ñi'ya laca si na cua nguui na, jua'a laca na; pana lo'o tyu'ú na chaca quiya', li' caja chaca chalyuu cucui ji'na, ñi'ya lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁶ Cuxi tsa ñati ngua na; pana juani laca na ñi'ya laca si lo'o na nguui na lo sca crusi lo'o nguui ycu' Jesús, cha' ngüityi yu tsiya' ti cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na li'. Bi' cha' juani nga'aa caca ji'i cha' cuxi bi' caca loo ji'na chaca quiya'. ⁷ Lo'o cua nguui sca ñati ni, cua ndye cha' ji'i lo'o qui'ya nu ntsu'u ji'i nde chalyuu li'. ⁸ Lo'o na laca na jua'a, nu lo'o ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' laca na ñi'ya si cua nguui na lo'o Cristo; lo'o li' caca na ñi'ya laca si cua ndyu'ú na lo'o Cristo chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na cha' cua ngulo Ni ji'i Cristo ca su ntsiya nguatsi' yu; nga'aa cajaa yu chaca quiya', nga'aa caca tyatsi' yu chaca quiya'. ¹⁰ Cua nguui Cristo, cha' sca ti quiya' cua'ni tye Ni ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu na; lo'o li' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' tyucui tyempo tyi' yu cuentya ji'i ycu' Ndyosi Sti yu. ¹¹ Lo'o jua'a cu'ma ni, ñi'ya si cua ngua'ni tye ma tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma, jua'a culacua ti' ma; ñi'ya si cua ndyu'ú ma chaca quiya'

cha' xcui' cua'ni mā cña jì'ì ycuì' Ndyosi stu'ba ti lo'o Jesucristo nu Xu'na na, jua'a culacua ti' mā.

¹² Bi' cha' juani nga'aa ta mā chacuayá' cha' caca loo cha' cuxi bi' jì'ì mā lo'o ndi'ì mā nde chalyuu. Ná tso'o cha' taquiya' na jì'ì lcaa lo cha' cuxi nu jña ti' na cha' cua'ni na jì'ì, cha' laca na ñatì chalyuu ti. ¹³ Ni sca ti tsu' ya' mā, ni sca ti tsu' quiya' mā, ná ta mā jì'ì cha' jña nu xña'a, cha' ná caca mā msu jì'ì nu bi', cha' ná cua'ni mā cha' cuxi lo'o. Xa' ña'a culacua ti' mā juani; ta mā tyucui ña'a mā cha' caca mā cuentya jì'ì ycuì' Ndyosi, ñi'ya laca si ngujuu mā tsaca quiya', lo'o li' xa' ndyu'ú mā chaca quiya'. Bi' cha' juani nga'a cha' ta mā tyucui ña'a mā cha' cua'ni mā cña jì'ì ycuì' Ndyosi, laja lo'o ndu'ni mā cha' tso'o ca su ndi'ì mā. ¹⁴ Nga'aa si'ì nu cuxi nu ntsu'u chalyuu nu caca loo jì'ì mā juani. Si'ì xcui' cha' ntsi' ti ti' mā tyi'ì mā chalyuu, ñi'ya si lo'o nchcube' tsa cha' cusu' bi' jì'ì mā; taca tyi'ì tso'o ti mā chalyuu juani, cha' xcui' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o mā.

Nga'a cha' cui'ya ngu' cuentya tilaca laca nu laca loo jì'ì ngu'

¹⁵ Ná tso'o ñacui na cha' juani nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na jì'ì cha' cusu' bi', cha' ndaquiya' na jì'ì cha' nu nchcui' ycuì' Ndyosi nu xcui' cha' xlya'be ti ndu'ni lo'o na. Ná tso'o laca si tya cua'ni la na cha' cuxi li', cha' nga'aa ntsu'u chacuayá' jì'na cha' cua'ni na jua'a. ¹⁶ Nu lo'o ndya'a na ne' xña jì'ì sca ñatì ni, taquiya' na sca cña nu culo ñatì bi' jì'na li'; jlo ti' na cha' nu ñatì bi' laca xu'na na, lo'o jua'a nga'a cha' taquiya' na jì'ì cha' nu nchcui' nu xu'na bi'. Lo'o nu cuxi nu ndyu'ni cha' caca na cuxi ni, si ndyu'ni cha' cuxi bi' cha' laca bi' loo jì'na, li' ntsu'u cha' cajaa na tsiya' ti; pana si ycuì' Ndyosi laca loo jì'na, taquiya' na jì'ì cha' nu nchcui' Ni li', caca tso'o cresiya jì'na li'. ¹⁷⁻¹⁸ Tso'o tsa nti' na' cha' tyucui tyiquee mā ndyu'ni mā cña jì'ì ycuì' Ndyosi, tsa ña'a cha' nu ngulu'u ngu' jì'ì mā. Nu cha' cuxi, bi' laca nu ngua loo jì'ì mā; pana lo'o cua ngulaá mā jì'ì nu cuxi bi', li' nguxana mā ndu'ni mā cña cha' caja chaca chalyuu su caca lubii cresiya jì'ì mā, cha' ycuì' Ndyosi laca loo jì'ì mā juani. ¹⁹ Jua'a laca cha' nu

nda na' lo'o cu'mā, cha' caca cuayá' la ti' mā tilaca laca nu laca loo jì'ì mā. Tya tsubi' la cua nda mā tyucui ña'a mā cha' cua'ni mā cha' suba', cha' cua'ni mā cha' cuxi, lo'o jua'a lye la ndyacua cha' cuxi jì'ì mā li'; bi' cha' juani ta mā tyucui ña'a mā cha' xcui' cña tso'o cua'ni mā, cha' xcui' cuentya jì'ì ycuì' Ndyosi tyi'ì mā chalyuu.

²⁰ Cua tsubi' la lo'o tya ndu'ni mā xcui' cha' cuxi, ná ngua jì'ì mā cua'ni mā cña tso'o ñi'ya nu nti' ycuì' Ndyosi cha' cua'ni na; ²¹ ni sca quiya' ná ngua tso'o cha' jì'ì mā lo'o ngua'ni mā cha' cuxi nu ngua li'. Lo'o juani ntyuju'u tsa ti' mā xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni mā. Tsa bi' ti cña ndu'ni nu cha' cuxi bi', cha' cua'ni tye bi' jì'ì ñatì si taquiya' ngu' jì'ì; nga'aa caca tyu'u cha' jì'ì ngu' lo'o ycuì' Ndyosi si jua'a ndu'ni ngu'. ²² Pana juani ni, nga'aa caca jì'ì nu cuxi bi' culo cña jì'ì mā, cha' cua ndyatì mā lo cña jì'ì ycuì' Ndyosi. Chaa ti' mā ndyu'ni mā cña jì'ì Ni juani, cha' xcui' na ndi'ì mā chalyuu cuentya jì'ì ycuì' Ni; li' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta Ni jì'ì mā lo'o cua ndye lcaa cha'. ²³ Tsa bi' ti caya' caja jì'na lo'o ndu'ni na cha' cuxi, cha' chcuna' lyiji cresiya jì'na lo'o; pana si stu'ba ntsu'u cha' jì'na lo'o Jesús nu Xu'na na, li' ta ycuì' Ndyosi sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye jì'na. Sca cha' xlya'be nu nda ti Ni jì'na laca.

7

Cua nscua sca cha' nu ndaca'a jì'ì ñatì nu ntsu'u clyo'o

¹ Cu'mā ngu' tya'a na, ntsu'u ngu' tya'a mā nu tso'o tsa jlo ti' lcaa cña nu ngulo ycuì' Ndyosi jì'na; cua jlo ti' mā cha' ndatsaa cha' bi' jì'na tyucui tyempo lo'o tya lu'ú ti na. ² Ñi'ya laca sca nu cuna'a nu ntsu'u clyo'o ni, cuentya jì'ì cña nu ngulo Ni jì'ì jyo'o cusu' jì'na bi', nga'a cha' tyi'ì nu cuna'a bi' lo'o clyo'o tyucui tyempo lo'o tya lu'ú ti yu; sca ti nu lo'o cua ngujuu yu, li' nga'aa cua'a cha' bi' jì'ì nu cuna'a bi', nga'aa ntsu'u nu cuentya jì'ì li'. ³ Ndi'ya laca cha': si tyu'u cha' jì'ì nu cuna'a bi' lo'o chaca nu qui'yu lo'o tya lu'ú ti clyo'o, cña cuxi laca nu cua'ni nu cuna'a bi' li'. Pana si cua ngujuu clyo'o nu cuna'a bi', nga'aa ndatsaa cha' bi' jì'ì; taca caja clyo'o nu cuna'a bi' lo'o xa' nu

qui'yu, cha' si'i sca cña cuxi laca nu cua'ni li', nu lo'o nga'aa lu'ú clyo'o nu cuna'a bi'.

⁴ Ndi'ya laca na juani cuentya ji'i cha' cusu' nu ndaquiya' tsa na ji'i tya sa'ni la: ñi'ya laca sca nu cuna'a nu nga'aa ntsu'u clyo'o, jua'a laca lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Na cua ngujuii Cristo lo crusi, bi' cha' juani nga'aa ntsu'u cha' ji'na lo'o nu cha' cusu' bi'. Cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo nu lo'o ndyu'ú yu chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu, bi' cha' taca ji'na cua'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi laja lo'o tya ndi'i ti na nde chalyuu. ⁵ Nu ngua cua tsubi' la, cuxi ti ndi'i na, cha' ñati chalyuu laca na; ngua ti' na cua'ni na lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' na ji'i, masi cua ndyuna na cha' cusu' nu nti' cua'a ji'na. Bi' cha' la cui' cha' cuxi bi' ngua'ni lo'o na cha' chcuna' lyiji chalyuu ji'na. ⁶ Pana juani cua ndi'i laja ti na cuentya ji'i nu cha' cusu' bi', nga'aa caca ji'i cha' bi' culo cña ji'na. Cua ngua laja ji'na juani cha' cua'ni na cña nu nti' ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' cua ngujui chaca chalyuu cucui' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'na.

Loo laca nu cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'

⁷ Ndi'ya ñacui na lacua: Si'i la cui' cha' cusu' nu ndu'ni cha' caca cuxi. Nu lo'o bilya cuna na' cha' bi', bilya ca cuayá' ti' na' na ca laca sca cha' cuxi; ná ngua cuayá' ti' na' nquicha', masi cuxi tsa laca cha' tyacui ti' na' ji'i sca na nu ntsu'u ji'i tya'a na'. Pana lo'o cua ndyuna na' ni cña ngulo ycu' Ndyosi ji'na, cha' ná tyacui ti' na' ji'i cha' bi' tsiya' ti, li' ngua cuayá' ti' na' cha' ná tso'o laca cha' ndacui ti' na' ji'i sca na jua'a. ⁸ Pana ngua'ni nu cuxi ngana 'na li'. Masi jlo ti' na' cha' cuxi tsa cha' bi', ña'a ti ndiya ti' na' cua'ni na' lcaa lo cha' cuxi; si ná lo'o nscua sca cha' nu cua'a 'na, ná ta na' cuentya cha' cuxi laca sca cña nu ndyu'ni na'. ⁹ Ngua ti' na' cha' tso'o tsa nguti'i na', nu lo'o tya lyiji ca cuayá' ti' na' ni cha' nda cha' cusu' bi'; pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na', li' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'. Na cua chcuna' ti chalyuu 'na ngua li'. ¹⁰ Ngua ti' ycu' Ndyosi cha' caja chalyuu ji'na nquicha', nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cña nu ngulo Ni nu ngua sa'ni. Pana si'i

jua'a ngua lo'o na'; cua chcuna' ti chalyuu 'na li', cha' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya 'na li'. ¹¹ Cha' cuxi laca nu ngua'ni ngana 'na; bi' cha' tya ngua'ni la na' cha' cuxi, masi cua nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na' cha' ná cua'ni na' jua'a. Na nchcube' tsa cha' cuxi bi' 'na, cua laca cha' 'na ñi'ya laca si cua ngujui na'.

¹² Cha'ni cha' sca cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi laca cha' cusu' bi'; lcaa cña nu ngulo Ni ji'na, ca slo ycu' Ni ngutu'u cha' bi'. Li'ni tsa ndu'ni ycu' Ndyosi, tso'o tsa ndyu'u cha' nu nda Ni lo'o na; ¹³ bi' cha' ná taca ñacui na' cha' cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' bi'. Cha' cuxi nu ndyu'ni na', bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'i chalyuu 'na. Lo'o juani nchca cuayá' ti' na' ñi'ya laca sca cha' cuxi; laja lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ndyu'u cha' cusu' bi', la cui' hora li' ndu'ni nu cha' cuxi bi' ngana 'na. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na' cha' lye tsa laca nu cha' cuxi nu ndu'ni na'.

¹⁴ Jlo ti' na' cha' cña nu ngulo ycu' Ndyosi laca nu cha' cusu' bi'; sca ti si lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi cua'ni cña ne' cresiya ji'na, li' taca ji'na taquiya' na ji'i cña bi'. Pana nu na' ni, ñati chalyuu ti laca na', loo la laca nu cha' cuxi bi' ne' cresiya jna'. ¹⁵ Ná nchca ca cuayá' ti' na' ni cha' laca ndu'ni na' xcui' cha' cuxi. Nti' na' cua'ni na' sca cña tso'o nquicha', pana ná nchca 'na tsiya' ti; cha' cuxi nu ná ndiya ti' na' ji'i, bi' laca nu ndu'ni na'. ¹⁶ Cha' ná tso'o nti' na' lo'o ndu'ni na' cha' cuxi bi', bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o nu cha' cusu' bi', masi ná ndaquiya' na' ji'i. ¹⁷ Bi' cha' lacua, si'i ycu' na' lacu nu ndu'ni cha' cuxi bi'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' cua'ni na' ji'i li'. ¹⁸ Cua jlo ti' na' cha' ná tso'o laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jna', cha' ñati chalyuu ti laca na'; masi nti' tsa na' cua'ni na' xcui' cha' tso'o nquicha', pana ná nchca jna' tsiya' ti. ¹⁹ Ná nchca jna' cua'ni na' cha' tso'o nu nti' na' cua'ni; ña'a ti ndu'ni na' cha' cuxi, masi nga'aa nti' na' cua'ni na' jua'a. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' lacua: lo'o ndyu'ni na' sca cha' nu ná tso'o nti' na', si'i ycu' na' nu ndu'ni cha' cuxi bi' li'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' ndyu'ni na'

ji'i.

²¹ Lo'o li' ndi'ya ndyaca cha' 'na lacua: Masi nti' tsa na' cua'ni na' sca cha' tso'o nquicha', nchca cuayá' ti' na' cha' xcui' cha' cuxi ntsu'u ne' cresiya jna'. ²² Tyucui tyiquee na' ndiya tsa ti' na' cua'ni na' lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na nu ngua sa'ni; ²³ pana nchca cuayá' ti' na' cha' ndi'i chaca nu laca loo ji'i tyucui ña'a na'. Nxuu tya'a bi' lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee na' ji'i; bi' laca cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jna', nu ndu'ni lo'o na' cha' cua'ni na' cña ji'i, ñi'ya nti' si cua laca na' sca preso.

²⁴ Xñi'i tsa ti' na' lacua. ¿Tilaca caca ji'i cua'ni lyaá ji'i tyucui ña'a na', cha' nga'aa cua'ni na' cha' cuxi jua'a? Cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya 'na. ²⁵ Sca ti ycu' Ndyosi Sti na taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni 'na, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesucristo nu Xu'na na. ¡Bi' cha' quiña'a tsa xlya'be tya na' ji'i ycu' Ndyosi lacua! Pana tsa bi' ti cha' jlo ti' na', cha' nga'a cha' taquiya' na' ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi; ná nchca jna' cua'ni lyaá na' ji'i ycu' ca na' cha' ñati chalyuu ti laca na', lo'o jua'a ña'a ti tya ndyu'ni ñati chalyuu cha' cuxi.

8

Chalyuu cucui nu ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi

¹ Pana juani ni, ndi'ya ngua'ni ycu' Ndyosi: Nga'aa ndyanu yabe' hichu' na, si stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; nga'aa taca ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cojolaqui ji'na juani, cha' Xtyi'i ycu' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi'i na nde chalyuu. ² Nu lo'o laca Xtyi'i ycu' Ndyosi loo ji'na, li' caja chalyuu cucui ji'na xqui'ya Jesucristo, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni; na cua ngulo Ni ji'na ya' nu cuxi nu ndyu'ni cha' chcuna' chalyuu ji'na. ³ Cua ngua'ni Ni sca cha' tlyu nu ná ngua cua'ni nu cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ná ngua cña cha' bi', xqui'ya cha' cuxi tsa tyiquee ñati chalyuu na; pana ngua ji'i ycu' Ndyosi cua'ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni ji'i Sñi' ycu' ca Ni yaa chalyuu re cha' ngua ñati. Nda Ni ji'i nu Jesús bi' yaa, cha' caca yu sca msta lu'ú; bi' laca msta

nu ngua ji'i cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na. Ngua Jesús ñati; stu'ba ti ngua yu ñi'ya laca cua ña'a ca ñati chalyuu, cha' jua'a ngua ji'i yu cua'ni tye yu ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati cuxi na. Bi' cha' ngua Ni ñati. ⁴ Lo'o nu juani taca cua'ni na cña nu ngulo Ni ji'na, la cui' cña laca nu nchcui' cha' cusu' bi' cha' cua'ni na; taca cua'ni na ji'i juani, xqui'ya cha' nga'aa caca cojolaqui nu cuxi nu ntsu'u chalyuu ji'na, cha' Xtyi'i ycu' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi'i na chalyuu juani.

⁵ Nu lo'o cua'ni na ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti, la cui' cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ñati bi', bi' laca loo ne' cresiya ji'na li'; pana si Xtyi'i ycu' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi'i na chalyuu, li' taca taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi. ⁶ Chcuna' chalyuu ji'na, si xcui' cua'ni na cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti; pana caja chalyuu cucui ji'na cha' ti ti tyi'i tyiquee na, si taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi. ⁷ Tya'a cusu' ycu' Ndyosi laca na, si ña'a ti ndu'ni na cha' cuxi ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti; ná nchca ji'na tsiya' ti taquiya' na ji'i cha' nu nda ycu' Ni lo'o na, si ña'a ti tya nti' na cua'ni na cha' cuxi. ⁸ Bi' cha' ná taca ji'na cua'ni na cña nu nti' ycu' Ni cha' cua'ni na, si tiji' tsa ti' na ji'i cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

⁹ Nga'aa si'i jua'a ndi'i ma juani, nga'aa nchca tiji' ti' ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu; stu'ba ntsu'u cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi juani, cha' cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo tsiya' ti, si bilya tyanu Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'na, la cui' Xtyi'i nu ndyu'u ji'i Cristo. ¹⁰ Masi ngua'ni nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' chcuna' chalyuu ji'i ma, pana tya lu'ú ma juani, xqui'ya cha' lu'ú Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'i ma si ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo. Ndyanu Xtyi'i ycu' Ni lo'o ma nu lo'o ngua tso'o cresiya ji'i ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i Jesús. ¹¹ La cui' Xtyi'i ycu' Ndyosi laca bi', la cui' laca nu ngulo ji'i jyo'o Jesús ca su ntsiya nguatsi', ndyu'ú yu chaca quiya' li'. Lo'o jua'a cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma, cha' nu lo'o cajaa ma,

li' cua'ni Ni cha' tyu'ú mā chaca quiya' xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ni.

¹² Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, juani nga'aa caca ji'i ñati culo ngu' cña ji'na, cha' cua'ni na cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. ¹³ Chcuna' chalyuu ji'i mā si xcu'i' culana mā ji'i cha' cuxi lo'o ndi'i mā chalyuu; pana chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu'i' Ni taca tyijiloo mā ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā, cha' nga'aa cua'ni la mā ji'i. Caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā li'.

¹⁴ Cua ña'a ca na, cua laca na sñi' ycu'i' Ndyosi si ndu'ni na cua ña'a ca cña nu nclyo Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'na. ¹⁵ Na cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i Ni ji'i mā, cha' ndu'ni Xtyi'i Ni cha' caca mā sñi' ycu'i' Ndyosi; ndu'ni bi' cha' ndi'ya taca chcu'i' na lo'o ycu'i' Ndyosi: “Sti ya”, ñacui na ji'i Ni. Si'i cha' cuxi ndu'ni Xtyi'i Ni nu lo'o nclyo bi' cña ji'i mā, si'i cha' xcutsji ji'i mā ñi'ya nu ntsji mā cua sa'ni la, si'i jua'a cña ndu'ni nu bi'. ¹⁶ Cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na ni, stu'ba nchcu'i' cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i Ni lo'o na, cha' cua laca na sñi' ycu'i' Ni. ¹⁷ Nu lo'o cua laca na sñi' ycu'i' Ni, lo'o ji'na tyacua lcaa cha' tso'o nu ta Ni li', lcaa ña'a cha' nu cua nda Ni ji'i Cristo; pana si cua nti' na cha' stu'ba ti tyi'i na lo'o Cristo ca su tlyu ca su ntucua Ni, li' ntsu'u cha' talo na lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'na nde chalyuu ti, ñi'ya ndalo ycu'i' Cristo lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' ji'i yu.

¹⁸ Ntsu'u quiya' ndyiji xi cha' ti'i ji'na laja lo'o ndi'i ti na nde chalyuu; pana xca ti cha' laca cha' bi', ná stu'ba laca cha' ti'i bi' lo'o cha' tso'o nu caja ji'na ca nde loo la, nti' na'. Lo'o jua'a tya lyiji culu'u Ni lcaa cha' ji'na, ñi'ya caca cha' tso'o bi' nde loo la. ¹⁹ Lcaa ca na lu'ú nu cua ngüiñá ycu'i' Ndyosi nde chalyuu ni, ntajaty tsa na bi' ji'i ycu'i' Ndyosi, ni jacua' culu'u Ni ji'i ñati chalyuu tilaca nu chañi cha' laca ngu' sñi' ycu'i' Ni. ²⁰ Cua ngunu'u lcaa chalyuu; lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu ni, ná lcaa na bi' ngua ñi'ya nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi cha' caca cha' bi' lo'o ngüiñá Ni ji'i. Cua nguxtyanu Ni chalyuu cha' tyanu jua'a ti, masi si'i jua'a ndiya ti' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu bi'. Pana ná nga'a cha' tyanu cha' jua'a tyucui tyempo; ²¹ cua tyalaa ti sca tsa nu tye lcaa cha' cuxi nu ndu'ni cha' quiñu'u

chalyuu, lcaa cha' cuxi nu laca loo ji'na. Lo'o li' tso'o tsa caca lcaa lo na nu ngüiñá Ni nde chalyuu, cha' stu'ba ti cua'ni lyaá Ni ji'i nu na bi' lo'o ji'na nu laca na sñi' ycu'i' Ni. ²² Tya lyiji caca cha' tlyu bi', pana jlo ti' na cha' ntsu'u tsa cha' ti'i, ntsu'u tsa cha' quicha ti' ji'i lcaa na nu ngüiñá ycu'i' Ndyosi nde chalyuu. Ñi'ya lo'o lijya ti'i ji'i sca nu cuna'a cha' cua cala ti sñi', jua'a ntsu'u cha' ti'i chalyuu juani. ²³ La cui' jua'a lo'o lcaa tya'a na nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'na, nxi'ya na ndi'i na cha' ntsu'u tsa cha' ti'i ji'na juani. Na cua nda Ni Xtyi'i ycu'i' Ni ji'na lo'o ndi'i na nde chalyuu, sca cha' tso'o nu nda Ni ji'na yala la laca. Laja li' ntajaty tsa na ji'i tsa tlyu bi', cha' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'na, cha' xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na li'. Lo'o li' ta Ni su tyi'i na slo Ni, cha' cua laca na sñi' ycu'i' Ni. ²⁴ Jlya ti' na cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na, masi nga'a cha' jatya na ji'i tsa tlyu bi', cha' cua'ni tye Ni cña nu ndyu'ni Ni. Sca na nu ntajaty na ji'i ni, lo'o cua na'a na ji'i, cha' ndu'u tucua cha' bi', nga'aa nti' cha' jatya la na ji'i li'; si'i na tya ntajaty na ji'i, na cua na'a na ji'i li'. ²⁵ Pana lo'o chañi cha' tya ntajaty na ji'i sca cha', li' ntsu'u cha' talo na ji'i, masi tya lyiji ña'a na ji'i, masi talo na tyiquee' ña'a cuayá' nu ña'a na ji'i cha' cua ndyu'u tucua.

²⁶ Bi' cha' laca cha' nxyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'na, cha' ná nchca ji'na tsiya' ti. Ná jlo ti' na ñi'ya nu tso'o la chcu'i' na lo'o ycu'i' Ndyosi, pana Xtyi'i ycu'i' Ni laca nu nclu'u ji'na ñi'ya nu chcu'i' na lo'o Ni. Cua jlo ti' Xtyi'i ycu'i' Ni cha' ti'i tsa cha' nu ntsu'u tyiquee na, cha' ná ndyiji ñi'ya caca chcu'i' na cha' bi' lo'o Ni; bi' cha' lo'o Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nchcu'i' lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na cuentya ji'na li'. ²⁷ Ncllyotu ycu'i' Ndyosi lcaa ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati. Lo'o jua'a jlo ti' Ni lcaa cha' nu nti' Xtyi'i ycu'i' Ni ta lo'o Ni, cha' nu lo'o ndijña nu bi' sca cha' ji'i ycu'i' Ndyosi Sti na cuentya ji'na, stu'ba nti' Xtyi'i Ni lo'o lcaa cha' nu ncllyacua ti' ycu'i' Ndyosi Sti na.

Nga'aa ntsu'u nu cuxi nu caca cua'ni cha' culaya' ycu'i' Ndyosi ji'i ñati ji'i Ni

²⁸ Jlo ti' na cha' cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' ñi'ya caca lcaa cha' nu ndyaca chalyuu, cha' caca tso'o chalyuu su ndi'i na

si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i Ni. Na cua ngusubi Ni ji'na juani, cha' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni tya clyo cha' caca na. ²⁹ Masi tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' jlo ti' ycu' Ni tilaca laca nu tyaja'a xñi cha' ji'i Ni nde loo la. Ngua ti' Ni cha' caca na ñi'ya laca Jesús, Sñi' ycu' ca Ni, ngua ti' Ni cha' caca Jesús tya'a na; quiña'a tsa tya'a sñi' ycu' Ni caca na li', pana loo la laca Jesús. ³⁰ Jua'a ngua ti' Ni tya clyo la cha' caca na, bi' cha' ngusubi Ni ji'na. Nu lo'o cua ngusubi Ni ji'na, li' ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i Ni; nu lo'o ndye caca tso'o cresiya ji'na, li' ta Ni su tyi'i na ca su tlyu ca su ntucua ycu' Ni.

³¹ Lo'o cua ndyuna na lcaa cha' tso'o bi', li' taca ñacui na cha' ná ntsu'u nu caca xuu tya'a lo'o na, cha' ycu' Ndyosi laca nu ndi'i lo'o na. ³² Ná nda ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i Jesús cha' tya'achu' yu ji'i cña ji'i Ni jua'a ti, masi nu sca ti Sñi' ycu' Ni laca yu; nda Ni ji'i yu cha' cajaa lo crusi cuentya ji'i lcaa na lo'o tya'a na. Cua nda Ni lcaa cha' tso'o nu ji'i ycu' ca Ni ji'i Jesús, la cui' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ni. Lo'o jua'a sca ti cuayá' nu ta Ni cha' bi' ji'na, ñi'ya lo'o nda Ni cha' bi' ji'i Sñi' ycu' Ni. ³³ Ná tucui taca sta qui'ya ji'na lacua, cha' cua laca ngusubi ycu' Ndyosi ji'na; ycu' Ndyosi laca nu cua ngulo yabe' ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ³⁴ Ná ntsu'u nu caca xcube' ji'na li', cha' xqui'ya na cua ngujuu Jesús, xqui'ya na cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o juani ntucua Cristo la'a tsu' cui' ca su ntucua ycu' Ndyosi, ndijña yu cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi Sti yu cuentya ji'na. ³⁵ Ni sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu ná taca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na juani, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu Cristo bi' ña'a Ni ji'na. Ná sca caca ji'na, masi quicha tsa na, masi ti'í ti ndi'i na chalyuu, masi xcube' tsa ngu' ji'na, masi ndyiji jbi'ña ji'na, masi tye ste' na ngusu, masi ntsu'u tsa cha' cuxi su ndi'i ti na, masi cujuu ngu' ji'na; lcaa cha' bi' ná caca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na. ³⁶ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi:

Xqui'ya ycu' Ndyosi, cua ña'a ca hora ndyujuii ngu' ji'na.

Ndyu'ni ngu' lo'o na ñi'ya si laca na xlya', la cui' xlya' nu ndya'a lo'o ngu' ji'i slo

ñati nu ndujuii ji'i.

³⁷ Masi jua'a, lye tsa ntyijiloo na ji'i nu cuxi bi'; nga'aa nchca ji'i nu cuxi bi' culo cña ji'na tsiya' ti xqui'ya Jesús, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ³⁸ Bi' cha' jlo ti' na' juani cha' nga'aa ntsu'u ni sca na nu caca cua'ni cha' culaya' ycu' Ndyosi ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; masi cua ngujuu na, masi tya lu'ú na, ná culaya' Ni ji'na. Ni xca ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua, ni sca cui'i nu laca loo nde lo yuu, ná nchca ji'i tsiya' ti cua'ni cha' culaya' Ni ji'na. Masi chalyuu su ndi'i na juani, masi chalyuu nu caca nde loo la, ná culaya' Ni ji'na. Ná ntsu'u nu laca loo nde chalyuu nu nchca ji'i culo ji'na ya' nu Xu'na na; ³⁹ ná sca na nu ntsu'u nde cua, ná sca na nu ntsu'u nde qui'ni ne' yuu, ná sca na tyucui ña'a chalyuu nu ngüiña ycu' Ndyosi, ná caja ñi'ya nu culo ji'na ya' Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

9

Na cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i ngu' judío cha' caca ngu' ñati ji'i Ni

¹ Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo laca na', bi' cha' xcui' cha' liñi ta na' lo'o cu'ma; si'i cha' cuiñi nchcui' na'. Xtyi'i ycu' Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hique na', bi' cha' liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma' juani.

² Xñi'i tsa ti' na', ti' tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya ngu' judío tya'a na'; ³ tyucui tyiquee na' tyaja'a na' cha' masi tyanu yabe' nu ntsu'u ji'i ngu' bi' hichu' ycu' ca na', masi nga'aa ña'a Cristo jna' tsiya' ti nti' na', si jua'a ti taca cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' tya'a quichi tyi na' bi'. ⁴ Laca ngu' bi' la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o cusu' Israel, ñati ji'i nu yaa chalyuu nde loo la; sca ti tañi ntsu'u ji'i ngu' lo'o jyo'o bi', lo'o jua'a cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' cha' caca ngu' bi' ñati ji'i ycu' Ni. Tlyu tsa cha' nu ngua'ni Ni, cha' ntaja'a ycu' Ni tyi'i Ni lo'o ngu' bi'. Cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi'; cua ngulo Ni cña ji'i Moisés, lcaa ña'a cña nu culo yu ji'i ngu' bi'; cua nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca lo'o cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ni; lo'o jua'a yala la nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca ji'i Cristo nu ntsu'u cha' caa nde

loo la. ⁵ Sñi' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu lo'o ngula Cristo chalyuu ngua Ni ñati, la cui' tya'a ngu' Israel ngua yu li'. La cui' jua'a laca Cristo ycu' Ndyosi nu laca loo ji'i lcaa na tsiya' ti, bi' cha' lcaa tyempo ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. Chañi tsa cha' bi'.

⁶ Si'i na ngujlyaa ti' ycu' Ndyosi cha' nu nguxquiñi Ni lo'o ngu' Israel tya sa'ni la, cha' nu cua'ni lyaá Ni ji'i ngu'; pana nu tya'a ñati ji'i jyo'o Israel nu yaa chalyuu nde loo la ni, ná lcaa ngu' bi' ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi, ñi'ya ndaquiya' ycu' jyo'o Israel ji'i cha' bi' cua sa'ni la. ⁷ Lo'o jua'a si'i cua ña'a ca ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham nu chañi ca laca ngu' judío. Ná stu'ba ngua'ni jyo'o Abraham lo'o lcaa sñi' yu, cha' cua nda ycu' Ndyosi cha' lo'o yu tya tsubi' la ndi'ya: “Sca ti sñi' nu'u, nu Isaac ni, ji'i bi' tucua na' cha' ji'i; jua'a tucua na' cha' ji'i lcaa ñati nu tyu'u ji'i yu tyempo nde loo la”, nacu' ycu' Ndyosi ji'i Abraham. ⁸ Jua'a nchca cuayá' ti' na cha' ná caca ngu' sñi' ycu' Ndyosi sca ti xqui'ya cha' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham lo'o ji'i jyo'o Israel laca ngu'; sca ti si tyucui tyiquee ngu' jlyu ti' ngu' cha' cua'ni Ni lcaa cña nu ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o ngu' tya sa'ni la cha' cua'ni Ni, li' chañi cha' laca ngu' ñati ji'i ycu' Ni. ⁹ Nde laca cña nu cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham cua sa'ni li': “Chaca yija tyaa na”, nacu' Ni ji'i Abraham. “Hasta ca li' ta na' sca sñi' nu'u lo'o ma' Sara.”

¹⁰ Cua nchcui' ycu' Ndyosi cha' bi' lo'o nu Isaac bi'. Cyo'o jyo'o cusu' Isaac bi' ngua naa Rebeca. Lo'o li' ngula tucua tya'a sñi' nu Rebeca bi' lo'o sca ti sti ngu'. ¹¹⁻¹³ Masi tya lyiji cala nu sube bi', tya lyiji cuna ngu' ni sca cha' tso'o, ni sca cha' cuxi, li' ndacha' ycu' Ndyosi ji'i Rebeca: “Nu cala clyo ni, bi' caca msu ji'i nu cuañi' la”, nacu' Ni. Ndi'ya cha' nu nscua lo quityi lo'o nchcui' ycu' Ndyosi ji'i tyucuaa nu sube bi': “Tyaca'a tsa Jacob 'na”, nacu' Ni, “pana nga'aa ndiya ti' na' ji'i Esaú tsiya' ti”. Jua'a ndyanu cha', cha' ntsu'u chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha' subi Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' ycu' Ni; si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ti na caca na ñati ji'i ycu' Ndyosi lacua.

¹⁴ ¿Ha tso'o ñacu' na cha' ná liñi ndu'ni ycu' Ndyosi lacua? Ná taca chcu' na jua'a.

¹⁵ Nde laca cha' nu nda Ni lo'o Moisés tya sa'ni la: “Cua ña'a ca ñati nu nti' na' cua'ni tya'na ti' na' ji'i, bi' laca ñati nu cua'ni tya'na ti' na' ji'i”, nacu' Ni. “Tso'o nti' na' ña'a na' ji'i cua ña'a ca ñati nu ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'i.” ¹⁶ Bi' cha' laca cha' si'i na ndu'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'na xqui'ya cha' nu ndiya ti' na' ji'i Ni, si'i na ndu'ni clyu ti' Ni ji'na xqui'ya cha' nguula tsa ndyu'ni na cña ji'i Ni; laca cha' tya'na ti' ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na. ¹⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu', la cui' cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o rey ji'i ngu' Egipto nu ngua li': “Cua nda na' chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u rey”, nacu' Ni, “cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' nguula tsa cña nu ndu'ni na' chalyuu. Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu tilaca laca na”, nacu' Ni ji'i rey bi'. ¹⁸ Ca cuayá' ti' na li', cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' Ni cua'ni tya'na ti' Ni ji'i; jua'a ndacu' Ni cha' ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' ti Ni tacu' Ni cha' ji'i, cha' nga'aa cuna ngu' cha' ji'i Ni.

¹⁹ ¿Ni cha' laca nsta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i ñati chalyuu lacua, si jua'a ná nchca ji'na tsiya' ti' cua'ni na xi xa' la cha', si jua'a cua laca ngusubi ycu' Ndyosi ji'i ña'a ñati nu nti' ti Ni ji'i? ²⁰ Pana na nu laca na ñati chalyuu ti, ná tso'o si xlyú na cha' jua'a hichu' ycu' Ndyosi. Ñi'ya laca sca quityu' ni, ná nchca ji'i quityu' bi' xlyú cha' hichu' ñati nu ngüiñá ji'i lo'o yuu; ná nchca chcu' quityu' bi' ndi'ya: “¿Ni cha' laca ngüiñá nu'u jna' jua'a?” ²¹ Ntsu'u chacuayá' ji'i cuityi yuu cha' cuiñá ma' na laca nu nti' ma' cuiñá ma' lo'o yuu ji'i. Taca ji'i ma' cuiñá ma' sca quityu' tso'o nu quiñá'a nga'a, lo'o jua'a taca ji'i ma' cuiñá ma' sca quityu' nu canta' ti ña'a, si jua'a nti' ma'; masi lo'o la cui' tya'a yuu ndya' nu tso'o bi', lo'o jua'a ndya' nu canta' ti bi'.

²² Ngua ti' ycu' Ndyosi culu'u Ni ji'na ñi'ya ña'a xcube' Ni ji'i ñati cuxi, cha' ca cuayá' ti' na cha' nguula tsa cña nu ndu'ni Ni. Ndalo tsa tyiquee Ni ji'i ñati cuxi bi', masi cua ntsu'u tsa chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha' ca ñasi' Ni ji'i ngu', cha' jua'a cuityi Ni ji'i ngu' tsiya' ti. ²³ Pana ngua ti' Ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya tlyu tsa cha'

tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na. Tya tsubi' la cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'na, cha' lo'o na caja cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi ji'na. ²⁴ Ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na; stu'ba ti ngusubi Ni ji'na, masi laca na ngu' judío, masi laca na ngu' xa' tsu'. ²⁵ Bi' laca cha' nu nguscua jyo'o Oseas lo quityi, nu lo'o nacui ycu' Ndyosi ndi'ya:

Cusubi na' ji'i ñati nu caca ñati jna', masi si'i jua'a ngua ngu' nquicha';
la cui' ñati nu ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i nquicha',

la cui' ngu' bi' tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' juani, nacui Ni.

²⁶ Lcaa quichi su nacui ji'i ngu' bi' tya tsubi' la: "Si'i ñati ji'i ycu' Ndyosi laca ma", ca bi' ñacui ji'i ngu' juani: "Sñi' ycu' Ndyosi nu lu'ú ca laca ma".

²⁷⁻²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcui' jyo'o Isaías ji'i ngu' Israel ndi'ya: "Ná ndu'ni cha' masi quiña'a tsa ñati tyu'ú ji'i Israel nde loo la; masi ñi'ya laca yusi nu ndi'i to' tyujo'o, tsa lo cua tya'a ñati caca na. Cua nacui ycu' Ndyosi nu Xu'na na cha' yala ti cuityi Ni ji'na nu lo'o xcube' Ni ji'na, pana tya tyanu xi tya ñati tya'a na nu cua'ni lyaá Ni ji'na." ²⁹ La cui' jua'a nchcui' Isaías chaca cha' ndi'ya:

Tya sa'ni la ndye cha' tsiya' ti ji'i ngu' quichi Sodoma lo'o ji'i ngu' quichi Gomorra;

la cui' jua'a taca cua'ni tye ycu' nu Xu'na na ji'i lcaa ngu' Israel tya'a na.

Pana cua nda Ni chacuayá' clyaa' tucua sna tya'a ti ngu' tya'a na, xqui'ya cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

Ná ntaja'a ngu' judío xñi ngu' cha' tso'o nu nda Jesucristo lo'o ngu'

³⁰ Ndi'ya ñacui na lacua: Cua ngua tso'o cresiya ji'i ngu' xa' tsu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús, masi si'i ngu' judío laca ngu' bi'; ngua tso'o cresiya ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi, si'i na ngua'ni tsa ngu' cña cha' caca tso'o cresiya ji'i ycu' ca ngu'. ³¹ Pana nu ngu' nu ngutu'ú ji'i jyo'o Israel ni, ná ngujui ñi'ya caca tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; cua ndyuna ngu' cha' nu nda Ni lo'o ngu'

nquicha', pana ná ndaquiya' ngu' lcaa cha' bi'. ³² ¿Ni cha' laca ná ngua tso'o cresiya ji'i ngu' judío lacua? Laca cha' ná jlya ti' ngu' cha' taca ji'i Jesús cua'ni cho'o ji'i cresiya ji'i ñati. Nti' nu ngu' judío bi' cha' caca tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi laja lo'o ndyu'ni ti ngu' cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'i ngu'. Ngua cuxi cha' ji'i ngu' li', ñi'ya laca si cua nclyú ti' ngu' chu' sca quee nu ntsiya cla'be tyucui su ndya'a ngu'. ³³ Cha' ji'i quee bi' nscua sca cha' lo quityi cusu', nu nchcui' ndi'ya:

Sta na' sca quee nu xtyii tyucui su ndya'a ngu' Israel, ngu' quichi Sión bi', nacui ycu' Ndyosi.

Jesús laca ñi'ya laca quee bi', lo'o jua'a ta Jesús sca cha' tyuju'u ti' ji'i ngu' bi'; tyuu tya'a ngu' bi' ca tyuju'u ti' ngu' xqui'ya Jesús bi'. Pana ná ntsu'u cha' caca taja ti' ngu' ji'i Jesús, si cua ngusñi ngu' cha' ji'i.

10

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, tyucui tyiquee na' lye tsa nchcui' tya'na na' lo'o ycu' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' judío tya'a na'. ² Liñi tsa cha' nu chcui' na' ji'i ngu' bi', cha' tso'o tsa ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi nquicha', pana ná jlo tso'o ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'; ³ ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni Ni cha' ca tso'o cresiya ji'i ñati cuentya ji'i ycu' Ni. Xa' ña'a nti' ngu' bi'; cha' ji'i ycu' ca ngu' nclyana ngu' ñi'ya caca tso'o cresiya ji'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlya ti' ngu' ji'i cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi. ⁴ Pana cua ñaa Jesús chalyuu juani, cua ngusñi na cha' ji'i yu, bi' cha' taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi; nga'aa nti' cha' taquiya' tsa na cha' cusu' nu cua nda jyo'o Moisés bi', cha' si jua'a taca ca tso'o cresiya ji'na.

⁵ Ndi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi lo'o nchcui' yu ñi'ya caca tso'o cresiya ji'na, si taquiya' na lcaa cha' cusu' bi': "Tso'o ti tyi'i na chalyuu, si cua'ni na lcaa ca cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na". Jua'a nchcui' quityi bi'. ⁶ Pana chaca cha' nscua lo quityi ñi'ya caca ca tso'o cresiya ji'na lo'o xñi ti na cha' ji'i Jesús; ndi'ya nchcui' quityi bi': "Ná nga'a cha' tsaa na

tsaana na ji'i Cristo ca su ntucua ycu'i Ndyosi nde cua", nacui quityi, "cha' tyaa lo'o na ji'i Cristo nde lo yuu. ⁷ Ná nga'a cha' tsaa na tsaana na ji'i Cristo ca su ntsiya jyo'o", nacui quityi, "cha' tyaa lo'o na ji'i nde lo yuu chaca quiya'." ⁸ Ndi'ya ntsu'u cha' lo'o jlya ti' na ji'i Ni: "Cacua tsa ntsu'u cha' ji'i Jesús ji'na. Taca tyu'u cha' ji'i Cristo nde tu'ba na, taca tyu'u cha' bi' nde ne' cresiya ji'na." Bi' laca cha' tso'o nu ta na lo'o ngu', cha' taca cua'ni lyaá Ni ji'na ji'i nu cuxi, si cha'ni cha' xñi na cha' ji'i Jesús. ⁹ Tsa bi' ti cha' nti', cha' cacha' na ji'i ngu' cha' Jesús laca nu Xu'na na, lo'o jua'a tyucui tyiquee na jlya ti' na cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'u Jesús chaca quiya' ca su nguatsi'. Li' taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na, ¹⁰ cha' nde ne' cresiya ji'na ntsu'u cha' ji'i Jesús nu cua ngusñi na, lo'o la cui' jua'a nde tu'ba na ntsu'u cha' ji'i Jesús nu nchcui' na lo'o ñati; li' taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

¹¹ Cua nscua chaca cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi ndi'ya: "Ni tsaca na, tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, ná ntsu'u cha' caca taja ti' na ji'i Ni li'". Jua'a nchcui' quityi. ¹² Sca ti cuayá tyacua cha' bi' ji'i ngu' judío, la cui' jua'a tyacua cha' bi' ji'i ngu' xa' tsu', cha' sca ti ycu'i Ndyosi nu Xu'na na laca loo ji'i lcaa ñati chalyuu; sca ti cuayá tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' ji'i ycu'i Ni chacuayá ji'i Jesús. ¹³ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu': "Cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' ji'i Ni chacuayá ji'i ycu'i nu Xu'na na". ¹⁴ Pana ná caca chcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi chacuayá ji'i Jesús si bilya xñi ngu' cha' ji'i yu; jua'a ná caca xñi ngu' cha' ji'i Jesús si bilya cuna ngu' cha' bi'; ni ná caca cuna ngu' cha' bi' si bilya caca ñati nu ta cha' bi' lo'o ngu'. ¹⁵ Pana ná tucui caca ji'i tsaa cha' ta cha' bi' lo'o xa' la ngu' si ná culo Ni cña ji'i cha' tsaa. Ndi'ya nchcui' quityi cusu': "Tso'o tsa nti' na lo'o tyalaa ngu' slo na cha' ta ngu' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lo'o na, cha' culu'u ngu' ñi'ya caca cha' ti ti tyi'i tyiquee na". Jua'a nchcui' quityi.

¹⁶ Ná ndyuna tso'o lcaa ñati cha' nu nda

na lo'o ngu', nu lo'o ndacha' na ji'i ngu' ñi'ya cua'ni lyaá Ni ji'i ñati. La cui' jua'a ngua lo'o jyo'o Isaías cua sa'ni. "Ndyosi Xu'na ya, ná tucui ndu tsiya' ti nu ngusñi cha' jinu'u nu nchcui' ya lo'o ngu'", nacui jyo'o bi'. ¹⁷ Pana nu na ni, cua ngusñi na cha' ji'i Jesús nu ngua tya clyo, tya lo'o ndyuna na cha' tso'o nu cua nchcui' ngu' lo'o na cha' ji'i Cristo.

¹⁸ Nti' na' xcuaane na' sca cha' ji'i cu'ma: ¿Ha bilya cuna ngu' judío cha' ji'i Cristo lacua? Cua ndyuna ngu', cha' cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: Tyucui ña'a chalyuu ngua'ni cha' nu nda ngu' lo'o;

lcaa se'i ndyalaa cha' nu nchcui' ngu', masi ca su cua tyijyu' la cua ndyalaa cha' bi'.

Jua'a nchcui' quityi. ¹⁹ Chaca cha' xcuaane na' ji'i ma li': ¿Ha ná nda ngu' judío cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi' lacua? Sa'ni tsa ngus-cua jyo'o Moisés cha' ji'i ngu' bi', ndi'ya nchcui' quityi bi'.

Cua'ni na' cha' caca liye' ti' ma ña'a ma ji'i xa' ñati nu si'i ñati tso'o laca ngu' nti' ma, nacui Ni.

Nacui ma cha' ple tsa ngu'; ná nchca cuayá ti' ngu', nti' ma.

Ta na' cha' ñasi' ti' ji'i ma, xqui'ya cha' cua ngusñi ñati bi' cha' jna'; masi cu'ma ni, ná nti' ma cuna ma cha' jna', nacui Ni.

²⁰ Lo'o jua'a liñi tsa cha' nu nda jyo'o Isaías nu ngua sa'ni cuentya ji'i ycu'i Ndyosi:

La cui' ñati nu bilya clyana ngu' cha' 'na, cua ngujui cha' jna' ji'i ngu' juani, nacui Ni.

Masi bilya jña ngu' sca cha' tso'o jna', cua nclyu'uloo na' ji'i ngu' bi' juani.

²¹ Pana xa' ña'a nguscua jyo'o Isaías cha' ji'i ngu' Israel: "Tyucui tsa ngusi'yana na' ji'i ngu'", nacui Ni, "pana ná ndaquiya' ngu' bi' 'na tsiya' ti; xcui' na nxu'u tya'a ti ngu' lo'o na". Jua'a nchcui' quityi.

11

Si'i lcaa ngu' judío nu ngxu'tyanu ngu' ji'i ycu'i Ni

¹ Ná nti' ycu'i Ndyosi tsiya' ti culaya' Ni ji'i ngu' judío, cha' laca ngu' ñati ji'i ycu'i Ni. Lo'o jua'a ycu'i na' laca na' ngu' judío, cha'

sca ti lo tañi na' lo'o jyo'o Abraham; laca na' tya'a jyo'o cusu' Benjamín. ² Nu ngua sa'ni ngusubi ycuí' Ndyosi jil'i ngu' Israel, cha' caca ngu' ñati jil'i Ni; juani nga'aa culaya' Ni jil'i ngu' bi'. ¿Ha ná ntsu'u ti' mā cha' nu nscua lo quityi cuentya jil'i nu Elías bi'? Sca jyo'o cusu' nu nda cha' jil'i ycuí' Ndyosi lo'o ñati sa'ni ngua jyo'o Elías bi'; pana nu lo'o nchcui' Elías lo'o ycuí' Ndyosi, ngusta yu qui'ya jil'i ngu' Israel ndi'ya: ³ “Ndyosi Xu'na na', cua ndyujui ngu' bi' jil'i lcaa ñati nu laca tu'ba jinu'u”, nacuí nu Elías bi'. “Cua ngüityi ngu' jil'i lcaa su tlyu su ndu'ni tlyu ya jinu'u nquicha'. Chaca tya na' ndyanu na' juani; lo'o jua'a na', cujuí ngu' jna' cua nti' ngu'”, nacuí yu jil'i ycuí' Ndyosi. ⁴ Li' nguxacuí Ni cha' jil'i yu bi': “Ná cube ti' nu'u. Tya ndu tya chcati mil tya'a ngu' qui'yu nu caca cña 'na, ñati nu bilya tyu sti' slo lcuí jo'ó Baal”, nacuí Ni jil'i Elías. ⁵ La cui' jua'a laca tyempo juani, si'i lcaa ngu' judío nu nguxtyanu ngu' jil'i ycuí' Ndyosi; tya ndi'i xi ñati nu cua ngusubi Ni jil'i, xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ñati bi'. ⁶ La cui' jua'a tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni jil'na, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. Si'i na clyaa na jil'i nu cuxi xqui'ya sca cña nu ngua'ni ycuí' ca ti na, cha' ná ntsu'u cha' ñacuí na cha' ycuí' Ndyosi ngua'ni lyaá jil'na si cua ngua'ni lyaá na jil'i ycuí' ca na, nti' na.

⁷ Ndi'ya ngua li': Ná lcaa ngu' Israel ngua jil'i ngu' cua'ni ngu' cha' ca tso'o cresiya jil'i ngu' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi, ñi'ya ngua ti' ngu' cha' cua'ni ngu'. Ñati nu ngusubi ycuí' Ndyosi jil'i ni, ngujui ñi'ya caca cha' bi' jil'i ngu'; pana nu xa' la tya'a ngu' Israel bi', tsa tyempo ti ndyacu' jyaca ngu'. ⁸ Ndi'ya nchcui' quityi cusu' cha' jil'i ngu' bi': “Nga'aa nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ngu' bi'. Laca ngu' bi' ñi'ya si ntsu'u cloo ngu', pana ná sca na ña'a ngu' tsiya' ti; laca ngu' ñi'ya si ntucua' jyaca ngu', pana ná nduna ngu' tsiya' ti. Lo'o jua'a ña'a ti ndu'ni ngu' bi' juani.” ⁹ La cui' tya'a cha' nda jyo'o rey David, lo'o nacuí yu ndi'ya:

Quiña'a tsa cha' tso'o ngusta ycuí' Ndyosi lo mesa jil'i ngu' Israel,
pana cua ngunu'u cresiya jil'i ngu' xqui'ya cha' tso'o bi';

bi' cha' nchcube' Ni jil'i ngu', ñi'ya laca si na cua ndyú ngu' ne' sca lco'o,
ñi'ya laca si na cua nclyú ngu' cha' ntyucua quee quiya' ngu'.

¹⁰ Tso'o si caca cuityi' ti ngu', cha' nga'aa caca ña'a ngu';
tso'o si caja cña ti' jil'i ngu', cha' catsa hichu' ngu' tsiya' ti.
Jua'a nscua lo quityi bi'.

Ñi'ya cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' xa' tsu'

¹¹ Chaca cha' ñacuí na' juani: Nu lo'o nclyú ngu' judío bi', si'i na ngua cuxi jil'i ngu' tsiya' ti; xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti jil'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' ngujui la xi tyempo jil'i ngu' xa' tsu' cha' clyana ngu' jil'i ycuí' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu'. Cua nti' ycuí' Ndyosi cha' ña'a ngu' judío ñi'ya ngusñi ngu' xa' tsu' cha' jil'i ycuí' Ni, lo'o li' jña ngu' judío cha' clyu ti' jil'i ycuí' Ni cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ycuí' ca ngu'. ¹² Jua'a ngua cha' tso'o la ndyuna ngu' tyucui ña'a chalyuu cha' jil'i ycuí' Ndyosi, masi cha' cuxi ngua'ni ngu' judío bi'. La cui' jua'a ngua tso'o la cha' jil'i ngu' xa' tsu' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi, masi ngua cuxi la chalyuu jil'i ycuí' ngu' judío. Bi' cha' tlyu tsa cha' tso'o caca, nu lo'o xcutsa'a Ni tyiquee cua ña'a ca ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' tso'o nu jil'i Jesús.

¹³ Lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' ni, nti' na' ta na' xi cha' lo'o mā. Ycuí' Ndyosi laca nu ngusubi 'na, cha' tsa'a na' ta na' cha' jil'i Jesús lo'o cu'ma nu ndi'i mā xa' tsu'. Nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, xqui'ya cha' ndulo tsa cña nu nda Ni 'na. ¹⁴ Nti' tsa na' cha' lo'o xi ngu' judío tya'a na' jña ngu' jil'i ycuí' Ndyosi, cha' ta Ni la cui' ti cha' tso'o nu ntsu'u jil'i mā jil'i ngu' judío bi', cha' caca cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaya' Ni jil'i ngu' judío, li' ngua'ni Ni cha' caca stu'ba cha' jil'i ycuí' Ni lo'o ngu' xa' tsu'. Tso'o la tsiya' ti caca cha' lo'o quiñi cha' jil'i Ni lo'o ngu' judío chaca quiya', cha' li' caca jil'i lcaa ñati ñi'ya laca si xa' ta Ni chalyuu jil'i ñati nu cua ngujui. ¹⁶ Cuentya jil'i ngu' judío ni, na jil'i ycuí' Ndyosi laca sca xlyá nu ndya' tya clyo, lo'o li' si cua nda ngu' tsa lo cua jil'i Ni, na jil'i ycuí' Ni laca ña'a tsaca ngulu' scua xlyá bi'. La cui' jua'a laca lo'o sca yaca nu ndyataa ngu' cha' caca cuentya

ji'i ycu'i Ndyosi; lo'o caluu yaca bi', lo'o cuentya ji'i ycu'i Ni caca lcaa sta' yaca bi'. Ndi'ya ndyu'u tyucuaa cha' bi', cha' ñi'ya ngua jyo'o Abraham ñati ji'i ycu'i Ndyosi cha' ngusñi yu cha' ji'i Ni, jua'a laca lcaa ñati chalyuu ñati ji'i ycu'i Ndyosi, nu lo'o xñi ngu' cha' ji'i Ni.

¹⁷ Laca ngu' judío ñi'ya si laca ngu' sca yaca cuiñii, sca yaca olivo ni. Na cua ngusi'yu ycu'i Ndyosi ji'i tyuu tya'a sta' yaca bi', ngulotsu' Ni ji'i sta' yaca bi' li'; pana juani la cui' ca su ngutucua sta' yaca bi' nquicha', ndacua ngusca' Ni tyuu tya'a sta' yaca quixi', cha' xñi ca'a sta' yaca quixi' bi' ji'i yaca cuiñii bi'. Ñi'ya laca sta' yaca quixi', jua'a laca cu'ma ngu' xa' tsu', cha' cua ngujui la cui' cha' tso'o ji'i ma, ña'a cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' judío. Laca ma ñi'ya laca si sca ti suu yaca laca ma lo'o ngu' judío, si sca ti si'ye laca ma lo'o ngu' bi'.

¹⁸ Bi' cha' ná tso'o laca si culacua ti' ma cha' tso'o la cu'ma, cuxi la ngu' judío, nu ngu' nu laca ñi'ya laca sta' ycu'i yaca. Si jua'a nti' ma, tso'o la si tyi'u ti' ma cha' si' cu'ma nu ndyu'ni cu'ú ma ji'i suu yaca bi', la cui' suu bi' laca nu nda cha' tso'o ji'i cu'ma.

¹⁹ Ná tyiquee' ñacu' ma 'na: "Ca su ngusi'yu Ni ji'i sta' yaca bi', ca bi' ngujui su xñi ca'a ya ji'i yaca olivo bi'", ñacu' ma.

²⁰ Chañi cha' ji'i ma. Pana ndi'ya laca cha': cua ngulotsu' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' judío ji'i yaca bi', xqui'ya cha' ná ngusñi ngu' cha' ji'i Ni; pana cu'ma ni, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' ji'i ycu'i Ni, bi' ti cha' cua ngujui chacuayá ji'i ma cha' xñi ca'a ma ji'i yaca bi' ca su ntucua ma juani. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu' judío bi'. Culacua tso'o ti' ma xi. ²¹ Ná ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ngu' judío, ngu' nu laca sta' ycu'i yaca bi'; ngusi'yu cu' Ni ji'i sta' bi'. Lo'o jua'a ná cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i cu'ma, si jua'a xtyanu ma ji'i ycu'i Ni. ²² Cui'ya ma cuentya lacua, cha' taca ji'i Ni cua'ni tso'o Ni lo'o ñati, lo'o jua'a xa' tyempo taca ji'i Ni cua'ni tyaala Ni ji'i ñati, si jua'a nti' Ni. Tyaala tsa ngua'ni Ni lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu'i Ni; lo'o jua'a tso'o ti cua'ni Ni lo'o cu'ma, si ña'a ti taquiya' ma ji'i Ni nu ndyu'ni tsa cha' tso'o lo'o ma. Si

nga'aa taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' Ni, la cui' jua'a culaya' Ni ji'i ma li'. ²³ Pana xa' quiñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu' judío, si xcutsa'a ngu' bi' cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu', si taquiya' ngu' ji'i ycu'i Ni chaca quiya'. Li' xñi ca'a ngu' ji'i suu yaca bi' chaca quiya', la cui' seli' bi' su ngutucua ngu'; taca ji'i ycu'i Ndyosi sta tso'o Ni ji'i ngu' judío chaca quiya' ca la cui' su tso'o su ngutucua ngu' clyo. ²⁴ Ná stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' judío cua sa'ni la. Na cua ngulotsu' ti Ni ji'i ma ca su ngutucua ma lo sca suu yaca quixi'; li' cua ngusca' Ni ji'i ma, cha' xñi ca'a ma ji'i suu yaca cuiñii bi'. Pana si'i jua'a ndyaluu yaca bi' clyo. Lo'o nu ngu' judío ni, ná tlyu cña masi xa' sca' Ni ji'i ngu' lo la cui' suu yaca su ngutucua ngu' tya clyo; yala ti xñi ca'a ngu' ji'i suu yaca bi' chaca quiya', cha' sta' ycu'i yaca bi' laca ngu'.

Lo'o cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa ngu' judío

²⁵ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' tucui re, sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu ntsu'u cuatsi' ti nquicha'; lo'o caca cuayá' ti' ma cha' re, nga'aa chcu' ma cha' tyixi lo'o ngu' judío li'. Ndi'ya laca cha': Quiña'a tsa tya'a ngu' judío ntsu'u nu ndyacu' hique ngu' tsiya' ti, cha' ná caca cuna ngu' cha' ji'i Jesús; ña'a cuayá' nu tye cuna lcaa ngu' xa' tsu' nu nga'a cha' xñi cha' ji'i Jesús, ²⁶ li' cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ngu' nu chañi ca tya'a ñati ji'i Israel. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

Tyaa nu cua'ni lyaá ji'i ma, nde quichi' Sión bi' tyu'u yu caa yu.

Culotsu' yu bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' Israel tya'a yu,

²⁷ lo'o li' cuityi na' lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi', nacui ycu'i Ndyosi.

Li' tyu'u tucua cha' nu nguxquiñi na' lo'o ngu' bi' nu ngua sa'ni.

Jua'a nchcui' quityi.

²⁸ Tya'a cusuu ycu'i Ndyosi laca ngu' judío juani, xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ngu'; bi' cha' cua ngujui la xi tyempo ji'i cu'ma ngu' xa' tsu', cha' xñi ma cha' ji'i Jesucristo xqui'ya ngu' judío. Pana ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee' ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ngu' bi',

xqui'ya cha' cua ngusubi Ni ji'i jyo'o cusu' ji'i ngu' bi' tya clyo cha' caca ngu' ñati ji'i Ni. ²⁹ Ná tya'achu' ycu' Ni ji'i sca cha' nu cua nda Ni lo'o na, ná culaya' Ni ji'i sca ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ni. ³⁰ Lo'o jua'a cu'ma, ná ndaquiya' ma cha' ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la; pana tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'i ma nu lo'o nga'aa jlya ti' ngu' judío ji'i Ni. ³¹ Masi ná ndaquiya' ngu' judío bi' ji'i ycu' Ndyosi juani, pana la cui' jua'a cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' ca nde loo la, ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' Ni ji'i ma. ³² Sca ti cuayá' nguxtyanu Ni ji'i lcaa ñati chalyuu cha' ná taquiya' ngu' ji'i ycu' Ni, si jua'a nti' ngu', cha' jua'a ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' ji'i Ni tsiya' ti. Pana tiya' la li' caca ji'i ycu' Ni cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ngu' lo'o clyana ngu' ji'i Ni chaca quiya'.

³³ Tlyu tsa cha' tso'o ndyu'u ca slo ycu' Ndyosi; lcaa cha' nchca cuayá' ti' Ni, lcaa cha' jlo ti' ycu' Ni. Sca ti ycu' Ndyosi jlo ti' na ca laca nu lijya nde loo la, sca ti ycu' Ndyosi jlo ti' na laca nu ndu'ni ycu' Ni. Ndi'ya cha' nscua lo quityi cusu' cuentya ji'i cha' bi': ³⁴ “¿Tilaca caca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' nu ca'ya hique ycu' Ni? ¿Ha ntsu'u ñati nu nchca ji'i ta sca cui' lo'o ycu' Ndyosi? ³⁵ Ná caja ñi'ya nu ta na sca na nu jña ycu' Ni, cha' tiya' la tya Ni caya' ji'i ji'na.” ³⁶ Lcaa na nu ntsu'u chalyuu, na ji'i ycu' Ndyosi laca bi', cha' cua ngüiña ycu' Ni lcaa na, cha' caca bi' cña ji'i Ni. Nga'aa caca tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'.

12

Ta na tyucui ña'a na ji'i ycu' Ndyosi cha' xcu' na tyi'i na chalyuu cuentya ji'i Ni

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, xqui'ya cha' lye tsa ndu'ni tya'na ti' Ni ji'na, bi' cha' nchcui' na' lo'o ma juani. Ta ma tyucui ña'a ma ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ma nde chalyuu; ta ma tyucui ña'a ma ji'i Ni cha' xcu' na tyi'i ma chalyuu cuentya ji'i ycu' Ni, cha' laca ma ñi'ya nti' sca msta lu'ú ti. La cui' jua'a nti' ycu' Ndyosi, cha' laca ma ñati ji'i Ni. Na cua laca ntsu'u cha' cua'ni ma jua'a. ² Nga'aa ta ma tyempo cha' tatsaa ngu' ji'i ma cha'

cua'ni ma cha' cuxi; xa' ña'a tyi'i ma chalyuu juani, cha' cua nchcutsa'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma. Bi' cha' caca cuayá' ti' ma cua ña'a ca cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma: ña'a cña laca nu tso'o la cha' cua'ni ma, ña'a cña nu ndiya la ti' ycu' Ndyosi ji'i, ña'a cña nu tyu'u tso'o la ji'i ma su cua ndye cha' bi'; lcaa cha' bi' caca cuayá' ti' ma li'.

³ Tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o na', nu lo'o nda Ni cña jna'; bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o ma juani, cha' nga'aa cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua ti' ma cha' lcaa cña nu cua nchca ji'i ma juani, Cristo ngua'ni cha' caca ji'i ma, nu lo'o ngusñi ma cha' ji'i Ni.

⁴ Tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na, pana scaa cña ntsu'u ji'i scaa tyijya bi'. ⁵ Lo'o jua'a laca na, lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' masi tyuu tsa ngu' tya'a na, pana sca ti taju ñati laca na lo'o tya'a na; sca ti ñati laca tsaca na, pana lcaa na stu'ba ti ntsu'u cha' ji'na lo'o tya'a na.

⁶ Xi xa' la cña nchca cua'ni sa scaa na, ña'a cña nu nda Ni chacuayá' cha' cua'ni scaa na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a ma nu nchca ji'i ngu' chcu' ngu' sca cha' nu nti' ycu' Ndyosi ta Ni lo'o ma, bi' cña cua'ni ngu' lacua. La cui' ñi'ya nduna ngu' bi' cha' nu nda ycu' Ndyosi, ñi'ya ngusñi ngu' cha' bi', la cui' jua'a ta ngu' cha' bi' lo'o ma.

⁷ Lo'o nchca ji'i tsaca ma xtyucua ma ji'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma xtyucua ma ji'i ngu' bi' lacua. Lo'o nchca ji'i tsaca ma culu'u ma cha' liñi ji'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma culu'u ma cha' bi' ji'i ngu' lacua.

⁸ Nu lo'o ta ma sca cui' cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' bi' lacua. Nu lo'o ta ma cha' xlya'be ji'i ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' tso'o ji'i ngu' lacua. Si laca ma loo ji'i ngu' tya'a ma, cui'ya ma cuentya cha' tso'o ti cua'ni ma lacua. Nu lo'o cua'ni tya'na ti' ma ji'i ngu', tso'o ti caca tyiquee ma laja lo'o cua'ni ma cña bi' cuentya ji'i ngu' li'.

Ñi'ya nu tso'o la tyi'i na chalyuu si ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na

⁹ Cua'ni mā cha' tso'o tsa caca tyiquee mā ña'a mā ji'i xa' la ñati, cha' si'i sca cha' nu nda ti mā laca bi', nu lo'o chcu' tso'o mā lo'o ngu', masi lo'o cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu'. Nga'aa taquiya' mā ji'i cha' cuxi, tyucui tyiquee mā clyana mā ji'i cha' tso'o. ¹⁰ Ndi'ya caca tyiquee mā ña'a mā ji'i ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Cristo: caca ñi'ya si laca ngu' bi' tya'a ngula mā tsiya' ti; bi' cha' cua'ni chi mā loo tya'a mā, xti ti cha' tyu'u tyiquee ycu' ca mā li'.

¹¹ Ná cua'ni taja mā lo'o cua'ni mā cña ji'i ycu' Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ca ne' cresiya ji'i mā, bi' cha' caca tlyu tyiquee mā cha' cua'ni la mā cña bi'.

¹² Ndu'ni cha' tso'o tsa caca tyiquee mā lo'o jatya mā ji'i ycu' Ndyosi cha' cā Ni cua'ni lyaá Ni ji'i mā. Ná xtyanu mā ji'i cha' bi', masi ti'i tsa xcube' ngu' ji'i mā su ndi'i mā chalyuu. Lcaa tsā chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi Sti na.

¹³ Nu lo'o lyiji sca na ji'i sca ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Cristo, nga'a cha' tya'be cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycu' ca mā, cha' ta mā na ji'i ngu' bi', na laca nu lyiji ji'i ngu'. Lcaa tyempo ta mā to' tyi mā cha' tyi'i ñati nu lijya ti.

¹⁴ Chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ñati nu ndyu'ni lya' ti' ji'i mā; pana ná jña mā cha' tyanu yabe' ji'i ngu' bi', masi xcui' cha' tso'o ti jña mā cuentya ji'i ngu' bi'.

¹⁵ Cua'ni chaa ti' mā lo'o xa' ñati, nu lo'o ña'a mā ji'i ngu' cha' chaa ti' ngu' ndi'i ngu'; lo'o jua'a tso'o si caca xñi'i ti' mā lo'o ngu', nu lo'o ña'a mā cha' xñi'i ti' ngu' ndi'i ngu'. Cua'ni mā cha' caca stu'ba tyiquee mā lo'o xa' ñati.

¹⁶ Sca ti cha' chcu' mā lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Jesucristo; ná cua'ni tyucuaa ti' mā lo'o ngu' ti'i tya'a mā, tso'o ti chcu' mā lo'o ngu' bi'. Stu'ba ti tya'a mā lo'o ngu' bi', ná culacua ti' mā cha' nhca la ji'i ycu' ca mā.

¹⁷ Nu lo'o cuxi ti cua'ni ngu' lo'o mā, ná tya mā cha' cuxi ji'i ngu' chaca quiya'; clyana mā sca cña tso'o nu caca cua'ni mā cuentya ji'i ngu', cha' jua'a ña'a tsa ñati ji'na. ¹⁸ Cua'ni mā cha' cajá ñi'ya tyi'i tso'o ti mā lo'o lcaa ñati, cha' ná caja tya'a cusuu mā. ¹⁹ Cu'mā tya'a tso'o na', ni sca quiya'

ná xtyacui mā cha' cuxi ji'i ngu' nu cua'ni lya' ti' ji'i mā, masi ta mā tyempo ji'i ycu' Ndyosi cha' xcube' Ni ji'i ngu' bi'. Tso'o la jua'a. La cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: “Cña 'na laca cha' caca ñasi' na' ji'i ngu', cha' ta na' nu ti'i ji'i ngu', nacui Ni”. Bi' laca cha' liñi nu nda ycu' nu Xu'na na lo'o na. ²⁰ Lo'o jua'a tya nda Ni xi xa' la cha': “Nu lo'o ngujui jbi'ña ji'i tya'a cusuu mā”, nacui Ni, “tso'o la si ta mā na cacu ngu' bi'; nu lo'o nguityi tsa tya'a cusuu mā hitya, ta mā na co'o ngu' li'. Jua'a ta mā sca cha' tyuju'u ti' ji'i ngu'.” Jua'a cha' nscua lo quityi. ²¹ Bi' cha' nga'aa ta mā tyempo ji'i nu cuxi cha' cua'ni bi' ngana ji'i mā. Juani taca tyijiloo mā ji'i nu cuxi, xqui'ya cha' xcui' cha' tso'o ndyu'ni mā.

13

¹ Lcaa cu'mā ngu' tya'a na, nga'a cha' taquiya' mā ji'i ngu' nu laca cña. Ycu' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo ji'na; ná ntsu'u chaca nu taca ta chacuayá' bi' ji'i ngu'. ² Bi' cha' lacua, nu lo'o xuu tya'a na lo'o ngu' nu laca cña, laca ñi'ya si nxuu na lo'o ycu' Ndyosi, cha' ycu' Ni ngusta Ni ji'i ngu' bi' cha' caca ngu' loo ji'na. Si jua'a xuu tya'a na lo'o ngu', caja ñi'ya nu xcube' ngu' ji'na li'; ³ pana ná caca xcutsii ngu' nu laca loo ji'na si cña tso'o ti ndyu'ni na, sca ti ji'i ngu' xña'a xcutsii ngu' bi'. Si chañi cha' nti' mā cha' ná cutsii mā ji'i ngu' nu laca cña, xcui' cha' tso'o ti cua'ni mā li'. Ná tyiquee' lo'o ngu' nu laca cña bi' cua'ni chi ngu' loo mā, si jua'a xcui' cha' tso'o ti ndu'ni mā. ⁴ Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi laca ngu' bi' loo ji'na, cha' taca xtyucua ngu' ji'na; pana si cua'ni mā cha' cuxi, li' ntsu'u cha' cutsii mā, cha' ntsu'u chacuayá' xcube' ngu' bi' ji'i mā li'. Chacuayá' ji'i Ni laca ngu' bi' loo ji'na lacua, cuentya ji'i Ni nhcube' ngu' ji'i ngu' cuxi; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' taquiya' mā ji'i cha' nu nhcu' ngu' bi'. Xcube' ngu' bi' ji'na si ná taquiya' na ji'i ngu'. Lo'o jua'a jlo ti' na cha' nga'a cha' taquiya' na ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' liñi nu ntsu'u hique scaa na. ⁶ La cui' jua'a sca cha' tso'o laca si tya mā lcaa cña cña loo nu jña ngu' bi' ji'i mā, cha' msu ji'i ycu' Ndyosi laca ngu' nu laca cña

bi', cha' bi' laca cña nu nda Ni ji'i ngu' bi', cha' cua'ni ngu' nde chalyuu.

⁷ Tya mā ji'i ngu' laca cña lcaa na nu ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' cha' jña ngu' ji'i mā. Ná tyacui mā cñi cña loo, ni ná tyacui mā cñi ji'i sca cña nu cua ngua'ni ngu'; tya mā caya' bi' ji'i ngu'. Lo'o jua'a cua'ni tlyu mā ji'i ngu' bi', cua'ni chi mā loo ngu', tucua mā cña ji'i ngu' bi'. ⁸ Nga'aa su'ba mā tane' hichu' mā. Sca lo ti cña lyiji cha' cua'ni mā lo'o xa' ñati, cha' tso'o tsa cua'ni mā ña'a mā ji'i ngu'; cua laca ndyu'ni mā lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā. ⁹ Tyuu lo cña ngulo Ni ji'i ñati nu lo'o nda Ni cha' lo'o Moisés nu ngua sa'ni; ndi'ya nacui Ni: “Ná tyu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati”, nacui Ni. “Ná cujuu mā ji'i tya'a ñati mā. Ná cuaana mā na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati mā. Ná tyacui ti' mā na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati mā”, nacui Ni. Sca ti cuayá' ndyu'u lcaa cha' bi' lo'o chaca cha' nu nchcui' quityi re: “Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' mā ji'i tya'a ñati mā, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' mā ji'i ycu' ca mā”, nacui Ni. ¹⁰ Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na jua'a, ná taca cua'ni na cha' cuxi lo'o ngu' bi' li'. Bi' cha' na cua ndye ndyu'ni na lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu lo'o cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu'.

¹¹ Cua'ni mā cha' tyi'u ti' mā lcaa cha' bi'. Cua jlo ti' mā cha' cua ndyalaa hora cha' clyana na ji'i ycu' Ndyosi; bi' cha' juani que ti' mā lacua, cha' tii ti' mā tyi'i mā chalyuu. Cua tyaa ti ycu' Jesús cha' cua'ni lyaá Ni ji'na, cha' caqui'ya Ni ji'na. Nu lo'o ngusñi na cha' ji'i Jesús tya clyo, li' ngua ti' na cha' tya lyiji tsa tyalaa tsa bi' cha' tyaa ycu' Jesús; pana juani cua ngulala ti tyalaa tsa bi'. ¹² Ñi'ya laca chalyuu talya, jua'a laca lo'o ndi'i na chalyuu, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana juani cua tye ti talya bi', cua tyaa ti Cristo cha' culotsu' Ni cha' cuxi bi'. Li' caca chalyuu ji'na ñi'ya si cua nguxee tso'o, cha' lubii tsa xee caca li'. Bi' cha' nga'a cha' xtyanu na ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu', cha' cuxi tsa tyiquee ngu' nu ndya'a chalyuu talya bi'. Cua'ni cho'o na tyucui ña'a na, cha' nguula tsa cua'ni na

cña cuentya ji'i Cristo nde chalyuu, ñi'ya si laca na sendaru ji'i Cristo. ¹³ Clyana na ñi'ya caca tyi'i tso'o ti na lo'o ñati, ñi'ya si laca na ñati nu xcui' ndya'a ndacua ti su caca ña'a ñati ji'na. Li' ná tso'o laca si culiji na chalyuu ji'na jua'a ti lo'o ndya'a na cha' cu'bi na, masi xa' la juersa ji'na culiji na lo'o xcui' ndi'i ti na ta'a. Ná tso'o bi'. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cua'ni suba' na lo'o xa' ñati, ná ntsu'u cha' clyana na xa' la cha' cuxi nu cua'ni na lo'o ñati; ni nga'aa clyana na cha' cusuu lo'o ngu', nga'aa cua'ni liye' ti' na ji'i ngu'. ¹⁴ Ta mā chacuayá' cha' caca loo ycu' Jesucristo nu Xu'na na ji'i tyucui ña'a mā; nga'aa taquiya' na ji'i lcaa lo cha' cuxi, cha' nu tiji' tsa ti' na ji'i xqui'ya cha' laca na ñati ti.

14

Ná chcu' ngu' cha' cuxi ji'i xa' la ñati tya'a ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Cristo

¹ Tso'o ti chcu' mā lo'o sca ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, masi tya lyiji ca cuayá' tso'o ti' cha' bi'; ná xuu tya'a mā lo'o nu ñati bi' xqui'ya sca cha' nu ná nchca cuayá' tso'o ti'. ² Ntsu'u ñati nu jlya tsa ti' ji'i Cristo, bi' cha' ná ntsii ngu' cacu ngu' lcaa lo na. Xa' la ñati nu ná jlya tso'o ti' ji'i Cristo, ntsii ngu' bi' si cua'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya sca na cacu ngu'; bi' cha' ná ntaja'a ngu' bi' cacu ngu' cuaña'. Ndacu ngu' si'yu, ndacu ngu' cuu, ndacu ngu' caatya, tsa bi' ti na ndacu ngu' bi'. ³ Pana nu ngu' nu ná ntsii ndacu cuaña' ni, ná tso'o si xtyí lo'o ngu' ji'i xa' la tya'a ngu' nu ntsii cacu bi'. La cui' ti cha', nu ngu' nu ntsii cacu cuaña' bi', ná tso'o si chcu' cuxi ngu' bi' ji'i ngu' nu ndacu lcaa lo na nu nda ycu' Ndyosi cha' cacu na, cha' cua nda Ni chacuayá' ji'i ngu' cha' caca ngu' sñi' ycu' Ni. ⁴ Ná tso'o si chcu' cuxi mā ji'i xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni. Ycu' Ndyosi laca Xu'na ngu', si' cuentya ji'i cu'ma laca ngu' bi'; cuentya ji'i ycu' Ndyosi laca cña nu ndyu'ni ngu', si cha' tso'o ndyu'ni ngu', si cha' cuxi ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a ná tyacua cha' cuxi ji'i ngu' xqui'ya cha' bi', cha' lo'o ngu' bi' ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' nu Xu'na na; jua'a xtyucua Ni ji'i ngu', cha' tyi'i tso'o ti ngu' chalyuu cuentya ji'i ycu' Ni.

⁵ Ntsu'u ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndu'ni tacati ji'i sca tsá, ná ntsu'u cha' ji'i xa' la tsá cuentya ji'i ngu' bi'; xa' la ñati nchcui' cha' na ji'i ycu' Ndyosi laca lcaa tsá. Ta mā chacuayá' cua'ni scaa ñati tsa ña'a nu nclyacua ti' ycu' ca ngu'. ⁶ Si tacati tsa sca tsá cuentya ji'i tsaca ngu', bi' laca tsá nu nga'a cha' cua'ni chi' ngu' bi' loo ycu' Ndyosi lacua; lo'o jua'a taca cua'ni chi' nu xa' la ñati loo ycu' Ndyosi, masi ná ntsu'u cha' tacati ji'i ngu' lo'o tsá bi'. La cui' jua'a ndyu'u cha' lo'o ñati nu ná ntsii cacu cuaña' bi'; xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ná ntsii ngu' bi'. Ndyu ngu' xlya'be ji'i ycu' Ni lo'o ndacu ngu' ji'i. Lo'o nu ntsii cacu cuaña' bi' ni, la cui' ti xqui'ya ycu' Ndyosi ntsii ngu' cacu ngu' ji'i; lo'o ngu' bi' ndya ngu' xlya'be ji'i ycu' nu Xu'na na cha' nda Ni na cacu ngu'.

⁷ Ntsu'u cha' caca na cña ji'i Ni, masi tya lu'ú na, masi cajaa na. Si'i cha' ji'i ycu' ti na ndi'i na chalyuu, si'i cha' ji'i ycu' ti na cajaa na; ⁸ cha' caca na cña ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ndi'i na lo yuu chalyuu. Nu lo'o ntsu'u cha' cajaa na, cha' ji'i Ni laca li', cha' na ji'i ycu' Ni laca na, masi tya lu'ú na, masi cua ngujuii na. ⁹ Cua ngujuii Cristo, lo'o jua'a cua ndyu'ú Cristo chaca quiya', cha' ca cuayá' ti' lcaa ngu' cha' ycu' Ndyosi laca Xu'na lcaa jyo'o nu ngusñi cha' ji'i Ni nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu. Lo'o jua'a ycu' Ni laca Xu'na ñati nu jlya ti' ji'i Ni nde chalyuu juani.

¹⁰ Ñati ji'i Cristo laca cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni, bi' cha' ná nga'a cha' chcu' cuxi mā ji'i cña nu ndu'ni scaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Ná chcu' cuxi mā ji'i ngu' bi', ñi'ya nu ngua'ni mā tya tsubi' la; ntsu'u cha' tyalaa tsá bi' lo'o tyaa lcaa tya'a na ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nde loo ycu' Ni tsatu na li', cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. ¹¹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nacui ycu' Ndyosi ndi'ya:

Ycu' Ndyosi lu'ú laca na', nacui Ni, nga'a cha' tyatu sti' lcaa ñati nde loo su ntucua na',

cha' chcu' liñi ngu' lo'o tya'a ñati cha' laca na' ycu' Ndyosi Sti ngu'.

¹² Bi' cha' lacua, lcaa na lo'o tya'a na nga'a cha' xacui na cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o tyalaa tsá bi', lcaa cha' ñi'ya nu ngua'ni scaa na lo'o ñaa na chalyuu.

Ná ta ngu' tyempo ji'i tya'a ngu' cha' tya'achu' ngu' ji'i Jesús

¹³ Nga'aa chcu' cuxi mā ji'i cña nu ndyu'ni scaa ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Jesús lacua. Ndi'ya cua'ni mā juani: nga'aa ta mā tyempo ji'i ngu' tya'a mā cha' cua'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya cu'ma. ¹⁴ Cua nchcu' Cristo lo'o na', cua jlo ti' na' cha' ni sca na cuxi ná nda ycu' Ndyosi cha' cacu ñati; lcaa na nu ndacu ñati chalyuu, na tso'o laca bi'. Pana ntsu'u ñati nu ná nchca cacu sca na, xqui'ya cha' nti' ti ngu' cha' na cuxi laca bi'; cuxi tsa laca na bi' cuentya ji'i ngu' bi' si cacu ngu' ji'i li'. ¹⁵ Lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Jesús ni, si ña'a ngu' cha' ndyacu mā sca na nu ná ntsu'u chacuayá' cacu ycu' ngu', nti' ngu', chiya'a culacua ti' ngu' bi' li'; ñi'ya laca si ná tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i ngu', bi' cha' ndyacu mā na bi' culacua ti' ngu'. Ná tso'o jua'a. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i mā cacu mā na laca nu nti' ti mā, si jua'a cua'ni mā cha' xtyanu ngu' tya'a mā cha' ji'i Cristo xqui'ya cha' ndyacu mā na bi'. Lo'o ngu' bi', laca ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; xqui'ya ngu' bi', bi' cha' ngujuii Cristo. ¹⁶ Masi ndi'i tso'o ti mā, ná nga'a cha' ta mā tyempo ji'i ngu' cha' chcu' ngu' cha' cuxi ji'i cña nu ndyu'ni mā xqui'ya cha' ndyacu mā na bi'. ¹⁷ Nu lo'o laca ycu' Ndyosi loo ji'na ni, ná ndulo tsa cha' ji'na cuentya ji'i sca na nu ndacu na, sca na nu co'o na; nu ndulo tsa ji'na laca cha' tyaa Xtyi' ycu' Ndyosi tyanu ne' cresiya ji'na, cha' ca tso'o cresiya ji'na xqui'ya Jesús. Bi' cha' ti ti taca tyi'i tyiquee na chalyuu, taca ca cha' ti na xqui'ya ycu' Ndyosi; lcaa cha' bi' caca nu lo'o laca Ni loo ji'na. ¹⁸ Li' tso'o ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā, lo'o jua'a ñati chalyuu cua'ni chi' ngu' loo mā, si cua'ni mā lcaa ña'a cña nu ngulu'u Cristo ji'na.

¹⁹ Tso'o lacua. Lcaa tya'a na nga'a cha' clyana na cua ña'a ca cha' nu cua'ni cha' caca tyi'i tso'o na lo'o tya'a ñati na, ña'a cha' nu cua'ni cha' xtyucua na ji'i tya'a ñati na, cha' tso'o ti tyi'i na cuentya ji'i Cristo;

²⁰ ná cua'ni ñu'u mā jil'i cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi xqui'ya sca na nu ndacu mā. Chañi cha' tso'o tsa laca lcaa na nu nda Ni cha' cacu ñati, pana caca cuxi na bi' cuentya jil'i mā, si ntsu'u ngu' nu xtyanu cha' jil'i Jesús xqui'ya cha' ndacu mā jil'i. ²¹ Tso'o la masi ná cacu mā cuaña' tsiya' ti, masi ná co'o mā lcui tsiya' ti, si nti' mā cha' cuxi laca na bi' cuentya jil'i tya'a ñati mā. Ni sca na ná cua'ni mā nu cua'ni cha' tya'achu' ngu' tya'a mā jil'i Jesús, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' quiñu'u cresiya jil'i ngu'. ²² Nu lo'o nti' mā cha' tso'o tsa cuentya jil'i ycu' Ndyosi laca sca cña nu ndu'ni mā, masi ntsu'u ñati nu ná ndiya ti' cha' ndu'ni mā jua'a, tsiya' ti cua'ni mā cña bi' li' ca su nga'a ycu' ti mā, ca su ña'a sca ti ycu' Ndyosi jil'i mā. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu ngui' ndu'ni jua'a, ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ngu' bi'; cua jlo ti' ngu' bi' cha' si'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Pana ná tso'o ndyu'ni ñati lo'o ndyacu cuaña' si nti' ngu' cha' cuxi laca cha' bi' cuentya jil'i ycu' Ni; qui'ya laca jil'i ngu' bi', cha' si'i na tyucui tyiquee ngu' ndyacu ngu' cuaña' bi' li'. Lcaa cña nu ndyu'ni na cha' siya' ti tyiquee na, qui'ya ji'na laca bi'.

15

Si'i xcui' cña jil'i ycu' ca na nu tyu'u tyiquee na

¹ Lcaa na nu nguula ti' tyiquee na xqui'ya cha' ngusñi na cha' jil'i Cristo, ntsu'u cha' talo tyiquee na jil'i tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo nu tya lyiji xñi tso'o cha' bi'; ntsu'u cha' xtyucua na jil'i ngu'. Si'i xcui' cña jil'i ycu' ca na nu nga'a cha' tyu'u tyiquee na jil'i; ² clyana na ñi'ya caca cha' caca tso'o jil'i ngu' tya'a na nu nga'a cacua ti slo na. Xtyucua na jil'i ngu' bi', cha' tyati la ti' tyiquee ngu' lo'o jlya ti' ngu' jil'i Cristo; ³ ñi'ya nu ngua'ni ycu' Cristo, ni sca cña ná ngua'ni yu cha' jil'i ti yu. Cua ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu', sca cha' nu nda yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ndi'ya: "Lcaa cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u, cua ndyanu cha' bi' hichu' na; yabe' nu ngusta ngu' jinu'u laca bi'". ⁴ Lcaa quityi nu nguscua jyo'o cusu' tya sa'ni la ni, nclyu'u quityi bi' ji'na ñi'ya nu caca jatya na jil'i sca cha'

nu lijya nde loo la; nda quityi cha' lo'o na ñi'ya xtyucua ycu' Ndyosi ji'na cha' talo tsa tyiquee na laja lo'o ndu ti' na jil'i Ni. ⁵ Lo'o jua'a cua nti' ya cha' xtyucua Ni jil'i cu'ma, la cui' nu sca ti ycu' Ndyosi nu nxyucua jil'i lcaa na cha' talo tyiquee na, nu ndu'ni cha' ca tlyu tyiquee na. Xtyucua Ni jil'i cu'ma, cha' jua'a talo tyiquee mā jil'i tya'a ntsu'u cha' jil'i mā lo'o Ni, cha' caca stu'ba tyiquee mā lo'o tya'a mā xqui'ya Jesucristo. ⁶ Lo'o ngua stu'ba cha' jil'i mā lo'o tya'a mā, li' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee mā, sca ti cha' taca tyu'u tu'ba mā lo'o cua'ni tlyu mā jil'i ycu' Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na.

Nduna ngu' xa' tsu' cha' tso'o nu nda Jesús

⁷ Ñi'ya tso'o tsa nchcui' Cristo lo'o mā, jua'a nga'a cha' chcui' tso'o mā lo'o tya'a ñati mā, cha' caca ñi'ya cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ña'a ngu' jil'i mā. ⁸ Cua ñaa Cristo cha' cua'ni lyaá yu jil'i ngu' judío, ñi'ya nu ngui'ni cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jil'i ya sa'ni la; caca cuayá ti' na jua'a cha' liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o jyo'o cusu' bi'. ⁹ Ñaa nu Cristo bi', cha' jua'a caca ñi'ya nu cua'ni tlyu ngu' xa' tsu' mā jil'i ycu' Ndyosi, cha' lo'o jil'i cu'ma cua'ni tya'na tsa ti' Ni, ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu ndi'ya nchcui':

Cua'ni tlyu na' jinu'u laja ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ngua'ni lyaá nu'u jil'i ngu';

cua tu'ba na' jil'i jinu'u, cha' cua'ni chi na' loo nu'u, nacu' jyo'o David.

¹⁰ Ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cu'ma ngu' xa' tsu', stu'ba ti ca chaa ti' mā lo'o lcaa ñati nu ngusubi ycu' Ndyosi jil'i, nacu' jyo'o Moisés.

¹¹ Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni tlyu lcaa ngu' xa' tsu' jil'i ycu' nu Xu'na na;

lcaa ngu' cula tu'ba ngu' jil'i nu chcui' cha' jil'i lcaa cha' tlyu nu ngua'ni ycu' Ni, nacu' jyo'o David.

¹² Lo'o jyo'o Isaías nguscua sca cha' lo quityi cusu' nu nacu' ndi'ya:

Tyu'u tucua sca ñati tya'a ñati jil'i jyo'o Isaí,

caa yu bi' lo yuu cha' caca yu loo ji'i ngu' xa' tsu'.

Ndu ti' ngu' xa' tsu' ji'i yu bi', cha' cua'ni lyaá yu ji'i ngu'.

Jua'a nchcui' quityi cusu' bi'.

¹³ Bi' cha' juani nti' na' cha' cua'ni Ni cha' xñi tso'o la mā cha' ji'i ycu' Ni, cha' tso'o tsa caca tyiquee mā, cha' ti ti taca tyi'i tyiquee mā li'. Nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' nga'aa caca taja ti' na lo'o ntajaty na ji'i ycu' Ndyosi cha' caa Ni.

¹⁴ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nslo tsa na' ji'i mā cha' tso'o tsa tyiquee mā; tso'o tsa nchca cuayá' ti' mā cha' ji'i Cristo, lo'o jua'a nchca tsa ji'i mā ta mā cuii lo'o ngu' tya'a mā. ¹⁵ Cua nscua na' quityi re cha' caa ca su ndi'i mā; ná ntsii na' tsiya' ti cha' chcu' na' cha' bi' lo'o mā, cha' xñi tso'o la mā cha' bi'. Ntsu'u chacuayá' cha' chcu' na' lo'o mā, cha' ycu' Ndyosi cua nda Ni cña bi' 'na, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na'.

¹⁶ Cua ngusubi ycu' Ndyosi 'na cha' cua'ni na' cña ji'i Jesucristo; cña bi' laca cha' tsa'a na' ta na' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' xa' tsu', lcaa su ndi'i ngu'. Jua'a ndyu'ni na', cha' tyucui tyiquee ngu' caca ngu' bi' ñati ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cña nu cua'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu'. Li' tyaja'a Ni quiñi cha' ji'i Ni lo'o ngu' bi' xqui'ya na'.

¹⁷ Xqui'ya Jesucristo ntsu'u tsa cha' nu taca chcu' na' lo'o cu'ma nquicha'; taca chcu' na' ji'i cña nu cua ngua'ni na' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, ni si'i cha' cua'ni tyucuaa ti' na' lo'o mā laca si chcu' na' jua'a. ¹⁸ Pana tsa bi' ti cha' chcu' na' lo'o mā, cha' ji'i cña nu ngua'ni Jesús, cha' caja ñi'ya nu taquiya' ngu' xa' tsu' ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi. Si'i sca ti na' nu ngua'ni na' cña bi', pana Xtyi'i ycu' Ndyosi ngua'ni cña lo'o na' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. ¹⁹ Ngua'ni Ni cña tonu nu ná ca cua'ni ñati chalyuu, cha' cube ti' xa' ñati cha' ycu' Ndyosi laca nu ndyu'ni cña bi'. Jua'a ngua cha' cua ndya'a na' ndi'i na' ca loyuu tyijyu' la. Nguxana na' nde quichi Jerusalén, ña'a cuayá' ndyalaa na' loyuu su cuentya Ilírico. Lcaa quichi su ndya'a na', quiña'a tsa cha' tso'o ji'i Cristo nda na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu ngua 'na. ²⁰ Lye tsa ndyu'ni cña ti' na', cha' tsa'a na' tsaana na' lcu'a ti quichi su bilya cuna ngu' cha' ji'i Cristo. Bi' ti quichi

ndyanu na' nclu'u na' cha' tso'o bi' ji'i ngu', cha' ná nti' na' tyatí yu'u na' lo'o cña nu ndyu'ni xa' tya'a ñati ji'i Cristo. ²¹ Nti' na' cha' tyu'u tucua sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Ca quichi su bilya chcu' ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', ca bi' tyuloo tso'o ñati ji'i ycu' Ndyosi;

ca su bilya cuna ngu' cha' ji'i ycu' Ni, ca bi' ca cuayá' tso'o ti' ñati cha' ji'i Ni.

Nti' tsa Pablo tsaa ca quichi Roma

²² Tyijyu' tsa ndya'a na', bi' cha' bilya caja ñi'ya nu caa na' ca su ndi'i mā, ²³ masi cua ngua tyuu yija nu ngua ti' na' cha' caa na' chcu' lo'o mā. Ca juani ngua laja 'na lijyaa, cha' nga'aa ntsu'u cña nu cua'ni na' ca nde; ²⁴ bi' cha' cua nti' na' cha' caa na' tyi'i na' xi ca su ndi'i mā, tyucuii su tsa'a nde España. Li' taca ta na' xi cha' lo'o mā. Nu lo'o ngua chaa xi ti' na lo'o tya'a na, li' taca chcu' salya' mā lo'o na', cha' xtyucua mā jna' tyucuii su tsa'a nde loo la.

²⁵⁻²⁶ Pana clyo la ntsu'u cha' tsa'a na' nde quichi Jerusalén. Nu ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndi'i nde Macedonia, nu ndi'i nde Acaya ni, tso'o tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i xa' ñati; bi' cha' cua nguxuti'i ngu' tsa ycu' cñi nu caca msta, cha' cua nti' ngu' xtyucua ngu' ji'i ngu' ti'i tya'a na, nu ñati ji'i Cristo nu ndi'i nde Jerusalén. Bi' cha' tsa'a na' tsaa lo'o na' ji'i cñi bi' ca slo ngu' ti'i bi'. ²⁷ Chañi cha' tyucui tsa tyiquee ngu' bi' nda ngu' msta bi'. Taca ñacu' na cha' ñi'ya laca si na ndacui ti ngu' bi' ji'i tya'a ngu', jua'a laca cña nu ndyu'ni ngu' juani. Tya clyo ngu' judío laca nu cua nda cha' ji'i Cristo lo'o ngu' xa' tsu'; xqui'ya cha' bi' ngua tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Bi' cha' juani lo'o ngua ti'i nu ngu' judío bi', tso'o si xtyucua ngu' xa' tsu' ji'i ngu' bi', cha' tya'a ñati ji'i Cristo laca ngu'.

²⁸ Clyo cua'ni na' cha' xcua se'i ti cña bi', ña'a cuayá' nu cua nda na' cñi bi' ji'i ngu'; li' xñi na' tyucuii tsa'a nde España. Pana laja tyucuii tyeje tacui na' ca su ndi'i cu'ma.

²⁹ Nu lo'o tyalaa na', li' jlo ti' na' cha' quiña'a tsa cha' tso'o ji'i Cristo ntsu'u cha' chcu' na' lo'o mā, cha' caja ñi'ya nu tyatí la ti tyiquee mā li'.

³⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, tyu'u cha' clyu ti' ji'i ma lo'o na' xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'i ma. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' lu'ba tsa chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jna'. ³¹ Jña ma cha' clyu ti' ji'i ycu'i Ni, cha' clyaa na' ji'i nu ngu' tyaala nu ná jlyu ti' tsiya' ti cha' ji'i Cristo, nu ngu' nu ndi'i nde Judea ni. Lo'o jua'a jña ma cha' ji'i Ni cuentya ji'i ñati ji'i ycu'i Ndyosi nu ndi'i nde Jerusalén, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' tya'a na chcu'i ngu' lo'o na', nu lo'o xñi ngu' msta nu ta na' ji'i ngu'. ³² Lo'o jua'a jña ma cha' ji'i Ni, cha' tso'o ti caca tyiquee na' lo'o tyalaa na' ca su ndi'i ma, cha' xa' caca nguula ti' tyiquee na' nu lo'o tyi'i na' lo'o ma, si jua'a nti' Ni cha' caca. ³³ Xtyucua Ni ji'i lcaa cu'ma lacua, la cui' ycu'i Ndyosi nu ndu'ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee na nde chalyuu. Chañi tsa cha' caca jua'a.

16

Nchcuicha' Pablo ji'i tyuu tya'a ñati ji'i Cristo

¹⁻² Lo'o tyalaa ma' Febe slo ma, chcu'i tso'o ma lo'o ma' xqui'ya ycu'i nu Xu'na na, ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ma, cha' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo laca ma' bi'. Tya'a na laca ma' Febe, ndyu'ni ma' cña cuentya ji'i taju ñati ji'i Cristo nu ndi'i quichi Cencia. Ta ma na nu lyiji ji'i ma' cusu' bi', cha' cua nguxtyucua tsa ma' ji'i quiña'a tsa ñati tya tsubi' la; lo'o jua'a na', cua nguxtyucua tsa ma' jna'.

³ Chcuicha' ma ji'i Priscila lo'o Aquila, tya'a ndyu'ni na' cña ji'i Jesucristo. ⁴ Cua tsubi' la hasta cua cajaa ti ycu'i ngu' ngua cuentya jna', cha' ngua'ni lyaá ngu' jna' lo'o ntsu'u na' sca su cuxi tsa. Lo'o ycu'i na' ndya na' xlya'be ji'i ngu' bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' xa' tsu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo nde quichi tyijyu' la, jua'a nti' ngu', cha' ta ngu' tsaa xlya'be ji'i ngu' bi'. ⁵ Cuati chcuicha' ma ji'i lcaa ñati ji'i Cristo nu ndyu'u ti'i ca toni'i ji'i nu Aquila bi'. Lo'o jua'a chcuicha' ma ji'i Epeneto tya'a tso'o na', ngu' Asia nu clyo ngusñi cha' ji'i Cristo

laca yu bi'. ⁶ Jua'a chcuicha' ma ji'i María, cha' ngua'ni tsa ma' cña cuentya ji'i ma. ⁷ Lo'o jua'a chcuicha' ma ji'i Andrónico lo'o Junias tya'a quichi tyi na', tya'a ngutu'u na' ni'i chcu'a. Tyucuaa ngu' bi' laca ngu' ñati nu cua nda Cristo ji'i ndyaa, cha' ta ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu' nu cua tyijyu' la; nguula tsa cña nu ngua'ni ngu' cuentya ji'i nu Xu'na na. Pana yala la ngusñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús, lo'o li' tiya' la ngusñi na' cha' bi'.

⁸ Lo'o jua'a chcuicha' ma ji'i lcaa ngu' tya'a nscua xtañi ngu' lo' quityi re: ji'i Amplias, cha' tyaca'a tsa yu 'na xqui'ya ycu'i nu Xu'na na; ⁹ lo'o jua'a ji'i Urbano, tya'a ndyu'ni na' cña ji'i Jesucristo; jua'a ji'i Estaquis, la cui' jua'a tyaca'a tsa yu 'na; ¹⁰ jua'a ji'i Apeles, cha' cua jlo ti' na cha' ngusñi tso'o yu cha' ji'i Cristo xqui'ya lcaa cña nu ngua ji'i yu cuentya ji'i Cristo; jua'a ji'i lcaa ngu' tya'a Aristóbulo; ¹¹ jua'a ji'i Herodión tya'a quichi tyi na'; jua'a ji'i lcaa ngu' tya'a Narciso nu jlyu ti' ji'i ycu'i nu Xu'na na; ¹² jua'a ji'i Trifena lo'o Trifosa, nu ndyu'ni tsa cña ji'i ycu'i nu Xu'na na; jua'a ji'i Pérsida tya'a tso'o na', cha' quiña'a tsa cña tso'o ji'i ycu'i nu Xu'na na ngua'ni ma' bi'; ¹³ lo'o jua'a chcuicha' ma ji'i Rufo, sca ñati ji'i Cristo nu tso'o tsa cha' nchcu'i ngu' ji'i; lo'o jua'a ji'i xtya'a Rufo, nu nguna'asii tsa jna' ñi'ya si laca ma' xtya'a na'; ¹⁴ lo'o jua'a ji'i Asíncrito, ji'i Flegonte, ji'i Hermas, ji'i Patrobas, ji'i Hermes, lo'o jua'a ji'i lcaa tya'a ñati ji'i Cristo nu ndyu'u ti'i ca slo ngu' bi'; ¹⁵ lo'o jua'a chcuicha' ma ji'i Filólogo, ji'i Julia, ji'i Nereo, ji'i nu cuna'a tya'a ngula yu, ji'i Olimpás; lo'o jua'a ji'i lcaa tya'a ngu' nu stu'ba ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Cristo. Nti' na' cha' chcuicha' ma ji'i lcaa ñati bi' cuentya jna'.

¹⁶ Nu lo'o chcuicha' ma ji'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma quityi ma ji'i tya'a ma chacuayá' ji'i Cristo. Lcaa taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo ca nde, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i ma.

¹⁷ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, lye chcu'i na' lo'o ma juani, cha' tii ti' ti' tyi'i ma xi, cha' ná tyu'u tucua ñati nu ta cha' cusuu ji'i ma lo'o tya'a ma, cha' ná tacu' loo ngu' bi' cha' liñi ji'i Cristo nu cua ndyuna

ma. Ná xñi ma cha' ji'i ngu' bi', ¹⁸ cha' si'i cña ji'i Cristo laca bi', si xa' la cha' nchcui' ngu' lo'o ma. Ndu'ni ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ncliyacua ti' ycu' ngu' cha' cua'ni ngu'. Lo'o jua'a ndyu'ni ngu' cha' quich'i yaa cha' hique ngu' ti'i, cha' tso'o tsa ndañi cha' nu nda ngu', cha' tajua' ti nchcui' ngu'. ¹⁹ Pana nu cu'ma ni, tso'o tsa nchcui' ñati cha' ji'i ma lcaa quich'i, cha' tso'o tsa ndaquiya' ma cha' ji'i Cristo. Tso'o tsa nti' na' ña'a na' ji'i ma lo'o nduna na' cha' bi'; cua nti' na' cha' yala ti tyat'i ti' ma cha' cua'ni ma cua ña'a ca cha' tso'o, cha' ná tyat'i ti' ma tsiya' ti cha' cua'ni ma ni sca cha' cuxi. ²⁰ Ná tyuu tsá lyiji cha' cua'ni tye ycu' Ndyosi ji'i nu xña'a, cha' nga'aa tyaca' cña cuxi nu ndu'ni nu xña'a bi' tsiya' ti. Cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee ycu' Ni; lo'o jua'a ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa tya'a ma.

²¹ Lo'o Timoteo tya'a ndya'a na' cña, lo'o Lucio, lo'o Jasón, lo'o Sosípater ngu' tya'a quich'i tyi na', cua nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i ma.

²² Cuati lo'o na', scaranu ji'i Pablo laca na' lo'o nscua ya quityi re, Tercio naa na'; lo'o na', nti' na' chcuicha' na' ji'i ma chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na.

²³ Lo'o yu Gayo nda yu cha' lo'o na' cha' chcuicha' na' ji'i ma; la cui' to' tyi yu nda yu su tyi'i na', jua'a nda yu toni'i ji'i yu su tyu'u ti'i ña'a taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo re. Cuati lo'o Erasto nu laca loo ji'i cñi quich'i re, nti' yu chcuicha' yu ji'i ma; la cui' ti cha' nti' Cuarto, yu tya'a na.

²⁴ Bi' cha' lacua, xtyucua ycu' Jesucristo nu Xu'na na ji'i lcaa ma lo'o tya'a ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma; jua'a nti' na cha' caca.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi lacua. Taca ji'i Ni ta Ni juersa ji'i ma, cha' tyi'i ma ñi'ya nu nga'a cha' tyi'i ti na chalyuu, si xñi tso'o na cha' ji'i Jesús. Cha' tso'o ji'i la cui' Jesucristo, bi' laca cha' nu nda na' lo'o ngu', masi tyuu tsa siyento yija ntsu'u cuatsi' ti cha' nu nchcui' ñi'ya nu cua'ni ycu' Ndyosi nde loo la; ²⁶ pana juani cua ngulu'u tso'o Ni cha' bi' ji'na. Bi' cha' nga'a cha' cañi cha' ji'i Cristo tyucui ña'a lo yuu

chalyuu su ndi'i ñati ña'a cuayá' cuna lcaa ngu' xa' tsu', cha' taca xñi ngu' cha' ji'i sca ti ycu' Ndyosi, cha' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' Ni. La cui' cha' bi' laca nu cua nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, nu nguscua jyo'o cusu' ñi'ya caca cha' nde loo la. Ngua ti' ycu' Ndyosi cha' caca cha' bi', bi' cha' jua'a ndyaca juani; ycu' Ndyosi laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i Ni tsiya' ti.

²⁷ Sca ti ycu' Ndyosi jlo ti' lcaa cha', bi' cha' lcaa tyempo ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ni chacuayá' ji'i Jesucristo. Jua'a nti' na cha' caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Corinto

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re, lo'o jua'a stu'ba ti ntucua na' lo'o Sóstenes tya'a ndyu'ni na' cña. Chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ñati. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma, ngu' taju ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i ma' nde quichi Corinto. Xqui'ya Jesucristo cua ngusubi Ni ji'i ma, lo'o juani laca ma' ñati ji'i ycu'i' Ni; nga'a cha' tyi'u ti' ma' ji'i Ni lcu'a ti lo cña nu ndu'ni ma' su ndi'i ma' chalyuu. Stu'ba cha' ji'i ma' lo'o cua ña'a ca ñati nu ndu'ni tlyu ji'i Jesucristo nu Xu'na na tyucui ña'a chalyuu, cha' ñi'ya laca Ni Xu'na na, jua'a laca Ni Xu'na ngu' bi'. ³ Ndi'ya nti' na': cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti tyi'i tyiquee ma' xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu caja ji'na xqui'ya Cristo

⁴ Lcaa tsá nda na' xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya cu'ma, cha' cua nda Ni cha' tso'o lo'o ma' xqui'ya Jesucristo. ⁵ Ntsu'u tsa cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o ma, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i ma' lo'o Cristo; bi' laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma' juani. Bi' cha' cua jlo tso'o ti' ma' lcaa cha' nu ji'i Jesús, lo'o jua'a nchca ji'i ma' nchcui' ma' cha' bi' lo'o ñati. ⁶ Jua'a nchca cuayá' ti' xa' ñati cha' liñi laca cha' nu ngusñi ma' ji'i Jesús, cha' cua na'a ngu' lcaa cña nu ndu'ni ma' su ndi'i ma' chalyuu. ⁷ Ná sca cha' lyiji ji'i ma' ne' cresiya ji'i ma'; lcaa cña nchca ji'i ma' tyempo juani, xqui'ya cha' ndu' tsa ti' ma' cha' caa Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya'. ⁸ Ycu'i' Jesús laca nu cua'ni cha' tyanu tachaa cha' ne' cresiya ji'i ma' ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'i ma'. Lo'o li' ná ntsu'u qui'ya nu sta ycu'i' Ndyosi hichu' ma' lo'o caa Jesucristo nu Xu'na na cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu. ⁹ Ycu'i' Ndyosi ndu'ni cña, lcaa cña nu cua nacui' Ni cha'

cua'ni Ni; bi' laca nu ngusubi ji'i ma' cha' caca stu'ba cha' ji'i ma' lo'o Jesucristo nu Xu'na na, nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi.

Tsa cla'be ti ngu' nchcui' ngu' tsaca cha'

¹⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, chcu'i' na' lo'o cu'ma juani chacuayá' ji'i ycu'i' Jesucristo nu Xu'na na, cha' caca stu'ba cha' ji'i lcaa cu'ma lo'o tya'a ma, cha' ná chcu'i' ma' tucua lo cha'. Tso'o ti tyi'i ma' lo'o tya'a ma, sca ti cha' culacua ti' ma, sca ti cha' tyu'u tyiquee ma. ¹¹ Tsubi' ti ngujui cha' jna', nu lo'o nacui' ngu' tya'a Cloé 'na cha' ntsu'u tsa cha' cusuu ji'i ma' lo'o tya'a ma, cha' ná stu'ba cha' ji'i ma' lo'o tya'a ma; ¹² xa' ña'a nchcui' sa scaa ma. Ntsu'u sca taju ji'i ma' nu nacui: "Ji'i Pablo ngusñi ya cha'"; chaca taju ji'i ma' nacui: "Ñati ji'i Apolos laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' taju ji'i ma' nacui' ngu': "Ñati ji'i Pedro laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' nacui: "Ñati ji'i Cristo laca ya". ¹³ ¿Ha tyuu tya'a nu laca Cristo ntsu'u chalyuu cha' cua'ni lyaá ji'i ma' lacua? ¿Ha jna' nu ngujui' ca'a ngu' 'na lo crusi cha' cajaa na' xqui'ya cu'ma? ¿Ha cuentya jna' cua ntyucuatya ma? ¹⁴ Ni tsaca ma' ná ntyucuatya na' ji'i ma. Tso'o jua'a nti' na' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi cha' si'i na' laca nu ngua'ni ji'i, masi ntsu'u tucua tya'a ti ngu' nu cua ntyucuatya na' ji'i, yu Crispo lo'o yu Gayo. ¹⁵ Ná ca ñacu' ngu' cha' cua ntyucuatya ma' cuentya jna' lacua. ¹⁶ Tyu'u cha' clyu ti' ji'i ma, ndyi'u ti' na' cha' lo'o ji'i yu Estéfanos, lo'o ji'i ngu' tya'a ndi'i yu, cua ntyucuatya na' ji'i ngu' bi'; pana ná ntsu'u ti' na' si' cua ntyucuatya na' ji'i xa' la ngu'. ¹⁷ Si'i cha' tyucuatya na' ji'i ñati nda ycu'i' Ndyosi cña 'na lijyaa; cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a chcu'i' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i Jesús lo'o ñati. Si'i na lijya na' lo'o quiña'a tsa cha' nu culo hique ti na', ñi'ya nchcui' ñati chalyuu nu nchca tsa ji'i; si jua'a, ná ca cuaya' ti' ñati ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni Cristo lo'o ngujui yu lo crusi.

Cristo ntucua suu lcaa cha' nu cua nti' ycu'i' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na ji'i

¹⁸ Ñati nu ngunu'u chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti; na nxyi' lo'o ti ngu' ji'na

si chcuí' na lo'o ngu' ñi'ya ntsu'u cha' ji'i Cristo, cha' ngujuí' yu lo crusi xqui'ya na cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. Pana nu na ni, nu clyaa na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na xqui'ya Cristo, tlyu tsa cña ngua'ni ycuí' Ndyosi, jua'a nti' na. ¹⁹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' ji'i ycuí' Ndyosi nu nchcuí' ndi'ya:

Cua'ni tye na' ji'i lcaa cha' nu nchcuí' ñati nu nchca tsa ji'i, nacuí ycuí' Ndyosi.

Nga'aa taquiya' na' ji'i cha' nu nclyo hique ti ñati nu ngua tsa'a tso'o ti, nacuí Ni.

²⁰ ¿Ni cña tso'o cuentya ji'i ycuí' Ndyosi ndu'ni ñati nu nchca tsa ji'i lacua? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu ngua tsa'a tso'o ti? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu nchca tsa nchcuí' lacua? Sca ti nde chalyuu cua'nijo'o cña bi' ji'i ngu'. Cua nacuí ycuí' Ndyosi ji'na cha' ná tso'o tsiya' ti sca cha' nu ngua tsa'a ñati chalyuu ti, cha' tonto laca bi'. ²¹ Ngua'ni Ni cha' ná caja ñi'ya tyuloo ñati chalyuu ji'i Ni cha' hique ti ngu'; jua'a tso'o la, ngua ti' ycuí' Ndyosi. Pana ndu'ni lyaá Ni ji'i ñati nu xñi cha' ji'i Ni; la cui' cha' nu ndacha' na ji'i ngu', masi cha' tonto nchcuí' na, nacuí ngu' li'.

²² Cua nti' ngu' judío cha' cua'ni na sca cha' tlyu slo ngu', cha' jlya ti' ngu' cha' nu chcuí' na lo'o li'; cuati nu ngu' xa' tsu' ni, cua nti' ngu' cha' tso'o tsa jlo ti' na lcaa cha' lo'o chcuí' na lo'o ngu'. ²³ Pana nu na ni, ndacha' na ji'i ngu' cha' ji'i Cristo nu cua ngujuí' lo crusi cha' cua'ni lyaá ji'na. Li' chiya'a nti' ngu' judío lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcuí' na re; lo'o jua'a ngu' xa' tsu', cha' tonto nchcuí' na nti' ngu' bi', si'i cha' bi' tsiya' ti nti' ngu' bi'. ²⁴ Pana xa' ña'a nti' lcaa tya'a na nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'na, masi laca na ngu' judío, masi laca na ngu' xa' tsu'. Sca ti cha' ji'i Cristo nchcuí' na, cha' ji'i ycuí' Cristo ntsu'u lcaa chacuayá', lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycuí' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na. ²⁵ Tso'o tsa ndyu'u cua ña'a ca cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi, masi ñacuí ñati chalyuu cha' tonto tsa laca cha' bi'; pana cuxi la ndyu'u lcaa cha' tlyu nu nda ñati chalyuu nu nchca tsa ji'i, nti' ngu'. La cui' jua'a nguula la cña ndyaca, cua ña'a ca cña nu ndu'ni ycuí' Ndyosi, masi ñacuí ngu' cha' ná nchca ji'i

Ni; pana cuxi la cña ndyaca nu ndu'ni ycuí' ca ñati. ²⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tyi'u ti' ma juani ñi'ya ña'a ñati ngua ma tya clyo, nu lo'o ngusubi ca ti Ni ji'i ma: sca tucua ti ma nu nchca tsa ji'i ma; si'i ñati tlyu laca ma, si'i ñati culiya' laca ma su ndi'i ma chalyuu, sca tucua ti cu'ma nu tso'o laca xi ji'i ma. ²⁷ La cui' cu'ma nu nacuí ngu' cha' ná tso'o ma tsiya' ti, nu juani laca ma ñati nu nti' la ycuí' Ndyosi ji'i. Jua'a cua nti' ycuí' Ndyosi ta cha' tyuju'u ti' ji'i ñati nu nchca tsa chcuí', nti' ycuí' ngu'; bi' cha' cua ngusubi Ni ji'i cu'ma, masi ñati ti' laca ma. Lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' tyuju'u ti' ñati nu tlyu tsa cña nchca ji'i, nti' ycuí' ngu'; bi' cha' ngusubi Ni ji'i cu'ma nu ná nchca lye ji'i ma. ²⁸ Ndu'ni Ni cha' nga'aa nchca chcuí' tsiya' ti nu ñati nu ndulo tsa ji'i ycuí' ca; bi' cha' nsubi Ni ji'i ngu' ti'i, nsubi Ni ji'i ngu' nu nxytyí lo'o ñati ji'i, nsubi Ni ji'i ngu' nu ná sca na ntsu'u ji'i tsiya' ti, bi' ngu' laca nu nsubi ycuí' Ndyosi ji'i cha' caca ngu' ñati ji'i. ²⁹ Jua'a ca cuayá' ti' lcaa na cha' ná tso'o si cua'ni tyucuaa ti' na ji'i tya'a ñati na, si ndube ti' na ji'i ycuí' Ndyosi. ³⁰ Ndi'ya laca cha': cua nacuí ycuí' Ndyosi cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, lo'o jua'a cua nda Ni ji'i Jesucristo ji'na. Masi ná nchca ji'na, pana nu Jesucristo ni, lcaa cha' nchca ji'i ycuí'. Xqui'ya nu Jesús bi' nchca tso'o cresiya ji'na ñati cuxi na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi; xqui'ya Jesús taca caca na ñati ji'i ycuí' Ndyosi, cha' Jesús laca nu ngua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi. ³¹ Bi' cha' cua'ni na ndi'ya, ñi'ya nu nscua lo quityi cusu': "Si nti' na chcuí' na lo'o xa' ñati cuentya ji'i sca cha' tlyu, li' tso'o la si chcuí' na ji'i cha' tlyu nu ngua'ni ycuí' nu Xu'na na". Jua'a nacuí quityi bi'.

2

Ni cha' laca ngujuí' ca'a ngu' ji'i Cristo lo crusi

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua'ni na' tya clyo, lo'o ndyalaa na' su ndi'i ma cha' chcuí' na' lo'o ma cha' tso'o nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o na, cha' ji'i Jesucristo bi'; ná quiña'a tsa cha' tucuí nchcuí' na' lo'o cu'ma li', si'i cha' nchca tsa na' nchcuí' na' lo'o cu'ma li'.

² Laja lo'o nguti'i na' quichi tyi mā, ngüñi ti' na' cha' ná ta na' xi xa' la cha' lo'o mā tsiya' ti; sca ti cha' ji'i ycu'i Jesucristo, la cui' Cristo nu ngujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, tsa bi' ti cha' nchcui' na' lo'o mā li'. ³ Lo'o ndyalaa na' su ndi'i mā, nguna'a tya ti' na' ndu na' li'; nchcu'a tya na' cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' xacui mā 'na li'. ⁴ Lo'o nda na' cha' bi' lo'o mā, ná ngulana na' quiña'a tsa cha' nu tyu'u tu'ba na', ná ngua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nchca tsa chcu'i. Pana cua nda ycu'i Ndyosi juersa jna'; cua nchcui' na' lo'o mā lcaa cha' nu cua nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na', cha' caca cuayá' tso'o ti' mā. ⁵ Xqui'ya cña nu ngua'ni ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngusñi mā cha' ji'i Jesús li'; si'i xqui'ya sca cha' nu ngulo hique ti na' cha' nchca tsa jna'.

Sca cha' tso'o nu nti' ycu'i Ndyosi chcu'i Ni lo'o ñati

⁶ Masi jua'a, cua ntsu'u cha' tso'o nu nchcui' na lo'o ñati nu nduna tso'o cha' ji'i ycu'i Ndyosi; cha' nu ngua'ya hique ycu'i Ndyosi laca cha' bi', si'i sca cha' nu jlo ti' ñati chalyuu. La cui' ti ná jlo ti' nu laca loo chalyuu cha' bi', masi cua lija tye cha' culo ngu' bi' cña. ⁷ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' tso'o bi' lo'o na cha' chcu'i na lo'o ñati. Bilya caca cuayá' ti' ñati chalyuu ji'i cha' bi' tya sa'ni la, cha' ná nti' Ni cha' cuna ñati nu ngua li'. Pana tya lo'o bilya tya' chalyuu, tya li' ngulacua ti' Ni ñi'ya nu cua'ni Ni; ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni ji'na lo'o xñi na cha' ji'i Jesús. Tlyu tsa cha' tso'o caca ji'na li'. ⁸ Ni sca ñati nu laca loo chalyuu, ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Si ngua jlo ti' ngu' cha' bi', ñi'ya nu ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni, ná ngujui'i ca'a ngu' bi' ji'i Jesús lo crusi li', ycu'i Jesús nu Xu'na na nu tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i. ⁹ Ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu', jua'a laca cha' bi'. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Cua ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi cha' tso'o nu tyacua ji'i ñati nu ntsu'u tyiquee ji'i ycu'i Ni;

laca bi' cha' nu bilya ña'a ñati chalyuu ji'i, cha' nu bilya cuna ñati ji'i, ni ná ngulacua ti' ngu' cha' caca cha' bi'.

¹⁰ Pana nu na, ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua ngulu'u Ni ji'na ñi'ya caca cha'

tso'o bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Tso'o tsa ndacha' loo Xtyi'i ycu'i Ni ji'na lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni nde chalyuu, tso'o tsa jlo ti' na cha' bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni.

¹¹ Nu ñati chalyuu na ni, hique ti na ntsu'u co'o lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee na; sca ti ycu'i na lo'o ycu'i Ndyosi caca jlo ti' na lcaa cha' nu nclyacua ti' na. Lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi, sca ti Xtyi'i ycu'i Ni jlo ti' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee Ni. ¹² Si'i sca cui' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti laca Xtyi'i nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na juani; na cua nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na, cha' cua ngusñi na cha' ji'i Ni. Lo'o jua'a xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni caca cuayá' ti' na lcaa cña tso'o nu ndu'ni Ni ne' cresiya ji'na. ¹³ Nu lo'o cacha' na cha' tso'o nu ji'i ycu'i Ndyosi bi' ji'i ñati ji'i ycu'i Ni, nu ngu' nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'i, li' clyana na sca cha' nu chcu'i na, sca cha' nu ta Xtyi'i ycu'i Ni lo'o na; ná clyana na quiña'a tsa cha' chcu'i na ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nchca tsa ji'i ycu'i ca ngu'.

¹⁴ Pana ñati nu ná stu'ba cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná taca ca cuayá' ti' ngu' bi' ni sca cña nu ndu'ni ycu'i Ndyosi cuentya ji'i Xtyi'i ycu'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' ngu' bi' ji'i cha' bi' tsiya' ti. Sca ti si ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' caca cuayá' ti' na ni cha' laca bi', bi' cha' ná sca cha' laca nti' ngu' bi'. ¹⁵ Taca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u lcaa cha' si cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, lo'o li' ná taca xacui ngu' xi xa' la cha' ji'na. ¹⁶ Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi: “¿Tilaca nchca cuayá' ti' ni cha' laca nu nda'ya hique ycu'i Ndyosi? ¿Ha caca ji'na ta na sca cui' lo'o Ni?” nacui quityi. Pana nu na ni, xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi cua ngujui cha' ji'na ni cha' laca nu nclyacua ti' ycu'i Cristo.

3

Sca ti cña ji'i ycu'i Ndyosi ndu'ni ca ta'a ngu' nu ngulu'u cha' ji'i Jesús

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, tyucui tyempo lo'o nguti'i na' ca slo mā nu ngua tya li', ná ngua 'na chcu'i na' lcaa cha' nu ngua ti' na' chcu'i lo'o mā,

cha' bilya xñi tso'o mā cha' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu nda Ni ji'na. Xti ti cha' nchcui' na' lo'o mā li', cha' ña'a ti cuxi ti ngulacua ti' mā. Ñi'ya laca nu sube cuañi', jua'a ngua cu'ma, cha' bilya xñi tso'o mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi; ² bi' cha' tiya' ti ngulu'u na' scaa cha' ji'i mā. Ñi'ya laca lo'o sca cubi' cuañi', styi' xtya'a ti ntyi' cubi' bi', cha' ná nchca cacu tso'o; jua'a ngua cu'ma, cha' ná ngua cuna tso'o mā scaa cha'. Masi juani tya lyiji cua'ni yala mā cha' ca tsa'a tso'o mā, ³ cha' ña'a ti tya ndiya la ti' mā ña'a cha' cuxi nu ndyu'ni ñati chalyuu. Nu lo'o liye' ti' mā ji'i tya'a ñati mā, nu lo'o lye nxuu tya'a mā, tyaca' tyijyu' cha' ndiya la ti' mā cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. Tya ndu'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi. ⁴ Nu lo'o ñacui sca ngu' tya'a mā cha' ndi'ya: “Ñati ji'i Pablo laca ya”, cuati ñacui xa' la ngu' tya'a mā cha' ndi'ya: “Ñati ji'i Apolos laca ya”, ñi'ya ndu'ni ñati cuxi, jua'a ndu'ni mā li'.

⁵ ¿Tilaca laca nu Apolos bi' lacua? ¿Tilaca laca na' lacua? ¿Ha si'i cña ji'i ycu'i Ndyosi ndyu'ni ca ta'a ya? ¿Ha si'i xqui'ya cha' nda ya cha' lo'o mā, bi' cha' ngusñi mā cha' ji'i Cristo li'? Cua laca cña ndyu'ni scaa ya, la cui' cña ñi'ya nu cua nda ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni ya. ⁶ Ñi'ya laca sca ñati nu cataa sca si'yu, lo'o li' chaca laca nu su'ba hitya suu na cuiñi bi', jua'a laca cuare lo'o mā; na' laca nu ya ndacha' na' cha' bi' ji'i mā su clyo, lo'o tiya' la li' ñaa Apolos nda la cha' bi' lo'o mā. Pana sca ti ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya ji'i mā; ⁷ ná ndu'ni cha' tilaca laca nu cua nda cha' bi' lo'o mā tya clyo la, ná ndu'ni cha' tilaca laca nu tya nda la cha' bi' lo'o mā ca tiya' la. Sca ti ycu'i Ndyosi laca nu ndulo tsa cha' ji'i, cha' ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tachaa cha' ji'i Ni ne' cresiya ji'i mā. ⁸ Sca ti cuayá' ndu'ni ya lo'o tya'a ya, masi nda ya cha' lo'o cu'ma su clyo, masi nclyu'u tso'o la ya cha' bi' ji'i mā ca tiya' la. Ycu'i Ndyosi ni, tya ta la Ni cha' tso'o ji'i ya, tsa ña'a nu ndyu'ni tso'o ya cña ji'i Ni. ⁹ Tya'a ndyu'ni ya cña ji'i ycu'i Ndyosi laca cuare; lo'o cu'ma ni, ndu'ni Ni cña ne' cresiya ji'i mā, cña ji'i ycu'i Ndyosi laca bi'.

Lo'o jua'a taca ta na' chaca cui lo'o mā juani: ñi'ya si laca mā sca ni'i tonu, jua'a

laca mā cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; ¹⁰ lo'o na', ñi'ya nti' sca cuityi ni'i cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, jua'a laca na' lo'o cu'ma, laja lo'o nclyu'u na' ji'i mā cha' ji'i ycu'i Ni. Ndi'ya ndyu'ni na' lo'o mā: ñi'ya nti' si cua ngusta tso'o na' quiya' sca ni'i, lo'o li' ndyalaa xa' la ngu' cuityi cha' cua'ni lyiji ngu' cha' tya' ni'i bi', bi' laca ñati nu tya'a ndya'a na' cña nu cua ngulu'u tso'o la ji'i mā. Lcaa ngu' cuityi nga'a cha' culacua ti' clyo ñi'ya ña'a xana tya' ni'i; lo'o jua'a lcaa ya tya'a ndyu'ni ya cña, nga'a cha' cui'ya tso'o ya cuentya ñi'ya nu caca culu'u tso'o la ya cha' bi' ji'i ñati. ¹¹ Jua'a laca cha' lacua: cua laca ngusta ycu'i Ndyosi ji'i Jesucristo, cha' sca ti yu bi' caca suu lcaa cha' bi', cha' ycu'i Jesús laca nu ntucua quiya' cha' nu cua ngusñi na ji'i ycu'i Ndyosi Sti na; nga'aa ntsu'u xa' la jo'ó xa' la ñati nu laca suu cha' bi'. ¹² Ntsu'u ngu' tya'a na nu nclyu'u tso'o la ji'i lcaa tya'a na, ñi'ya nti' si cuiñá chca ngu' sca ni'i tso'o, ñi'ya laca si tya' ni'i bi' masi lo'o oro, masi lo'o plata, masi lo'o quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a tya' ni'i bi'. Pana ntsu'u xa' la ngu' tya'a na nu cuxi la nclyu'u ji'i tya'a, ñi'ya laca si cuiñá chca ngu' sca ni'i yaca ti, nu canta' ti tya' lo'o quii lo'o quixii ti. ¹³ Tiya' la li' lo'o caa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' ji'i ñati chalyuu, li' quijeloo cha' ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya ña'a cña nu ngua'ni scaa ngu'. Tsa bi' tsaa cña nu ngua'ni scaa ñati lo sca quii' tlyu, cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i; si tyaqui cña bi', ná tso'o ngua cña bi' li'; si ná tyaqui, li' caca cuayá' ti' Ni cha' tso'o tsa cña bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o talo cña nu ngua'ni sca ñati lo'o cua ndyaa lo quii' bi', li' ta Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i ñati bi'. ¹⁵ Cuati ñati nu tyaqui cña ji'i lo quii' bi', nga'aa ña'a ngu' ji'i li'; chcuna' cña bi' tsiya' ti. Pana tya culaá Ni ji'i ngu' bi', masi tya xi tya lyiji cha' tyaqui ycu'i ngu'.

¹⁶⁻¹⁷ Nu laa tlyu su ndu'ni tlyu ngu' judío ji'i ycu'i Ndyosi tyaca'a tsa ji'i Ni laca bi', cha' cuentya ji'i Ni ndya' ni'i bi'; tyaala tsa ycu'i Ni si cua'ni ñu'u ñati ji'i laa bi'. Lo'o cu'ma ni, tyucui ña'a taju cu'ma nu ngusñi mā cha' ji'i Cristo, tyaca'a tsa mā cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i mā. Lo'o jua'a cua'ni

tye ycuí' Ni jilí cua ña'a ca ñatí nu cua'ni ñu'u tyucui' jilí sca ñatí nu tya'a ngusñi na cha' jilí Jesús.

¹⁸ Cua ngusñi na cha' jilí Cristo, bi' cha' tso'o la si ná cñilo'o na jilí ycuí' ca na cha' ngua tsa jilí na, ñi'ya ndu'ni ñatí chalyuu nu ngua tsa jilí ngu'. Ná tso'o si jua'a ncliyacua ti' na; nga'a cha' culacua ti' na cha' ná ngua jilí na tsiya' ti, lo'o li' taca cua'ni ycuí' Ndyosi cha' ca'ya sca cha' liñi hique na. ¹⁹ Masi ndu'ni ñatí chalyuu cha' ngua tsa jilí, cha' tso'o tsa ncliyacua ti' ngu', si'i jua'a nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni jilí ngu' bi'; ná tso'o tsiya' ti cha' nu nchcui' ñatí chalyuu nti' Ni. Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: "Ndu'ni ycuí' Ndyosi cha' quichí yaa cha' hique ñatí chalyuu, masi tso'o tsa ndu'ni ngu' nti' ngu'", nacui' lo quityi.

²⁰ Lo'o ndi'ya laca cha' nu nscua chaca se'i lo quityi bi': "Cua jlo ti' ycuí' Ndyosi cha' ná tso'o tsiya' ti cha' nu nchcui' ñatí chalyuu nu nchca tsa jilí ndu'ni". ²¹ Bi' cha' nga'aa cua'ni tyixi mā lo'o tya'a mā, nga'aa tyu'u lca'a tsa mā jilí sca ti ñatí tya'a ya. Cuentya jilí cu'mā laca cua ña'a ca tya'a ndyu'ni ya cña, ²² masi na', masi Apolos, masi Pedro; lo'o jua'a cuentya jilí cu'mā laca cua ña'a ca cha' nu ndyaca nde chalyuu, masi lu'ú na, masi cua ngujuii na, masi sca cha' nu ndyaca juani, masi sca cha' nu caca tyempo nde loo la; cuentya jilí cu'mā laca lcaa cha' nu ndyaca nde chalyuu lacua. ²³ Pana cu'mā ni, cuentya jilí Cristo laca mā; lo'o nu Cristo bi', cuentya jilí ycuí' Ndyosi laca Ni.

4

Cristo laca nu nda cña bi' jilí Pablo lo'o jilí tya'a ndya'a yu cña

¹ Nga'a cha' tyi'u ti' mā cha' cña jilí ycuí' Cristo ndyu'ni ya. Na ndi'ya lo ya cña cha' culu'u ya jilí ñatí lcaa cha' nu cua ngulu'u ycuí' Ndyosi jilí ya; sca cha' nu bilya cuna ñatí chalyuu tsiya' ti, bi' laca cha' nu culu'u ya jilí ngu'. ² Lo'o ñatí nu cui'ya loo sca cña ni, lcaa tsa nga'a cha' tyi'u ti' ngu' jilí lcaa cña nu culo xu'na ngu' jilí ngu'. ³ Cuentya jna', ná ntsii na' jilí mā, ná ntsii na' jilí cua ña'a ca cha' nu chcui' mā jna'; masi chcui' cua ña'a ca ñatí chalyuu jna', ná ntsii na' jilí ngu' tsiya' ti. Ná sca cha' cuxi ntsu'u jna' si

nti' ngu' sta ngu' qui'ya 'na, nti' na'; ⁴ lo'o jua'a cuentya jilí ycuí' Ndyosi, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni na', nti' na'. Pana ná ñacui' na' cha' ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na tsiya' ti, sca ti ycuí' Ndyosi nu Xu'na na taca cua'ni cuayá' Ni jna' ca lo'o tye chalyuu. ⁵ Lo'o jua'a cu'mā, ná yala tsa clyacua ti' mā cha' sta mā qui'ya jilí sca ñatí; jatya mā ña'a cuayá' caa ycuí' nu Xu'na na, bi' laca nu cua'ni cuayá' jilí ca ta'a na. Li' culotu Ni jilí lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya jilí na, masi sca cha' nu ná nti' na cacha' na jilí tya'a ñatí chalyuu na. Jua'a cacha' Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jilí lcaa ñatí chalyuu, lo'o li' ta Ni nu tso'o jilí na, cua ña'a ca cha' tso'o nu ñacui' Ni cha' tyacua jilí scaa na.

⁶ Nchcui' na' cha' bi' lo'o cu'mā cha' taca tyi' tso'o ti mā. Cua nchcui' tsa na' jilí tyucuaa ya, na' lo'o Apolos, cha' taca culacua xi ti' mā ñi'ya ntsu'u cha' jilí ya; jua'a caca cuayá' ti' mā cha' ná tso'o xñi mā xi xa' la cha', nu si'i ñi'ya nu nscua lo quityi cha' jilí ycuí' Ndyosi. Ná tso'o cha' chcui' tso'o mā lo'o sca yu tya'a ya nu lca'a tsa mā jilí, lo'o li' cua'ni xña'a mā lo'o chaca yu tya'a ya. ⁷ ¿Ni cha' laca cha' ndulo tsa cha' jilí ycuí' mā cuentya jilí mā, pana ná ndube ti' mā jilí xa' ñatí? Ycuí' Ndyosi cua nda lcaa na nu ntsu'u jilí mā, lcaa cña nu nchca jilí mā; bi' cha' lacua ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' mā jilí tya'a mā. Si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ycuí' mā ngutsa'a chalyuu jilí mā, xqui'ya ycuí' Ndyosi cua laca mā ñi'ya nu laca mā juani.

⁸ Ndu'ni mā cha' ndulo tsa cha' jilí ycuí' mā, nga'aa ntsu'u na nu lyiji jilí mā tsiya' ti, nti' mā; ndyu'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' culiya', ndi'i mā ñi'ya ndi'i nu laca loo chalyuu. Lo'o cuare ni, si'i ñatí tlyu laca ya, nti' mā. Pana si chañi cha' laca mā loo jilí ya, ¿ha ná ta mā chacuayá' masi caca stu'ba xi cha' jilí ya lo'o mā li', cha' lo'o ya caca ya ñatí tlyu li'? ⁹ Nti' na' cha' cua nguxtyanu ycuí' Ndyosi jilí cuare, masi clyo ngulo Ni cña jilí ya cha' tsaa ya tyijyu' cha' chcui' ya cha' jilí Ni; pana nu juani tyanu chu' la ya jilí lcaa ngu' tya'a na, ñi'ya laca preso nu tyiquee' ntajatya cha' cujuui ngu' jilí. Cua laca ya sca cuxe', masi ña'a ñatí chalyuu jilí

ya, masi xca nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi nde cua ña'a ji'i ya. ¹⁰ ¡Xqui'ya ycu'i Cristo tonto tsa ya tu'ni! Lo'o cu'ma ni, nti'ma cha' tso'o tsa jlo ti' ma cha' ji'i Cristo. ¡Xti la cña nchca ji'i cuare, nguula la cña nchca ji'i cu'ma nti'ma! ¡Chiya'a la ndu'ni ngu' lo'o cuare tu'ni; chi' la ndu'ni ngu' loo cu'ma! ¹¹ Masi la cui' tyempo juani ti ntsu'u quiya' lo'o ná ndyiji na cacu ya, ná ndyiji na co'o ya, masi late' cusu lacu' ya ntsu'u quiya'; ntyiji' ngu' ji'i ya, ni ná ntsu'u tyi cua, xcui' na ndya'a yu'u ti ya. ¹² Ti'i tsa cña nu ndu'ni ya cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. Nu lo'o ti'i tsa cha' nu nda ngu' lo'o ya, ná nsacui' tu'ba ya ji'i ngu'; tso'o ti nchcui' ya lo'o ngu' li'. Lo'o ndu'ni lya' ti' ngu' ji'i ya, ndalo ya li'; ná nsacui' ya' ya ji'i ngu' tsiya' ti. ¹³ Masi chiya'a tsa nchcui' ngu' lo'o ya, ndalo tyiquee ya ji'i ngu' li', nxaala' ya cha' ji'i ngu'. Masi juani ña'a ti tya ndyu'ni cuxi ñati lo'o cua, ñi'ya si laca ya nana' nu ndyanu lo hitya yuu; ñi'ya nti' sca nguti nu nchcuaa ngu', jua'a laca ya cha' ná ntsu'u cuentya ya tsiya' ti, ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Lo'o nscua na' quityi re, ná nti' na' cha' ca tyuju'u ti' ma; tsa bi' ti cha' nti' na' cha' cua'a na' ji'i ma cha' ná cua'ni tyixi ma lo'o ya. Na tyaca'a cu'ma jna' ñi'ya si laca ma sñi' na'. ¹⁵ Ntsu'u tsa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu taca xtyucua ngu' ji'i ma, pana sca ti na' ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni sti ma, cha' ndye ndacha' na' cha' tso'o nu cua nda Jesucristo lo'o na ji'i ma; xqui'ya na' ngusñi ma cha' ji'i Jesús. ¹⁶ Bi' cha' juani nchcui' tsa na' lo'o ma cha' cua'ni ma ñi'ya nu cua na'a ma cha' ndu'ni na'.

¹⁷ Juani nda na' ji'i yu Timoteo lija yu ca su ndi'i ma, cha' laca nu Timoteo bi' ñi'ya laca sca sñi' na', cha' tyaca'a tsa yu 'na; jua'a tso'o tsa ngusñi yu cha' ji'i Jesucristo. Lcaa se'i su ndya'a na' slo taju ñati ji'i Jesús nu ndi'i sca quichi, ca bi' nclyu'u na' ña'a cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni na chalyuu nu lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo; jua'a ndu'ni na' tyucui tyempo xqui'ya Jesucristo. Lo'o Timoteo cacha' yu ji'i ma cha' jua'a ndu'ni na'. ¹⁸ ¿Ni cña ndu'ni xi ngu' tya'a ma nu lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ji'i tya'a ma? Ná cã na' ca quichi Corinto

slo ma, nti' ma. ¹⁹ Pana ná cube ti' ma, cã na' yala ti ca su ndi'i ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na. Lo'o li' quijeloo cha' ji'i ma jna', nu lo'o ña'a na' ñi'ya ndyu'ni nu ngu' tyixi bi'; si'i na ntucuá na' ji'i ngu' xqui'ya cha' nu nda ti ngu' bi' li'. ²⁰ Ná taca tyatí yu'u na cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' laca Ni loo ji'na si na nchcui' ti na cha' ji'i Ni; na cua nti' Ni cha' cua'ni na cña ji'i Ni, tsa ña'a cña nu ndu'ni ycu'i Ni. ²¹ Cua jlo ti' na' cha' tso'o la caca ji'i ma si tso'o ti tyu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma lo'o tyalaa na' ca slo ma; tso'o la si tso'o ti chcui' na' lo'o cu'ma li'. Ná tso'o ca ti' ma si ta na' cha' cusu lo'o ma li'.

5

Nga'a cha' culo'o ngu' ji'i tya'a ngu' nu ngua'ni cha' cuxi

¹ Cua nguui cha' 'na, cua ndyuna na' cha' suba' tsa ngua'ni sca ñati tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo; ngua'ni yu sca cña nu cuxi tsa. Pana ni ngu' xa' tsu', ná ndu'ni ngu' tsa lo cua cha' cuxi, masi ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya cña ngua'ni yu: ngua'a yu lo'o xtya'a miña'a yu.

² Lo'o ña'a ti tya ndu'ni tyucuaa ti' ma ji'i tya'a ma, masi nga'a cha' ca xñi'i tsa ti' ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Nga'a tsa cha' culo'o ma ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi', cha' nga'aa tya'a yu stu'ba ti lo'o cu'ma. ³ Sca ti cuayá' ndyu'u cha', masi ná ndi'i na' lo'o ma juani cha' cua'ni cuayá' na' ji'i yu bi'; pana cacua tsa slo cu'ma ndi'i na', nti' na', xqui'ya cha' ndyi'u tsa ti' na' ji'i ma. Cua laca ngusta na' qui'ya ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi'. ⁴ Bi' cha' lacua tyu'u ti'i ma tsa tlyu ti ma chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, cha' cua'ni cuayá' ma ji'i yu bi' yala ti. Sca ti cha' ntsu'u tyiquee na' lo'o ma, lo'o jua'a cua nda ycu'i Jesucristo chacuayá' cha' cua'ni ma jua'a. ⁵ Li' xtyanu ma ji'i yu bi' ya' nu xña'a. Masi quiñu'u ycu'i yu li', quiñu'u cha' ji'i yu su ndi'i yu chalyuu, pana ca lo'o tye chalyuu, ca li' cua'ni lyaá ycu'i nu Xu'na na ji'i yu, qui'ya Ni cresiya ji'i yu.

⁶ Si'i cha' tso'o ndu'ni ma cha' ndu'ni tyucuaa ti' ma ji'i tya'a ma. ¿Ha ná jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni scua tiye'? Masi xti ti scua tiye' tyu'u ji'i catyá xlyá, cua'ni bi' cha'

tyacui quiña'a scua li'. ⁷ La cui' jua'a laca cu'ma, cha' ntsu'u qui'ya bi' chu' ma. Laca qui'ya bi' ji'i ma ñi'ya laca scua tiye' nu nga'aa tso'o tsiya' ti; tso'o si xcuaa ma ji'i, chaca quiya' quixa' cucui scua bi'. Lo'o jua'a cu'ma, nga'a cha' culotsu' ma qui'ya nu ntsu'u ji'i ma, cha' xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee ma, cha' caca lubii cresiya ji'i ma. Na cua laca lubii bi' ji'i ma xqui'ya Jesús. Lo'o caca ta'a pascua ni, li' tyi'u ti' na cha' ngua'ni tye ycu' Cristo ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. Xqui'ya lcaa na ngujui Ni lo crusi, ngua Cristo msta lu'ú cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. ⁸ Bi' cha' tso'o la si tyi'u ti' na ji'i Cristo lcaa tsa, cha' xa' ña'a cua'ni na li'; tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, xcu' cha' liñi chcu' na lo'o ñati. Laca na ñi'ya laca xlyá cui nu ndya' chaca quiya' li'; nga'aa ntsu'u cha' cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni lo'o ntsu'u cha' cuxi ji'na, lo'o ntsu'u cha' suba' ji'na, cha' ngua na ñi'ya ngua tsa ycu' xlyá nu ná tso'o tyempo bi'.

⁹ Lo quityi nu nda na' ndyaa slo ma tya clyo la, bi' nguscua na' cha' ná cua'ni tya'a ma lo'o ñati nu xcu' cha' suba' ndu'ni; ¹⁰ pana ná nguscua na' cha' nga'aa chcu' ma tsiya' ti lo'o ñati cuxi bi'. Ntsu'u tsa ñati chalyuu nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi, nu ndu'ni suba', nu ndacui ti', nu cuaana, nu ndu'ni tlyu ji'i lcu' jo'ó ti; lo'o jua'a ná caca tyu'utsu' na ji'i ngu' bi', sca ti si tyu'u na chalyuu tyaa na tsiya' ti. ¹¹ Pana ná tso'o cha' tyu'u cha' ji'i ma lo'o ñati nu ndu'ni jua'a, masi ndu'ni ngu' bi' lo'o ma cha' tya'a ñati ji'i Jesucristo laca ngu' bi'; bi' laca cha' nu ngua ti' na' chcu' lo'o ma. Ná caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' si suba' ndu'ni ngu', si ndacui ti' ngu', si ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcu' jo'ó ti, si cuxi tsa nchcu' ngu' lo'o ñati, si cu'bi ngu', si cuaana ngu'; ná caca xñi ma cha' ji'i ngu' nu ndu'ni jua'a. Masi nacui ñati bi' cha' stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Jesús, ná caca tyu'u cha' ji'i ma lo'o ngu'. La cui' ti cha', ni ná tso'o chca'a ma cacu ma tyaja lo'o ñati nu ndu'ni jua'a. ¹²⁻¹³ Si'i cuentya jna' laca ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, caca cuayá' ji'i ngu' bi' slo ycu' Ndyosi. Pana nu ngu' tya'a ma nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo, tso'o la si cua'ni cuayá' ycu' cu'ma ji'i ngu',

nti' na'. Bi' cha' lacua culo'o ma ji'i nu cuxi, cha' ná cua'ni tya'a ngu' bi' lo'o ma tsiya' ti.

6

Nu lo'o ntsu'u cha' cusuu ji'na lo'o tya'a ñati na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu lo'o ndyaca sca cha' cusuu ji'i ma lo'o tya'a ñati ma, ¿ha tso'o la cha' ndya'a ma slo bese, nti' ma? ¿Ha tso'o nti' ma cha' ndya'a ma slo ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti? ¿Ha ná tso'o la si tsaa ma slo ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús? Jua'a taca ca ti cha' ji'i ma lo'o tya'a ma li'. ² Cua jlo ti' ma cha' cua nscua cha' ycu' na cua'ni cuayá' na ji'i lcaa ñati chalyuu lo'o cua tye ti cha', cha' cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. Si jua'a caca cña nu cua'ni ma ca tiya' la, ¿ha ná caca ji'i ma cua'ni cuayá' ma ji'i sca cha' xca ti nde chalyuu juani? ³ Lo'o jua'a nu ngu' xca ji'i ycu' Ndyosi ca nde cua, nda ma cuentya cha' lo'o ngu' bi' nga'a cha' cua'ni cuayá' na ji'i; bi' cha' ycu' ca na taca xquiñi na sca cha' nu ndyaca ji'na lo'o tya'a na nde chalyuu. ⁴ Lo'o ndyaca sca cha' cusuu ji'i ma lo'o tya'a ma, ná tso'o tsaa lo'o ma ji'i tya'a ma cha' caca cuayá' ji'i ma slo xa' ñati nu ná stu'ba cha' ji'i lo'o tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús. ⁵ Nscua na' cha' re cha' caca tyuju'u ti' ma slo ycu' Ndyosi. ¿Ha ná ntsu'u ni tsaca ngu' tya'a ma nu nchca cuayá' ti' ñi'ya caca xquiñi cha' ji'i ma lo'o tya'a ma? ⁶ Pana xa' tsa ña'a ndu'ni ma ca jua. Masi ñati tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús, ndya'a lo'o ma ji'i ca slo ngu' nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua'ni cuayá' ngu' bi' ji'i ngu' tya'a ma.

⁷ Nu lo'o ntsu'u cha' cusuu ji'i ma lo'o tya'a ma, li' hora ti caca cuayá' ti' na cha' tya lyiji xñi tso'o ma cha' ji'i Jesús. ¿Ha ná tso'o la, masi ta ma chacuayá' cha' caca cha' cuxi bi' ji'i ma jua'a ti? ¿Ha ná tso'o la, masi cuaana ngu' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma jua'a ti? ⁸ Pana si'i na tso'o la ndu'ni ma; cha' cuxi ndyu'ni ma lo'o ycu' ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús, hasta ntyucuaana ma na nu ntsu'u ji'i tya'a ma.

⁹ Jlo ti' na cha' ná lo'o ñati cuxi taca tsaa ca su tlyu ca su laca ycu' Ndyosi loo. Tso'o si liñi tsa caca cuayá' ti' ma cha' ná tsaa ngu'

cuxi ca su tso'o bi': ñati nu suba' tsa ndu'ni lo'o tya'a, lo'o jua'a ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcu'i jo'ó ti, lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o clyo'o xa' ñati, jua'a nu ngu' qui'yu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a qui'yu ti ngu', ¹⁰ lo'o jua'a nu cuaana, lo'o jua'a nu nxlyaa na nu ntsu'u ji'i tya'a ngu', lo'o jua'a nu cu'bi, lo'o jua'a nu nchcui' cha' cuxi ji'i tya'a ngu', lo'o jua'a nu cuxi ti ndu'ni ngana ji'i tya'a ngu', ná tsaa chca ñati cuxi bi' ca su tso'o su ntucua ycu'i Ndyosi. ¹¹ Lo'o jua'a ntsu'u xi cu'ma nu ngua'ni ma la cui' tya'a cha' cuxi bi' tya sa'ni la; pana cua xa' ña'a ndu'ni ma juani, cha' cua ngüityi Jesús lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ma tya li', cua ndyatí ma cuentya ji'i ycu'i Ndyosi li'. Cua ngüiñi cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi nu lo'o ngusñi ma cha' ji'i ycu'i Jesucristo nu Xu'na na, lo'o li' cua nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma.

Ña'a tsaca tyucui ña'a na laca na ji'i ycu'i Ndyosi

¹² Ntsu'u quiya' nchcui' ñati: "Ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cua ña'a ca cha', ñi'ya nu nti' na' cha' cua'ni na'", nacui ngu'. Chañi cha' ji'i ngu', pana ntsu'u cha' nu cua'ni na nu ná ntsu'u su xtyucua ji'na. Lo'o na, taca ñacui na cha' ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na ñi'ya nu nti' ti na cua'ni na; pana ná tso'o si qui'i tsa na ji'i sca cha' nu ndu'ni na ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu na ji'i. ¹³ Ntsu'u chaca cha' nu nchcui' ñati: "Taca cacu na lcu'a ti lo na nu nti' na cacu na", nacui ngu', "bi' cha' ntsu'u quiji ne' na cha' cua'ni cha'a na bi' lo'o na cacu na", nacui ngu'. Chañi cha' bi', pana sca ti cuayá' cua'ni tye ycu'i Ndyosi ji'i na ndacu na lo'o jua'a ji'i cuaña ycu'i na. La cui' jua'a cua ngüiñá ycu'i Ndyosi ji'i tyucui ña'a na lijya na chalyuu, pana si'i cha' culiji ti cuaña' na lo'o ndu'ni suba' na lo'o ñati, si'i xqui'ya cha' bi' ngüiñá Ni ji'na; cha' caca na ñati ji'i ycu'i Ni, cha' caca Ni nu Xu'na na, bi' cha' cua nda ycu'i Ndyosi ji'na lijya na chalyuu. ¹⁴ Tlyu tsa cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o Jesús nu Xu'na na lo'o ngua'ni Ni cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ngulo Ni ji'i yu ca su ntsiya yu ngujuii. La cui' jua'a tlyu tsa cha' caca lo'o cua'ni Ni cha'

tyu'ú na chaca quiya', qui'ya Ni ji'na tyaa lo'o Ni ji'na ca lo'o tye chalyuu.

¹⁵ Cristo ca ji'i tyucui ña'a tsaca ma lacua, stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i ma lo'o nu xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. Lo'o laca na ñati ji'i Cristo ni, ¿ha caca sa'a na ji'i sca nu cuna'a calle ti? Ná tso'o cua'ni na jua'a tsiya' ti. ¹⁶ ¿Ha ná jlo ti' ma cha' stu'ba ti tyiquee na, sca ti tañi na lo'o ñati bi', si tyu'u cha' ji'na lo'o, masi sa'a ti na ji'i? La cui' jua'a cha' nscua lo quityi cha' jo'ó nu ndi'ya nchcui': "Laca nu tyucuaa ngu' bi' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati". Jua'a nchcui' quityi bi'. ¹⁷ La cui' jua'a caca ji'na lo'o tyu'u cha' ji'na lo'o Jesús nu Xu'na na; nchca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús li', cha' ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁸ Bi' cha' ná cua'ni suba' ma lo'o xa' ñati. Cua ña'a ca qui'ya nu ntsu'u ji'na, ná cua'ni ñu'u bi' ji'i ycu'i na; pana lo'o cala' na ji'i xa' ñati nu si'i ñati ji'na, ycu'i ca na cua'ni ñu'u na ji'na li'. ¹⁹⁻²⁰ ¿Ha ná nda ma cuentya cha' tyaca'a tsa ma ji'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'i ma? Nga'aa si'i cuentya ji'i ycu'i ti ma ndya'a ma, cuentya ji'i ycu'i Ndyosi laca ma. Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni Ni cuentya ji'na cha' ngulaá ma ji'i nu cuxi, cha' laca ma ñati ji'i ycu'i Ni; bi' cha' cua'ni tlyu ma ji'i ycu'i Ndyosi lcaa su ndya'a ma, tyi'u ti' ma ji'i Ni, lo'o jua'a tyucui tyiquee ma cua'ni ma lcaa cña nu culo ycu'i Ni ji'i ma.

7

¿Ha tso'o la si caja clyo'o na?

¹ Juani scua na' xi cha', cha' xacui na' cha' ji'i ma cuentya ji'i quityi nu nguscua ma, nu ndyalaa slo na' tsubi' ti. Nu na ngu' qui'yu, tso'o la si ná caja clyo'o na; tyanu na jua'a ti, nti' na'. ² Pana nde chalyuu su ndi'i na, ntsu'u tsa cha' suba' nu ndu'ni ngu' lo'o ngu' cuna'a; bi' cha' ni na' ji'i ma cha' tso'o la si lcaa ñati caja clyo'o ngu', caja sca nu cuna'a ji'i sca nu qui'yu, lo'o jua'a nu cuna'a caja qui'yu ji'i. ³ Nga'a cha' tyi'i tso'o nu qui'yu lo'o clyo'o yu, ñi'ya nu nga'a cha' caca; lo'o jua'a nu cuna'a ni, nga'a cha' tyi'i tso'o lo'o clyo'o ñi'ya nu nga'a cha' caca. ⁴ Bi' cha' nga'aa culo sca nu cuna'a cña ji'i

ycui' ca si cua ngujui clyo'o, cha' nu qui'yu laca loo ji'i; lo'o jua'a nu qui'yu, nga'aa si'i ycu' ca yu nu culo cña ji'i yu lo'o cua ngujui clyo'o yu, cha' nu cuna'a laca loo ji'i yu li'.
⁵ Ná tso'o si tyeje tacui tyuu tsá nu ná ndi'i mā lo'o clyo'o mā; sca ti si tyu'utsu' mā xi ji'i tya'a mā cha' caja xi tyempo chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi Sti mā. Lo'o nteje tacui cha' bi', xa' tyi'i mā lo'o clyo'o mā li', ñi'ya nu ndi'i ti mā. Si ná cua'ni mā jua'a, ná tyiquee' quiñu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o mā cha' ná nchca talo mā tyuu tsá. Lo'o li' cua'ni nu xña'a ngana ji'i mā.

⁶ Ná ñacui mā cha' nclyo na' cña ji'i mā cha' caja clyo'o mā; nde laca sca cha' nu nda ti na' lo'o mā, ⁷ cha' cuentya jna' tso'o la si tyanu ngu' ycu' ti ngu' ñi'ya nu ndi'i na', jua'a nti' na'. Pana xi xa' ca ña'a ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o scaa ñati, cha' cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' ñi'ya tyi'i scaa na; tsaca lo ña'a ndi'i tsaca ñati, chaca lo ña'a ndi'i chaca ñati, tsa ña'a chacuayá' nu nda Ni ji'na.

⁸ Nde laca cha' nu ta na' lo'o cu'mā nu bilya caja clyo'o mā, cuati jua'a lo'o ngu' tya'a na nu ndyanu ti'i ti: tso'o la caca ji'i mā si tyi'i mā ñi'ya nu ndi'i ti na', nti' na'.
⁹ Sca ti si ná talo mā tyi'i mā jua'a ti, tso'o la si caja clyo'o mā li', cha' ná tso'o si quiñu'u ti' na cha' xcui' ndijña tyiquee na ji'i ñati nu caca clyo'o na.

¹⁰ Nu cu'mā nu ndi'i lo'o clyo'o mā ni, ndi'ya cña ntsu'u cha' cua'ni mā; ni si'i cuentya jna' ngulo na' cña re ji'i mā, ndi'ya cña nclyo ycu' Ndyosi nu Xu'na na ji'i mā: Ná xtyanu ti'i cu'mā ngu' cuna'a ji'i clyo'o mā. ¹¹ Si cua nguxtyanu mā ji'i nu qui'yu, nga'a cha' tyanu mā ycu' ti mā, sca ti si tyaja'a mā tyaa mā lo'o clyo'o mā chaca quiya'. Lo'o jua'a cu'mā ngu' qui'yu, ná ntsu'u chacuayá' ji'i mā cha' culo'o mā ji'i clyo'o mā.

¹² Nu juani ta na' sca cha' lo'o cu'mā ngu' qui'yu tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu ntsu'u clyo'o mā nu tya lyiji xñi cha' ji'i Jesús; si tyaja'a bi' tyi'i bi' ñi'ya nu ndi'i ti lo'o mā, tso'o li'. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i mā cha' culo'o mā ji'i nu cuna'a bi' cha' tyaa ngu'. Na' laca nu ngulo na' cña bi' ji'i mā; masi ná ndu ycu' Ndyosi lo'o na',

pana sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹³ La cui' ti cha' ta na' lo'o cu'mā ngu' cuna'a tya'a na nu ntsu'u clyo'o mā nu bilya xñi cha' ji'i Jesús, tya'a cha' nu ngusñi mā: ná tso'o culo'o mā ji'i nu qui'yu clyo'o mā si tya ndi'i tso'o ti ngu' lo'o mā. ¹⁴ Ntucua ycu' Ndyosi ji'i cha' nu nchcu' ngu' cuna'a bi' lo'o ycu' Ni cuentya ji'i clyo'o ngu', tso'o cha' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi cha' clyo'o laca ngu'. Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a nu tya lyiji xñi cha' ji'i Jesús, tya'a cha' nu cua ngusñi clyo'o, ntucua ycu' Ndyosi ji'i cha' nu nchcu' nu qui'yu bi' lo'o ycu' Ni cuentya ji'i clyo'o ngu'; tso'o cha' bi' cuentya ji'i Ni cha' clyo'o laca ngu'. Nga'a cha' caca jua'a xqui'ya nu sube sñi' mā. Nga'aa laca ngu' sube bi' ñi'ya nu laca sñi' xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ngusñi Ni cuentya ji'i nu sube bi' xqui'ya cu'mā. ¹⁵ Sca ti cha' ji'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' ji'i Jesús bi', si cua nti' ngu' xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', si lya' ti' ngu' ji'i clyo'o ngu' cha' ngusñi clyo'o ngu' cha' ji'i Jesús, li' ta mā chacuayá' cha' tyaa ngu' nu ná ngusñi cha' ji'i Jesús bi'. Nu ngu' tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesús, masi qui'yu, masi cuna'a, cua ntsu'u chacuayá' ji'i mā cha' xtyanu mā ji'i clyo'o mā, sca ti si jua'a ti taca tyi'i mā ti ti chalyuu. Cua nti' ycu' Ndyosi cha' tyi'i tso'o na chalyuu. ¹⁶ Cu'mā ngu' cuna'a, ná tyiquee' xñi clyo'o mā cha' ji'i Jesús xqui'ya cu'mā cha' jlya ti' mā ji'i Jesús; clyaa yu bi' ji'i nu xña'a li'. La cui' jua'a cu'mā ngu' qui'yu, ná tyiquee' xñi clyo'o mā cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' jlya ti' mā ji'i Jesús; clyaa cho' ji'i nu cuxi li'.

Ná ndulo tsa cha' ji'i ycu' Ndyosi na ca laca scaa na

¹⁷ Nu lo'o tya lyiji cusubi ycu' Ndyosi ji'na, tya li' cua laca nda Ni ji'na ñi'ya nu tyi'i scaa na chalyuu. Ycu' Ndyosi laca nu nda chalyuu ji'na tya clyo, lo'o jua'a ycu' Ni laca nu ngusubi ji'na cha' xñi na cha' ji'i Ni juani. Tya la cui' chalyuu bi' laca nu ntsu'u ji'na juani, la cui' ña'a chalyuu nu ngujui ji'na tya clyo; pana juani tyucui tyiquee na ndi'i na chalyuu. La cui' ti cha' nchcu' na' lo'o ngu' lcu'a ti quichí su ndi'i ngu' nu ngusñi cha' ji'i Cristo. ¹⁸ Ñi'ya nti' ngu' judío ni, lo'o ngusñi ngu' cha' ji'i

Jesús xqui'ya cha' ngusubi Ni ji'i ngu', ná tso'o si caca tyuju'u ti' ngu' cha' ngusi'yu ñati quiji ngu' cha' laca ngu' judío; ntsu'u cha' tyanu ngu' ñi'ya nu ña'a ti ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Ngu' xa' nasiyu ni, ná ntsu'u cha' ji'i ngu' cha' xi'yu quiji ngu' jua'a, nu lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús; ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío, tyanu ngu' ñi'ya nu ndi'i ti ngu' li'.

¹⁹ Ná ndu'ni cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, masi ngulacua na jua'a, masi ná ngulacua na jua'a; nu ndu'ni cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi laca cha' cua'ni na cña nu nclyo Ni ji'na. ²⁰ Bi' cha' juani ña'a ti tya nga'a cha' tyi'i na chalyuu, ñi'ya ndi'i ti na tya lo'o ngusubi Ni ji'na cha' caca na ñati ji'i. ²¹ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngüi'ya ñati laca ma nu lo'o ngusubi Ni ji'i ma, pana tso'o laca si caja nu ta caya' cha' tyu'u ma laja ti. ²² Ñati nu jua'a tya ntsu'u xu'na ngu' nu lo'o cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ngu', juani ndi'i tso'o ti ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús; masi ña'a ti tya laca ngu' ñati ji'i xu'na ngu', taca taquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi juani. Lo'o jua'a nu ngu' msu nu ndi'i tso'o ti ni, lo'o cusubi Cristo ji'i ngu' bi', la cui' jua'a caca ngu' bi' msu ji'i ycu'i Ndyosi. ²³ Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycu'i Ndyosi cuentya ji'na, cha' ngulaá ma ji'i nu xña'a; bi' cha' ná ta ma chacuayá' ji'i ñati chalyuu ti nu nti' cua'a ji'i ma cha' ná tyi'i tso'o ti ma. ²⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ndi'ya clyacua ti' scaa ma: nga'a cha' tyi'i ma chalyuu ñi'ya nu ndi'i ti ma nu lo'o ngusubi Jesús ji'i ma tya clyo, ña'a ti tya xñi tso'o ti ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi.

²⁵ Bilya ta ycu'i nu Xu'na na cha' lo'o na' ñi'ya cua'ni ñati nu ntucua ycu'i ti, si caja clyo'o ngu', si ná caja clyo'o ngu'; bi' cha' cuentya jna' ti, ta na' xi cha' lo'o ma. Taca xñi ma cha' jna', xqui'ya cha' lo'o na' ngua'ni tya'na ti' Ni 'na; bi' cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ²⁶ Lye tsa laca chalyuu juani, ndyacua tsa cha' ti'i ji'na; bi' cha' tso'o la si tyanu na ñi'ya nu ndi'i ti na, nti' na'. ²⁷ Si ntsu'u clyo'o ma, tyi'i tso'o ma lo'o lacua, ná culo'o ma ji'i; si ndi'i ma ycu'i ti ma, ná culana ma ji'i ñi'ya nu caca clyo'o ma,

nti' na'. ²⁸ Pana la cui' ti cha', si'i qui'ya laca masi caja clyo'o ma; lo'o jua'a sca nu cuna'a nu bilya caja clyo'o, si'i qui'ya laca masi caja clyo'o bi'. Tsa bi' ti cha' ndube ti' na' ji'i ma, lcaa ña'a cha' ti'i nu caca ji'i ma nde loo la su ndi'i ma chalyuu. Ná nti' na' cha' quiña'a tsa cha' ti'i tyacua ji'i ma xqui'ya cha' ntsu'u clyo'o ma, xqui'ya cha' ndi'i sñi' ma li'.

²⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ndi'ya laca cha' nu ta na' lo'o ma: Tya xti tya tyempo tya lijya ji'na chalyuu. Bi' cha' cua'ni yala ma su ndi'i ma chalyuu; masi ntsu'u clyo'o ma, si'i xcui' cha' ji'i clyo'o ma tyu'u tyiquee ma; ³⁰ masi nxi'ya ma, ná ñacui ma cha' xñi'i ti' ma; masi nxyi' ma, ná ñacui ma cha' chaa tsa ti' ma; masi cui'ya ma sca yu'ba, ná culacua ti' ma cha' tsa cu' ti na ji'i ma laca bi'; ³¹ masi ntsu'u tsa cha' tso'o ji'i ma nde chalyuu, ná culiji tsa ma tyempo ji'i ma xqui'ya cha' tso'o bi'. Cua lijya ti tye tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u chalyuu nga'a cha' tye cha' bi'.

³² Cua nti' na' cha' ná caca xa' la cha' ji'i ma, cha' jua'a xqui'ya cha' bi' ná caca cua'ni tso'o ma cña. Cu'ma ngu' qui'yu nu bilya caja clyo'o ma, taca cua'ni ma tsa lo ti cña ji'i ycu'i Ndyosi li'; cua'ni ma ñi'ya nu nti' ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni na li'. ³³ Pana nu cu'ma nu ntsu'u clyo'o ma, cua ntsu'u tsa cña ji'i ma cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ma chalyuu, cha' cua'ni ma ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o ma. Tucua lo cha' ntsu'u tyiquee ma li'. ³⁴ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuna'a nu ntucua ycu'i ti, lo'o jua'a nu cuañi' nu bilya caja clyo'o, taca cua'ni ma tsa lo ti cña ji'i ycu'i nu Xu'na na; jua'a caca ma ñati ji'i ycu'i Ndyosi tyucui ña'a tsaca ma, tyucui tyiquee ma. Pana nu cu'ma nu cua ntsu'u clyo'o ma, cua ntsu'u tsa cha' ndube ti' ma cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ma chalyuu, cha' cua'ni ma ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o ma.

³⁵ Nti' tsa na' cha' xtyucua na' ji'i cu'ma, bi' cha' nda na' cha' bi' lo'o ma. Si'i na ndaca'a na' ji'i ma cha' ná caja clyo'o ma, cha' ntsu'u cha' cua'ni ma ñi'ya nu tso'o la cuentya ji'i sa scaa ma. Na cua nti' na' cha' tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña ji'i

ycui' Ndyosi, lo'o li' ná caja nu cua'ni ñu'u tyucui nu cua ngulu'u Jesús ji'i mā.

³⁶ Tso'o si ta sti nu cuna'a cuañi' chacuayá' caja clyo'o sñi', si'i qui'ya laca bi'. Cua ndyalaa ti' cho', cua la cui' tyempo caja clyo'o. Nga'a cha' cua'ni sti nu cuna'a ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya ji'i sñi'; ná ntsu'u qui'ya ji'i, masi caja clyo'o sñi'.

³⁷ Pana la cui' ti tso'o cua'ni xa' la ngu' tya'a mā, nu tso'o la nti' masi ná caja clyo'o sñi' tsiya' ti. Ná tso'o si tatsaa ngu' ji'i sca ñati cha' ta ji'i sñi' cha' caja clyo'o lo'o sñi' ngu'. Ntsu'u chacuayá' ji'i sca ñati cha' cua'ni ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya ji'i sñi' yu. ³⁸ Jua'a laca cha' cuentya ji'i nu cuna'a cuañi' tya'a mā; tso'o si ta mā ji'i sñi' mā cha' caja clyo'o lo'o xa' ñati, lo'o jua'a sca ti cuayá' tso'o ndu'ni ñati nu ná nda ji'i, nti' na'.

³⁹ Cu'ma ngu' cuna'a nu cua ngujui clyo'o mā, ná ntsu'u chacuayá' caja clyo'o lo'o chaca ñati laja lo'o tya lu'ú clyo'o mā. Sca ti si cua ngujui nu qui'yu ji'i mā, ca li' ntsu'u chacuayá' caja clyo'o mā chaca quiya'. Taca caja clyo'o mā li' chaca quiya' lo'o cua ña'a ca nu qui'yu nu nti' mā, sca ti si lo'o yu bi' laca ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús. ⁴⁰ Pana nti' na' cha' tso'o la tyu'u tyiquee mā si ná caja clyo'o mā, si tyanu mā ycu' ti mā. Jua'a nclyacua ti' na', cha' Xtyi'i ycu' Ndyosi nacui 'na cha' chcu' na' jua'a, nti' na'.

8

¿Ha cacu na sca na nu cua nscua slo jo'ó?

¹ Nde scua na' chaca cha' nu tsaa slo mā, cha' ca cuayá' ti' mā ni cha' ndyu'ni mā lo'o ndacu mā msta nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Ntsu'u cu'ma nu ñacu' mā: “Cua jlo ti' ya, cua nda ya cuentya cha' ná ntsu'u cha' tacati ji'i jo'ó jua; taca cacu ya msta bi'”, ñacu' mā. Chañi tsa cha' bi'. Pana tyixi cua'ni na lo'o tya'a ñati na nu lo'o chcu' na jua'a. Sca ti si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, si cube ti' na ji'i ngu' bi', ca li' taca xtyucua na ji'i ngu'. ² Nu lo'o ndu'ni na lo'o ngu' cha' cua jlo ti' na sca cha', cha' cua laca ngua tsa'a na sca cha', cha' tyixi nda na lo'o ngu' li'. Laca bi' ñi'ya si ná jlo ti' na tsiya' ti, si bilya ca tsa'a na tso'o ti sca cha' nu nga'a tsa cha' ca tsa'a na. ³ Pana si tso'o

ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi, tyuloo Ni ji'na li', tyu'u cha' ji'i Ni lo'o na li'.

⁴ Tso'o lacua. Ta na cha' lo'o tya'a na si tso'o cuentya ji'i ycu' Ndyosi cha' cacu na msta nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Cua jlo ti' na ñi'ya nu laca sca lcu' jo'ó, lcu' ti laca bi'. Ná tyaca' ña'a na sca na nu lu'ú, ñi'ya nu ña'a lcu' jo'ó bi'. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na ntsu'u chalyuu. ⁵ Chañi cha' quiña'a tsa jo'ó ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a nde cua ntsu'u xa' la jo'ó, ntucua bi' cuentya ji'i ñati chalyuu. Ndu'ni ngu' ji'i jo'ó bi', cha' laca bi' jo'ó cuentya ji'i ngu'; ndu'ni ngu' cha' laca bi' xu'na ngu'. ⁶ Pana nu ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, sca ti ycu' Ndyosi Sti na jly'a ti' na ji'i tsiya' ti; la cui' ti jua'a sca ti ycu' Jesucristo nu Xu'na na ngusñi na cha' ji'i. Ngüiña Ni tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya Jesús ndya' lcaa lo na; cuentya ji'i ycu' Jesús laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a xqui'ya ycu' Jesús ndi'i na chalyuu.

⁷ Pana ná lcaa ñati nchca cuayá' ti' cha' bi'. Ntsu'u ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús nu ná nchca cacu sca na nu cua nscua slo jo'ó tya clyo. Nu ngua tya sa'ni la, cua ngui' tsa ngu' bi' ji'i jo'ó bi'; lo'o juani ña'a ti tya ntsu'u ti' ngu' bi' cha' na cacu jo'ó laca na nu cacu ngu' bi'. Bi' cha' ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti cha' cacu ngu' cuaña' nu ngua msta bi'; cha' cuxi laca cha' bi' cuentya ji'i ngu' bi'. ⁸ Masi jlo ti' na cha' sca na cacu na ni, si'i bi' laca nu ndu'ni cha' tso'o la na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Si'i na caca tso'o la na, masi cacu na ji'i; lo'o jua'a ná sca cha' caca ji'na, masi ná cacu na ji'i. ⁹ Bi' cha' cui'ya mā cuentya ñi'ya cua'ni mā slo ngu' nu tya nclyacua tsa ti' bi'. Ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cacu na cua ña'a ca na tu'ni; pana ná tyiquee' tyu'utsu' ngu' bi' ji'i tyucui liñi si ná tso'o ti cua'ni mā slo ngu', si cacu mā msta nu nscua slo jo'ó tya clyo. ¹⁰ Ndi'ya cha' caca lo'o ñati nu tya quiña'a tsa nclyacua ti' ji'i na nu nscua slo jo'ó bi' li'. Nti' ngu' cha' cua jlo tso'o ti' mā lcaa cha' ji'i Jesús. Nu lo'o ña'a ngu' ji'i mā cha' nga'a mā slo jo'ó, ndacu mā na laca nu nscua slo jo'ó, lo'o ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni mā nti' ngu' li', masi cha' cuxi laca bi' cuentya ji'i ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a caca cuxi ji'i ngu'

li', chcuna' tyucuij ji'i ngu' xqui'ya cu'ma nu cua jlo ti' ma cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi. Tso'o la tyi'u ti' ma cha' lo'o xqui'ya ngu' bi' ngujuii Cristo. ¹² Cha' cuxi ndyu'ni ma lo'o ycu' Cristo li', xqui'ya cha' ngua'ni ma cha' cuxi bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i Ni; na ndyu'ni ñu'u ma ji'i ycu' ngu' li', xqui'ya cha' tya ncliyacua tsa ti' ngu' bi'. Ná talo ngu' bi' si ña'a ngu' cha' ndu'ni ma jua'a. ¹³ Lo'o jua'a na', tso'o la masi ná cacu na' cuaña' nu cua nscua slo jo'ó, cha' jua'a ná cua'ni ngu' tya'a na' cha' cuxi xqui'ya na' li'. Ná nti' na' cha' tyu'utsu' ngu' tya'a na' ji'i tyucuij liñi.

9

Ntsu'u chacuayá' ji'i Pablo, cha' ycu' Ndyosi laca nu cua nda cña ji'i yu

¹ Cua ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cua ña'a ca lo cha'. Cua ngua'a loo ycu' Ndyosi 'na cha' cua'ni na' cña ji'i Ni, nu lo'o na'a na' ji'i ycu' Jesús nu Xu'na na. Ngusñi ma cha' ji'i Jesús juani xqui'ya cha' ndu'ni na' cña ji'i Ni, ² masi nti' xa' ñati cha' si'i cña ji'i Ni laca na'; pana cu'ma ngu' Corinto cua nslo ma 'na, cha' cua nda na' cha' ji'i Jesús lo'o ma tya clyo. Chañi cha' bi'. Taca jlo ti' ngu' cha' jua'a laca cña nu ndyu'ni na', lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca cha' bi' lo'o ma.

³ Ndi'ya nxacui na' cha' ji'i ngu' nu lo'o nchcui' chu' ti ngu' 'na: ⁴ Ntsu'u chacuayá' 'na cha' xñi na' xi na cacu na' lo'o na co'o na' caya' lo cña nu ndyu'ni na', ni na' ji'i ngu' bi'. ⁵ Lo'o jua'a taca caja clyo'o na' lo'o sca nu cuna'a nu tya'a ngusñi na' cha' ji'i Jesús, cha' tya'a lo'o na' ji'i tyucuij lcaa su ndya'a na' tyijyu', ni na' ji'i ngu' bi'. Jua'a ndu'ni tya'a ndya'a na' cña, masi tya'a ycu' nu Xu'na na, masi Pedro, ntsu'u clyo'o ngu' bi'. ⁶ Si'i sca ti na' lo'o Bernabé nu nga'a cha' cua'ni lye ya cña cha' caja na cacu ya, laja lo'o ncliyu'u ya cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ⁷ ¿Ha ná jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu cha' tyiji yu'u ji'i ngu' chalyuu? Ñi'ya nti' ngu' sendaru ni, ná ndya'a bi' cusuu laja ti, ntsu'u nu nda caya' ji'i ngu'. Lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cña ne' quixi' ni, ndyiji na cacu ngu' lo na nu ntyaa ngu'; nu ngu' nu ndya'a lo'o scu' ñati ni, ndyi'yu ngu' styi' nu ndyu'u ji'i scu' ngu'. Bi' cha'

ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' caja na nu tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. Jua'a ni na' ji'i ngu' bi'. ⁸ Nchcui' na' re ñi'ya nu laca cha' ji'i ñati chalyuu, ñi'ya nu ndyiji na ndacu ngu'; pana la cui' jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, cha' jo'ó nu nguscua Moisés tya sa'ni. ⁹ Ndi'ya nchcui' lo quityi bi': "Ná xca' ma tu'ba toro lo'o nxatá ni' nguata trigo cha' tyu'u si'yu bi'". Jua'a cha' nchcui' lo quityi bi'. Ni si'i cha' ji'i toro ti nchcui' ycu' Ndyosi, cha' tya'na ti' Ni ji'i ni' cha' caja xi tyempo cacu ni'; ¹⁰ lo'o cha' ji'i ya nchcui' Ni, ji'i cuare nu ndya'a ya tyijyu' cha' chcu' ya cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Ñi'ya nu laca ji'i ngu' nu nclya'a yuu lo'o toro, ñi'ya nu laca ji'i ngu' nu ndu'ni clacua, jua'a laca ji'i ya; lo'o cuare ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' jña ya xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' nu lo'o cua ndye cña ji'i ya. ¹¹ Nu cña nu ndyu'ni ya cuentya ji'i ma ni, si'i sca cña nu taca ña'a ma ji'i laca bi', ne' cresiya ji'i ma ndyaca cña bi'; pana taca tyi'u ti' ma ji'i ya, na laca nu lyiji ji'i ya cha' tyiji yu'u ji'i ya nde chalyuu. ¹² Xa' la tya'a ndyu'ni ya cña ndyiji na laca nu lyiji ji'i ngu' nu lo'o nda ma xi xcaya' ngu' bi'. ¿Ha ná tso'o si la cui' ti cha' caja ji'i ya, ñi'ya nu ndyiji ji'i ngu' bi'?

Tsa bi' ti cha', ná ndijña ya cha' tso'o bi' ji'i ma tsiya' ti. Ndalo tsa ya ji'i cua ña'a ca cha' ti'i nu ndyaca ji'i ya, cha' ná nti' ya tsiya' ti tacu' ya ji'i cha' tso'o ji'i Cristo nu nchcui' ya lo'o ma, cha' ná cuna ñati ji'i cha' bi'. ¹³ Ná tyiquee' cua jlo ti' ma ñi'ya nu ndyaca ji'i nu laca cña ne' laa tlyu ji'i ngu' judío. ¿Ha si'i la cui' ti ne' laa bi' ndyiji na ndacu ngu' bi'? Ndyiji na cacu sti jo'ó ne' laa bi' nu tsa cu' ti nxñi msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa, cha' taqui lyiji ngu' ji'i lo mesa ji'i ycu' Ndyosi; sa yu'be ti msta bi' caja ji'i sti jo'ó bi' cha' cacu ngu'. ¹⁴ Lo'o cuare, lo'o ncliji chalyuu ji'i ya su ndya'a ya tyijyu' cha' nchcui' ya cha' tso'o nu ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, tso'o si ta ngu' xi na tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. ¹⁵ Pana ná ngüijña na' na cacu na' ji'i ngu' tsiya' ti lcaa se'i su ndya'a na'. La cui' jua'a ná nscua na' quityi re cha' jña na' na cacu na' ji'i cu'ma, cha' ná xñi na' na nu ta ngu' 'na masi cajaa ycu' na'; tso'o la nti' na' cha' ndu'ni na' cña re

jua'a ti, ná lo'o caya'.

¹⁶ Ná tso'o si tyucuaa ti' na' ji'i mā xqui'ya cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' tso'o nu ji'i Jesús lo'o ñati, na cua ngua'a loo Ni 'na cha' cua'ni na' cña bi'. Tlyu tsa cha' ti' caca 'na si ná chcui' na' cha' ji'i Jesús lo'o ñati. ¹⁷ Nu lo'o cua'ni na' sca cña cuentya 'na ti, ndu ti' na' cha' caja xcaya' na' li'. Pana xa' ña'a cña laca cña nu nda Ni 'na; na cua ndyanu cña bi' 'na cha' bi' ti cña cua'ni na', cha' cua ndatsaa Ni 'na cha' cua'ni na' ji'i. Bi' cha' ndyu'ni na' cña bi'. ¹⁸ ¿Ha ná caja xcaya' na' li'? Chañi cha' caja bi' 'na, pana xa' lo na laca bi' li'; laca cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' nu lo'o nchcui' na' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o ñati. Bi' cha' tso'o tsa nti' na', masi ná nda ngu' xcaya' na'. Ná nti' na' jña na' xcaya' na' ji'i mā, masi ntsu'u chacuayá' cha' jña na' cha' bi' ji'i mā, laja lo'o ndyu'ni na' cña ji'i ycu' Ni.

¹⁹ Ntsu'u chacuayá' cua'ni na' ni cña laca nu nti' na' cua'ni na'. Ná tucui ndatsaa 'na cha' cua'ni na' cña ji'i ngu' nquicha'; pana nti' na' cha' quiña'a la ñati xñi ngu' cha' ji'i Cristo, bi' cha' nda na' chacuayá' ji'i cua ña'a ca ngu' cha' tatsaa ngu' 'na. ²⁰ Nu lo'o nga'a na' slo ngu' judío, li' ndyu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni lcaa ngu' judío, cha' xñi la ngu' judío cha' ji'i Cristo. Nchcui' na' cha' ji'i Jesús lo'o ngu' bi', bi' cha' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o tya'a ngu', jua'a ndu'ni na' slo ngu', masi nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na' ji'i cha' cusu' ji'i ngu' bi', nu cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi cha' cua'ni ngu' bi' tya sa'ni la. Pana laca cha' cua nti' na' cha' quiña'a la ñati bi' xñi ngu' cha' ji'i Cristo. ²¹ Ngu' xa' tsu' ni, ná nga'a cha' taquiya' ngu' ji'i cha' nu laca ji'i ngu' judío. Bi' cha' ñi'ya si laca na' ñati tya'a ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' xa' tsu' li', cha' tso'o la xñi ngu' bi' cha' ji'i Cristo. Laja li' ndaquiya' na' lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o na, cha' jua'a nga'a cha' caca si taquiya' na ji'i Cristo. ²² Lo'o li', lo'o ndi'i na' lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús nu tya lyiji jlyá tso'o ti' ngu' cha' ji'i Jesús, ñi'ya si stu'ba ti cha' laca 'na lo'o ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' li', cha' cuna la ngu' bi' cha' ji'i Cristo. Lcua ti lo cña cua'ni na' cha' tyaja'a la ñati xñi ngu' cha' ji'i Cristo. ²³ Jua'a ndu'ni na' lcua ti se'i su ndya'a na', cha' nchcui' na' lo'o ngu' cha'

tso'o ji'i Jesús. Cua nti' na' cha' ñi'ya ndyaca tso'o ne' cresiya 'na xqui'ya cha' bi', la cui' jua'a caca tso'o ne' cresiya ji'i lcaa ñati.

²⁴ Ndi'ya laca cña nu nda Ni 'na, ñi'ya ndyaca lo'o cua'ni ngu' sca posta lo'o nxna ngu'. Tyuu tya'a ngu' xna ngu' stu'ba ti li', masi sca ti yu tyijiloo ji'i ca ta'a ngu' su tye cha' bi'. La cui' jua'a caca lo'o na, nga'a cha' tsa cu' ti cua'ni na cña ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'na. ²⁵ Lo'o cua xna ti ngu' sca posta ni, ná taquiya' ngu' ji'i sca cha' nu cua'a ji'i ngu' cha' ná xna tso'o ngu'; talo ngu' ña'a cuayá' nu tyijiloo ngu' ji'i tya'a ngu', cha' cua'ni ngu' ngana. Su cua ndye, li' caja xi cha' tso'o ji'i ngu' nu ngua'ni ngana bi', masi xti ti tyempo talo cha' bi', pana xa' ña'a cha' ndyaca lo'o na. Lye tsa ndyu'ni cña ti' na lcaa hora, ña'a cuayá' ta Ni sca cha' tso'o ji'na, sca cha' nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ²⁶ Lo'o na', ñi'ya laca sca ñati nu nxna posta, jua'a ndu'ni na' nde chalyuu; liñi tsa nxna na' ña'a cuayá' tyalaa na' su ndye tyucui. La cui' ñi'ya laca si nxuu tya'a na' lo'o ndacu' ti na', ná nducu' na' ndacu' na' lo cui' ti. ²⁷ Nchcube' na' ji'i ycu' ca na', cha' talo chalyuu 'na, cha' ná xtyanu ti'i Ni 'na tsiya' ti. Quiña'a tsa cha' cua ngulu'u na' ji'i xa' ñati cuentya ji'i ycu' Ni, lo'o jua'a ntsu'u cha' taquiya' ycu' na' ji'i cha' bi'.

10

Ná cua'ni tlyu na ji'i cua ña'a ca lcui jo'ó

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tya nti' na' cacha' na' ji'i mā chaca quiya' ñi'ya ngua ji'i jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o nguta'a ngu' lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Ndacui sca coo nde cua su nguta'a ngu' bi', cha' ná ña'a ngu' xña'a bi' ji'i ngu'. Tso'o ti nteje tacui ngu' bi' cla'be lo hitya su naa Tyujo'o Nga'a, ngutu'u ngu' chaca tsu' li'. ² Co'o nu ndacui bi', lo'o jua'a hitya tyujo'o bi', bi' laca nu ngua'ni cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Moisés; bi' cha' ngutu'u lca'a ngu' ji'i, ñi'ya laca cha' lo'o tyucuatya na cuentya ji'i Jesús. ³ Ycu' Ndyosi laca nu nda na ndyacu ca ta'a ngu' bi'; ⁴ la cui' jua'a ngujui na ndyi'o lcaa ngu' bi', cha' ycu' Ndyosi laca nu cua nda lcaa na bi' ji'i ngu'. Sca quee tlyu nu nga'a ca sii' cua'a,

ca quiya' quee bi' ngutu'u hitya nu ndyi'o ngu'. Ycui' Ndyosi laca nu nda hitya nu ndyi'o ngu' bi', cha' masi tya li' nguta'a ycui' Cristo lo'o ngu' bi', nguna'asi Ni ji'i ngu' su nguta'a ngu'. ⁵ Masi jua'a ngua'ni ycui' Ndyosi, ná ntaja'a ngu' bi' taquiya' ngu' cha' ji'i Ni tsiya' ti. Bi' cha' ngua taja ti' Ni ji'i ngu' li', nguxtyanu ti'i Ni ji'i ngu'; ca lo nati' btyi bi' ngujuui ngu' li', ndyanu tyijya ngu' bi' to' tyucui bi'.

⁶ Lo'o jua'a na, taca tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni. Ná tso'o si xcui' na tyu'u tyiquee na ji'i cha' cuxi, cha' la cui' jua'a ngua'ni ngu' bi' tya li'. ⁷ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni tlyu na ji'i lcui jo'ó, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' ji'i ñati bi': "Tsa cu' ti ndya'a ngu' jii. Na ndi'i ti ngu' ndyacu ngu' ndyi'o ngu' lo'o tya'a ngu', li' ndatu ti ngu' cha' quiya ngu' lo'o tya'a ngu'", nacui lo quityi bi'. ⁸ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni suba' na lo'o xa' cuna'a, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' li'. ¿Ñi'ya ngua li'? Sca ti tsá ngujuui calaa ntucua sna mil tya'a ñati bi' xqui'ya cha' cuxi bi'. ⁹ Jua'a ná tso'o cha' xtyi lo'o ti na ji'i ycui' Ndyosi nu Xu'na na, cha' quiña'a tsa cha' clyu ti' ngüi'ya Ni ji'na. Jua'a ngua'ni ngu' bi' nu ngua sa'ni, li' ngusu'ba Ni cuaña lijya cha' ndyujui ni' ji'i ngu' bi'. ¹⁰ La cui' ti cha' ná ntsu'u cha' chcui' cuxi na ji'i ycui' Ndyosi. Cua ntsu'u xi jyo'o cusu' bi' nu ngua'ni ngu' jua'a, lo'o li' ndye ngu' ndyujui Ni ji'i ngu' bi', cha' nda Ni sca xca lijya nu ndyujui ji'i ngu' bi'.

¹¹ Lcaa cha' tlyu bi' ngua ji'i jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni, cha' caja ñi'ya tyi'u ti' xa' ñati nde loo la na laca nu ngua ji'i jyo'o cusu' bi', ni cha' laca ngua ji'i ngu' bi' jua'a. Lo'o jua'a tya nscua cha' bi' lo quityi cha' cube ti' na ji'i cha' bi'. Cua ngulala ti tye chalyuu su ndi'i na juani; ¹² bi' cha' tso'o si cube ti' ma cha' ná tyu'utsu' ma ji'i tyucui nu liñi ca, si nti' ma cha' tso'o ti tyi'i cresiya ji'i ma, cha' ná tyacua sca cha' cuxi ji'i ma tsiya' ti. ¹³ Lcaa quiya' lo'o tyacua sca cha' cuxi ji'i ma, ná cube ti' ma li', la cui' jua'a ndyaca ji'i cua ña'a ca ñati chalyuu. Pana ná cube ti' ma, ña'a ycui' Ndyosi ji'na; lcaa cña nu nacui Ni cha' cua'ni Ni cuentya ji'na,

ndu'ni Ni cña bi'. Ná ta Ni chacuayá' cha' tyijiloo sca cha' cuxi ji'i ma ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu ma ji'i; pana la cui' hora lo'o cua cñilo'o ti cha' cuxi bi' ji'i ma, li' xtyucua Ni ji'i ma cha' ná cua'ni ma ji'i, lo'o li' taca clyaa ma ji'i cha' cuxi bi'.

¹⁴ Cu'ma tya'a tso'o na, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o ma juani cha' ná cua'ni tlyu ma tsiya' ti ji'i lcui jo'ó ji'i ngu', nga'aa tsaa ma su ntucua bi'. ¹⁵ Nti' na' cha' nduna tso'o ma, cua laca nclyacua tso'o ti' ma nti' na', bi' cha' nchcui' na' lo'o ma jua'a. Taca cui'ya ma cuentya cha' chañi laca cha' nu nda na' lo'o ma juani. ¹⁶ Lo'o ndyu'u ti'i na stu'ba ti lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ndyi'yu na, lo'o jua'a ndacu na li'; jua'a ndu'ni na xqui'ya cha' ngulacua Jesús ji'i cha' bi' tya clyo. Bi' cha' clyo nda na tsa xly'a'be ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús bi'. Lo'o ndyi'yu na vino bi', li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycui' Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a na, nu lo'o ntsu'u ti' na cha' cua ndyalu tañi ycui' Jesús lo'o ngujuui Ni lo crusi xqui'ya na. Lo'o ndacu na xlyá bi', la cui' jua'a li', stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a na, nu lo'o ntsu'u ti' na cha' nda Jesús ji'i tyucui ña'a ycui' ca cha' ngujuui Ni lo crusi xqui'ya na. ¹⁷ Sca ti ycu' xlyá nscua lo mesa su ndacu na stu'ba ti; lo'o ndya'be xlyá bi', li' ndyiji na cacu ca ta'a na, masi tyuu tsa tya'a na. Tsa tlyu ti ndi'i na cha' stu'ba ti laca na ñati ji'i Jesús.

¹⁸ Cui'ya ma xi cuentya ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío. Ndyaa lo'o ngu' ji'i msta cha' sta ngu' ji'i lo mesa su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi. Lo'o li' ntsu'u nu laca cña ne' laa bi', nu ndacu na nu ngua msta bi'. Ntsu'u cha' ji'i nu ndyacu msta bi' lo'o ycui' Ndyosi, cha' xqui'ya Ni ntucua mesa bi'. ¹⁹ Xa' ña'a ndu'ni ngu' xa' tsu' lo'o lcui jo'ó ji'i ngu'. Lo'o ngu' bi' nsta ngu' cuaña' lo mesa cha' caca msta ji'i jo'ó ji'i ngu'. ¿Ha tso'o la chacuayá' ntsu'u ji'i lcui jo'ó bi' lacua? Ná ntsu'u cha' ji'i bi' tsiya' ti. Stu'ba ti ña'a cuaña' msta bi' lo'o xa' la cuaña'. ²⁰ Ndi'ya laca cha' lo'o ndu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó bi': Si'i ji'i ycui' Ndyosi ndu'ni tlyu ngu' bi', ji'i tyuu lo cui' xña'a ndu'ni tlyu

ngu' lo'o ndu'ni ngu' jua'a. Lo'o cu'ma ni, ná tso'o cua'ni tya'a ma lo'o cui'i xña'a bi'.
²¹ Ná tso'o co'o ma cuentya ji'i cui'i xña'a bi', lo'o li' co'o ma na nu cua nda Jesús nu Xu'na na cha' co'o na. Ná tso'o tsiya' ti cha' bi'; ni ná tso'o cacu ma cuentya ji'i cui'i xña'a bi', li' nde loo la cacu ma cuentya ji'i Jesús nu Xu'na na. ²² ¿Ha nti' na cha' ca chi' ti' ycu' Ndyosi nu Xu'na na ña'a Ni ji'na? ¿Ha nchca la ji'na que ycu' Ndyosi lacua, nti' na?

Cube ti' na ji'i xa' ñati, si'i xcu' cha' ji'i ycu' ca na cube ti' na

²³ Cha'ni tsa cha' nu nchcu' ñati: “Ntsu'u chacuayá' cua'ni na cua ña'a ca cha' nu nti' ti na cua'ni na”, nacui' ngu'. Pana ntsu'u xi cha' nu ndu'ni na nu ná taca xtyucua ji'na tsiya' ti. Cha'ni cha' taca cua'ni na ñi'ya nu nti' ti na, pana si'i lcaa cha' bi' ndu'ni cha' xñi tso'o na cha' ji'i ycu' Ndyosi. ²⁴ Nga'a cha' culacua ti' na ñi'ya nu caca tso'o la cha' ji'i xa' ñati, si'i xcu' na cuentya ji'na ti culacua ti' na.

²⁵ Taca cacu ma lcaa na ndacu nu nchca caya' ni'i lcaya'; ná sca culacua ti' ma na ca laca bi', si tso'o, si ná tso'o laca bi' cuentya ji'i ma. ²⁶ Ycu' Ndyosi Sti na ca ji'i tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a la cui' Ni ngüiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu.

²⁷ Ná cube ti' ma si chcu' sca ñati lo'o ma cha' cacu ma xi slo ngu', masi sca ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi laca bi'. Tso'o si tsaa ma slo ngu' bi' si nti' ma lacua. Lo'o li' cacu ma ji'i na laca nu ta ngu' ji'i ma; ná ntsu'u cha' cube ti' ma ji'i na bi', si tso'o, si ná tso'o laca bi' cuentya ji'i ma. ²⁸ Sca ti si cacha' sca ñati tya'a ndyacu ma cha' msta nu nscua slo jo'ó laca nu cuaña' nu ndyacu ma bi', li' ná tso'o cha' cacu ma ji'i. Tso'o la si cui'ya ngu' bi' cuentya cha' cuxi laca na bi' cuentya ji'i ma, cha' caca jlo ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cacu ma na bi' lo'o ngusñi ma cha' ji'i Jesús. ²⁹ Cu'ma cua jlo ti' ma cha' bi'. Chaca yu bi' tya lyiji caca cuayá' tso'o ti' yu, bi' cha' ná nti' na cha' tyu'utsu' yu ji'i tyucui liñi si ña'a yu cha' ndyacu ma na bi'.

Ná tyiquee' ñacui' ma 'na li': “¿Ni cha' laca xcu' cuentya ji'i xa' ñati culacua ti' na? Ntsu'u chacuayá' cua'ni na' ñi'ya nu nti' na' cua'ni na'. ³⁰ Si nda tsa na' xlya'be ji'i ycu'

Ndyosi cuentya ji'i na ndacu na', ¿ni cha' laca chcu' ñati cha' cuxi 'na lo'o ndacu na' ji'i lacua?” ñacui' ma 'na. ³¹ Tso'o lacua masi cacu ma, masi co'o ma, masi cua'ni ma lcaa ti lo cña nu ndyu'ni ma, pana tyi'u ti' ma ji'i ycu' Ndyosi laja lo'o cua'ni ma lcaa cña bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' li' cha' tso'o tsa laca cha' ji'i ycu' Ndyosi, la cui' cha' nu cua ngusñi ma. ³² Ná ta ma chacuayá' tyu'utsu' ni tsaca ngu' ji'i tyucui liñi ji'i Cristo; ni ngu' judío, ni ngu' xa' tsu' nu si'i ngu' judío laca, ni tsaca ñati tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, ná tso'o tsiya' ti si tyú ngu' ya' nu xña'a. ³³ Lcaa su ndyu'ni na' cña ndube ti' na' ji'i xa' ñati, si caca tso'o cresiya ji'i ngu' lo'o cua'ni na' cña bi'. Si'i na tyacua cha' tso'o ji'i ycu' ca na', nti' na' cha' caca tso'o cresiya ji'i cua ña'a ca ñati, cha' caca ñi'ya clyaa ngu' ji'i nu cuxi li'.

11

¹ Bi' cha' cui'ya tso'o ma cuentya ña'a cña nu ndu'ni na', lo'o la cui' jua'a cua'ni ma li', cha' ñi'ya laca cña nu ngua'ni Cristo, jua'a laca cña nu ndu'ni na'.

Ñi'ya cua'ni nu ngu' cuna'a lo'o ndyu'u ti'i ngu' lo'o na

² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'i ma, cha' xcu' ndyi'u ti' ma 'na, lo'o jua'a ndu'ni ma lcaa lo cha' nu ngulu'u na' ji'i ma. ³ Ndi'ya nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma: Ycu' Ndyosi laca loo ji'i Cristo, lo'o jua'a Cristo laca loo ji'i lcaa ñati; la cui' jua'a nu qui'yu laca loo ji'i nu cuna'a. ⁴ Bi' cha' ná tyucua smalyu scua' que ngu' qui'yu ne' laa su ndyu'u ti'i ma; masi chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi, masi cacha' yu sca cha' ji'i Ni ji'i ñati, ná tyucua smalyu hique yu. Loo laca Cristo ji'i yu, bi' cha' ná cua'ni tyucuaa ti' yu ji'i Ni ñi'ya si tyucua smalyu hique yu. ⁵⁻⁶ Pana nu ngu' cuna'a ni, tso'o si sta ngu' payu hique ngu' lo'o ndyu'u ti'i lcaa ngu' ne' laa; masi chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, masi cacha' ngu' sca cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati, sta ngu' payu hique ngu', cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' cuna'a ji'i clyo'o ngu' ca su ndyu'u ti'i ngu' li', cha' loo la laca nu qui'yu ji'i nu cuna'a. Nclyá cu'ma quicha' hique nu cuna'a nu ngua sa'a ji'i

ngu', cha' ca tyuju'u ti'; la cui' jua'a stu'ba ti laca nu cuna'a nu ná sta payu hique ne' laa. Bi' cha' cu'ma ngu' cuna'a, si ná nti' ma cua'ni tyucuaa ti' ma ji'i nu ngu' qui'yu su ndyu'u ti'i ma lo'o ngu', tso'o la si tacu' ma hique ma li'; ná ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ma li'. ⁷ Ná ntsu'u cha' tacu' ngu' qui'yu hique ngu', cha' ycu'i' Ndyosi ngüiñá ji'i sca nu qui'yu tya clyo; ñi'ya nu ña'a ycu'i' Ni, jua'a ña'a ngüiñá Ni ji'i nu qui'yu bi'. Pana xa' cha' laca ji'i nu cuna'a, tso'o tsa ña'a nu cuna'a xqui'ya nu qui'yu. ⁸ Clyo ngüiñá ycu'i' Ndyosi ji'i nu qui'yu, tiya' la li' ngüiñá Ni ji'i nu cuna'a. Tyijya sii' nu qui'yu ngulo Ni cha' ngüiñá Ni ji'i nu cuna'a, si'i tyijya nu cuna'a ngulo ycu'i' Ndyosi lo'o ndya' nu qui'yu; ⁹ bi' cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a nu ngua clyo, si'i xqui'ya nu cuna'a ndya' nu qui'yu. ¹⁰ Tso'o la tyacu' hique nu cuna'a lacua, cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u nu laca loo ji'i ngu'. Hasta nu xca ji'i ycu'i' Ndyosi nde cua nu ndya'a lo yuu su ndyu'u ti'i ma, lo'o bi' caca cuayá' ti' cha' bi' li', lo'o ña'a ngu' ji'i ngu' cuna'a. ¹¹ Pana juani stu'ba ti ngusñi na cha' ji'i Jesús, masi qui'yu na, masi cuna'a na. Ná caja ñi'ya tyi'i nu qui'yu chalyuu si ná lo'o nu cuna'a; jua'a nu cuna'a ni, ná caja ñi'ya tyi'i chalyuu si ná lo'o nu qui'yu. ¹² Chañi cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a tya clyo, pana la cui' jua'a chañi cha' nu cuna'a laca nu ndu'ni cala ji'i nu qui'yu juani; lo'o jua'a ycu'i' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'ú tyucuaa lo ngu' bi' chalyuu.

¹³ Ycu'i' ca ma cacha' liñi ma 'na si tso'o nti' ma cha' chcu'i' sca nu cuna'a lo'o ycu'i' Ndyosi lo'o ntucua yaala ti hique nu cuna'a bi'. ¹⁴ Nu na ñati chalyuu na, cua jlo ti' na ñi'ya ña'a quicha' hique na. Jua'a laca cha' ji'na, ntyuju'u tsa ti' na si tonu tsa quicha' hique nu qui'yu. ¹⁵ Si'i jua'a nti' na lo'o nu cuna'a, tso'o tsa nti' na si tyucu'i quicha' hique nu cuna'a. Cua'nijo'o quicha' hique ngu' ji'i ngu', cha' ná ca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁶ Si chcu'i' cuxi ngu' xqui'ya cha' ndyacu' hique ngu', tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi', cha' sca ti cuayá' ndu'ni ya ñi'ya nu ndu'ni lcaa ñati ji'i Jesucristo lcaua ti quichi tyi ngu'.

Cha' cuxi nu ndyaca nu lo'o ndyacu ngu' sii nu ngulu'u Jesús ji'na cha' cua'ni na

¹⁷ Chaca cha' nscua na' re, cha' caca cuayá' ti' ma cha' ná ndiya ti' na' cña nu ndyu'ni ma lo'o ndyu'u ti'i ma cha' cacu ma sii nu ngulu'u Jesús ji'na cha' cua'ni na. Cua nscua cha' caca tso'o cresiya ji'i ma li', nu lo'o cacu ma sii bi'; pana xa' ña'a ndyu'ni bi' lo'o ma, ndyu'ni ñu'u bi' ji'i cresiya ji'i ma juani. ¹⁸ Nacu'i ngu' cha' ná tso'o ndu'ni ma su ndyu'u ti'i ma cha' cacu ma sii bi'. Xi xa' ca ña'a ndu'ni sa scaa ma, nacu'i ngu'. Cua jlo ti' na' cha' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma si nti'. ¹⁹ Si jua'a ná stu'ba ntsu'u cha' ji'i ma lo'o tya'a ma, chañi tiya' la li' taca ca cuayá' ti' na tilaca nu chañi ca ndaquiya' cha' ji'i Jesús. ²⁰ Pana ná tso'o cha' nga'aa ndu'ni ma sii ñi'ya tya'a sii nu ngulu'u ycu'i' Jesús ji'na, cha' cua'ni na nu lo'o ndyu'u ti'i ma lo'o tya'a ma li'. ²¹ Lo'o ndyalaa hora cacu ma, li' yala ti ndacu ma sii ji'i ycu'i' ti ma, ná nda ma tyempo tsiya' ti cacu xa' la tya'a ma; bi' cha' ntsu'u ngu' tya'a ma nu ná ndyiji cacu tso'o, lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu hasta nchca cu'bi ngu', cha' quiña'a tsa na ngusñi ngu' ndyi'o ngu'. ²² Taca cacu ma co'o ma to' tyi ma si ntyute' tsa ma. Pana ñi'ya nu ndu'ni ma juani, na ndu'ni ñu'u ma ji'i tya'a ndi'i ma, tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, ña'a cuayá' nda ma cha' tyuju'u ti' ji'i ngu' ti'i tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús. Ná tyiquee' cua ngua cuayá' ti' ma na laca nu nti' na' chcu'i' lo'o ma juani, cha' nga'aa ntsu'u cha' tso'o nu caca chcu'i' lo'o ma tsiya' ti cuentya ji'i cha' bi'.

Sii nu ngulu'u Jesús nu Xu'na na cha' cacu na

²³ Ndi'ya cha' nclyu'u na' ji'i ma, la cui' cha' nu ndyuna na' lo'o nchcu'i' ñati nu ngua tsa'a ji'i ycu'i' nu Xu'na na tya clyo: La cui' talya nu lo'o ndyujui' ngu' cresiya ji'i Jesús, laja lo'o tya ndi'i ñati bi' lo'o Jesús, li' ndaya' Jesús ji'i xlyá, ²⁴ ndya yu xlyá'be ji'i ycu'i' Ndyosi Sti na, lo'o li' ngusa'be yu xlyá bi'; li' nacu'i Jesús ji'i tya'a ndya'a yu: "Jacu ma xlyá re; ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' xlyá re. Cuentya ji'i ma laca cha' nu chcube' na' lo crusi, bi' cha' tyi'u ti' ma 'na lo'o cacu ma xlyá re", nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'. ²⁵ Tiya' la li' lo'o cua ndye ngua'ni ngu' sii, li' ndaya' Jesús ji'i vaso; ndi'ya nacu'i yu ji'i ngu' li': "Lo'o co'o ma na nu ntsu'u

ne' vaso re, li' tyi'u ti' mā cha' tyalú tañi na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o ngu'. Lo'o co'o mā na re, tyi'u ti' mā 'na li', nacui Jesús ji'i ngu'. ²⁶ Bi' cha' lcaa quiya' lo'o cacu mā xlyá bi', lo'o co'o mā na nu ntsu'u ne' vaso bi', ña'a cuayá' nu cāa Jesús chaca quiya', liñi culu'u mā ji'i ñati cha' ngujuui Jesús lo crusi xqui'ya na.

Ñi'ya nu nga'a cha' cacu na sji bi'

²⁷ Ndi'ya ndyaca li': ntsu'u qui'ya ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, si ná tyucui tyiquee na cacu na co'o na sji ji'i ycu'i Ni; na ndu'ni cuxi na ji'i ycu'i nu Xu'na na li', cha' ná ndyi'u tso'o ti' na cha' nda Jesús ji'i tyucui ña'a ycu'i ca yu ngujuui' ca'a ngu' ji'i yu lo crusi, cuati ndyalú tañi yu lo crusi lo'o ngujuui yu jua'a xqui'ya na. ²⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' culacua tso'o ti' na lo'o cacu na sji bi'; li' tyucui tyiquee na cacu na xlyá bi', co'o na na nu ntsu'u ne' vaso bi'. ²⁹ Si ná culacua tso'o ti' na ni cha' laca nu ndacu na ji'i, ni cha' laca nu ndyi'yu na ji'i, li' ntsu'u qui'ya ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, cha' ná ndyi'u ti' na ji'i ycu'i Jesús, lo'o jua'a ná ntsu'u ti' na ji'i tya'a na nu stu'ba ndyu'ni tlyu na ji'i Ni. ³⁰ Bi' cha' quiña'a tsa cu'ma nchca quicha mā, lo'o jua'a nchca ñu'u ti' mā, lo'o jua'a ntsu'u cu'ma nu ndyijii tsiya' ti; ³¹ pana si culacua tso'o ti' na tya clyo lo'o cacu na sji bi', ná ntsu'u cha' ca tyaala Ni ji'na jua'a li'. ³² Nchca tyaala Ni ji'na juani, lo'o jua'a nchcube' Ni ji'na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na, cha' tiya' la lo'o cua ndye chalyuu ná tsaa na ca bilyaa lo'o ñati nu ná ndaquiya' ji'i Ni tsiya' ti.

³³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tyi'u ti' mā cha' bi' lo'o tyu'u ti'i mā cha' cua'ni mā sji bi'; jatya mā xi ji'i tya'a mā cha' stu'ba ti xana cacu mā lo'o lcaa tya'a mā. ³⁴ Si ntsu'u mā nu ntyute' mā, jacu mā tyaja to' tyi ti mā clyo. Lo'o li' nga'aa cua'ni cuxi mā lo'o tyu'u ti'i mā, li' ná ntsu'u cha' caca tyaala Ni ji'i mā. Lo'o cāa na', taca quiñi nu xa' la cha' bi' ji'na lo'o cu'ma li'.

12

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' caca cua'ni sa scaa na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ntsu'u sca cha' nu nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cuentya ji'i cña nu caca ji'i sa scaa na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi.

² Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni mā tya sa'ni la, nu lo'o bilya cuna mā cha' ji'i Jesús; na nguñilo'o lcu'i jo'ó ji'i mā, jo'ó nu cu'u ti, cha' jlya ti' mā lcu'a ti lo cha' nu ntsu'u ji'i jo'ó bi'. ³ Bi' cha' nti' tsa na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' re. Si'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' ñacu'i ngu': "Cuiñaja laca nu Jesús bi'". Ná taca ñacu'i ngu' jua'a xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Lo'o ñacu'i ngu': "Xu'na na laca Jesús", Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' ñacu'i ngu' jua'a li'.

⁴ Tyuu lo cha' nda ycu'i Ndyosi ji'na cha' caca cua'ni na sca cña ji'i Ni, pana sca ti Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a xa' ña'a cña ndyu'ni sa scaa na, pana cuentya ji'i ycu'i Ndyosi ndyu'ni lcaa na cña bi'. ⁶ Masi ná stu'ba ndyu'ni lcaa na, pana sca ti ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi', ca ta'a na. ⁷ Ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' taca cua'ni lcaa na sca cña cuentya ji'i ycu'i Ni, ca ta'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús; bi' laca sca lo cña nu xtyucua ji'i ca ta'a na, lo'o jua'a xqui'ya cha' bi' cua jlo ti' na cha' cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na. ⁸ Ndi'ya laca cña nu taca cua'ni na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi: ntsu'u ngu' nu ndacha' liñi ñi'ya nu ngua ji'i Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa nclyu'u tyucui cha' xñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi; ⁹ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa jlya ti' ji'i ycu'i Ndyosi; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'i cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' ji'i Jesús; ¹⁰ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'i ndu'ni xa' la cha' tlyu chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cña nu ná nchca cua'ni ñati nguicha'; cuati ntsu'u xa' la ngu' nu nchca ji'i ndacha' ji'i ñati sca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' bi'; cuati jua'a ntsu'u ngu' nu nchca tii ni cña ndu'ni sa scaa ngu', si cuentya ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni ngu' cña, si si'i cuentya ji'i ycu'i Ndyosi ndu'ni ngu' cña; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'i nchcui cha' cña ji'i xa' la ñati; jua'a tya ntsu'u xa' la ngu' nu nchca ji'i xtyacui cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati ni cha' nda ngu' bi' li'. ¹¹ Sca ti

Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' nchca ji'i ñati cua'ni lcaa cña bi'; bi' laca nu nda sca lo cña cua'ni sa scaa na, ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Ni cha' caca ji'na.

Sca ti ñati laca na lo'o lcaa ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús

¹² Nu ycu'i na ni, sca ti ñati laca sca na, masi tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na. La cui' jua'a laca lo'o ña'a taju tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo; sca ti taju ñati laca na, masi xa' ca ña'a ndu'ni sa scaa na. ¹³ Ca ta'a na, masi ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca na, masi msu nu ngü'ya ñati, masi msu nu ndi'i tso'o ti laca na, na cua ntyucuatya na chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi; cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi bi' ne' cresiya ji'i sa scaa na, cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o lcaa ti tya'a ñati nu ngusñi cha' ji'i Cristo.

¹⁴ Tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na nu nxyucua ji'na nu lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu, si'i sca ti tyijya nu ndulo la ji'na. ¹⁵ Si ndi'ya chcu'i quiya' na lo'o na: "Si'i ya' nu'u laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'u", ñacu'i bi'. ¿Ñi'ya ñacu'i ta na? Pana ná nchca xuu bi', ca ña'a ngalya bi' ji'i tyucui ña'a na. ¹⁶ Lo'o li' si ndi'ya ñacu'i jyaca na ji'na: "Si'i cloo nu'u laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'u", ñacu'i bi'. ¿Ñi'ya ñacu'i ta na? Pana ná nchca xuu bi', na ca ña'a ngalya bi' ji'i tyucui ña'a na. ¹⁷ Ná ntsu'u su cuna na li', si xcui' cloo na laca tyucui ña'a na. ¿Ñi'ya caca cui' na sca na si xcui' jyaca na laca tyucui ña'a na? ¹⁸ Na cua ngusta se'i ti ycu'i Ndyosi scaa tyijya laja cuaña' na, cha' ñi'ya nu ndiya ti' Ni, jua'a ngü'ñá Ni ji'na. ¹⁹ Ná laca na sca ñati si sa yu'be ti na; ²⁰ pana jua'a laca cha' ji'na cha' sca ti ñati laca sca na, masi tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na.

²¹ Ná ca ñacu'i cloo na ji'i ya' na: "Ná cua'nijo'o nu'u 'na". Lo'o jua'a ná ca ñacu'i scua' hique na ji'i quiya' na: "Ná ntsu'u su cua'nijo'o nu'u 'na". ²² Masi nti' na cha' xti la cña ndu'ni sca lo tyijya na, bi' laca nu lye la ndulo ji'na; ²³ lo'o jua'a lacu' na ste' cha' nti' na cha' ná tso'o ña'a xa' la se'i laja cuaña' na. Sca se'i su tacati ji'na, nu ntyuju'u ti' na si ña'a ngu' ji'i, lcaa hora ndyacu' late' lo se'i bi'; ²⁴ pana xa' la se'i

laja cuaña' na, nda na chacuayá' masi ná tacu' late' lo bi'. Jua'a ngü'ñá ycu'i Ndyosi ji'i tyucui ña'a na, cha' la cui' se'i laja cuaña' na nu ná ña'a ngu' ji'i, bi' laca nu tacati la cuentya ji'na. ²⁵ Pana stu'ba ti ndu'ni lcaa tyijya laja cuaña' na cña, stu'ba ti cha' ji'i sca tyijya na su ngalya lo'o xi xa' la tyijya na. ²⁶ Lo'o quicha xi sca tyijya na, tyucui ña'a na ti' li'; lo'o ndaca'a na ji'i sca tyijya na, tyucui ña'a na tso'o nti' na li'. (La cui' jua'a laca ma, tyucui ña'a tsaca taju cu'ma nu cua ngusñi cha' ji'i Cristo).

²⁷ Ca ta'a cu'ma lacua, stu'ba cha' ji'i ma lo'o lcaa ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo scaa quichi; lo'o jua'a sa scaa ma laca ma ñati ji'i Cristo. ²⁸ Tso'o tsa ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ñati nu caca cña ji'i laja lcaa tya'a ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Cristo scaa quichi: clyo ngusubi Ni ji'i ñati nu ndya'a xa' quichi tyijyu' la cha' chcu'i ngu' cha' ji'i Jesús lo'o ngu' quichi bi'; li' ngusubi Ni ji'i ñati nu ndacha' ji'i tya'a ngu' sca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu li'ni tsa nclyu'u cha' ji'i Jesús ji'i tya'a ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu ndu'ni cha' tlyu chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, cña nu ná nchca cua'ni ñati nquicha'; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu nchca ji'i cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' ji'i Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu nchca ji'i xtyucua ji'i tya'a ngu' lo'o cua ña'a ca lo cña; lo'o jua'a ntsu'u ñati nu laca cña cuentya ji'i tya'a ngu', ntsu'u ñati nu nchca chcu'i cha'cña ji'i xa' la ñati. Laja ñati ji'i Ni, nsubi ycu'i Ndyosi ji'i ngu' nu caca lcaa lo cña bi'. ²⁹ Pana ná lcaa na ndya'a na tyijyu' cha' chcu'i na cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati, ni ná lcaa na nchca ji'na cacha' na sca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati; jua'a cua laca ti na taca culu'u li'ni na cha' ji'i Jesús ji'i ñati, cua laca ti na nchca cua'ni na cha' tlyu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; ³⁰ jua'a ná lcaa na nda Jesús chacuayá' ji'na cha' cua'ni na cha' tyaca tso'o nu quicha; la cui' jua'a ná lcaa na nchcu'i na cha'cña ji'i xa' la ñati, ni ná lcaa na nchca xtyacui na cha' bi', cha' caca cuayá' ti' xa' ñati ni cha' nda ngu' tya'a na lo'o ngu' li'. ³¹ Bi' cha' nga'a cha' jña ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca cua'ni la ma cña, cha' caca xtyucua ma ji'i xa' la

ngu' tya'a ma. Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu ndulo la ji'i ma, nu bilya culu'u na' ji'i ma; bi' laca cha' nu culu'u na' ji'i ma juani.

13

Tso'o si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na

¹ Ná ndu'ni cha' masi nchca tsa chcu' na lcaa lo cha'cña ji'i ñati chalyuu, masi cha'cña ji'i xca nu ntucua ca slo ycu' Ndyosi nde cua chcu' na; si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la ñati, ná sca cha' tso'o ntsu'u tyiquee na li'. Laca na ñi'ya nti' sca sniquiji nu ntyiji' na ji'i jua'a ti, jua'a laca na ñi'ya laca sca cui'chcu' nu lye tsa ncliyatu'u na ji'i; ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'na li'. ² Ná ndu'ni cha' masi cacha' na lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu'. Ná ndu'ni cha' masi jlo ti' na lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi, masi tso'o tsa nchca cuayá' ti' na sca cha' nu ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ñati nu ngua sa'ni la; ná sca na laca na cuentya ji'i ycu' Ndyosi si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. La cui' ti masi jlya tsa ti' na ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya nti' si caca cuityi na ji'i sca ca'ya cua, pana si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati, ná sca na laca na li'. ³ La cui' ti ná sca na laca na masi tacha na lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na ji'i ñati, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu' bi' li'. Ná ndu'ni cha' masi cua'ni lya' ti' ngu' ji'na, masi su'ba ngu' ji'na lo quii' cha' cajaa na xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Jesús, si la cui' tyempo bi' ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, ná sca cha' laca na. Si'i na tso'o la na si ná ndu'ni na jua'a.

⁴ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati, talo tyiquee na ji'i ngu' li', cua'ni tya'na ti' na ji'i ngu' li'; si'i na tyiji ti' na cha' ji'i ngu' li', si'i na chcu' tyucuaa ti' na lo'o ngu', ni si'i na cua'ni tyixi na lo'o ngu' li'. ⁵ Si chañi cha' bi', ná cua'ni suba' na lo'o ngu', si'i xcui' cha' ji'na ti tya'a tyiquee na, ni ná ca ñasi' na ji'i ngu' lu'ba ti. Ntsu'u cha' clyu ti' ji'na lo'o ngu', si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ngu'. ⁶ La cui' jua'a si'i na chaa ti' na lo'o ndyacua sca qui'ya ji'i ngu', tso'o la nti' na si xñi ngu' bi' sca cha' liñi. ⁷ Si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i

ñati, talo tyiquee na ji'i ngu', masi cua ña'a ca cha' cuxi cua'ni ñati bi'; jlya ti' na cua ña'a ca cha' tso'o, ndu ti' na cha' tso'o la caca cha' nde loo la, masi ná jlo ti' na; jua'a tyiquee' talo na lo'o cua ña'a ca cha' nu ndyaca ji'na.

⁸ Nde loo la ná ntsu'u cha' tye cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. Nde loo la tyalaa tyempo nu lo'o nga'aa ndu'ni cha' tya chcu' la ycu' Ndyosi lo'o na nde chalyuu, nga'aa ndu'ni cha' chcu' la na cha'cña ji'i xa' ñati, ni nga'aa ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi ca lo'o caca tyempo bi'; pana ná tye chca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ñati. ⁹ Juani bilya caca cuayá' ti' na lcaa cha' ji'i Ni, ná caja ñi'ya chcu' na lcaa ca cha' nu ntsu'u tyiquee Ni; ¹⁰ pana nde loo la li', lo'o cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha', li' nga'aa tyi'u ti' na nu xca ti cha' nu nchca cuayá' ti' na juani.

¹¹ Lo'o tya sube na ni, xcui' cña nu ndu'ni nu sube ngua'ni na; ñi'ya nu nclacua ti' sca nu sube, jua'a nchcu' na li', jua'a ngua'ya cha' hique na, jua'a ngulacua ti' na. Pana lo'o nguluu na, li' nga'aa nclacua ti' na ñi'ya nu nclacua ti' nu sube. ¹² Jua'a laca cha' ji'na su ndi'i na chalyuu; juani nguxa' ti ndyiji sca cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'na, si'i tsa liñi ti nduna na cha' bi'. Ñi'ya nti' si ña'a na ji'i ycu' ca na lo sca cuanaa, tsa lyiji ti ña'a na ji'na; pana nde loo la, li' caca cuayá' tso'o ti' na lcaa cha' bi'. Cua laca ti cha' jlo ti' na juani, pana nde loo la ta na cuentya ji'i lcaa lo cha'; li' tyuloo na ji'i ycu' Ndyosi ñi'ya ndyuloo Ni ji'na. ¹³ Bi' cha' lacua, lcaa tyempo ndu'ni cha' tyi'u ti' na ji'i ycu' Ndyosi, lcaa tyempo ndu'ni cha' tu ti' na cha' caca tso'o la ji'na ca nde loo la, lo'o jua'a tyucui tyempo ndu'ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Bi' laca cña nu ndulo la cha' cua'ni na, cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na.

14

¿Ha chcu' na cha'cña ji'i xa' ñati laja lo'o ndyu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi?

¹ Cua'ni ma cha' xcui' tso'o tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma lacua. Lo'o jua'a jña ma chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha'

taca cua'ni mā la cui' cña nu nda Xtyi'i ycu'i Ni ji'na. Pana lo'o chaca cña ntsu'u nu ndulo tsa ji'i mā, cha' ca tsa'a mā ta mā cha' lo'o ñati, lcaa ña'a cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi cha' ta Ni lo'o ngu' bi'. ² Sca ñati nu nchcui' cha'cña ji'i xa' ñati laja lo'o ndyu'u ti'i ti mā ni, si'i lo'o cu'mā nchcui' yu, cha' ná nchca cuayá' ti' mā ni cha' nda yu; sca ti lo'o ycu'i Ndyosi nchcui' yu bi', cha' Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' ta yu sca cha' nu ná nga'a cha' cuna ngu' tya'a mā. ³ Xa' la ñati nu ndacha' liñi sca cha' nu nda Ni lo'o ngu', lo'o cu'mā nchcui' ñati bi'. Taca xtyucua ngu' bi' ji'i mā cha' taquiya' tso'o la mā cha' ji'i Ni, taca cua'ni ngu' cha' tyatí la tyiquee mā ji'i cha' bi'; jua'a taca cua'ni ngu' cha' tyi'i ti ti tyiquee mā li'. ⁴ Tso'o tsa cuentya ji'i ycu'i ca ngu' nu nchca nchcui' cha'cña ji'i xa' ñati, cha' ndyatí la ti' tyiquee ycu'i ca ngu' ji'i ycu'i Ndyosi; pana tso'o la ndu'ni ñati nu ndacha' liñi sca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati bi' ji'i tya'a ngu', cha' ndu'ni ngu' cha' tyatí la ti' tyiquee lcaa ngu' tya'a ndu'ni tlyu mā ji'i ycu'i Ndyosi.

⁵ Jua'a na', tso'o nti' na' si lcaa cu'mā caca chcu'i mā cha'cña ji'i xa' ñati; pana cña nu ndulo la cha' ji'i mā laca si ta mā cha' lo'o tya'a mā, la cui' cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi chcu'i Ni lo'o mā. Tso'o la si jua'a taca ta mā cha' lo'o tya'a mā; ná ntsu'u cha' chcu'i mā cha'cña ji'i xa' ñati li', sca ti ca si ntsu'u chaca ngu' nu taca ji'i xtyacui cha' bi' cha' caca cuayá' ti' tya'a ndyu'u ti'i mā. Li' tso'o la tyatí ti' tyiquee ngu' tya'a mā. ⁶ Lo'o tyalaa na' su ndi'i mā, si'i na xtyucua na' ji'i mā si xcui' cha'cña ji'i xa' ñati chcu'i na' lo'o mā; taca xtyucua na' ji'i mā sca ti si caja sca cha' 'na, sca cha' nu cua nti' ycu'i Ndyosi ta Ni lo'o mā. Sca ti si culu'u liñi na' ji'i mā cha' ca tsa'a tso'o la mā cha' ji'i Ni, jua'a taca xtyucua na' ji'i mā li'.

⁷ Cua ña'a ca chcu'a musca, masi cui'chcu'a, masi rube, nga'a cha' cula'a tso'o na ji'i cha' cuna tso'o ngu' ni jii laca nu ndañi bi'. ⁸ Jua'a sendaru ni, ná tsaa ngu' cusu si ná cañi cui' cula'a cui'chcu'a nu xi'yane ji'i ngu'. ⁹ La cui' jua'a laca lo'o cu'mā, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cha' nti' mā ta mā lo'o ngu' si ná liñi chcu'i mā cha'cña ji'i ngu' lo'o ngu'; lo'o cui' ti nchcui' mā si

na nchcui' mā cha'cña jua'a. ¹⁰ Chañi cha' quiña'a tsa lo cha'cña nchcui' ñati chalyuu, lo'o jua'a ntsu'u scaa lo ñati nu nduna sca lo cha'cña. ¹¹ Pana si ná nduna na sca cha' nu nchcui' sca ñati slo na, li' culacua ti' na cha' ngu' xta laca yu; ná ntsu'u cha' ji'na lo'o yu bi' li', masi tya'a quichí tyi na laca yu. ¹² Cua jlo ti' na' cha' nti' tsa mā cha' caca cua'ni mā cua ña'a ca cña nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'na; bi' cha' jña la mā chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi cha' taca ji'i mā cua'ni mā lcaa lo cña tso'o, cua ña'a ca cña nu xtyucua ji'i ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Jesús ca bi', cha' tyatí la ti' tyiquee ngu'.

¹³ Tso'o lacua, si nchca chcu'i na cha'cña ji'i xa' la ñati, pana tso'o la si jña na chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na lo'o ngu'. ¹⁴ Ndi'ya ndyaca si cha'cña ji'i xa' ñati chcu'i na nu lo'o ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi: Chañi cha' ne' cresiya ji'na nchcui' na lo'o Ni tu'ni, pana ni ycu'i na, ná nchca cuayá' ti' na ni cha' nda na. ¹⁵ Ndi'ya cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na ji'i Ni lacua: Taca chcu'i na lo'o Ni cha' ji'na ti, sca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na, pana nga'a cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na slo ngu' tya'a na; la cui' jua'a nu lo'o cula tu'ba na jii ji'i ycu'i Ndyosi, cula tu'ba na cha' ji'na ti tu'ni, pana lo'o ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' jii bi'. ¹⁶ Si ná cua'ni na jua'a, li' ná caja ñi'ya ñacu' ngu' cha': "Jua'a caca cha' lacua", lo'o ndye nchcui' na li'. Cua ña'a ca ñati nu ndi'i slo na ni, si cha' ji'na ti laca cha' nu chcu'i na lo'o ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, nga'aa caja ñi'ya chcu'i ngu' li', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' ni cha' nda na, masi tso'o tsa ta na xly'a'be ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁷ Ná tyiquee' tso'o tsa nchcui' na lo'o Ni, pana cha' nu nchcui' na bi' ná xtyucua ji'i xa' la ngu' tya'a na tsiya' ti. ¹⁸ Tso'o tsa nti' na' ña'a ji'i ycu'i Ndyosi cha' nchca 'na nchcui' na' cha'cña ji'i xa' la ñati; nchca la jna', xti la cha' nchca ji'i cu'mā, nti' na'. ¹⁹ Pana nu lo'o ndyu'u ti'i na cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, nti' na' cha' tso'o la si chcu'i na' lo'o mā sca tucua ti si'yu cha' nu nchca cuayá' ti' mā cha' ca tsa'a la mā li'; ná ndulo cha' ji'i mā masi chcu'i na' tii mil tya'a si'yu cha' nu nchcui' xa' ñati nu ná nduna mā ji'i tsiya' ti, ná sca

cha' laca bi'.

²⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tso'o la si ná jlo ti' ma tsiya' ti na ca laca sca cha' cuxi; ñi'ya laca nu sube, jua'a caca ma cha' ná jlo ti' ngu' sube cha' bi'. Pana nga'aa culacua ti' ma ñi'ya nu nclacua ti' nu sube; juani culacua tso'o ti' ma, ñi'ya nclacua ti' ngu' cusu'. ²¹ Ndi'ya cha' nda quityi cusu': "Chcui' na' lo'o ñati re", nacui ycu' Ndyosi, "ta na' ji'i xa' ñati ca xa' nasiyu tyijyu' la cha' caa ngu' chcui' lo'o ngu' re; pana masi cua'ni na' jua'a, ná xñi ngu' re cha' na". Jua'a nacui ycu' Ndyosi nu Xu'na na. ²² Ntsu'u quiya' nu ndu'ni Ni cha' caca chcui' ngu' cha'cña ji'i xa' ñati cha' cube ti' ñati nu bilya xñi cha' ji'i Ni. Ná ntsu'u cha' caca jua'a xqui'ya ngu' nu cua ngusñi cha' ji'i ycu' Ni; pana lo'o ta na sca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati, bi' laca cuentya ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, si'i cuentya ji'i ñati nu bilya xñi cha' bi'. ²³ Ná tyiquee' tyalaa xi xa' la ñati ca su ndyu'u ti'i ma, ngu' nu bilya xñi cha' ji'i Jesús, jua'a ngu' nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi laca ngu'. Si tyalaa ngu' bi' su ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti, lo'o li' ña'a ngu' ji'i ma cha' xcui' cha'cña ji'i xa' ñati nchcui' ma, li' ñacu' ngu' bi' cha' cua ngua loco ma. ²⁴ Xa' ña'a caca si xcui' cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ma laca cha' nu chcui' ma lo'o tya'a ma; nu lo'o tyalaa ngu' su ndyu'u ti'i ma, si ngu' nu bilya xñi cha' ji'i Jesús, nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi laca ngu', li' ca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', nu lo'o cuna ngu' cha' nu nchcui' ma. Li' caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa laca ycu' ngu', ²⁵ ycu' ca ti ngu' caca cuayá' ti' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u yacu' ti ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a tyatu sti' ngu' li' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, ñacu' ngu' cha' chañi cha' ndi'i Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o cu'ma.

Tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti'i na cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi

²⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ndi'ya cua'ni ma nu lo'o tyu'u ti'i ma lo'o tya'a ma: Tyatu tsaca ma cha' cacha' ni jii caca nu cula tu'ba ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi; cuati tyatu chaca nu culu'u cha' ji'i ycu' Ni ji'i tya'a ma; lo'o li' chcui' tsaca

ngu' sca cha' nu nti' Ni ta Ni lo'o ma; lo'o jua'a taca ta ma xi cha' lo'o cha'cña ji'i xa' ñati, si lo'o nchca ji'i ma xtyacui ma cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati nu nga'a ca ndacua. Lcaa ña'a nu cua'ni ma ntsu'u cha' tyati' la ti' tyiquee lcaa ñati tya'a ndyu'u ti'i ma. ²⁷ Nu lo'o chcui' ma cha'cña ji'i xa' ñati ni, li' tso'o masi tucua sna tya'a ti ma chcui' ma, sa scaa ti ma chcui' ma li'. Cuayá' tsa jua ti ngu'. Lo'o jua'a nga'a cha' caja sca nu xtyacui cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ma; ²⁸ pana si ná caja sca nu xtyacui cha' bi', li' tso'o la masi ná chcui' ma cha'cña ji'i xa' ñati laja lo'o ndyu'u ti'i ma. Sca ti tso'o si chcui' ma cha'cña bi' ca su ntucua ma ycu' ti ma. Sca ti ycu' Ndyosi caca cuayá' ti' cha' bi' li'. ²⁹ Lo'o chcui' ma sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o ngu' tya'a ma ni, li' chcui' tucua sna tya'a ti ma; nu xa' la ñati tya'a ndi'i ma ca ndacua, culacua ti' ma si liñi ca ndyu'u cha' nu nchcui' tya'a ma. ³⁰ Lo'o li' si ta Ni sca cha' lo'o chaca ñati nu nga'a lo'o ma ca ndacua, tso'o la si cua'a ma ji'i nu nchcui' clyo, cha' xutacui cha' nu nchcui' yu. ³¹ Lcaa tya'a ma nu cua ngujui sca cha' ji'i ma, sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o ma, tso'o si chcui' sa scaa ma li' lacua, cha' ca tsa'a ma ca ta'a ma cha' bi', lo'o li' caca tlyu la tyiquee ma. ³² Cu'ma nu nchcui' lo'o ngu' sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ma, ycu' ca ma nga'a cha' cua'a ma ji'i ycu' ma, cha' ná tyeje tacui ma chacuayá' ji'i scaa ma. ³³ Nti' Ni cha' tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti'i na, ná tso'o nti' Ni si lye tsa nguixa' nu ndu'ni na.

Ndi'ya ndu'ni ca ta'a ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús scaa quichi, nu lo'o ndyu'u ti'i ngu': ³⁴ Ná nda ngu' chacuayá' chcui' ngu' cuna'a ca su ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi; nga'a cha' tucua nu cuna'a cha' nu nchcui' nu qui'yu, cha' jua'a cña ngulo Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ³⁵ Ca toni'i taca xcuane nu cuna'a ji'i clyo'o si ntsu'u sca cha' nu nti' ngu' cha' caca cuayá' ti' ngu'. Si'i cha' tso'o laca si chcui' sca nu cuna'a laja su ndyu'u ti'i ngu'.

³⁶ Nga'a cha' tyi'u ti' ma cha' si'i cu'ma laca nu yaa nchcui' cha' ji'i ycu' Ndyosi nu ngua su clyo, ni si'i ngu' tya'a quichi tyi ti ma nu cua ndyuna cha' bi' tya clyo. ³⁷ ¿Ha

ntsu'u chacuayá' ji'i mā cha' chcu' mā cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' nti' mā? ¿Ha ji'i cu'mā ti cua nda Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' cua'ni mā cña ji'i Ni? Cua'a jyaca mā lacua; cña nu nclyo na' ji'i mā lo'o nscua na' quityi re, chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi laca cña bi', ³⁸ bi' cha' ná tucua mā cha' ji'i ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' re.

³⁹ Jua'a caca lacua, cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, jña mā chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca chcu' mā lcaa cha' ji'i Ni nu cua nti' Ni cha' ta Ni lo'o ñati. La cui' jua'a tso'o laca si ná cua'a mā ji'i ñati nu nchcu' cha'cña ji'i xa' ñati. ⁴⁰ Tsa bi' ti cha', xcui' tso'o ti cua'ni mā lo'o tyu'u ti'i mā lo'o tya'a mā; liñi ti cua'ni mā, ñi'ya nu nga'a cha' caca.

15

Cua ndyu'ú Jesucristo chaca quiya'

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cua nti' na' cha' tyi'u ti' mā ji'i cha' nu cua ndacha' na' ji'i mā tya clyo, cha' ndu'ni'lyá ycu' Jesús ji'na ji'i nu cuxi; bi' laca cha' nu cua ndyuna mā tya clyo, lo'o juani cua ndyanu tso'o ti cha' bi' ne' cresiya ji'i mā. ² Xqui'ya cha' cua nchcu' na' cha' ji'i Jesús lo'o mā, bi' cha' ngulaá mā ji'i nu cuxi; lo'o juani tya nga'a cha' taquiya' tso'o mā ji'i cha' bi', cha' ná ngusñi mā ji'i cha' bi' cha' culiji yu'u cha' bi' jua'a ti.

³ Tya clyo cua ndacha' na' ji'i mā lcaa cha' ji'i Jesucristo nu cua ngulu'u ngu' 'na. Ndi'ya ngulu'u na' ji'i mā, cha' ngujuui Cristo lo crusi cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na; la cui' ñi'ya nu cua nscua lo quityi cusu' cha' caca ji'i Cristo, jua'a ngua.

⁴ Li' nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o bi' ne' cuaá; pana lo'o ndu'u scua sna tsa, li' ndyu'ú yu chaca quiya'. Cua ndacha' liñi quityi cusu' tya clyo la cha' jua'a caca ji'i nu Cristo bi'.

⁵ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús ji'i Pedro, lo'o jua'a ji'i ca ta'a tii chaca ngu' nu ngua tsa'a ji'i tya clyo. ⁶ Tiya' la li' ngulu'u loo Jesús ji'i tyuu tsa tya'a ñati, nteje tacui ca'yu siyento tya'a ñati nu ndi'i se'i ti li'. Lo'o ña'a ti tya tyuu tya'a ngu' bi' tya lu'ú ngu', masi ntsu'u xi ngu' bi' nu cua ngujuui. ⁷ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús ji'i Jacobo, lo'o jua'a ji'i lcaa tya'a

ngu' nu ndya'a nchcu' cha' ji'i Jesús lo'o ñati tyijyu' la.

⁸ Su cua ndye li', lo'o 'na ngulu'u loo Ni 'na, masi ná ntsu'u cha' cua'ni Ni lo'o na' jua'a. Laca na' ñi'ya si laca sca cubi' nu ngula cuañi' ti, cha' ná lo'o na' nguta'a na' lo'o ñati nu ngua tsa'a tya clyo. ⁹ Ná tso'o na' tsiya' ti nti' na', masi ngusubi Ni 'na cha' sañi na' cha' ji'i Jesús ca xa' quichi' tyijyu', cha' ntsu'u xa' la ngu' tya'a ya nu nchca la ji'i ngu' cua'ni ngu' cña bi'. Ná stu'ba na' lo'o ngu' bi', cha' tya tsubi' la lya' tsa ti' na' ji'i lcaa ñati ji'i Jesucristo. ¹⁰ Pana tya'na ti' ycu' Ndyosi, bi' cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jna'; jua'a ngua'ni Ni cha' ndya'a na' cña ji'i Ni li'. Ni si'i na nguliji yu'u cha' bi' jua'a ti lo'o ngua'ni Ni cha' tso'o lo'o na'; masi lo'o nu xa' la ngu' tya'a ya ndyu'ni ngu' la cui' cña nu ndyu'ni na', pana tlyu la cña ntsu'u jna' que ngu' bi'. Si'i na nchca tsa 'na, pana ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni lo'o na' cha' caca chcu' na' lo'o ñati, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹¹ Lo'o juani ná ndu'ni cha' jna' tilaca laca nu nchcu' lo'o mā, masi nchcu' na', masi nchcu' xa' la ñati; sca ti cuayá' nchcu' lcaa ya lo'o nchcu' ya cha' bi' lo'o ñati, la cui' ti cha' nu cua ngusñi mā.

Tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu'

¹² Chañi laca cha' nu nda ya lo'o cu'mā, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o ngujuui yu. ¿Ni cha' laca lacua nchcu' xi ñati tya'a cu'mā cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu'? ¹³ Si chañi laca cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu', ni ycu' Cristo ná ndyu'ú yu lo'o cua ngujuui yu lacua. ¹⁴ Na ñilo'o ngu' ji'na si jua'a, ni ná caja cha' nu ta ya lo'o mā li', si cha' cuiñi laca cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Jua'a ná caja cha' ji'i Jesús nu xñi mā si chañi cha' nga'aa ndyu'ú yu bi'.

¹⁵ La cui' ti ngu' cuiñi laca ya cuentya ji'i ycu' Ndyosi si ná ngua jua'a. Cua nchcu' ya tya clyo cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi; pana ná ngua cua'ni ycu' Ndyosi jua'a lo'o Jesús, si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu'. ¹⁶ Ná chañi cha' ndyu'ú

Cristo chaca quiya' lo'o cua ngujuui yu si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya'. ¹⁷ La cui' ti ná ntsu'u cha' xñi mā cha' jil'i Jesús si jua'a ngua, cha' ná ndyu'ú yu chaca quiya' li', ña'a ti tya ntsu'u qui'ya chu' mā lacua. ¹⁸ Lo'o jua'a lcaa jyo'o cusu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo tya tsubi' la, cua nguna' cha' jil'i ngu' bi' si jua'a. ¹⁹ Tso'o tsa cha' si'i sca ti nde chalyuu su ndu' ti' na jil'i Cristo cha' ña'a na jil'i. Si nde chalyuu ti xtyucua Cristo jil'na, xñi'i tsa ti' na caca na su ndi'i na li'; xñi'i la ti' na caca na que lcaa ngu', nti' na'. Pana ná ndyaca jua'a lo'o na, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'.

²⁰ Chañi tsa cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lacua. Lo'o ca tiya' la, li' tyu'ú quiña'a la ñati chaca quiya', lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Cristo; tyu'ú jyo'o su ntsiya nguatsi' nquicha', xa' tyu'ú ngu' chaca quiya', li' tsaa ngu' tyi'i ngu' lo'o Cristo. Pana juani cua yala la ndyu'ú Cristo chaca quiya' cha' ta na cuentya ñi'ya caca cha' bi'. ²¹ Xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i sca ti ñati, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na; la cui' jua'a sca ñati ngua nu ngua'ni cha' tyu'ú na chaca quiya', masi cua ngujuui na. ²² Adán naa ñati nu ngutu'u tucua chalyuu clyo, lo'o lcaa na laca na ñati nu ngutu'ú jil'i jyo'o Adán tiya' la, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na nde chalyuu. Cristo laca nu ñati nu ndyu'ú chaca quiya' bi', xqui'ya bi' taca tyu'ú na chaca quiya' si ntsu'u cha' jil'na lo'o nu Cristo bi'. ²³ Ntsu'u ñi'ya caca cha' re: tya clyo cua ndyu'ú ycu' Cristo chaca quiya'; tiya' la lo'o tyalaa tsā nu cā Cristo chaca quiya', li' tyu'ú na, lcaa na nu ntsu'u cha' jil'na lo'o ycu' Ni; ²⁴ li' tye chalyuu. Cua'ni tye Cristo jil'i lcaa nu laca loo, jil'i lcaa ngu' tisiya, jil'i lcua ti ña'a ñati nu nxu' tya'a lo'o ycu' Ndyosi. Li' chaca quiya' tya Jesús lcaa chacuayá' nu cua nda ycu' Ndyosi jil'i tya clyo, cha' caca Ni loo jil'i lcua ti lo ñati li'. ²⁵ Ndi'ya ndyaca cha': Juani tya ntsu'u chacuayá' culo Jesús cña jil'i lcaa ñati, ña'a cuayá' cua'ni tye ycu' Ndyosi jil'i lcaa ñati nu nxu' tya'a lo'o Jesús. ²⁶ Lo'o cua ndye lcaa cha', li' cua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati. ²⁷ Pana juani ti cua nda ycu' Ndyosi Sti yu lcaa chacuayá' jil'i Sñi' Ni, cha' caca Cristo loo jil'i lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu. Nu

lo'o nacui quityi cha' lcaa na tsiya' ti caca cuentya jil'i Cristo, cua jlo ti' na cha' ná lo'o jil'i ycu' Ndyosi Sti yu culo Cristo cña, cha' ycu' Ni laca nu cua nda chacuayá' jil'i Sñi' Ni tya clyo; ná nchcui' Ni cha' jil'i ycu' ca Ni li'. ²⁸ Tiya' la li', nu lo'o cua ndaquiya' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu jil'i Cristo, li' tsaa Jesús ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti yu, lo'o li' xa' tya Jesús lcaa cña cuentya jil'i ycu' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. Bi' laca nu cua nda chacuayá' jil'i Cristo tya clyo, cha' laca yu Sñi' ycu' Ni. Lo'o li' sca ti ycu' Ndyosi caca loo jil'i lcaa ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'a lo'o lcaa ca na nu ntsu'u nde cua.

²⁹ Ntsu'u xi ngu' tya'a mā nu ntyucuatya ngu', masi si'i cuentya jil'i ycu' ca ngu' ntyucuatya ngu' bi', cuentya jil'i jyo'o tya'a ngu' ntyucuatya ngu'. Cua jly'a ti' jyo'o ngu' jil'i Jesús lo'o tya lu'ú ngu' chalyuu, pana ná ngulala jil'i jyo'o ntyucuatya li'. ¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' bi' si nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu'?

³⁰ Lo'o cuare, quiña'a tsa cha' cuxi ndy-
acua jil'i ya ca su ndya'a ya tyijyu'; ná tsaa ya tsiya' ti si ná jlo ti' ya cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ³¹ Lo'o na', cua ña'a ca tsā cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo; pana ná talo na' cua'ni na' cña bi' si ná ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ngusñi mā cha' jil'i Jesucristo nu Xu'na na, tyu' tya'a cu'mā ca quich'i Corinto bi'. ³² Lo'o nguta'a na' ca quich'i Efeso, lye tsa ngua'ni lya' ti' ngu' quich'i bi' 'na; tyaala tsa ngua'ni ngu' 'na, hasta ngusu' tya'a ngu' lo'o na' ñi'ya ndu'ni na'ni tyaala. ¿Ni cha' laca ndya'a na' cajua si ná jlo ti' na' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'? Si'i ngana ndya'a na' cajua. Ntsu'u ñati nu nchcui' ndi'ya: “Cacu na tyaja, co'o na lcui, cha' la quee ti cajaa na”, ndu'ni ngu' lo'o na. Jua'a cua'ni na' si ná jlo ti' na' cha' lu'ú Jesús.

³³ Chañi tsa laca cha' nu nchcui' ñati ndi'ya: “Si xcui' lo'o ñati cuxi ndya'a na, xtyanu na jil'i cha' tso'o nu ndu'ni na li'”. Ná tucua mā cha' jil'i ñati nu ñacui cha' ná caca cuxi tyiquee na lo'o ndu'ni na cha' cuxi. ³⁴ Nga'a cha' xtyanu mā jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni mā, xana culacua tso'o ti' mā li'; tso'o ti cua'ni mā lo'o tya'a mā. Nti' na' cha'

ntsu'u xi cu'ma nu bilya ca cuayá' tso'o ti' mā cha' ji'i ycuí' Ndyosi, bi' cha' nchcui' na' lo'o mā jua'a cha' caca tyuju'u ti' mā.

Ñi'ya ña'a ngu' lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

³⁵ Ná tyiquee' xcuane mā 'na ndi'ya: “¿Ñi'ya caca tyu'ú ñati nu cua ngujuu? ¿Ñi'ya ña'a tyucui ña'a ngu' bi', nu lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'?” ³⁶ Ná tso'o ndyu'u cha' si chcuí' mā jua'a. Lo'o cataa na sca si'yu ni, catsu' scua' si'yu bi' ñi'ya laca si na cua ngujuu, cha' tyucua bi' li'. ³⁷ Si'i na cua laca ntyucua si'yu lo'o ndyataa na ji'i; si'yu ti ndyataa na, masi si'yu trigo, masi xi xa' la si'yu. ³⁸ Tiya' la li' ndu'ni ycuí' Ndyosi cha' caluu na cuiñi bi' li', ndyaluu ñi'ya nu nga'a cha' caluu bi', cha' sca si'yu caca sca lo na cuiñi. Xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na lu'ú bi', ³⁹ ná stu'ba ña'a lcaa lo na bi': tsaca lo ña'a ñati chalyuu, xa' lo ña'a na'ni, xi xa' lo ña'a na'ni lu'be, chaca lo ña'a cualya; ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na nu ntsu'u chalyuu. ⁴⁰ Ntsu'u na nu nga'a nde cua, cuati jua'a xa' lo na ntsu'u chalyuu. Pana xa' ña'a laca sca na nu nga'a nde cua, chaca lo ña'a na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu: ⁴¹ xa' ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a xa' ña'a xee coo', xa' ña'a xee cuii nu nga'a nde cua. Jua'a nu cuii bi', si'i sca ti cuayá' ña'a xee bi'. ⁴² La cui' jua'a caca na lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Lo'o cua ndyaa jyo'o ne' yuu, catsu' bi' li'; pana lo'o tyu'ú bi' chaca quiya', nga'aa quiñu'u bi' tsiya' ti li'. ⁴³ Chiya'a ña'a jyo'o lo'o tyatsi', pana lubii tsa ña'a caca lo'o tyu'ú chaca quiya'; sca na nu xcui' quicha ti ti' laca jyo'o nu tyatsi', pana nguula ti' bi' lo'o tyu'ú chaca quiya'; ⁴⁴ cuaña' tya na laca nu tyatsi', pana xa' ña'a caca tyucui ña'a na nu lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Nde chalyuu ti cua'nijo'o cuaña' na, ñi'ya nu laca na juani; pana cha'a tyucui ña'a na cha' caca tyi'i na lo'o ycuí' Ndyosi chalyuu nde loo la.

⁴⁵ Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi: “Ñati lu'ú ngua Adán nu ñati nu nguti'i chalyuu clyo, lo'o jua'a ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cresiya ji'i yu”. Jua'a cha' nda quityi cusu'. Tiya' la li' nda Ni ji'i chaca

ñati nu yaa chalyuu; ngua bi' ñati, la cui' ñi'ya nu ngua Adán ñati. Pana tso'o la ña'a ñati ngua nu Jesús bi'; cua nda ycuí' yu chaca cresiya nu tso'o la ji'i ñati, cha' caca stu'ba cha' ji'i yu lo'o ycuí' Ndyosi. ⁴⁶ Lo'o ngula na chalyuu tya lyiji caca tso'o tyucui ña'a na cha' caja chalyuu cucui ji'na, cha' tya clyo ndya' na ñi'ya nu laca cuaña' ti na; tiya' la li' ntsu'u cha' caca tso'o tyucui ña'a na cha' taca tsaa tyi'i na lo'o ycuí' Ndyosi. ⁴⁷ Lo'o yuu ti ngüñá Ni ji'i Adán nu nguti'i chalyuu clyo. Pana ca slo ycuí' Ndyosi ngutu'u nu chaca ñati nu yaa chalyuu ca tiya' la, la cui' Jesucristo nu Xu'na na. ⁴⁸ Ñi'ya laca ñati nu ndya' lo'o yuu ti bi', jua'a laca lcaa na cha' laca na ñati chalyuu; ñi'ya laca Cristo nu ngutu'u yaa nde cua, jua'a taca caca na si xñi na cha' ji'i yu. ⁴⁹ Lo'o ndi'i na chalyuu, xti ti tyempo talo tyucui ña'a na; pana lo'o tsaa na tyi'i na slo ycuí' Ni, li' xa' ña'a caca na. Ñi'ya nu laca ycuí' Cristo, jua'a caca na li'.

⁵⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ntsu'u sca cha' nu nti' na' chcuí' na' lo'o mā: Ñi'ya nu ña'a ti cuaña' na juani, ná caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi lo'o culo Ni cña lo'o cua ndye chalyuu; ná caca tsaa na ñi'ya nu quicha ti ti' na ca chalyuu cucui nu caca nde loo la, su ná ntsu'u quicha tsiya' ti. ⁵¹ Nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā sca cha' nu bilya cuna ñati: Ná lcaa na cajaa na; ntsu'u na nu ña'a lu'ú ti na caca na lo'o qui'ya Ni ji'na, nu lo'o cua tye ti chalyuu. Pana lcaa na tsi tsiya' ca cha'a tyucui ña'a na ⁵² laja lo'o nchquiña ti quiji cloo na. Li' cañi cula'a cui'chcua ji'i ycuí' Ndyosi. Lo'o cañi cui'chcua bi', li' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' ji'i ycuí' Ndyosi lo'o yaa ngu' chalyuu; tyu'ú ngu' chaca quiya' cha' nga'aa ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. Li' xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a tsaca na. ⁵³ Nde chu' la lo'o tya ndi'i na chalyuu, ná tso'o ycuí' na tsiya' ti, cha' xcui' na quiñu'u ti na; pana nde loo la, tso'o tsa caca tyucui ña'a na, nga'aa ntsu'u cha' quiñu'u na, nga'aa ntsu'u cha' tye na tsiya' ti. ⁵⁴ Lo'o cua ngua ngxcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na cha' nga'aa quiñu'u na tsiya' ti li', nga'aa caca na ñi'ya nu ngua na tyempo nu nteje tacui; xcutsa'a Ni lcaa cha' ji'na. Li' tyu'u sca sca cha' nu nscua

lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: “Cua ngua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati chalyuu, cua ntijiloo ycu' Ndyosi ji'i lcaa tya'a ngusu Ni; ⁵⁵ nga'aa caca cua'ni nu xña'a ngana ji'na cha' cajaa na, nga'aa caca cua'ni lya' ti' cha' ti'i bi' ji'na juani”, nacui quityi bi'. ⁵⁶ Ti'i tsa cha' nchca ji'na lo'o ndyijii na xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'na. Jlo ti' na cha' ntsu'u qui'ya ji'na, xqui'ya cha' ná ndaquiya' na cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na tya clyo cha' cua'ni na. ⁵⁷ Pana cua xa' ña'a laca juani, cua nda Ni chacuayá' cha' tyijiloo na ji'i nu xña'a xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyu'u yu chaca quiya', bi' cha' quiña'a tsa xlya'be ta na ji'i ycu' Ndyosi lacua.

⁵⁸ Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa ji'i cu'ma. Ndi'ya ñacui na' ji'i ma, cha' ña'a ti xni tso'o ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, lcaa tsa jlya ti' ma ji'i Ni; xcui' lye tsa cua'ni ma cña ji'i ycu' nu Xu'na na, ná ca taja ti' ma lo'o cua'ni ma cña bi'. Cua jlo ti' ma cha' ná culiji jua'a ti sca cña nu ndyu'ni ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

16

Msta cha' xtyucua ji'i tya'a ti'i ti ngu' ca Jerusalén

¹ Cua nda na' cha' nu ndyaa slo ca ta'a ngu' nu ndyu'u ti'i cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi ca lcaa quichi ca loyuu su cuentya Galacia; cua nchcui' na' ñi'ya cua'ni ngu' lo'o xti'i ngu' msta. La cui' jua'a cua'ni cu'ma nu lo'o xti'i ma msta bi', cha' xtyucua ma ji'i ngu' ti'i tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús nu ndi'i ca loyuu su cuentya Judea. ² Tsa clyo nu nxana sca semana, li' tso'o si lcaa ma xni ma xi xcaya' ma, caya' nu cua ngujui ji'i ma semana nu ndye. Tyuco'o bi' li', lo'o li' ná ntsu'u cha' xti'i ma msta bi' yala ntchaa ti nu lo'o tyalaa na'. ³ Lo'o cua ngulaa na', li' ta na xi ñati nu tsaa ca quichi Jerusalén, cua ña'a ca ngu' nu cuane ma ji'i cha' tsaa ngu', ñati nu cua ndyuloo tso'o ma ji'i. Ta na xi quityi cui'ya ngu' tsaa ngu', quityi bi' cacha' ñi'ya laca cña nu ndya'a ngu'. Li' tsaa lo'o ngu' bi' ji'i msta nu ta ma ji'i ngu' ti'i tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús ca Jerusalén bi'. ⁴ Ca li' ñacui na' si tsa'a, si ná

tsa'a lo'o ngu' bi'. Ná jlo ti' na' ñi'ya caca cña re 'na, si ta chacuayá' tsa'a.

Tyucui su tsaa Pablo

⁵ Ntsu'u cña tsa'a tyuu quichi ca loyuu su cuentya Macedonia; lo'o tye cña bi', li' tyalaa na' ca quichi tyi ma ca ndacua, ⁶ tyanu na' xi lo'o ma li'. Ná tyiquee' tyanu na' lo'o ma tyucui tyempo tlya'. Laja lo'o tyi'i na' lo'o cu'ma, li' taca xtyucua ma xi 'na cha' quiñi la tyucui 'na cha' tsa'a tyijyu' la, macala su ntsu'u cha' tsa'a. ⁷ Ná nti' na' cha' tyeje tacui na' jua'a ti slo ma; na cua nti' na' tyanu na' xi tyempo lo'o ma, chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. ⁸ Juani ti tyanu na' ca quichi Efeso re ña'a cuayá' tyalaa tsa ta'a Pentecostés. ⁹ Tso'o tsa ndyaca 'na su ndi'i na' quichi re, cha' ntsu'u tsa ngu' quichi nu tso'o tsa ndaca'a jyaca lo'o nchcui' na' lo'o ngu', masi ña'a ti ntsu'u tsa ñati nu nxuu tya'a lo'o na'.

¹⁰ Si tyalaa Timoteo cajua, chcui' tso'o ma lo'o yu, cha' ná ca xni'i ti' yu laja lo'o tyi'i yu lo'o ma. Cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na ndya'a yu, la cui' tya'a cña nu ndya'a na'. ¹¹ Ni tsaca ma, ná cña'a ti'i ma ji'i yu; tso'o la si xtyucua ma ji'i yu cha' quiñi tyucui ji'i yu cha' tyalaa yu ca slo na'. Ntajatya tsa ya ji'i yu, na' lo'o lcaa tya'a ngusni na cha' ji'i Cristo ca nde.

¹² Cua nchcui' tsa na' lo'o Apolos tya'a tso'o ma, cha' caa na'a yu xi ji'i ma; caa yu lo'o xa' la ngu' tya'a na re. Pana ná ntaja'a yu caa yu yala ti; ca lo'o laja ji'i yu, ca li' caa yu su ndi'i ma.

Cha' nu nguscua Pablo su cua tye quityi

¹³ Tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu. Xni tso'o ma cha' ji'i Jesús. Cua'ni tlyu tyiquee ma, ná cutsii ma. ¹⁴ Xcui' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ñati lcaua ti se'i su ndyu'ni ma cña.

¹⁵ Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, cua jlo ti' ma cha' lcaa ngu' tya'a Estéfanos ngusni ngu' cha' ji'i Jesús clyo; clyo ca ngua ngu' bi' ji'i lcaa cu'ma ngu' quichi nu ndi'i cacua ti nde Acaya. Lcaa tsa ntaja'a ngu' bi' xtyucua ngu' ji'i ñati tya'a ngusni na cha' ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁶ Nti' na' cha' taquiya' ma ji'i ngu' bi'; la cui' jua'a taquiya' ma ji'i lcaa ngu' nu cua'ni cña stu'ba ti lo'o ngu' bi', lo'o jua'a ji'i lcaa ñati nu tso'o tsa cua'ni cña

ñi'ya nu ndyu'ni ngu' bi'. ¹⁷ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa Estéfanos lo'o Fortunato lo'o Acaico slo na' ca nde. Ná ndu'ni cha' masi ná ndi'i mā lo'o na' juani, cha' nu ngu' bi' ni, nxyucua tsa ngu' 'na; ¹⁸ cua ngua'ni ngu' bi' cha' nguula la ti' tyiquee na', la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o cu'ma. Nga'a cha' taquiya' mā ji'i lcaa ñati nu ndyu'ni cña jua'a.

¹⁹ Lcaa quichi ca loyuu su cuentya Asia su ntsu'u ñati nu ndyu'u ti'i cuentya ji'i Jesús, nda ngu' xlyo ni'i ji'i mā. Lo'o jua'a Aquila lo'o Priscila, cuati jua'a lcaa ñati nu ndyu'u ti'i to' tyi ngu' bi', nda ngu' xlyo ni'i ji'i mā cuentya ji'i ycu'i nu Xu'na na. ²⁰ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i mā; tyucui tyiquee mā quityi mā ji'i tya'a mā chacuayá' ji'i Cristo.

²¹ Lo'o ycu'i na' nda na' xlyo ni'i ji'i mā, nu nscua na' xtañi na' lo quityi re, Pablo.

²² Chaca tya cha' chcu'i na' lo'o mā juani: Si ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i mā nu ná liñi cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ycu'i nu Xu'na na, xtyanu ti'i mā ji'i ngu' li', cha' xcube' ycu'i Ndyosi ji'i. ¡Tyaa nu'u, Xu'na, ca su ndi'i ya!

²³ Xtyucua Jesucristo nu Xu'na na ji'i mā.

²⁴ Tyi'u ti' mā 'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i mā xqui'ya Jesucristo. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nchca tyucuaa nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Corinto

¹ Pablo laca na'. Se'i ti ndi'i na' ca nde lo'o Timoteo tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. Nscua ya quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma ca quichi Corinto nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ma ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a tyaa quityi re slo lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi tyucui ña'a loyuu su cuentya Acaya. Cua nda ycu'i Ndyosi cña 'na cha' tsa'a na' chcu'i na' lo'o ngu' xa' quichi ca tyijyu' la, lcaa cha' nu ji'i Jesucristo. ² Cua nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nxtyucua tsa ycu'i Ndyosi ji'na lo'o quiña'a tsa cha' ti'i ndyacua ji'na

³ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'na, lo'o jua'a nxtyucua tsa Ni ji'na lo'o ndyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'na. ⁴ Nu nxtyucua Ni ji'na ni, jua'a ndu'ni Ni cha' tiya' la taca xtyucua na ji'i xa' ñati, nu lo'o tyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'i ngu'; ñi'ya lo'o nguxtyucua ycu'i Ndyosi ji'na, la cui' jua'a taca xtyucua na ji'i xa' ñati li'. ⁵ Ñi'ya lo'o ngua'ni lya' ti' ñati ji'i Cristo tya sa'ni la, jua'a nda ngu' quiña'a tsa cha' ti'i ji'na juani, nu lo'o nchcu'i na cha' ji'i Cristo; pana ña'a ti nxtyucua tsa Cristo ji'na, la cui' hora lo'o nchcube' na. ⁶ Masi tyacua cha' ti'i ji'i ya, masi lya' ti' ngu' ji'i ya, xqui'ya cu'ma laca cha' ti'i bi', cha' taca xtyucua la ycu'i Ndyosi ji'i ma cha' caja ñi'ya clyaá ma ji'i nu cuxi li'. Nu lo'o xtyucua Ni ji'i ya ni, xqui'ya cu'ma ndu'ni Ni jua'a li', cha' caja ñi'ya xtyucua ya ji'i ma; jua'a ta Ni juersa ji'i ma cha' lo'o cu'ma talo ma ji'i cha' ti'i, la cui' ña'a cha' ti'i nu ndyaca ji'i ya. ⁷ Ndyi'u tsa ti' ya ji'i cu'ma. Jlo ti' ya cha' ñi'ya ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ya, jua'a cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma; pana ñi'ya nxtyucua Ni ji'i ya, jua'a xtyucua Ni ji'i cu'ma.

⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua nti' ya cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya ngua lo'o ngujui cha' ti'i ji'i ya ca quichi su ndyaa ya ca loyuu su cuentya Asia, cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ndyacua ji'i ya nu ngua li'. Ná jlo ti' ya tsiya' ti' ñi'ya caca cha' tyijiloo ya ji'i cha' cuxi bi' nquicha'; ngua ti' ya cha' nga'aa tyu'ú ya, ⁹ cha' cua ndyalaa tyempo nu cua cajaa ti' ya. Pana jua'a ngua cha' tso'o la jlyu ti' ya ji'i sca ti' ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cha' tyu'ú ñati chaca quiya' masi cua ngujui ngu'; bi' cha' nchca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na, si'i na culacua ti' na cha' ycu'i ca ti' na ntsu'u cha' cua'ni na cha' clyaá na laja cha' cuxi bi'. ¹⁰ Cua ngua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ya tyempo bi', cha' ná ngujui ya, masi cuxi tsa ngua cha' ca bi'; lo'o jua'a tya cua'ni lyaá la Ni ji'i ya ca nde loo la. Cua ngusñi ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' jlyu ti' ya ji'i ycu'i Ni, cha' ña'a ti' tya cua'ni lyaá Ni ji'i ya. ¹¹ Lo'o jua'a taca xtyucua ma ji'i ya nu lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i cuare. Tucua Ni cha' nu chcu'i ma lo'o Ni, cha' tyuu tya'a ma; li' cua'ni Ni cha' caca tso'o ji'i ya. Lo'o li' tyuu tya'a ma taca tya ma xlyab'e ji'i ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ya, nu lo'o cua ngulaá ya ji'i nu cuxi.

Ná ngua ji'i Pablo tsaa nde Corinto

¹² Tso'o tsa nti' ya cha' xcui' ngua'ni tyucui tyiquee ya lo'o ma, xcui' nda ya cha' liñi lo'o ma, ñi'ya nu ngua'ni ya lo'o xa' ñati; jua'a nti' ya. Ngua ji'i ya cua'ni ya jua'a lo'o ma xqui'ya cha' lye tsa ngua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'na laja ti; si'i cha' nda'ya cha' hique ti' ya, bi' cha' ndu'ni ya jua'a. ¹³⁻¹⁴ Tsa lo cua ti' cha' nguscua ya lo quityi nu caa slo ma, sca cha' nu taca chcu'i cu'ma, sca cha' nu taca ca cuayá' ti' ma. Masi juani cua ngua cuayá' ti' ma xi, pana cua nti' ya cha' tya caca cuayá' tso'o la ti' ma cha' bi'. Lo'o tyalaa tsá bi', nu lo'o caa Jesús nu Xu'na na chaca quiya', li' caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i ya; jua'a cuare tso'o ca ti' ya ña'a ya ji'i ma ca li'.

¹⁵ Jua'a ngua ti' na', bi' cha' ngulacua ti' na' tsa'a na' slo cu'ma tya clyo. Ná tyiquee' tsaa na'a na' ji'i cu'ma tucua quiya' ngua ti' na' nquicha', cha' ca tso'o cresiya ji'i ma. ¹⁶ Clyo ngua ti' na' tyeje tacui na'

nde su ndi'i mā tyucuii lo'o ndya'a na' ca Macedonia. Nu lo'o ngxutyuu na' ndya'a na' ca Macedonia bi', tyaa na' ca su ndi'i mā chaca quiya', cha' caca xtyucua cu'ma jna' tsa'a na' nde tyucuii Judea, ngua ti' na'. ¹⁷ Pana lo'o ná yaa na' slo cu'ma ni, li' ngua ti' mā cha' ná ngulacua tso'o ti' na'. Ná tso'o cha' chcu' mā cha' laca na' sca ñati nu nchcu' tucua ti' cha'; nu lo'o ngüiñi tyucuii 'na tya clyo, ná ñilo'o na' ji'i ni sca ñati. ¹⁸ Cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ná nchcu' ya tucua cha' lo'o cu'ma, ñi'ya si nacui ya cha' jua'a laca, lo'o li' nacui ya cha' si'i jua'a. Ná ndu'ni ya jua'a, ¹⁹ cha' nu Jesucristo bi', nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ni, si'i tucua cha' ntsu'u tyiquee Ni. Cua nchcu' ya cha' ji'i Ni su ndi'i cu'ma, lo'o na', lo'o Silvano, lo'o Timoteo, nchcu' cua cha' ji'i Ni. Ná chcu' Ni cha' si'i jua'a laca sca cha' si cua nchcu' Ni tsaca quiya' cha' jua'a laca cha' bi'. Sca ti Cristo laca nu chañi cha' nchcu' Ni cha' liñi, ²⁰ sca ti nu Cristo bi' nu ndu'ni cha' chañi cha' tyu'u tucua laca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o na; bi' cha' xqui'ya Jesucristo taca chcu' na: "Amén, jua'a caca cha' lacua". Jua'a ñacu' na laja lo'o ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi. ²¹ Ycu' Ndyosi laca nu ngua'ni lo'o ya cha' ngusñi tso'o ya cha' ji'i Cristo, lo'o jua'a ngua'ni Ni lo'o cu'ma; na cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' laca na ñati ji'i Ni. ²² Ndi'ya laca ñi'ya si ngusta ycu' Ni sca cuayá' nu ji'i Ni hichu' na, nu lo'o nda Ni Xtyi'i ycu' Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'na. Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu nda ycu' Ndyosi ji'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na laca ña'a cha' nu nacui Ni cha' cua'ni Ni.

²³ Ná nguta'a na' quichi tyi mā tu'ni, cha' ná nti' na' cha' caca ñasi' na' ji'i cu'ma. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' ti, bi' cha' ná ndya'a na' ca slo mā li'. Cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' bi'. Qui'ya ycu' Ndyosi cresiya 'na si ná chañi cha' nu nchcu' na' re. ²⁴ Pana tso'o la masi si'i xqui'ya cuare ti taquiya' mā cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ne' tyiquee ycu' ca mā cua ngusñi tso'o mā cha' ji'i Jesús. Na cua nti' ya xtyucua ya ji'i mā cha' ca chaa la ti' mā laja lo'o ndyu'ni tlyu ycu' ca mā ji'i Jesús.

2

¹ Bi' cha' ngulacua ti' na' cha' nga'aa su'ba na' cha' xñi'i ti' tyiquee mā lo'o tsa'a slo mā chaca quiya'. ² Ndi'ya laca cha': tso'o tsa nti' na' lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni cu'ma; cua nda na' cha' xñi'i ti' ji'i mā tsaca quiya', bi' cha' ná tso'o si jua'a cua'ni na' chaca quiya', ³ cha' jua'a ngua cha' nu nguscua na' lo' quityi bi' tya tsubi' la. Ná nti' na' tsa'a na' slo cu'ma nquicha'; ná tyiquee' cua'ni mā cha' ca xñi'i ti' na', ngua ti' na'. Pana tso'o la si tso'o ti caca tyiquee na', cha' jua'a si tso'o ntsu'u tyiquee na', lo'o cu'ma tso'o ti caca tyiquee mā li', ngua ti' na'. ⁴ Nu lo'o nguscua na' quityi bi', quiña'a tsa ngulacua ti' na' li'; xñi'i tsa ti' na' ngua li', hasta ndyunaa na' xqui'ya cu'ma. Pana si'i cha' ca xñi'i ti' cu'ma nguscua na' quityi bi'; ngua ti' na' cha' ca cuayá' ti' cu'ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma, bi' cha' nguscua na' quityi bi'.

Tyu'u cha' clyu ti' ji'i cu'ma lo'o ngu' cuxi bi'

⁵ Cua ngua xñi'i ti' mā xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni nu ñati bi'. Lo'o ngua'ni yu jua'a ni, si'i sca ti na' ngua xñi'i ti' na' li'; lo'o laca cu'ma ngua xñi'i xi ti' tyiquee mā xqui'ya cha' cuxi bi'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' cuxi bi', bi' cha' nga'aa nti' na' cua'ni tyaala na' ji'i cu'ma. ⁶ Cuayá' tsa cha' nu ngua'ni cu'ma lo'o yu bi', cha' cati xqui'ya yu bi', nu lo'o ndyu'u ti'i mā tsa tlyu ti nu ngua li'. ⁷ Bi' cha' juani cui'ya cu'ma cha' clyu ti' ji'i yu bi', xaala' mā cresiya ji'i mā lo'o yu, cha' ná chcuna' chalyuu ji'i yu bi' xqui'ya cha' xñi'i tsa ti' yu. ⁸ Ndiña ya cha' clyu ti' ji'i mā juani cha' xtyucua mā xi ji'i yu bi', cha' ca cuayá' ti' yu cha' ña'a ti tya ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i yu. ⁹ Cua laca nguscua na' quityi bi', cha' lijya slo cu'ma, cha' ngua ti' na' quijeloo cha' 'na si chañi cha' ji'i mā cha' cua'ni cu'ma ñi'ya nu ni na' ji'i mā li'; ná jlo ti' na' nquicha', si tyaja'a cu'ma cua'ni mā jua'a. ¹⁰ Lo'o na', cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i yu bi', si cua ngua'ni clyu ti' cu'ma ji'i yu. Lo'o cu'ma cua ngua'ni yu cha' cuxi bi', pana na' ngüi'ya cha' clyu ti' ji'i yu bi' cuentya ji'i mā, masi tyijyu' ndi'i na', masi sca ti Cristo ndu lo'o na'. Bi' cha' jua'a culacua tso'o ti' mā lacua, ¹¹ cha' ná

caca tyijiloo nu xña'a nu naa Satanás ji'na; cua jlo tsa ti' na cha' tajua' tsa nu xña'a bi'.

Ngulacua tsa ti' Pablo nga'a yu ca quichi Troas

¹² Ndyaa na' ca quichi Troas tya tsubi' la, ndyaa cacha' na' cha' ji'i Jesús ji'i ngu' quichi bi'. Lo'o jua'a ngua li', cha' tso'o tsa ndyuna ngu' quichi bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' cua nda ycu' nu Xu'na na chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cña ji'i Ni ca ndacua. ¹³ Pana ná ndalo na' ca bi', cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' laca bilya tyalaa Tito tya'a ndya'a ya cña slo na'; bi' cha' yala ti ngusalya' na' lo'o ngu' quichi bi'. Li' tya ndyaa la na' nde loyuu su cuentya Macedonia.

Ntijiloo na ji'i nu cuxi xqui'ya Cristo

¹⁴⁻¹⁵ Ndyaa tsa na' xlya'be ji'i ycu' Ndyosi cha' stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo. Laca cha' ñi'ya si ndya'a lo'o ycu' Ndyosi ji'na ndya'a qui'i ti na calle, cha' ndyu'ni chi Ni loo Jesucristo cha' cua ntijiloo yu ji'i nu cuxi. Jua'a ji'na ta Ni su tya'a na laja ñati bi', cha' lo'o na nsañi na cha' ji'i ycu' Cristo ca slo lcaa ñati; ndacha' na cha' ji'i ycu' Ndyosi ca slo ñati, masi nchcui' na lo'o ñati nu nti' clyaa ji'i nu cuxi, masi nchcui' na lo'o xa' ñati nu ná nti' cuna cha' tso'o bi'. Pana ñi'ya laca sca na tyixi xtyi'i nu nda xtyi'i ntyucua lcaa se'i, jua'a laca cña nu ndu'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Ndiya tsa ti' ycu' Ndyosi ji'i, la cui' jua'a ndiya ti' Ni cña nu ndyu'ni Cristo nde chalyuu xqui'ya na. ¹⁶ Ñati nu chiya'a tsa ndu'ni ni, ná ndiya' ti' ngu' cha' nu nchcui' na tsiya' ti; na ndacane la cha' bi' ji'i ngu' cha' cua chcuna' ti chalyuu ji'i ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'. Pana ñati nu nti' clyaa ji'i nu cuxi ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u chaca chalyuu tso'o la nu caja ji'i ngu'. Ntsu'u tsa ñati nu ná caca cua'ni cña bi'; pana cuare ni, taca cua'ni ya ji'i chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁷ Si'i ngana ndyu'ni ya lo'o cha' ji'i ycu' Ndyosi bi', si'i na nchcutsa'a ya ji'i lo'o xa' la cha'; tyucui ti' tyiquee ya nchcui' ya lo'o ñati ñi'ya laca si na ndi'i ycu' Ndyosi slo ya, xqui'ya cha' ycu' Ndyosi laca nu ngua'a loo ji'i ya cha' cua'ni ya cña bi' cuentya ji'i Cristo.

3

Nde laca sca cha' nu cua nguxana ca ti

¹ Ná nchcui' tyucuaa ti' ya lo'o cu'ma. Ná nti' ya cha' chcui' ma cha' tlyu tsa ñati laca ya. Lo'o ndya'a ya slo ma, ná ntsu'u cha' qui'ya ya sca quityi nu ñacui' cha' tso'o ti ndyu'ni ya cña; jua'a lo'o ndyaa ya chaca se'i, ná ntsu'u cha' jña ya sca quityi jua'a ji'i ma. ² Ná ntsu'u cha' tyu'ú quityi ji'i ya jua'a, cha' taca ña'a ngu' ji'i cu'ma. Cua jlo ti' ngu' cha' xqui'ya cuare tso'o tsa ndyuna ma cha' ji'i Jesús, jlo ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i cu'ma. ³ Cristo ngua'ni cña bi' ne' cresiya ji'i cu'ma, nu lo'o nda Ni ji'i cua cha' ndyaa ya ca su ndi'i ma; bi' laca sca cña ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca, nu ngua'ni Ni ne' cresiya ji'i cu'ma ñati chalyuu, ni si'i cha' nscua sca cha' chu' quee cuaja' ti.

⁴ Taca chcui' na jua'a, cha' tlyu tsa ndyaca tyiquee na xqui'ya cha' jlya ti' na ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngusñi na cha' ji'i Jesús. ⁵ Cuentya ji'na, ná nchca ji'na cua'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti; pana ycu' Ni ndu'ni Ni lo'o na cha' taca ji'na cua'ni na lcaa lo cña ji'i Ni nu ndyu'ni na. ⁶ Laca bi' sca cha' nu cua nguxana ca ti, sca cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi laca. Ná laca bi' ñi'ya laca sca cña nu ndacane ti quityi cusu' ji'na cha' cua'ni na. Ndyijii na xqui'ya yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cña nu nclyo quityi cusu' bi' ji'na, pana juani ndyiji chalyuu cucui ji'na xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi.

⁷ Cña nu ngulo Moisés ji'i ngu' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi ni, chu' quee cuaja' nscua cha' bi'; nguscua Ni letra hichu' quee cuaja' bi', cha' chcui' ngu' lo. Ndubi tsa ña'a xee ji'i ycu' Ndyosi ngua, nu lo'o nda ca ti Ni cha' cusu' bi'; hasta tyucui ña'a loo nu cusu' Moisés ndubi tsa ña'a ngua, ni nga'aa ngua ña'a tya'a ngu' Israel ji'i loo nu cusu' bi'. Pana yala ti nteje tacui cha' bi', xtyi'i ti nguliji xee bi' loo yu li'. Lo'o xee ndubi ndyalaa cha' cusu' bi' lacua, masi xcui' jua'a ndyijii ñati lo'o yabe' nu ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya cña nu nclyo cha' cusu' bi'; ⁸ pana juani tlyu la cha' ndyaca nu lo'o nda na cha' ji'i Jesús lo'o ñati, lo'o li' ndu'ni Xtyi'i ycu' Ni cña ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

⁹ Cña nu nclyo cha' cusu' ni, bi' ndu'ni cha' quijeloo qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati; ntsu'u cha' chcube' ngu' li', masi ndubi tsa ña'a xee nu ngua ca su ntucua quiya' cha' cusu' bi'. Bi' cha' juani tlyu la cha' laca cha' ji'i ycu' Jesús bi', cha' jua'a ndyaca lubii cre-siya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya Jesús bi'. ¹⁰ Juani tlyu la cha' tso'o ndyaca ca su ndi'i na, bi' cha' nga'aa ña'a na ji'i cha' tso'o nu ngua ji'i cha' cusu' bi', masi tso'o tsa ña'a ngua cha' bi' tya clyo la. ¹¹ Xti ti tyempo ndalo nu cha' cusu' bi', masi tlyu xi xee ngua lo'o tya lyiji calo cha' bi'. Pana tyucui tyempo nu lijya nde loo la, ná nga'a cha' tye cha' nu nguxana ca ti bi' juani; tlyu la cha' laca bi' tsiya' ti.

¹² Lo'o juani nga'aa ntsij na chcu' na lo'o ñati, cha' jlo ti' na cha' tso'o tsa laca cha' ji'i Jesús nu nchcu' na re. ¹³ Nga'aa nti' cha' tyacu' sca late' loo na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Moisés nu ngua sa'ni bi', cha' ná ña'a ngu' Israel loo yu lo'o nguliji xee bi' jua'a ti. ¹⁴⁻¹⁵ Ndyacu' tsa cha' hique ngu' Israel nu ngua li', cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti. Masi chalyuu juani, jua'a laca lo'o quityi cha' jo'ó nu nguscua jyo'o Moisés, la cui' cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ñati nu ngua sa'ni bi'; nu lo'o chcu' ti ngu' judío lo quityi cha' jo'ó bi', ña'a ti ná nchca ca'ya cha' bi' hique ngu' bi'. Tsiya' ti taca ca'ya cha' bi' hique ngu' lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'i Jesús; li' saala Ni hique ngu' cha' cuna tso'o ngu' cha' ji'i Ni. ¹⁶ Pana lo'o xñi na cha' ji'i ycu' nu Xu'na na, li' tye cha' nu ndyacu' hique na. ¹⁷ Lo'o nchcu' ca ti quityi re cha' ji'i nu "Xu'na na", bi' nti' ñacu' cha' Xtyi'i ycu' Ndyosi laca nu bi'. Lo'o jua'a nu lo'o laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na loo ji'na, nga'aa tucui caca ji'i tatsaa ji'na cha' cua'ni na cua ña'a ca cña cuxi li'. ¹⁸ Jua'a laca cha' ji'na, lcaa na lo'o tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, tyaca' tyijyu' cha' cua nda nu Xu'na na xee nu tyu'u loo na. Pana ná nga'a cha' tyacu' sca late' loo na, cha' la cui' cha' tlyu bi' laca nu ña'a ti tya lye la ndyu'ni cña lo'o na cha' cha'a tyucui ña'a na, cha' caca na ñi'ya laca ycu' Ndyosi nu Xu'na na tsiya' ti. Ca slo ycu' nu Xu'na na nu laca Xtyi'i bi', ca bi' ndyu'u nu cha' tlyu bi'.

4

¹ Bi' cha' ná nchca taja ti' ya ji'i cña nu ndyu'ni ya. La cui' ycu' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' ji'i ya, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'i ya. ² Cua nguxtyanu ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' cuaana ti, lcaa cha' nu ntyuju'u tsa ti' ngu' cua'ni ngu' ji'i. Si'i na ñi'lo'o ya ji'i ngu', la cui' jua'a ná nchcutsa'a ya cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o xi xa' la cha', nu lo'o nchcu' ya cha' bi' lo'o ngu'; tso'o ti nclyu'u ya tyucui cha' ji'i Jesús ji'i ngu'. Lo'o jua'a cha'ni tsa laca cha' bi', cha' jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' tyucui tyiquee ya ndu'ni ya cña ji'i ycu' Ndyosi; jua'a nti' ycu' Ni ña'a Ni ji'i ya. ³ Lo'o li' si ntsu'u ñati nu ñacu' cha' tucui tsa ndyu'u cha' tso'o ji'i Jesús nu nchcu' ya lo'o ngu', li'ni la ñacu' na li' cha' ñati bi' laca nu nguna' ndu'ni, bi' cha' ná nchca cua'a jyaca ñati bi' ji'i cha' bi'. ⁴ Ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' bi' xqui'ya nu xña'a nu ñi'lo'o ji'i ñati chalyuu. Ndacu' nu cuxi bi' cha' ji'i ngu' cha' ná cuna ngu' cha' tso'o nu cuentya ji'i Cristo, bi' cha' ná nchca tyanu xee lubii ji'i Cristo ne' cre-siya ji'i ngu' bi'. Tlyu tsa cha' laca ji'i Cristo; lcaa cha' nu ntsu'u ji'i Ni, stu'ba ntsu'u cha' ji'i Ni lo'o ycu' Ndyosi Sti Ni ca su ntucua Ni juani. ⁵ Nu cha' nu nda ya lo'o ngu' ni, si'i cha' ji'i ycu' ca ya nchcu' ya. Ndi'ya laca cha' nu nchcu' ya lo'o ngu': Jesucristo laca Xu'na tyucui ña'a nde cua, lo'o la cui' Ni laca Ni loo ji'i tyucui ña'a nde chalyuu. Bi' cha' ñacu' ya cha' xqui'ya Jesús nu Xu'na na ndyu'ni ya cña cuentya ji'i ma. ⁶ La cui' ycu' Ndyosi laca nu nda xee lubii ji'i Ni cha' tyanu ne' cre-siya ji'na; bi' cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' tlyu nu tso'o tsa nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi, la cui' ti cha' nu nchca tii na cha' ndyu'ni Ni cña ne' cre-siya ji'na nu lo'o xñi na cha' ji'i Cristo. Ycu' Ni ngulo Ni cña cha' tyucua xee ca su ngua chalyuu talya nu ngua tya sa'ni la.

Ndi'ya tyi'i na nde chalyuu lo'o ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi

⁷ Masi tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cre-siya ji'na xqui'ya Cristo, pana ñati chalyuu ti laca na, si'i na nguula tsa ti' na ycu' ca na. Ñi'ya laca sca quityu' nu ndya' lo'o yuu ti nu xtyi'i ti ncla'a, jua'a ti laca na. Tso'o la

jua'a, cha' li' taca ca cuayá' ti' na cha' sca ti ycuí' Ndyosi laca nu lcaa cña nchca ji'í Ni; nga'aa si'í ycuí' ca na nu nchca ji'na. ⁸ Lcua ti se'í su ndya'a ya, tlyu tsa cña ndyacua ji'í ya, pana ná nchca tyijiloo nu cuxi ji'í ya. Lu'ba ti ncliyacua tsa ti' ya, pana ná nchca taja ti' ya lo'o xñi'í ti' ya. ⁹ Ntsu'u tsa tya'a cusuu ya, pana la cui' ti cha' ná lyiji tya'a tso'o ya. Masi ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cha' quicha ya, pana ná nchca cua'ni tye ngu' ji'í ya. ¹⁰ Macala su ndya'a ya nde chalyuu, lu'ba ti nchca quicha ya, ntsu'u tsa cha' ti'í nu ndyu'ni ngu' lo'o ya, tsa ña'a nu ngua ji'í Cristo lo'o yaa yu nde chalyuu, nu lo'o ndyujui ngu' ji'í yu. Pana li' ca jlo ti' xa' ñati cha' ña'a ti tya lu'ú ycuí' Cristo, nu lo'o ña'a ngu' bi' cha' ña'a ti tya lu'ú ya. ¹¹ Cua ña'a ca hora lo'o ndi'í ya chalyuu ntsu'u tsa cha' cuxi nu taca cujuí' ji'í ya, cha' quiña'a tsa cha' cuxi ndyacua ji'í ya lcaa se'í su ndya'a ya xqui'ya Jesús. Pana jua'a taca ña'a ngu' cha' tya ndi'í Jesús lo'o ya; bi' cha' laca tya ntsu'u chalyuu ji'í ya, masi quicha ti ti' ya ndya'a ya. ¹² Jua'a laca cha' ji'í cuare, na ncliji tyucui ña'a ya xqui'ya cha' ti'í nu ndyacua ji'í ya nde chalyuu; pana cu'ma ni, cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'í ma xqui'ya cña nu ngua'ni ya.

¹³ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' su nchcui' ngu' ndi'ya: "Jlya ti' na' cha' chañi laca cha' bi', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi bi' lo'o xa' ñati", nacui jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a cuare, nchcui' ya cha' ji'í Jesús cha' cua ndyatí tyiquee ya ji'í yu, xqui'ya cha' ngusñi ya cha' ji'í yu. ¹⁴ Chañi jlya ti' ya cha' ngulo ycuí' Ndyosi ji'í Jesús nu Xu'na na ca su ntsiya yu nguatsi' yu, lo'o la cui' jua'a caqui'ya Ni ji'na, cha' stu'ba ti tyalaa na ca su ntucua ycuí' Ni. ¹⁵ Ndalo ya ji'í lcaa cha' ti'í nu ndyacua ji'í ya xqui'ya cu'ma; tiya' la li' tyatu quiña'a la tya'a ñati ma nu taca tya xlya'be ji'í ycuí' Ndyosi cuentya ji'í ya, cha' jua'a quiña'a tsa tya'a ñati ma ntsu'u nu cua ngujui xlya'be nu ta ycuí' Ndyosi ji'í ma. Lo'o li' stu'ba ti taca cua'ni chi na loo ycuí' Ndyosi.

¹⁶ Bi' cha' ná nchca taja ti' na ji'í cña nu ndyu'ni na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, masi ncliji tyucui ña'a cuaña' na jua'a ti; pana ña'a ti lu'ba ti ndu'ni ycuí' Ndyosi cha' ca

tso'o la cresiya ji'na. ¹⁷ Si'í na tlyu tsa cha' ti'í nu ndyacua ji'na chalyuu re juani, xti ti tyempo talo cha' ti'í bi'; pana tiya' la ni, tlyu tsa cha' tso'o nga'a cha' tyacua ji'na ca slo ycuí' Ndyosi, lo'o ná nga'a cha' tye bi' tsiya' ti. Ná stu'ba cha' ti'í re lo'o cha' tso'o nu nga'a cha' tyacua ji'na nde loo la. ¹⁸ Ná ntsu'u tyiquee na ji'í sca na nu tso'o ña'a ti, cha' ná talo lcaa na nu tso'o ña'a bi' tsiya' ti; na ncliyana na ji'í sca cha' nu ná nchca ña'a na ji'í juani ti, pana nde loo la tyu'u tucua cha' bi', ña'a na ji'í li'. Bi' laca nu ná nga'a cha' tye cha' ji'í.

5

¹ Jlo ti' na cha' ñi'ya nti' sca ni'í canta' ti, jua'a nti' cuaña' na, cha' si cua ngujui na ni, cua ndye cuaña' na nguti. Pana cua ngua'ni cho'o ycuí' Ndyosi chaca ni'í nu tyacua ji'na, chaca cha' laca bi'; ycuí' Ndyosi xcutsa'a tyucui ña'a na, lo'o ná nga'a cha' tye cha' ji'na tsiya' ti li'. Ca su ntucua ycuí' Ndyosi laca cha' bi', si'í ñati nu cuiña' ni'í bi'. ² Ná tso'o nti' na ndi'í na nde chalyuu, cha' xcui' quicha tsa ti' na. Chañi cha' cua nti' na tyu'utsu' na nde chalyuu, tyaa clya na ca slo ycuí' Ndyosi, cha' yala la caja ni'í cucui bi' ji'na li'. ³ Ni'í bi' laca nu tacu' lo tyucui ña'a na, cha' caja su tyi'í cresiya ji'na, cha' ná tyi'í na jua'a ti. ⁴ Nchca taja ti' na su ndi'í na nde chalyuu, cha' ndyacua tsa cha' ti'í ji'na. Si'í na nti' na cha' cajaa na yala ti, pana nti' tsa na cha' caca cucui tyucui ña'a na; bi' laca nu cua'ni ycuí' Ndyosi lo'o tyalaa na ca su ntucua Ni. Lo'o li' tye cha' cuxi ji'na, tye tyucui ña'a cuaña' na nu nscua cha' cajaa, cha' li' taca quije chaca chalyuu nu tso'o la ji'na, nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ⁵ Na cua ngua'ni cho'o ycuí' Ndyosi cha' jua'a caca ji'na ca li'; cua nda Ni Xtyi'í ycuí' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na juani. Laca bi' sca cha' nu nda Ni ji'na yala ti, cha' tyi'u ti' na lcaa cha' nu cua'ni Ni cuentya ji'na ca nde loo la.

⁶ Bi' cha' nchca tlyu tyiquee na, cha' ndu ti' na cha' jua'a cua'ni ycuí' Ndyosi. Nu lo'o tya lu'ú na chalyuu, jlo ti' na cha' tyijyu' tsa to' tyi na ca slo ycuí' Ndyosi, cha' tya lyiji tyalaa na ca su ntucua ycuí' nu Xu'na na. ⁷ Ndalo na ndi'í na chalyuu xqui'ya cha' jlya ti' na cha' nu nda Ni lo'o na, si'í

na cua na'a na ñi'ya caca cha' nde loo la. ⁸ Cha' nu tlyu nchca tyiquee na, bi' cha' cua nti' tsa na cha' xtyanu na ji'i chalyuu re su quicha ti ti' na ndi'i na, cha' tsaa na tyi'i na ca slo ycu' nu Xu'na na; ⁹ ndyu'ni cña ti' na cha' cua'ni na lcaa ña'a cña nu ndiya' la ti' nu Xu'na na, masi tya lu'ú na, masi cua ngujuu na. ¹⁰ Lcaa na lo'o tya'a na nga'a cha' tyalaa na ca su ntucua ycu' Cristo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. Lo'o li' tyacua cha' ji'i scaa na, ña'a cha' nu nga'a cha' tyacua ji'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni scaa na nde chalyuu, si cha' tso'o ngua'ni na, si cha' cuxi ngua'ni na.

Chcui' na sca cha', ñi'ya nu caca cati qui'ya ji'na lo'o ycu' Ndyosi

¹¹ Xqui'ya cha' ndube tsa ti' ya cha' ña'a ycu' Ndyosi ji'i ya, bi' cha' nchcui' tsa ya cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Tso'o tsa nslo ycu' Ndyosi ji'i ya, ñi'ya ndu'ni sa scaa ya. Lo'o jua'a cu'ma, nti' ya cha' liñi tsa ndyuloo ma ji'i ya, ¹² si'i cha' tyixi ti ya nchcui' tso'o ti ya cha' ji'i ycu' ca ti ya. Ndi'ya nti' ya: caja ñi'ya xtyacui ma cha' lo'o ngu' cuentya ji'i ya, si tso'o ti nti' ma ña'a ma ji'i ya. Ntsu'u ñati ca bi' nu ná ndube ti' ñi'ya ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', pana ndube la ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni chi ngu' loo ycu' ca ngu'. ¹³ Ná ndu'ni cha' masi ñacui ngu' bi' cha' tonto tsa ya; jua'a laca ya tu'ni, xqui'ya cha' ndyu'ni ya cña ji'i ycu' Ndyosi. Masi jua'a laca ya nti' ngu' bi', pana tyucui tyiquee ya taca xtyucua ya ji'i cu'ma li'. ¹⁴ Cua jlo ti' na cha' sca ti ycu' Cristo ngujuu lo crusi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu; ñi'ya nti' si cua ngujuu lcaa ñati chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', jua'a laca cha', xqui'ya cha' ngujuu yu lo crusi bi'. Lo'o juani jlo ti' na cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, bi' cha' nga'a cha' chcui' na cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. ¹⁵ Xqui'ya lcaa ñati, bi' cha' ntaja'a Cristo ngujuu yu lo crusi. Cua nti' yu cha' nga'aa tyi'i ñati chalyuu cha' ji'i ycu' ti ngu'; tyi'i ngu' ni, pana xcui' cuentya ji'i Cristo, cha' bi' laca nu cua ngujuu cuentya ji'i ngu', bi' laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' cuentya ji'i ngu'. ¹⁶ Bi' cha' juani nga'aa chcui' tyucuaa ti' na lo'o xa' ñati si ná ndiya ti' na ñi'ya ndu'ni ngu'

bi' nde chalyuu. Nu ngua tya sa'ni la, la cui' ti cha' ná ndiya ti' ya cña nu ngua'ni ycu' Cristo; si'i ñati nguula, si'i ñati tlyu laca yu ngua ti' ya tya li'. Pana juani nga'aa si'i jua'a nclyacua ti' ya ña'a ya ji'i Cristo. ¹⁷ Lo'o juani nu lo'o cua ngusñi sca ñati cha' ji'i Cristo, li' cua nguxcutsa'a Ni cha' ji'i ñati bi'; cua ndye cha' ji'i yu lo'o cha' cuxi nu ngua'ni yu nu ngua tya tsubi' la. Chaca chalyuu cucui, bi' laca nu cua nguui ji'i yu juani.

¹⁸ Ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni lcaa cha' bi', cha' cua ndyaca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni xqui'ya Cristo. Lo'o juani cua nda Ni cña ji'na cha' chcui' na lo'o ngu' ñi'ya caca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycu' Ni. ¹⁹ Xqui'ya Cristo ndu'ni Ni cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu lo'o Ni, nga'aa culotu Ni ji'i cha' cuxi nu cua ngua'ni ñati. Lo'o li' cua ngua'a lo Ni ji'na, cha' cua'ni na cña cuentya ji'i Ni, cha' chcui' na lo'o ñati ñi'ya taca ca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi; ²⁰ bi' cha' laca ndya'a ya ca slo ma chacuayá' ji'i ycu' Cristo. Ndi'ya laca lo'o nchcui' ya lo'o ma, ñi'ya laca si ycu' Ndyosi nchcuane Ni ji'i ma cha' cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' Cristo. Nchcui' ya lo'o cu'ma chacuayá' ji'i Cristo lacua, cha' cua'ni ma cha' caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi. ²¹ Masi ná ntsu'u qui'ya ji'i Cristo tsiya' ti, pana ycu' Ndyosi ngua'ni cha' ndyanu qui'ya nu ntsu'u ji'na hichu' Cristo. Si cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo, li' caca lubii cresiya ji'na ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi cha' caca na.

6

¹ Ngu' tya'a ndyu'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi laca ma; bi' cha' nchcui' tsa ya lo'o cu'ma, cha' ná culiji ma cha' tso'o jua'a ti, cha' tso'o nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma. Na cua ngusñi ma cha' bi' tsaca quiya', bi' cha' ña'a ti taquiya' ma ji'i cha' bi' juani. ² Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la: Cua nti' tsa na' cha' cua'ni cho'o na' cresiya ji'i ma, nacui ycu' Ndyosi, bi' cha' ntucua na' cha' ji'i ma lo'o nchcui' ma lo'u. Cua nti' na' cha' cua'ni lyaá na' ji'i ma, bi' cha' nguxtyucua tsa na' ji'i ma.

Jua'a nacui ycu' Ndyosi. Lo'o nu juani cua laca tyempo cha' cua'ni cho'o Ni cresiya ji'i ma, juani cua laca la cui' tyempo cha' cua'ni lya'a ycu' Ndyosi ji'i ma ji'i nu cuxi.

³ Ná nti' ya cha' xtyí lo'o ngu' ji'i ya xqui'ya cña nu ndyu'ni ya, cha' lo'o ji'i ycu' Ndyosi xtyí lo'o ngu' bi' li'; bi' cha' ná ta ya chacuayá' cha' tyu'u tucua sca cha' cuxi, nu xqui'ya bi' taca chcu' ngu' ji'i ya. ⁴ Tso'o la nti' ya si caca cuayá' ti' ngu' cha' ndya'a ya lo cña ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o ña'a ngu' cña nu ndyu'ni ya cuentya ji'i Ni. Ndalo tsa ya ji'i cha' ti' nu ndu'ni ngu' lo'o ya, masi ntsu'u tsa na nu lyiji ji'i ya, masi ntsu'u tsa cha' tucui nu ndyaca ji'i ya. ⁵ Cua ngujui' juata ngu' ji'i ya, jua'a cua ngusu'ba ngu' ji'i ya ne' chcu'a; cua ndyu'u ti' tsa tlyu ti ñati ca slo ya cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ya; lo'o jua'a ntsu'u quiya' nteje tacui ya cuayá' cña nu ndyu'ni ya, ntsu'u quiya' ná nchca caja' ya, ntsu'u quiya' nu lye tsa ntyute' ya. ⁶ Pana ndi'ya ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji'i ycu' Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o: na cua ngua lubii cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ni; liñi tsa nchca cuayá' ti' ya cha' ji'i Ni; ndalo tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ngu', cha' ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ya, lo'o jua'a chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i tya'a ñati ya; ⁷ liñi tsa cha' ji'i ycu' Ndyosi nu nchcu' ya lo'o ñati, lo'o jua'a tyucui chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi nda Ni nu ndya'a lo'o ya. Bi' cha' nu lo'o ña'a ngu' lcaa cha' nu ndyaca ji'i ya, li' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji'i ycu' Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o. Na cua ngua tso'o cresiya ji'i ya juani cuentya ji'i ycu' Ni, bi' cha' cua ngujui juersa ji'i ya cha' taca xuu tya'a ya lo'o nu xña'a; jua'a taca cua'a ya ji'i nu bi', cha' ná cua'ni ñu'u nu bi' ji'i ya. ⁸ Ntsu'u quiya' nu ndu'ni chi' ngu' loo ya; xa' la tyempo, li' nchcu' ngu' cha' ti' ji'i ya. Nchcu' ngu' cha' tso'o ji'i ya, lo'o jua'a nchcu' ngu' cha' cuxi ji'i ya. Nchcu' ngu' cha' nu cuiñi tsa ya; xa' la tyempo, li' nchcu' ngu' cha' liñi tsa cha' nu nchcu' ya. ⁹ Ntsu'u quiya' ndu'ni ngu' cha' ndyuloo ngu' ji'i ya; xa' la quiya', li' ndu'ni ngu' cha' ná nslo ngu' ji'i ya tsiya' ti. Ntsu'u quiya' ndya'a ya su cua cajaa ti ya nchca, pana ña'a ti tya lu'ú ya; nchcube' tsa ngu' ji'i ya,

pana ná nchca cujuu ngu' ji'i ya. ¹⁰ Masi xñi'i tsa ti' ya xqui'ya cha' ti' nu ndyacua ji'i ya tu'ni, pana ña'a ti' cha' ti' ya; ti' tsa ya tu'ni, pana ndyiji juersa ji'i ya cha' xtyucua ya ji'i tyuu tya'a ñati. Masi ná sca na ntsu'u ji'i ya tsiya' ti lo'o ndi'i ya nde chalyuu; pana ycu' Ndyosi nxyucua ji'i ya, lcaa na ntsu'u ji'i ya li'.

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a na, ngu' Corinto, ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, bi' cha' cua liñi tsa nchcu' ya lo'o cu'ma lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ya. ¹² Si'i na nga'aa nti' ya xtyucua ya ji'i ma, la cui' cu'ma laca nu lqui'ya tsa ntaja'a ma xtyucua ma ji'i ya; ¹³ bi' cha' juani tya'na tsa nchcu' na' lo'o cu'ma. Ndi'ya nti' na' chcu' na' lo'o cu'ma, ñi'ya nchcu' ngu' lo'o sñi' ngu': Cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i ya, tyucui tyiquee ma cua'ni cho'o ma tyiquee ma ña'a ma ji'i ya.

Tyaca'a tsa na ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca

¹⁴ Ná clyana ma ñi'ya caca quiñi cha' ji'i ma lo'o ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi, ná cua'ni tya'a ma lo'o ñati bi' tsiya' ti. Ná taca ca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' bi', cha' nu ñati nu cua ngua lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ndaquiya' ji'i Ni tsiya' ti; lo'o jua'a ñati nu ntsu'u xee ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i, ná taca ca stu'ba cha' ji'i ngu' bi' lo'o ñati nu ndiya la ti' chalyuu talya. ¹⁵ Ná taca tsiya' ti ca stu'ba cha' ji'i Cristo lo'o Satanás; lo'o jua'a ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Cristo ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ntaja'a xñi cha' bi' tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya nti' cu'ma nu tyaca'a tsa ma ji'i ycu' Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ma lo'o xa' ñati nu ngusñi cha' ji'i cua ña'a ca jo'ó; tyaca'a tsa na ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca xqui'ya cha' ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na. Ndi'ya nacui ycu' Ndyosi:

Tyi' na' ca slo ñati bi', lo'o jua'a tya'a na' lo'o ñati bi'; caca na' ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi', bi' cha' taca caca ngu' bi' ñati 'na.

Jua'a nacui Ni. ¹⁷ Lo'o jua'a nchcu' ycu' nu Xu'na na chaca quiya' lo'o na, nu ngusñi na cha' ji'i Ni. Ndi'ya nacui Ni:

Tyu'utsu' ma nde su ndi'i ngu' cuxi; ná cua'ni tya'a ma lo'o nu ngu' cuxi bi',

cha' ná tyatí cha' ji'i mā lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'.

Li' quiñi cha' 'na lo'o mā,

¹⁸ caca na' Sti mā;

jua'a cu'mā caca mā sñi' na', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu.

Jua'a nacui' ycu' Ndyosi nu Xu'na mā, nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni.

7

¹ Cu'mā ngu' tya'a na, nu ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i mā, jua'a laca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na, cha' nu caca ji'na nde loo la. Bi' cha' lacua, ntsu'u cha' cua'ni tye na ji'i lcaa cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u ji'i cresiya ji'na, ji'i tyucui ña'a na. Lo'o jua'a lye tsa cua'ni na cña cha' caca na ñati ji'i ycu' Ni; na laca nu cua'ni na nde chalyuu, cua'ni na ji'i ñi'ya nti' si cua ndu ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na.

Nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu'

² Cua'ni cho'o tyiquee mā ña'a mā ji'i ya lacua. Ni sca quiya' ná ngua'ni ya cha' cuxi lo'o cu'mā, ni scaa cu'mā ná ngua'ni ñu'u ya chalyuu ji'i mā; ná ntsu'u mala su ññilo'o ya ji'i mā, ni sca tya'a mā. ³ Ná nti' na' sta na' qui'ya hichu' mā. Ndi'ya nti' na' chcu' na' lo'o mā, ñi'ya nu nacui' na' ji'i mā tsubi': lcaa tyempo ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'mā; masi cua ngujui na, masi ña'a ti tya tyiquee' tyi' na chalyuu, pana ña'a ti stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o cu'mā. ⁴ Tso'o tsa nti' na' lo'o ndy'u ti' na' ji'i cu'mā, la cui' jua'a nti' na' lo'o nchcu' na' cha' ji'i mā lo'o xa' ñati. Ña'a ti ndyaca tlyu tyiquee na', ña'a ti chaa ti ti' na' ndi'ii, masi cua ngua lcaa cha' ti' bi' ji'i ya.

⁵ Tya lo'o ndyalaa ya ca loyuu su cuentya Macedonia re, nga'aa ngujui tyempo cha' chca'a cña' ya tsiya' ti, cha' lcua ti se'i tucui tsa cña ndyaca ji'i ya. Lcaa se'i su ndya'a ya nda tsa ngu' cha' cusuu lo'o ya, lo'o jua'a hasta ca ne' cresiya ji'i ya ndyatí cha' ntsii ya. ⁶ Pana ycu' Ndyosi ni, nda la Ni juersa ji'i ñati nu xñi' ti ti' nga'a; bi' cha' xa' juersa nda Ni ji'i ya cha' caca nguula la tyiquee ya, xqui'ya cha' cua ndyalaa Tito ca nde.

⁷ Lo'o jua'a tso'o tsa cha' nu nda yu lo'o ya cuentya ji'i cña nu ndyu'ni cu'mā; nacui

yu cha' cua nti' tsa cu'mā ña'a loo mā ji'i ya chaca quiya', lo'o jua'a nacui yu cha' ntyuju'u ti ti' mā ndi'i mā xqui'ya cha' cuxi nu ngua ji'i mā tya li', nacui yu cha' nga'aa ndiya ti' mā cha' cuxi nu nchcu' ngu' 'na tsubi' la. Xqui'ya lcaa cha' bi', chaa la ti' na' ndi'i na' juani.

⁸ Chañi cha' ndube ti' na' cha' ngua xñi'i xi ti' mā xqui'ya quityi nu nguscua na' tya li', pana ná ntyuju'u ti' na'; ná tya'achu' na' ji'i cha' nu cua nguscua na' li', masi ntsu'u tsa nu ntyuju'u ti' na' cha' nguscua na' cha' bi'. Jlo ti' na' cha' ngua xñi'i ti' mā nquicha', pana xtyi'i ti ngualo cha' bi'.

⁹ Nu juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndaquiya' mā cha' bi', cha' cua ngua xñi'i xi ti' mā, lo'o li' nguxtyanu mā cha' cuxi nu ngua'ni mā tya li'. Ngua xñi'i ti' mā tu'ni, pana ngua ti' ycu' Ndyosi cha' caca tso'o ji'i mā lo'o cua ndye cha', bi' cha' si'i na cua ngunu'u tyiquee mā juani xqui'ya cha' ngua tyaala na' ji'i mā li'. ¹⁰ Nu lo'o ndube ti' na' ji'i ycu' Ndyosi laja lo'o nga'a na xñi'i ti' na, li' caja ñi'ya xtyanu na ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni na; clyaa na ji'i nu cuxi li', nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' na li'. Pana ñati nu xñi'i xi ti', nu ná ndube ti' ji'i ycu' Ndyosi ni, ná ntaja'a ñati bi' ca tyuju'u ti' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i; chcuna' chalyuu ji'i ngu' bi' jua'a ti li'. ¹¹ Culacua xi ti' mā ñi'ya ndyaca ji'i mā juani, tya lo'o ngua'ni na' cha' ngua xñi'i ti' mā nu ngua li': tyucui tyiquee mā ncyacua ti' mā juani, cha' cua nti' tsa mā juani cha' tyu'u lubii mā ji'i cha' bi'; tsa cla'be ngua ñasi' mā, tsa cla'be ti ndyutsii mā, pana ndy'u tsa ti' mā jna' li', ña'a cuayá' nu lye tsa ngua ti' mā cha' ña'a loo mā 'na chaca quiya'; yala ti ngua ti' mā chcube' mā ji'i yu nu ngua'ni cha' cuxi bi'. Jua'a nchca cuayá' ti' ya cha' nga'aa ndyanu yabe' ji'i mā xqui'ya cha' cuxi bi'. ¹² Bi' cha' laca nguscua na' nu quityi bi'; si'i na ngulacua tsa ti' na' xqui'ya yu nu ngua'ni cha' cuxi bi', ni si'i na ngulacua tsa ti' na' xqui'ya ngu' nu ngua cuxi ji'i. Ngua ti' na' cha' culacua tso'o ti' mā ji'i cha' nu cua nchcu' ya lo'o mā, ñi'ya laca si ndu ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na; bi' cha' nguscua na' quityi nu ndyaa slo mā bi'. ¹³ Lo'o nu juani tso'o la nti' ya cuentya ji'i

cu'ma.

Tso'o ti nti' ycu' ya lacua; lo'o jua'a lye la chaa ti' ya juani cha' cua na'a ya ji'i Tito, cha' tso'o tsa ngua ti' yu. Ca ta'a cu'ma ngua'ni ma cha' ti' ti cresiya ji'i yu ndyalaa yu juani. ¹⁴ Lo'o tya ndi'i yu ca slo na', cua ni na' ji'i yu cha' tso'o tsa ngusni ma cha' ji'i Jesús, lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'. La cui' jua'a lcaa quiya' lo'o nchcui' ya, chañi tsa laca cha' ji'i Jesús nu nchcui' ya lo'o ma; lo'o jua'a chañi ngua cha' nu ni na' ji'i Tito, cha' tso'o ti nti' ycu' ya ña'a ya ji'i ma. ¹⁵ Tya cuayá' nu tso'o la ntsu'u tyiquee Tito ña'a yu ji'i ma juani, nu lo'o ndyi'u ti' yu ji'i lcaa cu'ma cha' cua ndaquiya' tsa ma ji'i lcaa cha' nu cua nacui' yu ji'i ma; na'a yu cha' ndube tsa ti' ma xqui'ya cha' nu cua nda yu lo'o ma, lo'o jua'a ná nguxtyacui ma xi xa' la cha' lo'o yu li'. ¹⁶ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' juani cha' taca tyi'u ti' na' ji'i cu'ma jua'a.

8

Nda ngu' cñi cha' caca msta cuentya ji'i Cristo

¹⁻² Cu'ma tya'a ngusni na cha' ji'i Cristo, juani ta na' sca cha' lo'o ma cuentya ji'i la cui' ngu' tya'a na, nu ñati ji'i Cristo nu ndi'i ca loyuu Macedonia. Tso'o tsa ngua ti' ca ta'a ngu' nu ndi'i tyuu quichi su cuentya Macedonia bi'; cua tlyu tsa msta nu nguxti'i ngu' bi', ñi'ya laca si na culiya' tsa ngu'. Masi lye tsa ngua ti' ngu' bi' xqui'ya cha' ti' nu cua ndyacua ji'i ngu', pana ña'a ti tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. Lo'o jua'a ngua ji'i ngu' nda ngu' msta bi' xqui'ya cha' quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o ngu' jua'a ti, jua'a ngulacua ti' ngu' bi'. ³ Chañi tsa cha' nu ta na' lo'o ma cuentya ji'i ngu' bi': Cha' tso'o ti tyiquee ngu' bi' ni, cua nda ngu' lcaa ña'a nu ngujui ti xi ji'i ngu'; lo'o jua'a tya quiña'a la cñi nda ngu', masi ná ndyu'u scua cñi nu ndyanu ji'i ngu'. ⁴ Hasta ngüijña ngu' chacuayá' ji'i ya cha' ta ngu' msta bi', cha' xtyucua ngu' ji'i xa' la tya'a ñati, ngu' nu cua ngusni cha' ji'i Jesús ca xa' quichi su ntsu'u tsa na nu lyiji ji'i ngu'. ⁵ Ni ná ngulacua ti' ya cha' ta ngu' jua'a. Tya clyo ntaja'a ngu' tyucui tyiquee ngu' cha' cua'ni

ngu' ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi; lo'o li' nacui' ngu' cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ya cha' cua'ni ngu' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi. ⁶ Bi' cha' cua nchcui' ya lo'o yu Tito bi', cha' cua'ni lyiji yu cha' xti'i yu msta nu nda cu'ma cha' tso'o ntsu'u tyiquee ma, cha' tya tsubi' la cua nguxana nxi'i yu msta bi'. ⁷ Nu cu'ma ni, tso'o tsa jlyu ti' ma ji'i ycu' Ndyosi, tso'o tsa nchca ji'i ma culu'u ma cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i xa' ñati, tso'o tsa nchca cuayá' ti' ma ñi'ya ndyu'u sca cha'; na cua nti' tsa ma xtyucua ma ji'i ngu', la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i ya. Nchca tsa ji'i ma cuentya ji'i lcaa cña, nti' ya; bi' cha' nclyacua ti' ya cha' ná tyiquee' yala tsa cua'ni ma cha' xti'i ma cñi bi'.

⁸ Si'i na nclyo na' cña ji'i ma re; nu lo'o ña'a ma ji'i xa' la ngu' tya'a na, cha' nti' tsa ngu' xtyucua ngu' ji'i tya'a ñati ji'i Cristo, li' taca cua'ni cuayá' ma ji'i ycu' ca ma si chañi ca cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i la cui' ngu' tya'a ma. ⁹ Cua jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni Jesucristo nu Xu'na na, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o ñati. Lcaa na cua ntsu'u ji'i Ni, pana cua ntaja'a Ni ngua Ni sca ñati ti, ñi'ya nti' sca ñati ti' nu ná sca na ntsu'u ji'i tsiya' ti. Xqui'ya cu'ma, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a, cha' tiya' la li' taca caja lcaa na nu ntsu'u ji'i ycu' Ni ji'i ma.

¹⁰ Ndi'ya nti' na', tso'o la si cua'ni ma cha' xcua se'i cña bi' lacua, cha' tya yija na ndyu'ni ma ji'i. Si'i la xña cua'ni ti ma ji'i; pana xqui'ya cha' ndiya ti' ma ndu'ni ma jua'a, bi' cha' ta ma msta bi'. ¹¹ La cui' jua'a cua'ni ma cña bi', ña'a cuayá' nu xcua se'i cña bi'. Tso'o tsa ngua ti' ma nu lo'o nguxana cña bi', lo'o jua'a tso'o si tyucui tyiquee ma cua'ni lyiji ma ji'i, tsa ña'a cuayá' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i scaa ma ta ma msta bi'. ¹² Si chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ta ngu' tsa ña'a nu ntsu'u xi ji'i ngu', tso'o ti xñi ycu' Ndyosi msta bi' ji'i ngu', ñi'ya nu nchca ti ji'i ngu' li'; ná nti' Ni cha' ta ngu' msta si ná sca na ntsu'u ji'i ngu'.

¹³ Ná nti' na' cha' lyiji tsa na ji'i ma laja lo'o ta ma cñi, cha' caja na nu lyiji ji'i ngu' ti' tya'a na. ¹⁴ Laca cha' cua ngujui xi cha' tso'o ji'i ma juani ti, bi' cha' ntsu'u ñi'ya nu taca xtyucua ma ji'i xa' la ngu' tya'a na nu lyiji tsa cha' ji'i. Nde loo la li', si

lyiji ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i mā chalyuu, ná tyiquee' lo'o ngu' bi' taca xtyucua ngu' ji'i cu'ma li', cha' jua'a caca stu'ba cha' ji'i mā lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹⁵ La cui' jua'a nscua lo quityi ji'i ycu'i' Ndyosi. Ndi'ya nacui: “Masi nteje tacui cuayá' nguxuti'i ngu' na cacu ngu', nga'aa ntyucua la ji'i ngu' tsiya' ti li'; lo'o nu ngu' nu nguxuti'i xti ti cha' bi', nga'aa lyiji ji'i ngu' tsiya' ti lo'o cua ndye cha' li'”.

Sca cha' cuentya ji'i Tito lo'o tya'a ndya'a yu

¹⁶ Tso'o tsa nti' ya lo'o nchcui' ya lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' nu Tito, tya'a ndya'a ya cña bi' ni, nti' tsa yu xtyucua yu ji'i mā. Stu'ba ti nti' yu lo'o na' cha' xtyucua ya ji'i cu'ma. ¹⁷ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ngua'ni yu cña nu cua ni na' ji'i yu; lo'o juani nti' tsa yu xtyucua yu ji'i mā, bi' cha' tsaa yu tsaa na'a yu ji'i cu'ma chaca quiya', cha' ji'i ti yu.

¹⁸ Lo'o yu ta ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' cãa lo'o Tito ji'i yu ca slo mā. Cua laca ndyuloo mā ji'i yu bi', cha' tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i yu macala su ndyu'u ti'i ngu' cuentya ji'i Cristo, cha' tso'o tsa nda yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu'. ¹⁹ La cui' jua'a nu ñati ji'i Cristo nu ndyu'u ti'i lcaa quichi' cua ngusubi ngu' ji'i yu tya'a na bi', cha' tya'a yu lo'o ya, cha' xtyucua yu ji'i ya lo'o ndyu'ni ya cña cha' xti'i ya msta nu nda ngu'. Ndyu'ni ya cña bi' cuentya ji'i nu Xu'na na, cha' jua'a taca cua'ni chi' ya loo Ni; lo'o jua'a nti' ya cha' yala ti cua'ni mā cña bi', xqui'ya cha' ndiya ti' mā ndu'ni mā jua'a. ²⁰ Li' ná taca chcu'i' ngu' ji'i ya xqui'ya cha' cua nxti'i ya cñi nu nda mā cha' xlya'be ti bi'. ²¹ Ndube ti' ya ji'i ycu'i' nu Xu'na na, lo'o jua'a ndube ti' ya ñi'ya nu chcu'i' ñati; bi' cha' nti' ya cha' xcui' lubii ti cua'ni ya lcaa cña bi'.

²² Lo'o jua'a tya nda ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo cha' stu'ba ti cãa yu lo'o nu xa' ñati ngu' tya'a na bi'. Quiña'a tsa cña cua ngua'ni yu cuentya ji'i nu Xu'na na, bi' cha' jlo ti ya cha' ndiya ti' yu cua'ni yu cña lo'o na. Masi juani tyaca' tyijyu' cha' ndyi'u tsa ti' yu ji'i mā. ²³ Bi' cha' juani si xcua'ne ngu' ji'i mā ni cña laca ndya'a Tito, ndi'ya ñacui mā ji'i ngu': Tya'a ndya'a na

cña laca yu re. Lo'o jua'a xacui mā cha' ji'i ngu' cha' stu'ba ndyu'ni yu cña lo'o cua cuentya ji'i cu'ma. La cui' jua'a si xcua'ne ngu' ji'i mā, ni cña laca nu ndya'a xa' la tya'a ndya'a Tito bi', ndi'ya xacui mā cha' ji'i ngu' li': Ndy'a'a ngu' bi' cuentya ji'i lcaa latya ngu' xa' quichi' nu ndyu'ni tlyu ji'i Cristo, cha' ndu'ni chi' ngu' loo Cristo. ²⁴ Bi' cha' chcu'i' tso'o mā lo'o ngu' bi' lacua, cha' ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a na cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i Tito lo'o tya'a ndya'a yu. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' ya lo'o ña'a ya ñi'ya nu ndyu'ni mā lo'o ngu' bi'. Ca tiya' la li' caca cha' bi' ji'i lcaa taju ñati nu cuentya ji'i Cristo bi'.

9

Msta nu nda mā cha' xtyucua ji'i tya'a ñati mā

¹ Nga'aa nti' cha' chcu'i' la na' lo'o cu'ma cuentya ji'i msta nu nxti'i mā cha' xtyucua ji'i ngu' tya'a mā nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo, ² cha' cua jlo ti' na' cha' tso'o ti nti' mā ña'a mā ji'i ngu'. Lu'ba ti nchcui' na' lo'o ngu' ca tyi re, ca loyuu su cuentya Macedonia re, cha' tso'o tsa ndyu'ni mā, cu'ma ngu' ca tyi nde loyuu su cuentya Acaya bi'; ni na' ji'i ngu' cha' yala tsa ti' cu'ma, cha' tya yija na ngua'ni cña ti' mā cha' xti'i mā msta bi'. Lo'o nu ngu' Macedonia re ni, cua ngua chaa la ti' tyiquee ngu' lo'o na'a ngu' cha' yala tsa ndyu'ni mā cña. ³ Masi jua'a ña'a ti tya ta na' ji'i ngu' tya'a na bi', cha' cãa ngu' ca slo mā. Li' taca cua'ni mā tsa ña'a nu cua nacui na' ji'i ngu' cha' ndu'ni mā, si'i cha' laja ti nchcui' na' ji'i mā lacua. Bi' cha' cua'ni mā cha' xti'i mā msta bi', cha' cua laca ti nguscua se'i cha' bi' nu lo'o cãa na'. ⁴ Ná jlo ti' na' si lo'o xi tya'a na nu laca ngu' Macedonia re cãa na' li'. ¿Ñi'ya cua'ni na li', si ña'a ngu' cha' ná ngua'ni yala mā? Ca tyuju'u tsa ti' ya li', cha' cua nchcui' ya lo'o ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni mā; jua'a cu'ma caca tyuju'u ti' mā li'. ⁵ Bi' cha' cua nchcui' na' lo'o ngu' tya'a na re, cha' tsaa ngu' nde loo la que na', cha' xtyucua ngu' ji'i mā cha' cua'ni cho'o mā msta, ñi'ya nu nacui mā 'na cha' ta mā; cua laca nscua se'i ti cha' bi' lo'o cãa na' li'. Jua'a laca bi' sca cña tso'o nu ngua'ni mā xqui'ya cha' ndiya ti' mā ndu'ni

mā jì'ì, si'ì sca cña nu ndatsaa tsa ya jì'ì mā laca nu ngua'ni mā li'.

⁶ Tyi'u ti' mā ñi'ya ndyaca lo'o ntyaa na na cuiñii. Si xti ti si'yu na cuiñii bi' cataa na, xti ti cha' tso'o tyu'u jì'na li'; pana si quiña'a si'yu cataa na, quiña'a la cha' tso'o tyu'u li'. ⁷ La cui' jua'a lo'o ta na cñi xlya'be ti, nga'a cha' quiñi ti' na ni tsa lo ta scaa na. Ná tso'o si cha' cuiñi ti na ta na jì'ì, la cui' ti ná tso'o si cha' juersa ti ta na jì'ì; ndiya la ti' ycuì' Ndyosi si tso'o ntsu'u tyiquee na ta na jì'ì. ⁸ Taca xtyucua ycuì' Ndyosi jì'ì mā lo'o quiña'a tsa cha', lo'o li' tyu'u scua jì'ì mā lcaa cha' nu lyiji jì'ì mā; lo'o jua'a tya caja la ñi'ya xtyucua mā jì'ì xa' ñati lo'o cua ña'a ca cña tso'o. ⁹ Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu':

Sca ñati nu ndaquiya' tso'o jì'ì ycuì' Ndyosi, quiña'a tsa cha' xlya'be nda yu jì'ì ngu' ti' tya'a yu;

bi' cha' lcaa tyempo tyi'u ti' ngu' jì'ì cña tso'o nu ndu'ni yu.

¹⁰ Nda ycuì' Ndyosi na cuiñii cataa na, jua'a nda Ni na cacu na; la cui' jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji jì'ì mā cha' cua'ni mā sca cña tso'o lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a xtyucua Ni jì'ì mā cha' tyu'u scua cha' tso'o nu ndyu'ni mā, cha' xqui'ya bi' caca tso'o tyiquee ñati.

¹¹ Bi' cha' jua'a ndyaca, cha' cua ndyiji lcaa na jì'ì mā, ña'a cuayá' taca ta mā cha' xlya'be jì'ì xa' ñati. Lo'o cua ndye, li' tso'o tsa tya ngu' xlya'be jì'ì ycuì' Ndyosi xqui'ya msta nu cua nda mā, nu tsaa lo'o ya jì'ì cha' tyalaa ca su ndi'ì ngu' ti' bi'. ¹² Nu lo'o nda mā na nu xtyucua jì'ì ngu' tya'a na ni, li' caja na nu lyiji cha' tyiji yu'u jì'ì ngu' bi' chalyuu; jua'a tso'o tsa caca tyiquee ngu' bi'. Lo'o chcuì' ngu' lo'o ycuì' Ndyosi, ¹³ cua'ni tlyu ngu' jì'ì ycuì' Ndyosi li'. Taca ña'a ngu' bi' jì'ì mā, cha' chañi cha' ndaquiya' mā jì'ì cha' tso'o nu cua nda Cristo lo'o mā; ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' lo'o ña'a ngu' cña nu cua ngua'ni mā cha' caja xlya'be jì'ì ngu' bi'. Cua'ni chi' ngu' loo ycuì' Ndyosi li', xqui'ya cha' tso'o tsa nda mā msta jì'ì ngu' bi', la cui' ñi'ya nu nda mā jì'ì lcaa ñati. ¹⁴ Li' chcuì' ngu' bi' lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'ì mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jì'ì mā; tyi'u ti' ngu' cha' quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni ycuì'

Ndyosi lo'o ñati xqui'ya msta nu cua nda mā jì'ì ngu' bi'. ¹⁵ Tso'o tsa laca si tya na xlya'be jì'ì ycuì' Ndyosi lacua, cha' tlyu tsa cha' tso'o laca nu cua nda Ni jì'na, ni nga'aa nchca ca cuayá' ti' na cha' bi'.

10

Ycuì' Ndyosi nda chacuayá' macala su cua'ni Pablo cña

¹ Pablo laca na' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani; tyu'u cha' clyu ti' jì'ì mā, masi chcuì' liñi na' lo'o mā. Nacui' ngu' cha' ntsii na' lo'o nchcui' na' lo'o mā nu lo'o ndi'ì na' slo mā, pana tyaala tsa ndu'ni na' lo'o mā nu lo'o nga'a na' tyijyu'; jua'a cha' nda ngu'. Tyi'u ti' mā lacua, cha' xcuì' tso'o ti nti' Cristo lo'o ña'a Ni jì'na. ² Nu juani tya'na nchcui' na' lo'o mā, cha' ná cua'ni lye mā lo'o na', cha' jua'a ná cua'ni tyaala na' lo'o mā chaca quiya' lo'o tyalaa na' ca su ndi'ì mā. Taca cua'ni tyaala na' lo'o ñati tu'ni, ñati nu cua nñilo'o jì'ì mā cha' cuxi tsa cña ndyu'ni ya. ³ Chañi tsa cha' laca na ñati chalyuu, pana ná ndyu'ni na ngana jì'ì ngu' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; ⁴ si'ì na nxuu tya'a na lo'o ngu' cuxi ñi'ya nu nxuu tya'a sca ñati chalyuu. Ycuì' Ndyosi ni, nchca tsa jì'ì Ni, bi' laca nu stu'ba ti ndu'ni cña lo'o na cha' taca tyijiloo na jì'ì lcaa cha' cuxi nu nxuu lo'o na. ⁵ Ntsu'u cha' tyijiloo na jì'ì lcaa cha' cuiñi nu nchcui' ngu' jì'ì Cristo; jua'a ntsu'u cha' tyijiloo na jì'ì lcaa cha' cuxi nu tiji' tsa ti' ngu' jì'ì, nu ndaca'a tsa jì'ì ngu' cha' ná xñi ngu' cha' jì'ì ycuì' Ndyosi. Nu lo'o cua nguxtyanu ngu' jì'ì lcaa cha' cuxi bi', li' taca cua'ni na cha' taquiya' ngu' jì'ì cha' nu ntsu'u jì'ì Cristo. ⁶ Bi' cha' lo'o cu'ma ni, nga'a cha' taquiya' lyiji mā lcaa cha' nu ntsu'u jì'ì Cristo, cha' tiya' la li' taca culo'o ya jì'ì nu xa' la ñati nu ná ntaja'a taquiya' jì'ì cha' bi' tsiya' ti.

⁷ Na la xña nchcui' ti mā jì'ì ya. Pana tso'o la si culacua xi ti' mā ñi'ya ndyu'u scaa cha' nu liñi ca; nu ñati nu nti' cha' cuentya jì'ì Cristo laca ngu' bi' ni, ndu'ni cha' culacua tso'o la xi ti' ngu' bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' li', cha' lo'o cuare laca ya cuentya jì'ì Cristo. ⁸ Cua nchcui' tsa na' lo'o mā cha' cua nda ycuì' nu Xu'na na chacuayá' jì'ì ya, nu lo'o ndya'a ya slo cu'ma; lo'o jua'a ná nchca tyuju'u ti' na' masi nchcui' na' jua'a

lo'o mā. Cua lo'o chacuayá' ji'í ycuí' Ndyosi ndya'a ya, cha' taca tyatí la ti' tyiquee mā cha' ji'í Ni; si'í na cua'ni ñu'u lyiji ya ji'í mā. ⁹ Ná nti' na' cha' ñacuí mā cha' na nchcutsij ti na' ji'í mā lo'o quityi nu nscua na' cha' ya'a slo mā. ¹⁰ Nacuí ngu': Tonu tsa cha' nu nda nu Pablo bi', tyaala tsa ndu'ni yu lo'o na, nu lo'o ndi'í yu tyijyu'. Nda yu cha' nu lijya ca slo na, nacuí ngu' ji'í mā, pana ná nchca culo tso'o yu cña ji'í na nu lo'o ndi'í yu slo na; ná nduna na tsiya' ti cha' nu nda yu li', nacuí ngu' bi' li'. ¹¹ Tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi' lacua, cha' sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nscua ya lo quityi nu lo'o nga'a ya tyijyu', la cui' ñi'ya nu cua'ni ya lo'o mā nu lo'o tyi'í ya ca slo mā.

¹² Si'í na caca stu'ba cha' ji'í ya lo'o ñati bi', nti' ya; tyixi tsa ndu'ni ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tonto tsa ngu' bi'. Na ña'a cuayá' ngu' bi' ji'í ycuí' ca ngu', bi' cha' nti' ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ycuí' ngu'. ¹³ Pana nu cuare ni, ná nti' ya cha' chcuí' tso'o ti ngu' ji'í ya cuentya ji'í sca cña nu cua ngua'ni xa' ñati; tso'o masi chcuí' ngu' ji'í cña nu ndyu'ni ycuí' ca ya, cha' ycuí' Ndyosi laca nu nda chacuayá' macala su nga'a cha' cua'ni scaa ya cña. Lo'o jua'a nda Ni chacuayá' cha' ndyalaa ya ca slo cu'ma, ngu' Corinto. ¹⁴ Bi' cha' lacua, cua lo'o chacuayá' ji'í ycuí' Ndyosi ndyaa ya ca slo mā tya clyo, cha' nchcuí' ya cha' tso'o nu ntsu'u ji'í Cristo lo'o mā; si'í na ntyijiloo ya ji'í chacuayá' nu nda Ni ji'í ya bi'. ¹⁵ Ná ntsu'u cha' chcuí' ya ji'í cña nu ndyu'ni xa' ñati cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, chcuí' ya ji'í tsa bi' ti cña nu nda Ni chacuayá' cha' cua'ni ycuí' ca ya ca slo mā. Na cua nti' ya cha' xñi tso'o la mā cha' ji'í ycuí' Ndyosi nde loo la, cha' li' quiña'a la cña taca cua'ni ya laja ngu' tya'a mā, ñi'ya nu cua nda Ni chacuayá' cha' cua'ni ya. ¹⁶ Lo'o li' xqui'ya cu'ma caja ñi'ya chcuí' ya cha' tso'o nu ntsu'u ji'í Cristo lo'o ngu' xa' quichi nu ndi'í tyijyu' la, nde loo la ca su ndi'í cu'ma. Bi' cha' lacua, ná ndu'ni cha' chcuí' ya cha' ji'í cña nu cua ngua'ni xa' ñati cuentya ji'í Cristo.

¹⁷ Si nga'a cha' chcuí' na ji'í sca cha', tso'o la chcuí' na ji'í sca cña nu ndyu'ni ycuí' Ndyosi lacua. ¹⁸ Si'í na taquiya' tso'o la Ni

ji'í ñati nu nchcuí' tsa ji'í cña nu ndyu'ni ycuí' ca ngu'; nu lo'o tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'í ñati, li' taquiya' Ni ji'í cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

11

Nu ngu' nu cuiñi ti nclyu'u cha' ji'í Jesús

¹ Lo'o juani tyu'u cha' clyu ti' ji'í mā lo'o na', talo tyiquee mā xi jna', masi cha' tonto ti na' nchcuí' tsa na' cha' ji'í ycuí' ca ti na'. ² Na tiji' tsa ti' na' ña'a na' ji'í cu'ma. Ni tyiquee' la cui' jua'a nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'í cu'ma. Na cua nguñi cha' 'na lo'o ycuí' Ndyosi cha' ta na' ji'í mā cha' caca mā ñati ji'í Cristo, ñati nu lubii tyiquee, la cui' ñi'ya laca lo'o sca nu cuna'a cuañi' nu caja clyo'o lo'o sca ti nu qui'yu ji'í; ³ ndube tsa ti' na' si quiñu'u chca cresiya ji'í mā. Tya sa'ni ni, cua nguñilo'o nu cuaña ji'í Eva, cha' tajua' tsa nchcuí' nu xña'a bi'. Pana ná nti' na' cha' quiñu'u cha' ji'í mā lo'o Cristo jua'a, ná nti' na' cha' ñilo'o nu xña'a ji'í mā xqui'ya xa' ñati; juani tso'o tsa cha' tyucuí tyiquee mā cua ngusñi mā cha' ji'í ycuí' Cristo. ⁴ Ngujui cha' jna' cha' ndi'ya ndu'ni mā: tso'o tsa nchcuí' mā lo'o cua ña'a ca ñati nu lijya ca slo mā, masi xa' ña'a cha' nu nda ngu' cuentya ji'í Jesús, masi ná stu'ba cha' nu nda ngu' bi' lo'o cha' nu cua nda ya lo'o mā tya clyo la. La cui' jua'a nduna mā chaca cha', pana si'í cha' tso'o ji'í Jesús nu ndu'ni lyaá ji'í na ji'í nu cuxi nu cua nchcuí' ya lo'o mā laca bi'. Bi' cha' laca cha' chaca xtyi'í ndyu'ú ne' cresiya ji'í mā juani, nga'aa si'í Xtyi'í ycuí' Ndyosi laca bi'. ⁵ Ni si'í na cuxi la laca cha' nu nchcuí' na', si'í na tso'o la cha' nu nchcuí' nu xa' ñati bi'; nti' mā jua'a, masi cua nguñilo'o ngu' ji'í mā lo'o nchcuí' ngu' cha' laca ngu' cña ji'í Cristo. ⁶ Masi ná nchca 'na chcuí' liñi na' lo'o ñati, nti' mā, pana ndye cha' ngua tsa'a tso'o na' cha' ji'í Jesús bi'; lo'o jua'a jlo ti' mā cha' chañi tsa cha' nu nchcuí' na' re, cha' tyu'u quiya' cua na'a mā 'na, lcaa ca cha' nu cua ngua 'na.

⁷ Ná ngusñi na' caya' ji'í mā tsiya' ti nu lo'o ndi'í na' ngulu'u na' cha' tso'o ji'í ycuí' Ndyosi ji'í mā. Cua ntaja'a na' li' cha' caca ti'í la na' xqui'ya cu'ma, cha' caja ñi'ya caca tso'o la tyiquee ycuí' cu'ma. ¿Ha ná tso'o

cha' ngua'ni na' jua'a, nti' cu'ma? ⁸ Ca ta'a taju ngu' tya'a na nu ngusñi cha' ji'i Jesu-cristo xa' quichi ni, bi' laca ngu' nu nxyucua 'na lo'o cñi tyucui tyempo lo'o ngua'ni na' cña ca su ndi'i cu'ma; ná ngusñi ti na' caya' ji'i ngu' bi', cha' jua'a ngua nxyucua na' ji'i ma li'. ⁹ Tyucui tyempo nu lo'o nguti'i na' lo'o cu'ma, nu lo'o lyiji cñi 'na, li' ná ngüijña na' ji'i ma cha' xtyucua ma xi 'na; nu ngu' ca tyi Macedonia, tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua yaa yalo'o ngu' bi' lcaa na nu nguliji ti xi 'na. Jua'a ngua'ni na' nu ngua li', cha' ná ta na' quiña'a tsa cña ji'i cu'ma, ngua ti' na'. La cui' jua'a tya cua'ni la na' tyempo nde loo la, nti' na'. ¹⁰ Tso'o la nti' na' cha' ndyaca jna' jua'a. Bi' cha' juani macala su tya'a na' tyucui loyuu su cuentya Grecia, nga'aa nti' na' cha' ta ngu' caya' 'na; cua jlo ti' ma cha' chañi tsa cha' nu nchcui' na' re, xqui'ya cha' laca na' ñati ji'i Cristo. ¹¹ Si'i xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, bi' cha' nchcui' na' jua'a; cua jlo ti' ycu'i' Ndyosi cha' tso'o tsa nti' na' ña'a na' ji'i cu'ma.

¹² Lo'o jua'a tya cua'ni la na' ña'a nu ndu'ni ti na' juani, cha' jua'a ná caca chcu'i' lye nu xa' ñati bi' ji'i ya, lo'o ñacui' ngu' cha' ndyu'ni ya cña ñi'ya nu ndu'ni ycu'i' ngu'. ¹³ Ná chañi cha' ndyu'ni ngu' bi' cña ji'i Cristo; na cuiñi ti ngu' bi', quiña'a tsa cha' cuiñi nda ngu' bi' lo'o ñati macala su ndya'a ngu'. Xa' ña'a xi ndu'ni loo ngu' bi', cha' ñilo'o ngu' ji'i xa' ñati cha' laca ngu' bi' ñati tso'o, cha' ñati nu ndyu'ni cña ji'i Cristo laca ngu' bi'. ¹⁴ Ná tlyu cña laca cha' ndu'ni ngu' bi' jua'a, cha' lo'o nu xña'a nu naa Satanás taca ji'i ñilo'o ji'i ñati, nu lo'o xa' ña'a cua'ni loo yu ña'a cuayá' nu ca ti' ngu' cha' laca yu sca xca nu ndyu'u tucua lo'o xee ji'i ycu'i' Ndyosi; pana ná chañi laca cha' bi'. ¹⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' nu ndyu'ni cña cuentya ji'i nu xña'a bi'; ná tlyu cña cha' cua'ni ngu' cha' xa' ña'a loo ngu', ña'a cuayá' nu ñilo'o ngu' bi' ji'i xa' la ñati cha' cña ji'i ycu'i' Ndyosi laca nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana nu lo'o tyalaa hora cha' caca cuayá' ji'i ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi, li' chcube' ngu' bi' ñi'ya nu nga'a cha' tyacua ji'i ngu' xqui'ya cña cuxi nu cua ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu.

Cha' ti'i nu cua ngujui ji'i Pablo lcaa su nguta'a yu

¹⁶ Chaca quiya' chcu'i' na' lo'o ma, cha' ná nga'a cha' chcu'i' ma cha' nu tonto ti laca na'. Masi jua'a nti' ma, cha' tonto laca na', pana ta ma xi chacuayá' 'na chcu'i' na' xi ji'i lcaa cha' nu cua ngua 'na. ¹⁷ Ná ndiya ti' na' cha' nchcui' na' ji'i cha' bi', cha' si'i cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi cha' chcu'i' na' lo'o ñati laca cha' bi', nti' na'. Chañi cha' tonto tsa na', nti' na', si lye tsa chcu'i' na' cha' ji'i ycu'i' ca na'. ¹⁸ Pana ná ndube ti' na', chcu'i' na' xi juani, cha' ntsu'u tsa ngu' nu jua'a nchcui' tsa ngu' cha' caca chi la loo ycu'i' ca ngu', nti' ngu'; bi' cha' lo'o na' ntsu'u chacuayá' chcu'i' na' xi, nti' na'. ¹⁹ Nu cu'ma nchca tsa ji'i ma! Bi' cha' tso'o tsa ndalo tyiquee ma ji'i ngu' nu tonto ti ndu'ni. ²⁰ Na ndalo tsa tyiquee ma ji'i lcaa ngu' tonto bi', masi lye tsa nclyo ngu' cña ji'i ma, masi ndyu'ni ngu' ngana ji'i ma, masi ndatsaa tsa ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cha' cuxi, masi ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o ma, masi lu'ba ti ntyiji' ngu' saca' ma; cua ndalo tsa tyiquee ma ji'i ngu' bi'. ²¹ Lo'o li' nacui' ma cha' ná ngulo tso'o ya cña ji'i ma. Chañi cha' ná ngua'ni tyaala ya ji'i cu'ma ñi'ya nu ndyu'ni nu ñati bi'!

Tso'o lacua, chcu'i' na' xi cha' ji'i ycu'i' ca ti na', masi cha' tonto ti ndyu'ni na' jua'a; si'i ngu' bi' ti nu ntsu'u chacuayá' chcu'i' ngu' ji'i ycu'i' ca ngu'. ²² Laca na' ngu' hebreo stu'ba ti lo'o ngu' bi'; jua'a laca na' ngu' Israel stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a ndyu'u cha' jna' lo'o jyo'o Abraham stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ²³ Nacui' ngu' bi', cha' cña ji'i Cristo ndyu'ni ngu'; la cui' cña bi' ndyu'ni na'. Masi tonto ti nchcui' na', pana tso'o la cña nu ndyu'ni na' que cña nu ndyu'ni ngu' bi'; lye la ngua'ni na' cña, lu'ba la ngusu'ba ngu' 'na ne' chcu'a, tyuu tsa quiya' cua ngujui' ngu' juata hichu' na', lu'ba ti ndyaca cha' cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo. ²⁴ Calaa tyii ntucua caa quiya' ndya'ni ngu' cuxi cuentya ji'i ngu' judío ni, lo'o jua'a ca'yu quiya' ngujui' ngu' judío 'na tsa lo cua quiya'; ²⁵ jua'a sna quiya' ngujui' ngu' romano yaca hichu' na', lo'o jua'a tsaca quiya' ngu' ngu' quee 'na cha' ngua ti' ngu' cujuui ngu' 'na. Sna

quiya' ngua cuxi ji'i yaca ni'i su ndya'a na', ngüilyu'u bi' nde ne' hitya; lo'o jua'a sna quiya' ngua cha' ndyanu na' nchcuatya ti na' lo hitya sca tsa lo'o sca talya. ²⁶ Quiña'a tsa se'i ndya'a na' tyucuii su caca cuxi 'na nquicha': ntsu'u hora ndyacua na' cla'be sta'a lo'o ndyaluu bi'; la cui' jua'a ntsu'u tsa ñati cuaana tyucuii; masi ngu' judío tya'a na', masi ngu' xa' tsu', ngua ti' ngu' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'; la cui' jua'a masi ndya'a na' nde quichi tonu, masi ndya'a na' nde ne' quixi', masi ndya'a na' nde lo tyujo'o, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyacua 'na; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu stu'ba ndya'a lo'o ñati ji'i Jesucristo, pana cha' cuiñi ndyu'ni ngu' bi', cuxi ti ngulacua ti' ngu' ña'a ngu' 'na. ²⁷ Tucui tsa cña nu ndyacua 'na, ti'i tsa cña ndyacua 'na ca su ndya'a na', ña'a cuaya' tyuu tsa quiya' ná ngua caja' na'; ntsu'u quiya' ntyute' na', jua'a ntsu'u quiya' ngui-tyi na' hitya, lo'o jua'a ntsu'u tsa nu ná ngujui tsiya' ti na cacu na', ntsu'u tsa lo'o lye tsa nchca tly'a' na', la cui' jua'a ná ngujui late' cacu' na'. Lcaa cha' bi' ndyacua 'na ca su ndya'a na'.

²⁸ Lo'o jua'a tya ntsu'u la xi xa' la cha' 'na; lcaa tsa ndube tsa ti' na' ñi'ya ndyaca ji'i lcaa taju ñati nu cuentya ji'i Cristo ca xa' quichi, lye tsa nclyacua ti' na' ne' cresiya jna' lo'o ndyi'u ti' na' ji'i ngu' bi'. ²⁹ Lo'o ná ndyiji juersa ji'i scaa ngu' bi', li' caca ñu'u ti' na' cuentya ji'i ngu' bi'; lo'o ndyacua qui'ya ji'i scaa ngu' bi', la cui' jua'a na', xñi'i tsa ti' na' li'. ³⁰ Laja lo'o nchcui' ti na', tso'o si chcui' na' ji'i lcaa cha' nu ná nda chacuayá' cha' caja juersa jna' su ntucua ycu' ti na'. ³¹ Ycu' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na ni, tyucui tyempo nga'a cha' cua'ni tlyu na ji'i Ni: la cui' Ni jlo ti' Ni cha' si'i cha' cuiñi laca nu nda na' lo'o cu'ma. ³² Ndi'ya cha' ngua 'na lo'o nguti'i na' ca quichi Damasco: Nu laca xu'na quichi ca jua, cuentya ji'i rey Aretas laca yu cña; lo'o jua'a ngulo yu bi' cña ji'i ngu' policia cha' tsatu ngu' to' lo'o quichi bi' cha' tejeya' ngu' 'na, cha' tyaa lo'o ngu' 'na nde ne' chcu'a li'. ³³ Pana xa' tyucuii ngusñi na' nguta'a na' li'; ya'a lo'o ngu' tya'a na sca chcubi, cha' chca'a na' nde ne' chcubi bi', lo'o li' ngusu'ba ngu' 'na toni'i ventana cha' ngua'ya ti'i na' nde chu'

lo'o quichi bi' nde liya'. Jua'a ngua, bi' cha' laca cha' ngulaá na' ji'i xu'na quichi bi'.

12

Ngulu'uloo ycu' Ndyosi ji'i Pablo laja xcaláyu

¹ Tya nti' cha' chcu' na' la xi cha' ji'i ycu' ca ti na', masi ná tso'o chcu' na' jua'a lo'o xa' ñati. Juani ta na' sca cha' lo'o ma ñi'ya nu cua nchcui' xcalá na' tsaca quiya'. Laja xcalá ti na', li' ngulu'uloo ycu' nu Xu'na na 'na, lo'o jua'a nda Ni sca cha' lo'o na' li'. ² Sca ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Cristo laca na'; nu juani cua ntsu'u tii jlyacua yija tya lo'o ngua ti' na' cha' ya'a ycu' Ndyosi yaqui'ya Ni 'na, cha' li' ndya'aa ca chaca chalyuu nde cua la, ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nga'aa jlo ti' na' si chañi cha' ndya'a na' ca ndacua, si laja xcalá ti na' ngulu'uloo ti cha' bi' 'na; sca ti ycu' Ndyosi jlo ti'. ³ Chaca quiya' chcu' na' lo'o cu'ma cha' ná jlo ti' na' si chañi cha' ndyaa lo'o lye ycu' Ndyosi 'na ca chalyuu bi' su tso'o tsa ña'a lcaa na, si na nchcuilo'o ti 'na cha' ndya'a na' ca bi'; sca ti ycu' Ndyosi jlo ti'. ⁴ Ca bi' cua ndyuna na' quiña'a tsa cha'; cua ntsu'u tsa cha' nu ná nchca chcu' na' ji'i, jua'a ná caja ñi'ya chcu' ñati chalyuu ji'i cha' bi' tsiya' ti. ⁵ Pana tso'o si chcu' na' xi lo'o ma, cha' jua'a ngua 'na tya li'; ná tso'o chcu' na' xa' la cha' cuentya ji'i ycu' ca na', sca ti si chcu' la na' xi ji'i scaa cha' nu ná nda chacuayá' 'na cha' caja juersa 'na su ntucua na' ycu' ti na'. ⁶ Ni si'i na tonto laca na' cha' nchcui' tsa na' ji'i ycu' ca ti na' jua'a, cha' liñi laca nu nda na' lo'o ma juani. Pana nga'aa nti' na' chcu' na' quiña'a la cha' lo'o ma juani, cha' ná nti' na' cha' cua'ni chi ngu' loo na' si bilya ña'a ngu' ñi'ya ndyu'ni na', si bilya cuna ngu' cha' nu nda na'; tsa ña'a cuayá' nu ndyuloo ti ngu' 'na, jua'a ti taca cua'ni chi ngu' loo na' nti' na'.

⁷ Lo'o li' nda ycu' Ndyosi chacuayá' cha' caja xi cha' chcube' na', cha' ná lye tsa caca tyucuaa ti' na' lo'o ñati xqui'ya cha' tlyu ca nde cua nu cua na'a na' laja xcalá; nda Ni sca lo quicha 'na nu ti'i tsa ndyu'ni lo'o na'. Lo'o jua'a laca bi' ñi'ya laca lo'o ntsu'u na ya' nu xña'a nchcube' ji'na, cha' ti'i tsa

ndyu'ni quicha bi' lo'o na', cha' ná caca tyucuaa ti' na' lo'o xa' ñati. ⁸ Cua ndya'a sna quiya' nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi; tya'na tsa nchcui' na' lo'o Ni cuentya ji'i quicha bi' cha' tyu'utsu' bi' jna'. ⁹ Pana ndi'ya nacui' Ni 'na li': "Tsa bi' ti cha' nga'a cha' tyi'u ti' nu'u, cha' xcui' cha' tso'o ndu'ni na' lo'o nu'u jua'a ti. Lye la caca cua'ni na' cña xqui'ya nu'u, nu lo'o ná quiña'a tsa juersa ntsu'u ji'i ycu' ca nu'u", nacui' Ni jna'. Bi' cha' juani tso'o tsa nti' na' masi ná ndyiji juersa 'na, cha' li' taca tyanu juersa ji'i ycu' Cristo ne' cresiya 'na. ¹⁰ Tso'o nti' na' lacua, masi ná ntsu'u juersa 'na tsiya' ti, masi quiña'a tsa cha' ti' nchcui' ngu' jna', masi ti' tsa na', masi lya' tsa ti' ngu' 'na, masi tucui tsa laca cña su ndya'a na' cuentya ji'i Cristo; la cui' tyempo lo'o ná nchca 'na tsiya' ti, la cui' hora bi' tso'o tsa ndyiji juersa 'na xqui'ya Cristo.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya ndyaca ji'i ngu' Corinto nu ngusñi cha' ji'i Cristo

¹¹ Cu'ma ngua'ni ma lo'o na' cha' nchcui' na' cha' tonto re, pana cu'ma laca nu nga'a cha' chcu' tso'o ma 'na nguicha'. Masi ná sca cha' ndyaca 'na tsiya' ti, si'i na xti la cña nchca 'na lo'o quiña'a la cña nchca ji'i nu ngu' cuiñi bi', masi tyaca'a tsa ndyu'ni ma ji'i ngu'; si'i jua'a ndyu'u cha'. ¹² Cua ndalo tsa na' laja lcaa cha' cuxi nu ngua 'na, cha' ndyu'ni na' cña nu cua nda nu Xu'na na 'na, cha' ndu na' nchcui' na' lo'o cu'ma. Cua jlo ti' ma cha' ycu' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na nu lo'o cua na'a ma cha' tlyu nu cua ngua'ni Ni ca slo ma xqui'ya na', cha' jua'a cube la ti' ma ji'i ycu' Ndyosi. Ná nchca cua'ni ñati chalyuu cña bi' jua'a ti. ¹³ Tsa bi' ti cha', ná ngüijña na' ji'i cu'ma cha' xtyucua ma 'na, bi' cha' nti' ma cha' chii nti' na' ña'a na' ji'i cu'ma; tso'o la ndu'ni na' lo'o ngu' xa' quichi, nti' ma. Tyu'u xi cha' clyu ti' ji'i ma lo'o na' lacua, cha' ná ndijña na' cha' bi' ji'i cu'ma.

¹⁴ Cua tyaa ti na' ca su ndi'i ma chaca quiya'. Cua tya'a ti sna quiya' cha' caa na' slo ma juani, lo'o ña'a ti ná lijya na' cha' culo na' sca cña tlyu ji'i cu'ma. Sca ti nti' na' cha' caca ma ñati ji'i ycu' Ndyosi, ná nti' na' cha' jña na' cña ji'i ma. Ñi'ya nti' na ni, si ntsu'u sñi' na, ycu' ti na ta na caya'

lo na laca nu lyiji ji'i sñi' na; si'i sñi' na nu ta caya' lo ycu' na. ¹⁵ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' masi culiji na' lcaa na nu ntsu'u xi 'na, masi tye juersa ji'i ycu' na' tsiya' ti, cha' caja ñi'ya xtyucua na' xi ji'i cu'ma. Bi' cha' ná tso'o laca si xti ti ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na, masi tso'o la ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'i cu'ma.

¹⁶ Ná quiña'a tsa cña nguliji ma lo na' li'; pana ña'a ti tya ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nchcui' cha' cua nguñilo'o na' ji'i ma cha' cua'ni na' ngana ji'i ma. ¹⁷ ¿Ñi'ya jua'a? Ná nda na' ñati lijya ca slo ma cha' cua'ni ngu' ngana ji'i ma cuentya 'na, si'i jua'a nti' na'. ¹⁸ Chañi cha' nchcui' na' lo'o yu Tito bi', cha' tsubi' ti tsaa yu ca su ndi'i ma; ndyaa yu lo'o chaca yu tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús bi' li'. Pana si'i Tito laca nu ngua'ni ngana ji'i ma; sca ti cuayá' ndyu'ni yu cña ñi'ya nu ndyu'ni na' cña, sca ti cha' ntsu'u tyiquee tyucuaa ya.

¹⁹ Ni si'i xcui' na cua nti' ya cha' tyu'u lubii cha' ji'i ya lo'o cu'ma; laca cha' ndube ti' ya cha' ña'a ycu' Ndyosi ji'i ya, bi' cha' tsa lo cua ti cha' nchcui' ya, tsa ña'a cha' nu nti' ycu' Cristo cha' chcu' ya lo'o cu'ma. La cui' jua'a lcaa cña nu ndyu'ni ya, na xtyucua ya ji'i ma laca cña bi', cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i cu'ma tya'a tso'o na. ²⁰ Quiña'a xi nclyacua ti' na' xqui'ya cu'ma juani. Lo'o tyalaa na' ca su ndi'i ma, si quije cha' 'na lo'o ma cha' xa' ña'a ndu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngulu'u na' ji'i ma tya clyo, ¿ñi'ya cua'ni ta na' lo'o ma li'? Ca cuayá' ti' ma cha' taca cua'ni tyaala na' xi lo'o ma li', masi ná ndiya ti' ma cha' cua'ni na' jua'a. Ndube ti' na' cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ña'a ti nxuu tya'a ngu', nu ti'i tsa ti' ngu' ña'a ji'i tya'a ngu', nu ñasi' tsa ngu' ña'a ji'i tya'a ngu', nu sca ti ji'i ycu' ca ngu' ndube ti' ngu'; lo'o jua'a nchcui' ca'a ti ngu' ji'i tya'a ngu', cuentyu tsa ti' ngu' lo'o tya'a ngu', ntyucuaa tsa ti' ngu' ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'. Lcaa lo cha' cuxi bi' ndyu'ni ngu' cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti.

²¹ Nu lo'o tyalaa na' chaca quiya' ca slo ma juani ti, si quije cha' jna' cha' jua'a ndu'ni ma, ná tyiquee' quiña'a tsa cha' tyuju'u ti' caca 'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu laca Xu'na na', nu lo'o ña'a na' ji'i cu'ma. Xi'ya

tša na' li', ña'a cuayá' xñii hitya cloo na'; xi'ya na' xquiyá' ngu' nu ngua'ni cha' cuxi bi' tya tsubi' la, cha' bilya ca tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i cha' suba' nu ngua'ni ngu', cha' ntsu'u tša cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', cha' ná lubii cresiya jil'i ngu' bi' tsiya' ti.

13

Liñi nchcui' Pablo lo'o ngu' lo'o ndye nguscua yu quityi

¹ Cua tya'a ti sna quiya' juani cha' caa na'a na' jil'i cu'ma. Ndi'ya cua'ni na juani: Xcui' nga'a cha' cua'ni cuayá' na jil'i ñati cuxi lo'o tucua sna tya'a ñati nu cua na'a jil'i cha' cuxi bi'. ² Bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o lcaa cu'ma ngu' Corinto nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a nchcui' na' lo'o cu'ma ngu' taju jil'i Jesús ca ndacua nu ngua'ni cha' cuxi tya tsubi' la. Nu lo'o ñaa na' nu ndyaca tyucuaa quiya' ni, cua laca nda na' cha' re lo'o cu'ma li', pana juani lo'o ndi'i na' tyijyu', tya chaca quiya' chcui' na' cha' bi' lo'o ma, cha' ni sca ñati nu ndu'ni cha' cuxi ná nga'a cha' clyaa ngu' lo'o caa na' chaca quiya'; cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ngu' bi'. ³ Ca li' caca cuayá' ti' ma cha' ycu' Cristo laca nu nda cha' nu nchcui' na'; lo'o jua'a si'i na xti ti cña nchca jil'i Cristo lo'o xcube' Ni jil'i ma, masi lye tša cua'ni Ni cña cha' chcube' ma li'. ⁴ Chañi tša cha' ndye juersa jil'i Cristo nu lo'o ndyujuii ngu' jil'i, lo'o ngujui'i ca'a ngu' jil'i lo' crusi; pana tlyu tša cña ngua'ni ycu' Ndyosi cuentya jil'i yu, bi' cha' laca cha' ña'a ti tya lu'ú yu juani. Ñi'ya nti' Cristo, cha' ná nguxlyú cha' hichu' ñati nu ndyujuii jil'i, la cui' jua'a cuare, si'i na lye tša nclyo ya cña jil'i cu'ma nquicha'; pana juani caca cuayá' ti' ma cha' ña'a ti tya lu'ú ya xi, cha' la cui' chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi ndya'a lo'o ya lijya ya, la cui' tya'a chacuayá' nu ntsu'u jil'i Cristo.

⁵ Cua'ni cuayá' ma jil'i ycu' ca ma lacua, cha' ca cuayá' ti' ma si chañi cha' tya ndyanu tyucui cha' jil'i Jesucristo ne' cresiya jil'i ma. Nga'a cha' tyi'u ti' ma cha' ndyanu Xtyi'i Jesucristo ne' cresiya jil'i sa scaa ma; sca ti si cua ngunu'u cresiya jil'i ma lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, nga'aa tyanu Ni lo'o ma li'. ⁶ Lo'o jua'a nti' na' cha'

caca cuayá' ti' ma cha' jil'i cuare, cha' si'i na ngunu'u cresiya jil'i ya lo'o Ni. ⁷ Lu'ba ti ndijña ya cha' jil'i ycu' Ndyosi, cha' ná ta Ni chacuayá' cha' cua'ni ma xa' la cha' cuxi; na cua nti' ya cha' xtyucua Ni jil'i ma cha' tso'o ti caca tyiquee ma. Ná ndube ti' ya, masi ñacui ngu' cha' ná nchca jil'i ya tsiya' ti. ⁸ Ná ntsu'u cha' cua'ni tyaala ya lo'o ma si ña'a ti tya ndyanu tso'o cha' ne' cresiya jil'i ma, nu cha' jil'i Jesús nu cua ngusñi ma; pana si ndyu'ni ñu'u ca ma jil'i nu cha' jil'i Jesús bi', li' cua'ni tyaala ya lo'o ma. ⁹ Si tso'o tša ndyanu tachaa cha' jil'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma, tso'o tša nti' ya li', masi xti ti cha' nchca jil'i ycu' ya; bi' cha' ndijña ya cha' jil'i ycu' Ndyosi cuentya jil'i cu'ma lacua, cha' jua'a caca tyucui la ti' tyiquee ma ña'a ma jil'i ycu' Ndyosi. ¹⁰ Lo'o jua'a nscua na' quityi re, masi tyijyu' tša ndi'i na' cuentya jil'i cu'ma, cha' ná caca tyaala na' lo'o cu'ma nu lo'o cua ndyalaa na' ca quichi tyi ma. Chañi cha' cua nda ycu' nu Xu'na na chacuayá' 'na, pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': cua'ni na' cha' caja ñi'ya tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya jil'i ma; ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni ñu'u lyiji na' jil'i cu'ma.

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo, chcui' salya' na' lo'o ma juani, nu lo'o cua tye ti xcua se'i cha' nu nscua na' lo' quityi re. Cua'ni lyiji ma ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ma cha' laca ma ñati jil'i ycu' Ndyosi. Cua'a jyaca ma jil'i lcaa cha' nu nda na' lo' quityi re. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o xa' ñati tya'a ma. Tso'o ti tyi'i ma lo'o lcaa ñati. Lo'o li' la cui' ycu' Ndyosi laca nu tyi'i lo'o ma lcaa tsá; ntsu'u tša tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee na. ¹² Chcuicha' ma jil'i tya'a ma tyucui tyiquee ma, quityi ma jil'i tya'a ma chacuayá' jil'i Cristo. ¹³ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i ycu' Ndyosi ca nde, cua nti' ngu' ta ngu' xlyo ni'i jil'i lcaa ngu' tya'a ma nu ndi'i cajua.

¹⁴ Lo'o juani nti' tša na' cha' ná tye cha' stu'ba cha' jil'i lcaa cu'ma cajua lo'o Jesucristo nu Xu'na na, la cui' Ni laca nu quiña'a tša cha' tso'o ndu'ni lo'o na lcaa tsá. Jua'a nti' na' cha' lcaa tsá caca stu'ba cha' jil'i ma lo'o ycu' Ndyosi, la cui' Ni laca nu ntsu'u

tša tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Jua'a nti' na'
cha' tyanu Xtyi'i ycuì' Ndyosi ne' cresa
ji'ì mā, la cui' Ni laca nu ndu'ni cha' stu'ba
ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni, jua'a lo'o xa' la ngu'
tya'a ngusñi na cha' ji'ì ycuì' Ndyosi. Jua'a
caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde Galacia

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re. Cña 'na laca cha' tsa'a na' chcu' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ñati. Si'i ñati chalyuu ti laca nu cua nda cña bi' 'na, si'i ñati laca nu nguane 'na cha' cua'ni na' cña bi'; Jesucristo lo'o ycu' Ndyosi Sti Jesús, bi' laca nu cua nda cña bi' 'na. Ycu' Ndyosi ni, bi' laca nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ² Lo'o na', lo'o lcaa tya'a ndi'i na' ca nde nu ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Jesús, nscua ya quityi re cha' tsaa lcaa quichi' tyi cu'ma ngu' gálatas, lcaa quichi' su ntsu'u cu'ma taju ñati ji'i Jesucristo. ³ Nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i cresiya ji'i ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ⁴ La cui' Jesús laca nu nda ji'i ycu' ca lo'o ngujuii yu cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na, cha' jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na nde chalyuu su ngunu'u tsa tyiquee ñati xqui'ya cha' cuxi; ngulo ycu' Ndyosi Sti na cña ji'i Jesús, li' ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na. ⁵ Bi' cha' ná nga'a cha' tye tsa nu cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi. Jua'a caca cha' bi' lacua.

Nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu taca cua'ni lyaá ji'i ñati ji'i nu cuxi

⁶ Ndube tsa ti' na' cha' yala ti nguta'achu' ma ji'i ycu' Ndyosi, masi ngusubi Ni ji'i ma xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a ji'na; ndube ti' na' cha' nduna ma chaca cha' nu si'i cha' ji'i ycu' Ndyosi laca, nu nacui' ngu' cha' taca cua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi. ⁷ Pana liñi la ñacui' na cha' nga'aa ntsu'u xa' la cha' tso'o ji'i Jesucristo nu taca cua'ni lyaá ji'na. Ndi'ya ndyaca cha': Ntsu'u xi ñati nu ndyu'ni cha' quichi' yaa cha' hique ma; cua nti' tsa ngu' bi', cha' xcutsa'a ngu' ñi'ya ntsu'u cha' ji'i Cristo. ⁸ Pana tlyu tsa qui'ya sta Ni ji'i ñati nu chcu' sca cha' cuiñi lo'o ma ñi'ya nu caca clyaa ma ji'i cha' cuxi, nu culu'u ji'i ma sca cha' nu si'i la cui' cha' liñi laca, nu si'i cha' nu

cua nchcu' ya lo'o ma tya clyo. Lo'o cuare, sta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i ya si xcutsa'a ya cha' nu cua nda ya lo'o ma; masi sca xca nu ngutu'u ca slo ycu' Ndyosi laca nu chcu' cha' cuiñi jua'a, xcube' Ni ji'i, cha' tlyu tsa qui'ya laca bi'. ⁹ Jua'a ni na' ji'i ma tya tsubi' la, lo'o la cui' cha' laca nu ta na' lo'o ma chaca quiya' juani: Tlyu tsa cha' ti'i tyacua ji'i ñati si ta ngu' xa' la cha' lo'o ma, ñi'ya nu cua'ni ma cha' clyaa ma ji'i nu cuxi, nu si'i la cui' cha' nu cua ndyuna ma tya clyo.

¹⁰ Lo'o nacui' na' jua'a, si'i cha' ndyu'ni cña tsa ti' na' cha' caja ñati 'na nu cua'ni chi loo na'. Tsa bi' ti cha' tso'o nti' na', si ycu' Ndyosi cua'ni chi Ni loo na'; si'i na cua nti' na' cha' tso'o ti chcu' ñati jna'. Nga'aa caca cua'ni na' cña ji'i Cristo, si xcu' cha' cua'ni tya'a na' lo'o ñati ntsu'u tyiquee na'.

Ñi'ya ngua cha' ngujui cña ji'i Pablo

¹¹ Cua nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' ma cha' bi', cha' si'i sca cha' nu ngua'ya hique ti ñati laca cha' nu cua nda na' lo'o ma; cha' ji'i Jesús laca bi', cha' nu nchcu' ñi'ya taca clyaa ma ji'i nu cuxi. ¹² Si'i ñati laca nu nda cha' bi' lo'o na' tya clyo, ni sca ñati chalyuu ná ngulu'u cha' bi' 'na; ycu' Jesucristo ngulu'u loo yu 'na, ycu' bi' laca nu cua nda cha' bi' lo'o na' li'.

¹³ Cua jlo ti' ma ñi'ya nu ngua'ni na' nde chalyuu tya sa'ni la, ñi'ya ndaquiya' tsa na' ji'i lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya. Cua jlo ti' ma cha' ti'i tsa nguxcube' na' ji'i lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo nu ngua li'; ngua ti' na' cua'ni tye na' ji'i ñati bi' tsiya' ti. ¹⁴ Lye la ngua'ni na' lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya nu lo'o ndu'ni tlyu ya ji'i ycu' Ndyosi. Xa' ngu' quichi' tyi na' nu tya'a stu'ba ti na' lo'o, ná stu'ba ngua'ni ngu' ñi'ya nu ngua'ni na'; lye la ndaquiya' na' ji'i lcaa lo cha' nu ntsu'u ji'i ya, nu cua nda jyo'o cusu' lo'o ngu' judío tya'a ya tya sa'ni la. ¹⁵ Pana yala la ngua'ni ycu' Ndyosi; masi bilya cala na' cua ngusubi Ni 'na cha' caca na' ñati ji'i Ni, xqui'ya cha' jua'a ngua ti' ycu' Ni; na cua ngusubi Ni 'na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹⁶⁻¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni Ni cha' ndyuloo na' ji'i Jesús, nu sca ti Sñi' ycu' Ni, cha' li' nchca 'na ta na' cha' ji'i Ni lo'o lcaa cu'ma, ñati nu ndi'i xa'

tsu'. Li' ndacha' na' ji'i lcaa mā cha' xqui'ya Jesús taca clyaa mā ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā. Nu lo'o ngusñi ca ti na' cha' bi', li' hora ti ndu'u na' nguta'a na' nde loyuu su naa Arabia; ca bi' nguti'i na' ycu'i ti na'. Ná nguta'a na' ndyaana na' sca cuii nu ta sca ñati lo'o na'; la cui' ti jua'a ná nguta'a na' nde quichi Jerusalén cha' chcu'i na' lo'o ngu' tya'a ndyu'ni na' cña nu ndi'i nde jua, masi cua nda ngu' bi' cha' ji'i Jesús lo'o ñati clyo la, nu lo'o tya lyiji cuna na' cha' bi'. Pana nguta'a na' nde Arabia, lo'o tiya' la li' nguxtyuu na' nguta'a na' nde quichi Damasco.

¹⁸ Nga'aa ndya'a na' nde Jerusalén li'; pana ca lo'o ndu'u scua sna yija, li' nguta'a na' nde jua. Lo'o li' ndyuloo na' ji'i Pedro, nguti'i na' tiñu tsa lo'o yu li'. ¹⁹ Ná na'a na' ji'i xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'i Cristo tya clyo ca bi'; sca ti yu Jacobo tya'a Jesús nu Xu'na na, bi' nu cua na'a na' ji'i. ²⁰ Chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi, liñi tsa cha' nu nscua na' lo quityi re; ni sca cha' cuiñi ná nscua na' tsiya' ti re.

²¹ Tiya' la li' nguta'a na' nde loyuu su cuentya Siria, jua'a nde loyuu su cuentya Cilicia. ²² Pana nu xa' la taju ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu ndi'i quichi su cuentya Judea, tya lyiji tyuloo ngu' bi' 'na nu ngua li'. ²³ Pana cua ndyuna ngu' cha' 'na lo'o nchcu'i ñati 'na ndi'ya: “Nu ñati nu ngua ti' cua'ni tye ji'na bi', juani cua nguxcutsa'a Ni cresiya ji'i yu, cha' cua ntsu'u cha' ji'i yu lo'o Jesús”, nacu'i ngu' ji'i tya'a ngu'. “Juani ndya'a yu nda yu cha' lo'o xa' la ñati, cha' lo'o ñati bi' caca xñi ngu' cha' ji'i Jesús”, nacu'i ngu'. ²⁴ Lo'o li' nguxana ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya na'.

2

Nu xa' la tya'a ñati nde Jerusalén ntucua ngu' cha' nu nchcu'i Pablo

¹ Cua ndya'a tii jlyacua yija, li' xa' ndya'a nde Jerusalén chaca quiya'; lo'o Bernabé ndya'a, lo'o jua'a ndyaa lo'o ya ji'i Tito. ² Ndyaa ya Jerusalén, xqui'ya cha' cua ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ngua'ya sca cha' hique na' cha' tyaa ya; bi' cha' lo'o cua

ndyalaa ya quichi bi', li' ndya'a ca su ntu-cua ngu' ycu'i ti ngu', nchcu'i na' lo'o ngu' nu laca loo la ji'i taju tya'a ñati ji'i Cristo quichi bi'. Li' ndacha' na' ji'i ngu' bi', nchcu'i na' ni cha' nu nda na' lo'o ngu' xa' tsu' cuentya ji'i Cristo, cha' ngua'ni lyaá Cristo ji'na ji'i nu cuxi. Jua'a nchcu'i na' lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná nti' na' cha' culacua cuxi ti' ngu' bi' ña'a ngu' jna'; ná nti' na' cha' chcu'i ngu' cha' ná tso'o laca cha' nu nda na' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' tya tsubi' la, masi chcu'i ngu' cha' ná tso'o ndu'ni na' juani. ³ Lo'o jua'a yu Tito tya'a ndya'a na' ni, ná nchcu'i ngu' lo'o yu cha' si'yu quiji yu cha' culacua yu ñi'ya ndu'ni ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca yu. ⁴ Pana ngulaa xi xa' la ñati slo ya li', ngu' nu cuiñi ti nchcu'i cha' ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Cristo; na ndu'ni ti ngu' cha' tya'a na laca ngu' bi'. Cuaana ti nguti'i ngu' bi' laja lcaa tya'a na cha' ña'a cuayá' ngu' bi' ji'i ya, si culacua ngu' nu ndya'a lo'o ya, si ná culacua ngu'. Ngua ti' ngu' bi' tacu' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o na, cha' ná ndiya ti' ngu' cha' tso'o ndi'i tyiquee na chalyuu xqui'ya Jesús; ngua ti' ngu' bi' tatsaa ngu' ji'na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ngulo jyo'o cusu' ji'i ngu' judío tya'a ya. ⁵ Pana ná ndaquiya' ya ji'i cha' nu nchcu'i ngu' bi' tsiya' ti. Ngua ti' ya cha' ná chcuna' tsiya' ti ni sca cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na, nu lo'o cua ngua'ni lyaá yu ji'na; ngua ti' ya cha' tyanu tso'o lcaa cha' bi' ne' cresiya ji'i mā.

⁶ Ná ndube ti' na' masi nacu'i ngu' cha' tlyu tsa ñati laca nu ngu' nu laca loo ji'na bi'; jlo ti' na' cha' sca ti cuayá' laca lcaa na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Pana masi loo laca ngu' bi', ná ngulo ngu' bi' cña jna' cha' culu'u na' xa' la cha' ji'i cu'ma ngu' xa' tsu'. ⁷ Ndi'ya ngua: ngutucua ngu' bi' ji'i cha' nu nchcu'i na' lo'o ngu'; cua ngüiñi cha' ji'i ngu' bi' lo'o na' li'; cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' cua nda ycu'i Ndyosi cña 'na cha' tsa'a ta na' cha' ji'i Ni lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', ñi'ya taca clyaa mā ji'i nu cuxi. Lo'o jua'a nacu'i ngu' cha' cua nda Ni la cui' cña ji'i nu Pedro bi', cha' chcu'i yu cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío. ⁸ La cui' ycu'i Ndyosi nu nda ji'i Pedro ndyaa nclyu'u yu cha' ji'i Ni ji'i ngu' judío, la cui' ycu'i Ndyosi bi' laca nu cua

nda Ni 'na ndya'a na' nclyu'u na' cha' tso'o bi' ji'i ngu' xa' tsu'.

⁹ Bi' cha' ngutucua' ngu' cña 'na, nu Jacobo lo'o Pedro lo'o Juan bi', la cui' ngu' nu laca loo ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. Stu'ba ti nchcui' ngu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o na' nu lo'o nda Ni cña bi' 'na. Li' ngusñi ya' tya'a ya lo'o ngu' bi', na' lo'o Bernabé, cha' caca cuayá' ti' ya cha' tso'o ti nti' ngu' ña'a ngu' ji'i ya, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o ya, cha' tya tsa la ya quichi tyi ngu' xa' tsu'. Tyanu ycu' ngu' bi' ca su ndi'i tya'a ya, nu ngu' judío bi' li'. ¹⁰ Tsa bi' ti cha' nchcui' ngu' lo'o ya, nu ngüjña ngu' ji'i ya cha' lcaa tyempo tyi'u ti' na na laca nu lyiji ji'i nu ngu' ti'i tya'a na nu ndyanu nde Judea. Bi' laca nu ndyu'ni cña ti' na' cha' cua'ni na'.

Lye xi nchcui' Pablo lo'o Pedro nde quichi Antioquía

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Pedro nde quichi Antioquía, ca su ndi'i na'. Tiya' la li' ndya'a na' slo yu, ngua'a na' ji'i yu xqui'ya cha' cua ntsu'u sca cha' cuxi nu ndyu'ni yu. ¹² Ndi'ya ngua cha' bi': Nu lo'o ndyalaa ca ti yu, ná ngua tyuju'u ti' yu; ndyacu yu lo'o ngu' tya'a na ca bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana nu lo'o ndyalaa xi xa' la tya'a ngu' judío nu nda Jacobo ji'i lijya, li' nguta'achu' yu; nga'aa ntaja'a cacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi' li'. Cua ndyutsii yu si ña'a ngu' judío tya'a yu ji'i yu cha' ndyacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi', cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' judío cha' cacu ngu' lo'o ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná lubii ngu' xa' tsu' tsiya' ti ngua ti' ngu' judío. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ngua'ni xa' la ngu' judío tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, sca ti cuayá' siya' tyiquee ngu' lo'o Pedro; lo'o ycu' Bernabé ngua ti' yu cua'ni yu ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi', cha' siya' tsa tyiquee ngu'. ¹⁴ Pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' ná ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'u cha' tso'o nu ngulu'u Cristo ji'na cha' clyaá na ji'i nu cuxi, li' nchcui' na' lo'o Pedro slo lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji'i Cristo quichi bi'. Ndi'ya ni na' ji'i yu li': "Ngu' judío laca nu'u", nacui na' ji'i Pedro bi'. "Tya lo'o ndyalaa nu'u ca nde, cua ngua'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni ngu' xa' tsu' re, cha' tya'a na laca ngu' cuentya

ji'i Cristo; ná ngua'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío tya'a quichi tyi na. Bi' cha' lacua, ná tso'o si juani nti' nu'u cha' tatsaa nu'u ji'i ngu' xa' tsu' re, cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío." Jua'a nacui na' ji'i yu.

Stu'ba cha' laca ji'i ngu' judío lo'o lcaa ñati chalyuu

¹⁵ Nu cuare ni, ngu' judío laca ya tya lo'o ngula ya chalyuu nu ndaquiya' ji'i lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ya; si'i na ndaquiya' ya ji'i cua ña'a ca cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ngu' xa' tsu'. ¹⁶ Pana jlo ti' ya cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi ndu'ni ti ya cua ña'a ca cña nu nda jyo'o Moisés cha' cua'ni ya; sca ti si jlya ti' ya ji'i cña nu ngua'ni Jesucristo cuentya ji'na, li' taca ca tso'o cresiya ji'i ya. Bi' cha' lo'o cuare cua ngusñi ya cha' ji'i Jesucristo, cha' taca ca tso'o cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ni, cha' nu jlya ti' ti' ya ji'i Jesús, nga'aa si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ya nu nda jyo'o Moisés ji'i ya. Ni sca na ná taca ji'na ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ndaquiya' ti na sca cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na.

¹⁷ Tso'o lacua. Masi ngu' judío laca ya, cua jlo ti' ya cha' xqui'ya cña nu cua ngua'ni Cristo cuentya ji'na, bi' cha' taca caca lubii cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu' Ndyosi. La cui' ti cha', nga'a cha' chcu' ya ji'i ycu' ca ya cha' lo'o lcaa ngu' judío tya'a ya ntsu'u qui'ya ji'i ya, ñi'ya lo'o nacui ya cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' xa' tsu'. Pana si'i Cristo laca nu ngua'ni cha' laca ya ñati cuxi. ¹⁸ Bi' cha' nga'aa ndaquiya' ya ji'i cha' cusu' nu jlya tsa ti' ya ji'i nquicha'; lo'o juani si xa' taquiya' ya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ya, li' ntsu'u qui'ya ji'i ya lo'o ycu' Ndyosi chaca quiya' xqui'ya cha' si'i na tyucui tyiquee ya ngusñi ya cha' ji'i Jesucristo. ¹⁹ Lo'o na' ni, ná nchca cua'ni na' lcaa cha' cusu' bi', bi' cha' cua ndye cha' jna' lo'o cha' bi'; juani xcui' ndi'i na' chalyuu cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na'. ²⁰ Cuentya ji'i cha' cusu' bi' laca na' ñi'ya laca si cua ngujui na', ñi'ya laca si stu'ba ti nga'a na' lo crusi lo'o Jesús; juani nga'aa si'i ycu' ca ti na' laca na' loo ne' cresiya 'na, cha' Cristo laca nu laca loo ne' cresiya 'na juani. Ndi'i tso'o ti na' chalyuu

juani sca ti xqui'ya cha' jlya ti' na' ji'i cña nu cua ngua'ni ycu' Jesús, nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; bi' laca nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jna', bi' laca nu cua nda chacuayá' ji'i ngu' cha' cujuu' ngu' ji'i ycu' yu cuentya jna'. ²¹ Si'i cha' ná ndube ti' na' ji'i lcaa cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o ngu' judío tya'a ya; laca cha' ndube tsa ti' na' cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi tso'o tsa ndaquiya' na ji'i cña nu nclyo cha' cusu' bi' ji'na. Ndube tsa ti' na' cha' ná ngujuu' Jesús jua'a ti; ntsu'u cña nu ngua'ni yu lo'o ngujuu' yu lo crusi bi', na cua ngua'ni tso'o yu ji'i cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu ngua li'.

3

Sca ti lo'o xñi na cha' ji'i Cristo, li' caca quiñi tso'o cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi

¹ Na tonto tsa mā, cu'mā ngu' gálatas, cha' nduna mā cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi'; laca mā ñi'ya si ntsu'u nu ngua'ni cucha'a ji'i mā. Bi' cha' juani nga'aa nti' mā xñi la mā cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na. Pana lo'o nda ya cha' ji'i Cristo lo'o mā tya clyo, li' ngulu'u tsa ya ji'i mā ñi'ya ngua lo'o ngujuu' Jesucristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngulu'u ya ji'i mā ña'a cuayá' nu ngua cuayá' tso'o ti' mā cha' bi'. ² Xacu' mā cha' 'na lacua: ¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i mā juani? ¿Ñi'ya ngua ji'i mā cha' ngujuu' Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i mā lacua? ¿Ha ngujuu' Xtyi'i Ni ji'i mā xqui'ya cha' cua ngua'ni mā cña nu nscua lo cha' cusu' bi' cha' cua'ni mā? Si'i. Cua jlo ti' mā cha' ngujuu' Xtyi'i ycu' Ni ji'i mā lo'o ngusñi mā cha' liñi nu cua nda ya lo'o mā, cha' ji'i ycu' Cristo. ³ ¿Ni cha' laca tonto tsa nclyacua ti' mā juani? Xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o mā, bi' cha' nguxana ca ti mā cha' ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi nquicha'; pana nu juani ni, xqui'ya cha' lye tsa cua'ni cña ti' ycu' ca mā, jua'a nti' mā cha' caca ji'i ycu' ca mā quiñi tso'o cha' ji'i mā lo'o ycu' Ni. ⁴ Masi ngua'ni Ni quiña'a cha' tlyu ca slo mā tya tsubi' la, ntsu'u quiya' nclyacua ti' na' cha' ná ngua tso'o cresiya ji'i mā tsiya' ti, nu lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni mā. Pana jlo ti' na' cha' ngua tso'o la xi cresiya ji'i mā xqui'ya

cha' tlyu bi'. ⁵ Na cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i mā, lo'o xqui'ya nu bi' cua ngujuu' ñi'ya caca tyu lo cha' tlyu nu ndyu'ni ycu' Ndyosi nde su ndi'i cu'mā. Lo'o ndu'ni Ni jua'a, si'i xqui'ya cha' ndaquiya' mā ji'i cha' cusu' bi'; pana ndu'ni Ni jua'a, xqui'ya cha' jlya ti' mā lo'o ndyuna mā cha' tso'o ji'i cña nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na.

⁶ Nu jyo'o cusu' ji'i ya, nu Abraham bi' ni, cua jlya tsa ti' nu cusu' bi' lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o yu. Xqui'ya cha' cua jlya ti' yu cha' bi', li' ntucua Ni cha' ji'i yu ñi'ya si ngua yu sca ñati nu ndu'ni xcu' cha' tso'o. ⁷ Lo'o jua'a nga'a cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' ji'i Cristo, chañi cha' laca ñati bi' ñi'ya laca ngu' judío, cha' ndyu'ni ngu' bi' la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Abraham, masi tyempo juani. ⁸ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycu' Ndyosi lo'o nu Abraham bi' nu ngua sa'ni: “Caca tso'o cresiya ji'i lcaa ñati nu ndi'i xa' tsu' xqui'ya nu'u”, nacui Ni ji'i Abraham. Ycu' Ndyosi laca nu cua nda cha' bi' lo'o jyo'o bi' yala la, cha' jua'a lo'o cu'mā ngu' xa' tsu' caca tso'o cresiya ji'i mā cuentya ji'i ycu' Ndyosi nde loo la, nu lo'o xñi mā cha' ji'i ycu' Ni. ⁹ Tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'i Abraham nu ngua sa'ni, xqui'ya cha' ngusñi nu cusu' bi' cha' nu nchcui' ycu' Ni lo'o yu; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' tso'o nti' Ni ña'a Ni ji'na, cua ña'a ca na nu xñi na cha' ji'i Cristo.

¹⁰ Pana cua ña'a ca ñati nu tsa bi' ti cña nti' cha' taquiya' ji'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés, tyanu yabe' hichu' ñati bi', cha' ndi'ya nchcui' quityi ji'i ycu' Ndyosi: “Tyanu yabe' hichu' lcaa ñati si ná taquiya' ngu' ji'i lcaa ca cha' nu nscua lo quityi bi’”. ¹¹ Bi' cha' caca jlo ti' na cha' ná nchca ca lubii cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi lo'o ndaquiya' ti na ji'i cña nu nda cha' cusu' bi', cha' ná nchca tyi'u ti' na lcaa ca cha' bi'. Chaca cha' nchcui' quityi bi': “Caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i ycu' Ni; li' taca caja sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'na”. ¹² Pana lo'o xcu' ndaquiya' na ji'i cha' cusu' bi', li' ná ntsu'u sca cha' ji'i Cristo nu nga'a cha' xñi na hasta ca ne'

cresiya ji'na, cha' ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na: “Sca ti si cua'ni na lcaa ca cña nu culo ycu' Ndyosi ji'na, caca tyi' tso'o ti na chalyuu li”, nacui' quityi bi'.

¹³ Cua ngulo Cristo ji'na ji'i yabe' nu ngusta ycu' Ndyosi hichu' na xqui'ya cha' ná ndaquiya' na ji'i lcaa cha' tsiya' ti nu nda Ni lo'o na; yabe' nu ntsu'u ji'na bi' cua ndyanu hichu' ycu' Jesús li'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi: “Si tlyu tsa yabe' ntsu'u ji'i sca ñati, ntsu'u cha' cuju'i' ca'a ngu' ji'i ña'a lu'ú ti lo sca yaca ndu cha' cajaa yu”. ¹⁴ Jua'a ngua cha' lo'o ngu' xa' tsu' caja cha' tso'o ji'i ngu' xqui'ya Jesucristo, cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'i ycu' Ndyosi lo'o nu jyo'o Abraham bi' nu ngua sa'ni. Li' caca ji'i ngu' xa' tsu' ñi'ya nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o Abraham, cha' caja Xtyi'i ycu' Ni ji'i lcaa na nu lo'o xñi na cha' ji'i Cristo.

Sa'ni la cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o Abraham

¹⁵ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, ta na' sca cui' lo'o ma juani cuentya ji'i sca ñati nu nti' quiñi sca cha' ji'i yu lo'o tya'a yu. Cloyo culo ngu' sca quityi. Lo'o cua ndye ngua stu'ba cha' bi' ji'i ngu', li' nga'aa caca ji'i xa' ñati tacu' ngu' ji'i cha' bi'; nga'aa caca xcutsa'a la ngu' cha' bi'. ¹⁶ Jua'a ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o nu Abraham bi'; cua ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o cusu' bi', jua'a lo'o sca ñati nu tyu'u ji'i jyo'o cusu' bi' tyempo nde loo la. Ná nacui' quityi ji'i ycu' Ndyosi cha' quiñi cha' ji'i Ni lo'o tyuu tya'a ñati bi'. “Na cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o sca ti ñati nu tyu'u ji'i Abraham nde loo la”, nacui' quityi. Lo'o nu sca ti ñati bi' ni, Cristo laca bi'. ¹⁷ Ndi'ya cha' nti' na' chcu' na' lo'o ma: Cua ngua stu'ba cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua li'; cua ndya'a jacua siyento ntucua calaa tyii yija tya lo'o cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ni lo'o nu cusu' bi', lo'o li' nda ycu' Ndyosi cha' lo'o Moisés cha' culo yu cña ji'i ngu' cuentya ji'i Ni. Bi' cha' ná ngua ji'i cha' nu nda Moisés bi' tacu' lo cha' nu cua ngüiñi ji'i ycu' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua sa'ni la, cha' ná taca cua'a ngu' ji'i cha' bi' tsiya' ti. ¹⁸ Si ntsu'u cha' taquiya' na ji'i lcaa cña nu ngulo Moisés ji'na, cha' jua'a clyaa na ji'i

nu cuxi, li' nga'aa nti' cha' jlya ti' na cha' nu cua ngüiñi ji'i ycu' Ndyosi lo'o na cha' cua'ni lyaá Ni ji'na. Pana cha' liñi laca cha' cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ni lo'o Abraham, cha' cua'ni Ni sca cha' xlya'be lo'o na nu lo'o cua'ni lyaá Ni ji'na.

¹⁹ ¿Ni cha' laca ngulo ycu' Ndyosi cña ji'i nu jyo'o Moisés bi', cha' nguscua yu cña bi' lo quityi cuentya ji'i Ni lacua? Tiya' la ngua cha' nda Ni cha' bi' lo'o Moisés, cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya nu nacui' ycu' Ndyosi cha' laca scaa cha' cuxi. Pana xti ti tyempo ndalo cha' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa Cristo, la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham; na cua nchcui' ycu' Ndyosi cha' ji'i nu Cristo bi' nu lo'o cua ngüiñi cha' ji'i ycu' Ni lo'o jyo'o cusu' Abraham bi' tya cloyo. Nu lo'o nda Ni cha' bi' lo'o nu jyo'o Moisés bi' ni, lo'o xca ji'i ycu' Ni ndu lo xlya ca'ya bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, cha' chcu' lo'o nu cusu' Moisés bi'. Cla'be la bi' ngutu jyo'o Moisés bi' cha' chcu' yu lo'o ñati, cha' tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ngua nu cusu' bi'. ²⁰ Pana juani ná ndu'ni cha' caja sca ñati chalyuu nu caca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' chcu' Ni lo'o na. Cua ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o na nu ngua sa'ni si jlya ti' na ji'i cha' bi', la cui' cha' nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Nde laca cña nu ngua'ni cha' cusu' bi'

²¹ Tso'o si cua'ni na cña nu nscua lo quityi cusu' cha' cua'ni na lacua. Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' xñi na lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati. Pana masi taquiya' na ji'i lcaa cha' cusu' bi', ná taca caja chalyuu cucui' bi' ji'na jua'a ti; ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ni xqui'ya cha' ndyu'ni ti na lcaa cña nu nscua lo quityi cusu' bi' cha' cua'ni na; ná caca jua'a tsiya' ti. ²² Cua nchcui' quityi ji'i ycu' Ndyosi cha' nu cuxi laca loo la ji'i lcaa ñati chalyuu, ñi'ya si na cua laca na preso ji'i. Si jlo ti' na cha' nu cuxi laca loo ji'na, li' taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na; ta Ni chalyuu cucui' ji'na li', nu lo'o xñi na cha' ji'i ycu' Jesucristo. Bi' laca nu cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'i ycu' Ni lo'o na.

²³ Lo'o tya lyiji caa Jesucristo ni, tya lyiji caja ñi'ya jlya tso'o ti' na cha' ji'i ycu' Ni; bi' cha' ngua cha' cusu' bi' loo ji'na, ña'a cuayá'

caca jlya tso'o ti' na ji'i Ni xqui'ya Cristo. ²⁴ Laca cha' cusu' bi' loo ji'na ñi'ya nti' si laca na sca nu sube; ngulu'u cha' cusu' bi' xi cha' liñi ji'na ña'a cuayá' nu ñaa ycu' Cristo. Pana juani cua'ni Cristo cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya nu nti' ycu' Ni cha' caca na nu lo'o jlya ti' na ji'i nu Cristo bi'. ²⁵ Lo'o juani taca jlya tso'o ti' na ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya Jesucristo, nga'aa si'i cha' cusu' nu laca loo ji'na.

²⁶ Sñi' ycu' Ndyosi laca lcaa cu'ma juani lo'o ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Ni. ²⁷ Lo'o ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, li' cua ntyu-cuatya ngu' ji'i lcaa na chacuayá' ji'i Cristo, cha' jua'a cua ndyanu lcaa cha' ji'i Cristo ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' si cua laca cha' bi' sca late' nu quixi chu' na. ²⁸ Nu lo'o cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, la cui' tyempo bi' ngua stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a ñati na; bi' cha' nga'aa chcu' na cha' ngu' judío laca ya, cha' ngu' xa' tsu' laca ma; nga'aa chcu' na cha' msu nu ngüi'ya ñati laca ma, cha' ñati nu ndi'i tso'o ti laca na; nga'aa chcu' na cha' qui'yu laca na, cha' cuna'a laca ma. Lcaa na, stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na juani. ²⁹ Nu lo'o ngusñi na cha' ji'i ycu' Cristo, li' la cui' jua'a laca na ñati nu ndyu'u ji'i jyo'o Abraham, masi tiya' la ñaa na chalyuu. Su cua ndye, li' tyanu cha' ji'na, lcaa ña'a cha' nu cua ngüiñi ji'i ycu' Ndyosi lo'o nu Abraham bi' cua sa'ni la cha' tyacua ji'na.

4

¹ Ndi'ya cha' nti' na' ta na' lo'o ma: Sca nu sube ni, masi nguxtyanu jyo'o sti lcaa cha' tso'o ji'i lo'o ngujui sti, cha' tya cuañi' nu sube bi', stu'ba nti' lo'o msu nu ngüi'ya ti sti; na ji'i nu sube bi' laca lcaa cha' tso'o bi', pana tya lyiji casu' yu. ² Ni jacua' tyalaa tsä nu caja cha' nu nguxtyanu jyo'o sti nu sube bi' ji'i, xa' ñati laca loo ji'i nu sube bi', xa' ñati laca nu ndyi'ya loo cña ji'i nu sube bi'. ³ La cui' jua'a laca ji'na lo'o Jesús. Lo'o tya lyiji cuna na cha' ji'i Jesús, caca ñacui na cha' tya sube na, xqui'ya cha' tya ndu'ni na cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó ji'na, ñi'ya nu ndu'ni ti xa' ñati. ⁴ Pana lo'o cua ndyalaa tsä nu ndu'u scua cha' nu ngüiñi

ji'i Ni lo'o na, li' cua nda ycu' Ndyosi ji'i Sñi' ycu' ca Ni ñaa chalyuu; sñi' sca nu cuna'a ngu' judío ngua nu Jesús bi', lo'o jua'a ndaquiya' tsa yu ji'i lcaa cha' cusu' nu jlya ti' ngu' judío. ⁵ Jua'a ñaa Jesús nde chalyuu cha' cua'ni lyaá yu ji'na ji'i yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cha' cusu' bi'. Lo'o jua'a ta Ni chacuayá' juani cha' cua cusu' la na, cha' tyanu cha' ji'na ñi'ya nu nscua cha' tyacua ji'na, xqui'ya cha' laca na sñi' ycu' Ni.

⁶ Bi' cha' laca cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni nu tyanu ne' cresiya ji'i ma, cha' culu'u Ni ji'i ma cha' cua laca ma sñi' ycu' Ni. Xtyi'i ycu' Ni ndu'ni cha' taca chcu' na lo'o ycu' Ndyosi chañi ca: “¡Papá! ¡Sti na!” ñacui na. ⁷ Nga'aa laca ma ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati, na cua laca ma sñi' ycu' Ndyosi; bi' cha' juani ta Ni lcaa cha' nu ndyanu cha' tyacua ji'i ma chacuayá' ji'i Cristo, cha' laca ma sñi' ycu' Ni.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya nu nguñilo'o ngu' ji'i ngu' gálatas

⁸ Sa'ni la lo'o tya lyiji caca cuayá' tso'o ti' ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, xa' la jo'ó ndatsaa ji'i ma cha' cua'ni ma cña ji'i, jo'ó nu si'i jo'ó nu chañi ca. ⁹ Lo'o juani cua nslo ma ji'i ycu' Ndyosi; hasta tso'o la ñacui na, cua ndyuloo ycu' Ni ji'i ma. ¿Ni cha' laca nti' ma tya'achu' ma ji'i cha' ji'i ycu' Ndyosi lacua? Xa' cua'ni ma cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó nu cuxi ti bi' ji'i ma li', jo'ó nu ntsu'u ji'i ñati ti; pana ná ndyu'u tso'o cha' bi' tsiya' ti, ná caca cua'ni lyaá jo'ó bi' ji'na. ¹⁰ Lo'o juani caca tso'o cresiya ji'i ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi si taquiya' ma ji'i tsä tacati ji'i ngu' judío, nti' ma, masi ta'a nu ndacui snu' tsä, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi ta'a nu ndu'ni ngu' ndacui sca yija; ¹¹ bi' cha' quiña'a tsa cha' ncliyacua ti' na' si ná ngua'nijo'o tsiya' ti lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i ma, si xlya'be ti ngulu'u na' cha' bi' ji'i ma.

¹² Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, tya'na chcu' na' lo'o ma juani, cha' cua nti' na' cha' caca ma ñi'ya nu laca na' tsiya' ti. Nga'aa nchca tatsaa ngu' na juani lo'o cha' cusu' bi', masi ngu' judío laca na; stu'ba ti laca na' lo'o cu'ma juani, cha' cua ngulaá na' ji'i nu cha' cusu' nu ndatsaa tsa

'na. Tya lo'o ñaa na' ca slo mā tya clyo, ná sca cha' cuxi ngua'ni mā lo'o na'. ¹³ Cua jlo ti' mā ñi'ya ngua 'na nu lo'o nda na' cha' lo'o mā tya clyo, cha' taca cua'ni lyaá Cristo ji'na; quicha tsa na' nu ngua li', bi' cha' ngua laja 'na cha' ta na' cha' bi' lo'o mā. ¹⁴ Lo'o jua'a ná nchcui' cuxi mā 'na li', ná ngulo'o mā 'na, masi tya xi tya ndalo mā 'na cha' quicha tsa na'; xa' ña'a ngua'ni mā lo'o na' li', ntucua mā cha' jna' ñi'ya si cua laca na' sca xca ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya si cua laca na' ycu' Jesucristo. ¹⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā 'na nu ngua tyempo bi'; hasta culo mā la cui' ca si'yu cloo mā cha' ta mā 'na ngua ti' mā nquicha', cha' cua nti' tsa mā xtyucua mā jna'. Lo'o juani ni, ¿na laca ngua ji'i mā juani? ¹⁶ ¿Ha nti' mā cha' tya'a cusu mā laca na' xqui'ya cha' liñi nu nda na' lo'o mā?

¹⁷ Chañi cha' nti' tsa nu ngu' cuiñi bi', cha' taquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' ngu' bi' lo'o mā. Pana si'i cha' tso'o tyiquee ngu' ndyu'ni ngu' jua'a; na cua nti' ngu' bi', cha' nga'aa taquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' ya lo'o mā, cha' taquiya' la mā ji'i ycu' ca ngu' bi'. ¹⁸ Tso'o tsa si lo'o xa' la ñati' culu'u ngu' la xi cha' liñi ji'i mā, si ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i mā. Tso'o si jua'a caca tyucui tyempo, masi ndi'i na' lo'o mā, masi ná ndi'i na'. ¹⁹ Chaca quiya' ti' tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i mā, cha' ñi'ya laca sñi' na', jua'a laca mā; ña'a na' ji'i mā ñi'ya si laca na' sca nu cuna'a nu ti' tsa nchcube' ji'i cha' cua cala ti sñi'. Talo cha' ti' bi' 'na ña'a cuayá' nu tyu'u xcu' cha' ji'i Cristo tyiquee mā. ²⁰ Pana ná jlo ti' na' tsiya' ti ñi'ya scua na' quityi re nu tsaa slo mā juani; tso'o la si caja ñi'ya nu tsa'a na' slo mā cha' chcu' na' xi lo'o mā, cha' ná tyiquee' xa' ña'a cha' chcu' na li'.

Ñi'ya ngua cha' ji'i Agar lo'o ji'i Sara

²¹ Cu'mā, cua nti' mā taquiya' mā ji'i cha' cusu' bi' ti. Tso'o lacua. ¿Ha bilya cuna mā cha' re, nu nchcui' cha' ji'i Abraham?

²² Nacu' quityi cha' ngula tucua tya'a sñi' jyo'o Abraham bi': nu clyo ngua sñi' nu cuna'a cua', sca nu cuna'a nu cua ngüi'ya yu cha' cua'ni cña ji'i yu; nu chaca bi' ngua sñi' ycu' clyo'o yu, sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti. ²³ Sñi' nu cuna'a cua' bi' ni, ngula

bi' jua'a ti, ñi'ya nu nclya lcaa nu sube chalyuu; pana sñi' ycu' clyo'o yu ni, ngula bi' xqui'ya sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o sti, xtya'a sa'ni la, nu lo'o nacu' Ni cha' cala sñi' ngu'. ²⁴ Sca cui' nu nda na' lo'o mā laca cha' bi': tucua tya'a ngu' cuna'a ngua bi', nu jua'a nti' ñacu' cha' ntsu'u tucua lo cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu. Lo xlya ca'ya Sinaí nu nscua nde Arabia, ca bi' nguxana tsaca cha'; stu'ba nti' cha' bi' lo'o Agar, nu cuna'a nu ngüi'ya ti jyo'o Abraham. Ñati nu jlya tsa ti' ji'i cha' bi', laca ngu' ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati. ²⁵ Stu'ba ña'a naa Agar bi' lo'o ca'ya Sinaí bi', cha' jua'a ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'i ngu' Arabia; la cui' ca'ya bi' laca su nda ycu' Ndyosi cha' lo'o ngu' judío tya clyo. Hasta juani tlyu tsa cña nga'a cha' cua'ni lcaa ngu' judío cuentya ji'i cha' cusu' bi', tsa lo cña ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Agar cuentya ji'i jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la. Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i quichi Jerusalén ni, cua nti' ngu' bi' tatsaa ngu' ji'na juani cha' taquiya' na ji'i lcaa cña bi'. ²⁶ Pana cua ngujui chaca cha' ji'na, xqui'ya chaca nu cuna'a bi' nu ngua clyo'o Abraham, nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'. Chaca lo Jerusalén cucui laca loo ji'na, bi' laca ñi'ya si laca quichi tyi lcaa na nu jlya ti' na ji'i Jesucristo; taca tyi' tso'o ti na ca bi'. ²⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni chaa ti' nu'u, ma' cusu' nu ná ndyiji sñi', masi ná tucui ntsu'u jinu'u.

Chaa ti' xi'ya nu'u, ma' cusu', masi bilya jlo ti' nu'u ñi'ya ndyaa cha' nclya nu sube.

Ntsu'u quiña'a la sñi' nu cuna'a nu ná ngu-jui sñi' tya clyo;

ndi'i xti la sñi' nu cuna'a nu ntsu'u qui'yu ji'i.

Jua'a nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi.

²⁸ Isaac sñi' ycu' clyo'o Abraham ngula xqui'ya sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' cusu' ji'i, cha' caca jua'a. Lo'o cu'mā, tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, lo'o cu'mā lo'o na' laca na sñi' ycu' Ndyosi juani, xqui'ya sca cha' nu cua nda Ni lo'o na. ²⁹ Nu lo'o nguti'i jyo'o Abraham bi' chalyuu, nu sñi' nu ngula jua'a ti ni, bi'

laca nu ngua'ni lya' ti' ji'i Isaac, sñi' ycu' clyo'o yu, masi ngula nu Isaac bi' xqui'ya sca cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'. La cui' jua'a laca juani, cha' nxu'u tya'a ngu' bi' lo'o na, cha' si'i sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcui' quityi cusu' bi', cha' ndi'ya nacui clyo'o Abraham bi': "Culo'o ji'i nu cuna'a nu ngüi'ya ti nu'u cha' tyaa cho', tyaalo'o ji'i sñi' bi'. Ná taca tyanu cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u lo'o tyucuaa sñi' nu'u. Ná nchca ca stu'ba cha' ji'i sñi' nu cuna'a cua' bi' lo'o sñi' na', cha' sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti laca na", nacui clyo'o Abraham bi'. ³¹ Lo'o lcaa na tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo ni, si'i sñi' nu cuna'a nu ndi'i ndyu'ni cña msu ti laca na; na ndi'i tso'o ti na ñi'ya nguti'i Isaac, sñi' nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'.

5

Ña'a ti tya tyi'i tso'o ti na chalyuu lacua

¹ Cua ngua'ni lyaá Cristo ji'na, cha' taca tyi'i tso'o ti na chalyuu. Bi' cha' ña'a ti tya tyi'i tso'o ti ma chalyuu lacua; nga'aa ta ma tyempo cha' caca loo xa' ñati ji'i ma, ñi'ya si cua ngüi'ya ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña ji'i ngu'.

² Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma. Pablo laca na' nu nda na' cha' re lo'o ma. Ndi'ya nacui na' ji'i ma: Nga'aa caca xtyucua Cristo ji'i ma si ta ma chacuayá' cha' si'yu ngu' qui'i ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu'. ³ Tya chcui' na' cha' bi' lo'o ma chaca quiya': Lo'o ngulacua ma ñi'ya si laca ma sca ngu' judío, li' ntsu'u cha' cua'ni ma lcaa ña'a cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya ji'i ngu' judío bi'. ⁴ Nu cu'ma nu jlya tsa ti' ma cha' caca tso'o cresiya ji'i ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi si ndu'ni tacati ma ji'i cha' cusu' bi', na cua ngulochu' ma ji'i Cristo; nga'aa ndube ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ma si jua'a ndu'ni ma. ⁵ Pana nu na ni, tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ndu ti' na cha' cua'ni Ni cha' ca tso'o liji cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ni, nu lo'o tsaa na tsaa tyi'i na lo'o Ni. Bi' laca cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'na, xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo.

⁶ Lo'o jua'a si chañi cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na. Sca ti cha' ndulo tsa ji'na cha' cua'ni na, cha' xñi tso'o la na cha' ji'i ycu' Ni; lo'o li' caca cua'ni na cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na.

⁷ Tso'o tsa ndyu'ni ma nquicha'. ¿Tilaca laca nu ndacu' cha' ji'i ma, cha' nga'aa taquiya' la ma ji'i cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o ma? ⁸ Ycu' Ndyosi ngusubi ji'i ma tya clyo, pana si'i ycu' Ni laca nu ngua'ni cha' nñilo'o ngu' ji'i ma juani. ⁹ Culacua xi ti' ma ni cña cua'ni xi ca ti scua tiye', nu lo'o su'ba ngu' ji'i lo quiña'a catyá xlyá; la cui' jua'a cña nu cua'ni cha' cuxi nu nda ngu' bi' lo'o ma. ¹⁰ Cuentya jna', ndyi'u tsa ti' na' ji'i ma xqui'ya ycu' nu Xu'na na, cha' jlya ti' na' cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o cha' nu cua nchcui' ca na'. Ná ndu'ni cha' tilaca laca nu ndya'a nchcui' cha' cuiñi lo'o ma cha' xcutsii ji'i ma, xcube' tsa ycu' Ndyosi ji'i ñati bi'.

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, jlo ti' ma cha' nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' judío 'na si cacha' na' ji'i ma cha' culacua ma ñi'ya ndu'ni ngu' bi'; pana ña'a ti ti' ti' ngu' bi' jna', xqui'ya cha' ná nda na' cha' bi' lo'o ma, cha' sca ti nchcui' na' lo'o cu'ma ñi'ya ndyu'u cha' lo'o ngu'iii Jesús lo crusi. ¹² Nu ngu' nu ndya'a ndatsaa ji'i ma cha' culacua ma cuentya ji'i ngu', tso'o la masi tye cuaña' ycu' ca ngu' si'yu ngu', si jua'a nti' ngu'.

¹³ Cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i ma cha' caca tyi'i tso'o ti ma chalyuu. Tsa bi' ti cha', tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu; ná clyana ma cha' cuxi nu cua'ni ma laja lo'o ndi'i tso'o ti ma, cha' si'i na ndi'i tso'o ti na cha' culiji na na nu ntsu'u ji'na jua'a ti. Ntsu'u cha' xtyucua na ji'i tya'a ñati na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i ngu', bi' cha' ndi'i tso'o ti na. ¹⁴ Li' taca cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na, si taquiya' na ji'i sca ti cha' cña nu nchcui' ndi'ya: "Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la ñati, ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' ca ti na". ¹⁵ Pana si xcui' cha' cusuu ntsu'u ji'i ma lo'o tya'a ma, si xcui' na cua'ni ñu'u ma ji'i tya'a ma nti' ma, ná tyiquee' tye cha' ji'i ma

lo'o tya'a mā tsiya' ti. Nga'a cha' cui'ya mā cuentya cha' ná cua'ni mā jua'a.

Tso'o la si cube ti' na ji'i cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na

¹⁶ Ndi'ya cha' ta na' lo'o mā: Ta mā chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i mā ca su ndi'i mā; li' nga'aa jña ti' tyiquee mā cha' cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' mā, cha' laca mā ñati chalyuu. ¹⁷ Nu cha' cuxi nu ndiya ti' na ni, nxuū tya'a cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Lo'o jua'a Xtyi'i ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu nxuū tya'a lo'o cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, cha' laca na ñati chalyuu. Ná stu'ba cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' nga'aa caca cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' mā, nu ngua'ni mā cua tsubi' la. ¹⁸ Lo'o taquiya' mā ji'i cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'i mā, li' nga'aa si'i cha' cusu' nu nda ñati ti nu caca loo ji'i mā li'.

¹⁹ Ndi'ya laca cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu, si ná ta ngu' chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu': xcui' na ññilo'o ti ngu' ji'i nu cuna'a, xcui' na ndu'ni suba' ngu' lo'o ñati, cuxi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu'; ²⁰ jua'a ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcuī jo'ó; jua'a ndu'ni cucha'a ngu' bi' ji'i tya'a ñati ngu', lo'o jua'a liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', lye tsa nxuū tya'a ngu'; jua'a ndacui tsa ti' ngu' ji'i cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu', cha' xi ndaca tsa nchca ñasi' ngu'; ná ntaja'a ngu' tsiya' ti tya'a tyiquee ngu' cha' ji'i tya'a ñati ngu', tsa cu' ti ndya'a tyiquee ngu' cha' ji'i ycu'i ca ngu'; jua'a nclyana tsa ngu' cha' cusuū lo'o tya'a ñati ngu', ndatsaa ngu' ji'i tya'a ñati ngu' cha' ná cua'ni stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'; ²¹ la cui' jua'a xcui' na nxlyaa ti ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu', ndujui ngu' ji'i tya'a ngu'; xcui' na cu'bi ti ngu', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu chcu' tsa ndacu, cha' quiña'a tsa na nti' ngu' bi' cacu ngu'; lo'o jua'a tya ntsu'u xa' la cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani ñi'ya nu ni na' ji'i mā tya tsubi' la, cha' ná caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi nu lo'o caca ycu'i Ni loo ca nde loo la, si tsa cu' ti cua'ni na cha' cuxi jua'a.

²² Xa' ña'a cña ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na: ndu'ni Ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' chaa ti' na cuentya ji'i Ni, cha' ti' tyi'i tyiquee na, cha' talo tyiquee na ji'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' ca tya'na ti' na ña'a na ji'i ñati, cha' xcui' tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, cha' liñi ti cua'ni na lo'o ñati; ²³ jua'a ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' ná quiña'a cha' ntsu'u tyiquee na cuentya ji'i ycu'i ca na, ndu'ni Ni cha' taca ji'na cua'a na ji'i ycu'i ca na li'. Nga'aa ntsu'u cha' sta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'na, si cua'ni na jua'a. ²⁴ Cua ngujuii Cristo lo crusi cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na; bi' cha' cua ngua'ni tye na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na tya tsubi' la, lcaa na nu ndacui ti' na ji'i nquicha', ngua'ni tye na ji'i xqui'ya cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Cristo. Lo'o jua'a lcaa cha' nu tiji' ti' na ji'i, cua nguxtyanu na ji'i cha' cuxi bi' juani. ²⁵ Tya lo'o ngusñi na cha' bi' clyo, li' ngujui chalyuu tso'o ji'na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Juani tso'o la si taquiya' na cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' tyanu ne' cresiya ji'na lcaa se'i su ndi'i na. ²⁶ La cui' ti ná tso'o si chcu'i tyucuaa ti' na lo'o ñati, cha' jua'a caja quiña'a tsa cha' cusuū ji'na lo'o tya'a ñati na li', cha' tyixi tyiquee na. Lo'o jua'a ná tso'o si ña'a ti' na ji'i tya'a na.

6

Xtyucua na ji'i ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo

¹ Cu'mā ngu' tya'a na, ndi'ya nga'a cha' cua'ni mā lo'o ña'a mā cha' ngua cuxi cresiya ji'i sca ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' ngua'ni yu sca cha' cuxi: nga'a cha' xtyucua mā xi ji'i yu bi', cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i yu, cha' tucua yu cña ji'i Cristo chaca quiya', cha' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca yu. Tsa tso'o ti chcu'i mā lo'o yu bi'. Lo'o jua'a tii ti' mā tyi'i ycu'i ca mā cha' ná cua'ni mā la cui' cha' cuxi ñi'ya nu ngua'ni yu bi'. ² Cua'ni mā cha' stu'ba ti caca tyiquee mā lo'o tya'a mā, cha' caca xtyucua mā ji'i ngu' lo'o sca cha' nu ntsu'u ji'i ngu', cha' ná cua'ni ngu' sca cha' cuxi.

Jua'a taca taquiya' tso'o na lcaa cña nu nda Cristo cha' cua'ni na.

³ Na ñilo'o ti na ji'i ycu' ca na si culacua ti' na cha' tso'o tsa laca na cuentya ji'i ycu' Ndyosi; tso'o la si ta na cuentya cha' ná sca na laca na cuentya ji'i ycu' Ni. ⁴ Ntsu'u cha' cui'ya na cuentya ñi'ya nu ndi'i scaa na chalyuu. Si chañi cha' tso'o tsa ndu'ni na, cha' ji'i ycu' na laca cha' bi'; ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' na lo'o xa' la ñati. ⁵ Nga'a cha' talo na ji'i cña ji'na, lcaa cha' nu ndyacia ji'na chalyuu.

⁶ Lcaa tya'a na nu ndyaca tsa'a na cha' tso'o nu cua nda Cristo bi', ntsu'u cha' ta na xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' caja cua ña'a ca na nu tyiji yu'u ji'i mstru nu ngulu'u cha' tso'o bi' ji'na.

⁷ Ná culacua ti' mā cha' caca cñilo'o na ji'i ycu' Ndyosi. Ná tucui caca ji'i cua'ni jua'a, cha' ñi'ya nu ndyuni sa scaa na chalyuu, jua'a tyacua cha' ji'na tiya' la nde slo ycu' Ndyosi. Ñi'ya nti' lo'o cataa na sca si'yu ni, cha' la cui' si'yu nu ndyataa na, nde loo la la cui' bi' tyu'u lo na nu ndyataa na, si'i xa' lo si'yu; ⁸ jua'a laca ñati na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' lo'o cua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, ná sca cha' tso'o tyacua ji'na nu lo'o cua ndye chalyuu. Tsa lo cua ti cha', ntsu'u cha' cajaa na, lo'o jua'a ti culiji yu'u ti lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na. Pana si cua'ni na lcaa ña'a cña nu nti' Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' cua'ni na, tso'o tsa tyu'u cha' ji'na li'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Talo ycu' ca na li', ná tye cña ji'na jua'a ti. ⁹ Bi' cha' ná tso'o si ca taja ti' na cha' cua'ni na cha' tso'o laja lo'o ndi'i na chalyuu. Lo'o tyalaa hora bi', li' tyu'u tucua cha' tso'o nu nacui Ni cha' tyacua ji'na nde loo la, la cui' cha' nu tyiquee' tsa ngujuatya na ji'i; pana ntsu'u cha' talo na, cha' ná ca taja ti' na ndu'ni na cña tso'o. ¹⁰ Bi' cha' tso'o si lcaa quiya' lo'o ña'a na ñi'ya caca xtyucua na ji'i cua ña'a ca ñati, li' cua'ni clya na cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Cyo ndu'ni cha' xtyucua na ji'i tya'a na, nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo.

Cha' nu nscua Pablo su cua tye ti quityi

¹¹ Lo'o juani scua ycu' ca ti na' tucua sna tya si'yu cha' lo quityi re. Tyaca' cha' tonu

letra nscua na'. ¹² Nu ñati nu ndatsaa tsa ji'i mā cha' si'yu quiji mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu' ni, ndu'ni ngu' jua'a cha' nti' ngu' cha' caca stu'ba cha' ji'i ycu' ngu' lo'o tya'a ngu' judío; li' ná cua'ni lya' ti' tya'a ngu' judío ji'i ngu' bi' si ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo nu ngujuui lo crusi, nti' ngu'. ¹³ Lo'o ycu' ngu' nu cua ngulacua ngu' jua'a ni, ná ndaquiya' ngu' ji'i lcaa ca cña nu nscua lo cha' cusu' cha' cua'ni na bi'. Tsa bi' ti cha' nti' ngu', cha' caja ñi'ya nu chcu' ngu' cha' tyixi lo'o tya'a ngu'. Cua ngulacua ngu' jua xqui'ya ycu' ya, ñacui ngu' ji'i tya'a ngu' li'. ¹⁴ Pana nu na' ni, sca ti cha' tso'o ntsu'u chalyuu nti' na', cha' nu ngujuui ycu' Jesucristo nu Xu'na na lo crusi cuentya ji'na; bi' cha' nga'aa nti' na' ta na' xa' la cha' lo'o ñati. Lo'o jua'a xqui'ya cha' ngujuui ycu' Cristo, nga'aa caca tatsaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu jna', cha' nga'aa ntsu'u cha' jna' lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu juani. ¹⁵ Nu lo'o stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na, sca ti cuayá' laca na. Sca ti cha' nu ndulo la ji'na juani, cha' xcutsa'a Ni tsiya' ti lcaa cha' nu ndu'ni na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' xcui' cha' tso'o cua'ni na li'. ¹⁶ Lcaa ñati nu ndu'ni jua'a xqui'ya Jesús laja lo'o ndi'i ngu' chalyuu, taca tyi'i tyiquee ngu' ti ti li', lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' li'; jua'a cua'ni Ni lo'o lcaa na nu chañi cha' laca na ñati ji'i Ni.

¹⁷ Tya tsubi' la, tlyu tsa cña nda mā 'na, cha' ná ndaquiya' mā ji'i cha' nu nchcu' na' lo'o mā; bi' cha' juani nga'aa cua'ni mā cha' cusu' lo'o na' chaca quiya'. Cua ntsu'u cuayá' nu nscua lo cuaña' na', bi' laca cuayá' su nguxcube' ngu' 'na xqui'ya cha' ndyuni na' cña ji'i Jesús.

¹⁸ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, lcaa hora tyi'u ti' mā ji'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na, cha' xcui' tso'o ti ndu'ni Ni lo'o mā. Lo'o jua'a chañi tsa cha' caca cha' bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Efeso

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ngulo ycu'i Ndyosi cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi tyijyu' la. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ngu' Efeso, cha' laca ma ñati ji'i ycu'i Ndyosi, cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo. ² Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' ti ti tyi'i tyiquee ma si xñi ma cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'na xqui'ya Cristo

³ Lye tsa tya na xlya'be ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Cua ndyaca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo; bi' cha' lo'o ycu'i Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni ji'na. Lcaa lo cha' tso'o nu tyacua ji'na cha' ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, cua ngua'ni Ni cha' bi' lo'o na xqui'ya Cristo. ⁴ Lo'o tya lyiji tya' chalyuu, tya li' cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'na cha' caca na ñati ji'i ycu'i Ni, nu lo'o caca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo. Ngua ti' Ni cha' tyu'utsu' na ji'i lcaa lo cha' cuxi, cha' jua'a nga'aa nti' cha' sta Ni qui'ya ji'na tsiya' ti. ⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'na, bi' cha' tya li', ngua ti' Ni cha' tyati' cha' ji'na lo'o Ni, ñi'ya si laca na sñi' Ni xqui'ya Jesucristo. ⁶ Lo'o juani ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' jua'a tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni Ni lo'o na. Xlya'be tsa nti' Ni ña'a Ni ji'na, cha' cua nda Ni ji'i Sñi' ycu'i ca Ni lijya, nu tyaca'a tsa ji'i Ni, cha' jua'a caca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni. ⁷ Cua ngulaá na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na, xqui'ya cha' cua ngujuui Sñi' ycu'i Ni lo crusi cuentya ji'na, cha' cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na li'; tlyu tsa cha' tso'o nu cua ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na laca bi'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a. Ndu'ni Ni cha' ca jlo ti' na lcaa cha' ji'i

Ni, cha' ca cuayá' ti' na ñi'ya caca cha' bi'. ⁹ Ñi'ya nu ngua'ya cha' hique Ni tya sa'ni, jua'a ngua'ni Ni li'; masi ná ndacha' Ni ji'i ñati chalyuu nu ngua sa'ni ñi'ya caca cha' bi', tya li' ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni cha' cala Cristo nde chalyuu. Hasta juani cua ngua cuayá' tso'o ti' na ñi'ya ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni xqui'ya Cristo; ¹⁰ ngua ti' Ni cha' caca stu'ba lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o sca ti Cristo nu Xu'na na caca loo la li'. Lo'o tyalaa tyempo bi', li' xuti'i Ni lcaa na nu ntsu'u loyuu chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u nde cua; li' sca ti Cristo caca loo ji'i lcaa na bi'.

¹¹ Lcaa cha' nu ndyaca nde chalyuu, ndyaca bi' xqui'ya cha' nti' Ni cha' caca jua'a. Lo'o jua'a na ni, tya clyo cua ngusubi Ni ji'na cha' caca na ñati ji'i Ni, cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo, xqui'ya cha' jua'a nti' ycu'i Ndyosi cha' caca. ¹² Jua'a ngua cha' nu ngua'ni Ni, cha' taca chcu'i ñati cha' tlyu tsa laca Ni, nu lo'o ña'a ngu' ji'i ya laja lo'o ndi'i ya nde chalyuu; cha' nu cuare ni, cua ngusñi ya cha' ji'i Cristo nde loo la ji'i xa' ñati. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma. Clyo ndyuna ma cha' liñi bi' ji'i Cristo; tso'o tsa ngua ti' ma lo'o ndacha' ngu' cha' bi' ji'i ma, cha' cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ma ya' nu cuxi. Ngusñi ma cha' ji'i Cristo li', lo'o li' nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma, ñi'ya si na cua ngusta Ni cuayá' nu ji'i ycu'i ca Ni hichu' ma cha' laca ma ñati ji'i Ni; la cui' cña nu nacui Ni cha' cua'ni Ni, cua laca ngua'ni Ni li'. ¹⁴ Xtyi'i ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu nda Ni ji'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na ñi'ya nu nacui Ni cha' cua'ni Ni lo'o lcaa ñati ji'i Ni; ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' taca ca cuayá' ti' na cha' tye cua'ni lyaá lyiji Ni ji'i lcaa na nu ngusñi na cha' ji'i Ni. ¡Bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ni, cha' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na!

Cua nti' Pablo cha' tso'o la caca cuayá' ti' ngu' cha' ji'i Cristo

¹⁵ Cua ndyuna na' ñi'ya nu ndyu'ni ma tya lo'o ngusñi tso'o ma cha' ji'i Jesús nu Xu'na na; nacui ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i ñati tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁶ Bi' cha' juani, tsa cu'

ti ndya na' xlya'be ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cu'ma; ndyi'u ti' na' ji'i ma laja lo'o nga'a na' ndyu'ni tlyu na' ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁷ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, la cui' ycu'i Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Nhcui' na' lo'o Ni cha' ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'i ma, cha' jua'a ca cuaya' ti' ma lcaa cha' li'; culu'u Xtyi'i ycu'i Ni ji'i ma ñi'ya laca ycu'i Ni, lo'o li' taca tyuloo tso'o la ma ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a nhcui' na' lo'o Ni cha' saala Ni hique ma, cha' ca cuaya' tso'o ti' ma ña'a cha' tso'o nu tyacua ji'i ma juani, cha' cua ngusubi Ni ji'i ma; tlyu tsa cha' tso'o cua nacui Ni cha' tyacua ji'i ma, lo'o ji'i lcaa ñati nu ngusni cha' ji'i Ni. ¹⁹ Nhcui' na' lo'o Ni cha' ca cuaya' tso'o ti' ma lcaa cha' nu nhcui' na' re, cha' ndu'ni tsa Ni cña ne' cresiya ji'na, lcaa na nu ngusni na cha' ji'i Ni. Cña nu ndu'ni Ni lo'o na cha' caca na ñati ji'i Ni, ²⁰ la cui' tya'a cña tonu laca, ñi'ya nu ngua'ni Ni nu lo'o nda Ni xtyi'i ñaa ne' cresiya ji'i Cristo chaca quiya', cha' tyu'ú yu nu lo'o ngujuii yu; tiya' la li' ndyalo'o Ni ji'i yu cha' ndyaa tucua yu la'a tsu' cui' ca su ntucua ycu'i Ndyosi, ca chaca chalyuu tso'o la hasta ca nde cua. ²¹ Ca bi' laca Cristo loo la ji'i lcaa ñati; nga'aa ntsu'u nu tlyu la que Cristo ca bi', nga'aa ntsu'u nu culo cña ji'i yu. Ná ntsu'u chaca xu'na ñati nde chalyuu nu taca tyijiloo ji'i Cristo; la cui' ti ca chaca chalyuu ca nde cua ni, ná ntsu'u cui' cuxi, ni ná ntsu'u ñati cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nu taca tyijiloo ji'i Cristo. ²² Cua nda Ni lcaa na tsiya' ti ji'i Cristo cha' culo yu cña ji'i. Lo'o li' xqui'ya cha' laca yu Xu'na lcaa ca chalyuu, bi' cha' ngusta Ni ji'i Cristo cha' caca yu loo ji'i lcaa taju ñati nu ngusni cha' ji'i Cristo cua ña'a ca quichi su ndi'i ngu'. ²³ Ca ta'a na nu ngusni na cha' ji'i Cristo scaa quichi, tsa tlyu ti na ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Ndi'ya laca na cuentya ji'i Cristo: ñi'ya nti' si laca na sca tsu' ya' Cristo, cha' cua'ni na cña nu ntsu'u ji'i Ni chalyuu. La cui' jua'a, lcaa ca na nu ña'a na nu ntsu'u nde chalyuu ni, cua ntsu'u bi' xqui'ya Cristo.

2

Ngua'ni lyaá Cristo ji'na jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na

¹ Cua nda ycu'i Ndyosi chalyuu ji'i ma chaca quiya' xqui'ya cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Nu ngua tsubi' la, ñi'ya laca si na cua ndye chalyuu ji'i ma, jua'a ngua ma xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, cha' ná ndaquiya' ma tsiya' ti ji'i cha' nu nhcui' ycu'i Ndyosi. ² Nu ngua tyempo bi', ndya'a tsa ma ndu'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; ndaquiya' tsa ma ji'i nu xña'a nu laca loo ji'i lcaa cui' cuxi nu ndya'a nde chalyuu, la cui' nu cuxi bi' laca nu ndatsaa ji'i ñati chalyuu cha' ná taquiya' ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. ³ Ca ta'a na ni, chañi cha' ñi'ya nu ndaquiya' ngu' bi' ji'i nu cuxi, jua'a ngua'ni na tya tsubi' la; ngua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndijña ti' cresiya ji'na. Na laca nu ngua ti' ycu'i ca na cha' cua'ni na, ngua'ni na ji'i li'; cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ya hique ti na, ngua'ni na cha' bi'. Bi' cha' ndyanu cha' xcube' ycu'i Ndyosi ji'na, cha' ñasi' tsa Ni xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o Ni; stu'ba ti xcube' Ni ji'na lo'o cua ña'a ca ñati chalyuu li'.

⁴ Pana ndyi'ya tsa ycu'i Ndyosi cha' clyu ti' ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; ⁵ bi' cha' nda ycu'i Ndyosi chalyuu ji'na chaca quiya', xqui'ya cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Cua ndye chalyuu ji'na ngua ti' na nquicha', xqui'ya cha' ná ndaquiya' na ji'i cha' nu nhcui' ycu'i Ndyosi; pana xqui'ya cha' xcui' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' cua ngulaá na ji'i nu cuxi, cha' cua ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. ⁶ Cua chcuna' ti cresiya ji'na nquicha', lo'o li' cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús. Ñi'ya lo'o nda Ni xtyi'i ñaa ne' cresiya ji'i Jesucristo chaca quiya', cha' tyu'ú yu nu lo'o ngujuii yu, jua'a ngua'ni Ni lo'o na, cha' clyaá na ji'i nu cuxi. Cua nti' Ni cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús, masi chalyuu juani, masi ca chaca chalyuu tso'o la nde cua ca su laca ycu'i Ni loo. ⁷ Sca ti quiya' ngua'ni Ni lcaa cha' bi', cha' ca cuaya' ti' lcaa ñati nu caa chalyuu nde loo la cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati chalyuu. Xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a Ni ji'na, bi' cha' ca cuaya' ti' na cha' ná ntsu'u su tye cha' ndu'ni tso'o

ycui' Ndyosi lo'o na; ⁸ na cua ngulaá na ji'i nu cuxi, xqui'ya cha' jua'a ti ndu'ni Ni cha' tso'o lo'o na lo'o ngusñi na cha' ji'i Cristo. Ni si'i sca cña nu ngua'ni ycu' ca na laca bi', sca cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi cuentya ji'na jua'a ti laca bi'. ⁹ Ná caca chcu' tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati lacua, cha' si'i cu'ma nu ngua'ni cha' tlyu bi', cha' jua'a ndyaca ji'i ma juani. ¹⁰ Na cua ngüñá Ni ji'i ca ta'a na, cua ngua'ni stu'ba Ni cha' ji'na lo'o Jesucristo; juani cua nti' Ni cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' cua laca nda Ni cña tso'o nu taca cua'ni sa scaa na nde chalyuu.

Ngua'ni Jesús cha' sca ti ñati laca na

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua ji'i ma tya tsubi' la; xa' lo ñati laca ma tyempo bi', xa' quichi tyijyu' la ngula ma, ná stu'ba tsiya' ti cha' ji'i ma lo'o ngu' judío tya'a na' nu ngua li'. Ndu'ni ngu' judío ji'i ma cha' laca ma ñati nu ná ngulacua Ni ji'i; pana ycu' ngu' judío ni, cua ngulacua Ni ji'i ngu', nacui ngu'. Nu ngulacua ngu' bi' ni, bi' laca sca cuayá' su nsi'yu ngu' judío quiji ngu' qui'yu sñi' ngu'. ¹² Ñati nu ndi'i xa' chalyuu laca cu'ma, bi' cha' ná stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' judío, nu ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i nu ngua sa'ni, cha' caca ngu' bi' ñati ji'i Ni. Ni sca quiya' sa'ni la ná nda Ni cha' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu'; ná ntsu'u cha' tso'o nu caca ji'i ma nde loo la, cha' ná jlo ti' ma ni sca cha' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti chalyuu bi' ca su ndi'i ma. Ná ntsu'u cha' ji'i cu'ma lo'o Cristo tsiya' ti nu ngua tsubi'.

¹³ Pana juani xa' ña'a cha' ndyaca ji'i ma, tya lo'o ngua stu'ba cha' ji'i ma lo'o Jesucristo. Nu ngua sa'ni la, ná nslo ma ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti; tyijyu' tsa ntucua ycu' Ndyosi ca su ndi'i ma, ngua ti' ma. Pana juani cacua tsa ntucua ycu' Ndyosi ji'i ma; cua nguije Ni ji'i ma, xqui'ya cha' ngujui nu Cristo bi' lo crusi. ¹⁴ Cristo laca nu ngua'ni cha' ngua ti cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ngua'ni Cristo cha' nguaala' cha' ji'i ngu' judío tya'a na' lo'o ngu' xa' tsu' tya'a ma; bi' cha' juani cua ndyaca na sca ti ñati. Sa'ni la cua ntsu'u sca cha' nu ndaca'a ji'na; ndatsaa tsa cha' bi' ji'na cha' ná cua'ni tya'a ngu' judío tya'a na'

lo'o xa' ñati tsiya' ti, cha' ná nhca tyaala' cha' ji'i ya lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁵ La cui' cha' cusu' nu jly tsa ti' nu ngu' judío tya'a na' ji'i, bi' laca nu nñilo'o ji'i ya cha' ná ca ti cha', cha' ntsu'u tsa su ndatsaa cha' bi' ji'i ya. Pana cua ngua'ni tye Jesús ji'i cha' cusu' bi', nu lo'o ngujui yu lo crusi; bi' cha' tyucuaa lo ñati na, cua ndyaca na chaca tya ñati juani, xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' caja ñi'ya caca tyi'i ti ti na lo'o Ni, jua'a lo'o tya'a ñati na. ¹⁶ Lo'o jua'a ngua cha' ngua'ni tye Cristo ji'i cha' cusu nu ntsu'u ji'i ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', nu lo'o ngujui yu lo crusi; juani ngua ti cha' ji'i tyucuaa lo ñati na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya Cristo, cha' ngua'ni Cristo cha' ndyaca na sca ti ñati.

¹⁷ Cua ñaa Cristo ni, nda yu sca cui nu tso'o tsa lo'o ngu' tya'a na, cha' ti ti tyi'i na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a lo'o tya'a ñati na; cua nhcu' Cristo lo'o cu'ma ngu' nu ndi'i tyijyu', lo'o jua'a cua nhcu' yu lo'o ngu' judío tya'a na' nu ndi'i cacua ti. ¹⁸ Lo'o juani ná ndu'ni cha' masi ngu' judío laca ya, masi xa' ñati laca ma, sca ti lo ñati laca na lo'o lcaa tya'a na xqui'ya Cristo, sca ti Xtyi'i ycu' Ndyosi ndu'ni cha' tyuloo na ji'i Ni; ¹⁹ bi' cha' juani nga'aa tyijyu' ycu' Ndyosi ji'i cu'ma. Cuentya ji'i ycu' Ndyosi ni, ná laca ma ñi'ya si laca ma ngu' xta nu ndi'i sca chalyuu tyijyu' nu si'i quichi tyi ma; lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'i ycu' Ni cua nda ycu' Ndyosi ji'i ma juani, cha' laca ma ñati ji'i Ni. Stu'ba ntsu'u cha' ji'i ma lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi xa' quichi, bi' cha' laca ma ñi'ya nti' si stu'ba ti ndi'i ma lo'o ycu' Ndyosi. ²⁰⁻²¹ Lcaa cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'i Cristo, cua laca ma tya'a na; sca ti Cristo laca nu ndulo tsa cha' ji'i cuentya ji'na. Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ndyanu tso'o cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi; xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ngujui cña nu cua'ni scaa ma, cha' caca ma cña ji'i Ni, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i ma lo'o Ni. Ñi'ya nti' sca ni'i nu tso'o tsa ndya', jua'a nti' ma. Tachaa tsa ntsu'u quiya' ni'i bi', cha' ntsu'u sca quee tlyu nu cui'ya ji'i, nu ta juersa ji'i ni'i bi'; chu' bi' lijya ndya' ña'a tsaca ni'i li'. Nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i

Jesús tya clyo, lo'o jua'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la, ngu' bi' laca nu ngusta suu cha', cha' ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ndyosi; pana sca ti Cristo laca nu ndulo la cha' ji'i cuentya ji'i mā. ²² Cua ngua stu'ba cha' ji'i mā lo'o Cristo; bi' cha' juani lo'o cu'mā, lo'o lcaa xa' ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi, stu'ba ti taca ca stu'ba cha' ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o li' taca tyi'i ycu' Ndyosi lo'o mā, xqui'ya Xtyi'i ycu' Ni nu cua nda Ni ji'i mā.

3

Tyijyu' ndya'a Pablo, cha' nchcui' yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu' xa' tsu'

¹ Xqui'ya cha' nu cua nchcui' ca na', bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o Cristo cuentya ji'i cu'mā. La cui' Pablo laca na'; ntsu'u na' ne' chcuā juani xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ñati, cha' nguxtyucua na' ji'i cu'mā nu si'i ngu' judío laca mā. ² Cua ngua cuayá' ti' mā cha' ycu' Ndyosi laca nu nda cña bi' 'na, cha' xtyucua na' ji'i mā, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ³ Cua ndacha' Ni jna' ñi'ya nu nti' Ni cua'ni Ni nde chalyuu. Masi ná ndacha' Ni ji'i ñati sa'ni la ñi'ya cua'ni Ni nde chalyuu, hasta juani ndacha' Ni cha' bi' jna', la cui' ti cha' nu cua nscua tya sa'ni nu caca tyempo juani; cua laca nscua na' xi' cha' bi' lo quityi re nu cua cā ti slo cu'mā. ⁴ Lo'o chcu' mā lo quityi re, li' caca cuayá' ti' mā cha' nu nda na' lo'o mā cuentya ji'i cña nu nti' Cristo cua'ni nde chalyuu; ⁵ ni sca ñati ná ngujui ñi'ya caca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tyempo nu cua nteje tacui. Pana juani xqui'ya Xtyi'i ycu' Ni cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'i ngu' nu laca cña ji'i ycu' Ndyosi, nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesús tya clyo bi'. La cui' jua'a ngulu'u Ni cha' bi' ji'i ngu' nu tya nda la cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati juani. ⁶ Bilya cuna ñati chalyuu cha' nu ndacha' Ni 'na. Pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': Ngu' nu si'i ngu' judío laca ngu' ni, caca ngu' bi' la cui' ñi'ya laca ngu' judío nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi, nu lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' ji'i Cristo; si xñi ngu' bi' cha' ji'i Jesucristo, lo'o ngu' bi' caca tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi li'.

Caca stu'ba cha' ji'i tyucuaa lo ngu' li', cha' tsa tlyu ti tya'a ngusñi ngu' cha' ji'i Cristo caca ngu'. Lo'o ji'i ngu' nu si'i ngu' judío laca ngu' bi', tyacua lcaa cha' nu cua nacui Ni cha' tyacua ji'i ngu' xqui'ya Jesucristo.

⁷ Cua nda ycu' Ndyosi cña bi' jna' cha' tsa'a chcu' na' lo'o ñati, masi tyijyu' ntsu'u ngu', xqui'ya cha' tso'o ti nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni 'na. Tlyu tsa cña ngua'ni Ni lo'o na' cha' caca na' cña bi'. ⁸ Ná tso'o la na' tsiya' ti que cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi, tso'o la ngu' bi' que na'; pana nda Ni chacuayá' cha' tsa'a slo ñati nu ndi'i xa' tsu'. Tso'o tsa cña nda Ni 'na, cha' cacha' na' cha' tso'o bi' ji'i ngu', masi tya lyiji tsa cha' tye ca cuayá' ti' ycu' na' lcaa cha' tso'o nu ndu'ni Cristo lo'o ñati. ⁹ Cua nchcui' Ni lo'o na' lacua. Ycu' Ndyosi nu ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u chalyuu, nti' Ni cha' culu'u na' cha' bi' ji'i lcaa ñati, cha' li' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'. Nu ngua tya sa'ni la, bilya cuna ñati cha' nu ngua ti' ycu' Ndyosi cua'ni Ni xqui'ya Cristo; ¹⁰ pana juani caca cuayá' ti' lcaa cui'i nu laca loo nde cua, nu lo'o ña'a cui'i bi' ji'i ñati chalyuu nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ji'i Cristo. Lo'o jua'a cui'i nu ngua ti' tyijiloo ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la ni, caca cuayá' ti' cui'i bi' cha' nchca la ji'i ycu' Ndyosi que cua ña'a ca na nu ngüiñá ycu' Ni. ¹¹ Ngua'ni Ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni ji'i Jesucristo nu Xu'na na ñaa chalyuu, ñi'ya nu ngua ti' Ni cua'ni Ni tya lo'o bilya tya' chalyuu. ¹² Lo'o juani cua ntsu'u chacuayá' ji'na cha' tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya la cui' Jesucristo bi'; tyucui tyiquee na taca chcu' na lo'o ycu' Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Jesucristo Sñi' ycu' Ni. Lo'o jua'a nga'aa ntsu'u cha' cutsii na lo'o chcu' na lo'o ycu' Ndyosi. ¹³ Bi' cha' juani chcu' na' lo'o mā cha' ná ca taja ti' mā, cha' ná tya'achu' mā ji'i ycu' Ndyosi, masi nchcube' na' xi ca su ndi'i na' re cuentya ji'i cu'mā; sca cha' tso'o cuentya ji'i cu'mā laca cha' bi'.

Ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a yu ji'i ñati

¹⁴ Ndyu sti' na' lo'o nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na lacua. ¹⁵ Lcaa na lo'o tya'a na ndyu'u tsa na ji'i ycu' Ndyosi ni, cha' ngüiñá Ni lcaa lo ñati,

masi nde cua, masi nde loyuu chalyuu. Lo'o jua'a nda Ni xtañi lcaa na. ¹⁶ Juani chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na cuentya ji'i cu'ma; quiña'a tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i Ni, bi' cha' taca xtyucua Ni ji'i ma. Ndiña na' ji'i Ni cha' ta Ni juersa nu tyanu ne' cresiya ji'i ma, cha' caca tlyu tyiquee ma nu lo'o ta Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyi'i bi' lo'o ma; ¹⁷ ndiña na' ji'i Ni cha' ca cuayá' ti' ma cha' ngua'ni Ni cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu' Jesús ne' cresiya ji'i ma, nu lo'o ngusñi tso'o ma cha' ji'i ycu' Ndyosi; ndiña na' ji'i Ni cha' tsa cu' ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi suu cha' bi' ne' cresiya ji'i ma; ¹⁸ ndiña na' ji'i Ni cha' taca ca cuayá' ti' ma ñi'ya nu ndu'ni ycu' Cristo lo'o na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu ntsu'u tyiquee Cristo ña'a Ni ji'i ñati ni, jyacua Ni ji'i cua ña'a ca ñati, ta Ni cha' bi' lo'o ngu', masi ñati tlyu laca ngu', masi laca ngu' ñati jua'a ti. ¹⁹ Bi' cha' nti' tsa na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na, masi sca cha' tlyu tsa nu ná nchca ca cuayá' tso'o ti' na ji'i laca cha' bi'. Lo'o jua'a nti' na' cha' tyi'i ycu' Ndyosi lo'o lcaa ma, cha' ná tyu'u tyiquee ma ji'i xa' la cha' tsiya' ti.

²⁰ Tso'o lacua. Chcu' na cha' tlyu tsa laca ycu' Ndyosi. Nchca tsa ji'i Ni, hasta nde loo la ndu'ni Ni cuentya ji'i lcaa cha' nu ndiña na ji'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni Ni lcaa cha' bi'. La cui' ycu' Ndyosi ndu'ni cña laja na, hasta nde ne' cresiya ji'na, cha' cua'ni Ni cña nu nti' Ni cua'ni Ni lo'o na. ²¹ Cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi, lcaa na nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu na ji'i Ni; la cui' ti tlyu tsa laca Ni cuentya ji'i Jesucristo. Jua'a caca ji'i Ni tyucui tyempo nde chalyuu, la cui' ti ná ntsu'u tsa nu tye cha' ji'i Ni tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

4

Sca ti cha' ntsu'u ji'i ca ta'a na nu cua ngusñi na cha' ji'i Cristo

¹ Preso laca na' juani xqui'ya cha' nda na' cha' ji'i nu Xu'na na lo'o ñati. Pana nchcu' na' lo'o ma cha' tso'o ti cua'ni ma lo'o xa' ñati; ñi'ya nu nchcu' cha' ji'i ycu' Ndyosi nu ngua tsa'a ma tya lo'o ngusubi Ni ji'i

ma tya clyo, la cui' jua'a cua'ni ma lo'o xa' ñati. ² Ná cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o tya'a ñati ma, tso'o ti chcu' ma lo'o lcaa ngu', talo tyiquee ma ji'i ngu'; jua'a xtyucua ma ji'i ngu' cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. ³ Cua'ni cña ti' ma lacua, lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ma, cha' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee ma lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo lcaa tsa. Lo'o jua'a cua'ni stu'ba cha' ji'i ma lo'o tya'a ma cha' taca tyi'i tso'o ti ma lo'o ngu'. ⁴ Lcaa na nu ngusñi na cha' ji'i Cristo, sca ti ñati laca na, sca ti Xtyi'i ycu' Ndyosi ndi'i lo'o na; ndu' ti' na cha' stu'ba ti tyacua cha' ji'na chalyuu ca nde loo la, bi' cha' cua ngusubi Ni ji'na. ⁵ Sca ti Xu'na na ntsu'u ji'i ca ta'a na, sca ti cha' jlyu ti' na cuentya ji'i Cristo, sca ti cuayá' ntyucuatya na cuentya ji'i Cristo, ⁶ cha' sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u; la cui' Sti lcaa na laca bi', lo'o jua'a la cui' bi' laca loo ji'i lcaa na. Ndu'ni Ni cña laja lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Ni, lo'o jua'a ndi'i Ni lo'o lcaa ñati ji'i Ni.

⁷ Pana cua nda Ni sca cña cha' cua'ni scaa na cuentya ji'i Ni; tsa ña'a juersa nu nda Cristo ji'i scaa na, jua'a taca cua'ni na cña bi'. ⁸ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' bi':

Nu lo'o ngutu'u Ni ndyacu' Ni ndyaa Ni nde cua, ndyalo'o Ni ji'i quiña'a tsa ñati nu ngua preso nde chalyuu.

Lo'o li' nda tsa Ni tyuu lo cha' tso'o ji'i ñati chalyuu nu ngusñi cha' ji'i Ni.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁹ ¿Ni cha' laca nacui quityi cha' cua ndyaa Ni nde cua? Na cua ngua'ya ti'i Ni clyo, ñaa Ni loyuu chalyuu ca su ndi'i ñati cuxi tya'a na. ¹⁰ La cui' Jesús nu ngua'ya nde loyuu ni, bi' laca nu ndyacu' ndyaa ca su tlyu la, ca su ntucua ycu' Ni ca nde cua. Lo'o juani cua ntsu'u Xtyi'i ycu' Jesús tyucui ña'a loyuu chalyuu, lo'o jua'a ntsu'u Xtyi'i ycu' Jesús lcaa se'i nde cua. ¹¹ Xqui'ya cha' tyuu lo cha' tso'o nda Jesús lo'o ñati chalyuu, bi' cha' taca cua'ni ñati cña nu nda Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu': clyo cua ngua'alo Cristo cña ji'i la cui' ñati nu ngua tsa'a ji'i yu; lo'o jua'a cua nda Ni cña ji'i ngu' cha' caca chcu' ngu' na laca nu cua cua'ni ti ycu' Ndyosi chalyuu; lo'o xa' la ñati ji'i Ni ntsu'u

cña ji'i cha' cacha' liñi ji'i ñati ñi'ya caca clyaa' ngu' ji'i nu cuxi; lo'o jua'a ngua'alo Ni cña ji'i ñati nu caca loo ji'i tya'a, cha' caca ngu' bi' mstru, cha' culu'u ngu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i tya'a ngu'. ¹² Jua'a ndu'ni cho'o Ni ji'na, ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Ni, cha' taca cua'ni na cña ji'i Ni, cha' tachaa la tyanu cha' ne' cresiya ji'na nu tsa tlyu ti ngusñi na cha' ji'i Cristo. ¹³ Lo'o jua'a lcaa na lo'o tya'a na, sca ti cuayá' taca xñi na cha' ji'i Cristo, sca ti cuayá' taca tyuloo na ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. Li' caca na ñati tyucui tyiquee, taca caca na ñi'ya nu nti' Cristo cha' caca na. ¹⁴ Li' nga'aa cua'ni na ñi'ya ndu'ni nu sube nu lu'ba ti ncha'a cña ji'i, cha' nu ndijya ngu'; ni ná ta na chacuayá' cojolaqui ngu' ji'na xa' tyucui, nu lo'o chcu' ngu' lo'o na cua ña'a ca cha' nu bilya cuna na ji'i. Ntsu'u tsa cha' cuiñi nu nda ñati nu tajua' tsa nchcu' lo'o na, ñati nu nti' tsa cha' tsalo'o ji'na nde tyucui cuxi. ¹⁵ Pana xa' ña'a cua'ni na. Chcu' na lo'o ngu' ji'i lcaa cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi; culu'u na ji'i ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i lcaa tya'a ñati na, cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa cha' ji'i Cristo cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o ycu' Ni. Nu Cristo bi' ni, la cui' bi' laca loo ji'i lcaa tya'a na nu tsa tlyu ti ngusñi na cha' ji'i Ni; ¹⁶ xqui'ya Cristo, bi' cha' ndyaca na sca ti ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Ntsu'u cña cha' cua'ni sa scaa na lo'o tya'a na; nga'a cha' cua'a na ji'i tya'a na cha' ná xñi na tyucui cuxi, cha' jua'a stu'ba ti ntsu'u tyiquee na lo'o tya'a na. Si tso'o ti ndi'i na lo'o tya'a na, li' tsa tlyu ti xtyucua na ji'i tya'a na, cha' tachaa la tyanu cha' ji'i Jesús ne' cresiya ji'i scaa na, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a na.

Chalyuu cucui nu ngujui ji'na xqui'ya Cristo

¹⁷ Chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na chcu' na' xi lo'o cu'ma juani: Nti' tsa na' culo na' cña ji'i cu'ma cha' nga'aa cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná nslo ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti; cua ña'a ca cha' cuxi nu nda'ya hique ngu', xcui' jua'a ndu'ni ngu' bi' chalyuu. Sca cha' tonto tsa ndu'ni ngu' bi', ¹⁸ talya tsiya' ti chalyuu nu ntsu'u ji'i ngu' bi'; bi' cha' ná nchca ca cuayá' ti' ngu'

tsiya' ti. Ná ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o chalyuu cucui nu cua nda ycu' Ndyosi ji'na cha' tyi'i tso'o ti na, xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntaja'a ngu' bi' xñi tyiquee ngu' sca cha' liñi. ¹⁹ Nga'aa nchca ca tyuju'u ti' ngu' bi', bi' cha' quiña'a la cha' cuxi ndyuni ngu', ña'a cuayá' nda ngu' chacuayá' ji'i cua ña'a ca cha' cuxi cha' caca bi' loo ji'i ngu'. Ná tucui caca cua'a ji'i ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cua ña'a ca cha' suba' lo'o tya'a ngu'. ²⁰ Pana nu cu'ma ni, si'i na ngua tsa'a ma ji'i Cristo cha' cua'ni ma cha' cuxi bi'. ²¹ Chañi cha' cua ndyuna ma cha' ji'i Cristo, cua ngua tsa'a tso'o ma cha' liñi ji'i Jesús nu ngulu'u ngu' ji'i ma; ²² bi' cha' cua'ni tye ma ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Quiña'a tsa cha' ndatsaa cha' cuxi bi' ji'i ma nu ngua li', ndacui tsa ti' ma ji'i cha' cuxi bi', ña'a cuayá' nu chcuna' tsiya' ti chalyuu ji'i ma xqui'ya cha' cuxi bi'. ²³ Juani nga'a cha' cua'ni cucui ma ji'i lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma, jua'a lcaa cha' nu ca'ya hique ma; ²⁴ nga'a cha' xñi tso'o ma cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' xa' ña'a cua'ni ma su ndi'i ma chalyuu, cha' taca cua'ni ma ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma. Bi' cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ma chalyuu, xcui' cha' lubii cua'ni ma, si chañi cha' laca ma ñati ji'i ycu' Ndyosi.

²⁵ Juani nga'aa chcu' ma cha' cuiñi lo'o tya'a ñati ma lacua; xcui' cha' liñi chcu' scaa ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti ñati laca na, sca ti cha' ntsu'u ji'na lo'o tya'a na.

²⁶ Lo'o ntsu'u quiya' ñasi' ma xi, cui'ya ma cuentya cha' ná tyanu quiya' ji'i ma li'; ná tso'o si caca ñasi' ti' ma tyucui tsa, tsa tyeje tacui ti cha' cua'ni ma ji'i. ²⁷ Ná ta ma tyempo tsiya' ti ji'i nu xña'a cha' caca bi' loo ji'i ma.

²⁸ Cu'ma nu nguaana ma na nu ntsu'u ji'i ñati tya tsubi' la, nga'a cha' xtyanu ma cña bi' ji'i ma, clyana ma cña tso'o la nu cua'ni ycu' ma; tso'o la si cua'ni ma cña lo'o ya' ycu' ma, cha' jua'a caxi xi ñi'ya nu xtyucua ma ji'i tya'a ma nu lyiji tsa ji'i.

²⁹ Ná chcu' ma cha' ti' lo'o tya'a ñati ma; clyana ma cha' tso'o nu chcu' ma lo'o tya'a ma; clyana ma ñi'ya nu caca xtyucua ma ji'i ngu' cha' tyati' la ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' tyanu sca cha' tso'o ne' cresiya ji'i ngu'

nu lo'o cuna ngu' cha' nu chcu' mā. ³⁰ Ná cua'ni mā cha' ca xñi' ti' Xtyi' ycu' Ndyosi; nu Xtyi' ycu' Ndyosi ni, ñi'ya laca si cua ngusta Ni cuayá' nu ji' ycu' ca Ni hichu' na, cha' laca na ñati' ji' Ni, jua'a laca bi'. Tyanu bi' lo'o na ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'na, ña'a cuayá' nu tyalaa tsā nu cua'ni lyaá Ni ji'na.

³¹ Cua'ni tye mā ji' lcaa cha' su chii nti' mā ña'a mā ji' tya'a ñati' mā lacua; jua'a cha' liye' ti' mā, jua'a cha' ñasi' ti' mā, cua'ni tye mā ji' lcaa cha' bi'. Nga'aa xi'ya cui' mā cha' suba' ji' tya'a mā, nga'aa chcu' mā cuentyu ji' tya'a mā, nga'aa ntsu'u cha' chcu' cuxi mā ji' tya'a mā tsiya' ti. ³² Xa' ña'a cua'ni mā juani. Xcu' tso'o ti cua'ni mā lo'o tya'a ñati' mā, tyu'u tsa cha' clyu ti' ji' mā lo'o tya'a mā; cua'ni clyu ti' mā ji' qui'ya nu ntsu'u ji' ngu', cha' jua'a cua ngua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'na xqui'ya Cristo.

5

Nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi' na chalyuu, si laca na sñi' ycu' Ndyosi

¹ Ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji' mā, xqui'ya cha' laca mā sñi' ycu' Ni; bi' cha' cua'ni mā cha' caca mā ñi'ya nu laca ycu' Ndyosi tsiya' ti. ² Tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji' ñati, cha' la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ñaa Jesús chalyuu ni, cua ntaja'a Jesús nda yu tyucui ña'a ycu' ca yu cha' caca sca msta' ji' ycu' Ndyosi cuentya ji'na. Tso'o tsa ngua ti' ycu' Ndyosi li'.

³ Nu juani cha' laca mā ñati' ji' ycu' Ndyosi, ná tso'o si xcu' cha' ji' nu cuna'a ntsu'u tyiquee mā; ná cua'ni mā cha' suba' lo'o ñati, ni ná chcu' mā tsiya' ti ji' lcaa cha' bi' lo'o tya'a ñati' mā; ná tyacui ti' mā ji' cha' tso'o nu ntsu'u ji' ñati. ⁴ Nga'aa ntsu'u cha' tyu'u cha' suba' tu'ba mā. La cui' ti ná chcu' mā cha' tonto, ná chcu' mā sca cha' nguna' ti lo'o tya'a ñati' mā. Tso'o la si tya mā xlya'be ji' ycu' Ndyosi.

⁵ Sca cha' chañi tsa laca re: Ñati' nu jua'a xcu' cha' cuxi ndu'ni ni, ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua ycu' Ndyosi lo'o Cristo ca tiya' la, nu lo'o caca Ni loo; ñati' nu xcu' cha' ji' nu cuna'a ntsu'u tyiquee ngu',

ñati' nu ndu'ni suba', ñati' nu ndacui ti', ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua Ni. Nu ndacui ti' na ji' sca cha' ni, laca cha' ntsu'u tsa tyiquee na ji' cha' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji' sca jo'ó. ⁶ Ná ta mā chacuayá' cha' ñilo'o ngu' ji' mā lo'o sca cha' tonto ti. Xqui'ya cha' cuxi bi' ñasi' tsa ycu' Ndyosi ji' ñati' chalyuu nu ná ndaquiya' ji' cha' nu nchcu' Ni; xcube' tsa Ni ji' ngu' bi' lo'o tye chalyuu. ⁷ Bi' cha' nchcu' na' lo'o mā, cha' ná tyu'u cha' ji' mā lo'o ñati' nu ndu'ni jua'a.

⁸ Nu ngua sa'ni la, talya tsiya' ti chalyuu ji' mā; pana juani cua ngua xee chalyuu ji' mā, tya lo'o ngusñi mā cha' ji' ycu' nu Xu'na na. Ñi'ya ndu'ni ñati' nu cua ntsu'u lo xee ji' Cristo, jua'a nga'a cha' cua'ni mā su ndi' mā chalyuu juani. ⁹ Na cua ntsu'u nu xee lubii ji' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' mā, bi' laca nu ndu'ni lo'o mā cha' cua'ni mā cha' tso'o; ndu'ni bi' cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji' xa' ñati, cha' xcu' cha' liñi chcu' mā. ¹⁰ Clyana mā cua ña'a ca cha' tso'o nu nti' ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni mā, lo'o li' cua'ni cha'a mā cha' tso'o bi'. ¹¹ Ná tyu'u cha' ji' mā lo'o ñati' nu xcu' cha' cuijya ti, nu xcu' cha' tonto ti ndu'ni ngu', xqui'ya cha' talya chalyuu nu ntsu'u ji' ngu'; ta mā sca cui' lo'o ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi ti ndu'ni ngu'. ¹² Pana ntsu'u cha' cuxi nu ndu'ni ngu' cuaana ti, nu tyuju'u tsa ti' na si chcu' na ji' cha' bi'. ¹³ Nu lo'o quijeloo cha' ji' tya'a quichi tyi ngu' ñi'ya ngua cha' cuxi bi', li' ca cuayá' liñi ti' lcaa ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ni ngu'. Liñi tsa sca cha' nu cua ndu'u lubii. ¹⁴ Bi' cha' ndi'ya nchcu' quityi cusu':

Quee ti' cu'mā, cha' ñi'ya laca si na laja' mā, si na ngujuu mā, jua'a laca mā xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji' mā.

Nga'aa tyu'u cha' ji' mā lo'o cha' cuxi, cha' li' taca ta Cristo xee nu tyu'u ne' cresiya ji' mā.

Jua'a nscua lo quityi.

¹⁵ Tso'o lacua, culacua tso'o ti' mā ñi'ya nu cua'ni mā laja lo'o ndi' mā chalyuu; ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati' nu ná nduna tsiya' ti, cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati' nu nclyacua tso'o ti'. ¹⁶ Clyana mā cha' tso'o

nu cua'ni mā laja lo'o ndi'i mā chalyuu, cha' ná tyu'u cha' ji'i mā lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati tyempo juani; ¹⁷ ná caca mā tonto lacua, cua'ni cha'a mā lcaa ña'a cha' nu nti' ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni mā chalyuu. ¹⁸ Ná ca cu'bi mā; ndu'ni ñu'u tsa nu xña'a ji'i ñati cha' chcuna' chalyuu ji'i ngu', xqui'ya cha' cu'bi ngu'. Xa' ña'a cua'ni mā, cha' xtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'i mā lo'o cua' ña'a ca cña nu cua'ni mā chalyuu. ¹⁹ Cula tu'ba mā lcaa lo' jii ji'i ycu'i' Ndyosi nu lo'o tyu'u ti'i mā lo'o tya'a mā cha' cua'ni tlyu mā ji'i Ni, masi jii salmo nu nscua lo quityi tya sa'ni, masi cua' ña'a ca jii nu nchcui' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi nu ca'ya hique mā; tyucui tyiquee mā cua'ni tlyu mā ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o jii bi'. ²⁰ Lo'o jua'a cua' ña'a ca hora tso'o tya mā xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi Sti na chacuayá' ji'i Jesucristo nu Xu'na na; tya mā xlya'be ji'i Ni cuentya ji'i lcaa cha' nu ndyaca ji'i mā, masi tso'o cha' bi', masi ná tso'o cha' bi'.

Nu lo'o tyucuaa ngu' lo'o clyo'o ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi

²¹ Taquiya' tso'o mā ji'i clyo'o mā xqui'ya ycu'i' Ndyosi.

²² Cu'mā ngu' cuna'a ni, taquiya' mā cha' nu nchcui' clyo'o mā ñi'ya lo'o ndaquiya' na cha' nu nchcui' ycu'i' nu Xu'na na. ²³ Loo laca sca nu qui'yu ji'i clyo'o yu. La cui' jua'a Cristo laca loo ji'i lcaa ñati nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i' Ni; Cristo laca nu ndaca'a ji'i lcaa ñati ji'i yu, cha' ná cua'ni ñu'u nu cuxi ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. ²⁴ Cu'mā ngu' cuna'a tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, nga'a cha' cua'ni chi mā loo clyo'o mā; tucua mā lcaa cña nu culo clyo'o mā ji'i mā, ñi'ya nu ndyaca lo'o lcaa ngu' tya'a mā nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu mā ji'i Cristo, ntucua mā cña ji'i Cristo.

²⁵ Nu cu'mā ngu' qui'yu ni, tyu'u tso'o tyiquee mā ña'a mā ji'i clyo'o mā, cha' la cui' jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee Cristo ña'a yu ji'i ñati ji'i yu nde chalyuu; bi' cha' ntaja'a yu ngua'a yu lo crusi xqui'ya ñati nu xñi cha' ji'i yu ca tiya' la. ²⁶ Ngujuii yu cha' caja ñi'ya cua'ni lubii yu ji'i ñati nu xñi cha' ji'i yu; ngua ti' Jesús cha' cuna ngu' lcaa cha' ji'i ycu'i' yu, cha' taca cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', cha' ta Ni chalyuu

cucui ji'i ngu'. Jua'a ngua'ni Ni cha' sca ti quiya' laca ngu' bi' ñati ji'i Ni. Lo'o li' taca tyucuatya ngu' ji'i ngu' bi' cuentya ji'i Jesús.

²⁷ Ngua ti' Cristo cha' tyi'i ñati ji'i yu ca slo ycu'i' Ndyosi lo'o tye chalyuu; tlyu tsa cha' tso'o caca nu lo'o tyi'i na ñati ji'i Ni ca slo Ni tsa tlyu ti, nu lo'o lubii tyiquee na, nu lo'o nga'aa ntsu'u qui'ya ji'na, nu ná lo'o yabe' ji'na, nu ná lo'o chaca cha' cuxi, cha' ná talo ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i ni sca cha' cuxi.

²⁸ Cu'mā ngu' qui'yu nu ntsu'u clyo'o mā ni, nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā ji'i clyo'o mā, ñi'ya ndu'ni tyaca'a mā ji'i ycu'i' ca mā. Si tyaca'a clyo'o na ji'na, laca cha' ndu'ni na sca cha' tso'o ji'i ycu'i' ca na, ²⁹ cha' ni sca na, ni sca quiya' ná nchca cuxi tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i' ca na. Na ndacu tso'o na, na ña'asii tso'o na ji'i ycu'i' ca na; la cui' jua'a ndu'ni tyaca'a Cristo ji'i ñati ji'i, ³⁰ cha' sca ti taju laca ca ta'a na cuentya ji'i Cristo, cha' ntsu'u cña nu ndu'ni scaa na cuentya ji'i Ni.

³¹ Ndi'ya laca cha' nu nscua lo quityi cusu': "Xtyanu sca nu qui'yu ji'i sti yu ji'i xtya'a yu su ndi'i ngu', cha' tsaa tyi'i yu lo'o clyo'o yu; lo'o li' nu tyucuaa ngu' bi' caca ngu' sca ti ñati tsiya' ti cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi", nacu'i quityi bi'. ³² Tlyu tsa cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'. Nti' na' cha' cuentya ji'i Cristo nchcui' quityi bi', lo'o jua'a cuentya ji'i ca ta'a na nu ndu'ni tlyu na ji'i Ni tsa tlyu ti, bi' laca cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo quityi bi'. ³³ Pana la cui' jua'a nchcui' quityi bi' cuentya ji'i lcaa cu'mā, cha' cua'ni tyaca'a cu'mā ngu' qui'yu mā ji'i clyo'o mā ñi'ya nu ndu'ni tyaca'a mā ji'i ycu'i' ca mā. La cui' jua'a nga'a cha' cua'ni chi ngu' cuna'a mā loo clyo'o mā.

6

¹ Cu'mā ngu' cuna'i ni, tucua mā cña nu culo ngu' cusu' ji'i mā, cha' cua nti' tsa ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni mā jua'a.

² Sca cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ñati tya clyo, ndi'ya nscua cha' bi': "Cua'ni chi mā loo sti mā, loo xtya'a mā". Lo'o li' nda ycu'i' Ndyosi chaca cha' lo'o na si cua'ni na jua'a: ³ "Cha' jua'a caca tso'o tyiquee mā; lo'o li' quiña'a yija talo mā tyi'i mā chalyuu", nacu'i ycu'i' Ndyosi.

⁴ Cu'mā nu laca mā sti nu sube ni, ná su'ba ñasi' mā ji'i sñi' mā. Laja lo'o ndyu'ni

cu'ú mā jì'ì sñi' mā, tya'ni ngu' xi si chañi cha' cuxi ndyu'ni ngu'; culu'u tso'o mā jì'ì ngu' cha' taca taquiya' ngu' cha' jì'ì ycuì' nu Xu'na na.

⁵ Cu'mā ngu' msu nu ngüi'ya ñati jì'ì mā cha' cua'ni mā cña jì'ì ngu' laja ti, cua'ni mā lcaa cña nu culo xu'na mā jì'ì mā nde loyuu chalyuu. Cube xi ti' mā ñi'ya nu cua'ni mā cña jì'ì ngu', cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā cña bi'; cua'ni mā cña bi' ñi'ya laca si cña jì'ì Cristo laca cña nu ndyu'ni mā.

⁶ Cua'ni mā cña jì'ì ngu' lacua; si'i na cua'ni ti mā jua'a cha' tyanu tso'o mā lo'o ngu', nu lo'o ndu ti ngu' ndyi'ya ngu' cuentya jì'ì mā si ndyu'ni mā cña. Tso'o la si tyi'u ti' mā cha' la cui' msu jì'ì Cristo laca mā, bi' cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā lcaa ña'a cña nu nti' ycuì' Ndyosi cha' cua'ni na. ⁷ Tso'o ti cua'ni mā lcaa cña lacua, tyi'u ti' mā cha' cña jì'ì ycuì' nu Xu'na na laca nu ndyu'ni mā, si'i cña jì'ì ñati chalyuu ti. ⁸ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngüi'ya ti ñati laca mā, masi msu nu ndi' tso'o ti laca mā; cua jlo ti' na cha' ycuì' nu Xu'na na tya cha' tso'o jì'ì lcaa ñati nu ndu'ni cña tso'o cuentya jì'ì Ni.

⁹ Nu cu'mā ngu' xu'na msu bi' ni, la cui' jua'a nga'a cha' cña'asii tso'o mā jì'ì msu jì'ì mā. Ná xcutsii mā jì'ì ngu', ni ná cua'ni tyaala mā lo'o ngu' bi'; tyi'u ti' mā cha' sca ti nu Xu'na na laca loo jì'ì cu'mā lo'o jì'ì ngu' bi', lo'o jua'a sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati.

Ya' xña nu cua'nijo'o jì'ì ngu' nu ngusñi cha' jì'ì Cristo, cha' xuu tya'a ngu' lo'o nu xña'a

¹⁰ Juani ni, cua'ni mā cha' caca nguula ti' tyiquee mā, cha' stu'ba ti ndu'ni mā cña lo'o ycuì' nu Xu'na na, lo'o jua'a nguula tsa juersa ntsu'u jì'ì ycuì' Ni. ¹¹ Lcaa tyempo tyi'u ti' mā lcaa cha' nu cua nda ycuì' Ndyosi lo'o mā, cha' taca cua'a mā jì'ì ycuì' ca mā, cha' ná cñilo'o nu xña'a jì'ì mā.

¹² Si'i na nxuu tya'a na lo'o ñati chalyuu ti, siya' la juersa ntsu'u jì'ì ngu' bi'; tya'a cusuu na laca lcaa cui' cuxi nu ntsu'u nde cua. Nguula tsa nu bi', hasta ngua ti' bi' tyijiloo jì'ì ycuì' Ndyosi; pana ná ngua jì'ì. La cui' laca nu ngua ti' caca xu'na chalyuu, lo'o jua'a nlyo bi' cña jì'ì ñati cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' cuxi nde chalyuu juani.

¹³ Pana cha' nu cua nchcui' ycuì' Ndyosi lo'o na ni, ñi'ya laca ste' sendaru nu ndya'a cusuu, jua'a laca cha' bi'; xcui' chcuā laca ste' sendaru cha' cua'a jì'ì ycuì' ca ngu'. Taquiya' mā jì'ì cha' bi', xñi tso'o mā jì'ì cha' bi' juani; lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca talo mā cha' xuu tya'a mā lo'o nu xña'a, cha' ngusñi mā cha' tso'o bi', masi tya'a cusuu na laca nu xña'a bi'. Si jua'a cua'ni mā, nu lo'o tye cha' cusuu bi', li' tya tyu mā ñi'ya nu ndu ti mā. ¹⁴ Bi' cha' cua'ni tajua' mā lacua; ñi'ya lo'o ndyaaca' ne' sendaru lo'o juata cha' xñi ca'a tso'o ste' ngu', jua'a cu'mā, xñi tso'o mā cha' nu nchcui' Ni bi'. Xcui' cha' liñi chcuì' mā, cha' li' taca xuu tya'a mā lo'o nu cuxi. Sca sendaru ni, ndyacu' chcuā lo tyiquee yu lo'o nde chu' yu, cha' cua'a yu jì'ì tyiquee yu. Lo'o jua'a cu'mā, ná taca sta ngu' qui'ya jì'ì mā si xcui' cha' liñi ndu'ni mā. ¹⁵ Ndyu'u xapatu quiya' sendaru. Lo'o jua'a cu'mā ni, quiñi ti' mā cha' tsaa chcuì' mā cha' jì'ì ycuì' Ndyosi lo'o ñati; chcuì' mā cha' taca cua'ni lyaá Ni jì'ì ngu' bi' cha' taca cua'ni Ni cha' ti ti tyi' tyiquee ngu'. ¹⁶ Lo'o jua'a ndacui sca chcuā cuaja' ya' sendaru; nu lo'o cu tya'a cusuu yu clya nu nga'a quii' lo jì'ì yu, li' cua'a yu jì'ì ycuì' ca yu lo'o chcuā cuaja' bi'. Jua'a caca jì'ì mā si chañi cha' ngusñi mā cha' jì'ì ycuì' Ndyosi, taca cua'a mā jì'ì ycuì' ca mā lcaa hora cha' ná cua'ni lya' ti' nu cuxi jì'ì mā. ¹⁷ Smalyu chcuā ntucua hique ngu' sendaru cha' cua'a jì'ì hique ngu'. Lo'o jua'a cu'mā, cua ngua'ni lyaá Ni jì'ì mā, bi' cha' ntsu'u nu ña'asii jì'ì mā li'. Xñi mā lcaa cha' nu nda Xtyi'i ycuì' Ndyosi lo'o mā cha' caja ñi'ya nu chcuì' mā lo'o sca ñati, ñi'ya laca si cua ngusñi mā sca maxtyi cusuu jì'ì sendaru. ¹⁸ Chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi nu lo'o nxuu tya'a mā lo'o nu cuxi, cha' jña mā chacuayá' jì'ì Ni; lcaa tyempo xtyucua Xtyi'i ycuì' Ndyosi jì'ì mā cha' taca chcuì' mā lo'o Ni. Lo'o jua'a chcuì' mā lo'o Ni cuentya jì'ì lcaa ñati nu cua ngusñi cha' jì'ì Ni. Bi' cha' lacua, ti ti ti' mā chcuì' mā lo'o Ni, cha' ná ca taja ti' mā. ¹⁹ La cui' jua'a tso'o si chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi Sti na cuentya jna', cha' tya ta la Ni cha' nu chcuì' na' lo'o ñati, cha' caca tlyu la tyiquee na' chcuì' na' lo'o ñati ña'a cuayá' nu ca cuayá'

ti' ngu' cha' taca cua'ni lyaá Cristo ji'i ngu' ya' nu cuxi; sca cha' nu bilya cuna ngu' laca bi'. ²⁰ Cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a tyijyu', cha' ta na' cha' bi' lo'o ñati; bi' cha' laca na' preso juani. Chcui' mā lo'o ycui' Ndyosi cuentya jna' lacua, cha' taca chcui' liñi na' cha' bi' lo'o ñati, ñi'ya nu nga'a cha' chcui' na'.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²¹ Cua nda na' ji'i yu Tíquico cha' caa slo mā. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' stu'ba tsa ndu'ni ya cña ji'i ycui' nu Xu'na na lo'o yu. Cacha' lyiji yu ji'i mā lcaa cha' ñi'ya nu ndyaca 'na ca nde, ñi'ya cña nu ndyu'ni na'. ²² Bi' cha' cua nda na' ji'i yu lijya yu slo cu'mā, cha' tso'o la tyanu tyiquee mā lo'o cuna mā ñi'ya nu ndyaca cha' ji'i cuare.

²³ Chcui' na' lo'o ycui' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a lo'o Jesucristo nu Xu'na na cuentya ji'i cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo; cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee mā, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a na, cha' lcaa tyempo jlya ti' mā ji'i ycui' Ndyosi.

²⁴ Lo'o jua'a nti' na' cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o lcaa cu'mā nu ntsu'u tyiquee mā ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cu'mā nu nga'aa nti' tya'achu' mā ji'i Cristo. Chañi cha' jua'a caca cha' bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Filipos

¹ Pablo lo'o Timoteo laca cuare. Tyucuaa ya ndyu'ni ya cña ji'i Jesucristo, bi' cha' nscua ya quityi re cha' cã ca slo cu'ma, cha' tya'a ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na. Cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, bi' cha' laca na ñati ji'i ycu' Ndyosi. La cui' jua'a lo'o quityi re chcu' ya xi lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo ji'i ña'a taju cu'ma, jua'a chcu' ya xi lo'o xa' la ngu' nu laca cña, nu ntsu'u cha' xtyucua ji'i ma. ² Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' ti ti tyi' tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nchcu' Pablo lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu' Filipos bi'

³ Lcaa quiya' lo'o ndyi'u ti' na' ji'i cu'ma, li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na'; ndya na' xlyab' bi' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ma li'. ⁴ Lo'o nchcu' na' lo'o Ni cuentya ji'i ma, chaa ti ti' na' nchcu' na' lo'o Ni li'. ⁵ Tya lo'o ndyuna ma cha' tso'o ji'i Cristo tya clyo, ña'a ti tsa cu' ti nxyucua ma 'na cha' chcu' na' cha' bi' lo'o xa' la ñati; ⁶ bi' cha' cua jlo ti' na' juani cha' ña'a ti tya cua'ni ycu' Ndyosi cña ne' cresiya ji'i ma, ña'a cuayá' nu tyu'u scua cña bi', nu lo'o tyaa Jesucristo chaca quiya', cha' la cui' ycu' Ni laca nu nguxana ngua'ni cña ne' cresiya ji'i ma tya clyo. ⁷ Tso'o si culacua xi ti' na' jua'a cuentya ji'i cu'ma, xqui'ya cha' lcaa tsa ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma; stu'ba ti ndyaca cha' ji'i cu'ma lo'o na', tso'o tsa ndyu'ni Ni lo'o na cha' ndyu'ni na cña ji'i Jesucristo. Nguxtyucua ma jna' tsubi' lo'o nguta'a na' slo ngu' nu laca loo cha' nxacu' na' cha' ji'i ngu' bi'; nacui' na' ji'i ngu' cha' tso'o tsa laca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na, lo'o jua'a ndacha' liñi na' ji'i ngu' ñi'ya laca cha' liñi bi'. Lo'o juani tya nxyucua ma 'na, masi ntsu'u na' ne' chcu' xqui'ya cha' nchcu' na' cha' ji'i Jesús lo'o ñati. ⁸ Cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ñi'ya

ntsu'u tyiquee ycu' Jesucristo ña'a Ni ji'i lcaa cu'ma, la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma. ⁹ Ndi'ya laca cha' nu nchcu' na' lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ma; ndijña na' chacuayá' ji'i Ni cha' ña'a ti tso'o la tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, cha' jua'a taca ca cuayá' la ti' ma lcaa cha', cha' jua'a taca culacua tso'o la ti' ma; ¹⁰ ndijña na' cha' lcaa tyempo taca ca'ya cha' hique ma ñi'ya nu tso'o la cha' cua'ni ma. Jua'a nga'aa tyaja'a ma cua'ni la ma cha' cuxi, nga'aa tyanu yabe' hichu' ma nu lo'o tyalaa tsa cha' cã Cristo chaca quiya'. ¹¹ Quiña'a tsa cha' tso'o taca cua'ni ma lcaa su ndi' ma chalyuu xqui'ya Jesucristo, cha' ndyu'ni Cristo cña ne' cresiya ji'i ma; bi' cha' taca cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi, taca cua'ni chi ma loo Ni.

Sca ti cha' nti' Pablo nde chalyuu, cha' caca yu cña ji'i Cristo

¹² Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' ma cha' cua lijya ngañi la cha' tso'o ji'i Jesús laja ngu' quichi re, xqui'ya cha' cuxi nu ndyaca 'na re. ¹³ Nga'a na' ne' chcu' juani, bi' cha' jlo ti' lcaa ñati nu ndi' ni' tlyu ji'i gobierno re, cha' cua ngusu'ba ngu' 'na ne' chcu' xqui'ya cha' ndya'a na' lo cña ji'i Cristo; masi lcaa sendaru nu ndi' ca nde, masi xa' la ñati, cua jlo ti' ngu'. ¹⁴ Lo'o jua'a cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tsa ndu cua tso'o la jlyu ti' ngu' cha' ji'i nu Xu'na na juani, cua tlyu la xi tyiquee ngu' juani; nga'aa ntsii ngu' chcu' ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o xa' ñati, xqui'ya cha' ná ntsii na' lo'o ntsu'u na' ne' chcu' re.

¹⁵ Chañi cha' ntsu'u ñati nu nchcu' cha' ji'i Cristo lo'o tya'a xqui'ya cha' chii ti nti' ñati bi', na cua nti' tsa ñati bi' xuu tya'a lo'o ya; pana tya ntsu'u la xi xa' la ngu' nu nchcu' cha' bi' xqui'ya cha' tso'o ti tyiquee ngu'. ¹⁶⁻¹⁷ Ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' ña'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a jlo ti' ngu' cha' cua nda Ni cña 'na cha' xacu' na' cha' ji'i ñati nu xuu tya'a lo'o na xqui'ya cha' tso'o ji'i Cristo. Nu ñati nu chii nti' ni, si'i na tyucui tyiquee ñati bi' nchcu' ngu' cha' ji'i Cristo; laca cha' cua nti' ngu' tyijiloo ngu' ji'i tya'a ngu'. Lo'o jua'a cua nti' tsa ngu' cha' ta la ngu' cha' ti' 'na laja lo'o

ndi'i na' ne' chcuá. ¹⁸ Ná ndube ti' na' ñi'ya ndyu'ni ngu' bi', masi tyucui tyiquee chcuí' ngu' cha' ji'i Cristo lo'o ñati, masi cha' cuiñi ti ntsu'u tyiquee ngu' nu lo'o nchcui' ngu' cha' bi'; pana tso'o tsa nti' na' si ña'a ti tya cañi la cha' ji'i Cristo bi'.

Lo'o jua'a tya caca chaa la ti' na' tyempo nde loo la. ¹⁹ Ndu ti' na' cha' yala ti caca tso'o la cha' jna' re, cha' cua jlo ti' na' ñi'ya ndijña tsa mā ji'i ycuí' Ndyosi cha' tyu'u na' ne' chcuá re, cha' tyu'u na' nde liya'; jlo ti' na' cha' nxyucua tsa la cui' Xtyi'i ycuí' Jesucristo 'na. ²⁰ Ndi'ya nti' na' cua'ni na': nti' tsa na' cha' ná caca tyuju'u ti' na' lo'o chcuí' na' cha' ji'i Jesús lo'o ñati; masi tyempo nu liya' nde loo la, masi tyempo juani, tlyu caca tyiquee na' lo'o chcuí' na' cha' ji'i Jesús. Jua'a nti' na' cua'ni na', cha' ña'a ti cua'ni tlyu na' ji'i Cristo, masi tya lu'ú ti na', masi cua ngujui na'. ²¹ Sca ti cha' nti' na' cua'ni na' nde chalyuu, cha' caca na' cña ji'i Cristo. Tso'o la masi cajaa na', nti' na', cha' li' taca ña'a na' ji'i ycuí' Ni; ²² pana ná jlo ti' na' na laca nu tso'o la cha' cua'ni na', cha' ná tyiquee' tya taca cua'ni na' tya quiña'a la xi cña ji'i nu Xu'na na, si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²³ Tyucuaa lo cha' nti' na' cha' caca 'na lacua: Nti' tsa na' cha' xtyanu na' ji'i chalyuu re, cha' li' taca tyi'i na' lo'o Cristo, cha' bi' nu tso'o la nti' na'; ²⁴ pana juani ni, ndulo la cha' ji'i cu'ma si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²⁵ Nda ti' na' cha' jua'a caca 'na, cha' tya tyi'i la na' xi chalyuu. Li' taca xtyucua la na' ji'i lcaa cu'ma, cha' xñi tso'o la mā cha' ji'i Cristo; jua'a caca chaa la ti' mā lo'o jlya tso'o ti' mā ji'i Ni. ²⁶ Lo'o caa na' cha' tyi'i na' slo mā chaca quiya', li' tso'o tsa caca tyiquee mā cuentya ji'i Jesucristo xqui'ya na'.

²⁷ Bi' cha' juani, cui'ya mā cuentya ñi'ya nga'a cha' cua'ni mā chalyuu cuentya ji'i cha' ji'i Cristo nu cua ngusñi mā. Si jua'a ndu'ni mā, li' ná ndu'ni cha' masi caa na' ca quichi tyi mā, masi ná caca caa na'. Ná tyiquee' caca cha' 'na cha' sca ti cha' ntsu'u tyiquee mā lo'o tya'a mā, cha' ndalo tsa tyiquee mā ji'i tya'a cusuū mā ca bi'; ná tyiquee' stu'ba ti culacua ti' mā lo'o tya'a mā laja lo'o tyiquee' tsa nchcui' mā lo'o ngu' cha' xñi ngu' cha' tso'o bi' ji'i Cristo.

²⁸ Lo'o ndu'ni mā jua'a, li' nga'aa ntsu'u cha' cutsii mā ji'i ngu' tya'a cusuū mā, cha' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nscua cha' cuityi ycuí' Ndyosi ji'i lcaa ñati cuxi. Pana cu'ma ni, cua ngulaá mā ji'i nu cuxi bi'; ycuí' Ndyosi ndu'ni cha' taca tyijiloo mā ji'i ñati cuxi bi'. ²⁹ Tso'o tsa laca cha' nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' ngusñi mā cha' ji'i Cristo; pana cua nscua cha' caxi cha' ti' ji'i mā, nu lo'o cua ngusñi mā cha' ji'i Cristo bi'. ³⁰ Stu'ba ti ndyaca cha' ji'i cu'ma lo'o na', ti' tsa cña nu cua ngujui ji'na. Pana cua na'a mā ñi'ya ngua'ni na' cña tya tsubi' la, cha' lye tsa nxuū tya'a na' lo'o nu cuxi; lo'o ña'a ti taca ca cuayá' ti' mā cha' lye tsa ndyu'ni na' cña juani.

2

Ngua Jesús sca ngu' ti'i lo'o yaa yu chalyuu, cha' tiya' la li' tlyu tsa chacuayá' nda ycuí' Ndyosi ji'i yu

¹ Ná tyiquee' cua nguula la ti' tyiquee mā juani, xqui'ya cha' cua ngusñi mā cha' ji'i Cristo; cua tso'o la nti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā. La cui' ti cha' xqui'ya nu Xtyi'i ycuí' Ndyosi stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i mā lo'o tya'a mā, jua'a lo'o ycuí' Ni, ña'a cuayá' nu nchca tya'na ti' mā ña'a mā ji'i tya'a mā, ña'a cuayá' nu tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a mā. ² Bi' cha' lacua, si chañi cha' jua'a nti' mā, li' cua'ni mā cha' caca tso'o tyiquee na'; jua'a caca nu lo'o ña'a na' cha' stu'ba tsa ntsu'u cha' ji'i mā lo'o tya'a mā, cha' sca ti cha' ntsu'u tyiquee mā, cha' sca ti cha' nclyacua ti' mā, cha' sca ti cuayá' tso'o ti nti' mā ña'a mā ji'i tya'a mā. ³ Cua'ni mā cha' ná quiña'a cha' tyu'u tyiquee mā lo'o cua'ni mā sca cña; si'i xcui' cha' ji'i ycuí' ca mā culacua ti' mā, ni si'i na' cua'ni tyucuaa ti' mā lo'o tya'a mā. Tso'o la si culacua ti' mā cha' tso'o la laca nu xa' la ngu' tya'a mā, pana ná tso'o ycuí' ca mā; ⁴ cube la ti' mā ñi'ya caca cha' ca tso'o cha' ji'i xa' la ngu' tya'a mā, si'i xcui' cha' ji'i ycuí' ca mā nu nga'a cha' cube ti' mā.

⁵ Tso'o si culacua ti' mā ñi'ya nclyacua ti' ycuí' Jesucristo. Ndi'ya ngua cha' ji'i yu: ⁶ Tyucui tyempo ycuí' Ndyosi tsiya' ti laca Jesucristo, ná ntsu'u tyempo nu ná laca yu

ycui' Ndyosi; pana lo'o yaa yu lo yuu chalyuu, ná ngulacua ti' Jesús cha' calo'o yu lcaa chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi, masi ntsu'u tsa chacuayá' ji'i yu slo Ni nquicha', cha' stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu. ⁷ Pana nguxtyanu yu chacuayá' nu ntsu'u ji'i yu ca slo ycu' Ndyosi Sti yu, cha' tso'o la ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu jua'a. Lo'o li' ntaja'a yu ngua yu ñati, cha' caja ñi'ya xtyucua yu ji'na; ñi'ya nclya lcaa ñati, jua'a ngula yu nde chalyuu, ñati tsiya' ti ngua yu. ⁸ Ngua yu sca ñati ti'i, lo'o jua'a tso'o tsa ndaquiya' yu cña nu cua nda ycu' Ndyosi Sti yu ji'i yu; ngujuii yu, hasta ngujuii yu lo crusi, masi jua'a ndujuii ngu' ji'i ngu' nu xña'a tsa nu ngua li'. ⁹ Bi' cha' juani cua ndyaa lo'o Ni ji'i yu cha' stu'ba ti tyi'i yu ca su tlyu la ca su ntucua ycu' Ni; juani tlyu tsa chacuayá' cua nda Ni ji'i Jesús. Tyucui ña'a chalyuu nga'aa ntsu'u la xa' chacuayá' nu tlyu la, ¹⁰ cha' jua'a tyu sti' lcaa na lu'ú nde loo Jesús, masi ñati, masi cui'i. Ná ntsu'u su tye cha' cua'ni chi ngu' loo yu xqui'ya chacuayá' nu cua nda Ni ji'i yu, masi nu ndi'i ca nde cua, masi nu ndi'i nde lo yuu chalyuu, masi ngu' nu cua nguatsi', lo'o jyo'o bi' cua'ni chi ngu' loo yu. ¹¹ Cuii tsa chcu' lcaa ñati cha' Jesucristo laca Xu'na lcaa ca chalyuu, jua'a tso'o tsa cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na.

Ñi'ya nu ntyiji'i xee cuii nde talya, jua'a cua'ni na lo'o ndi'i na chalyuu

¹² Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, cua ndaquiya' tsa ma ji'i cha' nu nchcu' na' lcaa tsa lo'o nguti'i na' lo'o ma; ña'a ti tya ndulo tsa cha' ji'i ma cha' taquiya' la ma ji'i cha' nu nchcu' na', masi tyijyu' tsa nga'a na' ca su ndi'i ma juani. Ña'a ti cua'ni cña ti' ma cha' caca lyiji lcaa cha' nu ngua ti' ycu' Ndyosi cua'ni Ni ne' cresiya ji'i ma lo'o ngua'ni lyaá Jesucristo ji'i ma. Xti ti cha' tyu'u tyiquee ma cuentya ji'i ycu' ma, pana cube la ti' ma ji'i ycu' Ndyosi. ¹³ Tyi'u ti' ma cha' lcaa tsa ndu'ni ycu' Ndyosi cña laja ne' cresiya ji'i ma, cha' taca cua'ni ma cña ji'i Ni; jua'a ndu'ni Ni cha' tyaja'a ma cua'ni ma lcaa ña'a nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma.

¹⁴ Lcaa lo cña nu cua'ni ma ni, ná caca chii nti' ma ña'a ma ji'i ngu' lo'o ndyu'ni ma

cña bi', ná xlyú ma cha' hichu' ngu', ¹⁵ cha' ná caca ñacu' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ma li', lo'o jua'a ná caja su lyiji cua'ni ma sca cha' li'. Tso'o la si caca cuayá' ti' ngu' cha' chañi cha' laca ma sñi' ycu' Ndyosi tyucui tyiquee ma, masi xcui' ndi'i ti ma chalyuu laja ñati cuxi, laja ñati nu chii nti' ngu' ña'a ji'i tya'a ngu'. Xqui'ya cu'ma nga'a cha' cañi cha' ji'i Jesús lcaa su ndi'i ñati bi'; ñi'ya nu ntyiji'i xee cuii nde talya, jua'a caca ma xee nde chalyuu, ¹⁶ nu lo'o ta ma cha' lo'o ngu', si chcu' ma cha' tso'o ji'i Cristo nu taca ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. Si jua'a cua'ni ma, tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ma lo'o tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' Cristo ji'i lcaa ñati. Li' taca ca cuayá' ti' na' cha' tso'o ti ngutu'u scua cña bi' 'na, si'i na nguliji yu'u cña bi' jua'a ti. ¹⁷⁻¹⁸ Jlo ti' na' cha' si'i cha' xca ti laca nu ngua'ni ma lo'o ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi; quiña'a tsa na nguxtyanu ma, tyuu quiya' cua nda ma tyucui ña'a ma cha' caca ma cña ji'i Cristo, xqui'ya cha' cua ngusñi ma cha' ji'i Ni. Lo'o juani lo'o na' ni, cujuui ngu' 'na, nti' na'; chcuna' chalyuu 'na jua'a ti cuentya ji'i cu'ma. Pana ná ntsii na'; masi jua'a caca 'na, chaa tsa ti' na' ndi'ii. Lo'o jua'a nti' na' cha' ca chaa ti' cu'ma, cha' stu'ba ti ca chaa ti' na' lo'o cu'ma.

Nchcu' Pablo cha' ji'i Timoteo lo'o ji'i Epafrodito

¹⁹ Chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, ná tyiquee' ta na' ji'i yu Timoteo cha' tsaa yu ca su ndi'i ma yala ti, cha' quije xi cha' 'na ñi'ya nu ndi'i ca ma; tso'o tsa caca tyiquee na' lo'o cuna na' cha' bi'. ²⁰ Sca ti yu bi' laca nu chañi cha' stu'ba ti nti' yu lo'o na', nu chañi cha' ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i cu'ma; ²¹ ná ndi'i xa' la ngu' tya'a na ca nde nu ndube ti' ñi'ya ndyaca cña ji'i Jesucristo ca su ndi'i ma, xcui' na ntsu'u la tyiquee ngu' ji'i cña ji'i ycu' ca ngu'. ²² Lo'o cu'ma, cua jlo ti' ma cha' lubii tsa cña nu ndyu'ni yu Timoteo bi'. Stu'ba ti ndyu'ni yu cña lo'o na' ñi'ya nti' si cua laca yu sñi' na', stu'ba ti ndya'a ya nchcu' ya cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati. ²³ Lo'o tye caca cuayá' jna', li' ta na' ji'i yu cha' hora ti tsaa yu ca su ndi'i ma, ²⁴ masi nda ti' na' cha' lo'o ycu' na' taca

caa na' yala ti ca su ndi'i mā chacuayá' ji'i ycu'i' nu Xu'na na.

²⁵ Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' caa chaca yu ca slo mā, nti' na'; Epafrodito laca yu bi'. La cui' yu tya'a ndya'a ya cña laca yu, lo'o jua'a nguula tsa cña ngua'ni yu lo'o ya lo'o nguxacui' ya cha' ji'i ngu' cuxi. La cui' yu bi' laca nu nda mā yaa ca slo na' tya tsubi' la, cha' xtyucua yu 'na lo'o na laca nu lyiji xi 'na cha' tyiji yu'u 'na chalyuu. ²⁶ Tiji' tsa ti' yu ji'i cu'ma, bi' cha' nti' yu caa na'a yu ji'i mā chaca quiya'; ngulacua tsa ti' yu lo'o ngujui cha' ji'i yu cha' cua ndyuna mā cha' quicha tsa yu. ²⁷ Chañi tsa cha' quicha tsa yu nu ngua li', cua cajaa ti yu ngua; pana ycu'i' Ndyosi ngua'ni tya'na ti' Ni ji'i yu. La cui' jua'a ngua tya'na ti' Ni ña'a Ni 'na, cha' cua laca ngujui tsa cha' xñi'i ti' 'na ca nde; lo'o li' lye la ngua xñi'i ti' na' si cua ngujui yu, pana ndyaca tso'o yu li'. ²⁸ Bi' cha' tso'o tsa nti' na' juani si yala ti caa yu ca slo cu'ma, cha' lo'o cu'ma caca chaa tsa ti' mā, nu lo'o ña'a mā ji'i yu chaca quiya'. Nga'aa culacua tsa ti' na' cuentya ji'i cu'ma li'. ²⁹ Caca chaa ti' mā lo'o yu lacua; tso'o tsa chcu'i' mā lo'o yu lo'o tyalaa yu ca slo mā, cha' laca yu tya'a ngusñi mā cha' ji'i nu Xu'na na. Lo'o jua'a cua'ni chi mā loo cua ña'a ca ñati nu cua'ni ñi'ya nu ngua'ni yu bi'; ³⁰ ná ndyutsi yu, masi cua cajaa ti yu laja lo'o nguxtyucua yu ji'i ya lo'o cña ji'i Cristo re tya tsubi'. Masi ná ngua caa cu'ma ca nde, pana cua nda mā ji'i ycu'i' yu lijya yu cha' cua'ni yu la cui' cña nu ná ngua cua'ni cu'ma, nu nxyucua tsa ji'i ya li'.

3

Ñi'ya nu chañi ca cha' ca ti qui'ya nu ntsu'u ji'na cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, juani cua nti' tsa na' cha' ca chaa ti' mā xqui'ya ycu'i' nu Xu'na na. Ná ndu'ni cha' 'na, masi tya chaca quiya' chcu'i' na' la cui' tya'a cha' nu nguscua na' tya clyo; ná tyiquee' xtyucua na' xi ji'i mā, si chcu'i' na' chaca quiya'. ² Tii ti ti' mā, cui'ya tso'o mā cuentya ji'i nu ngu' cuxi bi', cha' ñi'ya ndu'ni xne' taja, jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Xqui'ya cha' cusu' nu jlya tsa ti' ngu' bi' ji'i, bi' cha' ndatsaa ngu' ji'i xa' ñati cha'

xi'yu ngu' qui'ji ngu', masi sca cña nu cua'ni ñu'u ji'i ngu' laca; si'i sca cha' tso'o laca bi'. ³ Pana nu na ni, chañi laca cha' ngulacua ycu'i' Ndyosi ji'na, masi xa' ña'a nchcu'i' nu ngu' bi'. Cua ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ni; chaa tsa ti' na ndi'i na chalyuu nu lo'o cua ngujui chalyuu ji'na xqui'ya Jesucristo, cha' nga'aa jlya ti' na ji'i sca cha' nu ndatsaa ñati chalyuu ji'na cha' cua'ni na ji'i. ⁴ Lo'o na', jlya tsa ti' na' ji'i nu cha' cusu' bi'. Tya tsubi' la ni, ná nyacua xa' la ñati 'na, lye la ndaquiya' na' lcaa cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a ya. ⁵ Cua snu' ti tsa ntsu'u na' lo'o ngusi'yu ngu' qui'ji na' cha' ngulacua ngu' 'na; ngu' judío laca na' tya lo'o ngula na', tañi ngu' hebreo laca tañi na'. Jua'a la cui' tya'a ñati ji'i ngu' Benjamín ngua ngu' cusu' 'na. Ngu' fariseo laca na', bi' cha' ndaquiya' tsa na' lcaa ca cña nu ntsu'u cha' cua'ni ya cuentya ji'i cha' cusu' ji'i ngu' judío; ⁶ cha' jlya tsa ti' na' ji'i nu cha' cusu' bi', bi' cha' nguxcube' tsa na' ji'i lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo, lya' tsa ti' na' ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a ná ntsu'u qui'ya 'na lo'o ngu' judío cuentya ji'i cha' cusu' bi', cha' cua ndaquiya' tsa na' lcaa nu cha' cusu' bi'; tya sa'ni cua ngua lubii cresiya jna', si chañi cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi jua'a ti. ⁷ Sa'ni la ngua ti' na' cha' tso'o tsa ñati laca na' xqui'ya cha' cusu' bi', pana juani nga'aa nclyacua ti' na' ji'i cha' bi' xqui'ya Cristo. ⁸ Lo'o jua'a, masi tucuna' na' lcaa cha' nu ndiya tsa ti' na' nde chalyuu, ná cube ti' na'; tlyu la tsiya' ti laca cha' tso'o nu cua ngujui 'na juani, laja lo'o ndyuloo na' ji'i Jesucristo nu Xu'na na'. Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua nguxtyanu na' ji'i lcaa cha' cusu' bi'; nga'aa tso'o cha' cusu' bi' tsiya' ti, nti' na', hasta xcuaa na' ji'i, nti' na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' xñi tso'o na' cha' ji'i Cristo, ⁹ cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee na' lo'o Ni. Ná ngüityi ycu'i' Ndyosi qui'ya 'na nu lo'o ndaquiya' tsa na' ji'i nu cha' cusu' bi'; laca cha' cua ngüityi ycu'i' Ni qui'ya 'na lo'o jlya ti ti' na' ji'i cña nu ngua'ni Cristo, tsa bi' ti cha'. Bi' cha' ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya jna'. ¹⁰ Lo'o juani ni, tsa bi' ti cha' nti' na', cha' tyuloo lyiji na' ji'i Cristo, cha' ca tii na' cha' tya ndyu'ni ycu'i' Ndyosi cña lo'o na'

lo'o la cui' tya'a juersa nu cua ntsu'u ji'i Ni lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Ná ndu'ni cha' masi jua'a chcube' na' ñi'ya nu cua nchcube' ycu' Jesús, masi chcuna' chalyuu 'na tsiya' ti ñi'ya lo'o cua ngujuii ycu' Cristo lo crusi. ¹¹ Lo'o juani ndu' ti' na' cha' caja chaca chalyuu 'na tiya' la, sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye, masi cua ngujuii na'.

Cua'ni cña ti' na cha' jyacua na ji'i cha' tlyu nu caja ji'na nde loo la

¹² Ná nacui' na' cha' cua ndye ngua tso'o cresiya jna' cuentya ji'i ycu' Ndyosi sca ti quiya', lo'o juani nga'aa ntsu'u qu'ya 'na; ná ni na' jua'a. Na cua laca nacui' Jesucristo cha' laca na' ñati ji'i ycu' Ni, bi' cha' lye tsa ndyu'ni cña ti' na' cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na. ¹³ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua jlo' ti' na' cha' tya lyiji caca jua'a lo'o na'. Tsa bi' ti cha' ndulo tsa cuentya 'na, cha' cua'ni yala na' juani cha' jyacua na' ji'i cha' tlyu nu cua lijya nde loo la, cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na lo'o ycu' Ndyosi, masi nga'aa tyi'u ti' na' lcaa ña'a cha' nu ngua 'na nu ngua tya sa'ni la. ¹⁴ Bi' cha' lacua, liñi tyucuii nxñi na' cha' jyacua na' ji'i nu cha' tlyu bi', cha' bi' laca nu cua ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi cuentya ji'na ca su ntucua ycu' Ni. Taca caja cha' bi' ji'na ca li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo.

¹⁵ Tso'o tsa si la cui' jua'a culacua ti' ca ta'a na nu cua ngusñi tso'o na cha' ji'i Jesús; ycu' Ndyosi laca nu culu'u liñi la ji'i ma' li', si ntsu'u ngu' tya'a ma' nu nclyacua ti' xi xa' la cha'. ¹⁶ Tso'o lacua, tya cua'ni la na la cui' tya'a cha', ñi'ya nu ngua cuayá' tso'o ti' na tlyo.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tso'o si cua'ni ma' tsa ña'a cha' nu cua na'a ma' 'na cha' ndu'ni na'. La cui' jua'a cui'ya tso'o ma' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni xa' la ngu' tya'a na, nu ndu'ni ñi'ya nu ndu'ni ti cuare, cha' jua'a cua'ni ma'. ¹⁸ Cua tyuu tsa quiya' cua nda ya la cui' cha' re lo'o cu'ma, lo'o juani chcu' na' chaca quiya' lo'o ma, masi xñi'i tsa ti' na' chcu' na' ndi'ya: Ntsu'u tsa ngu' tya'a cusuu Cristo, masi cua ngujuii yu lo crusi cuentya ji'i ngu'; tya'a cusuu Cristo laca ngu' bi', cha'

ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndu'ni ngu' lcaa se'i su ndya'a ngu'. ¹⁹ Nga'a cha' tyaa ngu' bi' ca chalyuu talya nu lo'o cajaa ngu', xqui'ya cha' sca ndyosi cuiñi ntsu'u ji'i ngu' bi'; cua ña'a ca na nu ndacui tsa ti' ngu' ji'i cha' caja ji'i ngu' nde chalyuu, bi' laca ndyosi ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a tyixi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', masi nga'a cha' ca tyuju'u tsa ti' ngu'; xcui' ntsu'u tyiquee ngu' ji'i cua ña'a ca na nu ntsu'u nde chalyuu. ²⁰ Pana nu na ni, ca su ntucua ycu' Ndyosi tsiya' ti, ca ndacua ntsu'u quichi tyi na nu chañi ca. Lo'o juani chaa tsa ti' na ntajatya na ji'i Jesucristo nu Xu'na na, ni jacua' tyu'u Ni nde cua su ntsu'u quichi nu ca tyi na, cha' caqui'ya Ni ji'na nde chalyuu, cha' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'na. ²¹ Xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na li', cha' caca na ñi'ya laca ycu' Ni. Quicha ti ti' tyucui ña'a na juani, pana ycu' Ndyosi ni, tso'o tsa ña'a tyucui ña'a Ni; la cui' jua'a caca tyucui ña'a na nde loo la li'. Taca ji'i Ni culo Ni cña ji'i lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a taca ji'i Ni xcutsa'a Ni ji'i tyucui ña'a na tsiya' ti.

4

Lcaa tsq caca chaa ti' na xqui'ya ycu' nu Xu'na na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tyaca'a tsa cu'ma 'na; ñati nu cua nda ycu' Ndyosi jna' laca cu'ma, xqui'ya cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya cu'ma, lo'o jua'a xñi'i xi ti' na' lo'o ná ndi'i na' ca slo cu'ma. Nga'a cha' cua'ni ma' cha' tyanu tso'o cha' ji'i ycu' nu Xu'na na ne' cresiya ji'i ma'.

² Lo'o cu'ma ma' Evodia lo'o ma' Síntique ni, cui'ya ma' cha' clyu ti' 'na, cua'ni ma' cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee ma' lo'o tya'a ma. Ngu' tya'a na laca ma' xqui'ya nu Xu'na na, bi' cha' cua'ni ma' cha' cati cha' cusuu nu ntsu'u ji'i ma' lo'o tya'a ma. ³ Lo'o nu'u nu tso'o tsa tya'a ndya'a na cña, cua nti' na' cha' xtyucua nu'u ji'i tyucuaa ma' cusu' bi', cha' taca ca tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Tyucuaa ma' cusu' bi' cua ngua'ni tsa ngu' cña cha' cañi la cha' tso'o ji'i Jesús nguicha'; stu'ba ti ngua'ni ngu' bi' cña lo'o na', lo'o Clemente, lo'o xa' la ngu' tya'a ndya'a ya cña. Cua nscua xtañi lcaa ngu'

bi' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, nu nscua xtañi ñati nu caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i.

⁴ Nti' na' cha' lcaa tsá caca chaa ti' mā xqui'ya ycu' nu Xu'na na; masi tucua quiya' chcu' na' cha' bi' lo'o mā: Nti' na' cha' caca chaa ti' mā. ⁵ Xcu' cua'ni tya'na tsa ti' mā lo'o lcaa ñati, cha' ca cuayá' ti' ñati cha' jua'a ndu'ni mā. Cua ngulala ti cā ycu' nu Xu'na na chaca quiya'.

⁶ Ni sca cha' ná culacua tsa ti' mā ji'i, pana jña mā cha' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i cua ña'a ca cha' nu tyacua xi ji'i mā. Lo'o jua'a ta mā xlya'be ji'i ycu' Ndyosi cha' jua'a ndyaca cha' ji'i mā, nu lo'o chcu' mā lo'o ycu' Ni. ⁷ Lo'o li' cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i tyiquee mā, masi ná caca cuayá' ti' ñati chalyuu ni cha' laca mā jua'a. Nga'aa ca'ya cha' cuxi hique mā li', nga'aa caca cuxi cresiya ji'i mā li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i mā lo'o Jesucristo.

Tyu'u tyiquee na ji'i cua ña'a ca cha' nu tso'o laca

⁸ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ndi'ya ti culacua ti' mā tyucui tyempo nu ndi'i mā chalyuu: Cua ña'a ca cha' nu chañi tsa cha' jua'a laca, bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee mā ji'i; jua'a lcaa cha' nu cua'ni chi' ngu' loo, lcaa cha' nu liñi ca, lcaa cha' su lubii ntsu'u tyiquee na, lcaa cha' nu tso'o tsa ña'a, lcaa cha' nu tso'o tsa nti' ngu' ña'a ngu' ji'i, masi lcaa cha' tso'o bi', nu jua'a tso'o tsa nchcu' ngu' ji'i, bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee mā ji'i. ⁹ Cua'ni mā cha' tyi'u ti' mā ji'i lcaa cha' nu cua ngua tsa'a mā 'na, masi sca cha' nu cua ndyuna mā tya lo'o nda na' cha' lo'o mā, masi sca cha' nu cua na'a mā cha' ndyu'ni na'; bi' laca cha' nu nga'a cha' cua'ni mā, lo'o li' cua'ni ycu' Ndyosi cha' ti' ti tyi'i tyiquee mā.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Pablo cha' cua ya'a lo'o ngu' msta cha' xtyucua ji'i

¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o na'a na' cha' cua ndyalaa msta nu nda cu'mā lijya slo na'. Tso'o nti' na' cha' cua ndyi'u ti' mā 'na chaca quiya', lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' cua nda mā msta bi' 'na xqui'ya ycu' nu Xu'na na. Jlo ti' na' cha' si'i na ngujlyaa ti' mā 'na, laca cha' nga'aa ngujui

ñi'ya nu xtyucua mā 'na tya tsubi' la. ¹¹ Ná nacui na' cha' lyiji tsa cha' tso'o 'na, cha' tso'o tsa ndyaala' ti' na' lo'o na laca nu ndyiji ti xi 'na. ¹² Ntsu'u quiya' lyiji tsa cha' 'na, lo'o jua'a ntsu'u quiya' quiña'a tsa cha' tso'o ndyiji 'na; jua'a ti ngui'i na', cha' cua ngui'i na' cha' tyaala' ti' na' lcaa su tya'a na' lo' cña re. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndyiji na cacu, masi ntyute' ti na'; masi quiña'a tsa na ntsu'u 'na, masi xti ti cha', ná ndulo cha' bi' 'na. ¹³ Cua nda ycu' Cristo juersa 'na cha' talo na' ji'i cua ña'a ca cha', na laca nu tyacua ti xi 'na. ¹⁴ Masi jua'a, tso'o tsa nti' na' cha' cua nguxtyucua mā 'na laja lo'o ndyaca cha' cuxi 'na ca nde.

¹⁵ Cu'mā ngu' Filipos, cua jlo ti' mā ñi'ya ngua lo'o ngutu'u na' nde loyuu su cuentya Macedonia, ndya'a na' nchcu' na' cha' ji'i Jesús lo'o ngu' bi'; li' sca ti taju cu'mā nu ndyu'ni tlyu mā ji'i ycu' Ndyosi ca jua, cua ndya mā msta cha' caca sca xlya'be 'na, xqui'ya cha' tso'o tsa ngua tsa'a mā cha' ji'i Jesús laja lo'o nguti'i na' lo'o mā. ¹⁶ Lo'o jua'a tyuu quiya' cua nda mā sca xlya'be 'na nu lo'o nguliji xi cha' tyiji yu'u 'na ca quichi Tesalónica. ¹⁷ Ni si'i cha' caja sca cha' xlya'be ti 'na nclyacua ti' na', tso'o la nti' na' si tyanu tso'o cha' ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i mā. ¹⁸ Ndi'ya xacui na' cha' ji'i mā juani: Cua quiña'a tsa na nda mā 'na, bi' cha' cua nti' tsa na' tya na' tsa xlya'be ji'i mā; nga'aa ntsu'u chaca na nu lyiji 'na tsiya' ti juani, tya lo'o ya'a yu Epafrodito, yalo'o yu lcaa cha' tso'o nu cua nda mā 'na. Ñi'ya laca sca msta nu ndiya tsa ti' ycu' Ndyosi ji'i, cha' tyixi tsa xtyi'i nda bi' nu ndacui lcua ti se'i, jua'a laca cha' tso'o nu nda mā 'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁹ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i ycu' Ni, bi' cha' ta Ni lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji'i mā chalyuu; cua jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni ycu' nu Xu'na na' lo'o ñati xqui'ya Jesucristo. ²⁰ Tso'o si tyucui tyempo cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi Sti na lacua. Jua'a caca tu'ni.

Ngusalya' yu lo'o ngu'

²¹ Chacuayá' ji'i Jesucristo nda na' xlyo ni'i ji'i lcaa tya'a mā, ñati ji'i ycu' Ndyosi ca-jua; la cui' jua'a nti' lcaa ngu' tya'a ndya'a ya ca nde. ²² Lo'o lcaa ngu' nu ngusñi cha'

ji'i ycui' Ndyosi ca quichi re, jua'a ngu' nu
ndi'i ndyu'ni cña ca ni'i tlyu cuentya ji'i nu
xu'na tlyu nu laca emperador, cua nti' tsa
ngu' chcuicha' ngu' ji'i mā.

²³ Cua nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni
la Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o mā
tyucui tyempo nu lijya nde loo la. Jua'a
caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Colosas

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ycui' Ndyosi ngulo cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi ca tyijyu' la. Stu'ba ti ndi'i na' ca nde lo'o yu Timoteo tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. ² Nda na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ca quichi Colosas jua, cu'ma ngu' nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o ycui' Ndyosi, cu'ma nu laca ma ngu' tya'a na xqui'ya cha' cua ngusñi tso'o ma cha' ji'i Cristo.

Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma, ca su ndi'i ma ca jua.

Nhcui' Pablo lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi'

³ Nu lo'o nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na cuentya ji'i cu'ma, lu'ba ti ndya ya xlya'be ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cu'ma. ⁴ Cua ngujui cha' ji'i ya cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a nacui' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i lcaa ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycui' Ndyosi. ⁵ Tya clyo lo'o ndyuna ma cha' tso'o bi', cha' nu nchcui' ji'i ycui' Ndyosi nu chañi ca, li' ngua cuayá' ti' ma cha' tya ntsu'u chaca cha' nu cua tlyu la nu nga'a cha' tyacua ji'na tyempo nde loo la lo'o tyalaa na ca su ntucua ycui' Ndyosi. Ca bi' ntsu'u co'o cha' bi' cuentya ji'i ma; bi' laca cha' nu tyacua ji'i ma ca tiya' la xqui'ya cha' ngusñi ma cha' ji'i Cristo, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xa' la tya'a ñati ma. ⁶ Cua lijya ngañi la cha' tso'o ji'i Jesús bi' tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lijya ndyaca tso'o la cresiya ji'i ñati macala su nduna ngu' cha' bi'. La cui' jua'a ndyaca tya lo'o ndyuna ma cha' bi' tya clyo; tya li' cua ndyuna ma cha' ndu'ni tsa ycui' Ndyosi cha' xlya'be lo'o ñati, li' ngua cuayá' ti' ma cha' chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Cua ngujui cha' bi' ji'i ma lo'o ngulu'u yu Epafras ji'i

ma; tso'o tsa tya'a ndya'a ya cña laca yu bi'. Jlo ti' ya cha' tso'o tsa nchcui' yu cha' ji'i Cristo lo'o ngu' lcaa su ndya'a yu cuentya ji'i ya. ⁸ La cui' yu bi' laca nu nacui' ji'i ya cha' ndu'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i xa' la ñati.

⁹ Bi' cha' juani lu'ba ti nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi cuentya ji'i cu'ma; tya lo'o ngujui cha' ji'i ya cha' cua ngusñi ma cha' bi', ndijña ya cha' ji'i ycui' Ndyosi cha' ta Ni chacuayá' cha' caca cuayá' lyiji ti' ma lcaa cha' ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni ma, cha' jua'a taca culacua tso'o ti' ma, taca ca'ya cha' tso'o hique ma xqui'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi li'. ¹⁰ Lo'o li' lcaa tsá lo'o ndya'a ma chalyuu taca cua'ni ma cña, cua ña'a ca cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni ma; taca cua'ni ma lcaa lo cña tso'o cuentya ji'i ycui' Ndyosi li', lo'o jua'a taca ca cuayá' la ti' ma ñi'ya ndyu'u lcaa cha' ji'i Ni. ¹¹ Nguula tsa cña ndu'ni ycui' Ndyosi ca su tlyu ca su ntucua ycui' Ni; bi' cha' cua ndijña na' ji'i Ni cha' ta Ni la cui' juersa bi' ji'i ma, cha' caca tso'o ti tyiquee ma talo ma ji'i cua ña'a ca cha' cuxi nu tyacua ji'i ma. ¹² Lo'o jua'a tya ma xlya'be ji'i ycui' Ndyosi Sti ma nu cua nda chacuayá' cha' tyacua cha' tso'o ji'i ma, la cui' ti cha' nu cua nchco'o Ni cha' tyacua ji'i ñati ji'i ycui' Ni, nu lo'o tyalaa ngu' ca su xee tsa ca su ntucua ycui' Ni. ¹³ Na cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cua ngua'ni tye Ni ji'i chalyuu talya su nguta'a na, lo'o jua'a cua ngulu'u Ni chaca tyucui ji'na nu tsaa ca chalyuu tso'o su laca Cristo loo ji'na. Sñi' ycui' Ndyosi laca Cristo, lo'o jua'a tyaca'a tsa yu ji'i ycui' Ni; ¹⁴ xqui'ya Cristo cua ngulaá na ji'i nu cuxi, xqui'ya Cristo cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni.

Cua nguaala' cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu

¹⁵ Ná nchca ña'a na ji'i ycui' Ndyosi tsiya' ti; pana nu lo'o yaa Cristo Sñi' ycui' Ni chalyuu, li' ngujui ñi'ya nu ña'a na ji'i ycui' Ni. La cui' yu bi' laca nu nguti'i tya clyo la lo'o ycui' Ndyosi, la cui' jua'a laca yu loo ji'i lcaa lo na nu ngüiña Ni chalyuu. ¹⁶ Stu'ba ti ndu yu bi' lo'o ycui' Ndyosi Sti yu lo'o ntucua quiya' ndya' chalyuu, masi lo'o ndya' tyucui ña'a nde cua, masi lo'o ndya'

tyucui ña'a nde lo yuu. Cua ngüiñá Ni lcaa na nu nchca ña'a na ji'i nde lo yuu chalyuu; lo'o jua'a cua ngüiñá Ni lcaa na nu ná nchca ña'a na ji'i, ñi'ya nti' lcaa cui'i nu laca loo nde cua; jua'a cua ngüiñá Ni lcaa lo xu'na nu culo cña ji'i ngu', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua. Stu'ba ti ndu Cristo lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüiñá Ni tyucui ña'a chalyuu; la cui' jua'a xqui'ya yu bi', bi' cha' ndya' lcaa lo na. ¹⁷ Cua laca ntucua yu bi' lo'o tya lyiji tya' chalyuu, lo'o jua'a lcaa tsa ndu'ni yu cña cha' tyi'i tso'o ti lcaa na nu ntsu'u lo yuu chalyuu. ¹⁸ Ycu'i yu laca yu loo ji'i lcaa taju ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i Ndyosi tsa tlyu ti, ycu'i laca nu nda chalyuu ji'i ngu' bi'. Tya clyo la cua ndyu'ú ycu'i yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, cha' li' taca ji'i yu tyucua yu ca su laca yu loo ji'i lcaa lo cha'. ¹⁹ Cua nacui ycu'i Ndyosi cha' caca Sñi' Ni ñi'ya laca ycu'i Ni tsiya' ti, ²⁰ cha' jua'a ngua ti' Ni cua'ni Ni, cha' chaca quiya' caca Ni loo ji'i tyucui ña'a chalyuu xqui'ya yu bi'. Cua nguaala' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati chalyuu lo'o ngujui Cristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngua'ni yu cha' xa' caca tyucui ña'a chalyuu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi chaca quiya', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua.

²¹ Nu ngua cua tsubi' la, tyijyu' tsa nguta'a mā ji'i ycu'i Ndyosi; tya'a cusuu mā ji'i ycu'i Ndyosi ngua mā tyempo bi' xqui'ya cha' cuxi nu cua ngulacua ti' mā, xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni mā. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' taca cati quiy'a nu ntsu'u ji'i mā lo'o ycu'i Ni, ²² xqui'ya cha' tyucui ña'a ycu'i Cristo Sñi' Ni, nchcube' tsa yu lo'o ndyujui ngu' ji'i lo crusi. Jua'a ngua'ni Ni tya li' cha' taca caca mā ñati ji'i ycu'i Ni, ñati nu nga'aa ntsu'u yabe' hichu' mā tsiya' ti, cha' nga'aa caca sta ngu' quiy'a ji'i mā lo'o Ni, nu lo'o cā Ni caqui'ya Ni ji'na cha' tsalo'o Ni ji'na ca su ntucua Ni. ²³ Pana juani ña'a ti ndulo tsa cha' ji'i mā cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Cristo ne' cresiya ji'i mā, cha' ycu'i yu bi' laca suu lcaa cha' bi'. Ná ta mā chacuayá' cha' cñilo'o ngu' ji'i mā, cha' si jua'a, nga'aa culacua ti' mā ji'i cha' tso'o nu tyacua ji'i mā nde loo la, la cui' cha' nu cua ndyuna mā ji'i tya clyo. Xqui'ya cha' tso'o ji'i Cristo bi',

bi' cha' ndya'a ngu' tyucui ña'a chalyuu nchcui' ngu' cha' bi' lo'o ñati. Lo'o jua'a na', Pablo, ndya'a tsa na' lo cña bi'.

Ndyu'ni Pablo cña cuentya ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu'i Ni ca lcaa quichi

²⁴ Tso'o nti' na' masi cua ngujui xi cha' ti' 'na cuentya ji'i cu'mā; tso'o nti' na' cha' cuentya ji'i ca ta'a taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Cristo lcaa quichi, bi' cha' ndyacua cha' ti' bi' 'na. Nchcube' tsa Cristo nde chalyuu xqui'ya na, cha' laca na ñati ji'i ycu'i yu; jua'a ndyacua cha' ti' 'na, cha' cua lijya caca stu'ba la cha' ji'na lo'o ycu'i Cristo lo'o cha' ti' nu ndyaca ji'na nde chalyuu cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo. ²⁵ Ycu'i Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na, cha' caca na' cña ji'i ca ta'a ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni lcaa quichi, cha' nguula la caca tyiquee mā. Nga'a cha' ña'a ti tya ta la na' cha' ji'i Cristo lo'o xa' ñati ña'a cuayá' nu tye cuna ngu' cha' bi'. ²⁶ Tyucui tyempo nu ngua sa'ni la, ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; cua ntsu'u yacu' ti cha'. Pana juani cua ngulu'u ycu'i Ndyosi cha' bi' ji'i lcaa ñati nu ntsu'u cuentya ji'i Ni. ²⁷ Sca cha' tlyu nu tso'o tsa laca cha' bi', sca cha' nu caja ji'i lcaa lo ñati chalyuu laca cha' ji'i ycu'i Ndyosi bi'; pana ná ngujui chacuayá' cha' caca cuayá' ti' ñati ji'i ycu'i Ndyosi cha' bi' nu ngua cua sa'ni la. Ndi'ya ndyu'u cha' bi', cha' nu bilya cuna ngu': Taca tyi'i Cristo lo'o na nde chalyuu, masi juani ti; lo'o jua'a tiya' la li' taca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi ca su tlyu su xee tsa ca su ntucua ycu'i Ni.

²⁸ Bi' cha' lye tsa nchcui' ya cha' ji'i Cristo lo'o lcaa ñati; tso'o ti, qui' ti nclyu'u ya cha' bi' ji'i ngu', ndacane ya ji'i ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi. Cua nti' tsa ya cha' tso'o tsa caca tyucui ti' tyiquee scaa ngu' cuentya ji'i Cristo nu lo'o tyalaa ngu' ca slo ycu'i Ni. ²⁹ Bi' cha' lye tsa ndyu'ni na' cña cuentya ji'i cha' bi'; nguula tsa cña ndyu'ni na', lo'o jua'a tlyu tsa juersa nda ycu'i Cristo 'na cha' tyu'ú ne' cresiya 'na, cha' talo na' cua'ni na' cña bi'.

2

¹ Ta na' sca cha' lo'o mā, cha' caca cuayá' ti' mā cha' lye tsa ngua'ni na' cña cuentya

ji'i mā, lo'o jua'a cuentya ji'i ngu' quichi Laodicea, lo'o jua'a cuentya ji'i tyuu tya'a ngu', masi tya lyiji tyuloo ngu' 'na. ² Jua'a ndyu'ni na' cña, cha' caca tyucui ti' tyiquee ngu', cha' stu'ba ti caca tyiquee ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'. Nga'aa cutsii ngu' nu lo'o chcu' ngu' cha' ji'i Cristo li', xqui'ya cha' tso'o tsa nchca cuayá' ti' ngu' ji'i cha' bi'. Jua'a li' quijeloo cha' ji'i ngu', cha' ycu' Cristo laca cha' bi', la cui' cha' ji'i ycu' Ndyosi nu bilya caca cuayá' ti' ngu' ji'i cua sa'ni la. ³ Xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo, bi' cha' taca quijeloo cha' ji'na macala su ntucua quiya' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi, masi lcaa cha' nu nda'ya hique Ni cha' cua'ni Ni nde chalyuu. ⁴ Cua nti' tsa na' cha' ná tucui cñilo'o ji'i mā, masi nti' mā cha' tso'o tsa nchcu' ngu' bi'; bi' cha' laca nchcu' na' lo'o cu'ma jua'a. ⁵ Masi juani ti ná ndi'i na' ca su ndi'i mā, pana lu'ba ti ndyi'u ti' na' ji'i cu'ma. Tso'o tsa nti' na' lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ngusñi mā cha' ji'i Cristo. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' tso'o ti ndi'i mā lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ndyosi.

⁶ Na cua ngüiñi ti' mā lo'o Jesucristo cha' caca Ni nu Xu'na mā, bi' cha' cui'ya mā cuentya cha' stu'ba ti caca tyiquee mā lo'o Ni lcaa tsā lo'o tyi'i mā chalyuu. ⁷ Jua'a xñi tso'o mā cha' ji'i Jesús, cha' ca cuayá' ti' mā lcaa cha' nu laca suu cha' bi'; cha' nu Jesús ni, bi' laca suu lcaa cha' nu cua ngusñi na, la cui' ti cha' nu cua ngulu'u ngu' ji'i mā tya tsubi' la. Lo'o jua'a lcaa tsā tya mā xlya'be ji'i nu Cristo bi' li'.

Xqui'ya Cristo cua ngulacua ngu'

⁸ Cui'ya tso'o mā cuentya lacua, cha' ná tucui taca cñilo'o ji'i mā lo'o cua ña'a ca cha' cuiñi nu chcu' ngu' lo'o mā, masi tajua' tsa chcu' ngu' bi'. Si'i ycu' Cristo nu ntucua quiya' cha' ji'i ngu' lo'o nchcu' ngu' jua'a; bi' laca cña cua ti, bi' laca cha' cuiñi nu nchcu' ñati chalyuu ti, masi nchcu' ngu' cha' ji'i sca jo'ó, masi nchcu' ngu' cha' ji'i sca cui'i nu ntsu'u nde chalyuu ti.

⁹ Pana nu Cristo bi' ni, ñi'ya laca tyucui ña'a ycu' Ndyosi, jua'a laca yu lo'o yaa yu nde chalyuu. ¹⁰ Ycu' Cristo laca loo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca

loo; lo'o cu'ma ni, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Cristo, bi' cha' cua ngua tyucui ti' tyiquee mā, cua ngujui tyucui chalyuu ji'i mā. ¹¹ La cui' jua'a xqui'ya Cristo cua ngulacua Ni ji'i mā; ni si'i na ngusi'yu lo quiji mā lo'o ngulacua mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o sñi' ngu', ycu' Cristo ngulacua ji'i mā lo'o cua ngua'ni lyaá Ni ji'i mā ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā nde chalyuu. ¹² Lo'o cua ntyucuatya mā ni, ñi'ya laca si cua nguatsi' mā ne' cuaá lo'o Cristo, jua'a laca mā lo'o Cristo; lo'o li' ñi'ya si cua ndyu'ú mā stu'ba ti lo'o Cristo chaca quiya', jua'a laca cha' bi' li'. Ycu' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'ú mā, xqui'ya cha' ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Ni. ¹³ Ñi'ya laca si cua ngujui mā, jua'a ngua cu'ma, xqui'ya cha' cua ntsu'u tsa qui'ya ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a ná ngujui ñi'ya nu culacua ycu' Ndyosi ji'i mā li', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i mā tsiya' ti lo'o Ni nu ngua tyempo bi'. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' tyu'ú mā chaca quiya' ñi'ya nu ndyu'ú ycu' Cristo. Cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni. ¹⁴ Cua ngua'ni tye Ni cha' ji'i quityi bi' su nscua lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Na cua ndyanu yabe' chu' na xqui'ya quityi bi'; pana tya lo'o ngujui' ca'a ngu' ji'i Cristo lo crusi, tya li' cua ngüityi Ni qui'ya bi' ji'na tsiya' ti. ¹⁵ La cui' ti lo crusi bi' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca loo ji'na. Lo'o ngua'ni chi Ni loo Cristo xqui'ya cha' cua ntijiloo yu ji'i lcaa xu'na na bi', li' ndyalo'o Cristo ji'i xu'na bi' laja ñati nu lijya qui'i ti, cha' ña'a cui'ya lcaa ñati cha' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa xu'na bi'.

Tso'o tsa laca cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u ca slo ycu' Ndyosi

¹⁶ Nga'aa ta mā chacuayá' cha' culo xa' ñati cña ji'i mā lacua, na laca nu cacu mā, na laca nu co'o mā cha' cua'ni tacati mā lo'o ycu' Ndyosi. La cui' jua'a ná tso'o laca si ñacui ngu' ji'i mā ni tsā laca nu cua'ni mā ta'a; masi ta'a lo'o ndi'i cña' na nu ndacui snu' tsā ti, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi chaca ta'a nu ndu'ni ngu' nu ndacui yija ti, ná ntsu'u cha' cua'a jyaca mā ji'i ngu' bi' tsiya' ti, nti' na'. ¹⁷ Sa'ni la xcu' ntsu'u

ta'a bi' nde chalyuu, cha' taca ca cuayá' ti' ngu' scaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi chcuí' lo'o ngu' nu ngua tya li'; pana juani ni, cua ñaa ycuí' Cristo chalyuu, bi' cha' nga'aa nti' na cha' cusu' bi'. Cua na'a na ji'i ycuí' Cristo, bi' laca nu chañi ca. ¹⁸ Ná cube ti' mā ji'i cua ña'a ca ñati nu cua'ni tyucuaa ti' lo'o mā, ngu' nu tacati la ndu'ni ycuí' ngu', nti' ngu', cha' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i sca xca nu ntsu'u ji'i ycuí' Ndyosi ca nde cua; si'i ji'i ycuí' Ndyosi ndyu'ni tlyu ngu' bi'. Ñati nu ndu'ni jua'a ni, nti' ngu' cha' xa' la cha' ji'i ycuí' Ndyosi cua ngulu'uloo ji'i ngu'. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', masi ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' jua'a, cha' ña'a ti' tya ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'; ¹⁹ nga'aa ndaquiya' ngu' bi' ji'i Cristo nu laca loo la ji'na. Cristo laca loo ji'i lcaa taju ñati nu ndu'ni tlyu ji'i ycuí' Ndyosi tsa tlyu ti; bi' cha' tso'o tsa stu'ba cha' ji'na lo'o xa' la tya'a ñati na, bi' cha' tso'o la ndyanu tachaa cha' ji'na lo'o Ni, cha' quiña'a la cña ndyu'ni Cristo ne' cresiya ji'i ñati ji'i Ni, tsa ña'a nu nti' ycuí' Ndyosi cha' caca.

²⁰ Pana cu'ma ni, cua nguxtyanu mā ji'i xa' la jo'ó nu ngua xu'na mā cua tsubi' la, cua nguxtyanu mā ji'i lcaa cha' nu jly tsa ti' ñati chalyuu ji'i. Tya lo'o ngujui Cristo lo crusi cha' cua'ni tye ji'i cha' bi', tya li' cua nguxtyanu mā ji'i cha' bi'. Nga'aa nti' cha' tya cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati chalyuu; nga'aa nti' cha' taquiya' mā ji'i lcaa xa' la cña nu nlyo ngu' ji'i mā, ²¹ nu lo'o ñacui ngu' ndi'ya: "Tacati tsa nu cua. Ná cala' mā ji'i, ná cacu mā ji'i", nacui ngu'. ²² Lcaa na bi' ni, na culiji ti laca na bi'; ya' nu cua nguliji bi', nga'aa ña'a na ji'i li'. Nu lo'o nchcuí' ngu' jua'a, sca cña nu ndyu'ni ñati chalyuu ti laca bi'. ²³ Chañi laca cha' tso'o tsa ndyu'u cha' bi' ngua ti' na nquicha', ndatsaa tsa cha' bi' ji'na cha' cua'ni tlyu na ji'i jo'ó bi'; lo'o jua'a bi' laca nu ndu'ni tsa cha' caca tacati na, cha' xcube' na ji'i tyucui ña'a na. Jua'a ndu'ni cha' bi' tu'ni; pana si'i jua'a nga'a cha' caca, nu cati cha' cua'ni na cha' cuxi nu tiji' tsa ti' na ji'i.

3

¹ Pana cu'ma ni, cua ngujui chaca cha-

lyuu cucui ji'i mā xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i mā lo'o Cristo; bi' cha' lacua, xcui' na tyu'u tyiquee mā ji'i cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u ji'i Cristo lijya, cha' ntucua Cristo nde la'a tsu' cui su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi. ² Cua'ni cha' tyanu tachaa cha' bi' tyiquee mā, nga'aa tyaala' ti' mā lo'o cua ña'a ca cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ³ Nu juani ni, nga'aa ntsu'u cha' ji'i mā lo'o cha' cuxi nu ndyaca nde chalyuu; cua ndyanu tso'o cha' ji'i mā lo'o ycuí' Ndyosi xqui'ya Cristo. ⁴ Nu chaca chalyuu cucui nu ngujui ji'i mā xqui'ya Cristo, bi' laca cha' nu ndulo la cha' ji'i mā juani. Stu'ba ti tyatu na lo'o Cristo tsa bi', nu lo'o tyu'u tucua yu lijya yu chaca quiya'; li' taca caca stu'ba cha' ji'i mā lo'o nu Cristo bi' ca su caca tlyu la ycuí' yu, ca su ntucua ycuí' Ndyosi.

Cua nguxtyanu ngu' chalyuu cusu' ji'i ngu' cha' jua'a ngujui chaca chalyuu cucui ji'i ngu'

⁵ Cua'ni tye mā lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā ji'i lacua: nga'aa cua'ni cuxi mā lo'o clyo'o xa' ñati, nga'aa cua'ni mā cha' suba' lo'o tya'a ñati mā, nga'aa tyacui' ti' mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā, cua'ni tye mā ji'i lcaa lo cha' cuxi nu ndijña tsa ti' tyiquee mā cha' cua'ni mā ji'i, nga'aa tyacui' ti' mā ji'i scaa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu. Sca na nu ndacui ti' na ji'i ni, stu'ba ti cuxi laca cha' bi' ñi'ya nti' si cua'ni tlyu na ji'i sca lcuí jo'ó ti; ⁶ nchca ñasi' tsa ycuí' Ndyosi lo'o ñati nu ndu'ni cha' cuxi jua'a. ⁷ La cui' tya'a cha' cuxi bi' cua ngua'ni mā lcaa su ndya'a mā nu ngua cua tsubi' la, ⁸ pana juani nga'a cha' xtyanu mā ji'i lcaa cha' cuxi bi'; masi nchca ñasi' tsa mā cua sa'ni la, masi lu'ba ti nxu'ba ñasi' mā ji'i ycuí' ca mā tya li', masi liye' ti' mā ji'i tya'a ñati mā tya tsubi' la, pana nga'aa cua'ni mā jua'a juani. La cui' jua'a nga'aa chcuí' mā cuentyu ji'i tya'a ñati mā, nga'aa chcuí' suba' mā lo'o ngu', ⁹ nga'aa ta mā cha' cuiñi lo'o tya'a mā; na cua nguxtyanu mā ji'i chalyuu cusu' ji'i mā, jua'a cua nguxtyanu mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni mā tya tsubi' la, ¹⁰ cha' juani cua ngujui chaca chalyuu cucui ji'i mā. Chaca lo ñati cua laca mā juani; cua nguxcutsa'a ycuí' Ndyosi lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya

ji'i mā juani, cha' jua'a caca mā ñi'ya nu laca ycu'i Ni, nu lo'o ndyaca tsa'a lyiji mā lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ni. ¹¹ Bi' cha' juani nga'aa ndulo tsa cha' ji'na lo'o tya'a na, masi la cui' ngu' judío laca na, masi si'i ngu' judío laca mā; nga'aa ndu'ni cha' masi cua ngulacua na, masi ná ngulacua na; nga'aa ndu'ni cha' si ngu' xa' tsu' laca na, masi ngu' tyaala laca na, masi ngu' nu ndi'i tso'o ti laca na, masi msu nu ngüi'ya ti ñati laca mā cha' cua'ni mā cña ji'i ñati laja ti. Nga'aa ndulo tsa cha' bi' ji'na juani, cha' sca ti Cristo laca nu ndulo tsa cha' ji'i cuentya ji'na. Ndi'i Cristo lo'o lcaa ñati ji'i Ni, ñi'ya nu laca ngu', macala su ndi'i ngu'.

¹² Ñati ji'i ycu'i Ndyosi laca cu'ma lacua; na cua ngusubi Ni ji'i mā, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i mā. Bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' mā ji'i xa' ñati; tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu', ni ná cua'ni tyucuaa ti' mā lo'o ngu', masi tiya' ti chcu'i mā lo'o ngu', jua'a talo tsa tyiquee mā ji'i ngu'. ¹³ Talo tyiquee mā ji'i xa' la tya'a ñati mā lacua, ña'a cuayá' nu cui'ya mā cha' clyu ti' ji'i ngu' lo'o ntsu'u qui'ya ji'i ngu' lo'o mā. Tsa ña'a nu ndy'i'ya nu Xu'na na cha' clyu ti' ji'i mā, jua'a nga'a cha' cua'ni clyu ti' mā ji'i tya'a ñati mā. ¹⁴ La cui' jua'a tso'o tsa caca tyiquee mā ña'a mā ji'i xa' la tya'a ñati mā, cha' jua'a stu'ba tsa caca cha' ji'i mā lo'o ngu' li'. ¹⁵ Ti ti tyi'i tyiquee mā lacua, xqui'ya cha' ycu'i Ndyosi laca loo ji'i mā; cua ngusubi Ni ji'i mā, jua'a ji'i xa' la tya'a ñati mā, cha' caca mā sca ti taju ñati cuentya ji'i ycu'i Ni. Tso'o si lcaa hora tya mā xlya'be ji'i ycu'i Ni xqui'ya lcaa lo cha'.

¹⁶ Nga'a cha' tyanu tyucui cha' ji'i Cristo ca ne' cresiya ji'i mā. Tso'o tsa ndyu'u cha' bi', bi' cha' tso'o ti culu'u mā cha' bi' ji'i tya'a mā ña'a cuayá' nu cuna tso'o lcaa ngu'. La cui' jua'a cula tu'ba mā lcaa lo jii nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi, masi jii salmo nu nscua lo quityi nu ngua sa'ni, masi cua ña'a ca jii nu ca'ya hique mā nu nchcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi; cula tu'ba mā jii cha' cuna ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i ycu'i Ni. ¹⁷ Lcaa ña'a cña nu nti' mā cha' cua'ni mā, lcaa ña'a cha' nu nti' mā chcu'i mā lo'o ñati, chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na cua'ni mā ji'i lacua. Lo'o

jua'a la cui' hora bi' tya mā xlya'be ji'i ycu'i Ndyosi Sti na xqui'ya Jesús.

Cha' tso'o nu cua'ni na lo'o laca Cristo loo ji'na

¹⁸ Cu'ma ngu' cuna'a ni, taquiya' mā ji'i clyo'o mā. Ndulo tsa cha' ji'i mā cha' cua'ni mā jua'a, cha' cua ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Cristo nu Xu'na na. ¹⁹ Cu'ma ngu' qui'yu ni, caca tso'o tyiquee mā ña'a mā ji'i clyo'o mā; ná cua'ni tyaala mā ji'i clyo'o mā. ²⁰ Cu'ma ngu' cuañi' ni, nga'a cha' taquiya' mā cña nu culo ngu' cusu' ji'i mā, cha' tso'o tsa nti' nu Xu'na na lo'o ndu'ni mā jua'a. ²¹ Cu'ma ngu' cusu' nu ntsu'u sñi' mā ni, ná su'ba ñasi' mā ji'i sñi' mā, cha' ná tso'o si caca taja ti' ngu' bi' xqui'ya mā. ²² Cu'ma ngu' msu nu ndyu'ni cña ji'i ngu' laja ti, taquiya' mā lcaa cña nu culo ñati nu laca loo ji'i mā nde chalyuu. Si'i na cua'ni ti mā jua'a cha' tyanu tso'o cha' ji'i mā lo'o ngu' lo'o ndu ti ngu' slo mā, cha' ndy'i'ya ngu' cuentya ji'i mā si ndu'ni mā cña; pana tyucui tyiquee mā cua'ni mā cña bi', xqui'ya cha' lcaa hora ndube ti' mā ji'i ycu'i nu Xu'na na. ²³ Cua ña'a ca cña nu cua'ni mā, lubii tsa cña cua'ni mā li'. Ndi'ya culacua ti' mā: ñi'ya laca si cña ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na laca nu ndyu'ni mā, nga'aa si'i cña ji'i ñati chalyuu ti. ²⁴ Cua jlo ti' mā cha' ycu'i nu Xu'na na laca nu ngxco'o cha' tso'o nu tyacua ji'i scaa mā lo'o cua tye ti cha'. Cristo laca nu Xu'na mā nu chañi ca; cuentya ji'i ycu'i Cristo bi', bi' cha' ndyu'ni mā cña. ²⁵ Pana xcube' ycu'i Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu ndu'ni cha' cuxi; stu'ba ti ndu'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ti ña'a ñati, masi ñati tonu, masi ñati sube.

4

¹ Cu'ma ngu' xu'na msu, lcaa cha' nu ndyaca ji'i mā lo'o ngu' msu ji'i mā, cua'ni liñi mā cha' bi'; tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu' bi'. Tyi'u ti' mā cha' lo'o cu'ma, ntsu'u nu laca loo la ji'i mā, ntucua nu bi' ca su tlyu ca su ntucua ycu'i Ndyosi.

² Lcaa cu'ma, ná ca taja ti' mā, lcaa tsa chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi. Lo'o jua'a tii ti mā tyi'i mā lo'o chcu'i mā lo'o Ni, jua'a ta mā xlya'be ji'i Ni lo'o chcu'i mā lo'o Ni. ³ La cui' tyempo bi' jña mā cha' clyu ti' ji'i ycu'i

Ndyosi cuentya ji'i ya cha' caja la juersa ji'i ya, cha' chcu'i' ya cha' tso'o ji'i Cristo lo'o xa' la ñati, cha' cuna ngu' cha' bi' masi bilya caja ñi'ya nu cuna ngu' cha' bi' yala la; xqui'ya cha' cua nchcu'i' tsa na' lo'o ngu' jua'a, bi' cha' ntsu'u na' ne' chcu'a juani.

⁴ Pana chcu'i' ma lo'o ycu'i' Ndyosi lacua, cha' xtyucua Ni 'na cha' tya chcu'i' liñi na' ji'i lcaa cha' bi', ñi'ya nu nga'a cha' chcu'i' na' ji'i.

⁵ Tii ti ti' ma tyi'i ma slo xa' ñati nu bilya xñi cha' ji'i Jesucristo; ná cua'ni ma cha' tonto slo ngu' bi', cha' jua'a lcaa quiya' lo'o ta ngu' tyempo cha' chcu'i' ma lo'o ngu', li' tso'o tsa ta ma cha' ji'i Jesús lo'o ngu'. ⁶ Laja lo'o nchcu'i' ma lo'o ngu' ni, tso'o ti chcu'i' ma ña'a cuayá' nu cua'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nchcu'i' ma; tso'o si caja ñi'ya nu xacui ma cha' ji'i lcaa ngu'.

Cha' nu nchcu'i' Pablo su cua tye ti quityi re

⁷ Yu Tíquico tya'a na ni, ta yu cha' lo'o ma, lcaa cha' ñi'ya nu ndyaca jna' ca nde. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i yu bi', lo'o la cui' jua'a tya'a ndyu'ni ya cña ji'i nu Xu'na na laca yu; lcaa tsá ndyu'ni yu cña bi', ná nchca taja ti' yu ji'i. ⁸ Bi' cha' nda na' ji'i yu cha' caa yu ca su ndi'i ma, cha' ca chaa ti' ma chaca quiya' lo'o ña'a ma ji'i yu; nti' na' cha' cacha' yu ji'i ma ñi'ya nu ndyaca ji'i lcaa tya'a ya su ndi'i ya ca nde.

⁹ Stu'ba ti caa yu lo'o Onésimo tya'a quichi tyi ma; na tyaca'a tsa nu Onésimo bi' ji'i ya, xqui'ya cha' ná nchca taja ti' yu nchcu'i' yu cha' ji'i nu Xu'na na. Tyucuaa ngu' bi', ta ngu' cha' lo'o ma ñi'ya nu ndyaca lcaa cha' ca su ndi'i ya ca nde.

¹⁰ Aristarco tya'a ntsu'u na' ne' chcu'a, lo'o yu nda yu xlyo ni'i ji'i ma; la cui' jua'a cha' nda Marcos tya'a Bernabé. (Tya tsubi' la cua nda na' sca cha' nu ndyaa ca slo cu'ma cuentya ji'i nu Marcos bi', cha' tso'o ti chcu'i' ma lo'o yu nu lo'o tyalaa yu slo ma). ¹¹ Lo'o jua'a Jesús nu laca xtañi Justo, cua nti' yu chcuicha' yu ji'i ma. Tyuu tya'a ngu' judío cua ngusñi cha' ji'i Cristo nquicha'; pana nu sna tya'a ti ngu' bi' ni, Aristarco lo'o Marcos lo'o Justo, tsa bi' ti ngu' ntaja'a tya'a lo'o na' ca su ndya'a na' nchcu'i' na' lo'o xa' la ñati ñi'ya caca cha'

lo'o caca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati. Lo'o jua'a cua nxyucua tsa ngu' bi' 'na. ¹² Lo'o yu Epafra tya'a quichi tyi ma, nda yu xlyo ni'i ji'i ma; stu'ba ti ndya'a yu lo cña ji'i Jesucristo lo'o ya. Lcaa tsá ndijña tsa yu cha' clyu ti' ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i cu'ma, ndijña yu chacuayá' ji'i ycu'i' Ni cha' ná tya'achu' ma tsiya' ti cha' ji'i Ni. Ndi'ya nti' yu, cha' tyucui tyiquee ma tsiya' ti cua'ni ma na laca nu nti' Ni cha' cua'ni ma nde lo yuu chalyuu. ¹³ Jlo ti' na' cha' lye tsa ngua'ni yu cña cha' xtyucua yu ji'i cu'ma, jua'a ji'i ngu' quichi Laodicea, jua'a ji'i ngu' quichi Hierápolis tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. ¹⁴ Lo'o Lucas tya'a tso'o na nu ndyu'ni jo'o ji'i ngu', lo'o jua'a Demas, nda ngu' xlyo ni'i ji'i ma.

¹⁵ Lo'o jua'a ta ma xlyo ni'i ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo nde quichi Laodicea, lo'o jua'a ji'i ma' Ninfas lo'o lcaa ngu' tya'a na nu ndyu'u ti'i ca slo ma' cusu' bi'. ¹⁶ Chcu'i' ma lo quityi re clyo, lo'o li' tya ta ma quityi re tsaa ca slo ngu' Laodicea tya'a ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ndyosi. La cui' jua'a ndulo tsa cha' ji'i ma cha' chcu'i' ma lo chaca quityi nu nda na' cha' ndyalaa slo ngu' Laodicea bi'. ¹⁷ Ndi'ya chcu'i' ma lo'o yu Arquipo tya'a na: “Cua ngua'a lo ycu'i' nu Xu'na na jinu'u cha' cua'ni nu'u cña bi' cuentya ji'i ycu'i' Ni”, ñacui ma ji'i yu, “bi' cha' juani cua'ni cña ti' nu'u cha' caca tso'o cña bi'”.

¹⁸ Su cua ndye quityi re, nde laca sca cha' nu cua nscua na' lo'o ya' ycu'i' ti na': Pablo laca na', nda na' xlyo ni'i ji'i ma; tyi'u ti' ma jna' cha' ntsu'u na' ne' chcu'a juani. Lo'o jua'a tya cua'ni la ycu'i' Ndyosi cha' xlyabe lo'o ma tyucui tyempo nu lijya nde loo la. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Tesalónica

¹ Pablo laca na'. Lo'o Silvano lo'o Timoteo ndi'i ngu' ca nde lo'o na'. Nscua ya quityi re cha' tsa slo cu'ma, ña'a taju ti ma ngu' quichi Tesalónica nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, jua'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Jesucristo nu Xu'na na. Nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma.

Tso'o tsa ngusni ngu' bi' cha' ji'i ycu'i Ndyosi

² Lcaa quiya' lo'o nchcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i cu'ma, ndya ya xlya'be ji'i ycu'i Ni li'. ³ Ntsu'u ti' ya cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'ni ma, cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ma, xqui'ya cha' ngusni ma cha' ji'i Jesucristo. Ndalo tsa tyiquee ma xqui'ya cha' jlo ti' ma cha' ntucua Jesucristo nu Xu'na na ca slo ycu'i Ndyosi Sti na; bi' cha' xcui' cha' tso'o ndyu'ni ma, masi tlyu tsa cña. ⁴ Lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ma. Cu'ma ngu' tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, jlo ti' ya cha' cua ngusubi Ni ji'i ma, ⁵ xqui'ya cha' ngusni ma cha' tso'o nu cua nchcui' ya lo'o ma, la cui' cha' tlyu nu nda Xtyi'i ycu'i Ni cha' chcui' ya lo'o ma; Xtyi'i ycu'i Ndyosi ngua'ni cña laja lo'o nchcui' ya lo'o ma, bi' cha' ngusni ma cha' bi'. Lo'o jua'a jlo ti' ma ñi'ya ngua cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya ca slo cu'ma.

⁶ Bi' cha' juani ndyu'ni ma cña nu ndyu'ni ya, la cui' tya'a cña nu ndyu'ni ycu'i nu Xu'na na. Cua ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ni, masi ti' tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'i ma; pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. ⁷ Lo'o li' na'a xa' la ñati ji'i Jesucristo ñi'ya ndyu'ni ma; bi' cha' juani ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni cu'ma, masi ca ta'a ngu' Macedonia nu ngusni cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na, masi ca ta'a ngu' Acaya nu ngusni cha' bi'. ⁸ Cua

ngañi cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na nde lcaa quichi xqui'ya cu'ma. Si'i ngu' Macedonia ti, ni si'i ngu' Acaya ti, masi ca ta'a ñati ji'i Jesucristo, cua ndyuna ngu' cha' bi' tyucui ña'a chalyuu; nga'aa ntsu'u cha' ta ya cha' lo'o ngu' bi' cuentya ji'i ma, cha' ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cua jlo ti' ngu' cha' bi'. ⁹ La cui' ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o ya ñi'ya ngua lo'o ndyalaa ya slo ma tya clyo, cha' li' ngxu'tyanu ma ji'i lcu'a ti lo jo'o nu ntsu'u ji'i ma tya sa'ni la, cha' cua'ni ma cña ji'i ycu'i Ndyosi nu lu'ú ca, nu sca ti Ndyosi nu cha'ni ca. ¹⁰ Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' juani ndu ti' ma ni jacua' tyaa Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, nu cua tyu'u ca su ntucua ycu'i Ndyosi cha' caa nde chalyuu chaca quiya'. La cui' Jesús nu ngujuii, lo'o li' ngua'ni ycu'i Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya', bi' laca nu ngua'ni lya'a ji'na cha' nga'aa xcube' ycu'i Ndyosi ji'na, nga'aa caca ñasi' Ni ji'na lo'o tyalaa tsa bi'.

2

Cña nu ngua'ni Pablo lo'o nguti'i yu quichi Tesalónica

¹ Cu'ma ngu' tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, jlo ti' ma cha' ná nguna' cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya slo cu'ma. ² Cua ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' tlyu tyiquee ya, cha' ngulu'u ya cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ma lo'o ngulaa ya slo cu'ma, masi lya' tsa ti' ngu' ji'i ya tya tsubi' la ca quichi Filipos. Jlo ti' ma cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o ya li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' quichi tyi ma nu cuxi nti' ña'a ngu' ji'i ya. ³ Si'i cha' cui'ni ngulu'u ya ji'i ma nu ngua li', si'i na cuxi tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, ni si'i na ñi'lo'o ya ji'i ma. ⁴ Cua nda ycu'i Ni cha' bi' lo'o ya cha' culu'u ya ji'i ñati, bi' cha' li'ni nchcui' ya lo'o ngu' nde lcaa quichi. Si'i ñati chalyuu laca nu Xu'na na, ycu'i Ndyosi laca nu Xu'na na; bi' cha' cuentya ji'i ycu'i Ni nclu'u ya cha' tso'o bi' ji'i Ni ji'i lcaa ma, cha' jlo ti' Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ya. ⁵ Si'i na tso'o tsa ndyu'ni ya lo'o ma cha' cua'ni ya ngana ji'i ma, ni si'i na tso'o tsa nchcui' ya lo'o ma cha' caja cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma ji'i ya. Jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' xcui' cha' li'ni

nchcui' ya; lo'o jua'a cu'ma, cua ndyuna ma cha' bi'. ⁶ Ná nti' ya cha' cua'ni chi ma loo ya, masi chacuayá' ji'i ycu' Jesucristo ndyalaa ya slo cu'ma; si'i na nchcui' tyucuaa ti' ya lo'o ma, cha' loo laca ya ji'i ma, ni si'i na tyixi ya cha' loo laca ya ji'i xa' ñati. ⁷ Pana ñi'ya nu ña'asii sca nu cuna'a ji'i sñi', jua'a nguna'asii ya ji'i ma, nu lo'o nguti'i ya ca slo ma nu ngua li'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, cha' cua nda ya cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ma; lye tsa ncyacua ti' ya cuentya ji'i ma, hasta tso'o ntsu'u tyiquee ya masi cujuui ngu' ji'i ya xqui'ya cu'ma. ⁹ Cu'ma ngu' tya'a na, tyi'u ti' ma cha' lye tsa ngua'ni ya cña cha' caja ñi'ya tyiji yu'u ya chalyuu; tsa lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya' ti ya, cha' ná culiji ma cñi ji'i ma lo ya laja lo'o ngulu'u ya cha' tso'o bi' ji'i ma.

¹⁰ Cua na'a ma, lo'o jua'a cua na'a ycu' Ndyosi, cha' tso'o ti nguti'i ya slo cu'ma nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Ni. Ñati lubii laca ya, ná ntsu'u cha' jña ngu' qui'ya ji'i ya li'. ¹¹ Ñi'ya ndu'ni sca ñati lo'o sñi', jua'a ngulu'u ya ji'i ma li': nu lo'o ngua'ni ma cha' tso'o, li' nguxtyucua ya ji'i ma; nu lo'o ngua'ni ma cha' cuxi, li' nda ya sca cui lo'o ma. ¹² Nguxtyucua ya ji'i ma cha' tyucui tyiquee ma cua'ni ma ña'a cha' tso'o nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu, cha' jua'a xñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' tsaa ma ca su tlyu su xee tsa su laca Ni loo.

¹³ Lo'o jua'a lcaa hora ndya ya xlya'be ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i ma, xqui'ya cha' nu lo'o ndyuna ma cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, la cui' cha' nu cua nda ya lo'o ma, li' jlya ti' ma cha' bi'. Ngua cuayá' ti' ma cha' laca cha' bi' nu cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi, si'i cha' ngua'ya hique sca ñati ti; ngusñi ma cha' bi' li', bi' cha' ndyu'ni ycu' Ndyosi cña ne' cresiya ji'i ma. ¹⁴ Ñi'ya nu ngua tya tsubi' la, cha' ngua'ni lya' ti' ngu' judío ji'i ña'a taju ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo ca loyuu su cuentya Judea, jua'a ngua'ni lya' ti' ngu' tya'a quichi tyi ma ji'i cu'ma li'. Cu'ma ngu' tya'a na, la cui' tya'a cha' ti' i' ngua ji'i ma ñi'ya nu ngua ji'i ngu' judío tya'a na bi'. ¹⁵ Ñi'ya lo'o ndyujuii ngu' judío cuxi nu nguti'i nu ngua sa'ni la ji'i jyo'o nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, la cui' jua'a cua ndyujuii nu ngu' judío cuxi bi' ji'i

ycui' Jesús nu Xu'na na cua tsubi'. Ca tiya' la li' lo'o ji'i cuare ngulo'o nu ngu' judío bi'. Ná ndiya ti' ycu' Ndyosi cha' ndyu'ni ngu' bi' jua'a, cha' nxuu tya'a ngu' bi' lo'o lcaa ñati. ¹⁶ Ná nda ngu' judío cuxi bi' chacuayá' ji'i ya cha' chcu' ya cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' xa' tsu', cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' xa' tsu' bi' li'; bi' cha' jua'a nchca tlyu la qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' judío cuxi bi', ña'a cuayá' nchca ñasi' tsa ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi'. Ntsu'u cha' xcube' tsa Ni ji'i ngu' bi' nde loo la.

Nti' tsa Pablo tsaa na'a ji'i ngu' chaca quiya'

¹⁷ Masi xa' quichi ndi'i ya juani, nti' ya xtyuu ya slo cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; ndyi'u tsa ti' ya ji'i ma, masi ná nchca ña'a ya ji'i ma, bi' cha' nti' ya tyaa ya tyaa na'a ya ji'i ma chaca quiya'. ¹⁸ Tyuu quiya' ngua ti' ya caa ya nquicha'. Lo'o na' ni, la cui' Pablo laca na', nti' tsa na' caa na'; pana lcaa quiya' ngua'a Satanás cha' ji'i ya cha' ná caa ya. ¹⁹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma, cha' lo'o cu'ma nscua cha' tyatu ma lo'o ya slo Jesucristo nu Xu'na na lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'. Li' tso'o tsa caca tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ya, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Ni nu cua nchcui' ya lo'o ma. ²⁰ Nchcui' tsa ya lo'o xa' ñati cha' tso'o tsa ndu'ni ma, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma.

3

¹⁻² Lo'o li' nga'aa ndalo ya, xñi'i tsa ti' ya cha' tyijyu' tsa ndi'i ma; bi' cha' nda na' ji'i Timoteo ndyaa yu slo ma. Tso'o la tyanu na' quichi Atenas ngua ti' na', masi ná lo'o tya'a ndya'a na'. Tya'a na laca nu Timoteo bi' ni, la cui' cña ji'i ycu' Ndyosi ndyu'ni ya; tya'a ndyu'ni ya cña laca yu lo'o nda ya cha' tso'o ji'i Jesucristo lo'o ñati. Li' ndyaa nu Timoteo bi' nde slo ma cha' xñi la ti' tyiquee ma, cha' caca tlyu la tyiquee ma lo'o ngusñi ma cha' tso'o bi'. ³ Ná nti' ya cha' ca taja ti' ni tsaca ngu' tya'a ma, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ma; jlo ti' ma cha' jua'a ndyu'ni ngu' lo'o ñati ji'i Jesucristo lcaa ti lo quichi. ⁴ Lo'o tya nguti'i ya slo ma, li' tyuu quiya' nda ya cha' lo'o ma ndi'ya: “Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na”, nacui

ya. Lo'o chañi lya' tsa ti' ngu' ji'i mā juani.
⁵ Lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' bi', nga'aa ndalo na' li'; xñi'i tsa ti' na' cha' ná jlo ta' ñi'ya ndyaca cha' ji'i mā. Bi' cha' nda na' ji'i yu tya'a na ñaa yu slo mā, cha' ca cuayá' ta' si ña'a ti nxñi tso'o mā cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi, si tyijiloo mā ji'i nu xña'a nu nti' cha' cua'ni mā cha' cuxi. Cua nguna' cña ji'i ya lo'o mā si ná caca tyijiloo mā ji'i nu xña'a bi'.

⁶ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā. Cua ndyalaa Timoteo ca nde chaca quiya'; cua ndacha' yu ji'i ya ñi'ya ndyu'ni mā, cha' tya ngusñi mā cha' tso'o ji'i ycu'i Ni, cha' ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a mā xqui'ya ycu'i nu Xu'na na. Nacui yu cha' ndube tsa ti' mā ji'i ya, ndu tsa ti' mā ni jacua' tyacua tya'a na chaca quiya'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee na, ¿ni jacua' tyacua tya'a na lacua? ⁷ Lo'o cua ndyuna ya cha' jua'a ndyaca cha' bi' ji'i mā, ngua chaa la ti' ya li', masi lya' tsa ti' ngu' ji'i ya ca nde, masi ndyiji tsa cha' ti' ji'i ya. Ngusñi tso'o mā cha' bi', ⁸ bi' cha' chaa la ti' ya; nguula la ti' ya xqui'ya cu'mā, cha' tlyu tyiquee mā cuentya ji'i ycu'i nu Xu'na na. ⁹ Ná nchca tye cha' tya ya xlya'be ji'i ycu'i Ndyosi Sti na xqui'ya cu'mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā. ¹⁰ Nchcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi nde tsā lo'o nde talya. Tya'na tsa nchcui' ya lo'o Ni cha' ta Ni chacuayá' ji'i ya cha' tyacua tya'a na chaca quiya', cha' bilya tye culu'u ya ji'i mā lcaa cha' tso'o nu nga'a cha' caca cuayá' ti' mā, cha' jua'a xñi tso'o mā cha' ji'i Jesús.

¹¹ Ntajatya ya ji'i ycu'i Ndyosi Sti na lo'o ji'i Jesús nu Xu'na na ni jacua' ta Ni chacuayá' tsaa ya ca slo cu'mā. ¹² Lo'o jua'a ndijña ya ji'i nu Xu'na na cha' cua'ni Ni cha' tso'o la tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a mā, lo'o jua'a ji'i lcaa ñati, cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i cu'mā xqui'ya ycu'i Ndyosi; ¹³ ndijña ya cha' cua'ni Ni cha' caca lubii cresiya ji'i mā, cha' tyanu tso'o cha' ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i mā. Li' nga'aa ntsu'u cha' sta ycu'i Ndyosi Sti na qui'ya ji'i mā tsā bi', nu lo'o cāā Jesús nu Xu'na na nde chalyuu chaca quiya'. Cāā ycu'i nu Xu'na na lo'o lcaa ñati ji'i Ni tsā bi'.

4

Cha' tso'o nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu

¹ Cu'mā ngu' tya'a na, juani ndijña ya ji'i mā chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, cha' ña'a ti cua'ni mā lcaa ña'a cha' tso'o nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni mā laja lo'o tyi'i mā chalyuu. Li' tso'o la caca cua'ni mā cña ji'i ycu'i Ndyosi. Chañi cha' tso'o tsa ndyu'ni mā, pana cua nti' ya cha' ña'a ti tya cua'ni la mā la cui' cña nu cua ngulu'u ya ji'i mā tya tsubi' la cuentya ji'i ycu'i Ndyosi.

² Tyi'u ti' mā ji'i cña nu ngulo ya ji'i mā cuentya ji'i Jesús nu Xu'na na, ³ cha' ndi'ya nti' ycu'i Ndyosi: caca lubii cresiya ji'i mā, ná cua'ni suba' mā lo'o ñati; ⁴ lcaa cu'mā, tso'o caja clyo'o mā, pana nga'aa ña'a mā ji'i xa' nu cuna'a li'. Lo'o jua'a tso'o ti tyi'i mā lo'o clyo'o mā; tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i clyo'o mā, ⁵ cha' ná nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni suba' mā lo'o clyo'o mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ndaquiya' ji'i ycu'i Ni tsiya' ti. ⁶ Nga'aa xlya'a mā ji'i nu cuna'a ji'i ngu' tya'a mā, masi ji'i clyo'o ngu', masi ji'i sñi' ngu'. Cua nchcui' tsa ya lo'o mā cha' lcaa cha' ña'a ycu'i nu Xu'na na; jlo ti' ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ntsu'u cha' xcube' Ni ji'i lcaa ñati nu ná taquiya' ji'i cha' bi', ⁷ cha' cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'na cha' caca na ñati nu lubii cresiya ji'i, si'i cha' caca na ñati nu ndyu'ni suba'. ⁸ Si'i sca cha' nu nchcui' ñati chalyuu ti laca cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani, cha' liñi nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o na laca cha' bi'; bi' cha' si ná taquiya' mā ji'i cha' bi', na cua nguxtyanu mā ji'i ycu'i Ndyosi nu nda Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'na.

⁹ Ná nga'a cha' scua la na' lo quityi re cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i ñati tya'a ngusñi mā cha' ji'i ycu'i Ni; cua laca ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngulu'u ycu'i Ndyosi ji'i mā ñi'ya nu cua'ni mā lo'o tya'a mā. ¹⁰ Ni si'i sca ti ji'i ngu' tya'a quichi tyi ti mā ntsu'u tyiquee mā, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā ji'i lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu'i Ndyosi nde lcaa lo quichi loyuu su cuentya Macedonia. Tya'a na laca ngu' bi', bi' cha' nchcui' ya lo'o mā cha' tya cua'ni la mā cha' tso'o bi'.

¹¹ Tso'o ti cua'ni mā lo'o tya'a mā cha' ti ti tyi'i tyiquee mā li'. Ná tso'o si culo mā cña ji'i taju ñati tya'a mā, lo'o li' taja ycu'i mā; cua'ni mā cña cha' caja xi na cacu mā ñi'ya nu cua nchcui' ya lo'o mā, ¹² cha' caca chcu'i ngu' ji'i mā cha' tso'o tsa ndyu'ni mā cña. Ná ntsu'u na laca nu lyiji ji'i mā li'.

Tya cāa Jesús nu Xu'na na chaca quiya'

¹³ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, juani ta ya xi cha' lo'o mā cuentya ji'i ngu' tya'a na nu cua ngujuii, cha' ca cuayá' ti' mā cha' ñi'ya laca si na laja' ti ngu', jua'a laca jyo'o bi'. Ná ca xñi'i ti' mā cuentya ji'i jyo'o tya'a mā lacua, cha' ná stu'ba laca na lo'o ñati nu bilya xñi cha' ji'i Jesucristo. ¹⁴ Jlo ti' na cha' ngujuii Jesús, lo'o li' ndyu'ú yu chaca quiya'; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' lo'o cāa ycu'i Jesús nde chalyuu chaca quiya', li' cua'ni ycu'i Ndyosi cha' chaca quiya' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo tya clyo la, cha' stu'ba ti cāa ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁵ Cua nchcui' ycu'i nu Xu'na na ñi'ya caca ji'i lcaa na tsā bi', nu lo'o cāa ycu'i nu Xu'na na chaca quiya': Lcaa na nu tya lu'ú na ni, ná tyijiloo na ji'i ngu' tya'a na nu cua ngujuii. ¹⁶ Ndi'ya caca cha' lo'o tyalaa tsā bi': Nde cua cāa ycu'i nu Xu'na na, ca'ya Ni lo yuu; li' stu'ba ti cañi Xtyi'i ycu'i Ni lo'o xtyi'i xca ji'i Ni nu laca loo, jua'a cañi cui'chcua ji'i ycu'i Ndyosi li'. Clyo tyacu'i lcaa jyo'o ñati ji'i Jesucristo tyaa ngu' nde cua; ¹⁷ li' tyacu'i lcaa ngu' tya'a na ña'a lu'ú ti na, cha' tyalo'o ycu'i Ni ji'na. Ca laja coo nde cua tyacua tya'a na lo'o jyo'o tya'a na li', cha' lcaa na, stu'ba ti tyacua tya'a na lo'o ycu'i nu Xu'na na ca bi'. Tsa cu' ti tyi'i na lo'o ycu'i Ndyosi li'. ¹⁸ Bi' cha' lacua, ta mā cha' bi' lo'o ngu' tya'a mā, cha' tso'o ti caca tyiquee lcaa mā.

5

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ná ntsu'u cha' scua ya sca quityi cha' cacha' ya ji'i mā ni jacua' tyalaa tsā lo'o cāa Jesús chaca quiya', ni jacua' tyalaa tyempo bi'; ² cua laca ngua cuayá' ti' mā cha' ni sca ñati chalyuu, ná jlo ti' ngu' ni tsā cāa ycu'i nu Xu'na na. Ñi'ya ndyalaa sca nu cuaana to' ni'i ji'i ngu' talya, jua'a cuaana ti cāa Jesús.

³ “Ti ti ndi'i chalyuu, tso'o ti ndi'i na”, ñacui ngu'; pana la cui' hora bi' tye cha' ji'i lcaa ñati chalyuu, nga'aa caja mala xna ngu' li'. Ñi'ya laca sca nu cuna'a tana, cha' ná jlo ti' ni hora caca nu cala sñi', ni hora cāa nu ti'i ji'i; jua'a caca lo'o cua tyalaa ti hora bi' li', cha' ná jlo ti' na ni tsā caca. ⁴ Pana nu cu'mā ni, ná ntsu'u cha' xcutsii tsā bi' ji'i mā, masi jlo ti' mā cha' cuaana ca ti tyalaa tsā bi'; si'i na ndya'a mā su talya ña'a xqui'ya cha' cuxi, ñi'ya ndya'a xa' la ñati. ⁵ Cua ntsu'u xee nu nda ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i mā; bi' cha' ñati nu ndya'a su xee laca mā, ñati nu lubii cresiya ji'i laca mā. Ná laca na ñati nu ndya'a su talya ña'a, cha' si'i ñati nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi laca na. ⁶ Bi' cha' tii ti ti' na tyi'i na chalyuu; si'i ñi'ya nti' si xcui' na laja' ti na tyi'i na chalyuu, masi jua'a ndu'ni xa' la ñati nu ná ndaquiya' ji'i Jesucristo tsiya' ti. Lo'o jua'a ña'asii na ji'i ycu'i ca na cha' ná caca cu'bi na. ⁷ Xcui' na ndyija' ti ñati ñi'ya si talya laca, xqui'ya cha' ná ndube ti' ngu'; xcui' na cu'bi ti ngu' bi', cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti. ⁸ Pana nu na ni, ntsu'u xee ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya' ji'na, bi' cha' tii ti ti' na tyi'i na chalyuu; cua ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ni, na cua ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na xqui'ya Ni, lo'o jua'a nga'a cha' cua'a na ji'i ycu'i ca na cha' ná cua'ni na cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u ji'i cresiya ji'na. Na ndu ti' na ji'i ycu'i Ndyosi, ni jacua' tye cuityi Ni ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na, bi' cha' nga'a cha' ña'asii na ji'i ycu'i ca na. ⁹ Ná ngusubi ycu'i Ni ji'na cha' xcube' Ni ji'na; cua ngusubi Ni ji'na cha' cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, ¹⁰ la cui' nu ngujuii cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na. Bi' cha' taca tyi'i na slo ycu'i Ndyosi li', masi ña'a ti tya lu'ú na chalyuu lo'o cāa Jesús, masi cua ngujuii na li'; stu'ba ti tyi'i na ca slo Ni li'. ¹¹ Laja lo'o ndu ti' na ji'i Jesús, tya culu'u mā cha' bi' ji'i nu xa' la ngu' tya'a mā, cha' caca tlyu la tyiquee mā li'. Jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni mā tu'ni.

Xa' la cui' nu nda Pablo lo'o ngu'

¹² Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ndijña ya ji'i mā cha' cui'ya mā cuentya ji'i lcaa ña'a cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' nu laca cña ji'i mā. Cua nda ycu'i nu Xu'na na cña

ji'i ngu' bi' cha' caca ngu' loo, cha' culu'u ngu' bi' ji'i mā cua ña'a ca cha' tso'o nu caca cua'ni mā cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹³ Tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu' bi' lacua, cha' tso'o tsa cña ndyu'ni ngu' bi' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi; tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i ngu' bi'. La cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i lcaa tya'a mā, cha' nga'aa tyu'u cha' cusuū ji'i mā lo'o tya'a mā li'.

¹⁴ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ndi'ya chcu'i' ya lo'o mā: Culo mā cña ji'i ngu' tya'a mā nu ná nti' cua'ni cña, nu xcui' na taja ti nti' ngu'; cua'ni mā cha' caca tlyu la tyiquee ngu' tya'a mā nu xñi'i ti ti', cha' xñi tso'o la ngu' cha' ji'i Jesús; xtyucua mā ji'i ngu' tya'a mā nu ná ndyiji juersa ji'i cha' xuū tya'a ngu' lo'o nu cuxi, jua'a talo tyiquee mā ji'i cua ña'a ca ngu' tya'a mā.

¹⁵ Si cua'ni xña'a ñati lo'o mā, ná chcu'i' mā cha' ti'i ji'i ngu' bi' li'; xtyucua mā ji'i ngu' tya'a mā cha' talo mā ji'i ngu' xña'a, cha' xcui' tso'o ti cua'ni mā lo'o lcaa ñati, masi lo'o tya'a mā, masi lo'o xa' ñati.

¹⁶ Tso'o ti caca tyiquee mā lcaa tsa. ¹⁷ Tyucui tyempo chcu'i' mā lo'o ycu'i' Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a tya mā xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i cua ña'a ca cha' nu ndyaca ji'i mā. Nti' Ni cha' cua'ni mā jua'a si chañi cha' ngusñi mā cha' ji'i Jesucristo.

¹⁹ Ñi'ya nti' sca xee, jua'a laca Xtyi'i ycu'i' Ndyosi; ná xubi' mā ji'i xee bi'. ²⁰ Ná xtyi lo'o mā ji'i tya'a mā lo'o chcu'i' ngu' sca cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o mā; ²¹ pana cua'ni cuayá' mā ji'i cua ña'a ca cha' nu nchcu'i' ngu' bi', si tso'o ndyu'u cha', si ná tso'o. Li' xñi mā cha' tso'o bi', ²² pana culochu' mā ji'i lcaa cha' cuxi li'.

²³ Ndu'ni ycu'i' Ndyosi cha' ti ti tyi'i tyiquee na. Bi' cha' juani cua'ni Ni cha' caca mā ñati liñi tsiya' ti; caca tso'o tyiquee mā, caca lubii cresiya ji'i mā, caca mā ñati nu tyucui tyiquee tsiya' ti. Si lubii cresiya ji'i mā lo'o caa ycu'i' Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', li' nga'aa ntsu'u cha' sta Ni qui'ya ji'i mā; ²⁴ cua ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'i mā cha' caca mā ñati ji'i Ni tsiya' ti. Si'i sca cha' cuiñi nu nda Ni lo'o nchcu'i' Ni lo'o mā jua'a, chañi cha' cua'ni Ni cha' caca mā ñati nu lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cu'mā ngu' tya'a na, ña'a ti tya chcu'i' mā lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i ya.

²⁶ Xlyo ni'i ji'i lcaa cu'mā ngu' tya'a na.

²⁷ Nde cña nu culo na' ji'i mā cha' cua'ni mā cuentya ji'i ycu'i' nu Xu'na na, cha' chcu'i' mā lcaa cha' nu nscua lo quityi re ña'a cuayá' cuna lcaa ngu' tya'a na.

²⁸ Ndi'ya nti' ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o mā. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nde quichi Tesalónica

¹ Pablo, Silvano, Timoteo naa ya. Nscua ya quityi re cha' tsaa ca slo ña'a taju cu'ma ngu' quichi Tesalónica nu ngusñi cha' ji'i ycu'i' Ndyosi Sti na, cu'ma nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. ² Ndi'ya nti' ya, cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na laja lo'o ndi'i ma chalyuu.

Xcube' ycu'i' Ndyosi ji'i ñati nu ná nti' taquiya' ji'i cha' nu nchcui' Ni

³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ntsu'u cha' tya ya xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi lcaa quiya' lo'o chcu'i' ya lo'o Ni cuentya ji'i cu'ma; ndu'ni tsa cha' cua'ni ya jua'a, xqui'ya cha' lcaa tsá tachaa la ndyanu cha' ji'i Jesús ne' cresiya ji'i ma, lcaa tsá ntsu'u la tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. ⁴ Tso'o tsa li'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma, bi' cha' nda ya cha' ji'i ma lo'o lcaa taju ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi. Nacu'i' ya ji'i ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, cha' tlyu tsa tyiquee ma xqui'ya ycu'i' Ndyosi, masi ndyiji tsa cha' ti'i ji'i ma, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Tso'o tsa cha' ndalo tyiquee ma ji'i ngu', masi cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi' lo'o ma jua'a. ⁵ Liñi tsa ndu'ni cuayá' ycu'i' Ndyosi ji'i ñati; bi' cha' caja su tyi'i ma ca su laca ycu'i' Ndyosi loo ca nde loo la, masi xña'a tsa ngu' lo'o ma juani xqui'ya cha' ji'i ycu'i' Ndyosi nu cua ngusñi ma.

⁶ Liñi tsa ndu'ni ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a chañi cha' ca tiya' la xcube' Ni ji'i lcaa ñati nu nchcube' ji'i cu'ma juani. ⁷ Nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' ji'na tsiya' ti lo'o tyu'u tucua ycu'i' Jesús nu Xu'na na nde cua. Laja xee tlyu tyaa Jesús li'; stu'ba ti caa Ni lo'o quiña'a tsa ngu' xca ji'i Ni, cha' tlyu tsa cña nchca ji'i xca bi' nu ndu'ni ngu' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ⁸ Li' xcube' ycu'i' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i

Ni, lo'o jua'a xcube' Ni ji'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' tso'o ji'i ycu'i' Jesús nu Xu'na na. ⁹ Chañi cha' xcube' Ni ji'i ngu' bi'; nga'aa ña'a ngu' bi' ji'i ycu'i' nu Xu'na na tsiya' ti, nga'a cha' tsaa ngu' ca su ná nga'a cha' tye cha' chcube' ngu'. Nga'aa ña'a ngu' bi' xee ndubi ji'i ycu'i' Ni li', nga'aa ña'a ngu' ji'i ycu'i' Ndyosi nu nchca ji'i ndu'ni lcaa cña tsiya' ti. ¹⁰ Jua'a xcube' Ni ji'i ngu' bi' tsá lo'o tyaa Jesús chaca quiya'. Pana si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni, li' cua'ni tlyu na ji'i Ni tsá bi'; la cui' jua'a cua'ni chi na loo ycu'i' Ndyosi lo'o tya'a na lo'o tyalaa tsá bi', si cua ngusñi na cha' ji'i Ni. Lo'o cu'ma, stu'ba ti tyu'u ti'i ma lo'o ya slo Jesús tsá bi', cha' ngusñi ma cha' ji'i Jesús lo'o ngulu'u ya cha' bi' ji'i ma nu ngua tya clyo la.

¹¹ Bi' cha' lcaa tsá nchcui' ya lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na cha' cua'ni Ni cña ne' cresiya ji'i ma, cha' tso'o ti cua'ni ma cña nu nda Ni ji'i ma tya lo'o ngusubi Ni ji'i ma. Nchcui' ya lo'o Ni cha' xtyucua Ni ji'i ma, cha' jua'a cua'ni lyiji ma lcaa cha' tso'o nu nclyacua ti' ma cha' cua'ni ma cuentya ji'i ycu'i' Ni, lcaa lo cha' tso'o nu ndyu'ni ma xqui'ya cha' ngusñi ma cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹² Jua'a ndu'ni tlyu ma ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu lo'o ndu'ni ma cña ji'i Ni; jua'a ca cuayá' ti' ngu' li' cha' ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ni ne' cresiya ji'i ma. Lo'o li' caca cuayá' ti' ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ma, cha' stu'ba ti ndu'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cña lo'o Jesucristo nu Xu'na na.

2

Caa sca nu xña'a chalyuu

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, jlo ti' na cha' tya caa Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', cha' tsalo'o Ni ji'na cha' tyacua tya'a na lo'o Ni ca bi'; bi' cha' liñi nchcui' ya lo'o ma juani, ² cha' ná tya'achu' ma ji'i cha' tso'o bi'. Ná cutsii ma si nti' ngu' xcutsii ngu' ji'i ma: masi chcu'i' ngu' cuentya ji'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, nacu'i' ngu'; masi culu'u ngu' cha' liñi ji'i ma, nacu'i' ngu'; masi chcu'i' ngu' lo quityi nu nda ya lijya slo ma, nacu'i' ngu'. Cha' cuiñi laca si ñacu'i' ngu' cha' nde tsá laca nu caa ycu'i' nu Xu'na na, cha' ná jlo ti' ngu' tsiya' ti.

³ Ná taquiya' mā jì'ì ngu' cuiñi nu chcuì' jua'a. Nu lo'o tya lyiji tyalaa tsā bi', lye tsa xuu tya'a ñatì chalyuu lo'o ycuì' Ndyosi; li' cāā sca ñatì nu ndu'ni cña jì'ì nu xña'a nde chalyuu, nu ntsu'u cha' tsaa ca bilyaa lo'o tye chalyuu. ⁴ Bi' laca nu nti' cua'a jì'ì lcaa lo jo'ó cha' ná cua'ni tlyu ngu' jì'ì; ni ná cua'ni tlyu ngu' jì'ì ycuì' Ndyosi, nti' yu, cha' nti' nu yu xña'a bi' cha' cua'ni tlyu ngu' jì'ì ycuì' ca yu. Tyatì yu ne' laa tonu, tsaa tucua yu ca bi'; li' chcuì' yu lo'o lcaa ñatì cha' cua'ni tlyu ngu' jì'ì ycuì' ca yu, cha' ycuì' Ndyosi laca ycuì' yu, ñacui yu.

⁵ Cua jlo ti' mā cha' tyuu quiya' ngulu'u na' la cui' ti cha' jì'ì yu xña'a bi' jì'ì mā, nu lo'o tya ndi'ì na' lo'o cu'mā; ⁶ jlo ti' mā ñi'ya ndaca'a Ni jì'ì yu xña'a bi' juani, cha' ná caca bi' loo ña'a cuayá' tyu'u tucua tsā jì'ì yu bi' ca nde loo la. ⁷ Na cua nguxana cña cuxi bi' laja ñatì chalyuu, masi juani ti tya ndaca'a Ni jì'ì yu xña'a bi'; pana lo'o nga'aa ndaca'a Ni jì'ì yu bi', cha' cua ndyaa Ni, ⁸ li' caca yu xña'a bi' loo. Ca tiya' la cāā Jesús nu Xu'na na, lo'o li' cujuui Jesús jì'ì yu xña'a bi' nu lo'o culutu'u ti Jesús jì'ì yu bi' lo'o cui'ì nu ntsu'u tu'ba Ni; tye cha' jì'ì yu xña'a bi' lo'o cāā Jesús, cha' ná talo yu ña'a yu jì'ì xee ndubi jì'ì ycuì' nu Xu'na na. ⁹ Pana lo'o cāā yu xña'a bi', cāā yu lo'o chacuayá' jì'ì ycuì' Satanás bi', bi' cha' nchca tsa jì'ì yu bi' cua'ni yu cha' tlyu cha' cñilo'o ti yu jì'ì ñatì chalyuu, cha' culacua ti' ngu' cha' tlyu tsa laca ycuì' yu xña'a bi'. ¹⁰ Tucua cha' ntsu'u tyiquee yu bi', pana ca jlya ti' ñatì chalyuu jì'ì lcaa cha' cuiñi nu chcuì' yu bi', jlya ti' ngu' xqui'ya cha' cua tsaa ti ngu' ca bilyaa; ná nti' ngu' bi' xñi ngu' cha' tso'o nu caca cua'ni lyaá jì'ì ngu', ¹¹ bi' cha' culaya' ycuì' Ndyosi jì'ì ngu', xqui'ya cha' jlya la ti' ngu' jì'ì nu cha' cuiñi bi'. ¹² Chañi cha' tsaa ngu' bi' ca su ná nga'a cha' tye chcube' ngu', lcaa ngu' nu ná jlya ti' cha' tso'o jì'ì ycuì' Ndyosi, ngu' nu ndiya la ti' cua'ni cua ña'a ca lo cha' cuxi.

Ngusubi Ni jì'na cha' clyaa na jì'ì nu cuxi

¹³ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jì'ì Jesús, ntsu'u tsa tyiquee ycuì' nu Xu'na na ña'a Ni jì'ì mā. Lo'o jua'a ntsu'u cha' tya ya xlya'be jì'ì ycuì' Ndyosi xqui'ya cu'mā, cha'

ngusubi Ni jì'ì mā tya lo'o nguxana ti chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni jì'ì mā; bi' cha' ngua'ni Xtyi'ì ycuì' Ni cha' ngua lubii cresiya jì'ì mā lo'o ngusñi mā cha' tso'o jì'ì ycuì' Ndyosi. ¹⁴ Cua ngusubi Ni jì'ì mā, bi' cha' ndyuna mā cha' tso'o jì'ì Jesucristo nu ngulu'u ya jì'ì mā; nti' Ni cha' stu'ba ti tyi'ì mā lo'o Jesucristo nu Xu'na na ca su tlyu su xee tsa su ndi'ì ycuì'.

¹⁵ Cu'mā ngu' tya'a na, juani tyi'u tso'o ti' mā lcaa cha' nu ngulu'u ya jì'ì mā; cua'ni mā cha' caca cuayá' tso'o ti' mā lcaa cha' nu cua nchcuì' ya lo'o mā, lcaa cha' nu cua nguscua ya lo quityi cha' cāā ca slo mā. ¹⁶⁻¹⁷ Ndi'ya nti' na' cha' cua'ni Ni lo'o mā, masi Jesucristo nu Xu'na na, masi ycuì' Ndyosi Sti na: cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee mā, cha' caja juersa jì'ì mā, cha' taca cua'ni mā cua ña'a ca cha' tso'o, cha' xcuì' cha' tso'o chcuì' mā lo'o tya'a mā. Ntsu'u tsa tyiquee ycuì' Ni ña'a Ni jì'na, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na, cha' ti ti tyi'ì tyiquee na lcaa hora laja lo'o ntajatya na jì'ì ycuì' Jesús cha' cāā Ni.

3

Chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'ì ya

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jì'ì Jesús, chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'ì ya, cha' xtyucua Ni jì'ì ya laja lo'o nclyu'u ya cha' jì'ì ycuì' nu Xu'na na jì'ì ngu', cha' ná tacu' ngu' lo cua ña'a ca cha' nu nclyu'u ya jì'ì ngu'. Ñi'ya lo'o ngusñi mā cha' bi' juani, jua'a nti' ya cha' yala ti xñi tya quiña'a la ñatì cha' bi', nde lcaa quichì su nchcuì' ya cha' bi'. ² Chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi cha' cua'a Ni jì'ì ya cha' ná tyijiloo ngu' cuxi jì'ì ya, masi ngu' nu cuxi tsa tyiquee ngu'; ntsu'u tsa ñatì chalyuu nu ná jlya tso'o ti' jì'ì ycuì' Ndyosi. ³ Chañi cha' ndu'ni nu Xu'na na lcaa cha' nu ñacui Ni jì'na, cua'ni Ni cha' caca tlyu tyiquee mā, cua'a Ni jì'ì mā cha' ná cala' nu xña'a jì'ì mā. ⁴ Jlo ti' ycuì' nu Xu'na na cha' ndyu'ni mā cña nu ngulo ya jì'ì mā, cha' tya cua'ni la mā cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a cua'ni ycuì' nu Xu'na na cña ne' cresiya jì'ì mā, cha' tyi'u ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuì' Ndyosi ña'a Ni jì'ì mā; li' talo tyiquee mā ñi'ya lo'o ndalo

tyiquee ycui' Cristo lo'o nguta'a yu lo'o ñati tya clyo.

Nga'a cha' cua'ni na cña

⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, chaca quiya' culo ya cña ji'i mā chacuayá' ji'i Jesucristo nu Xu'na na: ná tya'a mā stu'ba ti lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi mā cha' bi' nu ná ntaja'a cua'ni cña, la cui' ngu' tya'a mā nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' nu cua nda ya lo'o mā. ⁷ Si'i na taja ya lo'o nguti'i ya lo'o cu'ma nu ngua li', bi' cha' tso'o si tyaja'a mā cua'ni mā cña ñi'ya ngua'ni ya lo'o ya' ti ya. ⁸ Ná ndyacu laja ti ya slo cu'ma nu ngua li'; nda ya caya' cha' nguxacu mā ji'i ya, cha' ngua'ni ya cña cha' cajá ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ya. Tsá lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya' ti ya, cha' si'i cu'ma nu ngüi'ya mā na nu ndyacu ya li'. ⁹ Pana tso'o si ta mā xi caya' ji'i ngu' nu culu'u ji'i mā; masi cuare ni, taca xtyucua mā xi ji'i ya si nti' mā. Pana ná ngusñi ya caya' nu ngua li', xqui'ya cha' ngua ti' ya culu'u ya ji'i mā cha' ná ca taja mā, cha' cua'ni mā cña cha' caja na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji'i mā chalyuu. ¹⁰ Lo'o tya ndi'i ya slo cu'ma, tya li' ngulo ya cña ji'i mā ndi'ya: ná ta mā na cacu ñati nu ná nti' cua'ni cña. ¹¹ Pana juani cua ngujui cha' ji'i ya cha' ntsu'u xi ngu' tya'a mā nu ná tso'o ndu'ni; nga'aa ndyu'ni ngu' bi' cña, ndya'a ngu' nchcui' ngu' cha' cuiñi ti lo'o tya'a ngu', xqui'ya cha' taja ngu'. ¹² Bi' cha' juani nelyo ya cña ji'i ngu' bi' chacuayá' ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' cña; jua'a caja ñi'ya cacu ngu' cuentya ji'i scaa ngu'.

¹³ Cu'ma ngu' tya'a na, ná ca taja ti' mā cha' cua'ni mā cha' tso'o lo'o ñati. ¹⁴ Ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i lcaa cha' nu nscua ya lo quityi re ni, cui'ya mā cuentya tilaca laca ngu' bi'; li' nga'aa tya'a mā stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a caca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁵ Pana si'i tya'a cusuu mā laca ngu' bi', tya'a mā laca ngu'; bi' cha' ntsu'u cha' ta mā sca cui' lo'o ngu', ñi'ya laca lo'o nchcui' mā lo'o sca ngu' tya'a mā.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁶ Cua'ni ycui' nu Xu'na na lo'o mā cha' ti ti tyi'i tyiquee mā lcaa tsá, masi tsá tso'o ji'i

mā, masi tsá cuxi ji'i mā, xqui'ya cha' lcaa hora ti ti ndi'i tyiquee ycui' Ni. Lo'o jua'a tyanu ycui' nu Xu'na na lo'o mā li'.

¹⁷ Xlyo ni'i ji'i mā. Pablo laca na' lo'o ycui' na' nscua na' letra juani, cha' caca cuayá' ti' mā cha' chañi cha' quityi nu nguscua na' lijya slo mā laca quityi re. ¹⁸ Nti' ya cha' ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo tya clyo cha' ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Sca ñati nu ndyaa nchcui' cha' ji'i Jesucristo nde xa' quichi laca na', cha' ycu' Ndyosi nu ndu'ni lyaá ji'i ñati ngulo cña jna' cha' cua'ni na' cña bi'; ngulo Jesucristo cña jna', la cui' nu Cristo nu ndu' ti' na ji'i cha' tyaa Ni chaca quiya'. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' ngusñi nu'u cha' ji'i Jesucristo tya lo'o ngulu'u na' cha' bi' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i cresiya jinu'u xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Ná tso'o cha' jlyo ti' ngu' cuentyu ti

³ Lo'o cua tsa'a ti na' ca Macedonia, li' cua nchcui' na' lo'o nu'u cha' tyanu nu'u nde quichi Efeso; chaca quiya' chcu' na' lo'o nu'u juani, cha' tyanu nu'u ca quichi bi'. Ntsu'u ngu' quichi Efeso nu nclu'u xa' lo cha' ji'i ngu' tya'na; nga'a cha' culo nu'u cña ji'i ngu' bi', cha' nga'aa culu'u tsa ngu' xa' la cha' ji'i tya'a ngu'. ⁴ Lo'o jua'a culo nu'u cña cha' nga'aa ca tsa'a ngu' cuentyu cusu', nga'aa cua'a jyaca ngu' ji'i cña cua nu ndyanu ji'i jyo'o cusu' ji'i ngu' sa'ni. Nguichi tsa cha' bi', lo'o jua'a ná tye chca cha' bi' tsiya' ti. Ná xtyucua cha' bi' ji'na cha' cua'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi; sca ti si xñi na cha' ji'i ycu' Jesús, li' caca cua'ni na cña ji'i Ni.

⁵ Culo nu'u cña ji'i ngu' cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu', cha' bi' laca cña nu ndu'ni ñati nu ngua lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi; jlo ti' ñati bi' ñi'ya laca cña tso'o, lo'o jua'a ndyuni ngu' bi' cña tso'o bi' li'. Chañi cha' ngusñi ngu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'. ⁶ Pana ntsu'u xi xa' la ñati nu ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' bi'; xa' tyucui ngusñi ngu' bi', cha' nchcui' tsa ngu' cuentyu. ⁷ Mstru caca

ngu' bi', nti' ngu', ngu' nu nclu'u ñi'ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ñati, nu nguscua jyo'o Moisés; pana ná nda ngu' bi' cuentya ñi'ya ndyuni cha' nu nchcui' ycu' ca ngu', ñi'ya ndyuni cha' nu nda cha' cusu' bi', masi lye tsa nclu'u ngu' cha' bi' ji'i tya'a ñati ngu'.

⁸ Jlo ti' na cha' tso'o tsa cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', si taquiya' na ji'i. ⁹ Pana si'i xqui'ya ñati nu tso'o tyiquee nda ycu' Ndyosi cha' cusu' bi'; na cua nda Ni cha' bi' xqui'ya ñati nu ná nti' cua'ni cha' tso'o, xqui'ya ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' bi', xqui'ya ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi, xqui'ya ñati nu ntsu'u qui'ya ji'i, xqui'ya ñati nu cuxi tyiquee, xqui'ya ñati nu nchcui' suba' ji'i ycu' Ndyosi, xqui'ya ñati nu ndujui ji'i sti ngu', ji'i xtya'a ngu', xqui'ya ñati nu ndujui ji'i tya'a ñati, ¹⁰ xqui'ya ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, xqui'ya nu cuna'a nu ndu'ni suba' lo'o nu qui'yu, xqui'ya nu qui'yu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a qui'yu ti, xqui'ya ñati nu ntucuaana ji'i tya'a ñati cha' tsalo'o ji'i ngu' jua'a ti, xqui'ya nu cuiñi, xqui'ya ñati nu nchcui' cha' cuiñi slo ngu' tisiya. Nda ycu' Ndyosi cha' cusu' bi', cha' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati nu ná nti' taquiya' ji'i cua ña'a ca cha' nu liñi ca nu nclu'u na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ¹¹ La cui' cha' tso'o bi' nclu'u na' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi juani, lo'o nclu'u na' cha' tlyu tsa laca ycu' Ndyosi, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

Tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o na

¹² Ndya tsa na' xlya'be ji'i Jesucristo nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' caca cua'ni na' cña ji'i Ni; ndya na' xlya'be ji'i Ni cha' ngusubi Ni jna' cha' cua'ni na' cña ji'i Ni, cha' jlo ti' Ni cha' ndaquiya' na' ji'i Ni. ¹³ Ngusubi Ni jna', masi suba' tsa nchcui' na' ji'i Ni cua sa'ni la, tyempo lo'o nguxcube' na' ji'i ñati ji'i Jesucristo; tyaala tsa na' nu ngua li'. Pana ná jlo ti' na' tyempo bi', cha' bilya xñi na' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ngua tya'na tsa ti' Ni jna'. ¹⁴ Ntsu'u tsa tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni 'na, bi' cha' ngusñi na' cha' ji'i ycu' Jesucristo li'; lo'o nu juani ntsu'u tyiquee na'

ña'a na' ji'i Jesús, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a ñati na'.

¹⁵ Taca xñi tso'o ngu' cha' nu nchcui' ndi'ya: Cua yaa Jesucristo nde chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ñati chalyuu nu ntsu'u qui'ya ji'i. Lo'o na', tlyu la xqui'ya na' que xa' la ñati, cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni na' lo'o ñati ji'i Jesucristo nu ngua sa'ni la. ¹⁶ Ngüi'ya tsa Jesucristo cha' clyu ti' 'na lo'o ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u 'na, cha' culu'u ycu'i' Ndyosi ji'i xa' la ñati ñi'ya caca xñi ngu' cha' ji'i Ni. Ñi'ya lo'o tya'na ti' Jesús jna' tya clyo, jua'a ca tya'na ti' Ni ji'i lcaa ñati nu xñi cha' ji'i Jesús ca nde loo la, cha' si jlyu ti' ngu' ji'i Ni, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'. ¹⁷ Bi' cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i' Ndyosi juani, cua'ni chi na loo Ni, cha' ná tye tsa nu laca Ni loo tyucui' ña'a chalyuu; ná tye cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' ná ntsu'u cha' cajaa Ni. Ná nchca ji'na ña'a na ji'i Ni cha' laca na ñati chalyuu ti, pana sca ti ycu'i' Ni laca ycu'i' Ndyosi. Jua'a laca cha' ji'i Ni tu'ni.

¹⁸ Culo na' cña jinu'u juani, Timoteo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' ji'i sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u: Tya cua'ni la nu'u cña ji'i ycu'i' Ndyosi ñi'ya nu cua nacui' ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu'i' Ni cha' cua'ni nu'u; tyi'u ti' nu'u cha' nu cua nchcui' ngu' bi' jinu'u tya tsubi' la, cha' caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Li' ñi'ya caca ji'i sca sendaru tso'o, jua'a taca jinu'u xu'u tya'a lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; ¹⁹ taca xu'u tya'a nu'u lo'o nu cuxi bi' si xñi tso'o nu'u cha' ji'i Jesucristo, si xcui' cha' tso'o cua'ni nu'u lo'o ñati. Ntsu'u ngu' nu ngua jlo ti' ñi'ya laca sca cha' liñi, pana nga'aa ndyu'ni ngu' cha' liñi bi' juani; cua ndya'achu' ngu' bi' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' ngxu'tyanu ngu' cha' tso'o bi'. ²⁰ Ñi'ya nti' yu Himeneo lo'o yu Alejandro ni, nga'aa ndaquiya' ngu' ji'i cha' liñi, bi' cha' cua ngxu'tyanu na' ji'i ngu' bi' ya' nu xña'a, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' cuxi laca lo'o nchcui' ngu' cha' suba' ji'i ycu'i' Ndyosi.

2

Ndi'ya cua'ni na lo'o chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi

¹ Nga'a cha' chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu, nu lo'o jña na cha' ji'i Ni, lcaa cha' nu lyiji ji'i ñati; chcui' na cuentya ji'i xa' ñati lo'o nchcui' na lo'o ycu'i' nu Xu'na na, jua'a lo'o tya na xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i ñati. ² Nga'a cha' chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ngu' nu laca loo, cuentya ji'i lcaa ngu' nu laca cña; jña ma cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee na, cha' ná xu'u tya'a ngu' laca loo bi' lo'o na, cha' ta ngu' bi' chacuayá' cha' cua'ni na lcaa lo cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na. ³ Jua'a nti' ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni lyaá ji'na; tso'o nti' Ni si jua'a chcui' na lo'o Ni, ⁴ cha' nti' Ni cha' cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, nti' Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati ñi'ya nu ntsu'u cha' liñi ji'i ycu'i' Ndyosi. ⁵ Sca ti ycu'i' Ndyosi ntsu'u tsiya' ti, lo'o jua'a ntsu'u sca ti ñati nu ndi'i slo ycu'i' Ni nu nchcui' lo'o Ni cuentya ji'i ñati chalyuu; la cui' Jesucristo laca nu ñati bi'. ⁶ Nda Jesucristo chacuayá' cha' ndyujui' ngu' ji'i yu cua tsubi' la; jua'a nda yu caya' lo qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu, nu lo'o ngu'jui' yu lo crusi. Ngua'ni ycu'i' Ndyosi cña bi' la cui' hora lo'o ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni ji'i. ⁷ Ngusubi Ni 'na cha' ndya'a na' nda na' cha' tso'o bi' lo'o ñati cuentya ji'i ycu'i' Ni, cha' lo'o ngu' xa' tsu'ndyuna ngu' cha' tso'o bi' li'; ndya'a na' ngulu'u na' ji'i ngu' ñi'ya caca xñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. Cha' liñi nscua na' nde, si'i cha' cuiñi nchcui' na'.

⁸ Bi' cha' lacua, lcaa se'i su ndyu'u ti'i ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo tsa tlyu ti, nti' na' cha' chcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. Tso'o ti tyiquee ngu' ta ngu' cha' lo'o ycu'i' Ndyosi li', cha' ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni si ñasi' ngu', ni ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni laja lo'o nxu'u tya'a ngu'. ⁹ Lo'o nu ngu' cuna'a ni, cacu' ngu' ste' tso'o ti, si'i late' nu quiña'a tsa nga'a; ná talya' lye ngu' quicha' hique ngu', ná cacu' lye ngu' oro ni quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a, cha' ná tso'o cha' cua'ni tyixi tsa ngu' ji'i ycu'i' ca ngu' cha' xña'a xa' nu qui'yu ji'i ngu' li'; ¹⁰ tso'o la ña'a nu cuna'a nu xcui' cha' tso'o ndu'ni cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹¹ Nga'a cha' tyi'i ti ti ngu' cuna'a lo'o culu'u ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi laja lo'o ndyu'u ti'i

ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a bi' ca tsa'a lo'o ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a taquiya' ji'i cha' bi'. ¹² Ná ta na' chacuayá' ji'i sca nu cuna'a cha' culu'u cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i tya'a ngu' lo'o ndyu'u ti'i ngu' tsa tlyu ti, cha' ná tso'o si culo nu cuna'a cña ji'i nu qui'yu jua'a. Ti ti tyi'i ngu' cuna'a tso'o la. ¹³ Nu ngua tya clyo ni, ngüiñá ycu'i' Ndyosi ji'i nu qui'yu Adán; tiya' la xi, li' ngüiñá Ni ji'i sca nu cuna'a nu ngua naa Eva. ¹⁴ Lo'o jua'a si'i ji'i jyo'o Adán bi' ngua'ni nu xña'a ngana tyempo bi'; ji'i nu cuna'a ji'i yu ngua'ni bi' ngana, nu lo'o ngua'ni jyo'o Eva bi' cha' cuxi. ¹⁵ Bi' cha' tlyu tsa cña ntsu'u ji'i ngu' cuna'a lo'o cala sñi' ngu' juani; pana cua'ni lyaá ycu'i' Ndyosi ji'i ngu' cuna'a si xñi tso'o ngu' cha' ji'i Ni, si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'. Cua'ni Ni cha' ca lubii cresiya ji'i ngu' cuna'a bi', si talo ngu' cua'ni ngu' cha' tso'o bi', si nchca ji'i ngu' cuna'a bi' cua'a ji'i ycu'i' ca ngu' cha' ná ca tyucuaa ti' ngu' ji'i ñati.

3

Ñati nu caca loo ji'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús

¹ Nga'a cha' jlya tso'o ti' ma cha' liñi nu nchcui' ndi'ya: Tso'o tsa si tyaja'a sca ngu' tya'a ma caca loo ji'i ña'a taju ti ma nu ngusñi ma cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' tso'o tsa cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi si nti' sca ñati cua'ni cña bi'. ² Si laca sca ñati loo ji'i ña'a taju tya'a ñati ji'i Jesucristo, li' ntsu'u cha' cua'ni yu xcui' cha' tso'o lo'o ñati, cha' ná cña ñi'ya jña ngu' qui'ya ji'i yu li'. Caja clyo'o yu bi' lo'o sca ti nu cuna'a; jua'a ntsu'u cha' culacua tso'o ti' yu, cha' cua'a yu ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ycu'i' ca yu, cha' tso'o ti tyi'i yu lo'o tya'a ñati. Ntsu'u cha' ta yu ni'i ji'i yu lo'o jña ñati nu lijya tyijyu', jua'a ntsu'u cha' ta yu na cacu ngu' bi'. Ntsu'u cha' culu'u yu cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i ñati, bi' cha' ná tso'o si ná nchca ji'i yu. ³ Ná caca yu cña bi' si cu'bi yu, si xu'u tya'a yu lo'o ñati; nga'a cha' talo tyiquee yu ji'i tya'a ñati yu, cha' ná cña tya'a cusu'u yu. Ná tso'o cha' jña yu cñi ji'i tya'a ñati, cha' caca culiya' tsa ycu'i' ca yu. ⁴ Ntsu'u cha' culo tso'o yu bi' cña ji'i ngu' tya'a ndi'i ti yu, cha' jua'a taquiya' sñi' yu cña nu nclyo

yu ji'i ngu', cha' cua'ni chi sñi' yu loo yu. ⁵ Ná caca ji'i sca ñati caca loo ji'i taju tya'a ñati ji'i ycu'i' Ndyosi si ná lo'o culo tso'o yu bi' cña to' tyi yu; ⁶ bi' cha' ná tso'o caca loo sca ñati nu ngusñi ca ti cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' tya lyiji ca tsa'a tso'o yu. Ná tyiquee' lye tsa cua'ni tyucuaa ti' yu ji'i tya'a yu, lo'o li' ntsu'u cha' xcube' ycu'i' Ndyosi ji'i yu ñi'ya lo'o xcube' Ni ji'i nu xña'a. ⁷ Nu ñati nu caca loo bi' ni, tso'o si caca yu sca ñati nu nchcui' ngu' quichi ji'i yu cha' tso'o ti ndu'ni yu, masi ngu' nu ná ndaquiya' cha' ji'i Jesucristo tsiya' ti chcu'i' ngu' jua'a ji'i yu. Lo'o li' ná caca chcu'i' ngu' cuentyu ji'i yu bi', ná caca cojolaqui nu xña'a ji'i yu bi', cha' cua'ni yu cha' cuxi.

Ñati nu laca cña ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús

⁸ Lo'o jua'a ñati nu laca cña ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, lo'o ngu' bi' ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o. Ná tso'o si tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cña bi'; ná tso'o si cu'bi ngu' bi', ni ná tso'o si jña ngu' bi' cñi ji'i tya'a ñati cha' caca culiya' tsa ycu'i' ca ngu'. ⁹ Ntsu'u cha' xñi tso'o ngu' bi' lcaa cha' liñi ji'i ycu'i' Ndyosi, tya'a cha' nu ngusñi lcaa na, cha' jua'a tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o. ¹⁰ Lo'o jua'a ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ma ji'i ñati bi', cha' ña'a ma si xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'. Ñati nu ndu'ni tso'o ni, taca caca ngu' cña ji'i tya'a ngu' cha' xtyucua ngu' ji'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús, cha' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi cua'ni ngu' bi' cña li'. ¹¹ Lo'o nu ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o nu lo'o caca ngu' cña cha' xtyucua ngu' ji'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús; ná tso'o cha' chcu'i' nu cuna'a bi' cuentyu ji'i tya'a ngu' lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua tso'o ti' nu cuna'a bi', cha' talo ji'i cña nu nda ngu' ji'i. ¹² Ñati nu laca cña ji'i ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús ni, caja clyo'o ñati bi' lo'o sca ti nu cuna'a; nga'a cha' culo tso'o ñati bi' cña ji'i sñi' ngu', cha' taquiya' tso'o lcaa ñati nu ndi'i to' tyi ngu' cha' nu chcu'i' ngu' bi'. ¹³ Lo'o jua'a tso'o tsa chcu'i' cua' ña'a ca ñati ji'i ngu' bi' si tso'o ndu'ni ngu' cha' laca ngu' cña, cha' nxyucua ngu' ji'i ngu' tya'a na; li' tyatí la

ti' ngu' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a caca tlyu tyiquee ngu' cha' culu'u ngu' cha' liñi ji'i xa' ñati.

Ñi'ya laca cha' ji'i Jesús nu cua ngusñi na

¹⁴⁻¹⁵ Yala ti caa na' slo nu'u, nti' na'. Jua'a nta', pana ná jlo ti' na' ni jacua' caca 'na, si ntsu'u nu tacu' tyucui jna'; bi' cha' juani nscua na' quityi re cha' caca cuayá' la ti' nu'u ñi'ya nga'a cha' cua'ni ñati ji'i Jesucristo lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' lo'o ndyu'u ti'i ngu' tsa tlyu ti. Ndu'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca, lcaa taju na lo'o tya'a na, lo'o jua'a nclu'u lcaa ngu' tya'a na cha' liñi ji'i ycu' nu Xu'na na ji'i xa' ñati. Ná tye cha' liñi bi' tsiya' ti nde chalyuu xqui'ya lcaa taju ngu' tya'a na li'. ¹⁶ Chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o ji'i Jesucristo nu ngusñi na. Ndi'ya nchcui' cha' bi':

Nu ngua sa'ni la ni, ni sca ñati ná ngua cuayá' ti' ñi'ya cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i ngu';

pana nu juani jlo ti' na, xqui'ya cha' ngula Jesucristo chalyuu, cha' ngua ycu' Ni sca ñati.

Lo'o jua'a nchcui' Xtyi'i ycu' Ni cha' ji'i yu, cha' sca ñati nu lubii tsa laca yu; cua na'a xca ji'i ycu' Ndyosi ji'i Jesús, nu ñati lubii bi'.

Li' nclyu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo bi' ji'i ñati ca quiña'a tsa quichi tyucui ña'a chalyuu;

ngusñi ñati lcaa quichi cha' nu nchcui' ngu' ji'i Ni li'.

Cua ndyaa Jesús ca slo ycu' Ndyosi Sti na nde cua, lo'o juani tlyu tsa laca Jesús cajua.

4

Tya'achu' ngu' ji'i cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi ca tiya' la

¹ Xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi nchca cuayá' ti' na ñi'ya caca tyempo nde loo la, cha' ntsu'u ñati nu cua ngusñi tyucui ji'i Jesucristo nquicha', lo'o li' tyu'utsu' ngu' bi' tyucui ji'i ycu' nu Xu'na na. Xtyanu ñati bi' ji'i Ni li', cha' cñilo'o cui' cuxi nu ndu'ni cña cuentya ji'i nu xña'a ji'i ngu'; tyijiloo cui' cuxi bi' ji'i ngu' bi' li'. ² Ntsu'u ngu' nu nchcui' tucua lo cha', nu nga'aa ntyuju'u

ti' cha' ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nchcui' nu xña'a; ji'i ngu' cuiñi bi' cuna xi ngu' tya'a na, tyu'utsu' ngu' ji'i tyucui tso'o li'.

³ Nclu'u ngu' cuiñi bi' cha' ná tso'o caca clyo'o na; nclu'u ngu' cha' ntsu'u tsa na ndacu na nu ná tso'o cacu na, nacui ngu' bi'. Tlyu tsa cha' cuiñi nu nda ngu' bi'. Pana ngüñá ycu' Ndyosi lcaa na nu ndacu na cha' tso'o ti cacu na ji'i, lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' tya na xly'a'be ji'i ycu' Ndyosi lo'o cua cacu ti na, cha' jlo ti' na cha' tso'o ji'i ycu' Ni.

⁴ Tso'o tsa cña ngua'ni Ni, tso'o ngüñá Ni lcaa lo na; bi' cha' ná tso'o si xcuaa na sca cha' tso'o nu ngüñá Ni. Xñi na lcaa cha' tso'o bi', lo'o li' ndi'ya chcui' na lo'o ycu' Ndyosi: "Tsaa xly'a'be jinu'u, Ndyosi Sti ya", ñacu' na. ⁵ Jua'a chcui' na lo'o ycu' Ndyosi cha' nda Ni lcaa na nu tso'o cha' cacu na; culacua Ni ji'i lcaa na nu ndacu na li', cha' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ndacu na ji'i.

Ña'a ti cua'ni tso'o nu'u cña ji'i ycu' Ndyosi

⁶ Culu'u nu'u lcaa cha' nu nscua na' lo quityi re ji'i ca ta'a ñati ji'i Jesucristo cajua, cha' caca nu'u sca ñati nu tso'o tsa ndu'ni cña ji'i Jesucristo, Timoteo. Tyi'u tso'o ti' nu'u lcaa cha' liñi nu cua ngusñi nu'u, cha' ji'i ycu' Ni; ña'a ti xñi tso'o nu'u tyucui ji'i ycu' nu Xu'na na li', ñi'ya nu ndyu'ni ti nu'u. ⁷ Ná taquiya' nu'u ji'i cuentyu nu ná nchcui' cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi, cha' cuxi tsa laca cha' bi'. Pana nu'u ni, ntsu'u cha' qui'i nu'u cha' cua'ni nu'u xcui' cña nu ndiya ti' ycu' Ndyosi. ⁸ Tso'o xi cha' ngui'i quiya' na cha' tya'a na, ngui'i ya' na cha' cua'ni na cña; pana tso'o la si qui'i tyiquee na cha' taquiya' na ji'i ycu' Ndyosi lcaa tyempo. Tso'o ti tyi'i na nde chalyuu, nu lo'o cua'ni na cua ña'a ca cña nu nti' nu Xu'na na cha' cua'ni na; la cui' tso'o ti tyi'i na ca slo ycu' Ndyosi, si cua'ni na ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni na. ⁹ Chañi tsa cha' nu nscua na' nde, jua'a ntsu'u cha' xñi tso'o na cha' bi'. ¹⁰ Jly'a ti' na ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca; bi' cha' lye cua'ni na cña ji'i Ni, masi lya' tsa ti' ngu' ji'na. Lo'o ycu' Ndyosi ni, cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa ñati si taquiya' ngu' ji'i Ni.

Lo'o xñi na cha' ji'i Ni, li' ca cuayá' tso'o la ti' na cha' bi'.

¹¹ Culo nu'u cña nu nguscua na' re ji'i lcaa ngu' tya'a mā, culu'u tso'o nu'u cha' bi' ji'i ngu'. ¹² Ná ta nu'u chacuayá' xtyí lo'o ngu' jinu'u cha' tya cuañi' nu'u, nti' ngu'. Cua'ni nu'u xcui' cña tso'o cha' ña'a lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo; xcui' cha' tso'o chcu' nu'u, xcui' cha' tso'o cua'ni nu'u, lo'o jua'a tso'o tsa tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji'i xa' la ñati. Li' ca cuayá' ti' ngu' cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' ji'i Jesucristo, xqui'ya cha' xcui' lubii ti cresiya jinu'u ndyu'ni nu'u cña. ¹³ Laja lo'o tya lyiji ti tyalaa na' slo nu'u, ña'a ti tya chcu' nu'u lcaa cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu'; tya chcu' la nu'u ñi'ya laca cha' liñi bi', tya culu'u la nu'u cha' tso'o bi' ji'i ngu' tsa tlyu ti lo'o tyu'u ti' ngu'. ¹⁴ Na cua nda ycu' Ndyosi tyucui chacuayá' ji'i Ni jinu'u lo'o ngusta ya' ngu' cusu' hique nu'u, cha' cua'ni nu'u cña cuentya ji'i ycu' nu Xu'na na. Cua nchcu' ngu' cuentya ji'i Xtyi' ycu' Ndyosi cha' cua'ni nu'u cña bi'; bi' cha' cui'ya tso'o nu'u cuentya ji'i cha' tso'o nu cua nda ycu' Ndyosi jinu'u tsa bi', cha' talo nu'u ji'i cña nu ntsu'u jinu'u.

¹⁵ Lo'o ycu' nu'u ni, cui'ya tso'o nu'u cuentya ji'i lcaa cha' nu nguscua na' nde; li' ña'a ngu' cha' cua ndyaca tsa'a tso'o nu'u cha' caca nu'u loo ji'i ngu'. ¹⁶ Talo nu'u ji'i cña bi'. Cua'a nu'u ji'i ycu' ca cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni nu'u. Tso'o ti culu'u nu'u ji'i ngu' tya'a na, cha' jua'a cuna tso'o ngu' cha' nu nclu'u nu'u ji'i ngu', cha' cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' li'. Lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni jinu'u li'.

5

Tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús

¹ Ná cua'ni tyaala nu'u ji'i sca ngu' cusu' si ngua'ni cuxi yu; ta nu'u sca cuji lo'o yu ñi'ya lo'o nchcu' na lo'o sti na. La cui' ti cha' lo'o nu ngu' qui'yu cuañi' ni, ta sca cuji lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na ji'i tya'a na. ² Lo'o sca ma' cusu' ni, ta sca cuji lo'o ma' ñi'ya lo'o nchcu' na lo'o xtya'a na; la cui' ti cha' lo'o nu ngu' cuna'a cuañi' ni, ta sca cuji lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na ji'i sca nu

cuna'a tya'a na. Pana xcui' lubii ti cresiya jinu'u ña'a nu'u ji'i ngu' bi'.

³ Ntsu'u cha' ña'asii ngu' ji'i lcaa ngu' cuna'a ti'i si cua ngu'ni nu laca clyo'o ngu', si ndyanu ycu' ti ngu'. ⁴ Si ntsu'u sñi' nu cuna'a ti'i, masi sca sñi' ste', ntsu'u cha' ña'asii ngu' bi' ji'i xtya'a ngu' li'; nga'a cha' ca tsa'a sñi' ngu' cha' ña'asii ngu' ji'i ngu' cusu' ji'i, ñi'ya lo'o nguna'asii ngu' cusu' bi' ji'i sñi' ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Bi' laca cña nu ndacui ji'i ngu' cuañi' cha' cua'ni ngu' cuentya ji'i ngu' cusu' ji'i, cha' tso'o ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi lo'o ña'a Ni ji'i ngu' cuañi' nu ña'asii tso'o ji'i ngu' cusu' ji'i. ⁵ Sca ti ji'i ycu' Ndyosi ndu ti' ngu' cuna'a ti'i nu chañi cha' ndyanu ycu' ti ngu'; sca ti ycu' Ni xtyucua Ni ji'i ngu' nti' ngu', bi' cha' nchcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi tsa lo'o talya, ndijña ngu' ji'i Ni na ca nu lyiji ji'i ngu'. ⁶ Si'i jua'a ndu'ni nu cuna'a ti'i nu ndyu'ni cua ña'a ca cha', ñi'ya nu nti' ti cresiya ji'i ycu' ngu'; nti' ngu' cha' tso'o ti ndi'i ngu' chalyuu, pana cua tye ti cha' ji'i ngu' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ⁷ Ntsu'u cha' culo nu'u cña ji'i lcaa ngu' bi', cha' ná caca sta xa' la ñati qui'ya ji'i cu'ma ñati ji'i Jesucristo xqui'ya ngu' cuna'a ti'i bi'. ⁸ Ná tso'o ndu'ni ñati nu ná ndube ti' ji'i tya'a, masi ji'i sti ngu', masi ji'i xtya'a ngu', masi ji'i sñi' ngu'; cha' cuiñi nchcu' ngu' lo'o nacui ngu' cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo si ná ña'asii ngu' ji'i tya'a ngu', cha' tso'o la ndyu'ni xa' ñati nu ná ndaquiya' cha' ji'i Jesucristo tsiya ti.

⁹ Tso'o la scua ngu' cusu' xtañi lcaa nu cuna'a ti'i nu cua ndye snayala yija ji'i, ma' cusu' nu sca ti quiya' ngu'ni clyo'o, nu sca ti lo'o clyo'o ma' nguti'i ma' chalyuu. ¹⁰ Scua ngu' xtañi ma' cusu' nu nchcu' ngu' ji'i cha' tso'o tsa cña ndu'ni ma' cusu' bi': si cua ngua'ni cu'ú tso'o ma' ji'i nu sube; si cua nda ma' su tyi'i ñati nu lijya tyijyu'; si cua nguxtyucua ma' ji'i tya'a ñati ji'i Jesucristo, masi tlyu cña ntsu'u cha' cua'ni ma'; si ngua tya'na ti' ma' ji'i ñati nu quicha ti'. Si jua'a xcui' cña tso'o ndu'ni ma' cusu' bi', scua ngu' xtañi ma' lo quityi bi' lacua.

¹¹⁻¹² Ná scua ngu' xtañi nu cuna'a cuañi' la nu ndyanu ti'i, cha' ntsu'u quiya' ná talo nu ngu' cuañi' bi'. Pana nu cuna'a nu nscua

xtañi lo quityi ni, sca ti cua'ni ngu' cña jii Jesucristo nti' ngu', bi' cha' ngüñi cha' jii ngu' lo'o ycu' Ndyosi li'. Ñi'ya caca si tiya' la xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' bi', lo'o li' nga'aa cua'ni ngu' ñi'ya nu nacui' ngu' cha' cua'ni ngu' cuentya jii Jesucristo li', jua'a ntsu'u qui'ya jii nu cuna'a bi' li'. ¹³ Bi' cha' tso'o la si ná scua ngu' tsiya' ti xtañi nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i. Ná tyiquee' xcui' paseya ti tya'a ngu' cuañi' bi' slo ñati; pana si jua'a cua'ni ngu', caca taja ngu' cuna'a bi', chcu' tsa ngu' cuentyu jii xa' ñati li', masi jii tya'a ngu', masi jii xa' la ñati. Ni si'i sca ti cha' taja nu cuna'a ti'i nu ndu'ni jua'a, masi lo'o chcu' tsa ngu' cuna'a bi' lo'o tya'a ngu' lcua ti lo cha' nu ná tso'o cha' chcu' na. ¹⁴ Bi' cha' tso'o la si xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i, nti' na'; caja sñi' ngu' li', ña'asii ngu' to' tyi ycu' ngu', cha' ná caja ñi'ya nu sta ngu' qui'ya jii'na xqui'ya nu cuna'a bi'. ¹⁵ Jua'a nta' cha' cua'ni ma, cha' cua ntsu'u xi ngu' cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i nu cua ngulochu' jii cha' jii ycu' Ndyosi, cha' cua ngusñi ngu' tyucui jii Satanás nu xña'a li'.

¹⁶ Culo nu'u cña jii ca ta'a ñati jii Jesucristo jua, masi jii ngu' qui'yu, masi jii ngu' cuna'a, cha' ña'asii ngu' jii nu cuna'a ti'i tya'a ngu'; ná xtyanu ngu' jii nu cuna'a ti'i tya'a ngu' cha' caca bi' cuentya jii taju ñati jii Jesucristo. Li' caca xtyucua tyucui taju ngu' bi' jii nu cuna'a nu chañi cha' ti'i ngu', nu ngu' cuna'a ti'i nu ná ntsu'u ni sca ñati jii cha' xtyucua jii.

¹⁷ Cua'ni chi ma loo ngu' cusu' nu laca loo jii taju jii ma si tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ma. Lye la cua'ni chi ma loo ngu' cusu' nu nchcu' cha' jii ycu' Ndyosi lo'o ma, ngu' cusu' nu nclu'u cha' bi' jii ma. Ta ma caya' jii ngu' cusu' bi'. ¹⁸ La cui' ti cha' nscua lo quityi jii ycu' Ndyosi nu nchcu' ndi'ya: "Ná sca' ma tu'ba toro laja lo'o nxatá ni' jii trigo cha' tyu'u si'yu; cacu ni' xi, tso'o la li'", nacui' quityi. Xa' nchcu' lo quityi bi' ndi'ya: "Liñi ndyu'u cha' xñi ngu' caya' lo cña nu ngua'ni ngu'", nacui' quityi.

¹⁹ Ná tucua' nu'u cha' jii ngu' si sta sca ñati qui'ya jii sca ngu' cusu' bi'; sca ti si stu'ba ti sta tucua sna tya'a ñati qui'ya bi' jii ngu' cusu' bi', li' nga'a cha' tucua' nu'u

cha' jii ngu'. ²⁰ Si chañi cha' ndyu'ni ngu' cusu' bi' cha' cuxi, li' chcu' nu'u lo'o nu cusu' bi' slo tyucui taju ñati jii Jesucristo bi', cha' cube ti' lcaa ngu', cha' ná cua'ni cuxi ngu' jua'a. ²¹ Nclyo na' cña bi' jinu'u, Timoteo, cha' cua'ni nu'u lcaa cña nu nguscua na' lo quityi re; lo'o jua'a jlo ti' ycu' Ndyosi cha' nu nguscua na' re, jlo ti' Jesucristo, jlo ti' xca nu ngusubi ycu' Ndyosi jii. Nu lo'o ntsu'u cha' cua'ni cuayá' nu'u jii sca ngu' tya'a ma ni, jatya nu'u xi cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u lcaa lo cha' jii ngu' bi', cha' sca ti cuayá' liñi tyu'u cha' jii ngu' bi', masi tya'a tso'o nu'u, masi chaca tya'a ngu'. ²² Ná yala tsa cua'ni nu'u cha' sta ya' nu'u hichu' sca ñati, cha' caca yu loo jii sca taju ñati jii Jesucristo; jatya xi cha' ña'a si chañi cha' ñati nu xcui' ndu'ni cha' tso'o laca yu, si chañi cha' tso'o tsa cña ndyu'ni yu, cha' ná tyanu qui'ya yu hichu' nu'u si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jii yu bi'. Lo'o nu'u ni, xcui' lubii ti cresiya jinu'u cua'ni nu'u cña.

²³ Jlo ti' na' cha' quicha xi ti' nu'u; bi' cha' nga'aa co'o nu'u xcui' hitya ti, tso'o co'o nu'u xi vino nu ndyu'u lo si'yu losu' cha' caca jo'o ne' nu'u.

²⁴ Ntsu'u ñati nu ntsu'u qui'ya jii, pana jlo ti' xa' ñati ni cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi', masi bilya caca cuayá' jii ngu' bi'. Lo'o jua'a ntsu'u ñati nu cuxi tyiquee ngu', pana ná jlo ti' xa' ñati ni cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi'; lo'o caca cuayá' jii ngu' bi', hasta li' ca cuayá' ti' xa' ñati ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jii ngu' bi'. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ñati nu tso'o tsa tyiquee, jlo ti' xa' ñati ni cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana si ntsu'u ñati nu tso'o tyiquee, nu ná jlo ti' xa' ñati jii, ca nde loo la tyu'u tucua cha', ca cuayá' ti' ngu' jii cha' tso'o nu ngua'ni ngu' bi' li'.

6

¹ Lcaa ñati jii Jesucristo nu laca msu nu ngü'ya ñati ntsu'u cha' cua'ni chi ngu' loo xu'na ngu', masi ti'i tsa cña nu nda xu'na jii. Li' ná caca chcu' cuxi ngu' jii ycu' Ndyosi xqui'ya msu bi', ni ná caca chcu' cuxi ngu' jii cha' jii Jesucristo nu nclu'u na. ² Ñati nu laca msu nu cua ngü'ya tya'a ñati jii Jesucristo sa'ni la ni, ná tso'o si cua'ni tyixi msu bi' lo'o xu'na ngu', cha'

stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' lo'o Jesucristo; ntsu'u cha' lye la cua'ni cḥi msu bi' loo xu'na ngu', tso'o la cua'ni msu bi' cña ji'i xu'na ngu', cha' nu tya'a ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús laca ngu' juani, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo, bi' cha' culu'u nu'u cha' bi' ji'i ngu', lo'o jua'a culo nu'u cña ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu nscua lo quityi re.

Ná culacua tsa ti' na cha' ji'i cñi

³ Liñi tsa cha' ji'i ycu'i Jesucristo nu Xu'na na; cua ña'a ca ñati nu nclu'u xi xa' la cha' ji'i ma, ná liñi ndyu'ni nu ñati bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti taquiya' ngu' ji'i cha' liñi bi'. ⁴ Na nclu'u ngu' bi' xa' la cha' xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná tso'o tyiquee ngu' bi', cha' xcui' na ndiya tsa ti' ngu' xu'u tya'a ngu' cuentya ji'i scaa cha' nu nchcui' ngu'; ná tso'o cña nu ndu'ni ngu' bi', cha' jua'a caca liye' ti' ngu' ji'i tya'a ngu', lo'o jua'a xu'u tya'a ngu' bi' li', cha' xcui' cuentyu chcu'i' ngu' ji'i tya'a ngu', lo'o jua'a sta ngu' qui'ya laja ti ji'i tya'a ngu' li'. ⁵ Lye tsa nchcui' ngu' bi', xqui'ya cha' ná ngusñi tso'o ngu' cha' liñi ji'i ycu'i' Ndyosi, jua'a nga'aa nclyacua tso'o ti' ngu' bi'; cha' cuiñi ti ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu'i' Ndyosi cha' caja cñi ji'i ngu', nti' ngu'. Ná tya'a nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ⁶ Chañi cha' ntsu'u xi cha' tso'o nu tyacua ji'na xqui'ya ycu'i' Ndyosi, si cua'ni tlyu na ji'i Ni tyucui tyiquee na; pana sca ti si nguaala' ti' na lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na nde chalyuu. ⁷ Ná sca na lo'o ji'na nu lo'o ngula na chalyuu, lo'o jua'a ná sca na tyalo'o na lo'o cajaa na. ⁸ Cuayá' ji'na nde chalyuu si ntsu'u na cacu na, si ntsu'u ste' na; ⁹ pana ntsu'u ñati nu nti' tsa cha' caca culiya' ngu'. Ná tso'o cha' bi', cha' li' cua'ni cuayá' nu xña'a ji'i ngu' si caca tyu'u cha' cuxi tyiquee ngu'; tye chalyuu ji'i ngu' li', chcuna' cresiya ji'i ngu'. ¹⁰ Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ñati ji'i cñi, bi' laca suu quiña'a tsa cha' cuxi. Ntsu'u ñati nu tiji' tsa ti' ji'i cñi, bi' cha' cua ngulochu' ngu' cha' ji'i nu Xu'na na, cha' nga'aa taquiya' ngu' bi' cha' ji'i Ni. Xñi' tsa ti' ndi' ngu' bi' li', cha' nchcube' ngu' ji'i ycu'i' ca ngu'.

Tya nda Pablo xi cha' lo'o yu Timoteo

¹¹ Lo'o nu'u Timoteo, ñati ji'i ycu'i' Ndyosi laca nu'u, bi' cha' xtyanu nu'u ji'i lcaa cha' cuxi bi'; xcui' cha' liñi cua'ni nu'u, cua ña'a ca lo cha' tso'o nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na. Tya nxñi tso'o nu'u cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, jua'a cua'ni nu'u cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati; talo nu'u masi xcube' ngu' jinu'u, jua'a cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ñati. ¹² Tyucui tyiquee nu'u cua'ni nu'u cña ji'i ycu'i' nu Xu'na na, xqui'ya cha' ngusñi tso'o nu'u cha' ji'i Ni. Cua jlo ti' nu'u cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jinu'u, cha' ngusubi ycu'i' Ndyosi jinu'u, lo'o li' cua nda nu'u cha' lo'o tyuu tya'a ñati ñi'ya ngua lo'o ngusñi nu'u cha' ji'i Jesucristo; si' sca cha' cuaana ti ngua bi'. ¹³ Culo na' cña jinu'u juani chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni cu'ú ji'i lcaa na lu'ú nu ntsu'u chalyuu; la cui' jua'a culo na' cña jinu'u chacuayá' ji'i Jesucristo nu tso'o tsa nguxacui cha' ji'i Poncio Pilato nu laca loo nu lo'o ngua cuayá' ji'i Jesús. Ná ntsii yu nguxacui yu cha' cuentya ji'i cña nu ndyaca ji'i yu cha' nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca yu. ¹⁴ Culo na' cña jinu'u cha' xcui' tso'o ti cua'ni nu'u, cha' cua'ni lyiji nu'u lcaa cha' nu nguscua na' lo quityi re, lo'o jua'a ná ta nu'u tyempo nu caja ñi'ya sta ngu' qui'ya jinu'u. Na ntajatya na ji'i Jesucristo nu Xu'na na ña'a cuayá' tyaa Ni chaca quiya', ¹⁵ cha' tsa nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' caa Jesús, li' tyu'u tucua Ni chaca quiya'. Nu ycu'i' Ndyosi ni, tso'o ntsu'u tyiquee Ni tyucui tyempo, lo'o jua'a ycu'i' Ni laca loo tsiya' ti; laca Ni rey nu tlyu la, nu Xu'na nu laca loo la. ¹⁶ Ná ntsu'u cha' cajaa ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, ná tye cha' ji'i Ni. Ndubi tsa ña'a xee ca su ntucua ycu'i' Ndyosi, ni ná ntsu'u ñati nu caca tsaa ca slo Ni jua'a ti xqui'ya xee tlyu bi'. La cui' jua'a ná ntsu'u ñati nu cua na'a ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' ná nchca ña'a ñati ji'i Ni nde chalyuu. Bi' cha' cua'ni cḥi na loo ycu'i' Ndyosi lacua, cha' laca Ni nu tlyu la. Jua'a laca cha' tu'ni.

¹⁷ Lo'o jua'a ntsu'u cha' culo nu'u cña ji'i ngu' culiya' tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesús, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Ná tso'o si xcui' culacua tsa ti' ngu' bi' ji'i cñi ji'i ngu'; la cui' ti ná culacua tsa

ti' ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu',
 cha' yala ti ndye cñi ji'na. Tso'o la si cube
 ti' ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca, cha'
 cua nda Ni lcaa lo na nu ntsu'u ji'na cha'
 caca tso'o tyiquee na nde chalyuu. ¹⁸ Culo
 nu'u cña ji'i ngu' culiya' bi' ndi'ya: Xcu'
 cha' tso'o cua'ni ngu'; cua'ni tya'na ti' ngu'
 ji'i xa' ñati, lo'o jua'a tyi'u ti' ngu' ji'i ngu'
 ti'i, cha' ta ngu' na nu lyiji ji'i ngu' ti'i bi'.
¹⁹ Jua'a ti caca culiya' ngu' slo ycu' Ndyosi
 xqui'ya cha' tso'o nu ngua'ni ngu' ca nde,
 xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' tso'o ji'i ycu'
 Ni. Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'.

Chaca tya cña nclyo Pablo ji'iyu

²⁰ Lo'o nu'u Timoteo, cua'ni tyaca'a nu'u
 ji'i cha' nu ntsu'u cha' culu'u nu'u ji'i ñati
 cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Ná taquiya' nu'u
 tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu nchcui' nu ngu'
 cuiñi bi'. Jlo tsa ti' ycu' ca ngu', jua'a nti' nu
 ngu' cuiñi bi'; pana ná nda ngu' bi' cuentya
 tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi. ²¹ Ntsu'u
 ngu' nu jlya ti' cha' cuiñi nu nchcui' ngu'
 cuiñi bi', pana juani nga'aa ndya'a stu'ba
 ngu' bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i
 ycu' Ndyosi.

Ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o
 nu'u. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi nu ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Cua nda ycui' Ndyosi cña 'na cha' lijya na' tyijyu' ca nde quichi tyi ma, cha' ta na' cha' ji'i Jesucristo lo'o ma. Nacui' Ni cha' ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ñati nu xñi cha' ji'i Jesucristo. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' sñi' na' laca nu'u nti' na', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i cresiya jinu'u xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nhcui' Pablo ji'i cha' tlyu nu ndyu'ni ycui' Ndyosi lo'o ñati

³ Ñi'ya nu tyucui tyiquee jyo'o cusu' ji'na ngua'ni ngu' cña ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni la, jua'a tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña ji'i ycui' Ndyosi juani. Ndyaa na' xlya'be ji'i ycui' Ni lo'o nhcui' na' lo'o Ni cuentya jinu'u, cha' tsa lo'o talya nhcui' na' lo'o Ni. ⁴ Ntsu'u ti' na' cha' ngusi'ya nu'u lo'o ndu'u na' ndyaa na', bi' cha' nti' tsa na' ña'a na' jinu'u chaca quiya' cha' ca chaa ti' na. ⁵ Ntsu'u ti' na' cha' chañi cha' ngusñi nu'u cha' ji'i Jesús. Xtya'a cusu' nu'u, nu ma' Loida ni, bi' laca nu cua ngusñi cha' bi' tya clyo; lo'o li' ma' Eunice xtya'a nu'u cua ngusñi cha' bi'; la cui' jua'a nu'u, tso'o tsa ngusñi nu'u cha' ji'i Jesús.

⁶ Ta na' sca cui' lo'o nu'u juani: Cua'ni tyaca'a nu'u ji'i cha' tso'o nu cua nda ycui' Ndyosi jinu'u tya lo'o ngusta ya' na' hique nu'u, cha' taca cua'ni nu'u cña cuentya ji'i ycui' nu Xu'na na. ⁷ Ná nti' ycui' Ndyosi cha' cutsji na; bi' cha' nda Ni Xtyi'i ycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' ca tlyu tyiquee na, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, cha' taca cua'ni na ñi'ya nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni na lcaa tsa. ⁸ Ná ca tyuju'u ti' nu'u; ta nu'u cha' lo'o ngu', ñi'ya nu ngusñi nu'u cha' ji'i ycui' nu Xu'na na. La cui' ti ná ca tyuju'u ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' chcu. Nhcube'

ngu' jna' xqui'ya cha' nhcui' na' cha' ji'i ycui' nu Xu'na na, bi' cha' ná quiña'a tsa culacua ti' nu'u si lo'o jinu'u xcube' ngu' cha' nhcui' nu'u cha' tso'o ji'i Jesucristo lo'o ngu'. Ta ycui' Ndyosi juersa ji'na cha' talo na, ⁹ cha' ycui' Ndyosi laca nu ngua'ni lyaá ji'na; cua ngusubi Ni ji'na cha' cua'ni na cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. Ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na cha' tso'o tyiquee ti Ni, masi si'i xqui'ya cha' tso'o nu ngua'ni ycui' ca na. Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; jua'a laca cha' nu ngulu'u Jesucristo ji'na, cha' ngua ti' ycui' Ndyosi cua'ni Ni cha' tso'o lo'o na nu lo'o tya lyiji cuiña Ni chalyuu. ¹⁰ Cua nhca cuayá' ti' na cha' bi' juani, xqui'ya cha' cua yaa Jesucristo chalyuu, cha' bi' laca nu ngua'ni lyaá ji'na; ntijiloo Jesús tsiya' ti ji'i nu xña'a nu lo'o ndyu'u yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, bi' cha' ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i lcaa na nu xñi na cha' ji'i Ni, cha' ngua'ni lyaá Jesús ji'na.

¹¹ Cha' ji'i Jesucristo, bi' laca cha' nu nhcui' na' lo'o ñati. Cua ngusubi ycui' Ndyosi 'na cha' ndya'a na' nclyu'u na' cha' bi' ji'i ngu' xa' tsu' cuentya ji'i ycui' Ni, ¹² bi' cha' ndyiji cha' ti' 'na juani. Pana ná tyuju'u ti' na', cha' cua jlo ti' na' tilaca laca nu ngusñi na' cha' ji'i Ni. Jlo ti' na' cha' nhca ji'i Ni ña'asji Ni 'na; nhca ji'i Ni xtyucua Ni 'na lo'o ndyu'ni na' cña nu nda Ni 'na, cha' taca tyu'u tso'o cña 'na tsa bi' lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'.

¹³ Ña'a ti tya tyi'u ti' nu'u lcaa cha' nu cua ngulu'u na' jinu'u lacua. Cha' liñi laca bi', jua'a tso'o tsa si xñi tso'o nu'u cha' bi'. Tso'o ti tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji'i ñati, xqui'ya cha' ntsu'u cha' jinu'u lo'o Jesucristo. ¹⁴ Cua'ni tyaca'a nu'u ji'i cha' tso'o nu nda ycui' Ndyosi lo'o na; xtyucua Xtyi'i ycui' Ni jinu'u cha' cua'ni nu'u cña bi', bi' cha' ndyanu Xtyi'i ycui' Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁵ Jlo ti' nu'u cha' quiña'a ñati ji'i Jesucristo cua nguxtyanu ngu' 'na; masi cua ña'a ca ngu' nde loyuu su cuentya Asia, lo'o yu Figelo, lo'o yu Hermógenes, cua nguxtyanu ngu' bi' 'na. ¹⁶ Sca ti yu Onesíforo ni, nguxtyucua tsa yu bi' 'na; ná ngua tyuju'u ti' yu cha' ntsu'u na' ne'

chcua, pana ndyaa yu ndyaa na'a yu 'na ca bi'. Bi' cha' nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi ji'i yu, lo'o jua'a ji'i lcaa ngu' nu ndi'i slo yu bi'. ¹⁷ Nu lo'o ndyalaa yu nde quichi Roma re, li' ngulana tsa yu 'na cha' caa yu ca slo na'. ¹⁸ Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu' nu Xu'na na ji'i yu bi', nu lo'o tyalaa tsa nu cua'ni cuaya' Ni ji'i lcaa ñati. Lo'o jua'a cua jlo tso'o ti' nu'u lcaa ña'a cña tso'o nu ngua'ni yu lo'o na ca quichi Efeso.

2

Tlyu cua'ni tyiquee Timoteo, nti' Pablo

¹ Sñi' na', nti' na' cha' ta na' chaca cui lo'o nu'u juani: Caca tlyu tyiquee nu'u xqui'ya Jesucristo nu xcu' cha' tso'o ndu'ni lo'o na. ² Cua ndyuna nu'u lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i tyuu tya'a ñati; nu juani la cui' ñi'ya nu ngulu'u na', jua'a culu'u nu'u ji'i ñati nu tyucui tyiquee nti' ngu' culu'u ngu' cha' bi' ji'i xi xa' la ñati, cha' ca tsa'a tso'o nu xa' la ngu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

³ Ñi'ya ndalo sca sendaru lo'o ndya'a yu cusuu, jua'a talo nu'u si cajú cha' ti'i jinu'u lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jinu'u, cha' sendaru ji'i Jesucristo laca nu'u juani. ⁴ Sca ti cña sendaru caca cua'ni sendaru; ná caca cua'ni yu xi xa' lo cña, si nti' yu cha' ca tso'o tyiquee xu'na yu lo'o yu, cha' bi' laca nu cua ngusubi ji'i yu cha' caca yu sendaru. ⁵ Jua'a si ntsu'u sca cha' cuiya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' ni, cua laca nscua cha' ñi'ya nu tso'o la quijya ngu', cha' taca cua'ni tsaca yu ngana ji'i tya'a yu. Si ná taquiya' ngu' ji'i cha' nu cua nscua bi', li' ná caja cha' xlya'be ji'i ñati nu cua ngua'ni ngana ji'i tya'a yu lo'o cua ndye cha' cuiya ji'i ngu' li'. ⁶ Chaca cha' ni, sca ñati nu tlyu tsa cña ngua'ni lo xtya ji'i yu, clyo cacu ycu' yu na nu ndyu'u lo xtya bi'. ⁷ Culacua xi ti' nu'u ji'i cha' nu ngulu'u ca ti na' jinu'u, lo'o jua'a xtyucua ycu' nu Xu'na na jinu'u cha' ca cuaya' ti' nu'u lcaa cha' bi'.

⁸ Tyi'u ti' nu'u ji'i Jesucristo, cha' ycu' laca nu ndyu'u chaca quiya' lo'o nguui yu. Tya'a ñati ji'i jyo'o David laca yu bi'. La cui' cha' tso'o ji'i Jesús nu lu'u ca nda na' lo'o ñati, ⁹ bi' cha' ndu'ni lya' ti' ngu' 'na juani. Ñi'ya nu nchcube' ngu' ji'i sca ñati cuxi, jua'a ngusca' ngu' jna' ne' chcua

juani. Ngusu'ba ngu' jna' ne' chcua tu'ni, pana ná nchca ji'i ngu' su'ba yacu' ngu' ji'i cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi jua'a; ¹⁰ bi' cha' talo tyiquee na' ji'i ngu', masi nchcube' tsa ngu' jna'. Talo na' ji'i cha' cuxi bi' cuentya ji'i ca ta'a ñati nu ngusubi ycu' Ndyosi ji'i, cha' lo'o ñati bi' ngua'ni lyaá Jesucristo ji'i, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ñati bi'. Caca tyi'i ngu' bi' ca slo ycu' Ndyosi su tso'o tsa ña'a lcaa cha'.

¹¹ Nga'a cha' xñi tso'o ma cha' liñi nu ndi'ya nchcui':

Si cajaa na cha' laca na ñati ji'i Jesucristo, lo'o ti tyaa na tyi'i na lo'o ycu' Ndyosi li'.

¹² Si talo na lo'o xcube' ngu' ji'na xqui'ya cha' ji'i Ni, li' caja su tyi'i na lo'o ycu' Jesús ca su laca Ni loo ca bi'.

Si ñacu' na cha' ná ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, jua'a ycu' Ni, ñacu' Ni cha' ná ntsu'u cha' ji'i Ni lo'o na.

¹³ Masi tya'achu' na ji'i ycu' Ni, ña'a ti tya tso'o tsa ndu'ni Jesucristo lo'o na; ná ncha'a cha' ji'i Jesús, ña'a ti tya cua'ni Ni ñi'ya nu cua nacui ycu' Ni cha' cua'ni Ni.

Ñati nu tso'o tsa cña ndyu'ni

¹⁴ Lu'ba ti hcui' nu'u lo'o ngu' cha' taquiya' ngu' lcaa cha' nu nscua na' re. Cua jlo ti' ycu' nu Xu'na na lcaa ña'a nu ndyu'ni scaa ngu', bi' cha' culo nu'u cña cha' nga'aa xtyacui ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i cua ña'a ca cuentyu nu nchcui' ñati. Ná tso'o tsiya' ti jua'a, cha' lye tsa quichi cha' hique ngu' nu ndyuna cha' bi'.

¹⁵ Lye tsa cua'ni nu'u cña nu cua nda ycu' Ndyosi jinu'u, cha' ná ca tyuju'u ti' nu'u xqui'ya cña nu ngua'ni nu'u nu lo'o tsa nu'u tyi'i ca slo Ni. Chañi tsa laca cha' ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' tya culu'u la nu'u cha' liñi bi' ji'i ngu' lacua; tso'o ti caca tyiquee Ni ña'a Ni jinu'u li'. ¹⁶ Ná cua'a jyaca nu'u tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi', cha' tyijyu' tsa ndya'achu' ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi; nga'aa ndya'a ngu' bi' tyucui ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti. ¹⁷ Cha' cuxi laca nu nclu'u ngu' bi', lo'o jua'a tlyu la caca cha' cuxi bi' nde loo la. Ñi'ya ndyaluu sca quichu' tyaala nu nga'a lo cuaña' na, ña'a cuaya' cua'ni ñu'u ji'i ña'a tsaca cuaña' na,

la cui' jua'a laca cha' cuiñi nu nclyu'u yu Himeneo lo'o yu Fileto bi'. ¹⁸ Nguxtyanu ngu' bi' cha' liñi ji'i ycu' Ndyosi, lo'o nu juani nacui ngu' bi' cha' nga'aa tyu'u na chaca quiya': "Na cua ndyu'u ngu' chaca quiya', lcaa ngu' nu ntsu'u cha' tyu'u", nacui ngu' cuiñi bi'. Pana ntsu'u xi ngu' tya'a na nu cua ngusñi cha' nu nchcui' ngu' bi', lo'o juani nga'aa jlo tso'o ti' ngu' ni cha' nu jlya ti' ngu' tya clyo. ¹⁹ Liñi tsa laca cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi; cua'ni Ni cha' ná xtyanu na cha' bi', si jlya ti' na cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi ndi'ya: "Cua nslo ycu' nu Xu'na na tilaca laca ñati ji'i Ni". Lo'o chaca cha' nchcui' ndi'ya: "Cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo ni, ntsu'u cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' cuxi". Jua'a nacui quityi ji'i ycu' Ndyosi.

²⁰ Ntsu'u tsa ya' xña ne' cosiña ji'i sca ni'i tlyu: ntsu'u na oro, jua'a ntsu'u na plata, jua'a ntsu'u na yaca, lo'o jua'a ntsu'u na yuu. Xcu' cña tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ca'ña oro, lo'o ca'ña plata; pana ná ndube ti' ngu' ji'i ca'ña yaca, ji'i ca'ña yuu, cha' tsa'ña ti nga'a bi'. ²¹ Ñi'ya nti' ya' xña nu ntsu'u ne' cosiña, jua'a laca ñati ji'i Jesucristo; nti' na cha' cua'ni ycu' nu Xu'na na cha' tso'o lo'o na, cha' cube ti' Ni ji'na ñi'ya lo'o ndube ti' xu'na ni'i ji'i ca'ña ji'i, nu quiña'a tsa nga'a. Ná caca cua'ni na cha' tso'o bi' si ná lubii cresiya ji'na; bi' cha' ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' cuxi cha' caca lubii cresiya ji'na, cha' sca ti cña nu nda ycu' Ndyosi ji'na cua'ni na li'.

²² Ngu' cuañi' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cuañi'; pana nga'aa cua'ni nu'u cha' bi'. Ña'a ti tya cua'ni nu'u cha' tso'o ndi'ya: xñi tso'o nu'u cha' liñi bi', tso'o ti tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u ji'i ñati; tso'o ti tyi'i nu'u lo'o tya'a mā nu cua ngua lubii cresiya ji'i ngu', la cui' tya'a ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu' nu Xu'na na. ²³ Nga'aa xacui nu'u cha' ji'i ñati nu ná jlo ti' tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi; ná sca cha' jlo ti' ngu' bi', pana nti' ngu' xuu tya'a ngu' lo'o nu'u xqui'ya sca cha' laja ti. ²⁴ Nu ñati nu ndyu'ni cña ji'i ycu' nu Xu'na na ni, ná tso'o si xcu' nxuu ti ngu' ndi'i ngu' lo'o tya'a ngu'; ntsu'u cha' chcu' tso'o ti ngu' bi' lo'o lcaa ñati. Tso'o si nchca ji'i

ngu' bi' culu'u ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i xa' ñati; jua'a ntsu'u cha' talo tyiquee ngu' bi' ji'i ñati nu cua'ni lya' ti' ji'i ngu', ²⁵ jua'a ji'i ñati nu ñasi' ji'i ngu'. Tso'o ti chcu' ngu' bi' lo'o ñati nu ñasi', cha' jua'a taca cua'ni ycu' nu Xu'na na cña ne' cresiya ji'i ñati nu ñasi' bi', cha' taca culu'u Ni ji'i ngu' ñi'ya laca lo'o cha' liñi bi'. Tso'o tsa si culochu' ñati nu ñasi' bi' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', ²⁶ cha' li' taca culo Ni ji'i ngu' ya' nu xña'a. Na cua ngusñi nu xña'a ji'i ñati nu ñasi' bi' tya tsubi' la cha' cua'ni ngu' cña cuxi cuentya ji'i.

3

Tyempo cuxi nu caca lo'o cua tye ti chalyu

¹ Culacua tso'o xi ti' nu'u, Timoteo; nu lo'o cua tye ti chalyu, li' lye tsa caca cha' ji'i ngu' xqui'ya quiña'a tsa cha' cuxi. ² Tyempo nde loo la, li' tyi'i tsa ngu' cuxi: masi ngu' nu sca ti cña ji'i ycu' ca ngu' cube ti', masi ngu' nu tyaca'a tsa cñi ji'i, masi ngu' nu tyixi tsa cua'ni lo'o tya'a ngu', masi ngu' nu nti' cha' tlyu tsa ycu' ca ngu', masi ngu' nu suba' tsa chcu' ji'i ycu' Ndyosi, masi ngu' nu ná taquiya' ji'i sti ngu', ni ji'i xtya'a ngu', masi ngu' nu ná tya xlya'be ji'i ycu' Ndyosi, ni ji'i tya'a ñati ngu', masi ngu' nu ná tyaja'a cua'ni chi' ngu' loo ycu' Ndyosi tsiya' ti, ³ masi ngu' nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ngu' ji'i tya'a ngu', masi ngu' nu ná cui'ya cha' clyu ti' ji'i tya'a ngu', masi ngu' nu lye tsa chcu' cuentyu ji'i tya'a ngu' lo'o xa' ñati, masi ngu' nu ná tyaja'a cua'a ji'i ycu' ca ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ngu' lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cua'ni ngu', masi ngu' nu tyaala tsa cua'ni, masi ngu' nu ná ndiya ti' tsiya' ti ni sca cha' tso'o, ⁴ masi ngu' nu nñilo'o ji'i tya'a tso'o ti ngu', masi ngu' nu ná cube ti' tsiya' ti si lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' ji'i tya'a ngu'; cua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu jña cresiya ji'i ycu' ca ngu', cha' nga'aa nti' ngu' bi' taquiya' ngu' ji'i ycu' Ndyosi. ⁵ Na cuiñi ti lcaa ngu' bi' lo'o cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ná ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' ji'i Ni tsiya' ti.

Xtyanu nu'u ji'i lcaa ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' cuxi bi' nu nñilo'o ji'i ñati, nu ndya'a ne' ni'i ji'i ñati cha' culu'u ngu'

cha' cuiñi ti ji'i ngu' cuna'a nu ná nclyacua tso'o ti'. Na tonto tsa ngu' cuna'a bi', cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', cha' nti' tsa ngu' xñi ngu' ji'i cua ña'a ca cha' cuxi. ⁷ Nti' tsa nu ngu' cuna'a bi' ca tsa'a ngu' sca cha', pana ná nchca ca cuayá' ti' ngu' ni sca cha' liñi. ⁸ Ñi'ya ngua ti' jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres, nu ngu' cucha'a nu ngusuu tya'a lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, jua'a nti' nu ngu' cuxi bi'; bi' cha' nxuu tya'a ngu' lo'o lcaa cha' liñi. Nga'aa nchca culacua tso'o ti' ngu', cha' ná jlya ti' ngu' bi' ji'i Jesús tsiya' ti. ⁹ Pana ná talo tyiquee ñati tyuu tsa ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni nu ngu' cuxi bi'. Ñi'ya lo'o ngua cuayá' ti' ngu' sa'ni cha' cuiñi tsa jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres nu ngua li', la cui' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' xcui' na nñilo'o ti ngu' cuxi bi' ji'i ñati chalyuu juani.

Chaca quiya' nclyo Pablo cña ji'i Timoteo

¹⁰ Lo'o nu'u ni, Timoteo, jlo ti' na' cha' ná ndu'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni nu ngu' cuxi bi'. Stu'ba ti nti' nu'u lo'o na', bi' cha' ndu'ni nu'u ñi'ya nu ngulu'u na' jinu'u; ndyu'ni nu'u cña ñi'ya nu ndyu'ni na' cña, cha' jlya ti' nu'u cha' ji'i Jesús ñi'ya jlya ti' na' ji'i. Cua na'a nu'u cha' ndalo tyiquee na' ji'i ñati, cha' ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ñati, cha' ndalo na', ¹¹ masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' 'na, masi quicha ti' na'. Cua jlo ti' nu'u ñi'ya ndalo na' ca quichi Antioquia, ca quichi Iconio, ca quichi Listra, nu lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' 'na ca bi'; pana cua ngulo ycu' nu Xu'na na 'na ji'i lcaa cha' cuxi bi'. ¹² Chañi cha' xcube' ñati ji'i lcaa tya'a na nu nti' na cha' caca lubii cresiya ji'na cuentya ji'i Jesucristo. ¹³ Pana ngu' nu ndu'ni cha' cuxi ni, cua nscua cha' tya cuxi la cua'ni ngu' bi'; ngu' cuiñi ni, cua nscua cha' tya cuiñi la cua'ni ngu', jua'a ña'a ti tya jlya la ti' ycu' ca ngu' cha' cuiñi li'.

¹⁴ Pana nu'u ni, ña'a ti xñi tso'o nu'u lcaa cha' nu ngua tsa'a nu'u; na cua ngua cuayá' ti' nu'u ji'i cha' bi', cha' liñi laca bi'. Cua jlo ti' nu'u tilaca laca nu ngulu'u cha' bi' jinu'u tya clyo. ¹⁵ Tya cuañi' tsa nu'u lo'o nguxana nu'u ndyaca tsa'a nu'u lo quityi ji'i ycu' Ndyosi; quityi bi' laca nu culu'u liñi ji'na ñi'ya taca clyaa na ji'i nu cuxi, si xñi tso'o na cha' ji'i Jesucristo. ¹⁶ Ycu' Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hique ñati chalyuu, cha'

xcua ngu' tyucui cha' ji'i Ni lo quityi bi', bi' cha' tso'o tsa si tya culu'u la na cha' nu nscua lo quityi bi' ji'i ñati, cha' ca cuayá' ti' ngu' tyucui cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua'a ji'i ngu' lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi. Culu'u quityi bi' ji'na ñi'ya caca xñi tso'o na cha' ji'i Ni chaca quiya', ñi'ya caca ca tsa'a na cha' cua'ni na xcui' cha' tso'o. ¹⁷ La cui' quityi bi' laca nu culu'u ji'i lcaa tya'a na nu laca na ñati ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya taca cua'ni tso'o na lcaa cña nu nda Ni ji'na cha' cua'ni na nde chalyuu.

4

Cua ngulala ti tye chalyuu ji'i Pablo

¹ Culo na' cña jinu'u chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo nu cua'ni cuayá' ji'i lcaa ñati lu'u lo'o ji'i lcaa ñati nu cua nguui. Caa Jesucristo chaca quiya' cha' caca Ni loo ji'i lcaa ñati. ² Culo na' cña jinu'u cha' culu'u nu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati; ña'a ti tya culu'u nu'u cha' bi' ji'i lcaa ñati, masi nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', masi ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi'. Tyucui tyiquee nu'u culu'u nu'u ji'i ngu', cha' ta ngu' cuentya ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'; jua'a xtyucua nu'u ji'i ngu' cha' culochu' ngu' cha' cuxi bi'. Talo tyiquee nu'u ji'i ngu' cha' tso'o ti culu'u nu'u cha' tso'o bi' ji'i ngu', ³ cha' ca nde loo la nga'aa tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' tso'o bi' li'; culana ngu' ji'i quiña'a xa' la ñati nu culu'u ji'i ngu' lcau ti cha' cuxi nu ndiya la ti' ngu' bi' cuna ngu'. ⁴ Li' culochu' ngu' ji'i lcaa cha' liñi nu cua ndyuna ngu' nquicha', cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' liñi bi'; pana xñi tso'o ngu' cua ña'a ca cha' cuiñi, lcaa cuentyu li'. ⁵ Lo'o nu'u ni, culacua xi ti' nu'u na laca nu tso'o la cha' cua'ni nu'u, cha' talo tyiquee nu'u lo'o lya' tsa ti' ngu' jinu'u, cha' ña'a ti chcu' nu'u cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, cha' tya cua'ni la nu'u lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

⁶ Lo'o na' ni, cua tye ti cña jna' nde chalyuu cuentya ji'i cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi; cua ngulala ti cajaa na', nti' na'. ⁷ Cua ngusuu tya'a na' lo'o nu cuxi; cua ndye nguta'a na' tyucui ji'i Jesucristo, bi' cha' cua tyalaa ti na' ca slo ycu' Ndyosi. Nu

cha' tso'o nu cua ngusñi na' ni, cua ndyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya 'na, ⁸ bi' cha' jlo ti' na' cha' ntsu'u sca cha' tso'o nu tyacua 'na; ta ycu' nu Xu'na na cha' tso'o bi' jna' nu lo'o tyalaa tsá lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati, cha' liñi tsa ndu'ni cuayá' ycu' Ndyosi. Ta Ni cha' tso'o bi' ji'i lcaa ñati nu ntajaty tsa ji'i Cristo ni jacua' cā Ni chaca quiya', xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i Ni; si'i jna' ti ta Ni cha' bi'.

Cha' nu nda Pablo lo'o ndye quityi

⁹ Quiñi cly tyucui jinu'u cha' cā ca nde slo na' yala ti. ¹⁰ Cua nguxtyanu Demas 'na xqui'ya cha' ndiya la ti' yu ji'i cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ndyaa yu ca quichi Tesalónica. Nda na' ji'i Crescente ndyaa ca Galacia, jua'a nda na' ji'i Tito ndyaa ca Dalmacia; ¹¹ sca ti Lucas tya ndi'i ca nde lo'o na'. Tsaana nu'u ji'i Marcos cha' calo'o ji'i yu ca nde, cha' nchca ji'i yu xtyucua yu xi 'na lo'o cña re. ¹² Ngulo na' cña ji'i Tíquico cha' tsaa yu ca quichi Efeso. ¹³ Nu lo'o cā nu'u ca nde, calo'o ji'i capa jna' nu nguxtyanu na' to' tyi Carpo ca quichi Troas, lo'o jua'a lcaa quityi 'na calo'o nu'u ji'i, cha' tiji' tsa ti' na' ji'i quityi nu nguscua na' lo.

¹⁴ Alejandro, nu cuityi chcuā bi' ni, lye tsa ngua'ni lya' ti' yu 'na; cuxi tsa cña ngua'ni yu lo'o na'. Cua jlo ti' ycu' nu Xu'na na lcaa cha' bi', jua'a tya ta Ni cha' cuxi ji'i yu bi'. ¹⁵ Pana tii ti' nu'u cha' ná tacu' nu Alejandro bi' cha' jinu'u, nu lo'o ta nu'u cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati.

¹⁶ Lo'o nguta'a na' slo ngu' tisiya clyo, ni sca ñati ná nguxtyucua ngu' 'na li', cha' ngusna ngu'; bi' cha' ndijña na' ji'i ycu' Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i ngu' bi'. ¹⁷ Nguxtyucua ycu' nu Xu'na na jna' li', cua nda Ni juersa 'na cha' tya ngulu'u la na' cha' tso'o ji'i Jesucristo ña'a cuayá' ndyuna lcaa ñati xa' tsu' nu ndi'i ca nde. Cua ngua'a ycu' Ni 'na ji'i cuichi tyaala bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a tya cua'a Ni jna' ji'i lcaa lo cha' cuxi nu tyacua na' ji'i; jlo ti' na' cha' ña'a ti tya ña'asii Ni jna', cha' tso'o ti tyalaa na' su nclyo ycu' Ndyosi cña. Nga'aa tye tsā cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi ca bi'. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁹ Ta nu'u xlyo ni'i ji'i Prisca, lo'o ji'i Aquila, lo'o ji'i lcaa ngu' ca to' tyi Onesíforo cuentya jna'. ²⁰ Ndyanu Erasto ca quichi Corinto, lo'o jua'a cua nguxtyanu na' ji'i Trófimo ca quichi Mileto cha' quicha ti' yu.

²¹ Quiñi cly tyucui jinu'u cha' tyalaa nu'u ca nde lo'o bilya xana tyempo tlya'. Lcaa ngu' re nda ngu' xlyo ni'i jinu'u, lo'o Eubulo, lo'o Pudente, lo'o Lino, lo'o Claudia, lo'o lcaa tya'a ñati ji'i Jesucristo quichi re.

²² Tyanu Xtyi'i ycu' Jesucristo lo'o nu'u, cha' taca caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Tito

¹ Pablo laca na'. Ndyaa'a na' lo cña ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ngua'a lo Jesucristo cña 'na cha' tsa'a chcu'i na' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati; nga'a cha' chcu'i na' lo'o ñati nu cua laca ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' caca ngu' ñati ji'i ycu'i Ni, cha' jlya tso'o la ti' ngu' bi' ji'i Ni li'. Cua nda Jesucristo 'na lijyaa cha' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' liñi ji'i Ni, cha' taca cua'ni tlyu lcaa na ji'i ycu'i Ndyosi, ² lo'o jua'a taca jatya na ji'i chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na li'. Ná cuiñi ycu'i Ndyosi. Sa'ni tsa nchcu'i Ni cha' caja chalyuu bi' ji'na, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu; tya li' nda Ni cha' lo'o ñati ji'i Ni nde chalyuu cha' taca tyi'i ngu' slo Ni. ³ Lo'o juani cua nti' Ni cha' tso'o tsa tyempo cha' cañi tyijyu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu ndyu'ni lyaá ji'na, lo'o jua'a cua ngulo Ni cña jna' cha' culu'u na' cha' tso'o bi' ji'i xa' ñati. ⁴ Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Tito, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' stu'ba ti ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, jua'a Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na; cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee nu'u li'.

Cña nu ndyu'ni Tito ca loyuu Creta

⁵ Nguxtyanu na' jinu'u ca loyuu Creta bi', cha' cua'ni lyiji nu'u cña nu nga'a cha' cua'ni nu'u, cha' subi nu'u ji'i ngu' cusu' nu caca loo ji'i taju ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús lcaa quichí cajua; subi nu'u ji'i ngu' cusu' bi' ñi'ya nu nacui na' jinu'u tya tsubi' la. ⁶ Xcu'i tso'o ti nga'a cha' cua'ni ngu' cusu' bi', cha' ná taca sta ñati qui'ya ji'i ngu'. Caja clyo'o ngu' bi' lo'o sca ti nu cuna'a, ni ná tso'o tyu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a. Ntsu'u cha' xñi sñi' ngu' cusu' bi' cha' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a ná cua'ni suba' sñi' ngu' lo'o xa' ñati; ntsu'u cha' taquiya' sñi' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i ngu' cusu'. ⁷ Lo'o jua'a ngu' nu caca loo ji'i taju ñati tya'a na ni, ná tso'o si ntsu'u cha' sta ñati qui'ya ji'i ngu' bi', cha' cña ji'i ycu'i Ndyosi ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha'

clyana nu'u ji'i ngu' nu ná ndu'ni tyucuaa ti' ji'i tya'a ngu', ngu' nu ná ñasi', ngu' nu ná cu'bi, ngu' nu ná ntsu'u cha' cusu' lo'o tya'a ñati, ngu' nu ná ndacui tsa ti' ji'i cñi; ⁸ clyana nu'u ji'i ngu' nu nda su tyi'i ñati nu lijya tyijyu', ngu' nu ndiya ti' cua'ni xcu'i cha' tso'o, ngu' nu tso'o ti nchcu'i lo'o ñati, ngu' nu sca ti cha' ji'i Jesús ntsu'u tyiquee ngu', nu ndu'ni cua'ña'a ca cha' nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na, ngu' nu nchca ji'i cua'a ji'i ycu'i ca ngu'. ⁹ Tso'o tsa ñati nu cua ngui'i tsa ji'i cha' liñi nu ngulu'u na ji'i, ñati nu nchca ji'i culu'u cha' liñi bi' ji'i tya'a ñati, ñati nu nchca ji'i tacu' tsiya' ti cha' ji'i ngu' cuiñi.

¹⁰ Cua ntsu'u tyu'u tya'a ngu' nu ná ntaja'a taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i ngu' nu laca loo, ntsu'u quiña'a tsa ngu' judío nu ndyu'ni jua'a; cuiñi tsa cha' nu nchcu'i ngu' bi', cha' jua'a cñilo'o ngu' ji'i tya'a ngu'. ¹¹ Nga'a cha' tacu' ma tu'ba ngu' cuiñi bi', cha' ná tacu' ngu' cha' ji'i quiña'a ñati, ña'a tya'a nga'a ni'i ti ngu' nu cua ngusñi cha' liñi bi'. Nclyu'u ngu' cuiñi bi' cha' ji'i tya'a na; pana na cuiñi ngu' bi', cha' cua nti' ngu' caja cñi ji'i ngu'.

¹² Cha' liñi nchcu'i sca jyo'o cusu' tya'a quichí tyi ngu' Creta su ndi'i nu'u, nu ngua tu'ba ji'i jo'ó ji'i ngu' cua sa'ni. Ndi'ya nchcu'i bi': "Cuiñi tsa lcaa ngu' Creta tya'a na', xña'a tsa ngu'. Lo'o jua'a ndacu tsa ngu', pana ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu' cña tsiya' ti", nacui jyo'o cusu' bi'. ¹³ Chañi cha' nu nchcu'i jyo'o bi'; bi' cha' lye chcu'i nu'u lo'o ngu' bi', cha' tso'o ti xñi ngu' lcaa cha' ji'i Jesús nu nchcu'i na lo'o ngu', ¹⁴ cha' nga'aa cua'a jyaca ngu' ji'i cuentyu nu nchcu'i ngu' judío, cha' nga'aa taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcu'i ñati chalyuu ti nu cua ngulochu' ji'i lcaa cha' liñi.

¹⁵ Lubii tsa lcaa lcaa lo na, jua'a nti' sca ngu' nu lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; pana ná ntsu'u na lubii tsiya' ti nti' ngu' nu cuxi tyiquee, cha' ná jlya ti' ngu' bi' ji'i cha' liñi. Lo'o cua'ni ngu' nu cuxi tyiquee cha' cuxi, li' nga'aa nda ngu' bi' cuentya cha' xcu'i cha' cuxi laca nu ndu'ni ngu'. ¹⁶ Ñati ji'i ycu'i Ndyosi laca ngu' bi', nacui ycu'i ngu', pana ná ndyu'ni ngu' tsiya' ti ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi; bi'

cha' caca cuayá' ti' na cha' cuiñi ngu' bi'. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' ji'i cha' nu liñi ca; ni sca cha' tso'o ná ca cua'ni ngu' bi' tsiya' ti.

2

Cha' liñi culu'u Tito ji'i ñati cha' caca tso'o tyiquee ngu' lo'o tya'a ngu'

¹ Lo'o nu'u ni, Tito, xcui' cha' liñi culu'u nu'u ji'i ñati. ² Culu'u nu'u ji'i ngu' nu cusu' la cha' ná caca cu'bi ngu', cha' xcui' cha' liñi jlya ti' ngu', cha' cua'a ngu' ji'i ycu' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu' li'; culu'u nu'u ji'i ngu' bi' cha' jlya tso'o ti' ngu' lcaa cha' liñi, cha' tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', cha' talo tyiquee ngu' lo'o ndyu'ni lya' ti' ñati ji'i ngu'. ³ Lo'o jua'a culu'u nu'u ji'i ma' cusu' ñi'ya nu nga'a cha' tyi'i ma' cha' cua'ni chi ma' loo ycu' Ndyosi, cha' ná chcu' ma' cuentyu ji'i ñati, cha' ná ca cu'bi ma', cha' culu'u ma' xcui' cha' tso'o ji'i tya'a ñati ma'. ⁴ Li' lo'o ña'a nu cuna'a cuañi' la ji'i ma' cusu', jua'a ca tsa'a ngu' cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i clyo'o ngu', ña'a ngu' ji'i sñi' ngu'; ⁵ ca tsa'a nu cuna'a cuañi' la cha' cua'a ngu' ji'i ycu' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu', ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ngu' nu cua ngua lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi; ca tsa'a ngu' ñi'ya nu tso'o ti cua'ni ngu' cña to' tyi ngu', ñi'ya caca tya'na ti' ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ñi'ya nu taquiya' ngu' ji'i clyo'o ngu'. Si xcui' tso'o ti ndu'ni nu cuna'a cuañi' ni, li' ná ntsu'u cha' chcu' cuxi xa' ñati ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya ngu' bi' li'.

⁶ La cui' jua'a, ta nu'u cui' lo'o nu ngu' qui'yu cuañi' cha' cua'a ngu' ji'i ycu' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu'. ⁷ Xcui' tso'o ti cua'ni nu'u, cha' jua'a ca tsa'a nu ngu' cuañi' bi' lcaa cha' tso'o lo'o ña'a ngu' cua ña'a ca cha' nu ndyu'ni nu'u; lcaa cha' liñi culu'u tso'o nu'u ji'i ngu' bi', si'i cha' laja ti chcu' nu'u lo'o ngu'. ⁸ Xcui' cha' liñi culu'u nu'u ji'i ngu', cha' ná tucui taca ñacu' cha' cuiñi nu'u. Ca tyuju'u ti' ngu' nu cuxi tyiquee li', cha' ná caja ñi'ya chcu' ngu' cha' cuxi ji'na li'.

⁹ Chcu' nu'u lo'o ngu' nu laca msu nu ngüi'ya ñati cha' taquiya' ngu' ji'i lcaa cha'

nu nchcu' xu'na ngu', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lcaa cña ji'i ngu', cha' ná xlyú ngu' cha' hichu' nu laca xu'na ngu'. ¹⁰ Ná tso'o si cuaana ngu' msu na nu ntsu'u ji'i xu'na ngu', masi xtyi ti cha'; xcui' cha' liñi cua'ni ngu' msu lacua. Cua'ni chi ngu' loo xu'na ngu', cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' tso'o tsa laca cha' ji'i ycu' Ndyosi nu ndyu'ni lyaá ji'na.

¹¹ Tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu cha' cua nti' Ni cha' clyaa ngu' ji'i nu cuxi; ¹² jua'a cua ngulu'u Ni ji'na ñi'ya taca tyi'i tso'o ti na nde chalyuu. Nti' Ni cha' cua'a na ji'i ycu' ca na, cha' tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a ñati na. Taca cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi nu lo'o cua ngulochu' na ji'i lcaa cha' cuxi nu ná ndiya ti' Ni ji'i, nu lo'o nga'aa ndu'ni na lcaa cha' suba' nu ndiya ti' ñati chalyuu ti. ¹³ Jua'a ti ngulu'u Ni ji'na, cha' taca ca tso'o tyiquee na laja lo'o ntajatya na ji'i ycu' Ndyosi nu tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i Ni, ni jacua' caa Ni chaca quiya'. Ndubi tsa xee ntsu'u ji'i Ni li', nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na. ¹⁴ Nu lo'o nda Jesús chacuayá' cha' ndyujuii ngu' ji'i, nda yu tyucui ña'a ycu' ca yu cha' taca clyaa na ji'i nu cuxi. Ngua'ni lubii Ni ji'i cresiya ji'na li' cha' caca na ñati ji'i Ni, cha' tyaja'a na cua'ni na xcui' cha' tso'o li'.

¹⁵ Jua'a laca cha' nu nga'a cha' ta nu'u lo'o ngu', pana lye chcu' nu'u lcaa cha' bi' lo'o ngu'. Culo nu'u cña ji'i ngu', lcaa lo cha' tso'o nu cua'ni ngu', lcaa lo cha' nu ná tso'o cha' cua'ni ngu', cha' nu'u laca loo; ná ta nu'u chacuayá' ji'i ngu' cha' chcu' ngu' cha' cuxi jinu'u.

3

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si laca na ñati ji'i Jesús

¹ Culu'u nu'u ji'i ngu' cha' taquiya' ngu' ji'i lcaa ngu' nu laca loo, ji'i lcaa ngu' tisiya; nga'a cha' cua'ni ngu' lcaa lo cña tso'o nu culo ngu' bi' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ² Ná tso'o chcu' ngu' cuentyu ji'i xa' ñati, ni ná tso'o xu'u tya'a ngu' lo'o ñati; ntsu'u cha' cube ti' ngu' ji'i xa' ñati, cha' tso'o ti chcu' ngu' lo'o lcaa ñati.

³ Cua sa'ni la ná nda na cuentya tsiya' ti ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycu'i' Ndyosi; ná ndaquiya' na ji'i Ni li', cha' cua ngüñilo'o nu xña'a ji'na cha' cua'ni na lcaa cha' cuxi nu ndijña cresiya ji'na cha' cua'ni na. Ngua chaa ti' na lo'o ndyu'ni na cha' cuxi bi' li', masi ngua'ni lya' ti' na ji'i ñati, masi ngua liye' ti' na ña'a na ji'i ngu', masi ngua ti' ti' na ña'a na ji'i tya'a na; lo'o jua'a ngu' tya'a na, ngua ti' ti' ngu' ña'a ngu' ji'na. ⁴ Lo'o li' ngua tsa'a na cha' nti' tsa ycu'i' Ndyosi cua'ni lyaá Ni ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, ñati chalyuu na. ⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Ni ji'na cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na; pana si'i cha' ngua'ni na sca cha' tso'o, sca cña tacati, lo'o li' xqui'ya bi' ngua'ni tya'na ti' Ni ji'na. Si'i jua'a. Na cua ngua'ni lubii Ni ji'i cresiya ji'na, bi' cha' caca chcu'i' na cha' cua ngula na chaca quiya'; cua ngua cucui cresiya ji'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o na. ⁶ Tso'o tsa nda Ni Xtyi'i ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na chacuayá ji'i Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na; ⁷ tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o na jua'a, cha' caca na ñi'ya si laca na sñi' ycu'i' Ni, nu ndu ti' na cha' caja chalyuu cucui nu ná nga'a cha' tye ji'na.

⁸ Nga'a cha' jlya tso'o ti' mā cha' liñi nu nscua na' re, bi' cha' lye chcu'i' nu'u cha' bi' lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ca bi', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni mā li'. Tso'o tsa laca cha' liñi, taca xtyucua cha' bi' ji'i cua ña'a ca ñati; ⁹ pana ná tso'o chcu'i' mā cha' laja ti, jua'a ná tso'o si xlyú mā cha' hichu' tya'a mā xqui'ya jyo'o cusu' ji'na, masi xqui'ya sca cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni la. Ná sca cha' tso'o ná taca cua'ni mā jua'a. Chcuna' tyempo ji'i mā jua'a, cha' xcui' cha' nu ndacui lo cui'i ti nchcu'i' mā li'.

¹⁰ Tucua quiya' chcu'i' nu'u lo'o ngu' cha' cua'a nu'u ji'i ngu' nu nti' xu'ba cha' cusu' laja cu'mā nu laca mā ñati ji'i Jesucristo. Si ná cuna ngu' bi', li' xtyanu mā ji'i ngu' bi'.

¹¹ Cua ngunu'u tsiya' ti cha' nu ntsu'u hique ngu', lo'o jua'a ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi'; hasta ycu'i' ngu' bi' jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu'.

¹² Nu lo'o tyalaa ti masi Artemas, masi Tíquico, nu cua nda na' ji'i cha' cā slo nu'u, li' yala ti tsaa nu'u ca quichi Nicópolis si caca jinu'u; tyacua tya'a na cajua li', cha' tyi'i na' ca quichi bi' tyempo tlya' ntā'.

¹³ Xtyucua nu'u ji'i Zenas, nu yu nu laca tu'ba bi', lo'o ji'i Apolos. Li' cui'ya nu'u cuentya cha' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu' lo'o tya tsaa la ngu' tyucui. ¹⁴ Ntsu'u cha' ca tsa'a ca ta'a ñati ji'i Jesucristo tya'a na cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' tso'o, cha' taca xtyucua ngu' ji'i tya'a ñati ngu' nu lyiji xi ji'i; ná tso'o si taja ti ndi'i ngu' chalyuu.

¹⁵ Lcaa ngu' ca nde lo'o na' nchcu'i' ya xlyo ni'i jinu'u. Tso'o ti chcu'i' nu'u lo'o lcaa ngu' nu tso'o ti ntsu'u tyiquee ña'a ngu' ji'i cua cha' laca ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús. Ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'mā. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Filemón

¹ Pablo laca na', lo'o juani ntsu'u na' ne' chcuā cuentya jil'i Jesucristo. Nscua na' quityi re lo'o Timoteo tya'a na, cha' ta ya cha' lo'o nu'u, Filemón, cha' tso'o tsa tya'a tso'o na laca nu'u, cha' la cui' tya'a cña ndyu'ni na. ² Lo'o jua'a nscua ya quityi re cha' taca cuna lcaa ngu' nu ndyu'u ti'i ca slo nu'u cha' nu nchcui' ya re, lo'o ma' Apia tya'a na, lo'o Arquipo nu stu'ba ti lo'o cuare nxu'u tya'a lo'o nu cuxi cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ³ Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Ña'a ti ntsu'u tsa cha' jil'i Filemón lo'o Jesucristo, cha' ngusñi tso'o yu cha' jil'i ycu'i Ndyosi

⁴ Ndyaa na' xlya'be jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jinu'u, Filemón, lcaa quiya' lo'o nchcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi. ⁵ Hasta ca su ndi'i na' re, cua ndañi cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jil'i Jesús nu Xu'na na, jua'a ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i Jesús lo'o jil'i lcaa ñati jil'i Cristo cajua. Lcaa cha' bi' cua ndyuna na' jil'i; ⁶ bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi, cha' ca cuayá' tso'o ti' lcaa ngu' nu ndyuna cha' nu nchcui' nu'u lo'o ngu' cuentya jil'i Jesucristo, cha' lo'o ña'a ngu' jinu'u, li' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' xcui' tso'o tsa ndyu'ni Cristo lo'o na. ⁷ Tso'o tsa tyiquee na' juani, tlyu tyiquee na' xqui'ya nu'u, lo'o ngujui cha' 'na cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ngu' tya'a na, cha' nxyucua tsa nu'u jil'i ngu' tya'a na cha' talo tyiquee ngu'. Chañi cha' tya'a na cuentya jil'i Jesucristo laca nu'u.

Ndijña Pablo sca cha' tso'o cuentya jil'i Onésimo

⁸⁻⁹ Lo'o juani ndijña na' sca cha' clyu ti' jinu'u. Jlo ti' na' ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ñati, bi' cha' si'i sca cña nu culo na' jinu'u laca re, masi ntsu'u chacuayá' jna' cha' chcu'i na' jua'a. Pablo laca na', cua ngusu' na' juani, lo'o

jua'a ntsu'u na' ne' chcuā juani xqui'ya cha' nchcui' na' cha' jil'i Jesucristo lo'o ñati. ¹⁰ Pana chcu'i na' sca cha' lo'o nu'u cuentya jil'i yu Onésimo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' jil'i sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jil'i yu bi' juani, cha' ne' chcuā re ngusñi yu cha' jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya na'.

¹¹ Nu Onésimo bi' ni, ná tso'o ca ngua'nijo'o yu jinu'u nu ngua tya sa'ni la. Pana juani xa' ña'a cua'ni yu; masi cuentya jinu'u, masi cuentya jna', tso'o tsa ndu'ni yu cña juani. ¹² Cua ngulo na' cña jil'i yu cha' xtyu'u yu tyaa yu ca slo nu'u chaca quiya', masi ñi'ya laca si la cui' cresiya 'na cua nda na' ndyaa ca slo nu'u. ¹³ Jlo ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' chcuā nde xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' tso'o jil'i Jesucristo lo'o ñati, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' si ndyanu yu ca nde lo'o na', cha' xtyucua yu jna' ñi'ya laca si na cua ndi'i ycu'i nu'u ca nde. ¹⁴ Pana nti' na' quiñi cha' 'na lo'o nu'u clyo, Filemón. Tso'o tsa tyiquee nu'u, lo'o nti' na' cha' cua'ni nu'u lo'o yu ñi'ya nu nti' ycu'i nu'u; ná nti' na' culo na' cña jinu'u cha' tyanu yu lo'o na'. ¹⁵ Ná tyiquee' ngusna yu xi jinu'u cha' tya ta la ycu'i Ndyosi jil'i yu cha' tyalaa yu ca slo nu'u chaca quiya', cha' juani tyanu yu slo nu'u tyucui tyempo nu tyi'i yu chalyuu. ¹⁶ Nga'aa si'i msu jua'a ti caca yu juani, tya'a na laca yu; tya'a na' laca yu nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i. Lo'o jua'a tya'a nu'u nu tso'o la laca yu juani; msu tso'o jinu'u caca yu juani, cha' la cui' tya'a ñati jil'i Jesucristo laca ma.

¹⁷ Bi' cha' chcu'i tso'o nu'u lo'o yu lo'o tyalaa yu ca slo nu'u, ñi'ya nchcui' tso'o nu'u lo'o na' lo'o ndyalaa na' ca slo nu'u, xqui'ya cha' stu'ba ti ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Si ntsu'u cuentya nu ndacui yu jinu'u xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni yu cua sa'ni la, sta nu'u tane' bi' cuentya 'na; ¹⁹ tya na' cñi bi' jinu'u, bi' cha' nscua na' xtañi na' ca nde ndi'ya: Pablo. Ná chcu'i na' jil'i cha' nu ndacui nu'u jna', masi sca tane' tlyu laca bi', cha' ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u xqui'ya na'. ²⁰ Tya'a na laca yu chacuayá' jil'i Jesucristo, bi' cha' ñi'ya nu ngüijña na' jinu'u tsa cha' tso'o ti chcu'i nu'u lo'o yu, jua'a cua'ni nu'u

lo'o yu, cha' jua'a taca xtyucua nu'u 'na cha' talo na' ca nde.

²¹ Jlo ti' na' cha' taquiya' nu'u ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u; jlo ti' na' cha' tya quiña'a la cha' tso'o tya cua'ni la nu'u.

²² Lo'o chaca cha' ni, nduna ycui' Ndyosi cha' lu'ba ti ndijña mā sca cha' cuentya jna', bi' cha' tso'o si cua'ni cho'o mā sca se'i su tyi'i na'; ndu ti' na' cha' laja ti tyu'u na' ne' chcuā nde, caa na' ca slo cu'mā li'.

Nhcui' salya' lo'o ngu'

²³ Lo'o yu Epafra's tya'a ntsu'u na' ne' chcuā re xqui'ya Jesucristo, lo'o yu bi' nda yu xlyo ni'i ji'i mā. ²⁴ Lo'o jua'a Marcos, lo'o Aristarco, lo'o Demas, lo'o Lucas, ca ta'a ngu' ndyi'u ti' ngu' jinu'u. Nxtyucua tsa ngu' bi' 'na lo'o cña ji'i ycui' Ndyosi ca nde.

²⁵ Ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'mā lacua. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu ndyaa ca slo ngu' judío tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo

*Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua nchcui' ycu'i'
Ndyosi lo'o ñati chalyuu*

¹ Nu ngua tya sa'ni la, tyuu tsa quiya' cua nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na, quiña'a xi cha' nda Ni lo'o jyo'o bi'; cua nda ycu'i' Ndyosi cha' lo'o jyo'o bi', cha' chcu'i' ngu' lo'o lcaa tya'a quichi tyi ngu'. ² Pana nu juani lo'o cua tye ti chalyuu, cua nchcui' Ni lo'o na, xqui'ya cha' cua ñaa Jesús nde chalyuu ca su ndi'i na, la cui' Jesús nu laca sca ti Sñi' ycu'i' Ni. Cua nguti'i nu Jesús bi' lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüiña Ni chalyuu tya clyo; tya lo'o ngüiña Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua lo'o lcaa lo na nu ntsu'u lo yuu chalyuu, cua laca ndu Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti Jesús li'. Lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' ji'i cha' caca ycu'i' Jesús loo ji'i lcaa na bi'. ³ Lcaa xee lubii nu ntsu'u ca slo ycu'i' Ndyosi, cua ndyanu xee bi' lo Jesús Sñi' Ni lo'o ñaa Jesús nguti'i yu chalyuu. Ñi'ya nu laca ycu'i' Ndyosi, la cui' jua'a laca nu Jesús bi'; liñi tsa nclyo Jesús cña ji'i lcaa na nu ntsu'u chalyuu tsiya' ti, bi' cha' laca ndi'i tso'o ti lcaa na bi'. Nu lo'o ndye ngua'ni Jesús cña nu ntsu'u ji'i yu nde chalyuu, cha' ngüityi yu yabe' nu ntsu'u ji'i ñati, li' nguxtyuu yu ndyaa yu ca slo ycu'i' Ndyosi Sti yu, ndyaa tucua yu nde la'a tsu cui' su tlyu ca su ntucua ycu'i' Ni.

*Ná caca stu'ba cha' ji'i xca ji'i ycu'i' Ni lo'o
Jesús*

⁴ Tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi que xca ji'i ycu'i' Ni nu ntsu'u nde cua, xqui'ya cña nu cua ngua'ni yu cuentya ji'i Sti yu; quiña'a tsa chacuayá' nguxtyanu Ni ji'i Jesús, xqui'ya cha' stu'ba cha' ji'i yu lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu. ⁵ Nde laca sca cha' nu cua nchcui' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i Jesús nu laca Sñi' ycu'i' ca Ni: Sñi' na' laca nu'u; cua nda na' chalyuu jinu'u cha' laca nu'u Sñi' na'. Lo'o jua'a cua nchcui' ycu'i' Ndyosi chaca cha' cuentya ji'i Jesús:

Na' caca Sti yu; caca yu Sñi' na' lacua.

Si'i cha' ji'i sca xca nu ntsu'u nde cua nchcui' Ni cha' bi', cuentya ji'i Jesús nda Ni cha' bi'. ⁶ Tya clyo lo'o cua ta ti ycu'i' Ndyosi ji'i Sñi' ycu'i' ca Ni cha' cca yu chalyuu, li' nacui' Ni:

Lcaa xca nu ntsu'u cuentya jna' nde cua, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' xca bi' ji'i Sñi' na'.

⁷ Jua'a nchcui' ycu'i' Ndyosi ji'i Sñi' Ni; pana nu laca xca ji'i ycu'i' Ndyosi bi' ni, ndi'ya nchcui' Ni cuentya ji'i xca bi':

Laca bi' ñi'ya laca cui'i ti, masi cui'i nu tso'o tsa ndu'ni.

Ñi'ya ndyatú sca quii' tlyu, cha' tyijyu' tsa ntyiji'i xee, jua'a laca xca bi' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ndu'ni bi' cña.

⁸ Xa' ña'a nchcui' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i Jesús nu laca Sñi' ycu'i' ca:

Ná nga'a cha' tye cha' caca nu'u loo, cha' ycu'i' Ndyosi laca nu'u, nacui' Ni,

liñi ti ndu'ni nu'u lo'o ñati ca su laca nu'u loo.

⁹ Ndiya tsa ti' nu'u lcaa cha' liñi nu ndu'ni ñati; ñasi' tsa nu'u lo'o ndyu'ni ñati cha' cuxi lo'o ycu'i' Ndyosi Sti nu'u.

Bi' cha' ngusubi na' jinu'u cha' tya'a nu'u lo cña jna', nacui' ycu'i' Ndyosi.

Jua'a tso'o tsa nti' nu'u juani, cha' tlyu la chacuayá' cua nda na' jinu'u que ji'i xa' la ñati, nacui' ycu'i' Ndyosi.

¹⁰ Tya chaca cha' cua nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o Jesús nu laca Sñi' ycu'i' ca Ni:

Nu'u laca Xu'na tyucui ña'a chalyuu, nacui' ycu'i' Ndyosi.

Tya clyo ngüiña nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a ngüiña nu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua.

¹¹ Tiya' la li' culiji lcaa cha' bi' jua'a ti; pana ná sca caca jinu'u tsiya' ti,

masi casu chalyuu, masi casu lcaa na nu ntsu'u nde cua ñi'ya laca lo'o ndyasu sca ste' na.

¹² Xco'o nu'u cha' bi', ñi'ya laca lo'o nchco'o na sca late' nu nga'aa cua'nijo'o ji'na;

nchcutsa'a na ji'i cha' caja xa' nu cucui.

Pana ña'a ti tya ndi'i ycu'i' nu'u;

ná ntsu'u cha' casu' nu'u tsiya' ti, nacui' ycu'i' Ndyosi ji'i Jesús Sñi' ycu'i' ca Ni.

¹³ Nde ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya ji'i Jesús:

Cuaa clya nu'u ca nde, tyucua nu'u ca su ntucua na' re;

ña'a cuayá' tyijiloo na' ji'i lcaa tya'a cusuu nu'u tyucua nu'u, cha' caca nu'u loo ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

Ni sca quiya' bilya chcu' ycu' Ndyosi jua'a cuentya ji'i xca ji'i Ni nde cua, sca ti lo'o Jesús cua nchcu' Ni jua'a. ¹⁴ Lcaa nu laca xca ji'i ycu' Ndyosi nde cua ni, lcaa tsa ndu'ni bi' cña nu nclyo ycu' Ndyosi ji'i; cui' nu tso'o tsa laca nu ngu' xca bi'. Nda Ni ji'i ngu' xca bi' caa nde chalyuu, cha' xtyucua ngu' ji'i ca ta'a ñati nu cua clyaá ti ji'i nu cuxi xqui'ya Jesús, cha' cua ngulala ti tye chalyuu.

2

Tlyu tsa cha' laca cha' cua ngulaá na ji'i nu cuxi

¹ Tlyu tsa cha' laca ji'i Jesús juani lacua, bi' cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcu' Jesús lo'o na, cha' ná tyu'utsu' na ji'i tyucui liñi nu ngusñi na. ² Tyempo sa'ni la nchcu' xca bi' lo'o ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Liñi tsa nchcu' xca bi' lo'o ngu', cha' tyempo bi' lye tsa nguxcube' Ni ji'i lcaa ñati nu ngua'ni cha' cuxi; la cui' jua'a nguxcube' Ni ji'i ñati nu nga'aa ndaquiya' ji'i cha' nu nchcu' Ni. ³ La cui' ti cha' caca ji'na juani, si ná taquiya' na ji'i cha' nu cua ndyuna na bi', cha' clyaá na ji'i nu cuxi; ná caja ñi'ya clyaá na ji'i ycu' Ndyosi lo'o cua ndye chalyuu, nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati. Clyo ndacha' ycu' Jesús nu Xu'na na cha' bi' ji'i ñati nu ngua tsa'a ji'i yu, jua'a ndyuna ngu' bi' cha' nu nchcu' yu; tiya' la li', lo'o ji'na ndacha' ngu' bi' cha' bi'. Bi' cha' jlo ti' na cha' chañi laca cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'a ngua'ni ycu' Ndyosi cña cha' ca cuayá' ti' na cha' chañi tsa laca cha' nu nchcu' ngu', ngua'ni Ni quiña'a tsa cha' tlyu slo na cha' ña'a na ji'i. Tyuu tsa cha' nu ná nchca cua'ni ñati chalyuu ngua'ni Ni, cha' cube tsa ti' na ji'i ycu' Ni lo'o ña'a na cha' tlyu bi'. Lo'o li' cua nda Ni Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ñati chalyuu, tsa ña'a nu ntsu'u tyiquee ycu' Ni nda Ni ji'i ngu'; bi' cha'

nchca ji'na cua'ni na tyuu lo cña cuentya ji'i ycu' Ndyosi, nu ná nchca ji'i ñati cua'ni ycu' ca ngu'.

Tya'a na laca Jesús xqui'ya cha' ngua Ni

ñati

⁵ Cha' ji'i chalyuu cucui bi' nchcu' na juani, pana si'i nu ngu' xca ji'i ycu' Ndyosi laca nu cua ngujui chacuayá' ji'i cha' caca ngu' loo ji'i chalyuu cucui; sca ti ycu' Ndyosi culo cña li'. ⁶ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu'; ndi'ya nchcu' cha' bi':

Ndyosi Xu'na ya, ná sca na tsiya' ti laca ñati chalyuu, ná nga'a cha' cube ti' nu'u ji'i ngu';

ná nga'a cha' cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ngu', cha' laca ngu' ñati ti, nacui jyo'o cusu'.

⁷ Masi sube tsa ñati laca ngu' cuentya jinu'u, pana cua nda nu'u sca ñati nu lija chalyuu;

jua'a cua laca ti tyempo nda nu'u chacuayá' cha' caca xca jinu'u loo ji'i yu bi'.

Ca tiya' la, li' ta nu'u sca su tso'o tsa su tyucua yu lo'o nu'u, ñi'ya laca su ntucua tlyu sca xu'na ñati, sca se'i su caca chi loo.

⁸ Lo'o jua'a cua nda nu'u chacuayá' cha' caca yu loo ji'i lcaa na.

Jua'a nacui quityi bi'. Cuentya ji'i lcaa ca na tsiya' ti nchcu' quityi bi', nu lo'o nacui quityi cha' cua nda Ni chacuayá' cha' caca yu loo ji'i lcaa na, masi juani ti bilya ña'a na cha' laca yu loo ji'i lcaa na bi'. ⁹ Pana cua jlo ti' na ñi'ya ngua ji'i Jesús nu ngua li', cha' xti ti tyempo ngua lcaa xca ji'i ycu' Ndyosi loo la ji'i ycu' Jesús. Ngujui yu lo crusi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'a ndube tsa ti' na ñi'ya ndyaca ji'i yu juani, cha' tso'o tsa ndyu'ni chi ngu' loo yu; ndyu'ni tlyu ngu' ji'i yu xqui'ya cha' cua ngujui yu, xqui'ya cha' ti' tsa ngua ti' yu cuentya ji'na.

¹⁰ Clyo ngüiñá ycu' Ndyosi lcaa ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'a tya ña'asii Ni lcaa na; lo'o jua'a nti' Ni cha' tyalaa ca ta'a na nu laca na sñi' Ni ca su tso'o tsa ca su ntucua ycu' Ni. Bi' cha' clyo ndulo tsa cha' ji'i Ni cha' tye lcaa cña nu ngua'ni Jesucristo; lo'o

nu juani cua ngulaá na ji'i nu cuxi xqui'ya Jesús, masi ti'í tsa ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu cña bi'. ¹¹ Na cua ngua'ni lubii Jesús ji'i cresiya ji'i ñati chalyuu, bi' cha' juani laca ycuí' Ndyosi Sti na; lcaa na nu cua ngua lubii cresiya ji'na xqui'ya Jesús ni, ntsu'u sca ti Sti na lo'o ycuí' Jesús, cha' laca ycuí' Ndyosi Sti na juani. Lo'o jua'a ná ndube ti' Jesús, nchcui' yu cha' tya'a ycuí' yu laca na. ¹² Cua nscua tsaca cha' nu cua nacui' yu ndi'ya:

Ndyosi Sti na', tso'o ti chcui' na' cha' jinu'u su ndi'i na' lo'o ngu' tya'a na'; cula tu'ba na' jii lo'o cua'ni tlyu na' jinu'u ca su ndyu'u ti'i lcaa ñati.

¹³ Lo'o jua'a chaca cha' nacui' yu ndi'ya: Lo'o na' xñi na' cha' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na', nacui'.

Lo'o li' nchcui' yu chaca quiya' ndi'ya: Nde ti ndi'i ya, cha' stu'ba ti ndi'i na' lo'o sñi' na' nu cua nda ycuí' Ndyosi 'na. Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo quityi cusu' bi'.

¹⁴ Nu na, ñati chalyuu na ni, sca ti cuaña' na, sca ti tañi na lo'o ngu' cusu' ji'na, jua'a lo'o ngu' tya'a na. Ca ta'a na nu cua ngusñi na cha' ji'i Jesús laca na ñati chalyuu; bi' cha' lo'o nu Jesús bi' ngua yu ñati, cha' li' ngua ji'i yu ngujuii yu cuentya ji'na. Sca ti jua'a ngujui ñi'ya tyijiloo yu ji'i nu xña'a nu nclyo cña nde ca bilyaa, su nti' nu xña'a bi' cha' tsaa cresiya ji'i lcaa ñati. ¹⁵ Lo'o jua'a ngua'ni lyaá yu ji'i ñati nu ntsii tsa cha' cajaa ngu'; lcaa tsa lo'o ñaa ngu' bi' chalyuu, cuxi ti ndi'i ngu' bi', ti'í tsa cña nti' ngu', xqui'ya cha' xcui' na ntsii tsa ngu' si cajaa ngu'. Ngua'ni tye Jesús cha' ntsii ngu' jua'a, ndu'ni yu cha' tso'o ti tyi'i ngu' bi' juani. ¹⁶ Ná yaa Jesús chalyuu cha' xtyucua yu ji'i ngu' xca ji'i Ni nde cua; cuentya ji'na ñati chalyuu na yaa Jesús, cha' xtyucua yu ji'na ngua ti' yu, cha' ca ta'a na laca na tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham, masi cua lija na chalyuu tiya' la xi. ¹⁷ Bi' cha' lacua, stu'ba ti ntsu'u cha' ji'i Jesús lo'o ñati ji'i ycuí' nde chalyuu. Ngujuii yu lo crusi cuentya ji'na, lo'o juani ntucua yu ca slo ycuí' Ndyosi cha' chcui' yu lo'o Ni, cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. Juani laca Jesús ñi'ya laca sca sti jo'ó nu laca loo la nu ndyi'u tsa ti' ji'na, nu jua'a tso'o tsa ndu'ni tya'na ti' ji'na.

¹⁸ Juani taca cua'ni lyaá Jesús ji'i ñati lo'o ndyojolaqui nu cuxi ji'i; nchca ji'i yu cua'ni jua'a, xqui'ya cha' lo'o ji'i ycuí' yu ngua ti' nu cuxi cua'ni ngana ji'i, cha' lo'o ycuí' yu ngua tii yu ji'i cha' ti'í lo'o yaa yu nde chalyuu.

3

Ná stu'ba Moisés lo'o Jesús

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cu'ma nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i ma, culacua tso'o ti' ma tilaca laca Jesucristo. Cua nda ycuí' Ndyosi Sti yu ji'i yu cha' yaa yu nde chalyuu, lo'o nu juani laca yu ñi'ya laca sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, cha' ngusñi na cha' ji'i ycuí'. ² Ndaquiya' Jesús lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi Sti yu ji'i yu, ndyi'u ti' yu ji'i ycuí' Ni nu nguane ji'i yu cha' caa yu nde chalyuu tya clyo. La cui' jua'a ndaquiya' jyo'o Moisés ji'i cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'i nu ngua sa'ni bi'.

³ Pana juani lye la ndu'ni tlyu na ji'i Jesús, cha' ná stu'ba jyo'o Moisés lo'o yu bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndya' sca ni'i ni, tso'o tsa nchcui' ngu' cha' ji'i cuityi nu ngüñá ji'i ni'i bi', masi ná nchcui' lye ngu' cha' ji'i ycuí' ni'i; la cui' jua'a laca lo'o Jesús ni, lye la ndyi'u ti' ngu' ji'i ycuí' Jesús, masi nga'aa lye ndyi'u ti' ngu' ji'i nu Moisés bi'. ⁴ Cua ña'a ca ni'i nu ndiñá ñati ni, cua ntsu'u xu'na ni'i bi'; pana ycuí' Ndyosi ngüñá lcaa ca na, lo'o lcaa ca chalyuu, lo'o lcaa ñati nu ndi'i chalyuu. ⁵ Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu Moisés bi' lo'o ngua yu cña sa'ni, cha' cuentya ji'i ñati ji'i ycuí' Ndyosi nde chalyuu ngua yu cña; nchcui' tsa jyo'o bi' lcaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' chcui' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Pana nu Cristo bi' ni, tso'o la cña ndu'ni yu, xqui'ya cha' laca yu Sñi' ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a laca yu loo ji'i lcaa ñati nu ntsu'u cuentya ji'i Ni. La cui' ñati ji'i ycuí' Ni laca na, si ña'a ti ná ntsii na ña'a cuayá tye chalyuu ji'na, si ña'a ti tya tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndu'ni na ji'i Cristo cha' cua'ni lyaá lyiji yu ji'na.

Caja ñi'ya nu tso'o ti tyi'i tyiquee na, si taquiya' na ji'i cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi

⁷ Lo quityi cua nscua sca cha' nu nda Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o ñati sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o ngu' tya li':

Juani ti cua'a jyaca mā ji'i cha' nu nda na' lo'o mā:

⁸ Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee mā ña'a mā 'na chaca quiya',

ni nga'aa cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'i mā tsaca quiya' nu ngua sa'ni la.

Nu ngua li' lye tsa ngusu tya'a ngu' lo'o na' ca ne' quixi' su nguta'a yu'u ti ngu', nacui Ni.

Nu ngua li' ngua ti' ngu' cua'ni cuayá' ngu' 'na, si cua'ni tyaala na' ji'i ngu'.

⁹ Ngua ti' jyo'o cusu' ji'i mā cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na' nu ngua li';

cua nxyí lo'o ti ngu' 'na tyucui tu'ba yija, masi na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu cua ngua'ni na' cuentya ji'i ngu' lcaa yija bi', nacui Ni.

¹⁰ Bi' cha' ngua ñasi' tsa na' ji'i ngu' bi' li'.

Ni na' li': "Xcui' cuxi ti nclyacua ti' ngu' bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti cha' tyanu cha' jna' ne' cresiya ji'i ngu';

ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ni na' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'", nacui na' li'.

¹¹ Ngua ñasi' tsa na' ji'i ngu' bi' li', ña'a cuayá' lye tsa nchcui' na' lo'o ngu' bi' li':

"Nga'aa tyalaa mā ca slo na' cha' tyi'i tso'o ti mā lo'o na'".

Jua'a ntsu'u cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' tya li'.

¹² Cu'mā tya'a ngusni na cha' ji'i Jesús, ña'asii mā ji'i ycu' ca mā, cha' ni tsaca mā ná tya'achu' mā ji'i cha' ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca, cha' ná caca cuxi cresiya ji'i mā, ñi'ya si nga'aa taquiya' mā cha' ji'i Ni. ¹³ Ná tso'o si cñilo'o nu cuxi ji'i mā, lo'o li' xana caca cuxi cresiya ji'i mā. Bi' cha' lcaa tsā nga'a cha' xtyucua mā ji'i tya'a mā, cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Jesús ne' cresiya ji'i ngu' tya'a mā, cha' ná cñilo'o nu cuxi ji'i mā tyucui lo'o tya ndi'i ti mā chalyuu. ¹⁴ Lcaa na lo'o tya'a na, tya ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo si ña'a ti xni na cha' ji'i Ni ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'na, la cui' ñi'ya lo'o jlya ti' na ji'i yu nu ngua tya clyo.

¹⁵ Ndi'ya nchcui' ycu' Ndyosi cha' nu nscua lo quityi bi':

Juani ti cua'a jyaca mā ji'i cha' nu ta na' lo'o mā:

Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee mā ña'a mā 'na chaca quiya',

nga'aa cua'ni mā ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' ji'i mā tsaca quiya' tya sa'ni la;

nu ngua li' lye tsa ngusu tya'a ngu' lo'o na'.

¹⁶ Lcaa ñati nu cua ndyalo'o Moisés ji'i nu lo'o ngutu'u ngu' ca loyuu Egipto ni, bi' ñati ngua nu cua ndyuna cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' nu ngua li', pana lye tsa ngusu tya'a ngu' lo'o Ni li'; ¹⁷ bi' cha' ngua ñasi' tsa ycu' Ndyosi ji'i ñati bi' tyucui tyempo lo'o ngutu'u scua tu'ba yija, bi' cha' ndyanu tyijya jyo'o bi' jua'a ti to' tyucui ca ne' quixi' ca su nguta'a yu'u ti ngu'. ¹⁸ Cua lye tsa nchcui' Ni cha' ji'i ngu' nu ngusu tya'a lo'o Ni: "Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na', cha' tyi'i tso'o ti ngu' ca nde", nacui Ni li'. ¹⁹ Nchca cuayá' ti' na lacua, cha' nga'aa ndyalaa ngu' bi' ca su nacui Ni ji'i ngu' cha' tsaa ngu', xqui'ya cha' nga'aa ndaquiya' ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

4

¹ Cha' nu laca juani, cua nguxtyanu Ni sca cha' lo'o na, cha' taca tyalaa na ca slo Ni, cha' tyi'i tso'o ti na ca bi'. Tso'o si cube ti' na ji'i lcaa ngu' tya'a na, cha' ná tyu'utsu' ni tsaca ngu' ji'i tyucui liñi nu tsaa ca su tyi'i na lo'o ycu' Ndyosi. ² Ñi'ya lo'o ndyuna jyo'o cusu' bi' cha' tso'o nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' cha' clyaa ngu', la cui' jua'a cua ndyuna na cha' tso'o nu nchcui' Jesús. Pana nu jyo'o bi' ni, ná ngua tso'o cresiya ji'i ngu', masi cua ndyuna ngu' cha' bi', xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' cha' bi', ná ngusni tso'o ngu' cha' bi'. ³ Nu lo'o ngusni na cha' ji'i Ni, li' taca tyalaa na slo ycu' Ndyosi cha' tyi'i tso'o ti na ca bi'. Pana ñi'ya nu nscua lo quityi re, jua'a ngua cha' ji'i jyo'o bi', cha' nchcui' ycu' Ndyosi ndi'ya: Ngua ñasi' na' li', nacui Ni. Lye nchcui' na' ji'i ngu' bi',

cha' ná tyalaa ngu' bi' ca slo na', cha' ná tyi'i tso'o ti ngu' ca nde.

Nacui ycu' Ndyosi jua'a, masi cua ndye lcaa cña ji'i ycu' Ni tya lo'o ndya' chalyuu.

⁴ Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' cha' ji'i tsā nchca cati, tsā ndi'i cña' ti na. Ndi'ya nacui quityi:

Nguti'i cña' ycuí' Ni tsá nu nchca cati li',
cha' ná ngua'ni Ni cña tsá bi' li'.

⁵ Pana ndi'ya nchcui' lo quityi nu nscua
jyo'o bi':

Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na' cha' tyi'i
tso'o ti ngu' ca nde.

⁶ Bi' ñati laca nu clyo ndyuna cha' tso'o nu
cua nchcui' Ni lo'o ngu', cha' clyaa ngu' ji'i
nu cuxi, lo'o li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca
slo ycuí' Ndyosi, ná ngua tyi'i tso'o ti ngu'
ca su nacui' Ni cha' tyi'i ngu', xqui'ya cha'
ná ntaja'a ngu' bi' taquiya' ngu' cha' bi'.
Pana tya lyiji xi cha' tyu'u ti'i lcaa ñati nu
nscua cha' tyi'i tso'o ti ca slo ycuí' Ndyosi;
⁷ tya nda la Ni xi tyempo ji'na, cha' juani
ti tya taca cuna na cha' bi'. Cua ngua tyuu
yija tya lo'o ngujuii jyo'o Moisés bi', nu
lo'o nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o David. Ndi'ya
nacui' Ni:

Juani ti cua'a jyaca mā ji'i cha' nu nda na'
lo'o mā,

ná tyu'u cha' cuxi tyiquee mā ña'a mā jna'.

⁸ Nu ngua cua sa'ni bi', ná ngua ji'i jyo'o
Josué tyalo'o yu ji'i ñati bi' sca ti quiya' ca
su ndi'i ycuí' Ndyosi; bi' cha' tiya' la tya nda
la Ni xi tyempo cha' cuna na cha' bi'. ⁹ Lo'o
juani ni, si ña'a ti tya xñi tso'o na cha' ji'i
ycuí' Ndyosi, tya taca tyi'i tso'o ti na lo'o Ni
li', ñi'ya lo'o ngua'a cña' ycuí' Ni tsá nchca
cati bi'. ¹⁰ Masi tye cña ji'na nde chalyuu,
tsaa na ca slo ycuí' Ndyosi, li' taca tyi'i tso'o
ti na lo'o Ni ca bi', ñi'ya nu nguti'i ycuí'
Ndyosi lo'o ngua'ni tye Ni cña ji'i Ni lo'o
ngua tsá nchca cati bi'. ¹¹ Lcaa tsá cua'ni
cña ti' na lacua, cha' ña'a ti tyu'u cha' ji'na
lo'o ycuí' Ni, cha' taca tyi'i tso'o ti na. Ná
cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi',
nu ná ndaquiya' tsiya' ti ji'i ycuí' Ndyosi,
cha' li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca su nacui'
Ni cha' tsaa ngu'.

¹² Lcaa cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o
ñati ni, ñi'ya nti' sca na lu'ú, jua'a laca cha'
bi'. Lcaa tyempo ndu'ni bi' cña ne' cresiya
ji'i ñati nu cuna cha' bi'. Laca cha' bi' ñi'ya
si laca sca xlyu nu cha tsa tu'ba tyucuaa
chu'; ndu'ni bi' cha' saala cuaña' na ña'a
cuayá' nu tyalaa ca su ntsu'u tyijya na, ña'a
cuayá' tyaca' ycu'a nu ntsu'u ne' tyijya na.
La cui' jua'a laca lo'o cuna na cha' ji'i ycuí'
Ndyosi bi', na nchcui' ca'a ti cha' bi' ji'i

tyucui ña'a na, jua'a lo'o cresiya ji'na. Lo'o
nduna na sca cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi
lo'o ñati, liñi tsa quijeloo cha' ji'i Ni, lcaa
cha' nu ntsu'u tyiquee na cha' caji ji'na,
lcaa cha' nu nclyacua ti' scaa na. ¹³ Ná taca
tyu'u cuaana ti cha' tyiquee na, ni tsaca
cha' nu ntsu'u ji'na, cha' ná ca cuayá' ti'
ycuí' Ndyosi ji'i cha' bi'. Ná taca. Ña'a Ni ji'i
lcaa ñati nu cua ngüñá Ni, nu cua ngusta
Ni chalyuu; nchca tii Ni lcaa cha' nu ntsu'u
ji'na. Ná taca cua'ni na ni sca cña ca slo
ycuí' Ndyosi cha' tyu'u cuatsi' ti sca cha',
cha' nga'a cha' xacui' na cha' ji'i ycuí' Ni
cuentya ji'i lcaa cña nu ngua'ni scaa na nde
chalyuu, nu lo'o tye chalyuu ji'na.

*Sti jo'ó cuentya ji'na ca slo ycuí' Ndyosi
laca Jesús*

¹⁴ Lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Jesús, li'
nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o ti tyanu cha'
bi' ne' cresiya ji'na. Cua laca ntsu'u sca
sti jo'ó nu laca loo la nu ndu cuentya ji'na;
Jesús laca bi', nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca
yu. Cua ndyaa Jesús ca su ndi'i ycuí' Ndyosi
Sti yu; juani ndu Jesús slo Ni, nchcui' cha'
ji'na lo'o Ni. ¹⁵ Laca Jesús sti jo'ó nu laca loo
la cuentya ji'na, lo'o jua'a tya'na tsa ti' Jesús
ña'a yu ji'na. Cua jlo ti' yu cha' ntsu'u tsa
quiya' lo'o cua cua'ni ti nu cuxi ngana ji'na,
cha' nu lo'o tya ndi'i Jesús lo yuu chalyuu,
la cui' jua'a lye tsa ngua'ni cuayá' nu xña'a
ji'i yu, si cua'ni yu cha' cuxi. Pana nu Jesús
bi' ni, ni sca cha' cuxi ná ngua'ni yu, bi' cha'
taca caca yu sti jo'ó nu laca loo la cuentya
ji'na, cha' jlo ti' Jesús ñi'ya ññilo'o tsa nu
xña'a ji'na. ¹⁶ Ná cutsii na tsiya' ti lacua,
tyucui tyiquee na jña na sca cha' ji'i ycuí'
Ndyosi ca su tlyu ca su laca Ni loo; chcui'
na lo'o ycuí' Ndyosi nu xcui' tso'o tsa ndu'ni
lo'o ñati, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na,
cha' xtyucua Ni ji'na, masi la cui' ca hora
nu lyiji tsa cha' ji'na.

5

¹ Xa' la xu'na sti jo'ó nu ndi'i nde chalyuu
ni, nsubi ngu' ji'i tya'a ngu' tilaca caca
xu'na sti jo'ó, cha' caca yu bi' cña ji'i ycuí'
Ndyosi cuentya ji'i ñati. Nsta sti jo'ó bi'
msta nu lijya lo'o xa' ñati ji'i lo mesa ji'i
ycuí' Ndyosi, jua'a ndijña tsa yu cha' clyu
ti' ji'i Ni xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati

bi' li'. ² Ñatĩ chalyuu ti laca sti jo'ó bi'; lo'o ycuí' yu ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni yu, bi' cha' tso'o ti nchcui' yu lo'o ñatĩ nu ná nduna tsiya' ti, nu ndyu'ni tsa cha' cuxi. ³ La cui' tyempo lo'o ndyu'ni yu bi' cña cuentya ji'ĩ xa' ñatĩ, la cui' jua'a cuentya ji'ĩ ycuí' ca yu nga'a cha' jña yu cha' clyu ti' ji'ĩ ycuí' Ndyosi, xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'ĩ ycuí' yu.

⁴ Ni sca ñatĩ ná ntsu'u chacuayá' cha' caca yu xu'na sti jo'ó hora nu nti' ti yu cha' caca yu cña bi'; ycuí' Ndyosi laca nu nsubi tilaca nu tso'o cha' caca xu'na sti jo'ó cuentya ji'ĩ Ni, ñi'ya ngusubi Ni ji'ĩ jyo'o Aarón cha' ngua yu xu'na sti jo'ó. ⁵ Lo'o Cristo ni, laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na; si' cha' ji'ĩ ycuí' ti Ni ndu'ni Ni jua'a, cha' ná ngüijña Ni cha' ji'ĩ ycuí' Ndyosi Sti Ni cha' caca tlyu la Ni. Ycuí' Ndyosi laca nu cua nchcui' lo'o Sñi' Ni tya clyo:

Sñi' na' laca nu'u; ycuí' na' cua nda na' chalyuu jinu'u, cha' laca nu'u Sñi' na'.

Jua'a cha' nda Ni lo'o Cristo. ⁶ Lo'o li' cua nchcui' ycuí' Ni chaca cha' ndi'ya:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'ĩ ñatĩ juani.

⁷ Nu lo'o tya ndi'ĩ Jesús lo yuu chalyuu, tyuu tsa quiya' ngusi'ya tsa yu lo'o nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu; lye tsa ngua ti' cresiya ji'ĩ yu lo'o ngüijña yu cha' ji'ĩ Ni, cha' nchca tsa ji'ĩ ycuí' Ndyosi. Ngua ji'ĩ Ni cua'a ji'ĩ ñatĩ cha' ná cujuui ngu' ji'ĩ Jesús nquicha'; pana ndyuna Ni cha' nu nchcui' Jesús lo'o Ni, cha' ntaja'a yu cua'ni yu lcaa cña nu nti' ycuí' Ndyosi Sti yu. ⁸ Bi' cha' ndaquiya' Jesús lcaa cña nu nti' ycuí' Ni cha' cua'ni yu. Nchcube' tsa yu lo'o nguti' yu nde chalyuu; masi nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca yu, pana tya ngua tsa'a la yu cua ña'a ca cña nu cua'ni yu cuentya ji'ĩ Ni. ⁹ Tiya' la li', lo'o cua ngua lcaa cha' ji'ĩ Jesús cha' cua ngua'ni yu cña nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'ĩ yu cha' cua'ni yu, tya li' ntucua quiya' cha' cua'ni lyaá Jesús ji'ĩ cua ña'a ca ñatĩ chalyuu nu tyaja'a cua'a jyaca ji'ĩ cha' nu cua nchcui' yu lo'o; ná tye tsiya' ti cha' cua'ni lyaá Ni ji'na ji'ĩ cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. ¹⁰ Bi' cha' cua nacui

Ni cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Caca cuxi cha' ji'na si tya'achu' na ji'ĩ Jesús

¹¹ Cua quiña'a tsa cha' nti' ya chcui' ya lo'o mā cha' ji'ĩ Cristo, cha' quiña'a tsa cha' tya lyiji ca cuayá' ti' mā. Pana ná nchca culu'u tso'o ya lcaa cha' bi' ji'ĩ mā; tlyu tsa cña caca, xqui'ya cha' ycuí' cu'mā ná ndyu'ni yala mā cha' ca cuayá' ti' mā cha' bi'. ¹² Tya sa'ni tsa ngua lo'o ndyuna mā cha' ji'ĩ Cristo tya clyo; cua nteje tacui tyuu tsa tyempo, ña'a cuayá' taca caca mā mstru cuentya ji'ĩ Cristo nquicha', pana ña'a ti ndi'ĩ mā juani. Tya nti' cha' culu'u la ngu' ji'ĩ mā tya chaca quiya' ñi'ya ntucua quiya' cha' ji'ĩ ycuí' Ndyosi, la cui' cha' nu ngua ti' Ni cha' cacha' Ni ji'ĩ ñatĩ chalyuu. Ñi'ya ndu'ni sca cubi' nu tya ntyi', cha' bilya cacu bi' tyaja, jua'a ndyu'ni mā, cha' ná nchca ca cuayá' ti' mā cha' ji'ĩ ycuí' Ndyosi bi'. ¹³ Tya cuañi' tsa ngu' nu tya ntyi'; la cui' jua'a laca cu'mā, cha' ná jlo ti' mā tsiya' ti ñi'ya nga'a cha' cua'ni mā lo'o ngua tso'o cresiya ji'ĩ mā cuentya ji'ĩ Jesús, masi ntsu'u cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni mā juani. ¹⁴ Ñatĩ nu cua nguluu xi laca nu ndacu tyaja; lo'o cu'mā caca jua'a, si qui'ĩ mā cha' culacua tso'o ti' mā ñi'ya laca sca cha', si cha' tso'o laca, si cha' cuxi laca.

6

¹ Cua'ni yala na lacua, cha' cuna tso'o na lcaa cha' nu ntsu'u ji'ĩ Cristo; cua'ni na cha' caca na ñatĩ nu nclyacua tso'o ti ti', cha' ná tso'o si xcui' na nchcui' na ji'ĩ cha' nu ngua tsa'a na tya clyo ti. Juani cua jlo tso'o ti' na macala ntucua quiya' cha' ji'ĩ Cristo: cua nchcui' na ñi'ya caca tyu'utsu' na ji'ĩ cha' cuxi nu ngua'ni na tya sa'ni la, ñi'ya caca xñi na cha' ji'ĩ Cristo; ² jua'a cua nchcui' na ñi'ya caca tyucuatya na chacuayá' ji'ĩ Cristo, ñi'ya caca sta ya' ngu' hique na chacuayá' ji'ĩ Cristo; cua nchcui' na cha' tya tyu'ú na chaca quiya' nde loo la, masi cua ngujuui na, cha' li' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni ji'ĩ lcaa na lo'o tya'a na. ³ Lo'o nu juani ni, nga'a cha' cua'ni yala ti na cha' taquiya'

na lcaa cha' ji'i Jesús nu tya lyiji xñi tso'o na; jua'a cua'ni na lacua, si tya ta la ycu'i Ndyosi xi chalyuu ji'na.

⁴ Ná caja ñi'ya cua'ni na lo'o ñati nu nguxtyanu tsiya' ti ji'i cha' bi'. Cua jlo ti' ngu' ñi'ya laca lo'o cua ndyaala hique ngu' cha' ngulacua tso'o ti' ngu', jua'a cua jlo ti' ngu' cha' tso'o tsa cua ña'a ca cha' nu nda ycu'i Ndyosi yaa slo ngu'. Lo'o ngu' bi', cua ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cña ne' cresiya ji'i ngu' xqui'ya Jesús nquicha'. ⁵ Cua jlo ti' ngu' bi', cha' cua na'a ngu' cha' tso'o tsa lcaa cha' nu nacui Ni ji'na cha' cua'ni Ni lo'o na; cua na'a ngu' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ndyaca lo'o cua nguxana tyalaa chalyuu cucui ji'i ycu'i Ndyosi ca su ndi'i ngu'. ⁶ Lo'o li' cua ndya'achu' ngu' bi' ji'i Jesús. Nga'aa caca cua'ni na cha' chaca quiya' xñi tso'o ngu' bi' cha' ji'i Jesús; xcu'i na nda ngu' bi' cha' ti'i ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, cha' ndyu'ni ngu' ñi'ya laca si ntyiji'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi chaca quiya', cha' xa' xtyi lo'o ti ñati chalyuu ji'i yu. ⁷ Ñi'ya nti' sca yuu tso'o su ndyu'ni ngu' cña ni, lu'ba ti nda'ya tyo ndyalú lo yuu bi'; ndy'yu yuu hitya tyo bi' li', cha' jua'a nxyucua ycu'i Ndyosi ji'i yuu cha' tyucua na cuiñi nu cua ndyataa lo yuu, cha' cua'nijo'o ji'i ngu' nu ndyu'ni cña bi'. ⁸ Pana ná tso'o yuu tsiya' ti si tyucua xcu'i quixi', xcu'i yaca quiche'; xtyanu ngu' ji'i yuu nu ndu'ni jua'a, cha' ñi'ya laca si cua ngusta ycu'i Ndyosi yabe' ji'i yuu bi', jua'a ndyu'u cha'. Nga'a cha' cua'a ngu' quii' lo yuu bi', cha' tye tyaqui lcaa na cuxi nu ntsu'u ca ndacua. Ñi'ya nu caca ji'i yuu nu ná tso'o tsiya' ti bi', jua'a caca cuxi ji'na si xtyanu na cha' ji'i Jesús.

Ña'a ti tya xñi tso'o na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ná xtyanu chca Ni ji'na

⁹ Cu'ma tya'a tso'o na, nu ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, nga'aa ntsu'u cha' culacua ti' ya cha' ji'i ma jua'a, masi nchcui' ya ñi'ya nu cua nchcui' ca ti ya. Cua jlo ti' ya cha' tso'o ti ndyaca ji'i ma juani, tya lo'o ngua'ni lyaá Jesús ji'i ma ji'i nu cuxi. ¹⁰ Lo'o jua'a liñi tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o na. Ná cjlyaa ti' Ni lcaa cha' tso'o nu cua ndyu'ni ma, nu lo'o nxyucua ma ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cha' cua

quiña'a xi cña ndyu'ni ma cuentya ji'i ngu' bi'. Xqui'ya cha' ndyu'ni ma jua'a, bi' cha' jlo ti' xa' ñati cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ji'i Jesús, cha' ña'a ti tya ndyu'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' juani. ¹¹ Tso'o si ña'a ti tya cua'ni ma tyucui tyempo nde loo la nti' ya, cha' ndu ti' ma ji'i ycu'i Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u tucua lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ma. ¹² Ná nti' ya cha' caca taja ma; na cua nti' ya cha' cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni xa' la tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús tya clyo la, nu cua ndalo tsa tyiquee cha' ndu ti' ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Bi' cha' cua ngujui lcaa cha' ji'i ngu', ñi'ya nu nacui Ni cha' tyacua ji'i ngu'.

¹³ Nu ngua sa'ni la lo'o ngüñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, li' ngulotu Ni xtañi ycu'i Ni lo'o nacui Ni ndi'ya ji'i nu cusu' bi': "Chacuayá' ji'i ycu'i ca ti na' cua'ni na' cña bi' cuentya jinu'u", nacui Ni. Nga'aa ntsu'u la xa' ñati nu tlyu la cha' ji'i que ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngulotu Ni xtañi ycu'i Ni, cha' quiñi cha' ji'i Ni lo'o Abraham bi'. ¹⁴ Xa' nchcui' Ni lo'o jyo'o bi' li': "Chañi cha' nu chcu'i na' lo'o nu'u, cha' tso'o tsa cua'ni na' lo'o nu'u, cha' quiña'a tsa ñati jinu'u tyatu nde lo yuu tyempo ca nde loo la". Jua'a nacui Ni nu ngua li'. ¹⁵ Ndalo tsa tyiquee Abraham bi' li', cha' ndu ti' yu ji'i cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o yu; bi' cha' ngutu'u tucua lcaa cha' ji'i yu, ñi'ya nu cua nacui Ni ji'i yu cha' caca ji'i. ¹⁶ Ndi'ya ndu'ni ñati chalyuu: Si nti' ngu' cha' tyanu tachaa sca cha' nu cua quiñi ti ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', li' nclyotu ngu' tañi sca jo'ó, masi xtañi sca ñati tlyu laja lo'o nda ngu' cha'; ná caja ñi'ya xuu tya'a ngu' cuentya ji'i cha' bi' li'. ¹⁷ La cui' jua'a ngua'ni ycu'i Ndyosi. Ngua ti' Ni cacha' liñi Ni ji'i ngu' ñi'ya nu caca cha' bi' ji'i ngu' bi' ca nde loo la, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa tya'achu' Ni tsiya' ti ji'i sca cha' nu cua nacui Ni tsaca quiya'; bi' cha' xtañi ycu'i Ni ngulotu Ni clyo, cha' jua'a ngüñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o bi'. ¹⁸ Xqui'ya lcaa cha' bi' cua jlo ti' na cha' ná nga'a cha' cha'a tsiya' ti sca cha' nu cua nacui ycu'i Ndyosi cha' caca, cha' ná nti' Ni cñilo'o Ni ji'na tsiya' ti. Tso'o ti ndi'i tyiquee na juani, cha' ni sca cha' cuxi ná taca xcutsi ji'na, xqui'ya cha' jlyu ti'

na cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na; cua ngua'ni Ni cha' ndyaca tlyu la tyiquee na, cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o na ña'a cuayá' nu tyu'u tucua cha' bi'.
¹⁹ Ñi'ya nti' chcuá ngratu nu nsalú ngu' nde siyu' yaca ni'i, cha' tachaa ti xñi ca'a chcuá bi' ji'i quee nde siyu' hitya, cha' tyacui se'i ti yaca ni'i bi' lo hitya, cha' ná caca tyu'utsu' yaca ni'i bi' tsiya' ti li'; la cui' jua'a ndu'ni Jesús lo'o na, cha' ndu'ni yu cha' tyanu tachaa cha' ji'i ycuí' Ni ne' cresiya ji'na, cha' ná tya'achu' na ji'i Ni tsiya' ti. Cua ndyalaa Jesús nde cua, ñi'ya laca si cua nteje tacui yu tasá tlyu nu ndacui cla'be ne' laa tonu; juani cua ndyaa tucua yu la cui' ca su ntucua ycuí' Ndyosi.
²⁰ Cuentya ji'na, cua ndyaa Jesús ca bi' nde loo la, cha' taca xtyucua yu ji'na. Ná nga'a cha' tye cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, jua'a cua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

7

Ñi'ya ngua Melquisedec sti jo'ó, jua'a laca Jesús cuentya ji'na juani

¹ Nu jyo'o Melquisedec bi' ni, xu'na quichi Salem ngua nu cusu' bi'; cuentya ji'i ycuí' Ndyosi nu laca loo la ngua'ni yu cña cha' ngua yu sti jo'ó. Nu ngua tyempo bi' cua ndyaa lca'a jyo'o Abraham ji'i tyuu tya'a rey xña'a, cha' ngusu tya'a yu lo'o ngu' bi', ndyujuii yu ji'i nu ngu' xña'a bi' li'. Tyucuii lo'o ñaa yu, li' ngutu'u nu Melquisedec bi' ndyaa to' tyucuii cha' tyacua tya'a lo'o nu Abraham bi'; ngulacua ji'i yu chacuayá' ji'i ycuí' Ndyosi li'.
² Bi' cha' ngusa'be Abraham lcaa yu'ba nu nquiye ji'i yu chaca quiya', nu nguaana nu ngu' xña'a bi'; tii tya'a yu'be ngusa'be yu lcaa cha' bi', lo'o li' nda yu ña'a tsaca yu'be ji'i nu cusu' Melquisedec bi'. Ndi'ya ndyu'u xtañi nu cusu' bi': "xu'na quichi nu liñi ca ndu'ni", jua'a ndyu'u cha' bi' cha'cña ji'na; lo'o jua'a cha' xu'na quichi Salem ngua nu cusu' bi', bi' cha' taca chcuí' na: "ti ti ndi'i cresiya ji'i ngu' xqui'ya nu xu'na ngu'", cha' jua'a ndyu'u xquicha' Salem cha'cña ji'na.
³ Ná nchcui' quityi ñi'ya naa sti xtya'a nu Melquisedec bi', jua'a ni sca cha' ná

nscua lo quityi cuentya ji'i jyo'o cusu' ji'i nu cusu' bi'; ná nchcui' ni jacua' ngula, ni jacua' ngujuii. Ñi'ya ngua Melquisedec, jua'a laca Jesús, cha' lcaa tyempo laca yu sti jo'ó cuentya ji'na; pana Jesús ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi.

⁴ Culacua xi ti' mā lacua, ni cha' ngua nu cusu' bi' tlyu la que Abraham. Ji'i nu cusu' Melquisedec bi' cua nda jyo'o cusu' ji'na ña'a tsaca yu'be yu'ba, la cui' yu'ba nu cua nquiye ji'i yu chaca quiya', nu nguaana nu ngu' xña'a bi'.
⁵ Chalyuu nu ngua sa'ni bi', sca ti nu ñati tya'a ji'i jyo'o Leví laca sti jo'ó; bi' ti ngu' nu nda ycuí' Ndyosi chacuayá' ji'i cha' xñi ngu' msta nu nda cua ña'a ca ngu' Israel ji'i ycuí' Ndyosi. Msta bi' laca sa yu'be lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu'. Lo'o jua'a laca sti jo'ó bi' la cui' tya'a ñati lo'o tya'a quichi tyi ngu' nu cuentya ji'i Abraham.
⁶ Pana nu cusu' Melquisedec bi' ni, si'i tya'a ngu' Leví ngua Melquisedec bi' tsiya' ti, masi ngusñi yu msta nu cua nda Abraham ji'i ycuí' Ndyosi; li' ngulacua nu cusu' bi' ji'i Abraham, xqui'ya cha' cua ngüñi cha' ji'i ycuí' Ndyosi lo'o Abraham tya clyo la.
⁷ Bi' cha' cua jlo ti' na cha' tlyu la ngua jyo'o Melquisedec bi' que jyo'o Abraham; na cua ngulacua nu cusu' bi' ji'i jyo'o Abraham nu ngua li', bi' cha' tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'i ycuí' nu cusu' bi' que Abraham.
⁸ Xcui' na ndyijii sti jo'ó nu nxñi msta nu nda ñati chalyuu ti ji'i ycuí' Ndyosi, tsa yu'be ti cha' tso'o nu ntsu'u ji'i scaa ngu' nda ngu' bi'; pana ná nscua lo quityi cusu' ni jacua' ngujuii nu Melquisedec bi', la cui' nu cusu' nu cua ngusñi msta nu nda Abraham nu ngua li'.
⁹ Taca ñacui na cha' lo'o ycuí' jyo'o Leví cua nda msta ji'i nu Melquisedec bi' nu ngua tsá bi', masi tiya' la yaa nu Leví bi' chalyuu; la cui' jyo'o Leví nu ngua jyo'o cusu' ji'i lcaa tya'a ngu' Leví nu ngua'ni ngu' cña sti jo'ó, cha' ngusñi ngu' msta nu nda ñati chalyuu ji'i ycuí' Ndyosi.
¹⁰ Nu lo'o ndyacua tya'a Melquisedec lo'o Abraham, ñi'ya laca si lo'o Leví nda msta, jua'a ngua li', masi tya lyiji cala Leví chalyuu, xqui'ya cha' Abraham ngua jyo'o cusu' ji'i yu, cha' sñi' ste' Abraham ngua sti Leví bi'.

¹¹ Nu sti jo'ó nu yaa chalyuu tiya' la bi',

la cui' jua'a tya'a ñati ji'i jyo'o Leví, nclyu'u qui'i ngu' bi' ji'i ngu' Israel cha' cua'ni ngu' lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'i ngu'. Pana ná ndalo sti jo'ó bi' cua'ni tyucui cña bi', bi' cha' juani ngutu'u tucua chaca nu laca sti jo'ó nu cuentya ji'na. Ná laca yu sti jo'ó ñi'ya ngua Aarón lo'o tya'a Aarón sti jo'ó, masi laca yu sca sti jo'ó nu ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni la, la cui' jua'a cua'ni yu cuentya ji'na juani. ¹² Nu lo'o ncha'a cha' ji'i sti jo'ó ni, la cui' jua'a ncha'a cña nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ¹³ Cha' ji'i Jesús nu Xu'na na nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'; pana ycu' Jesús ni, xa' ñati laca bi', si'i tya'a ñati ji'i Leví laca yu. Ni sca ñati tya'a xtañi Jesús ná ngua ngu' sti jo'ó nde chu' la. ¹⁴ Cua jlo ti' ngu' cha' Judá ngua xtañi Jesús tya lo'o ngula yu; pana nu lo'o nchcui' jyo'o Moisés tilaca nu caca sti jo'ó, ná nchcui' tsiya' ti ji'i ngu' tya'a xtañi Judá bi'.

¹⁵ Lo'o nu juani laca Jesús sti jo'ó nu xa' ña'a cua'ni; ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec, jua'a cua'ni Ni cña ji'i sti jo'ó. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na juani cha' cua ntyeje tacui cha' ji'i cha' cusu' bi', cha' cua ngutu'u tucua Jesús nu sti jo'ó cucui ji'na. ¹⁶ Cua nda ycu' Ndyosi cña ji'i Jesús cha' caca Ni sti jo'ó, xqui'ya cha' ná ngua ji'i ñati chalyuu cujuui ngu' ji'i yu sca ti quiya'; cua ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuu yu. Juani ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i Ni; bi' cha' laca Jesús sti jo'ó cuentya ji'na juani, si'i cha' cua'ni Ni lcaa cña nu ndyu'ni ngu' tya'a Leví nu laca ñati chalyuu ti. ¹⁷ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycu' Ndyosi lo'o Ni:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó;

Ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'i ñati juani.

¹⁸ Bi' cha' cua ngulotsu' ycu' Ndyosi ji'i cha' cusu' nu lye tsa ngulo cña ji'na, cha' ná caca xtyucua cha' cusu' bi' ji'na; ná nchca cati qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycu' Ndyosi jua'a. ¹⁹ Tya lyiji tsa cha' ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi cua ngua'ni na lcaa cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'i ngu' tya'a na nu ngua li', cha' ná ngua

cua'ni lyaá cha' cusu' bi' ji'na ji'i nu cuxi; pana juani taca xñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi. Caca tsa laca ycu' Ni ji'na juani xqui'ya Jesús, cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu yalo'o Jesús cha' chcu' Ni lo'o na.

²⁰ Tso'o la laca Jesús, xqui'ya cha' cua ngüiñi tso'o cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o Sñi' ndi'ya: “Chacuayá' ji'i ycu' ca na' caca nu'u sti jo'ó”, nacui ycu' Ndyosi ji'i Jesús.

²¹ Ná nchcui' Ni jua'a lo'o sti jo'ó tya'a ngu' Leví. Pana ndi'ya nchcui' ycu' Ni lo'o Jesús tya lo'o nguxana cha' caca Jesús sti jo'ó:

Liñi tsa nda na' cha' cuentya jinu'u, nacui ycu' Ndyosi,

nga'aa tya'achu' na' tsiya' ti ji'i cha' nu cua nacui na' bi':

“Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó.

Ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'i ñati juani.”

²² Bi' cha' cua tso'o la ngüiñi cha' ji'i ycu' Ni lo'o na juani, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús cuentya ji'na. ²³ Pana nu sti jo'ó tya'a ngu' Leví bi' ni, xcui' na ndyiji ngu' bi', lo'o li' xa' la tya'a ngu' ndyatí lo cña sti jo'ó bi'; bi' cha' ngua quiña'a tsa sti jo'ó chu' tyuu yija li'. ²⁴ Lo'o nu Jesús bi' ni, ña'a ti lu'ú yu; ná nscua cha' cajaa Ni, bi' cha' ná nga'a cha' tye cha' caca Ni sti jo'ó cuentya ji'na, cha' ná ntsu'u cha' cua'ni xa' ñati cña ji'i. ²⁵ Lcaa ca tyempo, masi juani, masi nde loo la, taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu xñi cha' ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya Jesús. Tyucui tyempo ndi' Jesús ca slo ycu' Ndyosi, cha' chcu' Ni lo'o ycu' Sti Ni cuentya ji'na.

²⁶ Xñi na cha' ji'i Jesús lacua; bi' laca sti jo'ó nu laca loo la, nu chañi cha' taca xtyucua ji'na. Ñati lubii tsiya' ti laca Ni, cha' ná ntsu'u cha' cuxi, ná ntsu'u qui'ya ji'i Ni. Xa' ña'a laca Jesús, nu ná nda ycu' Ndyosi chacuayá' cha' tyanu yu slo ñati chalyuu nu ndu'ni tsa cha' cuxi; cua nda Sti yu su tyucua yu la cui' su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti yu. ²⁷ Ndulo la tsiya' ti cha' nu ntsu'u ji'i Jesús que cha' nu ntsu'u ji'i xa' la sti jo'ó nu ndi' chalyuu. Lcaa tsa nsta ngu' bi' msta lo mesa tacati, cha' jua'a cati la qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi; clyo ndu'ni ngu' cha' cati qui'ya ji'i ycu'

ca ngu', lo'o li' ndu'ni ngu' cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ngu' quichi bi'. Pana nu Jesús bi' ni, sca ti quiya' ngusta yu msta lo'o nguti'i yu chalyuu cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati; tyucui ña'a ycu' yu ngua msta bi', nu lo'o ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi. ²⁸ Ñati chalyuu ti laca sti jo'ó nu ndu'ni cña nu cua naci jyo'o Moisés cha' caca, ñati nu tya ntsu'u qui'ya ji'i laca ngu' bi'; pana nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ni, lubii tsiya' ti cresiya ji'i Ni. Cua tyeje tacui ti tyempo cusu' lo'o ndaquiya' tsa ngu' ji'i cña nu ngulo jyo'o Moisés. Bi' cha' nguane ycu' Ndyosi ji'i Sñi' ycu' ca, nu Jesús bi' ni, cha' caca Ni sti jo'ó cuentya ji'na. Cua nchcui' Sti Ni lo'o Ni: “Chacuayá' ji'i ycu' ca na' caca nu'u sti jo'ó”, naci ycu' Ndyosi ji'i Jesús.

8

Jesús laca nu ndi'ca slo ycu' Ndyosi, cha' chcu' lo'o Ni cuentya ji'na

¹ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nti' na' chcu' lo'o ma juani: Ca cua ntucua Jesús, nde la'a tsu cui ca su ntucua ycu' Ndyosi, cha' nclyo Ni cña tyucui ña'a chalyuu; ca bi' ntucua Jesús cha' laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na. ² Ndu'ni Ni cña ca sca se'i su tacati tsa nu ngüñá ycu' Ndyosi; si'i ñati chalyuu ti nu ngüñá ji'i, cha' laca bi' ñi'ya nu ngua ti' ycu' Ndyosi cha' caca. ³ Lcaa xu'na sti jo'ó nde chalyuu ni, ntsu'u cha' sta ngu' msta ca slo ycu' Ndyosi, ntsu'u cha' taqui ngu' xa' la msta lo mesa quii', cha' bi' laca cña ji'i ngu'; lo'o jua'a Jesús ni, ntsu'u msta nu nda Ni ca slo ycu' Ndyosi cuentya ji'na, ⁴ masi ná ngua Jesús sti jo'ó lo'o nguti'i yu nde chalyuu. Ná nda ngu' cña bi' ji'i, cha' cua laca ndi' xa' la sti jo'ó nu nsta msta nu ntsu'u cha' ta ngu' quichi chacuayá' ji'i jyo'o Moisés. ⁵ Pana nu xa' la sti jo'ó bi' ni, ñati nu cajaa ti laca ngu' bi'; cua laca ti cña ndu'ni ngu'. Xqui'ya ngu' bi' nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti sti jo'ó laca Jesús, nu ntucua ca slo ycu' Ndyosi. Lo'o jua'a nu chcu'ya late' nu ngüñá jyo'o Moisés su ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'na ji'i ycu' Ndyosi nu ngua li', ndi'ya nchcui' Ni lo'o nu cusu' bi' cuentya ji'i chcu'ya bi': “Cui'ya nu'u cuentya cha' cuiñá ma ni'i bi'

ñi'ya nu ngulu'u na' ji'i ma cha' cuiñá ma ji'i, nu lo'o ngutu nu'u nchcui' nu'u lo'o na' lo xlya ca'ya cua bi'", naci Ni. Pana sca na nu culiji yu'u ti ngua bi', tso'o la tsiya' ti su ntucua Ni nde cua. ⁶ Bi' cha' cua nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti cña nu ndu'ni Jesús cuentya ji'na, siya' la cña nu ndyu'ni nu xa' la sti jo'ó nde chalyuu. Lo'o juani ndulo tsa cha' ji'na, la cui' cha' nu cua ngüñá ji'i ycu' Ndyosi lo'o na xqui'ya Jesús, cha' xcui' cha' li'i tsiya' ti nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na.

⁷ Ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'i cha' cusu' nu ngua tya clyo, nu cua ngüñá ji'i Ni lo'o ñati tyempo bi', bi' cha' nda ycu' Ndyosi chaca cha' lo'o ñati. Ná ndyu'u scua cha' cusu' bi', cha' taca ca tso'o cresiya ji'i ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi, ⁸ cha' ná tso'o ngua'ni ñati bi' li'. Ndi'ya nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i cha' bi':

Cua ngulala ti tyalaa tsa cha' quiñi cha' 'na lo'o tya'a ngu' Israel chaca quiya', la cui' jua'a lo'o tya'a ngu' Judá, naci ycu' Ndyosi nu Xu'na na.

⁹ Si'i la cui' cha' ñi'ya nu cua ngüñá 'na lo'o jyo'o cusu' ji'i ngu' bi' nu ngua sa'ni, naci Ni.

Nu ngua li' ntejeya' na' ji'i ngu' cha' ngutu'u ngu' ca quichi tyi ngu' Egipto, ndyaa ngu'.

Pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu cua ngüñá 'na lo'o ngu';

ña'a ti ngua'ni tsa ngu' cha' cuxi, bi' cha' nga'aa ntucua na' cha' ji'i ngu', naci ycu' Ndyosi nu Xu'na na.

¹⁰ Lo'o juani nde laca cha' cucui nu cua quiñi ti 'na lo'o ngu' Israel juani, naci Ni.

Nu lo'o tyalaa tyempo, li' cua'ni na' cha' tyanu tso'o lcaa cha' ne' cresiya ji'i ngu', ñi'ya nu chcu' na' lo'o ngu' li'.

Tyucui ti' tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña 'na li';

caca na' ycu' Ndyosi nu Xu'na ngu' li', lo'o jua'a caca ngu' bi' ñati jna'.

¹¹ Taca jlo ti' ngu' tilaca laca na' li', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', masi nu sube, masi ñati cusu'.

Lo'o li' nga'aa ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i tya'a ngu' tilaca laca na';

nga'aa nti' cha' culu'u ngu' ji'i tya'a quichi
tyi ngu' cha' laca na' ycu'i Ndyosi nu
Xu'na ngu' li'.

¹² Cua'ni clyu ti' na' ji'i ngu' ji'i qui'ya nu
ntsu'u ji'i ngu' li'; nga'aa culotu na'
qui'ya ji'i ngu' li'.

Jua'a nchcui' quityi ji'i ycu'i Ndyosi bi'.

¹³ Na cua culiji yu'u ti cha' cusu' nu ngua
tya clyo; jua'a ndyu'u cha' bi' li', nu lo'o
nchcui' ycu'i Ndyosi ji'i chaca cha' cucui nu
cua qui'ni ti ji'i Ni lo'o na. Sa'ni tsa nguxana
cha' cusu' bi'; cua jyo'o ti cha' bi' juani, cua
culiji ti cha' jua'a ti.

9

*Cristo laca nu cua ngusaala tyucuii ji'na
cha' caa na slo ycu'i Ndyosi*

¹ Nu cha' cusu' nu cua nda Ni lo'o ngu' Is-
rael nu ngua li', nchcui' bi' ñi'ya cua'ni ngu'
lo'o ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Lo'o
jua'a cua ntsu'u sca ni'i nu tacati ji'i ngu',
su ngua'ni tlyu ngu' bi' ji'i Ni, masi ñati ti
ngua ngu' nu ngüiñá ni'i bi'; ² sca chcu'a ya
late' ngüiñá ngu' bi' nu nscua cla'be ne'
lo'o su ndya'a sti jo'ó ti. Nde ne' chcu'a ya
bi' cua ntucua candyeru chcu'a su ndyaqui
quii' lcaa hora; jua'a ntucua sca mesa su
nscua xlyá lo, nu caca msta ji'i ycu'i Ndyosi.
Lcaa tsá ngusta sti jo'ó msta bi'. ³ Ca ne'
tasá nu ndacui cla'be ne' chcu'a ya bi', ca bi'
ntsu'u chaca cuarto nu tacati tsa ji'i ngu'.

⁴ Nde ne' cuarto bi' ntucua mesa oro su
ndaqui sti jo'ó yana jo'ó lo; la cui' ca bi'
ntucua cña' tacati, nu ngüixij tyi'i ca chu'
yaca lo'o chcu'a oro. Ne' cña' bi' cua ntsu'u
co'o tsa yu'be ti na nu ñi'ya ña'a scu'a ña'a,
nu nda ycu'i Ndyosi cha' ndyacu ngu' Israel
ca lo nati' btyi su nguta'a yu'u ngu' nu ngua
sa'ni; ne' sca caatyá oro ntsu'u co'o na nu
ndyacu ngu' bi'. Lo'o jua'a ca ne' cña' bi'
ntsu'u co'o yaca xca ji'i jyo'o Aarón, yaca
nu ntyucua sati chu' jua'a ti; jua'a ntsu'u
tyucuaa quee cuaja', nu nscua nu tii tya'a
cha' bi' lo, nu ndacha' ni cña nu cua ngulo
ycui' Ndyosi ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Ca
ta'a na bi' ntsu'u co'o ne' cña' tacati bi'.

⁵ Chu' cña' bi' ntucua lcu'i ji'i tucua tya'a xca
ji'i ycu'i Ndyosi nu ndubi tsa ña'a; ngatya'a
ti lo lu'be xca ndubi bi' chu' cña', cha' tyi'u
ti ñati cha' ca bi' lijya ycu'i Ndyosi cha' cati

qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. Xca ndubi bi' cua
ntucua cha' ca cuayá' ti' ngu' Israel cha'
lcaa tsá nga'a ycu'i Ndyosi laja su ndi'i ngu'.
Pana ná caja tyempo chcu'i na ji'i lcaa cha'
bi' juani.

⁶ Jua'a ngua cha' ntucua lcaa yaca bi' ne'
chcu'a ya late' bi' su ngua'ni tlyu ngu' ji'i
ycui' Ndyosi, cha' lcaa tsá ndyatí sti jo'ó
ndyaa ne' chcu'a ya bi', ngua'ni cña ji'i ycu'i
Ndyosi ca jua; ⁷ pana sca ti sti jo'ó nu laca
loo nguta'a ca ne' cuarto nu tacati tsa bi' ji'i
ngu', sca ti quiya' nguta'a nu cusu' bi' sca
yija. Lo'o tañi na'ni ndyaa nu cusu' bi' li',
cha' scu'i ji'i slo ycu'i Ndyosi ca ne' cuarto
tacati bi', cha' jua'a cuityi Ni qui'ya nu
ntsu'u ji'i ycu'i nu cusu' bi', lo'o jua'a cuityi
Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ngu' quichi,
masi qui'ya nu ná nda ngu' cuentya si cha'
cuxi ngua'ni ngu' nquicha', cha' cuentya
ji'i ycu'i Ndyosi ngua'ni nu cusu' cña bi'.

⁸ Laja lo'o nchcui' na ji'i chcu'a ya late' bi'
ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' ca cuayá' ti'
na, cha' tya lyiji xñi tso'o na tyucuii cha'
caa na slo ycu'i Ndyosi si ña'a ti tya ndu
ni'i cusu' bi', si tya ndu'ni tlyu na ji'i ycu'i
Ndyosi ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya sa'ni bi';
tya lyiji caja ñi'ya nu caa na slo ycu'i Ndyosi
nu lubii tsiya' ti cha' ji'i Ni li', si jua'a.

⁹ Xqui'ya lcaa cha' bi' tso'o la ca cuayá' ti'
na cha' nu ndyaca juani; ná caja ñi'ya nu ca
tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi
laja lo'o ndyu'ni tlyu ti na ji'i Ni ñi'ya nu
ngua'ni ngu' bi', masi quiñá'a tsa msta ta na
ji'i Ni, masi taqui tsa na na'ni lo mesa cha'
cati qui'ya nu ntsu'u ji'na. ¹⁰ Xcui' cha' nu
nchcui' ñati chalyuu ti laca, masi ñacui ngu'
cha' ná tso'o cacu na co'o na sca lo na, masi
ñacui ngu' ñi'ya cua'ni na cha' caca lubii
cresiya ji'na; cña nu ndatsaa ti ñati chalyuu
ji'na cha' cua'ni na, jua'a laca cha' bi'. Xti
ti tyempo talo cha' bi' ña'a cuayá' xcutsa'a
ycui' Ndyosi lcaa cha'.

¹¹ Lo'o juani cua yaa Cristo, nu laca chaca
lo sti jo'ó nu laca loo; cua laca nguxana
ndyaca tso'o chalyuu xqui'ya Ni. Ná ndyaa
Ni ngua'ni Ni cña ne' sca ni'i tlyu nu ngüiñá
ñati ti, cha' ná ndu'ni cha' tyu'u cha' ji'i
Ni lo'o sca cha' nu ntsu'u nde chalyuu.
¹² Ndi'ya ña'a cña nu ngua'ni Cristo cuentya
ji'na, nu lo'o ndyaa Ni la cui' ca su tacati

tša ca su ntucua ycu' Ndyosi: ná nguta'a Ni lo'o tañi chivo lo'o tañi chqueru, cha' scui Ni tañi bi' nde slo ycu' Ndyosi cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana ngujuii Cristo lo crusi, ndye tañi ycu' yu ndyalú cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. Bi' cha' sca ti quiya' tsiya' ti ngua'ni lyaá Cristo ji'na, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ngulaá na ji'i nu cuxi, xqui'ya cña nu ngua'ni Ni cuentya ji'na. ¹³ Nu ngua sa'ni la ni, si ntsu'u sca cha' nu ngua'ni cha' nga'aa lubii sca ñati, li' nguscui sti jo'ó tañi chivo tañi toro lo ngu', cha' caca lubii ngu' hichu' ti ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; jua'a nguscui sti jo'ó jii lo ngu', jii ji'i chqueru msta nu cua ndyaqui cuentya ji'i ngu'. ¹⁴ Masi jua'a ngua'ni ngu' cña nu ngua li', pana tlyu la cña nu ngua'ni Cristo juani, cha' ndyalú tañi ycu' yu lo'o ngujuii yu lo crusi cuentya ji'na. Xqui'ya Xty'i' ycu' Ni, bi' cha' ngua ji'i Cristo ta yu tyucui ña'a ycu' ca yu, cha' sca ti quiya' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycu' Ndyosi; nu ycu' Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya ji'i yu tsiya' ti, bi' cha' taca cua'ni lubii Ni cresiya ji'na, nu lo'o tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni Ni lo'o ndyalú tañi ycu' Ni. Li' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ñu'u tsa ji'na, jua'a taca ji'na cua'ni na cña ji'i ycu' Ndyosi nu lu'ú ca nde chalyuu li'.

¹⁵ Bi' cha' lacua, Cristo laca nu ngüiñi sca cha' cucui ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, masi lo'o cua ña'a ca ñati nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i. Jua'a ngua'ni Cristo, nu lo'o ngujuii yu, cha' jua'a ngulaá na ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o tya ndaquiya' tsa na ji'i cha' cusu' bi'. Nu juani taca tyacua lcaa cha' nu cua nacui ycu' Ndyosi Sti na ji'na cha' tyacua ji'i lcaa ngu' nu ngusubi Ni ji'i; ná nga'a cha' culiji yu'u cha' bi' ji'na tsiya' ti. ¹⁶ Sca quityi nu nclyo ñati cha' tyanu xi cha' tso'o ji'i tya'a ngu' lo'o cua ngujuii ngu' ni, ndi'ya ndyaca cha' ji'i quityi bi': ná caja cha' tso'o bi' ji'i tya'a ngu', si bilya cajaa nu ca ji'i cha' tso'o bi'; ¹⁷ ná cua'nijo'o quityi bi', si tya lu'ú nu ca ji'i cha' tso'o bi'. Sca ti si cua ngujuii yu bi', li' cua'nijo'o quityi bi' ji'i ngu'. ¹⁸ Lo'o jua'a nu cha' cusu' nu ngua clyo bi' ni, ngua'ni cha' bi' cña cuentya ji'i ngu', xqui'ya cha' ndyujuii ngu'

sca na'ni nu ngua msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁹ Nu ngua tya clyo ndacha' jyo'o Moisés lcaa cha' cusu' bi' ji'i lcaa ngu' quichi, ndacha' yu lcaa cña nu cua ngulo ycu' Ndyosi ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Li' ngusñi yu xi tañi chqueru lo'o tañi chivo nu ndyujuii ca ngu', nguxiya' yu tañi bi' lo'o xi hitya lubii. Li' ntejeya' yu ji'i sca sta' yaca nu ntsu'u quicha' xlya' nu nga'a ña'a chu'; lo'o quicha' xlya' bi' nguscui yu tañi bi' lo ngu' quichi bi', jua'a lo cha' cusu' bi' nu nscua lo quee cuaja'. ²⁰ Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' bi': "Lo'o tañi re ndatsaa ycu' Ndyosi ji'i ma, cha' cua'ni ma lcaa lo cña nu cua ngulo Ni ji'i ma cha' cua'ni ma, nu lo'o ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o ma", nacui Moisés ji'i ngu' bi' li'. ²¹ La cui' jua'a nguscui Moisés tañi lo hcua'ya bi', jua'a lo lcaa na nu ntucua ca su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi. ²² Cuentya ji'i cha' cusu' bi', xcui' lo'o tañi sca na'ni nu cua ndyujuii ngu', jua'a ngua lubii lcaa na; lo'o jua'a juani, sca ti ndyiji cha' clyu ti' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, cha' nu cua ngujuii Cristo cuentya ji'na.

Ngüityi Cristo qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati nu lo'o ngujuii yu lo crusi

²³ Ngua'ni jyo'o cusu' ji'na jua'a lo'o ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi ne' laa nu ngua li', cha' caca lubii lcaa na nu cua'nijo'o ji'i ngu'; nde chalyuu ti ntucua lcaa na bi', masi ndi'i bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Pana tlyu la cña laca cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu ca slo ycu' Ndyosi, tso'o la cña laca nu cua'ni lyaá Ni ji'i ñati ji'i cha' cuxi bi'. ²⁴ Bi' cha' nga'aa ndyaa Cristo nde ne' laa nu ngüiñi ñati nde chalyuu ti, masi ntucua bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; na cua ndyaa liñi Ni ca slo ycu' Ndyosi ca nde cua. Ca bi' ntucua Ni juani, cha' hcui' lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'na. ²⁵ Cuentya ji'i cha' cusu' ni, sca ti quiya' sca yija ndya'a sti jo'ó nu laca loo ji'i tya'a ngu' judío ne' cuarto nu tacati tsa cuentya ji'i ngu' bi'; ndya'a lo'o nu cusu' ji'i tañi na'ni nu cua ndyujuii ca ti ngu' ji'i cha' caca msta, cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' quichi. Pana si'i tyuu quiya' ndyaa Cristo ca slo ycu' Ndyosi nde cua. ²⁶ Si jua'a ngua, ná tyiquee' cua tyuu tsa quiya' cua ngujuii ca'a ngu' ji'i Cristo lo crusi tya

lo'o ndya' chalyuu; pana si'i jua'a ngua cha' bi', sca ti quiya' cua yaá yu chalyuu nu ngua sa'ni xi lo'o cua tye ti chalyuu cusu', cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa ñati lo'o ngujuui yu lo crusi. ²⁷ Cua ña'a ca na ndyijii na sca ti quiya', lo'o li' ndu'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'na; ²⁸ lo'o jua'a Cristo, sca ti quiya' ngujuui yu lo crusi, cha' jua'a ngüityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'i quiña'a tsa ñati. Tya caa Cristo chaca quiya' ca tiya' la; pana nga'aa si'i cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati caa Ni li', cha' cua ndye ngua'ni Ni cña bi'. Li' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'i lcaa ñati nu ntajatya tsa ji'i Ni, ña'a cuayá' nu caa Ni chaca quiya'.

10

¹ Nu lo'o nduna na xcui' cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o jyo'o cusu' ji'na, ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya tyacua cha' tso'o ji'na nde loo la xqui'ya Jesús, cha' ná nchcui' cha' cusu' bi' ji'na ñi'ya caca lcaa cha' bi'; xti tsa cha' ndacha' cha' cusu' bi' ji'na, ñi'ya nti' sca cuityi nu sta cuayá' ti ñi'ya caca sca cña lo yuu. Nu ngu' judío tya'a na, lcaa yija ndu'ni ngu' la cui' ca ti cha'; lcaa yija ndya'a lo'o ngu' ji'i la cui' ca msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi chaca quiya', xqui'ya cha' ná ntsu'u su tye cña tacati nu ndyu'ni ngu', cha' ná nchca cua'ni lubii msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa ji'i cresiya ji'i ñati bi' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi. ² Ná ndyiji ñi'ya nu cua'ni lubii cha' cusu' bi' ji'i cresiya ji'i ngu' bi', nu lo'o ndya'a ngu' ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. Si ngua lubii cresiya ji'i ngu', nga'aa ngua tii ngu' yabe' nu ntsu'u ji'i ngu' li'; nga'aa nti' cha' tyalo'o ngu' ji'i msta ji'i ngu' chaca quiya' li'. ³ Pana tsa bi' ti cña ndu'ni msta bi' cuentya ji'i ngu': lcaa yija tsiya' ti ndu'ni cha' ndyi'u ti' ngu' cha' tya ntsu'u qui'ya ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi; ⁴ ná nchca cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, masi nscui sti jo'ó tañi toro, masi nscui tañi chivo lo ngu'.

⁵⁻⁶ Nu lo'o tya lyiji caa Cristo lo yuu chalyuu, li' nchcui' Ni lo'o ycuí' Ndyosi Sti Ni. Ndi'ya nacui Ni:
Nga'aa nti' nu'u cha' calo'o ngu' ji'i na'ni nu tyaqui cha' caca msta,
nacui Cristo ji'i ycuí' Ndyosi.

Ná tso'o nti' nu'u ña'a nu'u ji'i ngu' su ndaqui ngu' na'ni lo mesa quii', cha' caca bi' msta;

masi xa' ña'a msta sta ngu' cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', nga'aa ndiya ti' nu'u cha' bi'.

Pana cua ta ti nu'u cuaña' 'na, cha' caja ñi'ya caa na' nde lo yuu chalyuu, nacui Cristo.

⁷ Bi' cha' cua lijya na' ca nde juani, Ndyosi Sti na',

cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na', ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya jna'.

Jua'a ngua cha' nu nda Cristo nu ngua li'.

⁸ Lo quityi bi' ni, clyo nacui Cristo cha' ná nti' ycuí' Ndyosi msta; la cui' jua'a nacui Ni cha' ná ndiya ti' ycuí' Ndyosi cha' xcui' ndya'a lo'o ngu' ji'i msta, masi msta jua'a ti, masi na'ni lu'ú nu caca msta nu tyaqui lo mesa quii' cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. Jua'a nacui Ni, pana cuentya ji'i cha' cusu' ji'i ngu' nga'a cha' cua'ni ngu' bi' jua'a. ⁹ Lo'o li' nacui Ni: “Cua lijya na' ca nde, Ndyosi Sti na', cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'”. Jua'a ngua cha' nguxtyanu ycuí' Ndyosi cha' cusu' bi', cha' nu nscua ñi'ya caca msta nu tsalo'o ngu' scaa quiya'; li' chaca cha' cucui ngua'ni ycuí' Ndyosi, nu lo'o nda Ni ji'i Cristo lijya nde chalyuu cuentya ji'na. ¹⁰ Ngua'ni Jesucristo lcaa cña nu ngua ti' ycuí' Ndyosi Sti yu cha' cua'ni yu, cha' nda yu ji'i tyucui ña'a yu cha' ngujuui' ca'a ngu' ji'i lo crusi; sca ti quiya' tsiya' ti ngua ycuí' ca yu msta, la cui' msta nu ngua ti' ycuí' Ndyosi Sti yu ngua bi'. Bi' cha' cua ngua lubii cresiya ji'na cuentya ji'i ycuí' Ndyosi juani, cua ndye yabe' nu ntsu'u ji'na.

¹¹ Nu ngu' sti jo'ó ji'i ngu' judío ni, lcaa tsa ndu ngu' bi' ndu'ni ngu' cña cha' sta ngu' la cui' tya'a msta slo ycuí' Ndyosi, masi tyuu quiya' sca yija; ná ntsu'u su tye cha' sta ngu' msta bi', jua'a ni sca quiya' ná ngua cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o msta bi'. ¹² Pana nu Jesucristo bi' ni, sca ti quiya' ngujuui yu lo crusi cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, lo'o ña'a ti tya ndyu'u scua cña nu ngua'ni yu masi chalyuu juani. Li' ngutu'u Jesús ndyaa Ni, ndyaa tucua Ni

nde la'a tsu' cui su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi. ¹³ Ca bi' ntucua Ni juani, ntajatya Ni ña'a cuayá' nu tyijiloo lyiji ycu' Ndyosi ji'i lcaa tya'a cusu Ni. ¹⁴ Sca ti quiya' cua ndyaa Jesús lo crusi lacua, ngua'ni lubii yu ji'i cresiya ji'i ñati cuentya ji'i ycu' Ndyosi; jua'a ngua tyucui ti' tyiquee ñati chaca quiya'. ¹⁵ Sca ti xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi nchca cuayá' ti' na ni cña laca nu ngua'ni Cristo nu ngua li', bi' cha' ngua'ni Xtyi'i ycu' Ni cha' nscua cha' lo quityi nu nchcui' ndi'ya:

¹⁶ Nde laca cha' cucui nu cua quiñi ti 'na lo'o ngu' chaca quiya', nacui nu Xu'na na:

Lo'o tyalaa tyempo bi', li' cua'ni na' cha' tyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ñati 'na, lcaa cha' ñi'ya nu chcui' na' lo'o ngu' li';

tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña 'na li'.

¹⁷ Chaca cha' nacui Ni li':

Li' nga'aa tyi'u ti' na' cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu',

nga'aa culotu na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o na'.

Jua'a nchcui' ycu' Ndyosi. ¹⁸ Bi' cha' juani, nga'aa ntsu'u cha' tsalo'o ngu' ji'i msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', cha' cua laca ngua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na.

Cua'ni na cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi

¹⁹ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tyucui chacuayá' ji'i Ni cua ntsu'u ji'na juani, cha' caa na slo ycu' Ndyosi nu lubii tsiya' ti' cha' ji'i Ni. Jesús laca nu nda chacuayá' bi' ji'na, xqui'ya cha' ndyalú tañi ycu' yu lo'o ngujuui yu lo crusi, cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. ²⁰ Nu lo'o nda yu tyucui ña'a yu cha' ngujuui yu xqui'ya na, cua ngusaala yu chaca tyucui cucui cuentya ji'na li', cha' caja ñi'ya caa na cacua ti slo ycu' Ndyosi; xqui'ya ycu' Jesús, bi' cha' taca xñi na tyucui nu lijya ca slo ycu' Ndyosi juani. ²¹ Cua ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Jesús bi', nu sti jo'ó nu laca loo la, cha' ycu' laca nu ndi'ya cña loo ji'i lcaa na cuentya ji'i ycu' Ndyosi Sti yu. ²² Tyaa na ca slo ycu' Ndyosi lacua; tyucui tyiquee na cua'ni na cha' caca stu'ba

cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na, cha' taca xñi tso'o na cha' ji'i Ni li'. Cua ngüityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni cha' ngua tyuju'u ti' na tya tsubi' la; cua ngua lubii cresiya ji'na juani, ñi'ya laca lo'o cua ndyaata na chcu lo'o hitya lubii ti. ²³ Cua'ni na cha' jlya tso'o ti' na cha' nu cua ngusñi na tya clyo lacua, ná tya'achu' na ji'i cha' bi' tsiya' ti. Taca jlya ti' na ji'i ycu' Ndyosi, cha' chañi cha' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nacui Ni ji'na. ²⁴ Culacua tso'o ti' na, cha' caja ñi'ya xtyucua na ji'i xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; xtyucua na ji'i ngu' bi', cha' xcui' cha' tso'o ti' cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu', cha' jua'a caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'. ²⁵ Ntsu'u ngu' tya'a na nu nga'aa ndya'a slo ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu nga'aa ndyu'u ti'i lo'o tya'a na. Pana ná tso'o cua'ni na jua'a; tso'o la ña'a ti tsaa na tyu'u ti'i na lo'o tya'a na, cha' tyanu tachaa la cha' ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na, lcaa na lo'o tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni. Nti' na cha' cua tyaa ti nu Xu'na na chaca quiya', bi' cha' lu'ba ti tyu'u ti'i na juani lo'o ngu' tya'a na.

²⁶ Nga'aa ntsu'u xa' la msta nu ta na, nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu cua'ni na, cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na, si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi li'; cua ngua cuayá' ti' na cha' chañi tsa cha' ji'i Jesús bi', lo'o jua'a nga'aa cui'ya ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'na si xtyanu na ji'i cha' bi'. ²⁷ Jua'a ti caca na li', cutsii tsa na ji'i ycu' Ndyosi lo'o tyalaa hora nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati tya'a ngusu lo'o Ni. Lo'o li' cua'ni tye Ni ji'i lcaa ngu' bi', tsaa ngu' nde lo quii' tlyu nu ná nga'a cha' tye tyaqui. ²⁸ Nu ngua sa'ni ni, lo'o ntsu'u ñati nu ná ndaquiya' tsiya' ti ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi, ndyujuii ngu' ji'i ñati bi' li'. Ngua'ni cuayá' ngu' ji'i ñati bi' clyo cuentya ji'i jyo'o Moisés lo'o tucua sna tya'a xa' ñati nu ndacha' liñi ñi'ya ngua cha' bi'; li' ngusta ngu' yabe' hichu' ñati bi', ndyujuii ngu' ji'i li', cha' nga'aa ngu'ji ñi'ya jña ngu' cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i nu cuxi bi' li'. Jua'a ngua tya sa'ni la. ²⁹ Lo'o juani ni, tlyu la cha' ti' tyacua ji'i tya'a ñati na nu chii tsa nti' ña'a ngu' ji'i Jesús, nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi bi', ngu' nu lye tsa chcui' lo ji'i cña

nu ngua'ni nu Jesús bi'; sca ti xqui'ya cha' ngujuu yu lo crusi, bi' cha' cua ndyaca lubii cresiya ji'na. Lo'o jua'a si chcu' suba' na ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi, li' lye la cha' nchcube' tyacua ji'na, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycu' Ni. ³⁰ Cua jlo ti' na cha' ndi'ya nchcu' ycu' Ndyosi tya sa'ni la: "Na' laca nu xcubi' ji'i ñati chalyuu", nacu' Ni. "Ta na' cha' ti'i ji'i ñati, nu lo'o ntsu'u cha' chcube' ngu'." Lo'o jua'a cua nchcu' Ni chaca cha' lo'o ngu' li': "Cua'ni cuayá' na' ji'i ñati 'na, cha' na' laca Xu'na ngu'", nacu' Ni. ³¹ Tlyu tsa cha' laca, si taya' ycu' Ndyosi nu lu'ú ca ji'na cha' xcube' Ni ji'na.

³² Tyi'u ti' mā lacua, ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'mā nu ngua tya tsubi' la, cua ndyaala hique mā cha' ndyuna tso'o mā cha' ji'i ycu' Ndyosi, lo'o li' cua quiña'a tsa cha' nchcube' cua ndyacua ji'i mā nde chalyuu. Pana ndalo tsa tyiquee mā li'; ná ngua ji'i nu ngu' xña'a bi' tyijiloo ji'i mā, ³³ masi tyuu quiya' nchcu' tsa ngu' cha' ti'i ji'i mā, masi ngua'ni lya' ti' ngu' ji'i mā su ndu mā laja ñati nu ngua li'. Lo'o jua'a cua ntaja'a mā tyanu mā slo ngu' tya'a mā laja lo'o ngua'ni ti'i ti' ngu' ji'i ngu' bi', masi si' ji'i ycu' ca mā ndyu'ni lya' ti' ngu' tyempo bi'. ³⁴ Lo'o jua'a ndyaa na'a mā ji'i ngu' tya'a mā nu lo'o ntsu'u ngu' bi' ne' chcu'a, ngux-tyucua mā ji'i ngu' bi' li'; masi nguaana xa' ñati lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā, ndalo tsa tyiquee mā li'. Tso'o ntsu'u tyiquee mā, cha' cua jlo ti' mā cha' tso'o la tsiya' ti laca nu cha' ji'i Jesús nu cua ngusñi mā bi'; jlo ti' mā cha' ná tye chca cha' bi', cha' nu cua ndyuna mā cuentya ji'i Jesús. ³⁵ Ná tya'achu' mā ji'i cha' ji'i Jesús lacua. Ña'a ti tya cua'ni tlyu tyiquee mā, cha' tso'o tsa cha' nu tyacua ji'i mā ca tiya' la cuentya ji'i ycu' Ndyosi, si ña'a ti xñi tso'o mā cha' bi'. ³⁶ Nga'a cha' talo tyiquee mā masi tyiquee', si tya nti' mā cua'ni mā lcaa ña'a cña nu nti' ycu' Ndyosi, si tya nti' mā ña'a mā cha' nu cua nacu' Ni cha' caca nde loo la. ³⁷ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcu' ycu' Ndyosi:

Tya xi tya tyempo tya lyiji cha' tyalaa ycu' yu nu nga'a cha' tyaa chaca quiya'; nga'aa tiya' lye cha' caa yu bi', nacu' Ni.

³⁸ Lo'o ñati nu caca lubii cresiya ji'i xqui'ya na' ni, nu lo'o xñi ngu' bi' cha' 'na, li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi', nacu' Ni.

Pana ná tso'o nti' na' ña'a na' ji'i ñati nu tya'achu' ji'i cha' 'na.

³⁹ Nu na ni, ná taca tya'achu' na ji'i cha' ji'i Jesús; si tya'achu' na ji'i yu, chcuna' na tyucui ña'a na, ña'a lo'o cresiya ji'na li'. Pana laca na ñati nu tsa cu' ti xñi na cha' ji'i Ni, bi' cha' ndu'ni lyaá Ni ji'na ji'i nu cuxi.

11

Ñati nu tyucui tyiquee ngu' jlya ti' ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi

¹ Na jlya ti' na ji'i sca cha' lo'o ndu ti' na cha' caca cha' bi', nu lo'o jlo ti' na cha' caca cha' bi' ji'na, masi bilya ña'a na ji'i. ² Jlya ti' jyo'o cusu' ji'na nu ngua'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni la, bi' cha' ñati tso'o ngua ngu', lo'o jua'a ntucua Ni cha' ji'i ngu' bi'.

³ Jlya ti' na ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' clyo nda ycu' Ndyosi cha', lo'o li' ndya' chalyuu nu ña'a na juani; ná na'a na ñi'ya ngua cha' ndya' bi', tsa bi' ti cha' jlya ti' na cha' ngüiñá Ni lcaa cha' nu ña'a na lo yuu chalyuu juani.

⁴ Jlya ti' jyo'o Abel ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' tso'o la ngua'ni yu que jyo'o Caín tya'a yu, nu lo'o ngusta ngu' msta slo ycu' Ndyosi. Ntucua Ni cha' nu nchcu' nu Abel bi', xqui'ya cha' jlya ti' yu; lubii tsa cresiya ji'i yu ngua ti' ycu' Ndyosi, nu lo'o na'a Ni ji'i yu lo'o ngusta yu msta. Lo'o jua'a juani tya nchca cuayá' ti' na cha' ngusñi jyo'o Abel cha' ji'i ycu' Ndyosi, masi sa'ni tsa ngujuu yu.

⁵ Jlya ti' jyo'o Enoc ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ná ngujuu yu. Jua'a ti ndyalo'o ycu' Ndyosi ji'i yu ca slo ycu' Ni; ná nquije yu ji'i ñati li', xqui'ya cha' cua yaa Ni yaqui'ya Ni ji'i yu. Pana nchcu' quityi cha' cua ndiya ti' Ni ñi'ya nu ngua'ni nu Enoc bi' laja lo'o nguti'i yu chalyuu. ⁶ Ni sca na, ná taca cua'ni na cha' caca tyaala' ti' tyiquee ycu' Ndyosi, si ná chañi cha' jlya ti' na ji'i Ni. Si nti' na cha' jyacua na ji'i Ni cha' chcu' na lo'o Ni, li' nga'a cha' jlya ti' na cha' lu'ú

ycui' Ndyosi; nga'a cha' jlya ti' na cha' taca xtyucua Ni ji'na lo'o jña na sca cha' ji'i Ni.

⁷ Jlya ti' jyo'o Noé ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ndyuna yu cha' nu nchcui' Ni lo'o yu, nu lo'o nacui' Ni ñi'ya ña'a cha' cuxi nu lijya caca nde loo la, masi ycu' yu ná ngua tii yu ñi'ya caca cha' bi'. Ngusñi yu cha' ji'i ycu' Ndyosi, li' ngüñá yu sca yaca ni'i su tyi'i yu lo'o lcaa tya'a ndi'i yu; jua'a ngua cha' ngulaá ngu' ji'i tyo clyaa bi'. Jlo ti' na juani cha' cuxi tsa ngua chalyuu cusu' bi', cha' sca ti Noé jlya ti' yu cha' nu nchcui' Ni lo'o; ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya ji'i yu li'.

⁸ Jlya ti' jyo'o Abraham ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ngusñi yu cha' ji'i Ni, nu lo'o nguane Ni ji'i yu cha' tsaa yu sca loyuu tyijyu' tsa, su nacui' Ni ji'i yu cha' cajua caca quichi tyi yu. Ngutu'u yu loyuu su nguti'i yu tya clyo, ndyaa yu li', masi ná jlo ti' yu macala su tsaa yu. ⁹ Xqui'ya cha' jlya ti' yu ji'i Ni, bi' cha' ndyanu yu ca loyuu su nacui' Ni ji'i yu cha' cajua caca quichi tyi yu. Ca bi' nguti'i yu ñi'ya ndu'ni ñati nu ndya'a xtyi'i ti; chcu'ya late' ti ngüñá yu cha' nguti'i yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni jyo'o Isaac sñi' yu lo'o jyo'o Jacob sñi' ste' yu nde loo la. Tyucuaa jyo'o cusu' bi' jlya ti' ji'i la cui' tya'a cha' nu cua nacui' Ni ji'i jyo'o Abraham sti ngu' bi'. ¹⁰ Jlya ti' Abraham cha' nde loo la cua'ni cho'o ycu' Ndyosi chaca se'i su tso'o la tyi'i yu, nu ná culiji tsiya' ti; cuiñá ycu' Ndyosi ña'a tsaca quichi bi'.

¹¹ Lo'o ycu' Sara clyo'o yu ni, jlya ti' ma' ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ngua tana ma', masi cusu' tsa ma', masi bilya caja sñi' ma' tsiya' ti. Ngujui sñi' ma' lacua, xqui'ya cha' jlya ti' ma' ji'i ycu' Ndyosi, cha' chañi cua'ni Ni lcaa ña'a cha' nu cua nacui' Ni ji'i ma'. ¹² Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ñati ndyatü ji'i sca ti nu cusu' Abraham nde loo la, masi cua tye ti cha' ji'i yu cha' cusu' tsa yu; tsa ña'a cui nu ntsu'u nde cua, tsa lo cua tya'a ñati ndyatü ji'i nde loo la. Lo'o juani ná caca culacua na ji'i ngu' bi', ñi'ya laca cha' ná caca culacua na ni tsa lo tya'a satya yusi ndi'i to' tyujo'o.

¹³ Ña'a ti jlya ti' lcaa jyo'o bi' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngujui ngu', masi nga'aa na'a ngu' lo'o ndyu'u tucua lcaa cha' nu nacui'

Ni cha' caca; pana tso'o tsa ngua tyiquee ngu' bi', cha' nu jlo ti' ngu' cha' cua ngulala ti caca cha' bi', ñi'ya si tsa lyiji ti na'a ngu' ji'i. Jlo ti' ngu' cha' tyijyu' ngutu'u ycu' ca ngu' lijya ngu', lo'o ná ntsu'u tyi ngu' lo yuu bi'. ¹⁴ Jlya ti' ngu' cha' ntsu'u sca se'i tso'o la su tyalaa ngu' ca nde loo la, bi' cha' ngua ti' ngu' jua'a. ¹⁵ Nga'aa ndyi'u tsa ti' Abraham lo'o tya'a yu ji'i quichi tyi ngu' ca loyuu tyijyu' su ngutu'u ngu'; cua nguxtyuu ngu' ca bi' hora ti, si jua'a ngulacua ti' ngu'. ¹⁶ Pana si'i jua'a ngua ti' ngu', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' ta ycu' Ndyosi sca se'i su tso'o la tsiya' ti su tyi'i ngu'; ngua ti' ngu' tyalaa ngu' la cui' ca su ntucua ycu' Ni. Bi' cha' ná tyuju'u ti' Ni lo'o nacui' ngu' cha' ycu' Ndyosi nu Xu'na ngu' laca Ni; na cua ngua'ni cho'o Ni sca se'i su tyi'i ngu' ca slo ycu' Ni.

¹⁷⁻¹⁸ Jlya ti' jyo'o Abraham cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' ndyalo'o yu ji'i Isaac sñi' yu, cha' ycu' nu piti caca msta cha' xcua lo mesa quee ji'i ycu' Ndyosi li'; jua'a ngua cha' ngua'ni cuayá Ni ji'i yu. Na cua ngüñi cha' ji'i ycu' Ni lo'o nu Abraham bi' tya sa'ni la cha' cala sñi' clyo'o yu; tya li' cua nacui' Ni ji'i yu: "Xqui'ya Isaac catu quiña'a tsa ñati jinu'u nde loo la". Pana ña'a ti ntaja'a Abraham ndyalo'o yu ji'i nu piti Isaac bi', nu sca ti sñi' yu lo'o clyo'o yu, cha' caca nu piti bi' msta. ¹⁹ Taca ji'i ycu' Ndyosi cua'ni cha' tyu' Isaac chaca quiya' si cua ngujui, ngua ti' Abraham; bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu jua'a lo'o sñi' yu. Pana nu lo'o cua nscua Isaac lo mesa cha' cajaa, li' xa' ndya Ni ji'i nu piti bi' ji'i Abraham sti yu chaca quiya'; ná ngujui nu piti bi'.

²⁰ Jlya ti' jyo'o Isaac cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' nchcui' nu cusu' bi' lo'o tyucuaa sñi' yu, nu Jacob lo'o Esaú bi', cha' tso'o tsa caca ji'i ñati nu catu ji'i ngu' tyempo nde loo la. ²¹ Jlya ti' jyo'o Jacob cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o, bi' cha' ngusta ya' nu cusu' bi' hique tyucuaa sñi' ste' yu nu ngua sñi' José bi', nu lo'o cua cajaa ti nu cusu' bi'; nchcuicha' nu cusu' ji'i nu ngu' cuañi' bi' li'. Lo'o li' ngua'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi, laja lo'o ndu yu nguatü yu yaca xca ji'i yu lyuu. ²² Jlya ti' jyo'o José

ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' lo'o cua cajaa ti yu, li' nda yu sca cha' lo'o ngu' tya'a yu, cha' chañi cha' tyu'u lcaa tya'a ngu' Israel loyuu Egipto bi' ca tiya' la, tyaa ngu' laja ti li'. Lo'o jua'a nacui nu cusu' macala tyatsi' jyo'o ycu'i yu chaca quiya' ca tiya' la, nu lo'o cua ngutu'u ngu' ndyaa ngu'.

²³ Jlya ti' sti xtya'a jyo'o Moisés ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' lo'o ngula sñi' ngu', ngusu'ba cuatsi' ngu' ji'i yu ni'i sna co', cha' na'a ngu' cha' tso'o tsa ña'a cubi' cuañi' bi'. Nga'aa ndyutsii ngu' bi' ji'i rey xña'a, masi ná ndaquiya' ngu' ji'i cña cuxi nu ngulo rey bi'. ²⁴ Lo'o ngua tlyu la nu Moisés bi' li', ná ndiya ti' yu cha' ñacui ngu' ji'i cha' laca yu sñi' nu cuna'a sñi' rey nu laca loo ji'i ngu' Egipto, xqui'ya cha' jlya ti' yu ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na ngu' Israel; ²⁵ tso'o la cha' stu'ba ti caja cha' ti'i ji'i yu lo'o lcaa tya'a ñati ji'i ycu'i Ndyosi, ngua ti' yu. Ná ngua ti' yu tya'a yu xcui' cha' paseya ti, ni ná ngua ti' yu cua'ni yu xi cha' cuxi cha' sca hora ti ca chaa ti' ycu'i ti yu; ²⁶ tso'o la stu'ba ti tyi'i yu lo'o ngu' tya'a yu, masi chii nti' xa' ñati ña'a ji'i yu, ngua ti' yu. Ñi'ya nchcube' ycu'i Cristo nde loo la, jua'a nchcube' Moisés nu ngua li'; pana ná ndube ti' yu cha' culiya' ngu', ngxu'tyanu yu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' Egipto, cha' jlya ti' yu cha' tso'o la caca ji'i ñati ji'i yu nde loo la xqui'ya ycu'i Ndyosi. ²⁷ Jlya ti' jyo'o Moisés bi' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngutu'u yu loyuu Egipto bi'; ná ndyutsii yu masi ngunasí tsa rey xña'a bi' li', ni ná nguta'achu' Moisés tsiya' ti. Ndyalo'o yu ji'i ngu' Israel tyucui tyijyu', ñi'ya si ndyaa lca'a yu ji'i ycu'i Ndyosi, masi ná nchca ña'a na ji'i ycu'i Ni.

²⁸ Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o, bi' cha' nacui yu cha' clyo cua'ni ngu' ta'a pascua la cui' talya lo'o cua tyeje tacui ti sca xca tyaala su ndi'i ngu'; cuentya ji'i ycu'i Ndyosi caa xca tyaala bi', cha' xcube' ji'i ngu' Egipto. Li' ngulo Moisés cña cha' ta'a ngu' tañi na'ni chu' yaca nu ndu to' tyuu ni'i ji'i lcaa ngu', cha' nu lo'o ña'a xca tyaala bi' tañi, ná cujuui ji'i sñi' ngu' Israel li'; pana cua ndyujuii xca bi' ji'i sñi' nu ngula clyo ji'i lcaa ngu' ca tyi. ²⁹ Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés ji'i ycu'i

Ndyosi, bi' cha' ndyaala sca tyucuii btyi ti cla'be laja Tyujo'o Nga'a, cha' tyu'u ngu' chaca tsu'. Pana nu lo'o ngua ti' ngu' Egipto tyu'u lca'a ji'i ngu' Israel, nga'aa ngua ji'i ngu' li', cha' ndyanu ngu' ne' hitya bi'; ndye ngu' Egipto, ngujuii ngu' bi' li'.

³⁰ Jlya ti' ngu' Israel cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' nguta'a ngu' ngxu'tyi'i ngu' tyi'i ca chu' lo'o quee nu ndu to' quichi Jericó. Cati tsa nguta'a ngu' tsa cu' ti, lo'o li' ndye lo'o bi' nguti. ³¹ Pana jyo'o Rahab, sca nu cuna'a calle nu nguti'i ca quichi bi', jlya ti' cho' ji'i ycu'i Ndyosi; bi' cha' nchcui' tso'o cho' lo'o nu tucua tya'a ngu' Israel nu cuaana ti ndyaa, ndyaa na'a ngu' lo quichi bi' clyo. Nda cho' su tyi'i ngu', bi' cha' ná ngujuii cho' lo'o ngujuii xa' la ñati tya'a quichi tyi cho' nu ná ndaquiya' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti.

³² Tya ntsu'u quiña'a tsa cha' nu taca chcu'i na' lo'o ma cuentya ji'i cha' tlyu nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'na, ngu' nu chañi cha' jlya ti' ji'i ycu'i Ndyosi: taca chcu'i na' ji'i Gedeón, lo'o ji'i Barac, lo'o ji'i Sansón, lo'o ji'i Jefe'té, lo'o ji'i David, lo'o ji'i Samuel, lo'o ji'i ca ta'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi tya sa'ni la. ³³ Jlya ti' lcaa ngu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngusu'u tya'a ngu' lo'o ñati cuxi nde xa' chalyuu, ntijiloo ngu' ji'i lcaa ñati nu nguti'i ca bi' li'; tso'o tsa cña ngua'ni ngu' bi', bi' cha' ngua'ni Ni cua ña'a ca cha' nu nacui Ni cha' cua'ni Ni cuentya ji'i ngu' bi'. Ngua ji'i ngu' bi' cua'a ji'i cuichi tyaala cha' ná ndyacu ji'i ngu'; ³⁴ jua'a cua ndalo ngu' bi', masi ngusu'ba ngu' xña'a ji'i ngu' lo quii' tonu cha' tyaqui ngu'; ná sca ngua ji'i ngu' bi', masi ngulo ñati chcu'a cha' cujuui ji'i ngu'. Ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti tya clyo, cha' xti ti juersa ntsu'u ji'i ngu'; pana ca tiya' la, li' nguula tsa ti' ngu' bi', cha' tlyu tsa juersa ngujui ji'i ngu', nu lo'o nxuu tya'a ngu' lo'o ñati xa' chalyuu nu tsa tlyu ti ñaa cha' tyijiloo ji'i ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a ni, xa' ndyalaa nu qui'yu ji'i ngu' ña'a lu'ú ti ngu', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' caca ji'i ycu'i Ndyosi cua'ni lyaá Ni ji'i ngu', masi cua ngujuii ngu' tsaca quiya'.

Ti'i tsa ngujui'i ngu' cuxi ji'i xa' la tya'a ngu' bi'. Si cua nguta'achu' ngu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi, cua ngulaá ngu' ji'i ngu' cuxi bi'

li', cha' nga'aa ngujui'i ngu' cuxi ji'i ngu' bi'; pana ná ntaja'a ngu' bi' tya'achu' ngu' ji'i Ni, cha' tyu'u laja ti ngu' jua'a. Ndu ti' ngu' bi' ni jacua' caa Ni caqui'ya Ni ji'i ngu', cha' ta chaca chalyuu tso'o la ji'i ngu'.
³⁶ Xa' la tya'a ngu' bi' ni, ti'i tsa nchcui' ngu' ji'i ngu' bi' laja lo'o ngujui'i ngu' cuxi ji'i ngu' bi', masi ngusca' ngu' cuxi ji'i ngu' bi' lo'o carena, masi ngusu'ba ngu' ji'i ngu' bi' ne' chcuā. ³⁷ Ntsu'u ngu' bi' nu ngujuii li', cha' ti'i tsa ngujui'i quee hichu' ngu' lo'o ngu' quee ji'i ngu' bi', hasta ngusa'be ngu' ji'i xa' la ngu' bi' lo'o chcuā; jua'a xa' la ngu' bi' ngujuii xqui'ya maxtyi ji'i ngu' cuxi. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' bi' nu ná ngujui late' ji'i, bi' cha' lacu' ngu' quiji xlya' ti li', masi quiji chivo; ntsu'u ngu' ti'i, ntsu'u ngu' quicha, cha' lya' tsa ti' ngu' cuxi ji'i ngu' bi', cha' ti'i ti' ngu' cuxi ña'a ngu' ji'i ngu' bi'. ³⁸ Cuxi tsa chalyuu re lo'o ngua jua'a. Ná jlo ti' ñati chalyuu cha' tso'o la nu ngu' bi' que ycu' ngu', masi xcui' nguta'a yu'u ti ngu' bi', masi ndyu'u cuatsi' ngu' ca ne' quixi', ca nde sii' ca'ya, xqui'ya cha' lya' tsa ti' ñati chalyuu ji'i ngu'; nguti'i ngu' bi' tyuquee, lo'o jua'a hasta ngulu ngu' tyuu su nguti'i ngu'. ³⁹ Lo'o nu juani tya ndyi'u ti' na ji'i ngu' bi', ñati nu jua'a jlya tsa ti' ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni; pana ná na'a ngu' bi' lcaa cha' nu cua nacui Ni cha' caca nde loo la, ⁴⁰ xqui'ya cha' tso'o la cha' nu ngua'ya hique ycu' Ni ñi'ya cua'ni Ni lo'o lcaa tya'a na juani, cha' lo'o cuentya ji'na ngulacua ti' Ni. Ngua ti' Ni cha' caca na ñati nu tyucui tyiquee na stu'ba ti lo'o ngu' bi', lcaa na lo'o jyo'o cusu' bi' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni cha' caca na li'.

12

Culacua ti' na ñi'ya nu ngua'ni Jesús cha' ntijiloo yu ji'i tya'a cusu yu

¹ Lo'o juani, ¿ñi'ya cua'ni na lacua? Ndi'ya cua'ni na nde chalyuu: Ñi'ya si tya ndi' jyo'o cusu' bi' tsa tlyu ti lo'o na, jua'a cua'ni na, cha' jua'a tyi'u tso'o ti' na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ngu' bi' tya sa'ni la, xqui'ya cha' jlya ti' ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' nu ndaca'a ji'na cha' ná xñi tso'o na cha' ji'i Jesús; xtyanu na lcaa cha' cuxi nu tiji'

tsa ti' na ji'i, culochu' na cha' bi'. Lo'o li' nguula ti' tyiquee na cua'ni na cha' tso'o nde chalyuu, tsa lo cua tyempo nu tya ta ti Ni ji'na. ² Xcui' culacua ti' na ñi'ya ngua'ni Jesús; lcaa cha' nu jlya ti' na ni, Jesús laca suu lcaa cha' bi'; si jua'a, taca jlya ti' na ji'i Ni ña'a cuayá' nu tye chalyuu. Nu ycu' Jesús ni, ná nguta'achu' yu ji'i cña nu nga'a cha' cua'ni yu, masi cua jlo ti' yu cha' cua cajaa ti yu lo crusi. Pana tiya' la li', nu lo'o cua ntijiloo yu ji'i nu cuxi, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu li'; bi' cha' ná ngua tyuju'u ti' yu tsiya' ti, masi nguxcube' ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o juani cua ndyaa tucua Jesús nde la'a tsu' cui su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na.

³ Culacua tso'o ti' mā ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua ji'i Jesús tyempo bi'. Ndalo tsa tyiquee yu ji'i cha' cuxi bi' li', masi liye' tsa ti' ngu' cuxi ña'a ngu' ji'i yu. Bi' cha' lo'o cu'ma ni, ná ntsu'u cha' ca ñu'u ti' mā xqui'ya Jesús, ná ntsu'u cha' ca taja ti' mā ji'i Ni. ⁴ Masi lye tsa nxuu tya'a mā lo'o lcaa cha' cuxi, ni tsaca mā bilya cujuui ngu' ji'i mā xqui'ya Jesús. ⁵ Ná nga'a cha' cjlyaa ti' mā cha' bi', cha' tso'o tsa nchcui' ycu' Ndyosi lo'o mā ñi'ya si laca mā sñi' ycu' Ni. Ndi'ya nacui Ni:

Sñi', nacui ycu' Ndyosi, taquiya' tso'o mā 'na, masi xcube' na' ji'i mā;

ná ca taja ti' mā 'na, masi cua'a na' ji'i mā cha' ná cua'ni mā sca cha' cuxi.

⁶ Cha' na' laca nu Xu'na mā, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma, bi' cha' xcube' na' xi ji'i mā, nacui ycu' Ndyosi.

Ntsu'u quiya' nda na' xi cha' ti'i ji'i ñati 'na, cha' sñi' na' laca ngu'.

Jua'a nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na, ⁷ bi' cha' talo mā tyiquee' lo'o chcube' mā chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi Sti mā lacua. Cua nchcube' mā xi juani, bi' cha' caca cuayá' ti' mā cha' laca mā sñi' ycu' Ni, si jua'a ndu'ni ycu' Ni lo'o mā. Lcaa ñati nu ntsu'u sñi', ntsu'u quiya' ndyu'ni tyaala ji'i sñi'; lo'o ná ndaquiya' nu sube bi' ji'i cha' nu nchcui' sti ngu', nchcube' sti ji'i sñi' li'. La cui' jua'a ndu'ni Ni lo'o na. ⁸ Nga'a cha' xcube' Ni ji'i mā ñi'ya nchcube' Ni ji'i cua ña'a ca sñi' Ni, cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' chañi cha' cua laca mā sñi' ycu' Ndyosi li'; ná

laca mā sñi' nu ngujui ji'ī ñati nde calle ti. ⁹ Nde chalyuu nchcube' sti na ji'na, bi' cha' ndaquiya' na ji'ī cha' nu nchcui' ngu' cusu' ji'na lo'o na. ¿Ha ná tso'o si ta na chacuayá' cha' xcube' ycuí' Ndyosi Sti na ji'na, cha' tso'o la tyi'ī tyiquee na nde loo la lacua?

¹⁰ Cua laca ti tyempo nu nchcube' sti na ji'na nde chalyuu, tsa ña'a nu tso'o cuentya ji'na ndu'ni ngu', cha' ca tsa'a na nti' ngu'; la cui' ti cha' nti' ycuí' Ndyosi cha' caca tso'o ji'na, bi' cha' nchcube' Ni ji'na jua'a. Nu lo'o cati qui'ya nu ntsu'u ji'na, li' taca ca stu'ba cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi Sti na, nu ná ntsu'u cha' cuxi ji'ī Ni tsiya' ti. ¹¹ Ca xñi'ī ti' na hora bi' lo'o nchcube' na, si'ī na chaa ti' na li'; pana tiya' la li' taca cua'ni la na cha' tso'o, cha' ti' ti taca tyi'ī tyiquee na nde chalyuu li', xqui'ya cha' cua ngusñi tso'o la na cha' ji'ī ycuí' Ndyosi nu lo'o cua nchcube' na.

Tlyu tsa cha' laca si tya'achu' na ji'ī ycuí' Ndyosi

¹² Xa' ta mā juersa ji'ī tyucui ña'a mā lacua, masi ngua cña' tsa mā; xa' cua'ni cha' nguula ti' tyiquee mā, masi ngua taja ti' mā tsubi'. ¹³ Clyana la mā tyucui liñi su tsaa mā, cha' ná quiñu'u la tyucui ji'ī xa' la ñati tya'a mā nu siya' la tyiquee ngu'; cua'ni mā cha' tyati la ti' tyiquee ñati bi', cha' si'ī na caca ñu'u la ti' ngu'.

¹⁴ Cua'ni cña ti' mā cha' tso'o ti tyi'ī mā lo'o lcaa ñati, cua'ni mā cha' caca lubii cresiya ji'ī mā; ni tsaca na, ná caca ña'a na ji'ī ycuí' Ndyosi si tya lyiji caca lubii cresiya ji'na. ¹⁵ Cui'ya mā cuentya cha' ni tsaca ngu' tya'a mā ná xtyanu jua'a ti lcaa cha' tso'o nu ndu'ni ycuí' Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'a cui'ya mā cuentya cha' ná cua'ni ñu'u mā ji'ī tyiquee xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'ī Jesús. Ñi'ya laca sca quixi' tyaala nu cua'ni ñu'u ji'ī ñati lo'o co'o ngu' hitya bi', jua'a caca na ji'ī tya'a na lo'o ntsu'u sca cha' cuxi ji'na. ¹⁶ Cui'ya mā cuentya cha' ni tsaca mā ná caca mā ñi'ya ngua jyo'o Esaú; ngua'ni lya' ti' yu bi' ji'ī ñati ji'ī yu, lo'o jua'a ná ndube ti' yu ji'ī ycuí' Ndyosi. Sñi' clyo ngua yu, pana ndye ndyujui' yu lcaa chacuayá' nu caja ji'ī yu nquicha', xqui'ya cha' ngua ti' yu cacu yu masi sca ti ca'ña scuaa; nguñilo'o tya'a ngula yu ji'ī yu li'.

¹⁷ Cua jlo ti' mā ñi'ya ngua ca tiya' la: nu lo'o ngua ti' yu cha' culacua sti yu ji'ī yu, li' nga'aa ndaquiya' sti yu ji'ī cha' nu nda yu lo'o; nga'aa ngujui ñi'ya nu tya'achu' yu ji'ī cha' nu cua ngua'ni yu, masi ngusi'ya tsa yu lo'o ngüijña yu cha' bi' ji'ī sti yu.

¹⁸ Lo'o ndyuna mā cha' ji'ī ycuí' Ndyosi juani, ná ndyaca ji'ī mā ñi'ya nu ngua ji'ī ngu' Israel nu ngua sa'ni la, nu lo'o ngutu ngu' bi' quiya' ca'ya Sinaí. Ná nchca ti' mā juani, ñi'ya nu ngua ti' ngu' bi' lo'o lye tsa ndyaqui sii' ca'ya Sinaí bi' nu ngua li'; talya tsa ña'a ngua li', ná ngua ña'a ngu' tsiya' ti, jua'a lye tsa ngua cui'ī.

¹⁹ La cui' jua'a ná ndyuna mā lo'o cui' tsa nguañi ngula'a cui'chcua ji'ī ycuí' Ndyosi li', nguañi nchcui' Ni lo'o ñati bi' li'. Nu lo'o ndyuna ngu' nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu', li' lye tsa ngüijña ngu' ji'ī Ni, cha' nga'aa chcui' ycuí' Ni lo'o ngu' bi' tsiya' ti.

²⁰ Ndyutsii tsa ngu' li', cha' nga'aa ndalo jyaca ngu' cuna ngu' cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu' cuentya ji'ī ycuí' Ndyosi; ndi'ya nacui Ni: “Ná caa mā nde sii' ca'ya re tsiya' ti; masi caa sca na'ni ji'ī mā nde sii' ca'ya re, nga'a cha' cujuui clyā mā ji'ī lo'o quee”. ²¹ Lye tsa ña'a ngua cha' bi', hasta ycuí' Moisés nacui ndi'ya: “Lye tsa nchcua na' cha' ndyutsii na”.

²² Pana nga'aa si'ī jua'a ndyaca ji'ī mā juani, cha' chaca chalyuu tsaa mā juani; la cui' ca su ntucua tyi ycuí' Ndyosi ca nde cua, ndacua tsaa mā juani. Ca bi' ndi'ī ycuí' Ndyosi lo'o tyu tsa mil tya'a xca ji'ī Ni. Tso'o tsa ña'a ca bi'; ñi'ya si cua nscua chaca ca'ya Sión nde cua, ñi'ya si ca bi' ntucua chaca quichi Jerusalén nu tso'o la ña'a, jua'a laca bi'. ²³ Lo'o jua'a ntsu'u cha' tsaa mā slo lcaa tya'a sñi' ycuí' Ndyosi nu cua ndyalo'o Ni ji'ī ndeja tya sa'ni la, cha' cua nscua xtañi jyo'o bi' lo' quityi ji'ī ycuí' Ndyosi nde cua. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi' ca su ndyu'u ti' ngu'. Na cua tsaa ti mā la cui' slo ycuí' Ndyosi nu ndu'ni cuayá' ji'ī lcaa ñati, ca su ndi'ī lcaa ñati jyo'o nu lubii cresiya ji'ī xqui'ya Jesús, cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a ngu'. ²⁴ Lo'o jua'a ca bi' ndi'ī Jesús, nu ngüiñi chaca cha' nu tso'o la ji'ī ycuí' Ni lo'o na; tso'o tsa ngua cha' ndyalú tañi ycuí' Jesús, cha' xqui'ya nu

Jesús bi' ni, bi' cha' cua nguti cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana nu lo'o ndyalú tañi jyo'o Abel nu ngua sa'ni, li' ntsu'u cha' cajaa chaca yu nu cua ndyujui ji'i tya'a; xcui' cha' cuxi ndyu'u ji'i cha' bi' li'.

²⁵ Cui'ya mā cuentya lacua, cha' cua'a jyaca mā ji'i lcaa cha' nu cua nda Cristo lo'o mā. Nguxcube' tsa ycu' Ndyosi ji'i jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o ná ntaja'a ngu' cua'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nchcui' jyo'o Moisés lo'o ngu' nde chalyuu chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi; ná ngua xna ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi. La cui' jua'a tlyu la cha' caca ji'na juani, si ná taquiya' na ji'i Cristo nu ngutu'u ca slo ycu' Ndyosi yaa nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua xa' ndyaa tucua Ni ca slo ycu' Ndyosi chaca quiya' juani. ²⁶ Laja lo'o nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ñati sa'ni, la cui' hora bi' ngulacui' chalyuu; pana juani cua nchcui' Ni chaca quiya' ndi'ya: “Chaca tya quiya' cua'ni na' cha' quiña lcaa lo yuu chalyuu, la cui' hora nu quiña lcaa chalyuu nu ntsu'u nde cua”, nacui' Ni. ²⁷ Lo'o nacui' Ni: “chaca tya quiya'”, jua'a ca cuayá' ti' na cha' ntsu'u cha' xquiña Ni tyucui' ña'a lcaa chalyuu nu cua ngüñá Ni, culotsu' Ni ji'i cha' bi' li'. Tsa ña'a ti na nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi, bi' ti na nu tyanu li', xqui'ya cha' ná nchca clyiji na bi' tsiya' ti. ²⁸ Lo'o jua'a ná taca cha'a chalyuu cucui' nu ngujui ji'na xqui'ya Cristo, ná clyiji tsiya' ti bi'; bi' cha' tso'o tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi lacua. Cua'ni chi na loo ycu' Ndyosi, cha' jua'a nti' Ni cha' cua'ni na; tyi'u ti' na cha' lcaa tsa cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ni, cha' cube tsa ti' na ji'i Ni. ²⁹ La cui' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'i Ni, chañi cha' taca ji'i Ni cuityi' Ni ji'na tsi tsiya' ca lo'o sca quii' tlyu, si jua'a nti' Ni.

13

Cña nu ndiya ti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu

¹ Ña'a ti tyu'u tso'o tyiquee mā ña'a mā ji'i ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Cristo, cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' bi'. ² Tyi'u ti' mā cha' chcu' tso'o mā lo'o cua ña'a ca ngu' xta, ngu' xa' quichi, si tyalaa ngu' toni'i ji'i mā; ta mā su tyi'i ngu' bi', cha' jua'a ngua'ni

xi jyo'o cusu' ji'i mā nu ngua sa'ni la, lo'o tiya' la li' nquijeloo ji'i ngu' cha' xca ji'i ycu' Ndyosi nu ntsu'u nde cua laca ñati nu ngulaa toni'i ji'i ngu' bi'.

³ Culacua ti' mā ñi'ya caca xtyucua mā ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o cua ngusu'ba ngu' ji'i tya'a na bi' ne' chcu'. Lo'o jua'a xtyucua mā ji'i ngu' tya'a na nu quicha ti', xqui'ya cha' lya' ti' ngu' ji'i ngu' bi'. Tyi'u ti' mā cha' xtyucua mā ji'i ngu' bi', ñi'ya si ycu' ca mā nchcube' mā lo'o ngu'.

⁴ Lcaa mā lo'o tya'a mā nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā ji'i clyo'o mā; ná cua'ni cuxi mā lo'o clyo'o mā, ñi'ya nti' si tyu'u cha' ji'i mā lo'o xa' ñati laja ti. Xcube' ycu' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu cua'ni cha' suba' jua'a, jua'a xcube' Ni ji'i ñati nu tyatí yu'u lo'o clyo'o xa' ñati.

⁵ Ná tyu'u tyiquee mā xcui' cha' ji'i cñi, pana tso'o si tyaala' ji'i mā lo'o tsa ña'a nu ndyiji ti xi ji'i mā. Na cua nchcui' Ni lo'o na ndi'ya: “Ná culati'i na' ji'i mā”, nacui' Ni, “ná xtyanu na' ji'i mā jua'a ti”. ⁶ Bi' cha' ndi'ya culacua ti' na cha' nguula ti' tyiquee na:

Ycu' nu Xu'na na laca nu nxyucua 'na. Ná ntsu'u cha' cutsii na' lacua, cha' ná caca cua'ni cuxi ñati lo'o na'.

⁷ Tyi'u ti' mā ji'i ngu' jyo'o tya'a mā nu ngua loo ji'i mā chacuayá' ji'i Jesucristo; ngu' bi' laca nu cua nchcui' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o mā tya clyo, bi' cha' culacua tso'o ti' mā ji'i cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu. Cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o ngusñi ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi.

⁸ Ná ncha'a Jesucristo: ñi'ya ngua Ni tyempo sa'ni, la cui' jua'a laca Ni juani, lo'o la cui' jua'a caca Ni tyempo nde loo la. ⁹ Ná ta mā chacuayá' culu'u ñati xi xa' la cha' ji'i mā, sca cha' nu ná stu'ba nchcui' lo'o cha' bi', cha' ná xtyanu mā jua'a ji'i tyucui' liñi. Tso'o la si tyanu tso'o lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na, si cube ti' na ji'i lcaa cha' tso'o nu ndu'ni Ni lo'o na lcaa hora; pana ná taca tyanu tso'o cha' ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'na lo'o taquiya' na ji'i cua ña'a ca cña nu tatsaa ngu' ji'na, ñi'ya nti' si nacui' ngu' cha' ná tso'o cacu na sca lo na nu ndacu ngu'. Masi cua ndaquiya'

tša na jil'i cña bi' tya tsubi' la, si'i na tso'o la ngua ti' na lo'o ngua'ni na jua'a.

¹⁰ Xa' ña'a cña ngua'ni Cristo lo'o ndyaa yu lo crusi, cha' ngua yu msta cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na lo'o ycu' Ndyosi. Pana lcaa ñati nu tya ndyi'u tsa ti' jil'i msta nu nsta sti jo'ó cuentya jil'i ngu', ná caca tyil'i tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o Cristo. ¹¹ Masi xu'na sti jo'ó nu cuentya jil'i ngu' judío ni, xcui' lo'o tañi na'ni ti ñalo'o sti jo'ó bi' nde cuarto su tacati tsa ne' laa bi', cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' lo'o bi'. Nu lo'o ndye ngua cña bi', li' ndyalo'o ngu' jil'i ña'a tsaca cuaña' na'ni nu laca msta bi' ca to' quichi; ca bi' ndaqu' ngu' cuaña' bi'. ¹² La cui' ti ca to' quichi nchcube' Jesús, cha' caja ñi'ya nu cati cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ñati, nu lo'o ndyalú tañi ycu' ca yu lo'o nguju' yu lo crusi ca bi'. ¹³ Lo'o jua'a na, tso'o si ná cutsi na, masi tsalo'o ngu' jil'na cha' xcube' ngu' jil'na cuentya jil'i Jesús; stu'ba ti caca jil'na nde chalyuu, ñi'ya nu ngua jil'i Jesús lo'o lya' tsa ti' ngu' jil'i yu. ¹⁴ Nde lo yuu chalyuu ná ntsu'u se'i tso'o su tyanu na; xcui' na ndu ti' na cha' tyalaa na chaca se'i su tso'o la tsiya' ti, su tsaa na lo'o cua ndye chalyuu re. ¹⁵ Bi' cha' lcaa tsá cua'ni chi na loo ycu' Ndyosi xqui'ya Jesús, cha' ñi'ya laca si ta na msta jil'i Ni, jua'a laca nu lo'o tyucui tyiquee na cua'ni tlyu na jil'i Ni. Lo'o jua'a tso'o tsa si lcaa tsá chcu' na cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jil'i ycu' Ni. ¹⁶ La cui' jua'a ná ca taja ti' mā cua'ni mā lcaa cha' tso'o, jua'a xtyucua mā jil'i tya'a ñati mā; bi' laca cña nu ndiya ti' Ni cha' cua'ni na cuentya jil'i ycu' Ni.

¹⁷ Taquiya' mā jil'i ñati nu laca cña cuentya jil'i ña'a taju ngu' tya'a mā; cua'ni mā lcaa cña nu ndijña ngu' bi' jil'i mā cha' cua'ni mā. Tlyu tsa cña nu ntsu'u jil'i ngu' bi', cha' xcui' ndube ti' ngu' ñi'ya nu ndyu'ni sa scaa mā; nga'a cha' xacu' ngu' cha' jil'i ycu' Ndyosi si chañi cha' ña'a ti tya tso'o ndyu'ni mā, xqui'ya cha' ngusñi mā cha' jil'i Ni. Pana tso'o la nti' ngu' bi', si ña'a ti tso'o ntsu'u tyiquee mā cua'ni mā ñi'ya nu nacui' ngu' jil'i mā cha' cua'ni mā. Si ná cua'ni mā jua'a, caca xñi'i ti' ngu' bi' li', cha' nga'aa caca xtyucua ngu' jil'i mā li'.

¹⁸ Ña'a ti chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi

cuentya jil'i cuare. Tyucui tyiquee ya jlo ti' ya cha' ni sca cha' cuxi ná ntsu'u jil'i ya nu caca tyuju'u ti' ya jil'i. Lcaa tyempo nti' ya cua'ni ya cua ña'a ca cha' nu tso'o la cuentya jil'i ycu' Ndyosi. ¹⁹ Bi' cha' xa' ndijña tsa na' jil'i mā, cha' lu'ba ti chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi cuentya jna'. Ná tyiquee' cua'ni Ni cha' xtyuu na' cāa na' yala la ca su ndi'i mā.

Ngusal'ya yu lo'o ngu'

²⁰ Ycu' Ndyosi laca nu ngua'ni cña cha' ndyu'ú Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya' lo'o nguju'i. Lo'o juani laca Jesús loo, cha' ña'asi Ni jil'na nu laca na ñati jil'i Ni, xqui'ya cha' nguju'i Ni cuentya jil'na. Nu lo'o nguju'i Jesús, li' ngüñi cha' jil'i Ni lo'o lcaa ñati jil'i Ni, sca cha' cucui nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ²¹ Ycu' Ndyosi ndu'ni cha' ti ti tyil'i tyiquee na, lo'o juani nti' na' cha' xtyucua Ni jil'i mā lo'o cua ña'a ca cha' nu lyiji jil'i mā, cha' taca cua'ni mā lcaa cña, ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni mā; nti' na' cha' cuentya jil'i mā cua'ni Ni na laca nu tso'o la nti' Ni, chacuayá jil'i Jesucristo. Lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu Ni jil'i Cristo. jJua'a caca cha' lacua!

²² Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, cua'ni clyu ti' mā 'na, talo tyiquee mā xi 'na cha' cuna mā cha' nu nchcu' na' re. Ná quiña'a tsa cha' nscua na' lo quityi re, pana cua nti' na' cha' tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya jil'i mā. ²³ Chaca cha' nti' na' chcu' lo'o mā: Cua ngulaá ngu' jil'i Timoteo, tya'a ndya'a na cña, ca su ngutu'ú yu ne' chcu; nu lo'o cāa na', cālo'o na' jil'i yu li', si yala ti tyalaa yu slo na'.

²⁴ Chcuicha' na' jil'i lcaa ngu' nu laca loo cuentya jil'i mā, jua'a chcuicha' na' jil'i lcua ti tya'a mā nu ngusñi mā cha' jil'i ycu' Ndyosi. Ca ta'a ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu' Ndyosi, nu ndi'i nde Italia re, lo'o lcaa ngu' bi' nti' ngu' chcuicha' ngu' jil'i mā.

²⁵ Cua nti' na' cha' tyi'u ti' mā lcaa tyempo cha' xcui' tso'o ti ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o lcaa na.

Quityi nu nguscua Santiago

¹ Santiago laca na' nu nscua quityi re cha' caa ca su ndi'i cu'ma, ñati ji'i ycu'i Ndyosi nu ndyaa ma tyucui ña'a chalyuu. Cña laca na' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, la cui' jua'a laca na' cña ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Cua nti' na' chcu'i na' xlyo ni'i lo'o lcaa ma lo'o tya'a ma.

Nu lo'o ta ycu'i Ndyosi sca cha' nu ca'ya tso'o hique scaa na

² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, si lye tsa nti' ma xqui'ya cua ña'a ca lo cha' ti'i nu ndyacia ji'i ma, ná xñi'i tsa culacua ti' ma li'; pana tso'o tsa caca tyiquee ma li', ³ cha' nu lo'o ngualo cha' ti'i bi' ji'i ma xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' ji'i Jesús, li' taca jlo ti' ma cha' cua nchca la ji'i ma talo ma nde chalyuu. ⁴ Pana cui'ya ma cuentya cha' talo ma tyucui tyempo lo'o ndi'i ma chalyuu, ña'a cuayá' nu tye cha' ti'i ji'i ma, cha' caca ma ñati nu tyucui tyiquee, ñati nu ná sca na lyiji ji'i cha' ngusñi ma cha' ji'i Jesús.

⁵ Si ntsu'u quiya' nu lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya nu cua'ni ma, li' tso'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, cha' ta Ni sca cha' nu ca'ya hique ma ñi'ya nu cua'ni ma li'. Tso'o tsa cha' xlyab'e nda Ni ji'i lcaa ñati, cuati ná ndu'ni tyaala Ni ji'na lo'o nda Ni sca cha' tso'o ji'na. ⁶ Tsa bi' ti cha', nu lo'o jña ma sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi, li' nga'a cha' jlyu ti' ma cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a; ná tso'o si tya'achu' ma ji'i cha' bi', ñi'ya si ñacui ma cha' ná nchca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a. Ñati nu jua'a ñacui cha' ná nchca ji'i ycu'i Ni, laca ngu' bi' ñi'ya laca sca clyoo' nu ndya'a lo tyujo'o; ndyatú clyoo' ndyaa macala su nducuni'i cui'i ji'i cha' tsaa. ⁷ Ná ca tu ti' ngu' bi' ji'i ni sca na, cha' ta ycu'i nu Xu'na na ji'i ngu' li', ⁸ cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; ná sca cha' caja ji'i ngu' cha' xcui' na ncha'a ti tyiquee ngu'. Sca ti cha' chcu'i ngu' sca tsá, chaca tsá xa' cha' chcu'i ngu' bi' li'.

⁹ Tso'o ti caca tyiquee ngu' ti'i tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi; xtyucua Ni ji'i ngu' bi', cha' tso'o la tyi'i ngu' nde loo la, masi nchcube' tsa ngu' su ndi'i ngu' juani ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndu'ni cha' tso'o ti caca tyiquee ngu' culiya' tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni, masi tye cha' culiya' ngu'; culiji yu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i cua ña'a ca ngu' culiya', ñi'ya ndye cha' ji'i sca quee nu tso'o ña'a nu ntsu'u ca ne' quixi'. ¹¹ Lo'o ndyaa cuichaa nde cua, ca tyique' tsa cua li', ndyanaa yaca quee, ndyalú lcaa cucu' quee, ndye cha' tso'o ña'a ji'i li'. La cui' jua'a tye cha' ji'i ngu' culiya'; laja lo'o ndyu'ni cña ti' ngu' cha' tya caja la cha' tso'o ji'i ngu', tye cha' tso'o bi' ji'i ngu' li'.

Nu lo'o ndojolaqui nu xña'a ji'na cha' cua'ni na cha' cuxi

¹² Tso'o caca tyiquee ñati nu ña'a ti nxñi cha' ji'i Jesús, masi tyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'i ngu'. Tso'o si talo ngu' tyiquee', ña'a cuayá' tye cha' ti'i bi' ji'i ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi' li'; bi' laca cha' tso'o nu cua nacui Ni cha' ta Ni ji'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i ycu'i Ni. ¹³ Nu lo'o cojolaqui sca cha' cuxi ji'na ni, ná tso'o si ñacui na ndi'ya: "Ycu'i Ndyosi ndyu'ni cha' nñilo'o cha' cuxi re 'na". Ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti nu caca ji'i cñilo'o ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ná nñilo'o Ni ji'i ñati lo'o sca cha' cuxi. ¹⁴ Nu lo'o ndojolaqui cha' cuxi ji'na, bi' hora laca nu ná ndaquiya' na ji'i sca cha' ji'i ycu'i Ni; li' la cui' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ycu'i ca na, bi' laca nu ndatsaa ji'na cha' tya cua'ni la na cha' cuxi. ¹⁵ Tso'o la nti' na cha' cua'ni na cha' cuxi bi', masi caca tlyu la qui'ya ji'na; nu lo'o ngui'i na ji'i qui'ya bi' ji'na ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu na ji'i, li' xana na xtyanu na chalyuu tso'o nu cua ngujui ji'na.

¹⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, tyaca'a tsa ma 'na; ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o nu xña'a ji'i ma. ¹⁷ Lcaa cha' xlyab'e nu ndyiji ji'na ni, lcaa cha' nu chañi cha' xcui' cha' tso'o laca bi', ca su ntucua ycu'i Ndyosi tsiya' ti, ca bi' ngutu'u lcaa cha' bi', la cui' ycu'i Ndyosi nu ngüñá lcaa xee tlyu nu nga'a nde cua. Sca ti cuayá' ña'a loo ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'na;

ná xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, cha' ná ntsu'u cha' tya'achu' Ni ji'i scaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ñati. ¹⁸ Lcaa cha' nu liñi ca cuentya ji'i ycu' Ndyosi, cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'na cha' caca na ñati ji'i ycu' Ni, cha' jua'a nti' Ni cha' caca; cua nti' Ni cha' caca na loo ji'i lcaa ca lo na nu cua ngüiñá ycu' Ni, jua'a nti' Ni.

Cha' tacati nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu' Ndyosi

¹⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'i ma, tso'o si cui'ya ma cuentya ji'i cha' nu chcu' na' re. Ntsu'u cña ji'i lcaa na cha' yala ti cua'a jyaca na ji'i cha' nu chcu' ñati lo'o na; pana tiya' ti xacu' na cha' ji'i ngu', jua'a tiya' tsa caca ñasi' na ji'i ngu'. ²⁰ Nu lo'o nchca ñasi' na ni, ná taca cua'ni na cha' liñi nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu. ²¹ Lo'o jua'a nga'a cha' culochu' na lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu tya ntsu'u ne' cresiya ji'na; tucua na cha' ji'i ycu' Ndyosi lacua, xñi tso'o na lcaa cha' nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' bi' laca cha' nu taca cua'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na.

²² Tsa bi' ti cha', nga'a cha' taquiya' na lcaa cha' nu nclyu'u Ni ji'na, si'i na cua'a jyaca ti na ji'i cha' bi'; na cñilo'o ti na ji'i ycu' ca na, si xcu' na cua'a jyaca ti na ji'i cha' bi', lo'o ná ndaquiya' na cha' bi'. ²³ Cua ña'a ca ñati nu nti' cuna ti cha' nu nda Ni lo'o na, lo'o li' ná ntaja'a cua'ni cha' bi', laca ñati bi' ñi'ya laca ñati nu ña'a cui'ya xi ji'i ycu' ca lo sca cuanaa; ²⁴ yala ntchaa ti ña'a ngu' ji'i ycu' ca ngu' lo cuanaa, pana lo'o cua ndyaa ngu', li' hora ti cjlyaa ti' ngu' ñi'ya ña'a ycu' ca ngu'. ²⁵ Xtyucua ycu' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu chañi cha' cua'a jyaca ji'i cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' laca cha' nu xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Si tso'o ti cua'ni na nde chalyuu, si cua'ni na lcaa cña nu nclyu'u ycu' Ndyosi ji'na lcaa tsa lo'o tyi'i na chalyuu, tso'o tsa caca ji'na li'. Si'i na nduna ti na cha' bi', lo'o li' xtyanu na ji'i.

²⁶ Ná tyiquee' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nti' cha' tacati tsa ndu'ni ycu' ca ngu'.

Pana laja ti ndu'ni ngu' cha' tacati ngu', si ná ndube ti' ngu' ñi'ya nchcui' ngu' lo'o ñati; na ñilo'o ngu' ji'i ycu' ca ngu' cha' tacati ngu' li'. ²⁷ Si tyucui tyiquee na tsiya' ti ndu'ni na cha' tacati cuentya ji'i Ni, si si'i na tucua cha' ntsu'u tyiquee na, ndi'ya nti' ycu' Ndyosi Sti na cha' cua'ni na li': nga'a cha' xtyucua na ji'i nu sube ti'i, jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'i nu cuna'a nu ndyanu ti'i ti, nu lo'o nchcube' tsa ngu' ndi'i ngu' chalyuu; pana ná tso'o tyatí yu'u na lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

2

Sca ti cuayá' cua'ni tso'o na lo'o cua ña'a ca ñati nu li'ya slo na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu ntucua Ni ca su tso'o tsa ña'a nde cua, ná tso'o si xa' ña'a ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xi scaa ñati; stu'ba ti cua'ni ma lo'o cua ña'a ca ñati, tso'o la. ² Ná tyiquee' ca tyuu lo ñati ca su ndyu'u ti'i ma, masi ngu' culiya' nu ntsu'u cui' oro sne ya' ngu', cuati tso'o tsa ña'a ste' ngu', masi ngu' ti'i nu ngusu tsa ste' ngu'. ³ Ná tso'o si lye tsa cua'ni chi' ma loo sca ñati nu nchcu' late' nu tso'o tsa ña'a. Ná tso'o ñacu' ma ji'i nu culiya' bi': "Tyucua xi lo yaca xlya tso'o re, cusu", si ñacu' ma ji'i sca ngu' ti' ndi'ya: "Ndacua ti tyu nu'u. Cua'a xi, masi lo yuu ti cua". ⁴ Ntsu'u qui'ya ji'i ma li', xqui'ya cha' xa' ña'a ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xi scaa ñati, lo'o jua'a cuxi ti ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i nu xa' ñati bi' li'.

⁵ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, cui'ya ma cuentya ji'i cha' re: Cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i ñati ti' cha' taca xñi tso'o ngu' cha' ji'i ycu' Ni; ta Ni chalyuu tso'o ji'i ngu' bi' li', la cui' chalyuu nu nacui Ni cha' caja ji'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i ycu' Ni. Masi ti' tsa ñati bi' nde chalyuu, pana culiya' ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ⁶ Ná tso'o ndyu'ni cu'ma, cha' ti' ti' ma ña'a ma ji'i ngu' ti'i. Xcuane na' sca cha' ji'i ma lacua: ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ti' ti' ji'i ma? ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ndya'alo'o ji'i ma ca slo ngu' tisiya? ⁷ La cui' ngu' bi' laca nu nchcui' tsa cha' cuxi ji'i ycu' Jesús nu ntsu'u tsa cha' ji'na lo'o.

⁸ Tso'o tsa si chañi cha' ndaquiya' mā cha' cusu' nu nscua tya clyo la; ndi'ya nchcui' cha' bi': "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' na ji'i ycu' ca na", nacui quityi. ⁹ Si xa' ca ña'a ndu'ni mā lo'o xi scaa ñati, cuxi ndu'ni mā li', ntsu'u qui'ya ji'i mā cuentya ji'i ycu' Ndyosi li'; la cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'. ¹⁰ Ñati nu ndaquiya' lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, lo'o li' ntsu'u masi sca ti cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi', sca ti cuayá' ntsu'u qui'ya ji'i ngu', ñi'ya laca si ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'i lcaa cña nu cua ngulo ycu' Ni ji'na. ¹¹ Ycu' Ndyosi laca nu cua nacui tyucuaa lo cha' ndi'ya: "Ná tyu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati", nacui Ni; lo'o jua'a: "Ná cujuui mā ji'i tya'a ñati mā", nacui Ni. Si cujuui mā ji'i tya'a ñati mā, ntsu'u qui'ya ji'i mā lacua, masi ná ntsu'u cha' ji'i mā lo'o clyo'o xa' ñati; sca ti cuayá' cua ndya'achu' mā ji'i cha' nu cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na li'. ¹² Cua nda Jesús sca cha' tso'o cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Nga'a cha' chcui' tso'o na, jua'a ntsu'u cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, cha' cua tyalaa ti tsa nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu. ¹³ Lo'o li' si ná ngua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, ná taca cua'ni tya'na ti' Ni ji'na lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'na; pana ñati nu ngua'ni tya'na ti' ji'i tya'a ñati ni, bi' ñati laca nu tso'o la caca cha' ji'i hora lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati.

Ntsu'u cña tso'o cha' cua'ni na lo'o ngusñi na cha' ji'i ycu' Ni

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ná taca ñacu' na cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, si ná lo'o ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na. Sca ti ngusñi tso'o na cha' ji'i Jesús, si cua'ni na cha' tso'o jua'a; li' tyaja'a Ni cua'ni lya'a Ni ji'na. ¹⁵ Ná tyiquee' ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i mā nu lyiji tsa ste' ngu', nu lyiji tsa na cacu ngu', masi qui'yu, masi cuna'a. ¹⁶ Si chcui' mā lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Xtyucua Ni ji'i mā", ñacu' mā ji'i ngu', "cacu' mā ste' mā cha' caca chcatsu mā, cacu tso'o mā tyaja", ñacu' mā ji'i ngu', pana ná nda mā na nu lyiji ji'i ngu'

bi' li', ¿ha tso'o nti' mā cha' nchcui' mā lo'o ngu' jua'a? Ná tso'o chcui' mā jua'a, cha' cua ngu'lyaa ti' mā cha' ji'i ycu' Ndyosi si chcui' mā jua'a; ¹⁷ ná taca ñacu' na ji'i ngu' cha' cua ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na.

¹⁸ Ná tyiquee' ñacu' sca ñati ji'na: "Tso'o tsa ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ndyosi tu'ni. Pana nu na' ni, nti' na' cha' cuayá' tsa cuentya ji'i ycu' Ndyosi masi cua'ni na' xi cha' tso'o lo'o ñati", ñacu' ngu'. Tso'o lacua. Ndi'ya chcui' na' lo'o ngu' bi' li': "Cacha' mā 'na lacua cha' cua ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ni, masi ndyu'ni mā cha' tso'o lo'o ñati; pana laja lo'o ndyu'ni tso'o na' lo'o ñati, li' ca cuayá' ti' mā cha' chañi cha' ngusñi na' cha' ji'i ycu' Ni", ñacu' na' ji'i ngu' bi'. ¹⁹ Jlya ti' mā cha' sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u chalyuu. Tso'o tsa, pana cua ña'a ca cui' xña'a jlya ti' cha' bi'; lo'o jua'a lye tsa nchcua cui' xña'a bi', cha' ntsi' cui' ji'i ycu' Ni. ²⁰ Nga'a cha' ca cuayá' ti' mā, cha' ná chañi cha' ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na ji'i tya'a ñati na. ²¹ Ndi'ya ngua cha' ngua cuayá' ti' ycu' Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya ji'i Abraham, jyo'o cusu' ji'na: na'a Ni cha' ntaja'a nu cusu' ta ji'i sñi' ycu' ca, nu Isaac bi', cha' caca yu sca msta. ²² Ntsu'u sca cña nu ngua'ni Abraham lacua. Xqui'ya bi' ngua cuayá' ti' ycu' Ndyosi cha' cua ngusñi Abraham cha' nu nchcui' Ni lo'o; jlya tsa ti' nu cusu' cha' bi', bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu cña bi'. ²³ Bi' laca cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Ngusñi Abraham cha' ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ntucua Ni cha' ji'i Abraham cha' caca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'i". Tya'a tso'o ycu' Ndyosi ngua Abraham li', nacui quityi.

²⁴ Jua'a ca cuayá' ti' cu'ma lacua, cha' ntaja'a ycu' Ndyosi tucua Ni cha' ji'i ñati lo'o ndyu'ni ngu' cha' tso'o, si'i xqui'ya cha' nacui ti ngu' cha' jlya ti' ngu' ji'i Ni. ²⁵ La cui' jua'a ntucua Ni cha' ji'i nu cuna'a calle nu ngua naa Rahab; ntucua Ni cha' nu nchcui' ma' bi', ñi'ya laca si ngua ma' sca ñati tso'o, xqui'ya cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ma' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. Cua nda ma' su nguti' ngu' nu ndyaa na'a ji'i

quichi tyi ma' cuaana ti; li' ngulu'u ma' chaca tyucui ji'i ngu' su tyaa tso'o ti ngu' bi', cha' xna ngu' ji'i ngu' xña'a li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu na ni, si ñacui na cha' cua ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, pana ná ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na, li' laca na ñi'ya laca ñati nu ndyaa cresiya ji'i cha' cua nguii ngu'.

3

Cua'a na xi ji'i cha' nu chcu' na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ná tso'o si tyuu tsa tya'a ma culu'u ma ji'i tya'a ñati ma; cuayá' xti ti na caca na mstru nu culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' tya'a na. Cua jlo ti' ma cha' lye tsa ndi'i loo ngu' ña'a ngu' ji'na, bi' cha' yala tsa chcu' ngu' ji'na si xñi na cña cha' culu'u na ji'i ngu' tya'a na. ² Chañi laca cha' ntsu'u quiya' lcaa na ndyu'u tsaa tu'ba na lo'o nchcu' na lo'o tya'a ñati na; ná ntsu'u ni sca ñati nu bilya tyu'u tsaa tu'ba tsiya' ti, nu lo'o nchcu' ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Si ntsu'u ñati nu nchca ji'i cua'a ji'i cha' nu nchcu' ycu' ca ngu', ñati nu tyucui tyiquee tsiya' ti laca ngu' bi'. Ná tyiquee' taca cua'a ngu' bi' ji'i ña'a tsaca ngu', si jua'a; pana tucui tsa laca cha' cua'a na ji'i ycu' ca na, cha' ná chcu' na cha' cuxi. ³ Ndi'ya ndu'ni na lo'o sca cuayu: nsta na chcu' tyu tu'ba ni', cha' li' taca culo na cña ji'i ni', cha' tsaa ni' lo'o na macala su nti' na cha' tsaa na. ⁴ Xa' ña'a ndu'ni ngu' lo'o nclya' ngu' sca yaca ni'i: nu ñati nu laca loo ji'i yaca ni'i ni, lo'o cala' ngu' sca ya' piti nu ntucua nde siyu' yaca ni'i bi', taca ji'i ngu' tsalo'o ngu' ji'i macala su nti' ngu' cha' tsaa ngu' lo'o. Masi tonu tsa yaca ni'i bi', masi lye tsa ndyaca cui'i nu ndyalo'o ji'i, taca ji'i ngu' tsalo'o ngu' ji'i macala su nti' ngu' tsaa ngu'. ⁵ La cui' jua'a laca lo'o sca cha' nu nchcu' na; masi xca ti cha' laca bi' nti' na, pana quiña'a tsa cha' tlyu nchcu' na ntsu'u quiya'. Tucui tsa laca cha' cua'a na ji'i tu'ba na, cha' ná chcu' na cha' cuxi jua'a. Lo'o jua'a quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni sca cha' nu chcu' na; ñi'ya laca cha' xti ti quii' nti' cha' chca'a quii' ji'i quixi' tonu, quiña'a tsa su tyaqui quixi' li'. ⁶ Ñi'ya laca sca quii', jua'a laca sca cha' nu chcu' na; xqui'ya bi' taca xana chaca

chalyuu nu cuxi tsa ji'na, nu lo'o cua ndyati nu cha' cuxi bi' ndyaa nde ne' cresiya ji'na. Xana cañi cha' cuxi bi' tyucui ña'a na li'. Xqui'ya sca cha' nu chcu' ti na, ndyaca'a quii' li'; lo'o nu quii' bi' ni, nde ca bilyaa tsiya' ti ndyu'u bi' li'ya cañi lcaa su ndi'i na. ⁷ Taca ji'i ñati chalyuu cua'ni masu ji'i lcaa lo na'ni tyaala, masi na'ni nu ndya'a quiya' ti, masi na'ni nu ndyacui cua, masi na'ni nu sube' ne' ni' lo yuu, masi na'ni nu ntsu'u lo tyujo'o; na cua ndyu'ni masu ñati ji'i lcaa lo na'ni bi'. ⁸ Pana cha' nu nchcu' na ni, ná caja ñi'ya nu cua'ni masu na ji'i, cha' nga'aa chcu' na cha' cuxi lo'o ñati. Cuxi tsa laca tu'ba na, ná nchca ji'na cua'a na ji'i ycu' ca na. Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña tyaala, jua'a nti' tu'ba na, cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu nchcu' na. ⁹ Tucua lo cha' nchcu' na, cha' ndyu'ni tlyu na ji'i ycu' nu Xu'na na, la cui' Ndyosi Sti na; lo'o jua'a nsta na qui'ya ji'i tya'a ñati na, masi ngüiñá ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu na cha' laca na ñi'ya ña'a ycu' Ni. ¹⁰ La cui' tyuu tu'ba na ndyu'u lcaa cha' nu nchcu' na, masi cha' tso'o nu nchcu' na lo'o ycu' Ndyosi, masi cha' cuxi nu nchcu' na lo'o tya'a ñati na. Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ná tso'o cha' ndyaca jua'a. ¹¹ Si'i sca ti tyuu pilya ntyucua hitya tso'o stu'ba ti lo'o ntyucua hitya cñi'. ¹² Jua'a lo'o yaca si'yu ni; ná taca tyu'u ntsati ji'i yaca quixuu, ni ná taca tyu'u quixuu ji'i yaca ja'ba, cha' ná ca quixa' cha'. Ná caja hitya nu tso'o co'o na ca su ntyucua hitya cñi'.

Nu lo'o chañi cha' tso'o tsa nchca cuayá' ti' na scaa cha'

¹³ Nu lo'o nti' ma cha' tso'o tsa nchca ji'i ma nchcu' ma, cha' tso'o tsa nduna ma scaa cha' nu nda ñati lo'o ma, li' xcui' cha' tso'o ti cua'ni ma laja lo'o ndi'i ma chalyuu, cha' taca cui'ya xa' la ñati cuentya ji'i ma cha' ñati tso'o laca ma. Ná quiña'a cha' tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ngu', pana tso'o ti chcu' ma lo'o ngu'. ¹⁴ Ná taca ña'a ngu' cha' ñati tso'o laca ma si liye' ti' ma, si chiya'a tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ñati, si xcui' cña ji'i ycu' ca ma ntsu'u tyiquee ma; na nñilo'o ma ji'i tya'a ma si jua'a ndu'ni ma, hasta ndacu' ma cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi li'ya chalyuu.

¹⁵ Si'i nde su ntucua ycuí' Ndyosi ndyu'u cha' cuxi nu nchcui' mā, sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu laca bi'; sca cha' nu cua nda ycuí' nu xña'a laca cha' nu nchcui' mā bi'. ¹⁶ Si liye' ti' na ji'i tya'a na, si xcui' cña ji'i ycuí' ca na ntsu'u tyiquee na, ná caca stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na li'; lcaa lo cha' cuxi caca cua'ni na li'. ¹⁷ Pana lcaa cha' nu nda ycuí' Ndyosi cha' chcui' na lo'o ñati, xcui' cha' tso'o laca bi'; ná nguxa' cha' tso'o bi' lo'o cha' cuxi, ná ntsu'u cha' xuú tya'a na lo'o tya'a ñati na. Cha' tso'o ti laca nu nda Ni cha' chcui' na lo'o ñati, cha' xcui' na tso'o ti cua'ni na lo'o ñati li'. Lo'o jua'a ndu'ni cha' bi', cha' cua'ni tya'na ti' na ji'i ñati, ña'a cuayá' nu cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na ji'i ngu'; ndu'ni cha' sca ti cha' li'ni chcui' na lo'o ñati, si'i cha' cuiñi chcui' na lo'o ngu'. ¹⁸ Tso'o tsa ndyu'ni ñati nu ná nclyana cha' cusuú lo'o tya'a ñati, ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee nchcui' lo'o tya'a ñati. Tiya' la li' tyu'u tucua quiña'a la cha' tso'o nu cua nti' ycuí' Ndyosi cha' caca nde chalyuu, xqui'ya cha' nclyacua tso'o ti' ngu' bi'.

4

Ná cua'ni tya'a na lo'o ñati cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ ¿Ni cha' laca lye tsa nxuú tya'a mā? ¿Ni cha' laca lya' tsa ti' mā ji'i tya'a ñati mā? ¿Ha si'i na ndacui tsa ti' mā ji'i scaa na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati mā? Ná nchca ji'i mā cha' ti' ti tyi'i tyiquee mā lo'o tya'a mā xqui'ya lcaa lo cha' cuxi nu ndiya tsa ti' mā ji'i. ² Si ntsu'u sca cha' nu tiji' tsa ti' mā ji'i, lo'o ná ntsu'u chacuayá' cha' caja cha' bi' ji'i mā, li' nti' mā cujuui mā ji'i ñati, cha' jua'a taca caja cha' bi' ji'i mā, nti' mā. La cui' jua'a si ndacui tsa ti' mā ji'i sca na nu ná nchca caja ji'i mā, li' nchcui' mā cha' ti' ji'i nu ca ji'i na bi', nxuú tya'a mā lo'o ngu' bi' li'. Pana ná ndyiji na nu nti' mā caja ji'i mā, xqui'ya cha' ná ndijña mā cha' bi' ji'i ycuí' Ndyosi su clyo; ³ masi ndijña mā sca cha' ji'i ycuí' Ndyosi, pana cuxi tsa tyiquee mā, bi' cha' ná ndyiji cha' bi' ji'i mā li'. Tsa nde ti cha' ntsu'u tyiquee mā: cua nti' mā cha' caja ji'i mā cua ña'a ca cha' nu tyaala' tyiquee ycuí' ca mā, pana ná tso'o cha' ndyu'ni mā jua'a; ⁴ cua nguxtyanu mā ji'i ycuí' Ndyosi, cua

ntsu'u cha' ji'i mā lo'o sca cha' nu cuxi tsa, si jua'a ndyu'ni mā. ¿Ha ná nchca cuayá' ti' mā cha' tya'a cusuú ycuí' Ndyosi laca na, si xcui' cha' ji'i ycuí' ca ti na ntsu'u tyiquee na? Na nxuú tya'a na lo'o ycuí' Ndyosi, si cua'ni tya'a na lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ⁵ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a si'i cha' laja ti' nda Ni: “Nu Xtyi'i ycuí' Ndyosi nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; pana yala tsa caca chii ti' Ni ji'na, si lo'o ntsu'u sca cha' cuxi loo”. Jua'a nacui quityi. ⁶ Tlyu la tsiya' ti cha' tso'o nu ndu'ni ycuí' Ndyosi lo'o na, cha' xtyucua Ni ji'na. Ndi'ya nscua chaca cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi: “Ná sca na ta ycuí' Ni ji'i ñati nu xcui' tyijiloo ji'i tya'a ñati ngu', nti' ngu'; pana quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni Ni lo'o ñati nu tso'o ti ndi'i chalyuu, nu ná ndyu'ni tyucuaa ti' lo'o xa' ñati”, nacui quityi bi'. ⁷ Taquiya' mā cha' ji'i ycuí' Ndyosi lacua. Xuú tya'a mā lo'o nu xña'a, lo'o li' xna nu cuxi bi', tyu'u clyu bi' su ndi'i mā li'. ⁸ Tso'o tsa xñi mā cha' ji'i ycuí' Ndyosi, lo'o li' tucua Ni cha' ji'i mā. Si ntsu'u tsa qui'ya ji'i mā, nga'a cha' xtyanu mā lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cha' ji'i mā lo'o; jua'a cua'ni tye mā ji'i lcaa cha' cuiñi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i mā. ⁹ Ntsu'u cha' ca xñi'i ti' mā xqui'ya nu quiña'a tsa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i mā, bi' cha' ndu'ni cha' xi'ya mā, ndu'ni cha' cunaa mā xqui'ya cha' cuxi bi'. Xi'ya ca mā juani, masi nxtyi tsa mā nguicha'; ca xñi'i tsa ti' mā juani, masi chaa tsa ti' mā nguicha'. ¹⁰ Cua'ni mā cha' ca tyuju'u ti' mā nde loo ycuí' Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā, lo'o li' ta Ni sca se'i tso'o la su tyi'i mā ca su ntucua ycuí' Ni.

Ná chcui' na cha' ti' ji'i ngu' tya'a na

¹¹ Cu'mā tya'a ngusñi mā cha' ji'i Cristo, ná chcui' mā ji'i ngu' tya'a mā. Si chcui' cuxi na ji'i ngu' tya'a na ni, si sta na qui'ya ji'i ngu' bi', laca cha' nchcui' cuxi na ji'i lcaa cha' nu nda ycuí' Ndyosi Sti na lo'o ñati tya clyo la; na ndacu' na ji'i cha' bi'. Jua'a ndyu'u cha' si chcui' na cha' ti' ji'i ngu' tya'a na. Si ná ndaquiya' na ji'i lcaa cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o na, si chcui' cuxi na ji'i cha' bi', na ndacu' na ji'i cha' nu cua nda Ni lo'o na; jua'a ndyu'u cha' li'. ¹² Lo'o

ycui' Ndyosi ni, sca ti ycu' Ni laca nu cua nda cha' bi' lo'o ñati tya clyo; sca ti ycu' Ni cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati cuentya ji'i cha' bi' nde loo la; sca ti ycu' Ni taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'i ñati, nu lo'o cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'; jua'a ycu' Ndyosi laca nu taca cua'ni tye Ni ji'i ñati tsiya' ti, nu lo'o nti' ti Ni. Ná stu'ba laca mā lo'o ycu' Ndyosi, bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'i mā cha' cua'ni cuayá' mā ji'i tya'a ñati mā.

Ná chcu' na quiña'a tsa cha' tonu lo'o tya'a ñati na

¹³ Nga'a cha' chcu' na' sca cha' lo'o cu'mā, cha' ntsu'u cu'mā nu nchcu' mā ndi'ya: “La quee, ca bcha la tsaa ya ca quichi tyijyu' bi'”, nacui mā. “Ca bi' tyanu ya tyucui sca yija, cha' quiña'a tsa ngana cua'ni ya ca bi'”, nacui mā. ¹⁴ Pana ná sca cha' jlo ti' mā tsiya' ti ñi'ya ña'a chalyuu nu caja ji'i mā quee bcha la. Chalyuu su ndi' na juani, ñi'ya laca sca cuichi coo, jua'a laca bi'; tsiya' ca ndyu'u tucua cuichi coo, lo'o jua'a yala ti ncliji yu'u bi'. ¹⁵ Tso'o la si ndi'ya ti cha' ta mā lo'o ñati: “Nde ti tyi' ya”, ñacui mā, “nde cña cua'ni ya; masi cña bi' cua'ni ya, sca ti si ta ycu' Ndyosi chacuayá' cua'ni ya jua'a”, ñacui mā. ¹⁶ Pana si'i jua'a nchcu' mā juani, cha' tyixi tsa ndyu'ni mā lo'o tya'a ñati mā; lye tsa nchcu' tyucuaa ti' mā lo'o ngu' tya'a mā. Lcaa quiya' lo'o nchcu' mā jua'a, cha' cuxi laca bi'. ¹⁷ Lo'o li' ntsu'u qui'ya ji'i mā, cha' ná ntaja'a mā cua'ni mā sca cña tso'o nu ngulo ycu' Ni ji'i mā cha' cua'ni mā.

5

Sca cha' nu nchcu' yu lo'o ngu' culiya'

¹ Juani ni, cua'a jyaca mā xi 'na laja lo'o ta na' sca cha' lo'o cu'mā, nu laca mā ngu' culiya'. Tso'o la si xi'ya mā juani, cunaa mā li' xqui'ya cha' ti' nu cua lija cha' tyacua ji'i mā, ² cha' cua nguliji yu'u cha' culiya' ji'i mā jua'a ti. Cua ngunu'u lyiji lcaa late' tso'o ji'i mā, cha' cua ndyacu cuixu' ji'i. ³ Lo'o jua'a cua ntyucua cuayaa' chu' lcaa chcuā oro ji'i mā, lcaa chcuā plata ji'i mā. Nu lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca ji'i yu'ba bi' ji'i mā, li' ca cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya lo'o ngunu'u chcuā oro chcuā plata nu ntsu'u ji'i mā, jua'a cua ndye cha' ji'i lcaa mā; ñi'ya

laca si ndyaqui lyiji mā lo quui', cua ndye cha' ji'i mā li'. Quiña'a tsa cha' tso'o cua nguxco'o mā nguicha', cha' cua'nijo'o ji'i mā nde chalyuu, pana cua ngulala ti tye lcaa cha' nde lo yuu chalyuu. ⁴ Lo'o jua'a ná nda mā xcaya' msu nu ndyaa ne' xña ji'i mā, bi' cha' juani cua'a jyaca mā xi ji'i cha' nu nxlyú msu bi' hichu' mā; ca su ntucua ycu' Ndyosi nu laca Xu'na lcaa chalyuu, ca bi' ndañi nchcu' nu ngu' nu ngua'ni clacua ji'i mā. ⁵ Xcu' tso'o tsa laca su ndi' mā chalyuu; pana bata chcu' laca cu'mā, cha' xcu' nclyana mā lcaa ña'a cha' tso'o nu caca tyaala' tyiquee mā. Lo'o nu juani cua ngulala ti tyalaa tsā cha' cajaa mā, cha' li' cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'i mā. ⁶ Laja lo'o tya ndi' mā nde chalyuu nsta mā qui'ya ji'i ngu' ti' nu ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni bi'; ndyujuii mā ji'i ngu' bi', masi ná nchca ji'i ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' ji'i ycu' ca ngu'.

Talo na tyiquee' cha' xacu' ycu' Ni sca cha' ji'na nu ngüijña na ji'i

⁷ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, talo mā tyiquee' cha' ntajatya mā ji'i ycu' nu Xu'na na, ni jacua' cā Ni chaca quiya' nde chalyuu. Ñati nu cua ndyataa xtya ji'i ni, ndalo tsa tyiquee ngu' ntajatya ngu' ni jacua' tyu'u si'yu nu ndulo tsa cha' caja ji'i ngu'; ndu ti' ngu' bi' cha' ca'ya tyo, masi tyo nu ca'ya yala la, masi tyo nu ca'ya tiya' la. ⁸ Lo'o jua'a cu'mā ni, nga'a cha' talo mā tyiquee'; cua'ni nguula ti' tyiquee mā, cha' ná tya'achu' mā ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngulala ti cā ycu' nu Xu'na na chaca quiya' nde chalyuu. ⁹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ni, ná chcu' mā cha' ti' ji'i ngu' tya'a mā, cha' ná sta Ni qui'ya ji'i mā li'. Cua ngulala ti tyalaa ycu' nu Bese nu laca loo ca su ndi' na. ¹⁰ Cu'mā ngu' tya'a na, tyi'u ti' mā ñi'ya ngua ji'i jyo'o cusu' ji'i mā nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la; tyiquee' tsa ndalo ñati bi', masi lye tsa nchcube' ycu' ngu'. ¹¹ Nacui na cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee jyo'o bi', cha' cua ndalo tsa tyiquee ngu' lo'o nguxcube' ñati ji'i ngu' tyempo bi'. Cua ndyuna mā ñi'ya ngua cha' tyiquee' tsa ndalo jyo'o Job, nu lo'o quiña'a tsa cha' cuxi ngua ji'i yu. Lo'o li' su cua ndye cha', xa' ndya Ni lcaa cha' tso'o ji'i yu chaca quiya'. La cui' jua'a, xcu' na tya'na

ti' Ni ji'na, xcui' tso'o ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

¹² Nde laca sca cña nu ná nga'a cha' cua'ni na tsiya' ti, cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi: Ná cua'ni mā jura laja ti lo'o xtañi ycu' Ni lo'o cua quiñi ti sca cha' ji'i mā lo'o xa' ñati; ná ñacui mā: “Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua”, ni ná ñacui mā: “Chacuayá' ji'i ndyosi nde lo yuu”. Ná culotu mā ni sca xtañi Ni tsiya' ti, cha' caja ñi'ya nu tyanu tachaa cha' ji'i mā lo'o ñati. Tsa bi' ti cha' ñacui mā ji'i ñati: “Cua'ni na”, ñacui mā, si taca cua'ni mā ji'i; lo'o jua'a “Ná cua'ni na”, ñacui mā, si ná nchca cua'ni mā ji'i. Ná caja ñi'ya sta Ni qui'ya ji'i mā li'.

¹³ Nu lo'o lye tsa nchcube' scaa mā, xqui'ya cha' ngusñi mā cha' ji'i Jesús, tso'o si chcu' mā lo'o ycu' Ndyosi la cui' hora bi'. Lo'o jua'a si ntsu'u scaa mā nu chaa tsa ti' mā, tso'o tsa si cula tu'ba mā sca ji'i ji'i ycu' Ndyosi li'. ¹⁴ Lo'o ntsiya sca ngu' tya'a mā nu quicha, li' tso'o cuane mā ji'i ngu' cusu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i ycu' Ni, cha' caa ngu' cua'ni ngu' jo'o ji'i nu quicha bi'. Lo'o li' jña ngu' bi' cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua'ni Ni cha' tyaca tso'o nu quicha bi'; cuati salú ngu' setye nu ntsu'u taná lo hichu' yu quicha bi' chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. ¹⁵ Tyaca tso'o nu ñati quicha bi' li', xqui'ya cha' jlya ti' mā cha' nu cua nchcu' mā lo'o ycu' Ndyosi; tya ta Ni chalyuu ji'i nu quicha bi' chaca quiya', lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i yu ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i yu. ¹⁶ Bi' cha' lacua, ñii mā ji'i ngu' tya'a mā si ntsu'u qui'ya ji'i mā, cuati jña mā cha' clyu ti' ji'i ngu' tya'a mā lo'o ycu' Ndyosi, cha' ca tso'o tyucui ña'a mā chaca quiya'. Quiña'a tsa cña caca ji'i sca ñati nu lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o jña yu sca cha' ji'i Ni. ¹⁷ Ñati chalyuu ti ngua jyo'o Elías; ñi'ya laca na ñati chalyuu, la cui' jua'a ngua yu ñati. Pana ngua sca quiya' nu tya'na tsa nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cha' ná ca'ya tyo chalyuu bi'; lo'o li' chu' sna yija cla'be ná ngua'ya tyo tsiya' ti. ¹⁸ Ña'a cuayá' nu nchcu' yu lo'o Ni chaca quiya', li' xa' ngua'ya tyo tso'o ti; lo'o li' ngua tso'o lcaa na cuiñii ji'i ngu'.

¹⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús,

nu lo'o ntsu'u sca ngu' tya'a mā nu cua tya'achu' ti ji'i cha' tso'o ji'i Jesús bi', tso'o tsa caca cha' si caca ji'i scaa mā chcu' tso'o mā lo'o yu, cha' xñi yu cha' ji'i ycu' Ndyosi chaca quiya'. ²⁰ Si ntsu'u cu'ma nu caca ji'i mā cua'a mā ji'i tya'a ñati mā cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' culu'u mā cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi' chaca quiya', tso'o tsa cña cua'ni mā li'; taca cua'ni lyaá mā ji'i ngu' bi' li', cha' ná chcuna' chalyuu ji'i ngu'. Lo'o jua'a caja ñi'ya nu cui'ya ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi'.

Quityi nu nguscua San Pedro ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Pedro laca na' nu nscua na' quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma nu ngusni ma cha' ji'i Jesús, cu'ma ngu' nu ndi'i tyijyu'. Ntsu'u cu'ma nu ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Ponto; xi xa' la tya'a cu'ma ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Galacia, jua'a loyuu su cuentya Capadocia, jua'a loyuu su cuentya Asia, jua'a loyuu su cuentya Bitinia cua lye tsa ngani ma. Cña nu nda ycu'i Jesucristo 'na, bi' laca cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' ji'i Ni lo'o xa' la ñati. ² Tya clyo la cua jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti na lcaa ña'a cha' nu caca nde loo la, bi' cha' ngusubi ycu'i Ni ji'i ma. Lo'o juani ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cña cha' tyanu lubii cresiya ji'i ma, cha' taquiya' ma ji'i ycu'i Jesucristo; na cua ngujuu' yu lo crusi xqui'ya cu'ma, ndyalú tañi yu cha' caja ñi'ya caca lubii cresiya ji'i ma. Lo'o juani nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' jua'a ti ti tyi'i tyiquee ma lcaa hora.

Ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na

³ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, la cui' bi' laca nu ndu'ni tlyu Jesucristo nu Xu'na na ji'i, la cui' Sti Jesucristo nu Xu'na na laca bi'. Tya'na tsa ti' ycu'i Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni cucui Ni cresiya ji'na; ntsu'u chalyuu cucui ji'na juani, xqui'ya cha' ndyu'u ycu'i Jesucristo chaca quiya' nu lo'o ngujuu' yu. Lo'o nu juani cua ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na, ⁴ xqui'ya cha' cua ngua'ni lyaá Jesús ji'na. Ná ntsu'u ni sca cha', ni sca ñati nu taca cua'ni ñu'u ji'i cha' nu cua ngujuu' ji'na; ni sca na tsiya' ti, ná ca cua'ni tye na bi' ji'i cha' tso'o nu tyacua ji'na ca slo ycu'i Ndyosi lo'o cua tye ti cha', ná ntsu'u na nu taca cua'ni cuxi ji'i cha' bi'. ⁵ Cua ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ndu Ni cua ji'i ma juani cha' ña'asii Ni ji'i ma. Ná ntsu'u ni sca na nu nguula la juersa ji'i, nu taca ji'i tyijiloo ji'i

ycui' Ndyosi; cua'a Ni ji'i ma ji'i nu cuxi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ma lo'o tye chalyuu re, cha' cua ndyaa Ni ngua'ni cho'o Ni su tyi'i ma ca slo ycu'i Ndyosi.

⁶ Bi' cha' caca chaa ti' ma juani, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma, masi ntsu'u quiya' xñi'i ti' ma xqui'ya lcaa lo cha' ti' nu ndyacua ji'i ma; pana xti ti tyempo nu ca xñi'i ti' ma. ⁷ Ndyacua cha' ti' ji'i ma jua'a, cha' taca cua'ni cuayá' Ni ji'i ma, si chañi cha' ngusni ma cha' ji'i ycu'i Ni. Jlo ti' ma cha' quiña'a tsa nga'a chcu'a oro; pana hora ti ndu'ni cuayá' ngu' ji'i oro bi' lo'o quii' cha' tyalá bi', cha' ña'a ngu' si chañi cha' xcui' oro laca bi'. Nde loo la quiñu'u chcu'a oro, tye cha' ji'i, masi quiña'a tsa cña ngua'ni ngu' cha' tyubii oro bi' tya clyo; pana nu cha' ji'i Jesús nu cua ngusni ma ni, ndulo tsa cha' bi' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Masi quiña'a tsa chcu'a oro caja ji'na, ná stu'ba tsiya' ti cha' ji'i bi' lo'o ycu'i Jesús. Lo'o ndye ndalo ma ji'i lcaa cha' ti' nu ndyacua ji'i ma xqui'ya cha' ngusni ma cha' ji'i Ni, li' tso'o tsa cha' nu caja ji'i ma lo'o tyu'u tucua ycu'i Jesucristo caa chaca quiya'; ta Ni sca su tso'o cha' tyi'i ma slo ycu'i Ni laja xee nu ndubi tsa ca su ntucua ycu'i Ni.

⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i Jesús, masi bilya ña'a ma ji'i Ni; hasta juani tya lyiji ña'a ma ji'i, pana jlya ti' ma cha' lu'ú Ni. Chañi cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma juani xqui'ya Jesús, ni ná tye chca cha' chcu'i ma lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ma cuentya ji'i ycu'i Jesús lo'o xa' ñati. ⁹ Cua ngusni ma cha' ji'i Ni, bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' chañi laca cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ma lo'o cua ndye chalyuu.

¹⁰ Nu jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni la ni, nchcu'i tsa jyo'o cusu' bi' ji'i cha' tso'o nu cua'ni ycu'i Ndyosi nde loo la, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ñati tya'a ndi'i na chalyuu; xcui' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nchcu'i ngu' cha' bi', pana ná ngua cuayá' tso'o ti' ycu'i ca ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni ycu'i Ndyosi cha' caca nde loo la, ni jacua' cua'ni Ni cha' bi'. ¹¹ Xtyi'i ycu'i Cristo ngulu'u lcaa cha' ji'i ngu' bi', ñi'ya nu caca ji'i ycu'i Cristo nde loo la, ñi'ya nu chcube' yu nde loyuu chalyuu, ñi'ya nu tlyu tsa cha' tso'o nu caca ji'i yu lo'o tyaa yu ca slo ycu'i

Ndyosi chaca quiya'. Lo'o li' ngulana tsa nu ngu' jyo'o bi', cha' quije cha' ji'i ngu' tilaca caca nu Cristo bi', ni tsa tyu'u tucua yu nde chalyuu. ¹² Pana ná nquije cha' bi' ji'i ngu' bi' li'; sca ti cha' nchcui' ycu' Ni lo'o ngu' bi', cha' si'i ycu' ngu' bi' laca nu ca cuayá' tso'o ti' ñi'ya caca cha' bi' tyempo nde loo la. Pana cu'ma ni, nu lijya chalyuu nde loo la ji'i ngu' jyo'o bi', nchca cuayá' ti' ma juani, xqui'ya cha' cua ndyuna ma lcaa cha' tlyu nu ngua'ni Jesucristo. Cua ndacha' liñi ya cha' bi' ji'i ma; chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi ngulu'u ya cha' bi' ji'i ma, cha' cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni lijya lo ya nde chalyuu. Lo'o jua'a lcaa xca ji'i ycu' Ni nu ndi'i slo Ni, lcaa ngu' bi' nti' tsa ngu' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' nu ngua ji'i Cristo lo'o ñaa yu nde chalyuu.

Nti' ycu' Ndyosi cha' caca lubii cresiya ji'na lcaa tsa lo'o tya ndi'i na chalyuu

¹³ Bi' cha' culacua xi ti' ma, tii ti' ma tyi'i ma chalyuu, cha' lcaa tsa jatya ma ji'i cha' tso'o nu cua tlyu xi, nu cua'ni Ni lo'o ma lo'o cua'ni lyaá lyiji Ni ji'i ma; jua'a caca nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo chaca quiya'. ¹⁴ Taquiya' tso'o ma ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi cha' caca ma sñi' Ni nu tso'o tsa ndu'ni; nga'aa cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nu lo'o bilya ca cuayá' ti' ma cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁵ Xcu' na lubii tsiya' ti laca ycu' Ndyosi, xcu' liñi tsa cha' nu ndu'ni Ni, lo'o jua'a laca Ni nu Xu'na na juani. Bi' cha' nti' Ni cha' xcu' lubii tsa caca cresiya ji'i ma, xcu' cha' liñi cua'ni ma. ¹⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi: “Cua'ni ma cha' caca lubii cresiya ji'i ma lcaa hora, cha' xcu' lubii tsa laca na' tsiya' ti”, nacu' ycu' Ndyosi.

¹⁷ Xcu' liñi ti ndu'ni cuayá' Ni ji'i ñati, ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni scaa ngu', ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni scaa ngu' laja lo'o ndi'i ngu' chalyuu. Bi' cha' ntsu'u cha' cutsii ma xi lo'o chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi ndi'ya: “Sti ya”, ñacu' ma ji'i Ni. Ntsu'u cha' taquiya' ma ji'i ycu' Ndyosi Sti na lcaa tsa lo'o tyi'i ma chalyuu, cha' xcu' cha' tso'o cua'ni ma cuentya ji'i Ni. ¹⁸ Cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma, bi' cha' nga'aa ntsu'u

cha' cube ti' ma ji'i lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' ji'na cha' cua'ni na. Nda jyo'o cusu' bi' cha' bi' lo'o na, masi jlo ti' ngu' bi' cha' ná caja ñi'ya nu clyaa na ji'i quiya' nu ntsu'u ji'na lo'o cha' bi'. Pana cua nda ycu' Ndyosi caya' cha' tyu'u na su lubii juani; si'i cñi plata laca cha' bi', ni si'i cñi oro laca nu nda Ni, cha' si cñi laca bi' ni, quiñu'u bi' masi chalyuu juani ti. ¹⁹ Nu lo'o nguju' Cristo lo crusi lo'o ndyalú tañi ycu', li' nda Ni caya' loo quiya' nu ntsu'u ji'na, cha' ngua Cristo ñi'ya nti' sca msta lu'u nu xcu' na tso'o, nu xcu' na lubii; lo'o nu tañi ycu' Cristo bi' ni, bi' laca caya' nu ngua'ni lyaá ji'na.

²⁰ Tya clyo lo'o bilya cuiñá Ni chalyuu, cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ntsu'u cha' cua'ni Cristo cña tonu bi'; pana ngujuatya ycu' Ni ni jacua' nu tyalaa tyempo bi'. Li' ñaa Cristo, ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na, cha' tyacua cha' tso'o bi' ji'na. ²¹ Xqui'ya Cristo, bi' cha' jlya ti' ma ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngua'ni ycu' Ni cha' ndyu'u Cristo chaca quiya' lo'o cua nguju' yu. Lo'o li' nda ycu' Ndyosi sca su tso'o su tyi'i Cristo, ca su tlyu su ntucua ycu' Ni. Ngua'ni Cristo cña tonu bi', cha' taca xñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, lo'o li' taca tyu ti' ma cha' caca lcaa ña'a cha' nu nacu' Ni cha' caca.

²² Xqui'ya cha' nxyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ma, na cua ndaquiya' ma ji'i cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na, bi' cha' ngua lubii cresiya ji'i ma; juani taca caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. Pana tyucui tyiquee ma ntsu'u cha' caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, si'i ñi'ya ndu'ni ngu' nu ntsu'u tucua cha' tyiquee ngu' cua'ni cu'ma. ²³ Laca ma ñi'ya si cua ngula ma chaca quiya', pana si'i ñi'ya nu ngula ti ma ji'i xtya'a ma; cua ngua cucui cresiya ji'i ma xqui'ya cha' nduna ma cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi nu lu'u ca, ycu' Ndyosi nu ná nscua cha' cajaa Ni tsiya' ti. ²⁴ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi:

Ñi'ya laca quixi', jua'a laca ñati chalyuu.

Lcaa na nu tso'o ña'a nu ntsu'u ji'i ñati laca ñi'ya nti' sca quee nu ndyu'u ne' quixi' ti;

ndyanaa quixi' bi', li' ndye queé bi', ngüityi tsiya' ti.

Lo'o jua'a laca lo'o ñati lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' nde chalyuu, tye cha' tso'o bi' ji'i ngu' stu'ba ti lo'o ycu' ngu'.

²⁵ Pana scaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi ni, tyanu cha' bi';

ná quiñu'u cha' bi' tsiya' ti.

Jua'a nacui' quityi bi'. Lo'o jua'a nu cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi nu ngulu'u ya ji'i ma, la cui' cha' bi' laca nu ná quiñu'u tsiya' ti.

2

¹ Lo'o cu'ma ni, nga'a cha' xtyanu ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma: nga'aa cñilo'o ma ji'i tya'a ma, nga'aa si'i tucua cha' tyu'u tyiquee ma, nga'aa tyacui ti' ma ji'i sca na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ma, nga'aa chcu' ma cuentyu ji'i tya'a ñati ma. ² Ñi'ya laca sca cubi' cuañi' nu ngula ca ti, jua'a laca cu'ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi, cha' tsubi' ti ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ni. Lu'ba ti ntyi' cubi' cuañi' cha' ntyute' tsa; si ná cati' lu'ba ti, ná caluu cubi' tsiya' ti. Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o la si cua'ni cña ti' ma cha' ca tsa'a la ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ñi'ya nti' styi', jua'a laca cha' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i ma. Cua'ni bi' cha' caca nguula la ti' tyiquee ma cuentya ji'i ycu' Ndyosi, cha' taca clyáa ma ji'i cha' cuxi. ³ Cua ndyo'o cuayá' ma xi styi' bi', bi' cha' ngua cuayá' ti' ma cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni ji'na.

Laca Cristo ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quiya' ni'i

⁴ Ycu' Cristo nu Xu'na na ni, ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quiya' ni'i, jua'a laca yu, masi na lu'ú ycu'. Nacui' ñati chalyuu nu nti' cuiñá ni'i cha' ná tso'o quee bi'; ná ca cua'ni ngu' cña tso'o lo'o bi', nacui' ngu'. Pana la cui' Jesús laca nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i cha' caca cña ji'i Ni, cha' tyucua yu ca su ntucua quiya' cha', lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi.

Bi' cha' nga'a cha' tyatí tso'o tyiquee ma cha' ji'i Cristo bi', ⁵ cha' lo'o cu'ma caca ma ñi'ya si laca ma tyuu cha' tya' sca ni'i ji'i ycu' Ndyosi, masi ña'a lu'ú ti ma. Li' xñi ycu' Ni tyuu bi', cha' cuiñá Ni sca ni'i

nu tacati tsa cuentya ji'i ycu' Ni. Chaca cha' ni, ñi'ya nti' sti jo'ó nu lubii cresiya ji'i tsiya' ti, jua'a caca lcaa cu'ma, cha' taca ji'i ma sta ma msta slo ycu' Ndyosi juani xqui'ya Jesucristo; nu msta bi' laca ycu' ca ma, si chañi cha' tyucui tyiquee ma nti' ma taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi. ⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi:

Ña'a ma yi'a. Cua ngusubi na' ji'i sca ñati nu ndulo tsa cha' ji'i, ñi'ya nti' sca quee tonu nu quiña'a tsa nga'a, nacui' ycu' Ndyosi.

Sta na' ji'i ñati bi' cha' caca quee nu nscua quiya' ni'i 'na nde quichi' Sión.

Lcaa ngu' nu xñi cha' nu nchcui' nu ñati bi', caca tso'o tyiquee ngu' li';

cha' liñi tsiya' ti laca cha' nu nchcui' ñati bi'. Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cu'ma ni, ndulo tsa cha' ji'i quee bi' cuentya ji'i ma, cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi; pana cuxi tsa cha' caca ji'i ñati nu ná jlyá ti' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cha' ji'i quee bi': Cua ngxucuaa cuityi ni'i quee tonu bi' clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' ngua ti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu su ndulo la cha' ji'i cuentya ji'i ycu' Ndyosi.

⁸ Ndi'ya nscua chaca cha' nu nchcui' ji'i quee bi' chaca se'i lo quityi:

Tyeje sna quiya' ngu' chu' quee bi', clyú ngu' tyucui su liya ngu' lo'o tyucua quee bi' quiya' ngu'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'; na nclýu ngu' tyucui cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi. Ngua'ni ycu' Ndyosi jua'a cha' ná taca tya'a ngu' tyucui ji'i Ni si ná xñi ngu' cha' ji'i ycu' Ni.

Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi

⁹ Pana cu'ma ni, cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i cu'ma cha' caca ma ña'a tsaca taju ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ni. Laca ma ñi'ya laca sca latya sti jo'ó nu cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo tsiya' ti; ñi'ya tsaca taju ñati lubii laca ma cha' cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi lcaa tsa. Ndu'ni Ni lo'o ma: "Ñati 'na laca ma", nacui' Ni. Bi' cha' nti' tsa Ni cha' chcu' ma lo'o lcaa ñati lcaa

ña'a cha' tso'o nu ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o mā; cua ngulo Ni ji'i mā ji'i chalyuu cuxi su talya tsa ña'a, cha' tya'a mā ca su ndubi tsa xee ji'i ycu' Ni. ¹⁰ Nu juani laca mā ñati ji'i ycu' Ndyosi, masi nu ngua tya tsubi' la ná ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti. Lo'o jua'a cua nchca cuayá' ti' mā juani cha' ndyu'ni tya'na tsa ti' Ni ji'i mā, masi tya tsubi' la ná nchca cuayá' ti' mā cha' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti.

Ndi'i na chalyuu cha' cua'ni na cua ña'a ca cña ñi'ya nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua nscua cha' tyi'i na ca slo ycu' Ni tyempo ca nde loo la, bi' cha' nga'a cha' tyi'i na chalyuu juani ñi'ya si laca na ngu' tyijyu' nu ná ntsu'u tyi ngu'. Lye tsa chcu' na' lo'o mā juani cha' nga'aa cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndijña tyiquee mā cha' cua'ni mā; nga'aa taquiya' mā ji'i cha' cuxi bi', cha' jua'a nga'aa caca ji'i nu cha' cuxi bi' cua'ni ñu'u ji'i mā. ¹² Xcu' cha' liñi cua'ni mā lacua; xcu' cha' tso'o cua'ni mā, xqui'ya nu ñati nu ná jlyá ti' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' lo'o ngu' bi' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' ñati tso'o laca mā. Nu juani nti' ngu' bi' cha' cuxi tsa ñati laca mā, bi' cha' tso'o la si cua'ni mā xcu' cha' tso'o ti cha' ña'a ñati bi' ji'i mā; li' ta ngu' bi' cuentya cha' chañi cha' ñati tso'o laca mā. Lo'o ñati bi' cua'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi tsa nu cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati li'.

¹³ Xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na tucua mā cha' ji'i lcaa ngu' nu laca loo, masi rey nu laca loo tsiya' ti ji'i nasiyu re, ¹⁴ masi ngu' gobernador nu laca cña cuentya ji'i rey bi'. Ngu' nu laca gobernador ni, nchcube' ngu' ji'i ñati nu ndyu'ni cha' cuxi, lo'o jua'a ndu'ni chi ngu' loo cua ña'a ca ñati nu ndyu'ni cña tso'o. ¹⁵ Pana nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā xcu' cña tso'o, nga'aa caca chcu' ngu' cha' cuxi ji'i mā li'; masi nu ngu' nu ná nti' ca cuayá' ti', masi nu ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti, ni sca quiya' ná ntsu'u cha' sta ngu' bi' qui'ya ji'i mā li'. ¹⁶ Ñati nu ndi'i tso'o ti laca mā juani, pana ná tso'o si ná taquiya' mā ji'i ngu' nu laca loo lo yuu chalyuu; msu ji'i ycu' Ndyosi laca mā juani, bi' cha' tso'o la si cua'ni mā cña nu cuentya ji'i ycu' Ni

lacua, cha' ña'a xa' ñati cha' ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Ni. ¹⁷ Tso'o si tucua mā cha' nu nchcu' lcaa ñati. Lo'o jua'a cua'ni mā cha' tso'o ti caca tyiquee mā ña'a mā ji'i lcaa ñati ji'i Cristo, cha' tya'a mā laca ngu' bi'. Ndu'ni cha' cutsii mā xi ji'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ndu'ni cha' cua'ni chi mā loo rey nu laca loo tsiya' ti chalyuu.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ngu' msu lo'o xu'na ngu'

¹⁸ Cu'ma nu laca mā msu ji'i ñati ni, taquiya' tso'o mā cña ji'i xu'na mā, masi ndube ti' xu'na mā ji'i mā xqui'ya cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i mā, masi xña'a tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i mā. ¹⁹ Tso'o tsa ndyu'ni sca msu nu laca ñati ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o ndalo tyiquee msu bi' ji'i xu'na yu, masi xña'a tsa xu'na yu, masi cha' laja ti xcube' xu'na yu ji'i yu. ²⁰ Si quiji' xu'na msu ji'i sca msu ji'i xqui'ya cha' ngua'ni msu bi' sca cha' cuxi, ná sca cha' laca li'; nga'a cha' chcube' msu bi'. Pana cuentya ji'i ycu' Ndyosi, tso'o tsa ndu'ni sca msu si talo tyiquee msu bi' lo'o xcube' xu'na yu ji'i yu laja ti, nu lo'o tso'o tsa ndaquiya' msu bi' ji'i cña ji'i xu'na yu. ²¹ Tya lo'o ngusubi Ni ji'i mā, tya li' jlo ti' Ni cha' jua'a xcube' ngu' ji'i mā, cha' la cui' jua'a nguxcube' ngu' ji'i ycu' Cristo tya clyo la cuentya ji'i cu'ma. Jua'a ngua cha' ngulu'u Cristo ji'i mā ñi'ya caca talo tyiquee mā lo'o xcube' ngu' ji'i mā. ²² Ná ntsu'u ni sca qui'ya ji'i nu Cristo bi', ni sca cha' cuiñi ná nchcu' yu; ²³ masi nchcu' ngu' cha' suba' lo'o yu, ni sca cha' tyaala ná nguxacu' yu ji'i ngu'; nguxcube' tsa ngu' ji'i yu, pana ná ngua ñasi' yu ji'i ngu' li'. Sca ti lo'o ycu' Ndyosi Sti yu nchcu' yu ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o, cha' sca ti ycu' Ni laca nu xcu' liñi ndu'ni cuaya' ji'i ñati. ²⁴ Ycu' Cristo laca nu sca ti quiya' ngu'ji' ca'a ngu' ji'i lo crusi cha' taca cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i lcaa na, cha' clyaa na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na; bi' cha' cuentya ji'i Cristo taca tyi'i na chalyuu juani, cha' jua'a tyaja'a na cua'ni na xcu' cha' tso'o nu nti' ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni na. Xqui'ya cha' nchcube' ycu' Cristo, bi' cha' ngua ti cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee na, ñi'ya nti' lo'o ngua ti cha' quicha na lo'o

ndyaca tso'o na. ²⁵ Lo'o juani nga'aa ndya'a yu'u ti mā, ñi'ya ndya'a yu'u xly'a; na cua nguxtyuu mā ñaa mā ca su nga'a ycu'i nu Xu'na mā nu ña'asii ji'i cresiya ji'i mā.

3

Ñi'ya ntsu'u cha' tyi'i ñati lo'o clyo'o

¹ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' taquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' clyo'o mā, cha' nu qui'yu laca loo ji'i nu cuna'a, masi tya lyiji taquiya' nu qui'yu bi' ji'i ycu'i Ni. Pana lo'o ña'a nu ngu' qui'yu clyo'o mā lcaa cha' tso'o nu ndu'ni mā, li' xñi ngu' cha' ji'i ycu'i Ni, masi bilya chcu'i mā lo'o ngu' ji'i cha' bi'; ² lo'o ña'a clyo'o mā cha' nduna mā cha' nu nchcui' ycu'i ngu' lo'o mā, cha' lubii cresiya ji'i mā, ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'i cha' liñi ji'i ycu'i Ndyosi li'. ³ Lcaa cu'ma ngu' cuna'a ni, tso'o si ña'asii mā ji'i quicha' hique mā; pana ná nti' cha' culiji quiña'a tsa hora ji'i mā, ni ná nti' cha' culiji quiña'a tsa cñi ji'i mā, cha' cua'ni cho'o mā quicha' hique mā. Ná ntsu'u cha' tyacui chcu'a jyaca mā nu quiña'a tsa ntsu'u loo, ni ná ntsu'u cha' cacu' mā late' nu quiña'a tsa nga'a. Si'i na cacu' nu cuna'a nu cua'ni cha' ndiya la ti' ngu' ji'i. ⁴ Pana ycu'i Ndyosi ndiya la ti' ji'i nu cuna'a nu tso'o tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu'; si ná liye' ti' ngu', si ná tyaala ngu', bi' laca ngu' cuna'a nu ndiya ti' ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i. Ñi'ya laca sca na nu tso'o tsa ña'a, nu quiña'a tsa nga'a, jua'a laca ngu' cuna'a nu ná cuxi tyiquee tsiya' ti cuentya ji'i ycu'i Ni. ⁵ Ná cuxi tyiquee tsiya' ti jyo'o ma' cusu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi nu ngua cua sa'ni. Tso'o tsa ña'a ma' cusu' bi', cha' ngua'ni tlyu ma' ji'i ycu'i Ni, lo'o jua'a ndaquiya' ma' ji'i cha' nu nchcui' clyo'o ma'. ⁶ Jyo'o ma' Sara ngua'ni ma' jua'a, cha' ndaquiya' ma' bi' ji'i jyo'o Abraham nu ngua clyo'o ma'; “xu'na na”, nacui ma' bi' ji'i. Lo'o cu'ma ni, ñi'ya si laca mā sñi' ma' Sara bi', jua'a laca cu'ma ngu' cuna'a juani, si xcui' cha' tso'o ndu'ni mā. Nga'aa ntsu'u cha' cutsii mā, nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā li'.

⁷ Lo'o jua'a cu'ma ngu' qui'yu ni, tso'o ti tyi'i mā lo'o clyo'o mā, cua'ni tyaca'a mā ji'i clyo'o mā; masi xtyi la juersa ntsu'u ji'i

nu cuna'a, pana stu'ba ti laca tyucuaa ma cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, cha' cua nda Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i tyucuaa mā. Si cua'ni mā tso'o jua'a, tso'o ti tyi'i mā to' tyi mā; li' ná caja sca cha' cuxi nu cua'a ji'i mā, nu cua'ni cha' ná chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi.

Ñi'ya nu chcube' ngu', masi xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'

⁸ Lcaa cu'ma ni, nga'a cha' caca stu'ba tyiquee mā lo'o tya'a mā, cha' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Cristo laca mā; nga'a cha' cube ti' mā ji'i tya'a mā, nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā ji'i lcaa tya'a mā. Lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' mā ji'i tya'a mā, ná cua'ni liye' ti' mā ña'a mā ji'i ngu' bi'. ⁹ Ná cua'ni cuxi mā lo'o tya'a ñati mā, masi ngua'ni cuxi ngu' lo'o mā; lo'o jua'a ná chcu'i tyaala mā lo'o tya'a ñati mā, masi tyaala tsa nchcui' ngu' lo'o mā. Na cua ngusubi ycu'i Ni ji'i mā cha' xtyucua Ni ji'i cu'ma, bi' cha' tso'o la si chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i ngu' tyaala bi'. ¹⁰ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi:

Lcaa ngu' nu nti' caja chalyuu tso'o ji'i ngu', cha' ca chaa ti' ngu', nga'a cha' cua'a ngu' bi' ji'i ycu'i ca ngu' cha' ná chcu'i ngu' cha' cuxi; la cui' jua'a ná tso'o si tyu'u cha' cuiñi tu'ba ngu' bi'.

¹¹ Ntsu'u cha' tyaatsu' ngu' bi' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

Xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi'. Lo'o li' ntsu'u cha' xtyucua ngu' bi' ji'i tya'a ñati ngu' lcaa tsa, xqui'ya cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu'; jua'a nga'aa xu'u tya'a ngu' bi' li'.

¹² Tso'o la si jua'a cua'ni ngu'; cua'ni tyaca'a ycu'i nu Xu'na na ji'i nu ñati nu tso'o tyiquee bi' li', cuna Ni lo'o chcu'i ngu' bi' lo'o Ni. Pana lye tyi'i loo Ni ña'a Ni ji'i ñati nu xña'a tyiquee.

Jua'a nchcui' lo quityi bi'.

¹³ Ná ntsu'u cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o mā, si xcui' cha' tso'o ti cua'ni mā. ¹⁴ Pana si ntsu'u quiya' nu cua'ni lya' ti' ngu' ji'i mā xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni mā, tso'o

la si ná caca xñi'i ti' tyiquee mā li'; ná cube ti' mā, ná cutsii mā ji'i ngu' bi'. ¹⁵ Tyucui tyiquee mā cua'ni tlyu mā ji'i Cristo, cha' chañi cha' laca Ni nu Xu'na na. Lo'o jua'a culacua xi ti' mā ñi'ya caca xacui mā cha' ji'i ngu' lo'o xcuane ngu' ji'i mā ndi'ya: ¿Ni cha' laca ndu ti' mā ji'i nu Cristo bi'? Tso'o ti xacui mā cha' ji'i ngu' bi', ná cua'ni tyixi mā lo'o ngu' bi'. ¹⁶ Xcui' cha' tso'o cua'ni mā lo'o ngu' lacua, cha' taca tyanu lubii cresiya ji'i mā; li' caca tyuju'u ti' nu ngu' cuiñi bi', ngu' nu nchcui' cuentyu ji'i mā xqui'ya cha' tso'o nu ndyu'ni mā cuentya ji'i Cristo. ¹⁷ Si ntsu'u cha' chcube' na, tso'o la xcube' ngu' ji'na xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni na, si ta ycu' Ndyosi chacuayá' ji'i ngu'; pana si ngua'ni na sca cha' cuxi, liñi tsa ndyu'u cha' si xcube' ngu' ji'na li'.

¹⁸ Ycui' Cristo ngujuui xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'na, masi lubii tsiya' ti cresiya ji'i yu; nchcube' yu cuentya ji'na, cha' cuxi tsa tyiquee na. Lo'o juani taca tyalaa na slo ycu' Ndyosi xqui'ya nu Cristo bi'. Sca ti quiya' ngua cha' ti'i bi' ji'i Cristo, ndye cña ji'i yu nde loyuu chalyuu li'. Ndyujuui ngu' ji'i nu ñati nu naa Jesucristo bi', pana ngua'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ¹⁹ Xtyi'i ycu' Cristo ngua nu ndyaa ne' ni'i chcuá su ntsu'u ngu' jyo'o ca bilyaa, cha' chcu' Ni lo'o ngu' jyo'o bi'. ²⁰ Ná ntaja'a ngu', ná ndaquiya' ngu' jyo'o bi' ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nguti'i ngu' chalyuu. Ntsu'u xi ngu' jyo'o bi' nu nguti'i tyempo lo'o ngüñá jyo'o Noé yaca ni'i bi'. Ngujuatya ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi', ngua ti' Ni cha' taquiya' ngu' bi' ji'i Ni, lo'o ná ntaja'a ngu' bi' tsiya' ti; bi' cha' snu' tya'a ti ñati ngulaá ne' yaca ni'i bi' lo'o ngua'ya tyo clyaa tyempo bi'. ²¹ Ñi'ya nu ngua'ni lyaá Ni ji'i ngu' nu nguta'a ne' yaca ni'i bi' lo hitya nu ngua sa'ni la, cha' ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ni; jua'a clyaa mā juani, cha' cua ndaquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' Ni. Cua ndyaa mā lo hitya cha' tyucuatya mā li'. Si'i na caata ti na chcu laca cha' bi', si'i cha' cuu' cuaña' na, bi' cha' tyucuatya na li'; ndi'ya laca cha': na cua ndijña na ji'i ycu' Ndyosi cha' cua'ni lubii Ni ji'i cresiya ji'na xqui'ya cha' cua ndyu'ú Jesucristo chaca quiya', bi' cha' ntyucuatya

na. ²² Na cua ndyaa Jesucristo nde cua, lo'o juani ndi'i yu la'a tsu' cui ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nu Jesucristo bi' ni, laca yu loo ji'i lcaa xca ji'i ycu' Ndyosi, ji'i lcaa ngu' nu laca cña, ji'i lcaa cui'i tso'o nu nchca xi ji'i; laca yu loo tsiya' ti.

4

Cua'ni na cua ña'a ca cña ji'i ycu' Ndyosi nu nchca ji'na

¹ Lo'o ndyi'u ti' mā cha' nchcube' Cristo nde chalyuu, li' caca nguula la ti' mā cha' talo tyiquee mā lo'o chcube' cu'mā; ñi'ya nu ndalo tyiquee ycu' Cristo, jua'a taca talo tyiquee mā lo'o chcube' mā li'. Nga'aa caca cua'ni cha' cuxi ngana ji'i mā si lo'o cu'mā chcube' mā jua'a. ² Lo'o li' nu cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu ni, nga'aa si'i cha' bi' nu caca loo ji'i mā lcaa tsā lo'o ndi'i mā chalyuu; xcui' cña nu ndiya ti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā, bi' laca cña nu cua'ni mā, cha' sca ti ycu' Ndyosi caca loo ji'i mā li'. ³ Tyempo nu nteje tacui, cua ngua'ni mā lcaa cha' cuxi ñi'ya nu ndiya ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti. Cuayá' tsa lo cua ti cha' cuxi: bi' cha' nga'aa cua'ni suba' mā lo'o tya'a ñati mā juani, nga'aa cua'ni mā lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' mā cua sa'ni la; nga'aa caca cu'bi mā, nga'aa tyeje tacui mā cuayá' cacu mā, co'o mā, ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ná ndube ti' lo'o ndya'a ngu' bi' ta'a; nga'aa cua'ni tlyu mā ji'i lcu'i jo'ó, cha' suba' tsa cha' bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ⁴ Ngua'ni mā cha' cuxi jua'a cua tsubi' la; lo'o juani nu ñati nu ngua tya'a tso'o mā nquicha', ndube tsa ti' ngu' cha' nga'aa nti' mā cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ni mā cua tsubi' la. Ná nchca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca nga'aa ndu'ni mā jua'a, bi' cha' nchcui' ngu' bi' cuentyu ji'i mā juani. ⁵ Pana ná cube ti' mā, ntsu'u cha' xacui ngu' bi' cha' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' chalyuu. Cua ngulala ti tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati, masi ngu' jyo'o, masi ngu' nu tya ndi'i chalyuu. ⁶ Lo'o jua'a ngu' nu cua ngujuui, nu cua ndyuna cha' tso'o ji'i Jesucristo, ñati chalyuu ti ngua ngu' bi', bi' cha' ngujuui ngu', ñi'ya nu nscua cha' cajaa lcaa ñati; pana

cua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi', cha' cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús.

⁷ Cua tye ti cha' ji'i lcaa na nu ntsu'u chalyuu; bi' cha' tso'o la si cua'a mā ji'i ycu'i ca mā, tii ti ti' mā tyi'i mā chalyuu cha' taca cua'ni mā cña tso'o, cha' lu'ba ti taca chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi. ⁸ Nu cha' nu ndulo tsa cha' cua'ni mā ni, bi' laca cha' xcui' tso'o caca tyiquee mā ña'a mā ji'i tya'a ñati mā. Lo'o si jua'a nti' na ña'a na ji'i tya'a na, ndyu'ni clyu ti' na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i tya'a na li'. ⁹ Ta mā xi to' tyi mā su tyi'i tya'a mā, lo'o jua'a ta mā na cacu ngu' lo'o tyalaa ngu' bi' slo mā; ná chcu'i mā cha' ti'i ji'i tya'a mā xqui'ya cha' ndyalaa ngu' slo mā. ¹⁰ Nda xlya'be ti ycu'i Ndyosi ñi'ya taca cua'ni scaa mā sca cña tso'o, lcaa mā nu ngusñi mā cha' ji'i Jesús. Ñi'ya lo'o nxyucua ycu'i Ndyosi ji'na cha' caca tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, la cui' jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'i ngu' lo'o cua'ni na cña nu nda Ni cha' cua'ni sa scaa na. ¹¹ Culu'u mā cha' ji'i ñati, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'i mā cha' cua'ni mā; culu'u mā tsa ña'a cha' nu nti' ycu'i Ndyosi chcu'i Ni lo'o ngu'. Lo'o jua'a xtyucua mā ji'i tya'a ñati mā lo'o tyucui juersa nu nda ycu'i Ndyosi ji'i mā, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'i mā cha' cua'ni mā. Nu lo'o ña'a ngu' cña tso'o nu ndyu'ni mā bi', li' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Lo'o li' ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i Cristo bi', cha' laca Cristo loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ntsu'u cha' tyacua cha' ti' ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo

¹² Cu'mā tya'a tso'o na, masi lye tsa cua'ni lya' ti' ñati ji'i mā, ñi'ya nti' si ntsu'u mā ndyaqui mā lo quii', ná ntsu'u cha' cube tsa ti' mā; ná tso'o si culacua tsa ti' mā li', ñi'ya si ná tso'o tyacua cha' cuxi ji'i mā, nti' mā. Jua'a li' nchca cuayá' ti' Ni si chañi cha' ntsu'u cha' ji'i mā lo'o Ni, si ná chañi cha' bi'. ¹³ Nga'a cha' caca tso'o tyiquee mā lo'o tyi'u ti' mā cha' ñi'ya ngua lya' ti' ngu' ji'i ycu'i Cristo, jua'a ca lya' ti' ngu' ji'i cu'mā juani. Tlyu tsa laca Cristo cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, lye tsa quiji'i xee ji'i Ni lo'o cā

ycui' Cristo chaca quiya' nde loo la; li' ca chaa la ti' mā, ca tso'o la tyiquee mā. ¹⁴ Nu lo'o nchcu'i ngu' cha' ti'i ji'i mā xqui'ya Cristo, ca tso'o tyiquee mā cha' ndi'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o mā, lo'o jua'a tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i ycu'i Ni. Nchcu'i ngu' bi' cha' cuxi ji'i ycu'i Ndyosi; pana cu'mā ni, tso'o tsa si tya cua'ni tlyu mā ji'i Ni. ¹⁵ Ná tso'o tsiya' ti si cua'ni mā cha' cuxi. Liñi tsa laca si chcube' ngu' nu lo'o cua'ni ngu' cha' cuxi; masi cujuui ngu' ji'i tya'a ñati, masi cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati, masi cua'ni ngu' xa' lo cha' cuxi nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni ngu', masi xu'u tya'a ngu' lo'o ngu' nu laca loo, liñi tsa si chcube' ngu' bi'. ¹⁶ Pana ná ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' mā si xcube' ngu' ji'i mā cha' laca mā ñati ji'i Jesucristo; cua'ni tlyu mā ji'i ycu'i Ndyosi cha' jua'a ndyaca ji'i mā li'.

¹⁷ Cua ndyalaa hora cha' xana cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati, pana clyo nguxana Ni lo'o ñati nu ji'i ycu'i Ni; bi' cha' laca si ntsu'u xi cha' ti'i ji'na juani lo'o nguxana ca ti Ni ndyu'ni cuayá' Ni ji'i ñati, caca cuayá' ti' na cha' tlyu la cha' caca lo'o chcube' ngu' cuxi nde loo la. Li' chcube' ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' tso'o nu ji'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Tucui tsa cha' laca cha' clyaa ñati nu ndu'ni cha' tso'o ti; pana nu ñati xña'a, lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cha' cuxi ji'i ni, tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁹ Ndyiji xi cha' ti'i ji'i mā juani chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi. Cua jlo ti' Ni cha' bi', pana ná culati'i Ni ji'na si jua'a. Ntsu'u cha' tya cua'ni na xcui' cha' tso'o, cha' ña'a ti xñi na cha' ji'i ycu'i Ni nu ngüñá lcaa lo na, masi nchcube' na; chañi cha' cña'asii Ni ji'na li'.

5

Cuii nu nda Pedro lo'o ñati tya'a ngusñi cha' ji'i Jesucristo

¹ Sca ngu' cusu' nu laca loo laca na', lo'o juani nti' na' ta na' sca cuii lo'o cu'mā tya'a cusu' na. Lo'o na', cua na'a na' ji'i Cristo lo'o nguxcube' ngu' ji'i yu, bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ti tyi'i lcaa tya'a na ca slo ycu'i Ndyosi; ña'a na cha' tlyu nu caca li'. ² Ntsu'u cha' ña'asii tso'o mā ji'i lcaa ngu' tya'a mā, ña'a taju ngu' tya'a mā ca su laca mā loo ji'i ngu'. Ñi'ya nti' xlya',

jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' ñati nu ña'asii ji'i xlya', jua'a laca na, ngu' cusu' tya'a na. Nga'a cha' xtyucua na ji'i ngu' tya'a na cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Cristo tyiquee ngu'. Tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi', cha' jua'a nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni na; ná tso'o si ntsu'u cha' tatsaa ngu' tya'a ma ji'i ma cha' cua'ni ma cña bi'. Lo'o jua'a ná tso'o si quiña'a tsa caya' xñi ma ji'i ngu' cha' cua'ni ma cña bi', pana tso'o la si tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi' cuentya ji'i ycu' Ndyosi. ³ Ná laca ma xu'na ngu' tya'a ma, bi' cha' tso'o ti cua'ni ma slo ngu', cha' taca ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a ma ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu'. ⁴ Nu lo'o tyu'u tucua ycu' nu Xu'na na, li' ta Ni na tso'o nu tyacua ji'i ma. Ná nga'a cha' tye tsiya' ti na nu ta Ni ji'i lcaa na nu ntsu'u cña ji'na cha' ña'asii na ji'i taju ñati ji'i Ni; si'i ñi'ya nti' ngana nu caja ji'na lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu nu yala ti tye bi'.

⁵ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuani' ni, ta na' sca cu'ii lo'o ma. Taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' ngu' cusu' nu laca loo ji'i ma. Lo'o jua'a ntsu'u cha' xtyucua ma ji'i tya'a ñati ma, cha' ná tso'o cua'ni tyucuaa ti' ma ji'i ngu' bi'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi:

Xu'u tya'a ycu' Ndyosi lo'o ñati nu ndu'ni tyucuaa ti' ji'i tya'a ñati,
pana xtyucua tsa Ni ji'i ñati nu xti ti cha' ntsu'u tyiquee ngu' cuentya ji'i ycu' ca ngu'.

⁶ Bi' cha' taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi nu laca loo tsiya' ti, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ma ji'i tya'a ñati ma; cua jlo ti' ycu' Ni ni tsá laca nu lo'o cua'ni Ni cha' caca ma ñati tlyu la. ⁷ Cacha' ma ji'i ycu' Ni lcaa cha' nu ncliyacua tsa ti' ma ji'i, lo'o li' cua'ni Ni cha' nga'aa cube ti' ma ji'i cha' bi'. Chañi cha' ndube ti' ycu' Ni ña'a Ni ji'i cu'ma.

⁸ ¡Tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu! Ná caja' ma, cha' tya'a cusu'u ma laca ycu' nu xña'a, lo'o jua'a cacua tsa ndu' bi' slo ma. Ñi'ya nti' sca cuichi nu tyaala tsa nu ncliyana ji'i sca ñati cha' cacu ni', jua'a nti' ndya'a yu'u nu xña'a bi' chalyuu. ⁹ Xñi tso'o ma cha' ji'i ycu' Ndyosi cha' caca nguula ti' tyiquee ma; li' ná ta ma chacuayá' tyijiloo nu xña'a

bi' ji'i ma. Jlo ti' na cha' sca ti cuayá' ndyacua cha' ti' ji'i lcaa tya'a na tyucui ña'a chalyuu. ¹⁰ Pana xti ti tsá tyacua cha' ti' ji'i ma. Lo'o tye tsá nu nchcube' ma, li' cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca tso'o ma, cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee ma chaca quiya'; ta Ni juersa ji'i ma, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni ycu' Ni lo'o na. Xqui'ya Cristo cua ngusubi Ni ji'na cha' taca tyi'i na ca su tlyu su ntucua ycu' Ni. ¹¹ Ná nga'a cha' tye tsá nu cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi li', cha' laca Ni loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Nhcui' salya' Pedro lo'o ngu'

¹² Jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusñi Silvano tya'a na cha' ji'i ycu' nu Xu'na na; yu bi' laca nu nguxtyucua tsa 'na lo'o nguscua ya quityi sube re cha' caa slo cu'ma. Nti' na' cha' caca nguula ti' tyiquee ma, cha' chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o ndu'ni ycu' Ni lo'o na. Jlo ti' na' cha' bi', lo'o jua'a tso'o tsa si lo'o cu'ma tyi'u ti' ma cha' bi', ñi'ya laca lo'o nxyucua tsa ycu' Ni ji'na lcaa tsá.

¹³ Ña'a tsaca taju ñati ji'i Jesucristo nde Babilonia re nda ngu' xlyo ni'i ji'i ma. Ngu' tya'a na laca ngu' bi', cha' lo'o tyucui taju ngu' bi', ngusubi ycu' Ndyosi ji'i ngu' cha' caca ngu' ñati ji'i Ni. "Xlyo ni'i", nacui Marcos ji'i cu'ma, nu Marcos nu laca ñi'ya nti' sca sñi' na'. ¹⁴ Chcuicha' ma ji'i lcaa ngu' tya'a ma; quityi ma ji'i tya'a ma cuentya jna', cha' chañi cha' tso'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a na.

Cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i cresiya ji'i lcaa cu'ma nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo.

Chaca quityi nu nguscua San Pedro, nu ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Simón Pedro laca na'; ndyu'ni na' cña ji'i Jesucristo, cha' cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a na' ta na' cha' tso'o ji'i Cristo lo'o ngu' xa' quichi. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' tsa'a slo lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu ngusñi na ji'i. Xcu'i cha' liñi ndu'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, la cui' Jesucristo nu ndyu'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi laca bi'; bi' cha' stu'ba ti laca lcaa na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, tso'o tsa ndyaca ji'i lcaa na cuentya ji'i Ni.

² Cua nchca cuayá' tso'o ti' mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a nchca cuayá' ti' mā cha' ji'i Jesús nu Xu'na na; bi' cha' ndi'ya nti' na': ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o mā lcaa tsā, lo'o jua'a cua'ni Ni cha' ti' tyi' tyiquee mā lcaa hora.

Ñi'ya ntsu'u cha' caca sca ñati ji'i Jesucristo

³ Cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na, jua'a cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyi' na chalyuu ñi'ya nu nti' Ni cha' tyi' ñati ji'i Ni; bi' cha' nchca ji'na, cha' nxtyucua Ni ji'na. Cua ngusubi Ni ji'na, cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyuloo na ji'i ycu'i Ni; lo'o jua'a cua ngua cuayá' ti' na cha' nga'aa ntsu'u chaca nu tlyu la, nga'aa ntsu'u chaca nu nchca la ji'i. ⁴ Tlyu tsa ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña; jua'a nchca cuayá' ti' na cha' xcu'i cha' liñi laca nu nchcui' ycu'i Ndyosi. Lo'o jua'a ndu ti' na cha' caja cha' tlyu bi' ji'na nu cua nchcui' Ni lo'o na cha' tyacua ji'na. Cua ngua'ni lyaá Ni ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na, cha' nga'aa caca cua'ni cha' cuxi bi' ngana ji'na; lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'i, bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'na nde chalyuu. Pana juani ndu'ni Ni cha' tyaja'a tyiquee na cua'ni na lcaa cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na. ⁵ Bi' cha' tyucui tyiquee mā, lo'o tyucui juersa

ji'i mā, cua'ni mā xcu'i cha' tso'o bi', cha' culu'u mā ji'i xa' ñati cha' chañi cha' cua ngusñi mā cha' ji'i Jesucristo. Lo'o jua'a ntsu'u cha' caca cuayá' la ti' mā lcaa cha', ña'a cha' nu ndiya la ti' ycu'i Ni. ⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' la ti' mā ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi; li' taca cua'a tso'o mā ji'i ycu'i ca mā, cha' nga'aa cua'ni nu cuxi ngana ji'i mā. Si taca cua'a tso'o mā ji'i ycu'i ca mā, li' talo tsa mā ji'i nu cuxi. Nu lo'o taca talo mā ji'i lcaa cha' cuxi, li' taca tyi' mā ñi'ya nti' ycu'i Ni cha' tyi' mā nde chalyuu. ⁷ Si jua'a nti' mā cha' tyi' mā chalyuu, li' nga'a cha' cua'ni tyaca'a mā ji'i tya'a ñati mā; ntsu'u cha' tso'o ti caca tyiquee mā ña'a mā ji'i lcaa ñati.

⁸ Si ndu'ni mā lcaa lo cña bi', si jua'a ti ndu'ni mā lo'o ndi'i mā chalyuu, li' caca cuayá' la ti' mā ñi'ya ntsu'u lcaa cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Ná ca taja ti' mā, cha' tso'o tsa cua'nijo'o mā ji'i ycu'i Ndyosi li'. ⁹ Pana si ná ndu'ni mā lcaa lo cha' bi', si ná ndi'i tso'o mā jua'a, laca mā ñi'ya laca sca nu cuityi' nu ndacu' ycu'i ca ti yu cloo yu. Nga'aa nti' yu cuityi' bi' tyi'u ti' yu ñi'ya ngua'ni lubii ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, nu lo'o ngüityi Ni cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i yu. ¹⁰ Bi' cha' ña'a ti tya cua'ni la mā lcaa cha' tso'o bi', ñi'ya nu nguscua na' tya clyo; jua'a tyi'u la ti' mā cha' cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i mā, cha' caca mā ñati ji'i ycu'i Ni. Lo'o li' ná nga'a cha' chcuna' mā, si jua'a cua'ni mā lcaa lo cha' tso'o bi'; ¹¹ ndya'a mā lo tyucui ji'i ycu'i Ndyosi li'. Jua'a caca ycu'i Jesucristo nu Xu'na na loo ji'i mā, bi' laca nu ndyu'ni lyaá ji'na; ná nga'a cha' tye tsā cha' laca ycu'i Ni loo, lo'o li' tso'o ti tyati' na ca su ntucua ycu'i Ni.

¹² Tya tyuu quiya' nti' na' chcu'i na' lo'o mā cuentya ji'i lcaa cha' liñi ji'i ycu'i Ndyosi, masi cua jlo ti' mā cha' bi'. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ngusñi tso'o mā lcaa cha' nu nscua na' bi'; ¹³ pana laja lo'o tya lu'ú na', cua'ni na' cha' ná cjlyaa ti' mā ji'i cha' liñi bi'. Tso'o la si cua'ni na' jua'a, nti' na', ¹⁴ cha' cua jlo ti' na' cha' cua tye ti cha' jna' nde chalyuu; cua ndacha' Jesucristo nu Xu'na na 'na cha' cua ngulala ti cajaa na'. ¹⁵ Pana cua'ni na' cha' tyanu cha' bi'

lo'o mā, cha' taca tyi'u ti' mā cha' tso'o ji'i Jesucristo bi' lcaa tsā, masi cua ngujuui na'.

Nu ngu' nu cua na'a cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i ycu' Jesucristo

¹⁶ Si'i cña cua nu ngua'ya hique ti ya ngua cha' nu nchcui' ya lo'o mā, nu lo'o ndacha' ya ji'i mā cha' tlyu tsa cha' caca ji'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na nu lo'o cāa yu chaca quiya'. Ycu' cuare cua na'a ya ji'i Jesús lo'o tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu; ¹⁷ ngua'ni tlyu ycu' Ndyosi Sti Jesús ji'i yu, ndubi tsa ña'a ngua tyucui ña'a loo Jesús lo'o xee ji'i ycu' Ni li'. Masi ná na'a ya ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo ji'i lcaa xu'na chalyuu, pana jlo ti' ya cha' nguti'i Ni cacua ti tsā bi', cha' li' ndyuna ya lo'o nchcui' Ni lo'o ngu'. Ndi'ya nacui Ni: “Nu nde laca Sñi' na' nu tyaca'a tsa 'na. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu”, nacui Ni. ¹⁸ Ycu' cuare cua ndyuna ya cha' nu nchcui' Xtyi'i Ni nu ntucua nde cua, cha' lo'o cuare nguti'i ya lo xlya ca'ya bi' nu ngua tsā bi'.

¹⁹ Jua'a ngua cha' taca ca cuayá' ti' na cha' liñi tsa laca lcaa cha' nu cua nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la. Tso'o si taquiya' na ji'i cha' bi', cha' ñi'ya laca sca xee ndubi nu tso'o tsa ntyiji'i xee su talya ña'a, jua'a laca cha' ji'i Jesús bi'. Cul'u bi' tyucuii tso'o su nga'a cha' tsaa na ña'a cuayá' nu quixee tsā bi'. Li' tyu'u tucua sca cu'i tlyu nu ntyucua nde nguxee; bi' laca ñi'ya laca Cristo, cha' nda yu xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'na. ²⁰ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' ná tucui caca cul'u ji'i ñati ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' ji'na lo quityi ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la. Sca ti si xtyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' cha' caca cuayá' tso'o ti' ngu', li' taca cul'u ngu' cha' bi' ji'i xa' ñati cuentya ji'i ycu' Ni. ²¹ Lcaa ñati nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni la ni, ná nchcui' ngu' cua ña'a ca cha' nu ndiya ti ti' ngu', nu lo'o nchcui' ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi; xcui' cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi', bi' laca cha' nu nchcui' ngu' cuentya ji'i ycu' Ni.

2

Ñati nu nclu'u cha' cuiñi ji'i ngu'

¹ Cua ntsu'u xi ngu' cuiñi nu nguti'i laja ngu' Israel sa'ni la; tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ngua ngu', nacui ycu' ngu' cuiñi bi'. La cui' jua'a tyu'u tucua ñati cuiñi laja cu'mā nde loo la; li' cul'u ngu' cuiñi bi' ji'i mā, cul'u ngu' cua ña'a ca cha' nu ca'ya hique ycu' ca ngu'. Lo'o li' ñacui ngu' bi' cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nchcui' ngu'. Si cuna mā cha' nu chcui' ngu' bi', li' xana cha' cusu ji'i mā lo'o tya'a mā ña'a cuayá' nu tya'be tya'a mā. Li' caca mā tucua latya mā xqui'ya cha' cuiñi bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni lyaá Ni ji'i lcaa na lo'o ji'i ngu' bi', pana ná nti' nu ngu' cuiñi bi' cha' caca ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi' tsiya' ti; ná ntsu'u cha' tsiya' ti ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi, bi' cha' yala ti tye cha' ji'i nu ngu' cuiñi bi'. ² Lo'o jua'a cua nscua cha' taquiya' tyu'u tya'a ngu' tya'a na ji'i cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'; lo'o ngu' tya'a na bi' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o tya'a ngu' li', ñi'ya nu cul'u ngu' cuiñi bi' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná tso'o jua'a. Nu ngu' nu ná ngusñi cha' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti ni, quiña'a tsa cha' cuxi chcui' ngu' bi' ji'na li'. ³ Lo'o jua'a ndacui tsa ti' ngu' cuiñi bi' ji'i na nu ntsu'u ji'i mā; nti' tsa ngu' cua'ni ngu' ngana ji'i mā, bi' cha' tajua' ti chcui' ngu' cha' cuiñi ti lo'o mā. Pana ntsu'u cha' xcube' Ni ji'i ngu' cuiñi bi', cha' cua sa'ni cua nchcui' Ni cha' ná tso'o cua'ni ngu' cha' cuxi jua'a. Si'i na laja ycu' Ni; jlo ti' Ni ñi'ya ndu'ni ngu' cuiñi bi', lo'o jua'a cua'ni tye Ni ji'i ngu' bi' yala ti.

⁴ Nu cua sa'ni ni, ná ngua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i nu ngu' xca ji'i Ni nu ntsu'u qui'ya ji'i; nguxcuāa Ni ji'i ngu' xca nu xña'a bi', ndyaa ngu' nde ca bilyaa, ca su talya ña'a tsiya' ti. Ndyaa' ngu' xca bi' lo'o juu chcuā, cha' ca bi' tyanu ngu' ña'a cuayá' nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, lo'o ji'i ngu' xca bi'. ⁵ Lcaa ñati chalyuu nu ngua tya sa'ni la nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi ni, ná ngua'ni clyu ti' Ni ji'i ngu' bi'; ngua'ni Ni cha' ngua'ya tyo clyaa, ñi'ya ndacha' Ni ji'i ngu' bi' cha' caca. Cua nchcui' jyo'o Noé cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o lcaa ñati, pana ná nduna ngu' bi'. Ngujuui lcaa ngu' bi' li'; sca ti nu Noé bi' lo'o cati tya'a ñati ji'i, ngua'ni lyaá Ni

ji'i ngu' bi', cha' ngua'a jyaca ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu'. ⁶ La cui' ti cha' ngua cuxi ji'i ngu' quichi Sodoma lo'o ji'i ngu' quichi Gomorra, cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi'; ngua'ni ñu'u Ni tsiya' ti ji'i tyucuaa quichi bi'. Lo'o ndye ndyaqui quichi bi', jii lo'o nchcui' tya ndyanu su nscua quichi bi' nquicha'. Jua'a ngua'ni ycu' Ndyosi nu ngua li', cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati nu ndiya ti' ndu'ni lcaa lo cha' cuxi, masi juani ti, masi nde loo la; xcube' Ni ji'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti. ⁷ Sca ti jyo'o Lot, ngulo Ni ji'i yu cha' ngutu'u yu quichi Sodoma bi'; bi' cha' sca ti nu cusu' Lot bi' ná ngujuu yu lo'o ndye cha' ji'i quichi Sodoma bi'. Ñati tso'o ngua Lot; bi' cha' ngulacua tsa ti' yu, lye tsa ngua xñi'i ti' yu, xqui'ya lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu ngua'ni lcaa ñati quichi bi'. ⁸ Tso'o tyiquee ycu' Lot bi', lcaa tsa lye tsa ndube ti' yu lo'o na'a yu lcaa cha' cuxi bi'; quiña'a tsa ngulacua ti' yu lo'o ndyuna yu lcaa cha' suba' nu nchcui' ngu' quichi bi'. ⁹ Jua'a caca cuayá' ti' na cha' nchca ji'i ycu' nu Xu'na na cua'ni lyaá Ni ji'i ñati nu tso'o cresiya ji'i, cha' ná tyijiloo nu cuxi ji'i ngu' bi'. Nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati ni, jlo ti' Ni ti ji'i xcube' Ni. Cua jlo ti' Ni tilaca laca nu ntsu'u cha' cuxi tyiquee.

¹⁰ Lo'o ñati nu xcui' cha' suba' ndu'ni ni, lye la xcube' Ni ji'i ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti ji'i ngu' nu laca loo ji'i ngu'; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná ntsii ngu' bi', masi chcu' ca'a ngu' ji'i ngu' xca ji'i ycu' Ndyosi. ¹¹ Pana nu ngu' xca ji'i ycu' Ndyosi ni, nguula la ngu' xca bi', nchca la ji'i ngu' xca que ñati chalyuu ti; ni ná nchcui' ngu' xca cha' suba' ji'i ñati chalyuu, ná nsta bi' qui'ya hichu' nu ngu' cuxi slo ycu' nu Xu'na na.

¹² Ñi'ya laca na'ni quixi' nu ná nchca culacua ti', jua'a laca nu ñati cuxi bi', cha' xcui' cha' suba' nchcui' ngu' bi' ji'i lcaa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ngu' ji'i. Nxñi na ji'i na'ni tyaala nu ntsu'u ne' quixi', ndyujui na ji'i ni' li'. Lo'o jua'a nu ngu' cuxi bi', tyaala ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ñu'u ngu' ji'i lcaa lo na tso'o; pana tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti nde loo la, ¹³ chcube' ngu' bi'

ñi'ya nu nguxcube' ycu' ngu' ji'i xa' ñati. Tsa lo'o talya ndu'ni suba' ngu' cuxi bi', cha' ná nchca taja ti' ngu' bi' ndu'ni ngu' cha' cuxi bi'; ná nchca tyuju'u ti' ngu' bi' tsiya' ti, masi cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a stu'ba ti ndyu'u ti'i ngu' bi' lo'o ma lo'o ndyu'ni ma ta'a, ñi'ya si chañi cha' tya'a na laca ngu' bi'.

¹⁴ Xcu' cha' suba' nda'ya hique ngu' cuxi bi' lo'o ña'a ngu' ji'i sca nu cuna'a, cha' ná tye cha' nti' ngu' bi' cua'ni suba' ngu' lo'o. Lo'o jua'a hora ti culu'u ngu' bi' cha' cuxi ji'i xa' ñati nu bilya ca cuayá' tso'o ti' cha' ji'i Jesucristo. Lye tsa ngua tsa'a ngu' cuiñi bi' ji'i lcaa lo cha' cuxi, bi' cha' lye tsa ndacui ti' ngu' bi'; ná nga'a cha' tyaala' ji'i ngu' bi' tsiya' ti. Pana cua nda ycu' Ndyosi yabe' ji'i ngu' cuiñi bi'; ¹⁵ cua nguxtyanu ngu' bi' tyucui su tsa na ca slo ycu' Ndyosi, xa' tyucui ngusñi ngu' bi'. Lo'o jua'a nguna' tsa ndya'a ngu' bi' juani, cha' la cui' tyucui su nguta'a jyo'o cusu' Balaam sñi' Beor ndya'a ngu' bi' juani. Nu Balaam bi' ngua tiji' tsa ti' ji'i cñi, bi' cha' ngua'ni yu cña cuxi, cha' caja la cñi ji'i yu ngua ti' yu. ¹⁶ Tu'ba ji'i ycu' Ndyosi ngua nu Balaam bi' nquicha'; bi' cha' ngua'ni ycu' Ni cha' nchcui' huru ji'i yu lo'o yu bi', cha' xcutsi ni' ji'i yu bi', cha' nga'aa cua'ni la yu cña cuxi bi'.

¹⁷ Taca chcu' na cha' laca nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya laca sca pilya nu ngüityi tsiya' ti, nu nga'aa ntsu'u hitya ne'. La cui' jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca sca coo ngati ti, nu nxna tsa xqui'ya cui'i, pana ná ndu'ni bi' cha' ca'ya tyo; na ndya'a ti bi' nde cua. Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ná ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' tsiya' ti, bi' cha' ntsu'u cha' tsa ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; ca jua cua ngüiñá ycu' Ndyosi sca se'i nu cuxi tsa ña'a, su tsa ngu' nu ndu'ni jua'a. ¹⁸ Jlo tsa ti' nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya chcu' ngu' sca cha' tso'o, pana tucua lo cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; na cñilo'o ngu' bi' ji'i ngu' nu ngusñi ca ti cha' tso'o ji'i Jesucristo, cha' lo'o ngu' cua'ni suba' ngu' chaca quiya' nti' nu ngu' cuiñi bi'. Ñi'ya ngua'ni ngu' cha' cuxi tya tsubi' la, nu lo'o bilya cuna ngu' cha' tso'o ji'i ycu' Ndyosi, jua'a nti' ngu' cuiñi bi' cha' cua'ni ngu' chaca quiya'.

¹⁹ Nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o xa' la ngu' cha' ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'i lcu'a ti cña nu culo ycu'i' Ndyosi ji'i ngu', cha' cua ngulaá ngu' ji'i cha' bi', nacui' ngu' cuiñi bi'; pana bilya ca cuayá' ti' nu ngu' cuiñi bi', cha' ycu'i' ca ngu' laca ngu' msu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Cua ña'a ca ñati nu ta chacuayá' ji'i nu cuxi cha' tyijiloo ji'i, la cui' hora bi' laca nu cuxi xu'na ñati bi' li'. ²⁰ Cuxi la caca ji'i ñati nu cua nguxtyanu ji'i cha' cuxi tsaca quiya', lo'o li' ta chacuayá' ji'i nu cuxi cha' tyijiloo ji'i chaca quiya'; na cua ngulaá ñati bi' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu nquicha', na cua ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni lyaá ji'na. ²¹ Tso'o la si ná ngua tsa'a ngu' tsiya' ti ji'i tyucuii liñi su tsaa na ca slo ycu'i' Ndyosi; ná tso'o si ngua cuayá' ti' ngu', lo'o li' nguxtyanu ngu' tyucuii liñi su tsaa na ca slo Ni. Nga'aa ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu cua nda Cristo lo'o na li'. ²² Lo'o ña'a na ji'i ñati nu cua nguxtyanu cha' ji'i Cristo, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa ndyu'u cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya: "Sca xne' nu ndyacu'i na nu ndyacu ni', hora ti tsaa ni' cacu ni' na nu ndyacu'i ni' chaca quiya'. Lo'o jua'a sca cube' tana ni, lo'o cua ndyaata ni' chcu, hora ti xtyuu ni' ca su ntsu'u nana' cha' xtyii ni' chaca quiya'."

3

Ndi'ya caca lo'o caa ycu'i' nu Xu'na na

¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua nguscua na' sca quityi ndyaa slo cu'ma tya tsubi' la. Nu juani nde nscua na' chaca quityi, cha' ca tyi'u ti' ma lcaa cha' nu ji'i Cristo, cha' jua'a caca culacua tso'o ti' ma lcaa hora. ² Ntsu'u cha' tyi'u ti' ma cha' nu cua nchcui' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi cua sa'ni la; tso'o si tyi'u ti' ma cha' bi' lu'ba ti, lo'o jua'a ji'i cha' nu cua nchcui' ycu'i' nu Xu'na na nu ngua'ni lyaá ji'na. Cua ngusubi ycu'i' nu Xu'na na ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i' Ni ji'i cu'ma, bi' cha' tso'o si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o ngulu'u ya ji'i ma.

³ Tya clyo ntsu'u cha' ca cuayá' ti' ma cha' lo'o cua tyalaa ti tsa nu tye chalyuu, li' tyu'u tucua ngu' nu xtyilo'o tsa ji'i cha' ji'i ycu'i'

Ndyosi. Cua'ni ngu' bi' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ycu'i' ca ngu' cha' cua'ni ngu'. ⁴ Li' ndi'ya ñacu'i ngu' bi' ji'i ma: "¿Ni hora caa Cristo lacua? ¿Ni cha' laca tya ndu ti' ma ji'i yu cha' caa yu? Cua nteje tacui tsa tyempo bi', cha' cua ngujuui lcaa ngu' cusu' ji'na, lo'o jua'a cua ngusu' na juani. Ña'a ti ndyaca chalyuu re, ñi'ya nu ndyaca tya lo'o nguxana chalyuu clyo." ⁵ Jua'a ñacu'i ngu' cuiñi bi', cha' ná nti' ngu' tyi'u ti' ngu' ji'i cña nu cua ngua'ni ycu'i' Ndyosi. Nu ngua clyo ná ntsu'u chalyuu tsiya' ti, lo'o li' nchcui' ycu'i' Ndyosi; cuati ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. Lo'o hitya ti ngüiñá Ni tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a cla'be la lo hitya nscua yuu chalyuu tya clyo. ⁶ Pana ca tiya' la xi ndye ngüityi Ni ji'i chalyuu bi' lo'o hitya, nu lo'o ngua'ya tyo clyaa. ⁷ Ca tiya' la li' xa' ngulo ycu'i' Ndyosi cña cha' ña'a ti tyanu lcaa na nu ntsu'u nde cua, ña'a ti tyanu lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, ña'a cuayá' tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa na. Li' tye tyaqui lcaa na bi', lo'o jua'a tye cha' ji'i lcaa ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i' Ndyosi.

⁸ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, tso'o la si culacua ti' ma cha' ñi'ya nti' sca tsa ti, jua'a laca sca mil yija cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi; ntsu'u quiya' cha' ñi'ya nti' sca mil yija, jua'a laca sca tsa ti cuentya ji'i ycu'i' Ni. ⁹ Si'i na tiya' tsa ti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni Ni cña nu nacui Ni cha' cua'ni ycu'i' Ni nde loo la; pana na ntajaty tsa Ni ji'na ñati chalyuu na, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' ni sca ñati ji'i ycu'i' Ni. Nti' tsa Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ntsu'u cha' cuxi ji'i ngu'; lo'o li' ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi bi', culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Jua'a caca ji'i ngu' nti' ycu'i' Ndyosi.

¹⁰ Chañi cha' tyalaa tsa bi' lo'o caa ycu'i' nu Xu'na na chaca quiya', pana ná jlo ti' na ni tsa caca bi'. Ñi'ya laca si cua caa ti sca nu cuaana to' tyi na lo'o ná jlo ti' na, jua'a caca tsa bi'. Catí jua'a ti lcaa na nu ntsu'u nde cua, lye tsa cañi cha' bi'; lo'o li' tye tsiya' ti tyaqui lcaa na nu ntsu'u nde cua. Jua'a tyucui ña'a chalyuu ni, tye tsiya' ti li'. ¹¹ Cua nscua cha' tye lcaa na lo'o tyalaa tsa bi', bi' cha' ntsu'u cha' caca ma ñati nu lubii cresiya ji'i, cha' caca ma ñati nu ngua

tso'o tyiquee mā cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. ¹² Jua'a nga'a cha' caca mā laja lo'o tya lyiji caca tsā bi' nu lo'o cāa ycuí' Ndyosi, cha' jua'a taca xtyucua mā ji'í ycuí' Ni lo'o cña ji'í Ni nde chalyuu. Tsā bi' tyaquí tyucui ña'a nde cua, ña'a cuayá' nu tye tyalá lcaa na nu ntsu'u nde cua; tye tsiya' ti lcaa cha' bi' li'. Cuii lo'o cualya, lo'o cuichaa, lo'o co', lo'o lcaa na ni, tye bi' tyalá. ¹³ Pana xa' cuiña Ni chaca chalyuu cucui, lo'o jua'a cuiña Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua; cuiña Ni sca chalyuu nu tso'o tsa ña'a, su xcui' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu' li'. Jua'a nacui Ni cha' caca; jlo ti' na cha' jua'a caca bi', xqui'ya cha' xcui' cha' liñi nchcui' ycuí' Ni. Bi' cha' ndu ti' na ji'í cha' bi' lacua.

¹⁴ Cu'mā tya'a tso'o na, na ndu ti' mā ji'í cha' bi', bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni mā xcui' cha' tso'o ti, xcui' cha' lubii ti lo'o tya'a ñati mā, cha' ti ti tyi'í tyiquee mā cuentya ji'í ycuí' Ni. ¹⁵ Tyi'u ti' mā cha' ndalo tsa tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'na, cua nda tsa Ni tyempo ji'na cha' clyaa na ji'í nu cuxi. Jua'a Pablo tya'a na ni, la cui' tya'a cha' nguscua yu lo quityi; ñati tya'a tso'o na laca yu bi', lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' quityi nu nguscua yu nu cua ndyalaa slo mā. Ycuí' Ndyosi laca nu ngulu'u ji'í yu lcaa ña'a cha' tso'o nu nguscua yu lo quityi bi'. ¹⁶ Tyuu tya'a quityi nguscua Pablo bi', pana sca ti cuayá' nchcui' ca ta'a quityi bi' ji'í cha' ji'í ycuí' Ndyosi nu cua nchcui' na ji'í juani. Ntsu'u xi cha' nu nguscua nu Pablo bi' nu tucui xi cha' caca cuayá' tso'o ti' na ji'í; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu lye tsa nclyu'u cha' cuiñi xqui'ya quityi bi', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' bi' tsiya' ti. Ná ngua tsa'a tso'o ngu' bi', cha' bilya ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' ni sca quityi ji'í ycuí' Ndyosi ná liñi nclu'u ngu' bi' ji'í. Pana tye cha' ji'í ngu' bi' tsiya' ti xqui'ya cha' cuiñi nu nclu'u ngu' ji'í tya'a ñati ngu'.

¹⁷ Cu'mā ngu' tya'a tso'o na ni, cua nguscua na' lcaa cha' bi' cha' ca tii ti' mā, cha' ná ta mā chacuayá' ji'í nu ngu' cuiñi bi' cha' culu'u ngu' ji'í mā. Cha' liñi laca nu ngua tsa'a mā clyo, lo'o juani ná tso'o si taquiya' mā ji'í cha' cuiñi nu nclyu'u ngu' bi'; ná tso'o tya'achu' mā ji'í cha' liñi bi' li'. ¹⁸ Pana tso'o la ca tsa'a la mā cha' tso'o

ji'í Jesucristo nu Xu'na na, nu cua ngua'ni lyaá ji'na; li' taca tyi'í tso'o la tyiquee mā cuentya ji'í ycuí' nu Xu'na na. Cua'ni tlyu na ji'í ycuí' Ni nde chalyuu, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye tsā nu cua'ni tlyu na ji'í Ni ca slo ycuí' Ni. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan clyo, nu ndyaa ca slo lcaa ñati ji'i Jesucristo

*Jesucristo laca nu nda chaca chalyuu cu-
cui ji'i ñati*

¹ Cua laca ntucua Jesús lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu nu lo'o nguxana chalyuu tya clyo; la cui' yu laca nu nchcui' ya ji'i, nu lo'o nscua ya tilaca laca Jesucristo. Cua jlo tso'o ti' ya cha' bi', cha' cua na'a tso'o ya ji'i yu lo'o cloo ya, cha' stu'ba ti nguta'a ya lo'o yu; cua ndyuloo ya ji'i yu lo'o cua ngua'ni ca'a ya' ya ji'i ycu'i yu. Cua nchcui' ya lo'o cu'ma cha' Jesucristo laca nu nda chaca chalyuu cucui ji'i ñati. ² Ngula Jesucristo nde lo yuu chalyuu su ndi'i ya, lo'o jua'a cua na'a ya ji'i ycu'i yu; bi' laca cha' nu ndacha' ya ji'i ma juani, cha' chañi tsa laca cha' bi'. Nclyu'u ya ji'i ma ñi'ya laca cha' tyucui tyempo lu'u Jesucristo, cha' ntucua yu ca slo ycu'i Ndyosi Sti na clyo; jua'a nclyu'u ya ñi'ya ngua cha' na'a ya ji'i yu nde chalyuu re. ³ Juani culu'u ya ji'i ma cua ña'a ca cha' nu cua na'a ya, culu'u ya cua ña'a ca cha' nu cua ndyuna ya. Chañi laca cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, jua'a lo'o Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu'i Ni. Lo'o juani cua nti' ya cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o ya; ⁴ bi' cha' nscua ya quityi re, cha' lcaa tsā tso'o ti tyi'i tyiquee na.

Xcui' lubii tsa cresiya ji'i ycu'i Ndyosi

⁵ Nde culu'u ya ji'i ma cha' nu cua nda Jesucristo lo'o ya: Ñi'ya nti' sca xee nu ndubi tsa ña'a, jua'a nti' ycu'i Ndyosi si tyu'u tucua Ni slo na; xcui' lubii tsa cresiya ji'i Ni, cha' ne' cresiya ji'i ycu'i Ni ná ntsu'u su talya ña'a, ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti. ⁶ Cha' cuiñi laca nu nda na si ñacui na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o li' ña'a ti tya ndiya ti' na cha' cuxi; ndi'i na chalyuu ñi'ya laca si talya tsa ña'a su ndi'i na li', cha' ná tso'o ndu'ni na. ⁷ Pana si lubii cresiya ji'na ñi'ya lo'o lubii cresiya ji'i ycu'i Ni, ndu'ni na cha' tso'o li'; stu'ba

ti caca tyiquee na lo'o tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús li'. Lo'o jua'a cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na, xqui'ya cha' cua ndyalú tañi Jesús Sñi' ycu'i Ni lo'o ngujuii yu lo crusi.

⁸ Si ñacui na cha' ná ntsu'u qui'ya ji'na tsiya' ti, na ñilo'o na ji'i ycu'i ca ti na li', cha' ná nchca chcui' na cha' liñi. ⁹ Pana taca jlya ti' na ji'i ycu'i Ndyosi cha' cua'ni clyu ti' Ni ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na, nu lo'o ñii na ji'i Ni cha' ntsu'u qui'ya ji'na. Tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na li'; hasta cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na, xqui'ya cha' ngujuii Jesús lo crusi. ¹⁰ Ñi'ya si cua nacui na cha' na cuiñi ycu'i Ndyosi, jua'a ndyu'u cha' si ñacui na cha' ná ntsu'u qui'ya ji'na tsiya' ti; ná ngusñi suu cha' ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, si tya ñacui na jua'a.

2

*Cristo nu laca tu'ba ji'na cha' chcui' lo'o
ycui' Ndyosi cuentya ji'na*

¹ Ñi'ya nti' na' ña'aa ji'i sñi' na', jua'a nti' na' ña'aa ji'i cu'ma, cha' tyaca'a tsa ma 'na; bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma, cha' ná nti' na' cha' sta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'i ma. Pana si ntsu'u cha' sta Ni qui'ya ji'na lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, la cui' Jesucristo laca nu cua nchcube' yu cña loo na. Sca ñati nu lubii tsa laca nu Jesucristo bi'. ² Ngua cuxi tyiquee na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, xqui'ya cha' ngua'ni na cha' cuxi; bi' cha' nchcube' Jesucristo cña loo na, cha' qui'ya ycu'i yu yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na. La cui' jua'a qui'ya Jesucristo yabe' nu ntsu'u ji'i lcaa ñati chalyuu nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a ji'i ycu'i Ni.

³ Nu lo'o nti' na taquiya' na cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni na, li' taca jlo ti' na cha' chañi cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo. ⁴ Cuiñi tsa ñati nu nacui cha' ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o Jesucristo, si ná ndaquiya' ngu' ji'i cña nu nclyo Ni ji'i ngu'; ná liñi cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'. ⁵ Si chañi laca cha' ntucua na lcaa cha' nu nda Jesucristo lo'o na, li' chañi laca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu; jua'a caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' laca na ñati ji'i Jesucristo masi tya ndi'i na chalyuu.

⁶ Ñati nu nchcui' lo'o xa' la ngu' cha' ñati ji'i Jesucristo laca ycu'i, ntsu'u cha' cua'ni ñati bi' cña, cua ña'a ca cña nu ngua'ni ycu'i Jesucristo.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

⁷ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cua nscua cha' lo quityi re cha' tyaja'a ma tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. Si'i sca cha' nu bilya cuna ma laca cha' bi'; cua ndyuna ma cha' bi' tya lo'o ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo tya clyo la, cha' la cui' ti cha' bi' laca nu cua nscua cua sa'ni. ⁸ Pana si'i jua'a ndyu'ni ñati, bi' cha' nacui na cha' sca cña cucui laca bi'. Tsubi' ti nguxana Jesucristo ngulu'u yu ji'na ñi'ya ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na ji'i xa' la tya'a ñati na, ngua'ni Jesús cha' taca cua'ni na jua'a. Sca cha' cucui laca bi', cha' cua tye ti cha' talya ña'a ne' cresiya ji'na; juani tyanu nu cha' tso'o ji'i Jesucristo ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' si ntyiji'i sca xee nu ndubi tsa ña'a su ndi'i na.

⁹ Ñati nu ñacui: “Cua ngusñi ya cha' ji'i Jesucristo, lubii tsa cresiya ji'i ya juani”, ñacui ngu', pana tya ti'i ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ña'a ti tya ntsu'u tsa cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi', ñi'ya laca sca se'i su talya tsa ña'a. ¹⁰ Ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati, bi' laca ñati nu ntsu'u xee ji'i Jesucristo ne' cresiya ji'i. Ni sca cha' cuxi ná cua'ni ngu' bi', nu cua'ni cha' tya'achu' xa' la ñati ji'i cha' ji'i Jesucristo. ¹¹ Ñati nu ti'i ti' ji'i tya'a ñati ni, tya ntsu'u tsa cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' lo'o ndi'i ngu' su talya ña'a, jua'a ti nti' ngu' bi' ndi'i ngu' chalyuu, cha' ná nchca quije tyucui liñi su tsaa ngu', cha' lye tsa ndacu' talya xee nu ña'a ngu' bi' li'.

¹² Cu'ma sñi' na', nscua na' quityi re cha' caa slo ma, xqui'ya cha' ngua'ni clyo ti' ycu'i Ndyosi ji'i ma; xqui'ya Jesucristo cua ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ma. ¹³ Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cusu', cha' cua ngujui ñi'ya nu tyu'u cha' ji'i ma lo'o Jesucristo nu stu'ba ti ntucua lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu tya lo'o nguxana chalyuu. Lo'o jua'a nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cuañi', cha' cua ntijiloo ma ji'i nu xña'a.

Cu'ma sñi' na', cua ngujui ñi'ya nu tyu'u cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo ma. ¹⁴ Cu'ma ngu' cusu', cua ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo, la cui' Cristo nu cua lu'ú lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu tya clyo, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo ma. Cu'ma ngu' cuañi', nguula ti ti' ma ndi'i ma, cha' cua ndyanu tso'o cha' ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ma; cua ntijiloo ma ji'i nu xña'a, bi' cha' laca nscua na' quityi re cha' caa slo ma.

¹⁵ Ná tyu'u tyiquee ma ña'a ma cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ni ná ca tiji' tsa ti' ma ji'i cua ña'a ca cha' culiya' nu ndyiji ji'i ñati cha' ndiya la ti' ngu' ji'i. Si ndiya la ti' na nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, ná caca ji'na tsiya' ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i Ndyosi Sti na. ¹⁶ Lcaa cha' cuxi nu ndaca'a ji'i ñati cha' ná xñi tso'o ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi, si'i ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti na ndyu'u cha' bi'. Lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñati ji'i, cha' tyaala' xi tyiquee ngu'; jua'a lcaa cha' cuxi nu nti' ngu' cua'ni ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i; jua'a lcaa na nu nti' ngu' cha' caja ji'i ngu', cha' jua'a cua'ni tyixi ti ngu' lo'o tya'a ngu', nde chalyuu ti ndyu'u lcaa cha' cuxi bi'. ¹⁷ Yala ti tye chalyuu re, culiji jua'a ti lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu; pana ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi ni, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi'.

Ntsu'u cha' liñi lo'o ntsu'u cha' cuiñi

¹⁸ Cu'ma sñi' na', cua ndyalaa hora cha' tye lcaa cha' nu ntsu'u chalyuu. Cua jlo ti' ma cha' cua lijya sca ñati tlyu nu cñilo'o ji'i tya'a ñati na cha' Cristo laca ycu'i yu; xuu tya'a yu bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Masi tyempo juani, quiña'a tsa ngu' cuiñi ntsu'u chalyuu, nu nti' xuu tya'a lo'o ñati ji'i Cristo; bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' cua ngulala ti tye lcaa cha'. ¹⁹ Tya clyo ndyu'u ti'i nu ngu' cuiñi bi' lo'o na, lo'o li' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu'; si'i ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo laca ngu' bi'. Si chañi cha' tya'a ndya'a na laca ngu' bi', cua ndyanu ngu' lo'o na nquicha'; pana ngutu'u ngu' bi', cha' taca ca cuayá' ti' na cha' si'i lcaa ñati nu ndyu'u ti'i lo'o na laca tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo.

20 Cua nda Cristo Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i lcaa ngu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i Ni, bi' cha' cua ngua cuayá' tso'o ti' lcaa tya'a mā lcaa cha' nu nclyu'u ycu'i Ndyosi ji'na. 21 Cua nscua na' quityi re, xqui'ya cha' nchca cuayá' ti' mā ña'a cha' liñi nu ntsu'u ji'i Cristo. Si'i cha' ná jlo ti' mā cha' liñi bi'; cua jlo ti' mā ña'a cha' liñi nu nchcui' na, cha' si'i cha' cuiñi ti laca cha' bi'.

22 ¿Tilaca laca nu cuiñi lacua? Ñati cuiñi bi' laca nu ñacui cha' si'i Cristo laca Jesús, la cui' Cristo nu cua nda ycu'i Ndyosi ji'i cha' yaa yu chalyuu. Nxuu tya'a ngu' bi' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo, cha' ñacui ngu' bi' cha' si'i nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca Jesucristo, cha' si'i ycu'i Ndyosi laca Sti Jesucristo. 23 Si ñacui na ji'i ñati cha' si'i Sñi' ycu'i Ndyosi laca Jesucristo, ná ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti Jesucristo, jua'a ndyu'u cha' bi' li'; pana lo'o xñi na cha' ji'i Sñi' ycu'i Ni, cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu, jua'a ndyu'u cha' bi' li'.

24 Bi' cha' nga'a cha' tyanu tachaa cha' bi' ne' cresiya ji'i mā, cha' nu cua ndyuna mā ji'i Jesús tya lo'o ngusñi mā cha' ji'i yu tya clyo. Si tya ndyanu cha' bi' ne' cresiya ji'i mā, stu'ba tsa ntsu'u tyiquee mā lo'o Jesucristo masi tya ndi'i mā chalyuu, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee mā lo'o ycu'i Ndyosi Sti na li'. 25 Bi' laca cha' nu ngüñi ji'i Jesucristo lo'o na, cha' taca caja chaca chalyuu cucui nu ná nga'a cha' tye ji'na.

26 Tsa bi' ti cha' nchcui' na' cuentya ji'i ñati nu nñilo'o ji'i mā jua'a. 27 Nu cu'ma ni, cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i mā, bi' cha' nga'aa nti' cha' culu'u xa' ñati ji'i mā; Xtyi'i ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu culu'u ji'i mā lcaa cha' nu lyiji cha' ca tsa'a mā ji'i. Nu lo'o nclyu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i mā ni, liñi tsa laca cha' bi'; si'i cha' cuiñi nda nu bi'. Bi' cha' lacua, ñi'ya nu nclyu'u Xtyi'i ycu'i Ni ji'i mā, la cui' jua'a nga'a cha' xñi mā cha' ji'i Jesús.

28 Nu juani ti, cu'ma sñi' na', xñi tso'o mā cha' ji'i Jesucristo. Lo'o li', lo'o caa Jesucristo chalyuu chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' na lo'o ña'a na ji'i Ni cha' caa Ni; tyucui tyiquee na tyacua tya'a na lo'o Ni li'. 29 Cua nchca cuayá' ti' mā cha'

lubii tsa cresiya ji'i Jesucristo, bi' cha' tso'o si ca cuayá' ti' mā cha' cua ña'a ca ñati nu ndu'ni cha' tso'o ñi'ya ndyu'ni ycu'i Jesús, caca ngu' bi' sñi' ycu'i Ndyosi.

3

Sñi' ycu'i Ndyosi laca na

1 Tlyu tsa cha' tso'o laca cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi Sti na ña'a Ni ji'i ca ta'a ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' laca cha' nchcui' ycu'i Ndyosi ji'na cha' sñi' ycu'i Ni laca na, lo'o jua'a chañi laca cha' bi'. Ná ntaja'a ñati chalyuu tyuloo ji'na cha' sñi' Ni laca na; la cui' jua'a lo'o nguti'i Jesucristo chalyuu, ná ntaja'a ngu' tyuloo ngu' ji'i yu li'. 2 Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, nu juani ti laca na sñi' ycu'i Ndyosi; pana bilya caja cha' ji'na ñi'ya nu tso'o la ña'a na, nu lo'o tyi'i na lo'o ycu'i Ni nde loo la. Ñi'ya laca ycu'i Jesucristo, jua'a caca na lo'o culu'u loo Jesucristo ji'na lo'o cua ndye chalyuu re; li' taca ña'a na ji'i Jesucristo ñi'ya nu laca ycu'i. Tsa bi' ti cha' nchca cuayá' ti' na juani. 3 Lcaa ñati nu nti' ña'a ji'i Ni ca li', nga'a cha' cua'ni lubii ngu' ji'i cresiya ji'i ngu', ñi'ya nu lubii cresiya ji'i ycu'i Jesucristo.

4 Si ndu'ni na cha' cuxi, laca cha' ná ntaja'a na cua'ni na cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na; ntsu'u qui'ya ji'na xqui'ya cha' ná ntaja'a na taquiya' na ji'i cha' nu nchcui' Ni lo'o na. 5 Cua jlo ti' mā cha' cua yaa Jesucristo chalyuu cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati; pana ycu'i Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya ji'i yu tsiya' ti. 6 Ni sca ñati nu nxñi tso'o cha' ji'i Jesucristo lcaa tsa, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' bi' cha' cuxi. Nu ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsa, ndu'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya cha' bilya tyu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o Jesucristo, bilya xñi ngu' cha' ji'i Ni. 7 Cu'ma sñi' na', ná nti' na' cha' cñilo'o xa' ñati ji'i mā. Xcui' tso'o ti ngua'ni Jesucristo nde chalyuu; bi' cha' lacua, lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, cua nscua cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni ngu' bi' laja lo'o tyi'i ngu' chalyuu. 8 Lcaa ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi, cua laca ngu' bi' sñi' ycu'i nu xña'a nu laca xu'na cuiñaja; tya lyiji tye cha' cua'ni nu xña'a bi' cha' cuxi. Sca ti Jesús nu Sñi' ycu'i Ndyosi, cua yaa Ni

chalyuu cha' cua'ni tye Ni ji'i lcaa cña nu ndyu'ni nu xña'a bi'.

⁹ Ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi ni, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' cua nda ycu' Ndyosi chaca cha' tso'o la nu tyanu ne' cresiya ji'i ngu' bi' xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi. Nga'aa tyaja'a ngu' bi' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi'. ¹⁰ Bi' cha' nchca cuayá' ti' mā juani ñi'ya laca ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi, lo'o jua'a nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu' nu xña'a. Si'i sñi' ycu' Ndyosi laca ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsá, ni si'i sñi' ycu' Ndyosi laca ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati.

Nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na

¹¹ Nde nscua la cui' cha' nu cua ndyuna mā lo'o ngusñi mā cha' ji'i Jesús tya clyo: nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. ¹² Ná cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Caín; sñi' ycu' nu xña'a ngua yu bi', cha' ndyujuii yu ji'i tya'a yu. ¿Ni cha' laca ngua'ni yu jua'a? Ndyujuii yu ji'i tya'a yu xqui'ya cha' xcui' cha' cuxi ngua'ni jyo'o Caín bi', bi' cha' ná ndiya ti' yu cha' xcui' cha' tso'o ngua'ni yu tya'a yu bi'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi, ná quiña'a tsa cha' culacua ti' mā si liye' tsa ti' ñati chalyuu ña'a ngu' ji'i mā. ¹⁴ Xcu' nguna' tya ndi'i na chalyuu cua tsubi' la xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana juani, cua nda ycu' Ndyosi chaca chalyuu cucui ji'na, cha' tso'o ti ndi'i tyiquee na juani. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i xa' la tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' taca jlo ti' na cha' cua ntsu'u chaca chalyuu cucui ji'na juani, cha' ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati, nguna' tya ndi'i ngu' chalyuu. ¹⁵ Ñi'ya laca ñati nu ndyujuii ji'i tya'a ñati, jua'a laca na si liye' ti' na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Jlo ti' mā cha' nga'aa caja chalyuu cucui bi' ji'i ñati si ndyujuii ngu' ji'i tya'a ñati ngu', pana la cui' tya'a cha' laca si liye' tsa ti' na ña'a na ji'i tya'a ñati na. ¹⁶ Nu lo'o cube ti' na cha' cuentya ji'na ntaja'a Cristo ngujuii yu lo crusi, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, li' ca cuayá' ti' na ña'a cha' nu tso'o la cua'ni na, si ntsu'u tyiquee na ña'a

na ji'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni. Tso'o si tyaja'a na xtyucua na ji'i tya'a na jua'a, masi hasta cajaa ycu' na cuentya ji'i ngu' tya'a na. ¹⁷ Ntsu'u ngu' tya'a na nu nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu' tsiya' ti cha' tyiji yu'u ji'i ngu' chalyuu. Si jua'a tso'o ti ndi'i na, lo'o li' ña'a na ji'i tya'a na nu ntsu'u na nu lyiji ji'i ngu', pana ná ntaja'a na cua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a na, li' ná taca ji'na ñacui na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi, cha' nu ycu' Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ¹⁸ Cu'ma sñi' na', nu lo'o ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi lo'o ji'i tya'a ñati na, si'i sca cuii ti laca nu hcui' na lo'o ngu', si'i sca cha' nu nda ti na lo'o ngu' caca bi'; tyucui tyiquee na nga'a cha' xtyucua na ji'i nu ngu' tya'a na bi'.

Taca jlo ti' na cha' chañi cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi

¹⁹ Si jua'a ndu'ni na, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa laca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na, cha' nu jlya ti' na ji'i; ca tii na cha' cua ngüñi tso'o cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. ²⁰ Nu lo'o jlo ti' cresiya ji'na cha' ntsu'u qui'ya ji'na, li' taca ca cuayá' ti' na cha' lo'o ycu' Ni jlo ti' Ni cha' bi'. Lo'o jua'a tlyu la laca ycu' Ni, taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na ji'i cha' cuxi bi'. ²¹ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, si jlo ti' na cha' ná ntsu'u qui'ya ji'na, tyucui tyiquee na taca hcui' na lo'o ycu' Ndyosi li'; ²² nu lo'o jña na cha' ji'i ycu' Ni, caja cua ña'a ca cha' ji'na si taquiya' na ji'i cña nu cua nda ycu' Ni ji'na, si cua'ni na cña nu ndiya la ti' ycu' Ni. ²³ Nde laca cña nu cua nda ycu' Ndyosi cha' cua'ni sa scaa na: nga'a cha' xñi tso'o na cha' ji'i Jesucristo Sñi' ycu' Ni; la cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya nu cua nacui ycu' Ni ji'na. ²⁴ Nu lo'o taquiya' na ji'i cña nu cua ngulo ycu' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, li' cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ntsu'u cha' ji'i Ni lo'o na li'. Jlo ti' na cha' bi', xqui'ya cha' cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na.

4

Cua'ni cuayá' na ñi'ya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i scaa ñati

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo nu tyaca'a tsa ma 'na, ná xñi ma cha' ji'i cua ña'a ca ñati nu ñacui cha' cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i ycu' Ni ji'i ngu' bi'. Cua'ni cuayá' ma ji'i ngu' bi' clyo, cha' quijeloo cha' ji'i ma lo'o ngu' si chañi cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi', si cha' cuiñi ti laca nu nchcui' ngu' bi'. Cua ndu'u tucua tyuu tsa tya'a ngu' cuiñi chalyuu juani, nu nñilo'o ji'i ñati cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nchcui' ngu'.
² Ndi'ya ca cuayá' ti' na ñi'ya laca ñati nu cua ndyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i: lcaa ñati nu nchcui' cha' chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu cha' ngua yu ñati, lcaa ñati bi' cua ntsu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu'; ³ pana ñati nu nacui cha' si'i Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu ñi'ya nu nclya ñati, ná ntsu'u Xtyi'i ycu' Ni ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Cha' ji'i nu cuiñi nu nti' tyijiloo ji'i Jesucristo laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi'; jua'a cua ngua cuayá' ti' ma cha' cua lijya ti nu cuiñi bi', cha' masi juani cua laca ndi'i bi' chalyuu.

⁴ Cu'ma sñi' na', cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o ycu' Ndyosi, jua'a cua ngua nguula la ti' tyiquee ma xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndyanu ne' cresiya ji'i ma li'; bi' cha' nchca ji'i ma tyijiloo ma ji'i ngu' cuiñi nu cua ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' nu xña'a. La cui' nu xña'a laca nu nclyo cña ji'i ñati cuxi nde chalyuu. ⁵ Cua ntsu'u cha' ji'i nu ngu' cuiñi bi' lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a xcui' cha' ji'i nu xña'a laca cha' nu nchcui' ngu' bi'; bi' cha' ndiya tsa ti' ñati chalyuu cuna ngu' cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi', lcaa ñati nu ná ndaquiya' ji'i Jesucristo tsiya' ti. ⁶ Pana ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na. Nu lo'o ntsu'u cha' ji'i ñati lo'o ycu' Ndyosi, cuna ngu' lcaa cha' nu chcui' na lo'o ngu' li'; ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, bi' ñati laca nu ná nduna cha' nu nchcui' na. Jua'a taca quijeloo cha' ji'na tilaca laca nu ntsu'u cha' liñi ji'i, tilaca laca nu ntsu'u cha' cuiñi ji'i.

Xcui' ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati

⁷ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, nga'a cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na; ycu' Ndyosi laca nu nclyo cña cha' xcui' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Lcaa ñati nu ntsu'u tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati, sñi' ycu' Ndyosi laca ngu' bi', lo'o jua'a tyu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ni. ⁸ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'i tya'a ñati, ná caja ñi'ya nu tyu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' ycu' Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati. ⁹ Ngulu'u Ni ji'na ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, nu lo'o cua nda Ni ji'i nu sca ti Sñi' ycu' ca Ni yaa chalyuu, cha' jua'a taca caja chalyuu cucui ji'na. ¹⁰ Nde laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma: Si'i cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi, masi ycu' Ndyosi laca nu ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na tya clyo, bi' cha' nda Ni ji'i Sñi' ycu' ca Ni yaa chalyuu cha' ngujui yu lo crusi, cha' cua ngua cuxi tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na; pana Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu' Ni, bi' laca nu cua nchcube' cña loo na, ngüi'ya Ni yabe' nu ntsu'u ji'na.

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na. ¹² Ni sca ñati chalyuu, bilya ña'a ngu' ji'i ycu' Ndyosi; pana taca ca cuayá' ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o Ni juani, nu lo'o ña'a na ji'i lcaa na lo'o tya'a na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a yu ji'i ñati chalyuu, jua'a nga'a cha' cua'ni na lo'o tya'a ñati na li'. ¹³ Cua nda ycu' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' cha' cua ngua jlo ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee Ni lo'o na. ¹⁴ Cua na'a ycu' ya ji'i Jesús. Chañi laca cha' nu nchcui' ya lo'o ma juani, cha' cua nda ycu' Ndyosi Sti Jesús chacuayá' ji'i Sñi' ycu' ca Ni cha' cua'ni lyaá ji'i cua ña'a ca ñati ji'i nu cuxi. ¹⁵ Ñati nu tyaja'a cache' ji'i tya'a ñati cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo, stu'ba ntsu'u tyiquee ycu' Ni lo'o ngu' bi' li'; jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee

ngu' bi' lo'o ycu' Ni.

¹⁶ Ngua cuayá' ti' na li', cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na; jua'a jlya ti' na li', cha' xcui' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ni ña'a Ni ji'i ñati chalyuu. Lo'o ñati nu jua'a tso'o nti' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati, nu xcui' jua'a ndu'ni ngu' laja lo'o ndi'i ngu' chalyuu, cua stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi; la cui' jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi' li'. ¹⁷ Tso'o ti ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi, cha' nu lo'o tyalaa tsá lo'o tyaa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati, li' tyucui tyiquee na taca tyacua tya'a na lo'o ycu' Ni. Ndyá'a Ni lo'o na laja lo'o ndi'i na chalyuu, ñi'ya nguta'a Ni lo'o Jesucristo lo'o nguti'i yu nde chalyuu, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' cutsii na. ¹⁸ Ná ntsu'u cha' cutsii na cha' xcube' ycu' Ndyosi ji'na, si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ni; pana tya lyiji cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi, si ña'a ti tya ntsii na cha' xcube' Ni ji'na. Ñati nu ntsii tsa ji'i ycu' Ndyosi ni, cua nda ti' ngu' cha' xcube' Ni ji'i ngu'.

¹⁹ Ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ni, xqui'ya cha' tya clyo ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ²⁰ Ngu' nu ñacui ndi'ya: "Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ycu' Ndyosi", lo'o li' ña'a ti tya liye' ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu', cha' cuiñi ti laca nu nchcui' ngu' bi'. Ndi'ya ndyu'u cha' bi': taca ña'a na ji'i tya'a ñati na, pana ycu' Ndyosi ni, bilya ña'a na ji'i Ni tsiya' ti; bi' cha' lacua, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, li' ná taca ñacui na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi Sti na. ²¹ Cua ngulo Ni cña bi' ji'na ndi'ya: Tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ycu' Ndyosi, lo'o jua'a xcui' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma.

5

Ntijiloo na ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ Lcaa ñati nu jlya ti' ji'i Jesús, cha' laca yu Cristo nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i ya chalyuu, chañi cha' laca ngu' bi' sñi' ycu' Ndyosi. Ycu' Ndyosi laca Sti na, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i Ni, bi' cha'

ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la sñi' ycu' Ni, tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús. ² Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a taquiya' na ji'i lcaa cña nu nda Ni lo'o na, li' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la sñi' ycu' Ni. ³ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i Ni, taquiya' na ji'i cha' nu chcu' Ni lo'o na li', cha' si'i sca cña nu tucui tsa laca cha' taquiya' na ji'i scaa cha' nu nchcu' Ni. ⁴ Cua ña'a ca sñi' ycu' Ndyosi taca tyijiloo ji'i lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; taca tyijiloo na ji'i nu cuxi, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo. ⁵ Pana ñati nu jlya ti' cha' Jesús laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, bi' ti ñati nu caca ji'i tyijiloo ji'i lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu.

Ndi'ya ntsu'u cha' ji'i Jesús nu laca Sñi' ycu' ca Ndyosi

⁶ Nu sca ti Sñi' ycu' ca Ndyosi laca Jesucristo, nu ya chalyuu. Ntyucuatya ngu' ji'i yu li'. Ngujui yu lo crusi, ndyalú tañi ycu' yu li'. Si'i xqui'ya cha' nu cua ntyucuatya ti yu, masi lo'o xqui'ya cha' cua ngujui yu lo crusi ndyalú tañi yu, bi' cha' nchca cuayá' ti' na juani cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca Jesucristo. Bi' laca cha' nu ndacha' Xtyi'i ycu' Ndyosi ji'na, lo'o jua'a chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Nde cua ntucua sna tya'a ngu' nu nchcu' cha' chañi laca cha' ji'i Jesús bi': ycu' Ndyosi Sti yu laca tsaca ngu' bi'; jua'a Jesucristo nu ntsu'u tyucui cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i, bi' laca chaca; lo'o jua'a Xtyi'i ycu' Ni, chaca laca bi'. Stu'ba ti nchcu' nu ca ta'a sna bi', cha' chañi laca cha' bi'. ⁸ Lo'o jua'a nde lo yuu cua ngua sna quiya' lo'o nchcu' ycu' Ndyosi cha' chañi laca cha' Jesucristo laca nu sca ti Sñi' ycu' Ni: tsaca laca cha' nu nchcu' Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na; jua'a chaca laca cha' nu nchcu' Ni laja lo'o ntyucuatya Jesucristo; lo'o jua'a chaca laca cha' nu cua nchcu' Ni laja lo'o ngujui Jesucristo lo crusi, ndyalú tañi yu li'. Sca ti cha' nchcu' Ni ca ta'a sna quiya' bi'. ⁹ Ntucua na ji'i cha' nu nchcu' ñati chalyuu lo'o na, pana juani ndulo la cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o na. Ca ta'a sna cha' nu nda ycu' Ndyosi, lcaa cha' bi' nchcu' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu' Ndyosi. ¹⁰ Ñati nu jlya ti' ji'i yu

cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, ycu' ca ngu' jlo ti' ngu' ne' cresiya ji'i ngu' cha' chañi tsa laca cha' bi'; ñati nu ná ntaja'a tu-cuá cha' ji'i Ni, cha' laca Jesucristo Sñi' ycu' ca Ni, bi' ngu' laca nu ná jlya ti' tsiya' ti cha' cua nchcui' ycu' Ndyosi cha' ji'i Sñi' ycu' ca Ni. Ñati cuiñi laca ycu' Ndyosi nti' ngu' bi'. ¹¹ Nde laca cha' liñi nu tso'o tsa cha' xñi na ji'i, cha' cua nda ycu' Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na; Jesucristo laca nu ngulu'u ji'na ñi'ya caca chalyuu bi'. ¹² Cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesús nu laca Sñi' ycu' ca Ni, bi' ñati laca nu ntsu'u chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i; ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, ná ntsu'u cha' ta Ni chalyuu bi' ji'i ngu'.

Cua tye ti cha' nu nguscua Juan

¹³ Cua nscua na' quityi re lacua, cha' caa ca slo mā, lcaa tya'a ngusñi mā cha' ji'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; xqui'ya cha' re taca ca cuayá' ti' mā cha' cua ngujui chalyuu cucui ji'i mā, nu cua nda ycu' Ndyosi ji'na.

¹⁴ Tyucui tyiquee na taca chcui' na lo'o ycu' Ndyosi lacua. Lo'o jña na sca cha' ji'i ycu' Ndyosi nu stu'ba nti' lo'o sca cha' nu nti' ycu' Ni, li' taca jlo ti' na cha' taquiya' Ni ji'i cha' nu chcui' na lo'o Ni. ¹⁵ Si jlo ti' na cha' nduna ycu' Ndyosi lo'o jña na sca cha' ji'i Ni, la cui' jua'a taca jlo ti' na cha' cua caja ti cha' bi' ji'na li'.

¹⁶ Lo'o ña'a na ji'i sca ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo cha' ndyu'ni yu sca cha' cuxi, pana nda na cuentya cha' ná nscua cha' chcuna' chalyuu ji'i yu xqui'ya cha' cuxi bi', li' tso'o la si jña na cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i yu tya'a na bi', cha' ná ta Ni chacuayá' cha' chcuna' chalyuu ji'i yu tya'a na bi'. Pana ntsu'u qui'ya tlyu nu ná taca cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i; ná ñacui na' cha' jña na cha' clyu ti' ji'i Ni li', si jua'a ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. ¹⁷ Chañi cha' sta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i lcaa na lo'o tya'a na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na. Pana ntsu'u sca lo qui'ya nu ná taca cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i tsiya' ti.

¹⁸ Jlo ti' na cha' nga'aa ndu'ni ñati ji'i Jesucristo cha' cuxi. Jesucristo nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, bi' laca nu ndaca'a

ji'i ngu', cha' ná taca cala' nu xña'a ji'i ngu' bi' li'.

¹⁹ Jlo ti' na cha' ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo; pana xa' la ñati chalyuu nu ná ndaquiya' ji'i Ni tsiya' ti, ña'a ti tya laca nu xña'a loo ji'i ñati bi'.

²⁰ Cua jlo ti' na cha' cua yaa nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua nda bi' chacuayá' cha' caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. Chañi cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi juani, xqui'ya cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o Jesucristo nu laca Sñi' ycu' ca Ni. Chañi cha' ycu' Ndyosi tsiya' ti laca nu Jesús bi', lo'o jua'a chañi cha' ná nga'a cha' tye chalyuu cucui nu ta Ni ji'na. ²¹ Cu'ma sñi' na', ti ti ti' mā tyi'i mā chalyuu, cha' ná tyatí yu'u mā lo'o xa' jo'ó. Jua'a laca cha' bi' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyucuaa

*Nu lo'o chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na
ña'a na ji'i tya'a ñati na*

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' sca quityi re, ma' cusu', jua'a sñi' nu'u, cha' caa quityi re ca slo cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cha' cua ngusubi ycu' Ni ji'i ma cha' caca ma ñati ji'i Ni. Chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma; ni si'i sca ti na', lo'o lcaa ti ña'a ñati lcaa quichí nu nduna cha' liñi ji'i Jesús, lo'o lcaa ñati bi', ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ma. ² Cua ndyanu tso'o cha' liñi bi' ne' cresiya ji'na, jua'a ná nga'a cha' tye cha' nu cua ndyuna na bi'; bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma. ³ Ycu' Ndyosi nu laca Sti na, lo'o jua'a Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu' Ni, xtyucua Ni ji'i ma. Lo'o jua'a cua nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni Ni quiña'a tsa cha' tso'o lo'o ma, cha' ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ma, cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma; jua'a nti' na' cha' cua'ni Ni lo'o ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, cha' chañi tsa cha' nu ngulu'u Ni ji'na.

⁴ Tso'o tsa ngua ti' na' lo'o ngujui cha' 'na cha' ña'a ti tya ndaquiya' tso'o xi ngu' tya'a ma lcaa cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o na; ⁵ bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u, ma' cusu', jua'a lo'o lcaa ngu' tya'a ma, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a ñati na. Si'i sca cha' nu ndyuna na lo'o ngusñi na cha' ji'i Jesucristo tya clyo laca cha' bi'. ⁶ Lo'o nu ni na' ji'i ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a ñati na, la cui' jua'a ntsu'u cha' taquiya' na lcaa cña nu nclyo ycu' Ndyosi ji'na. Nu lo'o ngusñi ma cha' bi' tya clyo, cua ndyuna ma lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee lcaa ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma.

⁷ Ntsu'u tsa ñati cuiñi nu nchcui' cha' ná chañi cha' ngua Jesús ñati lo'o yaa yu chalyuu. Tyucui ña'a lo yuu chalyuu ndya'a ñati nu nchcui' cha' cuiñi bi'; na nñilo'o ngu' bi' ji'i tya'a ñati na, jua'a tya'a cusuu ji'i Cristo laca ngu' bi'. ⁸ Bi' cha' tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu, cha' ná culiji yu'u jua'a ti lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o nguti'i ya ca slo ma. Li' caja lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni ji'i ma lo'o tye chalyuu.

⁹ Lcaa ñati nu tyati yu'u lo'o xa' la cha', ná ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' ná cuayá' cha' ji'na lo'o jlya ti' na ji'i Cristo, nti' ngu' bi'; pana lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Cristo ca ne' cresiya ji'na, li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a lo'o ycu' nu sca ti Sñi' ycu' Ni. ¹⁰ Bi' cha' juani si tyalaa ñati slo ma nu ná nda la cui' cha' ji'i Jesús bi' lo'o ma, nga'aa ta ma su tyi'i ngu' bi', ni ná ta ma xlyo ni'i ji'i ngu' bi'. ¹¹ Nu lo'o chcu' na lo'o ñati bi', ñi'ya laca si ndyu'ni tya'a na lo'o ngu' bi', lo'o cña cuxi nu ndyu'ni ngu', jua'a ndyu'u cha' bi'.

Cha' nu nguscua Juan lo'o cua tye ti quityi

¹² Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na' chcu' lo'o ma, pana tso'o la masi ná lo'o cha' bi' scua na' lo quityi re. Tiya' la nti' na' caa na' ca su ndi'i cu'ma, lo'o li' ycu' ca na' taca ta na' cha' bi' lo'o ma; li' chañi cha' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i tya'a na.

¹³ Lo'o jua'a nu ñati tya'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo ca nde, nu ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i, lo'o ngu' bi' cua nti' ngu' chcu'cha' ngu' ji'i ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nu ngu' cuiñi nu tya'a cusuu ji'i Cristo

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyuna

Tso'o tsa nchcui' Juan ji'i Gayo

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' quityi re cha' caa ca slo nu'u, Gayo; jlya ti' nu'u lcaa cha' nu laca ji'i Jesucristo, bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' chcui' na' lo'o nu'u.

² Tso'o tsa ñati laca nu'u, cusu'. Nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi cuentya jinu'u cha' tso'o ti taca tyi'i tyiquee nu'u, cha' taca ca lye ti' nu'u. Cua jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusni nu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi. ³ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa xi ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ngutu'u ca su ndi'i ma yaa ngu' ca nde. Nacu' ngu' cha' ña'a ti ndaquiya' tso'o ma ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' jua'a ndu'ni ma lcaa tsa. ⁴ Sca ti cha' ncliyacua ti' na' cuentya ji'i cu'ma, si chañi cha' ndaquiya' ma ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' cuañi' la cu'ma cuentya jna'; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o ndyuna na' cha' jua'a ndu'ni ma.

⁵ Cusu', ndube tsa ti' na' cha' lcaa tyempo tso'o tsa nxyucua nu'u ji'i ngu' tya'a na, masi ná nslo nu'u ji'i ngu', cha' ngu' xa' quichi laca ngu' ntsu'u quiya'. ⁶ Cua nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús nde quichi re, ndacha' ngu' ji'i ya ñi'ya nu tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i ycu' ca ngu'. Lo'o jua'a cua'ni ma cha' tso'o tya xtyucua la ma ji'i ngu' bi' tyucui' su tsaa ngu', cua'ni ma ñi'ya laca si na nxyucua ma ji'i ycu' Ndyosi laca; ⁷ cña ji'i Cristo ndya'a ngu', bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tyijyu'. Ná ntaja'a ngu' xñi ngu' ni sca centavo ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i Cristo tsiya' ti, cha' xtyucua ji'i ngu' tyucui'; ⁸ bi' cha' nu na ni, tya'a ngusni na cha' ji'i Cristo, nga'a cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a taca ca stu'ba cha' ji'na lo'o ngu' bi' lo'o sañi na cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na ca tyijyu' la.

Cuxi tsa cña nu ndyu'ni Diótfes

⁹ Cua nscua na' sca quityi tya tsubi' la nu ndyaa ca su ndi'i ña'a taju ti ma ñati ji'i Jesucristo, cu'ma nu ndyu'u ti'i ma tsa tlyu ti ca bi'; pana ná ntaja'a Diótfes taquiya' ji'i cha' nu nacu' na' ji'i ma, cha' nti' yu bi' cha' xu'na ma laca yu. ¹⁰ Nu lo'o tyalaa na' ca slo ma, li' chcui' na' lo'o ma cuentya ji'i lcaa cña nu ndyu'ni yu bi', cha' chiya'a tsa nchcui' yu ji'i cuare; nchcui' yu bi' cua ña'a ca lo cha' cuiñi lo'o ñati. Masi ndyu'ni yu jua'a, ná cuayá' ji'i yu nti' yu, cha' juani ná ntaja'a yu ta yu su tyi'i ngu' tya'a ndya'a ya cña lo'o ndyaa ngu' quichi tyi ma; ña'a cuayá' ndaca'a yu chacuayá' ji'i tya'a ma cha' lo'o cu'ma ná ta ma su tyi'i ngu', masi ngua ti' ma ta ma su tyi'i ngu' nguicha'. Lo'o jua'a ngua ti' yu culo'o yu ji'i tya'a ndya'a ya cña bi', cha' ná tyu'u ti'i ngu' lo'o ma.

¹¹ Cusu', ná tyatí yu'u ma lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, tso'o la si tyi'u ti' ma ji'i lcaa cha' nu tso'o ti. Lcaa ñati nu xcui' clyana cha' tso'o nu cua'ni ngu' cha' xtyucua ngu' ji'i xa' la tya'a ñati ngu', cua ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi; lcaa ñati nu xcui' clyana cha' cuxi cha' cua'ni ngu', bilya tyu'u cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti lo'o ycu' Ndyosi.

Tso'o la ndyu'ni Demetrio

¹² Tso'o tsa nchcui' lcaa ñati ji'i Demetrio; masi ycu' ca na, lo'o ña'a na ji'i yu nchca cuayá' ti' na cha' tso'o tsa ndyu'ni yu lo'o lcaa ñati. Jua'a cuare, nchcui' ya lo'o ma juani cha' chañi tsa cha' nu nchcui' ngu' ji'i yu cha' tso'o tsa tyiquee yu. Cua jlo tso'o ti' ma cha' nchcui' ya cha' liñi lo'o ma.

Cha' nu nguscua Juan lo'o cua tye ti quityi

¹³ Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na' chcu' lo'o nu'u, pana tso'o la masi ná scua na' cha' bi' lo quityi re juani; ¹⁴ tso'o la yala ti caa na' ca su ndi'i nu'u cha' ycu' ca na' ta na' xi cha' lo'o nu'u.

¹⁵ Ti ti tyi'i tyiquee ma lacua, cha' ycu' Ndyosi xtyucua ji'i ma. Lcaa ngu' tya'a tso'o ma nu ndi'i ca su ndi'i cuare, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i ma, xqui'ya cha' nu scua na' lo quityi re; jua'a cu'ma, chcuicha' ma ji'i lcaa ngu' tya'a tso'o ya nu ndi'i ca ndacua.

Quityi nu nguscua San Judas

¹ Judas naa na', la cui' tya'a Jacobo; cña laca na' cuentya ji'i Jesucristo. Nscua na' quityi re cha' tsaa ca slo lcaa cu'ma nu ndaquiya' ma ji'i ycu' Ndyosi Sti na, cha' cua ngusubi Ni ji'i ma. Ycu' Ndyosi laca nu ngua'ni lubii ji'i cresiya ji'i ma, lo'o ña'a ti tya cña'asii Ni ji'i ma juani xqui'ya Jesucristo. ² Tya'na tsa ti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i ma, bi' cha' ti' taca tyi'i tyiquee ma, xqui'ya cha' cua jlo ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ma. Jua'a nti' na' cha' caca ji'i ma lcaa tsä.

Ntsu'u xi ñati nu nclyu'u cha' cuiñi ji'i ngu'

³ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu tyaca'a tsa ma 'na, nti' tsa na' scua na' quityi cha' tsaa ca slo ma, sca quityi nu chcu' ji'i cha' tlyu nu ngua'ni Jesús cha' taca clyaa na ji'i nu cuxi; pana ná ngua scua na' ji'i yala ti. Lo'o nu juani nga'a cha' scua na' quityi re cha' tsaa ca slo ma, cha' ta na' sca cui' lo'o ma; nga'a cha' cua'a ma ji'i cua ña'a ca ngu' cuiñi, xqui'ya cha' ná jlya ti' ngu' ji'i cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi nu Xu'na na lo'o na, lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo. Ná cua'a jyaca ma tsiya' ti ji'i cha' nu nchcu' ngu' cuiñi bi'. ⁴ Ndu'ni cha' ca cuayá' ti' ma cha' cua ndyatí xi ñati cuiñi bi' laja cu'ma, masi ná stu'ba cha' nu jlya ti' ma lo'o ngu'. Cua sa'ni tsa nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cha' xcube' Ni ji'i nu ngu' cuxi bi'; pana ná ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi tsiya' ti, ni ná ndube ti' ngu' bi' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati chalyuu. Nacu' ngu' bi', cha' ná ndu'ni cha' masi cua'ni ngu' cha' suba', masi cua'ni ngu' lcaa lo cha' cuxi, cha' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, ná xcube' Ni ji'na li', nti' ngu'. Cuiñi tsa ngu' bi', si'i ycu' Jesucristo laca xu'na ngu' bi'. Pana nu na ni, sca ti ycu' Jesucristo laca nu Xu'na na, sca ti ycu' Ni laca nu chañi cha' laca Ni loo ji'na.

⁵ Cua jlo ti' ma lcaa cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni la, pana xa' cacha' na' xi cha' bi' ji'i ma juani:

Ngua'ni lyaá ycu' nu Xu'na na ji'i jyo'o cusu' ji'i ngu' Israel, nu lo'o nguti'i ngu' preso ca loyuu su cuentya Egipto; pana ca tiya' la ndyujui ycu' Ni ji'i lcaa jyo'o cusu' nu ná ndaquiya' ji'i cha' nu cua nchcu' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a tyi'u ti' ma ji'i xca ji'i ycu' Ndyosi nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cña nu nda Ni ji'i ngu' nu ngua sa'ni, bi' cha' nguxtyanu xca bi' tyi' ngu' ca slo ycu' Ndyosi. Pana juani cua ndu xca cuxi bi' ndyaaca' lo'o carena; ca su talya ña'a tsiya' ti ndu xca cuxi bi', cha' preso ji'i ycu' Ndyosi laca ngu' juani. Jua'a ntsu'u cha' jatya xca bi' ni jacua' tyalaa tsä nu cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'i lcaa ñati. ⁷ Lo'o jua'a tyi'u ti' ma ji'i quichi Sodoma lo'o quichi Gomorra lo'o xa' la quichi nu ndi'i cacua ti; ñi'ya ngua'ni ngu' xca bi' cha' cuxi, jua'a lye tsa ngua'ni cuxi nu jyo'o cusu' nu nguti'i quichi bi', hasta nu ngua'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ti' ngu'. Cua ndyujui ycu' Ndyosi ji'i lcaa ngu' quichi bi' lo'o quii' tlyu ji'i Ni li'. Jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati ña'a cha' tlyu nu nchca ji'i ycu' Ndyosi ndu'ni Ni; la cui' lo'o sca quii' tlyu nu ná nga'a cha' tyubi' tsiya' ti, jua'a xcube' Ni ji'i lcaa ñati nu ndu'ni cha' cuxi.

⁸ Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ñi'ya nu ngua'ni cuxi jyo'o cusu' bi', jua'a ndu'ni ngu'; ñi'ya si nchcu' xcalá ti ngu' bi', jua'a laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Xña'a tsa tyiquee ngu' bi', ndu'ni tsa ngu' cha' suba'; jua'a ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcu' cua ña'a ca ngu' nu laca loo. Lo'o li' hasta nchcu' suba' ngu' bi' ji'i xca ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. ⁹ Pana si'i jua'a ngua'ni Miguel nu laca loo ji'i xca ji'i ycu' Ndyosi; nu lo'o ngusu' tya'a nu Miguel bi' lo'o nu xña'a xqui'ya jyo'o Moisés, ná nchcu' ni sca cha' cuxi lo'o nu xña'a bi'. Ndi'ya ti nchcu' lo'o: "Ycu' nu Xu'na na' ntsu'u cha' cua'a jinu'u", nacu' Miguel ji'i nu xña'a bi' li'. ¹⁰ Pana juani nchcu' nu ngu' cuiñi bi' cha' cuxi ji'i cua ña'a ca cha' ji'i Jesús, masi ná nchca cuayá' ti' ngu' ji'i cha' bi' tsiya' ti; ndyu'ni ñu'u ngu' bi' ji'i ycu' ca ngu', xqui'ya cha' ndu'ni ngu' ñi'ya ndu'ni na'ni nu ná nchca culacua ti'.

¹¹ Tya'na tsa nu ngu' cuiñi bi'. Cua ngusñi ngu' tyucu' cuxi nu ngulu'u jyo'o Caín ji'i

ñati; cua ndu'utsu' ngu' ji'i tyucuii tso'o cha' caji cñi ji'i ngu' ñi'ya ngua'ni jyo'o Balaam, nu lo'o ngusñi yu caya' cuentya ji'i cña cuxi nu cua cua'ni ti yu nu ngua sa'ni. Ntsu'u cha' cajaa nu ngu' cuiñi bi' tsiya' ti, ñi'ya cua ngujuii jyo'o Coré nu lo'o lye tsa ngusu tya'a yu lo'o ycui' nu Xu'na na. ¹² Masi cuxi tsa ndu'ni nu ngu' cuiñi bi', ná ntyuju'u ti' ngu' tsiya' ti cha' ndi'i ngu' lo'o mā nu lo'o ndyu'u ti'i mā cha' cacu mā sji lo'o tya'a mā, xqui'ya cha' ngusñi mā cha' ji'i Jesucristo. Quiña'a tsa ndacu ngu' bi' li', quiña'a tsa ndyi'yu ngu', cha' tsa bi' ti cha' nti' ngu' ndya'a ngu' slo mā; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti. Ñi'ya laca sca xu'na xlya' nu ná ña'asii tso'o ji'i xlya' ji'i, jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' coo btyi nu nxna lijya lo'o cui'i ti masi ná ca'ya tyo, jua'a nti' nu ngu' cuiñi bi'; ñi'ya laca sca yaca si'yu nu ná nda si'yu, jua'a laca ngu' bi'. Pana sca yaca nu cua ngüiti, ntsu'u cha' xcuaa na ji'i, cha' nga'aa ntsu'u juersa ji'i cha' cu'ú la li'; cua ndye ngujuii yaca bi'. ¹³ Ñi'ya nxasu clyoo' tyujo'o, nchcuaa clyoo' ngo' cuu' ca to' hitya, jua'a laca cña cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'; ñi'ya laca sca cuii nde cua nu ngusna ndyaa xa' tyucuii cha' nga'aa ta xee nde talya, jua'a laca ngu' cuiñi bi'. Pana cua ngua'ni cho'o ycui' Ndyosi sca se'i su ná ntsu'u xee tsiya' ti su tyaa nu ngu' cuiñi bi'.

¹⁴ Cua sa'ni tsa nchcui' jyo'o Enoc ñi'ya nu caca ji'i ngu' cuiñi nu ndu'ni jua'a. Cua ndya'a ca'yu latya sñi' ste' jyo'o Adán, lo'o li' ngula nu Enoc nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi cha' chcu' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Enoc bi': "Cua na'a na' ji'i ycui' nu Xu'na na, cha' lijya Ni lo'o tyuu tsa tya'a mil xca ji'i ycui' Ni, ¹⁵ cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati. Li' xcube' Ni ji'i lcaa ñati cuxi xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu', xqui'ya cha' suba' nu cua nchcui' ngu' ji'i ycui' Ndyosi." Jua'a nacui jyo'o Enoc bi'. ¹⁶ Nu ngu' cuiñi bi' ni, xcui' na chii nti' ngu' bi' ndi'i ngu' chalyuu; ná sca na ná ndiya ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' chiya'a ti nchcui' ngu' ji'i lcaa ti cha'. Xcui' ndiya la ti' ngu' bi' lcaa lo cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' ji'i. Lye tsa nchcui' tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', pana xcui' tso'o tsa nchcui' ngu'

bi' ji'i ñati si xtyucua ngu' ji'i ngu' bi' lo'o sca cña cuxi.

Cña nu nga'a cha' cua'ni ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu tyaca'a tsa mā 'na, nga'a cha' tyi'u ti' mā cha' nu nchcui' ñati lo'o na, nu ñati nu cua ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu Xu'na na tya clyo. ¹⁸ "Tyu'u tucua xi ñati cuiñi lo'o cua tye ti chalyuu", nacui ngu' bi' ji'na. "Xtyi' lo'o ngu' cuiñi bi' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi, jua'a cua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' ji'i", nacui ngu' bi' ji'na. ¹⁹ Cua'ni nu ngu' cuiñi bi' cha' nga'aa stu'ba cha' nu culacua ti' mā lo'o tya'a mā. Ndiya tsa ti' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, cha' ná ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

²⁰ Pana nu cu'ma ngu' tya'a tso'o na ni, xa' ña'a cua'ni mā; nga'a cha' xtyucua mā ji'i ngu' tya'a mā cha' lcaa mā talo mā cua'ni mā cña ji'i ycui' Ndyosi. Taca talo mā xqui'ya cha' ngusñi tso'o mā cha' ji'i ycui' Ni. Lo'o jua'a ta Xtyi'i ycui' Ndyosi juersa ji'i mā cha' taca chcu' mā lo'o Ni. ²¹ Bi' cha' lacua, cua'a mā ji'i ycui' ca mā; cui'ya mā cuentya ñi'ya nu cua'ni mā nde chalyuu, cha' jlo ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'i mā. Jatya mā ni jacua' tyalaa tsā lo'o ta ycui' Jesucristo nu Xu'na na chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

²² Cua'ni tya'na ti' mā ji'i lcaa ngu' tya'a mā nu bilya xñi tso'o cha' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a culu'u tso'o la mā ji'i ngu' bi'. ²³ Cua'ni lyaá mā ji'i ngu' nu cua tyumi' ti lo quii' ji'i nu xña'a, culo mā ji'i ngu' bi' ya' nu xña'a. Ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' mā ji'i ngu' nu xcui' cha' cuxi ndu'ni; ña'a ti xtyucua mā ji'i ngu' bi', cha' taca ca cuayá' tso'o la ti' ngu' cha' liñi ji'i ycui' Ni, masi cutsii mā xi ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ñi'ya si cojolaqui nu cha' cuxi bi' ji'i mā.

Ndyu'ni tlyu Judas ji'i ycui' Ndyosi

²⁴⁻²⁵ Sca ti ycui' Ndyosi ntsu'u chalyuu. Taca cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na; sca ti ycui' Ni nchca ji'i Ni ña'asii Ni ji'na, laja lo'o ndya'a na tyucuii tso'o nu ngulu'u Ni ji'na. Xtyucua Ni

ji'na cha' ná tyeje sna quiya' na, cha' ná
tyu'utsu' na ji'í tyucuii bi', ña'a cuayá' nu
tyalaa na tso'o ti ca su ndubi tsa ña'a xee,
ca su ntucua ycui' Ndyosi. Lubii tsiya' ti
caca cresiya ji'na lo'o cua ndyalaa na ca
slo Ni, lo'o jua'a caca chaa tsa ti' na li'. Bi'
cha' juani cua'ni tlyu na ji'í ycui' Ndyosi
nu ntucua ca su tlyu nde cua, cha' sca ti
ycui' Ndyosi ntsu'u nu tlyu tsa laca Ni; sca
ti ycui' Ni laca Ni loo ji'í lcaa lo na nu ntsu'u
chalyuu, jua'a sca ti ycui' Ni nchca ji'í Ni
cua'ni Ni lcaa lo cña tonu tsiya' ti. Lu'ú ycui'
Ndyosi tya lo'o bilya tya' chalyuu, lo'o jua'a
lu'ú Ni juani; ná nga'a cha' tye tyempo cha'
lu'ú Ni ca nde loo la. Jua'a laca cha' lacua.

Lo'o cua tye ti chalyuu re

Ngulu'u Jesucristo ji'i Juan sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la

¹ Nde nscua na' cha' nu ngulu'u Jesucristo 'na. Juan laca na', lo'o nde nscua na' sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la. Tya clyo la cua nda ycu' Ndyosi cha' bi' lo'o Jesús cha' culu'u ji'i ñati ji'i ycu' lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu. Li' nda Jesús cha' bi' lo'o na', nu lo'o nda Ni sca xca ji'i Ni nu ngutu'u nde cua yaa ca slo na', cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ² Nde nscua na' lcaa cha' nu cua na'a ycu' na'; jua'a nchcui' liñi na' lo'o ñati ji'i Ni lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ngu', la cui' cha' tso'o nu nchcui' tsa Jesús ji'i lo'o ñati.

³ Tso'o tsa caca tyiquee ma, ñati nu chcu' lo quityi re, jua'a cu'ma lo'o cuna ma cha' nu nchcui' quityi re, lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu; nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o tsa caca tyiquee na li'. Lo'o jua'a cua ngu-lala ti caca cha' nu nscua re.

Nscua Juan cha' nu ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde cati tya'a quichi

⁴ Juan laca na' nu nda quityi re tsaa nde cati tya'a quichi loyuu su cuentya Asia, ca su ndi'i taju ñati nu ngusni cha' ji'i Jesucristo. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi Sti na, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo. Cua nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu' Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la. Ntucua Xtyi'i ycu' Ni nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ni, la cui' cati tya'a cui' lu-bii nu nda Xtyi'i Ni laca bi'. ⁵ Tso'o tsa nchcui' liñi Jesucristo ji'i ycu' Ndyosi Sti yu ña'a cuayá' ndyujuii ngu' ji'i yu. Pana lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuui yu, li' na'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o juani laca Jesucristo loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya cha' laca yu loo ji'i lcaa nu laca xu'na chalyuu. Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a yu ji'na, bi' cha' ngujuui

yu lo crusi; cua ndyalú tañi yu, cha' ngua'ni lyaá yu ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na.

⁶ Cua ngua'ni Jesús cha' laca na sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycu' Ndyosi, nu ndyu'ni cña nu nti' ycu' Ndyosi Sti Jesús cha' cua'ni na. Cua nti' na cha' lcaa yija nu lijya nde loo la ná tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti. Jua'a caca cha' lacua.

⁷ Cui'ya ma cuentya, cha' tya tyaa Jesucristo nde chalyuu chaca quiya' laja coo. Ña'a lcaa ñati ji'i yu li'; jua'a nu ñati nu liye' tsa ti' ña'a ji'i yu nu ngua tsubi', jua'a nu ñati nu cua ndyojo' chcu' ji'i yu, lo'o ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu chaca quiya' li'. Xi'ya ñati tyucui ña'a chalyuu cha' xñi'i ti' ngu' lo'o tyaa Jesús chaca quiya', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. Jua'a caca cha' bi' lacua.

⁸ “Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na'”, nacui ycu' nu Xu'na na nu lcaa cña nchca ji'i Ni. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu' Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Na'a Juan ji'i Cristo ca su tlyu su ntucua ycu' Ni

⁹ Juan laca na', tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús laca na'. Ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'ma, la cui' jua'a ndyaca jna', cha' stu'ba ti ndyiji cha' ti'i ji'na cuentya ji'i Jesús; pana jlya ti' na cha' Cristo laca loo ji'na juani, bi' cha' ndalo na ji'i cha' ti'i nu tyacua ji'na. Nde cha' nu ngua 'na lo'o ndi'i na' loyuu su naa Patmos, sca yuu piti ti nu nscua cla'be hitya. Ca bi' ntsu'u na' ne' chcu'a, xqui'ya cha' ná ntsii na' nchcui' na' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati; nchcui' na' lcaa cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o na. ¹⁰ Tsa clyo ji'i semana ngua, tsa ji'i ycu' nu Xu'na na, li' tyucui ña'a na' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo na' tsiya' ti; nga'aa ngua cua'ni na' xa' la cha'. Li' ndyuna na' cha' nchcui' tsaca ñati nde chu' su ndu na'; cui' ngusi'ya bi' lo'o nchcui', ñi'ya ndañi nclya'a ngu' sca cui'chcu'a. ¹¹ Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na'.

—Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui nu nchcui' bi'—.

Scua clya nu'u lcaa cha' nu cacha' na' jinu'u juani; lcaa cha' nu ña'a nu'u juani, scua clya nu'u ji'i lo quityi. Li' ta nu'u quityi re cha' tsaa slo nu cati tya'a taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichi tyi ngu', ca loyuu su cuentya Asia nu ñacui na' re: quichi Efeso, jua'a quichi Esmirna, jua'a quichi Pérgamo, jua'a quichi Tiatira, jua'a quichi Sardis, jua'a quichi Filadelfia, jua'a quichi Laodicea.

¹² Li' ngxutyacui na' su ndu na' cha' ña'a na' tilaca laca nu nda cha' lo'o na'. Li' na'a na' ndu cati tya'a candyeru nu cua ndya' lo'o chcuā oro. ¹³ Laja candyeru bi' ndu sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a, jua'a ña'a nu cusu' bi' ngua ti' na'. Tyucui tsa late' lacu' Ni, nu ndyalaa ca yane quiya' Ni tsiya' ti, lo'o jua'a cua ndyaaca' tyiquee Ni lo'o sca sintya oro. ¹⁴ Ngati tsa ña'a quicha' hique Ni, ñi'ya ngati ña'a quicha' xlya', masi yelu tlya' nu ngati ña'a. Tso'o tsa ngulane xee cloo Ni ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatū quii' su talya ña'a. ¹⁵ Ndubi tsa ña'a quiya' Ni, ñi'ya laca lo'o ndubi ña'a chcuā ngatsi nu cua ndyaa lo quii', lo'o li' ngusubii ngu' ji'i. Nu lo'o nchcui' Ni, ñi'ya laca lo'o ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, jua'a nguañi xtyi'i li'. ¹⁶ Ya' tsu' cui Ni ndacui cati tya'a cuii, ñi'ya laca cuii nu ntsu'u nde cua; tu'ba Ni ntucua sca xlyu cusu' nu cha tsa tyucuaa chu' bi'. Ndubi tsa ña'a loo Ni, ñi'ya laca lo'o ntyiji'i xee cuichaa nde hora.

¹⁷ Lo'o cua na'a na' ji'i Ni, tsiya' ca nclyú na' nde quiya' Ni; cua culiji ti ti' na' ngua, xqui'ya cha' ndyutsii tsa na'. Li' ya' tsu' cui Ni ngusta Ni hichu' na', ndi'ya nchcui' Ni lo'o na':

—Ná cutsii nu'u —nacui Ni—. Na' ntu-cua lo'o ngxuxana chalyuu, lo'o jua'a la cui' na' tyucua lo'o tye chalyuu. ¹⁸ Ycui' Ni nu lu'ú ca laca na' —nacui Ni—. Cua ngujuui na' nu ngua li', pana xa' ndyu'ú na' chaca quiya', lo'o juani nga'aa tye cha' lu'ú na'. Na' nclyu cña lo'o ndyijii ñati, jua'a la cui' na' nclyu cña macala su tyaa cresiya ji'i ngu'. ¹⁹ Scua nu'u cha' nu ndyaca re juani, cha' nu ña'a nu'u ca nde, jua'a cha' nu caca nde chalyuu tyempo nde loo la, cha' tsaa quityi slo taju ñati 'na nde quichi tyi ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' nu na'a nu'u tsa,

cha' ji'i nu cati tya'a cuii nu ntsu'u nde cua nu na'a nu'u cha' ndacui ya' na' la'a tsu' cui, jua'a nu cati tya'a candyeru oro bi', cha' ná ngua cuayá' ti' nu'u nquicha': nu cati tya'a cuii bi', bi' laca nu cati tya'a ñati nu ndu cuentya ji'i ycui' Ndyosi cha' chcui' ngu' lo'o nu cati tya'a taju ñati ji'i Jesucristo, sca taju ñati bi' scaa quichi; lo'o jua'a nu cati tya'a candyeru oro, bi' laca nu cati tya'a taju ñati bi'.

2

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Efeso

¹ Li' nacui Jesús:

—Nde cha' nu scua nu'u cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Efeso, cha' culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā, la cui' na' nu ndacui nu cati tya'a cuii bi' ya' na', nu ndu na' cla'be laja nu cati tya'a candyeru oro bi': ² Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni mā, nacui Jesús. Jlo ti' na' cha' ndalo tsa tyiquee mā, masi ndyiji tsa cha' ti' ji'i mā cha' ndacu' mā cha' ji'i ngu' xña'a, nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná ndalo mā tsiya' ti ji'i ñati cuxi. Cua ngua'ni cuayá' mā ji'i ñati nu nacui cha' cua nda na' ji'i ycui' ngu' lijya slo mā, masi ná nda na' ji'i ngu' bi' lijya; cua nquijeloo cha' ji'i mā cha' cuiñi ngu' bi', nacui Ni. ³ Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná nchca taja ti' mā; masi ndyiji tsa cha' ti' ji'i mā, ná ndya'achu' mā cha' jna'. ⁴ Pana nde qui'ya ntsu'u cha' sta na' hichu' mā, cha' ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā 'na ñi'ya nu ngua'ni mā tya clyo la, nacui Jesús. ⁵ Bi' cha' juani cua'ni clya mā cha' tyi'u ti' mā ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna', nu lo'o ngusñi mā cha' 'na tya clyo; lo'o juani ña'a ti nga'a cha' cua'ni mā la cui' cha' tso'o bi' chaca quiya'. Si ná tyaja'a mā cua'ni mā jua'a, li' caa na' caqui'ya ji'i candyeru ji'i mā ca su ntucua bi', tyalo'o na' ji'i, nacui Ni. ⁶ Pana nde cña ngua'ni mā nu tso'o tsa nti' na' ña'a na' ji'i, nacui Ni, cha' stu'ba nti' mā lo'o na' cuentya ji'i ngu' nicolaitas; tso'o cha' ná ndiya ti' mā tsiya' ti lcaa ña'a nu ndyu'ni ngu' bi'. ⁷ Cua'a jyaca mā xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o taju ñati nu

ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i ngu'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi', lo'o jua'a ta na' chacuayá' cacu ngu' si'yu yaca tso'o nu ndu ca cla'be yuu tso'o su ndi'i ycu' Ni, nacui Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Esmirna

⁸ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Esmirna, cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, na' nu ntucua lo'o nguxana lcaa cha', la cui' na' nu tya tyucua lo'o tye lcaa cha': Chañi cha' ngujui na', pana cua ndyu'u na' chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ma, cha' ti'i tsa ma cuentya ji'i ngu' bi', masi liñi la ñacui na cha' ntsu'u tsa cha' tso'o ji'i cu'ma cuentya jna', nacui Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' ji'i ma. Nacui ngu' cha' sñi' ycu' Ndyosi laca ycu' ngu'; pana sca cha' ndu'ni ti ngu' laca cha' bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o Satanás, nacui Ni. ¹⁰ Ná cutsii ma ji'i cha' ti' i nu caca ji'i ma nde loo la, masi cua'ni nu xña'a cha' tyuu tya'a ma tsaa ma xi ne' chcu'a. Cua nti' yu cua'ni cuayá' yu ji'i ma si ña'a ti tya nxñi ma cha' jna'. Pana tii ti tsa xcube' yu ji'i ma, nacui Ni. Ña'a ti tyucui tyiquee ma xñi ma cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na', masi cajaa ma, cha' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' ji'i ma nde loo la li'. ¹¹ Cua'a jyaca ma ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i ngu'; ná sca caca ji'i ngu' bi' tsiya' ti tsa bi', nu lo'o culo ycu' Ndyosi cña ji'i ñati cuxi nu ntsu'u ca bilyaa cha' tyaa ngu' nde chalyuu talya, nacui Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Pérgamo

¹² Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi

Pérgamo, cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, nacui Jesús, na' nu ntsu'u xlyu cusuu 'na nu cha tsa tyucuaa chu' xlyu bi'. ¹³ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' laca Satanás loo ca su ndi'i cu'ma; pana masi jua'a laca cha', tya tso'o tsa nxñi ma cha' 'na, nacui Ni. Bilya tya'achu' ma ji'i cha' jna'; ña'a ti jlya ti' ma 'na, masi tyempo cuxi nu ngua li', nu lo'o ndyujuii ngu' ji'i jyo'o Antipas. Ná ndyutsii yu bi', nchcui' yu cha' 'na ca quichi tyi ma su ntucua Satanás loo. ¹⁴ Pana tya ntsu'u xi qui'ya nu sta na' hichu' ma, nacui Jesús, cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ca quichi Pérgamo bi', nu ná nti' xtyanu ji'i cha' cuxi, la cui' cha' cuxi nu ngulu'u jyo'o Balaam ji'i ñati nu ngua sa'ni. Cua nchcui' jyo'o bi' lo'o jyo'o Balac nu ngua li', cha' culu'u yu cha' cuxi bi' ji'i ngu' Israel, cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcui jo'ó ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, lo'o jua'a cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' nu cuna'a. ¹⁵ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'i xa' cha' cuxi nu ngulu'u ngu' nicolaítas bi'. Ná ndiya ti' na' cha' cuxi bi' tsiya' ti, nacui Ni. ¹⁶ Bi' cha' juani culochu' ma lcaa cha' cuxi bi', nacui Ni. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, yala ti caa na' ca su ndi'i ma cha' xuu tya'a na' lo'o ma lo'o xlyu cusuu nu ntucua tu'ba na', nacui Ni. ¹⁷ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu ji'i ngu'; caca tyaa'la' ti tyiquee ngu' bi', cacu ngu' cha' tso'o nu cua nguxco'o na' cha' caja ji'i ngu'. Lo'o jua'a ta na' sca quee sube ti nu ngati ña'a, nu nscua xtañi scaa ngu' chu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi', cha' tso'o ti nti' na' ña'a na' ji'i ngu'; chaca xtañi nu tso'o la laca nu nscua chu' quee bi'. Ná caja chacuayá' ji'i xa' ñati tyuloo xtañi bi'; cua laca ti ñati nu caja xtañi bi' ji'i, bi' laca nu caja chacuayá' cha' tyuloo ji'i, nacui Ni."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Tiatura

¹⁸ 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Tiatira, cha' culu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, na' nu ngulane tsa xee cloo na' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatü quii' su talya ña'a, na' nu ndubi tsa ña'a quiya' na' ñi'ya laca sca chcuä ngatsi nu scui chu'. ¹⁹ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ma nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na; nxyucua ma ji'i ñati nu lyiji tsa cha' tso'o ji'i, jua'a ndalo tsa tyiquee ma lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Lo'o juani tso'o la xi ndyu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nacui Jesús. ²⁰ Pana nde quiya nu ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, nacui Ni, laca cha' tya nda ma chacuayá' ji'i nu cuna'a Jezabel bi', cha' culu'u cha' cuxi ji'i ngu' tya'a ma. Ycu'i ma' nacui ma' cha' laca ma' tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi, pana ndatsaa tsa ma' bi' ji'i ñati nu ntsu'u cuentya jna'; nclu'u quii' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' cuna'a, jua'a nclu'u ma' ji'i ngu' cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcui jo'ó ji'i ngu', nacui Ni. ²¹ Cua ntajatya tsa na' ji'i nu cuna'a bi', ni jacua' culochu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i; pana ná ntaja'a ma' bi' xtyanu ma' cha' suba' nu ndu'ni ma'. ²² Bi' cha' juani ta na' cha' ti' ji'i ma' bi', nacui Ni. Stu'ba ti caca quicha nu cuna'a bi' lo'o nu ñati nu suba' tsa ndyu'ni lo'o, lye tsa caca quicha ngu'. Jua'a cua'ni na' lo'o ngu' bi', si ná ca tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi'; ²³ hasta cujuui na' ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i nu cuna'a bi', nacui Ni. Lo'o li' lcaa taju ñati ji'i Jesucristo lcua ti quichi, caca cha' ji'i ngu' cha' cua ngua'ni tye na' ji'i cha' cuxi bi'; li' taca jlya tso'o ti' ngu' cha' cua jlo ti' na' lcaa ña'a cha' nu nclacua ti' ñati chalyuu. Lo'o li' ca cuayá' ti' lcaa ma cha' la cui' ñi'ya ngua'ni ma cha' cuxi tya lo'o yaa ma chalyuu, jua'a xcube' na' ji'i ma, nacui Jesús. ²⁴ Juani chcu'i na' xi lo'o cu'ma tya'a ngusñi ma cha' jna', nu ndyanu ma nde Tiatira, cu'ma nu ná ngusñi ma cha' cuxi nu nclyu'u nu cuna'a cuxi bi': ná jlo ti' ma cua'ni ma cha' cuxi nu nacui ngu'

bi' cha' sca cha' nu tucui tsa nu ntsu'u ji'i Satanás laca, lo'o jua'a laca cha' cuxi bi'. Tso'o ndu'ni ma lacua. Ná ta na' xa' cña nu cua'ni ma, nacui Ni, ²⁵ masi sca ti cha' chcu'i na' lo'o ma, cha' ña'a ti tya tyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ma, lcaa cha' nu cua ndyuna ma tya tsubi' la; tyanu cha' bi' ña'a cuayá' nu caa na', nacui Jesús. ²⁶ Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a, ñati nu ndalo, cha' ndu'ni ngu' cua ña'a ca cña nu nti' na' cha' cua'ni ngu' ña'a cuayá' tye chalyuu, nacui Ni. Stu'ba ti tyucua ngu' bi' lo'o na', cha' caca ya loo ji'i lcaa ñati chalyuu ca li', ²⁷ cha' cua nda ycu'i Ndyosi Sti na' chacuayá' cha' caca na' loo; jua'a tlyu tsa chacuayá' ta ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi' lo'o caca ngu' loo ji'i ñati. Li' xcube' tsa ngu' ji'i ñati nu ná tyaja'a taquiya' ji'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁸ Lo'o jua'a ta na' sca xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' ñi'ya laca sca cui' tlyu nu ntyucua nde nguxee, nacui Ni. ²⁹ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda na' lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacui Jesús."

3

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde quichi Sardis

¹ 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Sardis, cha' culu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma: Ndi'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na', bi' laca cati tya'a cui' lubii nu nda Ni ndyaa tyucui ña'a chalyuu. La cui' jua'a ya' na' ndacui nu cati tya'a cui' ndubi bi'. Cua nda na' cuentya ji'i lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Jlo ti' na' cha' ngunu'u cresiya ji'i ma, masi nacui ngu' quichi cha' lubii tsa ndu'ni ma, nacui Ni. ² Quee ti' ma juani, cha' ndi'i ma ñi'ya si laja' ti ma. Cua'ni clya ma nu tya xi ca cha' tso'o nu tya jlo ti' ma cha' cua'ni ma, cha' ná chcu'na' cña bi' tsiya' ti; bilya ña'a na' si cua ndu'u scua cña bi' ji'i ma, nacui Ni. ³ Tyi'u ti' ma cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na nu lo'o ngulu'u ngu' cha' ji'i ma tya clyo; taquiya' ma ji'i cha' bi' chaca quiya', pana culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma juani, nacui Jesús. Si ná tyaja'a ma taquiya'

ma cha' 'na, li' tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' slo cu'ma, ñi'ya nti' lijya sca nu cuaana; caa na' cha' xcube' na' ji'i ma lo'o ná ca tii ma ni hora laca nu caa na', nacui Ni. ⁴ Masi jua'a jlo ti' na' cha' tya ntsu'u xi ñati nu tso'o tsa ngusni cha' jna' nde Sardis bi', nu lubii cresiya ji'i ngu'. Nu xa' la ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma ni, cua ngui' tsa ngu' ndyu'ni ngu' cha' cuxi; pana ngati tsa late' caja ji'i ñati nu tya nxni cha' jna', tya'a ngu' bi' lo'o na', nacui Ni. Ndacui cha' caca jua'a ji'i ngu' bi', ⁵ cha' xcui' ngati tsa late' cacu' ñati nu cua ntijiloo ji'i nu xña'a, nacui Ni. Nga'aa cuityi na' xtañi ngu' bi' ji'i quityi ca su nscua xtañi ñati nu ngujui chalyuu cucui ji'i jua'a. Lo'o tyalaa na' ca su ntucua ycu' Sti na' lo'o ngu' xca ji'i Ni, li' ñacui na' ji'i Ni cha' ñati 'na laca ngu' bi', nacui Ni. ⁶ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusni cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacui Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusni cha' ji'i Ni nde quichi Filadelfia

⁷ 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Filadelfia, cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi: Xcui' lubii tsa cresiya 'na, xcui' cha' liñi ndu'ni na'. Juani laca na' loo ji'i ñati 'na ñi'ya ngua jyo'o David loo ji'i ngu' tya sa'ni la. Nu lo'o ta na' chacuayá' cha' cua'ni ñati sca cña, ná tucui taca ji'i tacu' cha' ji'i ngu' bi' li'; nu lo'o tacu' na' cha' ji'i ñati cha' ná cua'ni ngu' sca cña, ná tucui taca ji'i cua'ni cña bi' li'. ⁸ Nda na' cuentya ji'i lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacui Ni. Cua nda na' sca cña tso'o cha' cua'ni ma, lo'o ná tucui taca tacu' cha' ji'i ma li', masi jlo ti' na' cha' ná caca ji'i ma hcui' lye ma lo'o ñati cuentya jna', cha' ná nguula ti' tyiquee ma tsiya' ti; pana ña'a ti tya ndaquiya' ma ji'i lcaa cha' nu nclyu'u na' ji'i ma, bilya xtyanu ma 'na. ⁹ Ntsu'u xi taju ñati nu cuiñi ti nda cha' lo'o tya'a ngu' cha' ñati jna' laca ngu'; liñi la ñacui na cha' ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o Satanás. Ca tiya' la xi cuane na' ji'i ngu' bi', cha' tyaa ngu' ca slo cu'ma, tyu sti' ngu' slo ma cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ma li'; caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' tyaca'a tsa cu'ma

'na. ¹⁰ Cua ndyi'u ti' ma cha' nu nacui na' ji'i ma tsubi', cha' talo tyiquee ma cha' tu ti' ma 'na ni tsa tyaa na' chaca quiya'; bi' cha' juani cua'ni na' cha' ná sca caca ji'i ma lo'o tyalaa tyempo cuxi nde chalyuu. Cua lijya caca cha' cuxi bi', nu cua'ni cuayá' ji'i lcaa ñati chalyuu. ¹¹ Cua tyaa ti na'. Ná ta ma chacuayá' cha' culiji yu'u jua'a ti cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma, tya cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Tii ti ti' tyi'i ma cha' caja chalyuu tso'o nu ta ycu' Ndyosi ji'i ma lo'o tye chalyuu re. ¹² Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ni, tlyu tsa caca ñati bi' laja ñati 'na lo'o cua ndyee chalyuu; tso'o tsa tyi'i ngu' bi' ca su ndi'i na'. Scua na' xtañi ycu' Ndyosi Sti na' loo ngu' bi', lo'o jua'a scua na' ni naa quichi tlyu nu ca ji'i ycu' Ni; Jerusalén cucui naa quichi bi'. Tyu'u bi' nde su ntucua ycu' Ndyosi, caa ca'ya bi' lo yuu. Jua'a scua na' xtañi ycu' na' loo ngu' bi', cha' laca ngu' ñati 'na. ¹³ Cua'a jyaca ma xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusni cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacui Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusni cha' ji'i Ni nde quichi Laodicea

¹⁴ 'Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsaa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichi Laodicea, cha' culu'u cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma: Chañi cha' ndyu'u tucua cha', lcaa cha' nu nda na' lo'o ñati; liñi tsa nchcui' na' cha' ji'i ycu' Ndyosi Sti na' lo'o ñati, cha' tyu-cui tyiquee na' ndu'ni na' cña ji'i ycu' Ni. Nu lo'o nguxana ndya' lcaa na nu ntsu'u chalyuu, stu'ba ti ndu na' lo'o ycu' Ni nu ngua li', nacui Jesús. ¹⁵ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma; jlo ti' na' cha' ni si'i na ngusni tso'o ma cha' 'na, lo'o jua'a ni si'i na ndya'achu' ma cha' 'na. Tso'o la masi tyucui tyiquee ma xñi ma cha' 'na, masi xtyanu ma cha' 'na tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya laca si co'o na hitya nu conu' ti hcatsu, ni si'i na tyique', ni si'i na tyacala', na conu' ti hcatsu bi'; ná tso'o ndyi'yu bi', salú na ji'i nde lo yuu, nga'aa co'o na ji'i. Jua'a laca cu'ma cuentya jna', cha' sa cla'be ti ná ngusni ma cha' 'na. ¹⁷ Quiña'a tsa cha' ntsu'u ji'i ya, nacui ma. Cua ngujui sca

chalyuu tso'o ji'i ya, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' nu lyiji ji'i ya, nacui mā. Pana ná nda mā cuentya cha' tya'na tsa mā nti' na' ña'a na' ji'i mā. Tso'o la si ca tyuju'u ti' mā, nti' na', cha' nga'aa ntsu'u cha' ji'i mā tsiya' ti; ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'i mā nti' na' ña'a na' ji'i mā, bi' cha' ná nchca culacua tso'o ti' mā tsiya' ti. ¹⁸ Ta na' sca cuii lo'o mā lacua, bi' cha' cua'a jyaca mā ji'i cha' nu chcu' na' lo'o mā, cha' chañi taca culu'u cha' bi' ji'i mā ñi'ya caca xutacui cha' cuxi nu ntsu'u ji'i mā: Nga'a cha' cua'ni mā cha' caja sca chalyuu cucui ji'i mā su nga'aa cua'ni mā cha' cuxi, cha' nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u la ti' mā li'. Cua'ni mā cha' culacua tso'o xi ti' mā lacua, cha' ca cuayá' ti' mā scaa cha'. ¹⁹ Lcaa ñati nu tyaca'a tsa 'na, ndaca'a na' xi ji'i ngu', nchcube' na' xi ji'i ngu'. Cua'ni clya mā lacua, cha' culochu' mā cha' cuxi nu ndyu'ni mā. ²⁰ Cua'a jyaca mā: Cua ndyalaa na' nde slo cu'mā; ndu ti na' nchcu' na' lo'o mā juani, cha' cua ña'a ca ñati nu tucua' cha' 'na, tyanu na' slo ngu' bi' li'; tyi'i na' slo ngu' bi', tso'o tsa tyu'u cha' jna' lo'o ngu' bi' li'. ²¹ Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu, ta na' su tyucua ñati bi' ca su ntucua na' cha' laca na loo; cha' jua'a na', cua ntijiloo na' ji'i nu xña'a bi', lo'o juani nga'a na' slo ycu' Sti na' sulaca Ni loo. ²² Cua'a jyaca mā xi ji'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni scaa quichi, si tyaja'a ca mā cuna mā."

Cua ndye cha' nu nda Jesús ndyaa slo taju ñati ji'i Ni scaa quichi.

4

Ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni

¹ Li' nguxña'a na' nde cua, na'a na' cha' ntucua yaala sca toni'i ca bi'. Li' xa' nguañi nchcu' nu ñati nu cua nchcu' lo'o na' tsaca quiya' nu ngua tya tsa la; ñi'ya ndañi nclyaa' cui'chcua, jua'a nxi'ya nu bi' nchcu' lo'o na'. Ndi'ya nchcu' nu bi' lo'o na' li':

—Tyacui clya nu'u ca nde, culu'u na' jinu'u lcaa cha' nu nga'a cha' caca tyempo nde loo la.

² Hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo na' li'. Cla'be nde cua bi' na'a na' cha' ntucua

sca yaca xlya tlyu nu tso'o tsa ña'a. Nde bi' ntucua sca ñati. ³ Ndubi tsa ña'a loo ycu' nu Cusu' nu ntucua ca bi', lo'o tyuu tya'a color ntsu'u loo Ni, ñi'ya laca quee ndubi nu ngatsi ña'a, ñi'ya laca quee nu nga'a tsa ña'a. Tyi'i ca chu' su ntucua bi' ndu cuaña taa nu nga'aa ña'a nclyu'u xee. ⁴ Nde chu' la ntucua xa' la yaca xlya; lo yaca bi' ntyucua calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu', tsa lo scuii ti ntucua ngu' tyi'i ca chu' su ntucua Ni. Lacu' ngu' bi' late' ngati, jua'a ntucua sne' oro hique scaa ngu'. ⁵ Lye tsa nguañi nchcu' tyi'yu li', lye tsa ndyubii ca su ntucua ycu' Ndyosi li'. Nde loo su tlyu su ntucua Ni ndu cati tya'a quityee ya' ndyaqui, bi' laca nu cati tya'a cui'i lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁶ Nde cla'be su ntucua ñati bi', ngua ti' na' cha' na'a na' sca tayu'; ñi'ya ndubi ña'a sca caatya, jua'a ndubi ña'a bi'.

Tyi'i ca chu' su ndu yaca xlya tlyu bi', ca bi' ndu jacua tya'a na lu'ú nu ñi'ya ña'a na'ni, jua'a ña'a; ndu ni' cua. Tyucui ña'a ni' ntucua cloo ni'; masi nde sii' ni', masi nde chu' ni' ntucua cloo ni'. ⁷ Na'ni nu nchca clyo bi', ñi'ya ña'a cuichi ña'a ni'; na'ni nu nchca tyucuaa bi', ñi'ya ña'a toro cuañi' ña'a ni'; na'ni nu nchca tyuna bi', ñi'ya ña'a saca' ñati, jua'a ña'a saca' ni'; na'ni nu nchca jacua bi', ñi'ya ña'a cua'ya ndyacui, jua'a ña'a ni'. ⁸ Scua' tya'a lu'be ntsu'u ji'i scaa na'ni bi', pana ntucua cloo ni' tyucui ña'a hichu' lu'be ni'; lo'o nde ne' lu'be ni', la cui' jua'a ntucua cloo ni'. Nga'aa nchca ti cha' ndula tu'ba ni' tsa lo'o talya:

Xcu' na lubii tsa cresiya ji'i ycu' Ndyosi nu nchca ji'i ndu'ni lcaa cña, nacui ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

Nu ngua tya clyo lu'ú ycu' Ni, la cui' jua'a na lu'ú Ni juani,

lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Jua'a nacui ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

⁹ Lu'ba ti ndyula tu'ba nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' li'. Ndu'ni tlyu ni' ji'i Ni, ndu'ni chi' ni' loo ycu' Ni; ndya tsa ni' xlya'be ji'i ycu' Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi', cha' lcaa yija lu'ú ycu' Ndyosi.

¹⁰ Lcaa quiya' lo'o ndyula tu'ba na'ni bi', li' ndyatü sti' nu ngu' cusu' bi' nde loo su

ntucua ycuí' Ni lo yaca xlya tlyu bi'; ndu'ni tlyu ngu' cusu' bi' ji'í ycuí' Ni cha' lcaa yija lu'ú Ni. Li' nda'ya ngu' sne' oro nu ntucua hique ngu', nsta ngu' ji'í nde loo su tlyu su ntucua ycuí' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

¹¹ Ndyosi Xu'na ya, nga'a cha' cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' cua'ni chí ya loo nu'u, nacui' ngu'.

Nchca jinu'u cua'ni nu'u lcaa lo cña tsiya' ti nu nti' nu'u cua'ni nde chalyuu.

Na cua ngüiná nu'u lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu;

chacuayá' jinu'u lu'ú lcaa na, cha' nda nu'u chacuayá' cha' ndya'a lcaa na lu'ú.

Jua'a nacui' ngu' lo'o ndyula tu'ba ngu' li'.

5

Nu ñati nu taca ji'í chcuí' lo quityi nu ntsu'u ya' ycuí' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ntsu'u quityi ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua lo yaca xlya bi'. Sca quityi nchcu', nu ngutu ti ña'a laca bi'; jua'a tyucuaa chu' quityi bi' cua nscua cha'. Cati se'í nga'a ngüiná' tu'ba quityi su ndyacu' bi'. ² Li' na'a na' cha' ndu sca ñati nguula, sca xca ji'í ycuí' Ndyosi. Cuii tsa ngusi'ya xca bi':

—¿Tilaca laca nu ntsu'u chacuayá' ji'í cha' suu ngüiná' nu nga'a tu'ba quityi nchcu' bi', cha' chcana quityi bi'? —nacui'.

³ Li' masi tyucui ña'a su ntucua ycuí' Ndyosi bi', masi tyucui ña'a lo yuu chalyuu, masi tyucui ña'a chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu cua ngujuii, ná ngujui nu scana ji'í quityi cha' chcuí' ngu' lo. ⁴ Ti'í tsa ngusi'ya na' li', cha' nga'aa ngujui nu scana ji'í quityi cha' chcuí' ngu' lo. ⁵ Li' nguxana nchcuí' sca nu cusu' lo'o na':

—Nga'aa xi'ya nu'u juani —nacui'—. Cua ngujui nu scana ji'í quityi bi', nu taca ji'í suu ngüiná' bi', masi nu cati tya'a ngüiná' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ycuí' yu bi' laca loo ji'í ngu' Judá, cha' la cui' tya'a ñati ji'í jyo'o David laca yu bi'. Cua ntijiloo yu ji'í nu xña'a, bi' cha' juani taca ji'í yu scana yu quityi bi'.

⁶ Li' na'a na' ndu sca ñati; ñi'ya ña'a sca xlya' cuañi', jua'a ña'a ñati bi'. Ndu yu bi' nde loo su tlyu su ntucua ycuí' Ndyosi, laja

su ndu nu ngu' cusu' bi', laja nu na'ni tacati bi'. Tya tyaca' nscua cuayá' hichu' yu tya lo'o ndyujuii ngu' ji'í yu tsaca quiya', jua'a ña'a yu bi'. Cati tya'a sata ntucua hique nu ñi'ya ña'a xlya' nu ndu cuentya ji'í Jesús. La cui' jua'a ntucua cati tya'a cloo Ni; nu cloo Ni ni, bi' laca cati tya'a cui'í lubii nu laca Xtyi'í ycuí' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁷ Li' ndyaa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyiqui'ya Ni ji'í quityi nchcu' nu ntsu'u ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua su tlyu bi'. ⁸ Lo'o ngusñi Ni quityi bi', li' ngutu sti' ca ta'a jacua na'ni tacati bi'; lo'o jua'a nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ndu sti' ngu' nde loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ntsu'u sañi ya' ngu' cusu' bi', lo'o jua'a ntucua cuu oro ya' lcaa ngu' cusu' bi'; ntsu'u yana jo'ó nu ndyaqui ne' cuu bi'. Ñi'ya lo'o ntyucua xtyi'í yana jo'ó ndyaqui bi', jua'a ndyaa cha' nu nchcuí' ngu' ca slo ycuí' Ni lo'o nchcuí' ñati ji'í ycuí' Ndyosi lo'o Ni. ⁹ Li' ndyula tu'ba ngu' bi' sca jii cha' cua'ni chí ngu' loo nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bilya cuna na' jii nu ndyula tu'ba ngu' bi': Cua nda ycuí' Ni chacuayá' jinu'u cha' xñi nu'u quityi nchcu' bi', nacui' ngu', cha' suu nu'u ngüiná' nu nga'a tu'ba quityi bi'.

Na cua ndyujuii ñati jinu'u tsaca quiya'; pana lo'o ngujuii nu'u ni, li' ngua'ni nu'u cña cuentya ji'í ya cha' caca ya ñati ji'í ycuí' Ndyosi.

Ñati nu cua ndyuu' cua ña'a ca quichi tyi ngu', ñati nu nchcuí' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcuí' ñati chalyuu,

ñati nu ndyuu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'í ñati, bi' ñati nu ngusubi nu'u ji'í.

¹⁰ Cua ngua'ni nu'u cha' caca ngu' bi' sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'í ycuí' nu'u,

cha' taca cua'ni ngu' cña nu nti' ycuí' Ndyosi Sti na.

Lo'o jua'a caca ngu' bi' loo nde chalyuu.

¹¹ Lo'o ndye ndañi jii bi', chaca quiya' na'a na' ca bi'. Li' ndyuna na' ndyula tu'ba tyuu tsa mil tya'a xca ji'í ycuí' Ndyosi; nde chu' su ntucua yaca xlya, nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu quiña'a tsa ngu' xca bi' li'.

¹² Cuii tsa ndyula tu'ba ngu' li':

Cua ndyujuii ngu' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi' tsaca quiya', nacui ngu'.

Xqui'ya ñati chalyuu, bi' cha' ngujuii Ni.

Lo'o juani nga'a cha' chcu' na ji'i Ni, cha' lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni;

jua'a na ji'i Ni laca lcaa lo na tsiya' ti.

Lcaa cha' jlo ti' Ni, lcaa cña nchca ji'i Ni;

bi' cha' ndyu'ni chi na loo Ni, ndyu'ni tlyu na ji'i Ni, lo'o jua'a tso'o tsa chcu' na ji'i Ni lo'o ñati.

Jua'a nacui xca ji'i ycu' Ndyosi lo'o ndyula tu'ba ngu'.

¹³ Li' nguañi ndyula tu'ba lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa ngu' nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i lijya nde chalyuu; masi nde cua su ntucua ycu' Ni, masi nde lo yuu chalyuu, masi chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu ngujuii, masi lo tyujo'o, lcaa ñati bi' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcu' ngu'.

Cua'ni tlyu na ji'i ycu' nu Cusu' nu ntucua ca su tlyu, nacui ngu', cua'ni chi na loo Ni.

Jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cua'ni tlyu na ji'i Ni.

Sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cha' cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti;

lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ji'i ycu' Ni tsiya' ti, nacui ngu'.

¹⁴ Nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' ni, nguxacui ni' cha' ji'i ngu' li'.

—Jua'a caca cha' lacua —nacui ni'.

Li' ndu sti' nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ná nga'a cha' tye yija ji'i Ni.

6

Nu lo'o ndyaala quityi ji'i ycu' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' sca nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' sca na'ni tacati bi' li'. Lye tsa nguañi nchcu' ni' ñi'ya lo'o ndañi nchcu' tyi'yu:

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

² Li' nguxña'a na' ji'i nu ñati nu nchcu' na'ni tacati bi' lo'o, na'a na' ndu sca cuayu ngati; yu nu ntucua hichu' cuayu bi' ni, na'a na' ntucua sca cuatyí ya' yu, lo'o jua'a cua nda ngu' sca sne' chcu' cha' tyucua

hique yu. Li' ngutu'u yu ndyaa yu cusuu; ntijiloo yu li', lo'o ña'a ti tya tyijiloo la yu xi ji'i tya'a cusuu yu.

³ Lo'o li' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' chaca nguiña' nu nga'a to' quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' na'ni tacati nu nchca tyucuaa li'.

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

⁴ Li' ngutu'u tucua chaca cuayu nu nga'a ña'a color ji'i. Yu nu ntucua hichu' ni' bi' ntsu'u chacuayá' ji'i cua'ni cha' cusuu lo yuu chalyuu, cha' jua'a cujuui ñati chalyuu ji'i tya'a ñati ngu'. Tonu tsa xlyu cusuu ngujui ji'i yu bi'.

⁵ Lo'o li' nu nchca tyuna quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi. Ndyuna na' cha' nu nchcu' na'ni tacati nu nchca tyuna li'.

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui.

Li' na'a na' ndu sca cuayú nu ngata ña'a; sca' cuayá' ndacui ya' ñati nu ntucua hichu' cuayu bi'. ⁶ Li' ngua ti' na' cha' nguañi nchcu' sca ñati nu nda xtyi'i laja su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi'.

—Sa sca' ti nscua' caja ji'i ngu' cua'ni ngu' cña sca tsá —nacui—, lo'o jua'a sca milya ti si'yu nscua' jo'o caja ji'i ngu' sca tsá; pana ña'a ti quiña'a nga'a caca setye, lo'o jua'a quiña'a caca vino nu ndyi'yu ngu' —nacui yu bi'.

⁷ Lo'o li' nu nchca jacua quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' na'ni tacati nu nchca jacua li'.

—Cuaa clya nu'u ca nde —nacui ni'.

⁸ Li' na'a na' cha' ndu sca cuayu nu ngatsi ña'a. La Muerte naa nu ntucua hichu' cuayu bi', cha' bi' laca nu ndyaa ndyujuii ji'i ñati; nde chu' bi' ngutu'u lca'a tsa tlyu ti cresiya ji'i ngu' jyo'o. Ntsu'u chacuayá' ji'i yu bi', cha' cujuui yu ji'i ña'a tsaca yu'be ñati nu ndi'i chalyuu; lcaa ni'i su ndi'i jacua tya'a ñati ni, cujuui yu ji'i tsaca tya'a ngu' li', masi lo'o caca cha' cusuu ji'i ngu', masi lo'o caca jbi'ña ji'i ngu', masi lo'o quicha ngu', masi lo'o cua'ni xña'a na'ni tyaala lo'o ngu'.

⁹ Lo'o li' nu nchca ca'yu quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Li' na'a na' sca mesa tlyu nde loo su ntucua ycu' Ndyosi, mesa bi' laca

nu tyucua msta lo. Nde ne' mesa bi' ntsiya tyuu tya'a ngu' nu ngujuui; cua ndyujuii ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ná ntsii ngu' bi' nchcui' ngu' cha' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li'.

¹⁰ Cuii ngusi'ya jyo'o bi':

—Ndyosi Xu'na ya —nacui ngu'—, xcui' lubii tsa cresiya jinu'u; xcui' cha' liñi ndu'ni nu'u —nacui jyo'o bi'—. ¿Ha tya tiya' tsa cua'ni cuayá' nu'u ji'i ñati chalyuu? ¿Ha tya tiya' tsa xcube' nu'u ji'i ngu' xqui'ya cha' cua ndyujuii ngu' ji'i ya? —nacui jyo'o bi'.

¹¹ Lo'o ti ngujuui late' ngati cacu' lcaa jyo'o bi', li' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Xa' xtyii cña' mā tya xi ca, ña'a cuayá' tyalaa tyuu tya'a jyo'o ngu' tya'a mā, tya'a ngusñi mā cha' ji'i Jesús, tya'a ndyu'ni mā cña ji'i Ni; tya cujuui ñati chalyuu ji'i ngu' bi' ñi'ya lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i cu'ma —nacui Ni.

¹² Lo'o li' na'a na' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cha' nu nchca scuá quiya' ngusuu Ni nguiña' nu nga'a to' quityi bi'; lye tsa ngulacui chalyuu li'. Li' ndyacu cuichaa, ngua talya xee; ñi'ya laca sca late' ngata nu nchcu' ñati su nscua jyo'o, jua'a ña'a ngua bi'. Lo'o jua'a co' ni, ngua nga'a ña'a bi'; ñi'ya ña'a tañi, jua'a ña'a bi'. ¹³ Li' ndyalú cuii nu ntsu'u nde cua; ñi'ya nti' ndyalú mancū ye'e lo'o lye tsa nchca cui'i nchquiña ji'i sta' yaca, jua'a ndyalú cuii nde lo yuu li'. ¹⁴ Nga'aa chcana ña'a ngu' nde cua li'; cua nguliji yu'u bi', cha' ngu-latsu' ycu' Ndyosi ji'i. La cui' jua'a ngu-latsu' Ni ji'i lcaa ca'ya cua; jua'a lcaa yuu cla'be nu nscua cla'be hitya, ngulatsu' Ni ji'i. ¹⁵ Li' ngutu'u cuatsi' ti lcaa ñati, masi tyuquee, masi quiya' cua'a, masi sii' ca'ya; lcaa ngu' nu laca loo, cuati nu laca loo ji'i ñati cusuu, masi culiya' ngu', masi tlyu tsa ñati laca ngu', masi msu nu ngüi'ya ti ñati, masi msu nu ndi'i tso'o ti laca ngu' bi', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ngutu'u cuatsi' ngu'. ¹⁶ Li' ngusi'ya ngu' ji'i ca'ya lo'o ji'i quee tlyu:

—Cuaa clya mā xasu mā hichu' ya, cha' ná ña'a ycu' nu Cusu' nu ntucua su tlyu ji'i ya; ñasi' tsa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ña'a Ni ji'i ya —nacui ngu'.

¹⁷ Cua ndyalaa tsā cha' xcube' Ni ji'i ñati, lo'o ná ndalo ngu' tsiya' ti ji'i cha' bi'.

7

Ni tsa lo tya'a ngu' Israel nu cua nga'a cuayá' ji'i ycu' Ndyosi nde tyacaa ngu'

¹ Tiya' la li' na'a na' ji'i jacua tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi; na'a na' nde quiya' chalyuu, nde jacua se'i su ndu nu jacua tya'a ngu' xca bi'. Ndaca'a xca bi' ji'i ca ta'a jacua cui'i nu nclyatu'u lo chalyuu; nga'aa nda ngu' xca bi' chacuayá' culatu'u cui'i bi', masi nde lo yuu, masi nde tyujo'o, ni sca chu' yaca ná culatu'u cui'i. ² Li' na'a na' ndu'u tucua chaca yu xca, nu ndu'u tucua lijya nde su ntyucua cuichaa. Ndyi'ya yu cuayá' nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i yu, cha' cua'a yu hichu' ñati ji'i ycu' Ndyosi; la cui' Ni nu nda chalyuu ji'na laca bi'. Cuii nchcui' yu lo'o nu jacua tya'a xca nu ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cua'ni ñu'u ji'i chalyuu lo'o ji'i tyujo'o. ³ Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu' xca bi' li':

—Ná cala' mā chalyuu, ná cala' mā tyujo'o, ná cala' mā yaca; tya lyiji cua'a ycu' Ndyosi cuayá' nde tyacaa ñati nu ndyu'ni cña ji'i ycu' Ni.

⁴ Li' ngulu'u ngu' na ni tsa lo tya'a ñati nu cua ngua'a ycu' Ndyosi cuayá' nde tyacaa ngu'; sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati laca bi'. Tyu'u ngu' bi' ji'i nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel, nu sca xtañi laca ji'i sca taju ngu':

⁵ Tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Judá nu ngua'a ycu' Ndyosi cuayá' ji'i,

cuati tyu'u chaca tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Rubén,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Gad,

⁶ cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Aser,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Neftalí,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Manasés;

⁷ la cui' jua'a tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Simeón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu' tya'a xtañi Leví,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu'
 tya'a xtañi Isacar,
 8 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i
 ngu' tya'a xtañi Zabulón,
 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu'
 tya'a xtañi José,
 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati ji'i ngu'
 tya'a xtañi Benjamín.
 Tsa lo cua ti tya'a ngu' Israel ngua'a ycu'i
 Ndyosi cuaya' ji'i.

*Nu xa' la ñati tyucui ña'a chalyuu nu ta
 ycu'i Ndyosi late' ngati ji'i*

9 Tiya' la li' na'a na' ndu tsa tlyu ti ñati
 nu cua ngua'ni lyaá Jesús ji'i; quiña'a tsa
 ñati nga'a, bi' cha' ná tucui ngua ji'i culacua
 ji'i ñati bi'. Tyucui ña'a chalyuu mala su
 ndi'i ñati ngutu'u ngu' yaa ngu'; lcaa lo ñati
 chalyuu yaa, cha' cua ña'a ca quichi tyi
 ngu' ngutu'u ngu', cua ña'a ca lo cha'cña
 nu nchcui' ñati chalyuu nchcui' ngu' bi'.
 Ndyatu ngu' nde loo su ntucua yaca xlya
 tlyu, nde loo su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi'.
 Late' ngati lacu' ngu', ntucua laca' nguiña
 ya' ngu' ndu ngu'. 10 Cuii nchcui' ngu' li':
 Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na
 nu ntucua lo yaca xlya tlyu,
 la cui' bi' laca nu ndu'ni lyaá ji'na,
 nacui ngu' ji'i tya'a ngu';
 jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndu'ni lyaá ji'na,
 nacui ngu'. 11 Lo'o jua'a lcaa xca ji'i ycu'i
 Ndyosi, lo'o ngu' bi' ndu ngu' nde chu' su
 ntucua yaca xlya bi'; nde chu' su ndu na'ni
 tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu', ca
 bi' ndi'i ngu'. Ndyaa stii ngu' nde loo ngu'
 lo yuu li', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i
 Ndyosi. 12 Li' nacui nu ngu' xca bi':
 Jua'a caca cha' lacua; cua'ni tlyu na ji'i Ni,
 cua'ni chi na loo Ni,
 tya na xlya'be ji'i ycu'i Ni.
 Chcui' na cha' lcaa cha' jlo ti' Ni, na ji'i Ni
 laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu;
 lcaa lo cña tsiya' ti nchca ji'i Ni cua'ni Ni,
 sca ti ycu'i Ni ntsu'u chacuaya' ji'i Ni
 cua'ni Ni lcaa cña.
 Lcaa yija ná nga'a cha' tye cha' jua'a caca
 ji'i ycu'i Ndyosi Sti na.
 Chañi cha' jua'a caca.
 Jua'a nacui ngu' xca ji'i tya'a ngu'.

13 Li' nchcuane sca ngu' cusu' jna':

—¿Tilaca laca ñati nu nchcu' late' ngati,
 nti' nu'u? —nacui—. ¿Macala ndu'u ñati bi'
 lijya?

14 —Ná jlo ti' na', Cusu'. Culu'u nu'u xi
 jna' —ni na' ji'i.

Nchcui' nu cusu' lo'o na' li':

—Cua nteje tacui ca ti cha' lye tsa
 nchcube' ñati bi', xqui'ya cha' ngusñi ngu'
 cha' ji'i Jesús —nacui nu cusu' jna'—. Cua
 laca lacu' ngu' late' ngati; cua ngua lubii
 ne' cresiya ji'i ngu' laca cha' bi', xqui'ya
 cha' cua ngujui nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo
 crusi cuentya ji'i ngu'. 15 Bi' cha' ndu ngu'
 nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi
 juani —nacui nu cusu' bi'—, cha' tsá lo'o
 talya ndyu'ni ngu' bi' cña ji'i Ni ca su ndi'i
 Ni. Ycu'i Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu
 bi' tyanu cacua ti su ndi'i ngu', cha' cua'a
 ji'i ngu' cha' ná tyacua cha' cuxi ji'i ngu'.
 16 Nga'aa tyucua cha' ntyute' ngu' bi' chaca
 quiya', ni nga'aa tyucua cha' nguityi ngu'
 hitya; nga'aa tsumi' xee cua ji'i ngu', ni
 nga'aa ca chiya'a ti' ngu' lo'o tyique' cua.
 17 Ña'asii nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i ngu', cha'
 ndi'i Ni la cui' ca su ntucua ycu'i Ndyosi
 loo; bi' laca nu tsalo'o ji'i ngu' su caja hitya
 co'o ngu' cha' caja chalyuu cucui ji'i ngu'
 li'. Lo'o jua'a xquityi Ni hitya cloo ngu' cha'
 nga'aa cunaa ngu' li'.

8

*Nu cuu oro nu nguxcuqa chaca xca ji'i
 ycu'i Ndyosi lo yuu*

1 Lo'o li' nu nchca cati quiya' ngusuu
 nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to'
 quityi ngutu bi'. Lo'o ngua jua'a, ti ti ndi'i
 lcaa na su ntucua ycu'i Ndyosi li'. 2 Cuati
 na'a na' ji'i tya tyacati tya'a xca nu ndu
 cña nde loo ycu'i Ndyosi; cua nda ngu' cati
 tya'a cui'chcuqa ji'i ngu' xca bi' cha' cula'a
 ngu'. 3 Li' yaa chaca yu xca nu ndyi'ya cuu
 oro lijya. Yaa bi' ngutu to' mesa su ntucua
 msta, la cui' mesa nu ndu nde loo su ntucua
 yaca xlya tlyu. Cua ngujui quiña'a yana jo'ó
 ji'i yu cha' taqui yu lo mesa su ntucua msta
 bi'. La cui' tyempo nu lo'o nchcui' ngu'
 lo'o ycu'i Ndyosi, lcaa ñati nu ntsu'u cha'
 ji'i lo'o ycu'i Ndyosi ni, bi' tyempo laca nu
 ndyaqui yana jo'ó bi'. 4 Lo ya' xca nu ndu
 slo ycu'i Ndyosi, ca bi' ndatu sñii yana jo'ó

nu ndyaquĩ ne' cuu bi'; stu'ba ti ndyatu sñii bi' ndyalo'o cha' nu nchcui' ñati bi' lo'o Ni. Jua'a ndyu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi.
⁵ Li' ndyalo'o xca ji'i cuu bi', ngusu'ba yu quii' nchcui' ne', ngu yu ji'i cuu ndyaa cha' tyú nde lo yuu chalyuu. Li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu, lye tsa ndyubii, lye tsa ngulacui chalyuu.

Nu cati tya'a cui'chcuq

⁶ Nu cati tya'a xca nu cua na'a na' tsa ni, nguxana ngula'a ngu' lo'o cui'chcuq nu ntsu'u ya' ngu' li'.

⁷ Li' ngula'a xca nu nchca clyo lo'o cui'chcuq ji'i yu; hora ti ndyalú tyo quee lo'o quii' nde lo yuu li'. Lo'o ndyalú bi' hichu' ñati, li' ndyalú tañi ngu'. Sa cla'be chalyuu ndye ndyaquĩ li', jua'a ndyaquĩ sa cla'be yaca ndu, ndye ndyaquĩ sa cla'be su quii' ji'i ngu'.

⁸ Li' ngula'a xca nu nchca tyucuaa lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti ndyacuq sca ca'ya cua, ña'a tsaca chu' ca'ya ndyaquĩ ngua'ya nde lo tyujo'o. Li' sa cla'be ti hitya tyujo'o ngua tañi, ⁹ sa cla'be ti na lu'ú nu ntsu'u lo hitya tyujo'o ngujui, sa cla'be lcaa yaca ni' nu ntsu'u chalyuu ndye nguti li'.

¹⁰ Li' ngula'a xca nu nchca tyuna lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti ndyalú sca cuu tlyu nu ntsu'u nde cua, nu ndyaquĩ ñi'ya ndyaquĩ quityee. Ndyú cuu bi' ngua'ya nde lo hitya sta'a, nde su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu. Li' ngunu'u sa cla'be hitya tso'o nu ntsu'u chalyuu. ¹¹ Cuii Quixi' Clyaa' naa cuu tlyu bi', cha' nda clyaa' nu ngua'ya sa cla'be ti hitya nu ndyi'yu ngu'. Quiña'a ñati ngujui xqui'ya cha' cua ndyi'o ngu' hitya bi', cha' clyaa' tsa hitya bi'.

¹² Li' ngula'a xca nu nchca jacua lo'o cui'chcuq ji'i. Li' ngunu'u lcaa xee tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuu, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹³ Li' na'a na' su ndacui sca xca cla'be cua nu ñi'ya ña'a cua'ya ña'a bi'. Ndyuna na' cha' cuu tsa ngusi'ya yu:

—Tya'na tsa cu'ma lo'o cula'a tya xna tya'a xca bi' lo'o cui'chcuq ji'i ngu' ca tiya' la

xi; tya'na tsa caca lcaa ñati nu tya ndyanu chalyuu lo'o cañi bi' li'.

9

¹ Li' ngula'a xca nu nchca ca'yu lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti na'a na' ngua'ya sca nu cuxi nde chalyuu. Masi cua ngua yu sca nu laca loo nde cua nquicha', pana ndyú yu lo yuu li', ñi'ya ndyú sca cuu. Cua ngujui ya' ji'i yu cha' saala yu to' tyuquee su ndi'i lcaa nu cuiña'a. ² Ngusaala yu to' tyuu, quiña'a tsa sñii ntyucua li'; ñi'ya nti' sca horno tonu, jua'a ntyucua sñii bi'. Ngua talya xee cua li', ndacu' ji'i xee xqui'ya sñii nu ntyucua to' tyuu bi'. ³ Laja sñii bi' ntyucua sca taju tlyu tscu', ngua'ya ni' lo yuu. Ntsu'u chacuayá' ji'i ni' caca ni' tyaala, ñi'ya laca chuni'i tyaala. ⁴ Nga'aa ngujui chacuayá' ji'i ni' cua'ni ñu'u ji'i su quii, ji'i yaca ndu. Nisca na nu ndyataa ngu', ná ca cua'ni ñu'u ni' ji'i; sca ti chacuayá' ngujui ji'i ni' cha' ta xi nu ti'i ji'i nu ngu' cuxi bi', ñati nu ná nscua cuayá' ji'i ycu' Ndyosi nde tyacaa ngu'. ⁵ Ná ngua ji'i ni' cujuu ni' ji'i ñati, sca ti cha' ti'i tsa xcube' ni' ji'i ngu' sa ca'yu co' ti; ñi'ya lo'o ndacu chuni'i ji'na, jua'a ti'i tsa xcube' tscu' bi' ji'i ngu'. ⁶ Cuayá' ca'yu co', li' culana ngu' ñi'ya caca cha' cajaa ngu', pana ná nquijeloo cha' bi' ji'i ngu'; ca ti' ngu' cajaa ngu', pana tya lyiji tsa cha' cajaa ngu'.

⁷ Nu tscu' bi' ni, cua laca ngua'ni cho'o ni' ji'i ni' cha' xu' tya'a ni' lo'o ñati, ñi'ya laca cuayu nu ndu tajua' ti cha' cusu. Sca sne' ntucua scua' que ni' nu ñi'ya sne' oro ña'a; pana cloo ni' ni, ñi'ya ña'a cloo ñati ña'a cloo ni' bi'. ⁸ Ñi'ya ña'a quicha' hique sca nu cuna'a, jua'a ña'a quicha' hique ni'; ñi'ya ña'a la'ya cuichi, jua'a ña'a la'ya ni'. ⁹ Lo'o jua'a cua ndyacu' tyiquee ni' ñi'ya si lo'o sca lata chcuq. Lye nda'ni lu'be ni' ndacui ni', ñi'ya lo'o nda'ni cuayu nu ntojolaqui carreta ndya'a cusu. ¹⁰ Lo'o jua'a ntucua xtyi'i ni' ñi'ya ntucua xtyi'i chuni'i; la cui' jua'a ntucua ltsu' xtyi'i ni', cha' lo'o xtyi'i ni' xcube' ni' ji'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye ca'yu co'. ¹¹ Ntsu'u nu laca loo ji'i ni', la cui' nu ntucua tlyu ca ne' tyuquee bi'; Abadón naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a Apolión naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' griego,

nu nti' ñacui cha'cña ji'na: ycu' nu ndu'ni ñu'u ji'i chalyuu.

¹² Cua ndye tsaca cha' nu chiya'a tsa ndañi. Tya lyiji tyu'u tucua tya tyucuaa tya'a cha' nu chiya'a tsa ndañi.

¹³ Li' ngula'a xca nu nchca scuá lo'o cui'chcuá ji'i yu. Lo'o ndyuna na', li' nchcui' ñati ca su ndu mesa tlyu oro nu nscua nde loo su ntucua ycu' Ndyosi. Ca ta'a jacua jyaca mesa nguañi nchcui' ñati bi', ¹⁴ nchcui' bi' lo'o xca nu nchca scuá nu ntsu'u cui'chcuá ya' yu:

—Clyaá mā ji'i nu jacua tya'a xca nu ndi'i ndyaaca' ca to' sta'a tlyu, sta'a Eufates bi'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua li'. Nu lo'o ngula'a nu jacua tya'a ngu' xca bi', hora ti ngutu'u ndyaa xca bi', cha' cujuu ji'i sa cla'be ñati tyucui ña'a chalyuu. Cua laca ndu yala xca bi' cha' cujuu ji'i ngu' lo'o caca la cui' hora, masi la cui' tsa, masi la cui' co', masi la cui' yija cha' cua'ni Ni cña bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cua laca ngujui cha' 'na, ni tsa lo tya'a sendaru nu ntyucua hichu' cuayu ndya'a cusuu tya'a lo'o nu jacua tya'a xca bi'; tucua siyento miyon tya'a sendaru caca bi'.

¹⁷ La cui' laja lo'o nchcui' xcalá na', li' na'a na' nu tyuu tya'a cuayu bi', lo'o jua'a na'a na' ji'i ñati nu ntucua hichu' ni'. Ñi'ya ña'a quii', cha' ngatsi nga'a ti ña'a, jua'a ña'a chcuá ndyacu' lo tyiquee ngu'; jua'a lo'o chcuá cuaa ña'a nga'a tyiquee ngu' bi'. Ñi'ya scua' que cuichi, jua'a ña'a scua' que cuayu bi'. Lo'o jua'a nde tyuu tu'ba ni' ndyu'u quii' lo'o sñii jua'a ti, lo'o sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i ndyu'u. ¹⁸ Sa cla'be ti ñati chalyuu ngujui xqui'ya quicha nu nguxtyanu quii' bi', nu nguxtyanu sñii bi', nu nguxtyanu sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i bi'; la cui' quicha nu ndu'u tyuu tu'ba cuayu laca bi'. ¹⁹ Nde tyuu tu'ba ni', lo'o jua'a nde lo xtyi'i ni', ndacua ndyiji juersa ji'i ni' cha' cua'ni ni' cha' cuxi; taca ji'i ni' ta cha' ti'i ji'i ñati lo'o xtyi'i ti ni' cha' ntucua ltsu' lo xtyi'i ni', ñi'ya nu ntsu'u ji'i cuaña.

²⁰ Pana ña'a ti tya ngua'ni ngu' cha' cuxi, nu ñati nu ná ngujui lo'o quicha bi'; ná nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Ña'a ti tya ndyu'ni tlyu ngu' ji'i cui' cuxi, jua'a ji'i lcu' jo'ó nu ndya' lo'o oro, masi jo'ó ndya' lo'o plata, masi jo'ó ndya' lo'o chcuá

ngatsi, masi jo'ó ndya' lo'o quee, masi jo'ó ndya' lo'o yaca ti; ña'a ti ndyu'ni tlyu ngu' ji'i jo'ó nu ná nchca ji'i ña'a ji'na, ni ná nduna cha' nu nchcui' na, ni ná nchca ji'i jo'ó bi' tya'a. ²¹ Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' cua'ni tye ngu' cha' ndujui ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni cucha'a ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni suba' ngu' lo'o xa' nu cuna'a, ni ná ndye cha' ntyucuaana ngu'.

10

Nu xca ji'i ycu' Ndyosi nu ndyi'ya sca quityi piti

¹ Li' laja coo ti na'a na' chaca xca nu ngutu'u ca slo ycu' Ndyosi, nu yaa nde cua ngua'ya nde lo yuu li'; lcaa cña nchca ji'i xca bi'. Ndu cuaña taa lo xlya hique xca bi', jua'a ndubi tsa ña'a cloo xca bi' ñi'ya ndubi ña'a loo cuichaa; lo'o jua'a tyijya quiya' yu, jua'a tyijya nda yu, lye ndyu'u xee ñi'ya laca lo'o ndyatú quii'. ² Ya' yu ntucua sca quityi piti ti nu cua nchcana. Li' quiya' yu tsu' cui' ngusta yu nde lo tyujo'o, quiya' yu tsu' coca ngusta yu nde lo yuu btyi. ³ Lo'o li' cui' ngusi'ya xca bi', ñi'ya nti' nxi'ya cuichi; lo'o ngusi'ya nu xca bi', lye nguañi nchcui' tyi'yu li', cha' stu'ba ti nchcui' nu cati tya'a tyi'yu nu ntsu'u chalyuu. ⁴ Lo'o ndye nchcui' tyi'yu bi', li' cua scua ti na' cha' nu nda tyi'yu bi', pana ndyuna na' nchcui' sca nu ntucua ca slo ycu' Ndyosi li':

—Xu'ba cuatsi' nu'u cha' nu nda nu cati tya'a tyi'yu bi' —nacui' Ni jna'—. Nga'aa scua nu'u cha' bi' lo quityi.

⁵ Li' ngusicua xca bi' ya' tsu' cui' nde cua, la cui' xca nu cua na'a na' ndu lo tyujo'o, nu ndu lo yuu btyi. ⁶ Li' nchcui' xca bi':

—Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi nu ná tye tsiya' ti yija ji'i Ni, bi' laca cha' nu nchcui' na' re —nacui' xca bi'—. Ycu' Ni laca nu ngüiña lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a ngüiña Ni lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu, jua'a ngüiña Ni lcaa na nu ntsu'u lo tyujo'o. Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni: Nga'aa tiya' tsa nacui' ycu' Ndyosi cha' caa Ni cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu; ⁷ lo'o xana cula'a xca nu nchca cati lo'o cui'chcuá ji'i, li' xana cua'ni Ni cña nu cua ndacha' Ni ji'i jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i Ni

lo'o ñati tya sa'ni la. Ntsu'u yacu' ti cha' bi' cua sa'ni, pana juani cua ndañi liñi cha' bi'.

⁸ Li' chaca quiya' nguañi nchcui' nu ntucua ca slo ycu' Ndyosi bi', nchcui' lo'o na':

—Yaa xñi nu'u quityi piti ti nu cua nchcana ntucua ya' xca nu ndu lo tyujo'o nu ndu lo yuu chalyuu bi'.

⁹ Ndyaa na' su ndu xca bi' li', ni na' ji'i cha' ta quityi piti ti bi' 'na.

—Yalo'o nu'u ji'i quityi re —nacui—. Chcui' lyiji nu'u lo quityi re, cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u ji'i; caca xñi' ti' nu'u li', masi tso'o ti' ngua ti' nu'u lo'o na'a nu'u ji'i tya clyo.

¹⁰ Li' ngusñi na' quityi piti ti nu ntucua ya' yu, nchcui' na' lo quityi bi'. Lo'o na'a na' ji'i, li' tso'o tsa ngua ti' na', ñi'ya laca lo'o ndyacu na cuiña' cuityu cha' tyixi tsa; pana nu lo'o cua ngua cuayá' ti' na' ni cha' nda, xñi' tsa ngua ti' na'. ¹¹ Li' nchcui' Ni lo'o na':

—Tya chaca quiya' ntsu'u cha' chcui' nu'u cha' lo'o ñati, lcaa cha' nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni lo'o lcaa lo ñati chalyuu, masi lo'o ngu' nu laca loo, masi lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati; masi lo'o ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu chcui' nu'u.

11

Tucua tya'a ñati nu ndu nde chalyuu nchcui' cuentya ji'i ycu' Ndyosi

¹ Li' nda ycu' Ndyosi sca yaca cualyaa 'na; lyaa tsa yaca bi', cha' tyu'u cuayá' lo'o. Nchcui' Ni lo'o na' li':

—Su'ba cuayá' clya nu'u nde ni'i tlyu ji'i ycu' Ndyosi, cha' caca ni'i bi' cuentya jna' cha' ña'asi na' ji'i; jua'a su'ba cuayá' nu'u loo mesa su ntucua msta nu nsta ngu cuentya jna'. Clyacua nu'u ni lcua tya'a ñati nu ndi'i ca bi' nu ndyuni tlyu jna' nu laca ycu' Ndyosi li'. ² Nga'aa su'ba cuayá' nu'u nde liya' toni'i tlyu bi', cha' cuentya ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' jna' nu laca ycu' Ndyosi tsiya' ti laca bi'. Chiya'a tsa cua'ni ngu' bi' lo'o tyi'i ngu' quichi bi', la cui' quichi tlyu nu laca quichi nu cuentya jna' laca bi'. Tu'ba ntucua tucua co' tyi'i ngu' bi', ³ li' ta na' tucua tya'a ñati nu caa chalyuu cha' chcui' ngu' lcaa cha' nu nti' na' ta na' lo'o ñati. Tyucuaa ngu' bi' tsatu

ngu' cla'be quichi bi' tyempo li' —nacui Ni 'na—, ña'a cuayá' tya'a tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsa tyu ngu' bi'. Tyucui tyempo cacu' ngu' bi' late' ngata, cha' tonu tsa cha' nu ta ngu' lo'o ñati, ñi'ya nu cua'ni na' nde loo la.

⁴ Lo'o ndu tyucuaa ñati bi' chalyuu, ndu ngu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo tyucui ña'a chalyuu; nxyucua tsa ycu' Ndyosi ji'i ngu' bi', cha' chcui' ngu' lcaa cha' nu nti' ycu' Ni ta Ni lo'o ñati. Caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a yaca si'yu olivo, lo'o jua'a caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a candyeru. (Tso'o tsa setye ndyu'u ji'i si'yu olivo bi', cha' tyaqui ne' candyeru.) ⁵ Lo'o cua nti' ñati chalyuu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi', li' tyalú quii' tu'ba ngu' nu ndu bi', cha' tsumi' ji'i ñati cuxi; tye cua'ni ñu'u ji'i ñati bi' li'. Jua'a cajaa lcaa ñati nu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi'. ⁶ Cua ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' nu ndu bi', cha' cua'a ngu' ji'i coo, cha' ná ca'ya tyo tsiya' ti tyucui tyempo lo'o ta ngu' cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati; jua'a ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i lcaa suu hitya cha' caca tañi; jua'a taca ji'i ngu' ta ngu' lcaa lo quicha cha' quiji' ji'i ñati chalyuu, ni jacua' nti' ngu' cha' caca quicha ñati. ⁷ Lo'o tye cña nu cua'ni tyucuaa ñati bi' nde chalyuu, li' xana nu na'ni xña'a nu ntsu'u ca tyuquee bi', xuu tya'a ni' lo'o tyucuaa ñati nu ndu bi' li'; tyijiloo nu bi' ji'i ngu' bi' li', cuati cujuui ji'i ngu'. ⁸ Li' tyanu tyucuaa jyo'o bi' ca su ntsiya ngujui to' calle quichi tlyu bi', la cui' quichi su ngujui' ca'a ngu' ji'i ycu' nu Xu'na na lo crusi. Xña'a tsa ngu' quichi bi', bi' cha' ntsu'u sca cha' nu nchcui' ñati ji'i, cha' ñi'ya ngua ngu' quichi Sodoma cua sa'ni, la cui' ñi'ya ngua ngu' quichi Egipto cua sa'ni, jua'a laca ngu' quichi tlyu bi' juani. ⁹ Lo'o li' tyaa ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, lcaa lo ñati chalyuu, masi ñati nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', masi ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; tyu'u scua sna tsa cla'be nu tyaa ngu' tyaa na'a ngu' ji'i jyo'o bi' ca su nscua ngu'. Ná ta ngu' chacuayá' cha' tyatsi' jyo'o bi'. ¹⁰ Chaa tsa ti' caca ñati chalyuu cha' cua ngujui tyucuaa ñati nu ngutu bi', bi' cha' cua'ni ngu' ta'a; lu'ba ti ta ngu' xlya'be tyaa su ndi'i tya'a ngu',

cha' chaa tsa ti' ngu'. Xqui'ya tyucuaa jyo'o bi' quiña'a tsa cha' nchcube' ngujui ji'i ñati chalyuu, naci' ngu'. ¹¹ Pana nu lo'o cua ndu'u scua sna tsā cla'be bi', li' chaca quiya' nda ycu' Ndyosi xtyi'i ndyalaa ne' cresiya ji'i tyucuaa ngu' jyo'o bi'; xa' ndatu ngu' li'. Ndyutsii tsa lcaa ñati nu na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'u ngu' chaca quiya'. ¹² Li' ndyuna tyucuaa ñati bi' lo'o ngusi'ya ycu' Ndyosi ji'i ngu' ca su ntucua Ni nde cua:

—Tyacu' clyā mā ca nde cua re —naci' Ni.

Laja lo'o ña'a tya'a cusu' ngu' ji'i ngu', li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' nde cua; laja coo ti ndyaa ngu'. ¹³ La cui' hora bi' lye tsa ngulacu' chalyuu; su nchca tii tya'a bariyu quichi bi', tyucui ña'a sca bariyu ndye ngut' li'. Cati mil tya'a ñati ngujui li', xqui'ya cha' ngulacu' chalyuu. Lye tsa ndyutsii nu xa' la ñati nu ndyanu li', ndyutsii tsa ngu' ji'i ycu' Ndyosi nu ndi'i nde cua cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cña nu jua'a tonu tsa; ndube tsa ti' ngu' cha' ngua'ni Ni jua'a.

¹⁴ Cua tucua quiya' ndye cha' cuxi nu ya'a lo chalyuu, pana cua lija ti cha' caca chaca cha' cuxi nde chalyuu.

Chaca tya quiya' ngula'a cui'chcua

¹⁵ Li' cua ndya'a cati quiya' nguañi ngula'a xca lo'o cui'chcua ji'i. Nguañi nda xtyi'i tyu' tya'a ñati nde cua li', nu ndi'ya nchcui':

Ca juani ndyanu tachaa cha' ji'i ycu' nu Xu'na na, jua'a ji'i Cristo, cha' caca Ni loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, naci' ngu'.

Lo'o juani ná nga'a cha' tye cha' culo Ni cña chalyuu.

¹⁶ Li' ngua'ni tlyu nu ngu' cusu' bi' ji'i ycu' Ndyosi, nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' nu ntyucua lo yaca xlya ca su ntucua ycu' Ndyosi; ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i Ni.

¹⁷ Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Ndyosi Xu'na ya, naci' ngu', cua nchca jinu'u cua'ni lcaa cña.

Na lu'ú nu'u juani, lo'o la cui' ti lu'ú nu'u nu ngua tya clyo la, jua'a tya lu'ú nu'u nde loo la.

Tsa xlya'be jinu'u cha' cua nguxana nu'u ndyu'ni nu'u quiña'a tsa cña tlyu nde chalyuu.

Ndube tsa ti' ya cha' cua nguxana nu'u laca nu'u loo,

¹⁸ masi ti'i tsa nchca ñasi' xa' la ñati nu ná ndaquiya' jinu'u.

Cua ngulala ti tyempo cha' ta nu'u cha' ti'i ji'i ngu' bi',

cha' cua'ni cuayá' nu'u ji'i lcaa jyo'o.

La cui' tyempo tya nu'u xlya'be ji'i ñati nu ngua'ni cña jinu'u,

cha' cua ngua'aloo nu'u cña ji'i ngu' cha' chcu' ngu' cha' jinu'u nde chalyuu;

jua'a tya nu'u xlya'be ji'i ñati nu ndaquiya' jinu'u, masi ñati cuañi', masi ñati cusu'.

Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni ñu'u nu'u ji'i ñati nu ngua'ni ñu'u ji'i ñati chalyuu.

¹⁹ Li' na'a na' su ntucua laa tlyu ji'i ycu' Ndyosi nde cua, na'a na' ca ne' laa su nscua cña' tacati, su ngutucua ycu' Ndyosi laja ñati ji'i Ni nu ngua tya sa'ni la. Lo'o li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa ndyubii, cuati lye tsa nda'ni nchcui' tyi'yu; li' ngulacu' chalyuu, jua'a clyaa tsa tyo quee ngua'ya.

12

Ndyu'ni tyaala cuaña tonu ji'i sca nu cuna'a

¹ Li' nde cua ndyu'u tucua sca cuayá' nu nda ycu' Ndyosi cha' culu'u Ni ji'na, sca cha' nu ndyaca chalyuu laca bi'; bi' laca sca nu cuna'a nu ntsu'u ste' ndubi ña'a. Ñi'ya ndubi ña'a xee cuichaa, jua'a ña'a late' lacu' nu cuna'a bi'. Li' ngusta quiya' nu cuna'a chu' co'. Tii tyucuaa tya'a cui' nscua lo xlya hique nu cuna'a bi'; ñi'ya nscua sca sne' ti, jua'a nscua bi'. ² Cua ntsu'u sñi' nu cuna'a bi'; nchcube' tsa nu cuna'a, ngusi'ya tsa cha' cua ngulala ti cala sñi'. ³ Yala ti ndyu'u tucua chaca cuayá' nde cua li'; sca cuaña tlyu nu nga'a ña'a laca bi', nu cati tya'a scua' que ni' ntucua. Jua'a sca sne' oro ntucua ca ta'a scua' que ni' bi', lo'o jua'a ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Ngujui' xtyi'i ni' cui' nu ntsu'u nde cua; ngusalú ni' ña'a tsaca cla'be lcaa cui' bi', ndyalú cui' nde lo yuu chalyuu. Li' ndatu nu cuaña bi' nde loo

su ndu nu cuna'a nu cua cala ti sñi'; lo'o cala bi', hora ti cacu cuaña ji'i, ngua ti' ni'.
⁵ Ngula sca sñi' qui'yu ji'i nu cuna'a bi' li'. Cua lijya bi' chalyuu, cha' liñi ti culo bi' cña ji'i lcaa ñati chalyuu; pana hora ti ngü'ya ycu' Ndyosi ji'i sñi' nu cuna'a bi', ndyalo'o Ni ji'i yu nde su tlyu su ntucua ycu' Ni.
⁶ Li' ngusna nu cuna'a ndyaa ne' quixi' ca su tyi'i ycu' ti ma'; cua laca ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi sca su tyi'i ma', su ña'asii Ni ji'i ma', ca bi' tyanu ma' tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsä li'.

⁷ Li' nguxana cha' cusuu ca su ntucua ycu' Ndyosi. Ndu Miguel nu laca xu'na xca ji'i ycu' Ndyosi, ndu lo'o xca nu cuentya ji'i Ni; jua'a cua ndu nu cuaña tonu lo'o xca ji'i. Ti'i tsa ngusu tya'a ngu' li'.
⁸ Pana cua ntijiloo Miguel ji'i nu cuaña bi', nga'aa ngua ji'i nu cuaña bi' tyanu ca slo ycu' Ndyosi lo'o xca ji'i Ni li';
⁹ cua ngulo'o Ni ji'i ngu' nu ndu cuentya ji'i nu cuaña bi' li'. Sa'ni ndya'a nu cuaña bi', ycu' nu xña'a naa bi'; la cui' bi' laca nu naa Satanás. Xcu' na ñilo'o bi' ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu. Pana cua ngulo'o ycu' Ni ji'i nu xña'a lo'o xca ji'i, ndyaa ngu' nde lo yuu chalyuu li'.

¹⁰ Lo'o li' cuii tsa nguañi nchcui' sca ñati nde cua:

—Juani taca ña'a na ñi'ya ngua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu ya' nu xña'a —nacui ngu'—. Nguula tsa cña ndu'ni Ni chalyuu, bi' cha' laca Ni loo juani, lo'o jua'a cua ndyalaa tyempo cha' caca Cristo loo tyucui ña'a chalyuu. Nu ngua tya tsubi' la ndu nu xña'a bi' ca slo ycu' Ndyosi, cha' tsä lo'o talya ngusta bi' qui'ya hichu' ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; pana juani cua ngulo'o Ni ji'i ca su ntucua ycu' Ni, cua ndyu'u laja ngu' bi' li'.
¹¹ Nu ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, cua ntijiloo ngu' ji'i nu xña'a bi', xqui'ya cha' ngujuu Jesús nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ná ntsii ngu' bi' ta ngu' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati; ntaja'a ngu' bi' chcu' ngu' cha' bi', masi cujuu ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' ñasi' tsa ñati ji'i Jesús.
¹² Bi' cha' juani —nacui nu ntucua nde cua bi'—, ca chaa ti' cu'ma nu ndi'i ma' nde su ntucua ycu' Ndyosi; pana tya'na tsa caca cu'ma nu ndi'i ma' nde chalyuu, nu ndi'i ma' nde lo tyujo'o. Cua ngua'ya ycu' nu xña'a nde su ndi'i ma', lo'o juani

ñasi' tsa bi' ndya'a; cua jlo ti' bi' cha' tya xi tya tsä ndyanu ji'i cha' cua'ni lya' ti' ji'i ñati chalyuu.

¹³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' nu cuaña tonu bi' cha' cua ngulo'o ycu' Ndyosi ji'i lijya nde lo yuu chalyuu, li' ngutu'u lca'a ni' ji'i nu cuna'a nu ntsu'u sñi' qui'yu bi', cha' lye tsa cua'ni lya' ti' ji'i ma' ngua ti' ni'.

¹⁴ Li' nda ycu' Ndyosi sca latya lu'be ji'i nu cuna'a bi', ñi'ya ña'a lu'be sca cua'ya tlyu, cha' taca ji'i ma' tyacui ma' tsaa ma' ca su tyanu tso'o ti ma' ne' quixi', su tyijyu' tsa ji'i ca su ndya'a cuaña bi'. Ca bi' ña'asii Ni ji'i ma', ña'a cuayá' nu tyu'u scua sna yija cla'be.
¹⁵ Li' ngusalú nu cuaña bi' hitya tu'ba ni' ndyaa chu' nu cuna'a bi'; ñi'ya sca sta'a clyaa, jua'a ndyalú hitya tu'ba ni' cha' clyab'ba lyiji cho' ngua ti' ni'.
¹⁶ Li' nguxtyucua yuu ji'i nu cuna'a bi', bi' cha' sii nchcana tu'ba yuu, ndye hitya ngutu'u tu'ba cuaña ndyo'o yuu li'.
¹⁷ Ngunasi' tsa nu cuaña bi' ji'i nu cuna'a bi' li', ndyaa ndyaana ni' cha' cusuu lo'o lcaa ñati nu tyu'u ji'i nu cuna'a ca tiya' la; nxuu tya'a ni' lo'o lcaa ñati nu taquiya' ji'i cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu ña'a ti ná ntsii ngu' cha' cacha' liñi ngu' cha' ji'i Jesús ji'i xa' ñati.

13

Nu tucua tya'a na'ni nu chiya'a ña'a

¹ Ndyaa na' ndyatü na' to' tyujo'o li'. Na'a na' nde to' hitya tyujo'o lijya ndu'u tucua sca na'ni nu chiya'a tsa ña'a; ntucua tii tya'a sata ni', cuati ntsu'u cati tya'a hique ni'. Ca ta'a sata ni' bi' cua ntucua sne' nu ndubi tsa ña'a, cha' laca ni' loo nde chalyuu. Ca ta'a scua' que ni' cua nscua xtañi cuiñaja, xtañi bi' nchcui' cha' ti'i ji'i ycu' Ndyosi.
² Ñi'ya cuichi jo'ó, jua'a ña'a ni', ngua ti' na'; pana tyaala ña'a quiya' ni', tyucui tsa xcatya' ni' ñi'ya ña'a xcatya' oso. Lo'o tu'ba ni' ni, ñi'ya ña'a tu'ba cuichi sa'a cuiña', jua'a ña'a tu'ba ni'. Nda nu cuaña bi' cña loo ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca ni' loo ji'i ñati chalyuu, ñi'ya laca ycu' loo. Lo'o jua'a nu cuaña bi' ni, nda ni' chacuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca cua'ni ni' cña, cha' tyanu tlyu ni' macala su nti' ycu' ni'.
³ Cua

ndyanu cuayá' lo sca scua' que ni' su ngua quicha ni'; cua cajaa ti ni' tyempo bi', ngua ti' na', pana ngua tso'o su lye tsa quicha ni'. Ndube tsa ti' ñati chalyuu ña'a ji'i ni'; ngusñi ngu' cha' ji'i ni' li', xqui'ya cha' ngua tso'o chaca quiya' su lye quicha ni'.
⁴ Ngua'ni tlyu lcaa ñati ji'i nu cuaña bi' li', cha' cua nda bi' chacuayá' cha' caca tlyu nu na'ni chiya'a ña'a bi'; jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' na'ni chiya'a ña'a. Nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ná tucui ndi'i chalyuu nu stu'ba lo'o nu na'ni jua. Nga'aa nchca ji'i ñati xu'u tya'a lo'o ni'.

⁵ Cua ngujui chacuayá' ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' chcuí' cua ña'a ca ti cha', masi lye tsa cua'ni tyucuaa ti' ni', masi chcuí' cuxi ni' ji'i ycuí' Ndyosi. Tu'ba ntucua tucua co' ntsu'u chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo nde chalyuu. ⁶ Li' nguxana na'ni chiya'a ña'a bi' nda ni' qui'ya ji'i ycuí' Ndyosi: nhcui' cuxi na'ni bi' ji'i lcaa cña nu ndu'ni Ni; jua'a nhcui' cuxi ni' ji'i su tlyu nde cua ca su ntucua ycuí' Ni; jua'a cuxi tsa nhcui' ni' ji'i lcaa ñati ji'i ycuí' Ni. ⁷ Ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' xu'u tya'a ni' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycuí' Ndyosi, cha' tyijiloo ni' ji'i ngu' bi'. Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i ni' cha' caca ni' loo ji'i tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, masi lcaa lo ñati chalyuu nu ngutu'u cua ña'a ca quichi tyi ngu', nu nhcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nhcui' ñati chalyuu; ⁸ lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni bi' li', si ná nscua xtañi ngu' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi. Nu ngua tya clyo la lo'o tya lyiji cuiñá Ni chalyuu, tya li' nguscua Ni xtañi ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i. Cua ndyanu quityi bi' cuentya ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' nu cua ndyujui ñati ji'i tsaca quiya'.

⁹ Bi' cha' cua'a jyaca mā juani, si tyaja'a mā cuna mā xi. ¹⁰ Si lo'o nscua cha' tsalo'o ngu' ji'i tsaca mā ne' chcuā, jua'a caca lacua. Ná cutsii mā li'. Si lo'o nscua cha' cujuui ñati ji'i tsaca mā, masi lo'o maxtyi, jua'a caca lacua. Ná cutsii mā li'. Ndu'ni cha' talo tsaa tyiquee na ji'i cha' cuxi; ndu'ni cha' lcaa tsā taquiya' na ji'i ycuí' Ndyosi si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni nde chalyuu.

¹¹ Li' na'a na' chaca na'ni chiya'a ña'a li-jya ndyu'u tucua nde lo yuu chalyuu. Ntu-

cua tucua tya'a sata ni'; ñi'ya ña'a sata xlya' cuañi', jua'a ña'a sata ni', pana nhcui' ni' ñi'ya nu nhcui' nu cuaña tonu bi'. ¹² Ñi'ya nchca ji'i na'ni chiya'a ña'a nu yaa tya clyo la nclyo ni' cña, la cui' jua'a nchca ji'i nu chaca na'ni bi' culo ni' cña ji'i ñati; cha' juersa ndatsaa ni' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i na'ni nu yaa clyo, nu ngua tso'o su ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹³ Lo'o nu chaca na'ni chiya'a ña'a bi', lo'o bi' ngua'ni quiña'a cha' tlyu; ngua'ni bi' cha' ndyalú quii' nu ntsu'u nde cua nde lo yuu cha' ña'a lcaa ñati ji'i. ¹⁴ Lo'o jua'a nguñilo'o ni' ji'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' tlyu nu ndyu'ni ni' lo'o ndi'i ni' slo nu na'ni nu yaa tya clyo bi'. Li' nhcui' ni' lo'o lcaa ñati chalyuu cha' cuiñá ngu' sca lcuí tyu, cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcuí bi'; ngüñá ngu' lcuí ji'i nu na'ni nu yaa tya clyo bi' li', na'ni nu ngua tso'o masi ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹⁵ Lo'o li' ngujui chacuayá' ji'i nu chaca na'ni bi', cha' culatu'u cui' cha' tyaa xtyi'i lo lcuí ji'i na'ni nu yaa clyo bi'; ngua ji'i lcuí chcuí' lo'o ñati li', ngua ji'i cujuui ji'i lcaa ñati nu ná ntaja'a cua'ni tlyu ji'i. ¹⁶ Ngulo ni' cña ji'i lcaa ñati cha' chca'a cuayá' ya' ngu' la'a tsu' cui, masi chca'a cuayá' nde tyacaa ngu'; masi ñati tlyu, masi ñati jua'a ti, masi culiya' ngu', masi ti' ngu', masi msu nu cua ngü'ya ñati ji'i, masi msu nu ndi'i tso'o ti, chca'a cuayá' ji'i lcaa ñati cuentya ji'i nu xña'a. ¹⁷ Ni sca ñati nga'aa ntsu'u chacuayá' ji'i cha' cui'ya yu'ba, ni cha' cujuí' yu'ba, si ná ngua'a cuayá' ji'i ni' loo ngu'. Lo'o nu cuayá' bi' ni, xtañi na'ni nu chiya'a ña'a bi' laca, cha' número nu ca ji'i xtañi ni' laca cuayá' bi'. ¹⁸ Cui'ya na cuentya ni cha' ndyaca re. Si culacua tso'o ti' na, quije cha' ji'na ñi'ya ndyu'u cha' ji'i número ji'i na'ni bi'; número ji'i ni' ni, ñi'ya laca xtañi ñati, jua'a laca bi'. Nde laca número bi': scuá siyento ntucua snayala ntucua scuá.

14

Sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati lubii

¹ Lo'o li' na'a na' chaca quiya' ca ndacua su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo xlya ca'ya

Sión; stu'ba ti ndu bi' lo'o sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati. Nde tyacaa ñati bi', ndacua nscua xtañi nu ñi'ya ña'a xlya' bi', lo'o la cui' bi' nscua xtañi ycu' Ndyosi Sti Ni. ² Cuii nguañi nde su ntucua ycu' Ndyosi li'; ñi'ya ndañi ndyalú hitya sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o lye tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi bi', ngua ti' na'. Ndacua ndu tyuu tya'a ñati nu tso'o tsa ntyiji' ya' ngu' lo' sañi, ngua ti' na'; ³ nde loo su ndu yaca xlya tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, ca su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi', ca su ndu nu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu ñati nu ndyula lo'o sañi bi'. Sca ti nu ñati quiña'a bi' ngua ji'i cula tu'ba jii bi'; ná ngua ji'i xa' ñati chalyuu ca tsa'a ngu' jii bi', cha' sca jii nu bilya cuna ñati chalyuu laca bi'. Sca ti nu sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati nu ngua'ni lyaá Ni ji'i nde chalyuu, bi' ñati laca nu ngua ji'i cula tu'ba jii bi'. ⁴ Ñati lubii tsiya' ti laca nu ngu' quiña'a bi'. Ná ngutu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu, ná ngua'ni ngu' bi' cha' suba' tsiya' ti; nguta'a ngu' lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' macala su ndya'a. Cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi', cha' bi' laca ñati nu tso'o nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'i tya lo'o nguxana cha' ji'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tya clyo ngusubi Ni ji'i ngu' bi', cha' cua'ni ngu' cña ji'i Ni. ⁵ Ná ntucua cha' cuiñi tu'ba ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntsu'u cha' cuxi ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

Tya xna tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi

⁶ Na'a na' ndyaa chaca xca ji'i ycu' Ndyosi li', nu cua tsa ndacui ndyaa; ndyalo'o bi' ji'i sca cha' tso'o nu ngua ti' ycu' Ndyosi chcui' lo'o lcaa ñati chalyuu, sca cha' nu ndulo tsa ji'i ñati cha' cuna ngu'. Lcaa tyempo ná tye chca cha' bi'. Slo lcaa lo ñati chalyuu tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, cua ña'a ca quichi tyi ngu', ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu, ca bi' ndyaa xca bi', cha' chcui' lo'o lcaa ñati. ⁷ Cuii nchcui' xca bi' lo'o ngu' li':

—Cutsii cu'ma ji'i ycu' Ndyosi, cube ti' ma ji'i Ni cha' tlyu tsa cña ndu'ni Ni chalyuu —nacui xca bi'—. Cua ndyalaa

tyempo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu. Cua'ni tlyu ma ji'i ycu' Ndyosi cha' cua ngüiña Ni nde cua, jua'a ngüiña Ni chalyuu, jua'a ngüiña Ni tyujo'o, jua'a ngüiña Ni lcaa su ntyucua hitya —nacui xca.

⁸ Lo'o ndyaa xca bi', li' ndyalaa chaca xca cha' chcui' lo'o ñati:

—Cua nguti quichi —nacui nu chaca xca bi'—. Cua nguti quichi tlyu nu naa Babilonia, xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ngu' quichi bi' ji'i lcaa ñati chalyuu. Cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' quichi bi', xqui'ya cha' ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcu' jo'ó; jua'a ngulu'u qui'i ngu' ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' la cui' ti cha' cuxi slo jo'ó —nacui xca nu nchca tyucuaa bi'.

⁹ Nchca sna quiya' juani yaa chaca xca. Cuii nchcui' lo'o ñati li':

—Xcube' ycu' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu ndyu'ni tlyu ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', masi ji'i ycu' ni', masi ji'i lcu' ji'i ni'. Lo'o jua'a xcube' Ni ji'i lcaa ñati nu nga'a cuayá' ji'i ni' nde tyacaa ngu', jua'a si nga'a cuayá' ji'i ni' chu' ya' ngu'; ¹⁰ xcube' Ni ji'i ngu' bi', cha' lye tsa ngunasi' Ni. Tyaqui' ngu' bi' lo'o sca quii' tlyu nu nguxa' lo'o yuu sufri su ña'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i ngu'; jua'a lcaa xca nu cuentya ji'i Ni ña'a ji'i ngu' bi' li'.

¹¹ Tyucui tyempo ná tye cha' tyatu sñii quii' su nchcube' ñati bi'; ná caja ñi'ya clyaa ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi, lcaa ñati nu cua ngua'ni tlyu ji'i na'ni bi', masi ji'i lcu' ti ngua'ni tlyu ngu'; masi nga'a cuayá' ti ji'i ni' nde tyacaa ngu' lo'o chu' ya' ngu', nga'aa clyaa ngu' bi'.

¹² Lo'o nu na ni, talo na ji'i cha' cuxi sca ti si ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, sca ti si taquiya' na cña nu ngulo Ni ji'na, sca ti si xñi tso'o na cha' ji'i Jesús; sca ti jua'a taca ji'na talo na ji'i nu cha' cuxi bi'.

¹³ Li' ndañi xtyi'i ca su ntucua ycu' Ndyosi, nchcui' sca ñati lo'o na':

—Scua clyu nu'u cha' re: “Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ndyiji laja lo'o ndyu'ni ngu' cña ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na tyempo nde loo la”. La cui' jua'a laca cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o ma. Nacui cha' ca bi' tyi'i cña ñati bi' li', cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; ndiya ti' Ni cña nu ngua'ni ngu', bi' cha' tyi'u ti'

ycui' Ndyosi ji'i cña nu cua ngua'ni ngu' bi' li' —nacui Ni jna'.

Nchca clacua nde chalyuu

¹⁴ Li' na'a na' su ndacui sca coo ngati, chu' coo bi' ntucua sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a; ntucua sca sne' oro hique Ni, lo'o ya' Ni ndacui sca maxtyi cha tu'ba. ¹⁵ Li' ngutu'u sca xca ne' laa ji'i ycu' Ndyosi nde cua, nu cui' ngusi'ya ji'i ñati nu ntucua chu' coo bi':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xuti' nu'u ji'i quixi' trigo, cha' bi' laca ñati ji'i ycu' Ni nu ndi' chalyuu. Cua ndyalaa la cui' hora cha' caca clacua chalyuu, cua laca nguscua se'i cha' caca bi'.

¹⁶ Ngua'ya nu ntucua chu' coo bi' nde lo yuu li', nguscui maxtyi ji'i cha' si'yu quixi' li'; jua'a ngua clacua nde chalyuu.

¹⁷ Li' na'a na' chaca xca nu ngutu'u ne' laa ji'i ycu' Ndyosi nde cua, nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya' yu. ¹⁸ Jua'a ngutu'u tya chaca xca nu ndu to' mesa su ndyaqui msta, yaa li'; bi' laca nu laca loo ji'i quii' bi'. Li' cui' ngusi'ya bi' lo'o xca nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xi'yu jyacua' si'yu losu' tyixi nu ntsu'u chalyuu, cha' ngumi tsa ña'a si'yu bi'.

¹⁹ Ngua'ya xca bi' li', nguscui yu maxtyi ji'i yu nde lo yuu chalyuu, ngusi'yu yu ji'i jyacua' si'yu losu' bi', ngu ji'i ndyaa ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' satá ngu' ji'i; la cui' jua'a xcube' tsa ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu, xqui'ya cha' ñasi' tsa Ni ji'i ngu'.

²⁰ To' quichi' nscua su ngusi' si'yu bi', la cui' su ngujuu ñati cha' nchcube' Ni ji'i ngu'. Clyaa tsa tañi ndyalú lijya lo yuu li'; tsa ña'a cuayá' nu ndyalaa tu'ba cuayu, tsa lo cua clyaa tañi ndyalú bi'. Sna siyento kilómetro cuayá' tyijyu' ngusna tañi bi' ndyaa.

15

Yalo'o xca ji'i quicha nu cua'ni tye ji'i chalyuu

¹ Ngutu'u tucua chaca cuayá' tlyu nde cua li'. Ndube tsa ti' na' lo'o na'a na' ji'i, cha' ndu cati tya'a xca ji'i ycu' Ndyosi nu ndu lo'o cati tya'a quicha nu caca su cua tye ti chalyuu. Lo'o cua ndye ngua quicha bi' chalyuu, li' cati cha' ñasi' ycu' Ni.

² Li' na'a na' sca tayu' nu ñi'ya ndubi caatya, jua'a ndubi ña'a lo tayu' bi'; ñi'ya ndyatú sca quii' ndyaqui, jua'a ña'a tayu' bi', ngua ti' na'. To' tayu' caatya bi' na'a na' ndu lcaa ñati nu cua ntijiloo ji'i nu na'ni chiya'a ña'a bi'; masi cua ngujuu ngu' bi' xqui'ya cha' bi', ná ntaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'i lcu' ji'i na'ni bi', ni ná ntaja'a ngu' chca'a cuayá' ji'i ni' hichu' ya' ngu' lo'o número nu cuentya ji'i xtañi ni'. Ndu ngu' bi' ndyula ngu' lo'o sañi nu cua nda ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ³ Ndyula tu'ba ngu' sca jii nu cua ndyula tu'ba jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, la cui' Moisés nu ngua'ni cña ji'i ycu' Ndyosi; lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyula tu'ba la cui' jii bi'. Ndi'ya nchcui' jii bi': Ndyosi Xu'na ya, lcaa cña nchca jinu'u; tlyu tsa cña ndu'ni nu'u, hasta ndube tsa ti' lcaa ñati ji'i cña bi'.

Xcui' ndu'ni liñi nu'u lo'o ñati chalyuu, chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' nu'u lo'o ñati.

Sca ti nu'u laca Xu'na lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu.

⁴ ¿Ha ná ntsii ngu' jinu'u?

¿Ha ná tyaja'a ngu' ñacui ngu' cha' tlyu tsa cña nu ndu'ni nu'u?

Sca ti ycu' nu'u nu lubii tsa cresiya jinu'u. Cua na'a ngu' lcaa su ndyu'ni cuayá' nu'u ji'i ñati cha' liñi tsa ndyu'u cha';

bi' cha' tyaa lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu ca su ntucua nu'u, cha' cua'ni tlyu ngu' jinu'u.

Ndye jii nu ndyula tu'ba ngu' li'.

⁵ Tiya' la li' na'a na' ne' laa tlyu ji'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ca cla'be bi' ndu ni'i nu tacati tsa su ntsu'u co'o quee cuaja' nu nscua cha' lo; la cui' cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati tya clyo la laca bi'. ⁶ Li' ngutu'u nu cati tya'a xca bi' ne' laa, ndyalo'o ngu' ji'i ca ta'a cati quicha nu caca lo'o cua tye ti chalyuu. Xcui' late' ngati lacu' xca bi', late' nu lubii tsa ña'a; jua'a cua ndyaaca' sintya oro tyiquee ngu'.

⁷ Lo'o li' ndatu sca na'ni tacati bi', lo'o jua'a cati tya'a ca'ña oro ntucua ya' ni'; ne' ca'ña bi' ntsu'u cha' ti'i nu ta ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu, cha' ñasi' tsa Ni ji'i ngu', ycu' Ndyosi nu ná nga'a cha' tye yija ji'i Ni. Nda ni' ca'ña bi' ji'i nu cati tya'a xca bi' li'.

⁸ Ngutsa'a ne' laa ntsu'u sñii cha' xcutsii

ji'na, cha' tacati tsa cha' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi. Ná tucui ngua ji'i tsaa ne' laa bi' ña'a cuayá' tye ca ta'a cati quicha nu ta nu cati tya'a xca bi' lijya nde chalyuu.

16

Ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í nu tacyui' Ndyosi ji'i ñati

¹ Lo'o li' ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati ne' laa tlyu bi', cui' nchcui' lo'o nu cati tya'a xca ji'i ycu'i Ndyosi bi':

—Yaa clyā mā salú mā na nu ntsu'u ne' ca'ña bi' nde lo yuu chalyuu, nu cati tya'a ca'ña nu ntsu'u cha' ti'í ne', nu ta Ni ji'i ñati.

² Li' ndyaa xca nu nchca clyo, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i nde lo yuu chalyuu. Li' tonu tsa quichu' ntyucua tyucui ña'a hichu' ñati; ti'í tsa nti' ngu' li', lcaa ñati nu cua nga'a cuayá' ji'i na'ni nu chiya'a ña'a bi', lcaa ñati nu cua ndyu'ni tlyu ji'i ni'.

³ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyucuaa, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i ca lo tyujo'o; ngutsa'a hitya li', ngua tyucu ñi'ya nti' tañi sca jyo'o. Ngujuii lcaa na lu'ú nu ntsu'u lo tyujo'o li'.

⁴ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyuna, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i tyucui ña'a to' sta'a, lcaa su ntyucua hitya tyucui ña'a chalyuu; ngutsa'a hitya bi' li', ngua tañi. ⁵ Li' ndyuna na' nchcui' xca nu laca loo ji'i hitya:

—Liñi tsa cña ndyu'ni nu'u cha' nchcube' nu'u ji'i ñati cuxi bi', Xu'na —nacui' ji'i ycu'i Ndyosi—, cha' lubii tsa cresiya ji'i ycu'i nu'u. Lu'ú nu'u juani, jua'a nu ngua tya clyo lu'ú nu'u. ⁶ Tya ndyi'u ti' nu'u ñi'ya ngua lo yuu tya sa'ni la, nu lo'o cua ndyujuii ngu' ji'i ñati jinu'u; cua ndyujuii ngu' bi' ji'i tyuu tya'a ñati nu ngua tu'ba jinu'u cha' nchcui' nu'u lo'o ñati. Lo'o juani la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya li', la cui' jua'a nda nu'u cha' ti'í ji'i ngu', cha' tyi'u ti' ngu' ji'i jyo'o nu cua ndyujuii ngu' ji'i tya sa'ni la.

⁷ Li' ndyuna na' cha' nu nchcui' ñati nde su ntucua mesa su ndyaqui msta:

—Ndyosi Xu'na ya —nacui' ngu'—, ycu'i nu'u ni, lcaa cña nchca jinu'u —nacui' ngu'—. Liñi tsa ndyu'ni nu'u lo'o nchcube'

nu'u ji'i ñati bi' jua'a; chañi tsa cha' nu nchcui' nu'u ji'i ñati bi', cha' cuxi tsa cña ndu'ni ngu' bi'.

⁸ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca jacua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i lo cuichaa; tyique' tsa ndyaca li', cha' cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i cuichaa cha' chumi' hichu' ñati. ⁹ Tyuu tya'a ñati ngua quicha li', cha' nguula tsa tyique' nda bi'. Li' nguxana ngu', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' ycu'i Ndyosi, cha' ycu'i Ni laca nu ngulo cña cha' yaa quicha bi'; pana ná ntaja'a ngu' tsiya' ti culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' li' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca ca'yu, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i nde loo su ntucua tlyu na'ni nu chiya'a ña'a bi'; ngua talya yata tyucui ña'a su laca ni' loo li'. Ti'í tsa nti' ñati chalyuu, cua laca ñi'ya si na cua nguliji ti' ngu'. ¹¹ Ña'a ti tya nda ngu' qui'ya ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo nde cua, cha' nda Ni cha' ti'í bi' ji'i ngu', nda Ni quichu' bi' ntyucua hichu' ngu'; pana ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

¹² Lo'o li' ndyaa xca nu nchca scuá, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i nde to' sta'a tlyu nu naa Eufates; ndye sta'a bi' ngüityi li', ndyanu sca tyucui nu cua laca ngua tso'o ti cha' caa tyuu tya'a nu laca loo cha' cusuu. Tyijyu' tsa tyu'u ngu' caa ngu', ca su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' bi'.

¹³ Li' na'a na' cha' ngutu'u tucua sna tya'a cuiñaja; ñi'ya ña'a cuityi', jua'a ña'a cuiñaja bi'. Ngutu'u bi' nde tyuu tu'ba cuaña tonu bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni chiya'a ña'a bi', cuati nde tyuu tu'ba nu ñati nu cuiñi ti nchcui' cha' ji'i ycu'i Ndyosi; ca bi' ngutu'u cuiñaja bi' lijya. ¹⁴ Msu ji'i nu xña'a laca cuiñaja bi'; nchcutsi' bi' ji'i ñati, cha' nchca ji'i cua'ni cha' tlyu. Ndyaa cuiñaja bi' nxuti' ji'i lcaa nu laca loo chalyuu, cha' tyaa ngu' cha' cusuu tsa tlyu lo'o cua tye ti chalyuu. Cua ntsu'u cña nu cua'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na lo'o ndyaca cha' cusuu bi'. ¹⁵ “Cua'a jyaca mā”, nacui' Jesús, “tsiya' ca tyu'u tucua na' tyaa na' ñi'ya nti' sca nu cuaana. Tso'o caca tyiquee ñati nu

tii ti ti' tyi'i chalyuu, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jna'; nga'aa ca tyuju'u ti' ngu' bi' slo ñati lo'o tyalaa hora nu tyaa na' li'." Jua'a nacui Jesús ji'i ñati ji'i Ni. ¹⁶ Li' nxuti'i cuiñaja bi' ji'i ngu' laca loo, cha' tyaa ngu' nde sca nati', su naa Armagedón cha'cña ji'i ngu' judío.

¹⁷ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca cati, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña ji'i lo cui'i ti. Li' cuii nchcui' nu ntucua lo yaca xlya tlyu nde ne' laa tlyu ji'i ycu'i Ndyosi nde cua:

—Cua ngua bi' juani —nacui Ni.

¹⁸ Li' lye tsa ndyubi, lye tsa nguañi tyucui ña'a lo tyujo'o, lye tsa nchcui' tyi'yu, lye tsa ngulacui chalyuu; bilya clyacui chalyuu jua'a tya lo'o ngüñá Ni ji'i ñati chalyuu. Tlyu tsa cha' ngua. ¹⁹ Ti'i tsa ngutsu yuu su nscua quichi tlyu, nu quichi Babilonia bi'; sna yu'be ngua quichi bi' li'. Lo'o jua'a nguti lcaa quichi tonu nu ndi'i xa' chalyuu, cha' ndy'i'u ti' Ni nchcube' Ni ji'i ngu' quichi tlyu bi'; tlyu tsa cha' ti'i ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ñasi' tsa Ni ji'i ngu'. ²⁰ Ndyo nguliji yu'u lcaa yuu nu ntsu'u cla'be hitya, nguliji yu'u lcaa ca'ya cua jua'a ti; nga'aa na'a ngu' ji'i li'. ²¹ Cuati nde cua ndyalú tyo quee tonu ngua'ya lo yuu. Ti'i tsa bi'; ña'a cuayá' tu'ba kilo, tsa lo cua cuayá' ti'i ntsu'u sca ti yu'be tyo quee nu ndyalú hique ñati chalyuu li'. Lo'o jua'a tlyu tsa cha' cuxi nchcui' ngu' ji'i ycu'i Ndyosi li'; lye tsa nguxlyú ngu' cha' hichu' Ni xqui'ya tyo quee bi', cha' tlyu tsa cña ndyu'ni Ni nde chalyuu.

17

Ndu'ni ñu'u tsa ngu' quichi tlyu ji'i lcaa ñati chalyuu

¹ Li' yaa sca xca ca slo na', sca ngu' tya'a nu cati tya'a xca nu ntucua ca'ña oro ya' bi'. Nchcui' lo'o na' li':

—Cuaa nu'u ca nde cha' culu'u na' jinu'u ñi'ya xcube' Ni ji'i ngu' quichi tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'i ñati chalyuu; la cui' quichi tlyu laca su ntsu'u tyuu tya'a sta'a cacua ti to' quichi. ² Quiña'a tsa cha' suba' ndyu'ni ngu' nu laca loo nde chalyuu, cha' tyuu tsa tya'a jo'ó ntsu'u ji'i ngu' xqui'ya ngu' quichi tlyu bi'; jua'a ngunu'u tyiquee

ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' bi'.

³ Li' ndyalo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi 'na, ndyaa na' lo'o sca xca ji'i ycu'i Ni ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Ca bi' na'a na' su ntucua sca nu cuna'a hichu' sca na'ni nga'a, nu chiya'a tsa ña'a; hichu' ni' nscua quiña'a tsa cha' cuxi, nu ti'i tsa nchcui' ji'i ycu'i Ndyosi. Ntucua cati tya'a hique ni', cuati ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Late' cuaa ña'a, late' nga'a catsi ña'a lacu' nu cuna'a bi'; chu' late' bi' ndacui quiña'a tsa chcuá tso'o lo'o quee ndubi lo'o xa' la quee nu quiña'a tsa nga'a. Ntucua sca tasa oro ya' nu cuna'a bi'; ne' bi' ntsu'u lcaa lo cha' cuxi, lcaa lo cha' suba' nu cua ngua'ni nu cuna'a bi' yaa nde chalyuu. ⁵ Nde tyacaa nscua sca xtañi nu cuna'a bi', pana ná ca cuayá' ti' na ji'i si ná nslo na xtañi bi': "Babilonia tonu laca re, cha' nde laca quichi tyi lcaa ñati nu ndyu'ni cha' suba' tyucui ña'a chalyuu". Jua'a nscua nde tyacaa nu cuna'a bi'. ⁶ Li' na'a na' cha' lye tsa ndyu'ni nu cuna'a bi'; ñi'ya ndu'ni sca nu cu'bi, jua'a ndyu'ni nu cuna'a bi', xqui'ya cha' cua ndyujui bi' ji'i ñati ji'i ycu'i Ndyosi, ndyujui ji'i ñati nu ná ntsii nchcui' liñi cha' ji'i Jesús nde chalyuu. Lo'o cua na'a na' ji'i nu cuna'a bi', quiña'a tsa cha' ngulacua ti' na' li'. ⁷ Lo'o li' ndacha' nu xca ji'i ycu'i Ndyosi bi' 'na:

—¿Ni cha' laca ndube tsa ti' nu'u? —nacui—. Culu'u na' jinu'u cua ña'a ca cha' tucui nu ntsu'u ji'i nu cuna'a nu ntucua chu' na'ni chiya'a ña'a jua, nu na'ni nu ntucua cati tya'a hique ni' lo'o tii tya'a sata ni'; culu'u na' jinu'u sca cha' nu ná nchca cuayá' ti' ñati ji'i —nacui—. ⁸ Na'ni nu cua na'a nu'u jua, ngutu'u bi' nu ngua tya sa'ni la, nga'aa lu'ú bi' juani; pana cua ngulala ti tyu'ú ni' chaca quiya', masi nscua nde tyuquee qui'ni bi', cha' tyaa ni' ca chalyuu talya su tye ni' cati ni' tsiya' ti —nacui—. Cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi, quiña'a tsa cha' culacua ti' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i na'ni bi'; pana tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu re, cua nscua xtañi ñati nu cua nda ycu'i Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i. Ngutu'ú na'ni bi' nu ngua tya sa'ni la, masi nga'aa lu'ú bi' juani; pana ña'a ti tya tyu'ú bi', masi chaca tya quiya'.

⁹ Ndi'ya ndyu'u cha' bi' si ca cuayá' ti' mā ji'i —nacui xca 'na—. Nu cati tya'a hique na'ni bi' ni, bi' laca cati tya'a lo cuati su nscua quichi tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'i chalyuu. Lo'o jua'a ndi'i cati tya'a rey nu laca loo chalyuu. ¹⁰ Cua ndye cha' ji'i ca'yu tya'a rey nu laca loo bi', jua'a ña'a ti tya ntucua chaca rey tya'a nu laca loo bi', lo'o jua'a tya lyiji tyu'u tucua chaca tya'a rey nu caca loo bi' nde loo la; pana xti ti tyempo tyi'i bi' lo'o tyaa bi' chalyuu. ¹¹ Lo'o nu na'ni nu ngutu'ú nu ngua sa'ni bi', pana nga'aa lu'ú bi' juani, bi' laca tya chaca tya'a rey nu laca loo; ñi'ya laca loo nu cati tya'a rey bi' nde chalyuu, jua'a caca loo nu chaca rey bi' nde lo yuu chalyuu, cha' la cui' bi' laca nu cua tyaa ti ca bilyaa —nacui xca jna'—.

¹² Lo'o na'a nu'u na'ni bi', cha' tii tya'a sata ni' ntucua hique ni', bi' laca tya tii tya'a rey nu tya lyiji caca loo chalyuu. Cua ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo masi chaca hora tya; stu'ba ti caca tlyu ngu' bi' lo'o nu na'ni chiya'a ña'a bi' li'. ¹³ Sca ti cha' nda'ya hique nu tii tya'a rey bi', cha' xtyucua ngu' ji'i na'ni bi', cha' ta ngu' chacuayá' ji'i ni'. ¹⁴ Xcui' xuu tya'a ngu' lo'o ycu' Ni, nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; pana tyijiloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ji'i na'ni bi', lo'o jua'a tyijiloo ñati nu ndya'a lo'o Ni ji'i ni', xqui'ya cha' laca ycu' Ni Xu'na lcaa ñati chalyuu, laca ycu' Ni loo la ji'i lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu. Lo'o jua'a nu ñati ji'i ycu' Ni ni, cua ngusubi Ni ji'i ngu' bi'; na cua nguane Ni ji'i ngu' bi', lo'o jua'a tso'o tsa ngusni ngu' cha' ji'i ycu' Ni —nacui xca 'na.

¹⁵ Tya nchcui' la nu xca ji'i ycu' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Ñi'ya laca sta'a nu nscua cacua ti to' quichi tlyu bi', jua'a laca ñati chalyuu, cha' tsa tlyu ti lija lcaa lo ñati chalyuu ca quichi bi'; ngutu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, nchcui' ngu' lcaa lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu. ¹⁶ Lo'o lcaa rey nu laca nu tii tya'a sata na'ni chiya'a ña'a nu na'a ca ti nu'u, lo'o jua'a ycu' na'ni bi', lo'o ngu' bi' ca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'i quichi tlyu bi'; xlyaa ngu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' quichi bi', tyanu ngu' quichi jua'a

ti li'. Taqui rey quichi bi' li', cua'ni tye ngu' ji'i ngu' quichi bi'. ¹⁷ Cua ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ca'ya cha' hique rey, bi' cha' cua'ni ngu' jua'a, cha' ta ngu' chacuayá' caca nu na'ni chiya'a ña'a loo, ña'a cuayá' tyu'u scua lcaa cha' nu nacui Ni cha' caca. ¹⁸ Nu cuna'a nu na'a nu'u ni, ñi'ya nti' nu quichi tlyu nu laca loo bi', jua'a laca nu cuna'a bi'; nclyo bi' cña ji'i lcaa ngu' nu laca loo chalyuu.

18

Nguti quichi Babilonia

¹ Tiya' la li' na'a na' ji'i chaca xca ji'i ycu' Ndyosi lija ca'ya nde lo yuu chalyuu; tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i xca bi', lo'o jua'a ndubi tsa ña'a tyucui ña'a yu, ña'a cuayá' nda yu xee tyucui ña'a chalyuu. ² Cui' tsa nchcui' xca bi':

—Cua ndye cha' ji'i quichi Babilonia bi' —nacui—, ndye quichi tlyu bi' nguti. Ca su nguti' quichi bi' cua tsubi' la, ca bi' laca to' tyi cuxee juani, masi tyi cuiñaja laca bi' juani. Ca bi' ntucua to' tyi lcaa lo cui'i cuxi, lcaa lo na'ni cuityi nu ntucua lu'be nu chiya'a ña'a. ³ Tya sa'ni ngulu'u ngu' quichi bi' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni ngu' cha' suba', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i xa' jo'ó; lye ndatsaa ngu' bi' ji'i ñati, cha' lo'o ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o tya'a ñati. Suba' tsa ngua'ni lcaa nu laca loo chalyuu lo'o nguta'a ngu' nde quichi bi'. Ná tye chca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' ca quichi bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' culiya' ngua'ni tsa ngu' ngana.

⁴ Li' xa' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua ycu' Ndyosi, nchcui' lo'o ñati ji'i ycu' Ni:

—Tyu'u clya cu'ma ñati 'na juani, tyu'utsu' mā nde quichi tlyu bi' —nacui Ni—. Ná ntsu'u cha' cua'ni stu'ba mā cha' lo'o ngu' bi', nu lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi, cha' ná xcube' ycu' Ndyosi ji'i mā stu'ba ti lo'o nu ngu' cuxi bi'. ⁵ Quiña'a tsa cha' cuxi ndyu'ni ngu' quichi bi'; hasta cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', lo'o jua'a ndyi'u ti' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁶ Xcube' Ni ji'i ngu' bi' li'; la cui' ñi'ya lo'o cua nguxcube' ngu' ji'i mā, jua'a xcube' Ni ji'i ngu' bi', masi

tucua quiya' ta Ni cha' ti' ji' ngu' quichi bi'. Lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' bi' ji' xa' ñati, bi' cha' cua'ni yala Ni cha' tucua quiya' xcube' Ni ji' ngu'. ⁷ Tso'o si chcube' ñati bi', tso'o si caca xñi' ti' ngu', cha' lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ngu' xqui'ya cha' culiya' nu ntsu'u ji' ngu'. Xcui' ndi'ya ntsu'u tyiquee ngu' bi': "Ñi'ya nti' ntucua rey, jua'a ntucua na", nacui ngu' ji' tya'a ngu'. "Si' ngu' ti' laca na, ná nga'a cha' caca xñi' ti' na", nacui ngu'. ⁸ Xqui'ya cha' jua'a ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' cua'ni Ni cha' sca ti tsa xñi lcaa quicha ji' ngu', lcaa quicha nu nga'a cha' tyacua ji' ngu' bi'. Cajaa ngu' xqui'ya quicha tlyu, xi'ya tsa ngu' cha' xñi' ti' ngu', caca jbi'ña ji' ngu', cuati jua'a tye quichi tyi ngu' tyaqui. Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca Ni nu ndyu'ni cuayá' ji' ngu' quichi tlyu bi'.

⁹ Cuna tsa lcaa ngu' nu laca loo chalyuu; xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñi cha' ndyaqui quichi tlyu bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' ji' ngu' lo'o ngu' quichi bi'. Ndu'ni lya' ti' ngu' ji' tya'a ñati ngu', lo'o jua'a suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o ngu'. ¹⁰ Tyijyu' ti tsatu ngu' cha' tyutsii tsa ngu' lo'o ña'a ngu' cha' cati quichi bi':

—Ti' tsa cu'ma juani, ngu' quichi Babilonia —nacui ngu' li—. Tlyu tsa quichi tyi ma nquicha', sji tsa loo chalyuu su ngua loo quichi tyi ma; pana juani ni, sca hora ti ndye nchcube' ma.

¹¹ Lo'o jua'a lcaa ngu' culiya' nu ndi' chalyuu, tya'na tsa cua'ni ngu'; xñi' tsa caca tyiquee ngu' cha' nga'aa caja ñati nu cui'ya yu'ba ji' ngu': ¹² nga'aa cui'ya ngu' oro ji' ngu', masi plata, masi quee ndubi, masi tyaaca' quee ngati; nga'aa cui'ya ngu' late' ngati ji' ngu', nu quiña'a tsa nga'a, masi late' cuaa ña'a, masi late' sera, masi late' nu ntsu'u tyu tya'a color ji'; jua'a lcaa lo yaca nu ñaa tyijyu', lcaa na ndya' lo'o tyijya sata ngati, masi na ndya' lo'o yaca nu quiña'a nga'a, masi na ndya' lo'o chcuá ngatsi, masi na ndya' lo'o chcuá ti, masi na ndya' lo'o quee tacalya ti, nga'aa cui'ya ngu' ji' tsiya' ti; ¹³ jua'a canelya, lo'o lcaa lo xtyi' nu tyu'u lo na cacu na, masi yana jo'ó guxa' ti, masi yana jo'ó ycu'

nu ngati ti, masi taná ji' yaca mirra nu tyixi xtyi'i, nga'aa cui'ya ngu' ji'; lo'o jua'a lcaa lo xa' la yu'ba nu ndujui' ñati, masi vino, masi setye nu tyu'u lo na cacu na, masi catyá xlyá, masi nscua', masi bata, masi xlya', masi cuayu, jua'a carreta nu ntyojolaqui cuayu, masi msu nu ndyi'ya ñati, masi tyucui ña'a tsaca ñati chalyuu na, nga'aa caca caya' bi'. ¹⁴ Chcui' ngu' nu ndujui' yu'ba bi' lo'o ngu' quichi bi' li':

—Cua ndye nguliji lcaa cha' tso'o nu ndacui tsa ti' ma ji'; jua'a cua ndye cha' culiya' ji'na, cua ndye lcaa lo na nu tso'o ña'a ji'na —ñacui ngu'—. Nga'aa quije cha' tso'o bi' ji'na juani.

¹⁵ Lo'o jua'a nu ngu' culiya' bi' ni, ngu' nu ngujui' cha' culiya' ji' lo'o ndyu'ni ngu' ngana nde lquichi bi', tyijyu' ti tsatu ngu', cha' tyutsii tsa ngu' ña'a ngu' lo'o cati quichi bi'; tya'na tsa cua'ni ngu', cha' xñi' tsa ti' ngu' caca. ¹⁶ Lo'o li' ndi'ya chcui' ngu' bi':

—Ti' tsa ma, cu'ma ngu' quichi re juani; tlyu tsa quichi tyi ma nquicha' —ñacui ngu' culiya' li—. Tya sa'ni la xcui' late' ngati ña'a, lo'o late' cuaa ña'a, lo'o late' nu ntsu'u tyu tya'a color nchcu' ngu' quichi tyi ma; xcui' chcuá oro, lo'o quee ndubi, lo'o tyaaca' quee ngati ndacui yane ngu', yane ya' ngu'. ¹⁷ Juani ni, sca hora ti nguna' lcaa cha' culiya' bi' ji'na —ñacui ngu'.

Lo'o jua'a tyu lcaa nu nclya' yaca ni'i, lo'o ngu' nu ndyu'ni cña ne' yaca ni'i, lo'o ngu' nu nda caya' cha' tsaa tyijyu' lo'o yaca ni'i bi', lo'o jua'a xa' ñati nu ndyiji ngana ji' tyijyu' lo'o yaca ni'i bi'; tyijyu' ti tsatu ngu' bi', ¹⁸ xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñi cha' ndyaqui quichi tlyu bi':

—Bilya ña'a na chaca quichi nu culiya' la, ñi'ya ngua culiya' tsa quichi re —ñacui ngu' ji' tya'a ngu'.

¹⁹ Li' cu ngu' sñi yuu nde hique ngu', ñi'ya nu ndu'ni ngu' bi' lo'o xñi' tsa ti' ngu'. Xi'ya tsa ngu' li':

—Ti' tsa ma, cu'ma ngu' tya'a quichi tyi na juani, cha' tlyu tsa quichi tyi na nquicha' —ñacui ngu' bi'—. Tya sa'ni la culiya' tsa ngua lcaa na nu laca na xu'na yaca ni'i, nu ndya'a na lo'o yu'ba ji' quichi bi' tyijyu'. ¿Ma caja cha' bi' juani? Sca

hora ti nguna' lcaa cha' tso'o ji'na —ñacui nu ndya'a lo'o yaca ni'i bi'.

²⁰ Pana cacha' na' ji'i mā juani, cu'ma nu ndi'i ca su ntucua ycu'i Ndyosi nde cua, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā lo'o tyalaa hora cati quichi bi'; lo'o jua'a cu'ma ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'i mā lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o cu'ma ñati nu ngua'alo Ni ji'i mā cha' cua'ni mā cña ji'i Ni, lo'o cu'ma nu laca mā tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati, cua'ni mā cha' ca chaa tsa ti' mā cha' liñi tsa ndu'ni Ni lo'o xcube' Ni ji'i ngu' quichi bi', xqui'ya cha' xña'a tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o mā.

²¹ Lo'o li' yaa sca xca ji'i ycu'i Ndyosi nu tlyu tsa cña ngua ji'i cua'ni. Ngusicua xca bi' sca quee tonu nu lo scuii ti ña'a; ñi'ya ña'a sca quee ji'i molino, jua'a ña'a quee bi'. Ngu ji'i ndyaa nde lo hitya tyujo'o li'.

—La cui' jua'a caca ji'i quichi Babilonia, quichi tlyu bi' —nacui xca bi'—, cha' xlyu ngu' ji'i quichi bi' ca lo yuu tsiya' ti; nga'aa ña'a ngu' ji'i quichi bi' chaca quiya' li'.

²² Nga'aa cañi cula'a ngu' musca lquichi bi' li'; masi sañi, masi yaca quii, masi cui'chcua, nga'aa cañi tsiya' ti cula'a ngu' ji'i chaca quiya'. Nga'aa caja tsiya' ti ngu' cuityi nu cuiña ni'i ji'i mā, nu cuiña yaca ji'i mā, ni nga'aa cañi tsiya' ti coo molino ca su nguti'i mā; ²³ nga'aa tyaca' tsiya' ti tyu'u xee toni'i ji'i ngu' quichi, nga'aa cañi chcu'i ngu' cuañi' lo'o tya'a ngujui clyo'o ca ti ngu'. Tya sa'ni la ná ntsu'u ngu' culiya' tyucui ña'a chalyuu ñi'ya nu culiya' cu'ma quichi bi'; pana cua ññilo'o mā ji'i quiña'a tya'a ñati chalyuu, xqui'ya cha' tlyu tsa cha' cucha'a nchca ji'i mā.

²⁴ Bi' cha' cua nchcube' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' quichi Babilonia bi', xqui'ya cha' cua nquijeloo ji'i Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi'; tyucui ña'a chalyuu cua ndyujuii ngu' bi' ji'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a cua ndyujuii ngu' bi' ji'i xa' la ñati chalyuu nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Ni.

19

¹ Tiya' la xi ndyuna na' nchcui' ñati nu ndi'i tsa tlyu ti ca su ntucua ycu'i Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' li'.

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni lya'a Ni ji'i ñati.

Cua'ni chi na loo ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti.

² Chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ni lo'o ñati, liñi tsa ndyu'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu.

Cua nchcube' Ni ji'i ngu' quichi tlyu nu lye tsa ngua'ni ñu'u ji'i chalyuu, xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

jua'a nchcube' Ni ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' cua ndyujuii ngu' ji'i ñati nu ndyu'ni cña ji'i ycu'i Ni.

³ Tya chaca quiya' cui nchcui' ngu' li'.

—Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi. Nga'aa tye cha' tyatu sñii ca su ndyaqui quichi tlyu bi'.

⁴ Li' nguxana nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', la cui' jua'a nguxana nu jacua tya'a na'ni tacati, ndyaa stii ngu' lo yuu nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi; ngua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' bi'.

—Jua'a caca cha' lacua. Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ni —nacui ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵ Li' nguañi nchcui' sca ñati ca su ntucua yaca xlya tlyu:

Lcaa tya'a na nu ndu'ni na cña ji'i ycu'i Ni, cua'ni tlyu na ji'i Ni juani;

lcaa na lo'o tya'a na nu ndube tsa ti' na ji'i Ni,

masi cuañi' na, masi ngusu' na, cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ni.

Ta'a ngujui clyo'o ycu'i yu nu ngujui lo crusi xqui'ya na

⁶ Quiña'a tsa ñati nguañi nchcui' tsa tlyu ti li'. Ñi'ya ndañi ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o cui tsa nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi lo'o nchcui' ñati quiña'a bi', ngua ti' na'. Ndi'ya nchcui' ngu' li'.

Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, nu lcaa lo cña nchca ji'i Ni ndu'ni Ni, nacui ngu' ji'i tya'a ngu'.

Cua nguxana Ni, laca Ni loo ji'na juani;

⁷ bi' cha' tso'o tsa caca tyiquee na, ca chaa ti' na juani, cua'ni chi na loo ycu'i Ni.

Cua ndyalaa tsa cha' caja clyo'o ycu'i yu nu ngujui lo crusi cuentya ji'na.

Lo'o lcaa na, ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde chalyuu,

laca na ñi'ya si laca na cuxii ji'i yu, masi tsa tlyu ti na sca tyempo ti.

Cua ngua'ni cho'o na ñi'ya si caja clyo'o na lo'o ycu'i yu, nacui' ngu'.

⁸ Cua nda Ni late' lubii nu ngati tsa ña'a, nu tso'o tsa ña'a cha' cacu' na.

Lcaa cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ni, bi' laca ñi'ya ña'a ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a bi'.

⁹ Nhcui' nu xca ji'i ycu'i' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Sca clya nu'u cha' re lo quityi —nacui—: “Tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nguane na' ji'i cha' tsaa su caja clyo'o lo'o yu nu ngujui lo crusi cuentya ji'i ngu'”, nacui' Ni. La cui' cha' liñi nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ñati laca cha' bi' —nacui' xca bi' jna'.

¹⁰ Li' ngutu sti' na' ngustii na' nde loo su ndu xca bi', cha' cua'ni tlyu na' ji'i ngua ti' na', pana nga'aa nda bi' chacuayá' na:

—Nga'aa cua'ni nu'u jua'a lo'o na' —nacui' nu xca bi' 'na—. La cui' tya'a ndyu'ni na cña ji'i ycu'i' Ni laca na. La cui' tya'a na' laca lcaa cu'ma nu ngusñi tso'o ma cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o ma. Ji'i ycu'i' Ndyosi cua'ni tlyu nu'u tso'o la —nacui' xca jna'.

Nu cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ñati, la cui' cha' laca nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ñati nu laca tu'ba ji'i Ni.

Nu ntucua chu' sca cuayu ngati

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua yaala to' tyuu ni'i ca su ntucua ycu'i' Ndyosi; ca bi' ndu sca cuayu ngati, jua'a ntucua sca ñati hichu' ni'. Nacui' lcaa ngu' ca su ntucua ycu'i' Ndyosi cha' ñati tso'o laca nu bi', cha' chañi tsa laca cha' nu nhcui' Ni lo'o ñati. Liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o ndyu'ni cuayá' Ni ji'i ñati. Liñi tsa ndu'ni Ni lo'o ñati lo'o ndya'a Ni cusuu. ¹² Nu xee cloo Ni ni, tso'o tsa ngulane xee ñi'ya laca lo'o cua tsa ndyatú quii'. Lo'o jua'a tyuu tya'a sne' oro ntucua lo xlya hique Ni. Cua nscua sca xtañi Ni hichu' Ni nu ndacha' ñi'ya laca cña nu ndu'ni Ni. Ná taca ji'i xa' ñati ñacu' ngu' ñi'ya ndyu'u cha' ji'i xtañi bi', cha' sca ti ycu'i' Ni nslo Ni ñi'ya ndyu'u xtañi bi'.

¹³ Ndi'ya nhcui' ngu' ji'i Ni: “La cui' nde

laca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati”. Tyucui ña'a lo ste' Ni ndu'u tañi. ¹⁴ Lo'o lcaa ñati nu ndi'i ca su ntucua ycu'i' Ndyosi, tsa tlyu ti ndya'a ngu' lo'o Ni macala su tsaa Ni cha' cusuu; ntucua ngu' hichu' cuayu ngati, jua'a lacu' ngu' late' ngati nu lubii tsa ña'a.

¹⁵ Liñi tsa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni lo'o nda Ni cha' lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a tatsaa Ni ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu cha' taquiya' ngu' cha' ji'i Ni. Lye tsa culo Ni cña ji'i ngu', jua'a xcube' Ni ji'i ñati cuxi; ñi'ya laca lo'o satá ngu' si'yu losu' tyixi ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' tyu'u hitya si'yu bi', la cui' jua'a xcube' Ni ji'i ñati bi', xqui'ya cha' ñasi' tsa ycu'i' Ndyosi ji'i ngu', ycu'i' Ni nu nhca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña. ¹⁶ Tsaca xtañi Ni nscua lo late' lo tyiquee Ni, lo'o jua'a la cui' ti cha' nscua lo late' nde chu' Ni: “Nu nde laca Rey nu chañi ca, nu nde laca Xu'na ñati nu chañi ca”. Jua'a nhcui' cha' nu cua nscua lo late' ji'i Ni.

¹⁷ Lo'o li' na'a na' su ndu sca xca ji'i ycu'i' Ndyosi nde cua, nu cui' tsa nxi'ya ji'i lcaa na'ni lu'be nu ndyacui cla'be nde cua jua:

—Cuaa clya ma cha' tyu'u ti'i ma ca su ndyu'ni ycu'i' Ndyosi sca ta'a nu tlyu tsa.

¹⁸ Cuaa clya ma cha' cacu ma cuaña' lcaa jyo'o ñati, masi rey, masi capitán, masi sendaru, masi cuaña' cuayu, masi cuaña' ñati nu cua ntyucua hichu' ni' bi'; lo'o jua'a cuaña' lcaa lo ñati, masi msu nu ngüi'ya ñati ti, masi msu nu nguti'i tso'o ti, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', cuaa clya ma cha' cacu ma ji'i.

¹⁹ Lo'o li' na'a na' cha' ndyu'u ti'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu, lo'o jua'a taju ñati cusuu ji'i ngu'; cua ndyu'u ti'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngu' cusuu lo'o nu ntucua hichu' cuayu ngati bi', jua'a lo'o taju ñati ji'i Ni. ²⁰ Nxuu tya'a ngu', lo'o li' ngua nu na'ni chiya'a ña'a bi' preso; lo'o jua'a nu cuiñi nu ndu'ni cha' tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi laca, lo'o bi' ngua preso. La cui' nu cuiñi bi' ngua'ni cha' tlyu ca slo na'ni bi' tya tsubi' la, cha' xcutsii ji'i ñati; cua ngüñilo'o bi' ji'i lcaa ñati, bi' cha' nda ngu' chacuayá' chca'a cuayá' ji'i na'ni chiya'a ña'a bi' nde tyacaa ngu', jua'a ngua'ni tlyu ngu' ji'i lcui ji'i ni' li'. Lo'o li' nhcuaa ycu'i' Ndyosi ji'i nu na'ni

chiya'a ña'a bi' lo'o nu cuiñi bi', ndyaa ngu' ña'a lu'ú ti ngu' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu nu ti'í tsa ndyumí' ngu' cha' lo'o yuu sufri ndyaquí. ²¹ Nu ntucua hichu' cuayu ngati bi' ní, ndyujui Ni jil'i lcaa taju ñati cusuu jil'i nu xña'a bi'; jua'a ndyujui Ni jil'i ngu' nu ngua'ni cusuu lo'o lcaa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni. Nguaala' tsa ti' na'ni nu ndyacu' nde cua bi', cha' cua ndyacu ni' cuaña' ñati ngujui bi' li'.

20

Ndi'i nu xña'a ndyaaca' preso sca mil yija

¹ Lo'o li' na'a na' cha' lijya ca'ya chaca xca nu ngutu'u yaa nde cua ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Ya' xca ndacui ya' jil'i to' tyuquee ca su ndi'i nu cuiña'a, jua'a ndyi'ya yu sca carena tyucui cu' lijya yu. ² Li' ndaya' xca bi' jil'i nu cuaña tlyu, la cui' cuaña laca nu ndi'i chalyuu tya sa'ni, la cui' nu xña'a nu naa Satanás laca bi'. Tachaa ngusca' xca bi' jil'i nu xña'a bi' lo'o carena ña'a cuayá' talo sca mil yija ndyaaca'. ³ Ntucua ya' xca bi' jil'i nu cuaña bi' ndyaa nde ne' tyuquee; li' ngua'a xca ya' to' tyuquee, cuati ngua'a sello nguiña' to' tyuu, cha' nga'aa tyu'u nu cuaña bi', cha' ná taca ñilo'o bi' jil'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye tyu'u scua sca mil yija. Pana lo'o cua ndye yija bi', li' nscua cha' tyu'u bi' tya xi tya tyempo cha' tya cua'ni la cha' cuxi.

⁴ Lo'o li' na'a na' su ntucua tyuu tya'a yaca xlya tlyu. Ndyuloo na' jil'i ngu' nu ntucua lo yaca xlya bi', cha' laca ngu' nu ntsu'u chacuayá' jil'i cua'ni cuayá' jil'i ñati chalyuu. Laja ngu' nu ntucua bi' na'a na' jil'i ñati chalyuu nu cua ndyujui tya'a ñati jil'i, xqui'ya cha' ná ntsii ngu' cacha' liñi ngu' cha' tso'o jil'i tya'a ñati, cha' nu cua nda Jesús lo'o na cuentya jil'i ycuí' Ndyosi Sti yu. Ná ngua'ni tlyu jyo'o bi' jil'i na'ni chiya'a ña'a bi', la cui' ti ná ngua'ni tlyu ngu' jil'i lcuí' jil'i na'ni bi', jua'a ná ngua'a cuayá' na'ni bi' nde tyacaa ngu', nde chu' ya' ngu'; cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya', lo'o juani laca ngu' cña lo'o Cristo ca su ntucua ycuí' Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija. ⁵ Jyo'o nu cua na'a na' ni, bi' jyo'o laca nu cua ndyu'ú chaca quiya' yala la, cha' xa' la jyo'o ñati chalyuu, tya lyiji tyu'ú ngu'; ña'a

cuayá' tya'a sca mil yija, ca li' tyu'ú nu xa' la ngu' bi' chaca quiya'. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu yala la tyu'ú chaca quiya', cha' ñati jil'i ycuí' Ndyosi laca ngu' bi'; ná ntsu'u cha' chcube' ngu' bi' tsiya' ti lo'o tyaa lcaa ñati cuxi nde chalyuu talya, nu lo'o cua ndye lcaa cha'. Cua'ni ngu' bi' cña jil'i ycuí' Ndyosi; la cui' jua'a cua'ni ngu' cña jil'i Cristo, cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o Cristo ña'a cuayá' tyu'u scua sca mil yija.

⁷ Lo'o tye nu sca mil yija bi', li' tyu'u Satanás ne' chcuá su ngutu'ú yu nchcube' yu, ⁸ tsaa laja ti nu Satanás bi' xi cha' cñilo'o yu xi jil'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu, lcaa tya'a cusuu ycuí' Ndyosi; ngu' Gog lo'o ngu' Magog laca ñati bi'. Ñi'ya nu ná caca ji'na culacua na ni lcuá tya'a satya yusi ndi'i to' tyujo'o, jua'a ná caca culacua na ni tsa lo cua tya'a ñati nu xuti'i Satanás jil'i cha' xuu tya'a ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. ⁹ Li' tyu'u ñati jil'i Satanás tyaa ngu' tyucui ña'a lo yuu chalyuu. Tyanu ngu' tyi'i ca chu' su ndi'i taju ñati jil'i ycuí' Ndyosi li'; lo'o jua'a quixii ngu' tyi'i ca to' quichi tlyu nu tyaca'a tsa jil'i ycuí' Ni, cha' cua'ni tye ngu' jil'i ñati jil'i ycuí' Ndyosi, nti' ngu'. Li' tyalú slu quii' nu ngutu'u ca nde cua, tyalú su ndi'i ngu' bi', tye ngu' tyaquí ngu'. ¹⁰ Lo'o li' tyucua ya' Ni jil'i nu xña'a nu ngüñilo'o jil'i ngu' tya clyo, tyalo'o Ni jil'i lo tayu' su ntsu'u quii' ndyaquí lo'o yuu sufri; la cui' se'i laca su cua nchcuaa Ni jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', su cua nchcuaa Ni jil'i nu cuiñi nu nacui cha' tu'ba jil'i ycuí' Ndyosi laca. Tsa lo'o talya ná tye cha' ti'í tsa chcube' ngu' ca bi'.

Nu lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jil'i ñati lo'o cua ndye chalyuu

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua sca ñati tlyu lo sca yaca xlya tlyu nu ndubi tsa ña'a. Li' nguti lcaa chalyuu, jua'a nguti lcaa ca na nu ntsu'u nde cua, nu lo'o ndu'u tucua ycuí' Ni; nga'aa tyaca' tsiya' ti ma nde su nguliji yu'u chalyuu bi'. ¹² Lo'o li' na'a na' cha' ca bi' ndi'i lcaa ñati nu cua ngujui, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', ndi'i ngu' nde loo yaca xlya su ntucua tlyu ycuí' Ni. Cua nchcana quityi li', lo'o jua'a cua nchcana nu chaca quityi bi'; lo quityi bi' cua nscua xtañi ñati, lcaa ñati nu cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i, cha' cua ndyu'ú

ngu' chaca quiya'. Li' cuentya ji'i quityi nu nguscua ycu' Ni, ngua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu cua ngujui bi', cha' lo quityi bi' cua laca nscua lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹³ Li' chaca quiya' ndyu'ú ñati nu cua ngujui lo hitya tyujo'o, jua'a chaca quiya' ndyu'ú ñati nu ndyalo'o La Muerte ji'i, jua'a chaca quiya' ndyu'u xa' la jyo'o ca su nga'a cha' tsa ngu' lo'o ndyiji ngu'; lcaa ngu' bi' ndu'u ngu' lija ngu'. Li' ngua cuayá' ji'i lcaa ngu' cuentya ji'i lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹⁴ Li' nguxcuaa Ni ji'i La Muerte, lo'o jua'a nguxcuaa Ni chalyuu su nguti' jyo'o bi', ndyaa bi' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu ndyaqui. Lcaa nu ndyaa ca lo tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' chalyuu talya, cua ndye cha' ngujui ngu' bi'; nga'aa tyu'ú ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o li' xcuaa Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji'i ycu' Ni, tyaa ngu' nde lo tayu' ca su ntsu'u quii' bi', cha' ndacha' quityi bi' tilaca laca ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i.

21

Cua ndye ndya' chalyuu cucui

¹ Lo'o li' na'a na' cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a nde cua, cua ndye ndya' chaca ba'a chalyuu cucui. Nguliji yu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua tya tsubi' la; jua'a chalyuu cusu' re, jua'a tyucui ña'a tyujo'o, nguliji yu'u bi', nga'aa ña'a na' ji'i tsiya' ti. ² La cui' Juan laca na', lo'o li' na'a na' cha' cua nscua chaca quichi Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quichi bi' juani; nde su ntucua ycu' Ndyosi ngutu'u quichi bi', ngua'ya nde lo yuu cucui. Tyucui ña'a quichi cua ngalya' tso'o; tso'o tsa ña'a bi', ndubi tsa ña'a bi'. Ñi'ya ña'a sca cuxii ji'i ñati, nu tso'o tsa ña'a ste', jua'a tso'o tsa ña'a quichi cucui bi'. ³ Cui' tsa nchcui' sca nu ndu cacua ti su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi li':

—Ca juani ntucua tyi ycu' Ndyosi la cui' ca su ndi' ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde chalyuu. Tyi' ycu' Ni ca su ndi' ñati ji'i Ni li'; jua'a caca ngu' bi' ñati ji'i ycu' Ni, caca ycu' Ni loo ji'i ngu' bi' li'. ⁴ Lo'o li' cua'ni ycu' Ndyosi cha' nga'aa xi'ya ngu' nu ndyunaa tsa tya tsubi' la —nacui nu nchcui' bi'—. Nga'aa ntsu'u cha' cajaa ñati

li', nga'aa ntsu'u cha' ca xñi' ti' ngu', nga'aa xi'ya ngu', ni nga'aa tyacua cha' ti' ji'i ngu' li'; cua ndye lcaa cha' nu ngua ji'i ngu' lo'o nguti' ngu' chalyuu cusu' —nacui nu nchcui' bi'.

⁵ Nchcui' ycu' nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' li':

—Ña'a mā ya'a ñi'ya nu caca juani. Xa' cuiñá cui na' lcaa na nu tyu'u nde chalyuu cucui —nacui Ni.

Chaca cha' nchcui' Ni lo'o na' li':

—Sua clyu nu'u cha' nu nchcui' na' lo quityi; chañi tsa laca cha' bi', taca jlyu ti' mā ji'i.

⁶ Li' nchcui' Ni lo'o na' chaca quiya':

—Jua'a caca lacua. Ñi'ya nti' letra A —nacui Ni—, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacui Ni—. Xlya'be ti ta na' na co'o ñati nu jña tsa cha' bi' 'na; nu na co'o ngu' bi', tyu'u bi' ca su tyu'u lcaa cha' tso'o nu ta na' ji'i ngu' cha' cua'ni cu'ú cresiya ji'i ngu'. ⁷ Ndi'ya caca ji'i ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu; cua'ni tlyu ngu' bi' 'na cha' na' laca ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu', lo'o jua'a caca ngu' bi' sñi' na'. ⁸ Pana lcaa ñati nu ntsii tsa cha' tyu'u cha' ji'i lo'o na', jua'a ñati nu ná ndaquiya' jna' tsiya' ti, jua'a nu chiya'a tsa ndu'ni, jua'a nu ndujui ji'i tya'a ñati, jua'a nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a nu cucha'a, jua'a ñati nu jlyu tsa ti' ji'i cha' cucha'a, jua'a ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcu' jo'ó, jua'a nu cuiñi, lcaa ngu' bi' tyaa ngu' ca lo tayu' tlyu ca su ntsu'u quii' nu ndyaqui lo'o yuu sufri. Lcaa ngu' nu cua ndyaa nde tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' nde chalyuu talya; cua ndye cha' ngujui ngu' tsiya' ti li'.

Quichi Jerusalén cucui

⁹ Ndyalaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi ca slo na' li'; la cui' tya'a yu laca lo'o nu tya tyacati tya'a xca bi', ngu' nu ntucua ca'ña oro ya', nu ntsu'u cati tya'a quicha bi'. Bi' quicha caca lo'o cua tye ti chalyuu. Nchcui' xca bi' lo'o na' li':

—Cuaa clyu nu'u ca nde cha' culu'u hi ñi'ya ña'a quichi tlyu ca su tyaa mā, lcaa cu'mā nu ntsu'u cha' ji'i mā lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tso'o tsa ña'a quichi bi'.

¹⁰ Li' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycuí' Ndyosi tyucui ña'a loo na'. Ndyalo'o xca bi' 'na ca lo sca ca'ya nu cua tsa, ca lo xlya ca'ya tsiya' ti; ca bi' ngulu'u yu 'na ñi'ya ña'a quichi Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quichi bi', cha' nde su ntucua ycuí' Ndyosi ngutu'u quichi bi', ngua'ya nde lo yuu. ¹¹ Tso'o tsa ña'a xee nu ntucua lo quichi bi', cha' xee ji'i ycuí' Ndyosi laca bi'. Ndubi tsa ña'a tyucui ña'a quichi bi'; ñi'ya ña'a sca quee ndubi, ñi'ya laca quee jaspe, jua'a ña'a xee nu ntucua lo quichi bi'. ¹² Cua tsa lo'o nu ntsu'u ca to' quichi bi', pana cua laca ntucua yaala ti tii tyucuaa tya'a tolo'o; sca xca ji'i ycuí' Ndyosi ndu cua scaa tolo'o bi'. Chu' quee nu ntucua nde que tolo'o bi' nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a taju ñati ngu' Israel, cha' bi' ñati laca nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'i tya clyo lo'o nguxana cha' ji'i ycuí' Ni; scaa xtañi ngu' nscua nde que scaa tolo'o. ¹³ Sna tya'a tolo'o ntucua sca la'a to' quichi: nde la'a su ntyucua cuichaa ntucua sna tya'a tolo'o bi', nde la'a su ndyaa cuichaa ntucua tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a ntucua chaca tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a nde sii', la cui' jua'a ntucua tya xna tya'a tolo'o. ¹⁴ Tii tyucuaa tya'a quee tonu ntsiya quiya' lo'o; jua'a hichu' quee bi' cua nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua'aloo nu ñi'ya ña'a xlya' bi' cña ji'i ngu', nu cua'ni ngu' cuentya ji'i ycuí' Ni.

¹⁵ Ya' xca nu cua nchcui' lo'o na' ntucua sca chcuá oro, cha' xñi yu cuayá' ji'i quichi tlyu bi', jua'a ji'i tolo'o bi', jua'a ji'i lo'o nu ntsu'u to' quichi. ¹⁶ Stu'ba tsa ña'a quichi bi'; jacua jyaca ntsu'u ji'i tsiya' ti, jua'a stu'ba cuayá' cu' lo'o cuayá' loo. Li' ngusñi xca cuayá' ji'i ycuí' quichi tlyu bi' lo'o cuayá' oro ji'i; tucua mil ntucua tucua siyento kilómetro cuayá' tyucui sca la'a, la cui' jua'a cuayá' loo, la cui' jua'a cuayá' cua quichi tlyu bi'. ¹⁷ Li' ngusñi xca bi' cuayá' ji'i lo'o ji'i quichi, cha' snayala ntucua jacua metro cuayá' cua bi'. Ñi'ya laca cuayá' chcuá nu cua'nijo'o ji'na nde chalyuu, la cui' jua'a ña'a cuayá' chcuá nu ngua'nijo'o ji'i xca bi', nu lo'o ngusñi yu cuayá' ji'i quichi.

¹⁸ Cua ndya' lo'o ji'i quichi bi' lo'o quee

jaspe, sca quee nga'a nu ndubi tsa ña'a, pana lo'o xcui' oro tsiya' ti ndya' ycuí' quichi bi', nu ndubi ña'a ñi'ya ndubi caatya. ¹⁹ Cua ngalya' lcaa lo quee ndubi nu ntsu'u chalyuu chu' quee tonu nu ntsu'u quiya' lo'o ji'i quichi: cua ngalya' quee nu ntucua clyo nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jaspe; cuati ngalya' quee nu nchca tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee zafiro, sca quee azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tyuna nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ágata; cuati ngalya' quee nu nchca jacua nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee esmeralda, sca quee nga'a ña'a; ²⁰ cuati ngalya' quee nu nchca ca'yu nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ónice; cuati ngalya' quee nu nchca scuá nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee cornalina, sca quee nga'a ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca cati nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisólito, sca quee ngatsi ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca snu' nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee berilo, sca quee nga'a tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca caa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee topacio, sca quee ngatsi tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisoprasa; cuati ngalya' quee nu nchca tii chaca nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jacinto, chaca nu azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee amatista. Bi' laca lcaa quee ndubi nu cua ngalya' quiya' lo'o ji'i quichi. ²¹ Cua ndya' ca ta'a tii tyucuaa tolo'o ji'i quichi lo'o quee ndubi nu ngati ña'a, nu naa quee perla; tii tyucuaa tya'a quee ngati laca bi', sca ti quee ngati bi' ngua'nijo'o ndya' sca tolo'o. Xcui' oro tsiya' ti nscua laja calle quichi bi'; ñi'ya ña'a ndubi caatya, jua'a ña'a ndubi calle bi'.

²² Ná ntucua laa ca quichi bi', ná na'a na' cha' ntucua bi' tsiya' ti. Tso'o cha' ntucua ycuí' Ndyosi nu Xu'na na quichi bi', ycuí' Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña; la cui' jua'a ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bi' cha' ni sca laa nga'aa nti' quichi bi'.

²³ Nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa cuentya ji'i quichi bi', la cui' jua'a nga'aa nti' cha' quiji'i xee co' lo. Tso'o tsa ña'a xee quichi bi', xqui'ya cha' lubii tsa xee nu nda ycuí' Ndyosi, jua'a lubii tsa xee su ntucua nu

ñi'ya ña'a xlya' bi'; ²⁴ bi' laca nu ta xee su tya'a ñati tyucui ña'a chalyuu cucui. Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu laca loo chalyuu nu tyalaa ca quichi tlyu bi', tyalo'o ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' ca bi'. ²⁵ Lcaa tsa tsiya' ti tyucua yaala tolo'o ji'i quichi bi'; ná tyacu' chca bi', cha' ná caca talya ca bi'. ²⁶ Lcaa cha' culiya', lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati, tyaa cha' bi' nde quichi tlyu bi'; ²⁷ pana ni sca cha' cuxi ná taca tyati quichi bi'. Lcaa ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a ngu' cuiñi, ná caca chacuayá tyati ngu' ca quichi bi'; ñati nu ntsu'u xtañi lo quityi nu ntucua ya' nu ñi'ya ña'a xlya' bi', nu ndacha' tilaca laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i, bi' ti ñati laca nu caca chacuayá ji'i tyalaa ca quichi bi'.

22

¹ Lo'o li' ngulu'u xca 'na mala nxna sta'a ji'i ycu' Ndyosi, sta'a bi' laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Lubii tsa ña'a su nxna hitya sta'a bi'. Nde su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, nde su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi', ca bi' ntsu'u suu sta'a bi'; ² nxna lijya sta'a nde calle tlyu nu nscua cla'be quichi bi'. Tyucuaa tsu' sta'a bi' ndu sca yaca; lo'o si'yu nu nda yaca bi' ni, bi' laca nu ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Tii tyucuaa quiya' nda yaca bi' si'yu chu' sca yija, sca quiya' ndyu'u si'yu yaca bi' sca co'. Tso'o tsa jo'o ndu'ni laca' yaca si'yu bi', ná ca quicha na lo'o cacu na ji'i. ³ Pana lquichi bi' nga'aa caca cha' ti'i ji'i ngu' tsiya' ti, ñi'ya nu ntsu'u nde chalyuu xqui'ya yabe' nu ntsu'u ji'i ñati. Ca quichi bi' stu'ba ti caca loo ycu' Ndyosi lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ndacua ntucua yaca xlya tlyu ji'i Ni, cha' cua'ni tlyu lcaa ñati nu ndyu'ni cña ji'i Ni ji'i ycu' Ni nu ntucua ca ndacua. ⁴ Tyuloo tso'o ngu' ji'i ycu' Ndyosi li', cha' ca bi' tyalaa lcaa ngu' nu nscua xtañi Ni nde tyacaa ngu'. ⁵ Nga'aa caca talya su ndi'i ngu' ca bi'; bi' cha' nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa ji'i ngu', nga'aa nti' cha' cua'a ngu' xee nde ni'i. Ycu' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca nu ta xee ji'i ngu', ni ná tye tyempo cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o ycu' Ni.

Yala ti tyaa Jesús chaca quiya'

⁶ Lo'o li' xa' nchcui' nu xca ji'i ycu' Ndyosi bi' lo'o na':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u juani, taca jlya tso'o ti' nu'u cha' bi'; na' ndacha' ji'i ñati cuentya ji'i ycu' Ni lcaa ña'a cha' nu cua lijya cha' caca nde lo yuu chalyuu. Laca na' sca xca ji'i Ni, bi' cha' cua nda ycu' nu Xu'na na Xtyi'i ycu' Ni jna'; la cui' jua'a cua nda Ni Xtyi'i ycu' Ni ji'i lcaa ñati nu laca tu'ba ji'i Ni nde chalyuu.

⁷ —Yala ti tyaa na' chaca quiya' —nacui Jesús.

Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati nu taquiya' ji'i cha' nu cua nda Ni lo'o na', nu cua nscua na' lo quityi re; cha' bi' laca nu ndacha' ji'na ñi'ya caca chalyuu nde loo la.

⁸ Cua na'a na' cha' bi', cua ndyuna na' lcaa cha' nu nscua lo quityi re. Juan laca na'. Lo'o cua ndye na'a na' cha' bi', li' ndyaa stii na' lo yuu nde loo su ndu xca nu ngulu'u cha' bi' 'na, cha' ngua ti' na' cua'ni tlyu na' ji'i xca bi'. ⁹ Hora ti nchcui' yu lo'o na' li':

—Ná cua'ni nu'u jua'a. Lo'o na', tya'a ndyu'ni na cña ji'i ycu' Ni laca na'; stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o jyo'o ñati tya'a ma nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ni nde chalyuu, jua'a tya'a na' lo'o cua ña'a ca ñati nu taquiya' ji'i cha' nu nscua lo quityi re. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu nga'a cha' cua'ni tlyu na ji'i.

¹⁰ Li' nchcui' xca lo'o na' chaca quiya':

—Cua nchcui' Ni ñi'ya caca cha' nde loo la, bi' cha' ná xco'o nu'u quityi re; nga'a cha' cuna ñati chalyuu lcaa cha' bi', xqui'ya cha' cua ngulala ti caca lcaa cha' nu nscua lo quityi re. ¹¹ Nu lo'o bilya tye chalyuu tya cua'ni cuxi lcaa ñati nu nti' cua'ni cha' cuxi, lo'o jua'a nga'aa caca tyempo ji'i ngu' cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'; lcaa nu ndu'ni suba' juani, nga'aa caca tyempo cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Lcaa ñati nu tso'o ndu'ni juani, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cña tso'o ña'a cuayá nu tye chalyuu; lcaa ngu' nu lubii ndi'i chalyuu, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cha' tso'o —nacui xca bi'.

¹² —Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu chcui' na' re —nacui ycu' Jesús li'—. Yala ti cca na' chaca quiya'. Lo'o cca na', li' tyi'u ti' na' cha' cua'ni na' lo'o lcaa ñati ñi'ya nu

ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; tso'o tsa caca ji'i ngu' nu ngua'ni cha' tso'o, lo'o jua'a cha' ti'i caja ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi. ¹³ Ñi'ya nti' letra A nti' na', cha' na' ntucua su nguxana lcaa cha'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a nti' na', cha' la cui' na' ntucua ca su tye lcaa cha'.

¹⁴ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu cua ngua lubii cresiya ji'i, cha' bi' ñati laca nu ntsu'u chacuayá' cacu si'yu yaca nu caja ji'na nde chalyuu cucui. Jua'a li' taca tyatí ngu' tolo'o ji'i quichi tlyu bi'. ¹⁵ To' lo'o nde liya' tyanu lcaa ñati nu chiya'a tsa ndu'ni, lo'o jua'a ñati nu jlyu tsa ti' ji'i cha' cucha'a, lo'o ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, lo'o nu ndujuii ji'i ñati; la cui' jua'a lcaa ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcuí jo'ó ti, lo'o ñati nu ndiya ti' ndu'ni ngu' cha' cuiñi, lcaa ñati bi' tyanu nde chu' lo'o ji'i quichi bi'. Ni sca ñati bi' ná ntsu'u chacuayá' tyatí ngu' ne' lo'o quichi bi'.

¹⁶ Xa' nchcui' Jesús li':

—Cua nda na' xca 'na cha' caa ca su ndi'i taju ñati cu'ma macala laca su ntsu'u quichi tyi ma. Na' laca nu tya'a ñati ji'i jyo'o David, nu ñati tlyu nu cua yaa chalyuu nu ngua sa'ni. Ñi'ya laca xee nu nda cuii tlyu nu ntyucua nde cuxee, jua'a laca xee nu ta na' cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati —nacui Jesús.

¹⁷ —Tyaa ma ca nde —nacui nu laca Xtyi'i ycuí Ni.

La cui' jua'a laca cha' nu nda lcaa na nu ngusñi na cha' ji'i ycuí Ndyosi, tyucui ña'a taju ñati tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Lo'o li' la cui' jua'a nga'a cha' chcuí lcaa na nu ndyuna na cha' re:

—Tyaa cu'ma lo'o cua —ñacui na li'.

Lcaa ñati nu lyiji tsa cha' ji'i, tyaa ngu' cha' co'o ngu' hitya nu ta ycuí Ndyosi ji'i ngu' xlya'be ti; caja chalyuu cucui nu ta ycuí Ndyosi ji'i ngu' li', lcaa ñati nu nti' tsa cha' caja cha' bi' ji'i.

¹⁸⁻¹⁹ Tsa lo cua ti cha' nda ycuí Ndyosi cha' scua na' lo quityi re, bi' cha' nga'aa scua ma xi xa' la cha' lo quityi re. Si tya scua la ngu' xi xa' la cha', li' ta Ni cha' ti'i ji'i ngu' bi', la cui' ña'a cha' ti'i nu nscua lo quityi re. La cui' jua'a, ná cuityi ma ni tsaca cha' nu nscua re; nu lo'o cuityi ngu' sca cha', li' xlyaá Ni chalyuu nu nga'a cha' caja ji'i ngu' bi'. Li' nga'aa caja chacuayá' cacu ngu' bi' si'yu nu ntsu'u lo yaca bi', nga'aa tyalaa ngu' bi' ca quichi tlyu nu lubii tsa ña'a, ñi'ya nu nchcui' quityi re. Jua'a nchcui' na' lo'o lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nscua lo quityi re, la cui' cha' nu caca nde loo la laca bi'.

²⁰ Ycuí Jesús nchcui' cha' liñi tsa nscua lcaa cha' re:

—Chañi cha' bi'. Yala ti caa na' chaca quiya' —nacui Ni.

Jua'a caca tu'ni. Caa nu'u lacua, La Jesús.

²¹ Ña'a ti cua'ni Jesús nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma lacua. Tsa lo cua ti cha' chcuí na.